Digitized by G

9
18 1
33

Digitized by Google

Digitized by Google

DE PROCVRANDA SALVTE OMNIVM GENTIVM,

SCHISMATICORVM, HÆRETICORVM, Iudæorum, Sarracenorum, cæterorumq; Infidelium

LIBRI XII.

QVIBVS IMPIISSIMARVM SECTARVM, MAXIME ORIENTALIVM,
Ritus ad HISTORIAE fidem narrantur,
Errores ad VERITATIS lucem confutantur.

Accedit pro laborantibus inter Infideles breuis caſuum reſolutio, gratiarum ac priuilegiorum compendium, & pro conuerſis CATECHISMVS.

Cum indicibus rerum & materiarum copioſiſſimis.

Auctore R. P. THOMA *à* IESV *Biatienſi, Ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum in Belgio ſuperiore.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTVERPIÆ,
Sumptibus Viduæ & hæredum Petri Belleri,
ſub ſcuto Burgundiæ. 1613.
Cum gratia & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE PROCVRANDA SALVTE OMNIVM GENTIVM,

SCHISMATICORVM, HÆRETICORVM, Iudæorum, Sarracenorum, cæterorumq; Infidelium

LIBRI XII.

QVIBVS IMPIISSIMARVM SECTARVM, MAXIME ORIENTALIVM, Ritus ad HISTORIAE fidem narrantur, Errores ad VERITATIS lucem confutantur.

Accedit pro laborantibus inter Infideles breuis caſuum reſolutio, gratiarum ac priuilegiorum compendium, & pro conuerſis CATECHISMVS.

Cum indicibus rerum & materiarum copioſiſſimis.

Auctore R. P. THOMA *à* IESV *Biatienſi, Ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum in Belgio ſuperiore.*

Seminarij S. Pauli Carmelit. Discalceat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

32

ANTVERPIÆ,
Sumptibus Viduæ & hæredum Petri Belleri, ſub ſcuto Burgundiæ. 1613.
Cum gratia & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILL^MO ET REVEREN^MO.

DOMINO

D. GVIDONI BENTIVOLIO

ARCHIEPISC. RHODIENSI

S. D. N.

ad Seren^mos Belgij & Burgundiæ PRINCIPES
cum poteſtate Legati à latere

NVNTIO

F. THOMAS A IESV
felicitatem atque ſalutem in DEO
ex animo precatur.

DE GENTIVM SALVTE qualis quantaq́ue & fuerit olim, & pręſentibus poſteriſque eſſe debeat cura, Illuſtriſs. Domine, vt non longè petitâ diſſertatione aſſeram; præ reliquis, ſolam hanc Chriſtiano homine dignam

Digitized by Google

eſſe, non vereor affirmare. Si enim operis æſtimationem facimus, æternę gloriæ cauſſa ſuſcipitur; ſi cuius negotium geratur perpendimus, Domini voluntas perficitur. *Omnes enim homines Deus vult ſaluos fieri.* Hoc deſiderium Dei Filium, vt iam morti damnatũ hominum genus naſcendo eriperet, è cęlo deſcẽdere; hoc æterni Patris imaginẽ glorioſam, vt vitæ exules ad filiorum hæreditatẽ moriendo reuocaret, crucis ſubire tormẽtum voluit. At ſi Chriſtianę vitæ exemplar Chriſtus eſt, ſi æterni Patris ideò ſinum reliquerit, vt errãtem ouẽ reduceret; nõne pro imbecillitate noſtra, tam arduam nos componere ad imitationem, proximíque ſaluationem ante omnia ponere, debemus? Si iterum omnibus hoc incumbit, quàm ſingulariter id nos præſtare debeamus, qui tanti Imperatoris in verba peculiariter iurauimus, ſpontaneóque obligamur ſacramẽto, palã conſtat. Huius ego officij communis memor, atque ad præcipuum Ordinis noſtri decretum actionem collineans, Dei viribus

nixus,

nixus, animarum ſalutẽ, errantiũ directionẽ, atque adeò infideliũ conuerſionẽ alligare prę-ceptis, iuuare remedijs, promouere conſilijs auſus ſum.

Sed audeo hunc quoque laborem Illuſtriſ. nomini tuo inſcribere, publicis, priuatiſque eũ cauſis commẽdare, & quaſi de manu in tutelam tradere.

Sine auctoritatis enim ſacro robore, in publicum egredi cum ſcriptionis hæc nouitas nõ poſſet; à nemine potius, quã à tua Ill.ma D.ne cui totius tamque difficilis Prouincię religioſa curatio incũbit, illud peti debuit. Te Opt. Max. in terris Dei Vicarius pręſidere hic iuſsit, tuam Sollicitudinem, Prudẽtiam, Pietatem in periculoſi limitis confinio excubare, & vt ſic dicam, prętendere voluit. Patronum itaq; fidei ſanctæ adhibeo, cũ poteſtatis veſtræ lateralis ſubſidium imploro. Sed hoc quã vltro ſemper Benignitas veſtra pręſtitit? Vix Ordinis noſtri, primũ in hac vrbe, dein regione, reformatio inter ignotos apparuerat,

eum tua nos beneuolentia ſuſcepit, gratia produxit, confirmauit munificentia. Dignas ſanè ſtirpe, loco dignißimas virtutes egentibus, ſed (abſit dicto inuidia) Dei ſeruis exhibuiſti. Non alio cenſu cenſemur; ſolus Chriſti famulatus, non ad ſæculi gloriam, ſed futuri temporis nos præparat ad meſſem.

Inſuper priuatim quid Illuſtriſs. D. T. mihi exhibuerit cum expendo, gratitudinis, quia non aliud à me expectari poſsit, hoc prę-ſtari debere officium ſentio. Amas me, diligis ſupra meritum; nec Parentis adfectum negas, cum filij obedientiam libens exhibeam. Denique ſi ſtudiorum aut huius laboris mei patronum requiro, inuitat (vt non præteream Illuſtriſs. maiorum tuorum memoriam, atque ſingularem BENTIVOLIÆ familiæ erga ſtudioſos ſemper adfectum) tua quoque Illuſtriſs. Domine, erga virtutes eaſdē inclinatio. In te enim illorum Prudentia, Magnanimitas, Munificentia, Æquitas, cæteræque heroicę dotes reuixere. Et ne quicquam deeſſet,

eſſet,quam illi in alijs magni fecerunt,Eruditionis egregiam laudem tibi vindicas. Addis iudicij acrimoniam, in agendis rebus dexteritatem,in omnibus moderationem. Talem igitur te magnorum munerum æquiſsimus diſpenſator Deus,ad gratiam gloriamq́ue augeat,promoueatq́ue. Talẽ Eccleſiæ Dei,bonorum ſtudijs, optimorũ votis atque animarum multarum ſaluti diu ſeruet incolumem. Vale Ill.me & Reu.me D.ne in Chriſto Ieſu,& argumentũ quod tui eſt muneris amanter ſuſcipe,fortiter protege.Perge quoq; quod ſemper facis,fidei culturã fouere,promouere augmentum.

FACVL-

FACVLTAS REVERENDI ADMODVM Patris Ferdinandi à S. Maria, Vicarij Generalis Carmelitarum Excalceatorum Congregationis Italiæ.

FRater Ferdinandus à Sancta Maria, Vicarius Generalis congregationis Sancti Heliæ Fratrum Diſcalceatorum Ordinis B. Virginis Mariæ de Monte Carmelo, librum inſcriptum *De conuerſione omnium gentium procuranda, à* R. P. F. *Thoma à Ieſu prædictæ Congregationis Priore Bruxellenſi compoſitum* probo vt typis mandetur, cum licentia aliorum Superiorum. Datum Romæ in Conuentu noſtro Sanctę Mariæ de Scala die 19. Februarij, 1611.

Frater Ferdinandus à S. Maria,
Vicarius Generalis.

FACVLTAS REVERENDISSIMI AC Illuſtriſsimi Domini Archiepiſcopi Mechlinienſis.

LIbrum hunc me vidiſſe teſtor, & nihil in eo inueniſſe vel fidei orthodoxæ, vel pijs moribus cõtrarium: authorem autem habeo virum doctum & valde pium: quare librum exiſtimo non ſine vera vtilitate boni publici imprimendum.

Matthias Archiepiſcopus Mechlinienſis.

EGo Frater Franciſcus de Biuero Ordinis Prædicatorum, in Sacræ Theologia Præſentatus, vidi, & perlegi librum, cui titulus eſt. *De Conuerſione omnium gentium procuranda, à Reuerendo admodum Patre Fratre Thoma de Ieſu, Priore Bruxellenſi Ordinis Carmelitarum excalceatorum compoſitum, & elaboratum*; in quo nihil planè inueni quod fidei orthodoxæ, Eccleſiaſticis decretis, vel bonis moribus aduerſum, ſeu ſuſpectum eſſe videatur: quin potius omnia adeo docta, incorrupta, & pia exiſtimo, vt omnium iudicio magnam auctoris doctrinam, & pietatem, fideique catholicæ augmentum, & zelum perſpicuum ſit, redolere. vnde non immerito iudico, & approbo opus hoc dignum, vt typis mandetur; exiſtimans Eccleſiæ catholicæ emolumento fore, vtpote ad eius propagationem apprime ſpectans. Datum in iſto Conuentu Sancti Dominici Bruxellenſis octaua die Martij, 1613.

Frater Franciſcus de Biuero.

Ad Chriſtianum Piumque Lectorem Prologus.

C*ONVERTENTVR ad Dominum vniuerſi fines terræ, & ado-* Pſal. 134.
rabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium. Sic diuino
plenus ſpiritu, per vniuerſum orbem, futuram Eccle-
ſiæ propagationem proſpiciens, Dauid Propheta ce-
cinit: qui maieſtatem quoque imperiumque Chriſti
deſcribens dicit. *Dominabitur à mari vſque ad mare, & à* Pſalm. 71.
*flumine vſque ad terminos orbis terrarum: coram illo procident Aethiopes, & inimici
eius terram lingent.* Et mox: *Replebitur maieſtate eius omnis terra, fiat fiat.* Ean-
dem Eccleſiæ gloriam, ingentemque dilatationem cùm mentis ocu-
lis contemplaretur Iſaias, quamuis longè poſitam, ſibi tamen propius
factam, multis in locis prædixit; quin in ipſo ſtatim initio propheticæ
viſionis, poſtquam cecinit Iudaicæ Reipublicæ interitũ, protinus de
Eccleſia ſubdit: *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons Domini in vertice mon-* Iſaiæ 2.
*tium, & eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eam omnes gentes, & ibunt populi multi
dicentes: Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob.* Vides, vt
ad montem Domini confluant omnes gentes, & ex eis multæ inuitent
alias. Montem autem Domini eſſe Eccleſiam nemo eſt qui poſſit iure
dubitare.

Neque vllum tempus excipit Iſaias, quo hæc Eccleſiæ feliciſſima
propagatio non eueniat: nam ſic alibi: *Multiplicabitur*, inquit, *eius impe-* Iſaiæ 9.
riũ, & pacis non erit finis. De Eccleſia rurſus, quę Chriſti Domini ante ad-
uentum, quaſi terra inacceſſa, incultaque erat, ad quam nemini pate-
bat aditus, nullo miteſcebat cultu, *Lætabitur*, ait, *deſerta, & inuia, & exultabit* Iſaiæ 35.
*ſolitudo, & florebit quaſi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda, &
laudans.* Explicat alibi eadem elegantiſſimè idem Iſa. *Deſerta*, ſcribit, *tua,* Iſaiæ 49.
*& ſolitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc anguſta erunt præ habitatoribus, & longè
fugabuntur, qui abſorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij ſterilitatis tuæ: An-
guſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi vt habitem. & dices in corde tuo: Quis genuit
mihi iſtos? Ego ſterilis, & non pariens, tranſmigrata, & captiua; & iſtos quis enutriuit?
Ego deſtituta, & ſola: & iſti vbi erant? Hæc dicit Dominus Deus: Ecce eleuabo ad*

Digitized by Google

gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferam filios tuos in vlnis,& filias tuas ſuper humeros portabunt. Attendite,nam myſticis Prophetæ verbis,hic ineſt ſenſus. Quoties Eccleſia acceſsione nouę ſobolis ſpoliatur,toties deſtituitur,deſeriturque: ſi ad eam adducantur gentes, & populorum noua agmina confluant, tunc quaſi læta mater inſigni fœcunditate ditatur,ſpatia noua requirit; quę tamen,mirum dictu, ſimul cum ipſo propaginis augmento nunquam deſunt. Audiamus eundem, qui ſic inducit Deum loquentem,& verba facientem ad Ec-
Iſaia 45. cleſiam quaſi virum ad vxorem: *Lauda ſterilis, quæ non paris, decanta laudem & hinni,quæ non pariebas,quoniam multi filij deſertæ magis quam eius quæ habet virum, dicit Dominus: Dilata locum tentorij tui,& pelles tabernaculorum tuorum extende,ne parcas,longos fac funiculos tuos,& clauos tuos conſolida.* Intellextin'fore,vt quoties Eccleſia ad ſterilitatem adducitur non parit, & deſeritur dum magis pariat,amplificetur,dilatetur. Denique ſic admirabundus compellit, & excitat ad lætitiam,atque admirationem ſuis verbis Ec-
Iſaie 60. cleſiam: *Surge,*inquit,*& illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum,& gloria Domini ſuper te orta eſt,quia ecce tenebræ operient terram,& caligo populos,ſuper te autem orietur Dominus,& gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo,& Reges in ſplendore ortus tui, leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt,venerunt tibi: filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent,tunc videbis,& afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum,quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris,fortitudo gentium venerit tibi.* Hæc Iſaias,qui multis deinde proſequitur hoc argumentum.

Iſaiæ alij etiam Prophetæ conſonant. Daniel enim ait fore vt lapis ille qui Chriſtum ſignificat, vniuerſam terram non modo contegat, ſed impleat, fiatque mons magnus,illique detur principatus, honor, regnum,& ſeruiant ei populi omnes,tribus,& linguæ. Ob id Abacuc:
Abac. Deus,inquit, *ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan. Operuit cœlos gloria e-*
Sophon. *ius,& laudis eius plena eſt terra.* Et Sophon. ſic Deum facit loquentem: *Tunc reddam populis labium electum,vt inuocent omnes nomen Domini, & ſeruiant ei hu-*
Zach. *mero vno.* Zachar. autem Chriſti potentiam enarrans. *Poteſtas eius,* ait, *à mari vſque ad mare,& à fluminibus vſque ad finem terræ.* Deinde idem ſic Deũ inducit verba facientem: *Ab ortu ſolis vſque ad occaſum,magnum eſt nomen meum in gentibus & in omni loco ſacrificatur nomini meo oblatio munda.*

Nec ſolùm vicinas orbis partes Eccleſia Dei,ſed & loca longinqua, & Inſulas procul poſitas complexura erat. & hinc Iſa. populos à no-
Iſa. 42. bis diſiunctiſsimos inuitat,exclamans: *Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terræ qui deſcenditis in mare,& plenitudo eius Inſulæ, & habitationes earum.* Et mox: *Ponent Domino gloriam & laudem eius in Inſulis nunciabunt.* Et alibi contemplatus procul aduenientes ad Eccleſiam gentes, admi-

admirationis plenus ait; *Ecce iſti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone, mari, & iſti de terra Auſtrali*. Et ob id Chriſtus de ſeipſo verba faciens apud eundem vatem. *Me enim*, ait, *Inſulæ expectant, & naues maris in principio*. Et rurſus. *Audite Inſulæ, & attendite populi de longè, Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei*. Idem de Apoſtolis ſuis loquens in remotiſsimas oras mittendis. *Et ponam*, inquit, *in eis ſignum, & mittam ex eis qui ſaluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes ſagittas. In Italiam & Græciam, ad Inſulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam*. Hæc apud Iſa. In quibus manifeſtè prædixit Eccleſiam Dei ſpeciatim in remotiſsimas Inſulas fore propagandam. Iſa 49. Iſa. vlt.

Et quidem non vno in loco, ſed in quatuor orbis partibus, Occidente, Oriente, Auſtro, & Aquilone ad terminos ſoluetur Orbis terrarũ. *Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum*. Hinc Deus ad eundem Chriſtum: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ*. Iſa. ſimiliter cap. 52. eadem prædixit his verbis: *Et videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei*. Neceſſe eſt igitur vt Chriſti nomen ſpeciatim colatur etiam in extremis terræ confinibus. Pſal 71. Pſalm. 2. Iſaiæ 52.

Ecce quomodo Chriſti Prophetæ in Chriſti regni dilatatione paulatim aſcendunt. Audiamus nunc ipſum Chriſtum enucleatiùs rem omnem explanantem Marc. vltimo Apoſtolos alloquens: *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Et alibi: *Eritis mihi teſtes in omni Iudæa, Hieruſalem, & Samaria, & vſque ad extremum terræ*. Marc. vlt. Act. 1.

Quæ omnia ſi attentè conſiderentur, nihil magis à Prophetis prædicatum, nihil æquè à Chriſto quàm animarum cultura commendatum inueniemus. Imo nouiſsimum mandatum quod Chriſtus aſcenſurus in cœlum Diſcipulis ſuis reliquit, illud fuit: *Eritis mihi teſtes*; & illud: *Prædicate Euangelium omni creaturæ*; vt magis commendatam, ac animis eorum impreſſam animarum conuerſionem relinqueret: *Quod ſi hæredibus ſunt tam dulcia, tam grata*; (vt in eodem propoſito philoſophatur Chryſoſtomus tom. 9. in primam Canon. Ioannis;) *tam magni ponderis verba Patris ituri in ſepulchrum; hæredibus Chriſti qualia debent eſſe verba nouiſsima?* D. quoque Auguſt. ſerm. 6. lib. 17. homil. *Teneatur*, inquit, *vera promiſſio in Hieruſalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vſque ad fines terræ. His dictis, nubes ſuſcepit eum, fratres: pro magno audiri ſolent verba promiſſa aſcendentis in cœlum. Exiſtimemus Dominum noſtrum teſtamentum ſcripſiſſe*. Imo & hanc fuiſſe tempore mortis Chriſti, Reſurrectionis, & in cęlos Aſcenſionis ſolam curam, vel ſaltem præcipuam, diſerte Auguſtinus in hoc & alijs plurimis locis diſſeruit; vbi curam hanc adducẽdi animas ad ouile Chriſti, notã eſſe ſingularẽ ad verã Chriſti Eccleſiã diſcernendã agnouit. Chryſoſt. Auguſt.

Sed quoniam nemo venit ad fidem niſi per Euangelij prædicationem (clamante Apoſtolo) *Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicāte? Quomodo vero prædicabunt niſi mittantur?* & poſtea concludit: *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbū Chriſti*. ideo in hoc opere illud potiſsimū curauimus, Catholicorū excitare animos, ardenteſque faces in eorū corda immittere, vt huic Infidelium culturæ ſtudeant.

Iure quidem Clementiſsimus Deus, ac Redemptor noſter de Chriſtianorum ignauia, & ingrati animi ſignificatione conqueri poſſet, quandoquidē ſalutem aliorum, pro quibus nobiliſsimus eius ſanguis effuſus eſt, adeo negligant, vt vix vnquam de illis à Dæmonis tyrannide liberandis ſerio cogitent.

Et quamuis hic neglectus in alias etiā Orbis Chriſtiani partes permanarit (nemo enim à lege proximi iuuādi excipi poteſt) tamē in Eccleſiaſticis ac Religioſis pręſertim, quos Chriſti charitas acrius vrgere deberet, ſuam magis deformitatem oſtendit.

Turpe quippe videtur, viros amore ſingulari Deo fœderatos, qui facile norunt, quam ardenter ille pro ſua immenſa bonitate hominū ſalutem ſitiat, cum ad Infidelium conuerſionem ſeipſos glorioſe deuouere, ac plurimos populos Eccleſiæ conciliare poſſent, ita torpeſcere, ſic operis arduitatem perhorreſcere, vt alios quoque bene animatos à tanta Chriſti gloria dehortentur.

Adeone vili pretio tot hominum millia, quæ in dies ſingulos Tartarus exſorbet, empta ſunt, vt delicati Chriſti milites nullam tantæ iacturę curam gerere, ſed in medijs Chriſtianorum vrbibus eleganter dicendo, populi auram captare debeant?

Quorſum tot, tantique ſtudiorum labores ad doctrinam molliter tradendam exhauſti? Quid vexatæ Chriſti Eccleſię conferunt innumeri Concionatores ad appoſitè dicendum enitentes, cum vel modicus hinc vel nullus interdum prouentus exiſtat? Nonne ſalubrius, glorioſiuſque foret Apoſtolicos viros ęmulari, & in eas potiſsimum gentes doctrinam, laboremque conferre, vt felicior ſalutis, ac Diuinæ glorię prouentus referretur? vt ſic per vaſtiſſima regna, quibus Dęmon potitur, Chriſtiana Religio propagaretur, & ab interitu ſempiterno tot homines vindicarentur.

At res tota iacet, & prodigioſum videtur operis tam Deo accepti, ac neceſſarij meminiſſe: animas innumeras Infernus deglutit, & nemo miſerorum vicem dolet! Sed vt à iuſtiſsima querela ad inſtitutū reuertar; nō ſolum in hoc opere Chriſtianorum animos, & pręcipuè Religioſorum, ad tuendam Chriſti cauſam, animarumque ſalutem

curandam

curandam excitare, ſed & arma tam in his quæ ad doctrinam pro Infidelium errorum confutatione, quàm quæ ad prudentiam pro adiuuandis his, atque ad fidem alliciendis, non abſque aliquo labore ſubminiſtrare conabimur.

Et quamuis pro conuincendis omnium infidelium erroribus, ijſque iuuandis, vt fidei Catholicæ lumine illuſtrati, veritatis viæ inſiſtant, varia ſint ab auctoribus conſcripta volumina: tamẽ quia multi, maxime vero illi qui orbem peragraturi miſsionum ſtudio incumbunt, nec tanta librorum copia, nec otio abundant, vt ex tam varijs auctoribus, tamque prolixis diſputationibus breui tempore ea, quibus pro temporum perſonarumque oportunitate opus habent, poſsint decerpere; illud certe deſiderari videbatur, vt in vnum veluti corpus omnia præſidia & arma quæ ad fidem tuendam propugnandamque faciunt, & argumenta ad infidelium ſectas extirpandas, aduerſariorũque obiectiones refellendo modus denique ſecure & inoffenſo pede *inter* illos conuerſandi, eaque agendi dexteritate & prudentia vt ad fidem amplectendam ſuauiter alliciantur, accurate redigerentur. Ex quo huius culturę ſtudioſi, tanquam ex promptuario, ſine magni laboris ac ſumptus diſpendio, quicquid in hũc finem expoſci videtur, depromant. Ego itaque non meo quidem arbitrio, ſed ſuperiorum meorum iuſſu huic operi manum admoui, vt qui Hęreticorũ, Schiſmaticorum, Iudæorum, Mahometanorum, Ethnicorumque ſalutem moliuntur, in promptu habeant, quicquid ad opus Euangelicũ, tam in his, quæ ad fidei doctrinam, quàm quę ad prudentiam agendi, & caſuum moralium reſolutionem, qui in hac functione offerri poſſunt, videtur requiri.

Vt autem pręſenti operi maiorem lucem, & auctoritatem afferrem, complures Romæ Bibliothecas, fama celebres, ſedulo nullis laboribus parcens euolui, Illuſtriſsimi pręſertim Domini Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, qui animarum conuerſioni à Gregorio XIII. & Clemente VIII. Sanctiſsimis Pontificibus Pręfectus, eximio ſalutis animarum zelo exardeſcens, plurima pro hac functione congeſsit. Multos inſuper ego de Infidelium ad orthodoxæ fideí cognitionem conuerſione ſcriptos manu codices frequẽti lectione percurri; inde optimam huius tam ardui muneris methodum conduxi: erroreſque, qui hac ętate noſtra graſſantur, præcipue Schiſmaticorũ, & ſimilium qui Catholicæ Eccleſię limites, vel tranſilierunt, vel penitus deſeruerunt, diligenter notaui; & quod maius eſt, cum ſchiſmaticis, & alijs in Eccleſiæ gremium reuertentibus Romæ vberius & ſępius egi, eo fine vt de vniuerſis attentius, enucleatius, certius, & commodius inſtrue-

rer;vt de ijs,quæ ad hoc commune Eccleſiæ Catholicæ bonum animarumque ſalutem promouendam conducerę maxime exiſtimabā, certior fierem.

Nec me ab huius argumenti tractatione deterrere debuit, Antoniū Poſſeuinum virum & doctrina,& pietate inſignē in ſua Bibliotheca idem fere argumentum illuſtraſſe: nulla enim diſciplina eſt, cuius omnes vel pleræque diſputationes non ſint ab alijs prioris æui auctoribus diſcuſſæ: nec propterea, qui illos ſecuti ſunt, in eiſdem illuſtrandis, ſuum ingenium exercere,& cum præcedentium ſtudijs ſuas cogitationes,& labores coniungere, inutile iudicarunt. *Nunquid*(vt S. Hieronymus in præfatione commentarij Epiſt. ad Epheſios ait) *Aut Tertullianus Beatum Martyrem Cyprianum, aut Cyprianus Lactantium, aut Lactantius Hilarium à ſcribendo deterruit? Stamina & fila* (vt idem ait) *nonnumquam ponunt priores, vt poſteri veſtem inde conficiant.* Diuus quoque Auguſtinus q. de Trinit. cap. 3. *Vtile eſt* (inquit) *plures libros à pluribus diuerſo ſtylo etiam de eiſdem quaſtionibus fieri, vt ad plurimos res ipſa perueniat, ad alios quidem ſic, ad alios autem ſic.* Vix autem iudico aliquem poſſe conqueri de nobis, neminem enim ſcienter fraudauimus, ſed omnium honorifice mentionem fecimus, à quibus aliquid ad nos boni acceſſit. Fateor, in minutis auctorum interdum nomina, ne ad faſtidium ingererentur, ſuppreſſa eſſe. De omnibus æquus & Chriſtianus lector benigniter iudicet;& ſi quid boni à pijs auctoribus, à nobis hic legerit, id acceptum nobiſcum illi referat, à quo omne bonum deſcendit, cui omnis gloria & honor in ęternum.

ORDO ET MATERIES Librorum.

AD maiorem facilioremque ſcriptionis cognitionem, opus vniuerſum in XII. libros diſtinximus.

In primo de extrema ſalutis animarum neceſſitate diſſeritur,& quàm Deo gratum ſit ſalutis animarum ſtudium, tum ex dignitate, tum ex vtilitate, ac huius functionis iucunditate oſtenditur: denique ad amplectendum eam omnes quodammodo Chriſtianos obligari non obſcure probatur.

In ſecundo, qui in tres alias partes ſimiliter diuiditur, oſtenditur in prima ſummo Eccleſiæ Paſtori onus vocandi, ac trahēdi Infideles ad fidei agnitionem incumbere. Secunda vero & Tertia parte Religioſis omnibus, quantumuis ſolitudini, & contemplationi vacent, præ-

præcipuè verò Mendicantibus, valde eſſe conſentaneum, & expeditiſſimum conatus Eccleſiæ in hac Infidelium cultura iuuare, ipſoſque præ alijs huic functioni eſſe aptiſsimos: quæ multis demonſtrauimus argumentis, & exemplis tum Monachalium, tum Mendicantiũ ordinum, ac potiſſimum ex fructu, qui è Religioſis omnibus in Eccleſiæ arua emanauit.

Tertius liber media ad propagandam fidem & procurandam animarum conuerſionem ſpectantia, & de eligendis, formandiſq; miniſtris huic Diuinæ functioni deſtinatis formam, & modum præſcribit.

In quarto, qui in duas ſectiones ſubdiuiditur, agitur primo de ingreſſu, & progreſſu Miniſtrorũ inter Infideles, de forma proponendi Euãgelium, & de rationibus quibus fidei noſtræ myſteria confirmari debent. Secundo, de Miniſtrorum cõuerſatione cum vitæ integritate coniuncta, de virtutibus, quibus potiſsimum ſplendere debent Apoſtolorum munere fungentes, ac demum de alijs medijs agendi cum Infidelibus, vt ad fidei Chriſtianæ lumen reducantur.

Quintus liber aliqua dubia, quæ Euangelij Miniſtris in terris Infidelium laborantibus obuia eſſe poſſunt, breuiſsimè explorat.

Sextus liber vnionem ſchiſmaticorum præcipuè Græcorum, & Ruthenorum cum Eccleſia Catholica procurandam ſuadet, vbi tria præſtantur. Primum enim agitur de Græcis, & Ruthenis, quorum pręcipuè recenſentur, ac confutantur errores. Deinde oſtẽditur, qua ratione, & prudentia cum Græcis agendum ſit, vt Eccleſiæ Catholicæ vnionem amplectantur. Demum quibus in rebus liceat cum Græcis communicare, & de alijs dubijs, quæ inter ſchiſmaticos agentibus occurrere poſſent, diſſeritur. quæ tria, nempe errorum confutatio, & modus agendi vt ad fidem alliciantur, cum caſuum reſolutione qui ſpeciatim ad illam ſectam pertinent, in alijs libris circa alias ſectas obſeruamus.

In Septimo de reductione ſchiſmaticorum Orientalium ad fidem Catholicam late tractauimus, vbi primo de erroribus ac ritibus principalioribus Orientalium, qui nunc inter illas vigent nationes, nempe Armenorum, Iacobitarum, Cophtorum, Abyſſinorum, Maronitarum, Neſtorianorum, & Georgianorum: tandem de medijs generalibus, & ſpecialibus adiuuandi Orientales nationes, & cum illis agendi, diſſeritur.

Octauo libro de reductione Hæreticorum ad fidem Catholicam, & pręcipue de notis Eccleſiæ Catholicæ, quibus oſtẽditur Eccleſiã Romanam veram eſſe Dei Eccleſiam, Chriſti ſanguine comparatam; deinde de modo agendi, & conuerſandi inter Hæreticos, ac demum

quibus

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBER PRIMVS.

Pro iuuandis Infidelibus, vbi de neceſſitate, dignitate, & vtilitate huius præſtantiſſimæ functionis agitur.

PRIORI igitur hac parte, oſtenſa totius Orbis facie, ſimul & extrema animarum ſalutis neceſsitas detegitur. Deinde quam gratum ſit Deo ipſi ſtudiũ ac labor pro iuuandis animabus, maximè Infideliũ, quantaque honeſtatis eminentia, & dignitas in eo reſplendeant, oſtenditur, tum ex ipſius animæ rationalis nobilitate ac præſtantia, tum ex doctrina & exemplo Chriſti, & aliorum Sanctorum, tum etiam inter alia præcipue ex virtutum omnium influxu in hoc opere, ac denique ex eminentia, & præſtantia inter alia opera. Diſſeritur deinde de varijs huius functionis vtilitatibus, & quod ad amplectendã eam omnes Chriſtiani, vnuſquiſque pro captu ſuo, teneantur.

CAPVT I.

De Extrema fere totius Orbis animarum ſalutis neceſsitate.

EA eſt calamitas Orbis terrarum hac noſtra tempeſtate, vt nemo ſit adeò ferus, qui nõ miteſcat, ſi vicem ætatis huius ad mundi occaſum

Digitized by Google

& mortem ſempiternam inclinare conſideret, vt cũ innumeras nationes Infernus abſorbeat, rarò, rariſque in locis pietas Chriſtiana ita colatur, vt firma ſpes ſalutis æternæ exiſtat. Quapropter pios animos precor, ſequẽtem totius orbis geographico more partitionẽ attente conſiderare, ac ex ipſius conſideratione ad miſericordiam commoueri, ac ſimul ad Infideliũ conuerſionem procurandam excitari. Nam cum inter vniuerſas mortaliũ calamitates ignoratio Chriſti primũ locum obtineat; his, qui pro carneis oculis Catholicę fidei lumine vtũtur, nullũ omnino miſeriæ genus luctuo ſius videri debet, quàm immẽſa hominũ à Chriſto aberrantiũ, ac innumerabiliũ paruulorũ multitudo, qui Euangelico carentes pane, ſempiternæ morte damnantur. Hoc autem clarius ex proxima diuiſione conſtabit.

Prima igitur Orbis terrarum calamitas, ſeu extrema animarum ſalutis neceſsitas præ foribus penè in tota Europa adeſt. Nam cũ hæc mundi pars fuerit Chriſtiani cultus feraciſsima, mirũ quantã in ſterilitatẽ deuenerit. Græcia quippe omnis, cũ Inſulis, Regionibuſque quamplurimis, quæ ritu Gręco gaudent; deinde Septẽtrio ferè totus, eiuſque latera in Orientẽ, & Occidentem patentia, paucis vrbibus exceptis, hæreſeos ignibus flagrant. Sunt in hac orbis parte multa Regna, quæ hæreticis Principibus parent, vt Angliæ, Hyberniæ, Scotiæ, Saxoniæ, Suetię, Daciæ, Dinamarcæ, & alia, in quibus, vna excepta Anglia, vix vlli verbi Dei inueniantur Miniſtri. Alia vero ſunt hæreſibus infecta, quæ Principibus Catholicis obediunt, vt Poloniæ, Germaniæ, Hungariæ, Galliæ, vbi Sectarij cũ Catholicis promiſcuè verſantur: & ob id merito timendum, ne hęreſis, quod ſincerũ eſt inficiat, & cum veræ fidei detrimento ex prauo Catholicorũ, maximè Sacerdotum, ac Miniſtrorum exemplo, vires acquirat, & hęretici in ſua perfidia magis in dies firmentur. In Europa igitur ſola Pontificum Sede inſignis Italia, ac Hiſpania diuino munere, ab hęreſum, vel ſchiſmatum contagio ſeruatur. Quare cum tot nefarię, ac peſtilentes hęreſes ab Orco in terrarũ Orbem reuocatę, per plurimas totius Europę florentiſsimas Prouincias, ac Regna graſſentur, verè nunc oraculũ illud Ioannis impleri cernimus: Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cello cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis abyſsi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aër, de fumo putei. Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas ſicut habent ſcorpiones &c. Hæc enim rectè in hereſibus Luthero inuentore in orbem effuſis, ſortiri effectum docta, & eleganti oratione R. P. Bellarminus iam pridẽ probauit, & res ipſa loquitur. Etenim Sataniçã nouorum hominum in hæreſibus recentibus excogitandis, veteribus reuocandis, vtriuſque diſſeminandis, fucandis, ac propugnandis ſolertiam, aſtutiã, audaciã, ac rabiem ſi intueamur, cælũ ab ijs miſceri terræ, omnia

ſacris

ſacris ardere bellis, ac prælijs cruētiſsimis decertari deprehēdemus: Quæ magnā videtur habere vim ad viros, qui aliquo Religionis, ac priſtinæ pietatis tāgūtur ſenſu, excitandū, vt cōatu ſimili pro domo Dei in acie cōtra hoſtes fidei ſtare, & conſilijs, verbis, ſcriptis pugnare operæpretiū ducāt.

Iā quoque Aphrica, quæ olim Catholica fide claruit, hodie extrema prę-mitur neceſsitate; nā à freto Herculeo vſque ad Aethiopes Mahumetanis, vel Ethnicis erroribus, aut Schiſmaticorū proteruio deſeruit: cōplectitur enim inter alia Barbariā, Numidiā, Lybiā, Nigritarum Regionem, magnā Imperij Turcici partem verſus Aegyptum, & Mauritaniam: Continet etiam Aphrica Aethiopiam interiorem, maximè Presbyteri Ioannis latiſsimum imperium, quod inter vtrunque Tropicū à mari rubro ad Aethiopicum ferè Oceanum pertingit: & hi quamuis Chriſtiani cenſeantur, inculti tamen ſunt, & nimis rudes, ac erroribus Alexandrini Patriarchæ, cui parent, infecti, in tenebris iacent.

Aſiæ verò, triū Orbis partiū facilè maximæ, maior eſt quàm aliarū indigentia: nam cū hæc latiſsimè pateat, cōplectatur que quatuor ampliſsima Imperia, videlicet Turcicū, Perſicū, Tartaricum, & Chinicum, ferè omnia miſerrima cæcitate Mahumetana, vel Ethnica laborāt. Quod ſi vel in interiori Continente, vt in Armenia, vel in maritimis locis, quæ hoc ſæculo Luſitani Reges in India Orientali obtinuerunt, aliquot Vrbes fidem Chriſtianam colunt, id certè cum vaſtiſsimis Regnis Aſiaticis comparatū, adeo exiguū eſt, vt dolorē parū lenire poſsit, præterquā quod ea loca remotiſſima tenuiter in Chriſtiano cultu proficiunt, aut fortaſſe nōnulla deficiūt.

Denique America, quam Orbis quartam partē Geographi conſtituunt, in extrema calamitate verſatur. Nam & quod ad fidem Chriſtianam pertinet, parū culta eſt: & in Europeis hominibus Indi auaritiæ potius quā Chriſtiani zeli exempla conſpiciunt: ſuntq; præterea tàm in Occidentalibus, quam Orientalibus Indijs quamplurimę Prouinciæ, quibus Euāgelium nondum delatum eſt. Sunt autem hę regiones vltra fretum Magalanicū in maxima terræ ſpacia excurrētes, vltra Peruanā Regionē vſq; ad fretū Magalanicū ad vtraſque ripas maximi fluūij Maragon mille circiter leucarū longitudinis. Campeſtria quæ adiacent nouo Regno Granatenſi mille circiter leucarū, eſtque ibidem Regio illa ampliſsimis Indorū ciuitatibus celebris Lagnana dicta. Maximus item terrę tractus, quam Floridam vocant, nouus Mexicus. Præterea trecentæ inſulæ, quas Lucaias appellant, quarum aliquæ Italiam magnitudine ſuperant, duodecim autem tantū Regi Hiſpaniarū parēt. Vndecim etiam Inſularū Philippinarū millia; ex quibus aliquę tota Hiſpania maiores ſūt, quarū vix triginta Imperio Regis Hiſpaniarū ſunt ſubiectæ, quarū omniū incolæ facillimo negotio fidei lumine illuſtrarentur, ſi proborū paſtorū nō tā ſua, quā quæ Ieſu

A 2 Chriſti

Chriſti ſunt, animarumque ſalutem quærentium inſtructionibus, atque integræ vitæ exemplis ſedulò informarentur.

In Occidentali vero India, quæ iam diu Miniſtrorum cultura gaudet, calamitas hæc magis eſt conſpicua: in hac enim cum indifferenter omnes Baptiſmi lauacro abluti ſint, plurimi tamen Idola colunt: idque non tàm proprio, quam aliquorum Parochorum vitio, quorum praua cupiditate, ac moribus diſſolutis, pręfati incolæ ſcandalizati Chriſtianam fidem blaſphemant.

Ac denique noſtra, & parentum noſtrorum ætate, tàm magna Orbis pars reperta eſt, vt meritò diſtare vltimum iudicium videatur, vſque dũ tot gentibus ſalutis via aperiatur, oſtẽdatque ſe Deus fidelem in omnibus
Matth. 24. verbis ſuis, dicens. *Math.* 24. Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo Orbe, in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio. Illud perſpicuum eſt hoc ſæculo, ab anno propemodum quingenteſimo ſupra milleſimũ, plus terrarum, atque hominum eſſe detectũ, in quibus Euangelii lux maxima ex parte deſideratur, quàm totis mille ſuperioribus annis. Multæ præterea ſunt regiones, eęque ampliſsimæ, in quibus nõ eſt fides Chriſtiana audita, neque propoſita, vbi innumeræ animæ omni etiam ſalutis ſpe deſtitutæ, in ſempiternum pereunt. Profectò tot, & tantæ Regiones non ſunt fruſtra repertæ, ſed Diuina agi prouidentia credendum eſt, vt primum innotuerint, mox adeantur, & tandem ſalutis nuncium accipiant.

Hac igitur inſpecta breui Orbis terrarum deſcriptione, quæ ſaxa ipſa emollire deberet, quis adeo durus exiſtat, qui mundum pereuntem ſuis oculis intueatur, illique non ſuccurrat, cum poſsit auxilum ferre? Hanc mortalium ſalutis vniuerſalem, ac incredibilem neceſsitatem, magna ex parte, non tàm in tabulis depictam, quam factis ipſis expreſſam, cum cognouiſſet vir ille Apoſtolicus Franciſcus Xauerus, in hæc verba ad ſuos in Europa cõmorantes ſcripſit. *Mihi vero perſæpe venit in mentem, circum Europæ Academias, ac præcipue Pariſienſiũ, curſare, ac inſani ritu paſsim vociferari, eoſque qui doctrinæ plus habent quam charitatis, his compellere verbis: Heu quam ingens animarum numerus veſtro vitio excluſus cælo deturbatur ad inferos.* Nec mirum, virum piiſsimum ita tot animarum pereuntium zelo angi, ac ſtimulari; cum & ſalus paucorum hominum adeò prętioſa ſit Chriſto, vt ſi oporteret iterum pro eis pati, id libentiſsimè faceret: quemadmodum Carpo ſignificauit reuelatione quadam, quam Sanctus Dionyſius Areopagita veram exiſtimauit. Cum ergo viri pii, & religioſi, tot millibus opem ferre poſsint, quomodo in vtramque aurem dormientes torpeſcere poſſunt in ſalute proximorum procuranda? Profecto non videntur ſententiæ Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri ſubſcribere, qui proximos ab interitu ſempiterno,

no,cum poſsint,& ex fraterna charitate teneantur, non vindicant. Ferant igitur opem quicunque Dei amantes, & hominum ſalutis ſtudioſi apud benignum Redemptorem haberi volunt, & quibus poſſunt modis, ſacrificiis,lachrymis,tùm conſilio,opera,ſudoribus,& ſanguine ipſo,ſi opus ſit,chariſsimam Chriſto Ieſu tot gentium ſalutem proſequantur. Ferant etiam apud Dominum meſsis,quem in terris Chriſtus,ſuum Vicariū pro meſſe colligenda cōſtituit,illumque deprecentur, vt mittat operarios in meſſem,ſic enim propoſita vniuerſi Orbis neceſsitate olim D. Bernard. lib.2.de Conſ.*cap.6.* Eugenium Pontif. vrgebat,vt meſsi congregandę ſedulò ſtuderet: Exi inquit *in agrum Domini tui,exi inquam in mundum: Ager eſt enim mundus,iſque creditus tibi. Exi in illum, non tanquam Dominus, ſed tanquam Villicus,videre,& procurare, vnde exacturus es rationem. Exi dixerim quibuſdā tuæ paſsibus intentæ ſolicitudinis, & ſolicitæ intentionis. Neque enim ipſi,qui iuſsi ſunt ire in Orbem vniuerſum, Orbem circuierunt præſentia corporis, ſed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quoſdam conſiderationis tuæ, & vide Regiones, ſi non ſunt magis ſiccæ ad ignem,quam albæ ad meſſem. Nonne ſi exis, & cernis iſta,pudebit otioſam iacere ſecurim?* hæc Bernar. *Bern. ad Eugen.*

CAPVT II.

De excellentia,& dignitate huius functionis, pro iuuandis infidelibus.

DE neceſsitate quidem extrema Euangelicæ prędicationis in Vniuerſo ferè Orbe, vel certè in maiori eius parte, dictum eſt à nobis toto ſuperiori capite, nunc dignitatem,pręſtantiam,amplitudinem huius altiſſimę functionis,iuuādis animabus deſtinatę,opus eſt vt attingamus. Omnis quidem virtus cultores ſuos euehit tàm altè, vt reliqui homines eos cum admiratione ſuſpicere,& velut inuiti amare,& colere cogantur, ſed hoc multo magis efficiunt præſtantes, excellenteſque virtutes, & quæ ſint inter cæteras maximè difficiles,& arduæ:ex quo genere cum ſine vlla controuerſia ſit feruens in proximos charitas (maximè verò in Infideles, qui quantò à nobis remotiores, tantò neceſſe eſt vt charitatis flamma ſit maior) non eſt dubitandum, quin præ ſe ferat dignitatem, ac ſplendorem maximum.

Hanc igitur zeli animarum pręſtantiam, Dei aſpirante gratia, ex quatuor capitibus breuiter conuincemus. Primò, ex dignitate ipſius hominis: ſicut enim in artibus earum dignitatem ex nobilitatē materiæ,quam Phi-

Digitized by Google

loſophi obiectum appellant, coniicimus, in hac functione, quam artem artium meritò Sancti Patres appellarunt, ex materiæ præſtantia, hoc eſt à nobilitate, & excellentia, à Deo animabus noſtris collata, eius nobilitatem, ac ſplendorē expendemus. Secundò, ex imitatione Chriſti, & Sanctorum. Deinde ex influxu virtutum omnium, qui in altiſsima hac functione reperitur. Quartò ex præſtantia huius ſtudij ſupra alias virtutes.

CAPVT III.

De dignitate, ac præſtantia animæ rationalis

EX omnibus creaturis corporalibus, quæ à Deo conditę ſunt, nullū eſt homine dignius opus, aut quod maioribus laudibus, etiā ab Ethnicis celebretur. Sic Cic. *primo de Legib.* dignitatem hominis conſiderans; hunc dixit, *animal, prouidū, ſagax, multiplex, acutū, memor, plenū rationis, & cōſilij, præclaraque conditione generatum à ſupremo Deo, cum quo ait, primā homini rationis eſſe ſocietatem.* Alij verò appellarunt creaturarum internuntium, ſuperis familiarem, Regem inferiorum, indaginē rationis, lumen intelligentiæ, interpretem naturæ, animal ſanctum, liberum, ſtabile, fluxui æui interſtitium, mundi copulam & Hymenæum, ab Angelis paulò diminutum; cui ſtatus ab opifice Deo rectus conceſſus ſit, vt mēs eò ſpectet, ac ratio, quò vultus ipſe collineat: cætero quin poſitum in mundi medio, vt cōmodius omnia circūſpiciens, omnium item rerū diſquirat cauſas; animuſque virtutibus excultus, atque in Deum rectè tendens, gloria, & honore in perpetuas æternitates coronetur.

Cicero Li. 1 de leg.

Ataltius Seneca, licet fidei lumine orbatus, ſed tamen ex latenti lumine coactus, hominis nobilitatē ex Diuino conſortio, his pænè verbis Lucillum alloquens, *Epiſt. 14.* commendauit. *Apud te eſt Deus, tecum eſt, in te, manet in vnoquoque noſtrum ſacer quidam ſpiritus, qui bona opera noſtra obſeruat, qui nobiſcum agit, qua nos cum eo ratione agimus: nec ſanè quiſquam ſine illo poteſt eſſe bonus.* Et alibi: *Admiratus es* (ait) *homines ire ad Deos: admirari potius debes Deū venire ad homines, quodque vicinus eſt, vt in eis maneat, nec enim ſine ipſo aliquid eſt boni.*

Senec. Epiſt. 14.

Quæ etſi magnam omnino eſſe hominis dignitatem, ac gloriam declarent, alia tamen ſunt argumenta, quę ſi rectè perpendantur, tantā eſſe hominis nobilitatem, ac eminentiam agnoſcemus, vt nihil ſit eo pręſtantius. Primum ſit, animā à Deo ipſo fuiſſe homini inſpiratam; non enim cū materia quaſi commixta eſt, & ex illius gremio educta, ſed extrinſecus adueniens corpori infuſa legitur. Cæteris quidē animantibus præcepit Deus, vt

Digitized by Google

vt ab aquis producerentur. Producant genus (inquit) aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terrã &c. Item. Producat terra animã viuentē in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas. Simile quid de homine, aut eius anima minime protulit, ſed & quod primum hominem per ſe efformauerit, & quod eius animam independenter à corpore, & abſque vllo reſpectu eius cauſalitatis creauerit, creatãq; veluti hoſpitē in idē corpus exceperit, apertè ſignificatur. Et conſonat illud Ariſtotelis 2. li. de generatione animalum *cap.* 3. hinc, vt videtur, depromtum, mentem videlicet extrinſecus aduenire, diuináque, & ſeparabilē eſſe. *Ariſt. Lib. 2 de anim. c. 3*

Secundum nobilitatis animæ rationalis argumentũ eſt, quod quaſi ex pectore diuino, intimiſque precordijs afflata dicitur Gen. 2. Non quidem quod ſit pars aliqua diuinæ eſſentiæ (circa quod aliqui turpiter errarunt) ab antiquis Patribus grauiſsimè reprehenſi, ſed quod, & genere eſſendi immortali, & vi potentiarũ, atque operationum ſpiritualium, intimè, ac reconditè diuinã naturã participet. Vnde diuus Ambroſ. de bono mortis citans hunc locum, iure hominem exhortatur, vt cum illo puro, ac perpetuo, & immortali bono maneat, ipſi adhereat, & cum ipſo ſit, de quo cognationē ducit; illudque iam olim à D. Paulo *act.* 17. inculcatum repetit; *Act. 17* Cuius & genus ſumus. Et D. Bernard. *Serm.* 2. de Natiuitate Domini. *Spiritus ſane*, inquit, *non communem, ſed propriam habet conditionem, nec in maſſa creatur, ſed ſingulari quadam excellentia inſpiratur; Agnoſce, o homo, dignitatem tuam, agnoſce gloriam conditionis humanæ &c.* *Bern. ſerm. 2 de Natiu. Domini.*

Tertium eſt. Quod anima rationalis verè ſpiritus ſit, ab omni concretione materiæ immunis, quamuis eam informet, ita vt vnus homo ex ſpiritu & materia ſimul conſtans, omnia corpora, omnes animas rationales, omneſque ſpiritus completos, Angelicos videlicet, veluti clauſula omniũ operũ Diuinę creationis in ſe contineat; idcircò & ſpiraculũ dicitur anima rationalis, & à Deo inſpirata, vt aliqui ex Patribus adnotarunt.

Quartum autem, & maximum inter cætera nobilitatis huius animæ noſtrę illud eſt argumentũ, illã fuiſſe ad Dei imaginem, & ſimilitudinem conditam, ex qua imagine homini à Deo impreſſa, facile eſt videre, quantum honoris, ac dignitatis in ipſum proueniat, ideo enim Deus homini imaginem ſuam impreſsit, vt illum ad ſuæ authoritatis, maieſtatis, ac Diuinitatis, non ſolum ſimilitudinē, ſed & participationē promoueret; quo igitur dignitas hominis altius aſcendere poterit? Sed nũc ſingula expedamus. Primum fecit Deus hominem ad imaginem ſuam, vt eum ad ſummã dignitatem, excellentiamque eueheret, & ſic non ſolum res omnes corporales eum reuererentur, vt qui tam expreſſam, & illuſtrem Dei, omnium Conditoris, & Dominatoris imaginem in ſe gereret. Sic Deus dixit Noè, *Gen. 9. Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes*

volu-

Digitized by Google

volucres cæli &c. Et ne cæli, atque aſtra inſeruire homini, aut etiam Angeli miniſtrare ei dedignarentur. Denique ne Dæmones hominem lędere auderent, neuè propter hominis rebellionem aduerſus Deum omnes creaturæ in ipſum inſurgerent, ſua hominem imagine Deus inſignire, & munire voluit.

Non ſolũ igitur ob hanc cauſam, ſed etiam vt ipſe non eſſet ſui iuris, & poſſeſsionis, ſed potius vt clare agnoſceretur hominem eſſe quid Dei proprium, & peculiare, obſignauit eum ſigillo ſuæ imaginis, tàm altè, ac tenaciter impreſſæ, vt ſalua hominis natura, ſignaculum illud auferri nullo modo poſſet. Homo igitur geſtat imaginem Dei, vt filius ſui Patris, cui debet amorem, ac pietatem, vt mancipium Domini ſui, quem timere, ac reuereri debet; vt miles ſui Ducis, & Imperatoris, cui fidẽ, & obediẽtiam præſtare oportet. Denique vt miniſter, & diſpenſator bonorum hæri, & Domini ſui, cui rectum vſum creaturarum, quæ diſpenſationi eius commiſſæ ſunt, exhibere debet.

Deinde quemadmodum, quia nullum animalium ſimile inueniebatur Adę, cum quo ſocietatem, & amicitiam, ac familiaritatem habere poſſet; creauit Deus Euam tanquam eius ſociam; ita creatis rebus omnibus corporeis, cum nulla eſſet Dei ſimilis, & cum qua Deus familiaritatem, & ſocietatem inire poſſet, fecit hominem ſibi ſimilem, vt eſſet quem Deus amaret, & à quo viciſſim amaretur amore amicitię. Et de alijs quidem rebus cum eas Deus à ſe factas cerneret, approbaſſe eas dicitur. *Vidit Deus* (inquit ſcriptura) *cuncta quæ fecerat, & erant valde bona:* De homine autẽ multò aliter locutus eſt Deus per Salomonem *Prouerb. 8.* dicens. *Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum.*

Gen. 1.

Prouerb. 8.

Tertia cauſa, quare homo factus eſt ad imaginem Dei, illa eſt, vt poſſet eſſe homo ęternitatis, infinitatis, & diuinitatis quodammodo capax, nullumquè eſſet tantum bonum, vt non id auderet homo petere à Deo, & impetraturum ſe à Deo ſperaret. Quemadmodum igitur vas rotunda figura prędium non poteſt omni ex parte repleri, niſi à corpore ſimiliter rotundo; ita nec animus hominis ad imaginem Dei factus, niſi à ſolo Deo, cuius ſimilis eſt, repleri, & ſatiari poteſt.

Ac denique quemadmodum Rex condita a ſe Ciuitate, in medio eius, loco celebri, imaginem ſuam collocat ex materia quapiam eximia, & pretioſa confectam, vt manifeſtum ſit omnibus eam intuentibus, quis fuerit eius Ciuitatis conditor: ita Deus, fabricato a ſe mundo, effigiem ſuam poſuit in medio eius, id eſt in homine, qui eſt mediũ quoddã inter res a Deo conditas, vt ex eius aſpecta dignitate, in aperto, & manifeſto ſit omnibus, qualis fuerit huius mundi fabricator, & opifex.

Bern. de inter. dom. Cap. 67.

Hęc igitur admirans D. Bernardus de interiori domo, *cap. 67.* Animã ipſam

Digitized by Google

ipſam his verbis alloquitur. *Intellige dignitatem tuam nobilis creaturā, quoniam non ſolum inſignita es Dei imagine, verum etiam decorata ſimilitudine.* Et infra. *Quid magis his tibi facere potuit, quam vt ad ſimilitudinem ſuam cōderet factor tuus. Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, & venerandæ Trinitatis imaginem in te ipſa agnoſce.* In quo verò præcipuè hæc hominis ad Deū imaginem conſiſtat, luculenter, *cap.67.* vt ſupra declarat idem Bern. *Conſidera, inquit, nobilitatem tuam, quod ſicut Deus vbique eſt totus, omnia viuificās, omnia mouens, & gubernans: & ſicut Deus eſt, viuit, & ſapit; ita tu ſecundum modum tuum, es, viuis, & ſapis: & ſicut in Deo tres ſunt perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſic tu habes in te tres vires, ſcilicet, intellectum, memoriam, & voluntatem,* Hęc Bernard.

Ex quibus illud conſtitutum, nihil homini excellentius, aut glorioſius contingere poſſe, quàm hanc Dei imaginem prę ſe ferre, quę illum ita eueheret, vt omnibus etiam rebus creatis, tanquam paruulis, quidam Deus dominetur.

Hanc igitur hominibus quaſi infinitam à Deo collatam dignitatem, etſi non omnino intelligere poſsimus; ſufficeret Chriſti Domini, ac Saluatoris ſolum iudicium, qui eam tanti æſtimauit. Vt enim homo ruſticus in gemmis dignoſcendis, videns artificem peritum gemmam aliquam non tam magno pretio emere, quam pro ea comparanda ſe ipſum etiam vendere, imo vitam profundere paratum eſſe, meritò iudicat gemmam tanti eſſe quanti ab illo fit. Sic nos omni quidem re, ſed in hac præcipue dijudicanda, nulla alia ratione magis quam illius exemplo moueri debemus, quem ſcimus eſſe Sapientiam ipſam: is vero quantopere animarum ſalutem æſtimauerit, ſitiuerit, accomplexus fuerit, res ipſa loquitur: cū quicquid Chriſtus egerit, quicquid dixerit, quicquid molitus eſt per triginta trium annorum ſpatium, omnia in hunc finem deſtinauerit. quę omnia breuiter, ac velut in faſciculum colligit D. Bernard. in ſerm. de quadruplici debito. *Primum quidem (ait) illarum infantilium neceſsitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum in diſcurrendo: tentationum in ieiunando: vigiliarū in orando: lachrymarum in compatiendo: inſidiarum in colloquendo: poſtremo periculorum in falſis fratribus, conuitiorum, ſputorum, colaphorum, flagellorum, irriſionum, ſubſannationum, exprobrationum, clauorum, horumque ſimilium, quæ in ſalutem noſtri generis triginta, & tribus annis, operatus & paſſus eſt in medio terræ. O quam inaudita miſeratio: quam gratuita, & ſic probata dilectio: quam inopinata dignatio:* ſic Bernard.

Bern. in ſerm de quadrup. debito.

Videtur igitur merito inquit Chryſoſt. *tom. 3.* in oratione de Beato Phylogonio. *Quam multa propter hunc gregem paſſus ſit Chriſtus, homo factus eſt, ſerui formam accepit, conſputus eſt, alapis cæſus eſt, poſtremo ne mortem quidem recuſauit, & quidem ignominioſiſsimam. Quin & ipſum ſanguinem ſuum effudit. Itaque ſi quis voluerit illi commendatus eſſe, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatem*

Chryſoſt tom 2. in orat de B.Phylo.

tatem, fratrum ſuorum ſaluti proſpiciat. Nullum enim officium hoc Deo charius eſt.

Chryſ. tom. 1 in Geneſ. homil. 3. Idem, videlicet Chryſoſt. *tom.* 1. *homil.* 3. in Gen. *Etenim ipſe, cum Deus ſit, propter nihil aliud noſtram induit carnem, & omnia alia humana ſuſtinuit, & cruce quoque ſuſcepit, niſi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret.* Et hoc quoque *Galat* 3. Paulus clamat dicẽs. *Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictus. Si igitur ipſe, qui Deus eſt ineffabilis eſſentia, ob miſericordiam ineffabilem, hæc omnia propter nos, & ſalutem noſtram ſuſcepit, cur non & nos erga fratres iuſti ſumus, agnoſcentesque eos vt membra noſtra, & eripientes ex Diaboli faucibus, in viã veritatis inducimus?* ita Chryſoſt.

2. Corinth. 6 Sed & apertius Paulus 2. *Corinth.* 6. dignitatem, de qua tractamus, cõmendauit his verbis: *Empti enim iſtis pretio magno.* Hoc autem pretium magnum eſt ipſe Chriſtus, *totus* (vt ait S. Bernardus) *ſerm.* 3. Circunciſ. *Nobis datus, totus in noſtros vſus expenſus.* *Bern. ſerm.* 3 *de Circunciſ.* Verè enim nullus vnquam homo ad ſeruiendum traditus, ita illi propius fuit ac verbum illud æternum, pro vniuerſis hominib. tributus, conceſſus, & donatus fuit: Vnde Paul. *ad Tit.* 2. *Qui dedit ſemetipſum pro nobis.* *Tit.* 2. Quare hoc emptionis genus, quo ſuam Chriſtus dedit animam, & talem animam, ſuumque corpus, ac inſuper Diuinã perſonam, ſatis declarant, quanto æſtimauerit prætio ſalutem animarum, & quanti fecerit hanc ſuæ diuinitatis preclaram effigiem.

Siquidem imaginem, quam Deus fecit per creationem, Chriſtus Dominus polit, & ornat, imò & reficit per redemptionem, ac denique abſoluit, & conſumat per glorificationem. Magna eſt propterea dignitas animarum, cum tantopere à Deo æſtimentur, & honorentur.

Bern. Ser. 1. *de aduentu.* Quæ meritò conſiderans D. Bernard. *Serm.* 1. Aduentus, clamat. *Mira quærentis Dei dignatio, magna dignitas hominis ſic quæſiti, in qua ſi gloriari voluerit, non erit inſipiens: non quod aliquid eſſe videatur tanquam à ſe ipſo, ſed quod tanti eum fecerit ipſe, à quo creatus eſt. Omnes enim diuitiæ, omnis gloria mundi, & quicquid in eo conſpicitur, minus eſt hac gloria, imò neque eſt aliquid in comparatione eius.* Hæc Bernardus.

Idem cap. 3. *Meditat.* Idem etiam, nec minus doctè prædictas animæ dignitates complectẽs, *cap.* 3. Meditat. exclamans inquit. *O Anima Dei inſignita imagine, decorata ſimilitudine, redempta ſanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne?* Et infra *Totus quidem iſte mundus ad vnius animæ pretium æſtimari non poteſt: non enim pro toto mundo animam ſuã Deus dare voluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius ergo eſt animæ pretium, quæ nõ niſi ſanguine Chriſti redimi potuit. Nõnne Dei filius cum eſſet in ſinu Patris, à Regalibus ſedibus pro ea deſcendit vt eam à poteſtate Diaboli liberaret? Fleuit ipſam, nec ſolũ fleuit, ſed etiam morti ſe obtulit, vt pretioſi ſanguinis ſui pretio eam redimeret. Aſpice mortalis, pro te datur hoſtia talis. Agnoſce homo, quam nobilis eſt anima tua, & quam grauia fuerint eius vulnera &c.*

Egregiè

[illegible] Chryſoſt. in cap. 1. *Epiſt. ad Corinth. Nihil eſt enim quod ani-[illegible], nec vniuerſus quidem mundus.* Hanc igitur animæ nobili-[illegible] ſplendorem, ſanguine Chriſti expiatæ, cùm ſemel Catherinæ [illegible] diuinitus eſſet animo intueri, ita exarſit zelo animarum, vt *[illegible] eſt animarum dignitas, & pulchritudo, vt ad eas lucrandas nullus par [illegible] poſſit*, idque glorioſiſsimis factis à ſe in hũc finem geſtis; maximiſ-[illegible] laboribus, periculiſque ſuſceptis ita eſſe vt dicebat, opere ipſo oſtẽdit.

Chryſ. eſt. in cap. 1. Epiſt. ad Corinth.

[illegible] non mirum ſi Deus ita arctè hominibus proximorum ſalutis [illegible] commendet, ac in Eccleſia eius ſponſa, non ob aliam cauſam certiſ-[illegible] Hyerarchiam vniuerſam, vt ſunt Sacerdotia, bona, dignita-[illegible] ad alium finem, quam ad animas Deo, vitęque ęternæ lucrãdas [illegible]m. Neque verò in oculis Domini omnium bonorum tempo-[illegible] Regnorum euerſionem tanti eſſe, quanti vnius animæ amiſsio [illegible] in deſerto errare ſinatur; nec omni conatu, omniumque bonorum [illegible] ſuis diſpendio ad ouile reuocetur.

[illegible] ſi vnius animę pretio vniuerſus Orbis comparari nequit, ac ex a-[illegible] in tot animarum millia, vt ex typo Orbis terrarũ à nobis in præ-[illegible] cap. oſtenſo conſtat, oculos conuertamus, quæ luce Euangelica [illegible] in ęternũ pereunt (ita vt & meritò Chriſtus cum clamor vali-[illegible]mentatus ſit, quando ſeminis parabolam prædicauit, in qua ex qua-[illegible] ſeminis partibus tres in Dæmonũ prędam cedere vidit:) Quid [illegible] ſupereſt viris Religioſis, niſi vt lachrymas, Chriſtique conatus imi-[illegible]r, ac non ſolum impenſiſsimè Dominum meſsis exorent, vt mittat [illegible]us operarios in meſſem ſuam, ſed etiam vt relicta vna oue, quæ [illegible]ę anguſtum regnum repræſentat, nonaginta alias in deſerto infide-[illegible] aberrantes ſedulò quærant.

CAPVT IV.

Exemplo, & doctrina Chriſti zelum animarum maximè commendari.

H[illegible]enus eam dignitatem huius miniſterij commendauimus, quæ ex animæ nobilitate, & pręſtantia, tanquam ex nobiliſsima, prætioſiſ-[illegible] materia profecta eſt: nunc verò illa dignitas declaranda eſt, quæ [illegible] functioni accreſcit, tùm ex Chriſti exemplo, eiuſque ſimilitudine, tùm etiam ex eius doctrina. In qua re duo breuiter erunt attingenda; primum, quanto ſtudio Chriſtus proximorum curam, maximè verò Infi-delium verbo commendauerit. Deinde quantum nos ſuo exemplo ad

ſui imitationem inſtruxerit.

Audiamus igitur ipſius veritatis teſtimonium, ac breuem, diuinam tamen, & dignam ipſo Deo ſententiam. *Hoc eſt* (inquit, *Io.15.*) *præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos:* Quæ verba exponens Greg. Papa homil. 27 in Euangelia. *Cum cuncta ſacra eloquia,* inquit, *plena ſint Dominicis præceptis, quid eſt quod de ſola dilectione, quaſi de ſingulari mandato, Dominus dicit. Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem: niſi quia omne mandatũ de ſola dilectione eſt, & omnia vnum præceptum ſunt? quia quicquid præcipitur, in ſola charitate ſolidatur. Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non maneat in radice charitatis. Præcepta ergo Dominica, & multa ſunt & vnum: multa per diuerſitatem operis, vnum in radice dilectionis.* Sic Gregor.

Ioa. 15
Greg homil. 27. in Euangelia.

Multa his ſimilia commemorari poſſent, tùm ex Sacra Scriptura, tùm ex Patribus, ſed nõ opus eſt ea, quæ notiſsima ſunt repetere: ſolum Chryſoſt. egregium adijciam teſtimonium: *Nouiſſima* (inquit in primam Canonicam, *Ioan. Tom. 9.*) *Verba Chriſti ituri in cœlum ſunt iſta* (nempè hoc eſt præceptum meum &c.) *Conſiderate languentem in lecto hominem, in domo ſua iacentem, & maceratum ægritudine, proximum morti, anhelantem iam animam inter dentes quodammodo habentem, qui fortè ſolicitus de aliqua re chara ſibi, quam multum diligit, veniat ſibi in mentem, & vocet hæredes ſuos, & dicat: Rogo vos facite hoc, teneat quodammodo violenter animam, ne antea exeat quam verba illa formentur, cum illa verba nouiſſima dixerit efflat animam, tollitur cadauer in ſepulchrum, hæredes ipſius quomodo meminerunt nouiſſima verba morientis? quomodo, ſi quis exiſtat qui dicat eis, nolite facere, quid ergo illi dicant? ergo non facio quod mihi Pater efflans animam nouiſſimè mandauit? quod vltimum ſonuit in aures meas proficiſcente hinc patre meo? quæuis alia verba aliter poſſum habere, nouiſſima verba me plus tenent, non eum vidi amplius, nõ audiui loquentem. Fratres cogitate viſceribus Chriſtianis, ſi hæredibus ſunt tàm dulcia, tàm grata, tàm magni ponderis verba patris ituri in ſepulchrũ hæredibus Chriſti qualia debent eſſe verba nouiſſima?*

Chryſoſt. tom. in Canonic. Ioan. tom. 9.

Quare nihil eſt, quo Chriſtus vberius laudare poſſet Chriſtianam charitatem, quàm inſinuando ſe hoc tantum præcipere: Et rectè ſanè, quia in charitate non vna aut altera virtus, ſed omnium virtutum copia, tanquã in fecundiſsima radice continentur.

At non ſolum Chriſtus Dominus hoc generali præcepto contentus eſt (ne forte Chriſtiani, qui ad omne ignauiæ genus propenſius inclinamur, dilectionem hanc intra Eccleſiæ tantum terminos exhibendam exiſtimaremus) ſed & infidelium curam maximè Eccleſiæ commendauit. *Alias* (inquit) *Ioan. 16. oues habeo quas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.*

Ioan. 16

Imò hanc fuiſſe tempore mortis Chriſti, Reſurrectionis, ac in cœlos Aſcenſionis curam, hancque ſolum, vel ſaltem præcipuam ſuæ Eccleſiæ quà à cæte-

Digitized by Google

à[illegible] profanis, & vanis conuenticulis Hęreticorum diſcerneretur, no[illegible] voluit, vt diſertè Auguſtinus plurimis in locis diſſeruit. Illud ve[illegible] omnia illuſtrius eſt teſtimonium, quod reddidit ſermone 6. *lib.* 17. [illegible] curam adducendi animas ad ouile Chriſti præcipuam, ad veram *Auguſti. ſer. 6 lib. 17. ho-* [illegible] Eccleſiam diſcernendam notam eſſe agnouit. Explicans enim illa [illegible] 2. *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem &c. Apoſtoli* (inquit) *quærunt tempus* *mil.* [illegible] *Dominus reſpondet locũ & Eccleſiæ. Non reſpondit quod quæſierunt, ſed no-* *Act. 2.* [illegible] *at dolores. Eritis, inquit, mihi teſtes in Hieruſalem. Paruin eſt, non pro hoc* [illegible] *tium dediſti vt hoc ſolum emeres in Hieruſalem. Dic adhuc & vſque in fi-* [illegible] *a l fines. Quare cõtentiones non finis? Nemo mihi dicat iã: Ecce hic eſt;* [illegible] *e hic eſt. Sileat humana præſumptio, audiatur Diuina prædicatio. Teneatur* [illegible] *ſio in Hieruſalẽ & in tota Iudæa, & Samaria, & vſque ad fines terræ. His* [illegible] *ſuſcepit cũ tã nõ opus erat vt aliquid adderetur, ne aliunde cogitaretur. Fra* [illegible] *o audiri ſolent verba nouiſsima aſcendentis in cœlum. Exiſtimemus Do-* [illegible] *Teſtamentum ſcripſiſſe, & in teſtamento ſuo nouiſsima verba poſuiſſe;* [illegible] *malorum filiorum futura litigia, prãuidit homines partes ſibi facere co-* [illegible] *poſſeſſione aliena.* (Et Infra; poſtquam commendauit charitatẽ Dei, & proximi, demouſtrans veræ Eccleſiæ ſigna, addit.) *Videte ergo fratres, quid* [illegible] *atis, quid fortiter teneatis. Glorificatus Dominus reſurgendo commendat* [illegible], *Spiritum ſanctum mittens de cœlis commendat Eccleſiam. Reſurgens enim* [illegible] *Diſcipulis ſuis? Hæc dicebam vobis cùm eſſem apud vos, quia oportebat im-* [illegible] *quæ ſcripta ſunt in lege, & Phropetis, & Pſalmis de me; Et tunc aperuit il-* *Luc. 24.* [illegible], *vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic opor* [illegible] *Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die. Vbi eſt Eccleſiæ commendatio?* [illegible] *re in nomine eius pœnitentiam, & remiſsionem peccatorum? & hoc vbi? per* [illegible] *entes, incipientibus ab Hieruſalem, hac reſurrectione glorificatus. Quid aſcen* [illegible] *andus? quod audiſtis: eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa, &* *Acto. 1.* [illegible], *& vſque in fines terræ. Quid ipſo aduentu Spiritus ſancti? Venit Spiritus ſan-* *ctus*, [illegible] *uos primum impleuit linguis omnium gentium loquebantur. Vnuſquiſque homo lo*[illegible] *omnibus linguis, quid aliud ſignificauit, quàm vnitatem in omnibus linguis? hoc* [illegible] *es, in hoc firmati, in hoc roborati, in hoc inconcuſſa charitate defixi. Laudemus* [illegible] *ominum, & dicamus halleluia. Sed in vna parte? & vnde & quouſque? A ſolis* [illegible] *u, vſque ad Occaſum laudabile nomen Domini.* Hæc Auguſt.

D[illegible]de, ſi ad Chriſti Domini Saluatoris noſtri exemplum, ad cuius for[illegible], & exemplar omnes Chriſtianorum actiones, omnia ſtudia, & exer[illegible]nes ſunt dirigendæ, maxime elucet in omni eius vita, operatione, & [illegible]trina hic animarum zelus, quo eius viſcera transfigenda prædixerũt Prophetę. Quanta verò fuerint in Chriſto domino charitatis indicia, quãta erga proximorum ſalutem curandam ſolicitudo, nemo eſt qui dignè poſsit explicare; zelo animarũ ita exarſit, vt coarctaretur, vt ipſe ait, do-

nec Baptiſmo ſanguinis pro earum ſalute ablutus, ſeipſum Patri hoſtiam viuentem inmolaret; paſsionem, & mortem probroſiſsimam obiuit ſpõtè, libenſque & gaudens ſuſtinuit, quod optauit ardenter, vt opprobria exprobrãtium Deo in ipſum reciderent omnia, fieretque vnus pro omniũ gloria opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quàm vero conſtanter in amore ingratiſsimæ, & peſsimæ gentis perſeuerauerit, quàm ardenter nec amatus, & capitaliſsimo odio habitus, ab inimicis, ciuibus, & popularibus ſuis, inimicos ipſe dilexerit, quàm facilis ad ignoſcendũ fuerit ſuiſmet hoſtibus, & interfectoribus immaniſsimis, efferatiſsimis in ipſo feruore tanti ſceleris mortis ſuæ, locupletiſsimè teſtatur vel vna eius oratio illa, Pater dimitte illis quia neſciunt quid faciunt. Et nos breuiter præcedenti cap. nonnulla attigimus.

Quare cum ſumma dignitas Chriſtiani ſit ſe quàm ſimillimum Chriſto efficere, illumque imitari, meritò Patres Chriſtianos omnes ad hanc animarum functionem propoſito Chriſti exemplo, veluti earum actionum menſura perfectiſsima, vrgent vt iam non ſibi ſuiſque commodis, & vtilitatibus, ſed proximorum ſaluti viuant. D. Ioa. Chryſoſt. *tom.* 4. homil. 25. in cap. 19. epiſt. 1. ad Corinth. in illa verba. *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Hæc perfectæ charitatis regula eſt, hic certiſsimus terminus, hoc ſupremum omnium cacumen, quærere, quæ communem omnium comprehendant vtilitatem, quod ipſe ſignificans addidit, ſicut ego Chriſti. Nihil enim poteſt nos adeò imitatores Chriſti facere vt proximorum cura.*

Chryſoſt. in epiſt. ad Cor. cap. 19 hom. 25

Idem etiam Chryſoſt. Homil. 34. in Matthæum. *Etenim vt ſcias quantum bonum ſit cum ſalute noſtra & alios lucrari, audi Prophetam ex perſona Dei dicentem. Qui educit pretioſum à vili quaſi os meũ erit. Quid hoc eſt? Qui ab errore ad veritatẽ ait, manuduxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit, pro virili humanæ me imitatur.*

Idẽ homil. 24 in Matt.

Denique D. Auguſt. propoſito Chriſti exemplo ad charitatis vincula fidelium excitat animos; explicans enim locum Ioan. *Omnis qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, ait. Accipere calicem ſalutarem, & inuocare nomen Domini, hoc eſt ſatiari charitate, & ita ſatiari vt non ſolum non oderis fratrem, ſed paratus ſis mori pro fratre. Hanc charitatem docuit Chriſtus in cruce moriens. Hanc didicit Paulus dicens: Ego libentiſsimè impendar pro animabus veſtris: Hanc imitatus eſt Stephanus, orans pro lapidantibus ipſum: propter eos volebat Paulus viuere pro quibus paratus erat mori. Et Petro dixit Chriſtus poſt reſurrectionem: Petre amas me? Paſce oues meas: quaſi dicat, hæc eſt perfecta mei dilectio, vt pro fratribus facias, quod ego pro te feci. Qui non diligit fratrem ſuum, non eſt ex Deo. Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei, & filios diaboli.* Hæc Auguſtinus.

1. Ioan. 3. — *2 Cor. 12* — *Ioan. 21*

Cumque nihil homini excellentius, aut glorioſius contingere poſsit, quàm ad hanc Chriſti imitationem, & ſimilitudinẽ pertingere, ac omnes

præ

præterea Chriſtianos imitatores Chriſti eſſe oporteat, idque eos & profeſſio & nomen ipſum monet; multò vero exactius ſtrictiorique vinculo illi aſtricti tenētur Religioſi, quorum inſtituta ita ex Chriſti vita depromta ſunt vt pictores ſolent cum vultum ex vultu exprimunt. Quare illorum paupertas ideo perfecta, quia eius paupertatem imitantur qui non habuit vbi caput reclinaret, & caſtitas illius caſtitatem, qui fuit cādor lucis æternæ, & obedientia quoque, quia ab illo deprompta eſt qui factus eſt obediens vſque ad mortem; non dubium horum charitatem tantò fore perfectiorem, quantò plus ad illius exemplar acceſſerit, qui propter nimiam charitatem qua dilexit nos venit in mundum vt peccatores ſaluos faceret.

CAPVT V.

Exempla Sanctorum, qui ardenti animarum zelo flagrarunt.

TAnta eſt inſignium ſanctitate virorum multitudo, qui hoc ardentiſſimo animarum zelo ad imitationē ſui capitis exarſerunt, vt & ſola eorum authoritas ſatis eſſe poſsit ad permouendos Religioſorum, aliorūque Chriſtianorum pios animos ad eam ardenter indefeſsèque ſectandam.

Illud certè præ aliis huius ſtudii in procuranda fidelium, ſiue infidelium ſalute perfectionem maximè commendat, quod hoc ſtudiū, ſiue functionis genus, Apoſtolica vita à Sanctis Patribus appelletur, & re vera ſit, ac proinde ea ſummum perfectionis faſtigiū attingat neceſſe eſt. Neq; enim dubitari poteſt quin Apoſtoli, qui in Euangelica perfectione principem locum obtinuerunt, vt potè qui primitias Spiritus ſancti acceperunt, vt prædicat Paulus *ad Rom.* 8. quod à Chriſto Domino fuerint electi in eum finē, Rom. 6 ac ſtatim in Orbis regiones pro fide propaganda miſsi. Omnes igitur huic animarum zelo mancipati Apoſtolos Duces habent, eorumque profeſsioni nomina dederunt.

Aliorum etiam Sanctorum tàm veteris, quàm noui Teſtamenti profert innumera exempla. Nam & amor zelusque animarum frequens, ac ardens fuit in viris ſanctis vtriuſque Teſtamēti. D. Chryſoſt. *tom.* 4. homil 25. in Chryſoſt. 1 ad Corinth. cap. 10. hom 25. tom. 4. cap. 10. Epiſt. prima ad Corinth. vberrimè tractat hoc argumentum. *Antiquis (inquit) magnis & generoſis illis viris, hæc maxima cura erat, vt ſumma cum diligentia aliorum vitam diſquirerent, & manifeſtè cognoſces nullum eorum vnquā ad propriam reſpexiſſe vtilitatem, ſed proximi vnumquemque. Quamobrem maiorem in modum claruerunt. Etenim Moyſes multa & magna operatus eſt miracula, ſed nihil*

hil tàm magnum eum fecit, vt beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit. Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo. Huiuſmodi erat & Dauid; idcircò dicebat: Ego Paſtor peccaui, & ego malè feci, & hi qui Ouile ſunt quid fecerunt? fiat manus tua ſuper me, & ſuper domum patris mei. Eodem modo Abraham non ſuam, ſed mulierum quæſiuit vtilitatem, ideo ſe periculis exponebat, & Deum pro his, qui nihil ipſi conferebant, deprecabatur. Illi quidẽ tantopere claruerunt: qui autem ſibi tantum conſulunt, conſidera quantum acceperint detrimentum. Fratris igitur filius, cum audiuit ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam, optione accepta ſuam quæſiuit vtilitatem, quam non modo non inuenit, ſed ipſa quoque regio eſt incẽſa, quæ autem Abrahæ obtigit, incolumis ſeruata eſt. Ad hæc Ionas non alijs, ſed ſibi ipſi proſpiciens, penè periclitatus eſt & Ciuitas conſeruata, ipſe verò agitatus, iactatus, & obrutus eſt fluctibus, ſed cùm multitudini ſalutis inuigilauit, ſuam inuenit. Ita & Iacob in ouibus proprium non quærens lucrum plurimas lucratus eſt, Ioſeph autem fratrum ſtudens vtilitati ſuam eſt conſequutus. Qui miſſus à Patre non dixit. Quid? non audiſti quod pro viſionibus & ſomnijs diſcerpere me aggrediebantur, & ſomniorũ, & amoris erga me tui pœnas dabam? quid non contra me molientur cum in eorum ero poteſtate? Nihil huiuſmodi cauſatus eſt, nec cogitauit quidem, ſed rebus omnibus fratrum ſalutem præpoſuit: idcircò omnia poſtmodum bona adeptus eſt, quæ eum clariſſimum, glorioſiſſimumque reddiderunt.

Præterea Moyſes, nihil enim prohibet iterum eius meminiſſe & contemplari, quomodo res ſuas contempſit, & alienas proſecutus eſt. Moyſes inquam in Regia domo educatus, cum Chriſti opprobrium maiores Aegyptiis theſauris diuitias arbitraretur, omnibus abiectis cum Hebræis malorum particeps eſſe non recuſauit. Quamobrẽ ipſe nõ ſolũ nõ ſeruiuit, ſed & ipſos à ſeruitute liberauit. Magna quidẽ hæc, & Angelo digna vita. Verum Paulus maximè in hoc excelluit. Alij namque omnes ſuis omiſſis bonis proximorum malis communicare non recuſarunt, Paulus autem longe maiora aggreſſus eſt. Non enim ſimpliciter voluit aliorum calamitatibus participare, ſed maximas ipſe ſubijt, vt cæteri benè haberent.

Hieron. epiſt. 12. ad Gaud. tom. 1. Diuus Hieronymus Epiſtola. 12. quæ eſt ad Gaudentium, Tom. 1. de hoc ardenti zelo ita ſcripſit. *Legimus Aaron Pontificem, iſſe obuiam furentibus flammis, & accenſo thuribulo, Dei iram cohibuiſſe: Stetit inter mortem, & vitam Sacerdos* Exod. 32. *magnus, nec vltra veſtigia eius procedere ignis auſus eſt. Moyſi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum iſtum. Quis nunc in terra eſt, qui obuiare flammis velit, & cum Apoſtolo Roman. 9. dicere: Optabam ego anathema eſſe pro fratribus meis? Pereunt cũ* Rom 9. *Paſtoribus greges, quia ſicut populus, ſic Sacerdos. Moyſes compaſsionis loquebatur af-* Exod. 32. *fectu: Si dimittis populo huic, dimitte, ſin autem, dele me de libro vitæ: Vult perire cum pereuntibus, nec propria ſalute contentus eſt, gloria quippe Regis multitudo populi.*

Idem ſic habet Epiſtola quadrageſima ſexta ad Ruſticum, tomo primo. *Quod ignotus ad ignotum audeo ſcribere, ſancta ancillæ Chriſti Hedibia fecit deprecatio, quia nequaquam propria ſalute contenta, tuam & ante quæſiuiſti in patria, & nunc*

in

in Sanctis locis quærit, imitari cupiens Andreæ, & Philippi Apoſtolorum beneuolentiā, quorum vterque inuentus à Chriſto fratrem Simeonem, & amicum Nathanael inuenire deſiderat. Optauerat, & quondam Lothcum filiabus ſaluare coniugem ſuam, & de incendio Sodomæ penè ſemiuſtus erumpens educere, eam, quæ priſtinis vitijs tenebatur aſtricta, & ardens fides pro vna muliere perdita, totam Segor liberat ciuitatem. Et Ioſeph fratres paſcit in Aegypto: ſponſusque audit à ſponſa, vbi paſcis, vbi cubas in meridie. Samuel quondam plangebat Saulem, quia peccati vulnera non curabat. Et Paulus lugebat Corinthios, qui fornicationis maculas lachrymis delere nolebant: Vnde & Ezechiel 2. librum deuorat ſcriptumintus, & foris carmine, & planctu, & væ, carmine ſuper laude iuſtorum, planctu ſuper pœnitentibus, væ ſuper his, de quibus ſcriptum eſt Prouerb. 18. Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit, in quibus omnibus in Andrea, & Philippo, in Loth, Ioſeph, & Samuele, & Ezechiele contemplatur Hieronymus dilectionem Sanctorum erga proximos ſuos quos imitata eſt Hedibia deprecans Hieronymum, vt Ruſticum conetur educere à peccato ſuo.

Cant. 2.
Ezech. 2.
Prouerb. 16.

Gregorius Papa exponens locum Iob, qui habetur in cap. 30. ipſius lib. 20. Moral. *Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt,* ait. *Hæc ſunt verba ſancti viri Iob omniumque perfectorum, & in virtute fortium, qui dum infirmi ad iniquitatem proſiliunt, illi zeli ſui igne cruciantur.*

Gregorius Iob 30.

D. Auguſtinus libro 2. contra Gaudentiū Donatiſt. *Torquet Diabolus homines iuſtos ſceleribus impiorum hominum. Hanc perſecutionem Loth iuſtus patiebatur in Sodomis, cùm Angeli hoſpites eius, cum homines putarentur, à Sodomitis appeterentur ad ſtuprum; etiam antequam domum iuſti ingrederentur, quod ſine magno cordis cruciatu videre non poterat, vnde inter ſuas perſecutiones inter hanc commemorat Apoſtolus, cùm dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Vnde quanto maior in nobis eſt charitas, tantò maiori cum dolore animi nos videmus ſeparari homines a membris Chriſti. Vnde quanto vos Donatiſtæ hæretici in hoc veſtro errore viſam finitis, multo amarius nos dolemus, dici non poteſt, quanto nos mærore cruciatis, plus quippe impius Abſalon Patrem ſuum Dauid extinctus, quam rebellis afflixit; viuum namque eum comprehēdi cupiebat, vt qui malitia graſſabatur, pœnitentia ſanaretur. Erat ergo ille perſecutor Patris, non ſolum contra legitimū patris Regnum arma capiendo, atque bellando, ſed multo amplius perſecutus eſt cor parentum in illa impietate moriendo, vnde ſi Catholicorum domus Donatiſtæ non diripuiſſent, ſi Catholicorum membra non præcidiſſent, ſi denique Catholicos crudeliter non occidiſſent, hanc ſolam nos à vobis grauiſſimam perſecutionem perpeti veriſſimè diceremus, quia videmus vos offenſatos, & tabeſcimus: quia infirmatos, & infirmamur: quia ſcandalizatos, & vrimur: quia perditos, & lugemus: hæc mala veſtra, quæ vos in æternū interitū mittūt, amarius nos perſequūtur; quā illa quæ à vobis noſtris corporibus inferuntur. denique in illa perſequutione, qua in nos ſævitis, cum laude gaudemus; in hac autem, qua vos peritis, ſi gauiſi fuerimus, vobiſcū perimus.* Hactenus Auguſt.

Aug contra Gauden.
2. Corint. 11

Et Diuus Bernardus in ſermone 7. quadrageſimæ, cui titulus eſt de pe-

Bern. in ſer. 7. quadrag.

regrino mortuo, & crucifixo, inter varias expoſitiones, quas adhibet illi loco Pauli ad Gal. 6. *Mihi abſit gloriari &c. per quem mihi mundus crucifixus eſt &c.* Hæc eſt vna, vt mundus crucifixus dicatur Apoſtolo, & ipſe mundo, quia crucifixum mundum videbat obligationibus vitiorum, & ipſe crucifigebatur ei per compaſsionis affectum. Crucifixus Paulo mundus eſt reputatione, ipſe vero mundo crucifixus eſt cõpaſsione: itaque tãta proſpiciens flagitia, & mala in mundo, illis tàm dire cruciatur, & torquetur, ac ſi cruci, & patibulo affixus eſſet, in quo amor ingens Pauli ad proximos indicatur. Idem etiam Bernardus inter alias expoſitiones, quas ſermone 28. adhibet illi loco Canticorum: Nolite me conſiderare, quod fuſca ſim, quia decolorauit me ſol: hæc eſt vna, vt nigredinem ſe contraxiſſe ſponſa fateatur, propter animarum zelum, videns eas legem Dei præuaricari, ob earum amorem ſit à Sole decolorata, exemplo illius, qui dicebat *Pſal.* 68. Zelus domus tuæ comedit me, & illud: Tabeſcere me fecit zelus meus. Et item *Pſal.* 118. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Vel, decolorari à Sole eſt ignoſcere charitate fraterna, flere cum flentibus, cum infirmantibus infirmari, vri ad ſcandala ſingulorum. Sic Bernardus.

Pſal. 68. *Pſal.* 118.

Chryſ. homi. 16. in epiſt. ad Rom.

Ac denique Sanctus Chryſoſt. qui pluribus locis, cum de S. Pauli charitate aduerſus proximos loquitur, ita efferueſcit ſpiritu, adeò alta admiratione tantæ charitatis ſuſpenditur, & arbripitur animo, vt vix apud ſe ſit, vix ſeipſum capiat, pręſertim cum illud explicat: *Optabam anathema eſſe a Chriſto (hoc eſt, inquit, carcere æterna remuneratione, & Chriſti præſenti conſpectu) pro fratribus meis, qui ſunt Iſraëlitiæ*, ſic exponit homilia 16. in Commentarijs Epiſtolæ ad Romanos, & alibi: Optabat, inquit, in gehennam mitti, & iudicium ſubire perpetuum pro eorum ſalute, à quibus fuerat ſæpè lapidatus, qui eum interficere contenderant, vt hi tantarum ei authores afflictionum per fidem corpori Chriſti iungerentur. Quis ita dilexit Chriſtum? Si tamen hac dilectione, & amore maius eſt aliquid nuncupandum. Sed & verba ipſius Chryſoſtomi audiamus, Homil. enim 16. in Epiſt. ad Romanos, cap. 9. *Tomo* 4. in illa verba, *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis. Quid ais, ò Paule? à Chriſto, illo inquam Chriſto, qui a te deſideratur? à quo te nec cælorum regnum, nec gehenna ſeparabat, neque ea, quæ cogitari poſſunt? nec alia totidem: ab hoc nunc precaris anathema eſſe? quid accidit? num deſiderium illud excuſiſti, ac depoſuiſti? haud quaquam (inquit) ſed pro fratribus meis, nec id vtcunque volo, ſed opto, multumque deſidero, vt fratres mei ſalui fiant, optarim anathema eſſe: ergo ipſe, ipſe ego, qui omnium magiſter ſum effectus, qui merita infinita coëgi, qui coronas infinitas expecto, qui ſic illum amo, vt meus erga illũ amor mihi ſit rebus omnibus antiquior, qui quotidie propter illũ vror, vnum enim per omnia conſiderabat, nempè quomodo pulchrum hunc amorẽ expleret.*

Chryſ. ibid. cap. 9. tom. 4

Idem

Digitized by Google

Idem explicans caput primum ipſius, ſermone quarto in Epiſt. ad Philip. 1. vbi multa de dilectione proximorum docet Apoſtolus, qualia ſunt: *Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Chriſti, coarctor autem, è duobus deſiderium habens diſſolui, & eſſe cũ Chriſto; multo magis melius, permanere autem in carne neceſſarium propter vos, & hoc confidens ſcio, quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum.* quæ verba exponens Chryſoſt. ait. *Quid dicis Paule? cum hinc abiens in ipſum cœlum migraturus ſis, atque cũ Chriſto futurus? ignoras quid eligere debeas? & non ſolum iſtud, ſed quod huius eſt vitæ, eligis, nempè vt in carne maneas: quamobrem? non acerbam vitam ducebas in vigilijs, in naufragijs, in fame, ac ſiti, ac nuditate, in curis, & ſollicitudinibus? Cum infirmis eras. in multa patientia, in tribulationibus, in neceſsitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in ieiunijs; quinquies quadragenas plagas vna minus accepiſti, ter virgis es caſus, ſemel lapidatus (2. Corinth. 6.) noctem, ac diem in profundo maris egiſti, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in falſis fratribus, & adhuc infœlicem hanc vitam deſideras? ſi namque nihil tibi horum obtigiſſet, ſed quicquid agebas, cum voluptate etiam, & libere patraſſes; nunquid oportebat incertitudinem futuri euentus metuentem ad portum quendam confugere? quis mercator nauem habens multis rerum copijs plenam, cum liceat ad portum iam appellare, tutoque quieſcere, adhuc tamẽ in mari nauigare mallet? quis athleta cupiet amplius certare, cum iam liceat coronari? quis pugilum eliget denuo certamen ingreſſus de ſuo ipſius capite periclitari, cum iam ſi vellet, coronã poſſet accipere? quis eſt ille miles, qui cum liceat iam cum celebritate, & trophæis à bello liberari, cumque Rege requieſcere in ipſis regijs palatijs, ſuſtineat adhuc in bello & ſudare, & in aciem collocari? quomodo ergo cupis & in hac vita conſiſtere, qui dicebas, 1 Corinth. 2. timeo ne dum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar? etſi ob nullam aliam cauſam, ob hanc certè liberationem deſiderare oportebat. Papæ? quis eſt hic Apoſtoli animus? nihil par illi vnquam, vel fuit, vel erit: futura metiris, innumeris malis obnoxius es, & apud Chriſtum eſſe non vis? nõ (inquit) quia quos lucrifeci, ſeruos expeditiores opto conſtituere & ſolidiores, & vt agricolationem illam, quam plantaui frugiferam reddam, à Chriſto volo exulare; non audiſti me, non quod mihi eſt vtile, ſed quæ ſunt proximorum quærentem? qui anathema eſſe volui à Chriſto pro fratribus, quomodo non multo amplius iſtud eligam, cum mihi ipſi libenter ex mora, ac dilatione dãnum inferam, quo aliqua poſsit illis obtingere ſalus.* Ac denique Homil. 3. de Laudibus Pauli tom. 3. idem Pater varias charitatis formas, ac veluti perſonas in Apoſtolo recenſet dicẽs: *Nemo ita dilexit inimicos, nemo erga inſidiatores ſuos tàm beneficus fuit, nullus pro afflictoribus ſuis tanta perpeſſus eſt, vt enim aliquis indulgentiſsimus pater afficitur erga filium phreneſi comprehenſum, cuius quanto magis conuitijs, ictibusque pulſatur, tãto eum potius miſeratur, & deflet. Ita Paulus maiora addebat fomenta pietatis erga eos à quibus affligebatur: vnde pro eis qui eum quinquies verberauerunt, qui eum catenis onerauerunt, qui ipſius ſitiebant cruorem, teſti-*

Chryſoſt. ſer. 4. in epiſt. ad Philip. 1.

Chryſoſto. Laudib. Pauli homil. 3. tom. 3.

Roman 10. *monium (inquit* Roman. 10.) *illis perhibeo, quoniam æmulationem* Dei *habent, ſed non ſecundum ſcientiam. In quantum poterat, laborabat vmbram eis excuſationis aliquam obtendere, & quia ſermone illis fidem perſuadere non poterat ad orationes ſe conuertebat aſsiduas, tres (ait ibid.) voluntas quidem cordis mei & obſecratio ad* Deum *ſit pro illis in ſalutem, quæ vtique omnia ſunt verba amantis, & valdè eorum vtilitatibus prouidentis. & item: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis & iterum, quoniam Corinthum fornicarium ab Eccleſiæ corpore ſeparabat (ait 2. Co-*
2. Corint. 2. *rinth. 2.) ex multa tribulatione, & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis, quoniam charitatem habeo abundantius in vos (1.*
1. Corint. 9. *Corinth. 9.) factus ſum Iudæis tanquã Iudæus; his qui ſine lege erant, factus ſum quaſi ſine lege eſſem: factus ſũ infirmus infirmis, quaſi vniuerſũ mundũ genuiſſet, ſic perturbabatur, ſic currebat, ſic omnes in* Regnũ Dei *feſtinabat inducere docendo, orando, minãdo, pollicẽdo, per ſermonẽ, & per diſcipulos, per ſe ipsũ conabatur erigere laborantes, ſtantes vero firmare, torpentes animare, humi iacentes attollere &c.* Pro vno *ſeruulo Oneſimo ad* Philemonem *integram ſcribit Epiſtolam omni affectu plenam, millies ſe ipſum tradidit in mortem, & ait.* Ego *autem libentiſsime impendam, & ſuperimpen-*
2. Corint. 2. *dar ego ipſe pro animabus veſtris. (ſic 2. Corinth. 2.) Cumque celſus in omni conſiſteret arce virtutum, omnem tamen flammam præcipuo charitatis ardore vincebat. Vt enim miſſum in ignem ferrum totum ignis efficitur, ſic* Paulus *charitate ſuccenſus, totus factus eſt charitas, qui quaſi communis totius mundi eſſet Pater, ita in amore omnium ipſos eorum imitabatur parentes, ac ſuperabat, & pecunias, & verba & corpus, & animam pro his, quos diligebat, impendens.* Sic Chryſoſt.

Bernardus Diuus autem Bernardus in ſermone Sancti Martini, *Domine* (inquit) *ſi*
2. ad Tim. 2 *adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem (2. ad Timoth. 4.) Bonum certamen certaſti, curſum conſummaſti, fidem ſeruaſti, repoſita eſt tibi corona iuſtitiæ, & adhuc dicis, propter bonum proximi non recuſo laborem, fiat voluntas tua. Obtuliſti planè Iſaac, vnicum illum, quem diligis, quod in te eſt, iugulaſti, immolaſti. Singulare gaudium tuum, pia deuotione paratus iterum redire in pericula, innouare certamina, denuo laborem ſubire, prolongare tentationem propter proximum & à Chriſto peregrinari diutius ab illa tanta, & tam optata fœlicitate. Angeli in miniſterium mittuntur propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, ſed tamen ſemper curantes bonum proximorum diuinæ aſtant præſentiæ. Hanc paratus eſt Martinus propter fratres dilatare. Magnum eſt Petre, quod* Dominum *ſecuturus omnia reliquiſti; ſed audio te in monte dicentem: Bonum eſt nos hic eſſe, non eſt hoc, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem (Pſal. 107.) Paratum cor tuum, ò Martine, paratum cor tuum, ſiue diſ-*
Pſal. 107. *ſolui, & eſſe cum Chriſto; ſiue manere in corpore, mille ſubditus laboribus, ſi id amor proximi efflagitat.*

Ac demum de S. Ioan. Chryſoſt. tanti Magiſtri nempe S. Pauli Diſcipulo, aliquid etiam proferamus, vt intelligamus quantus fuerit illius in proximos charitatis ardor: Sic enim de ſemetipſo ſcribit: *Vellem ſi fieri poſ-*

ſet,

ſet, veſtris oculis oſtēdere, quam in vos habeo charitatem: Nihil enim eſt mihi vobis iucundius & deſiderabilius, ne hæc ipſa quidem lux: Millies enim optarem ipſe eſſe cæcus, ſi per hoc liceret veſtras animas conuertere, adeo ipſa luce eſt mihi ſalus veſtra iucundior. Quid enim me iuuant ſolares radij, quando, quæ propter vos accipitur, animi ægritudo oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc eſt bona, quando apparet in lætitia: (& paulo poſt) *Implere gaudium meum liceat vobis ſalutem aſſequi, me autem propter vos reddere rationem, vobis dari ſalutē, me vero accuſari, quod meum munus non impleuerim: Non enim curo, vt pro me ſalui ſitis, ſed vt ſalui ſitis quacunque ratione.*

Et de Sancto Franciſco Sanctus Bonauentura in vita Sancti Franciſci cap. 5. ſic ſcripſit: *Non ſe Chriſti reputabat amicum, niſi animas foueret, quas ille redemit: ſaluti animarum nihil præferendum eſſe ducebat, eo magis probans, quod vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendere.* *Bonauentura in vita S. Franciſci.*

Ac denique Beatus Pater Ignatius, (authore Patre Ribdeneyra, libro quinto, cap. ſecūdo de eius vita,) aiebat, ſe, ſi quid ad animarum ſalutem pertineret, paratiſsimum eſſe nudis pedibus, cornibusque onuſtum per plateas incedere, nullumque recuſare habitum, aut ridiculum, ac probroſum veſtimenti genus, quod eſſe vtile hominibus poſſet, quod re ipſa comprobarit, ſi quando ſeſe occaſio obtulit: Etenim contemptus huius, ac deſpicientiæ rerum omnium, præ animarum lucro, eſt origo Dei amor, & proximi.

Plenæ etiam ſunt ſacræ literę, & hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Apoſtolicis exēplis innumerabilium hominum, qui & vitam ſalutis aliorum cauſa libentiſsimè profuderunt, & ipſas etiam grauiſsimę ignominię notas ſubierūt, eandem ob cauſam, vt ſine culpa, ſic laudabiliter; vt propterea neceſſe non ſit longum facere in ijs recenſendis.

CAPVT VI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

In ſtudium in fideles iuuandi omnes fere, ac in heroico gradu influunt Virtutes.

ALterum caput, ex quo huius functionis pro iuuandis Infidelibus perfectio ducitur, eſt magnitudo, & præſtantia earum actionum, quæ hoc ſtudium comitantur, quæ non modò naturæ vires ſuperant, ſed etiam tāto interuallo anteuertunt, vt ſine vberrima gratiæ copia ſuſtineri, neque adiri poſsint: quare nihil eſt, quo vberius laudari poſsit, quam ex hoc, quod non vna, aut altera virtus, ſed omnium planè virtutum agmen,

ac omnes ferè in gradu heroioco, & perfectiſsimo in eum confluant; Et vt ab ipſo limine incipiam, hoc eſt ab ipſis virtutibus, quę in primo quaſi diuinæ vocationis ad animarum conuerſionem conceptu, cum ipſa vocatione in animo a Deo ingenerantur, mirum eſt quantam in hoc etiam quaſi veſtibulo, deſiderium ipſum Deo cooperandi in hac animarum functione operum ſegetem, & per ſe meliorum, & prętereà difficiliorum, ac plurimorum offerat ſic a Deo vocatis.

Primum enim vocatio ipſa, & multo magis ſtudium animarum executioni mandatum, Apoſtolicam mentem, animumque efformat intrepidum, omnibusque imbuit virtutibus. Atque vt ab his incipiam, quæ Theologicæ vocantur, apertum eſt, Miſsionum ſtudium conſtare non poſſe non ſolum ſine fide, ſed ſine magna, & excellenti fide: nam quiſquis hoc facit, vt propter verba labiorum Domini, ea quæ habet, quæ videt, & quæ diligit, profuturis, nempè patriã, fratrum carnaliũ, conſanguineorum, parentum, amicorum, diuitiarum, cæterarumque commoditatum omnium emolumenta commutet, ac ingrediatur vias duras, ſine dubio ad maximum, & altiſsimum fidei gradũ peruenit. Magna eſt deinde fidei firmitas, admiranda, quæ hominem non ſolum intrepidum, ſed alacrem reddit ad quælibet tormenta quamuis immaniſsima, cruciatus etiam acerbiſsimos, ad omne denique ignominioſæ mortis genus pro eiuſdem fidei confeſsione obeunda. Ac denique heroicæ, atque Apoſtolicæ fidei gradus eſt, pro eadem fide inter gentes propaganda, barbaras, effæratasque gentes, vel cum aperto capitis diſcrimine adire, atque comtemptis Oceani fluctibus, piratarum latrocinijs, & incommodis alijs ferè infinitæ nauigationis vſque ad vltimas mundi oras pro eiuſdem fidei dilatatione penetrare, ac demum pro eadem fide ſincera, integraque conſeruãda, quam Chriſtus, & Apoſtoli tradiderunt, eaque ſarta tecta ab omni periculo, & labe hæreticorum tuenda, quoduis vitæ diſcrimen ſubire.

Idem quoque de Spe, ſiue in Deum fiducia dicere licet; nam cum huius virtutis proprior ſit actio, certiſsima expectatio vitę ęternæ; ideo autem certiſsima eſt hæc expectatio, quia fide nititur, & promiſsioni eius, qui nõ mentitur Dei. Hanc igitur, miſsionum ſtudium, tàm certo repræſentat, & Chriſti Athletæ ob oculos ponit, ac ſi manu teneret: quia vt de fide diximus, ob hanc ſpem contemnunt homines omnia huius vitæ commoda, ac ſe immenſis obijciunt difficultatibus, atque periculis. Ad hoc idem etiam Spei caput referuntur auxilia Dei, quę nobis calamitate oppreſsis minimè defutura ſperamus. At cum inter Infideles omnibus humanis præſidijs Euangelici viri deſtituntur, ac ſæpè varijs tribulationibus circumueniũtur, opus eſt, vt in Deo ſpem omnem collocent, ac cum Propheta clamẽt: Quo

niam

niam tu es Domine ſpes mea: Nam tribulatio, vt teſtatur Apoſtolus, patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò ſpem: nam & calamitates, afflictiones, fortunasquè aduerſas infligit Deus, vt animum terrenis, humanisquè ſubſidijs deſtitutū, ſpe viua in Deum fulti, ad Diuina auxilia procuranda conuertamus.

Ad hanc etiam virtutem ſpectat actio illa, quæ tantopere in operarijs huius Euangelicæ functionis relucet, nempè fiducia in Deum; hac enim armati aduerſus barbarorum, infeſtiſsimorumq́ue hominum rabiem, ac inter maxima pericula intrepidi incedunt: ac demum hac in Deum fiducia per tot maris, terręquè diſcrimina, per tot gentes, linguis, moribusq́ue diſſonas, ad vltimas vniuerſi Orbis tranſeunt Regiones.

Et quia oratio eſt tribulationum comes, & diuinæ ſpei ſoboles, eam huic functioni coniunctam eſſe oportet.

Sequitur deinde Charitas, quæ virtus inter omnes prima eſt, & non tàm ſpectat ad hanc functionem, quàm ęſt ipſiſsima functio: Quis enim ignorat ipſam intrinſecè ei ineſſe, & dici charitatem in proximum, quæ *ſine Dei* Charitate conſiſtere nequit. Sed cum & charitatis duplex ſit munus, alterum in Deum, in proximos alterum; in Deum quidem, quia cum ſolus Dei amor animam impellat in arctiſsimam ſemitam laboribus, periculis, ac immenſis penè incommodis refertam, illū oportet eſſe maximū. Deinde cum inter omnia charitatis opera maximum, ac pręſtantiſsimum ſit martyrium, quia malum iſtud, quod in eo tolleratur, omnium acerbiſſimum, nempè ipſa mors, & bonum quod relinquitur, quod eſt ipſa vita, omnium ſuauiſsimum, ac negotiatio illa cæleſtis occaſionem martyrio offerat, deſideriumq́uè illud ſufferēdi animo inſerat, & ſępè potius martyrium voluntati, quam voluntas martyrio deficiat; (quamuis ex ſententia Theologorum ad martyrij rationem mors ipſa neceſſaria ſit) hæc tamen perfectio Tyranno deficiente non deficit: nam & incommoditates corporis, animiq́ue cruciatus aſsidui, non vnum tantum martyrium, ſed plura in hac functione inueniuntur; neque in ſolo martyrij deſiderio charitatis reſplendet amplitudo, ſed & quotidiana huius functionis exercitia omnia nihil aliud ſpectant, niſi vt hunc Dei amorem aſsiduis incrementis prouehant.

Ab hoc fonte charitatis erga Deum in proximos amor emanat, quo ſalutem proximorum non ſolum precibus, & deſiderijs promouent, qui iuuandis Infidelibus vacant, ſed omnia huius functionis ſtudia in hunc finē diriguntur vt opera ipſa declarant, quæ non tantum ad propriam, ſed & ad aliorum vtilitatem referuntur. Ob hanc enim proximi dilectionem ad remotiſsimas, & ferociſsimas nationes belluinis moribus præditas penetrare non dubitant, tot, tantasquè difficultates vincunt, vt charitatis gra-

dum

dum ſupremum attigiſſe non dubitem: ex quo ſatis apparet huic functioni, non tàm annexam eſſe charitatem, quam eam eſſe ipſiſsimum, ac perfectiſsimum charitatis actum.

Ex charitate vero Dei etiam ardens orationis ſtudium promanat; eſt enim, amantis eum, quem amat, aſpectu, colloquio, & conſuetudine velle ſemper frui ſi poſſet; oratio autem conuerſatio eſt cum Deo. Quapropter ſancti viri, quo magis Dei, & proximi amatores, eò ſtudioſiores orationis extiterunt, exemplo Apoſtolorum, qui in vocatione gentium laborantes, alia alijs omnia demandantes duo tantum ſibi ſumpſerunt, vt orationi, & miniſterio verbi inſtantes eſſent. His enim duabus functionibus oratione ad Deum, & prędicatione ad homines Apoſtolica cura definita eſt: Quare vniuerſæ Apoſtolicę curæ, negotijque gerendi caput Oratio feruens, adſiduaque eſſe debet: quia cum animarum conuerſio gratiæ res ita ſit, quæ impetrari precibus poteſt, præueniri meritis non poteſt, oportet vt nihil magis coniunctum ſit cum miniſterio animarum, quam orationis ſtudium: ita vt qui velit in hac vinea fructuosè operari, illud nō intermittendum ſibi ſuadeat, in quo lachrymis, fletibus, ieiunijs, vigilijs crebris, atque omni carnis maceratione Deum ſibi propitium reddat, atque ab ipſo toto mentis affectu, plenaque fiducia poſtulet, tùm vt ipſum in medio tot periculorum protegat, tum vt Euangelium creſcat, atque multiplicetur.

Neque timendum eſt Sancti Euangelij operarijs per vniuerſum Orbē peregrinantibus, qui ſępè in vita actiua, laborioſiſque negotijs verſantur, ideo orationis ſtudium impediri, quia cum negotia, quæ ab illis geruntur ſpiritualia ſint, & ob Dei & proximi amorē ſuſcepta, non ideo in his occupati à Deo ſeiunguntur, quin potius ei magis adhęrent, quoniam & illi Deo, & Deus illis in huiuſmodi functione cooperatur. Quinimò huiuſmodi peregrinis Deus per Iſaiam dulcedinem contemplationis promittit
Iſa 56. dicens cap. 56. *Filios aduenæ, qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, & ſint ei in ſeruos; Adducam eos in montem ſanctum meum, & lætificabo eos in monte orationis meæ, holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo &c.* Qui ſunt iſti aduenæ, qui colunt nomen Domini, &c. niſi qui pro eius gloria, & ſui nominis exaltatione, tanquam peregrini, non habētes hic Ciuitatem permanentem per totum orbem excurrunt?

Cæteræ verò morales virtutes non minus reſplendent in ſalute proximi procuranda: nam ſi de Iuſtitia diſſeram, cum huius officium ſit vnicuique quod ſuū eſt tribuere, ac in primis reddere, quæ Dei ſunt, Deo, & quæ proximi, proximo; in hoc vno ferè tota hæc animarum functio perficitur.

Iam verò, quod attinet ad Prudentiam, diuina ea quidem eſt, qua animī eorum, qui iuuandis infidelibus vacant, mouentur: Nam cum prudentia ſit

ſit cognitio rerum appetendarum , & fugiendarum, demonſtrans nobis quid agendum, quid vero vitandum ſit, vt recta via, & conſilio ad finem perueniamus; ea, quæ docet mundana deſpicere, honores & diuitias contemnere, Deum & proximum tantum quærere, Diuina & non humana prudentia cenſeri debet.

Temperantiæ vero, ac omnium virtutum, quæ illam vt partes ornant, propria ſedes eſt hæc Apoſtolica functio, in qua & victus tenuis ferè ſemper eſt, iſque aut prçcario quæſitus, aut eleemoſynç nomine vltro oblatus, nec ciborum delectum quçrens, ſed quç apponũtur, Chriſto authore, cum gratiarum actione accipiens. Lectuli deinde mollitiem non requirit, nam & quicunque locus ad cubandum aptus videtur, ac ſæpè nuda humus cubile præbet. Omitto nunc cçteras corporis aſperitates ſpontaneè aſſumptas: his verò quantum frçnentur, ac moderentur libidinis impetus, ac delectationes aliæ, experientia docet, ac perinde quanta occaſio ſit, vt Caſtitas etiam in hoc miniſterio reſplendeat, aperte colligitur.

Humilitas vero, quæ annexa eſt Temperantiç, & quæ potiſsima inter morales virtutes reputatur, luculentiſsimè etiam in hac functione reſplẽdet: aliud quippe nihil eſt hoc animarum lucrandarum officium, quàm abdicatio, & contemptus omnium huius mundi vanitatum, in quo quis omnium ſe ſeruum conſtituit, ac humillimis miniſterijs exponit, quod prorſus alienum eſt ab omni famæ, ac nominis celebritate.

Tandem ſupereſt Fortitudo, quæ potiſsimum locum vendicat in hac functione: nam præter eam vim, qua caro ab Apoſtolicis viris vincitur, propriis voluntatibus reſiſtitur, & delectatio vitæ præſentis contẽnitur, aduerſa ſuperantur, quæ fortis, & inuicti animi actiones ſunt. Aliæ etiam actiones præſtantiſsimæ reputantur, vt ſunt aperta vitæ diſcrimina ad ſingula penè momenta ſubire, & ſæpè apud homines (ob belluinos ipſorum mores) vix homines dicendos, verſari. His igitur, & alijs innumeris periculis, & incommodis, quæ paſsim obuia ſunt, non terreri, ſed potius incredibili animi magnitudine obiecta contemnere, & ſuperare, ingentis fortitudinis eſt argumentum. Vt nunc omittã patientiæ occaſiones, quas frequentiſsimè opus conuerſionum Euangelicis Miniſtris ſuppeditat, in quibus ingens eſt meriti, ac præmiorum ſemen.

Huius verò Patientiæ, cæterarumque virtutum agmen in Beato Apoſtolo Paulo, qui Apoſtolicæ vitæ appoſitiſsimũ fuit exemplar, elegãter deſcripſit S. Ioan. Chryſoſt. Homil. 2. de laudibus Pauli: Corinthijs inquit ſcribens: *Placeo mihi in periculis, & infirmitatibus meis. Itaque cum inter medias inimicorũ verſaretur inſidias, ouans tamen de omni eorum impugnatione referebat victorias: & vbique cæſus verberibus, affectus iniurijs, atque maledictis, quaſi triumphales pompas ageret, crebra trophæa ſtrueret, orabat, gratiasque referebat Deo, dicens:* *Chryſ. ho. 2. de lau. pauli.*

D *Deo au-*

2. Corint. 2. *Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos. Itaque ad confuſiones, & iniurias, quas ob prædicandũ Chriſtum ſuſtinebat, magis quam ad honorum oblectamenta preparabat, mortem potius, quam vitam appetens, paupertatem quam opulentiam, & multò amplius laborem deſiderans, quam alij requiem poſt laborem ac mærorem magis eligens quàm alij voluptatem, ſtudioſius pro inimicis orans, quam alij aduerſus inimicos.* (Et poſtea) *Non dico quia nihil præſentium deſiderabat, ſed nec ipſorum aliquid futurorum. Non enim mihi dicas vrbes, gentes, exercitus, prouincias, pecunias, poteſtates, hæc enim ille quaſi arenam vilia reputabat: ſed ea ipſa penè, quæ promittuntur in cœlis & tunc eius ardentem amorem in Chriſtum videbis: hic ſiquidem præ illius dulcedine non Angelorum, non Archangelorum admiratus eſt dignitatem, neque quicquam horũ ſimile concupiuit. Quod enim erat maius, omnibus Chriſti amore fruebatur, cum hoc beatiorem ſe cunctis putabat, ſine hoc autem, neque dominationem, neque principatuũ ſocius eſſe cupiebat, ſed cum hac dilectione magis eſſe extremus optabat, imo etiam ex numero punitorum, quàm ſine hac inter ſummos, & honore ſublimes: hoc enim erat illi maximum, & ſingulare tormentum, ab hac charitate diſcedere, hæc illi erat gehenna, hæc ſola pœna, hæc intoleranda ſupplicia: ſicut etiam perfrui charitate Chriſti, hoc illi vita, hoc mundus, hoc Angelus, hoc præſentia, hoc futurum, hoc Regnum, hoc promiſsio hoc bona videbantur innumera; præter hoc vero nihil in triſtium parte ponebat. Horũ enim, quæ habentur, nihil aſperum, nihil etiam ſuaue reputabat; ſic deſpiciebat vniuerſa, quæ cernimus, vt ſolet herba iam putrefacta contemni. Tyrannos vero ipſos, ac populos ſpirantes furorem, velut eſſe quoſdam culices exiſtimabat. Mortem vero & cruciatus, & mille ſupplicia quaſi ludum putabat eſſe puerorum, dummodo propter Chriſtum aliquid ſuſtineret. Tunc enim, tunc amplectebatur libenter, & decorabatur vinctus catenis magis, quàm diademate coronatus; etenim coarctatus carcere habitabat cœlum, ac libentius verbera excipiebat, & vulnera, quàm alij brauia diripiunt, & dolores non minus, quàm præmia diligebat, cum ipſos vtique dolores loco duceret præmiorum.* Hæc Sanctus Chryſoſt.

Quales igitur, quantęque virtutes, & quam hæroicæ, ac diuiniſsimę in hac D. Pauli pro animabus legatione reſplendent? quibus ſine dubio & præditi fuêre alij Apoſtoli Chriſti, & qui eos poſtea imitati ſunt, innumeri viri Apoſtolici.

Quare cum ſtudium animarum, maximè Infidelium, tot tantiſque abundet virtutibus, quid aliud eſſe dicemus, quàm auream coronam ex omni gemmarum, & margaritarum genere compoſitam; ſic enim cui miſsionum deſiderium à Deo inſpiratur, eodem ferme tempore hæc eadem corona tot bonis, totque operibus virtutum prętioſsimis ornata capiti imponitur: nam cum ad Dei prouidentiam ſpectet, eius, cuius excitat mentem, actiones iuuare, mediaque proportionata ad optatum finem conſequendum conferre, cùm Deus aliquem ad hanc Apoſtolicam culturam vocat, opus eſt, vt omnes virtutes, quæ ad perfectè exequendam

Digitized by Google

ſam hanc functionem ſunt neceſſariæ, impertiatur.

CAPVT VII.

De præſtantia huius functionis inter cætera virtutum opera.

QVantum deinde excellant opera charitatis proximis exhibita, alijs quantumuis magnis, inter alios Patres (egregie vt ſolet) paſsim docet Chryſoſt. Tom. 1. homil. 3. in Geneſ. *Nam vt anima* (inquit) *corpore melior eſt, ita his qui indigentibus pecunias, & facultates ſuppeditant, maioribus præmijs digni ſunt hi, qui admonendo, & continue docendo, in viam rectam ſupinos, & deſides inducunt, moſtrando eis virtutum diuinarum fragrantiam, & vitiorum maleolentiam. Hæc omnia cùm ſcimus, præ omnibus alijs huius vitæ curis, de ſalute animarum loquamur proximi, eandem illis ſollicitudinem ingerentes. Magnæ enim bonitatis eſt animam, cui hæc continuo intonantur, poſſe reduci ex abyſſo malorum, in quorum medio verſamur, & compeſci ſeditionem, quæ perpetuo animam noſtram infeſtat.* Chry. tom. 1 ho. 3. in Gen

Idem *tom.* 4. homil. 25. in cap. 10. Epiſt. 1. ad Corinth. *Licet ieiunando, humi dormiendo corpus maceraueris, nullam autem proximi curam habueris, nihil egregium feceris, ſed adhuc longe ab huiuſmodi abfueris imitatione.* Propterea inquit Paulus: *Per omnia omnibus placebo. Siue præter legem aliquid, ſiue laborioſum, ſiue periculoſum facere oporteat, omnia in proximorum vtilitatem perpetior. Cùm igitur omnium diligentia ſupremus ſim, humilitate omnium abiectiſsimus effectus ſum. Etenim nullum valde magnum poteſt eſſe officium, quando nullum in proximos lucrum conferatur, quod oſtendit, qui totum reddidit talentum, & ſupplicio affectus eſt, quoniam id non auxit. Tu igitur mi frater quamuis fame conficiaris, quamuis humi iaceas, quamuis cinerem comedas, quamuis ſuper lachrymis madeas, & nihil cuiquam proficias, nihil magnum facis.* Idem tom. 4 ho. 25. in ep. 1. ad Cor.

Quantum etiam alijs pręſtent opera Charitatis in proximos, idem eleganter docuit, *Tomo* 5. oratione 5. contra Iudęos. *Quid huic poterit æquiparari? quod neque ieiunium, neque humi peractæ cubationes, neque peruigilia, neque aliud quippiam poteſt efficere, efficit fratris procurata ſalus. Cogita quàm multa tuum os frequenter peccauerit, quàm multa verba obſcena protulerit, quam multa conuitia, quam multa maledicta euomuerit, & omnino ſuſcipies collapſi curam. Nam hoc vno omnem illam delere maculam poteris: Et quid dico delere? facies vt ſit os tuum ſicut os Dei. Quid huic honori poſſit æquiparari? Non enim ego iſta polliceor, ipſe Deus hoc dixit: ſi vnumquempiam eduxeris* (inquit) *vt os meum erit os tuum, purum ſanctumque.* Chryſo. to. 5 orat. 5. cōtra Iudæos.

Chryſ tom. 2 ho 78 in ca. 24. Matt. Et *tom.* 2. homil. 78. in cap. 24. Matth. *Ponatur, inquit, quempiam ieiunare & martyrium comprobare, ac cremari, alium vero ad ædificationem proximi martyriū differre, nec differre modo, ſed etiam abſque martyrio diſcedere: vter igitur poſt hanc peregrinationem maior erit? non eſt nobis multis in hoc loco rationibus opus, cum Bea-* Phi lipen. 1. *tus Paulus magna voce ſententiam iam protulerit dicens: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, melius mihi autem in carne adhuc permanere propter vos.*

Idem in c. 2. ep. 2. ad Cor. Et in cap. 1. Epiſt. 2. ad Corinth. *Nihil eſt enim quod animæ poſſit æquiparari, nec vniuerſus quidem mundus. Itaque etſi immenſas pecunias pauperibus eroges, plus tamen efficies ſi vnam conuerteris animam &c. Magnum ſanè, & laudabile eſt miſereri pauperum, ſed magis errantem ab errore reuocare.*

Idem to. 4 homil. 4. Idem tom. 4. homil. 4. anteponit omnibus alijs gratijs. *Iam verò vide, vt malum aliquid cum demonſtraſſet Paulus, quia videlicet præſtantius ſit animæ mederi peccatis emortuæ, quam cadauera excitare rurſus ad vitam.*

Hom. 23 Et homil. 23. *Paulum propterea admiramur, non propter mortuos quos excitauit, nec propter leproſos quos mundauit, ſed quoniam dicebat: Quis infirmatur? &c. nam etſi decies millia ſigna ad hæc adieceris, nihil dices quod ei poſſis conferre: nam ipſe quoque dicit magnam ſibi repoſitam eſſe mercedem, non quoniam fecit ſigna, ſed quia infirmis fuit tanquam infirmus &c. Et quando ſe præponit Apoſtolis, non dicit plura quam ipſi feci ſigna, ſed pluſquam ipſi laboraui.*

Chryſ to. 5 hom. 53 Ac denique idem ipſe Chryſoſt. *tom.* 5. homil. 53. *Siue quis ſigna faciat, ſiue virginitatem, ſiue ieiunium, ſiue humi ſtratum excolat, ſiue ipſos Angelos virtute præueniat, omnium enim ſceleſtiſsimus hunc habens defectum, & adultero, lenone, ac latrone, & fure iniquior &c. Orationis enim indiget huiuſmodi morbus & plurimæ ſupplicationis: Nam ſi fratrem nō diligens ſiue pecunias eroget, ſiue martyrio effulgeat, nihil amplius efficit &c. Et hic gentilibus eſt peior.* Ex his igitur clare cōſtat ſtudium ſalutis proximorum procurandæ quantum excellat alias etiam heroicas virtutum functiones, ac perinde quantum negligentia in hac re à Deo puniatur.

CAPVT VIII.

De vtilitate huius functionis pro iuuandis Infidelibus.

CVm animarum cura præcipuè, quæ in Infidelium procuranda ſalute verſatur, per ſe tota ad charitatis ſtudium referatur; non dubium quin præter ſummam dignitatem, & ſplendorē, de qua hactenus diximus, ingentes etiam contineat vtilitates: nam cum omnes præ ſe ferat virtutes, haſque in heroico gradu contineat, non mirum ſi omnia in hac cultura labo-

laborantibus præſidia conferat, ac ad omnia perfectæ vitæ munera informet,& vt nunc cætera beneficia vtilitateſque prætermittam, quæ in nos manant ex hac Infidelium cura, breuiter tria enumerabo. Primum eſt, peculiaris Dei cura, & patrocinium in fidei propagatione laborantibus: Nam cum hic ſit Dei mos, vt qui maximè humanis deſtituuntur auxilijs eos pręcipuè in ſuam fidem recipiat, eorumque curam ſuſcipiat, cum de eo ſcriptum ſit (*Pſal.9.*) *Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor*. Et illud *Pſal 9*
Dominus cuſtodit aduenas, pupillos & viduas ſuſcipiet. Hoc igitur eodem nomine peregrinantibus pro Infidelium ſalute Dei patrocinium non deerit: ipſi enim aduenæ, quia peregrini, & pauperes, quia ſacculum, neque perā portant, pupilli ac orphani qui non modò Patrem, ac matrem dereliquerunt ſed etiā res omnes creatas, amicos, hominū fauores, ac temporalia cōmoda pro animarum dilectione contempſerūt, itaque veriſsimi ſunt orphani & omnibus auxilijs humanis deſtituti: Quare eis maximè conuenit, quod per Dauidem dicitur (*Pſal.90.*) *Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione* *Pſal.90.*
Dei cæli commorabitur: & conſequenter alijs etiam gaudeāt priuilegijs, quæ in illo pſalmo commemorantur: nempè vt illos diuina prouidentia ſcapulis ſuis obumbret, & ſcuto ſuo eos circundet: Nec timeant à timore nocturno, ideſt à clandeſtinis inimici inſidijs, neque à ſagitta volante per diem, hoc eſt ab eiuſdem congreſsibus manifeſtis. Ac demum neceſſe eſt, vt illius promiſsionis Chriſti partem percipiant (*Matth. 26*) *Ecce ego vobiſcū* *Matth.26*
ſum vſque ad conſummationem ſæculi. quod non ſolum Apoſtolis, ſed etiam ſuis ſucceſſoribus à Domino promiſſum fuit. Si enim Saluator ſemper cum eis fore pollicetur omnia vno verbo quæ optari poſſunt, pollicetur, lumē in obſcuritate, robur in infirmitate, ſolatium in mœrore, victoriam in tentationibus, conſtantiam ac firmitatem animi in periculis. Denique quod bonum & præſidium non habeant qui ſecum habeant, qui eſt ipſa omnis potentia, & in quo ſunt omnia bona?

Ex hac igitur Diuina protectione promanat ſingularis ſolicitudo & cura, quam Deus gerit primo circa animas pro eius amore laborantes, idque tum promouendo eas ad virtutum opera, ſimulque cum ipſis cooperando; tùm non permittendo tentari ſupra ſuas vires, ac in eo ipſo quod permittit, præſtando eis gratiam vt ſuperiores & victores euadant. Secūdo circa corporum curam reſplendet etiam hæc diuina protectio, de qua verè dici poteſt: Nullum vnquam Patremfamilias liberis, quos ipſe genuiſſet alendis & ſuſtentandis tantum ſollicitudinis impendiſſe, quantum Deus alendis Apoſtolicis viris, neceſſaria eis vitæ præſidia aſsiduè prouidendo, ita vt illos nullatenus ſollicitos eſſe velit hac de re, ſed quod primū quærant Regnum Dei & hæc omnia adijcientur illis. Hæc igitur vtilitas maxima eſt, ſiue vt melius dicam, hæc eſt Apoſtolicæ vitæ gloria, vt cum

Propheta verè dicere poſsint eius ſectatores: *Anima noſtra ſuſtinet Dominum*
Pſal. 32. *quia adiutor & protector noſter eſt, in eo lætabitur cor noſtrum, & in nomine ſancto eius ſperabimus.* Et ille viciſsim vnicuique illorum dicat, quod olim Abrahę
Gen. 15. *Noli timere; ego protector tuus & merces tua magna nimis.* Nam, & horum vtrumque coniunctum eſt, & vtrumque, ſi cui alij in hac vita, præcipuè viris Apoſtolicis conuenit: vt quoniam nullam mercedem, aut nullum bonum expetunt præter Deum, ideo eorum protector, & propugnator ſit idem Deus.

Secundò, ex vberiori etiã virtutũ exercitatione in hac functione, miro modo animæ diuitiæ, ac vtilitates augentur: nam cum virtutes labore, ſtudio & ipſo vſu acquirantur, ſtatus ille earum exercitationi erit vtilior, ac ſalubrior, qui commodiorem afferat materiam virtutis exercendæ: Hunc autem ſine vlla dubitatione tenere poſſumus eſſe, hanc Apoſtolicam functionem, in qua omnes virtutes aſsiduè vigent & in perpetua fermè actione continentur, vt non obſcurè conſtabit ex his, quæ ſuperius oſtendimus, de communi omnium virtutum influxu in hanc vitam. Deinde cum in ea actus virtutum heroicos paſsim exerceri opus ſit, habitus autẽ virtutum gignatur ex actionibus frequentibus, conſurgent etiam in anima virtutes perfectiſsimæ.

Et hoc deinde virtutum vſu, & exercitatione vberius etiam reſultare meritum neceſſe eſt, quod inter pręcipuas huius vitæ vtilitates primum locum vendicat. Nam cum vnam ob hanc cauſam huius peregrinationis curſus inſtitutus ſit, & ad hoc vnum tota hominum vita dirigatur: vt negociarionem ac mercaturam cœleſtium operum exerceant, & vt mercatores huius ſęculi omni ſtudio id agunt, vt quam maximè diteſcant, ob id relictis alijs ſtudijs, vt venandi, equitandi, aut ſimilium rerum; nullas lucri occaſiones oblatas pręter mittunt: imò iucundi eis videntur labores omnes & vigiliæ, quæ modò rem augeant; ita & multo magis ſperandum eſt in hac ſpirituali mercatura, cuius fructus ſunt ęterni & materia, de qua Euangelici Miniſtri tractant, & in qua quotidie verſantur, nihil aliud cõtineat, quàm Dei ipſius & animarum negotium, & dum his procurandis immorantur, Dei cauſam agant non ſuam: Immo poſtquam huic functioni ſe manciparunt, etiamſi nolint, vt ita dicam, coguntur Dei, & animarũ rem procurare, quæ omnia vberiorem apud Deum merendi præbent materiam.

Creſcit etiam meritum, ac huius functionis præmium ex nimia difficultate, quàm ex natura ſua præſefert hæc infidelium cultura: dubitari enim nequit, quin ſenſibus ipſis primo aſpectũ, acerba, aſpera, & dura repræſentetur, ſed ex hac acerbitate, & difficultate creſcit ipſa meriti, & pręmij corona. Illud tamen experientia compertum eſt, quod quid eſt difficultatis,

Digitized by Google

cultatis, ita molliri & temperari à Deo, vt appareat quatenus valet ad meritum, non appareat quantum attinet ad laborem: Qua in re ita vtrũque Deus coniunxit, vt res quidem grauiſsima, maximeq́ue ardua, ita ab eo conditur, & mitigatur, vt eadem ſit ſuauiſsima, & iucundiſsima.

Ex varijs etiam aliis vtilitatibus luculenter, vt ſolet ac frequenter Sanctus Ioannes Chryſoſt. charitatem in proximos commendat, præcipuè verò, quia cum ad noſtram vtilitatem ſit quoddam medium præſtantiſsimum, nunquam ea neglecta, noſtram propriam attingemus. In primis tom.4. homil.25 in cap.10 epiſt 1. ad Corint. *Ita enim* (inquit) *tibi vtilitatem comparabis, ſi proximi inuigilabis vtilitati. Itaque ſi piger in fratris cura fueris intellige nulla te prorſus ratione ſalutem conſecuturum: Igitur tua ipſius gratia proximi tui rebus adſis: ſufficientia itaque ſunt, quæ iam diximus, quod perſuadeant, nulla alia ratione vtilitatem nos inuenire poſſe. Quod ſi hoc à confeſsis exemplis cognoſcere volueris, conſidera ſi quando domum aliquam exuri contingat, inde nonnulli ex vicinis ſibi cauentes minimè ſe periculis obijciant, ſed domi incluſi timeant ne quis ingrediatur qui aliquid ex rebus ſuis auferat, quantam iacturam facient? etenim ignis quoque eos comprehendet, & omnes eorum comburet facultates. Ita qui cum proximi vtilitatem non reſpexerunt, ſuam perdiderunt. Siquidem* Deus *cum inuicem omnes colligare vellet, talem rebus vtilitatem impoſuit, vt in proximi vtilitate alterius etiam colligata ſit, & vniuerſus mundus hoc pacto conſtitutus eſt. Propterea ſi in mari tempeſtate exorta gubernator omiſſa multorũ ſalute, ſuam tantum quæreret, & ſe ipſum, & alios quam primum obrueret: & vniuſcuiuſque artis, ſi ſua tantũ quæratur vtilitas, nunquam neque vita conſtaret, neque ars, quæ ſui ipſius quæreret vtilitatem: propterea agricola non tantum frumentum ſeminat, quantum ſibi ſat ſit; nam iam pridẽ & alios, & ſe perdidiſſet; ſed quod multis ſufficiat, terræ mandat:* Et *miles, non vt ſuæ duntaxat conſulat ſaluti, ſe periculis obijcit, ſed vt* Ciuitates *in ſecuritate conſtituat:* Et *mercator non eas tantum merces tranſportat, quæ ſibi ipſi ſatis ſint, ſed multis alijs. Quod ſi quis hoc in loco diceret non alterius, ſed ſuam vnumquemque conſiderare vtilitatem, & idcircò ita facere, vt pecunias ſibi, & ſecuritatem, & gloriam comparet, atque ita dum ſuam quærit, proximi quoque quærere vtilitatem:* Idem *ego dico, hoc eſt, quod iam dudum audire volebam, & hac gratia omnem hunc ſermonem fecimus; vt oſtenderemus tunc ſibi vnumquemque conſulere, cum proximo conſulit.* Nam *cum aliter homines proximi commodum non eſſent curaturi, niſi in hac conſtituti neceſsitate, propterea ita* Deus *ea coniunxit, & non permittit, vt in propriam prius quiſquam veniat vtilitatem, niſi per alienam tranſeat. Hoc igitur humanũ eſt, vt hoc pacto proximo vſui ſimus. Verum oportet non hinc, ſed* Diuina *voluntate ad hoc adduci: ſiquidem nemo ſalutem conſequi poteſt, niſi ita ſe habeat. Sed quamuis ſummam complectaris* Philoſophiam, *proximi autem iacturam contempſeris; nullã apud* Deum *fiduciam habere poteris: Vnde hoc conſtat? ex* Beati Pauli *verbis: Etſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero,*

Chryſ. tom. 4 hom 25. in c. 10 epi 1. ad Corinth.

1. Corin. 13.

Digitized by Google

habuero, nihil mihi prodeſt. Vides quantum à nobis Paulus requirit? At qui paſcit, non ſuam, ſed proximi quærit vtilitatem. Sed non ſufficit hoc inquit: Cum charitate hoc fieri vult, & miſericordia plurima. Propterea legem hanc ſtatuit Deus, vt nos in vinculum charitatis adduceret. Hæc Chryſoſt. Cæteras verò vtilitates ex teſtimonijs ſequenti capite adducendis colligemus.

CAPVT IX.

Ad omnes Chriſtianos ſpectat proximorum etiam Infidelium ſaluti conſulere.

Qvamquam non omnes fideles fide Chriſtiana præditi, ad alios inſtituendos ſint idonei, multi tamen ſunt, qui id commodè poſſunt, & ſi nolunt, inducendi ſunt, vt pro ſua virili parte Eccleſiæ Sanctæ, animarumque ſaluti deſeruiant. Et vt omittam eos, qui ex officij munere, vel ex ſua vocatione tenentur huic ſtudio operam dare, quales ſunt Paſtores, & Religioſi poſt ipſos, alij profectò ſunt, qui licet ad hoc non vocati, idonei tamen ſunt, quibus quippe maior fides, & doctrina inſit, quàm alijs idiotis, & vulgaribus. Hos Sancti Patres, præcipuè tamen Sanct. Ioan. Chryſoſt. paſsim hortatur, vt maiori illa luce præditi, non ſeipſos ſolum, ſed & alios etiam Infideles erudiant, & ad fidem alliciant.

Chryſ. hom. 24. in Matt.

Homil. 24. in Matt. Omnes Chriſtianos exhortans ait: *Scitote quia mercenarij ſumus conducti: ſi ergo mercenarij ſumus, cognoſcere debemus, quæ ſunt opera noſtra; mercenarius enim ſine opere non poteſt eſſe: Opera autem noſtra ſunt opera Iuſtitiæ, non vt agros noſtros colamus, & vineas: non vt diuitias congregemus, & acquiramus honores ſed vt proximis proſimus. Et quamuis hæc ſine peccato facere poſsimus tamen non ſunt opera noſtra, ſed diaria noſtra. Sicut ergo nemo ſic conducit mercenarium, vt hoc ſolum faciat, quod manducet: ſic & nos ideo vocati non ſumus à Chriſto, vt hæc ſola operemur, quæ ad noſtrum pertinent vſum, ſed ad gloriam Dei. Et ſicut mercenarius, qui hoc ſolũ facit, quod manducat, ſine cauſa ambulat in domo: & ſic nos ſi ſola hæc fecimus, quæ ad noſtram pertinent vtilitatem, ſine cauſa viuimus ſuper terram: & ſicut mercenarius prius aſpicit opus ſuum, deinde diaria ſua: & ſic nos ſi mercenarij Chriſti ſumus, primum debemus aſpicere, quæ ad gloriam Dei pertinent, proximique profectum, (quia charitas, & verus amor erga Deum non quærunt, quæ ſua ſunt ſed ad libitum amati cuncta deſiderant perficere) deinde quæ ad noſtram vtilitatem.*

Idem tom. 1. homil. 3. in Geneſ.

Idem tom. 1. homil. 3. in Geneſ. *Ne omittamus proponere eis,* (hoc eſt Gentilibus) *doctrinas ſcripturarum, ſed omne impendamus ſtudium, vt ab errore liberati, ad veritatem reducantur, nam licet in erroribus deprehenſi ſint, cognati tamen noſtri ſunt, & congruit, vt magnam eorum curam habeamus, nunquam torpeſcentes, ſed ſum-*

Digitized by Google

ſumma diligentia faciente : ea quæ nobis ſunt, vtilem eis medicinam adhibemus, ſi fortè, vel tardè ad veram ſanitatem redeant: nihil enim ita gratum eſt Deo, & ita curæ, vt animarum ſalus. Talem igitur habentes Dominum, tàm miſericordem, tàm benignum, tam manſuetum cùm noſtræ, tum fratrum noſtrorum curam geramus ſalutis: nam & hoc noſtræ ſalutis argumentum erit, & occaſio, ſi non ſolum pro nobis ipſis ſolliciti, ſed & proximo vtiles fuerimus, ipſum ad viã veritatis manuducentes.

Idem eodem tom. homil. 8. in Geneſ. Auditores ad Hæreticorum excitat conuerſionem dicens: *Operam date, vt pia ſcita in eis* (loquitur de Arianis) *plantentur, & roborentur: volo enim, & precor omnes vos in Doctorum ordine eſſe, & non ſolum auditores noſtrorum eſſe dictorum, ſed & alijs doctrinam noſtram afferre, piſcarique errantes, vt ij redeant in viam veritatis: ſicut & Paulus inquit: Vnus alterum ædificet, & cum timore, & tremore ſalutem veſtram operemini. Sic Deus noſtram multitudinem augebit, & vos vberius ſuperna fruemini gratia, magnam membrorum veſtrorum curam gerentes. Neque enim Deus vult, vt Chriſtianus ſe ipſo tantum contentus ſit, ſed vt alios ædificet, non per doctrinam ſolum, ſed & per vitam, & conuerſationem.* Hom. 8. in Geneſ.

Et homil. etiam 10. in Geneſ. tomo primo, *fortè prolixius, quam oportebat ſermonem produximus: verum hoc non abſque ratione, neque temere factum eſt; ſed vt abſentes ex vobis diſcant quantum ſibimetipſis damni fecerint, ob corporalem cibum, ſemetipſos à ſpirituali cibo ſubducentes. Cæterum ne valdè contriſtentur, fraterna illos beneuolentia proſequamini, recenſentes eis, quæ à nobis dicta ſunt. Hoc enim germanæ charitatis argumentum: nam ſi inter magna charitatis indicia habent, qui ita de ſenſibilibus edulijs hoc faciunt: multo magis, qui in ſpiritualibus hoc agunt, magnũ noſtrum præconium celebrant, reditque ad nos quicquid eſt vtilitatis: nam cuius ſtudium eſt docere proximum, is non tantum illi benefacit, quantum ſibi ipſi magnam mercedem parat, dum duplicem percipit mercedem, retributionemque à Deo maiorem aſſequitur. Denique is, qui fratrem docere tentat, dum illi commemorat, & dicta ſecum repetit, & melius tenet: Igitur cogitantes tantum lucrum veſtrum, ne inuideatis fratribus veſtris ſed à vobis diſcant, quæ nunc à nobis dicuntur. Vt autem plenius doceantur, ducite illos ad nos, perſuadentes ipſis, quod nihil obeſt ſpirituali menſæ, ſi præcedat corporalis cibi ſumptio, ſed haberi debet omne tempus ſpirituali ſermoni idoneum.* Chryſ. hom. 10. in Gene. tom. 1.

Præcipuè verò tom. 5. oratione 5. in Iudæos, idem pro Iudæorum conuerſione proſequitur argumentum: *Tu quoque imitare Samaritanum illum, qui in Euangelio tantam erga vulneratũ præſtitit ſollicitudinẽ. Etenim illic præterijt Leuita, præterijt Phariſæus, ac neuter deflexit ad iacentẽ, ſed inclementer, crudeliterque relicto ſeminece abierũt. Samaritanus autẽ quiſpiã, qui nulla ex parte illi coniunctus erat, nõ præterсurrit, ſed miſertus eſt accurrẽs, inſtillauit oleũ, & vinũ, impoſuit aſino, duxit ad diuerſoriũ, pecuniã partim dedit præſẽtẽ, partim pollicitus eſt pro eius, qui nihil ad ipsũ pertinebat curatione, nec dixit apud ſeſe; Quæ mihi cura eſt iſtius? Sa-* Tom. 5. Lucæ. 10

maritanus ſum, nihil mihi cum illo, procul abſumus à Ciuitate; & ille ne ingredi quidem poteſt. Ne dixeris apud temetipſum: homo ſum mundanus, vxorem, & liberos habeo, & iſta Sacerdotum ſunt, iſta Monachorum: Neque enim Samaritanus ille hæc dicebat, vbi nunc Sacerdotes? Vbi nunc Phariſæi? Vbi Iudæorum Doctores? ſed perinde quaſi venatum quempiam maximum nactus eſſet, ita lucrum arripuit. Et tu igitur cũ videris aliquem curatione egentem, vel corporis, vel animi, ne dicito apud temetipſum; Quare ille, & ille eum non curauerunt, ſed à morbo libera, ne petas ab illis cauſam negligentiæ: Si inueneris aurum iacens, non dicis apud temetipſum, quare ille, aut ille hoc non ſuſtulerunt, ſed feſtinas ante alios rapere: Itidem & de fratribus collapſis cogita, putatóque te theſaurum reperiſſe, nimirum occaſionem illis medendi. Etenim ſi inſtillaueris illi velut oleum ſermonis doctrinam, ſi obligaueris humanitate, temperantiaque vulneratum ſi ſanaueris, ille te faciet ditiorem quouis theſauro. Qui enim eduxerit prætioſum ex indignitate, tanquam os meum erit, inquit, ille.

Ac oratione 3. in Iudæos: *Quotque prius rogauimus, idem & nunc rogamus, vt fratres veſtros reducatis ad ſalutem, multam ſolicitudinem habeatis pro membris neglectis: propter vos enim tantum laborem ſuſcipimus, non vt vulgari more loquamur, neque vt plauſum, ſtrepitumque referamus, ſed vt auulſos ad viam veritatis reducamus. Ac ne quis mihi dicat, nihil mihi eſt cum eo negotij, vtinam contingat mihi meæ ipſius negotia rectè gerere: Nemo ſuum ipſius negotium rectè gerere poteſt neglecta proximi ſalute: propter hoc, & Paulus ait: Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quiſque quod alterius, ſciens quod ſua cuiuſque vtilitas in proximi vtilitate ſita eſt. Sanus es tu, ſed oculus tuus infirmatur: hoc eſt, eſt ægrotus. Itaque ſi verè ſollicitus fueris, pro ægrotante magis dolebis, & imitaberis in hoc quoque Beatum illum, qui dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis offenditur, & ego non vror? Etenim ſi cum duos obolos dederimus, paulumque pecuniæ inſumpſerimus in pauperes gaudemus: ſi poterimus animas ſeruare, quanto maiorem voluptatis fructum capiemus? Quantum autem in futuro ſæculo recipiemus gaudiũ? nã ibi quoque quoties cõueniemus, multã capiemus voluptatẽ ex cõgreſſu reminiſcẽtes beneficiorũ, quæ viciſſi maly in alios præſtitimus. Deinde cũ illos conſpexerimus ad tribunal illud metuẽdũ, multæ fiduciæ participes erimus.*

2. Corin. 11

Et infra in eodem ſermone, non ſolum homines, & viros huic operi ſtudere, ſed & fœminas ſuadet, dicens: *Vt igitur, & fratres ſeruemus, & nobiſipſis veniam pro peccatis, imo potius multam fiduciam reponamus: Denique curemus & illud, vt à cæteris omnibus nomen Dei glorificetur, cum vxoribus, liberis, & famulis ad hunc venatum, & indaginem egreſsi extrahamus à Diaboli laqueis captos ab illo, iuxta ipſius voluntatem: nec prius deſiſtamus quam quicquid per nos præſtari poterit, præſtiterimus, ſiue pareant, ſiue non pareant. Quin potius impoſsibile eſt, vt Chriſtiani cũ ſint, non pareant. Sed ne, vel hanc excuſationem habeatis, illud dico: ſi poſtquam multa verba exhauſeris, & quicquid per te præſtari poterit expleueris, videris illum non obtemperare, adducito ad Sacerdotes, & omnes per Dei gratiam potientur venatu, totumque tuum erit, qui illum adduxeris. Expedit vt hæc, & vxores dicant viris, & viri*

Digitized by Google

viri uxoribus, & filij parentibus, & patres filijs, & amici amicis. Diſcant hæc & Iudæi & ij, qui nobis quidem coniuncti videntur, ſed cum illis ſentiunt, quod nobis aliquod ſtudium eſt, ac ſollicitudo, vigilantiaque pro fratribus noſtris ad illos vltrò currentibus. Et omnes ante nos illos corrigent, qui cum noſtræ profeſsionis ſint, tamen illo commeant. Quin potius nemo poſthac auſurus eſt ad illos confugere, ſed erit corpus Eccleſiæ purum. Deus autem, qui vult omnes homines fieri ſaluos, & ad agnitionem veritatis peruenire, & vos ad iſtum venatum corroboret, & illos ab hoc errore liberet. ita Chryſoſt.

CAPVT X.

De iucunditate, quam ex conuerſione animarum Euangelij miniſtri conſequuntur.

NEc vtilitatem ſolam, aut dignitatem hi, qui animarum lucris ſe conſecrant; ſed & iucunditatem, & oblectationem non paruam ex hac functione conſequuntur: Nam licet prima ſpecie aſpera, & odioſa videatur, ſolatia tamen, & gaudia paſsim inueniuntur in ea, vt nullum bonum, nullamuè perfectionem ei deeſſe appareat. Nam, ſi vt Saluator noſter teſtatus eſt (*Luc.* 15.) Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiã agente, non eadem quoque cauſa erit lætandi in terris, ſeu cum hominem ad pœnitentiam conuerti, ſeu cum totis conatibus ad perfectionem aſpirare cernimus? Plurimæ enim ſeſe offerunt lætitiæ rationes: ac in primis Dei honor; proximi ſalus, quem ſicut nos ipſos diligere iubemur: tum etiã maximum, ac gratiſsimum quoddam indicium diuinę bonitatis, clementię, & patientiæ, in perdita ouicula, nõ ſolũ tolerãda, ſed etiã ſuper humeros reportãda; cuius quidẽ clemẽtiæ nos ipſi teſtes, & ſpectatores ſumus. *Luc.* 15.

Præterea illud quoque accedit, quod tàm præclari doni ac muneris aliqua ex parte nos ipſos etiam participes eſſe ſentiamus, vt cũ Paulo dicere, & quodammodo gloriari nobis liceat: (1.*Cor.*3.) Ego plantaui. Eſt autem maximè naturale, vt in eo quiſque delectetur, idque diligat, in quod aliquid ſtudii, atque operis impendit, eoque magis, quo ea res præclarior, ac præſtantior eſt. Quid aut maius, aut præclarius, quam alios homines Chriſtianos, ac Beatos efficere, quod non modo eſt proprium Dei opus, ſed & primum inter omnia eius opera locum obtinet? Quemadmodum etiam exultabat Paulus in Philippenſibus, Gaudium meum inquit, (*ad Phil.*4.) & corona mea. Quo modo in Corinthiis, quos gloriam ſuam in die Domini appellat? 2.*Cor.*1. & 1. ad Theſſalonicenſes 2. Quæ eſt, ait, noſtra ſpes, & gaudiũ, aut corona gloriæ? nónne vos ante Dominũ noſtrum Ieſũ Chriſtũ eſtis in aduẽtu eius? Vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudiũ. *1. Corint.* 3. *Phil.*4. *2. Corint.* 1

Nec minus lætandi occaſionem excitant labor, ſollicitudo, & cura, quæ ſæpè comitari ſolent huiuſmodi fructus, de quo Apoſtolus, *ad Galat.*4. Filioli *Gala.*4

filioli quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Parturienti ſe comparat mulieri, quod ſignificat moram, & laborem, & etiam cruciatum, qui in eiuſmodi opera ſæpè intercurrit. Itaque dubitandum non eſt, quin in hunc etiam partum conueniat illud, quod eſt à Domino dictum, *Ioan.16.* Mulier cum parit, triſtitiam habet, cum autem peperit, iam non meminit preſſuræ, quia natus eſt homo in mundum. Hic vero maior eſt etiam lætitia, quia non natus eſt homo in mundum, ſed verius in cœlum: vita enim corporis breuis eſt, ac miſeriis plena; vita autem animi ſempiterna, ac omni ineffabili gaudio referta.

Ioan.6.

Quæ omnia confirmari poſſunt ex ipſa Dei natura, & innata bonitate, ac prouidentia: quæ cum tanta fuerit, vt eum è cælo in flagella, in ſpinas, in crucem impulerit, idque pro animarum ſalute, ad eius etiam bonitatem, & prouidentiam ſpectare videtur, vt in hac ſibi gratiſsima functione laborantes ſolatiis, ac lætitia repleat, vt mediante delectatione opus ipſum perficiatur. Hanc igitur ſpiritualium gaudiorum abundantiam, Apoſtolorum exempla teſtantur: nam ſimul ac fuerunt verbi Dei miniſterio accincti, ibant à conſpectu Concilii gaudentes, quoniam digni habiti ſunt pro Chriſti Ieſu nomine contumeliam pati. Legimus & innumera alia, & Martyrum & Confeſſorum exempla, qui pro fidei confeſsione, ac propagatione, tormenta ingenti cum gaudio perpeſsi fuerunt. Nec ſimilia hac noſtra ætate deſiderantur, Beatus enim Franciſcus Xauierus legitur ſæpiſsimè in immenſo illo Orientis tractu pro animarum ſalute laborans, ſolitarius manu pectori admota, oculis in cælum elatis, propter harum cōſolationum abundantiam, huiuſmodi voces edere ſolitus fuiſſe: Sufficit Domine, ſufficit: quaſi ipſe quoque vt Ephren conſolationem diuinam ferre non poſſet amplius. Quin etiam cum iter faceret, quod ille ſemper pedeſter faciebat, adeò mentem ſuſpenſam & in Deum abſorptam gerebat, vt ſæpè de via aberrans in vepres, dumeta, & lapides impingeret, nec aduertēs: quam ſanè ob cauſam ſemper ei plantæ, ac tibiæ ſanguine, & tabo fluebant, cum tamen ille ne ſentiret quidem. Et quamuis hæc grandia videantur; ſunt etiam alia & communia & quotidiana, quæ ex corde puro ex orationis ſtudio ex virtutum exercitatione, & aliorum reparata ſalute proueniunt, quæ viris Religioſis ſincerè ob Dei honorem, in hac Infidelium cultura laborantibus, certa, & perpetua ſunt.

CAPVT XI.

De aliquibus impedimentis remouendis.

Aliqui, qui nondum alte guſtarunt quàm ſuauis ſit cibus, pro animabus ſeruandis labores, & tribulationes magnas, vſque ad ſanguinis

guinis effuſionem perferre, propriam commoditatẽ animarum ſaluti prę-ponentes, multa excogitarunt impedimenta, quibus benè currentium conatus aut retardare, aut penitus impedire, maximè in Infidelium, tam Occidentalium, quàm Orientalium Indiarum conuerſione conabantur. Quę ad quatuor præcipuè capita reducuntur a Doctiſsimo Patre Ioſepho Acoſta in tractatu aureo, ac omni eruditione pleno de procuranda Indorũ ſalute, primo ad Diuinæ gratiæ ſubtractionem, quaſi credant, illas gentes occulto Dei iudicio in ſuis tenebris relictas: ſecundò ad naturæ, morumque illarum gentium abſurditatem, ſiue incapacitatem: tertiò, linguarum illius tractus difficultatem, ac demum locorum atque habitationis incõmoda: quibus certè difficultatibus, incommodis, & periculis ſæpè milites Chriſti ab incepta vocatione deterrentur. At quoniam apte idem Acoſta horum retundit tela, maximè lib. 1. de procur. Indorum ſalute; propterea rogo, vt qui ſeſe vocari ad ſanctam illam, Deoque gratiſsimam marium traiectionem ſenſerit, nimirum vt Deo Indos, Aethiopes, ſeu alias nationes Barbaras vocanti cooperentur, eum attentè verſent, ac perlegant. Et quoniam omnia impedimenta reducũtur, vel ad locorum incommoditatem, addiſcendæ linguæ laborem, ac ipſorum Barbarorũ ineptiam, & ſtupiditatem: quæ quidem quod non tam à natura ipſis inſita, quam educatione, vſuque acquiſita ſit, præter ea, quæ Ioſephus Acoſta in huius rei cõfirmationẽ affert, legẽdus eſt Thomas Bozius ſig. 28. de gẽtibus efferis ad humanitatẽ diſciplina Chriſti perductis, & ſig. 93. a c. 199. vbi de gentibus Septẽtrionalibus agens illas olim (ait) ita incredibilis fuiſſe ferocitatis, vt feræ ipſę, ac forſan ipſis Indis, Aethiopibuſuè deterioris naturæ viderẽtur.

Deinde iſti nimium ſibi ipſis indulgentes breuiter exemplo ipſius Ioſephi Acoſtę cõuincantur: Iã illud, inquit multũ mouere nos debet, quod videmus ad gẽtes profũdi ſermones, & ignota linguę homines penetrare lucri ſpe, nec deterreri barbarie immenſa, ſed vniuerſa mercium cauſa luſtrare, non Aethiopum innumerabiles linguas, nõ Synarũ, nõ Tartarorũ, non Braſilienſium, non extremi Oceani littora recuſare, & quicquid inter Mendocinum promontorium, & fretum Magalanicum ſitum eſt infinitis terræ, ac maris, ſpatiis, idque vtroque ex latere, & Boreali, & Auſtrali magno ſtudio obire: Denique & ſi quẽ tellus extremo refuſo ſummouet Oceano; vel ſi quẽ extẽſa plagarũ quatuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui, hũc perſcrutãtur, huius linguæ, vel balbutientes ſe accommodant, vt aurũ, argẽtũ, ligna prętioſa, merceſque exquiſitas ad ſuos euehãt, quęſtũque vndique augeãt, tã lõgã & periculoſã peregrinationẽ auidiſsimè ſuſcipiũt, vt profectò admirabile ſit omnes penè portus Oceani, omnes ſinus Orbis terrarũ ſtationibus nauiũ Hiſpaniẽſiũ teneri, omnes Indorũ Satrapas cũ noſtris mercatoribus, & nautis cõmerciũ habere. At nos qui pretio-

Digitized by Google

ſiſsimas merces quærimus, animas, Dei imagine inſignes, qui lucra non incerta, aut breuia, ſed ęterna in cęlis ſperamus; linguæ difficultatem, locorum aſperitatem cauſamur: vt appareat verè prudentiores eſſe filios huius ſæculi in generatione ſua filijs lucis. Supereſt, vt charitas ardens in Chriſtum, induſtria, & labore perficiat, quod deeſt naturæ. Qua in re Patris Franciſci Xauieri admirabile extat exemplum, qui in perdiſcenda Malauarica lingua tantum operæ, & ſudoris poſuit, tantundemque in Iaponen. atque alijs longè inter ſe diuerſis, vt ſi Apoſtolico dono linguarum præditus eſſet, non poſſet maiore gloria Chriſti nomen in tanto terrarum Orbe vulgare. Certe enim charitas omnia poteſt, & cum linguæ ceſſarint, vna charitas pro omnibus eſt. Hactenus Acoſta.

Igitur vt iam huic primæ parti, in qua neceſsitatem, dignitatem, ac huius in lucrandis animabus ſtudij vtilitates breuiter expoſui, finem imponam, quis tot, ac tanta lucra, tot opes, ac virtutum omnium præſtantiam in eo ineſſe conſpiciat, qui non meritò theſaurum illum, in Euangelico agro abſcondito illud non iudicet? eſt enim veriſsimus theſaurus Euangelicus ardens in proximos dilectio, quæ ingentes diuitias continet, immenſamque bonorum abundantiam: non enim vnum, aut alterum bonū, ſed omnia ſimul congeſta, & accumulata. Quòd ſi illi, qui mercaturam exercent, vt diteſcant, traiectis immenſis maribus, peragratis varijs Orbis regionibus, ac hominibus ignotæ linguæ, magno cum labore, & quidem multis iacturis expoſito, & longo tempore, diuturno ſtudio, magnaque cōtentione diuitijs inhiant, ſæpe etiam in naufragia incidunt, vt vna hora omnia auferat, quæ plures fortaſsis anni corraſerant: nos, qui theſaurum cęleſtem in agro animarum reconditum, ac fodinas quærimus animarum, in quibus non chryſoliti, aut vniones, ſed veriores gemmę, & margaritæ, ac multò illis prætioſiores congregatæ ſunt, quarum vſus non in terra tantum, ſed in cęlo quoque maximus eſt, cur torpeſcere debeamus? Eſt tamen theſaurus abſconditus, quia pauci eum cognoſcunt, paucisque conceditur. Vbi autem abſconditus? nempe in agro, in hoc inquam remoto à delitijs, & temporalibus commoditatibus, à ſtrepitu ambitionum à negociationibus, à conſanguineis, amicis: In agro deinde, qui locus & arari, & ſeri, & magno denique ſtudio coli ſolet. Omnia igitur relinquenda, ſi agrum hunc poſsidere, ac in eius cultura laborare velimus: ac quod primum eſt, theſauro in tam fœlici agro abſcondito frui.

Libri Primi Finis.

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS,

AD QVEM POTISSIMVM

Pertineat Infidelium ſalutem procurare.

PRIMA PARS.

Ad Romanum Pontificem tanquam ad ſummum Eccleſiæ Paſtorem, Petrique in Apoſtolatu ſucceſſorem pertinere, Prędicatores pro fide propaganda mittere in vniuerſum orbem.

CAPVT I.

NEMINI dubium eſt, modo Catholicè ſapiat, Sancti Euangelij Eccleſięque Chriſti per totum orbem propagationem, ad Romani ſummique Pontificis authoritatem ſpectare. Id enim & authoritas tam ſcripturæ, quam Patrum, & ratio ipſa, ac demum innumera ſummorum Pontificum exemplaria teſtantur.

Inprimis enim cum Dominus Ioan. vlt. illis verbis *Paſce oues meas*, Petro eiusque ſucceſſoribus ouile dominicum commiſerit, vt Patres omnes fatentur, non ſolum illi oues iam congregatas illius loci aut temporis paſcere ſed omnes tam illius quam futuri temporis diſperſas ac diſsipatas (quin potius nondum oues) quærere vt oues fiant, atque vt intra ſepta Euangelij cum reliquo grege paſcantur euocare commiſit, de quibus ſane Chriſtus Ioan. 10. affirmauit. *Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili, quas oportet me adducere, & vocem meã audient, & fiet vnum ouile & vnus Paſtor.* Quibus ſane verbis Dominus locutus eſt de populo Gentili, & Iudaico nondum ad fidem conuerſo, qui etſi ſecundum pręſentem Iuſtitiam ab Eccleſia ſit alienus, ſecundum tamen ęternam electionem ad eandem eſt vocatus. Cũ igitur has oues etiam cõmiſiſſet Petro his verbis, Paſce oues meas, & ipſe Dominus fateatur oportere illas adduci, conſtat hoc Petro & eius ſucceſ-

Ioan. vlt.

Ioan. 10.

ſoribus

Chryſoſt. lib. 2. de Sacerdot.

ſoribus diuinitus fuiſſe commiſſum: Nam vt Chryſoſt. ait lib. 2. de Sacerdotio. *Quamobrem ille* (ideſt Chriſtus) *Sanguinẽ ſuũ effudit, certè vt errantes oues in vnum congregaret, quarum curam tum Petro tum eius ſucceſſoribus committebat.*

Accedit quia cum ſint multa Prophetarum vaticinia Eccleſiam Chriſti Deique ſponſam, ad agnitionem diuinæ veritatis adducturam omnes gẽtes vt manifeſte Eſaias docuit cap. 4. Vbi introducit Deum ſic loquentem Eccleſiæ ſuę. *Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida, ad dextram enim & ad leuam penetrabis, & ſemen tuum gentes hæreditabit.* Similiter cap. vlt. Eſaiæ prædicitur fore vt Eccleſia mittat operarios in omnem Regionem, qui Aſiam, Africam, Europamque percurrant quouſque ad Inſulas vltimas peruenerint, nullumque ſic hominum genus tam remotum, nec ſit loquela nec ſermo gentium adeo Barbarus vbi non audiantur & retonent verba eorum; *& Ponam in eis inquit* (diuinus vates) *ſignum, & mittam ex eis qui ſaluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes ſagittam, in Italiam & Græciam, ad inſulas longè, ad eos qui non audierunt, & non viderunt gloriam meam in gentibus, & adducent omnes fratres veſtros de cunctis gentibus donum Domino.* Freques eſt ſermo apud etiam de vocatione gentium ad eccleſiam, apudque alios Prophetas generale eſt vaticinium. Hæc autem magnifica iam pridẽ adeo facta promiſsio de vocatione gentium ad eccleſiam nuſquã re ipſa adimpleta eſt vſque ad Euangelij promulgationem, quo opore per Petrum eiuſque ſucceſſores gentes erant conuocandæ, & ad veri luminis agnitionẽ adducendę vt expreſſe demonſtrant ea quæ Lucas actorum 10. narrat, ait enim Petrum dum commoraretur in Ioppe a ſenſibus abſtractum vidiſſe vas quoddam inſtar magni lintei, è quatuor capitibus cœlitus demitti, in quo erant omnia quadrupedia terræ, & ferę (ſic eſt in Græco θηρία) & ſerpentia, & volatilia terræ, dictumque Petro: macta & commede, qui reſpondit ſe id nequaquam facturum, quando illa eſſent immunda. Tum diuinitus illi dictum, immunda non eſſe quæ Deus effecerit pura. Hoc vero ter accidit Petro, donec in cælum vas eſt receptum. Et quidem vita huiuſmodi gentes quæ immundę ab Hębreis habebantur, ad verum Dei cultum & Sacra Chriſtiana vocatus eſſe ſcribit ibidem Lucas. Futurum erat nãque vt omnes ad Eccleſiam è quatuor mundi partibus (ait Auguſtinus) venirent: nam Petrus Eccleſiam refert, cuius perſonam ſuſtinent, & adhuc ſuſtinent eius ſucceſsores. Occidendique erant & manducandi ab ipſo Petro, eiuſque ſucceſſoribus, occidendi inquam, vt Auguſtinus ipſe interprętatur, id eſt, vt interficerent in eis vitam præteritam, qua non nouerant Chriſtum, & tranſirent in corpus eius, tanquam in nouam vitam ſocietatis Eccleſia ſalutem Gentium eſuriret. Hactenus Auguſtin.

Hac igitur viſione Petro, eiuſque ſucceſſoribus non ſolum fuit demonſtratum

monſtratum Gentes ad Eccleſiam eſſe traducendas, ſed & ipſum debere tanquam ex ſuo officio eas vocare, & adducere, id enim manifeſtè ſignificatur illis verbis: *Surge Petre, occide & mãduca*. Nam capitis eſt manducare, & per manducationem traijcere cibum in ſtomachum, & illum ſibi incorporare, ſignificans hac metaphora Petro conuenire, vt ipſe tanquã caput Eccleſiæ Infideles conuertat, & efficiat Eccleſiæ membra. Hac igitur voce Petri ſucceſſores cœlitus quotidie admonentur, etſi nõ exteriori, interna tamen inſpiratione: *Surge, Petre, occide & manduca*, hoc, eſt fac vt gentium ritus, idola, & infidelitatis fibræ exſtirpentur, iſtaque animalia immunda per prædicationem Euãgelij, ſuſceptamque fidem omnibus errorum ſordibus expurgata, manduca, & in Eccleſiæ ſtomachum, qui animarum ſalutem ſummè famet immitte. Adiungamus his quod cum Eccleſia debeat creſcere, donec in toto mundo Euãgelij lumen reſplendeat, ſintque vnum ouile & vnus Paſtor; Deuſque velit omnes homines ſaluos fieri, & ad veritatis agnitionem venire; præceptumque ſit Apoſtolis, *Ite prædicate Euangelium omni creaturæ*, non tantum pro ipſis ſed & pro eorum ſucceſſoribus, ac deinceps eccleſia Romana ſit, quæ inter alias merito Apoſtolica functione gloriatur, & ſummus Pontifex Apoſtolicus, & ſedes eius Apoſtolica ab omnibus ſimpliciter, & per antonomaſiam vocetur, quia Apoſtolorum retinet non ſolum doctrinam, ſed etiam in Apoſtolico officio hęreditariã ſucceſsionẽ; nemo eſt qui dubitare poſsit, ad prouidentiã diuinã ſpectare, vnũ ſeligere, cui onus hoc, nempe adducendi oues ad Euãgelij caulas, prędicandi Gentibus fidẽ, & Apoſtolici muneris functio incũberet, & qui propoſito ſibi diuinæ voluntatis & ordinationis fine, ſeligeret animarum ſalutis media. Hic autem non eſt alius niſi ſummus Pontifex eccleſiæ caput, vicarius Chriſti, Petri ſucceſſor, & totius orbis Pater. Neque enim ob id ſolum Apoſtolicam Romanam ſedem vocari exiſtimãdum eſt, quod Apoſtolorum fuerit, nam fuit & Epheſina, & Hieroſolymitana, & aliæ non paucæ, verum etiam, quia Apoſtolorum munus pro Chriſto legatione fungendi, & vſque ad vltimos terrę terminos illius fidem immobili firmitate teſtificandi propriè ac præcipuè ad Romanos Põtifices ſpectat; quorum muneris eſt cum ipſis per ſe orbem vniuerſum adire nõ liceat, eam curam alijs demandare, idoneoſque verbi miniſtros ad ſeminandum ſanctum Euangelium mittere.

Neque enim aliud Luc. 5, per Dominum intrantem in nauim Simonis quam Chriſti fidelium eccleſia, cuius magiſter & caput conſtitutus eſt Petrus, denotatur: vt optime docet D. Ambroſius Ser. *11. Soli.* (inquit) *Petro ibidem dicitur duc in altum, & laxate retia in capturam*, vbi Petrus tanquam ſummus piſcator & Archinauta iubetur alios ad piſcandum ducere. Non autem de ſimplici piſcium captura ſed myſticè verba hæc intelligenda eſ-

ſe, teſtis eſt ipſemet Dominus apertiſsime dicens Petro, *Noli timere, ex hoc enim eris capiens homines*: & idem fere ſignificatur Io. 21. Vbi dicente Petro, *Vado piſcari*, alij dixerunt *venimus & nos tecum*. Poſtea inquit ſcriptura *aſcendit Simon Petrus & traxit rete in terram.* Quid igitur aliud his de piſcatione Petri parabolicis loquendi formulis demonſtratur, quam Petrum eiuſque ſucceſſores eſſe, qui homines ab erroribus, mundanisque illecebris ad fidē & eccleſiam militantem deberent adducere, adductosque bene eos regendo tandem ad triumphantem dirigere, ſedulo conari?

Summum verò Pontificē Petro ſuccedere in hoc piſcandi genere quis vnquam potuit dubitare? Nam quid clarius Eccleſia Sancta & Apoſtolica innuit, cum in die deſponſationis ſibi vt ſpōſum Pontificem vices Chriſti gerentem annulum piſcatoris ipſi præbēs, matrimonio ſpiritali cōiungit, niſi vt ſedulo perpendat ſe Petri piſcatoris non piſcium, ſed animarum, eādem vicesque repręſentare? Piſcatoris enim & Apoſtoli officium ex Euāgelij mente vnum idemque reputatur: quod etiam luce clarius ex illis Chriſti Domini verbis colligere eſt, ex hoc enim *eris homines capiens*: nec minus ex illis Matth. c. 4. cum Dominus eundem Petrum & Andreā vocauit dicens: *Venite poſt me faciam vos fieri piſcatores hominum*. Ideſt Apoſtolos, quorum ſit, Euangelicam veritatem gentibus diſſeminare, retiaque in capturā animarum lauare: vt optime D. Bernard. in epiſt. 1. ad Eugenium, munus Apoſtolicum ipſi Pontifici (vtpote ſucceſſori) incumbere hac eadē figura piſcationis ſequentibus verbis demonſtrauit. *Quis mihi det antequā moriar videre Eccleſiam Dei, ſicut erat in diebus antiquis: quando Apoſtoli laxabant retia in capturam: non in capturam argenti vel auri, ſed in capturam animarum: Quā cupio illius te hæreditare vocem cuius adeptus es ſedem?* Et infra eod. cap. *Hoc vehementer expectat, & omnino expetit à te mater tua: hoc filij matris tuæ puſilli cum maioribus deſiderant: hoc ſuſpirant, vt omnis plantatio quam non plantauit Pater cæleſtis tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim conſtitutus es ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas, & ædifices, & plantes.* Annulus itaque piſcatoris idem ſonat quod annulus ſucceſſoris Petri in Apoſtolatu & piſcatione vniuerſi orbis animarum: Ornatur inquam dextera Pontificum in die deſponſationis cum Eccleſia, hoc annulo; vt ad ſummum iſtum dignitatis gradum euecti, hoc altiſsimum & Apoſtolicum munus præ oculis ſemper verſarent. Annulus enim memorię ſymbolum eſt, atque ita hoc annulo Eccleſia Chriſti nomine Pontificem, vt Petri Apoſtoli ſucceſſorem commonefacit Apoſtolici muneris eſſe retia tendere, omniumque gentium ſalutem procurare: atque vt huius obligationis recordatio ſemper Pontificum mentibus ſit quā firmiſsimè impreſſa, eccleſiæ vſu receptum eſt omnes Bullas annulo piſcatoris ſigillari.

Hanc ſollicitudinem & curam ad Pontificem ſummum ſpectare inter alios

Digitized by Google

alios Patres oratione vberrima ac diſertiſsima alloquens Eugeniũ Papã.
idem D. Bernard. in lib. de conſideratione multis in locis docuit: Recordare
inquit lib. 3. cap. 2. illius vocis, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum ad Roman.
1. ergo ſi te agnoſcis ſapientibus & inſipientibus non dominatorem, ſed debitorem, cu-
randum ſummopere tibi, & tota vigilantia conſiderandum quo modo & qui non ſa-
piunt, ſapiant, & qui ſapiunt non deſipiant. At nullum genus inſipientiæ infidelitate
(vt ſic loquar) inſipientius eſt. Ergo & Infidelibus debitor eſt, Iudæis, Græcis, & Genti-
bus. Intereſt proinde tua dare operam quã poſsis maximam, vt increduli conuertantur
ad fidem, & conuerſi non auertantur.

Et infra: magis ipſius Pontificis hac in re conſcientiam ſtimulat dicẽs:
Eſto; de Iudæis excuſat te tempus: habent terminum ſuum qui præueniri non poterit:
Plenitudinem gentium præire oportet, ſed de ipſis gentibus quid reſpondes? Imo quid
tua conſideratio reſpondet tibi percunctanti ſic? Quid viſum eſt Patribus ponere metã Roman. 11.
Euangelio; verbum ſuſpendere fidei donec infidelitas durat? Qua ratione putamus ſub-
ſtitit velociter currens ſermo? Quis primus inhibuit hunc ſalutarem curſum? Et illis
cauſa forte quam neſcimus, aut neceſsitas potuit obſiſtere. Nobis quæ diſsimulandi eſt Pſal. 147.
ratio? Qua fiducia qua conſcientia Chriſtum vel non offerimus eis qui non habent. An
veritatem Dei in iniuſtitia detinemus, & quidem quandoque perueniat gentium ple- Rom. 1.
nitudo neceſſe eſt. Expectamus, vt in eas incidat fides? Cui crederes caſu contigit? Quo-
modo credent ſine Prædicante? Petrus ad Cornelium, Philippus ad Eunuchũ miſsi ſunt. Rom. 11. Rom. 10.
Et ſi exemplum recentius quærimus Auguſtinus à Beato Gregorio deſtinatus eſt formam Acto 8. 10.
fidei tradere Angelis.

Idem lib. 2. cap. 5. Diſce ſarculo tibi opus eſſe non ſceptro vt opus facias Prophe-
tæ. Et quidem ille non regnaturus aſcendit, ſed extirpaturus. Putaſne & tu inuenias
aliquid elaborandum in agro Domini tui? Et plurimum, Non plane totũ quiuere emũ-
dare Prophetæ: aliquid filijs ſuis Apoſtolis quod agerent reliquerunt, aliquid ipſi paren-
tes tui tibi. Sed nec tu ad omne ſufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es ſucceſſori &
ille alijs; & alij alijs vſque in finem. Circa vndecimam denique horam operarij otij ar-
guuntur, & mittuntur in vineam. Anteceſſores tui Apoſtoli audierunt, quia Meſsis qui-
dem multa, operarij autem pauci. Paternam tibi vindicato hæreditatem. Nam ſi filius Luc. 10.
& hæres, vt probes te hæredem euigila ad curam; & non otio torpeas, ne & tibi dicatur
quid hic ſtas tota die otioſus?

Lib. etiam 2. cap. 6. Exi in agrum Domini tui, exi inquam in mundum:
Ager eſt enim mundus iſque creditus tibi. Exi in illum, non tanquam Dominus ſed
tanquam villicus, videre & procurare vnde exigendus es rationem. Exi dixerim qui-
buſdam ſuæ paſsibus intentæ ſolicitudinis & ſolicitæ intentionis. Neque enim ipſi qui
viſi ſunt ire in orbem vniuerſum, orbem circuiuerunt præſentia corporis, ſed mẽtis pro-
uidentia. Et tu leua oculos quoſdam conſiderationis tuæ, & vide Regiones, ſi non ſunt Marc. 16.
magis ſiccæ ad ignem, quam albæ ad meſſem, Nonne ſi exis & cernis iſta pudebit otioſam
iacere ſecurim? pudebit ſine cauſa falcem apoſtolicam accepiſſe?

Et lib. 4. cap. 3. *Paſtorem te populo huic certe aut nega, aut exhibe. Non negabis, ne cuius ſedem tenes, te neget hæredem.*

Et infra eod. cap. *Salutare mandatum: ſi amas me paſce oues meas: nempe in pompa Pontificia non affectãda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te ſcio debitorem. Etſi purpuratus, etſi deauratus incedens: non eſt tamen quod horreas operam, curamue Paſtoralem, Paſtoris hæres: non eſt quod erubeſcas Euangelium. Quamquam ſi volens Euangelizes inter Apoſtolos quidem etiam gloria eſt tibi. Euangelizare paſcere eſt. Fac opus Euangeliſtæ, & Paſtoris opus impleſti.*

Et lib. 4. cap. 10. *De cætero te eſſe conſidera ſanctimoniæ ſpeculum, aſſertorem veritatis, fideidefenſorem, Doctorem gentium, Paſtorem plebium, Magiſtrum inſipientium, ſal terræ, orbis lumen, Sacerdotem altiſsimum, vicarium Chriſti.* Hactenus ex D. Bernardo,

Idẽ etiã ex alijs Patribus probari poteſt, qui Petro, eiuſque ſucceſſoribus vniuerſi orbis curam à Domino fuiſſe commendatã paſsim fatentur.

D. Chryſoſt. in illa verba Ioan. 10. *Paſce oues meas.* Nam cum magna (ait) Dominus Petro cõmunicaſſet, orbem terrarũ demandaſſet. &c. S. Leo Papa Serm. 3. de aſſumptione ſua ad Pontificatum, de toto mundo, inquit, vnus Petrus eligitur, qui & vniuerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis præponatur. Idem Leo Serm. 1. de natali Apoſtolorum Petri, & Pauli. Idem repetit. Chryſoſt. Hom. 11. in Matth.

Cyrillus Hieroſolymitanus, Euthymius, S. Proſper, Arator, & alij quã plurimi Patres apud doctiſsimũ Bellar. Tom. 1. de Rõ. Põtifi. lib. 1. ca. 25.

CAPVT II.

Romanorum Pontificum cura Euangelium in vniuerſum orbem fuit propagatum.

HAnc curam circa gentium totius orbis conuerſionem, ab initio naſcentis Eccleſiæ & agnouerunt & præſtiterunt Romani Pontifices, vt docte inter alios proſequitur Thomas Bozius lib. 4. de ſignis Eccleſiæ. ſigno. 6. in primis D. Petrus præcipuas totius orbis Eccleſias quibus aliæ minores obedirent, fidemque edocerentur (vt ait Tertullianus lib. de præſcriptionibus) fundauit. Idcirco ad ortum, Antiochiæ, Euodium Epiſcopũ creauit, cui totius Orientis Epiſcopi parebant olim. Ad meridiem Marcũ diſcipulũ ſuũ trãſmiſit Alexãdriã, cuius ciuitatis Epiſcopus Aegypto, Arabię, Aethiopię, & Africæ Cyrenenſi præerat. Ad Occaſum præcipuas Galliarum, Hiſpaniarũ, Africæ, Italiæ, & adiacentiũ Inſularum Eccleſias conſtituit, vt poſt alios Innocentius primus teſtatur. Ad Septentrionem primarias in Ponto, Cappadocia, Bithynia, Græcia, Illyrio, Dalmatia, Germania Eccleſias conſtituit, Romanam verò voluit eſſe in medio poſitam, veluti

Digitized by Google

veluti cunctarum principem ac matrem; vt lux veritatis, ait Leo Magnus, quæ in omnium gentium reuelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet. Iam populos (adijcit idem) qui ex circũciſione crediderant, erudierat. Antiochenã Eccleſiã, vbi primũ Chriſtiani nominis dignitas eſt orta fundauerat. Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, atque Bithyniam legibus Euãgelicæ prædicationis impleuerat: nec vt dubius de prouectu operis aut de ſpatio tuæ (alloquitur ipſum Petrum) ignarus ætatis trophæum crucis Chriſti Romanis arcibus inferebas, qua te diuinis præordinationibus anteibat, & honor poteſtatis & gloria paſsionis. Hæc magnus ille Leo Attilæ terror. Sed vt ordine, & via noſtra procedat oratio, recenſeamus omnium Gentium ſingillatim cõuerſiones ad Chriſtum à Romanis Pontificibus factas, & incipiamus ab extremis Europæ partibus, cuncta tempora propagatæ Chriſtianæ Religionis percurrentes.

CAPVT III.

Europa à ſummis Pontificibus ad fidem conuerſa.

IOannes Vaſæus, diligẽtiſsimus antiquitatis indagator tradit anno 44. Romæ à Petro, & Paulo fuiſſe creatos Epiſcopos, & in Hiſpaniã miſſos Cæcilium ad Elibertinos, Euphraſium ad Illiturgitanos, Secundum ad Abulenſes, Indallentium ad Vrcitanos, Cteſiphonem ad Abderitanos, Heſychiũ ad Cartheſanos. Similiter sũt qui anno quinquageſimo referãt ab eodẽ Petro miſſum in Hiſpaniã Saturninũ poſtea Tholoſę Epiſcopũ, qui Pompelonam, siue Pompeiopolim veniens, ſeptem dierum ſpatio quadraginta hominum millia ad Chriſtum perduxit, in his Firminum Pompelone Epiſcopum qui anno centiſsimo quinquageſimo ſexto, cum plurimos Chriſto conciliaſſet in Hiſpanijs & Gallijs, denique ob eundem Chriſtum capite eſt truncatus.

Conterminæ ſunt Hiſpanijs Galliæ, quarũ Epiſcopi ſcribentes ad Leonem fatentur à Romana ſede manaſſe fontẽ Religionis in Gallijs. Saturninum Tholoſę Epiſcopũ ſupra oſtendimus a Petro in Hiſpanias miſſum. Et Euſebius Cęſarienſis tradit ab eodem Petro Epiſcopũ Galliarum conſtitutum fuiſſe Creſcentem atque illuc eade cauſa miſſum: eius meminit Paulus in epiſtola ad Thimotheum, & abijſſe in Galatiam dicit. Galatiam vero Galliam intelligit, quod Galatę a Gallis haberent originem, & ita intelligit Hieronymus & Epiphanius. Tradunt alij Eutropium Petri diſcipulum paſsim per Gallias Chriſti doctrinam diſſeminaſſe, miſſoſque ab eodẽ Petro ad Carnutẽſes Aduentinũ, Sabininũ & Potentianũ; à Cle-

mente autẽ Dionyſium, Ruſticum, & Eleutherium. Amplius Baiocenſibus Exuperius, Ebroicenſibus Taurinus Epiſcopi à Clemẽte Papa dati, à quo & Nicaſius miſſus ad Rotomagenſes & maris Oceani tractus.

At Belgarum, Heluetiorum, Allobrogumque oras à Clemente veritatis lumine illuſtratas quidam ſcriptis prodiderunt; eumque dicunt Patruum Clementis Papæ fuiſſe. Iam Treuirentes, Colonienſes, Aquiſgranenſes, Tungros, Hasbanos, Traiectẽſes ad Moſam, Eburonẽſes ſiue Leodiẽſes, Namurcumque Chriſto adiunxere Maternus, Eucharius, Valeriusque à Petro eo miſsi. Veluti Metenſes Clemens Romanus, qui Romam rediens Cæleſtinum, Felicem, Patientẽ, miniſtros ibi reliquit diuinę prædicationis ac magiſtros. Hi totum illum tractum qui modo Lotharingia dicitur Chriſto conciliarunt.

Quintius autem Romanus Zenonis Senatoris filius à Marcellino Papa baptizatus vna cũ Piatone, Dionyſio, Ruffino, Valerio, Eugenio, Criſpino, Criſpiniano, Luciano, Marcello, Regulo, Fuſiano, Victorico Religionẽ Chriſtianam propagauit in Ambianis & Veromãduis. Tullenſes autẽ Mãſuetus S. Petri diſcipulus: Virdunenſes Sanctinus Dionyſij ad Chriſti cultum perduxerunt, ſcriptisque nonnulli mandarunt Chriſolium Armenum, vna cum Piatone ciue Beneuentano Roma profectum Tornaci ad fluuium Liſam prædicaſſe Chriſti doctrinam: Demochares hæc tradit. Addit idem poſterioribus temporibus Eleutherium creatum Epiſcopum Tornacenſium à Felice tertio.

Gallijs adiacet anguſto mari diuiſa Britannia: ad hanc dicitur appuliſſe primus Ioſeph ab Arimathia Ciuitate, Chriſtianæque Religionis in ea ſemina ſparſiſſe. Sed anno centeſimo octuageſimo ſecundo Lucius Britãnorum Rex petijt ab Eleutherio Papa, vt mitteret qui plenè inſulam totam Chriſto poſſẽnt conciliare, miſsique Fugatius, & Damianus, inſtitutique tres Archiepiſcopi, & Epiſcopi viginti octo & Chriſti cultus late diſſeminatus: ita vt Origines, Tertullianus, & Irenęus ſcribãt ſuis tẽporibus Britanniam eiusque incolas Chriſtianos fuiſſe. Cæleſtinus deinde Papa miſit ad eos Palladium, quod Proſper teſtatur, vt hæreſim Pelagianam profligaret; ſed cum ſuccedentibus temporibus Angli in Inſulã traieciſſent; eamque occupaſſent, ideoque nomẽ Chriſtianum in ijs locis fere eſſet deletum, Gregorius Magnus eò miſit Auguſtinum, qui cunctos ad Chriſtum traduxit.

Britannię & Angli Papir maſſo. lib 2 in vita Carol. Simpl. Polyd. Vir. lib 2. hiſt. Angli.

Veniamus in Germaniam. In Noricis primus dicitur Chriſti doctrinã docuiſſe Valentinus authoritate Pontificis Romani: Auguſtæ autẽ Vindelicorum Narciſſus Epiſcopus vna cũ Felice Diacono. Conon Papa ſiue Cuno, ſedit anno ſexcẽteſimo octuageſimo ſexto. Is Chilianum miſit in Germaniam, qui Herbipoli, dum Chriſti nomen prędicaret, eſt obtruncatus.

Surius in vita Sanctorum tom 8. Aug. Etc. 4. & 5.

catus. Odoacre Rege legitur Seuerinus inter Germanos Chriſtianę Religioni propagandæ operam dediſſe: ſed Gregorio ſecundo ſedente, ſub annũ ſeptingenteſimum decimum ſextũ, certas ac firmas in interiori tota Germania ſedes fixit Religio Chriſtiana. Is enim Moguntiæ Epiſcopum creauit Bonifaciũ, totiuſque Germaniæ illi ad veritatis agnitioné perducendæ prouinciam cõmiſit. Bonifacius ſocios aſciuit Burchardum, Lullum VVillibaldũ, VVinibaldũ, VVittam Gregoriũque qui Thuringinis Cattiſque Chriſti cultum tradiderunt. Egbertus ſimiliter, Archiepiſcopus Eboracenſis miſit ea de cauſa in Germaniá duodecim Monachos VVillebrordũ, Swibertum, Accam, VVigberum, VVillibaldum, VVinibaldum, Lebuinũ, duos Eualdos, VVerenfridum, Marcellinum; atq; ex his aliqui diuerſis Germaniæ locis Epiſcopi cõſtituti à Pontifice Romano, vt è vita Swiberti conſtat.

Germaniæ conuerſio.

Sur. in vita Boniſ.

Morauia Chriſti cultum eſt cõplexa, miſsis eo legatis Cyrillo, & Methodio à Nicolao primo. Hi & ſacris aquis abluerunt Boriuorium Bohemorum Ducem, primuſque Bohemiæ datus præſul de conſenſu Ioannis noni Dethmarus. cui ſuccedens Adelbertus laté Chriſti cultum diſſeminauit; & ad Pruſſos ſiue Prutenos ſe conferés pro Chriſti doctrina eſt occiſus. Cyrillus Chriſto adiunxit Triballos, Morauos, atque vniuerſam gentem quæ Viſtula, Danubio, & Vago flumine circumdatur.

Morauia con.

Bohemia con.

Non prætermittamus Illyrium, & Dalmatiam, & ſunt qui opinentur à Tito Euangelium in Dalmatia annunciatum; nam eo conceſsiſſe narrat Paulus: ſed quando Dalmatia antiquitus parebat Epiſcopo Aquileienſi; primumque tradunt fuiſſe Hermogaram à Marco Petri diſcipulo creatum; inde Chriſtiana Religio neceſſe eſt fuerit diſſeminata. Habemus è Simeone Metaphraſte Eleutherium virum ſanctiſsimum Illyrij Epiſcopum ordinatum ab Anicleto Papa, & in eas oras miſſum: ſed cum in Illyrium & Dalmatiam ſe effudiſſent Sclaui, ij Chriſti nomen venerari cęperunt, vna cum Raſcijs Boſnenſibus, Seruijs, & Croatis induſtria Cyrilli & Methodij quos à Nicolao primo illuc miſſos oſtendimus.

Surius tom. 4. 2.

Iul. li. 1. c. 5.

Pannoniæ Illyrij con.

Dalmatiæ con.

2. Tim. 3.

Blon. Dec. 1. lib. 10.

Apollinaris S. Petri diſcipulus in Myſia Chriſti cultum propagauit. Legimus Concilio Nicęno interfuiſſe Epiſcopos Myſię, Daciæ, & Gothiæ.

Croni. l. 3. c. 1.

Rheg in vita Caro. Mag.

Stanislaus Orichouius ſcribit à Ioanne decimotertio miſſos qui docerent Vandalos, & Lechitas ſacra Chriſtiana.

Myſiæ, Daciæ con.

Irruperunt deinde in Myſiam Bulgari, & Gazari qui Chriſto ſe dediderunt opera Cyrilli & Methodij, quos miſerat Nicolaus magnus cuius adhuc extant nonnulla reſponſa ad conſulta Bulgarorum. Sed cum continenter bella cum Conſtantinopolitanis Imperatoribus gererent: factũ eſt vt ab eis deuicti ritus Gręcos ſequerentur.

Ioan. Dubia. lib. 2. hiſt. Bohem.

Cumani

Cumani Tartari, iidem videntur cum Chunnis. Ad eos miſsi anno milleſimo ducenteſimo viceſimo primo, nonnulli è familia S. Dominici, è quibus ob eam rem duo cęſi, ceteri ad Chriſtum perduxerunt Bathum, & aliquos Tartarorum Duces Ludouicus Hungarię & Polonię Rex eos *Polonia con.* ſimiliter ad fidem reuocauit. Poloni agnouere Chriſtum, Miciſlao Principe: miſſuſque à Ioanne decimotertio Ægidius Cardinalis Tuſculanus, qui Religionem in ijs locis ſtabiliret, cui dum propagandæ operam darent Benedictus, Ioannes, Iſacius, & Matthæus, occiſi fuerunt anno milleſimo centeſimo triceſimo, teſte Theodorito.

Liuonia con. *Crant. lib. 7. c. 13.* *Arnol. lib. 8. hiſt. Slau.* Liuonia cum ſuo Principe complexa eſt Chriſti cultum opera Meinardi, quem Prouinciæ illius Epiſcopum creauit Alexander tertius. Ab Innocētio deinde tertio magis eſt confirmata. Poſt Meinardum duo Alberti, quorum alter alteri ſucceſsit, Epiſcopi, maximè laborarunt in Chriſti cultu per eas oras propagando.

Noruegiæ conuerſio & Borealium Regionum. Botthnia, & Philandia valdè Aquilonares, Erico Rege Suetiæ, & Henrico Epiſcopo Vpſalenſi adnitentibus, Chriſti nomen agnouerunt, teſte Olao: id verò maximè perfectum laboribus Nicolai Angli, qui creatus Papa, dictus eſt Hadrianus quartus, à quo Noruegia tota Chriſto eſt addicta.

Nunc pedem referamus ab extremis Boreæ regionibus ad Græciam. *Græcia con.* Hæc maximè exculta per Paulum & Andream Apoſtolos, vt conſtat ex eorum geſtis. An verò hi ſenſerint eadem cum Petro, quid attinet dubitare? An deinde cum Pontificibus Romanis, liquet è Concilio Nicæno, & Sardicenſi, quo tempore iam paſsim Chriſti nomen in Gręcia ab omnib⁹ colebatur. Ex actis Petri, quæ Metaphraſtes recitat, euidenter apparet in ſingulis Græciæ primarijs vrbibus à Petro Epiſcopos primarios, quibus ceteri obedirent, & à quibus, vt ait Tertullianus, fidem mutuarentur, eſſe conſtitutos. Id ita eſſe, ſit illud argumento: Paulus diu, multumq; ac ſæpe Corinthi fuit, neque ad vllum duas ita lōgas epiſtolas ſcripſit, vt ad Corinthios: & tamen Dionyſius Epiſcopus Corinthiorum ſcriptor vetu- *Euſeb. lib. 2. c. 24. hiſt. Eccleſ.* ſtiſsimus ait apud Euſebium, ſcribens ad Romanos: *Petrus & Paulus ambo, cum & noſtram Corinthi, & veſtram Romæ Eccleſiam fundaſſent, & eiuſdem doctri-* *Iren. lib. 2.* *næ præceptis tum noſtros animos tum veſtros imbuiſſent, eodem tempore pariter martyrium ſubierunt.* Teſtis eſt Irenæus, & Euſebius, nutantes in fide Corinthios literis Clementis Papæ confirmatos. Quod ſi Petrus Eccleſiam Corinthi fundauit vnà cum Paulo, veriſimilius erit multò ceteras, vt Metaphraſtes tradit, ab eodem eſſe fundatas. Denique, vt quod ad Europam ſpectat finem faciamus, quid in Occidente Petrus egerit, non alijs *Lib. 2. c. 23.* verbis explicabo, quam Euſebij Cęſarienſis: ſic igitur ille: *E veſtigio ſub ipſo Claudij imperio benigna & propitia Dei totius huius vniuerſitatis Rectoris erga humanum*

manum genus prouidentia fortem ac præpotentem, & reliquorum omnium Apoſtolorum propter virtutis amplitudinem (nota hæc hæreticè) *facilè principem Petrum Romam verſus ad eiuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam delendam quaſi manu deduxit: qui quidem vtpote ſtrenuus & generoſus Dux, diuinis armis obtectus, munituſq́, eximiam & pretioſam tanquam mercaturam veri luminis mente ſola comprehenſi ab Oriente ad Occaſum vſque deportauit, ipſamq́, regni cælorum prædicationem, cæleſtem ſcilicet lucem, & ſalutarem animorum doctrinam palam diuulgauit.* Hæc Euſebius: vt ſciamus à Petro Occidentem Europamq́ue Chriſto primum fuiſſe conciliatam. Contigiſſe id volunt nonnulli anno quadrageſimo quarto, qui fuit tertius Claudij, & vndecimus à Chriſto crucifixo, quintus à Pauli conuerſione. Atque hæc quidem generatim: ſpeciatim verò liquet ex ijs, quæ ſuprà oſtendimus, nullas Europæ partes ſplendore Religionis Chriſtianæ illuſtratas, niſi ſtudio illorum, qui ſtudioſiſsimi eſſent Pontificum Romanorum, vel ab ijs ad hanc rem nominatim miſsi fuiſſent.

CAPVT IV.

Propagatio ſancti Euangelij in Aſia à Romanis Pontificibus facta.

NVnc ad Aſiam ſermonem conuertamus, & inſpiciamus an ſit verum quod Petrus ipſe de ſe aſſeruit, ſe ab antiquis diebus electum cui gentes crederent, & audirent, & ab Eccleſia noſtra cunctos populos (vt cecinit Iſaias & Micheas) ad montem Domini, domumq́ue Iacob inuitatos, & perductos tentoriaq́ue diuinæ Religionis in omnibus orbis regionibus explicata.

Diximus porrò à Petro fuiſſe Antiochiæ Epiſcopum conſtitutum Euodium, teſte Euſebio, qui id anno quadrageſimo quarto contigiſſe in Annalibus tradit. Idcirco Ignatius Eccleſiæ Antiochenæ primordia refert ad Petrum & Paulum. Iam verò Epiſcopus Antiochenus Orienti toti præerat, vt ſcribit Hieronymus aduerſus Ioannem Hieroſolymitanum, & Theodoretus in hiſtoria ſua. Quod adeò eſt verum, vt ipſa Hieroſolyma, & Epiſcopus eius ſubeſſet Epiſcopo Cæſarienſi, vt idem Hieronymus eodem loco ſcribit, & apparet è Concilio Nicæno, cui primas deberi ante Hieroſolymitanum manifeſtè habetur in eodem Concilio. Cæſareæ autem fuit Epiſcopus à Petro conſtitutus Cornelius Centurio, vt omnes norunt. Igitur opera Petri & Epiſcoporum, qui ab ipſo originem ducũt,

Antiochia Metropolis Orientis.

Lib. 5.c.1 1.

Aſiæ conu. per Epiſcopos à Petro in primis conſtitutos.

Religio Chriſtiana in Oriēte propagata. In Aſia verò minore ab ipſo Petro Chriſti cultū propagatū, creatoſque ſuis locis Epiſcopos Metaphraſtes latè deſcribit: quod eſſe verum colligimus ex Epiſtola ipſius prima data ad aduenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, Bithyniæ, cùm Romæ eſſet vnà cum Marco diſcipulo ſuo, per Siluanum, vt apparet ex Epiſtolæ fine. Neque ſuſpicetur aliquis illam ad Iudæos dumtaxat ſcriptam, quod opinati ſunt nonnulli: manifeſtè namque dicit in illa, eos aliquando fuiſſe non populum Dei, & multis in locis è gentibus fuiſſe illos ait, & idolis addictos. Quo verò ſenſu aduenas vocauerit, explicat idem, cùm dicit: *Obſecro vos tāquam aduenas, & peregrinos abſtinere à carnalibus deſiderijs.* Ideo Epiſtola ſecunda, quam ſe ad eoſdem mittere capite tertio profitetur, ad omnes generatim datur. In prima autem Epiſcopos in primis alloqui palam fit ex vltimo capite, in quo longius quàm ceteros nominatim monet, & obteſtatur tanquam Epiſcopus & Compresbyter, ſiue conſenior, per principem Paſtorum, vt ait, Chriſtum. Quocirca ſiue ſpectes Aſiam, quæ magis ad Meridiem, ſiue quæ magis ad Septentrionem, ſiue quæ magis ad occaſum vergit, à Petro omnes Epiſcopi primarij primarijs vrbibus olim dati. Pontus, & Aſia minor maximè ad Boream; Antiochia magis ad Auſtrum, Cæſarea verò ad Occaſum ſpectat.

In lib. can. Apoſtolica.

Cobila deinde ſextus Imperator miſsis ad Clementem quartum Legatis, petijt vt mitterentur qui ſacra eum myſteria docerent: Quod petijt, impetrauit. Quod autem diximus ad Clementem quartum miſſos ab Imperatore Tartarorum Legatos, ſciendum à Clemente quinto fuiſſe ordinatum Ioannem à Monte Coruino è familia Minorum Archiepiſcopum Cambulēſem in Oriente, nouemque ex eadem familia fratres Epiſcopos, vt vocant ſuffraganeos fuiſſe conſecratos, palliumque datum, cautumque qui ſuccederet illi morienti propter diſtantiam loci. Rurſus Ioannes vigeſimus ſecundus quemdam ex Ordine Prædicatorum Archiepiſcopum Sultonenſem creauit, adiecitque ex eodem Ordine ſeptem ſuffraganeos Epiſcopos. Imperante ſimiliter Conſtantino magno Armenij Chriſto ſe adiunxerunt vnà cum Teridate eorum Rege: id eſt perfectum ſtudio & innocentia Gregorij, qui poſtea Epiſcopus eſt illis datus.

Perſia conu.

In Perſia poſt Apoſtolos, Cyriacus Diaconus Romanus Chriſtum prædicans, Saporem Regem, cum pluribus alijs Principibus ad Chriſti cultum perduxit; miſſus autem fuit ad illum Regem Roma à Marcello Papa.

CAPVT

CAPVT V.

Indiæ Orientalis maxima pars ſummorum Pontificum cura ad fidem reducta.

QVis verò ignorat in Indijs Orientalibus quanti fiant indies ſingulos rei Chriſtianę progreſſus per noſtros? Infiniti laboris eſſet, & à pręſenti inſtituto alieniſsimum, cunctas vrbes, Regiones, ac populos, in quibus quotidie ampliſsima capit incrementa Chriſti pietas, enumerare. Indias namque Orientales latiſsimas eſſe nemo ignorat. Aliquid tamen adferamus. Et quamuis plurimi operę plurimum poſuerint, vt Chriſti nomen ab omnibus per ea loca agnoſceretur & coleretur, in quibus Henricus poſtea Septenſis Epiſcopus, magnę ſanctimonię vir, cum ſocijs quinque ex Ordine S. Franciſci: pręcipua tamen laus omnium conſenſu Franciſco Xauerio Societatis IESV debetur. Is enim à Paulo III. Legatus à Latere conſtitutus, ab eodem in regionem illam Orientalem deſtinatus, ſoluens Vlyſsipona anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo, cunctas oras, quas Oceanus ab Indico mari vſque ad extremos Chinas (id eſt totius orbis ambitus dimidium) circumfluit, Euangelij prędicatione illuſtrauit, ac repleuit, obijtque anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, Indicæ peregrinationis vndecimo, in Inſula Santiano Chinis adiacente.

Inſula Iaponis eſt nobiliſsima & maxima: diſtat eius extremum littus ad Auſtrum ſpectans ad æquinoctiali gradibus triginta quinque, & initio longitudinis recta ducto ab Inſulis Canarijs abeſt gradibus centum & octuaginta, ſoluentibus verò ab Vlyſsiponę portu leucis omnino ſex mille. In hac inſula Franciſcus ille Xauerius altiſsima Religionis Catholicæ fundamenta iecit anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono. Vidimus nos ipſi anno ſuperiore magna noſtra lætitia Legatos illinc miſſos Romam à Franciſco Bungi Rege potentiſsimo, & à Rege Fuinghæ Mancium, à Protaſio Rege Arimæ, & Bartholomeo Rege Omuræ Michaelem, qui nomine illorum Regum Pontifici Romano obedientiam præſtarent. Maxima verò in illis locis quotidie Chriſtiana Religio per Catholicos incrementa capit, plurimique Principes, & innumera hominum multitudo Eccleſiæ Chriſtianæ in dies ſingulos aggregatur. Ob eam rem Pontifex Romanus tria Seminaria inſtituit in diuerſis inſulæ locis & annuos ſex mille aureos ad iuuenes Chriſtiana diſciplina informandos

attribui iuſsit. Atque hoc anno, qui eſt milleſimus quingenteſimus octuageſimus octauus, Sixtus Quintus primum Bungo Epiſcopum dedit.

CAPVT VI.

In Indijs Occidentibus ſummorum Pontificum iuſſu Euangelium promulgatum.

ANNO milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo Chriſtophorus Columbus natione Genuenſis, diuino, vt exitus oſtendit, impulſu afflatus, acceptis à Regibus Hiſpaniæ Ferdinando & Iſabella nauibus tribus, Hiſpali ſoluens, poſt longam multorum menſium nauigationem tandem peruenit ad inſulam quandam; quam quod Sancti Dominici die feſto inueniſſent, eiuſdem nomine nobilitarunt. Inde aditus patefactus ad ampliſsimas regiones, quæ procul dubio conficiunt tertiam totius orbis partem, in quibus longè lateque varijs temporibus per noſtros Chriſti cultus eſt diſſeminatus, & hodie maximè viget, floret, & vberrimos fruges producit. Primus Euangelij præco fuit Buil Catalanus ex Ordine Sancti Benedicti, quem Papa Alexander Sacerdotibus duodecim præfecit, ſuaſque in ijs regionibus illi partes mandauit.

CAPVT VII.

De Africæ ad fidem conuerſione.

Alexandria Metropolis à Petro conſtituta, 1. Pet. 5.

PERVAGATI ſumus orbem ferè totum. Reliqua eſt Africa ſola: percurramus & ipſam, & videamus per quotnam fuerit Euangelij lumine illuſtrata. Diximus Marcum Petri diſcipulum fixiſſe Alexandriæ ſedem, quæ ſecunda erat antiquitus à Romano, vt nemo qui legerit hiſtorias ſacras ignorat. Illi parebat Ægyptus, Arabia, Æthiopia, Libya, Cyrenenſis. Igitur hoc Marcus Petri filius: ita namque ab ipſo Petro appellatur. Africæ reliquum obediebat Epiſcopo Carthaginenſi. Hic Simeon Metaphraſtes narrat à Petro Epiſcopum fuiſſe conſtitutum Creſcentem. Ob id Cyprianus Eccleſiam Romanam vocat non modò Africanæ, ſed Catholicæ radicem ac matricem. Hactenus Bozius.

Igitur

Igitur cum Pontifici Romanæ onus hoc incumbat, iure optimo, ipſum adire ſolent Reges aut nationes Infidelium ad fidem conuerti cupientes, tanquam ad Eccleſiæ ſolem, ac limpidiſsimum doctrinę fontem ab ipſo illuminari, ac veritatis diuinę radijs illuſtrari poſcentes. Sic enim olim ad Symmachũ Papam Orientales literas dediſſe conſtat. Quotidie etiam hoc tempore varij gentium Legati ad Romanam Sedem accedunt S. Euangelij Miniſtros idoneos poſtulaturi. Vidit nuper Roma & exhilarata eſt tẽpore Sanctiſsimi Domini noſtri Pauli. V. in vrbe Legatum à Rege Congi hanc ob rem à longiſsima regione miſſum.

CAPVT VIII.

Cura & ſolicitudo conuerſionis Infidelium ſpectat etiã ad Principes Chriſtianos tam ſeculares quàm Eccleſiaſticos.

AD Principes omnes Chriſtianos etſi non ita arctè, vt ad Pontificem ſummũ, ſpectat vt quoad poſsint Eccleſiæ regnum amplificent, & non ſolum conatibus vniuerſis euitantur, vt Religionis cultus vbi coaluit altas mittat radices, ſed & vt protendatur eò, quò forte antea nunquam pertigerat, ac deinde vt ſuo labore & induſtria his qui iacẽt in vmbra mortis, candiſsimum fidei Catholicæ lumen perferatur. Profecto Hiſpaniæ Reges, pij ac magnanimi ea potiſsimum de cauſa à Deo proſperis ſucceſsibus foueri videntur, quod Religionis ardore non regnum dumtaxat ſuũ quo potiebantur mirificè excoluerunt, ſed & victis Oceani fluctibus ad extremos Indos tam Orientales quã Occidentales Chriſti nomen, cultũque perduxerunt, nec non ad Iaponias, ac Chinas felici auſu aditum aperuerunt. Emanueli Chriſtianiſsimo Luſitaniæ Regi, Ioannique eius filio debetur hæc laus, vt Chriſti Euangelio ad remotiſsimas illas oras & antiquis inuias tutus ac facillimus fuerit aditus apertus, ita vt Chriſtiana in ampliſsimis illis regionibus Religio longe lateque potuerit diſſeminari. Ferdinandi vero Catholiciſsimi Regis, & Iſabellę Reginę induſtria & labore aditus eſt patefactus ad vaſtiſsimas Occidentalium Indiarũ prouincias, in quibus Euangelium, Chriſtique nomen mirificè eſt propagatum. Quare non immerito Catholicorum nomine Hiſpani Reges gloriantur, vtpote qui pijſsimum hoc & plane Apoſtolicum munus ex ſummorum Pontificum commiſsione exercent, & non modò propagandæ fidei zelus omnes Principes in rem hanc deberet impellere, ſed & ipſamet politica

Digitized by Google

ratio, quæ vniuerſos orbis Principes mouet ad ſuam ditionē tuendam, vrgere deberet viros Chriſtianos ad infidelium conuerſionem. Quomodò enim conſtabit integritas fidei, aut Catholicorum modicus numerus, ſi à tot Infidelibus impugnetur, ac minuatur? Certe fatendum eſt (vt luctuoſis conſtat hiſtorijs) plurimos Chriſtiana cultura deſtitutos in Indijs, Aethiopia, & Europa, ipſa à fide Catholica vel ſponte deficere, vel ab alijs ad eam defectionem peruerti. Tantundem ergo diminuitur populus Chriſtianus, quantum hoſtes augentur. Atque idcircò politicè quoque agendo, niſi in conuerſionem Infidelium Catholici Principes incumbant, iuſto Dei iudicio eorum potentia vireſque minuentur. Sane ante annos circiter centum, Septentrionalia Regna aliæque Prouinciç, vel vrbes Italiæ finitimæ, nondum à caſtris Eccleſiæ defecerant. Cur ergo timendum non ſit, ne ſerpant errores, & quod reliquum eſt inficiant?

Sed & Principes Chriſtiani ad opus conuerſionem incendi deberent quamuis nullos Infidelium paterentur incurſus. Omnes quippe Principes non modo ſuos Principatus tueri, ſed amplificare conantur, vt plures populos habeant vel ſubditos, vel fœderatos. Cum ergo Ieſu Chriſti regnum eſſe debeat omniū ampliſsimum, quomodo Redemptoris noſtri deſiderio ſatisfiet, ſi ij quibus regni ſui adminiſtrationem commiſit, non ſtudeant Catholicam fidem, per quam ille regnaturus eſt, infidelibus nuntiare? Et quidem vis rationis huius efficaciſsima eſt, ſi Chriſti gloria ſpectetur: verum etſi illa nō adeo purè ſpectaretur, pōdus immenſū haberet. Intereſt enim Principum Eccleſiaſticorum, & ſecularium in vltimis terrarum oris, & Reges & nationes multas tributarias vel confœderatas habere: quod certè bonum multiplex fidei prædicationem ſubſequitur. Etſi omnes Principes caritate imperante, idque alijs poſcentibus titulis, huic conuerſionum operi accingi oporteret; Hiſpaniæ tamen Reges, non caritatis tantum, ſed & Iuſtitiæ obligatione tenentur nihil prætermittere, quod ad Indos Chriſto lucrandos, fidemque in illis vaſtiſsimis regionibus promulgandam pertineat. Nam & ſummi Pontifices Catholicis Hiſpaniç Regibus noui orbis gentes adire, eaſque ad fidem conuertere curam detulere: vt hoc tanquā proprium & peculiare munus agnoſcerēt & curarent. Cum enim claſsibus vſque adeo crebris, & magnis, apparatu quoque ingenti opus ſit, propter immenſam Oceani nauigationem, & terrarum regiones plerumque incommodas, & egentes, non potuit vllo modo niſi Regiæ potentiæ res tanta committi. Cur verò Hiſpaniç Regibus potius aut ſolis, (ſi modò abſit inuidia) non eſt ab æquitate alienum, cum & illorum auſpicijs, atque ope primum inuenta vtraque India ſit, & nauigationi Oceani oportuniſsima Hiſpania ſit. Denique primi illi eam prouinciam & petiuerunt, & ſtudioſe curarunt. Neque eſt cur de Summorum

Ponti-

Digitized by Google

Pontificum voluntate conqueratur quiſpiam, ſi onus vt reuera eſt, idque grauiſsimè premens, cogitetur. Eiuſmodi prædicationem conſequitur, vt qui ex Infidelibus barbaris, Chriſtianam Religionem profiteri velint, ad curam Principum Chriſtianorũ, tutelamque pertineant. Id cum literæ Alexandri VI. copiosè doceant, quarũ conceſsioné ad hunc modum rectè viri doctiſsimi intelligunt, nõ eſt, cur in hac cauſa diutius hæreamus. Neque enim poſſet aliter Fides in tot populis recens, & tenera permanere ac creſcere, niſi Chriſtianorum Principum patrocinio, fide, potẽtia aduerſus inimicorum Chriſti defenderetur iniurias. Barbari naturâ efferati & inſolentes fœdera, atque amicitias parum curare ſoliti, rationem facilé contemnentes, quonam modo frẹnari, tenerique poſsint, niſi noſtrorum vim pertimeſcant? Quare Hiſpanorum Principum eſt Indos tueri, eorumque ẹternam ſalutem idoneis miniſtris procurare, atque eôs ad Euangelij gratiam prouocare, de fide inſtruere, inſtructos moribus informare, ac denique nihil prætermittere, quod ad illos lucrifaciendos pertineat, & quod officij ſui hanc eſſe propriam obligationem agnoſcant.

Maximè verò omnes Chriſtiani Principes tenentur ſiue Eccleſiaſtici ſiue ſeculares ſint, quorũcunque Infideliũ, qui ad ipſos quoquomodo pertineant, curam in Spiritualibus gerere, ac prædicatores mittere, à quibus ad verẹ fidei agnitionem perducantur; potiſsimum autem cura hæc exercenda eſt circa Infideles, qui in eorum terris Chriſtianis commiſcentur. Negligentiam verò Prælatorum hac in re adeò ſentit D. Gregorius, vt ad Ianuariũ Epiſcopũ ſcribat his verbis: *Ruſticos, quos habet Eccleſia tua, nunc vſque in Infidelitate remanere negligentia fraternitatis veſtræ permiſit. Et quid vos admoneo, vt extraneos ad Deum adducatis, qui veſtros ab infidelitate corrigere negligitis? Vnde neceſſe eſſe, vos per omnia in eorum conuerſionem vigilare. Nam ſi cuiuslibet Epiſcopi in Sardinia Inſula paganum ruſticum inuenire potuero, in eundem Epiſcopum fortiter vindicabo. Iam vero ſi ruſticus tanta fuerit perfidiæ & obſtinationis inuentus vt ad Deum venire minimè conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, vt ipſa exactionis ſua pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.* Ex qua ſanè tanti Patris auctoritate, & diligentiam diſcimus conuerſioni infidelium adhibendam, & modum, ſi ſe duriores præbuerint, ruſticitate magis animi quam electione rationis, cuiuſmodi barbari pẹnè omnes ſunt, iudicij vix ſententiam ſequentes, ſed impetu aut conſuetudine impulſi, vt hi certè ſeueritate quadam ſalutari compellantur intrare.

Neque ſolis Epiſcopis hanc curã exercere ex officio incũbit, ſed & alios Principes ſiue nobiles ſeculares tangit: vt optimè idẽ Pontifex lib. 3. Regiſtri Epiſ. 23. ſcribit in hunc modum; *Cognoui penè omnes vos ruſticos in veſtris poſſeſsionibus idololatriæ deditos habere, & valde hac de re contriſtatus ſum.* Et poſt pauca: *Vnde magnifici filij exhortor, vt omni cura omnique ſolicitudine animarum ve-*

ſtrarum

ſtrarum zelum habere debeatis, & quas rationes omnipotēti Deo de ſubiectis reddituri eſtis aſpicite. Ad hoc quippe illi vobis commiſſi ſunt, quatenus & ipſi veſtræ vtilitati valeant ad terrena deſeruire, & vos per veſtram prouidentiam eorum animabus ea, quæ ſunt æterna, proſpicere. Si igitur impendunt illi quod debent, vos eis cur non ſoluitis quod debetis? id eſt, vt aſsiduè illos magnitudo veſtra commoneat, ab idolatriæ errore compeſcat, quatenus eis ad fidem ductis omnipotentem Dominum erga ſe placabilem faciat. Hæc Gregorius.

An verò poſsit Princeps ſiue ſecularis ſiue Eccleſiaſticus ſubditos ſibi infideles cogere, vt fidem recipiant, an verò tantum vt Euangelium audiant, dicemus infra ſuo loco. Nunc verò vt omnes agnoſcant ab Alex. diuiſionem factam inter Reges Luſitaniæ, & Hiſpaniæ, quibus Oriētales & Occidentales Indias partitus eſt non ſine diuino conſilio, ac Spiritus Sancti afflatu factam fuiſſe: ac ob hanc cauſam tum in regnis ipſis vberrimos fructus, tum ipſis Regibus diuitias magnas Imperijſque dilatationē incredibilē attuliſſe; ex eo maxime probat Thomas Bozius de ſignis Eccleſię; Nam cū Galli, qui in Indijs occidētalibus, nouas Gallias ſiue Frāciam nouam ſibi armis pararunt; nihil inde profecerunt. Angli quoque, qui neſcio in quas terras earundem Indiarum appulerunt, nihil promouerunt? non enim adfuit illis Pontificis Romani benedictio, nec liberalitas, ex quo factum credo, vt quamuis armis & opibus in his nauigationibus non eſſent inferiores Hiſpanis, nihil tamen profecerint. Non etiam adfuerunt illis auxilia Monachorū Religioſorumque hominum ſanctitate perexcellentium, qui miſsiones Apoſtolicæ ſedis decreto exequerentur. Hæc Bozius.

Sed vt curę quam Reges Hiſpaniæ & Luſitaniæ in Indorum conuerſione prę̃ſtiterunt, ac eorum ſucceſſores in hac re prę̃ſtare tenentur, veſtigia aliqua oſtendamus, libuit hic Ioannis Luſitani Reges Epiſtolam ad Caſtrium Orientalis Indiæ Prætorem ex Mapheo lib. 12. referre.

Ioannes Rex, Ioanni Caſtrio Indiæ Prætori amico ſalutem.

Quod non ignoras, Idololatria tam graue piaculum eſt, vt ea in meis regnis ferenda vllo pacto non ſit. Delatum eſt autem ad nos, in Ioannis finibus tum publicè, tum priuatim coli ſacella Idolorum: prætereà ludos rituſque ethnicos celebrari palam. Ac proinde tibi etiam atque etiam mando ac planè iubeo idola omnia per idoneos adminiſtros inueſtigata & vndique ſublata comminuas, comburaſq́;, & cū grauibus edicas minis, ne cui prorſus vllum eiuſmodi ſimulacrū aut ſignum ex ære, ligno, agilla, gypſo, alioue metallo, materia, maſſa fundere, ducere, ſculpere, fingere, exprimere, figurare, aut aliūde importatum habere, ſeu ſacra, ludoſue ethnico more facere aut Brachmanas Cōcionatores magiſtroſue, teterrimos Chriſti aduerſarios, vlla ope iuuare, vel tecto recipere liceat. Qui ſecus faxit pænis in edicto propoſitis nulla rēmiſsione mulctator. Et quia gentes ad legitimum vnius Dei cultum, non modò ſpe futuræ beatitudinis, ſed etiam præſen-

præſentibus interdum præmijs inuitandæ ſunt; curabis enixè, vti redempturæ vectigalium, curationes publicæ, & alia munera quæſtuoſa, in homines ethnicos in hunc diē cōferri ſolita, in ipſos Chriſti Neophytos primo quoque tēpore transferātur. Ad claſſes meas deducendas audio promiſcuū cogi vulgus Indorū. Placet excipi Chriſtianos. Quod ſi neceſſitas eorū quoq; operas interdū exegerit; videbis omnino poſt hac, vti quotidiana illis merces ac iuſta ſoluatur. Atque hoc toto de genere Michaëlis Vaſæi ſententiā exquires: quē nos virū & publicæ rei benè peritū, & Chriſtianæ Religionis apprimè ſtudioſū animaduertimus. Ad hæc, certis auctoribus magno mihi meo dolore cōpertū eſt, ab Luſitanis hominibus vili pretio coëmpta mancipia, quæ apud Chriſtianos dominos per facili negotio ad baptiſmū adduci poſſint, Mahometanis ac barbaris mercatoribus, ad nō dubiū animorū interitū, vberioris quæſtus cauſa venūdari. Id piaculū ne admittatur in poſterū, neu ſeruitia vlla niſi Chriſtiano emptori aut licitatori addicantur, item grauiſſimè cauebis edicto. Fœneratorū licentiā, quā certo capite Goanarū legū dedicimus, ſic imperio atque authoritate coerceas: idque caput è Legū ſerie quā primū expungas. In oppido Baçainio templum diuo Ioſepho extruitor, idoneumq; ſtipendium alendo vicario, & beneficiarijs aliquot, de meo aſſignator. Annua porro tria pardaum millia in impuras Mahumetis ædes, & nefarium cultum, ab eius ſectatoribus impendi ante hac ſolita; Euangelij præconibus & conuerſionis adiutoribus in poſterum numerantor. In agro Cialenſi Neophytis à Michaële Vaſæo inſtitutis, & ſi qui præterea ad Chriſtum acceſſerint è meis vectigalibus trecenti quotannis oryzæ modij ab Antiſtite diuiduntor. Ages etiam cum ipſo Cocini Rege, vti ritus quoſdam Ethnicos ab ipſius auguribus in piperis venditione adhiberi ſolitos (quando quidem nihil ipſius ea res intereſt) è noſtro commercio tolli permittat. Ab eodem Rege aiunt Indos ex eius ditione, qui relictis Idolis Chriſtiana ſuſcipiunt ſacra, fortunis omnibus illicò ſpoliari: Ab eiuſmodi immanitate & tu omnibus neruis amicum Regem niteris auertere: & nos ipſi quoque in eandem ſententiam ad ipſum literas dabimus.

Qui ex Ethnicis ad Chriſtum ſeſe conuertunt, eos audio tanquam ſceleratos & ſacros à parentibus, cognatis, amiciſque tecto eijci, bonis euerti, ac ſumma protinus in ſolitudine atque egeſtate verſari. Horum tu inopiæ ſubleuandæ, communicata cum Vaſæo re, annuam è meis redditibus pecuniæ ſummā decernes distribuendam à Sacerdote qui eiuſmodi Neophytorum inſtructioni præfuerit. Ceilano inſula, regius, vti fertur, adoleſcentulus, impias auunculine an parentius? effugiens manus, Goā Baptiſmi gratia ſe contulit. Huius in perſona quando ad aliorum conuerſionem haud leue momentum eſt, dabis operam vti doctrina quidem ac moribus in Diui Pauli Collegio cum alumnis ceteris imbuatur: quod verò ad victum cultumque attinet, lauto ſeparatim hoſpitio, mea impenſa copioſè ac liberaliter habeatur. Significauit is ipſe mihi per litteras ad Ceilani regnum ſibi ius actionemque competere: videbis quidnam hoc ſit: totamque rem planè exploratam & cognitam ad me perſcribes. Quod autem Tyrannus in ſuos populares, qui Euangelio credidere tam crudeliter ſæuijt, feras quidem illas, veruntamen

debitas, tanto ſceleri pœnas ab eo per te quam primùm exigi volo: & grauem audaciã mercedem ſtatui: quo intelligant omnes nihil eſſe mihi antiquius, quam vt omni ex parte integri incolumeſque ſeruentur, qui à dæmonum caſtris ad Chriſtiana tranſierint. Ab Ethnicis artificibus, Chriſti domini, virginis Matris, & Sanctorum imagines pingi, atque adeo circumferri venales, minimè decorum eſt nomini Chriſtiano. Tu ergò cum proſcriptionis aut virgarũ minis edices, ne cui profano tabulas eiuſmodi pingere, aut vendere quoquomodo in poſterum liceat. Paroeciale Cocini templum, itemque Colani, dudum inchoata, patere imbribus putrifacienda, turpiſsimum eſt. Vtrumque tu architectis ac fabris adhibitis, quamprimum tegendum ac perficiendum curabis. Placet etiam in vico Noroa templum Diuo *Thomæ Apoſtolo fieri; Calapore cœptam Sanctæ Crucis ædem abſolui; Itemque in Ciorano Inſula templum excitari. Præterea, locis idoneis auditoria, ſcholas inſtitui, ad qua ſtatis diebus non Chriſtiana modò plebs Catechiſmi cauſa, verum etiam Ethnici ad audiendum Euangelium vel inuiti conueniant. Quando quidem in iſta mea ditione mihi primum omnium & maximum eſt obſequiũ Dei & Chriſtianæ Religionis amplificatio, cupio vehementer è Talſetanis quoque & Bardeſijs finibus, quibus mihi nuper Idalcan ceſsit, idolorum cultum, ac profanas gentium ſuperſtitiones prorſus euelli. Id quod citra tumultum ac vim hoc præſertim initio fiat. Expedit, rationibus ac diſputationibus quam leniſsimè populos edoceri, quanto in errore, ac veritatis ignoratione verſentur: quamque vel peruerſum vel impium ſit, cultum vni debitum Deo, ſimulacris lapidibuſque ab homine tribui. Porrò ad eas pellendas tenebras cùm alios viros adhibebis virtute & eruditione præſtantes, tum verò tu ipſe primarios gentis euocare, alloqui, monere non deſines, atque omni ratione ad Chriſtum allicere. Qui ſeſe dederint; hoſce, in fidem receptos, non tueberis modo, ſed etiam pro ſuo quemque captu fouebis ornabiſque. Hæc omnia ſcito maiorem in modũ nobis eſſe cordi: quæ ſingula te pro tua induſtria & probitate ſedulò curaturum eſſe cõfidimus. Almerini 8. Idus Martias.* MDXLVI.

DE

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM LIBRI II.

PARS SECVNDA.

Religioſorum omnium inſtituto congruere, pro Hæreticis, aut Infidelibus iuuandis ſtudium.

RElігioſis Ordinibus, quantumuis ſolitudini, ac contemplationi vacent (exceptis forſan illis, qui Eremiticam vitam profitentur) valde eſſe conſentaneum, immo expedientiſsimum, Eccleſię conatus in animarum conuerſione adiuuare, oſtenditur tam ex regulis ac inſtitutis Religioſorum omnium, in quibus animarum ſtudia non interdicuntur, quàm ex multis alijs argumentis. Immo verò Religioſos omnes præ alijs huic functioni eſſe aptiſsimos, tum ex fructu à Religioſis Ordinibus in Eccleſia Dei percepto, tũ ex alijs capitibus pleniſsimè comprobatur.

CAPVT I.

Religioſis omnibus cuiuſcunque Ordinis ſint, valde conſentaneum eſſe proximorum ſaluti, ac peculiariter Infidelium conuerſioni ſtudere.

QVamuis ad Petrum, eiuſque Succeſſores, quibus vniuerſalis Eccleſia à Chriſto commiſſa eſt, ſingulari quadam ratione, & debito pertineat, ex non ouibus oues facere, vt ouile vnum in Eccleſia conſurgat; quia tamen Romani Pontifices per ſeipſos id præſtare non poſſunt, decre-

Digitized by Google

uerunt viros idoneos ſibi coadiutores eligere, qui ipſorum auctoritatē officium hoc prædicandi gentibus Euangelium obirent: nam etſi Epiſcoporum, qui hac in parte Apoſtolis ſucceſſerunt, munus hoc eſſe videatur; tamen neque Epiſcopi omnia præſtare poſſunt, & ipſi etiam ſuarum diœceſeon limitibus concluſi ſunt. Quare Religioſos Ordines Pontifices ſibi in hac functione tanti oneris ſocios aſſumpſerunt, qui Apoſtolica auctoritate freti, totum terrarum orbem doctrinę luce illuſtrarent, ac vitæ pietate, & ardore inflammarent. Et quamuis in Eccleſia olim fuerit concertatio maxima, an Religioſis etiam Mendicantibus munus prædicandi, Sacramentaque adminiſtrandi competeret: ſurrexit enim Guilielmus quidam oppidi Amatoris, eique amentia, & ſcelere pares alij Doctores Pariſienſes, qui tùm in voce, tùm iuſtis voluminibus editis, nec literis ſtudere, nec ad populum concionari, nec pænitentium confeſsiones excipere, licitum eſſe Religioſis affirmarunt; ea potiſsimum ratione ducti, quia Monachis potius plangendi, ac contemplandi, quàm docendi officia competerent. Repugnarunt tamen acerrimè his, qui Dei gloriæ, animarumque ſaluti aduerſabantur, duo vtriuſque illius temporis lumina, B. Thomas, & D Bonauentura: & hic quidem pauperum Apologiam, ille verò opuſculum edidit contra impugnantes Religionem.

Sed antequam D. Thomæ argumenta proponam, illud eſt præclarum inter alia, ac primo loco ad horum impietatem improbandam præmittendum, quod, etiam olim, antequam Monachi Sacerdotum munere fungerentur, ipſorum illa erant propria, iugis ſcilicet oratio, pſalmodia, vigiliæ, ieiunia, & aliæ exercitationes, diuinorum contemplatio, atque ipſa viuendi ratio victu, veſtitu, & loco à reliquorum hominum communione, iuxta nominis etymologiam diſtincta: Monachi enim appellati ſunt ab indiuidua illa, & ſingulari vita, & à rebus alijs ſeparata, quā profitebantur. Vnde apud Dionyſ. Areopag. vniuerſus ille conſecrationis ritus, quem ipſe c.6. Eccleſiaſt. Hierarchiæ affert, ſeceſsionem hanc, & ſeparationem, ac transformationem, in vitam vnificam, & Dei contemplatiuam deſignat. Extant hac de re plurima Patrum decreta apud Gratianum, & apud Iuonem. Ex Concilio quidem Nicæno Canone ſexageſimo primo inter Arabicos legitur, vt Monachorum conuerſatio iuxta eorum nomen à reliquis ſit diſcreta. In Chalcedonenſi autē c.4. Monachorum vita, oratione, ieiunio, quiete, & clauſura definitur. Hieronymus verò ad Riparium, ad Paulinum, ad Heliodorum, ad Ruſticum, & ad Deſiderium, ſolitudinem, orationem ſine intermiſsione, vigilias, laborem manuum, Diuinorum contemplationem, ac vitam pænitentem ex Apoſtolico inſtituto prorſus ab alijs ſeiunctam, & pro illorum nominis ratione ſingu-

ſingularem, propria illorum eſſe docet: ac proinde omnes ferè Monachi olim ſolitariam, & eremiticam vitam ducebant.

At vero poſtquam Monachi ad Presbyterorum, ac Sacerdotũ gradum aſcenderunt, iam ipſorum Religioſorum Sacerdotum illa propria officia ſunt, ex ipſa Chriſti inſtitutione, vt ſaluti hominum procurandæ, tanquã coadiutores Dei incumbant, diſciplina morum, & doctrina fidei alios ædificent, verbi miniſterio, Sacramentorum adminiſtratione, vita exẽplari, & oratione populo proſint. Denique (ſicut à Dionyſio traditum eſt) vt purgent, illuminent, & perficiant alios, quæ actiones propriæ ſunt Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, quam Chriſtus ſecundum exemplaris ſui cœleſtis formam in terris inſtituit, hoc eſt, vt legatione inter homines pro Chriſto fungerentur, & opus illud promouerent, quod Chriſti atque Apoſtolorum eſt; quodque ſolum toti Eccleſiaſticæ Hierarchiæ fuit demandatũ, quam inſtitutam à Chriſto Domino accepimus, ad retinendam doctrinæ ab eo traditæ puritatem, atque ad excitandos, & iuuandos homines, vt æternam ſalutem conſequantur. Quæ cuncta adhuc clariora ſunt ex Euãgelicis, & Apoſtolicis libris, atque ex ipſa Patrum canonica inſtitutione, vno ordine dicentium, ordinem vniuerſum Sacerdotum vni huic operi conſecratum fuiſſe, vt ab omnibus alijs curis liberum, & immune eſſet, ne qua re impediri, vel retardari poſſet ab eo miniſterio, quod principem locum in Eccleſia Dei tenet, vt grauiſsime, & eleganter multi Patres affirmarunt. In primis S. Greg. Nazian. in Apolog. *Presbyteri* (inquit) *officium, cæleſtem quandam vitam requirit, primo purgari, deinde purgare; ſapientia inſtrui, & ſic alios ſapientes reddere; lumen fieri, & alios illuſtrare; accedere ad Deũ, & alios adducere; ſanctificari, & alijs ſanctitatem adferre.* Sanctus Ioan. Chryſoſt. Hom. 11. in Marcum: *Sacerdotalis officij eſt poſſe docere populum.* S. Hieronymus ad Ruſticum Monachum, epiſt. 4. *ſic* (inquit) *viue in monaſterio, vt Clericus eſſe merearis.* & infra: *Multo tempore diſce, quæ poſtmodum doceas. Quod ſi populus, vel Epiſcopus in Clericum te elegerit, age ea, quæ Clerici ſunt.* Sic Hieronymus; quibus clarè innuit Monachos Clericos omnia Eccleſiaſtica munera Clericorum propria debere exercere. Quis verò primus fuerit, qui in Occidente Monachiſmo inſeruerit Clericatum, prædicatur à S. Ambroſ. libro 10. epiſt. 82. S. Euſebius Epiſ. Vercellenſis: quod & ipſum præſtantiſsimum vitæ genus S. Martinus Epiſcopus Turonenſis tranſuexit in Gallias; & S. Auguſtinus in Africam, & ante ipſos in Orientem Baſilius Magnus, qui omnes admirabili quadam connexione duo hæc perfectiſsimæ vitæ genera, Clericorum, & Monachorum, eorumq. functiones in vnum pariter coniungentes, tanquam ſplendidiſsimis luminaribus ſibi ipſis, alijſque lucentibus Chriſti Eccleſiam exornarunt. Ex quibus, alijſq; innumeris Patrum teſtimonijs, quid addat Presbyterium ad Monachiſ-

mum, quæ, & quales virtutes requirantur in eo, qui tractaturus eſt de æterna animarum ſalute, non obſcurè conſtat: ob quam cauſam Religionū Inſtitutores monaſtico inſtituto Sacerdotalis officij dignitatem, ac curā adiunxere, atque ex eo proximorum ſaluti procurandæ, quaſi quodā debito ſe aſtrinxerunt.

Quare Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri ad Baſilium, ex hoc maximè Baſilium commendat, quod pietatis Gymnaſia, ſiue Monaſteria extruxerit, vt & Monachi contemplationi, & aliorum ſaluti iugiter ſtudeant. Hoc igitur Baſilij ſtudium & inceptum in poſteriorū Religionum inſtitutione magnos progreſſus fecit. Nam Monaſticæ diſciplinæ, & ſacerdotij virtutes, & vtilitates ita vnius vitæ cōmunione permixtæ ſunt, vt verè illius ſolidæ virtutes, atque vtilitates Sacerdotij miniſterijs, & exercitatione extra vmbram, & ſolitudinem poſitæ illuſtriores fiant, & quàm maximè fructuoſæ. Quippe Sacerdotij miniſteria Religioſis virtutibus adiuta tranquillitatem animi, & puritatem non impediunt, ſed potius perficiunt, & oratione, ac diuinorum contemplatione quaſi accenſa feruentius, & cum vberiori animarum fructu exercentur. Vnde item fit, vt aliorum vtilitas cum propria vtilitate coniuncta ſemper ſit; nam in omni miniſterio, & actione ad renouationem ſpiritus perpetua veteris hominis mortificatione, ad augmenta virtutum, ad maiorem Dei gloriam, Religioſorum Ordinum auctores, & Duces ſemper aſpirarunt.

Nam poſtquam Baſilius ſanctiſsimis legibus Religioſos, tam in ordine ad propriam ſalutem tuendam, quàm ad proximorum iuuandam, procurandamque Euangelica lux in Occidentem illata, caliginem Europæ diſcuſſit, ſurrexit almificus Monachorum Pater Benedictus, cuius Regulas plurimi ſunt amplexi. Bernardus quoque ac ceteri Ordines, præcipuè verò illi quatuor, qui Mendicantium vocantur, illuxēre mundo, minantemque ruinam Eccleſiam indefeſſo labore ſuſtentarunt, inſtaurarunt, atque in varias nationes propagarunt; idemque alij Ordines executi ſunt, qui veluti nouæ cohortes prodierunt in campum, animaſque, quam plurimas à laqueis Diaboli in Euangelij lucem, ac libertatem reuocarunt, vt latiùs ſequentibus exemplis demonſtrabitur.

Conuenientiſsimè igitur Religioſi, poſtquam Sacerdotales functiones Monachatui ſunt annexæ, prædicandi, ac docēdi munus exercent. Quare merito ſententiam Gulielmi D. Thom. Opuſc. 19. cap. 4. in primis cenſet erroneam, & in proœmio eiuſdem Opuſc. aſſerit Diabolum inuidum Diuinę glorię & humanæ ſalutis per miniſtros ſuos (loquitur de Guilielmo, eiuſque complicibus) gloriam Dei, & animarum ſalutem niti impedire. Et Secunda Secundæ Quæſt. 187. art. 1. Stultam, inquit, eſſe opinionē dicen-

dicentium,quod ſtatus Religionis impedimentum adferat talia exſequendi. Ecce, qua ratione D. Thomas errorem, & ſtultitiam cenſet aſſerere, Religioni alicui eſſe contrarium ſaluti proximorum prædicationē verbi Dei, aut confeſsionum auditione conſulere: loquitur autem D. Tho. vt luce clarius conſtat ex contextu, de omnibus Religionibus, tam de ijs, quæ ſunt inſtitutæ ad vacandum contemplationi, vt ſunt Monachales omnes, quam de illis, quæ actioni & contemplationi vacant, vt ipſe docet in cap. primo eiuſdem Opuſc.

Hanc verò ſententiam tribus inter alia conuincit argumentis. Primum affert, illudque egregium 2.2.q. 187. art. 1. vbi quærens D. Tho. an liceat Religioſis prędicare, & docere: Reſpondet, non ſolum non impediri ratione ſtatus Religioſos ab hoc munere, ſed potius eſſe magis idoneos exercitio ſanctitatis, quod aſſumpſerunt: *Stultum autem eſt* (inquit) *dicere, vt per hoc, quod quis in ſanctitate magis promoueatur, efficiatur minus idoneus ad ſpiritualia officia exercenda: & ideo ſtulta eſt quorundam opinio dicentium, quod ipſe ſtatus Religionis impedimentum afferat talia exequendi, quorum errorem excludit Bonifacius Papa in cap. ſunt nonnulli. 16. 1. vbi ſic dicitur: Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſsimo quidem zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, aſſerentes, Monachos, qui mundo mortui ſunt, & Deo viuunt, Sacerdotalis officij potentia indignos: ſed omnino labuntur quod oſtendit; primo quidem, quia non contrariatur Regulæ: ſubdit quippe, Neque enim D. Benedictus Monachorum Præceptor almificus huiuſmodi rei aliquo modo fuit interdictor: & ſimiliter nec in alijs Regulis hoc prohibetur. Secundò, prædictum errorem improbat ex idoneitate Monachorum, cùm in fine capituli ſubdit: Quanto quiſque excellentior eſt, tanto illis, ſcilicet ſpiritualibus operibus, potentior.* Hactenus D. Thomas. Vbi clariſsimè probat, non ſolum non repugnare inſtituto Religionum prædicare, & docere, ſed etiam Religiones, quātò ſanctiores, eò aptiores animarum ſaluti procurandæ. Sed vt perfectius vis huius rationis à Diuo Thoma adductæ expendatur, ante omnia animaduertere oportet, D. Thomam prædicto ar. 1. quærere, An liceat Religioſis prædicare, & docere? & affirmantem partem, damnata contraria ſentētia, vt ſtulta, & erronea, ſequitur; eo fundamēto Bonifacij Papæ potiſsimum ductus, quia Religioſi ſunt capaces dignitatis Sacerdotalis, cui annexa eſt poteſtas, prædicta munera exercendi, vt iam dixi, ac proinde non ſolùm apti ad prædicandum, ſed quātò ſanctiores alijs, tantò aptiores huic ſacræ functioni, maximè cum à nulla Regula Religionū prohibeatur id ipſum. Præterea ſecundò, dicto Opuſc. 19. art. 2. id egregiè confirmat D. Thom. *quia conſilium non poteſt eſſe* (inquit) *de eo, quod contrariatur conſilio, vel præcepto: ſed docere cadit ſub præcepto, vel conſilio, vt patet Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, &c.* Gal. 6. *Vos qui ſpiritales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, non ergo de non docendo poteſt eſſe conſilium.* Et confir- Mat. vlt.

mat-

mat D. Thom. *Conſilia, quæ Dominus propoſuit, immediatè ab Apoſtolis ſeruari voluit, vt eorum exemplo alij ad obeunda conſilia prouocarentur: vnde Paulus 1. Corint. 7. conſilium de virginitate proponens (dixit) Volo omnes homines eſſe ſicut meipſum: ſed obſeruatio huius, quod dicunt Conſilium ſcilicet abſtinere à docendo; ad Apoſtolos non pertinebat, cum ipſi ad docendum in vniuerſum Orbem mitterentur: non ergo abſtinere à docendo ſub Conſilio cadit.* Hactenus D. Thomas. Igitur maioris perfectionis eſſe non poteſt, abſtinere à doctrina, & prędicatione: tũ etiã ſi non poteſt eſſe conſilium, neque pręceptum de non prædicando, aut docendo, non poterit doctrina, aut prædicatio verbi Dei eſſe contraria alicui inſtituto.

1. Cor. 7.

Et quanquam Doctor Angelicus ſcriptis ipſis, Deus autem multò grauius, & acerbius factis illorum temeritatem, qui animarum ſaluti aduerſabantur, patefecit. Guilielmus enim ab Alex. IV. Rom. Pontif. Romam euocatus, in publico Cardinalium conſeſſu conuictus, damnatuſq. eſt, atque non ſolum eius liber igni traditus, ſed & ipſe quoque eius auctor Canonicatu, ac redditibus Eccleſiaſticis exutus, atque inſuper à Ludouico Rege à tota Gallia relegatus. Stant hodie in compendio priuilegiorum Ordinis Prędicatorum antiquo, varia Alexandri IV. cõtra Guilielmum, eiuſq; librum, & ſectatores decreta, quæ etiam habentur in Conuentibus Pariſienſibus authentica.

CAPVT II.

Religioſi omnes præ alijs aptiſsimi ſunt animarum conuerſioni procurandæ

ILlud inter cetera maximè pios Religioſorum animos ad opus conuerſionis ſuſcipiendum mouere debet, quod eorum ſtatus, vitæ & inſtituti ratio præ omnibus alijs magis idoneus, & aptior huic animarum culturæ cenſetur, idque propter multas rationes, ſiue cauſas, quarum aliquas adducit Angelicus Pater D. Thomas Opuſc. 19. c. 2. ex quibus tres præcipuas deſumemus: *Prima, qui conuenientiſsimè doctrinam Euangelicam docet, qui non ſolum præcepta, ſed etiam conſilia ſeruat: ſecundum illud: Cœpit Ieſus facere, & docere: huiuſmodi ſunt omnes Religioſi, conuenientiſsimè igitur omnes prædicant. Secunda: Illi maximè ſunt idonei ad docendum, qui maximè diuina per contemplationem capere poſſunt: vnde Gregorius in 6. Moral. Quieti contemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos refundant loquentes: ſed ad vacandum contemplationi præcipuè Religioſi ſunt deputati; ergò per hoc quod ſunt Religioſi redduntur magis apti ad do-*

Digitized by Google

Ad docendum. Sic D.Thom. vt ſuprà, qui etiam Secunda Secundæ, Quęſtione 18 . articulo primo, tertiam non contemnendam adiungit ratione: *quia quantò aliquis eſt ſanctior, tantò eſt aptior prædicationi verbi Dei, niſi aliunde probibeatur; ſed prædicare, & docere, neque interdicitur in Regula Sancti Benedicti, neque in alijs Religionum Regulis, vt determinat Bonifacius Papa in c. nonnulli ſunt, 16. quæſt. 1.* Concludit igitur eò quempiam magis eſſe idoneum, ac alijs aptiorem animarum profectibus, quantò ille vitæ ſanctitate fuerit ſublimior.

Accedunt tres aliæ cauſæ, quæ ſtatum Religioſum miniſterio conuerſionum aptiſsimũ efficiunt, quas fuſius Hieronymus Platus vir aliàs pius, & doctus in libro de bono ſtatus Religio. proſequitur. Prima ducitur ex ipſa Dei natura, & more: ſi quis enim Dei rationem, atque ordinem in hominum ſalute propaganda ab ipſo Eccleſiæ ortu attentiùs inſpexerit, facile inueniet, hoc ſemper fuiſſe eius conſilium, vt ad tantum hoc opus eos maximè adminiſtros, adiutoreſq. adhiberet, qui eſſent maximè humanis omnibus præſidijs deſtituti, vt non glorietur omnis caro, id eſt, ne tantæ rei perfectæ laus, euacuata Chriſti Cruce, in hominum ſapientiam, aut potentiam transferretur: quare non ſapientes, non nobiles, ſed piſcatores, & publicanos, quos dirigeret, elegit: non igitur putandum eſt mutatum eſſe Deum, eiuſúe ſapientiam, ac aliam nunc in hominum conuerſione formulam, quàm antea ſecuturum. Quare nunc etiam quęrit Deus operarios pauperes, humiles, ac terrenis rebus omnibus vacuos (quales ſunt Religioſi) qui vineam Domini in ſiti, fame, frigore, & nuditate, ſicut olim Apoſtoli, excolant.

Secunda cauſa: quia cum ad cohortandum multò maius pondus habeant exempla, quàm verba, nulli dubium eſt, quin multò certius, faciliuſque credituri ſint homines illi, quem non verbis tãtum, ſed factis ipſis viderint res humanas contempſiſſe. Nam cùm maior hominum pars voluptatibus, ceteriſque terrenis bonis rapiatur, quem viderint hæc deſpexiſſe, ſeipſum vincere, ac ſuas cupiditates rationi ſubigere, magni æſtimant, ac rerum hæc deſpicientia admirabilitatem tantam præ ſe fert, vt nihil ſit ad perſuadendum aptius, nihil grauius ad voluntates commouẽdas. Quare Religioſi qui hanc paupertatem, rerum abrenuntiationem profitentur, aptiſsimi ſunt huiuſmodi miniſterio.

Tertia, & vltima cauſa ab ipſis operarijs ducta ſit: Nemini dubiũ, quin ad hoc opus multò melius parati ſint, qui nihil omninò in hoc mundo poſsident; primum: quia liberi ſunt, expediti, & alacres ad currendũ, quocunque eos ſpiritus Domini impulerit; propterea quod non liberorum, non agrorum, non rei familiaris procuratione eorum cogitationes illigãtur: ex quibus duo magna damna conſequi ſolent, nam & tempus eri-

piũt, quod in alijs melioribus ſtudijs vtilius impenderetur, & ipſe animus frequenter rebus ipſis, quas tractat, nimium adhæreſcit; quod vtrumque Euãgelico operario, & indignum, ac turpe, & maximè etiam incommodum eſt. Itaque benè, & ſapienter Ambroſius in Lucam: *Qualis*, inquit, *debeat eſſe, qui euangelizat regnum Dei, præceptis Euangelicis deſignatur, vt ſine virga, ſine pera, ſine calceamento, ſine pane, ſine pecunia, hoc eſt ſubſidij ſæcularis adminicula non requirens, fideque tutus, putet ſibi, quo minus ea requirat, magis poſſe ſuppetere.*

Reſtant etiam duo alia in Religioſis, quæ ad hunc fructum in animarum conuerſione aſſequendum maximè conferunt. Primum profeſsio ipſa caſtitatis, quę ita Deo placet, vt eius poſſeſſores Deus mira efficacia, & fortitudine contra dęmones muniat; vt optimè prædicauit ſummus Sacerdos Ioachim (*Iudith* 15.) qui in communi gratulatione poſt tantam victoriam à Iudith contra Holofernẽ reportatam, ſic eam celebrauit: *eòquod caſtitatem amaueris; ideo manus Domini confortauit te, & eris benedicta in æternũ.* Sed de caſtimoniæ in ſancti Euangelij Miniſtris, neceſsitate, & fructibus alibi dicturi, nunc breuitatis cauſa ſermonem ad alteram partem, quæ Religioſos ad hoc conuerſionum opus maximè iuuat, transferamus. Ea eſt caritas, & coniunctio animorum inter ſeipſos: nam cum orbis ad Deum conuerſio difficillimi negotij ſit, ac perſpicuum ſit, nullam rem magnam effici ſine multorum adiumentis, cùm nemo ſolus omnia habere poſsit; fit vt in animarum conuerſione, ex Religioſorum coniunctione, ac mutua caritate vberrimi eliciantur fructus. Nam, vt pręclarè dictum eſt à Sancto Baſilio, Conſtit. Mon. cap. 19. *Veluti milites teſtudine, quam vocant, facta, ſeſe inuicem ita muniunt, vt ſint impenetrabiles, ſic ipſi propter coniunctionem qua nexi ſunt, ſeſe mutuo (vt ipſe ait) conſepiant, & inter ſe protegant*; ex quo non ſolum fit, vt inimicorum ictus repellant, ſed etiam inimicos ipſos facilè fundere, & fugare etiam ab alijs poſsint. Quod ſi hoc veriſsimum eſt, nullum hominum genus reperiri ita huic animarum functioni aptũ, & idoneum, eſſeq́ue huiuſmodi miniſterium Monachorum inſtituto cõſentaneum, reſtat, vt ſit etiam hæc functio illis facilior, & iucundior. Id enim perpetuũ eſt in omnibus rebus, vt quæque res eo maximè gaudeat, quod eius naturæ eſt maximè aptum, ac proinde quantò impedimenta ſunt remotiora, eò maiori facilitate ſit prædita, quæ omnia Religioſorũ animos in opus Miſsionum maximè deberent inflammare, præcipuè ſi experientia ipſa clamante fructus in Eccleſia Dei, ex Religioſis Ordinibus in fidei propagatione conſiderentur: ad quorum enarrationem iam gradum faciamus.

CAPVT

CAPVT III.

Religioſis omnibus conuenientiſsimum eſſe animarum ſaluti, & conuerſioni ſtudere, oſtenditur ex fructu à Religioſis in fidei propagatione facto.

NON leuis momenti, imò grauiſsimum, validiſsimumque argumentum produci poteſt, quo & dignitas miniſterij huius amplius extollatur, & conuincantur illi, qui contra inſtitutum Religioſos agere, ſi in Miſsionibus occupentur, auſi ſunt affirmare, ex fructu, magnaque vtilitate, quam Religioſi viri omnium ferè Ordinum in Eccleſia Dei, ex quo inſtituti ſunt, verbi Dei prædicatione effecerunt. Ex quo facilè erit conuincere eos non temerè, aut inordinatè contra ſuum inſtitutum hoc munus ſuſcepiſſe, ſed potius diuino conſilio, ac conuenientiſsimè egiſſe. Tũ quia ad Eccleſiæ culturam, & propagationem homines ſui inſtituti deſertores tantopere non contuliſſent; nec Deus hominum ita deuiantium à ſuo inſtituto adiuuaret actiones, aut mentem excitaret ad ſimilia opera perficienda: tum quia ferè omnes viri fuerunt doctiſsimi, atque vt plurimum ſanctiſsimi, de quibus ſine temeritate iudicari, aut ſuſpicio nequit haberi; vel ipſos inſtitutum proprium ignoraſſe; aut illud ſcienter non obſeruaſſe, & contempſiſſe. Et quemadmodum Eccleſiam ſanctam illud maximè commendat, quod tam multi claræ admirationis viri, ſtrenuiſsimi Martyres, Confeſſores integerrimi in ea fuerint; ſic mihi videtur optimum argumentum in ſtudij Miſsionum commendatione, quod tanta præſtantium virorum Religioſorum multitudo illud fuerit amplexa, vt vel ſola eorum auctoritas ſatis eſſe poſsit ad illud omni laude commendandum. Eſt autem eiuſmodi hæc multitudo, vt ſi ratiocinando ſummam eorum deducamus, qui in Religionibus ſanctitatis gloria floruere, ſine vlla dubitatione maximam partem, immo omnem ferè, inueniamus huic animarum ſcholæ fuiſſe addictos. Quod ſi in eis hoc efficit ardens animarum zelus, vt tantam ſanctitatis excellentiam adipiſcantur, quid hoc miniſterio melius, aut vtilius Religioſis? hoc enim magnopere Miſsionum opus commendat, (vt nunc eius alias laudes prætermittam) quod tales, & tanti viri eam viuendi formulam ſuſtinuiſſent, quorum veſtigijs inſiſtere non poſsit non eſſe tutum, & laudabile: quantacunque enim eſt eorum auctoritas, ea tota huius miniſterij dignitatem extollit. Primum, quia

nunquam hi tale inſtitutum adamaſſent, niſi meritò adamandum cognouiſſent: Deinde quod ad illius dignitatem, & commendationem, ipſi quoque aliquid ſplendoris & dignitatis ſuis exemplis contulerunt.

Et in primis, vt nunc prætercam Mendicantium Ordinum tàm Religioſos quàm fundatores, à Monachalium Religionum inſtitutoribus incipiam, quorum facta tacita eſt, immo expreſſa inſtituti interpretatio, aliorumque ſubditorum ad ſui imitationem cohortatio. De magno illo Monachorum Patre Benedicto, vt latius apud D. Gregor. in eius vita habetur, in Caſino monte ſimulacra, quæ adhuc à Gentilibus colebantur, cõminuiſſe, ipſoſque oppidanos Chriſtianis præceptis imbuiſſe legimus. De Baſilio Magno Gregorius Nazianzenus in eius vita ſcripſit, eum ſua Monaſteria propè ciuitates erigi curaſſe, vt non ſibi tantum vtiles, ſed & alijs prodeſſe poſſent: *Quamobrem* (inquit Gregorius) *Monachorum Cœnobia haud procul ab his, qui in hominum ſocietate viuunt, ædificari iuſſit, nec omnino ſeparauit; vt & propinquitate, cum opus charitatis expoſceret, adeſſe poſſent, diſtantes alioquin proprijs terminis, ne quies illorum, aut pax interrumpi per multitudinem poſſet; vt & ſic, nec ipſi Monachi actionis merito, quod ex impendenda alijs pietate eſſet, priuarentur; neque rurſum eorum actio per tumultus inutilis efficeretur.* Hactenus Gregorius.

Et ipſe etiam Baſilius in Regulis fuſioribus, q. 7. communem vitam ſolitariæ præferendam cenſet: *quod hæc quidem* (vt verbis Baſilij vtar) *ſuorum tantum bonorum procurationem propoſitam habet: hoc autem apertè charitatis legi aduerſatur, quæ non quærit, quæ ſua ſunt: quam perfectè obſeruaſſe Apoſtolum videmus, qui non ſuam vtilitatem quærebat, ſed multorum, vt ſalui fierent.*

Et paulò pòſt idem Baſilius inertem, & infructuoſam appellare non veretur eam vitam, in qua ſcilicet Dei contemplationem nulla actio ſubſequatur tuendis hominum commodis directa. Hæc Baſilius.

Quis verò D. Bernardi, Claræuallenſis inſtituti auctoris, beneficia, qui non ſolum concionibus, & ſcriptis, ſed quàm plurimis exemplis proximos, Eccleſiamque adiuuit, poterit referre? Petrum Abailardum in Concilio Senenſi, Gilbertum Porretanum in Remenſi, Henricumque, & alios Hæreticos, qui Galliam vniuerſam ſuis dogmatibus inficiebant, ſolus ipſe conuicit, ac repreſsit: Franciamque aliqua ex parte prædictis hæreſibus iam infectam, ad Eccleſiæ Catholicæ vnitatem reduxit. Quid de peregrinationibus eius, fidei, & ſanctæ Matris Eccleſiæ, ac proximorum ſalutis cauſa ſuſceptis dicemus? Modò enim ad Galliæ Regem, modò ad Imperatorem, alioſque Principes viros pro arduis Eccleſiæ negotijs, ac rebus publicis, animarumque ſalutem concernentibus miſſus eſt à Summis Pontificibus, ac denique fructus, qui ex eius concionibus ad populum prouenerint, quàm innumerabiles ex vitijs ad frugem ſe receperint, à Sa-

Digitized by Google

tanæ faucibus erepti, nec cogitari quidem poteſt. Vt omittam nunc præclariora, quæ fecit in illo tetro ſchiſmate aduerſus Petrum Leonem Antipapam pro Innocentio Papa ſecundo legenda in eius vita. Ecce tres monaſticæ vitæ auctores, fonteſque clariſsimos, à quibus ferè omne inſtitutum Monaſticum, tam in Oriente, quàm in Occidente manauit, qui tam exemplis, quàm verbis, Regulíſque ſcriptis Monachorum inſtituto valdè conſentaneum eſſe decreuerunt animarum ſaluti conuerſionique conſulere.

Deinde, quę à Religioſis Monachis ferè ab Apoſtolorum tempore geſta ſunt in proximorum ſalute tuenda, & procuranda, immenſum eſſet recenſere: qui enim hiſtorias conſuluerunt, facilè compererint maxima, & egregia opera, quæ à Monachis in integris prouincijs, & regnis ipſis, Chriſto adiungendis patrata ſunt, quàm ſæpe Euangelij lumen, vbi nullum antea erat, intulerint: vbi obſcuratum, inſtaurarint: quoties fidem, & Religionem, vel iam labefactatam, vel penitus perditam reſtituerint, ac redintegrarint. Quare ita Monachorum zelus olim in his enituit, vt poſt Apoſtolos, & Apoſtolica illa tempora, in propaganda per ſingulas prouincias fide, vix aliorum nomen inueniatur, quã Monachorũ: & quia longum eſſet omnes percenſere, aliquos quaſi exempli cauſa, & per tranſennam attingamus.

CAPVT IV.

Exempla Ordinum Monachalium.

ET in primis Carmelitæ Monachi, antequam Mendicantibus annumerarentur, erumpente Euangelij luce, admirabili cum animi magnitudine Euangelium Apoſtolorum tempore, per Samariam, Palæſtinam, aliaſque orbis partes propagarunt. Nam a monte Carmeli diſcedentes, ab Apoſtolis primum baptizati, poſtea eorum coadiutores in prædicatione ſancti Euangelij effecti ſunt, vt Ioſephus Antiochenus lib. 12. Speculi perfectæ militiæ primitiuę Eccleſiæ ſcripſit: *Perfectorum* (inquit) *militum Chriſti* (id eſt Apoſtolorum) *coadiutores ſurrexerunt ſtrenuiſsimi viri, ſolitarij, contẽplationi dediti, ſanctorum Prophetarum Heliæ, & Heliſei imitatores, qui de monte Carmelo deſcendentes, per Galileam, Samariam, Palæſtinamq́, fidem Chriſti conſtantiſsimè ſparſerunt*. Hactenus Ioſephus.

Idem etiam de Carmelitis poſt Ioſephum docuit Sanctus Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus in lib. de inſtit. Monach. & c. 27. poſtquam docuit Carmelitas ab Apoſtolis eſſe baptizatos, & in fide inſtructos; ad-

dit: *Denique eorum multi ea, quæ ab Apoſtolis hauſerant, ceteris effundentes, fidem Chriſti per Phœniciam, & Palæſtinam prædicabant, dilatantes dogma fidei, & moribus vitæ Monaſticam conuerſationem Eccleſiæ Dei inſigniſſimam demonſtrantes.* Sic Ioan. Patriar. Hiero.

Nec diſſentit ab hac ſententia Chronica Romana antiqua apud Speculum Ordinis lib. 5. in fin. in qua ſcriptum habetur: *Tempore quo beatus Petrus Antiochiæ Cathedræ præſidebat, Carmelitæ in circumquaque regione adiacente, diuerſis locis Catholicè pro fide inſiſtebant.*

Quibus ſubſcribit Ricardus Armachanus Archiepiſcopus in Sermone de Conceptione Beatæ Mariæ, vbi de Carmelitis agens, inquit: *Inſuper, vt fide dignæ hiſtoriæ referunt, in principio naſcentis Eccleſiæ in partibus illis prædicãdo Euãgelium ſolidiſſimè laborarunt.* Hæc, & alia de antiquis Carmelitis reperies apud doctiſs. Vbalden. de Sacramentalibus, tit. 9. cap. 89.

Sed ſi ad alia tempora deſcendamus, aliorum Monachorum in Eccleſia Dei vberrimi fructus conſpicientur. Primum enim de Monachis ex S. Benedicti familia (vt author eſt vir grauiſsimus Trithemius de viris illuſtribus ſui Ordinis, & Hier. Platus, ex quo quę ſequuntur decerpſimus) B. Remigius, qui anno ferè 530. Clodoueum Regem, & Franciam vniuerſam ab Idolorum cultu ad fidem Chriſtianam traduxit, ab ineunte ætate Monachus fuit, ac poſtea Remenſis Archiepiſcopus.

Item Martinus Monachus, anno 540. Sueuos ab Arriano errore ſanauit. De Anglia notiſsimum eſt, vt ab Auguſtino informata, quem Gregorius Pontifex cum aliis ſex Monachis, nempe Sancto Mellito, S. Petro, S. Iuſto, S. Paulino, S. Laurentio, & S. Ioanne eò legarat, ad Deum ſeſe cõuerterit, vnà cum Rege Etelberto, anno 603.

Nec prætercam ipſum Pontificem Magnum Greg. vt in eius vita lib. 1. refert Io. Diaconus, qui cum Monachus adhuc eſſet, & Anglicos pueros forma pulcerrimos venales Romæ conſpiceret, agnoſceretq; illos eſſe infidelitatis tenebris immerſos, tactus dolore cordis intrinſecus, mox à Benedicto Pontifice vehementer cępit expetere, vt ſibi licentiam in illam regionem ad prædicandum Sãctum Euangelium proficiſcendi concederet, qua obtenta profectus eſt: poſtea verò tota acclamante Roma ab eodem Pontifice poſt triduum itineris coactus eſt ad proprium Monaſterium reuerti.

Anno autem 622. Lambertus Leodienſis Monachus Taxandriã Germaniæ Prouinciã, eodemq́ue tẽpore Kilianus Monachus Francorum gẽtem ad fideliũ numerum aggregarunt, atque hic quidem in eo opere etiã martyrium ſubijt.

Beda lib 6. Hiſt. Angl. c. 5.

VVilfridus ex Hierpuenſi Monaſterio in Anglia, poſtea Eboracẽſis Epiſcopus, anno circiter 683. cum Romam peteret, tempeſtate in Hollan-

diam

Digitized by Google

diã, & Friſiam eiectus eſt; ne hiemem illic infructuosè degeret, aggreſſus eſt Euangelium, quod nullus adhuc ibi auditus fuerat prædicare. Idéque in patriam reuerſus, cum ab improbo Rege Egfrido in ſua ſede hęrere non fineretur; diuertit ad Auſtrales Saxones, adhuc in infidelitatis tenebris iacentes, iiſque fidei lumen importauit, & ſimul toti inſulæ, quæ Vetula dicitur. Ceterum, quod hic opus in Friſia cœperat, id deinde continuauit VVillibrodus, ex Monaſterio Ripenſi in Anglia, qui Traiectenſis Epiſcopus etiam creatus eſt.

Eodem tempore Svvitbertus Lindiſſæ in celebri Cœnobio Angliæ educatus, vnà cum vndecim alijs ad Apoſtolicum numerum repræſentandum ad Saxones ſe contulit, ex quibus innumerabiles in Chriſti fide inſtituiſſe fertur: idemque poſtea Verdenſi Eccleſiæ Præpoſitus fuit, nec tamen à laboribus ſuis vnquam ceſſauit. *Beda ibid & Molanus in Natall. SS. Belgij.*

Inſignis quoque in hoc genere fuit Bonifacius, qui adhuc meritò tanquam Germaniæ Apoſtolus colitur. Hic patria Scotus, cum adhuc quinquénis à parentibus ipſis oblatus diù vitam in ſacris clauſtris ſanctiſsimè egiſſet, à Gregorio Secundo Pontifice in Germaniam miſſus, Haſsiam Chriſto adiunxit, anno fermè 717. quam ob cauſam ad eos, quos docuerat, regendos Moguntino Archiepiſcopatu ornatus eſt: quamquam maius ornamentum etiam poſtea ex martyrio accepit.

VVillehadus item, & Lugderus ex Monaſterio Sancti VVillibrodi in Gallia, in Franconiam Germaniæ prouinciam profecti, annum circiter 800. & plurimos illic filios Chriſto Domino pepererunt, ipſiq; plurimos ea de cauſa labores pertulerunt. Paulò poſt etiam, annos videlicet decē, Anſcharius cū tribus ſocijs ex Monaſterio Corbeienſi in Gallia Belgica, plures regiones Euangelij cauſa peragrauerūt, Daciam, Suetiam, Gotthiam, Groenlandiam, in quibus omnibus vix credi poſſet, quantum fructus reliquerint.

Ex quo eodem Monaſterio prodijt etiam Stephanus, qui primum Anſchario in Suetica meſſe ſucceſsit. Deinde in Helinguenſem Prouinciam ſe contulit, quam totam ab erroribus ad viam veritatis adduxit, atque ibidem tandem ab impijs quibuſdam mactatus, ad martyrij palmam euolauit.

Quò etiam referri debet Abbas Floriacenſis Monaſterij Albus dictus, quod à Sancto Mauro in pago Flori Comitis ædificatum fertur: is enim in Vaſconia Galliæ parte Religionis propagādæ cauſa ſtrenuè laborauit, vir eloquentia inſignis, nec minus ſanctitate præſtans, ad extremum etiā martyrio glorioſiſsimus. Vixit autem anno ferè 970. Religioſam vitam diu profeſſus vna cum Gaudentio fratre, Monacho item Sancti Alexij Romæ, in Pannoniam abiit, ad diſſeminandam Chriſti fidem, vbi in Ger-

ſam

Digitized by Google

ſam Regem incidit, diuino iam antea oraculo monitum de eius aduentu. Itaque ab illo cum honore exceptus totam eam gentem, antea feram, & durã, Chriſti cultu imbuit. Mox ad Sarmatas digreſſus Ruſsis, Lituanis, Moſchis, Pruſsianis, ſed plerumq; Polonis, eorumq; Regi Bolislao Euangelium promulgauit. Denique in Pruſsia, cum ab impijs ad ſtipitem alligatus, ſeptemque lanceis confixus palpitaret, egiſſe Deo gratias dicitur, quod ſe martyrij, quod tàm diu iam optarat, compotem feciſſet.

At Bruno ex Ducali familia, nempe Lotharij Saxoniæ Ducis filius, monaſticam vitã Romæ profeſſus in Cœnobio Beati Alexij à Ioanne XIX. ad Ruthenos miſſus annum circiter 1025 multos populos ad ſalutis viam reuocauit, qua in cauſa ne quid ad laudem deeſſet, martyrij quoque gloria ornatus eſt.

Eodem quoque tempore Bonifacius Romualdi diſcipulus in Ruſsiam profectus, Ruſsianum Regem, eiuſq; regnum præter fratrem, conuertit, à quo impiè cæſus, vineam à ſe plantatam etiam ſanguine irrigauit.

Anno vero 1050. Humbertus ex Ordine Sancti Benedicti Conſtantinopolim à Pontifice legatus ad Græcorum ſchiſma confutandum, cum Niceta congreſſus coram Conſtantino Imperatore, ita eum diſputando conuicit, vt librum, quem conſcripſerat, cõburere coëgerit. Otho etiã ex Monaſterio Babenbergenſi, quę eſt Germaniæ ciuitas, anno 1125. à Caliſto Secundo in Pomeraniam miſſus, Barciſlaum Principem conuertit cum ſuis: quin idem etiam loca omnia maritima, Daciæ, Poloniæque finitima, cum magna animarum conuerſione peragrauit. Denique complures Saxoniæ ciuitates obiens, magnos vbique ad ſalutem motus effecit. Huic ſimilis fuit Vicelinus, qui non multò poſt hunc vnà cum quatuor ſocijs ex Gallia ad VVandalos profectus, triginta totis annis incredibili labore vniuerſam illam regionem, in qua innumeri fermè erant populi, Chriſtianis imbuit præceptis, & in ijs inſignia complura fundauit Cœnobia.

Andreas Abbas in vita B. Othonis. Grant. in VVandalia lib. 4. c. 18.

Ac denique non ſolum Benedictus Aſiam, Africam, ac pręcipuè Europam ſuis ſeminibus impleuit, regna, & prouincias ſuã prædicatione cõuertens; verum etiam Americam, nunquam antea cognitam, bonorũ ſuorum operum radijs illuſtrauit. Nam, vt refert Genebrard. in Chronol. ſua lib. 4. & alij quamplures Hiſtoriographi, primus noui orbis Apoſtolus electus ab Alexandro VI. Summo Pontifice, Beceil Monachus Benedictinus natione Catalanus fuit, qui electis duodecim eiuſdẽ familiæ ſocijs, Vicarius Generalis Summi Pontificis apud illas nationes fuit deſignatus, ac benedictione Pontificali accepta, ad hanc nouam Euangelij prædicationem ex Hiſpania, anno 1495. diſceſsit, illiſque prouincijs omnium primus lumen fidei intulit. Multa præterea ſimilia commemorari poſſent ex

Monachorum

Monachorum Ordine profecta, præcipuè tamen Orientalium Monachorum ſub regula Beati Baſilij militantium, quorum ope, & doctrina conuerſa Græcia, aliæ etiam Orientales nationes in fide, & moribus ſuſtentantur: quibus breuitatis cauſa omiſsis, ad alia exempla efficaciora gradũ faciamus.

CAPVT V.

Exemplis Eremiticam vitam degentium, idem comprobatur.

ERemi, ſolitudiniſque profeſſores, qui licet procul à negotijs ad ſpirituale otium confugerint: tamen ſi proximorum ſpiritualis vtilitas requirat, contra officium agere, ſi non, contemplationis ſtudijs relictis, ad proximos iuuandos accurrant, docet Auguſtinus in Epiſt. 91. ad Caprariæ inſulæ Monachos: qua eos hortatur, ne ſuam quietem neceſsitatibus Eccleſiæ præponant, vbi inquit: *Parturienti ſi nulli boni adminiſtrare vellent, ne ipſi quidem quomodo naſcerentur, inuenturi fuiſſent.*

Imò, quod magis miror, ipſe Chryſoſtomus acriter inuehitur in ſacros Eremi cultores, ſi proximorum ſalutis obliuiſcantur, Hom. 6. in primam epiſt. ad Corinth. tom. 4. *Nonnulli* (ait) *ciuitates, fora, hominum conſuetudines, & aliorum eruditiones reliquerunt, monteſq́; petierunt. Quid ſi quiſpiam ſeceſſus cauſam dixerit, inueniet omni carentem venia excuſationem, ſiquidem ne peream inquit, neue in virtute ſiam obtuſior ſecedo: At quantò melius obtuſiorem te fieri, alios lucrari, quam morantem in ſolitudine pereuntes fratres deſpicere.* Et in Serm. 3. de B. Philogono, tomo 3. *Neque prorſus alia res eſt, quæ perinde declaret, doceatq́; quis ſit fidelis, & amans Chriſti, quam ſi fratrum curam agat, & pro illorum ſalute gerat ſollicitudinem. Hæc omnes audiant, & Monachi, qui montium occuparunt cacumina, &c. quò pro viribus Eccleſiarum Præfectos adiuuent, &c. & quibuſcunque poſsint rationibus auxilientur.* Hæc Chryſoſt.

Itaque veteres illi tam magni tamque ſancti Patres ſæpè hac vna de cauſa ſolitudinem, quam multis annis coluerant, reliquerũt: & tempore, quo perſecutiones Eccleſiam Dei oppugnarunt, non defuerunt hi quin naufraganti Eccleſiæ opem ferrent: imo tanquam generoſi quidam catuli ex antris exilientes, & è latebris emergentes, ſtatuerunt non ſe amplius ſolos ſeruare, ac relicta contemplatiua vita, omnemque quietem, vt athletæ inſuperabiles à ſe remouentes, alacriter prodierunt ad certanda pro fide Chriſti bona certamina, ſicut de magno Antonio memoriæ proditũ

eſt, qui relicta ſolitudine, Alexandriam veniens breuiſsimo temporis ſpatio miram Arianis intulit cladem.

Magnus quoque Athanaſius in Epiſtola ad Dracontium Monachum contentioſè reluctantem ad animarum miniſterium ſuſcipiendum, his monet poſt multa: *Noſti enim Serapionem Monachum eſſe, & quot Monachorum præfectum. Neque à te ignoratur, quot Monachorum pater fuerit Apollonius. Noſti Agathonem, neque ignotum habes Ariſtonem. Memor es Ammonij cum Serapione peregre profecti. Fortaſsis etiam audiuiſti de Cue in ſuperiori Thebaide. Poteris etiā reſciſcere de Paulo, qui eſt apud Latos, & alijs multis, & tamē illi Epiſcopi conſtituti nō contradixerunt, ſed habentes pro exemplari Eliſeū. & conſcij quid Elias egerit, & eruditi quid diſcipuli Chriſti Apoſtoliq; fecerint, ſuſceperunt hanc curam, neque miniſterium hoc aſpernati ſunt, neque propterea ſe ipſis deteriores facti ſunt, ſed mercedem expectant laboris proficientes ipſi, alioſq; proficere adhortantes. Quot ab Idolis cōuerterūt? Quot à furioſa & dæmoniaca conſuetudine ſuis admonitionibus cōpeſcuerunt? Quot adduxerunt Chriſto ſeruos? adeo vt qui iſta ſigna conſpiciant, admirentur. An quæſo non ingens ſignum puellam inducere, vt virgo maneat, & adoleſcentiorem adhuc vt ſit continens, & idololatram, vt cognoſcat Dominum?*

In Græco eſt μουίτου.

Et poſt pauca, vt probet, quod non ſit impedimentum cura Epiſcopalis monaſticæ obſeruantiæ, quędam alia ſubdit, quę ego libenter addam; quia ſi Epiſcopalis ſolicitudo cum obſeruantia non pugnat, multò minus ſimplex Miſsionum miniſterium: Proſequitur igitur magnus Athanaſius: *Quapropter . . huiuſmodi* (inquit) *habeas exempla dilectiſsime Draconti, ne dicas, nec dicentibus credas, Epiſcopatum eſſe cauſam peccati, aut quod inde naſcantur occaſiones delinquendi. Licebit tibi in Epiſcopátu eſurire, ſitire cum Paulo, licebit vinum non bibere, ſicut Timotheus fecit, & ieiunare frequenter, vt Paulus ſolitus, ita vt ſecundum illum ieiunans, alios ſermonibus nutrias; & ſitiens abſtinendo à potu, alijs docendo potum præbeas. Ne igitur talia obijciant Conſiliarij tui: nouimus enim Epiſcopos ieiunantes, & Monachos comedentes*, &c. Hæc, & alia plura id genus Athanaſius ad Dracontium, quem tandem perſuaſiſſe conſtat.

Abbatem *Appolonium*, qui Thebaidem olim incolebat, Paladius commendat, (idem etiam refert Nicephorus lib. 9. c. 14.) quod relicta ſolitudine perſecutionis tempore, addens animum Chriſti Confeſſoribus multos effecit martyres.

Et vt nunc prætermittam *Romualdum* Eremiticæ vitę authorem, quem magno ardore animarum ſalutis flagraſſe eius geſta teſtantur, Theodoretus in libro eo, quem Religioſam hiſtoriam inſcripſit, commemorat de Iuliano, cum Arianorum impietas latè ſerperet, ab Acatio Epiſcopo his rationibus à ſpelūca adductum eſſe, *vt relinqueret illam*, (verba ſunt Theodoreti) *in ſolitudine verſandi rationem; veniret autem, vt ferret auxilium tot millibus, quæ fraude interibant, & rumore ſui aduētus flammam extingueret Arianam.*

Cucurrit

Cucurrit diuinus Acacius, & ſumpto, vt iuſſus erat, magno Acacio, acceſsit ad maximum lumen Eccleſiæ, & cum eum ſalutaſſet, Dic mihi, inquit, ô Pater, quanam de cauſa totum hũc laborem tam lubenter toleras? Cum is autem reſpondiſſet, & corpore, & anima, vitaq́; , & omnibus, quæ ad vitam pertinent, eſt mihi Dei cultus pretioſior. Conor autem quoad eius à me fieri poteſt, illi à ſorde nudum offerre miniſterium & ei perpetuo placere. Oſtendam tibi, inquit Acacius, rationem, per quam ei plus quam nunc ſeruies. Idq́; dicam, non ſola vtens ratiocinatione, ſed qui id ab eius doctrina didicerim. Cum enim Petrum aliquando rogaſſet, an eum plus quàm alij amaret, *& didiciſſet id, quod ſciebat vel ante Petri vocem:* Tu enim, *inquit*, noſti Domine, quod amo te; *Oſtendit quidnam agens eum magis coleret.* Si enim, *inquit*, amas me, paſce oues meas, & paſce agnos meos. *Hoc quoque tibi, ô Pater, eſt faciendum. Periculum enim eſt, ne oues à lupis intereant, eas autem valde amat, qui à te valde amatur. Eſt autem proprium amantium illa facere, quæ cum fiunt, eis, qui amãtur, grata ſunt. Et alioquin non paruum eſt periculum, multorumq́; , & magnorum illorum ſudorum detrimentum, ſi pati potueris, negligere, tacitus præterire, veritatem quidem grauiter oppugnari. Hoc cum primum audiſſet ſenex, quietem quidem valere iubens ad tempus, neque ciuitatis ſtrepitus, quod eis non eſſet aſſuetus, refugiens, accurrit Antiochiam.*

Eodem quoque modo narrat idem Theodoretus in vita Euſebij, Ammianum Euſebio perſuaſiſſe, cum eum monuiſſet, vt videret, ne plus ſe ipſum quam Deum diligeret, his verbis: *Dic enim mihi, ad illum dicebat, ô optimè, Cuinam placere exiſtimans, laborioſam hanc ſordidamq́; , & ſquallidam vitam es perſecutus? Cum autem, vt par eſt, is vtique dixiſſet, Deo, qui eſt virtutis legislator & magiſter. Quoniam ergò eum amas, inquit Ammianus, ego tibi modum oſtendam, per quem & amorem magis accendes, & ei, quem amas, ſeruies. Nam quod omnis tua cura & induſtria in te ipſum conuertatur, non effugiet, vt ſentio, crimen in te nimij amoris. Lex enim Diuina iubet proximum amare, vt te ipſum. Multos autem opum participes ſumere, hoc eſt proprium veri muneris charitatis. Hanc autem D. Paulus appellauit* legis plenitudinem. *Rurſus quoque clamat: Tota lex & Prophetæ in hoc ſermone in ſummam rediguntur, nempe,* Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. *Porrò autem Dominus quoque in ſacris Euangelijs Petro, qui confeſſus eſt eum plus alijs amare, præcepit* paſcere oues ſuas. *Eos autem qui hoc non fecerunt reprebendens, clamat per Prophetam,* ô Paſtores, Non ſe ipſos Paſtores paſcunt, ſed oues. *Et ideò magnum quoque Eliam, qui hanc vitam perſequebatur, iuſsit verſari in medio impiorum, & ſecundum Eliam tantopere celebratum Ioannem, qui amplectebatur ſolitudinem, tranſmiſit ad ripas Iordanis illic baptizare iubens & prædicare. Quoniam tu ergò quoque es Dei, qui te fecit, ardens amator, multos quoque tecum alios effice amatores. Hoc enim eſt valdè gratum communi Domino.*

Optimè autem *Aphraates* vir ſanctiſsimus, quem ſcribit idem Theodoretus in Valentis Imperatoris furore aduerſus Eccleſiam, eremo, in qua

diu vixerat relicta,tanquam bonum militem ad locum certaminis veniſſe,ſeque pugnantibus vltrò miſcuiſſe. Quinetiam cum aliquando tyranno in via occurriſſet,cauillari eum cœpiſſe, quid ageret Monachus inter hominum turbas,illum autem intrepidè ſic reſpondiſſe: *Dic Imperator, ſi puella eſſem,quam pudor in conclaui retineret;vidiſſem autem in patris mei domum ignem coniici eamq́; conflagrare, num intus ſedens otioſè incendia ſpectare deberem? Atque ſi hoc facerem me quoque ipſum flamma abſumeret, quod ſtatim accurrerem, aquam afferrem,& omni ope igni reſiſterem,hoc ipſum nunc ago, qui flammæ à te in Dei domum, qui vetuſtiſſimus eſt Pater, iniectæ pro mea parte remedium afferre coner.* Hæc tũ Aphraates.Neque verò nunc meliora multò ſunt tempora, minoreſúe peſtes vbique hoc tempore infert Satanas, quam tunc Valens.

Sed verè diuerſa ſunt tempora,diuerſuſque Chriſtianorum zelus:nam & antiquitus maiores noſtri, cum hæreſis aliqua oriretur, cauſaque fidei ageretur,ita animis omnes commouebantur, vt non ſibi ſatisfacerent, niſi vniuerſas Eccleſiæ vires in vnum colligerent, ac tanquam in agmen accincti omnes vnà ad reſiſtendum occurrerent. Et vt hæreſim propulſarent,Epiſcopi,relictis gregibus,altaribus,ſedibus, longè poſitas regiones non ſine magno ſumptu & periculo adire non dubitabant. Vnà autem omnium ordinum,& nationum Doctores, nec non & interiorum ſolitudinum cultores,tam Archimandritæ, quàm alij, (vt de ſancto Antonio contra Arianos, & alijs quamplurimis in Actis Conciliorum Generaliũ legitur,)literis & ſermonibus tanquam ad commune reſtinguendum incendium accurrebant. Quod ſi priſcis illis temporibus vnus aliquis error totum Chriſtianum orbem vſque adeò commouebat,vt ab antris deſerti, viros ſolitarios, in communia caſtra conuenire compelleret; quid nunc facere oporteat,cum non vno aliquo errore,ſed ipſa hæreſum colluuione oppetatur,& exerceatur Eccleſia? Quis,qualiſcunque ſit ille Eccleſiæ Catholicæ filius, qui piæ matri tàm grauiter laboranti opem ferre recuſet? Immò etſi Eccleſiæ tam ingens periculum non immineret,ſed tantum vtilitas maior,ac ſpiritualis profectus animarum expectaretur; ſufficeret, vt & Monachi, & ſolitarij prætermiſſa contemplatione, ac clauſura Eccleſiæ conatus adiuuarent: vt optimè docuit Innocentius Papa in c. licèt de Regularibus,his verbis: *Sicut maius bonũm minori bono præponitur, ita communis vtilitas ſpeciali vtilitati præferenda eſt. Et in hoc caſu rectè præponitur doctrina ſilentio,ſolicitudo contemplationi,& labor quieti.* Quæ ſententia latius confirmatur à D.Thoma Opuſc.19.c.4.dicente: *Nec valet quod dicunt aliqui, quod hoc poſſet fieri,quando neceſſitas immineret, quæ nunc non apparet; cum magiſtrorum iam ſæcularium copia habeatur. Quia vtilitas communis non ſolum debet procurari,vt ſit quocunque modo,ſed vt ſit optimo modo,quo fieri poteſt.* Quantò autem

tem Doctores magis multiplicantur, tantò vtilitas communis, quæ ex doctrina prouenit, magis creſcit: quia vni manifeſtatur, quod alteri nondum notum eſt. Vnde dicitur Sap. 6. Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum. *Quo zelo Moyſes ductus dixit Num. 11.* Quis tribuat, vt omnis populus prophetizet? *Glo.* Sap. 6. Num. 11.
Fidelis Prædicator optat ſi fieri valeat, vt veritatem, quàm ſolus loqui non ſufficit, ora cunctorum ſonent. Et infrà: *Prophetizare omnes voluit, qui bonum, quod habuit, non inuidit.*

Quis ergò cum tot exempla Sanctorum, tum illas monaſticæ vitæ columnas Baſilium, Benedictum, Romualdum, ac Bernardum, & eorũ inſtituti ſectatores, ſanctiſsimoſque Eremi Patres, & ſacratiſsimos cultores animarum ſaluti deditos videat, ſine temeritatis nota audeat tot, ac tãtos Patres inſtituti ſui deſertores iudicare? aut quis non profeſsioni Monaſticæ conuenientiſsimum proximos iuuare pronunciabit?

CAPVT VI.

Miſsiones expedientiſsimæ ſunt omnium Religioſorum inſtituto, illudque mirificè perficiunt.

RElígiones ex hoc eſſe perfectiſsimas, quòd ſine mixto, tàm ex contẽplatione, quàm actione gaudeant manifeſtum eſt. Nam cum primũ apud nos locum obtinere Deus debeat, qui & ſummum bonum eſt, & à quo omnia in nos bona promanarunt: ſecundo a loco homini homo eſſe debet, inter quos vna naturæ coniunctio eſt, qua maior altera affinitas nõ eſt, atq; ideò maxima in terris officia ſunt, quæ ad Dei gloriam, hominumque ſalutem propagandã conferuntur. Quare rectè S. Tho. 2. 2. q. 188 art. 6. negocioſæ, & occupatæ vitæ munera duplici modo diſtinguit; alia enim ſola exteriori functione compleri, cuiuſmodi eſt ſeruire hoſpitibus, vel ægrotis, vel militare, atque hæc quidem non paulò minora eſſe contemplatione: alia verò eſſe, quæ quaſi fluunt ex abundantia quadam contemplationis, qua videlicet cum mens diuino amore incenſa fuerit, agitur in opera externa, vt eſt concionari, vel docere rudes, & alia ſimilia. Hæc verò maiora, & nobiliora eſſe non ſolum illa actione, ſed etiam ipſa contemplatione, ſi ſola, ac ſimplex ſit, & ſi in ſe tantum ipſa vertatur ac nihil ex ea in alios vtilitatis ſequatur. Docuit hoc D. Thomas his verbis: *Opus vitæ actiuæ aliud eſt, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur, ſicut doctrina & prædicatio, vnde & Gregor. dicit in ſua Homil. ſuper Ezechielem: Quod de perfectis viris poſt contemplationem ſuam redeuntibus, dicitur Pſalm. 144.* Pſal. 144.
Memoriam ſuauitatis tuæ eructabunt: *& hoc præfertur ſimplici contẽplationi:*

 ſicut

ſicut enim maius eſt illuminare quàm lucere ſolum, ita magis eſt contemplata alijs tradere, quàm ſolum contemplari. Sic enim ſummum gradum in Religionibus tenent, ordinantur ad docendum, & prædicandum: ſecundum autem gradum tenent hi, qui ordinantur ad contemplationem: igitur firmior perfectio eſt ſortiri finem ex contemplatione, & actione temperatum. Quare maior perfectio erit Religioſorum, ac proinde eis magis expediens, in contemplatione, & actione exerceri, quam vel in ſola actione, vel contemplatione: quia etſi Religiones quàm plurimæ vt Monachales, ad ſolam, veluti ad præcipuum ſcopum, contemplationem deſtinentur: quia tamen, vt iam ſuprà oſtendimus, ex regula propria, à prædicationis functione non arcentur; non poterit obeſſe, ſed prodeſſe quam plurimum omnium Religioſorum perfectioni, in huius altiſsimi miniſterij ſtudio occupari.

Neque timendum eſt huic vitæ mixtæ, ne in actionem multiplicem dilabatur, ac iterum reprehēdatur à Domino de nimia ſolicitudine, & turbatione erga plurima: nam cum interior oratio ſiue meditatio cū actione exteriori coniungitur, tàm benè inter ſe nectuntur, vt actio à cōtemplatione iuuetur, & contemplatio ab actione non impediatur. Verè enim D. Aug. Epiſt. 116. animi gaudium, lætitiam ac tranquillitatem non ſolùm in ſolitudine ac receſſu, ſed & in actu quoq; humano ait permanere, ſi ex illo aditu ſiue contemplatione ad operationē procedatur: ac proinde qui hominibus virtutem ſuam, & Euangelij lucem communicare inſtituerunt, non modò de virtutibus nihil perdere videntur, ſed & eam potiùs multum augere: quaſi enim quandam neceſsitatem inijciūt Deo, vt ipſis primò largiatur, quod per ipſos in alios effundi velit. Quare non poteſt non eſſe expedientiſsimum Religioſis omnibus in iuuandis Infidelibus has duas amplecti ſorores.

Rem verò hanc potius practicè quàm theoricè, ac veluti ab experiētia ipſa probandam aggrediamur. Oſtendamus igitur ad proprij cuiuslibet Religionis inſtituti obſeruantiam Miſsionum opus eſſe oportuniſsimū, expedientiſsimumque medium, idque inprimis hac comparatione. Statuamus in hoc loco Religioſos duos, quorum alter de ſimplici tantum Regulæ obſeruatione, ſuaque ſalute cogitet, alter Miſsiones meditetur. Rogamus igitur (quamuis experientia luce meridiana clarior eſt) vter ex his duobus chorum ardentius frequentabit? vter mortificationes ex his duobus, increpationes, morbos patientius feret? vter noua patientiæ genera ſtudioſius inquiret? vter labores & tentationes conſtantius patietur? Res perſeperſpicua eſt, & quia non omnes capiunt verbum hoc, rationem diſcriminis proferamus. Manifeſtum eſt eum, qui nil, niſi domeſticum cogitat, (vt experimenta quotidiana cōuincunt) ijs ad paſsionem, mortificationem, & virtutum acquiſitionem medijs vti mediocribus, ita

Digitized by Google

vt rarò admodum in eximiam ſanctitatem ijs medijs,eo modo,quo exerceri ſolent,perueniatur. Diſciplina quippe domeſtica nihil arduum poſt aliquantum temporis repræſentat, ad cuius victoriam animus ſe ſolitæ altius erigat: immò cõſuetudine lenteſcit,& timendum eſt,ne ijs, quibus præſtare conſueuit,ſatis contentus regrediatur, cum progrediendi ſigna non præferat. Ex hoc efficitur, vt animus vileſcat, & ſatis crebrò cœptæ diſciplinæ tenorem languidus omittat, ſeque ad laxitatem cum aliorum ſcandalo conuertat; proptereaque illæ Religiones, quæ hanc mediocritatem amplectantur,cum degeneres otio, auſteritatem diuturnam ſuſtinere nolint,ad mollia relabantur,& rixis,ambitionibus,aliiſque peccatis,vt plurimum,deformentur:tantumque abeſt, vt ignaui Religioſi, qui prætexunt reformationem propriam prius quærendam, poſtmodum proximis vacandum,ſe ipſos promoueant, vt dolendum ſit, quàm miſerè proprijs paſsionibus ſuccumbant. Hæc diximus ratione Religioſi illius, qui de Miſsionibus neutiquam cogitat,at non ij Religioſi, qui Miſsiones animo pertractant, & ſuam primo ſalutem, & mox totius Religionis bonũ magnopere promouent. Vt enim actiones, & labores communes proferamus,quàm ſtrenuè ad horas Canonicas,ad verbera,ad increpationes, ad nouos labores ſe offerunt,qui eas actiones tàm perfectè obire cogitãt, vt eorum obſeruationem in exteris regionibus condere,ac pro ijs ſi oportuerit, occumbere meditantur? Quis hic non deprehendat quandam animi magnitudinem, quæ communi Monaſticæ diſciplinæ modo minimè contenta, largiores vigilias,inediam grauiorem, acriora verbera, ſæuiores increpationes ferre contendat? Hæc quippe omnia, aliaque grauiora in opere Miſsionum futura nouit, eoque ipſo quod animus ea complexus eſt, in quibuſdam eorum præludiis,domi ſe exercere cupit, ne ad pugnam imparatus accedat. Hinc longè maior quàm ſine Miſsionũ ſtudiis totius Religionis profectus exiſtit: ſi enim Religioſi maiora, & auſteriora quærunt,quam quæ regula præcipit,quomodo non facillimè,exactiſsimeque domeſticam diſciplinam obſeruabunt? Quomodo nõ omnia hæc leuia exiſtimabunt,ac perfectiora mortificationum, ac virtutum exercitia quærent, vbi rixæ, vbi prælationum ambitio, vbi cibi intemperantia; cœteraque mala,quæ Religiones labefactãt? Profectò ijs,qui Miſsiones cupiunt, longè alius affectus eſt, totoſque ignominijs, laboribus, ipſiſque morti conſtanter ferendæ ſeipſos exponunt.

Accedit ad hoc quædam ſpiritus alacritas,ſimilis affectui, quem Regius vates expreſsit in hæc verba: *Exultauit vt gigas ad currendam vitam ſuam.* Omnes enim actus expeditè, & celeriter obeunt Religioſii Miſsionum cupidi, velut ad curſum accincti, quæ regularium actuum inſignis perfectio eſt. Quid hic de fluminis impetu,qui lætificat Ciuitatem Dei dicemus?

mus? Deuotionis impetu inquam, qui ſæpe foras erumpit, ac alios non ità generoſos inflammat. Nunquam enim religioſa cœnobia, tàm euidenter flammeſcere vidimus, ac cum de Miſsionibus ageretur.

Tamen ne deuotionis ſenſu, qui à ſapientibus non magni æſtimatur, niti videamur, ſi rem Theologico more perpendamus, quis non conſideret actus omnes Cęnobiticos ex Miſsionū cogitatione, ac propoſito, inſigne meriti argumentum acquirere, ex nobiliſsimo ſcilicet diuinę caritatis fine, quem qui de Miſsionibus non cogitant, vix, aut leuiter attingūt. Sed & Philoſophica & Theologica Gymnaſia in finem hunc directa eximij meriti ſeminaria ſunt, ſubeſt puritas intentionis, quæ maior, ac verior elaboratur, & doctrina grauior, ſanctior permanentiorque acquiritur: obuerſantur quippe animo exercendæ doctrinæ occaſiones, quarum qui de Miſsionibus non agunt, neque meminiſci ſolent, & timendum eſt, ne vanitas pro pietate ſubintret: multos enim Religioſos in vrbibus clariſsimis eleganter dicendo conſeneſcere videmus: quos eò moleſtiſsimos ſtudiorum labores intendiſſe infelicitatis argumentum eſt. Vtinam vniuerſi Scholaſtici, dum ſtudijs vacant, de doctrina cum ſanguine pro Chriſto diſſeminanda cogitarent.

Ab exemplis etiam Sanctorum, tam antiquorum, quàm recentium, aliā non contemnendam ponamus rationem. Nam nihil in viris Chriſtianis dignius, quàm Sanctorum veſtigijs inſiſtere: quorum ſtudium non in eo tantum laudatur, quod ſalutem ipſi æternam conſecuti ſunt, ſed etiā quod alios eiuſdem ſalutis fecere conſortes. Habet enim hoc zelus Dei, vt omnes velit & curet eiuſdem Dei eſſe participes, quod in viris certè laudabile eſt, ac in fęminis etiam non minus commendatur. Quod ex Beatæ Thereſię Virginis Carmelitarum Diſcalceatorum fundatricis ſpiritu ſatis patere poteſt. Illa quippe florentem Carmeli reformationem in hęreticorum conuerſionem peculiari intuitu deſtinauit. Quantò ergò congruentius ſit viros pios, qui per ſeipſos eam conuerſionem Dei auxilio operari poſſunt, hoc ipſum meditari & exſequi.

Tertia ratio petitur ex Religionum reformatione. Cum enim conſtet non modò Religiones laxatas, verùm & reformatas, quę ſibi tantum viuunt, breui tempore in ambitiones & diſcordias degenerare occaſione otij & inertię, quę ſunt vitia Religioſorum, nihil Apoſtolicum cogitantium: profectò ad augendum & conſeruandum Religionum ſpiritum magnopere conducit opus conuerſionis Infidelium. Sic enim exercentur ingenia vtilibus ſtudijs, & animi ornantur veris virtutibus, incenduntur deſiderio patiendi, & in ipſa clauſtri diſciplina proficiunt; qui certè fructus feliciter nunc etiam prouenirent, ſi Religioſi à Principibus Eccleſię de opere Miſsionum admonerentur.

Denique

Digitized by Google

Denique recentibus antiquisque conſtat hiſtorijs viros aliquos inſignes,qui catalogo Sanctorum digni cenſentur, in ipſa Infidelium conuerſione eximiam vitæ ſanctimoniam comparaſſe, vel illuſtri martyrio, vel præclara laborum plurimorum perpeſsione, quæ legationem Apoſtolicã miro modo condecorat. Veriſimile autem eſt tantis luminibus Ordines Religioſorum,Eccleſiamque hac ætate carituram fuiſſe, niſi conuerſioni Infidelium viros illos deſtinaſſet. Nunc ergò quis non videat ex hoc capite ornamentum perfectiſsimum, non ſolum ipſis Ordinibus, ſed etiam toti Eccleſiæ corpori accedere: quod cum ſanguine clariſsimorum Martyrum fides propagetur,& vincat perfidiam. Quod verò ſpectat ad viros alios planè ſanctiſsimos, qui martyrio coronati non ſunt, ſubeſt validiſſimum argumentum ad Miſsiones perſuadendas, quod in ipſa conuerſionis legatione tantos in vitæ ſanctitate progreſſus fecerunt, vt numero Sanctorum digni exiſtimentur:quod viris peritis compertum eſt. Cum itaque Apoſtolico iſto labore Eccleſia mirificè,& Martyribus,& Confeſſoribus decoretur,profectò à ſummis Eccleſiæ Principibus,& ab ipſis Religionum Prælatis Infidelium conuerſio,vt ſuo conuenientiſsima inſtituto,ſollicitè debet procurari.

Recenſeamus igitur in huius argumenti confirmationem primo loco, breuiter tamen,viros,qui ex Ordinibus Mendicantibus prodierunt, (vt nunc omittam eos, qui in hac ſpiritali militia ſanctiſsimos Monachales Ordines habuere, quorum aliquos retulimus ſuprà) Apoſtolis adnumerãdos, ac moribus reuera Apoſtolicis, & diuinis excellentes, qui prædicatione ſancti Euangelij ſanctiores effecti, Eccleſiæ augmentum, ſuæ familiæ honorem, & præcipuè Deo gloriam, ac laudem reportarunt. Enumerabimus deinde Martyres, qui ex eiſdem Ordinibus prodiere. Si enim res ipſa attentè expendatur, omnes ferè ſanctitatis excellentiſsimæ viri, qui in Ordinibus Mendicantibus floruere, aut martyrij palmã ſunt conſecuti, huic animarum lucrandarum ſtudio maximè Infidelium fuerunt addicti. Ex quibus clariſsimè conuincitur,eorum inſtituto expedientiſsimum eſſe Miſsionum frequentem vſum. Et vt nunc omittam D. *Franciſcum* in Ægypto peregrinantem, D. *Dominicum* cum Hæreticis aſsiduò congredientem, S. Patrem noſtrum *Angelum* totum pęnè orbem animarum lucrandarum ſtudio perambulantem: quę ne antiquiora videantur, ad noſtra ſęcula deueniamus.

In primis *Martinus Valentinus* illuſtriſsimę ſanctitatis vir, Ordinis S.Frãciſci,duodecim aſſumptis ſocijs, in Indias Occidentales profectus eſt; illum Indi tanquam Apoſtolum diuinitus ad ipſos miſſum coluerũt: ſummis enim vita functus miraculis coruſcauit. Nec minoris ſanctitatis fuit vnus è duodecim ſocijs *Toriuius Mitolinia*. Eximię fuit ſanctitatis ſimiliter

L & al-

& alter *Ioannes è S. Franciſco*, qui ſolis precibus, ac nullo planè ſtudio aſſecutus eſt linguę Mexicanę cognitionem, aliaque innumera patrauit miracula. *Andreas ex Olmo*, qui quadraginta trium annorum ſpatio Indis Chriſto reconciliandis inſumpto, quot, & quanta perpeſſus fuerit, quæ inquã, diſcrimina diuino beneficio ſuperauerit, incredibile eſt. Item *Franciſcus Colmenarius* 35 annos Indis ad ouile Chriſti perducẽdis impẽdit, in quibus nihil non duri, & acerbi tolerauit, per quem vita functum Deus quam plurima dignatus eſt miracula operari. *Franciſcus Soto*, quẽ aliquando concionantem Indi ingenti luce circumfulgentem viderunt. Inſuper *Martinus Ieſus*, ſupra cuius ſepulcrum ſæpè viſus eſt homo maximo ſplendore circumfuſus. Hos igitur paucos ex hac familia retuliſſe ſatis erit ex plurimis, qui virtutibus diuiniſsimis florentes, miraculiſque editis clari prodierunt, innumeroſque ad Chriſtum populos perduxerunt: de quibus qui plura deſiderat, legat hiſtoriam Franciſci Gonzagæ Epiſcopi Zephaleni, & Marcum Vliſsiponenſem, Epiſcopum Porti in Luſitania.

Sunt porrò ex Ordinibus alijs quamplurimi, vt D. Auguſtini, Dominici, Carmelitarum, è Societate Ieſu, qui magno Eccleſiæ emolumento, & proprij inſtituti perfectione, vitam cæleſtem degentes in terris mirabilia magna in conuerſione animarum patrarũt, vt latius proſequitur Thomas Boſius tom. 1. de ſig. Eccleſiæ, ſig. 9. de propag. fidei cap. 2. & 3. & ſig. 57. de ſanctitate Eccleſiæ cap. 2.

Nullus autem fuit ex hiſce Ordinibus, qui Martyres non protulerit, in noſtræ fidei, & ſanctitatis propriæ confirmationem. Ex ſola Franciſcanorum familia Franciſcus Gonzaga numerat 114. eorum tãtum, qui hoc ſæculo floruerunt: quibus ſi adiungantur alij ad alia ſæcula attinentes, de quibus Boſius ſig 27. vt ſuprà, numerum 200 excedent. Ex Religione verò Societatis Ieſu, qui hactenus ab Ethnicis, Mahumetanis, & Hæreticis pro Catholica fide interempti ſunt, propè centeſimum numerum attingunt. D. verò Benedicti ad certum numerum non ita facilè redigi poterunt. Aliorum autem Ordinum nominatim numerum ſcire penitus impoſsibile eſt. Præcipuè tamen Sancti Dominici, è quo ſanctitate floreutiſſimi viri prodierũt quamplurimi, qui & ſuperioribus ſæculis, & noſtro duriſsimam mortem perpeſsi, martyrij coronam ſunt adepti.

Quocirca efficaciſsimum euidentiſsimumque argumentum elici poteſt, Miſsiones omnibus Religionibus expedientiſsimas eſſe, cùm earum occaſione viri egregij, qui tot, ac tanta pericula pro fidei dilatatione adierũt, qui acerbiſsima, & aſperrima ſunt pro eadem cauſa paſsi, qui vaſtiſſima, & ſæuiſsima maria tranſmiſerunt, qui regiones incultas, incognitas, & horrentes peragrarunt, & qui inter efferatiſsimos populos, belluas inhumanitate morum ſuperantes, verſati, nullis tecti præſidijs, niſi diuina ope

ope eoſdem populos ad veræ fidei cognitionem perduxere: ſic denique, qui pro eiuſdem fidei veritate ac propagatione vitæ periculum ſubire nõ dubitarunt. Vnde ſi omnium Ordinum viri ſanctitate præclari computẽtur, maiorem eorum excellentioremque partem animarum ſaluti, & præcipuè Infidelium operá dediſſe inuenietur, aut pro fidei dilatatione martyrij palmam arripuiſſe. Maxima verò tunc erit huius argumenti vis, ſi expendamus, in nulla Religione vigeſimam Religioſorum partem, in alijs verò, nec cẽteſimam in Miſsionibus occupari, & ex hac minima ſeminis portione maiores Deo, & Eccleſiæ fructus referri, quàm ex alia quantumuis maxima Religioſorum quantitate, & numero regularibus exercitijs occupato. Quæ cùm ita ſe habeant, quàm gratos Domino ac Saluatori noſtro, quam fructuoſos, quam ſalutares proximo, ac toti Eccleſiæ, quam ipſi Domino glorioſos futuros meritò ſperamus, qui huic operi alacriter ſe accingunt? Quare cùm Deus tot, ac tantis ſignis manifeſtauerit Religioſis omnibus expedientiſsimum eſſe huiuſmodi operi Miſsionum inſudare, id ſine magna temeritatis, aut cæcitatis nota inficiari non poſſumus.

CAPVT VII.

Occaſione contemplationis quantumuis ſublimis, aut ſtrictioris clauſuræ Monachos non excuſari à Miſsionibus adiuuandis.

ILlud ſemper fuit conſilium Principis tenebrarum, (qui Dei gloriæ, animarumque ſaluti aduerſatur) eos miniſtros, quos multis profuturos timet, à tam ſalubri opere, ſub maioris boni, aut ſaltem ſub propriæ quietis ac pacis interioris, contemplationis, aut ſtrictoris clauſuræ prætextu deterrere. At contemplationis ſtudium quantumuis ardens, & ſublime ad tempus eſſe ob proximorum ſalutem prætermittendum: nec hoc prætextu Monachos Eremitáſue ſolitudinis ſectatores excuſari, præter exempla quamplurimis firmata rationibus, hactenus commemorata, Sanctorum etiam Patrum proferamus teſtimonia, in quibus omnes vno ore contemplationem ab actione, hoc eſt proximorum cura ſeiunctam, vel ſterilem, vel minus fructuoſam iudicarunt.

D. enim Hieronymus lib. 3. in c. 31. Prouerb. tom. 8. in enarratione illorum verborum; *Et de nocte ſurrexit, deditque prædam domeſticis ſuis, & cibaria*

ancillis ſuis ,inquit: *Sicut totius labentis ſæculi curſus perenni diei, ac noctis alternatione variatur, & dies quidem ad operandum, nox ad quieſcendum naturaliter cõdita eſt; ſic totum præſentis Eccleſiæ tempus gemino quodam quietis & operis ſtatu diſcernitur Quaſi enim nocte quieſcit, cũ aliqui fideliũ eius intermiſſa ad tempus ſolicitudine externa, ſibimet vacare, ſeq; ipſos ſpiritualiter incipiunt iuuare, vel lectionibus ſacris, vel orationibus, ac lacrymis ſeſe, vel alios huiuſmodi ſtudÿs ſecretius exercendo. Surgit autẽ de nocte, cũ in ÿſdẽ ſuis fidelibus ad agendã etiã proximiorũ curã ſe ſolicitè accingit. Quod fraternæ adminiſtrationis opus duobus modis exercere conſueuit, quia & eos, qui foris errabant, ad fidei gratiam conuocat; & illos qui fidei ſacramentis iam ſunt imbuti, vt bonis operibus amplius inſiſtãt, excitare non deſinit. Vnde bene dicitur:* Deditque prædam domeſticis ſuis; *cum eos quos ab antiquo hoſte eripere potuit docendo, ſocietati illorum, qui in fide præceſſere, conciliat.* Dat & ancillis cibaria; *cum humiles quoſque & debito timore ſua iuſſa ſeruantes, ne pio labore flaueſcant, ſupernæ mercedis commemoratione reficit:* De nocte ſurrexit, *cum ad operandum ſe poſt quietem præparauit: & ideo aptè dicitur, quod lucerna ſanctæ Eccleſiæ non extinguatur in nocte, quia & cum negotio quieſcit actionis, vacat liberius luci ſupernæ contemplationis.*

Sanctus quoque Auguſtinus *in* Pſal 119. explicans viſionem ſcalę Iacob, in qua Angeli aſcendebant, & deſcendebant, *Multi*, inquit, *Sancti aſcẽdunt ad Deum per contemplationem, & deſcendunt ad nos bonum nobis procurantes. In quadam altitudine cordis habitabat Paulus cum diceret,* Siue enim mente exceſsimus Deo: *Iã quod mẽte exceſſerat Deo exceſſerat. Excedente enim mente omnẽ humanã fragilitatem, omnem ſæculi temporalitatem, omnia quæcunque naſcendo, & naſcendo euaneſcunt tranſeuntia, hic habitabat corde in quadam ineffabili contemplatione quantum poterat. Et ſi ſemper manere vellet in eo quod videbat, & loqui non poterat, te non leuaret, vbi & tu poſſes videre. Quid autem fecit?* Deſcendit: *Ideo enim ait:* Siue temperantes ſumus vobis (ideſt) *ſi loquimur, vt capere poſſitis. In illis ſcalis aſcẽdentes ſunt, & deſcẽdẽtes. Aſcendentes ſunt, qui proficiunt ad intellectũ ſpiritualiũ:* Deſcendẽtes, *quis quamuis quantum homines poſſunt, fruantur intelligentia ſpiritualium, tamen deſcendunt ad paruulos, vt talia eis dicant, qualia poſſunt capere.* Taliter Auguſtinus.

Item D. Greg. Homil. 5. in c. 18. Ezechi. *Cum verò* (inquit) *ab actiua vita ad contemplatiuam ſurgimus, quia diu mens ſtare in contemplatione non valet, ſed omne, quod de æternitate per ſpeculum & in ænigmate conſpicit, quaſi furtim hoc & per tranſitum videt, ipſa ſua infirmitate ab immenſitate tantæ celſitudinis animus repulſus, in ſemetipſo relabitur; Et neceſſe eſt, vt ad actiuam redeat, ſeq; ipſum continuè in vſu bonæ operationis exerceat; vt cum mens ſurgere ad cæleſtia contemplanda non valet, quæque poteſt bona agere non recuſet. Sicq; fit vt ipſis ſuis bonis actibus, ad ſuperiora rurſus in contemplationem ſurgat, & amoris paſtum de pabulo contemplatæ veritatis accipiat. In qua, quia diu ſe tenere ipſa corruptionis infirmitas non poteſt,*

ad

Digitized by Google

ad bona rurſus opera rediens, ſuauitatis Dei memoria paſcitur, & foris pijs actibus, intus verò ſanctis deſiderijs nutritur. Hinc etenim de perfectis viris poſt contemplationem ſuam redeuntibus dicitur: Memoriam ſuauitatis tuæ eructabunt. *Oſtenſa ergò animalia vadunt, & non reuertuntur, atque vadunt, & redeunt, quia ſancti viri ab actiua vita, quam apprehenderunt, ad iniquitates non currunt, & à contemplatiua, quam tenere iugiter non poſſunt, in actiuam relabuntur.*

Ac demum D. Bernardus Serm. 41. in Cant. *Docemur ſanè ex hoc intermittenda plerumque dulcia oſcula, propter lactentia vbera, nec quemquam ſibi, ſed omnes illi, qui mortuus eſt pro omnibus, eſſe viuendum. Væ qui benè de Deo & ſentire & eloqui acceperunt, ſi quæſtum æſtiment pietatem, ſi conuertant ad inanem gloriam, quod ad lucra Dei acceperant erogandum, ſi alta ſapientes, humilibus non conſentirant. Paueant quod in Propheta legitur, dicente Domino: Dedi eis aurum meum & argentum meum, ipſi autem de argento & auro meo operati ſunt Baal.* Idem quoque Sermon. 50. in Cant. *Orantem,* inquit, *hominem cum Deo loqui, quis dubitet? quoties tamen inde caritate iubente abducimur, & euellimur propter eos, qui noſtra indigent opera, vel loquela? quoties piè cedit negotiorum tumultibus pia quies? quoties bona conſcientia ponitur codex, vt operi manuum inſudetur? quoties pro adminiſtrandis terrenis iuſtiſſimè ipſis ſuperſedemus celebrandis Miſſarum ſolemnijs? Ordo prapoſterus, ſed neceſſitas non habet legem,* Et Serm. 57. ſuper Cant. *Hoc vera & caſta contemplatio habet, vt mentem, quam diuino igne vehementer ſuccenderit, tanto interdum repleat zelo, & deſiderio acquirendi Deo, qui eum ſimiliter diligat, vt otium contemplationis pro ſtudio prædicationis libentiſſimè intermittat.* Et Serm. 9. ſuper illa verba Cant. 1. Meliora ſunt vbera tua vino, ait: *Quod enim poſtulas, te quidem delectat, ſed vbera quibus paruulos alis, quos & paris, meliora, hoc eſt neceſſariora ſunt vino contemplationis: aliud ſiquidem eſt, quod vnius lætificat cor hominis, & aliud quod lætificat multos. Nam etſi Rachel formoſior, ſed Lia fœcundior eſt. Noli ergo nimis inſiſtere oculis contemplationis, quia meliora ſunt vbera prædicationis.* Hæc Bernardus.

D. Thom. Opuſc. 18. c. 23. *Quantò contemplatio melior eſt actione, tantò plus pro Deo videtur facere, qui dilectæ contemplationis detrimentum aliquod patitur, vt ſaluti proximorum propter Deum intendat: intendere autem ſaluti proximorum cum aliquo detrimento contemplationis ad Dei amorem, & proximi, ad maiorem perfectionem charitatis videtur pertinere, quam ſi aliquis in tantum dulcedini contemplationis inhæret, quod nullo modo eam deſerere vellet, & propter ſalutem aliorum, propter quam Apoſtolus non ſolum prolongationem præſentis vitæ, ſed & à contemplatione cæleſtis patriæ retardari ad tempus voluit, propter proximorum ſalutem, vt patet per illud quod dicitur ad Philipp. 1.* Coarctor nimis deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo enim melius eſt; permanere autem in carne neceſſarium propter vos.

Denique ſi peregrinationes, & acta virorum Religioſorum perpendamus,

mus, quantopere nimirum diuinam gloriam propagarunt, dum gentium remotiſsimarum ſalutem paucíſsimi, paucíſsimorum annorum ſpatio, in Indijs Orientalibus, Occidentalibus, & in alijs regionibus Meridionalibus, & Septentrionalibus promouerunt, apertiſsimè inueniemus plurimos alios viros probos, qui ſibi ſolis etiam diuina contemplando vixerunt, nec ſibi, nec Eccleſiæ tam fructuoſam ſobolem attuliſſe.

Iam verò ſi contemplatio, quæ optima, ac ſublimior eſt portio, ad tempus relinquenda ſit ob animarum curam, vt Patres cenſuerunt: quid de materiali clauſura erit iudicandum? Sufficiant exempla quę de Monachis, ac Eremitis attulimus, nam in hoc caſu, vt optimè philoſophatur Innoc. 3. c. *licèt de regul.* rectè præponitur doctrina ſilentio, ſollicitudo cōtemplationi, & labor quieti: Cuius rei eam rationem reddit D. Thom. Opuſc. 19. c. 2. *Quia cum minora bona pro maioribus intermitti poſſunt, vt dicit Gloſſ. ſuper illud. Luc. 9.* Tu autem vade, & annuncia Regnum Dei, *ſed bonum commune præfertur bono priuato. Cum ergo Monachus in clauſtro, ordinem ſuum ſeruans priuato bono inſiſtat, ſcilicet tantum ſuæ ſaluti, doctrinæ autem officium, quo plurimi erudiuntur in commune bonum totius Eccleſiæ redundet: non eſt inconueniens ſi Monachus extra clauſtrum viuat, ad doctrinæ effectum aſſumptus, de licentia eius, ad quem ſpectat. Nec valet quod dicunt, quod hoc poſſet fieri, quando neceſsitas immineret, quæ nunc non apparet, cum magiſtrorum iam ſecularium copia habeatur; quia vtilitas communis, non ſolum debet procurari, vt ſit quocunque modo, ſed vt ſit optimo modo, quo fieri poteſt.*

Lucæ 9.

DE

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBRI II.

PARS TERTIA.

Cura Infideles iuuandi præcipuè ſpectat ad Ordines Mendicantes.

QVAMQVAM Deus omnipotens, cuius natura bonitas, vt inquit S. Leo, cuius opus miſericordia eſt, vniuerſum hominum genus ad eam ſalutem, cuius cauſa conditum eſt, facilè per ſe adducere poſſet, tamen vt illam ſuauitatem, qua ſua prouidentia in rebus omnibus delectatur, in hac quoque re, (id eſt animarum conuerſione) omniũ maxima, retineret, miniſtrorum etiam operam adhibere decreuit, qui vt ait Apoſtolus 1. Cor. 7. adiutores Dei eſſent.

Hos verò inter alios ad tantam gloriam à Deo electos coadiutores in hac tertia parte oſtendere conabimur fuiſſe Ordines Mendicantes, quod ex duplici capite deducemus; alterum ex antiqua horum Sanctiſsimorũ Ordinum in Eccleſia Dei inſtitutione, alterum ex fructu, qui tanquam ex vberrimis fontibus in Eccleſiæ arua emanauit: ac demum Guilielmi harũ familiarũ acerrimi impugnatoris obiectionibus quibuſdã ſatisfaciemus.

CAPVT I.

Ordines mendicantes ex vi ſuæ inſtitutionis fuiſſe ab Eccleſia deſtinatos, vt proximorum, tam Fidelium quam Infidelium ſpirituali ſaluti conſulerent.

IN primitiua Eccleſia olim fuit duplex Euangelizantium genus, quod vſque ad noſtra tempora productum eſt. Alij certas plebes moderandas

das inſtituendaſque cura propria, ac perpetua ſuſcipiebant: qui vel Epiſcoporum, vel Parochorum munere fungebantur. hos D. Petrus alloquens 1. Petri 5. *Seniores*, inquit, *paſcite, qui in vobis eſt gregem* Dei, *non turpis lucri gratia, neque dominantes Clero*, &c. Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam* Dei, *quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Fuit etiam alterum in Eccleſia Dei miniſtrorum genus, qui nõ firmas ſedes tenerent, ſed prout temporum opportunitas, & Fratrum neceſsitas poſtularet, duo potiſsimum munera exſequebantur. Primùm quod varias Eccleſias obirent, ac in eis proprios Paſtores iuuarent, infirmos confirmarent, ab omni ratione rem Chriſti promouerent. Secundum, quod in alienigenarum gentium fines pertranſirent, ac luce Euangelicæ doctrinæ Infideles illuſtrantes, ad ouile Chriſti reducerent. Oportebat enim, vt in hac militiæ Chriſtianæ ordinatiſsima, ac fortiſsima acie, præter militares copias certa ſede diſpoſitas, quibus nihil æquè curæ eſt, quàm vt locum ſuum non deſerant, eſſent etiam auxiliares copiæ, leuiſque armaturæ equites, quorum munus ſit, huc illucque diſcurrere, & vbi diſcrimẽ ſit, promptè adeſſe, labantemque iam militem confirmare, ac præterea aliquando in hoſtes relictis proprijs cohortibus irruere, illoſque vel occidere, vel vinctos & captiuos Duci exercitus tradere. Sic igitur duo hi militum ordines in Eccleſia ab initio ſunt pro eius conſeruatione & propugnatione conſtituti; vnus eorum, qui certo loco decertent: alter, qui per omnia diſcurrant, & operam proprijs Catholicorum agminibus deferant, & aduerſarios, id eſt Infideles, verbi Dei gladio transfigentes, captiuos in obſequium fidei trahant. Hoc verò duplici militię genere vſi ſunt Apoſtoli. Act. 15. *Paulus, & Barnabas inter ſe dixerunt, reuertentes viſitemus omnes Eccleſias, in quibus prædicauimus.* Ipſi etiam Apoſtoli (quorum Principi Petro dictum eſt, *occide & manduca*) verbi diuini prędicatione, ac virtute miraculorum illam cõfirmantes, vniuerſum ferè orbem captiuum in obſequium Chriſti, ſeu vt melius dicam, à ſeruitute Dæmonum, in libertatẽ Chriſti traduxerunt. Et quamuis Epiſcoporum hoc videatur eſſe, vti verè ſucceſſorum Apoſtolorũ; Epiſcopi tamen hæc omnia præſtare nequeũt. Quamobrem ſingulari prouidentia, ac non ſine diuino conſilio à Summis Pontificibus factum eſt, vt Religioſorum Ordines, maximè tamen eorũ, qui Mendicantium functione gaudent, ſpecialiter deputarentur, qui Epiſcoporum, Parochorum, ac præcipuè Sedis Apoſtolicæ conatus in tuenda Catholica fide, & Ethnicorum procuranda ſalute, ipſius Sedis auctoritate fulti adiuuarent, atque hoc Apoſtolicum munus, tum inter Chriſtianos, tùm inter Infideles oppidatim per varia regna, & regiones diſcurrendo obirent. Quare meritò à Gregorio Magno emanauit decretum, vt habetur 16. quæſt. 1. c. ex authoritate, vbi *Ex auctoritate*, inquit, *huius decreti*

Sacerdo-

Sacerdotibus, Monachis, Apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prædicare. Hæc Gregorius: qui Apoſtolorum munere fungi voluit Monachos, non quia in poteſtate, aut iuriſdictione Apoſtolis ſuccedant, hoc enim munus potius ad dignitatẽ ſpectat Epiſcoporum: ſed quia ſuis diſcurſibus, & miſſionibus animarum profectibus more Apoſtolorum ſtudent. Vnde Apoſtoli, ac Religioſi, qui his per vniuerſum orbem Miſsionibus illos imitãtur, *Nubes* in ſacra ſcriptura meritò appellantur, quia aquas Euãgelii portant populis effundendas, vt irrigentur terrę populorum, & de hac cęleſti pluuia virtutum fruges ſpirituali operatione multiplicentur.

Quare nulli dubium eſſe poteſt, ſi Catholicè ſapiat, omnibus Religionibus Mendicantibus non ſolum conforme, ſed & præcipuam eſſe ſui inſtituti partem, ſaluti animarum ſtudere, eſſeque à Sede Apoſtolica in hũc finem ordinatas, à Deoque diuinitus inſtitutas, & vocatas, ad fidei pietatiſque propagationem, morum inſtructionem, ac communis boni conſeruationẽ. Quare Cõciliũ Viennenſe, *vt refertur in Clement. dudum*. parag. *Ceterum de ſepulturis*, Epiſcoporum coadiutores, ſiue cooperatores in prædicationis officio, ac in aliis ſpiritualibus functionibus Mendicantes Ordines conſtituit. Quam verò ob cauſam Apoſtolica Sedes Religiones inſtituerit Mendicantes, & quale ſit earum munus aptiſsimè declarat D. Bonauentura in tractatu, Quare Fratres Minores prædicant, tom. I. vbi inſtruit Rectores Eccleſiæ Deũ imitari debere, qui etſi omnia per ſe poſſit, dignatur tamen in quibuſdam operibus ſuis habere coadiutores, & Vicarios, in hoc præbens exemplum Eccleſiæ Rectoribus ſollicitudinis ſuæ onus impartiendi, ne per ipſorum abſentiam, & inſufficientiam ſalus fidelium negligatur: *Prædictis ergò* (inquit Bonauentura) *de cauſis in his nouiſſimis temporibus, de quibus prædixit Apoſtolus 2. Tim. 3. quod inſtabunt tempora periculoſa, ex multiplicatione peccatorum, & numeroſitate rudium populorum, & ſeductione hæreticorum, & raritate bonorum, & difficultate regendi, & inſufficientia Prælatorum, & perplexitate caſuum emergentium, & aliorum periculorum Eccleſiæ imminentium, ex varijs euentibus prouidit Sedes Apoſtolica, ad obuiandum præfatis periculis, remedium quibuſcunque animabus pereuntibus adminiſtrando, quod diuina ordinatione Religioſos quoſdam Ordines inſtituit, qui officio Prædicationis, & Confeſsionis ſibi commiſſo, ſubueniant indigentiæ populorum, & inſufficientiæ Clericorum, & obſiſtant verſutijs hæreticorum, & hoc in ſolatium, & ſubleuamen oneris, non in præiudicium plebanorum.* 2. Tim. 3.

Et infra: *Temperatiſsimè quippe*, ait, *ſic dipoſuit Diuina ſapientia, & inſtituit Sedes Apoſtolica, vt per Ordines prænotatos in Prædicatione, & Confeſsione defectus Clericorum ſuppleantur, & animæ ſaluentur.*

Et poſt pauca: *Quod autem quandoque Religioſi ad ſaluandos Fideles in Eccleſia eſſent vocandi, oſtenditur in Euangelio*, Luc. 5. *Cum Dominus dixit Petro*, Duc Luc. 5.

M in al-

in altum, & laxate retia veſtra in capturam: *concluſerant autem piſcium multitudinem copioſiſsimam, rumpebatur autem rete eorum, & annuerunt ſociis, qui erãt in alia naui, vt venirẽt, & adiuuarent eos, & impleuerunt ambas nauiculas. Mare eſt ſeculum: Nauicula Petri eſt Eccleſia fidelium: Rete eſt Euangelica doctrina: per iuſſum Domini tanta piſciũ multitudo cõcluditur, quod rete rumpitur, quia tot ad fidem veniunt, quod eam etiam hæreſibus ſcindunt. Sed cùm Petrus, cum ſuis trahere nõ valent, annuerũt ſociis in alia naui, vt venirent, & adiuuarent eos, qui Prælati Eccleſiæ cum Clero non ſufficientes, tantam plebis multitudinem trahere ad littus vitæ perpetuæ, annuerunt, admittendo, ſociis Religioſis ſcilicet, Ioanni & Iacobo, actiuis, & contemplatiuis, vt venirent, compatiendo animarum periculis, & adiuuarent tàm eos, qui trahunt, quàm qui trahuntur, illorum inſufficientiam, iſtorum indigentiam releuando.*

Deinde & ſubdit: *Quod autẽ prioribus temporibus in Eccleſia non erant vocati, vel miſſi à Sede Apoſtolica Religioſi, ad officia Prædicationis, & Confeſſionis, vt nunc, iſta fuit ratio: Cum morbus adhuc paruus eſt, paucioribus indiget remediis & leuioribus; ſed cũ cœpit inualeſcere, & latius ſe diffundere, ne deſperabiliter æger periclitaretur, neceſſe eſt plura, & efficatiora remedia adhiberi: ita etiam cum ſtatus mundi modò deterior ſit, quàm olim, expedit plures nunc eſſe ſubleuantes, iuxta illud, Luc. 10* Meſsis multa, operarii pauci, (*ideonei, & fideles.*) Rogate ergo Dominum meſsis, vt mittat operarios in vineam ſuam. Ac demum concludit Seraphicus Doctor: *Cum igitur iam ſit Eccleſia quaſi nauis tempeſtate concuſſa, in qua remigantibus pauore trementibus, procellæ tumentes penè operiunt nauem, miſſi ſunt Fratres à ſummo Gubernatore fulti auctoritate Sedis Apoſtolicæ, vt in nauiculis ſuis, diſcurrentes per mundum, quos ex naufragio peccati periclitantes inuenerint, rapiant ex vndis, & ad littus ſalutis reportent.* Hactenus D. Bonauentura.

Ex qua doctrina colligit D. Bonauentura, in eodem Opuſculo, prædictas Religiones aſtringi ex caritate ſaluti proximorum ſubuenire. Et doctiſsimus Pater Dominicus Bagnez 2. 2. q. 33. artic. 3. dub. 3. Ordines Mendicantium teneri, ſub præcepto habere ſpecialem curam, vt Religioſi ſe exerceant in doctrina, Prædicationibus, & Confeſsionibus, cuius eã reddit rationem. *Quia finis prædictorum Ordinum eſt ſalus animarum: & ideò Prælati tenentur ad media procuranda, nec non & ſuditi tenentur ex officio, & profeſſione ſua diſponere ſe, vt ſint idonei ad exercenda potiſſimum ſui Ordinis munia, ſub peccato mortali, & ex conſequenti tenentur peculiari obligatione, ad ſtudium litterarum, quoniam hæc eſt diſpoſitio idonea.*

Immò & D. Thom. in Opuſc. 18. c. 23. agens de Ordinibus Mendicantibus inquit: *Huiuſmodi ſtatum perfectionis magis habent Religioſi, qui ex voto ſui Ordinis ad hoc obligantur, quod Epiſcopis ſubminiſtrent in his quæ ad curam animarum pertinent prædicando, & audiendo Confeſſionem:* vbi illa verba (*ex voto*) idẽ ſonant, ac ex profeſsione, ſicut omnes tenentur Mendicantes. Ex quo etiam

etiam ſecundo fit, quod cum Religio noſtra, inter Mendicantes Ordines à Summis Pōtificibus fuerit annumerata, vt conſtat ex innumeris priuilegijs, *& ex c. vnic. de Religioſis domibus*, nullus reſtat dubitandi locus, illā eſſe à prædictis Pontificibus, & maioribus noſtris deſtinatam in adiutorium Epiſcoporum, vt eorum miniſterium in ſaluandis animabus Religioſi noſtri ſua doctrina, & exemplo adiuuēt. Sed de hoc latius egimus in Stimulo Miſsionum.

CAPVT II.

Exempla Ordinum Mendicantium, qui in propaganda fide Catholica, miros in Eccleſia Dei fecere progreſſus.

MVlta commemorauimus ſuprà ex Monachorum familia circa animarum culturam præclariſsima exempla. Supereſt, vt ad Mendicantium Ordines deueniamus, quos & Epiſcoporum, & Apoſtolicæ Sedis in hac cauſa cooperatores fuiſſe præſtantiſsimos à tempore ſuæ inſtitutionis vſque ad noſtra ſecula, nemo eſt qui dubitet. Et in primis de Patribus Dominicanis, quantum animarū conuerſioni inſudauerint, quantumque à ſuo ortu, & origine totius orbis ſalutem procurauerint, & in quātas regiones ob hāc cauſam fuerint ſparſi, facilè erit colligere ex Bulla Innocentij IV. & Nicolai IV. Fratribus Prædicatoribus, in conuerſione animarum laborantibus conceſſa, cuius inicio habentur hæc verba: *Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filijs Fratribus de Ordine Prædicatorū, in terras Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, AEthiopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicocorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moſtelitarū, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Chriſtianorū captiuorum, apud Tartaros, aliarumque Infidelium nationum Orientis, ſeu quarumcunque aliarum partiū proficiſcentibus ſalutem*, &c. Hæc Innoc.

Quos fructus Ordo iſte tulerit ex tam copioſo, tamq; vniuerſali Verbi Dei ſemine, non facilè erit dinumerare. Nam cum aliqui Religioſi ad aliquas prædictarum regiones fuiſſent deſtinati, multas peragrarunt Barbarorum prouincias, in quibus nulla adhuc Chriſti notitia erat, idque eo fructu, vt ita ſcriptum ſit, iniri non poſſe numerum animarum, ad rectam fidem per eos traductarū, præſertim verò in Cumanorum gente. Vnde Benedictus, qui ceteris præerat Fratribus, ad Magiſtrum Generalem ſcri-

M 2 bens

Digitized by Google

bens(quę adhuc extant literæ)narrat multa hominum millia non ſolum ex plebe,ſed etiam ex prima nobilitate Baptiſmum ſuſcepiſſe. Quare hoc ſufficiat quaſi ſpecimen eorum fructuum,quos hic Ordo in Eccleſia tulit, fertque indies,quibus recenſendis iuſta iam volumina ſcripta ſunt.

Ex Fráciſcana auté familia,præter alia anno ferè Domini 1270 miſſus eſt Conſtantinopolim,ad tractandam illius Grçcæ Eccleſiæ reconciliationem *Hieronymus Eſculus*,is qui poſtea ad ſummum Pontificatum euect⁹, Nicolaus IIII. eſt appellatus,& quidē felici ſucceſſu, quippè qui Imperatori,& genti illi veritatis legem perſuaſerit, ſecumque quadraginta ex proceribus,ad Pontificis pedes,& ad Concilium, quod eo tempore Lugduni habebatur,cum magno omnium gaudio perduxerit. Iidem etiá ad Tartaros,non ſemel adierunt,primum ab Innocētio IV.miſsi anno 1245. quo tempore cum magnus hominum numerus Euangelium admiſiſſet, paulò pòſt multò plures illuc operarii deſtinati, Monaſteria multa inſtituta,denique res Chriſtiana feliciter prorſus adminiſtrata eſt. Iterum deinde anno 1341.à Benedict.X. Pōtifi.duo ex eiſdē miſsi tanquam Apoſtolici Legati,cum aliis ſociis adiunctis,qui item accepta ab Imperatore illo promulgandi Euangelii facultate, multa denuò & templa, & Monaſteria, cũ diuini cultus propagatione,multaque animarum conuerſione,inſtruxerunt.Anno autem 1332. non parua horum manus in Armeniam ipſam penetrauit, inter quos pręcipuum fuiſſe ferunt *Gonzalum Lauratum* virum doctiſsimum, qui cum concionibus,tum pluribus libris in illam linguam conuerſis,multum profecit. Eodem etiam ferme tempore, & *Paſchalem*,inter Medos, & *Gentilem* inter Perſas verſatos eſſe accepimus: & illius quidem extat Epiſtola, qua narrat ſe, cum munera, & vxores, quas Barbari illi offerebant,aliaſque blanditias conſtanter repuliſſet,tentatum deinde eſſe contumeliis,bis etiam lapidatum,faciem & plantas igne aduſtas,quibus tamen rebus ita ſe nunquam territum, vt nec habitum depoſuerit,nec à prædicando deſtiterit. Atque etiam circa idem tempus Boſina, vrbs Dalmatiæ,*Gerardi* Generalis Miniſtri opera,conuerſa eſt ab hęreſi,cum illac fortè iter habuiſſet;qui deinde etiam pluribus eò miſſis, finitima loca,quæ erant eadem labe infecta, expugnauit, & ad Chriſti ouile reduxit.

Odoricus autem *Forolinienſis*,eodem ipſe fermè quoque tempore, tum, vt honores fugeret, qui illi ab omnibus habebãur, tũ feruenti animarũ zelo adductus,impetrata à Superiorib. facultate,cōtulit ſe inter infideles, vbi per varias excurrens prouincias,verſus Orientem, & Meridiem,eo in opere annis ſeptem,& decem poſitis; viginti millia animarum ſolus baptizaſſe,& ſalutari doctrina inſtituiſſe dicitur. At verò circiter annum 1370. *Guilielmus Petrus* Cataium miſſus Euangelizandi cauſa, plures quá ſexaginta

Digitized by Google

ginta,ex ſuis adduxit.In Hungaria autē cum Rex ille finitimas quaſdam prouincias recenter ſubiecíſſet,deſtinatis eò Franciſcanis octo, non pluribus diebus,quam quinquaginta,ducenta hominum millia,ad Chriſtum adduxerunt:quo ſucceſſu impulſus Rex optimus,ad Ordinis Generalem diligenter ſcripſit,vt duo millia ad ſe Fratrū mitteret,quoniam nulli op⁹ eſſet defuturum:legiturque adhuc huius Generalis Epiſtola,quā ſuos ad tam optabiles,& glorioſos labores piè,& feruēter inuitat. Nec tacendus *Ioannes Capiſtranus*,qui annum circiter 1450.vnā excurſione duodecim infidelium millia,& multos præterea ſchiſmaticos Eccleſiæ aggregauit.

Quanti verò in Indiis Orientalibus, & Occidentalibus fuerint ab initio, & fiant quotidiè fidei Chriſtianæ progreſſus, per Ordines omnes Mendicantes,immenſi laboris eſſet enumerare.In eis ſunt multæ familiæ, ex ordine SS.Auguſtini, Dominici, Franciſci, & Carmelitarum Excalceatorum,quę huic vni rei Chriſtianę ſcilicet fidei propagationi dāt operam.Primos omnium, qui ex Mendicantibus tantam hanc prouinciam aggreſſi ſunt,Franciſcanos fuiſſe legimus,atque eoſdem etiam in iis inueniendis.cum antea nè quidem de nomine auditū eſſet,magnopere contuliſſe.Cum enim Chriſtophorus Columbus de ea nauigatione inſtituenda, apud Ferdinandum in Hiſpania Regem ageret, nec ei, vt in rę tā noua atque incerta,multum fidei haberetur;Patres duo Franciſcani valdè eum iuuiſſe dicuntur,tum ipſum animando,tum etiam Regem impellendo,vt eam occaſionem omnino tentaret. Itaque cum impetrata claſſe Columbus Mexicana regna feliciter aperuiſſet,atque in Hiſpaniam,tā lætæ rei nuncius reuerſus eſſet,ſtatim aliquot eius familię Patres,eà in loca nauigarunt anno circiter à Chriſto nato 1493.Atque eodem penè tempore,ad Orientalem Indiā Emmanuelis Luſitani Regis auſpiciis à Vaſco Gama patefactam,anno videlicet,1500. miſſi ſunt Euangelii cauſa viri octo,ex eadem familia,tùm doctrina,tùm pietate pręſtantes.Ab his initiis,hic Ordo per eas regiones diffuſus, multiplicatis breui tempore domiciliis,tredecim Prouincias inſtituēre, in quibus magnam Chriſtianæ rei operam nauarunt,& adhuc nauant.Ad eoſdem labores paulò poſt, id eſt anno 1505.nauigauere etiam Dominicani,qui item illic multa pręclarè geſſere,deinde Auguſtiniani,& Carmelitæ.

Sed quamuis plurimum Ordines alii, vt Chriſti nomen ab omnibus in vniuerſo orbe colatur,laborauerint,inferior tamen laus Societatis Ieſu Religioſis non debetur,quæ tum in Gallia, Belgio, Germania, Polonia, totoque illo Septentrionis tractu hæreſum peſte laborante, impigrè ſe vbique offert Catholicis confirmandis, hæreticis reducendis, aut etiam confutandis, tum etiam verſus omnes orbis partes, ac præcipuè in vtraque India infidelium culturam exercet: ac primum in Orientali India,

Ioannis Luſitani Regis rogatu, per Franciſcum Xauerium, Apoſtolicum ſanè virum introducta eſt, ac in celebri inſula, Goa nuncupata, Societas Ieſu habet frequentiſsimũ Collegium, in quo morari ſolet Socii amplius centum: ibi inſtituuntur pueri quam plurimi, è diuerſis regionibus oriundi, Brachmanes, Perſæ, Arabes, Aethiopes, Cafres, Canarii, Cazarates, Bacanii, Malauares, Bengalæ, Canaræ, Peguæ, Pataues, Chinguolæ, Iai, Malai Manacarabi, Macazareti, Malucii, Sionii, Mauri, Chinenſes, & alii, qui in terras ſuas dimiſsi optimis inſtructi moribus, ac diſciplinis Euangelium longè lateque diſſeminare ſolent. Eadem Societas in Occidentali India Euangelium Chriſti latiſsimè propagauit, ac in vtraque India innumeros habet operarios.

CAPVT III.

Non ſufficere Religioſis Mendicantibus præparationem animi ad iuuandos proximos.

AT non deſunt, qui dicant non opus eſſe ad caritatis perfectionem animarum ſtudium actu ſuſcipi, ſed ſufficere in affectu, & deſiderio habere, vt conſtat multos viros ſanctiſsimos Eremi cultores, hac caritatis affectione ſine illa actuali, quæ proximis tenetur conſulere, viros euaſiſſe perfectiſsimos; ex quo inferunt ſufficere Religioſis etiam Mendicantibus, habere animi promptitudinem, hoc eſt, paratos eſſe iuuare Epiſcopos, vel ſummum Pontificem tempore inſtantis neceſsitatis, vel ipſis requirentibus, aut præcipientibus.

Et quamuis forſan, ſi rem iſtam ſubtilius diſcuteremus, & vt dici ſolet, in Scholis Metaphyſicæ, poſſet defendi, inter occaſiones conſulendi proximorum ſaluti aſsiduas & graues, ſufficere caritatem in affectu, ſiue, vt ipſi vocant, in animi præparatione; quemadmodum inter opes, & delicias ſanctitas, inter honores humilitas, inter epulas caſtimonia: illud tamen certiſsimum eſt, in praxi ſimilem animi præparationẽ nec ſufficere, neque caritatis metam attingere. Proh dolor, pereunt innumeræ animæ, & cum effectu detruduntur in infernum, & ſufficiet caritas in affectu, aut ſola animi promptitudo eas adiuuandi?

Quæ rogo fuit cauſa, cur ſancti, & Religioſi viri cum probè intelligerent in quo ſita eſſet caritatis perfectio, tamen ita caritatem proximi in actu ſunt amplexati, ac ſi nihil ea eſſet quæ in affectu tantum conſiſtebat? Ac deinde illud etiam maximum eſt in hoc genere, quod cum Chriſti Domini

Digitized by Google

mini vita perfectiſsima fuerit noſtræ vitæ, & ſalutis forma, & ille non ſola animi præparatione, ſed etiam operibus ipſis, ac toto ſuæ vitæ curſu nihil aliud, quam animarum ſalutem curauerit, conſequens eſſe videtur, vt qui in hoc vtroque eius in ſe effinxerit ſimilitudinem, ei plus laudis debeatur, quam qui tantum in altero.

Hæc fuit etiam S. Bernardi ſententia in Homil. *Ecce nos reliquimus omnia &c.* aſſerentis antiquis Patribus ſatis fuiſſe ſpiritum Domini ſolo ſpiritu ſequi: *At* inquit, *vbi Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, iam nobis in eo tradita eſt imago vitæ, & perfectionis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, vt vtroque ſequentes veſtigio, non vlterius cum Patriacha Iacob altero femore claudicemus. Neque id dicimus tanquam ſaluari quis vel hoc tẽpore nequeat, ſi ſecus egerit; ſed vt gradum agnoſcat proprium, & locum perfectionis, aut diſcipulatus officium non vſurpet.* Hæc Bernardus. Clarius tamen ipſe Serm. 50. in Cantica, de hoc duplici caritatis genere ediſſerens in proximis iuuandis, non ſufficere affectualem, ſed actualem prærequiri his verbis oſtendit: *Ordinauit in me charitatem. Quàm putas harum? vtramque, ſed ordine oppoſito. Nam actualis inferiora præfert, affectualis ſuperiora. Etenim in benè affecta mente non dubium (verbi cauſa) quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur, & in hominibus ipſis perfectior infirmioribus, cœlum terræ, æternitas tempori, anima carni. Attamen in benè ordinata actione, ſæpè, aut etiam ſemper ordo oppoſitus inuenitur. Nam & circa proximi curam, plus vrgemur & pluries occupamur, & infirmioribus Fratribus diligentiori ſedulitate aſsiſtimus & paci terræ magis, quam gloriæ cæli, iure humanitatis, & ipſa neceſsitate intendimus, & temporalium inquietudine curarum, vix aliquid ſentire de æternis permittimur, & languoribus noſtri corporis, poſtpoſita animæ cura, penè continuè inſeruimus, & ipſis denique infirmioribus membris noſtris abundantiorem honorem iuxta ſententiam Apoſtoli circumdamus, pro hoc quodammodo facientes verbum Domini, de quo habes:* Erunt nouiſsimi primi, & primi nouiſsimi. *Orantem denique hominem cum Deo loqui, quis dubitet? quoties tamen inde caritate iubente abducimur, & auellimur propter eos, qui noſtra indigent opera, vel loquelà, quoties piè cedit negociorum tumultibus pia quies? Quoties bona conſcientia ponitur códex, vt operi manuum inſudetur? Quoties pro adminiſtrandis terrenis, iuſtiſsimè ipſis ſuperſedemus celebrandis Miſſarum ſolemniis? Ordo præpoſterus, ſed neceſsitas non habet legem. Agit ergo ſuum actualis caritas ordinem, iuxta Patris familias iuſsionem, incipiens à nouiſsimis.* Hæc Bernar. Præterea excuſatio hæc friuola omnino videtur: nam vel loquitur de præparatione animi, quam debent habere ſubditi reſpectu Prælatorum Ordinis, ita vt ipſi non ſe immiſceant Eccleſiaſticis functionibus, niſi à Prælatis ſuis ad munus cõcionandi, aut confeſsiones audiendi, aut alio modo erudiendi populos vocati: & hoc veriſsimum tutiſsimumque conſilium iudico. Quamuis forſan ſæpè laudabilius erit ſe ipſos pro infidelibus iuuandis Prælatis ſemel,

atque

atque iterum offerre, exemplo D. Gregorij, antequam ad Pontificiam aſcenderet dignitatem, S. Bonifacij Epiſcopi, & Martyris Ordinis Camaldulenſium; S. Ludouici Beltrandi, qui omnes alioque quàm plurimi ſanctiſsimi viri à ſuis Prælatis ardentiſsimè efflagitarunt, ac impetrarunt mitti in remotiſsimas orbis regiones, pro Infidelium ſalute procuranda: immò nullus ferè Religioſorum Ordinum alumnus à Prælatis, niſi ipſemet poſtularit, huic altiſsimo deputatur miniſterio. Nec verò ſi quis præſentit ſe à ſpiritu diuino, ſemel atque iterum ad Miſsiones excitari, trepidandum illi eſt timore, vbi nulla eſt timendi occaſio, nempè in appetenda ſoliciteque procuranda illa re, quæ à Chriſto Domino commendata, ab Apoſtolis, ac tot ſanctiſsimis viris tanto ſtudio exculta, immò ipſo vſu, & experientia Religioſis vtiliſsima, & iucundiſsima ſemper inuenta: ſi enim nihil aliud, quàm Dei gloriam, animarumque ſalutem ſitiamus, nihil trepidandum, quin Dei ſpiritus, qui noſtras mentes excitat, noſtras quoque actiones iuuabit. Quod ſi res optatum exitum non ſortiatur, in re tam magna voluiſſe ſat erit.

Verum vt eò quò digreſsi ſumus reuertamur: vel eſt ſermo de præparatione animi reſpectu Prælatorum Eccleſiaſticorum, quales ſunt Epiſcopi, & ſummus Eccleſiæ Paſtor; ſic falſum eſt, Ordinũ Mendicantium Prælatis, animi præparationem ſufficere, quo ad populorum vel inſtructionem vel reductionem, quaſi animarum culturæ, niſi requiſiti, operam dare non teneantur.

Primò, quia Pontifices, cùm Ordines Mendicantes elegerunt, non in eum finem id præſtitiſſe conſtat, vt coadiutores tantum in animi præparatione eſſent, ſed vt re ipſa, cùm animarum neceſsitas vel vtilitas id poſtularet, manus operi admouerent.

Secundo, quia expreſſè D. Thom. 2.2. q. *188*. art. 4. ad 2. aſſerit, ſubuenire Prælatis in animarum miniſterio, huiuſmodi Religionũ propriũ eſſe.

Tertio quia Mendicantes, vt notũ eſt, inſtituti ſunt varijſque, ab Apoſtolica Sede condecorati priuilegijs, vt prædicando, docendo, alijſue modis conuenientibus ſpiritualem proximorum ſalutem procurarent. Qua igitur ratione animarum ſaluti conſuletur, ſi dicti Religioſi animi ſolum præparatione ſuccurrere contendant, aut quando vnquam aliqua ex his ſacris Religionibus, ſola animi præparatione in animabus ſubueniendis contenta fuit? Nunquid D. Dominicus, aut Franciſcus, B. Angelus, Ignatius, alijq; Mendicantiũ Ordinũ Patres, & Coryphæi, eorũque ſectatores, quorũ glorioſa geſta nulla delebit obliuio, pro animarũ ſalute procurãdâ, animi tantum præparationem ſibi præfixere, an verò pro eis lucrandis & inſtaurandis, labores, ſudores, miras vexationes, ac ſanguinis ipſius effuſionem, non ſine magno Eccleſiæ fructu pertulere?

Quarto

Quarto: Quia tunc animi promptitudo apud Deum pro facto reputatur, cùm quis opus bonum non exſequitur, eò quod non poſsit, vel occaſio deſit: vt ſunt Anachoretæ, qui in animi promptitudine habent obedientiam, patiētiam, ac miſericordiæ opera, quia parati ſunt data occaſione illa exercere: tamen ſi ipſis offerretur occaſio, nullatenus talis animi prō ptitudo, niſi facto ipſo comprobata, ſufficeret. Quomodo ergò Religioſis Mendicantibus, ætate, quâ Eccleſia tot laborat hæreſibus, tot impiorum opprimitur afflictionibus; tēpore inquam, quo immenſus Infideliū numerus, vt ſunt Indi, Æthiopes &c. Euāgelicæ doctrinæ panem exigere conſpicitur, mera animi promptitudo ſufficere poſsit?

Quinto: Quia hęc animi promptitudo reſpectu Summorū Pontificū, ad quos tanquam ad ſummos Paſtores ſpectat Infidelium curare conuerſionem, competere debet, non Religioſis tantum Mendicantibus, Monachalibus, & Clericis, verùm omnibus etiam laicis ad Infidelium reductionē aptis: quare ad maiora Mendicantes Ordines ex vi ſuæ profeſsionis vocatos eſſe palam ſit.

Sexto: Quia miniſteria Eccleſiaſtica, docendi v.g. prædicandi, &c: quæ lucrum temporale pręſeferūt, etiā exigui momenti, nunquam à Religioſis pręte rmittūtur, immo ſæpius inter eos contētio exoriri ſolet, & ęmulatio non modica, quiſnam huic vel illi populo concionari debeat, quantumuis non niſi fructus temporalis inde ſperetur. Quinimo varijs etiam diſcurſibus, neglectâ Clauſura, ſępius Religioſi vicos & caſtella peruagātur, vt modicum vini, frumēti, vel paleæ, aliarumque rerum ſibi comparent, & in hūc finem velut in ſcopum, prædicationem, doctrinam, ſacramentorumque adminiſtrationem, quandoque imprudenter ex his aliqui iaculātur, & proh dolor, cæleſtia ac diuina, in humana & terrena lucra conuertunt. Cum verò de animarum ſalute pro quibus Chriſtus Dominus, ſpinas, flagella, clauos & vulnera, atque adeo ipſam crucem ſuſtinuit, agitur, tunc paſsim animi pręparationem in Euāgelium pacis ſufficere contenditur.

Digitized by Google

CAPVT IV.

Religioſi Ordinum Mendicantium non ſolum Fidelibus, ſed & Infidelibus tenentur opem ferre.

ALiud inſuper Dæmonis telum, aduerſus Fidei propagationem, animarumque ſalutem aliqui in nos contorquent (quod meritò fidei arietem, vel vt clarius dicam, contra fidem appellare poſſumus) aſſerentes ſufficere Fratribus Mendicantibus, ſi fidelium tantum ſaluti conſulãt, cum in aliquibus villis, aut regionibus inter Chriſtianos adhuc commorentur homines fidei Chriſtianæ ignari; ac ipſis etiam ciuitatibus tot eſſe ciuium inueterata vitia, & mores corruptos, vt Deo forſan inuiſum ſacrificium videatur, ac præpoſterus caritatis ordo, domeſticis in fidei tenebris relictis, neglectaque ſpirituali cura domeſticorum, eos, qui foris ſunt, magno cum labore, ac non ſine animarum noſtrarum periculo immenſis traiectis ſpaciis quæritare.

Quorſum, inquiunt, immo clamant, Miſsiones aggredimini, tantum terræ pelagique immenſi ad ignotas terras traijcitis, ſi Chriſtianorum curam deſeritis, & extraneis conſulitis, propriis ac domeſticis derelictis; cũ iniquitas maxima ſit, poſthabitis domeſticis, extraneis vacare, & certos pro incertis relinquere fructus? Hanc friuolam excuſationem, fidei propagationi omnino contrariam, de medio tollendam eſſe duobus, aut tribus propoſitis argumentis facilè conuincemus. Primum erit, Eccleſiã vſque in finem mundi creſcere oportere, ac Euangelium pacis inceſſanter vſque ad ſæculi conſummationem prædicandum. Secundum, hanc propagandæ Eccleſiæ curam potiſsimum ad Summum Pontificem pertinere ac proinde Mendicantes Ordines, qui Sedi Apoſtolicæ ſunt auxiliatores, teneri in hac fidei propagandæ cura ad hanc præclariſsimam Sedem ſpectante cooperari. Tertium, Fidei dilatationem non eſſe huic curæ poſtponendam, eique ſemper ſtudendum, etiam domeſticis ouibus relictis, dummodo illis auxilia ſufficientia conferantur.

Ad rem igitur redeamus. In primis conſtat Eccleſiam dilatandam eſſe, donec in toto mũdo Euãgelii lumen reſplendeat, ſintque vnum ouile, & vnus paſtor; hoc autem à Domino fuiſſe præceptum eleganter docet D. Auguſtinus variis in locis præcipuè. Epiſt. 8. ad Heſychiũ, & Epiſt. 48. ad Vincẽtium, vbi contra hæreticos quoſdam acerrimè pugnat, qui obicem fidei

fidei Chriſtianæ per vniuerſum orbem propagationi ponentes, iudicarũt Euangeliũ non debere prędicari vltra certos terminos ab ipſis præſcriptos. Quãtum deinde errẽt, qui Euangelicam tubam ſolum intra Catholicæ Eccleſiæ clauſtra reſonare vellent, pulcrè docuit D. Bernar. in Epiſt. ad Eugenium. Quare cùm præceptum ſit Domini non tantum Apoſtolis, ſed etiam eorum ſucceſſoribus, operarios pro excolenda vinea inceſſanter mittere, nemini dubium eſſe debet, hoc onus efformandi, mittendique miniſtros Summis Pontificibus incumbere, quibus vniuerſalis Eccleſia commiſſa eſt: vnde cũ Mendicãtes Ordines, etiã ſuo modo Apoſtolis ſucceſſerint, vt in princ. huius 2. partis ex decreto Gregorii Papæ commemorauimus, ſintque in hac parte Apoſtolicæ Sedi coadiutores idonei, pro virili tenentur in gentium procuranda ſalute Summorum Pontificum conatus adiuuare, vſque dum ouile vnum in Eccleſia conſurgat.

Pręterea Chriſti Domini, ac Sãctorum omnium exemplo facilè edocemur normam in Miſsionibus ſeruandam. Nam in primis Saluator noſter, ac Dominus Ieſus Chriſtus, cum Iudæa ferè tota tempore mortis ſuæ, ac in cœlos aſcenſionis eſſet inculta, ac ſceleribus immaniſsimis obruta, vno tantum Apoſtolo, B. nimirum Iacobo relicto, ceteros in vniuerſum terrarum orbem ire præcepit dicens : *Eritis mihi teſtes in omni Iudæa, & Hieruſalem, & vſque ad extremum terræ.* Nonne Apoſtoli, omiſſa etiam inculta maxima plebis portione, relictis ibi diſcipulis, ad alia regna migrabant? Nunquid non Petrus Antiochiam deſeruit, & Paulus Orientales prouincias, vt Romam venirent? Illis in locis Petri aut Pauli doctrina opus non erat? vel tunc infideles omnes ad fidem conuerſi, ac moribus perfecti, integrique erant, cum ab illis prouinciis præclariſsimi Apoſtoli Romam profecti ſunt; aut ab inclita vrbe Romana, cum Apoſtolorum Princeps diſcipulos, verſus omnes orbis partes Euangelii diſſeminandi gratia emiſit, Chriſto nomen collumque ſubdiderat? Ac denique, vt nunc aliorum Apoſtolorum ſimilia prætercam exempla, cum D. Benedictus ab Italia Maurum in Galliam; ac D. Franciſcus in varias mũdi regiones diſcipulos ſparſit; Beatus Ignatius à Roma in nouum orbem, aliaſque Septemtrionales partes Xauerium, alioſque diſcipulos tranſmiſit, num Italia viris illis Apoſtolicis, pro fidelium inſtructione, atque ædificatione non indigebat? Quid Summos etiã Eccleſię Põtifices damnabimus, qui diuino afflati ſpiritu, quotidie operarios in remotiſsimas prouincias, pro infideliũ ſalute curanda tranſmittunt, cùm non deeſſet meſsis multa tum Romę, tum in aliis Eccleſiæ regnis? *Act. 1.*

Demum, nuſquam Eccleſia eſſet propagata, nec Euangelium vniuerſo fuiſſet orbe cognitum. Nam ſi primum oporteret domeſticorum morbos curare, ac rudes omnes Chriſtianos inſtruere, errantes ad viam veritatis

Digitized by Google

reducere, cum hoc moraliter ſit ferè impoſsibile, non relinqueretur tempus, neque occaſio propagandi Euangelium gentibus. Sufficit igitur, ſi populo Chriſtiano auxilia ad ſalutem ſufficientia conferantur, ipſo verò renuente ad veritatis viam reduci, ad gentes conuerti, quemadmodum Apoſtoli Iudæis prędixerunt: maximè quia domeſtici fidei nunquam remanēt deſtituti miniſtris neceſſariis: habent enim Epiſcopos, Parochos, ac Religioſos innumeros, quorum ope facilè poſſunt veritatis viam edoceri.

Immo modicus fructus, qui ex Chriſtiano populo, quaſi ex vinea ſeneſcente colligitur, mouere deberet Eccleſiæ Principes, ac Religioſorum Prælatos, vt eò ſua ſtudia conuerterent, vnde maiorem prouentum ſperarent. Nimis enim exploratum eſt plurimos verbi Dei, ac Sacramentorum miniſtros in florentiſsimis vrbibus Chriſtianis parum proficere, experientia ipſa clamante, integros ferè populos, in eiſdem ſemper vitiis iacere, quantumuis miniſtris æternæ ſalutis abundent. Cur ergò non fiat delectus, & numero idoneo relicto, operarii multi deſtinentur, ad regiones, & nationes Infidelium, vbi felicius proficiant? Et quidem ratio hęc ipſos potiſsimum prædicatores, & Sacramentorum Miniſtros exſtimulare debet, ne poſt labores ſtudiorum, & ſcientię diuinę acquiſitionem, vires conſumant, aut eleganter dicendo, aut cum exiguo fructu laborando. Si enim rectè ſentiant, proſpiciēt profectò in Euangelii prędicatione, quæ apud Infideles fit, ſe Apoſtolis ſimiliores futuros, cum ibi ſtimuli multi vanitatis non pugnent, & ipſum Ieſum Chriſtum veracius per ſudores, & labores imitentur.

CAPVT V.

Proponuntur & refelluntur argumenta Guilielmi & aliorum.

GVilielmi argumenta contra Ordines, tam Mendicantes, quàm alios, quibus conabatur oſtendere, Monachos non eſſe idoneos doctrinæ, nec verbi Dei prædicationi, immò hęc eorum inſtituto eſſe contraria, latiſsimè refert D. Thom. Opuſc. 19. c. 2. & 4. & 2. 2. q 187. art. primo: breuiter tamen ea, quę principaliora ſunt, adducemus. Primum erat ex D. Hieronymo: *Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium.* Secundum ex D. Gregorio: *Nemo poteſt Eccleſiaſticis deſeruire Officiis, & in Monaſtica regula ordinatè perſiſtere:* ſed Monachi tenentur in ſua regula ordinatè perſiſtere, ergò

ergò non poſſunt Eccleſiaſticis officiis deſeruire,qualia ſunt prædicare, & docere. Tertio, Quia eſt contra doctrinam Apoſtoli. 2. ad Cor. 10. *Nos autem non in immenſum gloriamur, ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nos Deus.* Vnde dicunt, quod quicunque Religioſus vltra illum modum egreditur, qui ſibi ab auctore Regulæ ſuæ eſt ſtatutus, ſeipſum ſuperextendit. Quarto, Quia Monachus tenetur Ordinem ſuum ſeruare, ſed extra clauſtra, non poteſt eum cómmodè ſeruare, ergò non conuenit ei prædicare, &c. Hæc ſunt motiua Guilielmi, iã pridem à Sede Apoſtolica, ob ea plurimis decretis damnati. 2. Cor. 10.

Ad 1. Reſpondet D. Thom. dicto. c. 2. ibi Hieronymum ſolùm affirmare, Monacho, in quantum Monachus eſt, competere pænitentiam agere, non docere, ſicut aliqui olim vſurpabant; qui ex hoc ipſo, quod Monachi erant, docere volebant. Ad ſecundum ex Gregorio, quod nemo poteſt Eccleſiaſticis officiis deſeruire, reſpondet D. Thom. vt ſupra; *Non eſſe intelligendum de his, quæ ad ſubſtantiã Religionis pertinent, vt etiam per apparatum ibi patet, quia hæc benè ſeruare poſſunt Eccleſiaſticis officijs deſeruientes: ſed intelligitur, quantum ad alias obſeruantias, ſicut ſilentium, & vigilias, & huiuſmodi: quod etiam patet ex hoc, quòd ſequitur in prædicto. cap. vt ipſe diſtrictionem Monaſterij teneat, qui quotidie in Miniſterio Eccleſiaſtico cogitur deſeruire. A quibus obſeruantijs regularibus non eſt inconueniens ſi aliqui abſtineant, vt communi vtilitati vacent docendo, ſicut patet in illis, qui ad Prælationis officium aſſumũtur, cum etiam in clauſtris manentes, in talibus quoque diſpenſationem accipiant propter aliquam cauſam. Et propterea aliqui Religioſi ſunt, qui in clauſtris ſuis manentes, diſtrictionem Ordinis ſui ſeruantes, ſcholaſtico inſiſtunt officio, quod ex inſtitutione ſui Ordinis habent.*

Ad tertium reſpondet ibidem his verbis: *Ille ſe extendit ſuper menſuram ſuam, vt patet per gloſſ. ibidem, qui ſe extendit, vltra quam concedatur ei: Illud autem intelligitur conceſſum, quod nulla lege prohibitum inuenitur. Vnde ſi Religioſus aliquid faciat, quod non ſit ſibi per regulam ſuam prohibitum, non ſuperextendet ſe ſuper menſuram, quamuis de illo faciendo in Regula nulla mentio fiat: alias non liceret Religioſis aliquibus, qui habent Regulas latiores, aſſumere ſibi perfectioris vitæ conſuetudines & ſtatuta, quod eſt contra Apoſtolum ad Philip. 3. Qui ea quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ ſunt priora ſe extendebat. Et præterea aliqui Religioſi ſunt, qui doctrinã ex inſtitutione ſui Ordinis habent, & patet, quod contra eos dicta obiectio non procedit.* Philip. 3.

Ad quartum, ex ſanctiſsimi Doctoris doctrina modo allata facilè reſpondetur: vbi docuimus nõ ſolum imminente neceſsitate, ſed etiam poſtulante id animarum communi vtilitate licitè prætermitti Ordinis obſeruantiam, maximè illam, quæ non ad inſtituti ſubſtantiam ſpectat.

Et vt alia, quæ ad Mendicãtiũ Ordinũ functiones, & priuilegia ſpectãt, breuiter ex mente D. Thomæ d. opuſc. 19. & 2. 2. q. 187. adiiciam, quæro

cum D. Thoma, cur Mendicátes Religioſi in mediis opidis, ac ciuitatibus ſua ferè cœnobia extruant, ac proinde ciuium tumultibus expoſita; cum tamen Monachi longè ab hominum cœtu, & frequentia remoti in agris, montibus, & ſolitudinibus ſua Monaſteria exædificauerint? Reſpondeo cum S. Thoma locis citatis, ideò Mendicantes in ciuitatibus habitare, vt iuuent alios, & ipſi pariter eorum largitionibus adiuuentur, cum Chriſti cauſa omnia reliquerint. Monachorum verò non fuit proprium, alios docẽdo iuuare; aut ſe fundis, poſſeſsionibus, ac bonis ſtabilibus in communi abdicare.

Prętereà quæritur, Cur Mendicantes viribus alioquin prędit, manibus minimè laborent; cum ex Auguſtino per totum librum, de opere Monachorum, ex Baſilii item, & Benedicti Regula, & cap. de præſentium 16. q. 1. manifeſtè conſtet, olim Monachos manibus laborare conſueuiſſe? Reſpondeo cum S. Thom. Opuſ. 19. c. 5. non idem iuris eſſe de Mendicantibus, quod de Monachis. Illi enim ſunt inſtituti ad docendum, concionandum, conferendum Sacramenta, & proinde ad diligentem literis operam nauandam. Porrò qui ſpiritualia ſeminant, meritò, ait Apoſtolus, temporalia metunt, & qui altari ſeruiunt, ex altari viuunt, Monachi vero minimè.

Ac denique, Cur Religioſi Mendicátes in ſtudia literarum incumbant, cum olim Monachi ſolum quieti, ſilentio, ſolitudini, & contemplationi operam dederint? Reſpondet itidem S. Thomas locis citatis, & cap. 11. Mendicantium Ordines ſeſe literis applicuiſſe, cum inſtituti fuerint, non tanquam Monaſtici Ordines ad ſolitariam vitam agendam tantummodo, ſed ad ſalutem animarum procurandam, propagandam, augendam, & conſeruandam.

DE

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBER TERTIVS.

De eligendis atque efformandis Miniſtris, & de alijs medijs ad propagandam fidem animarumque conuerſionem procurandam ſpectantibus.

PEto mihi, homini aliàs inſcio atque inexperto, veniam dari, vt Superioribus meis magna cũ animi demiſsione poſſim ea media pro animarum ſalute ſuggerere, quæ me vel ex rerum vſu, vel ex colloquio cum ſapientiſsimis viris, aut etiam ex eorum ſcriptis diſcere cõtigit. At cum in hoc negotio nonnulla ſint, quæ vel praxis, vel ratio ipſa oſtendit magis quàm prima facie fortaſſe videantur fore difficilia, ſi executioni mandentur; de his ſolum quæ magnum momentum habitura ſint, ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem, auctoritatemq; propagandam, ſalutéq; multorum populorum ac gentium vtiliter, nec magno ſumptu, comparandam dicemus.

CAPVT I.

De erigenda Congregatione pro fide propaganda.

PRimum itaque illud eſt, vt Romæ paucorum, ſed zelo inſignium atq; prudentiũ virorum Congregatio inſtituatur, in qua ſeriò diebus ſtatutis agatur de ratione omnium populorum adiuuandorum, hortatorijs, atque conſolatorijs Epiſtolis, libris Orthodoxis, hiſque vt breuioribus ac pijs, ita ad diſſeminationem aptioribus, plurimis libris Catechiſmi S.

Tri-

Digitized by Google

Tridentinæ Synodi: quia iam vt varias in linguas eſt conuerſus, ita in multo plures facilè conuerti poſſet. Ceterùm huius Congregationis ſcopus is eſſet, qui primarius S. Eccleſiæ, Apoſtolicique totius muneris fuit, vt populi nutantes roborarentur, verſanteſque in ipſis hæreſibus Catholici animarentur ad fidem, pietatemque propugnandam, ceteroſque deinceps iuuandos. Reliquis autem fidei Catholicæ propugnatoribus, quales ſunt Epiſcopi, Cōcionatores, Parochi, Magiſtratus, Gymnaſiarchæ, & animus adderetur, & inſtructiones variẹ mitterentur. Hæc verò omnia Pontificis Maximi nomine fierent, nulla temporariẹ iuriſdictionis, aut cenſurarum mentione, vt cum hoc labore ſanctam hanc Sedem nullum ſe aut imperium, aut lucrum aliud quam animarum aucupari oſtenderet, tum magis fortius Catholica Religio vbique ſtabiliretur.

Hac enim ratione Summus Pontifex paternum ſuum & vniuerſalem amorem, zelumque lucrandi animas, priſco ritu, circularibus Epiſtolis teſtaretur, & miſellis ouiculis per vaſtas gẽtilitatis ſolitudines, aut hæreſum præcipitia errantibus paſtoritia voce Paſtor optimus ipſe met acclamaret. Hac etiam ratione in ipſis quoque vinculis vſi ſunt Apoſtoli populos aſsiduè, qui vel in medio perfidarum nationum viuerent, de ſua ſalute obnixè monentes. Hac ſummi Pontifices, quamuis in ſumma vniuerſæ Eccleſiẹ perturbatione, ipſique deportati ad inſulas, ſiue inter compedes, aut Martyrum ſepulcra latentes: hac ceteri, qui pace Eccleſiẹ data, illis ſucceſſere, quales S. Innocentius, Leo, Gregorius, horum nominum primi, quiue alij Eccleſiæ columnẹ, & quaſi firmamenta fuerunt ſunt vſi. Quod ſi Summus etiam Pontifex Imperatorem, Reges, Principes, Prælatos, maxime verò Religionum Generales, aut Capitula, ad iuuandas conuerſiones crebrius hortaretur; haberent hæc non leuè pondus ad propagandam Chriſtianam Religionem, reſtaurandumque diuinum cultum; ac denique hæreſibus oſtium præcluderetur, cùm ſyncerẹ caritatis officia potius, quàm vllæ aliæ induſtriæ vel ſumptus aut labores humani, amorem & obedientiam in ſubditis ſtabilem certiſsimè operentur.

Huius Congregationis quatuor aut quinque eſſe poſſent Secretarij idonei, vel rerum & linguarum vſu, vel doctrina, vel (quod caput eſt) pietatis affectu præſtantes: quorum munus eſſet cuncta ordine Congregationi proponere, conſtituta exſequi, Orthodoxos & pios libellos pro ratione vniuſcuiuſque prouinciæ varijs linguis conſcriptos habere; Regeſta literarum, Epiſcoporum etiam, Parochorum, Concionatorum, Familiarum, illuſtrium Catholicorum ſiue aliorum, à quibus poſſet huic negotio aliquod auxilium adferri, Catologos aſſeruare.

Horum alteri Septemtrionalium regionum cura demandari poſſet, Angliæ,

Angliç, Scotiç, Hiberniç, Galliç, Germaniç, Daniæ, Suetiæ.

Tertio Dalmatiæ, Boſsinç, Græciæ, inſularumque adiacentium, atque item Thraciç.

Quarto Cypri, Aſiç minoris, Tripolis, Syriç, Hieroſolymæ, Alexãdriæ, Algerij. Alteri Poloniç, Lituaniç, Moſcouiç, Ruſciæ, Hungariæ, Tranſilvaniæ.

Quinto Indiarum Occidentalium, & Orientalium. Ad eas enim omnes prouincias iuuandas, fidemque ac pietatem, & libros diſſeminandos faciles aditus patent.

Primò per eorundem Ordinum Generales, quorum in Dalmatia, Boſſina, Peræ, Hieroſolymæ, & alibi monaſteria exſtant.

Secundò per Epiſcopos Latinos, qui Cathari, Epidauri, quique in Creta & Corſica ſunt.

Tertiò per mercatores, qui varias Orientis merces Venetias, atque ad alios portus tranſuehunt ex Andro, alijſque Ægei maris inſulis, quique in patriam libros Italica etiam lingua cõſcriptos referunt, quæ & apud Græcos & frequentioribus Orientis partibus in vſu eſt.

Quartò per Chij, Andri, atque aliarum inſularum viros nobiles, qui adhuc Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem amplectuntur ac retinent.

Quintò per Conſules mercatorum diuerſarum nationum Europæ, quibus ut Orientis emporijs Latini Sacerdotes non deſunt, in oppido Pera, Tripoli, Syriæ, & Alexandriç Aegypti.

Sexto per mercatores Genuenſes, & Maſsilienſes, qui circiter octingenti prope Algeriam ſolent coralia piſcari.

Septimò per alios mercatores, qui fide publica accepta ſçpè ad Orientales, alioue tutò commeant, quique pios libros, ſacras imagines ferre, Chriſtianique Religioné noſtram liberè colere permittuntur, dum tributum Turcis pendãt, nec de rebus ad regna ſpectantibus, vel contra Mahometis Legem loquantur, cùm interea innumerabiles propè populi, & captiui Chriſtiani cæleſtis doctrinæ cibum, ſacramentaque ſitiant, atque illud morti appropinquantes ſolatium perneceſſarium exoptent, vt de moriendi ratione edocti, ad Deum, propter quem creati redemptique ſunt, ex ea captiuitate tandem liberi migrent, quod ſacrificij genus ſanctiſsimum atque acceptiſsimum Deo eſt.

Inchoato igitur hoc opere, in nomine Domini, ab interiori animarum lucro atque à voluntatum acquiſitione, in quibus in primis regnum Dei ſitum eſt, certiſsimum eſt non irritum fore Domini verbum, qui quærentibus ipſum reliqua omnia ſemper adijcit, & in Orientis & Occidentis Indijs ſuæ omnipotentis prouidentiæ indicia manifeſtiſsima præbuit paucis [illegible]mus, qui ſua ſtudia laboreſque, Deo adſpirante, eò conuerterunt, in tã

O ingenti

ingenti vinca laborantibus.

Quod ſi vna Gebennenſis ciuitas diſſeminandi libros, literaſque ſcriptitandi, paucisſimorum annorum ſpatio, regna, orbemque pænè ipſum Chriſtianum, Satana vires ſuppeditante aut infecit erroribus, aut euertit; ſanè è contra multò magis ſperandum eſt à dextra Dei, vt ſi debita huic rei diligentia adhibeatur, multa inſtaurentur, innumerabilesque animæ ad fidem Orthodoxam reuocentur, reliquæ ſtent, pro quibus vt Chriſti ſanguis effuſus eſt, atque hæc Apoſtolica Sedes omnes labores libenter impendit, ita exſtantibus tot adhuc Catholicorum reliquijs, præcipua nunc ab hac ſancta Sede ſollicitudo requiritur, vt quæ iuſtiſsimè nomen, ita officium ſibi à Deo commiſſum Catholicæ poteſtatis oſtenderet.

Quod ſi tot Romæ præclara ingenia ſunt, quæ alijs negotijs, cauſis, litibuſque expediendis, totius vitę tempus minus vtiliter impendunt, cùm tamen diuinæ diſpoſitionis in Eccleſiaſtica Hierarchia ſcopus hic nō adeò primarius ſit, quantò facilius duodecim ex tot millibus hominum, reperientur, qui ſanctiſsimo huic operi, quique ſanctæ Sedis Apoſtolicæ proprius eſt ſcopū incumbat: cùm poſt orationē, & reliqua pietatis opera, hac vna ratione ipſi quoque antiqui Pontifices Maximi, quanquam nullo Eccleſiæ patrimonio, aut temporario auxilio, vel Regum ope, ſuam in toto terrarum orbe auctoritatem vniuerſalem conſeruarint: cùm (ſicut antea dictum eſt) regnum Dei præcipuè in mentibus voluntatibuſque hominū conſiſtat; quæ nulla ratione alia quam caritate atque diligentia rectè conciliari aut retineri diutius in officio poſſunt.

CAPVT II.

De eligendis efformandiſque miniſtris pro fide Catholica propaganda.

VEre enim Apoſtolicos homines poſtulat Apoſtolicum munus, qui crucem Ieſu Chriſti ſemper in corpore circumferentes, illam verbis & factis annunciēt, & in illius obſequium orbem vniuerſum redigāt: quare tam excellēti oportet verbi Dei miniſtros præditos eſſe ſanctitate, vt Apoſtolica verè debeant ornari. Quin & ipſe Dominus Apoſtolos electurus, eoſque in orbem miſſurus, orationem profundam peruigil antè effudit cum Patre rem tantam cōmunicans. Vocatos præterea ad ſe quibus verbis, quam grauibus officij admonet? qua diſciplina mittit? quibus præceptis imbuit? quanta integritatis, quanta mortificationis, quanta patiē-

tiæ

Digitized by Google

tiæ commendatio? Quid obſecro hoc tali apparatu talis magiſter agebat aliud, quàm vt informaret Eccleſiæ Doctores, & Paſtores, ne cui manus citò imponerent, ne Euangelicæ prædicationis munus niſi ſelectiſsimis & probatiſsimis committendum putarent? Idem mox à mortuis reſurgens non patitur ſuos illos, quamuis iam feruentes & accenſos amore ipſius, quamuis Scripturarum ſenſu donatos, ad Euangelizandum prodire, ſed domi ſe potius continere iubet, & magna meditatione exſpectare, donec Induantur virtute ex alto. Quin etiam S. Paulus iam ad tertium cælum raptus, & mira operatus, non prius cum Barnaba deſtinatur ad gentes, quàm Sanctis fratribus ieiunantibus & miniſtrantibus, Spiritus Sanctus eos ſibi ad opus hoc ſegregari iubet. Diuturnam profectò vitæ immaculatę probationem Apoſtolicum hocce munus efflagitat.

Tum, quia fidei prædicatio eſt res magna, ac maior omni æſtimatione, perpetuò numeris plena difficultatibus & periculis, tam animæ, quàm corporum, quæ in diſſeminando verbo Dei occurrunt: ſemper enim fidei prædicatio fuit difficillima, fructificatio Euangelij laborioſiſsima: quare expetit miniſtros generoſo animo, ac virtutibus Apoſtolicis præditos. Ne nunc alia prætermittã, quæ arduã hanc oſtendũt prouinciam, ac impedimenta, quæ illam ferè ſępè inſuperabilem reddunt, profectò generalis ratio doctrinę Chriſtianæ ſatis per ſe ipſam difficultatẽ hanc manifeſtat. Res enim ratione omni ſuperiora docet, nec probat: mores ab omni cupiditate & gloria alienos inſtituit, vitijs omnibus funditus euerſis, quibus eſt humana natura pleniſsima, & diuturna conſuetudine effirmatiſsima. Præmia pollicetur, quæ non videntur; ea quæ videntur contemnere iubet: ſenſum hominis ad ea transfert, quę ſentiri nequeunt: vitam non humanam agere homines vult. Quis igitur facile ac ſuaue putet, belluas in Angelos transformare, idque voluntate ipſorum adnitente, quibus vis iſta affertur? Verè opus hoc non hominis, non alterius cuiuſpiam quã Dei vnius. Ipſe ſibi proprium vult: *Hoc eſt opus Dei*, inquit, *vt credatis in eum.* *Ioan. 6.*

Tum præterea, quia animarum conuerſio ad Deum, earũmque omnis profectus & incrementum à nullo exiſtere poteſt, niſi à Deo. Sic enim ſcriptum eſt: *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Et Dominus ipſe; *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* *Ioan. 6.* Quid ergò faciunt homines in aliorum hominum conuerſione? Hoc vnum, quod à Deo tanquam inſtrumenta adhibentur, vt calamus ſolet ad ſcribendum, ſerra ad ſecandum. Itaque vt inſtrumentum, ſi ſe per ſe mouere velit, nihil efficiet, ſi verò ab artifice moueatur, omnia efficiet, ſic homo in his diuinis & ſupernaturalibus operibus tantum efficiet, quantum cum Deo coniunctus fuerit, & ab illo mouebitur: quare quantò quis Deo coniunctior, tantò aptior animarum ſaluti procurandæ. Solet enim Deus per inſtrumenta

apta, hoc eſt homines, qui ſibi ipſis abnegandis enixius ſtudeant, vti in magnis fidei negotijs, ac per eos breui tempore ſæpè efficaciùs agit, finéq; attingit, quam diuturno tempore per pleroſque alios homines, qui ſibi vel mundo melius alijs ſapere videntur. Quod & in Apoſtolis alijſque multis perſpicuum fuit, qui humana ſapientia, alijſque mundi dotibus præſidijſque deſtituti, mundum vniuerſum Chriſti fide & agnitione repleuerunt. Magnus quoque Antonius, vir ſimplex, Alexandriam veniens, breuiſsimo temporis ſpatio, magnam Arrianæ hæreſi cladem intulit, quã tam fortaſsè perdocti aut prudentes multi, licet Catholici, longiſsimo vitæ ſpatio non intuliſſent.

Quanta denique per miniſtros idoneos Deus in animarum conuerſione operetur, omiſsis alijs antiquorum exemplis, duo tantum Apoſtolicorum virorum exempla, ferè noſtra ætate recentia, commemorabo. Ac primus occurrit *S. Vincentius* ex Prædicatorum familia, cuius quidem opera, (vt optimè narrat Hieronymus Platus de bono ſtatus Religioſi lib. 2. cap. 31.) tam longè lateque peruagata eſt, vt mirum fuerit, tam multas regiones potuiſſe vnius hominis paſsibus percurri, quot ille Euangelizando peragrauit. Primum enim in Hiſpania Valentiæ regnum, Catalauniam, Aragoniam, Nauarram: denique, excepta Galitia, & Luſitania, quibus ob certas cauſas abſtinuit, ſingulas prouincias, ſingulas vrbes, ſingula ferè oppida obijt. Hinc Galliam ingreſſus, regnum Occitanum, Delphinatum, Franciam, Burgundiam, Normandiam, Prouinciam, Aruerniam, Vaſconiam, Britanniam, & Flandriam ipſam, ac totam Sabaudiam; poſtea in Italiam deſcendens, Pedemontum, Inſubriam, Liguriam, & omnia eius littora adijt poſtremò etiam ad Baleares inſulas nauigauit. Deinde ab Henrico Angliæ Rege humaniſsimis litteris ac nuncijs, & naui ad hoc ipſum miſſa, inuitatus, eam prius inſulam totam, mox Scotiam, poſtremò etiam Hyberniam luſtrauit, & quidem, vt ante dixi, non metropoles tantum, aut maiores ciuitates, ſed vbique villas ipſas & ignobiles pagos Chriſti exemplo circumiens. Itaque quis præter Deum numerare poſsit, quot ille animas ex vitiorum cœno, ex ipſis inferni portis reuocarit, quæ vitia ex totis ciuitatibus & prouincijs eradicarit, quantam vbique lucem diuinarum rerum reliquerit? Illud quidem conſtat ex Iudæorum ſecta, contra quorum perfidiam, cum eo tempore abundaret, illius zelus exarſerat, ſupra viginti & quinque millia. Saracenorum octo millia ab eo ad Chriſtum adducta fuiſſe; Chriſtianorum verò perditorum, qui ſe ad bonam frugem receperunt, pluſquam centum millia. Sic enim ſcribitur, quocunque is pedem intuliſſet, ſtatim illic ſequi conſueuiſſe generalem pœnitentiam priorum delictorum, generalemque morum reformationem, aleam, blaſphemias, periuria, aliaque flagitia, immo verò etiam

Digitized by Google

etiam ineptias, & ludos ita ceſſare ſolitos, vt ne eorum quidem eſſet recordatio: denique tantam fuiſſe omnium contritionem, religionem, modeſtiam, nec ſolum dum ipſe adeſſet, ſed aliquamdiu poſtea, vt priſca illa Apoſtolorum ætas rediiſſe videretur. Atque hæc de Vincentio.

Alter qui huic adiungendus viſus eſt, *Franciſcus Xauerius*, ex Societate IESV, vir planè Apoſtolicus, vt eius egregia facta confirmant. Is enim, vt breuiter collegit Petrus de Ribadeneira in Catalogo Scriptorum Societatis, à Paulo III. Pontifice Maximo, Ioannis III. Luſitaniæ Regis rogatu, in orientis Solis Indiam ablegatus eſt: vbi incredibile eſt, quos labores tulerit, quas moleſtias deuorarit, quot populos Euangelij luce perfuderit, quàm multos filios Chriſto pepererit, quàm turbulentis tempeſtatibus iactatus, quantis miraculis & viuus & mortuus nobilitatus ſit. Goënſi in ciuitate (quæ Regia, & Luſitanici in Oriente caput imperij eſt) Religionem Chriſtianam, Collegio Societatis exædificato, ſtabiliuit. In Commorini ora CXL. Eccleſias conſtituit. Malacam & ad pietatem erudiuit, & precibus tutatus eſt. Malucas inſulas perluſtrauit. Truculentos Mori inſulæ habitatores ac barbaros manſuefecit. In Iaponiam primus cæleſtis doctrinæ lumen inuexit. Multos Reges idololatras Chriſti iugo ſubiecit. Denique in latiſsimi Chinenſis regni (quod Chriſti armis expugnare parabat) aditu ſanctiſsimè vitam profudit, ſecunda die menſis Decembris annô ſalutis M.D.LII. ætatis LV.

His aliiſque exemplis, quæ longiſsimum eſſet recenſere, Prælati ad quos eligendi mittendique miniſtros munus ſpectat, erudiuntur expendere quantum oporteat (immo hanc eſſe huius negotij ſummam) vt miniſtri tales eligantur, qui zelum Dei habeant, ac ſua non ſolum libenter impendant, ſed etiam ſe ipſos ſuperimpendant pro animarum ſalute, ac qui verè poſsint dicere, Non veſtra ſed vos quærimus. Quare eorum, qui mittendi ſunt, examinanda eſt doctrina, explorandi mores, perſpiciendus zelus, & deſiderium labores pro Chriſto tolerandi, ac præcipuè vocatio conſideranda, an fortuito, an pro libidine, aut etiam auaritia (vt in aliquibus Religioſis Indias petentibus contingere ſolet,) an vero cęleſti vocatione ducantur: nihil enim æquè nocet huic operi, atque mercenariorum & ſua quærentium turba. Quid enim in Apoſtolica functione præſtabunt homines animales ſpiritum vix habentes; aut quæ fidei propagatio, quæ morum inſtructio ſperanda erit, ſi Sacerdotes mercedem, non animas quærant? Pauci certè numero, virtute præſtantes, ſpiritu feruentes, parati pro fratribus animas ponere opus Domini potius promouent. Etenim ſi tales operarij populis nationum diuino dono contingerent; meſsis lętiſsima foret exſpectanda. Verum obſequendum eſt diuino pręcepto, & aſsiduis ardentibuſque precibus rogandus eſt Dominus meſsis, vt mittat

operarios in meſſem ſuam, qui non verbo & lingua tantum diligant, ſed opere & veritate ſe ipſos idoneos noui teſtamenti miniſtros præbeant. Atque id quidem, vt pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis Eccleſiæ Catholicæ largiatur plena fiducia ſperandum eſt, quia ſine illo nihil poſſumus facere, qui quos vult ponit, vt eant, & fructum plurimum permanentemque afferant. Sed quod noſtra intereſt, quales eſſe oporteat tanti operis miniſtros, in quo rei benè gerendæ ſpes omnes ſitas eſſe monſtrauimus, ipſo Deo noſtro adiuuante, accuratè deinceps perſequemur, maximè lib. 4. Interim verò, qua ratione ſint miniſtri efformandi, ac eorum magna comparanda copia præmittemus.

CAPVT III.

De inſtituendis Seminarijs pro Miniſtris efformandis, & accingendis ad fidei propagationem.

CVm ea ſemper fuerit Sedis Apoſtolicæ pro ſalute animarũ cura, atq; in omnes vniuerſi terrarũ orbis homines caritas, vt illos, licet lõgiſſimis locorum interuallis diſtantes, ad Catholicæ Religionis cultum alliciendos, & ſibi adiungendos perpetuò duxerit: æquum exiſtimauit Seminaria pro alendis, inſtruendis, formandiſque Miniſtris erigere: quorum proprium munus eſſet, procuratio ſalutis animarũ, ac diſpenſatio Euangelicæ gratiæ. Hanc enim methodum & rationem iniјt diuina ſapientia, quæ cælitus deſcendit, & noſtram carnem aſſumens duobus Seminarijs vniuerſam propagauit Eccleſiam: quorum alterum non plus duodecim, alterum ſeptuaginta alumnis conſtabat: horum autẽ eam curam Dominus geſsit, vt vſque ad mortem illos ſemper excoluerit, ac deinceps Spiritum ſanctum ijs de cælo miſerit. Oportet enim, vt qui prædicandi Euangeliũ gentibus munus ſuſcipere decreuerit, primum præparare animam virtutibus & diſciplina ſcientiarum. Diu diſce quod doceas: cum à Salomone præceptum ſit: *Præpara foris opus tuum & diligenter exerce agrum tuum, & poſtea*
Act. 2. *ædifices domum tuam.* Quamobrem ad Apoſtolos dicitur, vt ſedeãt in ciuitate quoaduſque induãtur virtute ex alto, ne quis diuinæ ac cæleſtis prædicationis maximè inter gentes onus aſſumere ſibi auſit, donec vires roburque conceperit, ad ſuſtinendum illud Spiritus ſancti ope atque dono, & ſacrarum literarum cognitione; tunc demum præparato in ſua domo conuiuio, in publicum procedat, multos inuitet, laxet retia in capturam, ſeminet ſemen ſuum, & Euangelicæ veritatis ſale omnia condiat, ſed tamen

men calceamenta habeat in pedibus,ne terram attingat,vt tota eius con-
uerſatio in cælis ſit.

Igitur vt tales verbi Dei Prædicatores Catholica Eccleſia haberet,à Summis Pontificibus Romæ Collegia quædam ſiue Seminaria inſtituta ſunt,vbi Miniſtri pro fide tuenda & propaganda literarum diſciplinis,& ſacræ ſcripturæ documẽtis erudirentur:quibus meritò à Domino diceretur:*Vos eſtis ſal terræ*;& qui condimento vniuerſo orbi eſſe valerẽt,quorũ etiam doctrina non tantum vniuerſis hæreſibus,verum ipſi Antichriſto reſiſteret:vt meritò dici poſsit de illis in laudem Eccleſiæ,mille clypei pẽdent ex ea,omnis armatura fortium.Horum verò Seminariorum auctor maxima ex parte extitit Gregorius XIII.qui maximo ære tria & viginti Collegia ſiue Seminaria in diuerſis orbis partibus extruxit,& annuo cenſu locupletauit.Romæ vero pro Infidelium conuerſione erexit Germanicũ,Britannicum, Neophytorum,Græcorum,Maronitarum,eo potiſſimum fine,vt Eccleſiæ ruinæ reſtaurentur, hæreſes arceantur,ac fides Catholica per vniuerſum orbem dilatetur. Ex quibus certè Seminarijs prodijt adoleſcentium Doctorum & Religioſorum, atque adeò Martyrum haud mediocris numerus,qui Eccleſiæ imperterrito animo inſeruierunt,atque in ciuitatibus quamplurimis, prouincijſque hæreticorum ardenti zelo fidem iam collapſam reſtaurarunt.

Horum autem Seminariorum pro efformandis Miniſtris triplex genus eſſe poteſt. Primũ ex alumnis diuerſarũ nationũ,qualia ſunt ferè omnia,quæ Romæ,alijſque Chriſtianitatis partibus erecta ſunt: ex quibus vt maior vniuerſaliorque fructus percipiatur, àliqua alia oporteret ſeruari: primum vt non modò pro alumnis Pontificijs recipiantur ij,qui Eccleſiaſtici futuri ſunt,verùm etiam qui apti ad alios ſtatus. Indiget enim non modò Eccleſia bonis Clericis,ſed etiam egregio politico Magiſtratu, Conſulibus,Conſiliarijs Principũ,Iuriſperitis,Medicis, Ludimoderatoribus,ac probis omnino Patribusfamilias Secundo, vt qui recepti ſunt, pro vſu Eccleſiæ frequentius applicentur ad curam animarum, quàm ad beneficia non curata:illi enim non ſibi ſolum,verùm etiam alijs proſunt: hi verò vix proſunt alijs:immo etiam haud rarò officiunt ſibi ipſis: tantũ enim abeſt,vt vnus atque alter alumnus integrum Capitulum reforment, vt etiam cum vlulantibus lupis vlulare aliorum importunitate cogantur. Tertiò,vt hæreticorum filij & cognati procliuius etiam recipiantur,quã reliqui:ſunt enim illi ordinariè ardentioribus animis poſt conuerſionem, & in defendenda Religione Catholica maiore aguntur zelo. Quartò, ne facilè aperiatur locus Catholicorum liberis ſeu nobilibus ſeu obſcuris,qui alias in ſcholis Patrum Societatis IESV, vel alijs, proprijs ſumptibus,poſſent erudiri. Sunt enim huiuſmodi homines poſteà ferè minus

grati,

grati, & minoris frugis. Nec videtur vlla ratio, cur pauperibus bolus panis ex ore eripiatur, & detur iis, qui tali auxilio opus non habent. Quintò, ne omnes, qui ad Seminarium Romanum pertinent, in ipſa vrbe Roma nutriantur, ob varias cauſas: vident enim & audiunt aliqua ſcandala, tam in Eccleſiaſtica, quam in ciuili vita, quæ omnino ipſis decet eſſe ignota: atque ad propriam patriam reuerſi, reddunt ſe apud populares peregrinis moribus odioſos: facilè dediſcunt patrios mores, aſſueſiunt deinde Italicæ pronunciationi & geſtibus, quæ omnia etſi natiuos Italos non dedecent, Septemtrionalibus gentibus aliiſque inuiſa ſunt: ac proinde primò quidem riſum, deinde contemptum mouent, atque abeunt demum in communem fabulam. Eſtque alicui tali Romaniſco (vt vocant) perdifficile amiſſam ſemel æſtimationem recuperare, etiamſi mores ad communem vulgatumque ſtylum reformare impendio ſategerit. Aſſueſcunt etiã potui vini, vt vel ob hoc auerſentur propriam patriam. Huc accedit, quod tam longinquo orbis interiectu neceſſe ſit multos ineptos recipi, multos etiam idoneos excludi. Item quod cum Romæ in vmbra ſcholaſtica continuò educentur, ægrè deinceps aſſueſcant domi ſuæ perpetuò in palæſtra verſari, multa quidem & ſubtiliſsima argumenta vetera gerentes in ſcriptis, ſed recentia ignorantes, quæ etiam à fœminis & ruſticis proponi ſolent, & conſueuerunt doctiſsimo cuiuis negotium faceſcere. Sextò, vt ex Collegiorũ redditibus aliqui ſaltem ad tempus transferantur in aliquas Septemtrionales prouincias, in quibus maior fructus ſperatur. Etenim cum totum hæreſeos fundamentum ſit extremum odium Romani Pontificis, maximopere videtur eſſe neceſſarium, vt ſummus Eccleſiæ paſtor ſuam erga omnes exteras nationes, quacunque poteſt ope & ratione, manifeſtam faciat caritatem & clementiam, quæ alias tantò eſt occultior quantò remotior. Septimò, vt ex eiſdem redditibus non modò alatur iuuentus, verum etiam ſubueniatur viris maturis, ad rectam fidem conuerſis, vel conuertendis, quales potiſsimum ſunt miniſtri & pædagogi hæreticorum. Et ſanè vnuſquiſpiam talis vir quoniam doctrina ſua & exẽplo ſtatim prodeſſe poſſet Eccleſiæ, maioris fieri debet, quàm multi alij alumni, qui tam in ſpem quam in metum, ancipiti prorſus cura, enutriuntur, de quibus incertum eſt, qualeſnam futuri ſint olim, bonine, an mali.

Tum etiam, quod minores ſumptus hoc modo pluribus ſufficerent: nam vni quatuor, alteri tres, vel duo, quibuſdam etiam vnus coronatus quouis menſe, iuxta cuiuſuis qualitatem & neceſsitatem diuiderentur: adeò vt cum octo millibus aureorum, qui Romæ quinquaginta alumnis (vt fertur) vix ſatis ſunt, poſſet in Germania hac, qua dixi, ratione, ducentis circiter capitibus ſatisfieri. Vtuntur hac arte (vt ab alijs accepi)

Duces

Duces Saxoniæ, qui præter Seminaria è ruderibus monaſteriorum excitata, ſat magnam alunt copiam huiuſmodi, vt ipſi vocant, ſtipendiariorum, magno cum fructu ſuæ ſuperſtitionis, & metuendo Catholicæ Religionis detrimento.

At dicet quiſpiam, neceſſe eſſe exteros maximè de nouo ad fidem conuerſos Romæ commorari, vt diſcant Romanas cæremonias. Sed hæc obiectio facilè diſſoluitur: nam ſi cæremoniæ Romanæ à Ieſuitis, alijſque diſcuntur in Germania, & alijs remotiſsimis locis, cur non ibidem diſcentur ab alumnis Seminariorum?

Secundum genus Seminariorum addi poteſt, quod & à viris prudentibus, animarumque zelo præſtantibus Summis Pontificibus non ſemel propoſitum fuit, nempe vt quędam Seminaria diuerſorum Religioſorum eligerentur, præcipuè illorum Ordinum, qui facilius & fructuoſius pro ſuorum inſtitutorum ratione (quales ſunt Mendicantes, maximè obſeruantes & reformati) poſſent in hoc negotium incumbere. Neque enim difficile valde apparet, vt ex duobus tribuſue primarijs Religioſorum Ordinibus, triginta, quadragintáue Religioſi Romam euocentur, qui omnes quartum votum emitterent, ſe per totius vitę ſuę ſpatium curaturos Infidelium conuerſionem, ituroſque in vnamquamque orbis partem à Summo Pontifice, vel à ſuis Pręlatis miſſos, qui deinde ad iuuandas diuerſas nationes, rationem hic facilius prope ſanctam ipſam Apoſtolicā Sedem aſſequantur, modumque tradendæ Chriſtianæ doctrinæ, Catechiſmi docendi, Sacramenta miniſtrandi, Confeſsionum nodos ſoluendi, breui tempore addiſcant, vt deinde vtiliores & ſuis Ordinibus, vbi alios eiuſmodi docere poſsint; & populis remittantur. Quæ eò dicuntur, quod ad illud tempus, quod verſandis ſcholaſticorum libris adhibetur, maximi momenti putetur, ſi dumtaxat (quantum in hoc negotio temporis impendendum neceſſarium ſit) reliquum ijs rebus, de quibus dictum eſt, vtilius impendatur.

Ita ex his aliqui non ita multò pòſt mitti in Hungariam poſſent, vbi Latinè pænè omnes loquuntur, aut in Boſsinam, Peram, & aliò, vbi ipſi Turcæ & eleemoſinis alunt, & reuerentur Franciſcanorum Ordinis fratres. Ac verò ex ijſdem prouincijs maximo cum fructu euocarentur adoleſcentes, qui in his Romanis monaſterijs non adeò difficili ſumptu ſine rumore inſtituerentur, qui deinde edocti, & in pietate diligenter inſtituti, vberiorem ſuo tēpore meſſem percepturi, Sedis Apoſtolicæ fideliores filij eſſent.

Tertium genus Seminariorum forſan alijs fructuoſius euaderet, ſi pro ſingulis nationibus, aut ſaltem pro pręcipuis ſectis, ſingula Seminaria deputarentur, in quibus efformarentur Miniſtri, qui eſſent illius ſectæ ad

fidē reducēdæ deputati, ac illius bonum curarent nō aliter ac patroni, tutores, aut protectores prouinciarum ſolent. Quare oporteret maximè, vt pro Græcis & Ruthenis ſchiſmaticis ad vnionem fidei perducendis, vnū Seminariū, alterū pro Oriētalibus Schiſmaticis, pro Iudæis, ac Saracenis ſingula: pro hæreticis & gentilibus varia, ſecundum locorum, nationum ac temporis oportunitatem inſtituerentur. Hac etenim via Eccleſia, cuius præcipua cura eſt operarios idoneos efformandi, & mittendi in vineā, prouideret errantibus ouiculis vigilantiſsimos Paſtores. Quantò verò huiuſmodi Seminaria alijs ſint præſtantiora, ex ſequentibus luce clarius conſtabit. Nam ad hoc munus operarij fideles, & quàm fieri poterit maximè idonei cuiuis nationi, ac conuenientiſsimi ſelegentur: verbi gratia, qui Græcanicæ nationi deputandi, ſtatim vt ſedulam Græcis litteris operam dent curabitur, erroreſque ſcrutentur, ac originem eorum, authores qui contra ipſos ſcripſerunt grauiter euoluendo, vt validis confutationibus poſsint armari, diſcutient. Præterea Græcorum annales, atq; ipſamet cum gente commercia familiaritatemque inibunt: ac demum, quod maximi eſt ponderis & momenti, pro eiuſdem nationis tam ſpiritualibus, quàm temporalibus neceſsitatibus apud Sedem Apoſtolicam intercedent: habebuntque Græci Romam venientes tutiſsimos patronos, qui eos foueant, inſtruant, ac ceterorum ad ipſos ſpectantium veluti benigni patres curam gerāt. Operarij verò, qui ex huiuſmodi officinis prodierint, in Græcorum vinea iam laborantes, maiori ſtudio ac feruore incepto operi incumbent, dum quotidie auxiliares copias recenter aduentantes, qui manipulos colligant, fructuſque conſeruent ac tueantur, conſpexerint: tum denique, quo nihil maius excogitari poteſt, habebit Græcia Romæ plures Angelos cuſtodes, qui pro ipſa non ſolum apud Romanum Pontificem, ſed etiam apud ipſum Deum continuas preces in promotionem ſalutis animarum effundant. Solet Apoſtolica ſedes pro ſingulis nationibus, aut pro aliquibus ſaltem Cardinalem protectorem meritò deſignare, qui Angeli cuſtodis munere apud ipſam fungatur. At quantū huic protectioni prę feratur hæc forma Seminarij res ipſa loquitur: quantum præterea excelleret ſeminarium, quod nunc erectum eſt pro Græcis adoleſcentibus, prætermiſsis alijs, ex eo maximè conſtat: nam alumni, qui nunc in ſeminario Græcorum (& idem etiam fit in alijs) inſtruuntur ac educantur, non omnes huius vineæ excultores futuri ſperantur: multi enim ad Clericatus dignitatem non promouentur, promoti verò non omnes eo animarum zelo feruntur, quem vrgens ſuę nationis neceſsitas expoſcit: ac denique cum viros Apoſtolicos, heroicis virtutibus ornatos, doctrinā excellentes, prudentia inſignes, animarum ſtudium & cura prę requirat, quid conferent adoleſcentes tāto muneri, viris Religioſis, ętate maturis,

maturis, moribus probatis, zelo ardentibus comparati?

Quod ſi ratione expenſarum res forſan difficilior appareret, quã reuera ſit, non eſſet de erectione horum Seminariorum deſperandum: Nam ſi ſingula Seminaria ſingulis ordinibus à Summo Pontifice commendarentur, dubium non eſt, quin Religioſorum Ordines ſinguli partem oneris aſſumerent, atque inflammati deſiderio Apoſtolicę Sedi, animarumque ſaluti inſeruiendi, vnuſquiſque vnum aut alterum Seminarium pro natione ſibi deputata erigeret, proprijs ſumptibus aleret, ac demum illarum gentium patrociniũ aſſumeret; ſanctaque æmulatione, ordinibus inter ſe certantibus, ferueret opus, ac zelus creſceret animarum.

Præterea cũ in Eccleſia Dei innumerę ſint Religiones, pro ſalute proximorum procuranda, inſtitutæ, oporteret aliquam de nouo fundari, cuius ſcopus ac finis particularis, præter orationem & contemplationem, eſſet fidei per vniuerſum orbem propagatio, & infidelium omnium ad Eccleſiæ vnitatem fideique veritatẽ reductio: nam licet plurimæ ſint, quæ animarum conuerſioni ſtudeant, diuiſa tamen ſunt eorum pijſsima ſtudia, ac partim fidelibus, partim verò infidelibus impenduntur. Nulla verò eſt in Eccleſia Dei hucuſque congregatio erecta quę ſolum animarum conuerſioni procurandæ deſtinetur. Quamobrem foret opus Deo longè acceptiſsimum, ſi huic functioni Religio aliqua à ſancta Sede Apoſtolica, inſtitueretur, quæ vnicè conuerſioni Infidelium inuigilaret, atque inter ipſos vt plurimum verſaretur.

Illud denique in electione huiuſmodi Miniſtrorum occurrit conſiderandum, viros Religioſos hominibus alijs huic muneri eſſe aptiores, vt antea lib. 1. plenius diſputauimus, tum ratione ſtatus ipſorum, qui ſanctiſsimus eſt, & quò quis ſanctior, eò etiam aptior eſſe iudicatur: tum quia precibus, exemplo, doctrina, opere, ac ſexcentis alijs modis ceteros operarios in excolenda vinea Domini antecellunt. Deſiderat enim Deus, Euangelio ſuo diſſeminando, pauperes, humaniſque omnibus præſidijs deſtitutos operarios. Deinde homines maiorem his fidem præbent moremque gerunt, qui doctrinam cum vitæ integritate coniungunt. Denique Religioſi alijs ſunt expeditiores mutuis inter ſe auxilijs refocillati: quæ omnia non parum conducunt animarum profectibus. Quare par eſt, vt per Religioſos viros, qui Chriſtum & animas ſitiũt, negotium hoc paſsim peragatur. Hanc enim teri ſemitam ita voluit Deus, vt per Religioſas familias, quæ Chriſtiani orbis fuere ſeminaria ab Apoſtolorum ferè temporibus, maximè vero hac noſtra ætate, vt ſupra demonſtrauimus, ferè totius orbis conuerſio procuretur. Religioſi quippe ſunt præcipui, qui hodiernis temporibus, pro animarum profectu, tuendaque Eccleſia, contra dęmones bella gerunt, qui fidem per vniuerſum

Digitized by Google

orbem vſque ad extremos Indos propagarunt. Quæ quidem omnia apertiſsimè expreſſa mihi videntur, in præclara quadam viſione, quæ Innocentio III. Pontifici contigit. Cum enim Dei ſapientia Franciſcani Ordinis initia in ipſo Franciſco, & vndecim Socijs ponere iam cœpiſſet, iſque tãtus fetus proximus eſſet partui, ita diuinitus oſtenſus eſſe dicitur Innocentio Pontifici, vt videre ſibi viſus ſit Lateranẽſem Baſilicam, quæ tum ſedes erat Pontificum, conuulſis fundamentis collabentem; pauperẽ verò quendam accurere, qui eam humeris ſuppoſitis ſuſtineret. Quod viſum, cum paulò pòſt Franciſcus illum vna cum ſuis adijſſet, nouam vitæ regulam approbandam deferens, eo conſpecto, eaq́ue regula accuratius expenſa, nihil dubitauit Pontifex, quin ad ipſum ipſiuſque familiam pertineret, idq́ue exitus ipſe demonſtrauit. Nam non modò ætas illa, quã primùm hic ordo prodijt, mirabiliter eius operâ adiuta & illuminata eſt, ſed totis his trecentis, & ſeptuaginta ſex annis, quibus deinceps ſtetit, hoc ſemper egit, vt Dei Eccleſiam quaſi fulciret. Hæc autem laus cum Franciſcanæ familiæ non falſo, nec temere, ſed vero ac ſolido cæleſtis illius viſionis teſtimonio tribuatur: eadem mihi videtur ſine vlla dubitatione tribui poſſe ac debere Dominicanæ, quæ in hanc eandem curam pari induſtria incubuit: eadem etiam alijs Ordinibus, quos deinceps tanquam varijs horis operarios in hanc Dominus vineã miſit. Quæ quidem ſi de ſingulis verè dicuntur, vt ad Eccleſiæ culturam, dignitatem, propugnationem, tantopere contulerint, quantò verius de vniuerſis ſimul coniunctis:. vt nos latius in ſuperioribus ſumus proſecuti, atque quidem res ita aperta eſt, & ante omnium oculos, atque inter manus verſata, vt opus non ſit in ea comprobanda amplius immorari. Vtinam quotannis ex Religioſis Ordinibus ſanctiores viri à Sede Apoſtolica ſeligerentur, qui in vineam Domini excolendam mitterentur, reliqui autem ij mercenarij ſiue Religioſi ſiue ſeculares, qui in exſilium potius, vel ad mercaturam exercendã, quam ad lucrifaciendas animas miſsi videntur, omnino reuocarentur: cũ magis deſtruat vnus, quam plures ædificent Cum experientia teſte conſpiciamus pauciſsimos Religioſos, exiguo annorum ſpatio, in Indorum conuerſione magna & mirabilia, Deo adiuuante, præſtitiſſe.

CAPVT IV.

De apparatu faciendo, ad Miſsiones aggrediendas.

MIſsionum opus arduum ſanè, & quod omnes humanas vires ſuperat: quare oportet id ipſum aggreſſuros paratos inſtructoſque omnino

nino eſſe,ad immenſos labores ſufferendos ac ſuperandos: minus enim ia-
cula feriunt quæ prouidentur. Et vt optimè Chryſoſt. Orat. 5. in Iudęos
tom. 5. ferè in principio: *Ne vobis*, inquit, *mirum videatur, ſi ante tempus mu-
nimus & armamus animas veſtras. Quandòquidem & inter agricolas, qui vigilantes
& induſtrij ſunt, cum habent vicinum torrentem, qui vexat læditq; ſegetem, non cum
ſuo tempore torrens inundat videl. hieme; ſed tempus illud præuertentes, & ripàs obſe-
piunt, & aggeres erigunt, & foſſas agunt, denique modis omnibus ſeſe præparant ad-
uerſus torrentis futuram violentiam: dum enim tranquillus eſt & ſtagnans, atque an-
guſtus, facile eſt illi admoliri manus: verum poſteaquam increuit, multoq; aquarum
impetu fertur violentius, non perinde facilè eſt exundantibus obſiſtere. Eoq; multò ante
tempore præueniunt illius irruptionem, vndequaque præparantes quicquid agros poſ-
ſit tutos reddere. Eundem ad modum & milites, & nautæ, & agricolæ, & meſſores fa-
cere conſueuerunt. Siquidem & milites priuſquam veniat pugnandi tempus, & tho-
racem abſtergunt, & ſcutum ſi quid deſit circumſpiciunt, & frenos apparant, & equos
omni diligentia nutriunt, ceteraq; omnia rectè & diligenter curant. Similiter & nau-
tæ, priuſquā nauim in portum detrahant, & clauum apparant, & inſtaurant latera,
& remos dolant, & vela conſarcinant: denique quicquid præterea ad totius nauis ar-
maturam pertinet, diligenter accurant. Quin & meſſores conſimili modo multis ante
diebus, & falces acuunt, & aream præparant, boues item & currum, breuiter quic-
quid ipſis ad meſſem & trituram conducibile iudicant. Immò videas omnes homines,
ſi quid rerum agendum eſt, prius ad eas apparatum facere, vt cum aduenerit rei agen-
dæ tempus, facilè conficiant quod eſt opus. Hos igitur & nos imitantes præmunimus
multis ante diebus animas veſtras.* Hactenus Chryſo. Ante omnia igitur opor-
tet Miniſtros attentè conſiderare quāta ſit hęc res, quàm ardua, & quàm
honorifica ipſis Religioſis, vt ipſi ad hoc tam magnum Apoſtolicum ac
præclarum munus adhibeantur, & eligantur à Deo. Sæpius item recogi-
tent barbarorum, atque aliorum Infidelium veram ad fidem conuerſioné
difficilem eſſe, Euangelijque prędicationem inter infideles fuiſſe ſemper
difficillimam, & eius fructificationem exiſtimatione noſtra longè labo-
rioſiorem. Verè hoc non opus hominis eſt, nec alterius cuiuſquam quam
Dei, quod ipſe ſibi proprium vult, hoc eſt enim opus Dei vt credatis in eū,
neminemque venire dicet ad ſe, niſi cum pater traxerit eum: fidemque *Ioan. 6.*
demum Dei eſſe, cordaque hominum in manu Domini: quibus te- *Epheſ. 2.*
ſtimonijs Spiritus ſanctus certiſsimos nos eſſe voluit, neque induſtriæ, *Prou. 21.*
neque laboris noſtri, aut diligentiæ eſſe vocationem gentium ad Euan-
gelium, ſed tantum ſolius miſerantis & pręuenientis Dei.

Quare ſedulus operarius animam aſsiduis orationibus præparet, atq;
in his potiſsimum ſtudiū collocet, ſpé omnem in cæleſti gratia fundās, &
diuinæ miſericordiæ fores continuè pulſans. Inter omnes verò virtutes
futuræ Euangelicæ functioni neceſſarias, præcipuum locum vindicat Hu-

Digitized by Google

militas Chriſtiana,quæ vt eleganter proſequitur Pater Acoſta, in libello illo aureo,de procurãda Indorũ ſalute,neq; magna ſapit,neq; ſibi pollicetur illuſtria,neq; labore frangitur,nec fructus etiã tenuiſsimos dedignatur,nec prius de manipulis & horreis cogitat, ſed de ſemente & aratro, hiemẽ & glaciẽ non horreſcens,& quamquã fructũ deſideratũ nõ conſequatur, indignè non fert, cogitans vnumquemque ſecundum proprium laborem,mercedem accepturum.Quare Miniſtri humilitate præditi, periculo rei facto,etſi plurimæ difficultates ſeſe præſentẽt, nec deſperatione nec labore vincuntur,quamuis frugem vel nullam vel exiguam,ſudores verò magnos & diuturnos ferant.Neque ſuis tantum ſacrificijs & precibus verus humilis quantumuis aſsiduis & feruentibus confidit;ſed aliorum etiam Chriſti ſeruorum preces & auxilia ſtudioſiſsimè efflagitare debet,vt ſic certius orationes exaudiantur:Curet deinde per aliquot dies ſibi ipſi attendere,orationis tantum ſtudio vacans, vt ſic virtutibus orationibuſque armatus,ad prælianda bella Domini incedat.

De alijs verò prærequiſitis pro apparatu comparando, quæ propè infinita ſunt,plura poſſemus notare: ſed quia hęc potius pendẽt ex qualitate,circunſtantijſque Miſsionum,oportebit expendere, an in remotiſsimas regiones,an in vicinas parandum ſit iter;ad quas præterea nationes & ſectas deſtinentur:pro varietate enim tam Regionum,quàm ſectarum componendus eſt apparatus,pręparanda ſarcina,aptandaque inſtrumenta,vt ſunt libri,ceteraque omnia, quę tam ad viaticum ſpectant, quàm alia quæ agentibus iam in terris infidelium conducere queant, quæ potius ex prudentia Miniſtrorum, quàm ex ſcriptis regulis pendent. Illud tamen ſummopere iuuabit,ſi prius illarum gentium,quas Deo lucrari parant,linguę,morum, errorum, & rituum plenam notitiam antea comparauerint.

DE

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBER QVARTVS.

De ingreſſu & progreſſu miniſtrorum inter Infideles, ac de ratione agendi & iuuandi omnes gentes.

HACTENVS de his, ad quos pertinet ſancti Euangelij propagandi cura, & de medijs, quibus id potiſsimum fieri debeat, de electione miniſtrorum & profectione ad ſancti Euangelij promulgationem plura diximus: nunc de ingreſſu, progreſſu, & modo conuerſandi inter infideles, ac de annunciatione Euangelicæ pacis reſtat pertractandum. Et quia Euangelici Prædicatoris munus duabus potiſsimum functionibus comprehenditur; nempe & fidei veritatis propoſitione, & eiuſdem veritatis confirmatione: quæ quamuis multiplex ſit; ad tria tamen potiſsimum capita referenda erit. Primum, teſtimonia quibus conſtant fidei noſtræ myſteria eſſe euidenter credibilia. Secundum, ſigna & miracula à Miniſtris diuina virtute in confirmationem verbi Dei patranda. Tertium, morum integritas, aſsiduæ preces, innocentia vitæ, ac virtutum omnium exemplum.

Quare in duas potiſsimum partes præſens tractatus ſiue liber diuidetur. In prima de forma & methodo proponendi Infidelibus Euangelium, & de alijs obſeruandis in ipſo conuerſionum ingreſſu, ac de doctrina in eius confirmationem adducenda, & de ſignis & miraculis diſſeremus. In ſecunda de vitæ puritate ac de miniſtrorum exemplo, quę ſunt potiſsima fidei noſtrę argumenta, ac de modo iuuandi omnes gentes, vt ad ouile Chriſti adducantur.

Digitized by Google

LIBRI IIII.

PARS PRIMA.

De forma & methodo proponendi S. Euangelium; & teſtimonijs quibus fidei noſtræ myſteria confirmantur.

CAPVT I.

Conueniensne ſit in ingreſſu ad Infidelium conuerſionem humanis præſidijs pro conuerſione Infidelium vti.

QVamuis in Eccleſia facultas nō ſit, vi & armis compellēdi Infideles, vt ad Euangelij receptionem, fideique noſtræ veritatem conuertantur; ſaltem ſecundum Doctorum ſententiam, poſſent compelli, vt auditum pręſtent Euangelio, vt infrà Parte III. libri huius dicemus. &, quod ſine controuerſia eſſe videtur, poſſunt Miniſtri, qui inter Barbaros verſantur, ſuæ vitæ indemnitati conſulere, & præſidijs illis, quæ defenſionis ſunt propria, vt ſunt præſidia militaria, & alia quæ Barbaros ipſos, quorum natura eſt maxime inconſtans, & infida, in officio terrore ac metu contineat, muniri. Sed an expediat his præſidijs expeditionibuſque viro Euangelico vti, non paruam continet difficultatem. Nam inprimis veterem & Apoſtolicam Euangelizandi rationem non poſſe exactè ſeruari inter Barbaros, ac proinde non eſſe deſerenda humana præſidia affirmat vir alias valdè doctus & pius, ac in cōuerſione animarum verſatiſsimus, coſ. Acoſta lib.2.c.8. qui quamuis munus Euangelicum Euangelicè atque Apoſtolico more prędicandi laudet, alijſque Euangelizandi modis ſuperiorem commendet, tamen hanc Euangelium promulgandi methodum non poſſe ſeruari inter Barbaros Principibus Chriſtianis non ſubiectos, niſi miniſtri humanis præſidijs & copijs, quibus ſeruētur illæſi, adiuuentur Probat verò ſuam ſententiam non contemnēdis rationibus, quas placuit hic ex ipſo referre. Prima ea eſt, quia licet inſtituto iſto Apoſtolico,

ſtolico, vbi teneri commodè poteſt, nihil prius, neque melius ſit; vbi autē non poteſt, vt ferè in omni Barbaria ſedes habet, non eſt prudentiæ, ſpecie iuſtitiæ ſanctieris, committere, vt ſalutem ipſe abijcias, & alienam nihilo amplius compares. Quare Apoſtolica illa regula & norma inter has nationes ſeruari non poteſt: idque potiſsimum duabus de cauſis: Vna, atque ea quidem ſatis nota eſt, quod hæ gentes, ſicut beſtiarum moribus viuitur, ita humanitatis parum admittant, ſine fœdere, ſine miſericordia, prout cuiuis collibitum eſt ita temere agentes: in hoſpites & externos nullum gentium ius ſeruantes, cum ne inter ſe quidem naturæ leges ſciāt. Quamobrem qui horum ſe rationi & arbitrio commiſerit, poterit is cum apris & crocodilis amicitiam inire. Neque verò ab iſtis martyrium expectandum eſt, quæ fortaſſe ſpes tantum diſcrimen leuaret: non enim pro fide, pro Chriſto, pro Religione moriendum eſt, ſed vt vel ſuauiores epulas dente præbeas, quod Braſilienſibus, & toti Septemtrionali oræ huius orbis vulgare eſt, vel ſpolium præbeas Barbaris elegans, vel denique quia videris nunquam, & quid in te liceat ſibi experiri iuuat. Apoſtoli prædicabant Chriſtum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus ſtultitiam, alijs ſapientiam, alijs ſigna quærentibus: ſed vtrique tamen ratione agebant, oderant vero illos propter nomen Chriſti, atque ita beatos potius faciebat perſecutio, per quam etiam miro modo Dei gratia dilatabatur. At Barbari, excepto hoc quod homines ſimus, nihil cogitant, immo illud quoque diu addubitaſſe non pauci comperti ſunt.

Altera cauſa in nobis eſt, cur Apoſtolica prædicatio inſtitui omnino Apoſtolicè non poſsit, quod miraculorum nulla facultas ſit, quæ Apoſtoli plurima perpetrabant: quorum ſplendore & potentia freti, auctoritatem dicendi apud quoſuis quicquid placebat facile vindicabant: habebantur homines dijs ſimiles, atque ita cetera eorum, paupertas, abiectio, ignobilitas, ineruditio ſecularis, ornamento potius erant quàm cōtemptui & faſtidio, diuinam eorum vim admirantibus, & prudenter iaminde colligentibus gentibus, quàm eſſent homines affectibus ſuperiores, & toti penè cæleſtes. Quod de Sergio Paulo Proconſule, viro prudenti, Diuinæ literæ commendandum memoriæ putarunt. At noſtri nunc temporis, cum talium operum maieſtate ſeſe Barbaris admirandos, & timendos non præbeant, nihil reſtat, niſi vt reliqua vitæ inopia, impotentia penitus contemnatur, neque à generoſo & excelſo animo, ſed à miſera & aduerſa fortuna profecta intelligatur, atque adeò cum ſordidi illiberaleſque iſti maxima ex parte ſint, omnium rerum penuria noſtros conſequatur neceſſe eſt. Etenim ob cibum Euangelizare non expedit, at ſine cibo tamen Euangelizari non poteſt. Non ſolum ergò ſignorum vis noſtris temporibus deeſt, verum pro eis etiam ſcelera vbique feruent: quo grauiſsimo incom-

Act. 10. 14. & 28.

Act. 13.

modo interclusa ferè videtur via ad primam illam penitus Apoſtolicam Euangelizandi rationem: vt maiores ſocietatis noſtræ ſapiēter edixerint, ſpecie Euangelicæ perfectionis non eſſe temerè Barbarorum arbitrio Prædicatores Euangelij obijciendos. Quam diu enim porcorum & canum ſocordiam atque impudentiam agnoſcimus, nobis quoque à Chriſto Domino præceptum exiſtimare debemus, Ne pretioſas margaritas fruſtra mittamus ante eos, qui & eas conculcent pedibus ſuis, & cōuerſi diſrumpant nos. Hactenus Ioſep. Acoſta.

Matth. 7.

Huic ſententiæ aliud non contemnendum adijciam argumentum: quia ſi diuinam vocationem gentium ad Euangelium, mirabilemque Dei prouidentiam, profundaque iudicia ſpectes; inuenies trinam legationē Deū ad homines deſtinaſſe, vt ad veritatē amplectendam adducerentur. Prima qua tantum vocarentur. Secunda qua adducerentur. Tertia qua compellerentur. Sic enim Lucas per ſimilitudinem à Chriſto dictum refert: ab homine quodam cœnam magnam fuiſſe aliquando paratam, miſſumque ſeruum, vt diceret inuitatis vt venirent, quia iam eſſent omnia parata. At alius inuitatorum reſpondit: *Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam; rogo te habe me excuſatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa, rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non poſſum venire.* Hæc Lucas de primis Legatis, primāque legationē à Chriſto narratam tradit. Addit Matth. de inuitatis primo loco: *Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam ſuam, alius ad negotiationem ſuam, reliqui verò tenuerunt ſeruos eius* (Dei ſcilicet) *& contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt; & miſsis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorū ſuccendit.* Proſequitur Lucas, narrans deinde dictum ſeruo: *Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait ſeruus, Domine factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt.* En ſecunda legatio: & ait dominus, iterū ſeruo ſuo: *Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea:* Atque hæc tertia legatio. Quibus omnibus tria tempora, tria hominum genera, ac tres modi, quibus homines Deus ad ſuam cœnam admittit, quam ſe ſuis in regno cæleſti parare Chriſtus alibi dixit, continentur. Et quidem patet à Chriſto tres legationes deſcribi, quarū quælibet aliam vel ſequatur, vel præcedat. Ad primam pertinent homines diuites, qui habitant medijs in ciuitatibus, in ſuis ędibus, & contemptores aut homicidæ nunciorum, alijque id genus homines: modus quo admittuntur eſt tantum, vt vocentur. Ad ſecundam ſpectant inopes, cæci, claudi, debiles, qui habitant in plateis & vicis ciuitatum, atque hi non vocantur, ſed adducuntur. En modus admiſsionis. Tertia continentur, qui intra vrbes in vijs ac ſepibus degunt, in agris ſcilicet & ſiluis; moduſque quo participes ſiunt cœnę eſt, vt compellantur: atque hæc eſt ſimilitudo

Luca. c. 4.

Matth. 22.

d[illegible] poſita à Chriſto. Huius igitur ſimilitudinis explicatio clariſsima eſt; nam prima legatione deſignatur tempus, quo imperium Romanum flo- rebat, in quo tot Martyrum millia florente, Romano imperio, ſunt tru- cidata. Ad ſecundam verò legationem ſpectantes fuere pagani, qui voca- ti, [illegible]agis habitantes, (hoc enim ſonat nomen paganus) & gentes in Ro- mani imperij cõfinibus, quaſi in ſuburbibus, plateis & vicis apertis degẽ- [illegible]. Sed iam ad tertiam legationem accedamus, qua populi omnium ma- xime barbari & efferi ad Chriſtum, cultumque diuinum vocati ſunt, ac n[illegible] tam beneficijs adducti, quàm veluti quibuſdam modis licitis com- [illegible]. At populi hi, qui compelli videntur (vi quidem licita) certè populi barbari deſignantur, rudes & inculti, habitantes in ſiluis, ac locis horridis. [illegible] profectò legatio cùm vltima ſit, atque ſuo modo per vim gentes ad [illegible] ſpectantes adducendæ ſint, manifeſtè apparet ipſam legationem de- ſignare in quibus Euangelicæ prædicationis munus, abſque humanis præ- [illegible] exerceri nequit.

Ac hiſce etiam temporibus apud quaſcunque nationes quantumuis [illegible] eam eſſe ſeruandam propagandæ fidei rationem, quam S. Apo- [illegible] primi Eccleſiæ fundatores præmonſtrarunt, meritò viri docti & [illegible]timant. Conſtat enim Apoſtolos non inferendo Regibus bella, nõ [illegible] militaribus ſtipatos, non inuadendo Principum ciuitates, non [illegible]do per vim alienas terras, non mortem minitando, non tormen- [illegible]endo, Eccleſiam plantaſſe, ac per orbem terrarum longè lateque propagaſſe, ſed obediendo, patiendo ſupplicia, martyria, mortes toleran- [illegible]ſanguinem ſuum fundendo, ſancta ſtabiliaque Eccleſiæ Chriſti initia [illegible]. Chriſtus enim non armis, aut humana virtute, ſed humilitate [illegible] ſibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam Deus ſanguini Martyrum, Sanctorumque afflictionibus dedit, vt ſemina eſſent multo- [illegible]orum. Et ſicut granum frumenti cadens in terram, ſi mortuum [illegible], multũ fructum afferet: ita ex morte Martyrum magna ſementis [illegible] rum Chriſtianorum copia. Plenæ ſunt hiſtoriæ ad vnius Mar- [illegible] mortem multa gentilium millia quandoque in Chriſtianæ Religio- [illegible] conceſsiſſe, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifi- [illegible]fuiſſe. Perſecutionibus namque creſcit Eccleſia, non tollitur. [illegible]rabilis pugnandi ratio, & nouum genus potentiæ, ſuſtinendo cæde- [illegible] hoſtem. patiendo affligere hoſtem: moriendo proſternere hoſtem: ia- [illegible]triumphare de hoſte.

Tum ſecundò, quia non eſt exiſtimandum Deum eſſe mutatum, Deiq; [illegible]tiam aliam nunc formam in hominum conuerſione ſequi, quam [illegible] ſequi ſolita fuerit: nam neque in Deum cadere poteſt mutatio, & eaedem cauſæ circumſtantiæque nunc conſpiciuntur. At ſi quis Dei morẽ

Q 2 prouiden-

prouidentiamque, quam ſemper geſsit ab ipſius Eccleſiæ initio, conſideret; facile comperturus eſt hoc ſemper fuiſſe eius conſilium, vt ad hoc tantum opus eos maximè coadiutores eligeret, qui maximè præſidijs omnibus humanis eſſent deſtituti: *Ne glorietur*, vt inquit Apoſtolus, *omnis caro, & ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis*: id eſt ne rei adeò perfectæ laus Chriſti cruce, vt idem ait, euacuata, in homines, aut hominum vires præſidiaq; transferretur, & quod omnino diuinum eſt, humano auxilio aut potentiæ tribuatur. Si ergò Deus ſic hominum ſalutem procurandam decreuit, profectò planè conſtabit militaria præſidia, quæ prudentia, potentia, vel aſtutia nituntur, aliaſve ingenioſas machinationes, fauores Principum muneribus aut alijs vijs aucupandi, Apoſtolicis moribus parum cõgruere, ne dicam diſſentire.

1. Cor. 2.

Tertio, opus conuerſionis animarum, ac denique Catholicæ Eccleſiæ fundatio, non ſolum labores & ſudores, miraſque vexationes, verum etiã ipſius ſanguinis effuſionem ferè ſemper requiſiuit. At humana præſidia non ſolum laboribus, paupertati, ſudoribus, vexationibus, ſed & potiſsimum martyrio, quo fideles Deo pro fidei veritate tuenda omnibus Deo acceptiſsimum offerunt ſacrificium, viam præcludunt.

Quarto, ſcriptum eſt: *Mitto vos ſicut agnos inter lupos*. Agni autem hoc in loco ij ſunt, qui coram tondentibus obmuteſcunt, qui nullius pręſidio fouentur. At quomodo obmuteſcent, qui armorum ſtrepitu præſidioque ad ipſius prædicationis opus ſe indigere credunt? Certe agnus Dei dum exueretur, coram tondente ſe obmutuit. Sed ſi apertius volumus teſtimonium, Chriſti vitam inſtitutionemque perſpiciamus: Chriſtus enim ad Iudæos miſſus ſine humanis auxilijs, prorſuſque inops, prædicationem S. Euangelij executus eſt: & exemplo ſuo & doctrina monſtrauit humana præſidia in conuerſione animarum non requirenda, cum Petro dixit: *An putas me non poſſe modò rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum, ſed quomodo complebuntur Scripturæ?* Prædicatio igitur Euangelij militari cuſtodia munita, à Chriſti ſchola diſcrepare videtur: ac proinde incredibile apparet eo prædicationis genere inſignem aliquem prouentum exſpectari poſſe, licet fortuitò aliqui per inſinuationem conuertantur, non enim poſſunt tunc Miniſtri Euangelij ea ſpiritus vi & efficacia pollere, qua in prælijs Infidelium pugnandum eſſet, vt ſincera fidei veritas, & verbi Dei virtus omni gladio penetrabilior dura Infidelium corda emolliret. Nec huiuſmodi prædicatio erit Deo glorioſa, cum in ea functione humana præſidia, verſutiæ, hominumque ſagacitates adhibitæ fuerint: quæ Diuinæ virtutis ſplendoré potius obumbrant. Quare benè & ſapienter dixit Ambroſ. lib. 6. in Lucam: *Qualis debeat eſſe qui Euãgelizat regnum Dei, præceptis Euãgelicis deſignat, vt ſine virga, ſine pera, ſine calceamentis,*

Matt. 16.

[illegible] ſine [illegible]ane, ſine pecunia, hoc eſt ſubſidij ſæcularis adminicula non requirens, fide[illegible] tutus putet ſibi quo minus ea requirat magis poſſe ſuppetere. Nihil igitur diffi-cultatis tempeſtate hac obtendi poteſt, quò minus Apoſtolorum veſtigiis [illegible]entes, conuincamus non eſſe impoſsibile caſtum & ſublime Miſsio-[illegible] genus, quod à Chriſto inſtitutum fuit, dum eo modo ſe Apoſtolos [illegible]re pronunciauit, quo ipſe à Patre miſſus fuit, vbi non ſacculus, aut p[illegible]a, non armatura, vel aliud quoduis prçſidium, ſed ſola cęleſtis gratia [illegible]denter enituit.

N[illegible]que obſtat, quod Chriſtus Apoſtolique omnes miraculis orbem [illegible]rint, vel ſubiugarint, ætaſque noſtra eiuſmodi viros non ſit adepta: [illegible]ſi prud[illegible] genus ſit, quod cęleſti virtute vacuum eſt, humanis con-[illegible] explere: non obſtat, inquam: nam prçterquam quod maior verarum [illegible]m quam miraculorum gloria in orbis conuerſione reſplenduit, c[illegible]tum eſt etiam hoc ipſo ſæculo apertis miraculis Deum præſentiſ-[illegible]m non modo viris Apoſtolicis, verum & militibus fidei Catholicæ c[illegible] vtcunque agentibus affuiſſe, quemadmodum hiſtoriis Occidua-[illegible] Indiarum, & Orientalium nationum conſignatum eſt. Cum ergò [illegible] poſsit Apoſtolicarum virtutum excuſationem prætexere, & vbi [illegible]ei cauſa opus fuerit, prodigia quoque diuina ætate hac noſtra in [illegible]u ſint; efficitur certè, vt qui aliam Miſsionum rationem humanis [illegible] [illegible]nitentem exercet, ab inſtitutione Chriſti palam exorbitet.

N[illegible]militer obſtare debet, quod contra obijcitur, Miſsiones inter [illegible] nulla alia ratione poſſe perfici, niſi coniunctis humanis præſi-[illegible] Nam & Apoſtoli, talibus ſuppetiis prorſus deſtituti, ad barbariſsi-[illegible]es, promulgandi Euangelij cauſa, ſunt deſtinati. Sanctus enim [illegible] Scythis prędicauit, vt ſcribit Origenes in Geneſ. lib. 3. cap. 1. So-[illegible] in Catalogo addit non tantum Scythis, ſed & Sogdianis, Sac-[illegible]que etiam Æthiopibus verbum Dei prędicaſſe. Philippus in Aſia ſu-[illegible]re Scythis, vt Niceph. hiſt. lib. 2. cap. 39. Metaphr. in actis ipſius: [illegible] in Aſia, vt Hieron. Chryſoſt. & ceteri teſtantur. Parthis etiam [illegible]lium annunciaſſe, vetus illa inſcriptio eius epiſtolę ad Parthos [illegible]at & Indis, vt declarant literę Patrum Societatis IESV, qui nu-[illegible]pſis regionibus ſacrum Euangelium reſtituerunt, datę anno Do-[illegible] 1555. Thomas Parthis, vt Euſeb. hiſt. lib. 3. cap. 1. Ruffin hiſt. lib. 1. [illegible] Medis item, Hircanis, & Brachmanis, vt Chryſoſt. Homil. [illegible] Apoſt. & alij Patres affirmant. Addit his Indos Hieronym. Oſorius [illegible] grauiſsimus Indicarum rerum noſtri temporis ſcriptor, lib. 3. [illegible] non tantum Brachmanis, ſed & Taprobanę inſulę Euangelium [illegible]e, ſcribit Niceph. hiſt. lib. 2. cap. 50. ante eum idem affirmare [illegible]r Th[illegible] de [illegible]egibus, Bartholomęus Indis, lato ſecum volu-

mine Euangelij Matthæi prędicauit, teſte Euſeb. hiſt. lib. 5. cap. 10. Matthęus Æthiopibus, vt idem Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1. Socrat. lib. 1. c. 15. & alij retulerunt. Matthiam denique, præter ea quæ de ipſo leguntur in Actib. Apoſtolorum, non tantum in Iudæa, ſed & in vlteriori Æthiopia Euangelium prædicaſſe, ſcribit Sophronius apud Hier. de Script. Eccleſiaſt.

Agamus igitur de ceteris nationibus, non tantum ab Apoſtolis, ſed ab alijs etiam verbi Dei præconibus, ad fidem conuerſis. Nónne maxima fuit quondam barbaries priſcorum Germanorum, ac Saxonum antiquorum, de quibus Fortunatus Poëta:

Aſpera gens Saxo, viuens quaſi more ferino.

Quod ſi deſcendamus ad alias etiam gentes Septemtrionales, vt fuerunt Sarmatæ, Pannonij, ac Hungari, de quibus antiqui auctores, præcipuè Regino ſic ſcribit: *Viuunt Hungari non hominum ſed beluarum more: carnibus, vt fama eſt, crudis veſcuntur, ſanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim diuidentes, veluti pro remedio deuorant, nulla ratione flectuntur aut miſeratione afficiuntur.* Quid verò referam de priſcis Polonis, de Erulis, Ruſſianis, alijſque Borealibus nationibus, quàm fuerint atroces, & beluis ſimillimi? Qui plura ſcire deſiderat, legat proprios illorum ſcriptores. Ac denique innumerę aliæ barbarorum regiones, per prædicatores ſancti Euangelij humanis præſidijs prorſus deſtitutos, ad fidem humanitatemque, ac vitæ ciuilis rationem ſunt perductæ. Si verò his nationibus Indorum, aliorumq́ue noſtri ſæculi barbarorum perfidiam, ac mores feritatemque comparemus, longè ſunt illis inferiores: quare in illis ad fidem conuertendis, non videtur recedendum ab antiqua Apoſtolicaq́ue Miſſionum forma; ſed, reiectis humanis præſidijs, in vno Deo ſpes tota caſto corde erit collocanda.

CAPVT II.

De forma & methodo proponendi Euangelium Infidelibus, ac de munere principali Miniſtrorum in hac parte.

ALiter fidei myſteria Gētilibus, aliter Iudæis hæreticiſve ſunt proponenda: at nec tam his quam illis certa nequit præſcribi forma diuina myſteria edocendi. Deinde aliter cū ſapientibus, aliter verò cū inſipientibus & barbaris agendum: vt vno verbo dicam, methodus ac modus in fidei veritatibus euangelizandis vt plurimum pendent ex circumſtantijs

temporum

temporum perſonarum, nationum, loci, ac proinde hoc miniſtrorū prudentiæ relinquendum.

Illud tamen frequentius obſeruetur, vt prius contrarij errores deſtruantur, ac poſtea veritas Catholica ſtatuatur: hoc enim & ordo naturæ poſtulare videtur, vt prius gramina herbæque infructuoſæ eradicētur, antequam ſemina terræ mandentur. Quare etſi in diſputationibus contra Infideles de fidei myſterijs non ad hoc conari debeamus, vt fidei veritatem rationibus neceſſarijs & euidentibus demonſtremus: hoc enim ſublimitati & excellentiæ fidei derogat, quæ non ſolum humanas mentes, ſed etiam Angelicas excedit: poſſumus tamen duo in diſputationibus intēdere: vt optimè adnotauit D. Thom. lib. 1. con. gent. c. 9. *Primum contrariorum errores deſtruere, ac fidem noſtram non eſſe impoſſibilem nec contra rationem naturalem defendere. Hoc enim eſt quod* D. *Petrus monet, vt ſimus parati reddere rationem de fide noſtra. Alterum verò eſt fidei noſtræ myſteria oſtendere eſſe euidenter credibilia, & digna, vt eis omnes teneantur, auditis tantis motiuis, aſſenſum præbere.*

Illud præterea notatione dignum videtur, dogmata fidei Chriſtianæ ita omnem noſtri intellectus capacitatem excedere, vt nulla ratione naturali lumine poſsint inueſtigari: tum ob noſtri intellectus debilitatē, tum ob naturæ diuinæ magnitudinem, ac maieſtatem: vt ſol qui etſi natura ſua lucidiſsimus ſit, tamen quia noſter aſpectus eſt imbecillis pati non poteſt ſolis fulgorem. Conuenienter tamen imò & neceſſariò vt fide tenenda hominibus proponuntur, vt ea quæ de Deo naturali illuſtratione conſequi non poſſumus fidei miniſterio, Dei ope & beneficio obtineamus. Hanc verò doctrinam D. Thom. 1. cont. gentiles c. 5. hac inter alias ratione demonſtrat: *Nullus* (inquit) *deſiderio & ſtudio in aliquid tendit, niſi ſit ei præcognitum. Qui ergò ad altius bonum, quàm experiri in præſenti vita poſsit humana fragilitas, homines per diuinam prouidentiam ordinantur, vt in ſequentibus inueſtigabitur; oportuit mentem euocari in aliquid altius, quam ratio noſtra in præſenti poſsit pertingere, vt ſic diſceret aliquid deſiderare, & ſtudio tendere in aliquid, quod totum ſtatum præſentis vitæ excedit. Et hæc præcipuè Chriſtianæ Religioni competit, quia ſingulariter bona ſpiritualia promittit: vnde & in ea plurima humanum ſenſum excedentia proponuntur. Lex autem vetus quæ temporalia promiſſa habebat, pauca propoſuit, quæ humanæ rationis inquiſitionem excederent. Secundum etiam hūc modum Philoſophis cura fuit, (vt patet 7. & 10. Ethicorum) ad hoc, vt homines à ſenſibilium delectationibus ad honeſtatem perducerent: oſtendere eſſe bona his ſenſibilibus potiora, quorum guſtu multò ſuauius, qui vacant actiuis vel contemplatiuis virtutibus, delectantur.*

Eſt etiam neceſſarium huiuſmodi veritatem ad credendum hominibus proponi, ad Dei cognitionem veriorem habendam. Tunc enim ſolùm verè Deum cognoſcimus, quando ipſum eſſe credimus ſuper omne id, quod de Deo cogitari ab homine poſsibile eſt.

eſt, eò quod naturalem hominis cognitionem diuina ſubſtantia excedit, vt ſupra oſtenſum eſt. Per hoc ergò, quod homini de Deo aliqua proponuntur, quæ rationem excedunt, firmatur in homine opinio, quod Deus ſit aliquid ſupra id, quod cogitari poteſt. Hactenus D. Thom. Quibus illud in confirmationem adiungi poteſt: quia veritas fidei eſt maximè noſtro intellectui conſentanea: & quantumuis eam ratio naturalis non aſſequatur, non capiat, non demonſtret, conuincitur tamen ad eam credendam hiſce rationibus. Prima, quia intellectus noſter probè nouit, ſe eſſe ſatis infirmum: at Deum eſſe ſubſtantiam immenſam, vt non magis eam poſsit capere, quam vniuerſam pelagi aquam intra vaſculum exiguum concludi liceat.

Quin etiam experimento docemur, plurima fieri, quę reuera mira eſſe agnoſcimus, admiramur, ſuſpicimus, cauſam eorum ignoramus, quo pacto fiant neſcimus. Item multa ſunt in ſtirpibus, gemmis, metallis, & animantibus vires, & facultates, quæ noſtram notitiam effugiunt: quid ergò mirum, ſi multa diuina ſint, quæ nos omnino lateant? Et ſicut vires rerum abditas, & occultas credimus, etſi nos fugiunt: ſic multa diuina oportet nos credere, licet noſtræ mentis captum exſuperent. Atqui licet multa diuina aſſequamur, intelligimus tamen eſſe creditu digniſsima, atque à ratione non abhorrentia, non abſurda, non incommoda. Addo mentem noſtram, naturali ratione ductã, cognoſcere Deum eſſe primam & ſummam veritatem, quæ nec falli, nec fallere, nec mentiri poteſt, & omne dictum à Deo eſſe veriſsimum, atque certiſsimum, quamuis homo id intelligendo non conſequatur, ſed ſimul etiam intelligit, quæ Chriſtianorũ lex de Deo ſupernaturalia præcepta tradit, ac docet, tametſi naturali ratione non probantur, digniſsima eſſe creditu, eſſe admodum conſona, nihil cum recta ratione pugnare: ergò natura duce mens credit prudenter ac ſapiẽter, credibilia eſſe, quæ lex Chriſtiana præſcribit.

Nemo item eſt, qui non probè norit, homines non poſſe viuere, quin multa credant, quamuis ea clarè non videant. Et adeò verum eſt hoc, vt licet certò experiamur, homines ſæpe alios deludere, labi, errare, mentiri, plurima tamen vera eſſe arbitremur ſolùm quia ijs, qui ea dixerunt, fidem habemus. Si ergò viuere non poſſumus, quin multa ſolo hominum teſtimonio, & auctoritate credamus, quid mirum ſi plurima diuina ſint, quæ ratione non comprobata, diuino tamen teſtimonio patefacta credamus? Quare multa ſunt, quæ etſi ratio naturalis non probet, conuenienter hominibus credenda proponuntur, quibus ipſi fidem tenentur adhibere, maximè ſi teſtimonijs grauiſsimis confirmentur.

Eſt autem deinde conſiderandum, in fide duo eſſe perpendenda. Primũ eſt aſſeſus hominis in ea quæ ſunt fidei, & quæ à Deo credenda nobis menia prædicatione proponuntur. Secundum ipſa res, ſiue myſteria fidei propo-

propoſita. Vt igitur quis aſſenſum præbeat, duo itidem deſiderantur: primum doctrina fidei, congruenter exterius propoſita, miraculiſque viſis, vel perſuaſione hominis congruentibus teſtimonijs, confirmata. Alterum eſt, Deus interius hominem permouens, tam intellectum illuſtrans, quàm voluntatem alliciens, vt rebus propoſitis aſſentiatur: & hæc eſt potiſsima cauſa, & origo noſtræ fidei. Nam experientia conſtat, non ſufficere fidei externam prædicationem: videntium enim idem miraculum, & audientium, vel legentium vnam doctrinam quidam credunt, quidam non credunt: quare oportet vt alia cauſa potentior accedat, Deus ſcilicet interius mouens. Adhuc tamen ſine fidei propoſitione nihil fit, quomodo enim credent ſine prædicante? Quare cùm à fidei propoſitione, & ſimul à confirmatione, qua oſtendatur fidei noſtræ credibilitas, pendeat ſufficiens fidei propoſitio, imò & totum negotium conuerſionis, quantũ eſt ex parte miniſtrorum, eorum ſcopus inter infideles eſſe debet fidei veritates proponere, eaſque firmiſsimis argumentis ornatas corroborataſque demõſtrare, ita vt ſufficienti propoſitione omnibus conſtet, fidei noſtræ myſteria eſſe vera, à Deo reuelata, fide digniſsima, & neceſſariò credenda ad ſalutem. Nec ſufficit infidelibus oſtendere, probabilia eſſe noſtræ Religionis myſteria, vt credantur tanquam à Deo reuelata. Vnde D. Tho. 2. 2. quæſt. 2. art. 4. neminem putat crediturum prudenter, niſi putet eſſe euidenter credibilẽ doctrinã fidei: cuius ea ratio reddi poteſt: quia quãdo alicui proponitur ſermo, ſi aliàs nõ ſit manifeſtus vt credatur, indiget vt ab eo confirmetur: vnde cùm res fidei ſint ſupra humanam rationem, neceſſarium eſt adhibere aliqua teſtimonia, quibus ſermo prædicantium confirmetur: manifeſteque oſtendatur huiuſmodi ſermonem proceſsiſſe à Deo. Vnde Dominus diſcipulos ad prædicandum mittens, dixit: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, &c.* Et alibi: *Illi autem prædicarunt vbiq̃, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Miracula igitur voluit Deus per ſuos Apoſtolos, & per alios verbi prædicatores, ſæpiſsimè fieri in confirmationem Euangelij, vt manifeſtè oſtenderetur, huiuſmodi doctrinam proceſsiſſe à Deo, dum prædicantes ea mirabilia præſtiterunt, quæ ſolus poteſt facere Deus. Vnde Auguſtinus libro de ſpiritu & litera c. 34. *Nec enim* (inquit) *anima rationalis credere poteſt, ſi nulla ſit vocatio vel ſuaſio cui credat.* Quare non ſufficit reuelatio myſteriorũ fidei, niſi adſint motiua, quæ moraliter neceſſaria ſunt, vt infideles perſuaſi de fidei noſtræ credibilitate, ei præbeant aſſenſum. Quam ob cauſam ſancti Euangelij miniſtris maximè enitendum eſt, vt dum fidei myſteria proponunt, tam ex miraculis iã factis, quàm ex alijs grauiſsimis argumẽtis, (quę in prõptu ſemper habere debent, ad oſtendendam euidenter fidei noſtræ credibilitatem) ea confirmare nitantur.

Matt. 10. *Mar. vlt.* *D. Auguſt.*

CAPVT III.

Fidei Chriſtianæ myſteria eſſe euidenter credibilia demonſtratur tam ſecundum ſe, quàm comparata cum alijs ſectis.

PRimò ſe offert conſiderandum, fidem Chriſtianam eſſe quaſi Solem quendam, qui radios lucis clariſsimos ex omni parte diffundit, vt clariſsimè per eos cognoſci poſsit. Habet enim plurimas notas ſiue teſtimonia ac ſigna, quæ eam diſcernunt ab omni falſa religione Paganorũ, Iudæorum, & Hæreticorum. Et licet non efficiant euidenter verum, ipſam eſſe veram Dei Eccleſiam, tamen efficiunt id euidenter credibile. Nam euidenter verum dicitur, quod vel in ſe, vel in ſuis principijs videtur: euidenter verò credibile illud, quod non videtur nec in ſe, nec in ſuis principijs, habet tamen tot, & tam grauia teſtimonia, vt quilibet vir ſapiens meritò id credere debeat: vt ſi iudex videat hominem à latrone occidi vel vulnerari letaliter, & poſtea mori, habet euidentiam clariſsimam veritatis, quod ille latro ſit homicida: ſi autem cædem fieri non videat, ſed habeat viginti teſtes, viros grauiſsimos, qui dicunt ſe vidiſſe, habet euidentiam credibilitatis. Dicimus ergò hæc teſtimonia ſiue motiua, quæ afferemus, non facere euidentiam veritatis ſimpliciter: quia alioquin nulli inuenirentur, qui id negarent: ſicuti nemo inuenitur, qui neget ſententias, quas Mathematici demonſtrant veras eſſe: ſed tamen efficiunt euidentiam credibilitatis, iuxta illud: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* (Pſal. 92.) Apud eos autem, qui admittunt Scripturas diuinas & hiſtorias, ac veterum Patrum ſcripta, faciunt etiam euidentiam veritatis: tametſi enim articulorum fidei veritas non poteſt nobis eſſe euidens abſolutè, poteſt tamen eſſe euidens ex hypotheſi, id eſt, ſuppoſita veritate Scripturarum: quod enim Scriptura euidenter deducitur, eſt euidenter verum ſuppoſitis Scripturis. Illud denique præmittendum duximus, quod etſi ſingula argumenta non probent euidenter myſteria fidei eſſe digna vt credantur, omnia tamen ſimul, & quaſi in agmen redacta, euidentiam faciunt credibilitatis fidei noſtræ, vt apertè ſequentibus motiuis oſtendemus.

Primum motiuum deſumitur ex auctore noſtræ doctrinæ ac fidei, qui eſt Chriſtus, quem & extitiſſe ita certum eſt, & euidens, ſicut extitiſſe Auguſtum Cæſarem, & illum fuiſſe primum doctorem ipſimet aduerſarij concedunt, qui propterea fideles maximè perſecuti ſunt, quod in crucifixum.

fixum crediderunt: & non docuiſſe falſa, vel ex ignorantia, vel ex malitia manifeſtiſsimum etiam eſt ex ipſa doctrina, prædicatione, reſponſis, & Prophetijs Chriſti, & ex eius demum vitæ innocentia, cuius teſtimoniũ, præter teſtes fide digniſsimos, Ioannem Baptiſtam, cuius ſanctitatem nō negant Iudæi, aut Apoſtolos, quos incredibile eſt aut malitia fuiſſe mentitos, cùm nulla ſpe temporalis commodi aut honoris Chriſti vitam prædicarint, aut ex ignorantia, cùm magna ex parte ea prædicarent, quæ ſuis oculis viderant, habemus teſtes ipſos inimicos: vulgatum enim eſt illud Ioſephi lib. 18. Antiquitatum, & Tiberij apud Tertullian. lib. contra Celſum, & Porphyrij lib. de Reſponſis, vbi ait: *Deos gentium pronunciaſſe Chriſtum fuiſſe ſapientem, & pium*. Hoc argumento vtuntur Chryſoſtomus Oratione 2. & 3. contra Iudæos, & Auguſtinus lib. De cathechizandis rudibus c. 24. *Ioſephus. Tiberius. Porphyrius.*

Secundum motiuum ex Prophetijs: nam hæ non poſſunt eſſe niſi à Deo, vt patet tum ex illo Iſaiæ: *Annunciate nobis, quæ ventura ſunt, & dicemus, quod dij eſtis*. Vnde & dæmones ad perſuadendam deitatem conati ſæpè fuerunt prædicere futura: vnde dabant reſponſa & oracula, vel manifeſta, quando res erant futuræ in cauſis naturalibus, vel amphilogicè, & æquiuocè, quando erant futuræ, & dependentes à cauſis liberis. Tum ratione, quia nullo modo naturaliter deueniri poteſt in cognitionem futuri contingentis, conſequentis nimirum libertatem humanæ vel diuinæ voluntatis. Non enim ex aliquo obiecto naturali: nam hoc maximò eſſet ipſamet voluntas, quę tamen ſi ſit diuina, eſt nobis inintelligibilis: ſi humanæ, vt patet experientia, ipſa ignorat, quid volitura ſit. Neque ex ipſa potentia intellectiua, nam huius obiectum naturale eſt dependens à ſenſibus & cauſis naturalibus. Hoc argumento vtuntur Iuſtinus in Quæſtionibus ad ortodoxos q. 2. & 146. Tertullian. in apologetico c. 20. Chryſoſtom. Homil. 18. in Ioan. Auguſt. de conſenſu Euangel. à c. 28. vſque ad finem. *Iſaia 41.*

Quod verò de noſtra fide & myſterijs ſint particulares prophetię, quarum fuit certiſsimus euentus, patet tum ex veteri, tum ex nouo teſtamēto, nam in illo plures ſunt, de Chriſti incarnatione, natiuitate, morte, &c. in hoc verò ſæpè legimus Chriſtum, & Apoſtolos multa prædixiſſe de Eccleſiæ propagatione, gentium conuerſione, perſecutione Chriſtianorum, quæ quotidie videmus impleri, vel impleta eſſe, & quę nondum ſunt impleta. Ex his, quæ iam completa ſunt, certò colligere poſſumus implēda eſſe, vt aſſerit Auguſt. 12. de Ciuit. c. 10.

Tertium motiuum eſt ex antiquitate noſtræ doctrinæ: quo motiuo vtuntur multi Patres, & præſertim Auguſt. Epiſt. contra fundamentum Manichæi cùm ait: *Nam ſi de fide vnius Dei, quam habemus, loquamur, hæc antiquitate præcedit, & idololatriam, & omnes ſectas Philoſophorum, atque Gentilium:*

vt probant Iuſtinus in ſuo adhortatorio ad gentes, Lactantius lib. 2. Diuin. inſtit. c. 14. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iul. Auguſt. 18. de Ciuit. cap. 18.

Si verò loquamur de ſacris litteris in quibus habetur hæc fides, quam nos habemus, illæ longè anteceſſerunt omnia profanorum monumenta, vt oſtendunt Ioſephus lib. 1. contra Appionem, Iuſtinus Apologia 2. Tertull. in Apologet. cap. 19. & alij.

Si demum de Chriſti, & Apoſtolorum doctrina loquamur, illam apud nos ſemper, & omnino illæſam permanſiſſe, probatur tum ex continua ſucceſsione Epiſcoporum à D. Petro vſque ad nos. Quo argumento fidem, & Eccleſiam noſtram eſſe antiquiſsimam, & Apoſtolicam, & veram probant Irenæus lib. 3. c. 3. Tertull. lib. de præſcript. c. 6. & 11. & Hieron. contra Luciferian. circa finem. Tum ex perpetuo nomine Chriſti, & Apoſtolorum, quod ſibi retinuit noſtra fides, & religio, ita vt licet hæretici tam antiqui quam moderni conati ſunt varia nomina Catholicis imponere, nunquam tamē potuerunt illos appellare ex particulari auctore, ſed ad ſummum ex particulari illo dogmate, quod illi impugnabant. Sic Mōtaniſtæ vocarunt Catholicos Phiſicos, ideſt, animales, eò quod nolebant ſeruare tres quadrageſsimas, quas illi ieiunabant: & Caluiniſtę Papiſtas?

Quartum motiuum eſt ex ſanctitate doctrinæ noſtræ. Quo argumēto vtuntur Tertulian. in Apologetico c. 39. & Iuſtin. Apologia 2. Nam fides noſtra ea docet, quæ rationi congua ſunt, & ad mores conformandos reſpectu Dei, proximi, & ſui ipſius, & ad rectè vitam inſtituendam valde conferunt; iuxta illud Pſal. *Lex Domini immaculata conuertens animas.* (Pſal. 116.)

Quintum motiuum eſt ex admirabili ac diuino modo promulgandi fidem: qui ſatis expreſſe declarat illam non niſi à Deo eſſe poſſe. Conſiſtit autem admirabilis ille modus in his. Primò quod fides promulgata eſt à pauciſsimis hominibus, ijſque indoctis, & rudibus nulla nobilitate claris, & pauperibus. Secundò quod illi ea docebant, quæ magna ex parte hominum voluntatibus repugnabant, quæque erant ab omnium ſenſibus remota, & ad intelligendum, & faciendum perdifficilia. Tertiò quod adducebant homines ad hanc fidem, non ſpe alicuius commodi, vel lucri temporalis, ſed ſola ſpe bonorum ęternorū, quæ non videntur. Quartò quod hanc doctrinā eorum prædicatione plurimi ſapientiſsimi, eloquentiſsimi, nobiliſsimi, ac ditiſsimi, vna viveritatis Domino cooperante, victi ac ſuperati, relictis patrijs religionibus, quàm libentiſsimè receperint. Hoc argumento, cuius maximam vim voluit Apoſtolus à Corinthijs intelligi: (Corinth. 1.) *Videte fratres vocationem veſtram, quia non multi ſapientes, non multi nobiles &c.*

vtun-

utuntur Patres Iuſtinus Apolog.2.Chryſoſt.Homil.34.in Matth.Aug.lib. 22.de Ciuit.c.5.Damaſ. c.4.de fid.c.4.

Sextum motiuum ſumitur ex miraculis: quorum vis fuit maximè inductiua ad recipiendam fidem, vt patet Ioan. 5. vbi Chriſtus Dominus, *Ego*, inquit, *maius teſtimonium habeo ipſo Ioanne Baptiſta: opera, quæ ego facio, ipſa perhibent teſtimonium de me.* Vnde & Nicodemus Ioan. 3. *Scimus*, inquit, *quia à Deo veniſti: nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi ſit à Deo.* Et propterea Deus, Exod.4. Moyſi dicenti fore vt populus Hebręus non crederet ſe à Deo profectum fuiſse, dedit poteſtatem miracula faciendi: & vt Ioanni Baptiſtæ fides adhiberetur in teſtimonio, quod de Chriſto Domino præbuit, voluit Deus, vt in eius natiuitate plura miracula contingerēt. Et Chriſtus Dominus, præcipiens Apoſtolis Euangelij prædicationem, ſubdit dicens: *Euntes prædicate &c. ſigna autem eos qui crediderunt hæc ſequentur.* Eſt autem miraculum apertiſsimum motiuum ad confirmandam fidem, ſiue illa conſiderentur per ordinem ad credentes, quia cum naturale ſit homini ex effectibus cauſas inueſtigare (hac enim methodo omnes ſcientiæ traditæ ſunt) ex miraculis, tanquam ex effectibus ſupernaturalibus cauſæ ſupernaturales puta veritates fidei colligi poſſunt; ſiue conſiderētur ſecundum ſe, quia euidens eſt miraculum à ſolo Deo fieri poſſe, & Deum non effecturum illud in confirmationem falſitatis. &c. Ideò hoc argumento præter Patres, Chryſoſtomum tom. 3. in 2. Cor. Tertullian.in Apologetico cap.27. Arnobium lib.1. Auguſtin.10.de Ciui.cap.12.lib.16.17. vſus eſt ipſe Chriſtus: *Si mihi non vultis credere, operibus credite &c.*

Ioan.3.
Exod.4.
Ioan.10.

Multipliciter autem ex Apoſtolorū; & Chriſti miraculis oſtendebatur, doctrinam, quam prædicabant, eſſe à Deo reuelatam. Primò ex multitudine illorum: Secundò ex magnitudine, & varietate: Tertiò ex modo operandi: aliquando ex cerimonijs, vt cū viſum reſtituit luti contactu: aliquando ex ſolo imperio, ſine vlla vel cœli & aſtrorum influentia, vel applicatione actiuorum ſuis paſsiuis; quale illud: *Adoleſcens tibi dico, ſurge, volo, mundare & imperabat ventis, &c.* 4. Ex circumſtantia virtutum moralium: ſic Marci. 8. ex miſericordia pauit turbam propter gloriam Dei: Ioan. 17. *Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus ſuper terram.* Similiter in Apoſtolis videntur quædam & mirabiliora: nam ſola Petri vmbra ſanabat. &c.

Obijcies, miracula, quæ circumferuntur de Chriſto & Apoſtolis, verè non fuiſſe facta, quod hiſtorici gentiles eorum temporum nullam illorum fecerint mentionem.

Secundò, dato quod facta fuerint, fuiſſe præſtigioſa & falſa, cùm ſimilia fieri poſsint artibus magicis, & facta narrentur à gentilibus, quæ tamē nos negamus à Deo proceſsiſſe.

Tertiò, licet fuerint vera miracula, nihil tamen illa valere ad confirmā-

Digitized by Google

dam noſtrā fidem: nam interdum vera miracula facta etiam fuerunt ab ijs qui falſam fidem profitebantur, vt à gẽtilibus & hęreticis, vt referunt Valerius Max. lib. 8. Lactan. lib. 2. Sozomenus lib. 1. cap. 14. & Auguſtinus li. 21. de Ciuit.

Ad primam Reſpondeo, Chriſti miracula nõ ſolũ narrari à noſtris, ſed etiam ab alienis, vt à Ioſepho, à Lentulo Epiſtola ad Senatũ Romanum, quæ extat apud Euſebium lib. 2. hiſt. Et de Chriſtianorum miraculis cõſtat in hiſtorijs gentilium, & Annalibus Imperatorum, vbi habetur Imperatores aliquos ob beneficia miraculoſè recepta, propter Chriſtianorum orationes, gratos illis fuiſſe, vt de legione Chriſtianorum, quæ ſub M. Aurelio pluuiam, & victoriam miraculoſé obtinuit, refert Niceph. lib. 4. cap. 12. Quod ſi perpauci gentiles de Chriſto, & Apoſtolorum miraculis ſcripſerint, id fuit factum, primò inſtinctu dęmonis. Secundò, quia metuebant Imperatores, qui puniebant Chriſtianos, vt ſacrilegos, & eorum fautores. Tertiò, quia non intelligebant vim horum miraculorum: nam illa tribuebant artibus magicis. Quartò, non eſt mirum, quod hoſtes noſtri ea non referunt, quæ faciunt in noſtræ fidei confirmationem.

Ad ſecundam Reſpondeo cum Aug. lib. 10. de Ciuit. cap. 6. Euſeb. lib. 4. & 5. hiſt. & Tertullian. in Apologetico cap. 22. & 23. Chriſtum verè ſuſcitaſſe mortuos, illuminaſſe cæcos, prædixiſſe futura, & internas animi cogitationes penetraſſe, euidentiſsimum fuiſſe, vt Phariſæi nunquam auſi fuerint obijcere falſitatem, præterquam quod ſatis conſtare poteſt id ex multitudine, magnitudine, & circumſtantijs horum miraculorum: nam hęc omnia ſatis apertè indicant ea non potuiſſe fieri arte dæmonis.

Ad tertiam Dico primò ex quatuor potiſsimum differentijs inter miracula gentilium, & hæreticorum, & noſtra, illa reddi ſuſpecta, hæc verò noſtra dignoſci quàm veriſsima. Nam primò illa, vt ait Auguſtinus libro de vtilitate credendi cap. 16. fiebant ad oſtentationẽ non ad vtilitatẽ; hæc ſemper habebant coniunctam vtilitatem, & propterea ſibi hominum beneuolentiam conciliabant. Secundò ex eod. 22. de Ciuit. cap. 9. & 10. fiebant opera dęmonum ad inducendos homines, vt adorarent vel ipſos dęmones; at hæc ad adorandum vnum Deum. Tertiò illa non potuerunt fieri ad cõfirmationẽ erroris, licet daremus poſſe dæmones vera miracula facere: nam ſpectat ad prouidentiam Dei, non permittere tantum malum; hæc verò fiebant in confirmationẽ noſtræ fidei. Quartò à noſtris fiebant miracula per ſolam inuocationem nominis Ieſu, & vbique, aut vbicumque opus erat, & occaſione data, & in quacumque re, vt videre eſt in Vitis Sanctorum ab alijs ſanctiſsimis viris conſcriptis. At inter gentiles paucisſima leguntur miracula, & caſu, & non ad libitum eorum, qui ea faciebant, & multis etiam alijs adhibitis, & requiſitis, quæ illa poterant ſuſpecta

ſuſpecta reddere.

Dico ſecundò plura miracula apud hæreticos,& gentiles ab illis fuiſſe cõficta,vt ait Iuſt.in Oratione Parænet.plura itidē non exceſsiſſe virtutē rerum naturaliũ, ac proinde potuiſſe arte dæmonis:plura denique fuiſse deluſiones potius quaſdam,quàm vera miracula,ita vt ſi voluiſſent homines non temere credere,potuiſſent aperta falſitatis indicia reperire,quę tamen permiſit Deus fieri apud gentiles.Primò,quia non erant in aliquod præiudicium fidei,cùm non fierent in confirmationem erroris . Secundò ad manifeſtandam Dei prouidentiam.Tertiò ad probationem bonorũ,& pœnam malorum:nam iuſtum eſt,vt qui ſe dæmonum cultui tradiderũt, permittantur à Deo per hęc à dęmonibus illudi, cũ pręſertim ſufficienter Deus pręmunierit ſuos aduerſus hęc,vt patet in miraculis Antichriſti,quę quia magnam habebunt veritatis ſpeciem , pręmonuit nos Chriſtus de eorum falſitate, quę prędictio nos confirmauit in fide.

Dico tertiò,quandocunque peruentũ eſt in fidei controuerſia ad miracula,ſemper noſtros fuiſſe victores,vt patet ex cõflictu Moyſis & Aaron cũ Magis Pharaonis; Eliæ cũ Prophetis Baal;D.Petri cũ Simone Mago, vt narrat Hegeſippus;Eugenij Epiſc.Catholici cũ Cirola Epiſc.Arriano, vt aſſerit Gregorius Turonenſis lib.3.hiſt.c.3.Quo factum eſt, vt noſtri ſæpè prouocarent gentiles ad huiuſmodi miracula,vt aſſerũt Arnob.lib. 1.& Tertull.in Apolog.c.23. *Exod. 8.* *3. Reg. 18.*

Dico quartò,plura fuiſſe apud gentiles vera miracula virtute diuina facta,quoniam non fiebant in confirmationem erroris , ſed vt manifeſtaretur vel particularis Dei prouidentia,vel innocentia alicuius hominis, vt eſt illud de Claudia, quæ nauim,quã nemo poterat mouere,ſuo cingulo traxit,& de virgine Veſtali,quæ aquam cribro portauit.

Septimum motiuum,quo vtuntur Chryſoſtom.Hom .26. in Matth. Hieron.in c.9.Matth.Lactantius lib.3.Inſtit.diuin.c.23.ſumitur ex efficacia noſtræ doctrinæ,tum in dæmonis illius hoſtis acerrimi viribus frangendis,qui vel in idolis tacebat,vel per ea,& per obſeſſos vim Euangelicę veritatis confiteri cogebatur,vt videre eſt apud Ruffinum lib.10 . cap.10. & 19. & apud Victorem lib.1. de perſecutione Vandalica:tùm in aduerſariorum audacia coërcenda,quippe in diſputationibus illi reſiſtere non poterant:tum denique in rebus difficillimis perſuadendis,& audientium animis interius permouendis,vt de Chriſti Domini ſermonibus pluribus in locis teſtatum habetur. Nam Ioan.7.miniſtri à Iudæis miſsi ad Chriſtũ apprehendendum , id facere deſtiterunt dicentes : *Nunquam ſic locutus eſt homo,ſicut hic homo*.Et Matt.15.ac Marc.8. legimus quòd turbæ , relictis domibus,& oblitę neceſſarij cibi, integros dies, immo & triduum illum fuiſſe ſecutas. *Ioan. 7.* *Matt 15.* *Marc. 8.*

Octauum.

Octauum motiuum eſt ex conſtantia ipſius, quæ inter tot aduerſa, putà inter perſecutiones varias, multiplices, & maximas cùm ab hæreticis tum gentilibus excitatas, ſemper illæſa permanſit; cùm è contra ſectæ gentilium, & idololatria, maximè poſt Chriſti aduentum, ferè iam defecerit, & plurimę hæreſes ſint iam extinctæ, & paulatim extinguantur: quod eſt certiſsimum ſignum noſtræ fidei, doctrinam non niſi à Deo promanaſſe, vt benè argumentatur Gamaliel Act. 5. dicens: *Si opus hoc non eſt ex Deo diſſoluetur.* Hoc argumento vtuntur Tertull contra Scapulam, & Apologetico cap. vltimo Iuſtinus in Dialogo cum Triphone, Auguſtinus lib. 22. de Ciuitat. cap. 6.

Act. 5.

Nonum motiuum ſumitur ex teſtimonio infinitorum hominum pro confeſsione fidei ex omni genere, ſexu, ætate, qualitate (puta, in doctrina, nobilitate, potentia, ſanctitate,) clariſsimorum, ſumma conſtantia, & patientia morientium, multis ſignis & miraculis in eorum morte contingentibus, & admirabili conuerſione ad noſtram fidem ob eorum mortem conſtanter toleratam, & innumera ſigna ipſorum ſanctitatis tunc viſa tum infinitorum gentilium, tum eorum, quibus erat cura demandata, Chriſtianos occidendi, niſi fidem desererent. Hoc argumento vtuntur inter alios Iuſtin. Martyr in Apolog. ad Senatum Romanum, vbi teſtatur ſe maximè motum fuiſſe ad Chriſti fidem amplectendam, & Lactant. 5. Inſtit. c. *13.* & *14.* Quod argumentum optimum eſt, ſumptum cum circumſtantijs prædictis: nam conſtat multos pro tuenda hęreſi mortuos eſſe. Sic Tertullianus lib. de fuga in perſecutione & Euſeb. lib. 5. hiſt. c. 18. referunt Montaniſtas gloriari ſolitos de numero ſuorum Martyrum, & idem de Meſſalianis refert Epiphanius hęreſi 80. de Donatiſtis Auguſtinus Epiſtola 68. Verum illi, & pauci fuerunt, ſi comparentur cum noſtris Martyribus, vt oſtendunt Victor de perſecutione Vandalica, Euſeb. lib. 5. & 7. cap. 19. Nec fuere ex omni genere, ſexu, & ętate, nec in illis elucebat ſanctitas, quæ in noſtris, qui pro illis orabant ſæpè à quibus torquebantur, & illos conuertebant ad fidem: neque in eorum morte ſigna & prodigia fiebant: neque demum propterea creſcebat numerus eorum, qui hęreſim illam ſectarentur. Cum tamen ob noſtrorum Martyrum mortes incredibiliter augeretur numerus fidelium. Quod notauit Tertull. in Apol. c. vltimo, dicens ſanguinem Martyrum eſſe ſemen Chriſtianorum.

Decimũ motiuum, ex infelici exitu eorum, qui noſtram fidẽ ſunt perſecuti, & felici eorum qui illi fauerunt: quod patet multis exemplis, tam gentilium, quàm hæreſiarcharum, quæ legi poſſunt apud Medinam lib. 2. De recta in Deũ fide. Hoc argumento vtuntur Tertull. lib. contra Scapulam, & Chryſoſtomus Oratione 3. contra Iudęos.

Vndecimum motiuum, ex teſtimonijs eorum, qui Chriſti fidem non rece-

[illegible] tum de auctore noſtræ fidei,tum de ipſa fide, & ijs qui illam
[illegible] Nam Ioſephus lib.18.Antiquitatum teſtimonium perhibuit
de Chriſto. De eodem etiam Sibyllę apud Lactantium lib.1.c.5.6.& 7.De
Chriſtianis verò refert Iuſtinus in 2.Apolog.trium Imperatorum in eorũ
[illegible]ationem. Plinius etiam Secundus ex Tertull. in Apolog.c.2.
[illegible] reſcripſit Epiſtolam ad Traianum Imperatorem. Hoc argumentũ
[illegible] Aug. de Ciuit.47.maximum habere pondus ad noſtram Religionẽ
[illegible]dam.

[illegible]mum motiuum,ex fidelium generali prudentia,ſapientia,op-
[illegible] gubernatione,ſanctitate. Vnde legimus quoſdam barbaros,auditis
[illegible] Chriſtianorum,Doctores Chriſtianos poſtulaſſe. Ita Socrates
[illegible] & Theodoretus lib.4.c.vlt.Ex admirabili prudentia,in mag-
[illegible]entia graduum, & officiorũ,& pulcerrimo ordine totius Reli-
[illegible] Chriſtianæ:cum enim quæ à Deo ſunt,ordinata ſint,valde credibi-
[illegible] Religioné noſtram, vbi talis ac tãtus viget ordo,à Deo eſſe. De hac
[illegible] eſt Nazianzenus Oratione de moderatione in diſputationi-
[illegible]enda.

Decimum tertium motiuum,ex motiuis internis, puta bonis cogita-
[illegible], & illuſtrationibus, & pijs affectibus ad id, quod honeſtũ eſt &
[illegible] conſentaneum,& internis conſolationibus,quas fideles ſupra na-
[illegible]rdinem in ſe ipſis experiuntur,& varijs demum prouidentiæ mo-
[illegible]bus Deus hominem ad fidẽ conducit:quæ motiua ex D.Tho. 2.2.
[illegible]6 maius pondus habent,quam cetera motiua.

[illegible]is motiuis ſic poſſumus vna vel altera demonſtratione noſtrã cõ-
[illegible] Concluſionem. Prior ſit hæc: Illa doctrina eſt euidenter credibi-
[illegible] auctor eſt ineffabilis veritatis,& ſingularis ſanctitatis,quæ mul-
[illegible]e fuit a ſanctiſsimis viris prædicta,quę nihil contra bonos mores,
[illegible]m rationẽ continet,ſed mirabiliter confert ad vitam rectè inſti-
[illegible]a n,cum ſit ſummæ ſanctitatis,integritatis, & efficacię, quæ in ſui
[illegible]tione diuinitus probata fuit,& innumeris,ac veris miraculis cõ-
[illegible]a,quæ mirabiliter inter innumerabiles Gentilium, Iudæorum, &
[illegible]corum perſecutiones illæſa permanſit,& incredibiliter creuit,pro
[illegible]nfeſsione,ac defenſione infinitus hominum numerus cuiuſcum-
[illegible]is,ętatis,ſexus, & conditionis,tàm alacriter mortem ſubijt,cu-
[illegible] perſecutores,tam grauibus ſupplicijs multati ſunt, cuius ſanctitati,
[illegible]itati ipſimet aduerſarij vel inuiti perhibere teſtimonium co-
[illegible]am denique qui recipiebant ſuper naturæ ordinem ad illam
[illegible]ationibus affici,& allici ſentiebant,quamque complexi ſũt
[illegible]t viri ſanctitate,ſapientia,doctrina, & omni virtutum genere clariſsi-
[illegible], ſed doctrina noſtræ fidei eſt huiuſmodi, vt patet percurrenti per mo-

tiua prædicta, ergò, &c.

Altera demonſtratio, quæ præcedentem confirmat, eſt deſumpta ex diuina prouidentia: nam euidens eſt naturaliter Deum habere prouidentiam actionum humanarum, & gubernare homines in ijs præſertim, quæ ſpectant ad felicitatem æternam, & honeſtatem morum, & verum Dei cultum, ergò in his rebus grauiſsimis ad illam pertinet non permitere homines tot ſignis decipi, & præſertim eos, qui toto corde Deum quærunt, cum res fidei proponantur, vt credēdæ, quia releuatæ, & iuſtificatę à Deo; ad cuius bonitatem, veritatem, & ſapientiam ſpectat; non permittere, vt falſa tam manifeſtè ſua auctoritate confirmentur, ſed de facto permiſit Deus doctrinam Catholicam tantis argumentis confirmari, ergo euidēs eſt eam eſſe veram, & à Deo.

Ex his manifeſtè ſequitur quod doctrina noſtræ fidei cōparata cū doctrina Gentiliū, Iudæorū, & Hæreticorū omnium maximè eſt euidenter credibilis, & credenda. Prior pars probatur primo, ijſdem locis Scripturę. Secundò ratione: Euidēter credibile eſt, eſſe aliquam religionem in mūdo: nam eſt contra Dei prouidentiam permittere totum genus humanum carere vero Dei cultu & cognitione: at ſi eſt aliqua religio euidēter credibile eſt, non eſſe ſectam Gentilium vel Hęreticorū, ergò euidenter credibile eſt, eſſe illam, quàm nos profitemur. Conſequentia patet à ſufficienti partium enumeratione. Minor verò probatur: quia ſi comparetur cum ſectis Gentilium, hæ continent multa falſa contra rationes, & lumen naturale, quod obſeruarunt Iuſtinus in Adhortatorio ad hæreſes, Tertull. in Apolog. Auguſt. primis 12. libris de Ciuitate Dei. Præterea continent multa inter ſe pugnantia, vt patet in Alcorano, vt fuſè oſtendemus infra: illarumque auctores fuerunt homines improbi: ſi verò comparetur cum Iudæorum lege, non dubium, quin illam in multis excedat. Primò nonnulla ex ſignis adductis in hunc finem facta ſunt, vt reiecta Iudęorū lege Euangelium induceretur. Secundò licet Iudæorū lex ſancta ſit, & à Deo tradita, Iudæi tamen poſt Chriſti aduentum multa falſa, & abſurda docuerunt, vt videre eſt apud Sixtum Senenſem lib. 2. Biblioth. quorū ſaltē aliqua, vt vſurā eſſe licitam, omnes amplectuntur. Tertiò in prophetijs, quas non negant Iudæi eſſe à Deo, reperiuntur ea, quæ ſunt in noſtra doctrina prædicta, quę nos facta videmus, & ipſi vel inuiti experiūtur. Quo
Ioan. 5. argumento vſus eſt Chriſtus, Ioan. 5. *Scrutamini Scripturas*: & Luc. vlt. incipiens à Moyſe. Si demū comparetur, cum quacūque ſecta hæreticorum euidens eſt, has eſſe incredibiles. Nam primò earū auctores fuere viri peſſimi, vt patet ex miſerrimo & turpiſsimo eorū exitu. Secūdò in qualibet earū eſt mira doctrinæ incōſtantia, inſtabilitas, & contradictio, quod auctores earum vel pugnantia dicerent, vel quædam docerent, quæ poſtea

mutabant

[illegible]abant, vel quia paulò pôſt eorum hæreſes in plures ſectas diuiderentur, ob diſſenſionem diſcipulorum, tum inter ſe, tum à ſuo præceptore, vt contigit in Arriana hæreſi, cuius nouem mutationes breui tempore factas refert Niceph. lib. 12. c. 20. 21.

Tertiò, quia nulla eſt hæreſis, quæ non aliquid contra bonos mores, rectam rationem, rectamque exiſtimationem de Deo doceat, vt notarunt Irenæus lib. 1. & 2. contra Hæreſes Epiphan. Hęreſi 26. 27. & Auguſt. lib. de hæreſibus. Et id euidentiſsimũ eſt in hæreſibus noſtri temporis, nam negant liberum arbitriũ, Deum faciunt auctorem mali, negant iuſtos obligari præceptis. Quartò nullus hæreticus donum prophetiæ verè habuit, nullus in confirmationem ſuæ doctrinæ vera miracula edidit, ſed cùm fingerent ſe velle ea facere, ſtatim eorum doli detegebantur, quod apertiſsimum eſt ſignum falſitatis doctrinæ, cum, vt ait Chryſoſtomus Hom. 49. in Matt. & S. Thom. 2. 2. q. 178. art. 2. ad tertium, vera miracula veram fidem comitentur: contrà verò profeſſores Catholicę fidei quàmplurimi, & viri ſanctiſsimi donum prophetiæ habuerint, & in confeſsionem ſuæ doctrinæ multa miracula ediderint. Quintò quælibet hæreſum incœpit poſt prædicationem Apoſtolorum, multæque ex illis iam extinctæ ſunt, vel paulatim extinguuntur, cum tamẽ vera fides debeat eſſe perpetua in aliqua ſaltem hominum congregatione, & ab eo tempore, quo prædicari à Chriſto & Apoſtolis cœpta eſt, vſque ad finem mundi illæſa permanere, qualis eſt, quã nos profitemur, vt patet cùm ex perpetua conſeruatione eiuſdem nominis, tum ex continua ſucceſsione Epiſcoporum à D. Petro vſque ad nos. Quo argumento contra hæreticos vtuntur Patres citati in tertio motiuo ad probandum fidem & Eccleſiam noſtram eſſe antiquiſsimam, Apoſtolicam, & veram.

Obijciunt hæretici, non eſſe bonum argumentum ex hac ſucceſsione Epiſcoporum ab Apoſtolis: nam licet continuata fuerit vſque ad tempus illorum Patrum, non tamen vſque ad nos. Sed contra, nam eo modo, quo illi Patres vſque ad ſua tempora oſtenderunt illam continuaſſe, eodem nos modo vſque ad noſtra.

Obijciunt hæretici, neque hinc poſſe ſumi argumentum verę Religionis: nam licet iſti Epiſcopi ſint continuati ab Apoſtolis, iam diu tamen fidem amiſerunt, ſicut patet in Eccleſia Græcorum, qui à fide defecerunt.

Reſpondeo tamen, ex hac ſucceſsione Epiſcoporum in Eccleſia præſertim Romana optimè probari conſeruationem fidei, & Eccleſię: nam cũ Chriſtus promiſerit Petro & ſucceſſoribus, quod non deficiet eius fides, etiam perpetuitatẽ fidei promiſit Eccleſiæ Catholicæ maximè Romanæ, quæ eſt caput cęterarũm. Cum ergò videamus continuari Eccleſiã, quam Chriſtus fundauit, idem dicendum eſt de fide: & ſi alicubi dicendum eſt

veram fidem perſeuerare, ſine dubio dicendum eſt ibi conſeruari, vbi non eſt interrupta poſita ſucceſsio: quo argumēto vtuntur Hilar. 6. de Trinit. Hieronym. & alij ſupra citati.

Poſterior pars probatur: nam euidens eſt doctrinam illam, quæ nihil continet rationi contrarium, habetque tot, & tanta motiua ſuæ credibilitatis, & eſt ad ſalutem neceſſaria, nō ſolum eſſe credibilem, ſed etiam ſecundum rectam rationem credendam. Sed euidens eſt illa eſſe in noſtra doctrina, ergò præterea euidens eſt prudentis eſſe præſertim poſito præcepto de actu fidei, credere id, quod eſt euidenter credibile: ſed myſteria noſtræ fidei ſunt huiuſmodi, ergò. Dixi doctrinā noſtrę fidei eſſe euidenter credibilem, & credendam: nam argumenta poſita hoc tantum efficere poſſunt, non autem neceſſariò efficiunt, vt actu credantur: nam hoc poſitum eſt in voluntate hominis cum diuino auxilio, quod quibus datur miſericorditer datur, quibus non datur, iuſtè negatur, vel non iniuſtè aufertur, licet ſemper adſit auxilium, quo quis poteſt credere. Non tamen huiuſmodi argumenta ſunt ſuperflua. Nam primò ſuauiter diſponunt hominis mentem ad credendum. Secundò per illa refelluntur argumenta contraria. Tertiò per illa iuſtè condemnabuntur, qui illis propoſitis credere noluerunt, iuxta illud Ioan. 15. *Si non veniſſem, peccatum non haberent*. Matth. 11. *Veh tibi corozaim, &c.* Secundò ſequitur omnes fideles, ſingulos pro ſui ingenij captu, & conditione credibilium, habere euidentiam credibilitatis articulorum fidei. Eſt S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. Et probatur, quia præceptum de actu fidei non obligat, niſi poſt ſufficientem propoſitionem credibilium: ſed hæc non eſt, qua ſolum oſtenduntur probabilia eſſe, quæ proponuntur credenda: ſed quia euidenter oſtenduntur credibilia eſſe, tamque à Deo releuata, vt ſupra docui, ergò. Confirmatur: nam in rebus grauiſsimis, & difficillimis ſi quis ſimpliciter crederet abſque eo quod haberet ſufficiens argumentum, leuiter, & irrationabiliter diceretur credere: at ſufficiens argumentum non æſtimatur illud, quod tantum oſtendit probabilitatem rei, quia ſemper poteſt quis rationabiliter de oppoſito dubitare, ergò erit illud, quod euidenter oſtendit credibilitatem rei. Dixi tamen pro conditione credibilium: quia non eſt in omnibus credendis requirenda eadem euidentia credibilitatis: nam irrationabile eſt requiri eandem ad credendam rem leuem atque grauem. Dixi pro cuiuſque ingenij captu: nam non in omnibus hominibus requiritur eadem euidentia ad rem eandem credendam: nam alia requiruntur in homine ſimplici, vel in puero perueniente ad vſum rationis, alia in homine docto: in iſto enim argumenta maiora & fortiora; illis verò ſufficiunt minora, vt auctoritas parentum, vel prælatorum, vel ſapientum hominum, & doctorum conſenſus vniuerſalis Eccleſiæ, & quod doctrina, quę proponitur

Ioan. 15.

ponitur credenda, nihil continet contra rationem, & bonos mores, & alia huiuſmodi quę ſunt omnibus communia. Quod ſi aliquid horum alicui deſit, ſupplet Deus interius per gratiam cùm id ſpectet ad eius prouidentiam.

CAPVT IV.

Breuis compendioſa tamen & accurata teſtimoniorum credibilitatis noſtræ fidei collectio, ex D. Tho 1. contra Gent. cap. 6.

HViuſmodi autem (inquit D. Tho.) veritati, cui ratio humana experimentum non prębet, fidem adhibentes non leuiter credunt, quaſi indoctas fabulas ſecuti (vt 2. Petri 1. dicitur.) Hęc enim diuinę ſapientię ſecreta ipſa diuina ſapientia, quę omnia pleniſsimè nouit, dignata eſt hominibus reuelare, quod ſui pręſentiam, & doctrinę & inſpirationis veritatem conuenientibus argumentis oſtendit; dum ad confirmandum ea, quę naturalem cognitionem excedunt, opera viſibiliter oſtendit, quod totius naturę ſuperat facultatem: videlicet in mirabili curatione languorum, mortuorum ſuſcitatione, cęleſtium corporum mirabili immutatione, & quod eſt mirabilius, humanarum mentium inſpiratione: vt idiotę & ſimplices, dono ſpiritus ſancti repleti, ſummam ſapiētiam & facundiā in inſtanti conſequerentur. 2. Petri 1.

Quibus inſpectis, prædictæ probationis efficacia, non armorum violentia, non voluptatum permiſsione, & quod eſt mirabiliſsimum, inter perſecutorum tyrannidem, innumerabilis turba non modò ſimplicium, ſed etiam ſapientiſsimorum hominum, ad fidem Chriſtianam cōuocauit. In qua omnē humanū intellectum excedentia prædicantur: voluptates carnis cohibentur: & omnia quæ in mundo ſunt, contemptui docentur. Quibus animos mortalium aſſentire, & maximum miraculum eſt: & manifeſtum diuinæ inſpirationis opus, vt contemptis viſibilibus, ſola inuiſibilia cupiantur. Hoc autem non ſubitò neque caſu, ſed diuina diſpoſitione factum eſſe manifeſtum eſt ex hoc, quod hoc ſe facturum Deus, multis ante Prophetarum prædixit oraculis: quorum libri penes nos in veneratione habentur: vtpote noſtræ fidei teſtimonium adhibentes.

Huius quidem confirmationis modus tangitur Hebr. 2. *Quæ* (ſcilicet humana ſalus) *cum initium accepiſſet, enarrari per Dominum; ab eis qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis, & portentis, & varijs Spiritus ſancti diſtributionibus.* Hebr. 2.

ſtributionibus. Hæc autem tam mirabilis mundi conuerſio ad fidem Chriſtianam, indicium certiſsimum eſt præteritorum ſignorum, vt ea vlterius iterari neceſſe non ſit, cùm in ſuo effectu appareant euidenter. Etenim omnibus ſignis mirabilius, ſi ad credendum tam ardua, & operandum tam difficilia, & ad ſperandum tam alta, mundus abſque mirabilibus ſignis inductus fuiſſet à ſimplicibus, & ignobilibus hominibus: quamuis nõ ceſſet Deus etiam noſtris temporibus ad confirmationem fidei per ſanctos ſuos miracula operari.

Hi verò, qui ſectas errorum introduxerunt, proceſſerunt via contraria, vt patet in Mahumete, qui carnalibus voluptatibus permiſsis, ad quorum deſiderium carnalis concupiſcentia inſtigat, populos illexit. Præcepta etiam tradidit permiſsis conformia, voluptati carnali habenas relaxās, in quibus in promptu eſt à carnalibus hominibus obediri. Documenta quoque veritatis non attulit, niſi quod de facili à quolibet mediocriter ſapiente naturali ingenio cognoſci poſsint: quin potius vera quæ docuit, multis fabulis & falſiſsimis doctrinis immiſcuit. Signa etiam non adhibuit ſupernaturaliter facta, quibus ſolum diuinę inſpirationi conueniens teſtimonium adhibetur: dum operatio viſibilis, quę non poteſt eſſe niſi diuina, oſtendit Doctorem veritatis viſibiliter inſpiratum: ſcilicet, dum dixit ſe in armorum potentia miſſum, quę ſigna & latronibus & tyrannis non deſunt. Et etiam non aliqui ſapientes in rebus diuinis, & humanis rebus exercitati, à principio crediderunt. Sed homines beſtiales, in deſertis morantes, omnis doctrinę diuinę prorſus ignari, per quorum multitudinem alios armorum violentia in ſuam legem coëgit. Nulla etiam diuina oracula prçcedentium Prophetarum ei teſtimonium perhibent: quin potius quaſi omnia & veteris & noui teſtamenti documenta fabuloſa narratione deprauat: vt patet per eius legem inſpicienti. Vnde aſtuto conſilio libros veteris & noui teſtamenti ſui ſequacibus non reliquit legendos: ne per eos falſitatis argueretur. Et ſic patet quod eius dictis fidem adhibentes leuiter credunt. Hactenus D. Thomas.

Tria ſunt potiſsimum fundamenta, ſi attentè expendantur, quibus D. Thom. noſtræ fidei veritates confirmat. Primum, miracula ab Apoſtolis in fidei confirmationem edita. Secundum, mundi conuerſio conſiderata, & expenſa cum mirabilibus circumſtantijs, nempe à quibus fuerit facta hęc conuerſio, & qui fuerint conuerſi, quibus medijs, & quomodo, quibus ſuperatis difficultatibus, & alijs innumeris impedimentis. Tertium deſumitur ex prędictionibus Prophetarum.

Verum hæc dicet aliquis valere quidē ſatis aduerſus Iudæos, qui Prophetarum libris & oraculis fidem habent, contra Ethnicos verò Prophetis Hebræorum minimè credentes, infirma eſſe & inualida. Sed non ita

eſt,

Digitized by Google

eſt. vaticinia enim Prophetarum multis ſæculis ante Dominum edita, literiſque conſignata, cũ in Domino noſtro perfectè impleta cernantur, veram eſſe ipſius fidem & doctrinam, apud omnes etiam gentiles apertè demonſtrant. Nec poteſt gentibus ea ſuſpicio incidere, ne forte libri Prophetarum à Chriſtianis ſuo ipſorum arbitrio, ex vſu ſuo fuerint conficti, quippe eos Chriſtiani à Iudæis, Chriſtiani nominis infeſtiſsimis hoſtibus, acceperunt: penes quos illi hodiéque ſunt, & fuere olim per annos plus mille & quingentos ante Chriſti aduentum. Quin imò ob eam maximè cauſam diuino conſilio factũ eſſe teſtantur D. Hier. ſuper c. 16 Iſaiç, Aug. lib. 18. de Ciuit Dei c. 46. Theod. Orat. 10 de Prouidẽtia, Iudæos per omnes gentes vſquequaque diſperſos eſſe, vt quæ à Chriſtianis prædicantibus Euangelium Prophetarum vaticinia proferrentur, ea gentes in Iudçorũ libris legentes, non eſſe Chriſtianorum figmenta intelligerent: quin Euãgelium tot tamque manifeſtis antiquorum vatum oraculis cõfirmatũ, pronioris aſſenſu ſtudioque amplecterentur. Quapropter mihi quidem vehementer probatur ſententia illa D. Auguſtini, quç eſt in 44. c. lib. 11. de Ciuit. Dei: *Nihil eſt* (inquit) *firmius ad conuincendos quoſlibet alienos, ſi de Euangelij veritate contenderint, noſtroſq; fulciendos, ſi rectè ſapuerint, quàm vt diuina prænuntia de Chriſto ea proferãtur quæ in Iudæorum ſcripta ſunt codicibus, quibus auulſis à ſedibus propriis ſedibus. & propter hoc teſtimonium toto orbe diſperſis, Chriſti vſquequaque creuit Eccleſia:* Nec verò ſolos Iudæos teſtes huius rei habemus, *ſed etiam idipſum gentes teſtificantur: Namque annis circiter 300. ante ortum Domini noſtri in terris, flagitante Philadelpho, ſecundo poſt Alexandrum Magnum Aegypti Regẽ, (id quod in Iudæorum & Gentium hiſtorijs eſt proditum) ex Hebræo ſermone ſacri libri veteris teſtamenti, per duos & ſexaginta interpretes Hebreæ gentis ſapientiſsimos in Græcum ſermonem ſunt conuerſi: quorum librorum & fama & notitia per omnes gentes peruagata eſt.*

Obijcies etiam de miraculis, quare nunc miracula non fiant, cum ea ſint præcipua noſtræ fidei teſtimonia. Sed de hac re ſequenti Cap. dicemus.

CAPVT V.

De confirmatione doctrinæ Euangelicç ex ſignis & miraculis; & quare nunc miracula non ita frequenter fiant.

MVlta fuiſſe facta ſigna & miracula & à Prophetis, & ab Apoſtolis, vt Chriſtiana firmaretur doctrina, nemo eſt qui dubitat. Atque eſse

neceſsaria

neceſſaria miracula, vt mundus Chriſtianæ prædicationi fidem adhiberet meritò cenſuit D. Auguſt. 22. de Ciuitate Dei c. 8. quorum omnium miraculorum finis non alter fuit, quam ad conciliandam auctoritatem miniſtris, & vt Chriſtianæ doctrinæ fides adhiberetur. Quare prudenter admodum illos omnes feciſſe conſtat, qui propter miracula, quæ à Chriſto vel Apoſtolis fieri cernebant, eorum dictis fidem adhibebant. Vnde multi ſolent quærere & admirari, quare cum miracula ſint adeò efficacia, noſtra ætate in prędicatione S. Euangelij apud infideles miracula non cernantur, quæ Chriſtus ſuis promiſiſſe videtur maximè Euangelij prædicatoribus Marci vlt. *In nomine meo dæmonia eÿcient*, &c. Nulla enim eſt ita facilis ac certa via, ad conuerſionem gentium, quàm vitę innocentia, ſignorum ſplendore decorata.

Huius autem dubitationis triplex poteſt eſſe ſolutio. Prima, multa fuiſſe facta miracula, etiam poſt tempora Apoſtolorum, & noſtra etiam ætate in nouo orbe quamplurima, etiam per milites, de quibus præclarè Thomas Bozius De ſignis Eccleſiæ lib. 5. ſig. 11. c. 2. & lib. 12. ſig. 57. vbi miracula à viris ſanctiſsimis hac noſtra ætate edita recenſet: Inprimis, inquit, cum Chriſtophorus Columbus in Indias Occidentales nobis antea ignotas primùm ſimul cum ſuis ſocijs peruenir, in omnibus earum locis hoc miraculum commune erat. Nam cum paſsim dæmones ederent reſponſa; vbi Euchariſtiæ Sacramentum per noſtros in aliquo loco reponebatur, continuò dæmones obmuteſcebant: & cum crebris terræmotibus terræ conquaſſarentur, & frequentibus tempeſtatibus miſerè etiam deformarentur; nunc noſtra religione recepta, non ita contingit. Hoc vniuerſis his regionibus commune: ſpeciatim verò accidit, vt Chriſtophorus Columbus in inſula, quam vocant Hiſpañolam, ſiue S. Dominici, altiſsimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ ſæpius eam proſternere ad terram, & conuellere conati, nihil profecere: contactu illius ac fragmentis morbi paſsim curabantur.

Nouiſsimè vero *B. Aloyſius Bertrandus* Ordinis Prędicatorum, maximè noſtram Religionem in ijs locis amplificauit, datumque eſt illi diuinitus, vt mortuos ad vitam reuocaret, & innumeros ęgrotos reſtitueret ſanitati. Accidit aliquando, vt alicuius vici incolę ad eum confluerent, nomen Chriſto dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, reſponderunt in publico quodam vniuerſalique eorum conuentu aſtitiſſe dæmonem, quem cuncti ſpecie horribili viderent, ac dixiſſe. Quid me aſtantibus duobus Chriſtianis inuocatis? (aderant forte duo ab Aloyſio ad Chriſtum perducti:) abripite eos hinc. Vbi hæc dixit, homo quidam, qui ſe diceret ab Aloyſio miſſum, proceſsit repente in medium conuentum, & in conſpectu omnium diſputatione inita, dęmona conuicit: quibus actis euanuere

[illegible]re ex oculis aſtantium. Venit fortè in manus Principis cuiuſdam,qui [illegible]longè aberat à finibus regni Peruani, effigies Chriſti crucifixi. Ille [illegible]tam conſpuere,ac multis modis irridere cœpit, in conſpectu pluri-[illegible]. Ibi mirabiliter imago quaſi verè ſpiraret, cœpit ex oculis lumen [illegible]re, caput motare,& aſpectu minari, Regem, cunctoſque terrere. [illegible]ca pauore perculſi omnes, & tremore correpti, partim cecidere a[illegible] partim cum ſe viderent obrigeſcere, neque poſſe loco recede-[illegible]clamare cœperunt, factique pœnitentes, miſericordiam ſuppliciter [illegible]re: ob id priſtino ſtatui protinus reſtituti,magnum Chriſtiano-[illegible]n palam confiteri altiſsima voce,rem cunctis enarrare. At Prin-[illegible]a cum multis è numero ſuorum ſe Cuzcum contulit, & factum [illegible]ns Chriſto ſe deuouit.

Martinus de Valentia, illuſtriſsimę vir ſanctitatis fuit. Hic ex Ordine S. Franciſci cum duodecim Socijs venit in Occidentales Indias, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto, & incredibile eſt, quot ipſe [illegible] Indos ad Chriſti cultum perduxerit. Nemo ex illis duodecim fuit, qui anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo primo pluſquam centum [illegible]a Indorum baptizaſſet. Hic verò eminentiſsimæ fuit ſanctita-[illegible]nque omnium diuinarum ſublimiſsimum culmen eſt aſſecu-[illegible]ſus eſt aliquando, cum in Salmaticenſi Minorum monaſterio di-[illegible]cetur,orans extenſis in modum crucis brachijs,in aëra ſublatus. Cũ [illegible] ſuperiori loco verba faceret de Chriſti paſsione ad populum,rapie-[illegible] extra omnes ſenſus, immobiliſq; erectus ac rigens diu perſiſtebat. [illegible]us è Naua, & Ferdinandus Corteſius in Thalmanalio oppido, cũ [illegible] in qua morabatur, de improuiſo aliquando aperuiſſent, inuene-[illegible]rantem in aëra ſublatum,& à ſenſibus abſtractum. Bernardinus è [illegible]nt, cum cuperet hæc proprijs ipſe oculis intueri, acceſsit in Thal-[illegible]o ad ea loca,in quæ ſolitudinem petens precaturus Martinus con-[illegible] ſolebat, obſeruato tempore,quo ſe in illa iam Sanctus receperat: [illegible]r eſt factus, mirificum ſplendorem conſpicatus, progredi vl-[illegible], quod nimia lux aciem luminum perſtrinxiſſet, mentemq; [illegible]ſſet. Allatus eſt aliquando ad virum ſanctum puer ægrotans, vt [illegible]m baptizaret: verum priuſquam perfici id poſſet, ille vita deceſsit. Ac-[illegible] Sanctus in altari collocauit, ſupplicationi ſe dedit, ad vitam pau-[illegible] reduxit, baptizauit, ac ſuis reſtituit. Tlaxcalæ præ nimia ſiccitate [illegible]ta exuſta iam conſpiciebantur: venere ciues ad virum diuinum, o-[illegible]petentes: ſupplicatione indicta, proceſsit ille ad locum quendam, in [illegible] fuerat collocata. Vix eò peruenerat in precibus totus, cum [illegible] copioſa cælitus defluxit. Idem rurſus contigit in oppido Tlaelpa-no. Plurimis porrò ægrotis ſanitatem reſtituit. Illud autem nullo modo

prætereundum. Ioannes ex Oueto, qui Tecamacalci deceſsit, Cuſtos in ciuitate Angelorum, cum ſenſu odoratus eſſet priuatus, Sanctique cadauer tumulo recluſo inſpexiſſet, incredibilem protinus odoris fragrãtiã ſenſit, & ex illo odoratum recepit. Obijt anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto, cum diem mortis prędixiſſet, genibus in nuda humo in morem ſupplicantis poſitis, & in contemplatione cęleſtiũ defixus. Corpus eius triginta tres annos integrum incorruptumque omnino permãſit, & eius videndi copia pluribus ad illud inuiſendum properantibus fiebat. Innumera porrò miracula quotidie ex illo prodibant. Poſt annum milleſimum quingenteſimum ſexageſimum ſeptimũ, cum capſam in qua repoſitum iacuerat, aperuiſſent, nihil in illa inuentum. Facta eſt diligentiſsima inquiſitio, an ab aliquo fuiſſet aſportatum, & ſubreptũ: nihil potuit inueniri, quamuis Apoſtolicæ literæ in eam rem ſcriptę fuerint, anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo. Indi in maxima illum, veluti Apoſtolum, diuinitus ad ipſos miſſum, veneratione habuerunt, & quæcumque ad illum ſpectantia colligere potuerunt, veluti cæleſtes quaſdam reliquias aſſeruarunt, & coluerunt ſummo honore; vbi verò morbis aut etiam peſte tentati ſunt, illa corporibus admouebant, ac ſanitatem plerumque mirabiliter protinus ijdem recipiebant. Quocirca data fuit opera diligens, vt omnes eius reliquiæ veſtium ceterarumq; rerum colligerentur. Collectæ loco decenti ſunt repoſitæ, & miracula innumera ab illis indies emanant.

Deinde *Ioannes è S. Franciſco*, ſolis precibus, ac nullo prorſus ſtudio, aſſecutus eſt linguę Mexicanæ cognitionem, ita vt maximè cunctis fuerit admirationi, cum repente auditus fuit ea lingua innumeris præſentibus cõcionari. Hic aliquando plurima idola Indorum, multitudine ingenti vidente, à pueris Chriſtianis confringi iuſsit. Eadem verò die dæmon apparuit Indo cuidam, qui aberat paſsibus millibus ſexaginta: apparuit autem facie deturpata, membriſque mutilatis, inquiens: En vt à Ioanne malè habitus ſum, remque, vti geſta erat, explicauit, efflagitans, vt aduerſus Ioannẽ ſuam contumeliam vlciſceretur, ſe ipſi opem laturum: docuitque rationem, qua flagitium perpetraret. Aggreſſus eſt rem Indus, expectatumque Ioannem per inſidias adortus, prægrandi fuſte percuſsit, aufugienſq; irrito euentu, & à proſequentibus nonnullis comprehenſus, rem detexit, & Chriſto ſe dedit. Idem Ioannes idolorum ſacerdotem baptizauit, cui mox duo dæmones, aſſumpta parentum ipſius defunctorum effigie, apparuerũt, affirmantes ſe in amœniſsimis deliciarum locis degere, eò deducturos ipſum, ſi velit ſequi & imperata facere. Sequitur ille, perueniunt ad ſiluam, ſuadent vt laqueo faucibus iniecto ſe ex arbore ſuſpẽdat, ac pręfocet. Aggreſſuro iam rem miſero aſtitit Ioannes, ſiue ipſe re-

uera

tera, ſiue eius ſpecies. Increpat, dolos detegit. Agnito ſcelere, Indus Dei nomen ex animo implorare cœpit, ac protinus dæmones cum ſuis ſpectris euanuere. Ipſe Mexicum reuerſus, Ioannique occurrens, accedit ad pedes veniam criminis ſuppliciter petens. Idem Ioannes defunctum filiolum, diu rogatus à matre, vt id faceret, ad vitam precibus reuocauit: aliaq; multa mirabiliter egit, ac prædixit. Obijt anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto.

Hos igitur paucos retuliſſe ſit ſatis ex ijs plurimis, qui virtutibus diuiniſſimis florentes, miraculiſque editis clari prodierunt ex Ordine S. Franciſci, & innumeros ad Chriſtum populos belluinis antea moribus mortales traduxerunt in latiſſimis Indiarum occidentalium terris. Illorū etiam geſta quædam breuiſſimis adumbrauimus. Si quis ea latius cognoſcere cupit, legat hiſtoriam Franciſcanam ad finem, quam dedit in lucem Franciſcus Gonzaga Epiſcopus Cephalenus, & illius Ordinis antea ſummus Præfectus.

Innumera verò etiam ſunt, quæ in Indijs item orientalibus per viros Religioſos miracula patrata ſunt; ex quibus pauca attingamus. Xauerius in ora Comorinenſi duos iam vita functos ad lucem multis præſentibus, quorum precibus ad id eſt coactus, reuocauit. In inſula Iaponis muto claudum, & pedibus capto vſum linguæ & ingreſſum, ſurdo auditum, alteri item ſurdo mutoque ſanitatem diuinitus reddidit. Non eſt numerus ægrotorum, qui precibus eius quamuis eſſent à medicis deſperati, cōtinuò mirandum in modum ſunt liberati, & nunc etiā cadauer ipſius Goæ miracula innumera edit. Plurima dum viueret in publicis etiam cōcionibus longiſſimè poſita, vti erant, præſignificauit. Plura alia tam ab hoc ſanctiſſimo viro, quàm ab alijs verbi Dei prçconibus, quæ humanas vires excedunt patrata prætermittamus. Hæc attigiſſe ſufficiat, vt perſuaſum omnibus ſit, ſi merita, & Apoſtolicæ virtutes non deſint; nec miracula etiam Apoſtolis digna defutura. Si enim Deus quotidie ad amicorum ſuorum ſanctitatem propalandam mirabilia operari non dedignatur; quid non eſt expectandum facturum ad fidem Catholicam confirmandam ac propagandam?

Quod ſi forte hodie miracula non ita frequenter, vt olim, fiant, hanc huius rei primò eam reddimus rationem: Quia etſi certum ſit per peccatores effici poſſe miracula, tamen non dubium, quin frequentiſſimum ſit, & velut lege ſtabilitum, vt quò quis fide & ſanctitate magis excellat, eò aptius inſtrumentum ſit, per quod Spiritus ſanctus tam præclara opera proferret. Quare non mirum ſi rara illa & admiranda ſigna non ita frequenter cernantur, vbi caritas refrigeſcit, vnuſquiſque quærens quæ ſua ſunt, & non quæ Ieſu Chriſti. Nec enim dubium, ſi illa piorum priſca fi-

des, ſi pietas, ac denique ſi ſpiritus ille Apoſtolicus rediret, quin etiam opera Apoſtolorum expectaremus. Præterea de parcitate ſignorum eam reddit cauſam D. Tho. lib. 1. contra Gent. c. 6. dicens: *Hæc autem tam mirabilis mundi conuerſio ad fidem Chriſtianam, indicium certiſsimum eſt præteritorum ſignorum, vt ea vlterius iterari neceſſe non ſit, cum in ſuo effectu appareant euidenter, quamuis non ceſſet Dominus etiam noſtris temporibus ad confirmationem fidei per ſanctos ſuos miracula operari.* Hactenus D. Thomas: cuius ſententiam mirificè confirmat Ioan. Chryſoſt. in Epiſt. 1. Cor. c. 2. demonſtrans ſigna Euangelicę prædicationis patrata, non illo tantum ſęculo, ſed futuris fidem peperiſſe: quare fides iam ſatis fundata, miraculis nouis non indiget confirmari, præcipuè cum vitæ integritas & exemplum, vt infra ſuo loco dicemus, efficaciſsimum ſit, ad perſuadendam fidem argumentum. Tertia huius caritatis ſignorum cauſa aſsignatur à Ioſ. Acoſta viro alias doctiſſimo lib. 2. de procuranda Indorum ſalute cap. 9. quod priſcis temporibus omnino neceſſaria fuerint, noſtris nō item: etenim fides myſteriorū ſublimium omnem humanā rationem ſuperantium aſtruenda tunc erat apud homines maximè rationeſua cuncta metientes, Gręcos, inquā, atque Romanos, cęteroſque huius ſæculi ſapientia illa ætate florentes. His quomodo per homines paucos ignobiles & imperitos perſuaderi poſſet do-

1. Corint. 1. ctrina omnibus humani ingenij viribus validiſsimè obſiſtens, quā proinde ſtultitiam Dei Apoſtolus vocat, niſi diuina quædam ac inſuperabilis euiciſſet auctoritas, cōteſtāte Deo ſignis, & prodigijs, & varijs chariſmatibus? Quod etiā Paulus Apoſtolus ſæpè commendat: *Sermo meus* (inquit)

Heb 2 & 1. Corint. 2. Heb. 2. 1. Cor. 2. *& prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.* Et Rom. 1. *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundum ſpi-*

Rom. 1. *ritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri, per quē accepimus gratiam, & Apoſtolatum, ad obediendum fidei in omnibus gentibus.* Ita Chriſtiana Religio, vbi humana præſidia prorſus aberant, diuinis eſt fundata miraculis: At noſtrorum temporum longè alia ratio eſt; nam & ij quibus fides annunciatur, omnibus rebus inferiores ſunt, ratione, cultu, auctoritate, & ij qui annunciant antiquitate, Religionis ſuæ, multitudine ſuorum, ingenio, elegātia, ceteriſque copijs ad perſuadendum ſuperiores ſunt, & abundant: neque barbarorum ingenia ea ſunt, quæ fidei difficultatibus terreantur, cum à maioribus ſuis obſeruent ipſi longè incredibiliora. Ac reuera ſi Chriſtus annuncietur, vt opus eſt, obſequentes & ad credendum faciles ſeſe exhibent. Denique quid magnis ſignis opus eſt, vbi potius deſideratur auctior intelligentia, quæ altitudinem doctrinæ noſtræ aliqua curioſitate diſquirere? Vnum illud his gentibus potentiſſimum & ad fidem efficiaciſsimum, ac pænè ſingulare miraculum neceſſa-

[illegible]m eſt, mores cum fide congruentes: hoc & abunde ſufficit, & omnibus [illegible]um eſt modo velint.

[illegible] quia hoc eſt præclariſsimum inter alia fidei noſtræ teſtimoniũ, [illegible] in ſequentibus agemus: ſed prius reddamus rationem, quare tot [illegible] & miraculis interuenientibus adhuc, multi in ſua perſeuerent [illegible]tate.

CAPVT V.

Rationes aliquæ quare multi fidei veritatibus etiam ſufficienter propoſitis aſſenſum non præbeant.

GVilielmus Pariſienſis lib. 1. de Fide cap. 2. ſeptem reddit rationes, cur [illegible] fidei veritatibus alias euidenter credibilbus aſſenſum nõ prę[illegible]. Prima, inquit, eſt ignorantia menſuræ, & capacitatis intellectus [illegible]. Qui enim intellectum ſuum omnia capere exiſtimat, credit ex [illegible]tate non eſſe, quicquid in intellectu ſuo non inuenit. Quemadmo[illegible] quis crederet intra circulum vel velũ Lunæ eſſe omnia, neceſſe ha[illegible] credere non eſſe, quicquid intra ipſum non inueniret. Hæc igitur [illegible], propter quam quicquid intellectus eorum non capit, non eſſe [illegible]. Tu ergò aduerte hoc & crede intellectum humanum menſu[illegible], & limitatum in ſua capacitate, ab ipſo creatore ſuo Deo, qui po[illegible]minos, quæ, quot & quanta capiat capacitate ſua naturali, mul[illegible] ſecreta reſeruans, reuelanda cum voluerit, & quando voluerit. [illegible] error huic, & ſimilis ignorantia inuenitur in hominibus, qui [illegible] nullo modo eſſe poſſe ſcien[illegible]tiam de magnitudinibus Solis, & [illegible], atque ſtellarum, & de ſimilibus: pro eo quod non eſt in intellectu [illegible].

[illegible]a cauſa errorum iſtorum eſt auerſio intellectus ab eis, quæ cre[illegible]nt. Quemadmodum enim, qui auerſos habet oculos ab eis, quæ [illegible] ſunt, & conuerſos ad alia videnda, videre non poteſt in iſta auer[illegible] intellectum habent auerſum ab eis, quæ credenda ſunt, & [illegible]ſum ad contraria cred[illegible]da, credere non poſſunt in iſta auerſione. [illegible] qui tanto amore amp[illegible]ctuntur opiniones ſuas & ſectas, vt de [illegible] quidē cogitare velint, [illegible]oq; odio auerſi ſunt, & contrarij [illegible] errorũ ſuorum, vt ea nec reſpicere vllatenus velint. Tu autem [illegible] eſt cogitare, quod corde ſiue intellectu intuer., atque reſpi-

cere,& quia amor conuerſio eſt ad amatū,& odiū auerſio eſt ab eo, quod oditur;quod ipſę cōuerſiones,& auerſiones corporales indicant & oſtēdūt,velut vmbræ & ſimilitudines quædā interiorū ſiue ſpiritualium conuerſionū & auerſionum. Manifeſtum igitur eſt,propter quid huiuſmodi homines ea,quæ credenda ſunt,credere,ſeu videre nō poſſunt: non enim datum eſt hominibus videre poſt tergum ſuum, neque videre ſine intuitu & aſpectu.

Tertia cauſa erroris eſt,ipſa rerum ſubtilitas, quæ turbido, & groſſo intellectu viſibiles non ſunt. Quemadmodum enim viſus adeò turbidus & groſſus,vt ab eo pilus videri nō poſsit,eſt & viſus quo pilus & pilo gracilius videri poteſt: ſic & intellectibus hominum ſimilem differentiā & comparationem eſſe contingit. Quemadmodum igitur homines groſsi & turbidi pilum non videntes vbi eſt,& contendunt & curant ipſum ibi non eſſe,propter eius ſubtilitatem & gracilitatem ipſum non vidētes, & ipſum videntibus credere nolentes:ſic ea,quæ ex fide,quam diximus,credenda ſunt,propter ſui ſubtilitatem, groſsities,& turbiditas intellectus vulgarium,& indoctorum hominum non capiens,ea non eſſe & credit, & contendit & deierat.

Quarta cauſa eſt,remotio,ſiue diſtantia, hoc eſt longinquitas à rebus credendis: & hæc longiquitas eſt imperitia,& inexercitatio in illis: ſicuti dicit Ariſtoteles,Imperiti veluti longè diſtantes ſpeculantur. Qui enim in ſenſibilibus verſantur,aut in alijs quæ lōgè ſunt à credēdis, verſantur, & commorantur aſsiduè longè ſunt indubitanter ab illis,& propter hoc illa videre non poſſūt,qui nec ſtudio,nec exercitatione ad illa appropinquauerunt.

Quinta verò cauſa eſt ſtultitia,qua volunt intelligere intellectu naturali per ſe id,quod per ſe capi nō poteſt. Quemadmodum ſi quis viſu humano vellet videre,quicquid aquilino viſu videri poteſt,aut altitudinem ſtaturæ ſuæ longè deſuper eminentē cōtingere,& quæ in ea ſunt manu capere:ſic breuior intellectus credendorum altitudinem non attingit,& intellectus naturalis ad ea,quæ ſupra ipſum ſunt,per ſe nullatenus extendit ſe.

Sexta cauſa eſt inquiſitio probationum;probationes enim velut ſcalę ſunt quibus attingitur ad probata. Quia verò ad ea quæ fidei ſunt ſcala huiuſmodi non pertingit,cum non habent aliquas probationes inde quales vellent;ideò deeſt illis ſcala,vel omnino, vel ſaltem eius altitudinis, quæ huiuſmodi res attingat. Hi tanquam deficiente ſcala altitudine aſcēdenda incomparabili breuiori,ad ea nullatenus aſcendunt,eò quod ſolas probationes ſcalam,qua illuc contingat,aſcendere opinantur.

Septima cauſa eſt peccatum ſiue negligentia,qua diuinum adiutorium ad

adipſa credenda non quæritur, ſeu quodcunque aliud, quod viam gratiæ obſtruit & cõcludit: meritò enim & iuſtiſsimè fit, quod Dei iudicio, Dei adiutorium non obtinet, qui illud obtinere non curat; meritoque gratiæ lumen diuinæ cor illius ad illuſtrandum non ingreditur, qui obicem illi ponit peccati. meritò enim radijs Solis domus illius non illuminatur, qui omnes eius feneſtras & oſtia alioſque introitus omnes claudat & obſtruat. Scito etiã quod quemadmodum homines proprijs manibus lumẽ Solis viſibilis ab oculis ſuis quandoque prohibent & abſcondũt: ſic peccatores malis operibus ſuis, Solis inuiſibilis radios, hoc eſt dona gratiarũ & virtutum à cordibus ſuis declinant, & auertunt. Quod enim ſunt manus interpoſitæ inter Solẽ & oculos ad obtenebrãdos eos hæc, ſunt opera mala inter ſolem intelligentiæ, atque iuſtitiæ & oculos cordis ad eos obſtruendos.

Attende autem & alias ſimilitudines, ſiue exempla, vt melius innoteſcere vel erroneorũ ſtultitia. Quia enim ſenſus humanus in huiuſmodi rebus ſpiritualibus cæcus eſt & omnino inſcius, qui eo duce ambulare volunt in [illegible] cæcum ducem eligunt, & propter hoc non eſt mirum, ſi in præcipitia & profunda errorum corruunt. Similiter qui ipſum de his rebus cõſiliarium, cum horum omnino inſcius ſit, ſuum in rebus periculoſiſsimis habent conſiliarium. Meritò igitur pernitioſè errant, & pericula errorum non effugiunt. Aſsimilatur etiam ſtultitia huiuſmodi hominum veſpertilionibus, qui Solem videre contendunt, & ipſum totis viribus fugiunt, dum neque ortum eius exſpectant, neque ante occaſum euigilant; ſic & illi Solem intelligentiæ & iuſtitiæ Domini ex omni parte effugiunt orientem, ſiquidem nec expectant, dum nec miraculis, nec ſacrorum eloquiorum teſtimonijs, nec ſacrorum Doctorum ſuaſionibus, quibus omnibus velut quibuſdam radijs illuceſcere poſſent, eiſdem attendere nolunt: immò ab ipſis tanquam à vitijs fugiunt, ſicut & omnes aues lucifugæ, quibus [illegible] congruentiſsima ſimilitudine comparátur. Soliſte luminoſiſsimus, à tempore infidelitatis eis occidit, & propter hoc fruſtra eum videre cõtendunt præter occaſum ſuum: qui non eſt niſi caſus eorum, donec eis oriatur, cuius tamen ortum, vt diximus, fugiunt.

Amplius, ſicut cum terra vel nube vel Luna interpoſita, inter aſpicientẽ & Solem non contingit aſpicientem ad ſolem videre niſi interpoſitum: ſic & animus huiuſmodi erronei, cum inter eos & veritatem ſalutarẽ interpoſita ſint infidelitatis ſuç mendacia, non eſt poſsibile eos videre niſi illa interpoſitis autem prohibentibus, non peruenit aſpectus eorũ ad ipſam veritatem; ſicut dicit Salomon Prouerb. 18. *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris, quæ verſantur in corde eius.* Et quoniam impoſsibile eſt ab intellectu materiali atque poſsibili aliquid videri ſeu cognoſci, niſi irradiatione

tione ſua ſuper illud, & apparitione formæ ſuæ in illo, quoniam ipſe eſt
velut ſpeculum intelligibile ac noſcibile formarum intelligibilium, hoc
eſt, in quo reſultare, & pingi quodammodo habent omnes formæ intel-
ligibiles reſultatione & pictura Soli conuenientibus; manifeſtum eſt con-
ſequenter, quia nec in quaſſato intellectu, nec in declinato, nec per inter-
poſitionem prohibito, quemadmodum nec in ſpeculo, quod eſt diſpoſi-
tionum ſeu comparationum iſtarum: manifeſtum eſt tibi, quia in intel-
lectu hæretico, cum loco terſionis & puritatis habeat craſsitudinem &
immunditiam, loco directæ oppoſitionis ad veritatem ſalutarem habeat
declinationem ab ea & auerſionem, loco liberæ viæ, ſeu tranſitus habeat
interpoſitum, prohibens ab eo irradiationem ab ipſa veritate ſalutari:
manifeſtum eſt tibi, inquam, quia impoſsibile in huiuſmodi intellectu
fieri deſcriptionem, ſeu apparitionem huiuſmodi veritatis. Et quoniam
non ſolum Sol in lumine ſuo, & ex lumine videtur, quod in mundo ho-
minibus videntibus, ſed etiam omnis res alia, & quantum ad ſenſus ex-
teriores, & quantum ad intellectum materialem: quantò fortius neceſſe
eſt, vt Sol intelligentiæ atque iuſtitiæ non videatur, niſi in lumine, & ex
lumine, quod ipſe infundit videntibus, & hoc infuſione gratuita, ac libe-
rali, non irrationali, ſeu naturali, qualis eſt effuſio luminis a Sole, & calo-
ris ab igne, quorum potentiæ irrationales, atque ſeruiles nominantur.
Irrationales quidem, quia abſque diſcretione & diſtinctione, æquè bonis
& malis, & ad bona & ad mala operantur. æquè enim illuminat Sol, æquè
fundit lumen ſuum rapientibus, & occidentibus, ceteraque mala perpe-
trantibus, vt piè agentibus. Seruiles verò, quia nulla non operatur per
modum ſeruientis; cuius non eſt vel aliud, vel aliter facere quam accepe-
rit in mandatis. non enim habet ignis in poteſtate, vt alicubi ab aduſtione
caueat, vel vt nunquam aliquid magis aut minus calefaciat, ſed totum
facit ex neceſsitate, nihil autem ex propria libertate. Vtrumque autem
ab altiſsimo Deo longè eſt in vltimo elongationis, & propter hoc omnia
bona, quæ ex ipſo nobis ſunt, dona ſunt largitatis ipſius, & beneficia pie-
tatis. Hactenus Guilielmus Pariſienſis.

CAPVT

CAPVT VII.

An oporteat cum Infidelibus Collationibus ac Diſputationibus publicis de rebus fidei agere?

RES eſt non parui momenti, ac magna conſideratione digna, An cum hæreticis & alijs infidelibus publicis Diſputationibus agendum ſit, vt eorum confutentur errores, fideique veritas oſtendatur, vt ſic ipſi conuicti, ad fidem vi rationum & argumentorum compellantur? Res eſt maximè anceps, & quæ pro vtraque parte non contemnendis nititur fundamentis. Inprimis rem hanc potius priuatis colloquijs, placida inſtitutione, ac præcipuè oratione ad Deum cum morum puritate ac vitæ exemplo coniuncta perficiendam, res ipſæ in Eccleſia geſtæ teſtantur: quibus compertum eſt eos, qui ab hæreticis ad Catholicam fidem ac Religionem aliquando conuertuntur, potius ex Spiritus ſancti tacito inſtinctu, & manſueta Catholicorum inſtitutione, quàm argutis diſputationibus, excitari ac permoueri. Eius rei manifeſtum exemplum oſtendit Deus, in magno Eccleſiæ doctore D. Auguſtino: qui de ſua ex hæreſi Manichæorum, ad fidem conuerſione, inter alia ſcripſit, matrem ſuam Monicam nihil non conſilij auxilijque à Deo & hominibus paſsim & continuò multiſque cum lachrymis flagitaſſe, vt ipſe filius eius, Manichæorum hæreſi adhereſcens, ad Eccleſiæ Catholicę fidem Religionemq; conuerteretur. Tandem quoque ſolicitè vehementerque rogaſſe Epiſcopum, vt cum ipſo filio ſuo dignaretur colloqui, eiuſque errores refellere, & docere eum meliora. *Noluit autem Epiſcopus* (verba ſunt D. Auguſtini) *prudenter ſanè, quantum ſenſi poſtea. Reſpondit enim me adhuc eſſe indocilem, eò quod inflatus eſſem nouitate hæreſis illius, & nonnullis quæſtiunculis iã multos peritos agitaſſem, ſicut illa* (mater) *indicauerat illi. Sed ſine illum ibi, addebat Epiſcopus, & tantum roga pro eo Dominum: ipſe legendo reperiet, quis ille ſit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit, ſe quoque paruulum, à matre ſua ſeducta datum fuiſſe Manichæis, & omnes penè non legiſſe tantum, verum etiam ſcriptitaſſe libros eorum, ſibiq; apparuiſſe, nullo contradiſputante & conuincente, quàm eſſet illa ſecta fugienda, itaq; fugiſſe. Quæ cum ille dixiſſet, atque illa* (mater) *nollet acquieſcere, ſed inſtaret magis deprecando, & vbertim flendo, vt me videret, & mecum differeret: ille iam ſtomachans tædio, Vade, inquit, à me, ita viuas: fieri enim non poteſt, vt filius iſtarum lacrymarum pereat.* Hæc ille.

Nec minus in hanc rem facit conuerſio cuiuſdam gentilis Philoſophi, qui vnà cum alijs ad Nicænum Concilium acceſſerat, vt Chriſtianorum Religioni illuderet. Nam cùm is dicendi arrogantia ſe inaniter iactitaret, & Sacerdotes petulanter irrideret; ſenex quidam ſimplex Spiridion nuncupatus, ex illuſtrium Confeſſorum numero, ſuperbiam eius non tulit. Qui tametſi ineptæ ſubtilitatis, & præſtigiarum penitus expers erat, tamen cum eo diſputare cœpit. At cum hæc res petulantibus, qui Confeſſorem hominem ſimplicem eſſe cognoſcebant, riſum moueret quidem, & modeſtis inijceret timorem, qui verebantur, ne cum viro dicendi perito congreſſus haberetur pro ludibrio: tamen cum facultas (cui, cùm talis & tam prouectæ ætatis eſſet, pudor erat reſiſtere) data eſſet, liberè quæ vellet loquendi, In nomine Ieſu Chriſti, inquit, Philoſophe audito: Vnus eſt Deus cæli & terræ, & omnium rerum tam oculis ſubiectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex: qui hæc omnia & virtute verbi fabricatus eſt, & ſacrato Spiritus ſancti afflatu ſtabiliuit. Quare hoc verbum, quod nos filium Dei nuncupamus, miſertum humani erroris, & belluinæ viuendi rationis, ex Virgine naſci, cum hominibus vnà verſari, proque ijſdẽ mortem oppetere voluit. Eſtque iterum venturus, de ijs rebus quas quiſque geſſerit in vita, dicturus ſententiam. Iſta ita ſe habere, ſine vlla alia curioſa indagatione pro certo credimus. Noli ergò in his, quæ fide dumtaxat rectè intelliguntur, curioſè refutandis, laborem fruſtra conſumere, quærereque qui iſta fieri, vel non fieri poſsint. Quod ſi credis, mihi quidem ſciſcitanti reſponde.

Quibus obſtupefactus Philoſophus, Credo, inquit: & gratijs illi actis, quod ipſum deuiciſſet, non ſolum eadem cum ſene ipſo ſentire, verùm etiam conſilium dare cœpit illis, qui perinde erga fidem Chriſtianam, atque ipſe antea, affecti erant, vt iam doctrinæ Chriſtianæ aſſentirentur: atque iuſiurandum adiecit, ſe non modò non ſine numine diuino mutatum eſſe, ſed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Chriſtianam Religionem conuerſum. Moxque ſermonem conuertens ad diſcipulos ſuos, vel ad eos qui audiendi gratia aduenerant: Audite, inquit, ò eruditi viri: donec verbis mecum geſta res eſt, verba verbis oppoſui, & quæ dicebantur, dicendi arte ſubuerti. Vbi verò pro verbis virtus proceſsit ex ore dicentis, non potuerunt reſiſtere verba virtuti, nec homo aduerſari potuit Deo. Et ideò ſi quis veſtrum potuit in his quæ dicta ſunt ſentire, quæ ſenſi, credat Chriſto, & ſequatur hunc ſenem, in quo locutus eſt Deus.

Simile eſt huic quod Alexander Epiſcopus Conſtantinopolitanus, vir ſpectatę virtutis & dignitatis, à Philoſophis prouocatus, vni eorũ, cũ quo ſe diſputaturum acceperat, dixit: In nomine Ieſu Chriſti præcipio tibi ne loquaris. Quod vt primũ dixerat, homo è veſtigio obſtructo ore cõticuit.

Hæc

Digitized by Google

Hæc & alia olim ſic geſta ſunt: nec mirum. Nam cùm fides in Deum & Chriſtum Dominum noſtrum, ſit donum Dei, oportet primùm Deum in homine infideli aut hæretico operari diſplicentiam erroris, & deſiderium cognoſcendæ veritatis, priuſquam humana induſtria erudiendo, ſuadendoque aliquid efficiat. Vnde Apoſtolus Paulus Titum ſuum de hæreticorum conuerſione docens, non meminit contentioſarum diſputationum: ſed ait, hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, cum ſit proprio iudicio cōdemnatus.

Præterea non opus eſt ad horum confirmationem, vt exempla plura longè petantur, cùm ferè omnia colloquia & diſputationes publicæ, quæ noſtra ætate habitæ ſunt, abſque vlla ferè eorum emendatione & conuerſione, quin potius, cum inflato ipſi ſint corde, victoriam iactitarunt: id enim hæreticorum ſuperbiam dum taxat cum inſigni arrogantia coniunctam redarguit, qua licet maxime victi, non ſolum victoriam victoribus non tribunt, ſed eam quoque ſibi arrogare non vereantur. Et quis audiuit vnquam in vlla diſputatione aut colloquio, hæreticos, quam diu quidē tales eſſe non deſierunt, ingenuè profeſſos fuiſſe, ſe ab Orthodoxis eſſe cōuictos?

Diſputauit cū Phariſæis & Sadducæis Chriſtus, ſed ab aduerſarijs pro victorię laude calumnias & blaſphemias reportauit. Ioan. 8. & alibi paſſim. Certauit cum Simone Mago Petrus, eumq́ue non ſolùm non validiſſimè conuicit, ſed etiam contriuit, at victi tamen vocem victus Simon ediddiſſe nullam legitur. Diſſeruit de fidei myſterijs in Areopago Paulus, Act. 17. Sed quis victoriam ei ceſsit, niſi qui in eius etiam ſententiam, depoſita infidelitate, conceſsit Dionyſius Areopagita cum paucis? *Alij vero cum audiſſent reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dicebant, audiemus te de hoc iterum.* Diſputauit quoque cum Phariſæis cœcus ille, iam non cœcus, ſed corpore ſimul & animo à Chriſto illuſtratus, & ſanè conuicit. Sed quam ab hoſtibus palmam reportauit? *Tu in peccatis,* inquiunt, *natus es totus, & tu doces nos?* Ioan. 9. Conuicti ſunt vtrique in quatuor illis vniuerſalibus ac celeberrimis Concilijs hæretici ſufficienter: in Nicæno Arrius: in Conſtantinopolitano Macedonius: in Epheſino Neſtorius: in Chalcedonenſi Eutyches, cum ſuis quiſque aſſeclis, ſed victos ſe vſque adeò confeſsi non ſunt, vt contra victores etiam inſolentius inſurgerent. Diſputauit cùm Donatiſtis Auguſtinus, alijs Catholicis Epiſcopis aſſociatus, eoſq́ue ita conuicit, vt etiā cognitor ſeu arbiter ab Imperatore deſignatus, apertè contra Donatiſtas ſententiam protulerit, vt videre eſt in Breuiculo Collationum cum Donatiſtis, quem de hoc ipſo Colloquio conſcripſit Auguſtinns: ſed tantum aberat, vt Donatiſtę ſe conuictos faterentur,

Ioan. 8.

Act. 17.

Ioan. 9.

rentur, vt ipſum quoque cognitorem aperta calumnia impetere non ſint veriti; quaſi verò à Catholicorum parte corruptus, iniuſtè contra ſe pro Catholicis ſententiam tulerit, vt videre eſt apud Auguſtinum ibid. & Epiſt. 152. Diſputauit quoque idem Auguſtinus cum Felice Manichæo, ſed nec iſte Auguſtino prius palmam conceſsit, quàm à ſuo errore deceſſit, vt videre eſt in actis ab Auguſtino editis.

Diſputauit quoque cum hæreſiarcha Chonarum Theodorus Studites, vir ſanctiſsimus & doctiſsimus: ſed finita diſputatione, quid de illo aduerſarius? Ita putabam, inquit, hunc penitus nil ſcire: ſed & elinguem eum reddidi; vt videre eſt ex Epiſtola, quam ipſe Theodorus ſcripſit ad Naucratium, relata ab Illuſtriſsimo Cardinale Baronio tom. 9. Annalium Eccleſ.

Collocuti ſunt anno 1465. Doctores Catholici (inprimis Decanus Capituli Pragenſis) de controuerſia illa vnius ſpeciei, cũ Rochizanno, & alijs VVicleffiſtis hæreticis, quos etiam de errore egregiè conuicerunt. Sed quid in fine Colloquij Rochizannus. Tunc Rochizannus locutus eſt ſermonem longiſsimum, omnia priora replicans, gloriando ſe victorem eſſe iam altera vice, contra Raguſium, & iam contra Doctores, &c. vt videre eſt ex actis eius Colloquij.

Sed quid antiqua memoramus, cum eius rei luculẽtiſsima præſens ætas præbeat documenta? Diſputauit anno 1519. Lipſiæ cũ Luthero & Caroloſtadio, doctiſsimus Eckius. Diſputauit quoque feliciſsimo euentu inuictus ille diſputator Badæ apud Heluetios, anno 1526. cum Oecolampadio. Diſputarunt anno 1546. Ratisbonæ Maluẽda & Billikius Theologi Cæſarei, viri doctiſsimi, cũ Bucero & Brentio: ibidemq; anno 1601. Iacobus Gretſerus & Adamus Tannerus Societ. Ieſu Theologi celeberrimi, alijq; cum Aegidio Hunnio, Iacobo Hailbronnero, ceteriſq; Auguſtanæ confeſſionis Pſeudo-Theologis ſunt congreſsi. Diſputauit anno 1589. cum Iacobo Andreæ, & Iacobo Heerbrando, Ioannes Piſtorius, vir doctiſsimus & diſertiſsimus. Denique Illuſtriſsimus Cardinalis Perronius, corã Hẽrico IV. Galliarum Rege, colloquium habuit cum Pleſsio Mornæo Caluiniano. Omnes iſti, inquam, cum aduerſarijs & hæreticis noſtri temporis, nec niſi conuictis, aut egregiè confuſis diſputarunt: & quando tamen aduerſarij vnquam ſe conuictos eſſe confeſsi ſunt? quando victoriam impudenter ſibi arrogare non ſunt auſi? Cuius fortè cauſam eam poſſumus deſignare, quam Ambroſius lib. 5. in Lucam ſignificauit, dicens: *Aduerte cœleſte conſilium. Non ſapientes aliquot, non diuites, non nobiles, ſed piſcatores & publicanos, quos dirigeret, elegit, ne traduxiſſe potentia, ne redemiſſe diuitijs, ne potentiæ nobilitatiſq́; auctoritate traxiſſe aliquos ad ſuam gratiam videretur, vt veritatis rationon diſputationis gratia præualeret.* Hæc Ambroſius.

At ſi

At ſi oculos conuertamus ad initia progreſſuſque Eccleſiæ naſcentis, pro contraria ſententia non deerũt grauiſsima teſtimonia: nam in primis D. Paulus diſputauit in Synagoga publicè cum Iudæis, & in foro per omnes dies ad eos, qui aderant, Actorum 17. & 18. & 20. Idem quoque de B. Stephano, & Apolline ex eiſdem Apoſtolorum actibus accepimus. Publicas etiam diſputationes cum hæreticis vel gentilibus plurimos ex antiquis Patribus iniiſſe, paſsim eorum geſta & hiſtoriæ tradunt. *Act. 17. 18. 20.*

Deinde B. Auguſtinus, vt Poſsidonius refert, cũ quodã etiam Felice, de numero eorum, quos Electos dicunt ijdem Manichæi, quique Hipponem venerat, eundem ſeminaturus errorem publicè in Hipponenſi Eccleſia Notarijs excipientibus diſputauit, populo aſtante: Et poſt ſecundam vel tertiam collationem ille Manichæus, fruſtrata vanitate & errore illius ſectæ, ad noſtram conuerſus eſt fidem atque Eccleſiam, ſicut eadem relecta docere poterit ſcriptura. Hactenus Poſsidonius. Imò ipſe Auguſtinus ſic ait contra Iul. Pelag. lib. 3. c. 1. *Donatiſtas ad collationem nobiſcum venire per Imperialia iuſſa compulimus, in qua collatione victi ſunt Donatiſtæ.* D. Cyrillus Alexandrinus contra Neſtorium, publicè in Concilio Epheſino diſſeruit, illumque ſuperauit. Gregorius Magnus cum Eutyche Conſtãtinopolis congreſſus eſt, eumque ab errore reuocauit.

Diuus Bernardus publico congreſſu coram Concilio Remenſi diſſeruit cum Gilberto Porretano, qui de hæreſi conuictus Eccleſiæ, decretis adhęſit. Idem Bernardus prouocauit Petrum Abaylardum ad publicam diſputationẽ, eumque ad maximas anguſtias redegit. Ac denique anno Redemptoris noſtri 645. habita eſt famoſa illa ac celeberrima coram Epiſcopis Africanis inter Pyrrhum Patriarcham Conſtantinopolitanum hæreticum, & Maximum Abbatem eundemque Martyrem Orthodoxum, ex qua idem Pyrrhus Princeps Monothelitarum hæreticorum conuictus, erroris diu defenſi pęnitens, recantãs palinodiam, oblatoque fidei Catholicæ libello Theodoro Romano Pontifici, receptus eſt vnà cum titulo Patriarchatus in Eccleſiam Catholicam. In hac igitur celeberrima diſputatione poſt multiplices Pyrrhi (vt eleganter Cardinalis Baronius tom. 8. anno Domini 645. deſcribit) obiectiones ingeſtas, & à Maximo quàm diſertiſsimè confutatas, poſt nexus ſolutos, & defenſiones ac reſponſiones ſingulas quoque conuictas, poſt denique inanes tergiuerſationes eluſas, acuminataſque cauillationes retuſas, cùm deficerent verba, dare manus omni penitus deſtitutus defenſione Pyrrhus compellitur, & credere cogitur veritati. Magnum ſanè tunc (vt idem refert Baronius) vidit primum Africa, deinde Roma ſpectaculum: Africa quidem, dum quem paulò ante aſpexerat magnis animis Patriarchali oſtentatione inſultantem Catholicæ fidei & veritati, pro hęreſi, ore rotundo in defenſores fidei

catholicæ declamantem, in ſe ora omnium conuertentem, iamque poſt ſe tertiam orbis partem ducere captiuam tentantem, eundem viderit ab extorre monacho appetitum, vt nouum Goliath à puero Dauide, non in haſta vel enſe, ſed in nomine Domini pugnaturo conuentum, tanta corona Patrum, & magiſtratuum & Africani populi circumdatum, poſt longam concertationem fateri ſe ſuperatum, abijcere clypeum, dare manus, & pedes conijcere ſponte in compedes illos optabiles ſapientiæ, eiuſque vinculis alligari, de quibus Eccleſiaſticus: *Inijce pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subijce humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis eius. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & baſes virtutis, & torques illius in ſtolam gloriæ, (decor enim vitæ eſt in illa) & vincula illius alligatura ſalutaris*. Ita planè, cùm &, victo Pyrrho, omnes vt vincenti fuerint adgratulati, eundemque laudibus, ac benedictionibus proſecuti, quod reuera cedens veritati, perfidiam ſuperaſſet, impietatem ſubegiſſet, contriuiſſetque Satanam pedibus ſuis, qui ſolus lugeat ſe eſſe victum, hæreſi debellata, & eius defenſore in offenſorem mutato. Hactenus Baronius, qui in fine octaui tomi meritò hanc Maximi cum Pyrrho diſputationem inſeruit.

Eccl. 6.

Magna igitur opus eſt conſideratione, ac, vt verius dicam, opus eſt diuinæ prudentiæ, diſcernere, quando cum infidelibus publicis colloquijs & collationibus congrediendum ſit, quando verò abſtinendum: inſpiciendaque ſunt perſonarum merita, ſtudia, ſapientia, ac præcipuè morum integritas, ac vitæ ſanctitas, quibus viri ſapientes diuina ope nixi, promerentur de inimicis palmam reportare.

DE

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IIII. PARS II.

De Miniſtrorum progreſſu ac conuerſatione cum vitæ integritate coniuncta inter infideles, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem alliciantur.

REGNVM Dei non eſſe in ſermone, ſed in virtute docuit Apoſtolus 1. Cor. 4. non quia doctrina opus non ſit ad fidei noſtrę veritatum oſtenſionem: quo modo enim credent, vt ipſe alibi ſcripſit ſine prædicatione? ſed vt oſtendat pro infidelium conuerſione prodeſſe plus vitam puram, quàm orationem cultam. Mores enim corrupti doctrinam ſanam euertunt & immanem reddunt. Sergius quidem Paulus Proconſul, prudentiſsimè credit, vt Act. 13. legimus, admirans ſuper doctrina Domini, cum verbis vidit facta ſuccedere. Nunc verò cum rarò fiant prodigia, quibus Euangelicæ voces confirmentur (neque verò illis opus eſt vt iam diximus) quid reſtat ad plenã Euangelij prędicationem, niſi integritas ac vitę puritas? Hoc vnum à Miniſtris munus poſtulat Apoſtolicum, hoc prærequirit animarũ ſalus, hoc myſteria fidei noſtræ credibilia certaq; eſſe hominibus quantumuis barbaris facile demonſtrantur. Quare qui ad exteras nationes pro Chriſto legatione Apoſtolica functuri ſunt, ea vitæ ſanctitate niteant opus eſt, quæ, (ipſis quoque ſilentibus) Religionis Chriſtianæ puritatem repræſentent. Nihil enim ad errores & vitia conuellenda efficacius eſt, quàm vitæ inculpatæ ſanctitas, quæ genere ſuo cum diuina ſit, omnem intellectum ſua luce perſtringit, omnia colla, quantumuis erecta domat. Eloquentia omnis euaneſcit, miracula proſunt, ſed non adeò præualent, quod arte dæmonum ſimilia quædam effingi queant. Sola verò ſanctitas nequit ſatis ſimulari, quod ipſa ſimulatio veræ ſanctitati non tam ſimilis, quam contraria ſit. Vera ſanctitas illuſtriſsimam totius orbis par-

Digitized by Google

tem flexit, & potentiſsimos Reges Chriſtianæ manſuetudinis vim admiratos in ſua caſtra perduxit. Quapropter Euangelici Miniſtri hanc præ alijs munimentis armaturam exquirant, quæ quamuis vniuerſarum virtutum complexione conſtet, ad opus tamen Miſsionũ ſelectas quaſdam pro rei magnitudine requirit. Igitur cum vitę innocentia & ſplendor firmiſsimum ſit fidei teſtimonium, ac efficaciſsimum medium ad infideles omnes iuuandos, reſtat vt in hac ſecunda huius libri Parte de vitæ ac morum integritate in miniſtro Euangelico agenti inter infideles prærequiſita dicamus, & quam huic inſtituto neceſſaria ſit demonſtremus. Vitę verò ac morum integritatem appello iuſtitiam Chriſtianam, quę omnium virtutum officijs conſtat. Potiſsimum verò de illis virtutibus dicemus, quæ magis conferunt, vt quis idoneus ſancti Euangelij Miniſter euadat. Efflagitat enim Apoſtolicum munus in Euangelij Miniſtris admirabilem vitę puritatem ac ſanctimoniam, nempe vt caritate ardentes, benefici, ac miſericordes, prudentes in rebus agendis, continentes, paupertatem amantes, benigni ac manſueti, ac inter omnia patientes, & longanimi: aliter verò nec hominibus neque Deo, neque ſibi ipſis ſatisfacient; cùm animarum conuerſio ad Deum, earumque omnis profectus atque incrementum ab ipſo etiam proueniat, ſic enim ſcriptum eſt: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*. Et
Ioan. 6. Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eum.* Quid ergò faciunt homines in aliorum hominum conuerſione? hoc vnum quod à Deo tanquam inſtrumenta libera adhibentur: ſicut calamus ſolet ad ſcribendum, ſerra ad ſecandum. Quare ſicut inſtrumentum, ſi ſe ipſum mouere velit, nihil efficiet; ſi verò cum artifice coniunctum ab eo moueatur, omnia efficiet: ſic homo in his diuinis & ſupernaturalibus operibus tantum præſtabit, quantum cum Deo oratione continua, integritate vitę, ſtrictiſſimoque caritatis vinculo fuerit coniunctus, ab ipſoque motus. Hanc verò vitę integritatem, ac pręrequiſita alia in Miniſtris Euangelicis, vt muneri ſuo ſatisfaciant, ad quatuor capita reducamus, nempe ad orationis præſidium, ad vitę integritatem, ad morum exemplum, ac denique ad doctrinam & ſcientiam.

CAPVT

CAPVT I.

De oratione continua & fiducia in Deum.

QVamuis in omni negotio aggrediendo orationis præſidium primũ præcipuumq́ue ſit: tamen vbi de conuerſione animarum agitur, multò magis: tum, quia cum fides donum ſit Dei, & corda hominum in manu Domini ſint poſita, nulliuſq́ue induſtriæ diligentiæq́ue noſtræ ſit vocatio gentium ad Euangelium, ſed ſolius miſerentis & præuenientis Dei; ad orationes & preces aſsiduas atque feruentes ſtudium omne Miniſtrorum conuerti debet, ſpem omnem & fiduciam in cæleſti gratia collocantium, & diuinæ miſericordiæ fores diutiſsimè pulſantium: tum quia non de quauis conuerſione res eſt, ſed de prima, de maxima, de difficillima, quando vocatur infidelis ad fidem, quando non affectum ſolũ, ſed ipſum quoque ſenſum iubetur exuere, & ſeſe penitus abnegare, vt in obſequium Chriſti captiuo intellectu eat. Tã eſt profectò orationis ſingulare præſidium, vt qui cetera omnia adhibeat, hanc ſi omittat, nihil acturus ſit, in haſta & clypeo veniens, non in Domino fiduciam habẽs: *Neque enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos, ſed dextera tua, Domine, & illuminatio vultus tui, quia complacuiſti in eis*, ait Propheta. Quare in hac re nihil oratione magis neceſſarium, nihil omnino potentius. Hæc enim vna impetrat gratiam, donaq́ue omnia, ſi cum fiducia in Deum coniuncta ſit. Apoſtoli, cum de totius orbis conuerſione curarent, reiectis ceteris beneficentiæ officijs, *Nos* (inquiunt) *orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus*: adeò inter ſe duo illa cohærere intelligebant. Nunquam Petrus & Ioannes, nunquam Paulus ante preces ad Deum fuſas, de Chriſto ad populum verba fecerunt. Et rectè Dionyſius de Diuinis nominibus c.3. monet ante omnem actum, Theologię præſertim, orationem præire oportere. Ipſe mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus non ante ad prædicandum Apoſtolos mittit, quam in oratione peruigil pernoctarit. Neque enim tam ſermonis & diligentiæ ſuæ fructum quàm orationum exſpectare debet fidelis Dei miniſter.

Pſal. 43. *Act. 6.* *Luca 6.*

Longè plus ſine vlla dubitatione Paulus orationibus egit, quàm concionibus, plus lacrymis & gemitibus, quàm exhortationibus. Similiter Petrus & Ioannes, ceteriq́ue militiæ Chriſtianæ duces. Orationi Stephani Saulum donatum vult Martyr Cyprianus Sermone de bono patientis. Sicut Monicæ matris lacrymis regenerationem ſuam magis acceptam fert Auguſtinus lib. Confeſsion. quam Ambroſij concionibus. Ac denique

vir Apoſtolicus Franciſcus Xauerius millia hominum Chriſto peperiſſe legitur,non tam humana facundia, quàm feruentiſsimis precibus, lacrymis, gemitibus, & ſuſpirijs, quibus per integras noctes peruigil multò fortius Deum pulſabat. Atque in nouo orbe inuenti ſunt miniſtri, qui ſimplici quidem ſermone, & imperito, ſpiritu tamen Dei feruentes, plus in conuerſione barbarorum effecerint, quàm multi præclari magiſtri. Sed quia immenſum eſſet exempla narrare; vnus Paulus Apoſtolus pro omnibus eſſe poteſt, cuius in orando pro verbi Dei efficacia incredibile ſtudium nullus hominum fide dignum putaret, niſi id apertè ex eius conſtaret Epiſtolis: nam ad Rom. 1. teſtem ſibi Deum aduocat, quod ſine intermiſsione ſemper in orationibus ſuis memoriam eorum faceret. Pro Corinthijs, pro Epheſijs, pro Philippenſibus, Coloſſenſibus, & Theſſalonicenſ. idem etiam demonſtrat ſtudium, ita vt omni ſtupore dignum ſit, fidemque omnem propemodum ſuperans, tot Eccleſiarum, tot domorum, tot hominum memoriam perpetuo in vno Paulo hærere, quos ſemper, quos ſine intermiſsione, quos in cunctis orationibus etiam iuriſiurandi religione interpoſita, ſibi ſcribit eſſe preſentes.

Ac denique, vt ab Apoſtolorum exemplis non diſcedam, quis neget, quod etſi Dei gratia factum fuerit, vt ad prædicationem Petri tot millia Iudæorum pœnitentiam egerint, & in Chriſtum crediderint, & Pauli exhortatione tot millia gentium, idolorum vanitate reiecta, Deum verum coluerint? Id tamen miſericordia diuina præueniente, precibus ipſorum Apoſtolorum, & monitis tribui debet. Videtur enim quodammodo Deus vim pati, & ad benefaciendum ſollicitari, pulſari ſæpè, preceſque & ſacrificia ſibi offerri: & vt minorum miſereatur, in quibus non ſuppetunt merita maiorum, nempe ſacerdotum & miniſtrorum ſtudio prouocari. Neque ſuis tantum ſacrificijs & precibus, quamuis aſsiduis, quamuis feruentibus contentus eſſe debebit fidelis Dei miniſter, ſed aliorum etiam Chriſti ſeruorum auxilia ſtudioſiſsimè efflagitare, vt ex multarum perſonis facierum gratiæ agantur pro eo, & conſenſus fratrum ſuper omni re quam petierint in nomine Chriſti obtineat apud Patrem miſericordiarũ. Paulus tantorum apud Deum meritorum vir per omnes Epiſtolas pro ſe orari obnixè contendit, vt ſermo Dei currat, & clarificetur, vt liberetur ab importunis & malis hominibus, vt detur ipſi fiducia in apertione oris ſui, vt loquatur Dei verbum, ita vt oportet eum loqui. Atque hęc & alia huius generis cogitans Chriſti ſeruus, maximam atque optimam miniſterij ſui ſpem, in efficacibus & frequentibus, & ſuis & ſuorum orationibus collocabit. Nam, vt optimè Auguſtin. Epiſt. 97. plus nos proficere alternis & communibus orationibus, quàm ſingularibus & priuatis credendum eſt.

His

His igitur duabus functionibus, oratione ad Deum, & oratione ad homines, Apoſtolica cura definita eſt, quas ſi quis ſeiungat tam fieri nequit, vt optatam fratrum ſalutem acquirat, quàm ſi longum pelagus enauigare contendens, vel nulla vela ſuſpendat, vel plenis velis nauem ſtatione non ſoluat. Qui velit igitur in infidelium conuerſione fructuosè operari, orandi ſtudium nunquam ſibi prætermittendum perſuadeat, ſe ipſum verò iuge ſacrificium offerens, lacrymis, ieiunijs, vigilijſque crebris, atque omni corporis maceratione Deum ſibi propitium reddat; vt Euangelium creſcat, atque fructificet in vniuerſo mundo.

Opinor ſanè in illo genere dæmoniorum multa verſari inter infideles, quæ non niſi ieiunijs & orationibus eijciantur. Inter omnia verò venerabilis illa Agni immaculati victima principem locum obtinet, quam Patri quotidie immolet toto cordis affectu, plenaque fiducia, fidentiſsimè poſtulans, vt eos, ad quos legatione fungitur, filij ſui cohæredes & concorporales eſſe dignetur, pro quibus ille ſanguis effuſus eſt: fieri non poteſt, vt tali oblatione tam benè munitæ preces, ab eo, qui diues eſt in miſericordia, & propter nimiam charitatem ſuam, cum & ipſi eſſemus mortui conuiuificauit nos Chriſto, repulſam ferant.

CAPVT II.

De Charitate feruenti erga infidelium conuerſionem.

NON vulgaris diuinæ charitatis modus, ſed charitas vltra modum exquiritur; vt qui de miſsionibus cogitant, animis Apoſtolicis mũdum amplectantur vniuerſum, more illius, qui cùm abeſſet, aiebat: Os noſtrum patet ad vos, O Corinthij, cor noſtrum dilatatũ eſt: Nulla enim totius orbis gens, quantumuis fera eſſe debet, cui non & ora, & corda virorum Apoſtolicorum charitatis igne patefacta & velut eliquata dehiſcant.

Etquidem cum in eo charitatis lex poſita ſit, vt æternæ felicitatis conſortium ijs, qui eius participes fieri poſſunt, efficaciter optemus: ſalus vniuerſorum hominum impenſiſsimè à Chriſti miniſtris cupienda, & votis ardentiſsimis efflagitanda eſt. Qua de re, qui mittendi ſunt, ſæpiſsimè, ac ſeriò admodum cogitare, & ſe ad opus tam glorioſum frequentiſsimis actibus excitare, ſtudiorumque laborem eò dirigere debent.

Cum verò ad charitatis menſuram de proximorum interitu mœror & dolor accreſcant; funeſtiſsimum tot hominũ interitum lacrymis proſequantur; & ad maturandam eorum, qui nondum interiere, ſalutem celer-

Digitized by Google

rimis deſiderijs, & pęnis vltrò ſuſceptis indefeſsè contendant.

Ex diuinæ charitatis viſceribus zelus erumpit: quo Fratres mittendi adeò flagrare debent, vt ægrè ferát Ieſu Chriſti dulciſsimi Dei, ac Redēptoris noſtri tot hoſtes eſſe, qui cum intemerata eius ſponſa, Romana ſcilicet Eccleſia, bellum perenne gerant. Dolendum eſt quippe in vniuerſo terrarum orbe præter Italiam, & Hiſpaniam vix vnam vel alteram vrbem in vaſtiſsimis regionibus diuino munere à communi ethniciſmi, hæreſis, au ſchiſmatis diluuio præſeruatam reperiri. Dolendum pręterea in pauciſsimis ijs regnis, quæ vniuerſalis eluuio non obruit, veros Dei amicos, velut ſidera quædam, rarò admodum intermicare: communis enim Chriſtianorum viuendi ratio ſic ſceleribus deformata eſt, vt modicam ſempiternæ ſalutis ſpem generet. Tā lata eſt via, quę ducit ad interitum.

Cum ergò veris Dei amicis exploratū ſit, à quot & quàm ſęuis hoſtibus puſillus Chriſti grex obſideatur, ardentiſsimè optare debent eos hoſtes non ferro, ſed ligno, hac mitiſsima crucis diſciplina, ſubiugare, & Eccleſię fęderatos efficere. Frequens autem rei tātę meditatio zelum procul dubio excitabit, & tantę calamitatis, quę orbem peruaſit, ſenſum augebit. Huius ardentis animarum zeli exemplar clariſsimum extitit Paulus Apoſtolus, de quo ſic ſcribit Chryſoſtomus. 2. Cor. 11. *Quis*, inquit, *in-*
2. Cor. 11. *firmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? non dixit, & ego non moleſtia afficior: ſed ego non vror, Vrendi verbo, oſtendere volens ſummum dolorem. Et rurſus ſcribens in alia Epiſtola dicit: Sine nobis regnauiſtis, & vtinam regnauiſſetis. Et rurſus; Nunc viuimus ſi vos ſtatis in Domino; vnde quantopere ſtudebat vt res fratrum ſe rectè haberent, qui nec viuere quidem ſe exiſtimabat, ſi illi non eſſent ſalui. Homo qui fuerat raptus ad tertium cælum & delatus in paradiſum, & qui fuit particeps myſteriorum ineffabilium, & tantam apud Deum aſſecutus erat fiduciam, illorum bonorum ſenſum non valde accipiebat, niſi etiam vidiſſet fratres ſecum eſſe ſaluos. Sciebat enim apertè charitate nihil eſſe maius, neque quod ſit cum ea conferendum, nec ipſum quidem martyrium, quod eſt ſumma bonorum. Nam charitas quidem abſque martyrio facit Chriſti diſcipulos, martyrium autem ſine charitate non poteſt hoc facere.* Hæc S. Chryſoſtom. qui pluribus locis, cum de S. Pauli charitate aduerſus proximos loquitur, ita efferueſcit ſpiritu, adeò alta admiratione tantæ charitatis ſuſpenditur, & abripitur animo, vt vix ſeipſum ca-
Rom. 9. piat: præſertim cùm illud explicat. *Optabam anathema fieri, à Chriſto*, (*hoc eſt*, inquit, *carere æterna remuneratione, & Chriſti præſenti conſpectu*) *pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraëlitæ*: Sic exponit in Commentarijs Epiſtolæ ad Romanos: *Optabat in gehennam mitti, & iudicium ſubire perpetuum, pro eorum ſalute, à quibus fuit ſæpè lapidatus, qui eum interficere contenderant, vt hi tantarum ei auctores afflictionum, per fidem corpori Chriſti iungerentur. Quis ita dilexit Chriſtum? ſi tamen hoc dilectione & non amore maius*

Digitized by Google

ius eſt aliquid nuncupandum. Quæ tamen omnia anathemata optabat Apoſtolus, modò nulla ſua culpa contingerent.

Ad hanc igitur ardentem proximorum charitatem in miniſtris ſancti Euangelij primò maximè ſpectat, vt eorum animus paratus ac promptus ſit, pro animarum ſalute quælibet aduerſa perferendi, exemplo Chriſti Domini, & plurimorum aliorum Chriſti militum charitate feruentium, de quibus fusè primo lib. diſſeruimus.

Secundò huius proximorum charitatis proprium eſt, progredi in eorum amore, quamuis ipſi non vicem ferant, minuſque officio noſtro proficiant ij, quos in Domino diligimus, & quorum cauſa laboramus: exemplo Apoſtoli, qui ſic ſcribit 2. Cor. 12. *Ego autem libentiſſimè impendar, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris licet plus vos diligens minus diligar. Conſidera,* ait Chryſoſt. *quot gradus commemorat: licebat accipere, ipſe autem non accipiebat; ecce primum opus bonum: & quamuis inopia premeretur; ecce ſecundum: Et illis prædicans; en tertium: Et impendit; ecce quartum: & non ſimpliciter adiecit, ſed cum incremento; ecce quintum: & non ſolum pecuniam, ſed & ſeipſum; en ſextum: & his qui non valde diligebant; ecce ſeptimum: & his qui valde diligebantur; ecce octauum. Hoc ſane & nos imitemur.* Hæc S. Pater. 2. Cor. 12.

Tertiò ardentis charitatis circa proximos, eſt eorum commiſeratio calamitatis, perinde ac noſtri, vt manifeſtè teſtimonio illo Pauli ſuprà adducto demonſtratur: *Quis infirmatur & ego non infirmor?* Ac denique omnes iniurias criminaque alterius nobis illata, ex animo condonare, idque non ſemel aut iterum, ſed quotieſcunque ille peccauerit in nos.

Hæc ſunt perfectæ charitatis proximorum indicia, quibus præditi eſſe debent Euangelizantes Chriſtnm Dominum, in quo hæc & plurima alia multò maiora charitatis ſigna præclara inuenta ſunt: zelo animarum ita exarſit, vt coarctaretur, vti ipſe ait, donec baptiſmo ſanguinis ſui pro earum ſalute ablutus, ſe ipſum patri hoſtiam viuentem immolaret. Paſsionem & mortem probriſsimam obiuit, ſpontè libenſque & gaudens ſuſtinuit, quod optauit ardenter, vt opprobria exprobrantium Deo in ipſum reciderent omnia, fieretque vnus pro omnium gloria, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quàm verò conſtanter in amore ingratiſsimæ & peſsimæ gentis perſeuerauerit, quàm ardenter nec amatus, & capitaliſsimo odio habitus ab inimicis ciuibus, & popularibus ſuis, inimicos ipſe dilexerit, quàm facilis ad ignoſcendum ſuiſmet hoſtibus, & interfectoribus immaniſsimis, efferatiſsimis, fuerit in ipſo feruore tanti ſceleris mortis ſuæ, locupletiſsimè teſtatur vel vna eius oratio: *Pater dimitte illis quia neſciunt quid faciunt.*

CAPVT III.

De beneficentia erga infideles exercenda.

NIhil æquè iuuat ad barbarorum fidem beneuolentiamq́ue conciliā-dā, quā erga ipſos beneficentia, quę à charitate ortū habet: dici enim non poteſt, quàm ſit ad perſuadendum efficax charitas, & viſcera digna Apoſtolo, iuncta ſimul cum beneficentia: beneficentiam enim appello, qua fratrum ſaluti fortuniſq́ue conſulimus. Hanc in omni rectore aduerſus ſubditos magnopere neceſſariam eſſe eleganter Gregorius oſtendit: *Egentis* (inquit) *mentem doctrina ſermo non penetrat, ſi hunc apud eius animum manus miſericordiæ non commendat. Tunc autem verbi ſemen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Nam quaſi iure, vt diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur, ſi cura exterioris ſubſidij à Paſtore negligatur.* Quare ſi lucra animarum ſitimus, compendiaria via beneficentia eſt: ea enim facilè animos expugnat ac deuincit, quicquid vult copioſe perorat, atque perſuadet. Nā ideò Chriſti Apoſtolorumq́ue ſigna tam ad fidem aſtruendam fuere potentia, quod omnia pęnè hominum vtilitati impenderentur. Inde facilè ac libenter conciliati animi hominum ſalutis conſilia ab optimè de ſe meritis hauriebant: mortuos, inquit, ſuſcitate, leproſos mundate, infirmos curate, dæmones eijcite, & ad cumulum omnium quod gratis accipiſtis, gratis date. Hoc extremum ſi ſinceritate Euangelio digna in Dei præconibus gentes cernerent, quamuis barbaræ, quamuis feræ, breui profectò manſueſcerent, omniq́ue illa feritate depoſita, leniſsimo Chriſti iugo victa colla ſubmitterent. Et canes, & piſces, & ipſi immanes leones beneficia ſentiunt, & ea gratitudinis ſuæ argumenta hiſtoricis conſcribenda dederunt, quæ homines niſi flectant, ſaxeos planè monſtrent. Habemus etiam in hoc exemplū, quod Apoſtolus Paulus in procurandis proximorum ſubſidijs etiam terrenis edidit: *In carnalibus*, ait S. Chryſoſt. Hom. 3. de laudibus Pauli, *non in ſpiritualibus ſolum plurima ſollicitudinis ac prouidentiæ ſuæ documenta præſtabat. Audi quomodo pro vna muliere ad vniuerſum ſcribat populum: Commendo autem vobis Phœben ſororem meam, quæ eſt in miniſterio Eccleſiæ, quæ eſt in Cenchris, vt eam ſuſcipiatis in Domino dignam ſanctis, & aſsiſtatis ei, in negotio quocunque veſtri indiguerit. Et iterum: Noſtis ait domum Stephanæ, vt & vos ſubditi ſitis huiuſmodi. Et rurſus. Cognoſcite, quæ huiuſmodi ſunt.* Poſt confirmans idem exemplo Eliſæi Prophetæ, addit: *nec de viatico illorum quos euocabat curam gerere dedignatus eſt. Tito ſcribēs ait: Zenam legisperitum, & Apollo ſollicitè præmitte, vt nil illis deſit, &c.* Tit. 3.

Qui

Qui autem pro vno ſeruulo fugitiuo Oneſimo, & qui ex rebus Domini multa ſubſtraxerat, integram omniq́, affectu epiſtolam plenam ad Philem. ſine cunctatione compoſuit, qualis circa alios fuerit perpende. Vnum enim ille pudore dignum putauit, aliquid ſcilicet pro cuiuſlibet ſalute negligere. Propter hoc agebat omnia, nec omnino quicquam pro his, qui ſaluandi erant, cunctabatur impendere, non verba, non pecunias, non corpus ipſum. Quoniam, inquit, libenter impēdam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris. Hæc enim expeditiſsima ad conciliandos Euāgelio homines via eſt. Sentiant Infideles, ſentiant Cathecumeni, ſentiant Neophyti, patré & aduocatum. Pro ijs ſępè interpellet apud Ducem & Magiſtratum, hos à militum iniurijs tueatur, horum egeſtati conſulat, vel propria mendicitate. Si quid acerbius deſignandum erit in aliquem, huius ipſe adminiſter non ſit. Theſaurizet potius filijs parens, ac non ſolum ſua, ſed & ſe libenter impendat, & ſuperimpendat pro animabus eorum, licet plus diligens minus ipſe diligatur, neque datum requirat, ſed fructum.

Præterea in Chriſtianis non ſolum barbariſsimæ nationis, ſed & Iaponenſes, & Chinenſes nihil ita ſuſpiciunt atque admirantur, quàm beneficentiam, & liberalitatem: præſertim cùm eam ad ſe redundare perſpexerint: quia inter illos, maximè verò inter Indos, ſtipem vilem, aut puſillum frumenti, qui vltro alteri præbeat vix inuenitur: ſunt enim in ægrotos parum miſericordes, in ſenes, & egentes illiberales, in oppreſſos laboribus & ærumnis, inhumani. In contrarijs igitur miniſterijs reſplendeat Chriſtiana charitas, quæ in beneficentia ſita eſt: quæ excolenda & verbis & factis à miniſtro Chriſti. Quare eius ſtudium in conuerſione infideliū inter alia ſit, operari bonum ad omnes, neque pigeat Euangelij miniſtrum ægrotos viſitare, xenio aliquo recreare, famelicum cibario ſaltem pane paſcere, nudum operire, pauperem, cui non eſt adiutor, à diuitum calumnijs & potentia eripere, pro afflictis Principem Magiſtratumve conuenire, cælibes matrimonio honeſtè quæſito collocare, rem familiarem conſilio augere, morientibus ſedulò & benignè aſtare, ſepulturam curare, eos qui quæruntur ad mortem eripere, lites & diſsidia componere: omni denique officij genere cumulatè proſequi: ſiquidem certiſsimè ſciat Chriſto Chriſtianæque Religioni honorem maximum ad ſpiritualem fratrum ſalutem viam apertam, ſibi præmium copioſum parari: ſi verum illud eſt quod veritas ipſa dixit Matth. 25, *Quod minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis.* Matt. 25.

CAPVT

CAPVT IV.

Oportere Miniſtros ante omnia ſibi ipſis attendere.

PRimum, & ante omnia præ oculis habendum eſt, ne zelus alios promouendi, ſiue ad fidem conuertendi, adeò feruens & ardens ſit, vt ſui iura à Miniſtris neglecta alijs exiſtiment ſe commodè poſſe conſulere: nā & charitas, quæ tanta ac tam pręclara virtus eſt, ordinata eſſe debet, idque adeò neceſſarium eſſe, vt ſi ordinata non ſit, nec charitas quidem ſit, ſed aliquis alius effectus charitatem ſimulans. Ordo autem præcipuus hic eſt, vt in ijs quæ ſpiritualia ſunt, & quæ ad gratiam Dei, noſtramque ſalutem attinent, prius quiſque ſe ipſum, ſuamque vtilitatē ac profectum amet & curet, quam proximi vllius. Idque ita præcipit Deus: quod tum Theologi omnes vno conſenſu docēt, tum Beatus Thomas 2.2.q.24. hoc etiam argumento ſolido ac graui confirmat: quoniam, inquit, charitas fundatur in communicatione bonorum ſpiritualium: atqui poſt Deum, qui eſt fundamentum, quiſque ſibi primus eſt, qui particeps ſit huius boni, proximos autem diligimus, vt ſocios in tali participatione. Quamobrem ſicut vnitas potior eſt, quam vnio; ita quod homo tali bono fruatur, potior eſt ratio diligendi, quam quod alius ei ſocius ſit in fruendo. Quo quidem poſito, illud etiam verè ac neceſſariò concluditur, non poſſe charitatis habitū inclinare, vt pro alijs quicunque ſint, etiam ad omne hominum genus ſaluandum, non dico vel minimum committatur peccatum, ſed ne ipſius quidem charitatis vllum detrimentum admittatur, non magis quam ex glacie ignis exiſtat: atque, hoc etiam à Theologis pęnè omnibus traditur. Habemus etiam de hoc manifeſtam Saluatoris ſententiam Matt. 16. *Quid prodeſt*, inquit, *homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentū patiatur*? Quam ſententiam ne quis de lucro temporali intelligendam putet, certè eam S. Bernardus ad hūc ipſum ſpiritualem proximorū profectū disertè applicat, 10. de Conſideratione: *Si totus* (inquit) *vis eſſe omnium, inſtar illius, qui omnia omnibus factus eſt, laudo humanitatem; ſed ſi plena ſit. Quomodo autem plena te excluſo? Et tu homo es, ergò vt integra & plena ſit humanitas, colligat & te intra ſe ſinus, qui omnes recipit; alioquin quid tibi prodeſt, iuxta verbum Domini, Si vniuerſos lucreris, te vnum perdas? Quare cum omnes te habeant, eſto etiā tu ex habentibus vnus. Quid ſolus fraudaris munere tui? Vſquequo vadens ſpiritus & non rediens? Vſquequo non recipis te, & ipſe inter alios vice tua? Sapientibus & inſipientibus debitor es, & ſoli negas te tibi? Stultus, & ſapiens, ſeruus & liber, diues & pauper, vir & fœmina, ſenex & iuuenis, Clericus & laicus, iuſtus & impius, omnes pariter*

Matt. 16.

Digitized by Google

viter participant te: omnes de fonte publico bibunt pectore tuo, & tu ſeorſim ſitiens ſtabis? ſi maledictus, qui partem ſuam facit deteriorem, quid ille qui ſe penitus reddit expertem? Hæc Bernardus. Eademque ferè repetit lib. 20. *In acquiſitione,* inquit, *ſalutis, nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Quæ autem ſtultitia eſt, cum noſtro diſpendio, aliorum lucris ſeruire velle? Quare illud potius audiendum & ſemper ob oculos habendum eſt Spiritus ſancti conſilium: quo hoc ipſum ita monemur* Eccl. 29. *Recupera proximum tuum ſecundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas, id* Eccl. 29. *eſt, ne cadas ipſe; qui namq; lapſus ſit primum, ipſe male habet, deinde ne alios quidem iacentes ſubleuare poteſt. Meminiſſe etiam oportet virginum illarum, quarum ideo ipſius ore Domini laudata eſt prudentia: quia dum ab alijs virginibus rogarentur, vt de oleo, quod habebant, ipſis impertirentur, reſponderunt: Ne forte nobis & vobis* Matt. 25. *non ſufficiat, ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Sic enim dictũ hoc huic ipſi rei, de qua agimus, ſcitè applicat S. Bernardus in Canticis, ac tum alia multa addit in hanc ſententiam Serm. 18. *Si ſapis,* inquit, *Sacerdos concham te exhibeas, & non canalem: hæc enim penè ſimul, & recipit, & refundit: illa verò donec impleatur, expectat, & ſic, quod ſuperabundat, ſine ſuo damno communicat, ſciens maledictum qui partem ſuam facit deteriorem. Et ne meum conſilium contemptibile ducas, audi ſapientiorem me. Stultus, ait Salomon, profert totum ſpiritum ſuum ſimul, ſapiens reſeruat in poſterum. Verum canales multos habemus hodie in Eccleſia, conchas verò perpaucas. Tantæ caritatis ſunt, per quos nobis cæleſtia fluenta emanant, vt ante effundere, quàm infundi velint, loqui quam audire paratiores, & prompti docere, quod ipſi non didicerant, & alijs præeſſe geſtientes, qui ſe ipſos regere neſciunt.*

Præter Bernardũ verò id docuerũt rectè alij Patres. Greg. Nazianzen. in Apologetico: *Presbyteri officiũ cæleſtem quandam vitam requirit, primo purgari, deinde purgare; ſapientia inſtrui, & ſic alios ſapientes reddere; lumen fieri & alios illuſtrare; accedere ad Deũ, & alios adducere; ſanctificari, & alijs ſanctitatem afferre.* Hoc verò ita certum eſt, vt ne pluribus quidem confirmari opus ſit: tum quia animarum conuerſio, eorumque omnis profectus, & incrementum, etſi à Deo tota ſit, maximè tamen pendet à Miniſtrorum probitate, vitæque integritate: qua neglecta, neceſſe eſt, vt cetera etiam corruant. Tum etiam, quia verſantibus inter gẽtes humana ad virtutem adiumenta ſunt rariſsima, impedimenta autem & occaſiones libidinis, auaritiæque incentiua complurima. Quare oportet eos ſalutis ſuæ minimè eſſe negligentes, & quotidie ſpiritum interioremque hominem renouantes, radices altas in virtutibus mittere, vt ingruentium ventorum tempeſtati viriliter reſiſtant, memores ſemper magni Apoſtoli Pauli, qui cum talis tantuſque eſſet aſsiduè caſtigabat, tamẽ & in ſeruitutem redigebat corpus ſuum, ne cum alijs prædicaſſet, ipſe reprobus efficeretur. Quam curã neceſſe eſt vt vnuſquiſque ſui ipſius diligentem gerat: ad quam non modicum iuuabit, ſi orationis mentalis quotidiana exercitia non prætermittat: ſi conſcien-

tiæ puritati ſtudeat, cui examen quotidianum valde neceſſarium, & præſentaneum adiumentum eſt, ſimul cum paſsionum mortificatione, ſui ipſius abnegatione, ac rerum humanarum contemptu, Chriſti virtutum accurata imitatione, feruenti ſalutis animarum zelo, ac in primis ardenti in Deum, ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum amore, eiuſque vnius gloriæ purgatiſsima intentione.

CAPVT V.

De prudentia Miniſtris ſancti Euangelij in iuuandis infidelibus, & conuerſatione cum illis neceſſaria.

PRudentia, quam alio nomine ſancti Patres diſcretionem ſiue virtutum omnium lucernam appellant, rebus agendis modum & formam præſcribit, vt recto tramite in ſuum finem perueniant. Hæc autem virtus præter charitatem, quę mater eſt omnium virtutum, in viro Euangelico maximè deſideratur. Quare Dominus illa duo in Euangelio copulauit, *fidelis ſeruus & prudens*, vt rem laudabilē, (vt inquit auctor operis imperfecti Homil. 51.) ſed rariſsimam proponere, vt quis fidelis inueniatur & prudens, Et infra: quantò ergò rarior inuenitur fidelis & prudens, tantò qui inuentus fuerit beatior eſt.

Matt. 5.

Ad hanc igitur virtutem in conuerſione infidelium exercendam, primum ſpectat, vt operarij prudentes ſe gerāt in ratione agendi, & conuerſandi cum infidelibus: curentque ante omnia ſcire, quomodo eorum ingenia ſint tractanda, ſecundum vniuſcuiuſque gentis naturam & mores, vt ad fidei veritatem alliciantur: ſimiliter quomodo vniuſcuiuſque nationis amorem ac beneuolentiam ſibi poſsit conciliare: quæ vt commodius aſſequatur, proderunt ſequentia.

Primùm maximè ſtudeat operarius, vt à Chriſtiana Religione alieni ad eam blandimentis adducantur. Sic docuit magnus Gregorius in Regiſtro lib. 11. in diſtinct. 6. c. 15. *Qui ſyncera intentione*, ait, *extraneos à Chriſtiana Religione ad fidem cupiunt rectam ducere; blandimentis, non aſperitatibus debent ſtudere, ne quos reddita ad planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduerſitas*. Ac deinde ſecundum ſacrorum Canonum ſanctiones conſultius agitur, ſi pagani ad veritatis cognitionem, & diuinum amorem pijs monitis informando, & prædicando, quàm violentiam inferendo à fidelibus inducantur. Et quemadmodum nihil ita fidei ſuſceptioni aduerſatur, atque vis omnis

Digitized by Google

omnis & violentia, (non enim eſt fides niſi volentium, cum ſcriptum ſit Pſal.53. *Voluntariè ſacrificabo tibi*) ita nihil æquè commendatur in Euangelicis viris, ac manſuetudo & ſuauitas: *Omnem*, inquit Apoſtolus ad Tit.3. *oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines*. Quare cùm voluntarium ac li- Tit 3.
berum ſit vnicuique obedire Euangelio credendo, ſuauiter ac beneuolè ducendus eſt, non perurgendus auditor. Vnde Dominus Matth.10. *Ecce* Matt.10.
ego mitto vos ſicut agnos in medio luporum; factumque eſt Domini virtute ac magnificentia, vt ab agnis lupi ſuperarentur. Quando enim orbis vi Euãgelio cederet, tacendo, tollerando, benè merendo, de inimicis triumpharunt Chriſti milites non terrendo, non minitando. Quod ſi non receperint Euangelium, iubebunt ne ignem de cęlo deſcendere? *Neſcitis*, inquit Dominus Luc.9. *cuius Spiritus eſtis? Filius hominis non venit perdere, ſed ſaluare:* Luca 9.
quod ſi non receperint vos in iſta ciuitate, ite in aliam. Ecce quàm benignè, quàm dulciter monet Dominus Euangelium eſſe ſeminandum. Nam vt rectè Gregorius in Paſtorali, *Plerumq; agros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad ſalutem priſtinam tepens aqua reuocauit: & nonnulla vulnera quæ curari inciſione nequeunt, fomentis olei ſanantur: & durus Adamas inciſionem ferri minimè recipit, ſed leni hircorum ſanguine molleſcit*.

Neque hic ſiſtit manſuetudo ab operario Chriſti in infidelium ſalute exercenda, quin æmula charitatis, cuius filia eſt, iniuriam ab eis acceptam amore beneficijſque compenſat. & ſi aliter non poteſt, ſaltem commiſeratione, oratione & lacrymis. Sic Moyſes, qui vel poſt mille iniurias, pro populo deprecabatur: ſic Paulus, qui cum multis à Iudæis quotidie afflictionibus premeretur, anathema tamen pro ipſorum conuerſione eſſe cupiebat: ac denique Stephanus cum lapidaretur, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur orabat. Hæc igitur animi manſuetudo, morum ſuauitas, ac beneuolentia infidelibus ſimul cum beneficentiæ opere exhibita plurimum valet, ad eorum animos conciliandos, alliciendoſque ad fidem catholicam amplectendam, præcipuè ſi exemplo vitæ, ac morum ſanctitate confirmentur: vulgatum enim eſt illud: ſi vis amari ama, & amoris amor merces. Oportet enim vt omnes veræ charitatis ſignificationes infidelibus oſtendantur. Sed & præmijs, & honoribus, ac aliarum rerum temporalium promiſsionibus, nec non imminutione tributi, onerum ciuilium, & publicorum immunitate, & exemptione, penſionum & prouiſionum promiſsione, (vt plenius infra diſputabimus) ad fidem Chriſtianam inuitari poſſunt: exemplo ſancti Gregorij l.4. Regiſt. qui mandauit Cypriano Rectori patrimonij Siciliæ, vt mitteret epiſtolas ad Iudæos, qui erant in poſſeſsionibus dicti patrimonij, quibus promitteret quod quicunque ex ipſis ad verum Dominum Deum noſtrum Ieſum Chriſtum conuerſus fuiſſet, onus poſſeſsionis eius aliqua ex parte imminueretur:

Digitized by Google

quod ita quoque inquit fieri volo, vt ſi quis ex eis conuerſus fuerit; ſi ſolidi penſionem habet. Et taxat portionem minutionis oneris.

Præterea magnæ prudentiæ eſt, in animarum conuerſione tractanda accommodare ſe naturæ, & captui eorum quos conuertere nitantur: illiſque in omnibus quæ eſſentialiter non repugnant æternæ ſaluti, in principio ſecũdare, ne propter accidẽtale aliquod, amittant eſſentiale: qui enim vehementer emungit, elicit ſanguinem. Hoc pacto illorum captabunt beneuolentiam & amorem: quo obtento, omnia facili negotio ſubſequẽtur. Cum enim amor vincat omnia, & Chriſti iugum ſuaue ſit, & amoris plenum, nihil magis neceſſarium eſt in conuerſione cuiuſque, ſiue peccatoris ad Deum, ſiue hæretici ad ſanctam Eccleſiam, ſiue Infidelis ad fidem, quã amor erga Magiſtrum & Patrem ſpiritualem. *Fili præbe mihi cor tuum*, hoc eſt, amorẽ quo omnia ad me trahã: quicquid enim à te voluero, hoc ſolo obtinebo. Et ſic præponens Ieſus Chriſtus Redemptor noſter D. Petrum ſuæ ſanctæ Eccleſiæ, nihil aliud ab eo petit, niſi ſolum amorem, & hunc triplici interrogatione (vt oſtenderet maximam ipſius neceſsitatẽ) *Simon Ioannis diligis me?* qui enim amat, amabitur, quaſi diceret: ſi me amas Petre, & proximũ amabis, conſequenterque ab eo amaberis, & ſic omnia ad me trahes, eriſque bonus Paſtor. Hũc D. Paulus verus Chriſti imitator, omnibus neruis imprimere cordibus fidelium contendebat, experientiaque doctus, nihil tam ſedulò ab ipſis expoſcebat verbis, & operibus, quã amorem erga ſeipſum, & alios præpoſitos. Fortis enim eſt vt mors dilectio, & ſicut nihil morti reſiſtit, ſic nec amori. Igitur primum quod requiritur eſt res gentis ingenio accommodare, & omnium ſe ſeruum facere, vt omnes lucrifaciat, cum D. Paulo, qui dicebat: *Factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: ijs qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem, vt eos qui ſub lege ſunt lucrifacerem: ijs qui ſine lege erant, quaſi ſine lege eſſem, vt lucrifacerem eos qui ſine lege erant: Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.* Et Apoſtoli in primordijs Eccleſiæ ſecundarunt Iudæis præcipientes fidelibus in Gentibus conuerſis, in illorum gratiam vt abſtinerent à ſanguine, & ſuffocato vt omnes lucrifacerent, quæ poſtea ſucceſſu temporis perierunt.

Prou. 23.

Ioan. 21.

1. Cor. 21.

Quare prudentiæ eſt, mores Infidelium maximè Euangelio non repugnantes in initio permittere: nam cum perdifficile ſit dediſcere natales, atque conſuetudinem inueteratam, atque inde ad mores inuſitatos ſenſui, ac libidini penitus iniucundos traduci, ideo Infideles paulatim diſciplina Chriſtiana ſunt imbuendi, ac omnes ſacrilegæ ſuperſtitiones, ritus ſenſim amputandi, attamẽ ſi inter illos mores à Religione & iuſtitia non diſcrepantes inueniantur, non facile immutandi: ſed permittendũ vt patrias ac gẽtilitias conſuetudines retineant: ſicuti Indici ſenatus Regio

gio decreto cauetur. Multa etiam Iudæis legi aſſuetis, Apoſtolica Eccleſia condonauit, vſque dum prorſus exuti Moſem, Chriſtum induerent. Multa de Ethniciſmo tolerauit antiquitas, in ipſis primæuis Chriſtianis, magna alioquin miracula edentibus. Vix victimarum cruor elui poterat; vt oportuerit Apoſtolum ſæpius ea de re admonere Corinthios. Scribit Gregorius Papa ad Auguſtinum primum Anglorum Epiſcopum, mores gẽtilicios, & patrios paulatim debere emendari, & patienter toleranda eſſe, quæ non poſſunt ita facilè corrigi. Lectio omnium pęnè nationaliũ conciliorum indicat peculiarem Sãctorum Patrum curam in relegãdis paulatim ritibus maiorum. In Africa multa vſque ad ſua tempora perduraſſe Auguſtinus teſtatur, vt latiori ſermone infra oſtendemus. Qua in re (vt ſatis prudẽter notauit Ioſephus Acoſta. li. 5. c. 24.) valde peccatur à multis, vel propter ignorãtiã municipalium obſeruationum, vel ob nimium, & præmaturum communicandi noſtra feruorem. Hic non morabor Plutarchi Philoſophi ad Traianum in Politica inſigne præceptum de gubernanda Republica, apponere. Vertere ſe ad mores ciuium cognoſcendos oportet, atque eorũ penitus exploranda atque tractanda ingenia. Etenim ſtatim mores & ingenia conari mutare populi, nouiſq; ea legibus moderari exemplo velle, non modò non facile, verum ne tutum quidẽ omnino eſt, vt res quæ multo tempore, & ingentibus viribus indiget. Simile ducit ex vino perpulcrè, quod initio bibentis arbitrio regitur, mox ſenſim calefaciens hominem, commutat & vertit ad ſe. Quamobrẽ multa diſsimulanda ſunt, nonnulla etiam laudanda; quæ tenacius hærent, & pernicioſius lędũt, ea dexteritate quadam in bona ſimilia commutanda. Cuius rei authorem luculentum habemus Gregorium Magnum lib 10. Regiſt. Epiſt. 71. qui rogatus ab Auguſtino Anglorum Archiepiſcopo in ſimili cauſa ita ſcribit Mellito: *Dicite Auguſtino Epiſcopo quod diu mecum de cauſa Anglorũ cogitans, tractaui videlicet quia fana idolorum deſtrui in eadem gente minimè debeant, ſed ipſa quæ in eis ſunt idola deſtruantur, vt dum gens, ipſa eadem fana ſua non videt deſtrui, de corde errorẽ deponat, & Deum verum cognoſcens, & adorans, ad loca quæ conſueuit, familiarius recurrat. Et qui boues ſolent multos ſacrificio Dæmonum occidere, debet his etiam de hac re aliqua ſolemnitas immutari: vt die dedicationis, vel natalitijs Martyrum tabernacula ſibi circa eaſdem Eccleſias, quæ ex fanis commutatæ ſunt, de ramis arborum faciãt, & religioſis conuiuijs ſolemnitatem celebrent. Nec diabolo iam animalia immolent, ſed ad laudem Dei, in eſu ſuo animalia occidant, & donatori omnium de ſatietate ſuas gratias agant: vt dum eis aliqua exterius gaudia reſeruantur, ad interiora gaudia conſentire facilius valeant; nam duris mentibus ſimul omnia abſcindere impoſsibile eſſe, non dubium eſt, quia is qui locum ſummum aſcendere nititur gradibus, vel paſsibus, non ſaltibus eleuatur: cuius etiam documenti exẽplum profert in Iſraëlitico populo Aegyptorum ſacrificijs aſſuefacto, quem Deus ab*

idolorum cultu reuocans, ſacrificia vni Deo de pecudibus offerri imperauit. Quæ eò ſunt fuſius repetita quò magis perſpicua rēs fiat, non ſolū præcepto Gregorij, verum etiam exemplo de bobus conuiuio mactandis quos idolis ſuis ſacrificare conſueuiſſent. Hactenus Acoſta.

Quartò prudentiam non exiguam poſtulat Chriſtiana, & ingenioſa quædam induſtria in proximorū ſalute procuranda: quod exemplo ſancti Gregorij potius quàm verbis in quo ſita ſit hæc diuina prudentia clarius innoteſcet. Ponderans S. Gregorius tertia parte Paſtoralis exem-
Num. 10. plum Moyſis Num. 10. cum enim pręmiſiſſet B. Pater: perſuadere elatis vtilia melius poſſumus, ſi profectum eorum nobis potius, quam illis profuturum dicamus, & eam magis nobis quam illis impendi poſtulamus adiungit: *Vnde Moyſes qui regente ſe Deo deſerti iter aerea columna duce peragebat, cum Obab cognatum ſuum à Gentilitatis conuerſatione vellet educere, & omnipotēti Domino ſubiugare. Proficiſcimur ad locum quem Deus daturus eſt nobis: Veni nobiſcū, & benefaciemus tibi, quia Dominus bona promiſit Iſraëli: cui cū reſpondiſſet ille: Non veniam tecum, ſed reuertar ad terram meam in qua natus ſum; ilico adiunxit: Noli nos relinquere, tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris Dux noſter. Neque Moyſi mentem ignorantia itineris anguſtiabat, quam ad Prophetiæ ſcientiam cognitio diuinitatis expanderat, quem columna exterius præibat, quē de cunctis interius per conuerſationem cum Deo ſedulam, locutio familiaris inſtruebat: ſed videlicet vir prouidus elato auditori colloquens ſolatium petiuit, vt daret, Ducem eum requirebat in via, vt Dux ei fieri ad vitam potuiſſet*. Hæc ſanctus Gregorius.

Eandem prudentiam exhibuit Dominus cum Samaritanam ad aquæ
Ioan. 4. viuæ fontem traducturus, primus petit: *Mulier da mihi bibere*. Et cum Zacheum ex auaritiæ cordibus diſcipulum Euangelij facere deliberans ait:
Lucæ 19. *Zacbee feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me prandere manere*.

Ac denique ad prudentiam omnium rerum magiſtram ſpectat in congreſſu ſiue conuerſatione cum infidelibus in procuranda eorum ſalute, non tam diſputationibus argumentiſque agere, quàm vitæ exemplo colloquijſque familiaribus eos allicere, eorumque animos ſibi conciliare, & ad fidei veritatem perducere: vt nos latius infra dicemus.

CAPVT

CAPVT VI.

Quod Miniſter caſtitate reſplendere debeat, & de euitandis occaſionibus.

DVo ſunt inter alia, quæ fidei prædicationi vehementiſsimè obſtant, nempe impudicitia, & auaritia, quorum periculum eſſe ſolet, verſantibus inter infideles commune ac frequens: incontinentiæ propter miram ſolitudinem ac libertatem, cum perpetua quadam eſca libidinis, ex fęminarum aſpectu, & colloquio familiari; maxime inter Indos, & alios barbaros, vbi mira eſt ipſarum fęminarum facilitas, & rarus pudor: auaritiæ verò & quæſtus in ditioribus prouincijs non parua ſe offert occaſio. Et vt ab impudicitia incipiam, nihil eſt viro Euangelico, qui vitam totam ſupra humanam, & penitus cœleſtem ducere debet, ita ignominiæ ac dedecori quam impudicitia, quæ quantum omnium offendat oculos, quamque reddat virum Eccleſiaſticum infamem & aſpernabilem dici non poteſt: quam ob cauſam etſi ſint alia grauiora crimina, nulla tamen ab antiquis Patribus grauius reprehenſa in homine Eccleſiaſtico: vt qui priſcos Canones legerit, merito miretur ob ſemel admiſſum ſtuprum irrecuperabiliter de omni ſacerdotali gradu, & miniſterio Eccleſiaſtico depelli conuictum. Idcirco Apoſtolus Paulus, & toties & tantopere diſcipulos Timotheum, & Titum, in quibus Eccleſiæ Magiſtros informat, caſtitatis cuiuſdam perfectè admonet 1. Tim. 5. *In omni caſtitate*, inquit. Et rurſus ibidem: *Te ipſum caſtum cuſtodi.* Et Tit. 2. *Te ipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate*: vt enim nihil contemptum ita ingenerat præceptoris, vt turpitudo iſta & ſordes: ita nihil eſt quod magis admirabilem reddat, atque perfecta quædam atque omni ſuſpicione libera pudicitia. *Admirantur*, inquit 1. Pet. 4. *non concurrentibus vobis, in eandem luxuriæ confuſionem*. Virtutis cuiuſdam cęleſtis id eſſe, homines opinantur: quod barbari vbi intuentur, adeo ſuſpiciunt, vt vix credant. 1. Tim. 5. Tit. 2. 1. Petri 4.

Ad caſtitatis igitur donum tuendum & conſeruandum præter continuas ad Deum preces, quantum fieri poteſt, fugiendæ ſunt occaſiones, atque vitandæ: tum quia ſępè qui inter barbaros verſantur humanis ad virtutem auxilijs ſunt deſtituti: quia cum ſocietas bonorum magnum præſidium virtuti ſit, ſocius enim exemplo ſuo excitat, ſermone recreat, conſilio inſtruit, orationibus adiuuat, authoritate continet, quæ omnia ſolitariè viuenti deſunt. Quare periculo ferè immenſo, vt optimè Acoſta

lib. 1.

lib.1.c.92.obſeruauit,expoſitus eſt,niſi alias diuinitus magna ope adiuuemur,qui ſolitarius inter barbaros verſatur: Tum etiam pudicitiæ ingens occaſio,vbi hominum timor nullus,fęminarum mira laſciuia & procacitas, pudor penitus ignotus, & occaſio frequentiſsima. Quare etſi timor Dei potentiſsimus ſit, ad reſiſtendum peccato: tamen vbi pudore pariter ac metu deſtituitur, facillimè noſtra labetur miſeria: maximè cum apud barbaras fęminas, vt Ioſ. Acoſta affirmat, pudor tam deeſt vt nihil hac parte à pecude diſtet: imò verò cum pecudes pudore non ſuperent,libidine ſuperant.

Quare vt à tantis periculis,& occaſionibus Miniſtri liberentur,danda eſt opera,ne minus quam duo ſimul incedant. Etenim Chriſtus Dominus diſcipulos ad prædicandum binos miſit,cum poſſent tamen ſinguli plures populos obire. Sed præceptor noſter tum conſolationi,tum cautioni ſuorum ipſa ſocietate conſulendum putauit: tum etiam ædificationi ſecuritatique externorum. Quam formam tenuere poſtea Apoſtoli, cùm Petrum & Ioannem mitterent Actorum 8.cùm Barnabam & Paulum:cùm

Act.8. Iudam & Sylam,Actorum 13. & rurſus Actorum 15. Barnabam & Mar-
Act.23. cum,Paulum & Sylam: atque ita pænè perpetuò.

CAPVT VII.

De abdicatione rerum temporalium viro Euangelico neceſſaria.

Qvemadmodum verò impudicitiæ fœditas deſpicabilem reddit prædicatorem, ita auaritiæ ſordes faciunt odioſum:nec quicquam magis audientium animos à verbo Dei auertit,dum pietatem quæſtum pu-
Sap.15. tant:& ſicut ſcriptum eſt Sap.15. vitæ conuerſationem compoſitam eſſe ad lucrum. Quam profeſsionis Euangelicæ peſtem Chriſtus Dominus à
Matt.10. prædicaturis diſcipulis diligētiſsimè amolitur Matt.10. *Nolite poſsidere aurum neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, non peram in via,neque duas tunicas,neque calceamenta,neque virgam, dignus enim eſt operarius cibo ſuo: gratis accepiſtis gratis date.* Quā diligenter,quā expreſsè,& minutim inculcatum? cibum ſolum ſuo Euangeliſtæ Dominus permittit, & quidem vt prædica-
Matt.6. tionis non ſit cauſa,ſed fructus. *Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius,*
1.Theſ.2. *& hæc omnia adijcietur vobis.* Mat.6. Sed ne ipſum quidem cibum Paulus ex-
1.Cor.9. cellētiſsimus Prædicator admittit 1.Theſ.2. Sed laborat manibus ſuis,ne quem grauet,vt ſine ſumptu ponat Euangelium. Et 1.Cor.9. gloriæ ducit

eſt quod nemini oneroſus ſit, cùm poſsit oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtolus. Animaduertebat ſapiēs architectus fabricam Euangelij quauis commodi ſpecie etiam neceſſarij impediri, vel certè retardari: vnde eligebat potius mori, quàm gloriam ſuam, id eſt, fructum Euangelij copioſum perdere. Quare præ omnibus Apoſtolis non ſolum amplius laborauit, ſed multò etiam vberius fructificauit. Ingenerat reuera exſpoliatio hæc Euangelica animis hominum admirabilem quandam vim amoris, vt quem tuis commodis inſudantem videas, oblitum ſui rem propriam negligentem, hunc totis viſceribus complectaris, tanquam ſyncerè & paternè tua curantem. Quare cupiditatem omnem & turpe lucrum Principes Apoſtolorum Petrus & Paulus, in Miniſtris Eccleſiæ grauiſsime deteſtantur 1. Pet. 5. Si qua ergo plaga dolenda eſt in hac cauſa, auaritia eſt. 1. Pet. 5.

Denique his duobus, continentia, inquam, & pecuniæ contemptu, ità debet eſſe præditus Chriſti Miniſter, vt nec de ipſo ſuſpicio fingi poſsit. Multa quidem alia Apoſtolis crimina obiecta ab aduerſarijs fidei Chryſoſt. dicit; ceterum cupiditatis aut impudicitiæ, etiam ab inimicis & mēdacibus nunquam fuiſſe incuſatos, quod in his omnes vellent, nollent, teſtimonium veritati dare cogerentur: id quod in Chriſto Rege noſtro aduertere eſt: cū tamē inuidiſsimè ac iniquiſsimè oppugnaretur, ac proſcinderetur ab impijs. Vnde quidam Religioſus in India diutiſsimè verſatus ſapienter dicebat, non ſolum veritatem in hac parte, ſed etiam opinionem ſtudioſè eſſe quærendam; vt hypocritam agere interdum minimè pæniteat. Vt enim virginalis fama, ſic ſacerdotale decus ſiniſtra ſuſpicione, facile violatur. Ita ergo ſe comportet Miniſter Euangelij, vt omni momento ſpectaculū ſe eſſe Deo, & Angelis, & hominibus cogitet. 1. Cor. 4.

CAPVT VIII.

De patientia, labore, & longanimitate in conuerſione animarum maximè prærequiſitis.

INprimis Euangelij Miniſter ſibi perſuadeat ſemper fidei prædicationē fuiſſe difficillimam, & fructificationem Euangelij laborioſiorem longè expectatione noſtra. Vt enim omittam dicere, quanta præceſſerint, quanta conſecuta ſint, quę ſemen Dei ne ſuſciperetur vrgerent, ne ſuſceptum matureſceret impedirent, profectò generalis ratio doctrinæ Chriſtianæ ſatis per ſe ipſam verticem formidabilem monſtrat. Etenim rationæ omni ſuperiora docet, nec probat: mores ab omni cupiditate, & gloria

Digitized by Google

alienos inſtituit, vitijs omnibus funditus euerſis, quibus eſt natura humana pleniſsima, & diuturna cõſuetudine obfirmatiſsima. Pręmia pollicetur, quæ non videntur, ea quæ videntur contẽnere iubet: ſenſum hominis ad ea transfert, quæ ſentiri nequeunt: vitam non humanam agere homines vult. Quis igitur facile ac ſuaue putet belluas in Angelos transformare, idque voluntate ipſorum adnitente, quibus vis iſta affertur? Verè opus hoc non hominis, non alterius cuiuſquam, quã Dei vnius. Ipſe ſibi
Ioan. 6. propriũ vult. *Hoc eſt opus Dei*, inquit Ioan. 6. *vt credatis in eum. Et nemo venit ad me, niſi quẽ pater traxerit.* Quare huc debent animũ aduertere operarij, ſe non proprium, ſed Dei negotium agere, curam omnem Deo ipſi lætè ac promptè laborantes, ac rei exitum ipſi animarum ſaluatori relinquentes. Nihil imprimis aduertant, magnum nihil gloria dignum ſine patientia peractum eſſe. Certè fides vbi nunc firmiores altioreſque radices egit, ibi initia habuit longè difficillima. Quare ſementis Euangelicæ fruges nõ tantũ ex præſentibus metiendi ſunt, præſertim cum Dominus dicat Ioan-
Ioan. 4. nis 4. *Alius eſt qui ſeminat alius qui metit:* contingere enim poteſt vt ſementis iaciẽdi præſens tempus ſit, meſsis verò colligendæ futurum. Quare qui laborant, conſolari debent, quamuis pro diligentia ſeminandi ſalutis verbum ilicò laborum ſuorum emolumenta non videant, nec appareant ſtatim fidei ac charitatis fructus aſſurgere.

Pro conſolatione verò & perſeuerantia Miniſtrorum, placuit hic quędam Antonij Poſſeuini l. 4. Biblioth. documenta ponere, quibus Chriſti milites admoniti, patienter laborum ſuorum fructum expectent, nec animo frangantur, ſi nõ ſtatim omnia pro votis ſuccedant, diſcantque certare vſque ad mortem, difficultates ſuperare, & in rebus aduerſis diuino auxilio freti conſtanter ſperare victoriam: eſt enim hoc ſeruorũ Dei proprium & quamuis apud ſe ipſos humiles & abiecti ſint, in diuinis tamen negotijs mirè fortes ſunt atque conſtantes, diuinoque auxilio nixi audent alta expectare, ingentia conari, nihilque arduum, nihilq; magnum ducẽtes, immenſa quadam magnitudine animi maxima quæque moliuntur.

Cur initia bonarum rerum parua. 1. Cor. 1.

Initia, inquit Poſſeuinus, bonarũ omniũ artium, ſicuti & ſemina rerũ naturalium ſolent eſſe minima. Ex ipſarum enim progreſsu ſenſim altitudo diuinæ bonitatis innoteſcit: ideò enim nec multos nobiles, neque multos potentes, ſed infirma mundi elegit.

Temporis neceſsitas in rebus arduis & cur.

Secundò rerum quarumlibet arduarum, (vti naturaliũ quoque) progreſſui temporis ſpacium neceſſarium eſſe. Ita enim rebus paulatim creſcentibus ipſius D. Maieſtatis lux, atque cognitio ſuauiter mentibus illabitur. Quam quidem vnico intuitu perfectæ iam rei, complecti animo non poſſumus, ſicut ſuccedentibus ſenſim crementis noui lucis radij aciẽ oculorum noſtrorum commodius illuſtrant: præterquam quod ea, quę

Digitized by Google

ex illius omnipotentis caritatis officina prodeunt, ſi illico abſoluta prodirent, non ipſi Deo, ſed alienæ fortaſsis cauſæ adſcriberemus, *Quaſi manus noſtra eſſet excelſa & non Deus faceret hæc omnia.* Hęc verò quia triticum in terra diu latet, aut ſuper terram aliquos menſes ſine ſpica dumtaxat herbeſcit, idcirco de maturitate deſperamus, alioquin nec parentes plantarēt earum arborum ſemina, quæ non ſibi ipſis ſed poſteris fructum ſolent adferre.

Deut. 32. *Nota.*

Tertiò accedit, quod vt agēs non agit, niſi in paſſum benè diſpoſitum, ita materia pręparanda prius eſt, quàm introducatur forma Neque enim penitus medicus eſſe cenſetur, qui ante fortiora pharmaca, ſerapia, & leuiora medicamenta non adhiberet.

Materiam omnem eſſe præparandā.

Quartò rerum ad conuertendas animas, ac denique ad Eccleſiam vel fundandam, vel (vbi religio concidit) inſtaurandam ſpectantium firmitas, non ſolum diuturni temporis ſpatium, verum etiam labores, ſudores, miras vexationes, & ſanguinis ipſius effuſionem ferè ſemper requiſiuit. Nam ita ſe magis diuina vis exerit dum (quaſi ex alliſis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, vt varij aduerſarij, atq; certamina, varias virtutem amantibus coronas pariant.

Quintò certiſsimum eſt ac paſsim in diuinis Scripturis patet, [a] Dei voluntatem eſſe, vt homines ſalui fiant, Deumq́ue nolle aliud [b] quam noſtram ſanctificationem. Itaq́ue quicquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nullo modo poteſt, id nullam habet rationem mali: proinde labores, perſecutiones, verbera, reuera malum non ſunt: alioquin hęc omnia filius Dei non eligiſſet. Quamobrem & nos eadem in diuino negotio procurando alacriter ſuſtinere debemus, certiſsimi Deum manum ſuppoſiturum eſſe, ne vltra id tentemur [c] quod ferre nō poſſumus, quin cum tentatione prouentum quoque daturum.

1. Tim. 2. *2. Pet. 3.* *1. Theſſ. 4.* *1. Cor. 10.*

Sextò ſacræ literæ docent vt reliquorum, ita proborum & innocentiū hominum peculiarem à Deo curam haberi. *Qui vos tetigerit*, inquit, *tāget pupillā oculi mei.* Et: *Qui habitat in adiutorio altiſsimi in protectione Dei cæli commorabitur.* Hinc fit, vt apud Deum anima vnius eum timentis magis ęſtimetur, quàm mille filij impij. Itaq́ue qui nihil in tota ſua vita ageret aliud quàm vt hominem vnum accuratè vias Domini doceret, is ſanè tanquam Angelus Dei operam ſuam vtiliſsimè poneret. Cum autem aliquis amicus Dei efficitur, nihil non obtinere poteſt à Deo: *Qui voluntatem timentium ſe facit.* Qui enim apud Principem aliquem gratioſiſsimus eſt, multò plura vnico verbo, & momento ab eodem, quam reliqui plurimi, ne multis quidem ſupplicibus libellis, ac diuturno ſtudio aſſequuntur. Notiſsimum autem eſt illud exemplū ancillę Iudęæ, cuius vnius opera vti voluit Deus, vt à lepra Naaman Syrus liberaretur, ac Deus verus inter ipſam perfidiam

Peculiaris cura Dei erga bonos. *Zach. 2.* *Pſal. 91.* *Pſal. 144.* *4. Reg. 5.* *Luc. 4.*

diam agnoſceretur & coleretur.

Septimò firmiſsimè quilibet ſibi perſuadeat, bona & ſyncera Deo inſeruiendi deſideria nunquam ſine diuino numine nobis immitti. Ea verò ſi ſedula caritate foueantur, ad exitum tandem à Deo perduci, cuius opera cum perfecta ſint, is etiam cum dat velle, largietur haud dubiè & perficere.

Deſideria [ſ]eruiendi Deo ad exitum perducuntur.

§. 1. *Exemplis idem probatur.*

1. Pet. 3. *2. Pet. 2.*

Octauò, exépla veteris Teſtamenti hæc omnia comprobant, illudq́ue ingens fidei & patientiæ Noë, qui centum totos annos arcę ædificandæ, ac tantum octo animabus humanis aſſeruandis impendit. Vnde poſtea factũ eſt, vt ex inuicta patientia paucisſimæ illæ animæ totum poſtea terrarum orbem inſtaurarent. Quare non parum ſciat ſe profeciſſe, qui paucisſimos cum Deo coniũgit, eoſque in tuto collocat. Trita verò ſunt reliqua, ſed tamen expendenda, quæ in Moyſe, qui greges paſcebat; in Abrahamo, in cuius ſemine benedictæ ſunt omnes gentes; & in alijs inter ſummas quaſque difficultates, Deo nunquam ſuos deſerente, euenerunt.

Exod 13. *Geneſ. 17.*

Nonò, Chriſtus Ieſus æterna Patris ſapientia, totius boni & veritatis fons, ſe ipſum euidentiſsimum conſtituit exemplar, e quo rationem expectandi, patiendi, & lucrãdi animas, petere debemus. Spinas certè, flagella, clauos, vulnera, & ipſam crucem oſtendit: quibus ipſius regnũ fundatum eſt, vt & nos aliqua ratione tanto exemplo excitemur; & inde preſidium vt precemur, ſic aſſequamur.

In Chriſtum eſſe reſpiciendum.

Decimò, cum hoc *Opus non currentis ſit, ſed volentis ac miſerentis Dei*, expectanda ita patris hora eſt, & temporis plenitudo, vt cum in eius manu omnia ſint poſita, nos item ipſos in ipſius manu ponamus, diuinæ eius voluntati oratione primum, deinde reliquis rationibus ſinceriſsimè cooperantes, qui maior eſt corde noſtro, vt inquit Apoſtolus, & idem Euangeliſta.

Rom. 9.

Apoſtolorum exempla.

Vndecimò, Apoſtoli & reliqui antiquiſsimi viri ſancti, hanc ipſam Domini ſemitam in Euangelio enunciando triuerunt. Ac cum S. Iacobus octo ſolum animas in regno Gallæciæ Chriſto Domino adiunxiſſet, vtiliſsimum tamen laborem impẽdit. Per illos enim denique Gallęcia, magnaque pars Hiſpaniæ conuerſa eſt, & diuinitus factum eſt, vt cum viuentem Apoſtolum audire noluiſſent, ad eius demortui memoriam, & ſacrũ eius corpus viſitandum, voti cauſa, reliquiaſque deinceps è toto terrarũ orbe, Compoſtellam accurreretur; cuius præſidium per tot ſæcula implorarunt, atque adeò etiam nunc implorant. Ita B. Apollinaris duodecim annos in Rauennæ ſuburbijs demoratus, terque ad eã ciuitatem rediens, licet denique martyrium ſubijt, operi tamen inchoato conſtantiſsimam operam

S. Iacobus Apoſtolus in Hiſpania quid fecerit.

operam nauauit. Quare quod viuens efficere non potuerat, decedens ex hac vita conſecutus eſt. Sic Rauennates per tot ſæcula inſignem venerantur Doctorem & Patronum, quem non vno ſupplicio maiores illorum excruciarunt. Alij verò, qui varijs & pluribus cruciatibus plures annos fuerunt attriti, ſic tamen perſeuerarunt in orando, vt denique feritate depoſita ciuitates patientiam eorum admiratæ, fidem Chriſti receperint. Quæ quidem omnia poſſent noſtram ſocordiam & veternum excutere, ſi ij eſſemus quales eſſe deberemus, aut adeo haberi volumus. Cum verò in primitiua Eccleſia fundanda Chriſtus Dominus voluerit, vt trecentos ferme annos quicũque Pont. Max. fuere, horum plerique omnes pro eius fide martyriũ, aut varias perſecutiones ſubirent; ſanè intelligitur non eſſe ignaui, aut commoda vel ſtudia quærentis propria, ſalutis animarum procurationem. Illud autem crebro memoria repetendum eſt, qui ſibi colligendis & abnegandis eximius vacarunt, ijs Deum fuiſſe vſum in magnis negotijs fidei. Perſpicax enim diuinæ maieſtatis oculus aptiora inſtrumenta cognoſcit, & deligit, perque eos in momento temporis ſæpè efficacius agit, quàm diuturno tempore per pleroſque homines, qui vel ſibi, vel mundo melius alijs ſapere videntur. Quod cum in multis, tum in S. Antonio perſpicuum fuit, qui Alexandriam veniens, breuiſsimo temporis ſpatio, miram Arianis intulit cladem, quam tam fortaſsis perdocti, aut prudentes multi (licet Catholici) longiſsimo vitæ ſpatio non intuliſſent.

Pont. Max. ferè per 300. annos fuere Martyres.

S. Antonius infert cladẽ Arianis.

Duodecimò, qui ſibi blandientes exiſtimant, ſi ſibi ipſis à labore temperent, fore, vt & diutius viuant, & ideo animarum conuerſioni diutius operam ſint daturi, ij non intelligũt ſi Apoſtoli ipſi, quibus pęne ſolis pòſt Dominum Ieſum ædificium Eccleſiæ nitebatur, id ſpectaſſent, neque ſanguinem nec vitam profudiſſent: quod tamen efficaciſsimum fuit antidotũ perfidiæ tollendæ, ac fidei ſtabiliendæ, addo item maiori operariorum numero ad gloriam Dei propagandam excitando.

Non eſſe ceſſandum à labore ob ſpẽ vitæ longioris.

Decimotertiò, ſi peregrinationes & acta virorum Religioſorum cogitemus, quantopere nempe diuinam gloriam propagarunt, dum gẽtium remotiſsimarum ſalutem pauciſsimi pauciſsimorum annorum ſpatio in Indijs Orientalibus, Occidentalibus, Meridionalibus & Septẽtrionalibus promouerunt; intelligemus plurimos (probos alioquin homines qui ſibi diutiſsimè vixerunt) ne minimã quidem fructus partem, prę illis Eccleſiæ Dei attuliſse.

§. 2. *Lucra animarum vnde aut impediuntur aut retardantur.*

Delita media neceſſaria ad D. ædificanda.

His rationibus atque exemplis vbi erimus pręmuniti, declinanda erũt lucrandarum animarum impedimenta, quę pęnè ad ſequentia redigũtur.

 Primum,

Digitized by Google

Primum, quod per ſapientię diuinæ vias nolunt plures incedere, quę omnino vult vt in multa patientia, paupertate, nuditate, quotieſcunq; occaſio id ferat, cæleſtia feramus. Cum enim incommodis in Dei obſequiū tolerandis, aut ſuorum iudiciorum abnegationi nolunt aſſueſcere, minus amantur à Deo, minus ad eius negotia adhibentur, qui magis ſemetipſos, quàm Deum, ac magis ea, quæ ſunt priuatæ voluntatis, & amoris proprij, quam animarum ſalutem diligunt.

Cibus è menſa hac eſt cruce Chriſti ſumendus.

Secundò, huius potiſsima cauſa eſt, quod nunquam altè guſtarunt, quam ſuauis ſit cibus, qui de menſa Crucis Chriſti Domini, hoc eſt in multa tribulatione ſumptus, in corde coquitur, vbi, &c. ex caritate animæ quaſi eſuriuntur, & manducantur.

Tertiò, aut quoniam proprij nominis honorem (quaſi ſoli magni ij ſint concionatores, qui frequentiores habent auditores, aut multa verba effundunt) tanquam ſcopum ac prę mium ſuorum laborum ſtultiſsimè ſibi pręfixerunt.

Quartò, aut in ſtudijs curioſis, & inutilibus pro eorum curioſitate potius quam pro ratione, tempus, quæ pretioſiſsima res eſt, inſumunt. Id interim, quod præ manibus habent, & ad quod miſsi ſunt, fallaci corpore omittentes.

Quintò, aut forſan quoniam declinantes alias confuſiones, indirectè nec ſincerè, vel quæſiuerunt, vel ſaltem amarunt ipſarum miſsionum occaſiones, in quibus dum propriæ voluntatis radix vireſcit, diuina virtus creſcit, & Chriſti Domini voluntati ponitur obex.

Implicatio in ſecularia deſideria.

Sextò, aut ſe negotijs ſæcularibus, falſo boni protextu, implicantes, nō intelligunt quid ſibi temporis in rebus eiuſmodi pereat, vel quantum admoueant obicem ſpiritualium negotiorum progreſſui, non cogitantes, quam circumſpectè cauendum ſit, ne cælum cum terra miſceant, qui cum ſe cęleſtibus rebus prorſus addixerint, proni, & præcipites ruunt in mundanas, & terrenas.

Nouitas in fide ac pietate inſinuanda damnum affert.

Septimò, aut ſuperiorum, & meliorum concilia ſic ſpernunt, vt de ſuo capite nouam inſinuandæ fidei, & pietatis rationem inuehere, aut inuectā ſequi, vel hæreticis quoque Principibus præſtito aliquo iuramento temere, vel callido potius aſtu, quam prudenti ſimplicitate docere, quæ fidei ſunt audent. *In operibus autem* (vt Baſilius inquit) *contra præſcriptum ſuperiorum factis maius peccatum eſt, quàm bonitas eorumdem operum ſit*; Quæ tamen vix vlla eſſe poteſt, dum inſinuari fides tentatur, alia, quam decet, ratione. Sed & æquum eſt (ait D. Bernardus) *vt qui Deo non obedit, huic inferior pars, id eſt caro non obtemperet.* Ac nullo alio vitio magis præcipitem Diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis conſilijs ſeniorum, ſuo iudicio perſuaſerit, definitionique confidere:

iter Moyſes Abbas monuit apud Caſsianum. Collat. 2. c. 11.

Octauò, aut quod ea in corporis parte, in qua poſiti ſunt, manere nolunt; vel præpoſterè tractant, quæ eſſent ordinatè tradenda; vel denique ea docere alios volunt, quæ ipſi nondum percepere; nec vero in animam inducunt, eos qui illa rectè nouerunt, cum vera humilitate conſulere. Præpoſterus ordo

Nonò, aut verentur, quin ſi quos ad Chriſtum Dominum, & eius Eccleſiam adiunxerint, hi demum Sacerdotes Catholicos non ſint habituri, qui eos excolant. *Potens autem eſt Deus ſuſcitare ex lapidibus filios Iſraël*. Quare nec deſtitere Patres antiqui aliquibus conuertendis operam ſuam impendere, licet nulla tum ſpes affulgeret præſentium operariorum; qui verò conuerſi ſunt, ipſi per ſe diuina tantum gratia nixi à gentilium erroribus diu abſtinuerunt, ac non paucos poſt annos, à Dei bonitate ad illos miſſi ſunt alij Sacerdotes, qui eos iterum Sacramentis muniuerunt. Matth. 3.

Decimò, aut quod omiſſa ſpirituali cura ſuorũ domeſticorũ ſalutis, alijs vacant, cum qui eam deſerit infideli ſit deterior: certos autem pro incertis relinquere, ne ordinatę caritatis, neque ſynceri iudicij, ac proinde nec diuinæ voluntatis eſt argumentum. Suorum cura præponenda alijs.

11. Aut ſuæ quieti & commodis priuatis eorum vitam prętexunt, qui ſeſe (niſi ad Cartuſianorum, aut ſimilium inſtitutum vocati ſint) contéplationi dedidere. Ita enim quoniam in eos, qui proximorum ſaluti vacant, turbationes plerumque cadunt, ſtudium interioris pacis obtendunt, ſemetipſos potius quam alios fallentes. Interea verò meditari nolũt eos, qui reuera ſe totos vitæ contemplatiuæ addixerunt, omnia mundana reliquiſse: ſub aliorum obedientia humiliter, ac diu vixiſſe, incommoda pęnæ incredibilia volenti animo ſubijſſe: omnem quietem, vti athletas inſuperabiles, abs ſe annouiſſe. Quo verò tempore hæreſis, & aliæ perſecutiones Eccleſiam Dei oppugnarunt, non defuiſſe eos, qui vita contemplatiua relicta cucurrerunt, ad certanda pro fide Chriſti bona certamina, ſicuti de Aphraate, & Iſaaco memoriæ proditum eſt. Interim autem, dum orationi vacabant, maximam vitæ partem nullo pænè cibo traducentes etiam in vinea Domini (oblata occaſione) ſtrenuè laborarunt. Quod ipſi quoque Magdalenæ (*meliorem licet partem elegerit*) ſcimus contigiſse. Quieti propria negotia pro ſalute animarum propenenda. Lucæ 10.

12. Aut quod ſeſe fruſtra tempus terere exiſtimant, ſi inter mercatores verſantur, quoniam hi ab illicitis commercijs abſtinere nolentes, viam ſibi ſalutis præcludũt. Nam & inter tales aliqui reperiuntur, qui pietatis ſtudio incenſi, exemplo alijs relinqui poſsint, multa verò alia peccata queunt impediri, quia his ſublatis radix vſurarum auaritia ope diuina poteſt euelli. Ac vt illa euelli non poſset, minor certè pęna futura eſt ijs, qui reliqua peccata demiſerunt, præterquam quod iuſtificatur diuina Iuſtitia, quando miſericordiæ vijs illi noluerunt inſiſtere.

13. Aut

Digitized by Google

lutem frigidiſsimi fuimus, tum quod diligentiſsimè æternum aliorum, & noſtrorum interitum peccando procurauimus.

Deinde nos niſi (tanquam Ioſue) poſsimus triginta & vnum Reges debellare, poſſe ſaltem exploratores eſſe, aut immittere, qui populo Dei referant quanta viderint in terra promiſsionis, vel munus ipſorum exploratorum à nobis poſſe præſtari, vt alios fortiores excitemus ad prælia Domini prælianda: quemadmodum Eremita ille ſiue peregrinus fecit, qui ex oriente veniens, auctor fuit, vt Pontifex Maximus in Gallia ſacrũ bellum ad Hieroſolymam recuperandam indiceret. *Ioſue 12. Num. 13.* *Petrus Eremita auctor belli ſacri.*

Quod ſi ne exploratores quidem eſſe poſsimus, ſaltem ipſas ſarcinas cuſtodiamus, Deique operarijs humilem operam præſtemus, cum ſcriptum ſit, *aequam futuram eſſe portionem eorum qui ad ſarcinas remanent, & eorum qui ad prælium proficiſcuntur.* *1. Reg. 30.*

Ita quoque, niſi ob ſcelera noſtra olim patrata idonei ſimus Dei templo ædificando, quoniam ſcilicet (quod Dauid Regi à Deo obiectum eſt) etiam ipſi nos ſanguinum viri fuimus, ſaltem aut occaſionem præbeamus, aut materiã paremus alijs, vt ſuo tempore per alios id fiat. Qua in re dignum illud eſt, quod perpendatur, quod quidem Paulus Oroſius lib. de arbitrij libertate ſcriptum reliquit; ait autem: *Aedificari voluit Deus templum nomini ſuo, & hoc vt non niſi innocens, & benè inmaculatus extrueret. Duo ad hoc reges cunctis viribus eliguntur, vtriq; ad adiutorium diuina cuſtodia promittitur: Ad Dauid ſiquidem dicit Deus:* Veritas mea & miſericordia mea cum eo. *De Salomone verò teſtatur:* Ipſum elegi mihi in filium, & ego ero ei in Patrem. *Ex his duobus templum Domini vnus præparat alter ædificat: præparat ſenex, perficit puer. Dignum eſt enim, vt ſanctum Domini templum ſanctus ædificet. Præparat (vt dixi) ſenex, ſed quaſi poſtquam peccare ceſſauit: perficit puer, ſed tamen penè, cum adhuc peccare non cœperit. Ille autem peccauit, hic poſtea ille: multũ peccãdo ædificare non meruit, iſte multum peccando, quod ædificauerat dereliquit; & inter hæc mirabiliter ordinatio ſancta diſponit, vt inter duas ætates, quod perpetuum in homine eſſe non poterat, pro captu temporis inueniret.* Hæc ille. *1. Par. 28.* *Pſal. 88. 2. Reg. 7.* *Cur potius Salomon quam Dauid templum ædificauerit.*

Et verò notandum quod ipſe quoque inquit Oroſius his verbis: *At ſi vis apertius excipere teſtimonium, quia cum vtique poſſit Deus, tamen pro ipſa ordinatione non faciat; dicit ad Petrum:* An putas me modo nõ poſſe, rogare Patrẽ meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum? ſed quomodo complebuntur Scripturæ? Quia ſic oportet fieri. *Vides ergò quia operator temporis temperat virtutes, & ratio diſpoſitionis miſcet potẽtiæ patientiam. Deinde ait Dominus.* Reconde gladium in theca: Fieri enim non poteſt, vt calicem quem dedit Pater, non bibam. *Et tamen Deus nihil non poteſt: nec eſt quicquam, quod non faciat niſi forte quod nolit non oporteat, non proponat.* *Lib. de libero arbitrio.*

Digitized by Google

viginti & octo annorum ſpatio mira perpeſſus fuerit.

Quod ſi laboris, ſolicitudinis, & periculorum aliquem tędeat, vbi iſta ſuſceperit, cogitet, num reuera credat ignem purgatorium eſſe, atque an multa centena annorum horridarum pęnarum, cum momento laborum huius vitę libenter vellet commutare, tūc enim ſe alacrius operi accinget.

Singulis porrò diebus non ceſſet illud Apoſtolicum orare, Domine adauge nobis fidem. Sed inprimis hæc, quæ æterna Patris ſapientia pronunciauit, ſcribantur in corde: *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis: Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: Quia ſine me nihil poteſtis facere. Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet. & colligent eum, & in ignem mittent, & ardebit. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint; quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis: in hoc clarificatus eſt Pater meus, vt fructum plurimum efferatis, & efficiamini mei diſcipuli.* *Ioan. 15.*

Quin & illud huc facit. Mater Dei loquitur (inquit B. Brigitta) Qui conducit operarium ad laborandum, dicendo ei: Porta arenam de littore, & inquire in quolibet onere, ſi fortè ibi inuenire poteris granam auri, nō minor erit merces eius, ſi nihil inueniret, quàm ſi reperiret multum. Sic etiam eſt cū illo, qui verbo, & opere ex diuina charitate laborat, ad profectum animarum; non enim erit minor merces illi, ſi nullos conuerterit, quam ſi multos: ſicut magiſter dixit exemplum: ſi inquit bellator, qui ad præceptum Domini ſui egrediens ad bellum, & habens velle fortiter dimicandi, rediret ſauciatus, nullum habens captiuum, nō minorem mercedem obtineret, amiſſo bello propter voluntatem bonam, quàm ſi victoriā fuiſſet conſecutus: ſic eſt etiam cum amicis Dei: Nam pro quolibet verbo, & opere quod faciunt propter Deum, & vt animæ emendentur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter Deum, coronabuntur, ſiue multi conuertantur, ſiue nullus. Hactenus Antonius Poſſeuinus.

CAPVT IX.

De exemplo vitæ maximè in prædicatore Euangelico neceſſario.

IN Euangelico miniſterio & orationis præſidium & vitæ innocentiam ac integritatem neceſſariam eſſe diximus: reſtat nūc vt de exemplo vitæ dicamus. Nulla alia maior ad cohortādum vis & efficacia, quā exem-

multos iam ſuperaſſe, & in eo iam ſtare conſpiciamus. Docet hęc Gregor. 9. Mor. 35. Qui verba illa Iob: *Inſtauras teſtes tuos contra me*, ita interpretatur, vt hi teſtes ſint homines iuſti, qui ipſa vita Dei præcepta, & eorum præmia conteſtantur; vt qui præceptis non accendimur, ſaltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis, nil ſibi mens noſtra difficile æſtimet, quod perfectè peragi ab alijs videt. Quare exemplum non modò difficultatis metum tollit; ſed etiam ad ea agenda, occultis quibuſdam ſtimulis incitat: vt præclarè S. Leo Serm. de S. Laurentio: *Facilis*, inquit, *ad exhortandum ſit oratio, efficax ad ſuadendum, validiora tamen ſunt exempla quàm verba, & plenius eſt opere docere, quàm voce.* Nam etſi exempla omnia, etiam ſcripta & antiqua multum valent, vt experientia ipſa compertum eſt: ſine vlla dubitatione multò magis poterunt recentia & viua, maximeque domeſtica, quibus ipſi aſsiduò interſumus. Manifeſtum eſt enim, quàm nos vehementius ea mouent, quæ nos ipſi ſpectamus, quàm quæ ab alijs audimus: quò acrior eſt oculorum ſenſus, quàm aurium: præſertim cùm ſcriptura, vt diſerta ſit, non ita rem repræſentare, eiuſque omnes circumſtantias, in quibus præcipuus eſt animorum motus, exprimere poſsit. S. Leo.

Habet etiam exemplum robur ad promouendum non vtcunque, ſed & id quidem ſuauiſsimè omnino, & placidiſsimè: & præ ſe fert quandam auctoritatem, quæ ad animos excitandos maximi eſt momenti. Nam quemadmodum fruſtra de rerum omnium contemptu, ac de alijs Euangelicis virtutibus diſſeritur, cum auditor conſpicit ipſum concionantem vel diuitijs abundare, vel honoribus, aut externa gloria, ita quis dubitat quin multò certius credit, ſi hominem illum res humanas contemnere, qui eum contemptum ipſis factis & re ipſa præ ſe fert, quàm eum, qui ſi modo ita affectus eſt, tamen eum contemptum animo incluſum tenet? Eſt etiam auctoritas quædam in hoc vitæ genere: nam cum maior mortalium pars, tum voluptatibus, quæ ſunt quædam blandiſsimæ dominæ, tum ceteris præſentibus bonis capiantur: quos deinde perſpiciunt in vitijs tam facilè obſiſtere, quibus & ſe ipſos, & alios captiuos teneri ſciant, eos verò ſuſpiciunt, ac tum tacitis cogitationibus tantam præſtantiam admirantur, tum etiam apud alios maximis efferunt laudibus, eaque mirifica quædam res multitudini videtur: ac meritò iudicat eos omnino ſe ipſos, ſuas cupiditates ſubegiſſe, mundum omnem cum ſuis præmijs deſpexiſſe, magno excelſoque animo eſſe, & in ijs diuinas quaſdam ineſſe virtutes, & pro dijs eos habent. Cuius verò vita deſpicitur, neceſſe eſt vt etiam prædicatio contemnatur. Non ergò alijs proderit ſine vitæ puritate, & ſplendore operarius. Exempla mouent.

Quare cum hæc rerum deſpicentia, vitæque exemplum Miniſtrum ita faciat admirabilem, certò ſtatuendum eſt, hoc eſſe ad perſuadendum om-

Digitized by Google

nibus inſiſtebat. Ex quo quidem admirationi barbaris fuit. Quibus ſuſcitantibus, cur tãtopere ſeſe affligeret, ita ſe ſuum Deum colere reſpondit, qui Chriſtus eſſet. Nihil ex hoc amplius admirati barbari, quam nouitatẽ nominis, mulierculam in honore habuerunt. Mos gentis erat paruulos cùm ægrotarent per vicinas domos à matribus circumferri remedia exquirentibus. Mater quædam cùm puerum aliquandiu circumtuliſſet, nec ſalutare quicquam inuenifset, captiuam adiens, eius opem petijt. Illa ſe humani nihil ſcire teſtata eſt, ſed Deum quem coleret Chriſtum, deſperatam ab hominibus ſalutem poſſe conferre. Paruulumque cilicio ſuo ſuper imponens, & oratiouem ad Deum fundẽs, ſanum matri reddidit. Impleuit vrbem facti rumor, & ad Reginam perlatus eſt, quæ dolore quodã afflicta, ad captiuam ſe ferri curauit, cum illa regiam domum ingredi recuſaſſet. Reddita eſt Regina ſanitati, atque admonita, vt in Chriſtũ crederet, & eum coleret, qui ſalutem prębuiſſet. Rogauit Regina virum, vt Chriſtianus efficeretur: quod quanquam ille promiſiſset, ſegnis tamen erat, nec ſæpius ab vxore commonitus baptizari curabat, non tam fidei *hoſtis*, quàm dubius. Contigit eum in altiſsimas ſiluas ire venatum, quò cum perueniſſet, coorta ſubito tempeſtate, ita tenebrę cuncta operuere, vt nec ipſe comites cerneret, nec cerneretur ab illis. Ignarus quid ageret, promiſsionis coniugi factæ recordatus eſt, Chriſtumque rogauit, vt ſi Deꝰ eſſet, ex tantis eum periculis eriperet. Nec mora, dies reddita mundo eſt, & Rex ad vrbem incolumis perductus, qui Reginæ, quæ geſta erant, miraculi loco expoſuit. Vocatur captiua, audit conſilium eius: illa reijcienda idola, & Chriſtum colendum dicit, eique ſupplicandum, & Baſilicam faciendam. Conuocato populo Rex Euangelium prædicat, & nondum ſacris initiatus fit ſuæ gentis Apoſtolus. Credunt viri per Regem, fęminæ per Reginam. Conſtituitur templum magni operis: & eleuato pertinaciter murorum ambitu, columnæ collocantur. Sed prima, ac ſecunda erecta, tertia nullis machinis erigi poteſt, nulliſque viribus, cùm ad noctem vſque laboratum eſſet. Recedentibus cunctis, ſola captiua apud templum in oratione perſeuerat. Poſtera die, prima luce redeunte populo columna reperta eſt ſupra baſim in aëre ſuſpenſa, quantum eſſet vnius pedis ſpatium. Magnificauerunt omnes Deum, veramque captiuæ fidem recognouerunt. Quibus mirantibus, ac ſtupentibus, ſenſim ſupra baſim ſuam nullo contingente depoſita eſt, & ſumma cum libratione deſcendit. Mox reliquæ columnæ magna facilitate erectæ & collocatæ ſunt: perfectum templum: & populi fide confirmata, ſuadente captiua, totius gentis legatio ad Imperatorem Conſtantinum mittitur, res geſta expo[illegible]itur, & ſacerdotes petuntur, qui cœptũ erga ſe munus impleant. Ferunt Conſtantinum non minus hoc nuntio lætatũ, quàm ſi gentes Romano imperio incognitas

ſpecie determinare, cùm præcipuè res penſanda ſit, ex qualitatibus nationum, & gentium, quibus Miniſtri deſtinantur. Alius enim ſciētiæ gradus in cōuertendis Iudęis, ſiue Hęreticis, aut Schiſmaticis, alius verò in Gentilibus prærequiritur. Nam ad agēdum cum illis, linguarum peritia, ac in Theologia & Scriptura ſacra, non mediocriter eſſe verſatum requiritur: quamuis ſæpè non tam diſputationibus, quàm vitæ integritate, exemplo, & oratione plus emolumenti, quàm ex diſputationū congreſſu ſuccedat.

In Gentium verò prædicatione panis, qui in Europa abundat, nobiſque præ copia pænè vileſcit, admirabiles paruulis illis eſurientibus epulas præberet, cùm apud has gentes non tam ſcientiarum notitia, quàm charitatis zelus deſideretur. Requiritur tamen, vt primum quis ſymbolum, myſteriaque fidei præcipua norit exponere, pro captu audientium: mox præcepta diuina qui aut ſeruentur, aut violentur: tum quæ ad Sacramentorum intelligentiam vſumque pertineant: ac modò probatæ ille vitæ laude floreret, nō magnopere ego ſcholarum apparatum, reconditáque illam doctrinam, in eo deſiderarem: quippe cuius munus magis prudentia quadam, atque ingenij morumque barbarorum peritia conſtet, quàm ſubtiliori literatura. Vt enim Magiſtri Nouitiorum in Religioſis domibus (vt prudenter conſiderauit P. Acoſta lib. 4. c. 10) eliguntur, virtute, prudentiaque præſtāres, ipſoque vſu rerum ſpiritualium: propterea quod ea ars artium cum ſit, non tam paginis euoluendis, quàm internis ſpiritus motionibus diſcernendis paratur: tametſi cum fundamentum iſtud iacitur, vitæ purioris, ac ſenſus exercitati, ad diſcretionem boni & mali, Sanctorum Patrum lectio, vt Gregorij, Baſilij, Bernandi, diuinæque Scripturæ præſertim meditatio plurimum adiuuet: ita planè in moderatione barbarorum, qui nouitij quidam ſunt Religionis Chriſtianæ, & quidem quibus omnia diuina, & Eccleſiaſtica valde noua, valde inuſitata occurrant, exoptanda eſſet eximia quædam vitæ ſanctitas in Miniſtro Dei, cum pari prudentię ac dexteritatis laude coniuncta. Scientię verò is modus, eaque menſura, quę communiter oportuna eſt; vt ſciat quę forma Catechiſmi ſeruanda, quis ordo Sacramentorum tenendus: quantum ſibi liceat, in abſolutione, quę ſint reſeruata crimina. At barbarorum ritus, & auitas ſuperſtitiones, non niſi longo rerum vſu deijcere poteſt.

Notandum verò, quod ſi in pleriſque mediocris quędam doctrina ſufficiat, oportere tamen eſſe inter Miniſtros aliquos pręſtantes Theologos, quos ceteri conſulant, & à quibus veluti à fonte veritatis doctrinā hauriant. Nam & ad veteres pellendos errores, & ad nouam fundandam tuendamque Eccleſiam Theologię doctrina magnopere eſt neceſſaria: in exordijs enim rerum omnium, maximè Religionis, pręcipua quadam ſapientia, & induſtria opus eſt; quemadmodum in nouis plerumque ſtirpi- *Theologiæ neceſſitas.*

bus videmus accidere, ne error in principio ſit quaſi originalis, & in ceteros traducatur, maximumque eum in fine eſſe contingat. Præcipuè cum in nouis regionibus nouiſque plantationibus, noua negotia, noui mores, leges, contractuſque occurrant, aliçque magnę difficultates ſe offerant; quibus niſi ſacrę doctrinę lux & cognitio adſit, in magnis ignorantię tenebris maximoque periculo ſalutis ęternę homines verſentur neceſſe eſt.

CAPVT XI.

De peritia linguarum Miniſtris S. Euangelij neceſſaria.

COpiam ſermonis, loquendique facultatem ei, qui docēdi partes ſuſcipiat, adeſſe oportere nemo dubitat: quamobrem Apoſtolos ſuos, non ante ad docendas gentes Chriſtus miſit, quàm gentium linguis Spiritus dono loquerentur. *Fides* enim, ſine qua ſaluus eſſe nemo poteſt, *ex auditu eſt, auditus autem per verbum Dei*. Hic ergò ſita eſt ſalus gentium in verbo Dei: quod ſanè ad homines peruenire non poteſt, niſi vocibus hominum deferatur: quas qui non percipit, verbi Dei vim ſentiet nunquam. Qua vna in re vel maximè ſudare oportebit ſeruum Chriſti, ſi hominum amet ſalutem. Quamquam enim duri atque moleſti labores ſunt alienę linguæ diſcendę, barbaricæ præſertim: tamen & glorioſa victoria eſt, & dulciſsimi fructus, & Dei charitatis illuſtre teſtimonium.

Rom. 10.

Igitur ſi quis ſalutis animarum ſtudio inflammatus eſt, vt optimè Ioſephus Acoſta proſequitur, ſibi is ſeriò perſuadeat, nihil præclarum ſperare oportere, niſi ſermonis primum callendi indefeſſa cura ſit. Si enim is, qui ſupplet idiotæ locum, ad tuam benedictionē, quam non intelligit, nō poteſt dicere Amē: quamuis tu benè gratias agas, ſed ille nihil ędificatur: quonam modo concionanti tibi, quamuis mirabiliter, quamuis diuinè de Chriſto, populus ignotę linguę, & profundi ſermonis reſpōdebit in corde ſuo Amen, hoc eſt, animi prębebit aſſenſum? Quomodo, quamuis tu rectè loquaris, ędificabitur ad fidē & dilectionē frater, cū voces tantū ſparguntur in ventum, ac more Babylonicę confuſionis, qui ſermonibus diſsidēt, nequaquam ſenſu, animiſque conſpirant? Quare nihil cōmodius aut certius eſt, quam vt homines probati, atque integri, ſermonis barbari curam ſuſcipiant, familiariſsimam conſuetudinem habeant, copiamque ad diſcendum ſibi parent, tum arte, tum exercitatione diuturna. Neque enim alia

Digitized by Google

alia via orbis terrarum reliquus ad gratiam Chriſti peruenit, quam verbi Dei forti inſtantiq́ue prędicatione. Sicut in Actis Apoſtolorum ſępè legimus, & Eccleſiaſticæ omnes hiſtoriæ tradunt. Neque verò alius aditus, aut alia via infidelibus ad Chriſtum aperienda eſt, quàm aſsiduę, efficacis, ipſiſque accommodatę prędicationis verbi Dei. Nam pręter documenta diuina plurima, eademq́ue grauiſsima atteſtatur nobis copioſiſsimè id ipſum rei experientia. Si enim quem barbari nacti fuerunt linguę ſuę peritum Concionatorem, attentiſsimè eum audiunt, magnopere delectantur facundia, ipſo dicẽtis impetu rapiuntur, atque ore hiantes, oculis immotis hęrent ſuſpenſi: ſibiq́ue inuicem dicunt, nunquam ſe Chriſti legem talem cogitaſſe, aut audiuiſſe: quidam concionis vi cor ipſum ſcindi affirmant. Quod ſi qui populi aliquid vel intelligentiæ, vel probitatis pręſe ferunt, pręceteris inueniuntur ſine vlla exceptione, ij eſſe maximè, qui Sacerdotes aut habuerunt, aut habent veteranos, ſermonis ſui peritos. Perditiſsimi verò omnium, qui nouos & imperitos Magiſtros ab Europa recentes ſortiti ſunt; quorum infantiam egregiè rident, elingueſque contemnunt.

Itaque elaborandum eſt Miniſtris, atque ſtudio & tolerantia ſermonis facultas paranda: id enim quamuis difficile ac negotioſum ſit, non tamen fieri nequit. Et quamuis linguarum lectiones, ſiue Grammaticę perutiles ſint, verum hæc omnia inſtar vmbratilis pugnæ, & palæſtra potius quàm acies. Ad rem ergo veniendum eſt, & frequenti collocutione cum infidelibus iam agendum, vbi audiendo ac loquendo ſermo familiaris fiat. Inde ad conciones progrediendum, vt pudore, metuq́ue depoſito, ſæpè & audacter errandum, vt aliquãdo non erretur. Initio quidem memoriter & res & verba diſcenda, mox etiam ſequentur verba res ipſas. Iſta quidem, dicet opinor aliquis, præcipere in promptu eſt; exſequi verò perquam remotum. Ita ſanè habet; attamen, & labor omnia vincit, & laborem facit iucundum propẽſio animi. Ac certè nulla in hac cauſa terribilior difficultas eſt, quàm auerſæ voluntates hominum. Quamobrem ſi Sacerdotes Miniſtriue multùm in animarum conuerſionibus proficere cupiunt; illud modis omnibus curent, vt recentes ab Europa, antequam feruor ille, & ſitis animarum intepeſcat, nulla alia re occupentur, ac detineãtur, quàm accuratiſsimo ſtudio diſcendæ linguæ illius gentis, ad quam appulerint, & poſtquam didicerint, exercendæ. Hoc niſi fiat, vix aliquid proficietur, quod experimento compertum habemus. Sapienter ergò & religioſè, vt refert Ioſ. Acoſta lib. 4. c. 9. Dominicanæ familiæ Patres in Indijs Occidẽtalibus inuiolabili ſtatuto venientibus ab Hiſpania, totum primum annũ, nihil aliud quàm ſtudium ſermonis iniungunt. Anno integro exacto, ad fructificandum mittunt; quod vtinam omnes ſequeremur exemplum; fie-

Digitized by Google

ret paucis annis ſine dubio plus quam effectum eſt plurimis.

Ratio parandæ gentium linguæ. Præterea eſt perquam neceſſarium, vt regionis, in qua degunt, ſermone loquantur omnes. Sunt enim neceſſaria omnia iſta præſidia, vt facultas paretur verbi diuini gentibus annuntiandi. At ſi quis vel per occupationes vrgentes, vel per minus felicem ingenij ſortem, tanta conſequi nequeat; non debet continuò ſibi ab hoc Dei opere vacandum eſſe exiſtimare, ſilentioque vitam agere. Poteſt enim multis modis facultatis ſuæ exiguitatem adiuuare. Primum, ſi doctus ipſe cùm ſit, & virtutis probatæ, ſocio vtatur ſermonis perito, quem ipſe ſententiam ſeorſim doceat, & quid, quoque modo dicendum ſit, inſtruat: eumque, vt Moyſes Aaron, interpretem habeat: vt per illum potius ipſe loquatur. Non quidem vt alter alterius verbis reddendo verba, loquatur interpretis more, (quod frigidum eſt, tametſi ne id quidem contemnendum) ſed ſummam potius edoctus, ante concionem, oratoris partes impleat, ſi ſocius contingat idoneus & fidelis.

Præterea non eſſet vtilitatis exiguæ, ſi aliquot ipſe Conciones, & breuem aliquam Catechiſmi expoſitionem memoriter diſceret, atque ea idẽtidem repeteret apud barbaros. Neque enim verendum eſt, ne eos repetitione offendat: neque tam iſti indigent magnis & exquiſitis rationibus, quàm quibuſdam facilioribus, accommodatis, iiſque ſæpius repetitis. Nã & glorioſiſsimus Dei præco S. Frãciſcus, eo modo inſtituiſſe Fratres ſuos ſimpliciores prædicatione perhibetur. Et B. Franciſcus Xauerius apud Indos ea induſtria multum in conuerſione gentium profecit. At id quidẽ Miniſtris non difficile, infidelibus autem percommodum foret, vt in miſſionibus loca ſubinde mutentur, doctrina verò eadem vbique repetenda ſit, vt paruulis lac Euangelij præbeatur. Edidit nuper Summus Pontifex Paulus V. pro diligentia in linguarum peritia collocandâ Breue Apoſtolicum, quod hoc loco inſerendum cenſui.

PAVLVS

PAVLVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI.

AD perpetuam rei memoriam. Apoſtolicæ ſeruitutis onere, infirmitati noſtræ à Domino, inſcrutabili conſilio eius, impoſito, aſſiduè admonemur, ſapientibus, & inſipientibus conſtitutos nos eſſe debitores; vt ſcilicet per miniſterium noſtri Apoſtolatus, qui ſapiunt, quod ſanctus docet Bernardus, non deſipiant, qui non ſapiunt, ſapiant, & qui deſipuerunt, reſipiſcant: quibus verbis inſtrui nos ſatis perſpicimus, vt fideles in fide, & charitate conſeruare, infideles ab infidelitatis tenebris educere, & hæreticos, ac peccatores à peruerſitate erroris, ac ſeruitute peccati liberare, aſpirante gratia DEI, à quo omnis ſapientia, paſtorali ſollicitudine procuremus. Cùm verò præceptum Domini lucidum illuminet oculos, ac teſtimonium eius fidele ſapientiam pręſtet paruulis, omni vigilantia procurare debemus, vt Prædicatores, & Doctores verbi DEI ad opus DEI operandum inſtructi reddantur in dies magis, & partes ſuas, quantum cum Domino fieri poteſt, ad gloriam eius, & vtilitatem animarum quotidie meliùs, & feliciùs adimpleant. Cui rei plurimùm conducere ſatis conſtat Linguarum cognitionem, Hebraicæ pręſertim, Græcæ, Latinæ, & Arabicæ: hęc enim conuerſione Infidelium oportuniſsima eſſe dignoſcitur, quando magna eorum pars aut Arabicè loquitur, aut intelligit: ac ſi vnquam reliquarum trium Linguarum notitia in Eccleſia DEI vtilis fuit, diebus noſtris profectò vtiliſsima eſt: hoſtis enim humani generis Linguarum ſcientia, ſingulari dono DEI hominibus tradita, ad ipſius Largitoris contumeliam, & fidei ſuę Catholicę detrimentum, nunc vt cum maximè abutitur. Quamobrem fel. rec. Clementis Papę VIII. Prædeceſſoris noſtri, quantum conditio temporis patitur, veſtigijs inſiſtentes, Motu proprio, & ex certa ſcientia, maturaque deliberatione noſtra, deque Apoſtolicæ, nobis attributæ poteſtatis, plenitudine, hac noſtra perpetuò valitura Conſtitutione ſancimus, ſtatuimus, & ordinamus, vt in cuiuſcunque Ordinis, & Inſtituti Regularium, tam mendicantium, quam non mendicantium, etiã quomodolibet exemptorum, & Apoſtolicæ Sedi immediatè ſubiectorũ, ſtudijs omnibus, trium Linguarum huiuſmodi, Hebraicæ videlicet, Græcæ, & Latinæ, in maioribus verò, ac celebrioribus etiam Arabicæ Doctores, Regulares quidem, & eiuſdem Ordinis, ſi in illo harum Linguarum ſufficientem notitiam habentes ſint, ſin minus, ſeculares, aut alterius Or-

dinis Regulares, qui illas actu, & diligenter doceant, habeantur, ſi ſtudia in Vrbibus, & locis exiſtunt, vbi Linguarum prædictarum peritos conducendi facultas eſt: ſtudijs verò Locorum, vbi huiuſmodi Doctores deſunt, cum primùm in alijs ſtudijs vbi Linguæ huiuſmodi docebuntur, Scholares tantùm profecerint, vt docendis alijs idonei ſint, de ijſdem Scholaribus prouideatur. Quod, vt citius, & facilius fieri poſsit, & ſperati fructus ex Linguarum huiuſmodi ſtudio appareant, omnibus, & ſingulis Regularium Superioribus ſub indignationis noſtræ pœna eadem auctoritate, tenore pręſentiũ præcipimus, & mandamus, & ſi ipſi negligentes fuerint, eorumdem Ordinum Regularium apud Nos, & Sedem Apoſtolicam Protectoribus iniungimus, eorũ conſcientias deſuper onerantes, vt omni cura, & ſollicitudine quantò citius prouideant, vt Scholæ Linguarum huiuſmodi quamprimum inſtituantur, ac Doctores prædicti deputentur, earumdemque Linguarum Lectionibus Scholares aſſignentur, qui illis ſedulam, & aſsiduam operam nauent. Hi verò Scholares vt alacrius huic ſtudio incumbant, volumus, & decernimus, vt in promotione ad Doctoratus gradus, & ad alios ſui ordinis honores illi, ceteris paribus, præferantur, qui in cognitione trium ſaltem Linguarum prædictarum profecerint, ita, vt ad illas docendas apti ſint. Nõ obſtant. Conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſuis ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis, quibuſuis Vniuerſitatibus, illarumque Rectoribus, ac Ordinibus prædictis, & illorum Superioribus, & perſonis, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis; ac irritantibus, & alijs decretis in genere, vel in ſpecie, ac alias in contrarium præmiſſorum quomodolibet conceſsis, confirmatis, & innouatis: Quibus omnibus, & ſingulis eorum omnium, & ſingulorum tenores præſentibus pro plenè, & ſufficienter expreſsis, & ad verbum inſertis habentes, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogamus, ceteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtrorum Sanctionis, ſtatuti, ordinationis, pręcepti, mandati, iniunctionis, onerationis, voluntatis, decreti, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum, Prid. Kal. Auguſti, Anno Incarnationis Dominicæ M. D C. X. Pontificatus Noſtri Anno Sexto.

CAPVT

CAPVT XII.

Epilogus de vitæ puritate, exemplo, alijſque prærequiſitis in Euangelico operario.

Horat. Turſell. in vita B. Xauerij.

VT ſummam omnium ferè, quæ hactenus ex Miniſtrorum probitate diximus, quaſi ad Epilogum redigamus, placuit hic ex B. Franciſco Xauerio, Apoſtolico viro, quid ipſe in prædicatoribus ſancti Euangelij deſideraret; ex eius vita per Horatium Turſellinum conſcripta in memoriam reuocare. Is igitur lib. 6. eius vitæ c. vltimo ſic ſcribit:

B. Franc. Xauerius quales ad gentium conuerſionẽ procurãdam requireret.

Socios Ethnicis conuertendis, Neophytiſque erudiendis, operam daturos, non modò lectiſsimos requirebat, ſed huic rei maximè debitos; vt nihil quamuis ſpecioſum ac pręclarum tanto pręferrent negotio, quo nihil ſuperis gratius, mortalibus vtilius reperiretur. Nec magnificus ſolum hortator erat, ſed etiam auctor, plus rebus oſtendens, quàm verbis pręcipiens. Namque gentilium conuerſione, atque inſtitutione in omni vita ipſemet nihil habuit antiquius. Quin etiam Socios, qui ex India, aut ex Luſitania ad eum veniſſent, ita vocabat in diuini huius Miniſterij ſocietatem, vt ſpectatiſsimo cuique eam prouinciam præmium daret laborum. Primarios quippe viros potiſsimum tãto muneri pręficiebat, auctoritatem ſequens Apoſtolorum, qui *Cum audiſſent recepiſſe Samariam verbum Dei, miſerunt ad eos Petrũ & Ioannẽ*, Apoſtolorũ ſcilicet Principes. Quocirca cenſebat ad Apoſtolicum munus deligendos viros egregia diuque ſpectata fide, virtute, conſtantia, ſanctitate: tum quia tales vtique viros res ipſa poſtularet, tum verò, quoniam vſu doctus ſenſerat, eam prouinciam eſſe grauiſsimis Sathanæ tentationibus, moleſtijs, ærumnis expoſitam. Proinde in eiuſmodi Dominicæ vineæ operarijs prudentiam magis ac ſanctitatem, quàm ſcientiam doctrinamque expetebat, ratus ad tot tantaſque difficultates ſuperandas neceſſariam profectò eſſe virtutem; ad Ethnicorum autem conuerſionem plus momenti ſanctimoniam facere quàm doctrinam. Quod ſi virtutem decoraret eruditio, tum verò aiebat egregios perfectoſque Euangelij præcones exſiſtere, Iaponiæ maximè oportunis, ceteriſque locis vbi, aeria barbarorum ingenia ſubtilibus interrogationibus Chriſtianam Religionem ſolerter explorent. Ceterum in omnibus Ethnicorum cultoribus requirebat ingenium, facultatem, ac ſtudium peregrinæ linguæ addiſcẽdæ, haud dubius ſine ſermonis commercio in barbaris ad Chriſtum aggregandis, nouiſque Chriſtianis inſtituendis nihil admodum

Act. 18.

Idem ſanctitatem quã doctrinam expetebat.

Notitiam peregrinæ linguæ requirebat.

Digitized by Google

admodum profici poſſe. Itaque Apoſtolos, priuſquam gentes docere aggrederentur, diuinitus imbutos omnium facultate linguarum. Præcipuè optabat omnes ingenti animorum ſeruandorum cupiditate flagrare, nũquã vt eius rei prętermitterent occaſionem, ſed auidè arriperent vrgerẽtque. In Neophytorum verò ſalutem atque inſtitutionem ſtrenuè iubebat inſiſti, infantes baptiſmo expiari, pueros erudiri Catechiſmo, & ante omnia baptizandis infantibus incuriam vitari, obliuionemq́; percipiens, vt quãtum humana ope prouideri poſſet, nemo prorſus periret ſine baptiſmo, vnico puerilis ætatis auxilio. Suadebat quoque vt verbis, rebuſque, Neophytos conſiliantes ſibi, ſtuderent ab eis parentũ loco diligi, colique: ſic enim natura comparatum eſſe, vt amor omnia æqui, boniq́ue conſulat, nihilque ſit amanti difficile. Quocirca in nouis Chriſtianis excolendis, non fortius, quàm perſeuerantius eorum perferrent vitia, infirmitatem ſuſtinerent, frugemque ſementis factæ, laborumque (quamuis ſerę ſpei) fructum velut boni Chriſti Domini agricolę exſpectarent: haud
Pſal. 125. ignari, *Qui ſeminant in lacrymis in exultatione meſſuros.* Quod ſi talibus initio Chriſtianis non vterentur quales expeterẽt, ita ſe cum eis gererent, vt cũ improbis filijs boni parẽtes. Deique benignitate freti, qui hominũ mentes ſuo demũ tẽpore ad bonã perducit frugem, non diffiderent eos aliquando tales fore, quales optarent. Proinde nunquam deſinerẽt illos omni ſtudio colere, pręſertim cùm Deus communis omnium parens, quamuis lęſus à nobis, benignè tamen omnibus facere non deſiſtat. Iam cùm veteribus Chriſtianis multum temporis eſſe conterendum negabat, ne fraudarentur noui. Quod ſi officioſi illorum congreſſus vitari nequirent, & ſermones inferendos de rebus diuinis, atque ad animarum ſalutem pertinentibus; vt aut pijs exculti monitis paulatim fierent meliores, aut certè colloquiorum ſeueritatem auerſati, noſtrum nos negotium agere ſinerent in inſtituẽdis Neophytis. Exiguos verò fructus cũ hominũ approbatione maximis fructibus cum aliqua vel minima offenſiuncula potiores ducebat: paruos quippe fructus cum virtutis exemplo perceptos, & diuturnos eſſe, & ſemper augeri; contraque ingentes offenſione hominum vitiatos paulatim corrumpi atque interire. Itaque eos iubebat aduerſus omnes
Hebr. 12. facilitatem ac ſubmiſſionem adhibere, *Pacem*, vt ait Apoſtolus, *cum omnibus hominibus habentes*; contentioneſque maximè cum Religioſis viris ac Sacerdotibus omni ope vitantes. Et ſimul pręcipiebat, vt facilitatis magis, quàm grauitatis memores hilari lętoque vultu exciperent omnes, neminemque omnino aſpernarentur, vt *omnes Chriſto lucrifacerent.* Dictitabat etiam quod boni virtus non pariat, humanas artes haud quaquam parituras ſine virtute. Proinde cauerent diligenter, ne peruulgata hominũ via dignitatem atque honorem aut expetere viderentur; neu ſuis dictis,

factiſve

factiſve, ad humanam potius, quàm ad diuinam tenderet gratiam. Veram vtique auctoritatem, egregiæ virtutis comitem, non hominū donum eſſe, ſed Dei. Itaque ſi quando homines ipſi per ſe humanis artibus (omiſſo cœleſti præſidio, germanaque virtute) quærant auctoritatem; diuino conſilio fieri, vt eam parare dum ſtudent, funditus perdant: ne ſcilicet vilia ſint hominibus dona cæleſtia, ſed haud ſecus, quam par eſt, exſpectentur è cœlo: nam quibus in diuinarum rerum procuratione hominum gratia, quā Dei potior ſit, eos non tam diuinum honorem ſpectare, quàm ſuum: verum ſacrilegam illam ambitionem demum in ipſorum ignominiam exitiumque erupturam. Itaque ſibi quiſque prima eſſet cura, ſuumque animum ſumma vi excoleret; deinde in alienorum culturam animorum verteret curas. Neque enim alienæ ſaluti conſulturum, qui ſuam negligeret: neque memorem fore aliorum, qui obliuiſceretur ſui. Contraque facilè euenire, vt cui ſua ſalus cordi eſſet, eius cura in aliorum quoque redundaret ſalutem. Quocirca nullum diem rerum diuinarum meditatione, & conſcientiæ examine vacuum ſinerent prǫterire, & quotidie ecquid in diuino obſequio deliquiſſent, ecqua in re ſuo officio aut diuinis defuiſſent conatibus, reputarent: ſecumque cum ſuis mentibus circumſpicerent, quàm multa per eos Deus ipſorum vitio efficere deſineret potius, quàm quid per ipſos efficeret. Alterum enim modeſtię, abſolutęque virtutis incitamentum eſſe, alterum ſuperbię, vecordięque, diuina facta ſibi vendicantis; qua enimvero non aliam peſtem pernicioſiorem pijs hominibus reperiri. Puerilis porro ætatis educationem præcipuum opus exiſtimans, monebat, vt Chriſtianam doctrinam puerorum gregibus, quoad eius fieri poſſet, per ſe ipſi traderent, nec intermiſſo tam frugifero opere, neque alijs commiſſo. Ceterum neminem puerorum offenderent, irritarentve, ſed ad veniam faciles in leuioribus noxis conniuerent, *Remittentes minas*, *Ephes. 6.* vt monet Apoſtolus; quo ſcilicet timida ætas alacrius ſalubrem capeſceret diſciplinā. Aduerſus Magiſtratus Præpoſitoſq; Eccleſiaſticos moderatione tēderēt modeſtiaque: neq. vllis, quāuis ingentibus eorū delictis atque iniurijs laceſſiti, cū eis vllo modo ſuſciperēt ſimultates. Ferendo enim & diſſimulādo magis quā obſiſtendo ſuperiores vinci; ſi minus vt ſuam ipſi corrigant vitam, at certè vt rem Chriſtianam minus impediant. Quocirca eos quaſi ſuorum conatuum, ac laborum patronos, in fructus emolumentique partem vocarent, quicquid boni perceptum eſſet, id illis, ſecūdum Deum, acceptum referentes. Ita demum Chriſti vineæ operarios plus adiutorum defenſorumque (ſi forte verbo, aut facto ab alijs violarētur) aut certè minus aduerſariorum habituros. Iam auctor erat humilitatis benignitatiſque miniſteria, non minus ſæpè quàm libenter, exſequēdi: in valetudinarijs, publiciſque eius cuſtodijs ægros ac vinctos officijs

pietatis,corrogataque ſtipe,ſubleuandi;ſed ita vt ſimul corporibus animiſque curandis opera præberetur,inimicitias ſedando,odia reſtinguendo,tollendo lites,diſsidentes ad pacem atque amicitiam adducendo. His quippe charitatis officijs diuinũ amorem in animis noſtris accẽdi, aliorũ animos ad ſimilia excitari facta;Dei ſeruis ad rei Chriſtianæ propagationem plurimum accedere fidei auctoritatiſque. Præcipuè verò temere obloquentium rumores contemnerent,qui ſæpè timidorum conatus frangunt atque debilitant. Extat de ea re egregium pręceptum P. Gaſpari traditum,quod tale eſt: Si tibi pia miniſteria obeunti, vt fit, obtrectent improbi,de illorum vocibus non magnopere laborabis; ne quis animaduertat,te homuncionum vocibus à Dei obſequio abſterreri,id vero laborabis. Nam quicunque talibus in rebus falſam infamiam, ſermoneſque hominum extimeſcunt,mundi verius quàm Chriſti milites ſunt, vtpotè quos humanus reſpectus magis moueat,quam diuinus. Ad vltimum illud tibi antiquiſsimum eſſe volo, vt memor te Societatis IESV membrum eſſe,omnibus in factis, dictiſque tali capite & corpore dignus exiſtas. Hiſce ex monitis facilè apparet,non modò quàm ſedulo ſerioque Franciſcus ſocios exemplis pariter & præceptis,ad omnem prudentiæ ac ſanctitatis excoleret laudem: verum etiam quàm valde omnibus in rebus Xauerij & Ignatij ſenſus inter ſeſe cõgruerent,quippe cùm eodem tẽpore (etſi infinito propemodum locorum interuallo diſiuncti) Ignatius in Italia Socijs pręciperet,Franciſcus in India. Sed videlicet vnus atque idẽ ſpiritus illa vtriq; dictitabat,vtrobique Societatem ad certam formans diſciplinam,cæleſtemque ambobus prudentiam inſpirans. Nihilò autem prudentior Xauerius in pręcipiendo quàm in regendo fuit. Quippe vbicunque locorum eſſet,à Præpoſitis Societatis ſubinde omnibus de rebus certior fieri volebat;cunctiſque incommodis non ſecus medebatur ac ſi adeſſet præſens. Nam decedens imperabat eis,vt ad ſe certis temporibus literas mitterent,quibus literis Sociorum tum veterum,tum recentium numerum,genera,facultates,exponerent: nimirum quibus virtutibus præditi, quibus doctrinis & artibus exculti, quibus addicti miniſterijs, quas ad res maximè nati aptique viderentur,quæ in vnoquoque cupiditas conſeruandorum animorum emineret,quos quiſque ferret fructus, quibus vrgeretur angoribus,quibus moleſtijs,ac morbis tentaretur, premereturque. Demum (adeò in rebus etiam minimis attentus erat ac diligẽs) de domeſticis famulis,ac ſeruis,de ære alieno, talibuſque rebus fieri ſe iubebat certiorem. Deque ſingulis vel perſonis vel rebus, vtcunque res poſceret, per literas pręcipiebat. Nec mandaſſe contentus, quid facto opus foret, ſimul imperabat Præpoſitis, vt ad ſe quam primum ſcriberent, an ſibi quiſque mandata curaſſet, vt ſcilicet hoc illis imperium curam acueret

ret exſequendi mandata. Ceterum etſi vltimas Orientis terras perluſtrās in barbararum gentium conuerſionem incumberet totus: tamen immēſa Oceani ſpacia remenſus Socios ſuę fidei creditos identidem reuiſebat, ratus ſibi pro ſuo duplice munere partiendas curas, vt ſic adeſſet alienis, vt nō deeſſet ſuis. Singulari vtique induſtria ac virtute perfecit, vt ſi ſpectes quantum Chriſti cultum propagauerit, nullum ſpatium de Societate cogitandi habuiſſe: ſin autem quantopere Societatis res curarit conſideres, nihil aliud aut egiſſe, aut agere potuiſſe videatur. Hactenus Turſellinus.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM,

LIBER V.

Continens Dubia aliqua præcipua, quæ Euangelij Miniſtris in terris infidelium agentibus obuia eſſe poſſunt.

VT inoffenſo pede calceati in Euangelium pacis altiſsimā animarum culturam exerceant, poſt ſalutares inſtructiones, ac formam inter infideles cōuerſandi traditam, antequam aduerſus vniuſcuiuſque ſectæ errores ſingularia aggrediamur certamina, illud prærequiri videbatur, quotidiana dubia, quæ agentibus inter infideles paſſim obuia eſſe ſolent, diſſoluere: id tamen breuiter, & in genere tantū, excuſſuri poſtea ſpeciatim in ſingulis ſectis, quicquid dubitationis circa illas occurrere poſſet.

Digitized by Google

LIBRI V.

PARS PRIMA.

Quibus medijs liceat infideles ad fidei veritatem adducere.

DVBIVM PRIMVM.

An infideles tam Principibus Chriſtianis non ſubditi, quàm eorum ſubditi cogi queant ad fidem Chriſtianam recipiendam?

RESpondeo, Non ſolum infideles, qui Principibus Chriſtianis non ſubduntur, ſed etiam eorum iuriſdictioni ſubiecti, cogi nequeunt ad fidem Chriſtianam recipiendam. Concluſio eſt certiſsima & communi conſenſu Catholicorum recepta. Nam Principibus Chriſtianis non incumbit cura infidelium, dicente Apoſtolo: *De his qui foris ſunt nihil ad nos.*
1. Cor. 5. Præterea, quia cùm credendi actus ſit voluntarius ac liber, quempiam ad fidem cogi minimè patitur: nec ſolum Chriſtiana fide ab omni vi, atque coactione debet eſſe aliena, ſed etiam abſque metu mortis, carceris, ſuppliciorum, ſeruitutis, aut ſimilium malorum ſuſcipienda eſt. Neque enim vſquam legimus cuiquam hęc mala ideò illata fuiſſe, vt ad fidem, & Chriſtianam Religionem traheretur. Idem omninò cenſendum eſt etiam de infidelibus, qui Chriſtianorum Principum ditionibus ſubduntur, vt colligitur ex cap. de Iudæis, & cap. Qui ſincera, diſt. 45. Et docet D. Thom. 2.2.q.10.art.8. cuius ſententia communi calculo recipitur ab omnibus.

DVBIVM II.

An infideles muneribus donis, officijs, & obſequijs ad fidem allici poſsint?

PRima ſententia aſſerit eſſe ſimoniam: quia ſi detur aliquid pretio æſtimabile alicui, pacto expreſſo, vt ingrediatur Religionem, eſt ſimonia teſte D. Thom. 2.2.q.189. art 9. in corpore, & probat ex cap. Quam pio 1. quæ-

1. quæſtione ſecunda, vbi Bonifac. 8. prohibet omnem pactionem circa res ſpirituales, ergò nec licebit promittere munera aliqua infidelibus, ea pactione, vt ingrediantur Religionsm Chriſtianam.

Secunda ſententia eſt aſſerentium non eſſe ſimoniam: pro qua ſententia plures adducit auctores Thomas Sanchez lib. primo de Matrim. Diſput. 36. Tenet etiam Azor. tom. 1. Inſtit. Moral. lib. 8. cap. 24. *Thom. Sanchez.* *Azorius.*

Pro conciliatione tamen harum opinionum oportet ſcire, aliud eſſe donare alicui aliquid, ſub conditione, ſi voluerit conuerti ad fidem: aliud verò cum pacto expreſſo, pro eo vt veniat ad fidem. Nam priori euentu non obligatur ad ſuſcipiendam fidē, ſed eſt conditionalis quædam donatio, ſubſiſtente conditione honeſta, nec ſimonię crimen contrahitur; quoniam temporale commodum pro re ſpirituali non datur, ſed officijs pagani voluntatem, & animum conciliamus, vt conſulat ſuæ ſaluti, & ad id, quod alioqui iure diuino præſtare deberet, nobis deuincimus, & ad ſuę ſalutis ſtudium, & amorem inducimus. Pręterea, quia hic non interuenit, nec emptio, neque venditio, quia nullum emolumentum eſt ex parte dantis, ſed tantum ex parte recipientis. In ſecundo verò caſu pecunia datur vt pretium rei ſpiritualis: qua ratione ſi detur pecunia eſt manifeſta ſimonia, datur enim pretium pro re ſpirituali, quo pacto docuit D. Tho. eſſe ſimoniam dare aliquid ex pacto pro eo vt alter ingrediatur Religionem. Nam per pactum intelligit factum oneroſum, & materia contractus eſt res pretio exiſtimabilis, & cedit in fauorem dantis: quare non poteſt ſine labe ſimonię offerri pro re ſpirituali.

Hac præmiſſa diſtinctione, cōſtituo licitum eſſe munera, & obſequia, aut officia alia infidelibus ea conditione promittere, ſi ad fidem conuertantur. Hæc ſententia probatur primo. Quia ſæpè in Scriptura Deus promittit bona temporalia ſub conditione, ſi benè operentur illi, quibus fit promiſsio vt videre eſt Gen. 17. *Gen. 17.*

Secundò Apoſtolus & Sancti alij miracula edebant, & à periculis ſæpè homines eruebant, & infirmitatibus, ea conditione, vt fierent Chriſtiani. Beatus Laurētius tyranno aiebat, Si credideris in Dominum Ieſum Chriſtum theſauros tibi oſtendam, &c. *B. Laurent.*

Tertiò, quia licitum eſt legatum ſub conditione, vt omnes fatentur, ſi fœmina ingrediatur Religionem: ergò in ſimili caſu, &c.

Quartò, licitū eſt donare vitā infidelibus, ea cōditione, vt baptizentur; quod eſſe vſu receptum teſtatur Medina C. de reſtit. q. 27. Et vita temporale quid eſt, & datur cum pacto recipiendi baptiſmum: ergò aliquid tēporale poteſt dari alicui infideli, etiam extra mortis periculum, ſi fidem ſuſcipiat. *Medina.*

Quintò, quia allicere ad fidem in primis licitum eſt: & quod volens fi-

 dem

dem ſuſcipere commodum aliquod temporale recipiat, non pugnat cum ratione, ſi tamen ipſe non accipiat, vt pretium. Quare ergo qui offert cōmittet ſimoniam?

Vlt, quia ſimonia non eſt, niſi vbi eſt & interuenit emptio, & venditio: hic autem nulla eſt emptio, aut venditio, & qui offert pecuniam infideli, vt conuertatur nihil recipit, & tamen in emptione & venditione vtrique contrahentes aliquid accipiunt. Ex quo infertur poſſe fidelem fęminam, remoto quolibet iure humano, cū pagano conuenire, ea conditione, ſi fiat Chriſtianus, & Principem etiam infidelibus ſubditis vectigalia minuere, ſi ad fidem Catholicam redeant.

Ex his facilè conſtat ſolutio argumenti allati ex cap. Quæ pio. nam ibi agitur de pacto, non verò de conditione.

DVBIVM III.

An infideles compelli poſsint ad audiendum Euangelium?

PRobabilis ſentētia tenet, apud Principes Chriſtianos eſſe ius compellendi paganos ſibi non ſubditos ad audiendum Chriſti Euangelium. Quidam negant, ea ratione ducti: Quia ſicut liberum eſt eis omnino credere, ac fidem ſuſcipere, ita & ſacrum Euangelium audire. Ita Greg. de Valent. 2. 2. q. 10. Diſput. prima punct. 6. *Greg. de Valentia.*

Contrariam verò vt probabiliorem tenent alij, quia non eſt idem credere Euangelio, & audire Euangelium: non enim conſequens eſt, vt qui ad audiendum compellitur, eo ipſo ad credendum compellatur: cum quilibet etiam audito Euangelio ſit liber, vt præſtet aſſenſum fidei, maximè (vt cum iudicio aduertit Azor. lib. 8. Inſtit. Moral. cap. 24. tom. primo) *Azor.* ſi viri probatæ vitæ, & exſpectatæ virtutis mitterentur ad Chriſti Euangelium paganis annūciandum: hi enim iure naturali digni eſſent, vt audirentur, ne iure vllus paganorum Princeps aut prohiberet, quò minus pagani, qui vellent, Euangelium audirent, aut idoneos Chriſti nuncios, aut pręcones, & interpretes impediret: alioquin enim his, aut illis iniuriam manifeſtam inferret. Ita Couarr. in regul. Peccatum parte 2. §. 10. num. *Couarr.* tertio, vbi id colligit ex S. Thoma, Caietan. & alijs. Infideles verò, qui Chriſtianis Principibus ſubduntur, non dubium, quin poſsint compelli, vt Euangelio pręſtent auditum: atque huic ſententiæ fidem faciunt Pōtificię Cōſtitutiones, quibus præcipitur Iudæis, vt certo quodam hebdomadæ

domadæ die conuocati, aliquem Theologum Doctorem, aliumve idoneũ virum audiant: idque in praxi hodie Romæ ſeruatur.

DVBIVM IV.

An infideles compelli poſſint ad falſum Deorum cultum abijciendum, & legem naturalem obſeruandam?

DVę ſunt opiniones. Prima affirmat, quam probant Innoc. Hoſtien. Io. Andr. Panormit. Aluar. Pelag. de planctu Eccl. lib. 1. artic. 37. S. Antoni. Sylueſt. quos citat Couarr. in regula Peccatum part. 2. §. 10. num. 4. Idem cenſuit Maior in 2. Sent. diſtin. 44. q. 3. Alfons. à Caſtro lib. 2. de iuſta Hæretic. punit. cap. 14. Horum potiſsimum fundamẽtũ eſt, quia quiſque ex rationis præſcripto viuere debet, ergò ſi naturæ iura labefactet, corripi, ac puniri poteſt. *Innocent. Hoſtienſis. Ioan. Andr. Panormit. Alua. Pelag. Ant. Syluest. Couarr. Maior. Alph. à Caſtro.*

Contraria ſententia cõmuniter in ſcholis recepta eſt, nempe non eſſe licitũ Principibus Chriſtianis infideles vlla vi inuadere, propterea quod infideles ſint, & Barbari, aut peccata committant contra legem naturæ. Ita docent Caiet. 2. 2. q. 66. art. 8. Victor. in Relect. de Indis part. 1. Couar. vt ſuprà. Latiſsimè etiam eam probat Greg. de Valent. 2. 2. Diſp. 1. q. 10. punct. 7. Præcipua tamen ea ducitur ratione, quia neque titulo charitatis, neque titulo iuſtitiæ vindicatiuæ poſſunt id Chriſtiani Principes facere. *Caietan. Victor. Greg. de Valentia.*

In hac verò controuerſia placet ſententia Azorij lib. 8. c. 24. tom. 1. qui prȩmiſſa diſtinct. reſpondet. Aut enim pagani, inquit, id ius naturæ non ſeruant, quod debitum Deo cultum & honorem tribuendum prȩſcribit; aut id quod cuique homini reddẽdum quod ſuum eſt, iubet. Si loquamur de priori iure naturæ, nequeũt pagani iuſtè puniri, eò quod diuinum cultum & honorem deſpiciant. Si verò de poſteriore, quo ius naturæ diſſoluunt, puniri iure queunt: vt ſi furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falſa teſtimonia, inceſtus, ſtupra aut perpetrent ipſi, aut liberam concedant facultatem huiuſmodi mala perpetrandi, aut paſsim in alijs, quos iure ſuo ab ijs malis coercere poſſunt ac debent, ſine vlla pœna, ſupplicioque permittant. His enim legibus naturæ violatis, planè conſequitur, vt innocentes multis damnis, incommodis, & malis afficiantur. Iure autem naturali innocẽtũ iniurias propulſare & poſſumus, & debemus. Item quia eiuſmodi mala communi Reipublicæ ſaluti, paci, & bono officiunt & *Azorij ſententia probatur.*

nocent.

Digitized by Google

nocent. Ex his clarè fit paganos eo ſolum, quia infideles ſint non poſſe à Principibus Chriſtianis puniri, aut debellari: quæ communis eſt Theologorum ſententia.

Illud tamen occurrit animaduertendum, ſi Princeps paganus iura naturæ peruertat, aut paſsim à ſuis populis peruerti impunè ſinat, illiſque inferat iniuriam, tunc poterit Reſpublica ſeipſam tueri, ac Chriſtianos Principes ad ſui auxilium vocare, atq; ipſos poſſe paganos Principes debellare.

Principum Chriſt. ius in paganos.

Petes, quibus caſibus Principes Chriſtiani ius habeant agendi cōtra paganos? Reſpondetur cum Couarruuia loc. cit. nu. 3. primò in eo ne aditum præcludant idoneis Euangelij nuncijs ad eos deſtinatis, eos excludēdo, aut indignè & contumelioſè tractando. Deinde ne in Chriſtum eiuſve Religionem & fidem probra, & maledicta conijciant. Præterea ne eos impediant, neve remorentur, qui ſe ad Chriſtum conuertendi deſiderio tenentur. Item ne eos perſequantur, qui Chriſti Euangelium audire cupiunt, ſtudent, aut annunciandum ſibi & audiendum curant. Inſuper ne quouis modo ad Chriſtum conuerſos infeſtent, opprimant, vexent. Tū etiā, ne vi, metu, minis, mendacijs, fraudibus alios inducant ad ſimulacra Deorum veneranda, ad thus eis adolendum, aut ad legem naturæ peruertendam, aut ad ſuſceptam Chriſti fidem deſerendam: non tamen ſi exemplo, verbis, monitis, precibus muneribus ad id eos alliciant, & inuirent. Poſtremò ne ſuos, vel alios vanis ſuis Dijs immolent. Item ne eos permoueant, ac incitent ad immolandos homines, vt Dijs ſuis inſeruiant, vel ad eos mactandos, vt veſci queant eorum carnibus more ferarum. Sed quid ſi ſontes homines alioqui capitis pęna damnati, Dijs immolari apud eos Ethnicos ſoleant, aut mactari, vt eorum carnes edantur? Reſpondetur nihil hoc referre: ſontes enim iure quidem capite puniuntur, nefariè tamen, & impiè Dijs immolantur, aut ob humanarum carnium eſum necantur.

De infidelibus verò, qui in ditione Chriſtianorum Principum verſantur, quando, & quatenus compelli poſsint ad Deorum ſuorum cultum abijciendum, ad legem naturæ ſeruandam, ad ritus ſuperiſtitioſos reſpuēdos, & ad omnem dæmonum impietatem ſacrilegam deteſtandam difficultate non caret: ſed vera ſententia tenet poſſe Principes Chriſtianos ritus ſuperſtitioſos infidelium gētilium, & aliorum è mediò tollere, quia ſunt contra legem naturæ, cuius cuſtodiendę curam debent magiſtratus gerere; cuius rei exemplum extat in l. nemo C. de paganis, & templis, & ſacrificijs eorum, qua Conſtantinus iuſsit eorum templa claudi, & ſacrificia aboleri, ob quę laudatur ab Auguſtino Epiſtola 48. & Ambroſ. Epiſtola 30. & in Conc. 8. Carthaginienſi Can. 15. decretum eſt, vt Patres peterent

Digitized by Google

terent ab Imperatore, vt quæcunque reſiduæ eſſent ſuperſtitiones gentilium omnino delerentur.

Ex quibus perſpicuò conſtat, poſſe paganos legibus Principis chriſtiani, cuius ditioni & imperio ſubijciuntur, compelli, vt vnum Deum reuereantur, idolorum cultum abijciant, leges & iura naturæ cuſtodiant, nihil denique in contemptum Chriſtianorum, & rerum ſacrarũ audeant perpetrare. Nã hoc ipſo quod Chriſtiani Principis ditioni ſubiecti ſunt, quemadmodũ cogi poſſunt eas leges ſeruare, quæ ad commune Reipublicæ bonum, videlicet ſalutem, tranquillitatem, & pacem pertinent (quoniam interdici eis poteſt ne noctu arma deferant, ne tributa denegent, ne pacta perfringant, ne promiſſa violent, ne frumenta extrahant, ne furta, adulteria, homicidia committant:) ſic etiam adſtringi poſſunt ad germanum, & verum cultum vni Deo bonorum omnium auctori, quod & natura ipſa edocemur, deferendum, ad idola è medio tollenda, ad iura naturæ conſeruanda. Ceterùm Chriſtiani prohibentur in paganos irruere, aut eorum bona diripere priuata auctoritate l. Chriſtianis C. de paganis, quę lex lata eſt ab Imperatorib. Honorio, & Theodoſio. Quamuis Chriſtiani Principes ſimile ius habeant in paganos ſibi ſubiectos; Eccleſia tamen aliquando aliquos eorum ritus iure permittit, vt rectè docet D. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. eam ſcilicet ob cauſam vt plura, vel maiora aut grauiora mala vitentur, qualia forent, ſi pagani grauiter offenderentur, ſi diſsidia, & odia inde oritura probabiliter timerentur, vel ſi ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam aditus difficilior redderetur. D. Thom.

DVBIVM V.

An infideles vel hæretici eijci è regno Catholicorum poſsint ea conditione, vt, ſi velint remanere, fiant Chriſtiani?

PRobabile valde eſt poſſe Principes chriſtianos ex ſua ditione Iudęos, aut paganos expellere, datis inducijs, vt, ſi intra tale tempus baptizentur, poſsint remanere. Id ſub noſtrã ferme ætatem in Hiſpania à Rege Catholico Ferdinãdo huius nominis V. factũ fuiſſe legimus (vt tradit Simancas de Cathol. Inſtit. tit. 35. num. 7.) ex multorũ hominum doctiſſimorum conſilio, & ſententia. Iuſsit enim Saracenos, & Iudæos quoſq; ab Hiſpanijs diſcedere, quò vellent, intra quadrimeſtre temporis ſpatiũ, vt vel ad fidem, & Religionem Chriſtianam conuerterentur, vel bonis Simanca l.

omnibus ſuis venditis ab Hiſpania diſcederent,eis tamen, qui ſacro baptiſmate intingi cuperent remanere conceſsit. In hoc enim vis ſimpliciter non infertur,ſed libera optio datur,vt vel Chriſtianorum prouincias deſerant intra certum tempus,vel Chriſtiani fiant.

DVBIVM VI.

An filij infidelium paruuli inuitis eorum parentibus poſsint baptizari?

PAruuli infidelium filij in triplici ſunt differẽtia:aut enim ſunt filij hæreticorum,aut Saracenorum,vel Ethnicorũ, qui ad Chriſtianam ditionem minimè pertinent , aut eorum , qui ad Principum Chriſtianorum ditionem attinent,de quibus ſingulis ſuo ordine breuiter dicemus.

Concluſio prima. Ius eſt penes Eccleſiam hæreticorum infantes, inuitis ipſorum parentibus,baptizare,quia hæretici eo ipſo,quod ſunt baptizati,Eccleſiaſticæ iuriſdictioni ſubduntur ; caſu quo ipſi abutantur patria poteſtate,quam habent in filios, ęquiſsimo iure poteſt Eccleſia eos compellere,vt filios ſuos baptizent;ac ipſis renuentibus eos ſubtrahere & ſacro baptiſmatis fonte abluere. Imò Eccleſia eorum hæreticorũ filios ereptos, ac baptiſmate renatos in Chriſto poteſt apud ſe retinere. Quinimò nec debet, nec poteſt illos parentibus reſtituere , quoniam haud dubiè à parentibus ſeducti,corrumpentur breui. Vnde merito hæretici , patria illa poteſtate,quam in filios habent,priuantur,& filij ſui iuris effecti curæ Eccleſiæ relinquuntur.

Concluſio ſecunda. Filij infidelium , qui ſub Chriſtianorum imperio non degunt,nulla ratione poſſunt ſine peccato,eorum inuitis parentibus, baptizari. Ita tenet communis omnium ſententia,quam habet S. Thom. 2.2.q.10.art.12.& 3.p.q.68.art.10. Ratio eſt,quia nunquam Eccleſia hactenus hoc iure & poteſtate vſa eſt,cum tot inprimis Chriſtiani Imperatores, & tam pij Pontifices præceſſerint. *D.Thom.*

Concluſio tertia. Filij nati ex vno parente Chriſtiano,altero verò infideli iure poſſunt baptiſmo donari,annuẽte parẽte Chriſtiano, etiãſi alter renuat,vt apertè conſtat exc.ex litteris de conuerſ. infidelium, & ex alijs iuribus,etiamſi is,qui renuit,ſit pater, dummodo parens fidelis diligentẽ curam ſuſcipiat filij inſtituendi,caueatq; ne ab alio infideli ſeducatur. Tenet hoc Azor.tom.1.lib. 8.c.25. *Azor.*

Sed quid ſi vterque parens tam fidelis,quam infidelis filium prohibeant

ant baptizari,poterit ne Eccleſia contra voluntatem eorum illum baptizare? Reſpondetur poſſe,quia cum parens fidelis teneatur illum baptizare,atque Eccleſia habeat ius eum cogendi,ſi renuat,tunc eo ipſo Eccleſiæ curæ & prouidentiæ relinquitur.

Concluſio quarta. Si parentes infideles longiſsimè abſint, & diſtent à filijs paruulis,licet Chriſtianis,in quorum manus filij deuenerint, eos baptizare.Ita tenet Azor.l.8. Inſtit.moral.c.25.tom.1. Quia perinde eſt, ac ſi eſſent omni parētum auxilio deſtituti,& ob id eorū curam Deus demandauit his,ad quos aliqua tandem ratione peruenerint. Quare illi ſiue bello capti,ſiue furto ſiue violentia ſublati, ſiue emptionis iure acquiſiti ſiue expoſiti,ſiue alio modo ad Chriſtianum hominem tranſierint,baptizari,& in fide Chriſtiana inſtrui debēt. Nam quamuis veriſimilius ſit eſſe contra voluntatem parentum , tamen cum non ſint ſub eorum cura,ſed ſub Chriſtianorū poteſtate,ad eos attinet de eorum curare ſalute. Si verò parētes nō lōgè abſint, & conſuli facilè queant,ſi filij non ſint ſerui Chriſtianorum effecti,requirendus eſt eorum conſenſus,quia nondū ſub eorum patria poteſtate eſſe deſierunt.

Concluſio quinta. Infantes eorum infidelium,qui ſunt Chriſtianorum mancipia,non poſſunt baptizari inuitis eorum parentibus. Docuit id D. Thom. eiuſque diſcipuli 3.p.q.68.art.10. & 2.2.q.10.art.12.& alij quamplurimi auctores,ea ratione ducti,quod infantes in his, quæ pertinent ad ſalutem animæ,paterna cura dirigi,& gubernari debēt, nec Eccleſia vnquam huiuſmodi filios inuitis parentibus baptizare conſueuit. Contrariam opinionem ſequutus eſt Scotus in 4.Diſt.4.q.9.& alij cum eo. Probabilior verò & verior eſt prima ſententia. *D.Thom.* *Scotus.*

Concluſio ſexta. Si infidelium infantes inuitis parentibus baptizentur, baptiſma,etiamſi iniuria fuerit collatum, erit firmum & validum. Ita Caiet.3.p.q.68.art.10.Silueſt.verbo Baptiſmus 4.q.7.Sot.4. diſt.5.q.p. art.10.Eſtque communis Theologorum ſententia. Hancque fuiſſe mentem D.Thomę colligunt:nam ideo probat ille huiuſmodi infantes inuitis parentibus non debere baptizari,quia eorum curę, & poteſtati ſubtrahi deberēt,ne paternis ſuaſionibus & fallacijs à fide deficerēt,& ſacramento fieret iniuria:at ſi ſacramentum collatum eſſet irritum,nulla efficeretur iniuria. *Caietan.* *Syluest.* *Sotus.*

Concluſio.7. Si infantulus iam iam moreretur,ſecundum probabilem ſententiam,poſſet inuitis parentibus baptizari. Ita Sot. vt ſuprà. Ego, inquit,in eo caſu puerulum baptizarem, quoniam cum vitam animæ, & corporis periclitetur: magno beneficio afficitur,ſi in Chriſto renaſcatur, & parentibus iniuria non fit,cm breui eum ſint amiſſuri. Nec fit iniuria ſacramento,cum non ſit iam locus deceptioni,& parentum peruerſioni.

Concluſio octaua. Filij infidelium, cũ ad rationis vſum peruenerint, parentibus ipſis adhuc renuẽtibus, iure poſſunt ablui baptiſmate. S. Tho. 3. p. q. 108. art. 10. Quia ſunt iam facti ſui iuris in his, quæ ad ſuam ſalutem ſpiritualem ſpectant. Si verò ſit dubium an ſint compotes rationis, tunc non poterunt baptizari, quia in dubijs melior eſt conditio poſsidentis, & cum parentes fruantur poſſeſsione in filios, his inuitis non ſunt baptiſmo abluendi.

Petes quos nam parentum nomine intelligi oporteat cum differimus an inuitis parentibus &c. Reſpondetur, nomine parentũ intelligi quoque tutores datos infantibus parentibus deſtitutis: ad eos enim parentũ officium, & cura tranſiuit. ſic Palud. in 4. diſt. 4. q. 4. art. 3. Quamuis Sotus 4. diſt. 5. q. 1. art. 10. affirmet non eſſe ita magnam iniuriam, ſi inuitis tutoribus filij infidelium baptiſmati donarentur.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM.

LIBRI V. PARS II.

Quando Fideles teneantur fidem Chriſtianam exterius profiteri.

DVBIVM I.

An confeſsio fidei externa ſit neceſſaria ad ſalutem ex præcepto, & quando obliget. An & quando fugere liceat tempore perſecutionis?

Confeſsionem fidei externam eſſe pro aliquo tempore ex præcepto neceſſariam, certum eſt ex fide contra quoſdam veteres hæreticos aduerſus

aduerſus quos manifeſtè militat Chriſti Domini ſententia Matt. 10. *Omnis qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt: Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Et Luc. 9. cùm omnes ad tolerandas perſecutiones animaſſet illis verbis, *Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet illam;* paulò pòſt ſubiungit: *Nam qui me erubuerit & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua,* &c. Et ad Rom. 10. *Si confitearis in ore tuo Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & corde credideris, quia illum Deus ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Quod teſtimonium expendens S. Auguſt. lib. de Fid. & Symbol. cap. 1. ait: *Fides officium à nobis exigit & cordis, & linguæ. ait enim Apoſtolus, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem Oportet nos eſſe & iuſtitiæ memores & ſalutis quãdo quidem in ſempiterna iuſtitia regnaturi à præſenti ſæculo maligno ſalui fieri non poſſumus, niſi & nos ad ſalutem proximorum nitentes ore etiam profiteamur fidem, quam corde geſtamus.* Vnde rectè docuit D. Thom. 2. 2. q. 3. art. 2. confeſsionẽ fidei externam eſſe neceſſariam ad ſalutem ex præcepto, non negatiuo, cum ſit actus virtutis, ſed affirmatiuo: ac proinde non pro omni tempore, ſed pro aliquo obligat. Quando verò hoc præceptum, & quo modo obliget, An & quando fugere liceat tempore perſecutionis, oportet, vt per ſingulas Concluſiones ſigillatim examinemus. Matt. 10. Luca 9. Rom. 10.

Concluſio prima. Aliquando licitum eſt fugere. Et probatur primò ex Doctoribus, qui aſſerunt in perſecutione fidei fugam eſſe licitam, & virtuti tribuendam, & qui moriuntur in fuga, eos eſſe ferè Martyres, eò quod exſilij ærumnæ minores non ſint ipſa morte. Ita Athanaſ. in Apolog. pro ſua fuga. Cypr. lib. 3. Epiſt. 5. & 10. & in Serm. de lapſis, vbi ait: *Primum gradum victoriæ eſſe, confiteri Chriſtum, dum quis eſt comprehenſus, ſecundum verò eſſe fugam in perſecutione:* Et Nazian. Orat. in laudem Baſilij, commendat eius parentes, quod in perſecutione fugerint. Idem docent Auguſt Epiſt. 18. Bernard. Epiſt. 1.

Probatur ſecundò Sanctorum exemplis, qui fugerunt. In veteri namq; Teſtamento Iacob fugit ab Eſau: Moyſes à Pharaone: Dauid à Saule, & Abſalone: Elias ab Achab. In nouo verò Teſtamento, Chriſtus ab Herode, Paulus ab Areta Rege, Athanaſius à Conſtantio, &c.

Probatur tertiò ratione: quia hoc non eſt negare fidem, ſed potius confiteri: ideo enim quis fugit, ait Cyprianus, quia vult fidem retinere. Præterea, quia aliquando non fugere in perſecutione poteſt eſſe ſine vlla vel exigua vtilitate illius vel aliorum, vt ſi reſeruaretur ad meliora, ſi propterea ceſſaſſet perſecutio, vel diminueretur, vel latens poſſet alios magis iuuare.

Digitized by Google

Concluſio ſecunda. Quandoque præceptum eſt fugere, vti conſtat ex
Matt.10. illo Matt.10. vbi Chriſtus fugam Apoſtolis præcepit, & in perſona illorũ omnibus alijs in perſecutione, vt ait Augu. Athanaſius, Nazian. loc. cit. Et quia, ſi quis multum de ſua conſtãtia diffideret, teneretur fugere: ad quod ſimiliter teneretur, quãdo ex ſua permanſione non ſperaretur proximorum vtilitas, ſed maius potius incommodum timeretur, maiorque fidelium perturbatio: quia tunc eſſet prodigere vitam ſine cauſa, dareque infidelibus maioris peccati occaſionem.

Concluſio tertia. Aliquando etiam licet non fugere. Quod probatur, quia non fugere, non eſt ſe occidere, ſed tantum non tueri vitam, quod eſt licitum propter vtilitatem propriam & proximorum, vt patet exemplo Martyrum.

Concluſio quarta. Quandoque tempore perſecutionis tenetur quis nõ fugere, cum nimirum id exigit proximorum neceſsitas ſpiritualis. Concluſio eſt manifeſta, poſtulat enim id charitatis præceptum.

DVBIVM II.

Quando, & quibus licitum ſit fugere, & quando non?

Notandum pro clariori huius Dubij notitia, perſonas omnes, de quibus poteſt eſſe controuerſia, ad tria genera reduci, nimirum, ad Paſtores, ad Clerum, & ad Laicos.

Auguſt. epiſt. 180. Concluſio prima eſt. Quo ad Paſtores, ſiuę Epiſcopos, illis ex mẽte D. Auguſtini epiſt. 180. licitum eſſe fugere tempore perſecutionis, in duobus caſibus: quorum primus eſt, quando non manet plebs, vel populus, ſed omnes vel occiſi ſunt, vel diſperſi, quia tunc ceſſat ratio obligans ad manendum. Secundus eſt, quando perſecutio non eſt communis Paſtori & plebi, ſed tantum eſt contra Paſtorem, & illo recedente ſunt alij, qui poſſint prouidere plebi, præſertim cum duæ hę conſiderationes concurrunt, ſcilicet, vt vita illius Eccleſiæ vniuerſali valde ſit vtilis, cumque non fugit propria ſponte, ſed aliorum conſilio & rogatu: hę enim duæ conditiones fugam magis rationabilem efficiunt, magiſque neceſſariam, & ipſum Paſtorem tutiorem in conſcientia reddunt.

Ex quibus colligitur, quod ſi perſecutio communis ſit Paſtori & Clero, non licere Paſtori fugere, quamuis alij adeſſent, qui plebi neceſſaria miniſtrare poſſent, quia Paſtor tenetur ex proprio officio ſaluti plebis prouidere, ad quod non obligantur, qui Paſtores non ſunt. Neque eſt maior ratio cur teneantur alij, quàm Paſtor: imò è contra cum Paſtor manet,

maiora

Digitized by Google

maiora bona poſſet illis præſtare: & ex fuga Paſtoris oriri ſolent in ſubditis multa ſcandala, & querelæ. Quod verum eſt, niſi Epiſcopus vel Paſtor ſit vir adeò inſignis, vtilis, ac neceſſarius Eccleſiæ vniuerſali, & è cōtra optimè ſit pro illo tempore illi plebi prouiſum, ſitque exigua manendi vtilitas: nam in hoc caſu poterit Paſtor fugere, extra quem, & prædictos duos caſus non licet fugere: patet id ex Ioan. 10. *Bonus Paſtor non fugit*. Et 1. Ioan. 3. *Sicut Chriſtus poſuit animam*. Quæritur, num liceat Paſtori fugere, quando perſecutio fidei facta non eſt ab infidelibus, ſed quando eſt perſecutio plebis contra Paſtorem. Reſpond. Gloſſ. 3. q. 1. cap. Accuſantes. & Abul. q. 111. in cap. 1. Matth. quod ſi non omnes ſubditi ſint mali, & perſequantur Paſtorem, debet manere propter vtilitatem aliorum: quod ſi omnes ſint mali, ſed ex præſentia Paſtoris ſperatur correctio, debet etiam manere. *Ioan. 10.* *Ioan. 3.*

Concluſio ſecunda. Prædicatores Euangelici, qui ex charitate inter infideles verſantur, tenētur ex vi præcepti charitatis non deſerere perſecutionis tempore fideles, dū in periculo propriȩ ſalutis verſantur: hoc enim intereſt inter ipſos & Paſtores, quod hi ex iuſtitia proprijs debent conſulere ouibus, illi verò ex charitate tantum. Si verò, vt inquit S. Auguſt. locis cit. perſecutio ſit in totum Clerum, ſiue ſit cōmunis etiā plebi, ſiue nō, tunc partem Cleri debere manere, alteram fugere, & ſic non peccat totus Clerus, & ſufficienter prouidetur ſaluti plebis. Quod ſi non poſſit facilè iudicari, quiſnam debeat fugere, & quis manere, reſpondet S. Auguſt. id ſorte decidendum eſſe.

Concluſio tertia. Quod ad Laicos ſpectat Reſp. primò eos in omnibus caſibus, in quibus licet Paſtoribus & Clericis fugere, multò magis poſſe fugere. Reſp. ſecundò, Communiter in perſecutione omnibus Laicis licere fugere. Ratio eſt, quia non tenentur communiter animas ſuas ponere pro alijs. Dixi, Communiter, nam ex aliqua cauſa ad id tenentur, verbi gratia, ſi obligētur ex charitate, quod dixi, verum eſt, ſiue antequam Laici comprehendantur, ſiue poſtquam comprehenſi ſunt: nam non videtur habere maiorem obligationem manendi poſt comprehenſionem, quàm antea. Et id videtur patere exemplo S. Petri, qui miraculosè liberatus ab Angelo fugit, poſtquam miſſus fuit in carcerem. Reſp. tertiò. Cum Laicis licet fugere, melius aliquando faciunt fugiendo, aliquando verò nō fugiendo: nam aliquando poſſunt manere ſine periculo, ſaltem probabili propriæ ſalutis ſpiritualis, & cum magna ȩdificatione, & vtilitate aliorū: è contra verò non fugiendo, probabiliter ſe exponunt periculo propriæ ſalutis, & temerè faciunt, maximè ſi diffidunt de propria conſtantia, & nihil aut parum ſæpè iuuant proximo.

Ex his colligitur, eos qui in regionibus hæreticorum ſunt, in periculo

culo peccandi contra profeſsionem fidei, ob tormenta & pericula, quæ illis inferuntur, ſi habeant firmum propoſitum, quod ope diuina nunquam negaturi ſint fidem, ſed illā confeſsuri quando fuerit neceſſe, non teneri patriam deſerere: ſi verò careant prædicto propoſito & animi conſtantia, vel experientia comperiant, ſe peccatores in tali occaſione contra fidei confeſsionem, teneri potius recedere à patria, & bonorum temporalium detrimentum pati, quàm ſpiritualium.

DVBIVM III.

An qui rogatur à Tyranno, ſit ne Chriſtianus vel Catholicus, eo ipſo debeat confiteri ſe eſſe Chriſtianum, vel Catholicum?

PRo cuius ſolutione ſciendum eſt plurimum inter ſe hęc tria differre: nempe aliquem confiteri expreſsè ſe eſſe Catholicum. Deinde ſimulare, vel occultare fidem Catholicam, ſiue Chriſtianam. Tertiò ſectam vel ſuperſtitioſam impietatem profiteri.

Hoc ſuppoſito vt certiſsimum conſtituamus, in duobus caſibus, vt habet S.Tho.2.2.q.3.art.2. & cum eo communiter omnes Doctores, confeſsionem fidei eſſe neceſſariam, ſcilicet cum alioqui ſubtraheretur honos debitus Deo, aut vtilitas proximi. Declarat autem D.Tho. poſſe hoc cōtingere, ſi, dum quis de fide interrogatus taceret, crederetur non habere fidem, aut certè putaretur fides eſſe falſa, aut alij etiam propterea auerterentur à fide. Id autem probat D.Tho in Reſponſ. ad primum. Quia tunc alicuius virtutis actus eſt neceſſarius, ſeu debitus ex pręcepto, quando neceſſarius eſt ad finē charitatis erga Deum, aut proximum: ſed in illis duobus caſibus confeſsio fidei eſt neceſſaria ad charitatis finem, ergo neceſſaria eſt ex pręcepto illis duobus caſibus.

S.Thom.

Quid verò intelligat D.Tho. hoc loco, per *ſubtrahere honorem debitum Deo, aut vtilitatem proximo non confitendo fidem*, eruditè explanat Gregorius de Valent. 2.2. Diſp. 1. q. 3. punct. 2. nempe honorem debitum ſubtrahere Deo eſſe vel Deum affici ignominia, vel etiam in aliquo caſu negligi magnum aliquem honorem Dei, qui ex fidei confeſsione potuiſſet ad illū peruenire; & ideo illud verbum (*ſubtrahendi*) accipiēdum eſſe vel cōtrariè, vel etiam priuatiuè in caſu, quo opportunitas ſuppetebat augendi maximè Dei honorem: quando autem timendum ſit ne hoc contingat ex omiſſione confeſsionis fidei, iudicio prudentum decernendum erit. Præterea quid

S.Thom. explicatus. Greg. de Valentia.

quid intelligat D. Tho. per illa verba; *ſubtrahi proximis vtilitatem, non confitendo fidem*, idē auctor declarat, eſſe illam; aut priuari magno commodo ſpirituali, quando per confeſsionē alicuius facile non credētes traherentur ad fidem (in caſu quo alias non poteſt illis oportunè prouideri) aut etiam fideles peruerti, niſi quis fidem ſua confeſsione tueatur, & confirmet. Quando autem hoc accidat, ſimiliter iudicio prudentum eſt relinquendū. Quocirca meritò Caiet. d. q. 3. art. 2. reijcitur à recentioribus, aſſerens debere aliquem confiteri fidem, quotieſcunque de illa interrogaretur: nam ex eo quod aliquis interrogatus taceat, vel poteſt ſequi, vt interrogans decipiatur, quam proximi deceptionem in multis caſibus, cum bona cauſa ſubeſt, licet negligere; vel certè illud etiam ſequitur, vt non redundet in Deum honor ille, qualis potuiſſet ipſi inde accedere: ſed non ſemper tenetur quis procurare qualemcunque honorem Dei.

Ex qua doctrina inferunt communiter Doctores, ſeu potius declarant prędictos caſus; quibus quis tenetur exterius fidē profiteri. Primum cùm honor Dei aufertur. Hoc autem contingere exiſtimant, cum aliquis interrogatus legitimè auctoritate publica, etiamſi non ſit Superior, de ſua Religione, ſe eſſe Chriſtianum aut Catholicum negetunam tunc grauè peccatū committit, tametſi mortis metu, & verbotenus ſe talem eſſe negauerit. Et idem cenſendum eſt, ſi interrogatus publicè, & legitimè ſit Catholicus an nō, tacuerit, ti aut talem ſe tacendo eſſe diſsimulet. Grauiter enim delinquit: quoniam tunc temporis fidem ſuam clarè & palam prodere & confiteri debet: alioquin enim tanquam hęreticus, & infidelis iudicabitur, & cum id negotij publicè tranſigeretur, pios Chriſtianorū animos offenderet. Nam in his caſibus obligat confeſsionis fidei pręceptum. Dixi ſi legitimè, & auctoritate publica interrogaretur. Nam ſi ſecretò vel priuatim ab aliquo interrogaretur ſit ne Chriſtianus an non, non peccat, ſi tacendo fidem ſimulet, aut occultet, aut ſi rogantem verbis ambiguis, aut aliò ſpectantibus cludat, quia is, qui rogat, nullum rogandi ius habet, ac proinde, qui reſpondet minimè obligatur ad veritatem fatendam.

Poſterior caſus eſt, cùm impeditur vtilitas proximi: cum enim aliquis videt ex ſua taciturnitate alios fideles trahi in errorem, quia putant fidē Chriſti non eſſe veram; ille tunc tenetur etiam cum vitæ periculo veram fidem manifeſtare. Idem etiam præſtare teneretur, quando aliquos videret errore teneri, qui fidem amplecterentur, ſi illis fieret manifeſtatio. Cū verò nec de fide auctoritate legitima examinatur, nec aliqua ſperatur vtilitas proximi, temerarium eſt huiuſmodi ſe periculis confeſsionis fidei inter infideles exponere: ſolum enim confert ad turbandum illos.

Extra hos caſus non eſt obligatio confeſsionis fidei externa: vnde licet

fugere perſecutionē Tyrānorū, vt iā dixi. Sed hæc fuga licita eſt, dūmodo nō auferatur honor Dei, aut vtilitas proximi, nimirū, quia iudicat fidē nō eſſe veram, aut propter id multi à fide auertuntur: tunc enim non liceret. Quamuis autem non ſemper ſit neceſſaria fidei exterior confeſsio; tamen ſemper eſt neceſſarium non manifeſtare aliquam ſectam: non enim idem eſt non oſtendere ſe eſſe Chriſtianum, & oſtendere ſe eſſe infidelem: illud enim non ſemper eſt illicitum, ſed tantum in duobus caſibus pręmiſsis: hoc autem ſemper eſt malum. Si quis verò negaret ſe eſſe Hiſpanum, vel Italum, etiamſi iſtę nationes apud infideles crederētur profiteri Chriſtianam fidem, minimè ageret contra pręceptum confeſsionis fidei, quia ſolum negat ſe eſſe virum illius nationis, vel gentis de qua rogatur.

DVBIVM IV.

An ab hæreticis rogatus quis, ſitne Sacerdos vel Religioſus, an non: vel an audiret rem diuinam, ſi negauerit, peccet contra fidei confeſsionem?

Reſponſio eſt negatiua. Nam etiamſi quis neget pręd ícta, non eo ipſo negat ſe eſſe Chriſtianum, vel Catholicum: quia licet ſimulare vel occultare Clerici vel Religioſi perſonam ſine mendacio in verbis, ne quis prodatur à capite & vitæ periculo periclitetur, & ob eandem cauſam deponere poteſt Clericalē Religioſam veſtem, & aliquando precationes ſolitas prætermittere, ſi eas commodè recitare nequit abſque probabili vitæ periculo, quia leges humanæ vt plurimum non obligant conſcientias ſubditorum cum graui vitæ diſcrimine, vt optimè in hoc caſu docuit Azor. 1. tom. lib. 8. cap. 27. Moral. Inſtit.

DVBIVM V.

An in hoſpitijs hæreticorum liceat Catholicis carnes edere temporibus ab Eccleſia interdictis, ne ſe prodant & in vitæ diſcrimen veniant?

Ratio Dubij ea eſſe poteſt, ſi ſupponamus in huiuſmodi hoſpitijs eos, qui carnibus veſcuntur, hæreticos cēſeri: nam tunc, qui carnes edit, facto

facto ipſo ſe hæreticum eſſe profitetur: at ſectam aliquam verbis vel factis profiteri eſt per ſe malum. Reſpondeo in hoc caſu in primis ſi ſimulet aliquam honeſtam cauſam, vt abſtineat à carnibus ſibi ab hoſpite oblatis, non peccat, quia tunc ſolum Religio Catholica ſimulatur, aut celatur: Si verò non ſit locus conueniens excuſationi in carnibus edendis ob vitæ periculum declinandum, non videtur peccatum committere. Nam carnium eſus per ſe non eſt infidelitatis, aut hęreticæ prauitatis profeſsio, ſed res ex natura ſua indifferens: ex accidenti verò hæretici talem eſum iudicant ſignum ſuæ falſæ Religionis: Catholicus autem nulla lege compellitur cum probabili ſuæ vitæ diſcrimine vt ſe abſtineat ab huiuſmodi ſignis, quæ hæretici malo animo ſibi conſtituunt, vt ſigna ſuæ perfidiæ. In hanc ſententiam inclinat Azor. vt ſupra, quam ſecluſo ſcandalo probabilem exiſtimo.

DVBIVM VI.

An Catholico per hæreticorum, vel paganorum prouincias tranſeunti liceat ſalutis cauſa ſeſe occultare eorum veſtes inducendo, aut lingua & ſermone illorum vtendo?

SCiendum eſt veſtem, vel ſignum, quo nationes vel gentes vtuntur aliquando ſymbolum eſſe nationis, aliquando ſectæ & Religionis.

Caiet. q. 3. art. 3. ſecunda ſecundę, docet nunquam licere Chriſtianum, etiam metu mortis, vti veſte vel ſigno infidelium, quandocunque lege vel conſuetudine receptum eſt, vt qui certam ſectam profitentur, vtantur eo genere veſtis vel ſigni, vt qui in terris Turcarũ ligaret caput tobalia alba. *Caietan.*

Alij verò diſſentiunt, iudicantes id eſſe licitum facere imminente mortis periculo, ſecluſa aliorum offenſione. Ita ſentit Bañez 2. 2. q. 3. art. 2. & Tolet. lib. 4. c. 2. nu. 8. aſſerit duram valde eſſe contrariam ſententiam, licet fateatur eſſe communem. Azor. vero lib. 8. cap. 27. dub. 4. 1. tomo & aliqui recentiores ſequuntur Dominicum Bañez. *Dominic. Banez. Toletus. Azorius.*

Mihi verò in hac re diſtinguendum videtur: Nam vel ſigna illa infidelium ita ſunt inſtituta, vt ferè ex natura ſua dicant ordinem ad aliquam ſectam (vt verbi gratia imago Mahumeti, vel idolum Martis, aut Iouis,) quæ tantum repræſentant rem, cuius ſunt imagines, & nihil aliud præ ſe ferunt quam falſum illorum Deorum cultum. Et tunc non dubium, quin huiuſmodi imagines qui in capite vel in pectore aut alia in parte honoris

gratia geſtaret, peccaret contra præceptum confeſsionis fidei, cùm apertè ipſo facto perſonis ſiue falſis dijs illo ſimulacro repræſentatis honorem exterius deferret, quamuis mente & animo alienus eſſet ab earum perſonarum cultu.

Vel ſigna illa etiamſi ab infidelibus ſint inſtituta in ordine ad cultum, & profeſsionem ſuę ſectæ, ſunt aliàs ex natura ſua indifferentia ad alios etiam vſus honeſtos, vt ſunt veſtes, quæ etſi propriæ ſint alicuius ſectæ, tamen primus earum vſus & finis eſt tegere corpus, vſibuſque humanis in hac parte inſeruire, quamuis per accidens ex inſtitutione talis nationis ſigna ſint talis ſectæ: & tunc poſſet licitè quis ſimilibus veſtibus, alijſque ſignis indifferentibus vti, licet infideles poſsint interpretari illas veſtes gerentem, aut ſimilibus ſignis vtentem eſſe ſuæ ſectæ profeſſorem. Nam hoc potius ex eorum deceptione (quam ego non teneor vitare) ſequitur, quàm ex meo facto, quia ego vtor re media & per ſe indifferenti, meiſque vſibus deſeruienti. Ex qua reſolutione multorum caſuum deciſio ad hanc materiam ſpectantium elici poterit.

In primis ſequitur poſſe Catholicum inter hæreticos conuerſantem (ſi ſine ſcandalo proprio, vel aliorum id fieri poteſt) metu mortis adire templa hæreticorum, eorum intereſſe conuentibus, atque concionibus, quia id natura ſua indifferens eſt: nam multis de cauſis poteſt quis hæreticorũ templa ingredi, & conuentibus atque concionibus eorum intereſſe: nempe vt facilius, validius & commodius eorum confutet errores, vel alijs iuſtis occaſionibus (niſi ex accidenti id fiat cum aliorum ſcandalo:) Imò, vt auctor eſt Azor. vt ſuprà Dub. 5. poſſet id etiam facere, vt obediat Principi etiamſi hæreticus ſit, cum timet honoris, rei familiaris, aut vitæ amiſsionem. Nam in eo ſolum obedientiæ officium ſuo Principi præſtat, maximè ſi publicè inter fideles aſſeueret ſe id ſolum efficere, vt ſuo Principi pareat, non autem vt ſectam hæreticam profiteatur: ea enim publica atteſtatione Catholicorum offenſioni, & periculo conſulit, & iniquam Principis vexationem iure declinat. An vero hęc ſentẽtia in praxi ſit tuta, aliorum iudicio relinquo.

Secũdo licet inferre non peccare ſeruum Chriſtianum captiuum apud paganos, ſi domino ſuo in idolorum templo genua flectat, incuruatuſque ante eum perſiſtat; quia tum ſeruus tantummodo ſuo officio & munere fungitur: Quemadmodum ancilla Chriſtiana caudam dominæ ſuæ geſtare ſolita, tuta conſcientia vna cum domina templum ingreditur, & genua flectente domina coram idolis, ipſa quoque ſe proſternit, non vt illis honorem deferat, ſed vt reuerentię debitæ dominæ ſuæ ſatisfaciat.

Tertio infertur, poſſe Catholicum, iubente Principe infideli, Chriſtianos omnes in ſua ditione exiſtentes geſtare ſignum aliquod, quo ab hæreticis

ticis diſtinguantur, illud licere non geſtare, ſi periculum mortis vel rei familiaris immineat. Ita communiter omnes ferè moderni aſſerunt contra Caietanum, 2.2.q.3.art.2. quia lex illa non obligat cum tanto periculo, ac ex conſequenti: ſi Turcarum Imperator præcipiat, ſolos verbi gratia Mahometanos tale geſtare ſignum vel veſtem, vt Chriſtiani non geſtantes cognoſcantur, ac morte afficiantur, poſſent etiam ipſi Chriſtiani tali ſigno vti, dummodo non ſit ſectæ expreſſę proteſtatiuum, in ſenſu ſuperius explanato.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM.

LIBRI V. PARS III.

De Confeſsione fidei externa proprio ſanguine teſtificata. Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.

DVBIVM I.

Quid ſit Martyrium, & quę eius conditiones?

ETſi Martyrium, ſi attendamus vim Græci vocabuli, idem ſit quod teſtimonium; & Martyr idem quod teſtis, vſu tamē loquendi in Eccleſia recepto Martyrium non eſt qualecunque teſtimonium, ſed Chriſtianę veritatis, & iuſtitiæ. Atque hinc definitur: *Martyrium eſt morte ipſa pro Deo obita in teſtificationem, ſeu confeſsionem conſtantem Chriſtianæ fidei veritatis, vel in ſeipſa, vel in aliquo pio opere relucentis.* Ita D. Tho. 2.2.q.124.art.1. *Martyrium quid.*

Vt autem huiuſmodi mors ſit verè Martyrium, quatuor conditiones requiruntur, quę omnes ferè colliguntur ex propoſita definitione. Prima conditio, vt re ipſa ſeparatio animæ, & corporis ſequatur, ſicut ex communi doctrina docet D. Thom. vt ſupra art. 4. Vnde ſi quis citra realem mortem ipſam grauia tormenta patiatur, huiuſmodi tolerantia non propriè, ſed per quandam ſimilitudinem Martyrium dici poterit, vt ibi

 ait

ait D.Tho.ad primum: quo ſenſu interpretatur illud dictum Hieronymi ſiue Sophronij in Serm.de Aſſumpt.B.Mariæ, *Rectè dixerim, quod Dei genitrix virgo Martyr fuit, licet in pace vitam finierit.* Neq; obſtat illud Domini ad Iacobum & Ioannem (qui Martyrium re ipſa non fuit perpeſſus) *Calicem quidem meum bibetis.* Nam Ioannes etiam nihilominus calicem bibit, eo ipſo quod promptiſsima voluntate mortem ſibi imminentem acceptauit, quamuis reipſa illa in tormentis non fuerit ſubſecuta, neque ideo Martyr adeò propriè fuerit.

Matt.22.

Ob hanc etiam cauſam lato modo habentur pro Martyribus, qui poſt perpeſſa Martyrij tormenta diutiùs viuunt in exſilio. D.Tho.d.art quarto. Nam, vt rectè Cyprianus, *in Dei ſeruis apud quos cogitatur, & Martyrium mēte concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur: Aliud enim eſt Martyrio animum deeſſe, aliud animo defuiſſe Martyrium.*

Cyprian.

Iſidorus. Idem docet vbique Cyprianus, Martyrum eximius laudator, & Iſidor. lib.1.Sent.cap.23. Martyris nomen non tantum illis tribuit, qui extremam mortem pro Chriſto paſsi ſunt, ſed etiam illis, qui à confeſsione nominis Chriſti nulla tormentorum atrocitate abduci potuerunt. Tertullianus autem hos deſignatos Martyres appellat; illos vero abſolutè Martyres.

Tertull.

Secunda conditio. Vt mors ſequuta non ſit contra voluntatem patiētis: non tamen requiritur, vt ſit expreſsè, & actu voluntaria, ſicut patet in Innocentibus, qui ſine huiuſmodi voluntate verum Martyrium ſunt conſecuti, vt communis tenet Doctorum ſententia, & conſtat ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ celebrantis feſtum eorum tanquam verè Martyrum.

Ex quo etiam facto licet colligere nullum infantem ratione infantiæ eſſe Martyrij incapacem: nam ſi pro Chriſto interficiatur, eadem eſt cauſa in illis, ac in Innocentibus. Nec valet ſi dicas fuiſſe ſpeciale priuilegium in Innocentibus, quia ſi tale interfuit priuilegiū, certū eſt illud non fuiſſe factum perſonis, ſed cauſæ: hoc eſt quia mortui ſunt pro Chriſto, vt optimè Cyprianus Sermone de ſtella & Magis: *ſufficit cauſa teſtimonio, licet nondum eloquio diſtinguatur.* Et Leo Papa, *vt diceretur nullum hominem incapacem eſſe diuini Sacramenti.*

Cyprian.
S.Leo Papa.

Richard. Imò & Richard.in 4.diſt.4.art.2.q.3. extendit ad illos infantes, qui in vtero materno ſimul cum matribus occiſi ſunt: quam ſententiam ſequitur Pater Sa in Summa verb. *Martyrium.* Ita tamen cenſeo limitandam, ſi Tyrannus etiam intendat occidere fœtum in odium fidei.

Multò magis erunt cenſendi Martyres illi, qui degentes inter infideles, vel hæreticos, parati ſunt ad ſubeundum Martyrium propter Catholicæ fidei confeſsionem, ſi aliquando ipſis repente mors in odium fidei inferatur,

tur,etiamſi ipſi antea neſciuerint,nec ſe ad illud mortis genus præparauerint, nec quicquam de illo in particulari cogitauerint, nec denique ante aduertere potuerint ſe mori pro Chriſto. Nam ſufficit voluntas ſiue deſiderium præcedens moriendi pro Chriſto, cuius virtute mors illata in odium Chriſti etiam illo dormiente eſt voluntaria.

Tertia conditio. Vt mors non obeatur, quaſi ex conſequenti, vt fit, quando quis intendit aliquid aliud,& præter eius intentionem etiam implicitam ſequitur: & ob defectum huius conditionis mors militum in bello etiamſi propter fidei defenſionem occumbant, minimè eſt Martyrium,quia potius quærunt inferre,quàm ſufferre tormenta.

Quarta conditio. Vt mors ſubeatur propter iuſtam cauſam, id eſt ob fidei defenſionem,vel in ſe, vel vt relucet in opere pio virtutis. Quare illi ſoli ſunt veri Martyres, qui propter fidei confeſsionem, & actum Religionis eiuſdem tormenta patiuntur. Per actus Religionis intelliguntur omnes virtutes Chriſtianæ,orationes,ieiunia,eleemoſynæ, ſacramentorum adminiſtratio,& participatio, prædicatio, & auditus prædicationis verbi Dei,celebratio,& auditio ſanctæ Miſſę,& virtutes alię: leguntur enim in hiſtorijs Sanctorum Martyrum varię cauſę Martyrij. Deinde notam eſt ſanctum Ioannem Baptiſtam ob repręhenſionem Herodis, & multas virgines ob virginitatis cuſtodiam Martyrij palmas fuiſſe conſecutas. Ita D.Thom. d. q. 124. artic.5.& in epiſtola ad Rom.cap.8. lect. ſeptima.

Huc pertinet illud vulgatum D.Auguſt. Concione 2.in Pſal.34. *Martyrem facit cauſa non pœna*. Et colligit ex illo Matth.5. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam*. Ex quibus etiam ſequitur Martyres nō eſſe eos, qui ob hæreſim,aut ſchiſma ab Eccleſia Catholica iuſtis pœnis afficiuntur. Nec pro Martyribus habendi hæretici,aut ſchiſmatici etiam ab infidelibus propter nomen Chriſtianum occiſi,quia ſunt extra gremium Eccleſię,vt luculenter docet Cyprian. Epiſt.73. ad Iubaian. & de oratione Dominica & vnitate Eccleſię: *Cum Deo* (inquit) *manere non poſſunt,qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt, ardeant licet flammis, vel ignibus traditi, &c.* Plura huius, & aliorum S.Patrum teſtimonia in hanc ſententiam habet Baronius in Prolegomenis ad Martyrolog. Roman.c.10. *Auguſtin. Matt. 5.* *Cyprian.*

Denique à Martyrij palma reijciendi ſunt, qui non zelo fidei Chriſtianę,ſed ad purganda ſua flagitia vitam finierunt; neque illi, qui intrepidè ſanguinem fuderunt,opinionem vulgi ſectantes vt eorum reliquię à Chriſtianis venerarentur. Docet Hieron. Comment. in epiſt. ad Galat. lib.3 .cap.5.

Prędictis igitur conditionibus concurrentibus mors pro iuſta cauſa obita Martyrium reputatur; nec eſt ſemper neceſſarium, vt mors ſit ab

alio

alio illata: nam quędam fuerunt etiam ſanctæ Martyres, quæ ex peculiari Dei inſtinctu ſibi ipſis mortem concurrentibus prędictis conditionibus intulerunt, vt patet ex Aug. li. primo de Ciuit. Dei cap. 26. vbi ait earũ ſanctarũ Martyria in Catholica Eccleſia veneratione celeberrima frequẽtari. Idem docet S. Ambr. l. 3. de virginibus, ad Marcellinam ſororem, de Pelagis & filiarum morte: Euſeb. Ceſarien. li. 8. Eccleſ. Hiſtor. de virginibus Antioch. & Sophronia, quę ſe occidit, ne vim à Maxentio pateretur. Hieronym. ſup. Ion. exponens illud cap. primi. *Tollite me & mittite me in mare*; ſic inquit: *Non eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab alijs libenter accipere: Vnde in perſecutionibus non licet propria perire manu abſq; eo vbi caſtitas periclitatur, ſed percutienti colla ſubmittere.* Ita Hieron. Id tamen nulla ratione ordinariè licet niſi diuinitus fuiſsent iuſſæ vt optimè proſequitur D. Auguſt. vt ſupra. *Quid ſi hoc fecerunt* (inquit) *non humanitus deceptæ ſed diuinitus iuſſæ, ſicut de Sampſone. Cum autem Deus iubet, ſeque iubere ſine vllis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimẽ vocet? Quis obſequium pietatis accuſet?* Hactenus Auguſt. rariſsimè tamen credendum eſſe huic inſpirationi.

Auguſt. *Ambr.* *Euſeb. Cæſ.* *Hieron.*

DVBIVM II.

Quando currat obligatio ſubeundi Martyrium?

PRimò omnes Chriſtiani obligantur ex præcepto diuino ad Martyriũ, ſaltẽ in prępatatione animi, quia omnes potius debent velle mortem ſuſtinere, quam negare, aut deſerere fidem Catholicam, aut aliàs peccare mortaliter.

Secundò obligantur ſub pręcepto omnes Chriſtiani ad perferendum Martyrium actu, quando currit pręceptum tuendæ, aut confitendæ fidei, vt patet ex illo Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autẽ confeſsio fit ad ſalutem*: docet D. Dho. d. q. 124. art. 3. ad primum.

Rom. 10.

DVBIVM III.

An Martyrium aliquando cadat ſub conſilio?

MArtyrium aliquando eſſe opus conſilij ſi fiat cum debitis circumſtantijs, docuit expreſſe D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 4. Pro eius tamen ſententiæ maiori claritate, ſciẽdum, nemini abſolutè licere vltrò, ſine aliqua rationabili cauſa, & Deo grata, ſe offerre Martyrio, Ita D. Tho. vt ſupra

pra art. 2. *Martyrium* (inquit) *oblatum debet tolerari patienter, ſed non debet quæri, quia non debet dari occaſio agendi iniuſtè.* Vnde D. Cyprianus fugit Martyriũ, vt conſtat ex lib. *1.* Epiſt. & Athanaſ. vt patet ex Homil. ſuper Matth. cap. 10. & ex Apologia de fuga ſua. Hinc eleganter Cyprianus Epiſt. 83. ait: *Dominus confiteri nos magis voluit, quam profiteri, quare temeritate non caret temere procurare Martyrium.* Huc etiam pertinet quod ſcribit Nauarr. in Manual. cap. 11. num. 14. *Peccat mortaliter, qui Deum tentat, temere ſe Martyrio offerens, ipſoſq́, infideles irritans, & occaſionem illis ſuggerens ad eum occidendum ſine aliqua cauſa, quæ vi præcepti, aut conſilij ad ipſum obliget & dirigat.* Quare olim pro veris Martyribus habiti non ſunt, qui non diuini ſpiritus impulſu, ſed temeritate quadam nulla à perſecutore facta interrogatione ſe ſacros habere codices, quos non eſſent daturi, profiterentur. Baron. Annal. tom. 2. anno Chriſti 302. D. Thom. Cyprian. Athanaſ.

Præterea non dubium, quin ſi temeritas abſit, quod Martyrium etiam de conſilio cum debitis circunſtantijs pro Dei gloria ſuſceptum ſit opus laudabile. Ita docet S. Tho. 2. 2. vt ſupra art. 3. ad primum. Imò eſt praxis Eccleſiæ ſanctæ multorum Martyria colere, qui zelo fidei non citati, neque interrogati vltrò ſe Martyrio obtulerunt.

Non tamen caret difficultate has circunſtantias explanare, nempe quãdo Martyrium non vrgente præcepto aliquo laudabiliter ſuſcipiatur, quando verò temere. Diuus Thomas vt ſuprà expreſsè docet Martyrium eſſe conſilij Euangelici, cùm ex zelo fidei, & charitate fraterna ſponte quis ſe offert Martyrio, vt multi Sancti fecerunt, non tamen explicat circumſtantias quando Martyrium propter gloriam Dei liberè, nemine impellente ſuſceptum, ſit laudabile. Neminem legi hactenus exrepſsè de re hac differentem.

D. Iſidorus lib. primo Sent. cap. 23. præ alijs elegantiſsimè explanat quando Martyrium prudenter ſit declinandum, quando verò amplectendum his verbis: *Vir ſanctus vltrò ſe pro agone certaminis debet offerre iuſtitiæ, ſed tamen agonis fructum videns vberrimum non debet declinare laboris periculum. Quod ſi maior eſt labor, quàm animarum lucrum, declinandus eſt labor, quem minimum comitatur augmentum. Vtrumq́, enim fecit Apoſtolus, qui & periculis ſe vltrò dedit, vbi maximum animarum lucrum vidit, & ſapienter ſe periculo abſtulit, in quo potiorem laborem, quàm lucrum eſſe perſpexit. Vltro ſe Paulus apud Epheſum periculis obtulit, quia potius periculum lucrum vidit. Damaſci autem ideo periculo ſubtraxit ſeipſum, quia nullum periculi ipſius arbitratus eſt fructum. Diſce quomodo ad Martyrium ſe offerat quiſque vltro, vel quomodo iuxta ſententiam Dei cingatur ab altero, & quo non vult ipſe ducatur.* Iſidorus.

Nos verò maioris claritatis gratia duo vt veriſsima conſtituamus. Primum nulla ratione licere Martyrium directè procurare, aut quærere,

hoc eſt nullus fine alia cauſa, quàm ſufferendi. Martyrium etiam propter Dei gloriam debet ſe offerre perſecutorum gladijs. Hoc eſt quod voluit D. Thomas, cum inquit, *Martyrium debet tolerari patienter, non tamen debet quæri*; quia non debet dari occaſio agendi iniuſtè, idque ſonant ſententiæ aliorum Patrum.

Dices, nō licet procurare directè Martyrium: quia nō licet deſiderare, nec gaudere de illo. Reſp. quamuis non liceat directè Martyrium procurare, licitum tamen eſt deſiderio flagrare Martyrij, vt quamplurimorum Sanctorum monemur exemplis. Ratio eſt, quia directè quęrere & procurare Martyrium non poteſt fieri ſine hoc, quod alijs demus proximam occaſionem iniuſtæ occiſionis: cum verò deſideramus vel complacemus in ſpe vel deſiderio martyrij, deſiderium pręcisè fertur tātum in opus bonum, & honeſtum, quale eſt mori pro Chriſti fide, & ita appetimus paſſionem ex parte noſtra, non verò actionem ex parte tyrannorum. Hęc autem adinuicem licet in re ſint coniuncta, voluntate tamen & deſiderio ſeparari poſſunt, ſicut etiam Dominus deſiderio patiendi ante eius paſsionem ferebatur, vt ipſe aiebat, Baptiſmo habeo baptizari, &c. non tamen deſiderabat iniuſtam Iudæorum occiſionem; quia poteſt etiam quis deſiderare iniurias, & opprobria ab hominibus illata pro Chriſto pati ſine hoc, quod deſiderio feratur vt alij peccent inferendo ei iniurias.

Secundum & tanquam certum conſtituimus, licere indirectè vltro ſe offerre Martyrio, atque hac ratione Martyrij palmam quærere. Exempli cauſa: Aggreditur quis coram Tyranno opus aliquod bonum, ad quod nō tenetur ſub præcepto, cùm ſit tantum de conſilio, ex quo opere pręſcit ſibi à Tyranno mortem inferendam, vt ſi ex pędicatione Euangelica inter infideles (caſu quo ipſe non aſtringatur eiuſmodi prædicationi) vel ex auditione, aut celebratione Miſſæ in terris hæreticorum, præcognoſcat ſibi imminere capitis periculum, tunc non dubium, quin liceat opus illud bonum quando ex illo operatur aliqua vtilitas proximorum etiam cum periculo vitæ perficere, quia tunc iſte non præbet occaſionem proximam iniuſtæ occiſionis, ſed potius hoc ſequitur ex malitia infidelium, aut hæreticorum.

Oportebit tamen cum iudicio conſiderare, quando erit laudabile indirectè ſe offerre Martyrio, quando verò Deo acceptius Martyrij declinare occaſiones: hoc enim pendet ex prudentia & arbitrio boni viri, qui expenſis prudenter, & maturè poſtquam Deum aſſiduè orauerit, omnibus circunſtantijs, maximè, vtilitatis, quæ effuſione proprij ſanguinis cōſequetur, an (inquam) maior futura ſit vtilitas animarum, vt ſi probabiliter fructus aliquis tam pro adducendis infidelibus ad Chriſtianam Religionem, quàm confirmandis, & ſtabiliendis Catholicis in fidei confeſſio-

ne-

ne ſperetur. Et hoc eſt quod voluit D. Iſidorus d. cap. 23. vt ſuprà: cuius verba ſi rectè conſiderentur duo aptiſsimè explicant. Primum, quando vltrò ſe quis debeat offerre labori: non enim dixit Martyrio (hoc enim directè non licet) ſed labori, id eſt operi aliquo bono cum labore coniuncto ad quod ſequatur Martyrium. Secundum, quando declinandus ſit ille labor, qui anſam præbet Martyrio, quando verò ſit amplectendus, licet Scholiaſtes ibi non fuerit aſſecutus mentem Iſidori. Hæc ſub iudicio doctiorum.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM.

LIBRI V. PARS IV.

De communicatione in genere cum infidelibus.

DVBIVM VNICVM.

An & quatenus liceat communicare cum infidelibus tam in conuerſatione quam in alijs?

INFIDELES alij nunquam in Eccleſiæ gremio fuerunt, vt Gentiles, & Iudæi: Alij fuerunt aliquando in ea, & in illos habet quoddam ius Eccleſia ratione baptiſmalis characteris, vt hæretici & ſchiſmatici. Præterea communicatio, aut contingere poteſt in actionibus non ſpectantibus propriè ad infidelitatem, vt in politica conuerſatione & conuictu &c. aut eſt in ipſius actionibus infidelitatis, quæ ſpectant ad cultum ſuperſtitioſum, idque vel directè, vt ſimul cum infidelibus ſacrificando idolis; aut indirectè aliquo modo, vt ſuppeditando infidelibus materiam ad cultum ſuperſtitioſum.

Digitized by Google

Concluſio prima. Nullatenus licet cum infidelibus communicare in aliquo opere infidelitatis directè: nam omnia huiuſmodi opera ſunt per ſe mala.

Concluſio ſecunda. Certum eſt non licere extra caſus neceſsitatis communicare vllo modo cum infidelibus hæreticis, apoſtatis, cum ſint ab Eccleſia excommunicati, quod tantum intelligi debet, de hæreticis nominatim excommunicatis iuxta tenorem Extrauag. Ad euitanda: de qua nos infra lib. ſeptimo latius dicemus, agentes de communicatione cum hæreticis.

Concluſio tertia. Cum infidelibus alijs, qui nec ſunt hæretici, nec apoſtatæ, licitè poſſunt politicè communicare illi, qui ſunt in fide ſolidi, quoniam tales infideles non ſunt excommunicati ab Eccleſia cum ſint extra illam, & aliunde nullum tunc imminet periculum ex illorum conuerſatione. Qui autem infirmi ſunt, non debent cum huiuſmodi infidelibus communicare: nam exponerent ſe periculo, vt docet D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. artic. 9.

Concluſio quarta. Licet Catholicis vendere infidelibus ea, quibus conſtat eos abuſuros ad ſuperſtitioſum cultum, iuſta & rationabili cauſa, vt verbi gratia vendendo Iudæis agnum inſtante feſto Paſchatis, aut idolum alicui gentili. Ita docet Gregor. de Val. ſecunda ſecundæ, quæſt. 10. punct. quinto, ſecutus Sylueſt. ver. *Infidelitas*, quæſt. quarta. Vbi rectè diſtinguit de cauſa, qua inducitur quis, vt rem ſuppeditet infideli: nam vel illa eſt rationabilis propter neceſsitatem aliquam, & tunc licitum erit ſuppeditare quamcumque rem quocumque modo deſtinatam ad malum vſum, quoniam non tenetur quis cum notabili detrimento ſuo, conſulere ſpirituali indemnitati alterius, ſed poteſt commoditatem ſuam ſpectando negligere lapſum alterius ſpiritualem, quando non tenetur illum vitare. Si verò quis non habeat cauſam rationabilem ſuppeditandi, vel vendendi rem infideli, qua is eſt abuſurus, peccabit ſuppeditando, quoniam ex charitate tenetur quilibet quantum in ſe eſt impedire peccatum proximi, ſi hoc poteſt abſque notabili detrimento. Ita docent hi auctores, & exiſtimant diſtinctionem hanc rationabilis, aut irrationabilis cauſæ pro regula habendam in huiuſmodi, & ſimilibus caſibus, quando præbemus materiam peccandi ſine intentione, vt poſsimus diſcernere quando ſit peccatum ex parte noſtra, & quando non. Caietanus verò ſecunda ſecundæ quæſt, 169. artic. ſecundo ad quartum, alia vſus eſt diſtinctione. Aut enim, inquit, quæ venduntur paganis, per ſe ad ſuperſtitioſos eorum ritus, aut ceremonias ſpectant, vt idolum, veſtis ſacerdotalis, ſuperſtitioſa fana ſiue ſynagogæ ſuperſtitioſis vſibus deſtinata: aut ſunt res mediç, & indifferentes, vt ſunt herbç, flores, animalia, &c. Prioris generis res non licet

Greg. de Valent. *Syluester.*

Digitized by Google

licet vendere infidelibus: poſterioris verò generis licitè ex mente Caiet. vendi poſſunt. Hęc circa communicationem cum infidelibus in genere dicta ſufficiunt; cetera quæ peculiariter ſpectant ad communicationem tam cum hęreticis, ſchiſmaticis, Iudęis, & Saracenis, quam cum gentibus habendam ſuis proprijs locis latius proſequemur.

Interim tamen illud animaduertere oportet, ad Miſſam audiendam non debere admitti infideles, ethnicos, Iudæos, Hæreticos, Excommunicatos, Interdictos, Schiſmaticos, Inceſtuoſos, Simoniacos, Infames, cap. Cleros diſtinct. 21. & alibi ſæpè in iure Canonico habetur expreſsè. Poſſunt tamen hi omnes ad prædicationem verbi Dei audiendam cum ceteris admitti, ſi non ſint denunciati vt vitentur iux. cap. Epiſcopus nullum de conſecrat. diſtinct. prima cap. Iudęi quorum de conſecrat. diſtinction. quarta iunctis gloſſ. quę conciliant capitula quę videntur contraria; de quo Nauar. Manu. cap. 25. numero 56. & cap. 27. numero 36. ad quintum dubium.

Eſt tamen inter infideles, & fideles excommunicatos, aut interdictos denunciatos ſpecialiter differentia: nam propter infideles aduenientes non deſeritur Miſſa iam incępta. Propter excomunicatum autem vel interdictum denunciatum adſtantem Miſſa cępta eſt relinquenda, ſi ante initium ſacri Canonis, ſeu ante conſecrationem fiat, donec talis exeat Eccleſiam monentibus ceteris adſtantibus. Quod ſi nollet exire, eijciatur ab eis, ſed ſi metuatur ſeditio & ſanguinis effuſio Miſſa, relinquetur à Sacerdote, omneſque abibunt.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM,

LIBER VI.

De vnione Schiſmaticorum omnium cum Eccleſia Catholica procuranda.

PROLOGVS.

QVEMADMODVM diuinę charitatis vnio, quæ membra Eccleſiæ viuo ſuo capiti Chriſto coaptat & adſtringit, Deo gratiſsima eſt: ita vehementer diſplicet membrorum diuiſio, quæ ſpiritum pacis & dilectionis extinguit. Quamobrem qui inter veros Eccleſiæ filios rem Deo acceptiſsimam facere cupiunt, in conuerſionem Schiſmaticorum, qui ab Eccleſiæ Romanæ corpore ſeipſos diuiſerunt ſeriò incumbere deberent: quod ſubiectis rationibus perſuaderi videtur.

Prima: Negari planè non poteſt, quin Eccleſia Latina Græcæ, & alijs Orientis prouincijs, vbi ſchiſma grauatur, plurimùm debeat, cùm ab eis pretioſiſsima bona, antequam ſcinderetur, receperit. Floruerunt quippe ibi Patres ſanctitate ac doctrina celeberrimi, quorum monimentis erudimur, & ad pietatem incendimur. Quis ergo non videat, dolendum eſſe, quod pars Eccleſiæ nobilium germinum productrix ſe à ſummorum Pontificum obedientia ſubtraxerit? eoque dolore vnà cum gratitudinis ſtimulo ad ſchiſmaticorum reductionem non excitetur?

Secunda: Clariſsima Concilia in Eccleſia Græca ac Orientali celebrata ſunt: & profectò pios animos intimè mouet diuiſio eius partis, in qua vnio tot ſanctorum facta, & ad commune totius orbis bonum deriuata fuit. Quocirca pro parte illa reſarcienda Ieſu Chriſti famuli ſtrenuè laborare deberent.

Tertia: Ipſa gentis ruditas ſumma commiſeratione digna eſt, præſertim ſi cum vitiorum colluuie coniungatur. Et quidem eò amplius adiuuanda eſſet, quò ſaluti propinquior eſt, cùm minus quàm infideles, à

chriſto

Chriſto recedat. Ordo enim diuinæ charitatis expoſcit, vt eò plus dilectionis impendatur, quò quis nobis coniunctior eſt.

Quarta: Notum eſt ex ſchiſmaticis aliquos hac ætate noſtra miſiſſe Legatos, qui ſummis Pontificibus obedientiæ obſequium redderent, pro his qui Romam venire nequibant. Et licet poſtea ad vomitum redierint, fortaſſe non prorſus tota defectionis cauſa in eorum fragilitatem refundenda eſt, cum probabile ſit multos ex ipſis in Eccleſię obedientia fuiſſe perſeueraturos, ſi miniſtros Latinos nacti fuiſſent.

Denique charitas ipſa validiſsimam rationem producit, vt quò quis Deo coniunctior eſt, eò fortius omnem diuiſionem à proximorum animis depellat. In ea verò miſsione, quæ ad Schiſmaticos inſtituitur (vt admiſtos Schiſmaticis hæreticos pręteream) pro charitate pugnatur, quodam ſcilicet prælij genere, quod veros Chriſti amicos decet: qui ferre non poſſunt Chriſti veſtem diſcindi. Atque vtinam Eccleſię Principes in adunando grege diuiſo plurimum auctoritatis & operæ, igne charitatis incenſi, ponerent, vt fieret Chriſti veſtis contexta per totum, & antiquæ ſanctitatis forma rediret.

Schiſmaticorum autem reductionem in duo præcipua capita diuidemus. Primum erit de Græcorum ac Ruthenorum procuranda ſalute. Deinde de Orientalibus omnibus iuuandis, quorum maximus eſt numerus, Deo dante, dicemus.

LIBRI VI.

PARS PRIMA.

De vnione Græcorum ac Ruthenorum cum Eccleſia Catholica.

DVM fterit in Oriente ſyncerior fides atque ſimplicitas, ingens fuit Græciæ ſplendor, tum ob Chriſtiani orbis imperium, quod aliquando in Græcia floruit, tum ob diſciplinas ferè omnes, quæ à Græcis ad omnes ferè alias nationes promanarunt. At vbi Græci in ſuperbiam elati, Romanam Sedem omnium Eccleſiarum matrem aſpernari cœperunt, diuinitus factum eſt, vt & imperij ſplendorem, &, quod maius eſt, in varios errores prolapſi Orthodoxam fidem amitterent. Pertentatum igitur

Græci quando in ſchiſma lapſi.

tum verò mortalibus cunctis, vt ad Eccleſię, cuius admirandas & diuinas explicauimus virtutes, conuolent omnes complexum. Videte quibus Oriens, vnde Chriſtianæ Religionis lumen effulſerat, nunc tenebris inuoluatur, quibus miſerijs opprimatur. Item Græcia ſapientiæ quondam parens, imperij ſummi ſedes, vt altiſsima circumfundatur caligine, vt duriſsima ſeruitute, poſtquam diſceſsit ab Eccleſia, olim cœperit aſtringi, nunc autem penitus conteratur? Quomodo ſedet quaſi vidua domina gentium, Regina prouinciarum? Euanuit ab illa decor omnis, è ſublimi miſſus eſt ignis in eius oſſa. Tetendit arcum ſuum Deus, quaſi inimicus firmauit dexteram ſuam, quaſi hoſtis occidit omnes quod pulcrum viſu erat in tabernaculis eius. Non eſt qui conſoletur ipſam ex omnibus caris eius, omnes amici ſpreuerunt eam, non deſpectam tamen ab Eccleſia matre, quæ toties eam tutata eſt, atque adhuc tutatur ſola aduerſus inimicos eius. In ſuam domum vocat illam, domum luminis, domum ſapientiæ, & omnium bonorum. Si ignoras te, ô pulcerrima nationum, abi poſt veſtigia gregum tuorum, & paſce illos iuxta tabernacula paſtoris illius, cui dicit adhuc Chriſtus, *Paſce oues meas*. Vide vt ille brachio ſuo congreget ag- *Ioan. 21.* nos, in ſinu tollat, at fętos Romæ, & vbicunque poteſt, ille geſtet? Meminiſti quoties aduerſus lupum, qui nunc te tuoſque diſcerpit, dilaniat, deuorat, cum maximis ſuorum copijs, vt te ab amicis tuis deſertam defenderet, adcurrerit, aduolarit. Reuertere in te tandem, reuertere, & exemplo filij prodigi, vide quot in domo matris tuæ abundent, tu autem fame peris. Prætendite, ô beatæ mentes, quæ in cœlo degitis, pereuntibus lumen, conciliate illis gratiam diuinam, robur cœleſte inſpirate, miseremini errantium, miſeremini pereuntium: tum quia Græcorum ſchiſmati & veſtigijs non contemnenda mundi pars inhæret: huius enim ſectæ & religionis ſunt Moſcouitæ, Rutheni, & aliæ nationes: latiſsimæ namque patent eorum ritus & fines: nam ab ortu Solis gaudent Conſtantinopolitano ac alijs tribus Patriarchatibus; à Septemtrione vniuerſo Moſcouię Patriarchatu & Lituaniæ parte, hoc eſt alba Ruſsia & rubra; à Meridie Cypro & Creta, in qua 14. millia pagorum numerantur: occupantque alias quamplurimas gentes, præcipuè verò Georgianos, quos Iberos appellant Coſmographi, qui omnes, exceptis paucis, qui Romanam Eccleſiam venerantur vt matrem, iiſdem errorum tenebris implicantur.

Pro Græcorum igitur aliorumque Schiſmaticorum ſalute procuranda quatuor præſtabimus. Primò de erroribus, qui Græcis attribuuntur, de ſchiſmatis origine ac confutatione dicemus. Secundò de ratione iuuãdi Græcos, alioſque ſchiſmaticos, eoſque ad fidem alliciendi. Tertiò in quibus rebus communicatio cum Schiſmaticis, Catholicis à ſacris Canonibus ſit permiſſa.

CAPVT I.

De erroribus; qui Græcis attribuuntur, & de eorum confutatione.

Græcorum errores præcipui.

PRæcipui Græcorum errores, qui illis à Concilio Florentino & alijs imputantur, quinarium numerum non excedunt.

Primò, negant Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio.

Secundò, aſſerunt Sacramentum Euchariſtiæ confici non poſſe in azymo pane, ſed præciſè in fermentato, adeoque tenaciter inhærent his duobus erroribus, vt inter alia peruerſa dogmata, propter quæ ab Eccleſia Romana deſciuere, hæc duo omnino præcipua, & veluti totius diſſenſionis capita fuerint.

Tertiò, docent nullum eſſe purgatorium locum, in quo animæ corporibus emigrantes purgentur à ſordibus, quas in corpore contraxerant, antequam in ęterna tabernacula recipiantur, & ex conſequenti nihil prodeſſe defunctis ſacrificia, eleemoſynas, & huiuſmodi opera pia quæ à viuis pro illis offeruntur.

Quartò, quòd Sancti poſt hanc vitam ante diem iudicij Deum facie ad faciem non videant, neque eius viſione fruantur, nec peccatores ante eundem diem inferni ſupplicijs afficiantur.

Quintò errant, negantes Summum Pontificem Romanæ ſedis Apoſtolicæ caput eſſe totius Eccleſiæ, ac B. Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſorem. Concedunt ipſi quinque eſſe totius Eccleſiæ primarios, & præcipuos Patriarchas, Romanum, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Ieroſolymitanum, & inter hos quidem Romanum ordinis quidem & dignitatis primatum habere, ita vt in Concilijs & alijs conuentibus primum locum in ſedendo, ſententiam dicendo, ſuffragium ferendo, & ſubſcribendo tenere debeat, ſic tamen vt nihil iuris & poteſtatis in alios quatuor, præcipuè vero Conſtantinopolitanum habeat.

Guido Carmelit. Gab. Palæot. Lucianus Cypr. Dominic.

Guido Carmelita & poſt ipſum Gabriel Palæottus de ſectis hæreticorũ, verbo *Græci*, multos alios errores Græcis attribuunt: licet Lucianus natione Cyprius, ordiniſque Prædicatorum Theologus pius & doctus apud Poſſeuinum tom. 1. Biblioth. lib. 5. c. 8. magnam prædictorum errorum partem fuiſſe Græcis impoſitam contendat, vt nos etiam obiter hic adnotauimus.

Ex mente igitur prædictorum auctorum errant Græci primo affirmantes

Digitized by Google

mantes ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum contra illud Chryſoſt. Matth. 5. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidium, adulterium, fornicationes, furta, &c.* quamuis Lucianus vt ſuprà excuſet Grecos ab hoc errore.

Secundò errant Græci, cùm dicunt eos, qui ſunt aliquibus peccatis implicati, cum Euchariſtiam ſuſcipiunt, non recipere corpus Domini contra illud Apoſt. *Quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, &c.* quibus verbis ſatis oſtenditur quod peccatores vere illud ſumant, licet indignè, & quod iudicium accipiant, non dijudicantes corpus Domini: licet Lucianus falsò hunc errorem Græcis imponi affirmet. 1. Cor. 10.

Tertiò primas nuptias admittunt, ſecundas damnant: in quo clarè Euangelio contradicunt Matth. 10. & 19. Si enim alter coniugum mortuus ſit, alter ſolutus eſt, vt iterum poſsit nubere. Sed Lucianus negat damnari ſecundas nuptias à Græcis: fatetur tamen ſolere Græcos Sacerdotes in primis benedicere, ſed non in ſecundis. Matt. 10. & 19.

Quartò docent nuptiarum fœdus poſſe pro coniugum arbitrio diſſolui, & fieri diuortium. Lucianus tamen apud Poſſeuin. vt ſuprà affirmat nunquam inter Grecos permiſſum fuiſſe diuortium, quo liceret nouas quærere nuptias.

Quintò errant, affirmantes Latinos contra Apoſtolorum præceptum non ſeruare abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato, non aduertentes illud Apoſtolorum decretum contra idolorum cultores latum fuiſſe, qui immolatum & idolatitum edebant. Quare tantum illud ſeruandum erit ſicut & à Catholicis ſeruatur, vbicunque inter gentes quæ idola adorant immolatitia ſunt. Porro illo Apoſtolorum decreto tantum immolatitia & non alia prohiberi docent grauiſsimi Orientalium Patres B. Cyrillus Hieroſolymitanus in 4. Catecheſi, D. Grego. Nazianz. Serm. in ſanctum Paſcha, Iuſtin. Martyr q. 45. Origenes lib. 8. contra Celſum, & alij. B. Cyrillus. Greg. Naz. Iuſt. Mart. Origenes.

Sextò aſſerunt Euchariſtiæ Sacramentum, in die cœnæ Domini confectum, eſſe excellentioris virtutis & efficaciæ, quàm alio quolibet die confectū. Hunc tamen errorē falsò imponi Grecis Lucianus quoq; defendit.

Septimò errant Greci cum Sacramentum extremę vnctionis infirmis quandoque ad corporis quoque ſalutem prodeſſe negant: id enim apertè pugnat contra illud Iacobi, qui de hoc Sacramento loquens ait: *Et oratio fidei ſaluabit*, vel (vt textus Grecus habet) *ſanauit infirmum.* Iacobi 5.

Octauò, affirmare etiam Grecos refert Prateolus vt ſuprà, nō eſſe peccatum dare aliquid ad vſuram, contra illud Lucę 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes.* Et quod deterius eſt, non eſſe neceſſariam rei furto ſublatę reſtitutionem, vt quis poſsit aſſequi vitam ęternam: non animaduertentes, nō tolli peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Si quid aliquem defraudaui (inquit) Zachæus, reddo quadruplum. Hanc tamen eſſe calumniam apertam Luce 6. Luce 19.

Digitized by Google

in Grȩcos docet Lucianus,nam apud illos aſſerit hęc verè peccata cēſeri, atque ab eorum ſacerdotibus adigi pęnitentes,vt reddant quod debent.

Nonò,mortua Sacerdotis vxore, credunt Sacerdotem nō amplius eſſe Sacerdotem, quaſi ab vxore & non à Chriſto per Epiſcopum ſacerdotiū ſuſcepiſſet,vel character ſacerdotalis eſſet delebilis. Hunc tamen errorem Lucianus Grȩcis imponi apertiſsimè docet vt ſuprà.

Decimò,errant Grȩci exiſtimantes,non licere Chriſti imaginē ſculpi, ſed tantum depingi,non animaduertentes ſculptilia à Deo fuiſſe prohibita, vt Iudæorum animos pronos ad idololatriam, ab eadem auerteret: Orta vero iam Euangelij luce, ſecluſoque idololatriæ periculo, licet hominibus Dei, Sanctorumque aliorum memoriam omnibus pijs modis ſiue per imagines depictas ſiue ſculptas excitare, & ad mentem reuocare. Hi ſunt errores qui Græcis ſolent attribui.

Eman.Cal. Georg.Prot. Theo.Gaza. Georg Trap. Beſſarion. Georg. Scholar.

Aduerſus Græcorum errores ſcripſerunt inprimis ipſius Eccleſię Grȩcæ viri doctiſsimi Emanuel Caleta Patriarcha Conſtantinopolitanus, Georgius Protoſingilus,Theodorus Gaza,Georgius Trapezuntius,Beſſarion Cardinalis Nicænus,qui & poſtea fuit Patriarcha Conſtantinopolitanus . Et præcipuè Georgius Scholarius (deinde vocatus Gennadius cum Patriarcha Conſtantinopolitanus nominaretur) qui cum Synodo Florentinæ cum alijs Græcis adfuiſſet (vbi omnes de ſuis erroribus conuicti ad Eccleſiæ vnitatem redacti ſunt,poſtea verò retrorſum abientes omnes ad vomitum reuerſi ſunt) eleganter Græcorum errores confutauit,eorumque calumnijs contra Eccleſiam Latinam obiectis doctè & piè reſpondit:cuius opera verſa in Latinam linguam habentur Tom. 4. Bibliothecæ S.Patrum.

Anſel.Cant. Rab. Maur. Hugo Ether. Chriſol. Mediol. Archiep. S.Thomas. Card.Turre. Ant. Poſſeui. Azorius.

Ex Latinis verò D.Anſelmus Archiepiſcopus Cantuar. in Opuſc. de azymo, Rabanus Maurus de inſtitutione Clericorum li.1.c.31.de Sacramento corporis & ſanguinis Domini, Hugo Etherianus aduerſus errores Græcorum ad Alexandrum tertium Pontificem Maximum libris tribus, qui habentur tom.9. Bibliothecæ Sanctorum Patrum, & Chriſolamus Mediolanenſis Archiepiſcopus de Spiritu ſancto, S.Tho.de Aquino Opuſc.1. & 2. contra Græcorum errores,& omnes eius expoſitiones in primam partem in quæſt.celebri de proceſsione Spiritus ſancti, Cardinalis Turrecrem.in expoſitione decreti de vnione facta in Synodo Florentina, & nouiſsimè licet breuiter Antonius Poſſeuinus vir pius & doctus in ſua Moſcouia, Azorius 2.Tom. Inſtitut.Moral.lib.4. cap.14. Et potiſsimum vt alios nunc omittam ſacra ſynodus Florentina, vbi Patres doctiſsimè Græcorum errores confutarunt, eoſque ad pęnitentiam, & obedientiam Eccleſiæ Romanæ præſtandam perſuaſerunt,factaque vnionis Bulla ab Eugenio IV.Pontifice Maximo Græci diſceſſere,cum tamen

neque

Digitized by Google

neque ab ipſis, neque à Latinis tunc fuiſſent apud Græcorum nationes, neque Concilij Florentini decreta, nec vnionis Bulla publicata, quod cauſa fuit, vt Græci ſicut & antea, in ſuis erroribus permanerent.

CAPVT II.

De origine errorum & ſchiſmatis Græcorum.

DICAM nunc breuiter de origine ſchiſmatis Græcorum. Dum Orthodoxa fides in Oriente vigebat, Græci primatum viſibilis huius ac militantis Eccleſiæ Petro Apoſtolo eiuſque ſucceſſoribus fuiſſe à Chriſto Domino collatum, facilè credebant & confitebantur, vt latius probat Cardinalis Bellarm. lib. 2. de Roman. Pontif. in Controuerſia de ſummo Pontifice. Quare in Conciliorum cõfirmatione neceſſariam Romani Põtificis auctoritatem agnoſcebant, & cum vel ab hæreticis vel ab ipſis Imperatoribus Patriarchæ ſiue Epiſcopi aliqua afficiebantur iniuria, ad Romanam Sedem vt defenderentur confugiebant.

Quinimò ex toto orbe terrarum ad eandem veluti ad Petri Sedem Epiſcopi de rebus fidei alijſque grauiſsimis quæſtionibus ſcribebant: atque ad eiuſdem Pontificis maximi iuſſu vel cogebant Concilia, vel coacta petebant, vt confirmarentur. At cum Conſtantinus Magnus Imperij ſui ſede Bizantium translata, Romam Chriſti vicario ceſsiſſet; Græci terreni Imperatoris præſentia inflati anno Domini 381. Epiſcopum Conſtantinopolitanum, qui antea nec Patriarchatus munere fungebatur, tribus Orientis Patriarchis anteponere, & ſecundum à Romano Pontifice facere voluere, ſicut ex Concilij Conſtantinopolitani Canon. 5. patet. Nec hoc quidem contenti anno Domini 451. eundem Conſtantinopolitanum Epiſcopum Romano Pontifici parem efficere conati ſunt, vt ex act. 16. Chalcedonenſis Synodi conſtat. Prope verò annum 600. Epiſcopum Cõſtantinopolitanum Oecumenicum, id eſt, orbis terræ Epiſcopum ſiue vniuerſalem Paſtorem auſi ſunt nominare. Ac denique anno 1054. (vt ſuperbia aſcendit ſemper) apertum ſchiſma prodire cœpit, adeo vt ſolum antea ſemina iacta viderentur: Imperante enim illo tempore Conſtantino Monomacho, Patriarcha Conſtantinopolitanus nomine Michael, cupiens re ipſa vniuerſalis fieri Patriarcha, cuius dignitatis nomen iam dudum ſibi vſurpauerant eius prędeceſſores, proclamare cępit Romanum Pontificem, omneſque alios Latinos eſſe excommunicatos, ob hanc cauſam quia Spiritum ſanctum à Patre filioque procedere aſſererent, & cõtra decretũ Concilij Nicæni in Symbolo illud *filioq;* addidiſſent. Romano

 autem

Digitized by Google

autem Pontifice de prima ſede eiecto, ad ſe primam ſedem iure pertinere, quia poſt Romanum primus eſſet, aiebat. Hæc fuerunt Græcorũ ſchiſmatis ſemina: ſed quia excæcati tumore ſuperbię ordinem à Chriſto inſtitutum & honorem Petri ſucceſſoribus debitum, arripere & perturbare conati ſunt, ipſi potius perturbati atque confuſi ſunt, Turcarum mancipia effecti, bonis litteris, & libris, corporibuſque Sanctorum Patrum ipſis ademptis, & ad vnam veram Romanam Eccleſiam translatis. Qui plurr deſiderat de Græcorum ſchiſmatis origine, legat Azorium 2. tomo Inſtitut. Moral. lib. 4. c. 18. per totum.

CAPVT III.

De proceſsione Spiritus ſancti Diſputatio, in qua oſtenditur Spiritum ſanctum à Patre & Filio procedere.

CVM Græci negent Spiritum ſanctum à Filio procedere, & conquerantur Latinos ad ſymbolum Nicænum addidiſſe illam particulam (*Filioq;*) duo nobis erunt tractanda. Primò probabimus ex ſcriptura ſacra, Concilijs, & Patribus (potiſsimum Græcis) Spiritum ſanctum à filio quoque procedere. Secundo meritò potuiſſe, & debuiſſe Latinos particulam illam (*filioq;*) ſymbolo addere.

De origine huius erroris & ſchiſmatis aliqua licet breuiter attigimus ſupra, nunc breuitati etiam conſulentes, ſcire oportet olim in ſymbolo Nicæno & Conſtantinopolitano nullam mentionem fieri de proceſsione Spiritus ſancti à filio, quia cum in Eccleſia non eſſent circa hoc exortæ hæreſes, non opus fuit in ſymbolo id explicare: poſtea verò cùm Orthodoxi omnes vnanimi conſenſu docerent ſpiritum ſanctum à filio etiam procedere, pertinaciter id negantibus Græcis, addita fuit maioris charitatis gratia, ab Eccleſia ſymbolo Nicæno & Conſtantinopolitano illa particula *filioq;*. Quando vero fuerit à Latinis facta illa additio *filioq;* licet id clarè non conſtet, veriſimilius creditur fuiſſe factam circa annum ſexcenteſimum. Nam in Concilio Toletano octauo celebrato circa annum ſexcenteſimum quinquageſimum tertium, recitatur ſymbolum cum hac additione: & cum ante hoc tempus, non inueniatur cum illa, vt conſtat ex Concilio Toletano tertio anno quingenteſimo octuageſimo nono celebrato; ſignum euidens eſt, illo medio tempore, fuiſſe à Romano Pontifice, additionem factam, vt creditur in Concilio ingenti Latinorum Patrum

trum

Digitized by Google

trum propter diſſenſiones quaſdam exortas inter Galliam & Hiſpaniam: quamuis non conſtet quale fuerit illud Concil. vt notauit D. Thom. 1. p. q. 36. art. 2. vnde quamuis certò non poſsit explorari, neque locus neque tempus huius additionis, certum tamen eſt, vel in aliquo Concilio generali, vel authoritate alicuius ſummi Pontificis additam eſſe.

Ex ſcripturis oſtenditur Spiritum ſanctum procedere à Filio.

PRimò Ioan. 16. *Omnia, quæ habet Pater mea ſunt*, inquit Chriſtus. Item Ioan. 17. *Omnia tua mea ſunt*: id eſt, quicquid habet, Pater habet etiam Filius, excepta ſola Paternitatis relatione, vt Auguſtinus exponit: ſed Pater habet eſſe principium Spiritus ſancti non vt Pater, ſed vt ſpirator: ergo & Filius id ipſum habet. Deinde ſi Pater & Filius non haberent omnia communia, excepta relatione oppoſita, diſtinguerentur pluſquam relatione, & proinde ſubſtantia. Nam Pater vt ſpirator non eſt relatiuum ad Filium: ergo ſi vt ſpirator diſtinguitur à Filio, diſtinguitur per ſpirationem non vt relatio eſt, ſed vt forma quædam in Patre ſubſiſtens, & proinde Pater & Filius in ſubſtantia differunt, quæ fuit Arianorum hæreſis. Ioan. 16. Ioan. 17.

Secundò Ioan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Quid accipiet à Filio Spiritus ſanctus niſi ſcientiam? nam paulò ante dixerat verſ. 13. *Non à ſeipſo loquetur, ſed quæcunque audiet loquetur*; & de ſcientia exponunt Chryſoſtomus, Cyrillus, & Auguſtinus. Quomodo autem poteſt Spiritus ſanctus accipere à Filio ſcientiam, niſi accipiendo ab illo eſſentiam? Quicquid enim aliud dicatur, fiet Spiritus ſanctus creatura. Ioan. 16.

Theophil. & Euthymius duas inſinuant ſolutiones. Prima Spiritum ſanctum accipere de ſcientia Filij, quia nihil docet contrarium iis, quæ docuit Filius. Secunda illud, *de meo*, ſignificare de meo theſauro, qui eſt Pater, ac ſi diceret: Accipiet vnde ego accepi.

Sed prima ſolutio non quadrat: non enim ſolum Chriſtus dicit. Accipiet de meo, ſed etiam dicit, Non loquetur à ſemetipſo, vbi apertè indicat ſcientiam Spiritus ſancti non eſſe illi à ſeipſo ſed à Patre, & Filio: Deinde ipſe Chriſtus rationem reddit quare dixerit accipiet de meo, quia omnia, quę habet Pater, inquit, mea ſunt. Quę ratio non videtur quid valeat, niſi admodum extorqueatur textus, ſi ſenſus non ſit, accipere de Filio ſpiritum ſanctum vt accipit à Patre. Secunda ſolutio etiam non ſatisfacit: Nam theſaurus ſcientiæ in Deo non eſt perſona Patris præciſè vt perſona, ſed eſſentia diuina, quę eſt communis Patri & Filio. Theſaurus enim,

&

Digitized by Google

& ſcientia perfectionem abſolutam ſignificant, perfectio autem abſoluta ad eſſentiam ſpectat. Quare Paulus ad Coloſſ. 2. *In Chriſto*, inquit, *omnes theſauri ſunt ſcientiæ & ſapientiæ Dei*. Spiritus ergo accipiens de hoc theſauro accipit de re communi Patri, & Filio.

Colоſſ. 2.

Quæres, quare dixerit *de meo*, & non potius *meam eſſentiam*, aut *ſapientiam*, &c. & cur ait in futuro *accipiet*; & non in præſenti; *accipit*. Reſpondeo *de meo*, dixiſſe; quia ſpiritus ſanctus non accipit Filiationem, ſed eſſentiam, & proinde non totum id, quod eſt in Filio accipit. Dixit autem *accipiet* in futuro, quia acceptio illa eſt æterna, & continet in ſe virtute omnia tempora, ſcriptura autem tempora exprimit prout res de qua agitur poſtulat; hoc autem loco deſcribitur ſpiritus ſanctus tanquam legatus à Patre, & Filio mittendus ad Apoſtolos; legati vero tunc inſtruuntur, cũ mittuntur, ideo dicit, *quæcunque audiet, & de meo accipiet*.

Ioan. 16. Tertiò Ioan. 16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: Si autem abiero*
Ioan. 15. *mittam eum ad vos*. Item cap. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre*. Miſsio autem tantùm eſſe poteſt aut per imperium quomodo mittuntur ſerui à Dominis, aut per Concilium, quomodo dicuntur mitti, qui inſtruuntur à ſapientioribus; aut per modum cauſæ, cuius gratia, quomodo mittit ad bellum, cuius meritis fit bellum: aut per modum conſenſus, qua ratione mittit, qui conſentit mitti, vel quia res tantum mittuntur eius, qui dicitur miſſus, ſicut qui diceretur mitti quando mittuntur inſignia eius. Denique aut per naturalem productionem, quomodo arbores dicuntur emittere flores.

Primò & ſecundò modo ſpiritus ſanctus non poteſt dici à Filio mitti, cum non ſit inferior, aut potentia, aut ſapientia Filio. Neque tertiò & quarto, tum quia hoc non eſt niſi impropriè mitti, tum quia etiam dici poſſet Patrem mitti à Filio, quia filius eſt etiam cauſa ſuis meritis, & cõſentit vt ad nos veniat Pater. Quintò quidem contendunt Græci ſpiritũ ſanctum mitti à Filio, ſcilicet quod ſpiritus ſancti dona nobis largiatur Filius: ſed aberrant, tum quod non ſolum dona dentur ſpiritus ſancti, ſed etiam ipſe ſpiritus ſanctus ad Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Ecce diſtinctionem inter dona ipſa, & ſpiritum ſanctum. Deinde ſi mittere ſpiritum ſanctum ſit tantum mittere dona, Pater mittetur etiam à Filio, & ſpiritu ſancto: quia quælibet perſona eſt auctor omnium donorum. Denique pari ratione dici poſſet, mitti Filium à Patre, nihil aliud eſſe, quàm mitti Filij dona, & ſic eluderetur Incarnationis myſterium.

Ioan. 20. Quartò Ioan. 20. *Inſufflauit, et dixit: Accipite Spiritum ſanctum*, hac enim cęremonia voluiſſe Chriſtum declarare ſpiritum ſanctum ab illo procedere, docent Auguſt. lib. 3. in Maxim. cap. 14. Cyrill. 12. in Ioan. c. 56.

Quintò

Quintò eodem modo in ſcriptura dicitur Spiritus ſanctus Patris Spiritus & Filij Spiritus; *Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* Rom.8. *Si quis ſpiritum Chriſti non habet.* At dicitur Spiritus Patris, quia à Patre procedit: ergo ſimiliter dicetur Spiritus Filij, quia ab ipſo procedit. Matt. 10. Rom. 8.

Nec reſpondere poſſunt dici Filij ſpiritum, quia ſimul cum Filio à Patre procedit, vel quia eſt Filio ſimilis. Nam ſicut non obſtante relatione ſpiritus ſancti ad ſpirantem diceretur Filij ſpiritus ſanctus, eo tantùm quod procedant ambo à Patre, vel quia ſimiles in natura: pari ratione dici poſſet Chriſtus ſpiritus ſancti Filius, & verbum non obſtante relatione ad Patrem, & dicentem, quia ſimul etiam ambo à Patre procedunt, & item in natura ſimiles.

Idem probatur ex Concilijs.

EAdem fidei veritas definita eſt in cōcilijs. Et inprimis Concilium Epheſinum in Epiſtola totius Concilij ad Neſtorium his verbis definiuit: *De Spiritu quoque cum dicit: Ille me clarificabit: hoc rectiſsimè ſentientes vnum Chriſtum Dominum, & filium non velut alterius egentem gloria, confitemur à Spiritu S. gloriam conſecutum, quia eius ſpiritus nec melior, nec ſuperior ipſo eſt. Sed quia humana opera faciens ad demonſtrationem ſuæ deitatis virtute proprij Spiritus vtebatur, ab ipſo glorificari dicitur, quod virtus ſua, vel diſciplina qualibet vnumquemque clarificet. Quamuis enim in ſua ſit ſubſtantia ſpiritus eius, & intelligatur in perſona proprietas, iuxta id quod ſpiritus eſt, & non Filius, attamen alienus ab illo non eſt: Nam ſpiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt. Vnde & ab iſto ſimiliter, ſicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipſe Spiritus etiam per Sanctorum manus Apoſtolorum miracula glorioſa perficiens Dominum clarificauit Ieſum Chriſtum poſtquam aſcendit in cœlum. Nam creditus eſt Chriſtus natura Deus exiſtens per ſuum Spiritum virtutes efficiens, ideoque dicebat De meo accipiet, et annunciabit vobis. Nequaquam verò participatione alterius idem Spiritus ſapiens, aut potens dicitur, quia per omnia perfectus eſt, & nullo prorſus indigens bono: nam paternæ virtutis, & ſapientiæ, id eſt filij, ſpiritus creditur; & ideo ipſa re, & ſubſiſtente virtute virtus, & ſapientia comprobatur.* Hactenus Concilium. Cum enim Neſtorius Chriſtum hominem diſtinctum ſuppoſitum aſtrueret à filio Dei, nec beatam Virginem Dei genitricem confiteri vellet: cumque illum errorem etiam inde probare contenderet, quod Chriſtus homo fuerit à ſpiritu S. clarificatus, vt ipſemet & Ioan. 16. prædixerat ea ſententia, *Ille me clarificabit,* &c. explicat Conc. quanā ratione Chriſtus à ſpiritu S. ſit clarificatus, addens eū ſpiritum eſſe ſpiritū Chriſti, quatenus Chriſtus eſt Dei filius, à quo etiam, inquit, ſicut ex Deo Patre procedit.

Quod autem Epiſtola illa non fuerit ſolius Cyrilli, ſed totius Epheſi-

Digitized by Google

næ ſynodi, conſtat in primis ex verbis illis ad initium eiuſdem Epiſtolæ: *Religioſo, & Deo amabili Neſtorio, Cyrillus, vel quicunque ſunt apud Epheſinam ſynodum.* Fit autem in ea peculiaris mentio Cyrilli, quoniá auctoritate Cæleſtini Papæ præſidebat toti Concilio. Conſtat deinde, quoniam ex ſequẽtibus Concilijs generalibus in Græcia celebratis eſt manifeſtum, Patres illius Concilij fidei defenſionem aduerſus Neſtorium confeciſſe, quæ ſanè nulla alia eſt in ea ſynodo, quàm ea quę in ea Epiſtola continentur. Nã fidei confeſsionem, quam eius Concilij Patres fecerunt, in qua fuſius, vt errores Neſtorij flagitabant, exponuntur Nicęnæ, Conſtantinopolitanęque ſynodi confeſsiones: eam inquam confeſsionem vna cum tredecim Anathematiſmis in Epiſtolæ formam redactis ad eundem Neſtorium abſentem ſi fortè reſipiſceret, tanquam ad amicum benignè direxerunt. Accedit prętereà quod ex eiſdem Concilijs, quæ ſunt in Gręcia cõſecuta, certum eſt, quę continet ea Epiſtola fidei definitiones eſſe. In Concilio enim Chalcedonenſi, actione quinta in prima fidei definitione ſuſcipiunt Patres tanquam fidem orthodoxam ea, quæ in tribus præcedentibus Cõcilijs generalibus definita fuerunt: ſcilicet in Nicęno, Conſtantinopolitano, & Epheſino. Cumque ad Epheſinam ventum eſt, adijcitur ſequẽs ſententia: *Statuimus etiam S Synodum Epheſi factam, cuius fuerunt auctores venerabilis memoriæ Cæleſtinus Romæ vrbis, et Cyrillus Alexandrinæ Eccleſiæ Sacerdotes.* In ſecunda vero fidei definitione additur beatiſsimi quondã Cyrilli Alexandrinæ Eccleſiæ Sacerdotis Synodicas Epiſtolas, tam ad Neſtorium, quam ad ceteros per Orientem congruas, & ſibi conſentientes ſuſcipit, ad cõfutationem quidem Neſtorianæ amentiæ, & ad interpretationem eorũ, qui religioſo zelo ſalutaris ſymboli cupiunt intellectum. In quinta prętereà Synodo actione quinta anathematiſmo 13. & 14. feriuntur anathemate, qui repugnarint definitis à S. Synodo Epheſina, & beato Cyrillo, fitque manifeſta mentio de contentis in Epiſtola ad Neſtorium. In ſexta etiam act. 7. in definitione fidei Orthodoxæ ſuſcipiuntur Epiſtolæ ſynodicæ, quæ à B. Cyrillo ſcriptę ſunt aduerſus impium Neſtorium, & ad Orientales Epiſcopos, & denique ea omnia, quæ à quinque pręcedẽtibus Concilijs vniuerſalibus definita fuerant. Quo fit vt dogma de proceſsione Spiritus ſancti à filio in tertia Synodo generali fuerit definitum, & in tribus ſequentibus in Græcia celebratis confirmatum, ac ſubſcriptum.

Eandem veritatem ſtatuit Concilium Lateranenſe ſecundum, ſub Innocentio tertio cap. firmiter de ſum. Trin. & fid. Cath. his verbis: *Pater à nullo, filius à Patre, ac Spiritus ſanctus pariter ab vtroque.*

Item in Conc. Lugdunenſi cap. fideli de ſumma Trinitate, & fide Catholica lib. 6. vbi Gregor. 10. *Fideli*, inquit, *et deuota profeſsione fatemur, quod Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre, et ex filio, non tanquam ex duobus principijs, ſed tanquam*

tanquam ex vno principio, non duabus inſpirationibus, ſed vna inſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicauit, et docuit Sancta Romana Eccleſia, mater omniũ fidelium, & magiſtra. Hoc habet Orthodoxorum Patrum, atque Doctorũ Latinorum pariter, & Græcorum incommutabilis, & vera ſententia. Sed quia nonnulli propter irrefragibilis præmiſſæ veritatis ignorantiã in errores varios ſunt prolapſi, Nos ſacro approbante Concilio dãnamus, & reprobamus omnes, qui negare præſumpſerint æternaliter Spiritum ſanctum ex Patre, & filio æternaliter procedere; ſiue etiam temerario auſu aſſerere, quod Spiritus ſanctus ex Patre & Filio tãquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat. Hæc Gregorius 10. in eo Concilio.

Accedit Concilium Florentinum, cui Ioannes Palæologus Græcorum Imperator, Patriarcha Cõſtãtinopolitanus, & multi alij Epiſcopi Græcorum interfuere, vbi poſt longam diſputationẽ, communi Latinorum, & Græcorum conſenſu Seſſ. vltima in litteris ſanctæ vnionis, Decreto de proceſsione Spiritus ſancti ſequens definitio edita eſt: *Approbante hac ſacra Synodo Florentina, definimus, vt hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur, & ſuſcipiatur, quia Spiritus ſanctus à Patre, & filio æternaliter eſt, & eſſentiam ſuã, ſuumq́; eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul, & Filio, & ex vtroque æternaliter tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit, Declarantes, quod id SS. Doctores, et Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum ad hanc intelligẽtiam tendit, vt per hoc ſignificetur filium quoque eſſe, ſecundum Græcos quidem cauſam, ſecundum Latinos verò principium ſubſiſtẽtia Spiritus ſancti ſicut et Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris ſunt ipſe Pater vnigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem hoc ipſum, quod Spiritus ſanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo etiã æternaliter genitus eſt.* Hęc Florentina Synodus. In eiuſdẽ litteris ſanctę vnionis legere licet rationẽ, qua Gręci, & Latini ad concordiam venerunt. Cum enim vtrique explicarunt, quod anteà dicebant, inuentum eſt eos ſolis verbis diſſenſiſſe, cum Gręci non ſe ſatis explicarent, nec intelligerẽt Latinos, crederentq́ue eos in ea eſſe ſententia, vt dicerent Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio tanquã à duobus principijs, diſtinctiſque ſpirationibus, quod nunquam aſſeruerunt, vt patet ex Conc. Lugdunenſi, vbi contrarium fuerat definitum.

Diuus Antoninus tertia parte ſuarum hiſtoriarum titulo 22. cap. 13. §. 13. refert nullum ferè fructum ex ea concordia fuiſſe ſequutum, eò quod Græci non curauerint eam definitionem populo tradere, quin potius Epiſcopi, & ſacerdotes, qui Conc. pœnitentes non adfuerunt, in eodem errore ſuo permanſerint. & mortuo Ioanne Palęologo per ſequentis Imperatoris creationem ad ſtatum priſtinum errores Græcię redierint, vnde perſeuerant adhuc Gręci ab Eccleſia Romana diuiſi, non minus, quàm ante Concilium Florentinum. Addit D. Antoninus in pœnam tanti delicti 14. anno ſequenti poſt Concilium Florentinum, Conſtantinopolim

videri captam à Turcis;& paulò poſt totam Græciam.

Eandem veritatem ſtatuit Concilium Toletanum primum in confeſſione Fidei cum dicit, *Spiritum quoque eſſe paraclitum, qui nec Pater ſit ipſe, nec filius ſed à Patre, Filioq; procedens*. Fuit vero Conc. hoc confirmatum à Leone primo. Cuius auctoritas congregauit, firmauitque Conc. Chalcedonẽſe. Idem affirmat Leo primus ſermone ſecundo in Pentecoſten. Idem Toletanum tertium anathematiſmate tertio, Toletanum quartum cap. I. Toletanum ſextum cap. I. Toletanum octauum in Symbolo Fidei, demũ Toletanum vndecimum in profeſsione Fidei.

Ex Patribus Græcis idem ſtatuitur.

EAndem veritatem non ſolùm Latini omnes ſemper conſtanter aſſeuerarunt, ſed etiam (vt ex Conc. Lugdunenſi, & Florentino conſtat) præcipui Græci Patres: in quorum numerum referũtur, quotquot Epheſinæ & tribus ſequẽtibus Synodis generalibus in Græcia celebratis interfuerunt. Et quamuis Græci Patres in duas ſoleant claſſes diuidi, quod alij ſpiritum ſanctum à Patre, Filioque procedere ferè eiſdem verbis ac nos disertè fateantur, alij autem, licet in verbis Latinorum non conſentiant, re tamen ipſa nihil differant, dũ docent ſpiritum ſanctum à Patre per filiũ procedere. Vtriuſque claſsis Patrum teſtimonia referam.

In primis Sanctus Athanaſius: *Spiritus ſanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedẽs*. Hęc ille in Symbolo. Quod Athanaſij eſſe patet: primò quia Nazianzenus Oratione de laudibus Athanaſij dicit eum compoſuiſſe perfectam fidei confeſsionem Occidenti, & Orienti notá. Secundò, quia Auguſtinus in Pſal. 120. citans nominatim Athanaſiũ Epiſcopum Alexandrinum, integrum verſiculum huius Symboli adduxit, & ſuppreſſo Athanaſij nomine, vtitur huius Symboli ſententijs lib. 5. Trinit. 8. epiſt. 174. Enchirid. cap. 36. paſsim vt in Eccleſia notiſsimi.

Non fuiſſe autem particulam, (*Et filio*) additam huic ſymbolo, hinc cõſtat, quod habeatur in Græco; & quod Toletan. quartum cap. primo recitat confeſsionem fidei fere ad verbum, ſumptam ex hoc ſymbolo, in qua hæc particula habetur. Quare cum Græci non haberent quid reſponderent ad hoc teſtimonium dicebant, teſte Gennadio lib. pro defenſione Concilij Florentini cap. primo ſect. quinta Athanaſium fuiſſe ebrium cũ hæc ſcripſit.

Idem quoque Athanaſius ſerm. quarto contra Arianos affirmat ſpiritum ſanctum accipere à verbo. In Epiſtola ad Serapionem Epiſcopum de Spiritu ſancto, ſic loquitur: *A Patre dicitur procedere, quoniam à verbo Patris deſumit,*

deſumit, & mittitur, & donatur. Et infra: *Spiritus porro à Filio accipit: de meo enim* (inquit) *accipiet & annũciabit vobis.* Et paucis interiectis. *Cũ igitur iſtiuſmodi ordinem, & naturã habet Spiritus ad Filium, qualem filius habet ad Patrem, qui fieri poteſt, vt qui Spiritum ſanctum creaturam dicit, non illud idem neceſſariò, & de filio ſentiat?*

Sanctus Cyrillus in illud Ioëlis: *Effundam de Spiritu meo,* hęc habet: *Quatenus enim Deus ex Deo naturaliter eſt Filius, genitus enim eſt ex Deo Patre, proprius ipſius, & in ipſo, & ex ipſo eſt Spiritus, ſicut profectò & ex Patre ipſo intelligitur.* Idẽ in expoſit. 9. Anathematiſmi, ſic ait: *Factus homo vnigenitus Dei Filius manſit quoque Deus, omnia quæ Pater habens præter eſſe Patrem, propriumq́; ſibi, qui ex ipſo, & ipſi innatus eſt Spiritus ſanctus.* Idem etiam in Apologia ad Theodoretum, ait: *Procedit enim ſicut ex Deo Patre Spiritus, iuxta Saluatoris vocem, non tamen alienus à Filio eſt. Omnia enim habet cum Patre, & idcirco dictum quoque eſt illud, De meo accipiet.* Et in lib. ad Palladium per interrogationem, & reſpõſionem, ait: *Mutabilis haud quaquam eſt Spiritus ſanctus, vel ſi ipſũm mutari intelligit, in ipſam Momus diuinam reſultabit naturam; ſi Dei Patris eſt, nec non & Filij, ſubſtantialiter ex ambobus, hoc eſt ex Patre per Filium effuſus Spiritus.* Et in quinto ad Hermiam, inquit: *Cuius proprium eſſe dicimus Spiritum ſanctum? Num ſolius Dei Patris? vel certè Filij, an verò vtriuſque diuiſim, & amborum tanquam vnum ex Patre per Filium propter identitatem eſſentiæ?* Hermia reſpondet. *Ita aio, amice,* Et Cyrillus, *rectè.*

Sanctus Epiphanius in Anchorato apertiſsimis verbis: *Spiritus ſanctus ex Patre, & Filio tertius appellatione.* Et ibidem: *Vterque habitat in homine iuſto, Chriſtus, et Spiritus ipſius. Si ergo Chriſtus ex Patre creditur Deus de Deo, & Spiritus à Chriſto, vel ex ambobus, vt Chriſtus ait: qui ex Patre procedit, et ille de meo accipiet.* Et ibidem: *Atqui dicet aliquis. Ergo dicimus duos Filios eſſe, & quomodo Chriſtus vnigenitus? Nequaquam. Tu vero qui es, qui cõtraria de eo dicis? filium vocat ex ſe, Spiritus autem ſanctus ab vtriſque.* Et ibidem: *Spiritus ſanctus Spiritus veritatis eſt, lumen tertium ex Patre & Filio* Et rurſus: *Quem enim admodum nemo noſcit Patrem, niſi filius, neque Filium, niſi Pater: ita dicere audeo, quod neque Spiritum niſi Pater, et Filius à quo procedit, et à quo accipit. Neque Filium neque Patrem niſi Spiritus ſanctus gloꝛificans verè, et docens omnia, qui ex Patre & Filio eſt.*

Sanctus Baſilius Magnus in tertio contra Eunomium circa principiũ, adeo clarè, & luculenter de veritate huius articuli diſputat, vt Græci quidam temerario auſu tanti Patris auctoritatem pertimeſcentes non dubitarint verba quędam ſancti Doctoris expungere, atque alia de ſuo addere, ſicuti nũc in excuſis legitur libris. Locus verò integer, Baſilij proculdubio ſtylum, & grandiloquentiam redolens, à Beſſarione recitatur, qui ſe illum Conſtantinopoli legiſſe ait in pluribus vetuſtiſsimis manuſcriptis: *Quæ enim neceſsitas ſi ordine, et dignitate tertius eſt Spiritus ſanctus, tertiũ*

quoq; eſſe naturæ dignitate enim ſecundũ eſſe à Filio, eſſe à b ipſo habentem, et ab ipſo accipientem, et nunciantem nobis, atque omnino ab illa cauſa dependentem tradit nobis pietatis ſermo, &c. Et contra Eunomium lib. quinto cap. cui titulus: *Quare Spiritus ſanctus non eſt Filij filius?* reſpondet hoc pacto: *Non quia per Filium à Deo non ſit, ſed ne Trinitas infinita multitudo cenſeatur, et ex filijs filios, vt in humanis fit habere putetur.* Idem in eodem cap. *Propterea eſſe quidem Spiritum ex Deo manifeſtè declarauit Apoſtolus dicens, quod Spiritum, qui à Deo eſt, accepimus. Per Filium autem elucere clarè docet vbi Spiritum ipſum Filij nominat, ſicut et Dei Patris.* Conſtat autem legentibus Baſilij verba Patrem hunc loqui de æterna Spiritus ſancti productione. Nam illud *elucere*, vel *eluxiſſe*, quod Græci de temporali miſsione malè interpretantur, ſæpè Baſilius ipſe pro ipſa Spiritus ſanctus proceſsione ad intra, vt vocãt, explicãda vſurpauit.

Sanctus Ioannes Damaſcenus. lib. 1. de fid. Orthod. cap. 13. hæc habet: *Ipſe igitur Pater mens eſt, verbi abyſſus, verbi genitor, & per verbum productor manifeſtatiui Spiritus.* Et rurſus: *Spiritus autẽ ſanctus occultæ diuinitatis, Patris manifeſtatiua virtus, ex Patre per filium procedens, vt ipſe nouit, non generationis modo.* Idem in fine capitis ait: *Spiritus Patris cum ex Patre procedat, et Filij quoque eſt Spiritus, non tanquam ex ipſo, ſed tanquam per ipſum ex Patre procedens, ſolus enim Pater cauſa eſt.* Porro illud (*per*) ſingularem cauſæ, ſeu principij naturam, & verba ipſa Damaſceni non obſcurè indicant, & teſtatur Baſilius Magnus. cap. 8. lib. de Spiritu ſancto ad Amphilochium his verbis: *Quod per Filium creet Pater, neque imperfectam Patris creationem, neque impotentem filij denotat operationẽ, ſed vnitam ipſorum voluntatẽ ſignificat.* Quare vox illa (*per filium*) originalis cauſæ confeſsionem continet, non autem ad coarguendam efficientẽ cauſam ſumitur. Hoc etiam fusè Baſilius cap. 5. ad Amphilochium.

Idem docet Chryſoſtomus explicans illa verba: *Omnia per ipſum facta ſunt.* ait enim: *Quod enim ſic per ipſum dictum eſt nullam aliam ob cauſam dictum eſt, quam vt ne Filium aliquis ingenitum ſuſpicetur.* Ergo iuxta horum Patrum ſententiam vox illa (*per filium*) accipienda eſt, vt originalis in Patre principij ſignificatiua. Hoc vero loquendi modo ſæpiſsimè vſus eſt Baſilius Magnus, qui accuratiſsimè, ac pleniſsimè ſcripſit de Spiritu ſancto, tum in quinque aduerſus Eunomium libris, tum in libro quem de Spiritu ſancto ſcripſit ad Amphilochium, prǽſertim verò cap. 18. vbi de Spiritu ſancto ita diſſerit: *Igitur Dei cognitionis via eſt ab vno Spiritu per vnum Filium, ad vnum Patrem, & è conuerſo. Naturalis bonitas, & quæ ſecundum naturã eſt ſanctificatio, & regia dignitas à Patre per vnigenitum ad Spiritum peruenit.*

Sanctus quoque Maximus in Epiſtola illa, quam citant Gręci Patres, Conc. Florentini declarat ſimul, ac tuetur dogma, & loquendi modũ Eccleſiæ Romanæ, ait enim, quod Latini dicũt *ex Filio* idem eſſe, quod Græci *per Filium*, illumque loquendi modum Latinos, inquit, dicere, ſumptum eſſe

Digitized by Google

eſſe à Patribus tam Grçcis, quam Latinis. Prçterea explanans quid ſibi velit aureum Zachariæ Prophetæ candelabrum, & lucerna, hæc ait: *Spiritus enim ſanctus vt natura coeſſentialis eſt Deo Patri, ita & Filio ſecundum ſubſtãtiam eſt, quippe qui ex Patre eſſentialiter per Filium genitum ineffabiliter procedit.* Ex his duobus loquendi modis & ex Filio, & per Filium Maximus, & Damaſcenus, ſed prçcipuè poſterior hic primum ſecundo poſtpoſuerunt. Imò Damaſcenus non vult eſſe dicẽdum *ex Filio*, ſed *per Filium*. Quapropter Grçci Patres Concilij Florentini, & prçcipuè Patriarcha Ioſeph, vt habetur ſeſsione 25. poſt longas diſputationes, & Sanctorum Patrum lectiones, huiuſmodi tandem protulit ſententiam cui Greci omnes acquieuerunt.

Poſteaquam audiuimus dicta Sanctorum Patrum Occidentalium, & Orientalium, quorum alia Spiritum ſanctum ex Patre, & Filio procedere dicunt. Alia vero ex Patre per filiũ, tametſi per Filiũ, idem eſt, quod ex Filio; & ex Filio, idẽ eſt quod per Filiũ; Nos tamen illud ex Filio omittentes dicimus Spiritum ſanctum procedere à Patre per Filium ab æterno, & ſubſtantialiter, vt ab vno principio, & cauſa præpoſitione, per, in præſenti in Spiritus ſancti proceſsione ſignificante cauſam.

Quapropter videbatur illis inter prçpoſitiones, *per*, & *ex*, hoc eſſe diſcrimen, quod Præpoſitio, *ex*, primum præſentiale, & procatarcticũ, vt Grçci vocant, principium denotat. *Per* vero, duo ſimul connotat, & ſecũdç perſonæ actionem, & primæ, hoc eſt Patris ſuppoſitionem, vim, & actum producendi Filio communicantis. Atque in hoc communem Græcorum Patrum dicẽdi modum, ſed prçcipuè Maximi, & Damaſceni ſequuti ſunt.

Eiuſdem etiam ſententiæ fuit Dydimus lib. 2. de Spiritu ſancto (habetur inter opera D. Hieronym.) Cyrill. Hieroſolim. Cathech. 16. & 17. Nazianzenus orat. 24. & expreſsè Chryſoſtomus Homilia 1. & ſecunda de Symbolo tom. 5. Philo à ſancto Epiphanio Epiſcopus ordinatus in lib. enarrationum in Cantica primo tomo Bibliothecæ, ac denique Gregorius Thaumaturgus, & Nicçnus referens eius vitã, quatenus dicũt Spiritum ſanctum eſſe imaginem Filij, ac denique omnes antiqui Patres Grçci, excepto Theophilacto.

Sed Grçci nobis obijciunt Damaſcenum primo lib. fidei Orthodoxæ ad finem cap. 11. vbi ait: *Vbi Spiritum ſanctum et ex Patre, et ſpiritum Patris nominamus, ex filio autem ſpiritum ſanctum non dicimus.* Quibus verbis videtur apertè docere Spiritum ſanctum ex Patre procedere, non vero ex Filio. Reſpondemus Damaſcenum, ſe verbis quæ continuo ſequuntur exponere, neque ea in re à reliquis Patribus diſſentire. Subiungit namque: *Sed ſpiritum Filij nominamus (Si quis enim Spiritum Chriſti non habet, diuinus inquit Apoſtolus, non eſt eius) et per Filium apparuiſſe, et nobis traditũ confitemur. Inſufflauit enim, et dixit diſcipulis ſuis: Accipite Spiritum ſanctum. Quemadmodum autem*

Digitized by Google

ex ſole radius, et ſplendor (ipſe enim fons eſt, et radij et ſplendoris) atque per radium nobis ſplendor tribuitur, et ipſe eſt, qui illuminat eos, et participatur à nobis. Porrò Filium neque Spiritum eſſe dicimus, neque etiam ex ſpiritu. Hactenus Damaſcen. Ex quibus verbis conſtat eam eſſe Damaſceni mentem, vt dicat Spiritum ſanctum eſſe Spiritum Filij, cum tamen è contrario (vt rectè ſubiungit) nec dicamus Filium eſſe Spiritus ſancti, nec eſſe ex Spiritu ſancto, eò quòd Filius nihil prorſus accipiat à Spiritu ſancto: accipiat autem Spiritus ſanctus à Filio. Patet etiam Damaſcenum oſtendere velle, vt Spiritus ſanctus per Filium à Patre procedat, ſicut ſplendor proficiſcitur à ſole per radium. Vnde addit Spiritum ſanctum per Filium apparuiſſe, & nobis eſſe traditum tanquam eum, qui à Filio, vt ſplendor à radio emanarit: Ideoque Chriſtum inſufflaſſe, quaſi qui ex ſe emitteret, produceret, daretque Spiritum ſanctum, dixiſſeque diſcipulis: *Accipite Spiritũ ſanctum.* Vt ergò Beſſarion cap. 7. ſuæ orationis rectè notauit, ea ratione dũtaxat Damaſcenus, & nonnulli alij ex Græcis, affirmant Spiritum ſanctum procedere ex Patre per Filium, non ſecus, ac ſplendor procedit à ſole per radiũ. Renuunt verò concedere procedere ex Filio, quoniã apud eos dictio (ex) denotat emanationem ab aliquo tanquam à prima origine, & fonte, quo pacto Spiritus ſanctus à ſolo Patre procedit, quoniam is ſolus à ſe, & non ab alio habet vim, qua ſpirat Spiritum ſanctum. Verum quia filius ſpirandi vim ſicut & reliqua accepit à Patre per generationem æternam, haud ſecus quàm radius à ſole accipit vim fundendi ſplendoris, idcirco licet Spiritus ſanctus proficiſcatur à Filio, ſitque eius Spiritus, quin etiam ab eo detur, & mittatur, renuunt tamen aliqui Græci Patres concedere hanc propoſitionem, *Spiritus ſanctus procedit ex Filio*, licet concedant hanc aliam, *Spiritus ſanctus procedit à Patre per Filium*, tanquam per ſuppoſitum, & cauſam intermediam inter Patrem, & Spiritum ſanctum, eo modo quo radius media cauſa eſt inter ſolem & ſplendorem. Atque id dicunt denotare dictionem, per; vnde ſicut, quia radius principium eſt inter medium à quo emanat ſplendor, concedimus ſplendorem eſſe radij ſplendorem, non verò radium eſſe radium ſplendoris: ita vult Damaſcenus, vt dicamus Spiritum ſanctum eſſe ſpiritum filij, non vero Filium eſſe Spiritus ſancti, aut de Spiritu ſancto.

Ioan. 20.

Ex hactenus dictis facilè intelligitur eos Græcos, qui à Latinis diſſentire videntur, ſolis verbis differre, eſſeque facillimam inter vtramque Eccleſiam concordiam, longè tamen melius loqui ad rem, de qua agitur, Latinos, eoſque Græcos, qui cum Latinis conueniunt.

Primum & ſecundum patent ex eo, quia neutri negant Spiritum ſanctum accipere ſuam eſſentiam, ac eſſe ſubſiſtens, procedereque à Filio, tãquam à ſuppoſito intermedio inter Spiritum ſanctum & Patrem. Neutri item

item negant Patrem non ab alio, ſed à ſeipſo habere, quod ſpiritum ſanctum producat, Filium verò id ipſum ſicut etiam cætera à Patre accipere. Vtrique etiam affirmant Patrem, & Filium non eſſe plura principia, ſed vnum tantum ſpiritus ſancti, nec ſpirare ſpiritum ſanctum diſtinctis, ſed vna tantum ſpiratione: licet Pater id habeat à ſe, Filius à Patre, ſpiritus ſanctus ab vtroque, ſeu quod idem eſt à Patre per Filium. Solum ergo differunt Græci quidam à Latinis in eo, quod Græci nolunt ſpirationem ſpiritus ſancti vocare proceſsionem ex Filio, ſed ex Patre per Filium; Latini verò vocant eam ſpirationem, proceſsionem ex Filio, quæ ſanè quæſtio eſt de ſolo modo loquendi.

Soluuntur argumenta Græcorum.

PRimum Græcorum argumentum ex verbis illis Ioan. 15. *Cum venerit paracletus quem ego mittam vobis à Patre ſpiritum veritatis qui à Patre procedit*, cõficitur. Cum enim in ijs tam apertè Dominus dixerit ſpiritum ſanctum à Patre procedere, & non addiderit etiam à Filio temerarium omnino videtur aſſerere ab eo produci. *Ioan. 15.*

Reſpondeo cum Auguſtin. lib. 3. contra Maxim. c. 14. ſolum nominari Patrem, non ad excludendum Filium, ſed quia Pater eſt auctor principalis Spiritus ſancti, eò quòd ab ipſo Filius potentiam habeat ſeu virtutem ſpirandi. Non excludi verò Filium probatur ex ſimilibus ſcripturæ loquendi modis. Matth. 16. *Caro* (inquit) *& ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cœlis*, in quibus verbis etſi ſolus nominetur Pater, non tamẽ propterea aliæ excluduntur perſonæ, cum ea reuelatio facta fuerit à tota Trinitate. Item de Spiritu ſancto dicitur, *Ille vos docebit omnia*, & tamen Pater & Filius etiam omnia docent, imò, vt lib. de proceſsione ſpiritus ſancti ratiocinatur Anſelmus, etſi dictum eſſet, Nemo producit ſpiritum ſanctum niſi Pater, nec etiam excluderetur Filius, ſicut nec in illis Matth. 11. *Nemo nouit Filium niſi Pater*, non excluditur Filius & ſpiritus ſanctus à cognitione Filij. Dici præterea vlterius poſſet, in prædictis verbis manifeſtè Filium poni, cum Chriſtus dicat miſſurum ſe ſpiritum ſanctũ, & miſſio in diuinis, proceſsio ſit naturalis.

Secundum. In Concilio Epheſino lectum eſt ſymbolum Neſtorianorum & liber Thodoreti contra anathematiſmos Cyrilli, ac in vtroque habetur expreſsè Spiritum ſanctum non procedere à Filio. Cũ verò PP. Concilij tacuerint, omnino approbaſſe videntur eam ſententiam.

Reſpondeo, in eodem Concilio, & in quarto, ac quinto lectam fuiſſe epiſtolam Cyrilli cum anathematiſmis ad Neſtorium, in qua bis habetur ſpiritum à Filio habere ſuum eſſe, & PP. non contradixerunt, ergo (re-

torquendo argumentum) approbauerunt. Deinde Theodoretus negauit Filium procedere etiam per Filium, quod tamen Græci non aſſerunt. Igitur ſi quid valet eorum argumentum, Concilium approbauit ſententiam illis contrariam. Denique ipſum Concilium ſatis ſuam ſignificauit ſententiam, cùm ſummo conſenſu probauit totam Cyrilli doctrinã, & contrariam Theodoreti, & Neſtorianorum damnauit.

Tertium, ex Dionyſio cap. 2. de Diuin. nominibus p. 1. deſumitur, vbi ait: *Solus fons ſuperſubſtantialis Deitatis eſt Pater.* Reſpõdeo dici ſolum fontẽ, non quomodocumque, ſed quia non habet aliũde diuinitatem, Filius autem dicitur etiã fons, ſed de fonte, ſicut Deus de Deo. ita Epiph. Hæreſ. 69.

Quartum. Baſil. Epiſt. 43. *Nullam* (inquit) *ſecundum propriã notionem communionem habet Filius cum Patre*; ergo nõ conuenit cum Patre in ſpiratione.

Deinde ait, propriam notionem ſpiritus ſancti eſſe quod per Filium, & cum Filio cognoſcatur, & ex Patre ſubſiſtentiam habeat.

Ad primum locum Reſpondeo, non loqui Baſil. de qualibet notione, ſed de notione, quæ eſt proprietas, nempe filiatione: ſpiratio enim non eſt proprietas, Filius autem in filiatione nullam reuera habet communionem cum Patre.

Ad ſecundum, eſſe pro nobis, ſi benè intelligatur: non enim vult dicere ſpiritum ſanctum cognoſci ex doctrina, & prædicatione Filij: nam eo in loco diſſerit de diſtinctione perſonarum intima, & æterna, quæ nõ debet ſumi à temporali noſtra cognitione, ſed cognoſci per Filiũ, & cum Filio, vt relatiuum per ſuum correlatiuum. Nam paulò antè dixerat ſpiritum ſanctum ex Filio pendere & non poſſe vnum ſine alio cogitari (quod eſt proprium correlatiuorum,) & proinde ſpiritum ſanctum eſſe à Filio. Nemo enim dicit Filium eſſe à ſpiritũ ſancto.

Quintum. Omnia quæ habet Pater, habet etiã Filius, excepta cauſalitate, ait Orat. ad Epiſcop. qui venerant ex Ægypto, Nazianzenus.

Reſpondeo, non loqui de quacumque cauſalitate, ſed de cauſalitate Patris erga Filium: vult enim dicere omnia quæ Pater habet eſſe filij, exceptis ijs, quæ ſunt propria Patris. Ita enim poſtea confert etiam ſpiritum ſanctum cum filio, *omnia* (inquit) *quæ habet Filius, habet Spiritus ſanctus excepta filiatione*: id eſt excepta propietate perſonæ, à qua procedit ſiue producitur.

Sextum. Leo tertius Papa, qui poſt additionem, *Filioque*, in ſymbolo factam vixit, (vt teſtis eſt Petrus Lombardus 1. diſt. 11.) iuſsit ſcribi ad fidei cautelam in tabula argentea ſymbolum Conſtantinop. ſine additione illa, & poni in altari poſt corpus ſancti Pauli, ergò illam additionẽ abſtulit.

Reſpondeo Pontificem dedita opera hoc feciſſe, vt ſeruaretur memoria Conſtantinopolitani ſymboli, qualc fuerat, & vt intelligerent omnes non

non damnari illud Symbolum,nec eſſe contrarium noſtro. Habet enim Eccleſiã plura Symbola,quæ omnia recipit,& honorat, nec vnũ deſtruit aliud quamuis aliquid ſit expreſsius in vno quàm ſit in alio.

Septimum. In cap.3. Ioannis Theophil. *Sanè* (inquit) *Latini malè hæc exponentes,& minus rectè intelligentes dicunt quod Spiritus etiam ex Filio procedat.*

Sed Theophil. tempore ſchiſmatis vixit,& proinde reijcitur,ſicut neque reciperent Græci Bernardum, Rupertum,aut alios ſimiles Patres.

Octauum. Spiritus ſanctus eſt vnus,ergo vnum habet principium non duo,& vna ſpiratione procedit,non duabus.

Reſpondeo,hoc totum eſſe verum,non tamen ſequi vnum principium eſſe idem,ac vnam perſonam,& vnam actionem ab vna tantùm eſſe perſona in diuinis. Nam vnum eſt principium mundi, & vna creandi actio, & tamen mundus eſt à tribus perſonis,quibus eſt communis actio creandi: alias ſequeretur aliquam perſonam diuinam non eſſe creatorem; illud autẽ vnũ principium Spiritus ſancti eſt Pater & Filius: qui licet ſint duo ſpirantes,vnica tamen ſpiratione ſpirant. Nihil enim multiplicatur in Deo niſi relatio oppoſita, ſpiratio autem qua Pater ſpirat non opponitur ſpirationi qua ſpirat Filius, atque proinde vnica eſt non multiplex.

Nonum. Pater eſt ſufficiens principium Spiritus ſancti, ergo non requirit auxilium Filij.

Reſpondeo Filium cum Patre ſpirare,non quia Pater egeat auxilio, ſed quia habent eandem potentiam: qua ratione mundus producitur etiã à tribus perſonis neceſſario, neceſsitate, quam vocant, producentis, & quia intrinſecè ad rationem Spiritus ſancti ſpectat diſtingui illam realiter à Patre & Filio, propterea de neceſsitate etiam, quam vocant producti,ab vtroque procedit.

Vltimum. Si à Filio procedit Spiritus ſanctus, ergo Patri ſimilior eſt Filius quàm Spiritus ſanctus. Nam Filius ſpirat cum Patre ſpirante, & Spiritus non generat cum Patre generante.

Reſpondeo ſi in hoc eſſet attendenda ſimilitudo, ſimile ſequeretur incommodum, ſi Spiritus ſanctus à ſolo Patre procederet, nam tunc eſſet Filius ſimilior Spiritui ſancto quam Patri, ſiquidem Filius procederet cum Spiritu ſancto,& non produceret cum Patre: ſed neutrum concludit reuera. Nam ſimilitudo attenditur ex parte eſſentiæ, non ex parte relationum.

Demonſtratur rectè factam additionem *Filioq;*.

HÆC particula *Filioq;*, eſt explicatio Symboli, vt declarat Concil. Florent. *Definimus explicationem verborum illorum* (Filioque) *veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licitè, & rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam*. Debuit autem explicari ſymbolum, cum multi credere cœpiſſent ſpiritum ſanctum non procedere à Filio, hic enim error eſt contra fidem, teſte Athan. in Symbolo: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi*, &c. & epiſt. ad Serapionem, & Concil. Florent. & vbi error ibi remedium quàm poſſit aptius afferendum eſt: nullum autem aptius quàm expreſſa ſymboli verba, cum ſymbolum ſit quod omnes publicè profitentur.

Sed Latinos ſine conſenſu Græcorum hanc explicationem facere potuiſſe conſtat: tum quod Papa Paſtor vniuerſalis Eccleſiæ nequeat errare in decretis fidei ex cathedra docens, illius autem eſt decernere de fide qui errare nequit, tum quia, & ſi tantum eſſet vt minimum primæ ſedis Epiſcopus, ſine quo Concilia robur nullum (vt docet Gelaſius in tomo de vinculo anathematis) habent, ſufficeret Concil. aliquot Epiſcoporum ab ipſo confirmatum, vt aliquando factum eſt: tum etiam quod ſit vel de fide, vel ritu quæſtio: ſi poſterius, poteſt quilibet in ſua diœceſi Epiſcopus aliquem introducere ritum ſine aliorum conſenſu: ſi prius potuerunt quidem Latini (quamuis Roman. Pontifex eſſet ſolum Patriarcha ceteris maior) illud definire: non tamen quod ſtatim reciperetur à ceteris, ſed alijs videndum num res rectè definita: ſin minus maius conuocare Concilium: Græci autem non ſolum hanc particulam eſſe contra finem nequiuerunt probare, ſed plures eorum fuere à Latinis conuicti. Legitimè ergo facta eſt hæc additio à Latinis.

Dices, licet non fuerint neceſſario Græci initio vocandi, quare tamen non fuere vocati?

Reſpondeo primo, an minimè fuerint vocati certum non eſſe. Secundò non fuiſſe neceſſe quia facilis quæſtio: nec enim, ſicut lib. 4. ad Bonif. 12. Auguſt. ait, omnis hæreſis talis eſt vt propter eam omnes debeant prouinciæ verſari. Tertiò rei definiendæ neceſſitate ita inſtaſſe vt quantocyus malo occurrere oportuerit. Quartò quia inutile, cum nulli extarent in Græcia homines docti.

Soluuntur

Soluuntur obiectiones Græcorum.

PRIMA. Decreuit ſancta Synodus(ſcilicet 3. generalis) alteram fidem nemini licere proferre, aut ſcribere, aut exponere præter eam, quę definita fuit à ſanctis Patribus, apud Nicænam vrbem in ſpiritu ſancto congregatam, eos autem qui fuerint auſi aliam fidem componere ſiue porrigere, aut proferre his, qui volunt ad veritatis cognitionem conuerti ex Gentilibus, vel Iudęis, vel etiam ex qualibet hæreſi: iſtos, ſi quidem Epiſcopi fuerint aut Clerici, alienos Epiſcopos quidem ab Epiſcopatu, Clericos ab Clericatu, ſi laici fuerint anathematizatos eſse.

Reſpondeo primò, prohiberi tantum mutationem quoad ſenſum contrarium ſymbolo, ſicut ad Galat. 1. Paulus anathematizat docentes preter id quod docuit, cum tamen ipſe alia poſtea docuerit. Alias Synodo 3. abrogaſset Conſtantinop. Symbolum, quo tamen vtuntur Gręci, addidit enim multa ad Nicęnum. Dicunt quidem Gręci Conſtant. & Nicęn. pro vno, & eodé haberi; ſed quare? niſi quia in eundem cóſpirant ſenſum? Hęc aut particula *Filioq́*, in eundem quoque tendit. Quare Gręci cùm non ignorarent opinionem Latinorum, & eam additionem factam fuiſse, per annos tamen circiter trecentos ſiluerunt. Galat. 1.

Secundò, Etſi prohiberet Concil. additionem etiam quoad verba, eius tamen prohibitio non niſi ad ſingulos Epiſcopos Clericos, ac Laicos intelligeretur extendi (ſi enim ad omnes Epiſcopos ſimul, ac. Pontificem quis eos deponeret?) Deinde non ignorauit Concil. par in parem non habere poteſtatem. At hanc additionem ſummus Pontifex approbantibus poſtea tribus generalibus Concilijs ſymbolo intexuit.

Secunda. Etſi hoc licuerit Latinis, non tamen expediuit: alioquin multa alia ſymbolo eſsent addenda.

Reſpondeo conuenienter id actum, tum quia dabat ſymbolum, ſine hac particula, cauſas erroris: tum quia facile poterat addi ſine notabili mutatione ſymboli. Cum & quęcumque alia particula addi poſset ſi Romano Pontif. aut Concil. videretur expedire.

Digitized by Google

Concluditur Diſputatio diuino teſtimonio.

PRimò vſque ad ſchiſma adeò floruit Græcia doctis, atque ſanctis viris, vt omnia Concilia generalia in ea celebrata fuerint, poſt verò nullum habuit generale Conciliũ, nullum miraculis clarum peperit doctum Patrem; Latini concilia celebrarunt generalia duodecim, viri etiam miraculis clari ſingulis floruerunt ætatibus, iijque doctiſsimi, quorum maior pars Religiones diuerſæ tulerunt.

Secundò, fides Latinorum propagatur vſque ad Indos tum Orientales tum Occidentales: Græcorum verò quotidie tabeſcit atque minuitur, eiuſque ſectatores quater aut quinquies victi, & conuerſi à noſtris, ſemper redierunt ad vomitum.

Denique illorum imperium in Turcarum incidit manus, idque ipſis Pentecoſtes ferijs. Anno ſiquidem, vt probat Gerardus Mercator in Chronolog. 1452. die 28. Maij, qui fuit (vt cognoſcitur ex aureo numerò, qui eo anno erat 9. & littera Dominicali que A.) Pentecoſt. Mahumetes ſecundus vltimam obſidionem ad Conſtantinopolem ſtatuit, & ſequenti die vrbem expugnauit, occiſoque Imperatore imperium extinctum eſt.

CAPVT IV.

Euchariſtiæ Sacramentum confici tam in azymo, quam in fermentato, contra Græcos probatur.

Leo. Anſelm. POſt annos à Chriſti natiuitate mille & quinquaginta, orta eſt inter Græcos & Latinos celebris illa de azymo cõtrouerſia, vt ex Epiſtola Leonis 9. ad Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum cap. 5. & ex Anſelmo lib. de fermentato & azymo, & alijs colligitur. Ita verò pertinaciter ſuæ Græci adhæſere ſententiæ, vt ipſius defenſio vna ex præcipuis cauſis ſemper exſtiterit, propter quam ſe à Latinorum communione ſeparatos conſeruauerint. Et quamuis controuerſia hæc in Conc. Florentino, quo Græci conuenerant, fuerit eo decreto abſoluta, quo Patres ſanctæ illius Synodi iudicarunt vtrumque panem azymum videlicet, & fermentatum veram eſſe Euchariſtiæ materiam, & vtrumque in vnaquaque Eccleſia iuxta antiquam conſuetudinẽ retinendum: quia tamen ſemper

per Græci contendunt nos Euchariſtia carere, illiciteque in azymo conſecrare, oſtendendum nobis erit falsò eam ſententiam, vel porſus nullo fundamento inniti: quod vt breuius, ac ſolidius abſoluamus,

Supponamus in primis, vtrumque panem tam videlicet fermentatum quàm azymum, verum eſſe panem, atque in Scriptura ſacra vtrũque panẽ ſimpliciter dici. Et quia de fermentato & ipſi affirmant, & nos non negamus, id probabimus de azymo. Lucæ 4. duo illi diſcipuli, qui pergebant *Luca 4.*
in Emaus, Chriſtum cognouiſſe dicuntur in fractione panis, quem tamen azymum fuiſſe conſtat, quod illud acciderit in ſecundo vel tertio Paſchæ die (vt ex hiſtoria ipſius Euangeliſtæ colligitur) quibus diebus non licebat Iudæis nec domi habere panem fermentatum, vt patet ex Exod. cap. 12. *Exod. 12.*
& 13. Marc. etiam 2. Dauid dicitur manducaſſe panes propoſitionis, quos *& 13.*
tamen azymos fuiſſe ſcribit Philo, & Ioſephus, ille in libro de Vita con- *Marc. 2.* *Philo.*
templatiua: hic verò lib. tertio Antiquit. cap. 9. vbi ait: *Et duodecim panes* *Ioſephus.*
azymos in ea (hoc eſt menſa) *ponebant, ſenes per partem, valde mundos*. Et ex Leuit. cap. 2. colligitur, vbi omnem oblationem, quæ Domino offertur *Leuit. 2.*
abſque fermento fieri debere dicitur. Scriptura autem rectè vtrumque panem ſimpliciter panem appellat, quod vterque conficiatur ex farina triticea, & naturali aqua, coquatur puro igne, quæ tantum ſunt de ratione panis; vterque præterea habet vſum panis, quamuis fermentatus, quia eſt melioris ſaporis, ſit vſitatior. Hanc noſtram ſuppoſitionem præter D. *D. Thom.*
Thomã in 4. diſt. 11. q. 2. art. 2. quęſtiunc. 3. ad 6. docet Theodoret. Orat. *Theodoret.*
decima in Danielem.

Quia verò in hac controuerſia præcipuum fundamentum, tum Lati- *Chriſtus an*
norum, tum Græcorum eſt factum Chriſti (neque enim dubitari poteſt, *in azymo, an*
quin illud ſit melius, & faciendum, quod Chriſtus fecit) ideo iſta quæſtio *in fermẽtato*
ab alia pendet, Vtrum Dominus Sacramentum inſtituerit primo die azy- *conſecrarit.*
morum, quando fermentum inueniri non poterat in omnibus finibus Iſraël, an verò ante eum diem. Si enim Dominus ſacramentum inſtituit in primo die azymorum, certum erit azymo pane vſum fuiſſe in eiuſmodi inſtitutione: nam Exod. 12. & 13. præcipitur ſub pœna mortis, ne fermentatus panis inueniatur in domibus, aut in vllo alio loco filiorum Iſraël. Si alio tempore inſtituit, res non erit omnino certa.

Sed antequam Græcorum fundamenta ſtatuamus, præmittere opor- *Quando*
tet id, quod ſanctus Thomas notat in quarto diſtinct. vndecima quæſt. 2. *celebrari*
artic. 2. quæſtiunc. tertia, morem celebrandi in azymo acceptum fuiſſe ab *cœperit in* *azymo.*
Apoſtolis, & in omnibus Eccleſijs olim ſeruatum, vt docet Innocentius *Innoc.*
de myſterio Miſſæ lib. 4. cap. 4. Poſtea verò, vt ſcribit Leo Papa Epiſtola *Leo Papa.*
quadam ad Imperatorem Conſtantinopolitanum, ab eodem Innocentio citata, propter hæreſim Ebionitarum, qui dicebant ſimul cum Euangelio

legalia

Digitized by Google

legalia eſſe ſeruanda, ſancti Patres ne eis conſentire viderentur, cùm ſcirent non eſſe de neceſsitate huius ſacramenti confici ex azymo, inſtinctu Spiritus ſancti ad tempus ſtatuiſſe, vt Euchariſtia ex fermentato conficeretur. Poſtea verò ceſſante illa hæreſi Eccleſiam Romanam ad primum morem rediiſſe, Græcos autem noluiſſe relinquere conſuetudinem illam ad tempus ſuſceptam, & obſtinati dicebant non poſſe confici niſi ex fermentato, dicentes ſic Chriſtum confeciſſe.

Græcorum igitur ea eſt ſententia, vt exiſtiment Chriſtum conſecraſſe in fermentato: aſſerunt enim ipſum ſuũ Paſcha manducaſſe, & ſacramentum inſtituiſſe die ſiue Luna decima tertia menſis primi, ſequenti autem die ad occaſum Solis incępiſſe tempus Paſchale, quo à Iudæis omnis fermentatus panis abijciendus erat. Sic Euthymius in commentario ad cap. 26. Matth. & Nicephor. lib. 1. hiſtor. cap. 28. *Euthym. Niceph.*

Eſt enim obſeruandum ab Hebræis initium omnium menſium ſumi à nouilunio, & idem apud ipſos eſſe primam Lunam, & primam diem, & Lunam 14. vel 13. ac diem decimum quartum, vel decimũ tertium. Porrò ſecundum legem Exod. 12. die 14 menſis, id eſt, decima quarta à nouilunio poſt ſolis occaſum ſolitos fuiſſe incipere dies azymorum, qui erant ſeptem, omnes quidẽ Paſchales, ſed primus, & vltimus ſoli ſolemnes, ita vt in his tãtũ non liceret opus vllum ſeruile exercere, vt patet Leuit. 23. *Leuit. 23.*

Dicunt ergo Græci feria quinta in cœna Domini fuiſſe diem decimum tertium apud Hebræos, in quo nondum incœperat tempus azymorum. Feria autem ſexta, in qua Chriſtus mortuus eſt, dicunt fuiſſe profanum, ſed illa ipſa Luna poſt Solis occaſum cępiſſe tempus azymorum, quia ille erat dies decimus quartus, poſtea verò diem decimum quintum fuiſſe diẽ Sabbathi ſolemniſsimum.

In hac ergo ſententia Græcorum non eſt euidens Chriſtum conſecraſſe in azymo, cùm poſt eſum agni Paſchalis in inſtitutione ſacramenti aſſumere potuerit fermentatum, cùm nondum cœpiſſet tempus azymorũ. Sed neque eſt euidens, ſicut notauimus ex ſancto Thoma, Chriſtum in fermentato conſecraſſe: cum enim in comedendo agno, propter legis obſeruantiam azymum adhibuiſſet, gratis dicitur, quod poſt cęnam fermentatum reaſſumpſerit. Imò probabilius eſt eodem pane in cęna, & poſt cœnã vſum fuiſſe; quamuis ſanctus Thomas putare videtur eſſe neceſſarium.

Communis vero Theologorum ſententia eſt in quarto diſt. vndecima Chriſtum comediſſe agnum Paſchalem, & inſtituiſſe Sacramentum Euchariſtiæ Luna 14. primi menſis, quo tempore Iudæi, qui tunc viuebant diem feſtum, azymorum inchoauerunt. Obſeruandum enim eſt aliter dies feſtos, aliter dies naturales apud Hebræos conſtitui: dies enim naturalis apud ipſos incœpit ab ortu Solis, & terminatur ad occaſum Solis, &

Digitized by Google

contiñet diem & noctem artificialem, quod patet ex Geneſ. Illud enim, *Factum eſt veſpere & mane dies primus*, vt exponunt Ambr. Baſil. ſignificat ex die artificiali, qui terminatur in veſperam, & ex nocte ſequenti, quæ terminatur in mane, factum eſſe diem naturalem: dies verò feſtus è contra apud ipſos incipit ab occaſu Solis, & terminatur in occaſum Solis, ex Leuit.23. & proinde dies feſtos azymorum comprehendere noctem Lunæ, ſiue diei naturalis quartæ decimæ & Lunam diei naturalis, ſiue Lunæ quintæ decimæ. Quare cum Iudæi ineunte feſto azymorum ipſo initio noctis Lunæ decimæ quartæ abijcerent omnem panem fermentatum, Chriſtus autem ipſa eadem nocte Euchariſtiam inſtitueret; in hac ſententia neceſſariò conſecrauit in azymo. *Gen. 1. Ambr. Baſil. Leuit. 23.*

Ex quibus primò colliges Græcorum ſententiam, exiſtimantium Chriſtum conſecraſſe in fermentato, erroris manifeſtè conuinci. Et primò probatur: Quia omnes ferè Patres docent Chriſtum Luna decima quarta, in quam ex Exod.12. primus dies azymorum incidebat, ſuum Paſcha immolaſſe. Ita Origen. titulo 35. in Matth. Chryſoſt. Homil.35. in Matth. Theoph. & Theophan. apud Bedam de ratione tempor. cap.57. & 59. Theodor. q. 24. Exodi, Tertull. Cyprian. Ambroſ. epiſt.83. Hieronym. in cap.26. Matth. Auguſt. epiſt.86. Beda & alij: Sed eo tempore non licebat vti pane fermentato: igitur conſecrauit in azymo. *Exod. 12. Origen. Chryſoſt. Teoph. Theophan. Theodor. Tertull. Cyprian.*

Secundò ex Euangelio apertiſsimè probatur: quia Matt.26. ſic dicitur: *Primo die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Et Marc.14. *Prima autem die azymorum, quando Paſcha immolabant.* Et Luc.22. *Venit dies azymorum in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Cum ergo hi tres Euangeliſtæ dicant Chriſtum poſt cœnam inſtituiſſe Euchariſtiam primo die azymorum, qui nuſquam in tota Scriptura dicitur tertius menſis, ſed quartus decimus, aut decimus quintus, vt patet Exod.12. 13. & Leuit.23. & Num.28. apertè conuincitur errorem eſſe dicere, quod Chriſtus conſecrauerit Luna decima tertia, ante diem feſtum azymorum. *Ambr. Hieron. Auguſtin. Beda. Matt. 26. Mar. 14. Luca 22. Exod. 12. 13 Leuit. 23. Num. 28.*

Reſpondent impudentiſsimè quidam Græci, referente ſancto Thoma, prædictos tres Euangeliſtas erraſſe, & à Ioanne fuiſſe correctos. Hoc autem eſt blaſphemum; & ſi admittatur error in Euangelio, non eſt ratio, cur potius errauerint tres, quàm vnus.

Reſpondent alij, vt Euthymius, dicentes Euangeliſtas loqui de die azymorum, non qui aderat, ſed qui erat proximus.

Sed contra eſt: quia cùm alij Euangeliſtæ dicant ipſo die azymorum diſcipulos miſſos fuiſſe ad parandam cœnam Paſchæ, non poteſt eſſe vlla difficultas. Secundò, quia hoc modo neceſſe eſſet dicere Chriſtum præuaricaſſe legem, quod Paſcha comederit ante tempus, contra illud, *Non veni ſoluere legem, aut Prophetas, ſed adimplere.* Sed ex Ioanne etiam, à quo Græci

Digitized by Google

dicunt alios Euangeliſtas fuiſſe correctos, apertè demonſtratur Chriſtum Luna decimaquarta poſt Solis occaſum, ineunte Paſchatis feſto, cœnaſſe cum diſcipulis, conſequenter poſt eſum agni non niſi in azymo inſtituiſſe Euchariſtiam.

Ioan. 13. Primò enim cap. 13. dicit Ioannes: *Ante diem feſtum ſciens Ieſus quod venit hora eius*; ergo dies paſsionis erat dies feſtus Paſchæ: ſed dies feſtus incipiebat à Solis occaſu; ergo feſtum Paſchæ, ſeu primus dies azymorum incœperat à nocte, qua Chriſtus cœnauit, & inſtituit Sacramentum; ergo inſtituit Luna decima quarta: dies enim feſtus Paſchæ comprehendere debebat noctem Lunæ, ſiue diei naturalis quartæ decimæ, & lucem Lunæ ſiue diei naturalis quintæ decimæ.

Reſpondent Græci ad hoc, cum Ioannes dicit, *Ante diem feſtum*, non intelligi de ante immediato, ſed de ante mediato, ac ſi diceret antequam veniret Paſcha. Reſpondeo hoc eſſe figmentum Græcorum. Deinde dico noſtrã ſententiam Catholicam apertè colligi ex ſequentibus verbis Ioannis, vt latius docet Bellarm. de Euchar. lib. 4. cap. 7.

Concluſio. His præiactis aſſerendum nobis eſt Euchariſtiæ Sacramentum confici tam in azymo, quàm in fermentato. Aſſertio eſt de fide certa in Concilijs Florentino, & Tridentino tradita, & à Leone 9. in ſupra citata Epiſt. ita antea confirmata, vt Græcorum ſententiam hæreticam appellauerit. Docent eam omnes Patres Latini, ac Theologi quidam poſt Magiſtrum in 4. Quidam cum D. Thom. 3. parte.

Probatur primò, ex Apoſtolorum traditione, cuius teſtes ſunt Innocẽtius de myſter. Miſſæ lib. 4. cap. 4. Leo Papa Epiſt. quadam ad Imperatorẽ Conſtantinopolitanum, quam citat idem Innocentius, & D. Thom. loco ſupra citato; qui omnes affirmant morem conſecrandi in azymis à D. Petro, & Apoſtolis Romanam Eccleſiam accepiſſe, ſed eum propter hæreſim Ebionitarum poſtea fuiſſe intermiſſum: cum enim ipſi docerent ſimul cum Euangelio legalia eſſe ſeruanda, Patres illius ætatis Spiritus ſancti inſtinctu, ſcientes azymum non eſſe huius Sacramenti materiam neceſſariam, ne hæreticis conſentire viderentur, decreuerunt, vt ad tempus ex fermentato Euchariſtia conficeretur.

Probatur ſecundò. Chriſtus Dominus conſecrauit in azymo: ergo ille panis ſufficit ad ſubſtantiam huius ſacramenti. Antecedens ſupra eſt probatum. Conſequens euidenter deducitur.

Probatur tertiò. Vterque panis verus eſt, & ſimpliciter panis: ſed ille totus eſt ſufficiens Euchariſtiæ materia: ergo ſiue fermentatus, ſiue azymus ſit, totus erit ad conſecrationem aptus. Maiorem prima ſuppoſitione probatam reliquimus. Minor probatur: nam ex Euangeliſtis, & Paulo nil aliud colligimus, quàm à Chriſto acceptum fuiſſe panem, conſecratum,

&

& Apoſtolis diſtributum. Quare ſicuti ex eo, quod vinum vertendum in ſanguinem aſſumpſerit, æquè aptum exiſtimamus rubrum, ac album, cum vtraque vera ſint vina, etſi accidentaliter diuerſa: ita pari ratione exiſtimandum eſt vtrumque panem ſiue azymum, ſiue fermentatum ritè poſſe ad hoc myſterium celebrandum aſſumi.

Obijcies dictum illud Chriſti Domini: *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Ex quo deduces panem fermentatum eſſe corruptum. Sed ſenſus illius proloquij non eſt, à modico fermento maſſam corrumpi, ſed fermentari, hoc eſt alterari, & diſponi, vt tali modo fiat. Fateor à nimio fermento poſſe maſſam corrumpi, ſed propterea meritò admonet D. Thomas, vt non ſit nimia illius mixtio, vt ita verus panis efficiatur, atque vſui hominum aptus: qui ſi talis ſit, non minus erit ad conſecrationem aptus, quam ſi azymus eſſet.

His duabus rationibus, quę aſſertionem demonſtrare videntur, duæ aliæ addi poſſunt, quibus probetur congruentius conſecrationem fieri in azymis, quam in fermentato: quarum altera ſumitur ex ſignificatione: Nam panis azymus deſignat puritatem, & ſanctitatem corporis Chriſti vel accedentium ad illud accipiēdum, iuxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. 5. *itaque epulemur non in fermento veteri, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.* 1. Cor. 5. Alteram verò indicat Anſelm. d. loco ſupra Matt. cap. 26. vbi ait azymum Anſelm. panem facilius, purius, ac decentius confici; additque D. Thomas magis D. Thom. eum eſſe ab omni corruptione immunem.

Græcorum argumenta diluuntur.

OMnia Græcorum argumenta eò tendunt, vt probent Chriſtum Dominum in fermentato conſecraſſe, non quidem, vt conuincant congruentius in fermentato, quàm in azymo conſecrationē fieri, ſed vt omnino azymum reijciant, tanquam materiam ineptam, & à Chriſto non inſtitutam. Quibus omnibus argumentis, ſi antecedens concederetur, nō inferretur propterea conſequens, quod ipſi opinantur, vt ex prędictis facilè colligitur. Sed quia antecedens eſt falſum, aliqua eaque pręcipua eorum argumenta proponamus.

Primum argumentum ſit. Chriſtus fuit occiſus ante celebrationem Paſchæ: ergo cùm Chriſtus pridiè quàm pateretur Paſcha manducauerit, vel præuenit Iudæorum cæremoniam, vel Iudæi ſuam poſtpoſuerūt: hoc ſecundum eſt falſum, tū quod nullo probabili fundamento fulciatur, niſi ſolidum fundamentum exiſtimes Rabbiniſmum cuiuſdam Gamalielis, qui de Solis, & Lunæ motibus ſcripſit ante quingentos annos, vt mirum

Digitized by Google

propterea ſit Burgenſem Catharinum, & quoſdam alios paucos ſententia ipſius eſse vſos; tum etiam, quod Ioan. decimoquarto repugnet dicenti, ante diem feſtum Paſchę lauaſse Chriſtum diſcipulorum pedes, azyma manducaſse, Euchariſtiam inſtituiſse, & deinde morti fuiſse condemnatum: ergo prąuenit potius Iudęorum Paſcha: ſed tunc licebat vti fermentato: ergo in eo Euchariſtiam inſtituit.

Ioan. 14.

Confirmatur ex illo communi Scribarum placito, ne Chriſtus occideretur in die feſto, ad euitandum tumultum populi.

Ad hoc argumentum Reſpondeo, apocryphum omnino eſse, quod aliqui exiſtimarunt Iudęos diem feſtiuum Paſchę poſtpoſuiſse; quod eo anno caderet feria ſexta: ſed non minus eſse falſum, quòd Chriſtus Paſcha anteuerterit, agnumque ſtatuto legis die non manducauerit, vt ſupra diximus, & Marcus expreſsè affirmat cap. 14. dum dicit, primo die azymorum, quando Paſcha Iudęi immolabant, acceſsiſse ad eum diſcipulos, atque vt locum ad myſterium celebrandum deſignaret, poſtulaſſe & veſpere facto, locoque in cœnaculo grandi inſtructo agnum comediſse. Vocauit autem Marcus eum diem *primum azymorum*, quod poſt paucas horas, veſpere videlicet facto ſollemnitas inſtaret azymorum, vti ſupra dicebamus. Cumque ſequenti luce fuerit Chriſtus occiſus (ſiquidem *pridie quàm pateretur accepit Ieſus panem*, vt ait Paulus, & ex Euangeliſtarum contextu liquet) eaque fuerit decima quinta, ſequitur in ipſo feſtiuiſsimo die omnino ipſum obijſse.

Marc. 14.

Ad confirmationem adductam Reſpondendum eſt, placitum illud Scribarum minimè fuiſse receptum, ſed illud eorum, qui dicebant premendum eſse potius & occaſionem non negligendam tollendi è medio Chriſtum quocunque die, quocunque feſto incederet, quocunque demũ legis præcepto prohiberentur, rati videlicet expedire potius Chriſtum mori, quàm legem obſeruare ideo ipſo feſtiuiſsimo die, vt docent Tertullian. lib. contra Iudæos cap. 9. Euſeb. li. 10. de demonſtratione Euang. demonſtrat. 6. Cyrill. Hieroſolym. cap. 13. Origen. Homil. 23. in Num. Clemens Papa lib. quinto Conſtit. cap. 14. Auguſt. Tract. 50. in Ioan. Leo Papa Serm. 6. de Paſsione, & alij. Quo die parauerunt quidem mulieres aromata, & Ioſeph mercatus eſt ſyndonem, quod opera pietatis his etiam diebus in lege non prohiberentur. Et licet iudicia habere eſſet illicitum, eius tamen legis reos ſe minimè Iudęi exiſtimarunt, quod Romanis curam Chriſtum occidendi demandauerint. Propterea ait Ioannes 18. ipſos non introijſſe prætorium, ne contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha, victimas ſcilicet Paſchales, quæ ex ouibus & bobus quotidie in diebus Paſchæ immolabantur, Deuter. 16. Quarum eſus non niſi purificatis concedebatur, vt ex Leuit. conſtat cap. 22. E media ergo platea Pilato electionem

Tertull. Euſeb. Cyrill. Origen. Clemens. Auguſt. Leo Papa.

Ioan 18.

Deut. 16. Leuit. 22.

Digitized by Google

ctionem inter Chriſtum & Barrabam proponenti, reſponderunt Iudæi: *Tolle hunc & dimitte nobis Barrabam*, Lucæ 23. quam electionem propoſuit, vt liberandi Chriſtum viam quæreret, & conſuetum obſeruaret morem, ſingulis annis in die Paſchæ vnum vinctum, quem populus mallet, dimittendi: cui expoſitioni non obſtat niſi Chryſoſtomus Homil. 82. in Ioannem, qui credidit Iudæos cœnam legalem poſtpoſuiſſe, legemque præuaricaſſe: ſed id iam eſt à nobis ex Luca reprobatum. Obijt ergo Chriſtus die ipſo artificiali Paſchatis: propterea dixit Ioannes, *Ante diem feſtum Paſchæ*, ſed initio ipſo ſollemnitatis ad veſperam decimæ quartæ Euchariſtiã inſtituit, quando vti fermentato non licebat. *Lucæ 23.* *Chryſoſt.*

Secundum argumentum ex Epiphanio deſumitur primo contra Hæreſ. cap. 50. vbi expreſsè ait Chriſtum oportuiſſe in decima quarta die immolari ſecundum legem: Decima erga tertia die Chriſtus & agnum comedit, & Euchariſtiam inſtituit. *Epiphan.*

Ad hoc argumentum, quamuis admitteremus Antecedens, & Conſequens, non proinde ſequitur Chriſtum in fermentato conſecraſſe: cùm enim ex lege, cùm azymo agnus eſſet comedendus, quis dicat eodem non vſum fuiſſe in inſtituenda Euchariſtia: ſed Epiphanius loco citato ſolummodò loquitur de figurante ſiue typica Chriſti immolatione, ac ſi dixiſſet, oportuiſse agnum, qui figura Chriſti erat, immolari decima quarta Luna ad veſperam, incępta iam azymorum ſollemnitate, quod indicát ea verba ipſius *ſecundum legem*: arguit ſiquidem eo loco quarta decimanos, quod celebrantes cum Iudæis Luna 14. non animaduerterent Iudæorum Paſcha eo die ad veſperam ſignificare Synagogam lumen ſuum amiſsurã Chriſto aduenïente, dies enim 14. eſt vltima incrementi cum decima quinta decreſcere iam incipiat.

Tertium. Azyma ſunt Iudæorum propria: ergo conſecrare in azymis eſt Iudaizare.

Reſpondeo eſse propria Iudæorum ad ſignificandam Chriſti puritatẽ futuram non autem præſentem, vel ad Sacramentum Euchariſtiæ conficiendum: alioquin nec vti deberemus aqua & fermento, cum his ad ſuos ritus vterentur Iudæi.

Quartum. Immolatio agni Paſchalis figura fuit Paſsionis Chriſti: ſed agnus immolabatur die 14. ergo eo die fuit ipſe occiſus, & præcedenti ab ipſo Euchariſtia inſtituta.

Reſpondeo agnum Paſchalem magis ſignificaſse Euchariſtiam, quàm Chriſti mortem, quod ritus agni Paſchalis magis ad manducandum, quã immolandum pertineret. Quare meritò Euchariſtia in profeſto Paſchatis, Luna ſcilicet decima quarta, eſt inſtituta, quo die agnus immolandus erat.

Digitized by Google

Quintum. Auguſtinus Tractatu 120. in Ioan. docet acceleratam fuiſſe Domini ſepulturam propter Iudæorum Paraſceuem: quia illa nocte cœnam erant comeſturi puram: ergo Chriſtus præuenit Iudæorum cæremoniam.

Reſpondeo per eam cęnam non intelligi ab Auguſtino agnum Paſchalem, ſed quandam aliam ſollemnem, quam ad veſperam feriæ ſextę ſumebant, initio videlicet Sabbathi, vt patet ex D. Irenæo lib. primo cap. 10. & lib. quinto cap. 23. Et ex Beda in cap. 23. Lucæ. Vnde quando Ioannes 19. ait: *Erat autem Paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta*, non debet intelligi dies præparationis ad Paſcha, ſed ad Sabbathum, vt ſeipſum declarat Ioannes, aiens: *Propter Paraſceuem Iudæorum, vt non remanerent in cruce corpora ſabbatho; erat enim magnus dies ille Sabbathi.*

Irenæus. Beda. Ioan. 19.

Non ante abſoluam hanc controuerſiam, quin moneam finxiſse Caluinum à quodam Alexandro ſummo Pontifice introductum fuiſſe in Eccleſia azymum panem in ſacrificio Miſsæ: finxiſse dixi, cum nullum huius hiſtoriæ teſtem referat, atque à veritate alieniſsimum ſit. Nam omnes Pontifices huius nominis poſt primum, ſucceſsores fuere Leonis noni Romanæ ſententiæ acerrimi defenſoris. Primus verò huius nominis Pontifex, qui circa annum Domini 110. ſedit, non potuit eſse huius inſtitutionis auctor, cum Chriſti Domini factum & naſcentis Eccleſiæ ritum eũ latere non potuerit: eam autem ipſo exordio in azymo conſecraſse ſupra ex Leone diximus, qui capite 24. dicit ſanctos Martyres primitiuæ Eccleſiæ noſtris azymis ſaginatos.

CAPVT V.

Purgatorij locum eſſe aliquem, in quo iuſtorum purgantur peccata, contra Græcos demonſtratur.

PVrgatorium eſſe in primis probatur ex omni cura, quæ pro defunctis habita eſt, tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento, atque in illo quidem primò ex lib. 2. Machabęor. cap. 12. in quo Iudas orare fecit pro mortuis, & ſubiungitur in textu: *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur.* Vnde quinque colliguntur. Primò poſſe mortuos à peccatis ſolui, & proinde Purgatorium eſſe. Secundò ſacrificia & orationes illis prodeſſe. Tertiò non expiari ſemper in morte omnes peccatorum reliquias, vt fingit Lutherus. Quartò poſſe hominem piè mori, & tamen

2. Mach. 12

& tamen habere aliquid ſoluendum. Vltimò hoc eſſe de fide.

Secundò, exemplo Tobiæ, qui filium ſuum docuit panem & vinũ ponere ſuper ſepulturam iuſti: id eſt eleemoſynam dare, vt pro eo oretur: alioqui ridiculum eſset ponere panem & vinum ſuper ſepulcrum. Dicit autem iuſti pro fidelis, qui piè in Domino defunctus ſit. Inde etiamnum in aliquibus Eccleſijs vſitatum eſt, vt in die Commemorationis omnium animarum, panem & vinum ponant ſuper ſepulcra ſuorum defunctorũ, quæ cedunt in vſum Miniſtrorum Eccleſię, & aliorum pauperum. Nam in his eleemoſyna ipſa valet coram Deo pro defuncto, etiamſi ipſi parum fortaſse orauerint pro defunctis illis. Abuſus ſi qui irrepſerunt debent per Epiſcopos emendari. *Tobiæ 4.*

Tertiò, exemplis populi Iſraël, quoties luxit obitum clarorum virorum multis diebus: vt habitatores Iabes-Galaad luxerunt Saul Regem ſeptem diebus. 1. Reg vlt. Dauid luxit pro Ionatha, alijſque ex populo Iſraël in prelio occiſis. 2. Reg. 1. Populus Iſraël luxit interitum Iudæ Machabæi diebus multis lib. 1. Machab. 9. & horum ſimiles. Nam diuturnus iſte luctus præſertim coniunctus cum ieiunio, non ſignificat ſolam mentis triſtitiam, ſed & orationes & ſacrificia, quæ per dies iſtos pro defuncto ſunt oblata Deo. *1. Reg. vlt.* *2. Reg. 1.* *1. Mach. 9.*

Quartò, ab exemplis noui Teſtamenti, de quibus meminit Apoſtolus Paulus 1. Corint. 15. dicens: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt?* *Baptizari* enim hic ſignificat pati, iuxta illud Chriſti ad filios Zebedæi: *Poteſtis baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Marc. 10. Baptizari ergo pro mortuis eſt aliquid pro eorum ſalute ſuſtinere. Cuiuſmodi ſunt opera ſatisfactoria, vt ieiunia, orationes, eleemoſynæ, peregrinationes, oblationes, &c. *1 Cor. 15.* *Marc. 10.*

Deinde Purgatorium eſſe, probatur ſecundò & principaliter ex verbis Chriſti Domini. Matth. 12. vbi peccatum contra Spiritum ſanctum dicit non remitti neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Ex quibus verbis ſacri interpretes colligunt eſſe aliquorum peccatorum remiſsionem poſt hanc vitam. Quò pertinet & illud de ingrato & iniquo ſeruo, quem Dominus tradidit tortoribus, quoadusque redderet ei vniuerſum debitum. Matth. 18. Ita & de incarcerato à iudice ait: *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſsimum quadrantem.* Matth. 5. *Matt. 12.* *Matt. 18.* *Matt 5.*

Tertiò, ex verbis Apoſtoli 1. Cor. 3. *Si cuius*, inquit, *opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*. Quo quidem in loco obſeruandum eſt Apoſtolum vti ſimilitudine architectorum, quorum vnus ſuper fundamentum lapideum atque ſolidum ex pretioſa erigit materia domum, quæ non timeat ignem: alter ſuper fundamentum ſimile exſtruit ædificium ex combuſtibili materia, vt ſtipulis, ligno, &c. *1. Cor. 3.*

Hoc

Digitized by Google

Hoc duplici ædificio ſi ignis applicetur, prius quidem integrum manebit etiam ſaluo architecto, ſi ſit intus: poſterius verò breui per ignem deuorabitur, & architectus incluſus non niſi egredietur per ignem, in quo tranſitu non quidem morietur, ſed tamen eius corporis leuiores partes incolumes non egredientur.

Huic ſententiæ conſonant dicta Prophetarum: vt Dauidis Pſalm. 65.
Pſ. 65. *Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.* Et Iſaiæ 4. *Si ab-*
Iſaiæ 4. *luerit Dominus ſordes filiarum Syon & ſanguinem Ieruſalem lauerit de medio eius, in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris.* Hæc verba D. Auguſtinus interpretatus eſt de igne Purgatorio, de Ciuitate Dei lib. 20. cap. 25.

Malach. 3. Eundem ſenſum habent verba Prophetæ Malachiæ cap. 3. *Ipſe ſedebit conflans, & emundans argentum & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, &*
Zach. 9. *quaſi argentum.* Accedunt & illa verba Prophetæ Zachariæ, cap. 9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.*

Act. 2. Quod aliquantò clarius expreſsit B. Petrus Apoſtolus Act. 2. loquens de Chriſto: *Quem Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni.* Dolores enim inferni eorum, qui à Chriſto ſoluti ſunt, nulli alij ſuſtinuerunt, quàm qui tunc erant in Purgatorio. Nam qui erant in limbo Patrum, nullos dolores patiebantur.

Quartò, plurimum huc faciunt verba Apoſtoli Pauli Philipp. 2. vbi docet de gloria Chriſti, & inter alia dicit: *Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Per quos tres ordines intelliguntur Angeli in cęlis, homines fideles in terris, & animæ defunctorum in Purgatorio ſub terra. Nam qui in inferno ſunt damnatorum, non adorant Chriſtum, ſed blaſphemant.

Quintò probatur ex Patribus Græcis & Latinis. Ex Græcis. Primus Clemens lib. 48. longam orationem deſcribit pro defunctis fieri ſo-
Clem. litam.

Dion. Areop. Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 7. Par. 3. *Accedens,* inquit, *deinde venerandus Antiſtes precem ſacram ſuper mortuum peragit, precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata defuncto, eumq́; in luce ſtatuat, & regione viuorum.*

Athanaſ. Athanaſius 34. ad Antiochum quærit, Num animæ ſentiant vtilitatem ex orationibus viuorum? Reſpondet ſentire omnino.

Baſil. Baſilius in Liturgia inſtituit orationem pro mortuis. Idem Baſilius, qui magna apud Græcos pollet auctoritate, ſæpè alibi Purgatorium ſtatuit. In illud Iſaiæ 9. *Quod iniquitas ardebit vt ignis,* hæc habet: *Præparatam enim materiam per peccata tolli, atque corrumpi, à diuina bonitate ordinatum eſt, in beneficium hominum.* Et in illud, *Vt aridum gramen comedetur ab igne, & comburetur in denſitatibus ſyluæ,* ita ait: *Si ergò nudauerimus peccatum per confeſsionem,*

fecimus

fecimus ipſum aridum gramen dignum, quod à purgatorio igne conſumatur. Idē infra oſtendit, quod terrena traduntur igni punitorio in beneficium animę, ſicut & Deus innuit dicens: *Ignem veni mittere in terram*. Et infra in illud, *Et erit populus tanquam à flammis rogi combuſtus homo*; hæc ait: *Non minatur deſtructionē, ſed purgationem ſignificat, iuxta quod ab Apoſtolo dictum eſt: Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*. 1. Cor. 3.

Idem S. Baſilius in libro de Spiritu ſancto ad Amphilochium cap. 15. *Ipſe nos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Ignis baptiſmum, vocans examinationem Iudicij, vt inquit Apoſtolus. Vniuſcuiuſq; opus, quale ſit ignis, probabit*. Et rurſus: *Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur*.

S. Gregorius Nyſſenus, in Oratione de defunctis vltra medium, hæc ait: *Similes quippe nos Deo reddit liberum arbitrium. Vt ergo & libertate natura nō priuetur, malumq; deleatur, excogitauit hoc Dei ſapientia inuentum, permittere ſcilicet hominem in ijs eſſe, in quæ prolabi voluit, vt deguſtatis malis quæ exoptauit, & experientia diſcens, quibus cum rebus quantas commutauerit, ſponte ſua reuertatur ad priſtinam beatitudinem per deſiderium, affectus omnes rationi non parentes velut naturæ onus excutiens, vel in præſenti vita per cautionem & philoſophiam expurgatus, vel poſt præſentem peregrinationem, per ignis purgatorij fornacem*. Et infra: *Quod ſi in affectus rationis expertes declinarit brutorum pelle adiutrice vſus ad prauas animi affectiones, longè aliud poſt hæc conſilium capiet de bono diligendo poſt diſceſſum à corpore, agnoſcens quantum ſit inter virtutes & vitia diſcrimen. Cum diuinitatem participare non poterit, ni prius immixtæ animo ſordes igne purgatorio expurgentur*. Et infra: *Et Prophetas audiuimus, quique cum illis, & poſt illos fuere, per virtutem, & Philoſophiam ad perfectionis culmen perueniſſe diſcipulos inquam, & Apoſtolos & Martyres, omnesq; qui coniunctā cum virtute vitam adductæ materiæ vitæ prætulerunt. Qui etſi numero pauciores ſint, ſi cum eorum copia, qui malo adhæſerunt, conferantur, poſſe tamē in carne virtutē colere oſtenderunt. Reliquos verò per diſciplinam poſteriorē in purgatiuo igne deponentes affectus materiales, inque gratiā à principio naturæ conceſſam per deſideria bonorum redeuntes*. Idem Nyſſenus in Oratione de infantibus immaturè abreptis propè initium: *Quid de ipſo infante, ſcilicet abrepto ſentiendum? quomodo de his qui hoc pacto obierunt, iudicandum? Aſpicietne & illa anima iudicem? Siſtetur & illa cum cæteris ante tribunal? ſubibit anteactæ vitæ iudicium? dabitne dignas pœnas expurgata igni iuxta Euangelij dicta, an verò potius rore benedictionis erit recreata?* Euangelij verò locum intelligit, quam frater eius Baſilius in Eſaiam, Ignem veni mittere in terram. Greg. Nyſſ.

Eumenius in primam ad Corint. explicans illud 3. cap. *Ipſe verò ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, hæc habet: *Vel etiam hoc pacto poſſumus intelligere. Qui ſuperædificauerit materiam facilè combuſtibilem, omnino proiectus eſt. Detrimentum enim paſſa ſunt ipſius ſtudia, ipſe vero ſaluus erit? Quiſnam? qui ſuperædificauerit aurum & argentum, & lapides pretioſos. Cum enim de ipſo* Eumenius.

 dixiſſet,

dixiſſent , quod mercedem accipiet , nunc ait , qualem mercedem, hoc eſt , ſalutem? Saluus autem erit cum dolore & ipſe, vt par eſt , cum qui per ignem tranſit, modicarumque inhærentium ſibi ſordium indiget purgatione . Nam Dei ſolius eſt perfecta impeccabilitas, homines autem quantumlibet iuſti, non ſunt omnino mundi. Dictum eſt enim , quod in multis omnes peccamus, & nemo mundus à peccato, etiamſi vnius diei fuerit vita ipſius. Dictum quippe eſt à Malachia etiam, quod vt ignis in fornace vtq; herbam lauantium lauabit, & mundabit aliquos Deus.

1. Cor. 3. Idem Eumenius citat Baſilij Commentarios ſuper Eſaiam interpretantis locũ illum, *Saluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, his verbis: *In Commentarijs in Eſaiam S. Baſilius iterum hũc textum repetẽs, de purgatione i*[illegible]*tellexit.*

Theodoret. Theodoretus explicans dictum Pauli locum hæc ait: *Ignem hunc , credimus Purgatorium, in quo purgantur animæ, tanquam aurum fornace.*

Baſ. Seleuc. Baſilius Seleucianus Chryſoſtomi familiaris in quarta de Dauide Oratione in ipſo fine: *Ne expectemus* (inquit) *vt igne curemur, vbi perpendendum eſt illud, igne cremari.*

Greg. Naz. Gregorius Nazianzenus in Oratione in Cæſarium, circa finem inquit: *Et noſtras & eorum, qui quaſi in via paratiores prius ad hoſpitium peruenerunt, animas commendemus.* Ibidem Orat. pro anima eiuſdem Cæſarij. Idem Nazianzen. in Oratione ad eos qui vocarunt, & non accurrerunt, prope finem: *Superædificantes fundamento fidei, non lignum, non herbas, neque ſtipulam, materiam tenuem, & facilè combuſtibilem cum igne dijudicabimur, vel purgabimur, ſed aurum, argentum, &c.*

Ephrem. Sanctus Ephrem in ſuo Teſtamento, *Aſſiduè*, inquit, *in veſtris orationibus mei memoriam faciatis; etenim in vanitate, & iniquitate vitam peregi meam.*

Cyrill. Cyrillus Catecheſi 5. Myſtagogica: *Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximum credentes eſſe animarum iuuamen, pro quibus offertur,*
Euſeb. *obſecratio ſancti illius & tremendi ſacrificij.* Euſebius lib. 4. de vita Conſtantini dicit, eum voluiſſe ſepeliri in celebri templo , vt fieret particeps multarum orationum.

Epiphan. Epiphanius in fine operis contra hæreſes numerat inter dogmata Eccleſiæ orationem pro defunctis: & hæreſi 75. Aerium hæreticum facit quia hoc negabat.

Chryſoſt. Chryſoſtomus Homil. 41. in priorem ad Corinthios: *Iuuetur*, inquit, *mortuus non lacrymis, ſed precibus, ſupplicationibus, eleëmoſynis.* Et infra: *Ne fatigemur mortuis auxilium ferre, preces pro illis offerentes.* Homil. 69. ad populum: *Non temere ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio: ſciunt enim inde multum illis contingere lucrum, vtilitatem multam.* Idem Homil. 32. in Matth. & 84. in Ioan. Homil. 3. in Epiſtol. ad Philip. & *21.* in Acta Apoſtolorum, & alibi.

Theod. Theodoretus lib. 5. hiſtor. c. *26* , ſcribit Theodoſium Iuniorem procubuiſſe

Digitized by Google

buiſſe ad reliquias ſancti Ioannis Chryſoſtomi, & oraſſe pro animabus parentum ſuorum Arcadij, & Eudoxiæ iam defunctorum.

Theophylactus in cap. 12. Luc. *Hoc autem dico*, inquit, *propter oblationes & distributiones, quæ fiunt defunctis, quæ non parum conducunt etiam ijs, qui in grauibus delictis mortui ſunt.* *Theophyl.*

Damaſcenus in libro de ijs qui in fide migrarunt, probat hanc veritatem teſtimonijs multis, Dionyſij, Athanaſij, Gregorij Nazianzeni, Gregorij Nyſſeni, & aliorum. Vide etiam Palladium in hiſtoria Lauſiaca cap. 41. *Damaſc.*

Ex Latinis autem Patribus ferè nullus eſt qui diſſentiat. Sufficiat autem contra Græcos Græcorum Patrum ſententias retuliſſe.

Obijcitur Auguſtinus, qui 21. Ciuit. cap. 26. & in Enchirid. cap. 69. dicit *dubitari poſſe an poſt hanc vitam animæ torqueantur purgatorio igne.*

Reſpond. Non dubitare de pœna animarum, ſed de modo ac qualitate pęnæ. Nam in priori loco, ſolum dubitat, An purgatorius ignis ſit idem in ſubſtantia cum Gehennę igne: in 2. An poſt hanc vitam vrantur animę igne doloris de amiſsione temporalium quo hic vti ſolent.

Denique rationibus probatur. Prima. Ex illo Apocal. 21. *Non intrabit in illud aliquid coinquinatum*. At multi fidelium hinc emigrant, qui maculas vitæ ſuæ non ſatis expiarunt: itaque poſt obitum purgari debent, vt digni fiant ad inhabitandam ciuitatem ſanctam in cęlis. *Apoc. 21.*

Secunda. Cum in nobis ſint aliqua peccata leuia ſiue venialia, fieri poteſt, vt quis cum huiuſmodi venialibus moriatur. Ergo aſsignari debet aliquid quo purgentur.

Tertia. Cum reconciliantur homines Deo, non dimittitur ſemper tota cum peccato pęna. Ergo ſi antequam ſoluatur, moriatur homo, illam alibi ſoluere tenetur. Probatur antecedens. Nam Mariæ Numer. 12. dimiſſa fuit culpa, & tamen iubente Deo luit pęnam per hebdomadam vnam. Item in pęnam adulterij Dauidis moritur infans: in pęnam numerati populi graſſatur peſtis. *Num. 12.*

Reſpondent primò, hanc pęnam non eſſe in ſatisfactionem, ſed in remedium, cum eam patiantur iuſti. Deus pepercerat populo Exod. 32. & tamen in pęnam peccati multi occiduntur, certè non ad emendationem, quomodo enim poſt mortem emendatio? *Exod. 32.*

Reſpondent ſecundò, in morte deleri omnia. Contrà ſequeretur abſurdum, nempe vnam & eandem eſſe pęnam, pro grauiſsimis ac leuibus peccatis.

Quarta ratio. In quo omnes conueniunt gentes, vix aliunde prouenire poteſt, quàm à naturali lumine: quæ enim ſunt ab hominibus efficta, varia ſunt pro varietate gentium. Sed opinio de Purgatorio omnibus

 gentibus

gentibus eſt communis : (non tamen multæ de pęnis fabulæ, quas ſibi quiſque pro capite ſuo finxit) Igitur à lumine naturæ procedit. Sicut Deũ eſſe, non autem varios, & multiplices eſſe Deos. Probatur minor. Ita Hebręi 2. Mach. 12. Mahumetani in Alcorano, vbi Purgatorium diſertè habetur: Ethnici in Phædone & Gorgia Platonis.

2. Mach. 12

Quinta. Videmus aliquos morientes valde bonos, alios valde malos, alios mediocriter bonos. Ergo ſicut ratio dictat valde bonos ſtatim præmiandos felicitate æterna; valde malos æternis puniendos ſupplicijs: ſic dictat eſſe temporarias pęnas pro mediocriter bonis.

Sexta. Teſtantur grauiſsimi auctores animas apparuiſſe, renũciantes ſe in purgatorio verſari, implorantes auxilium à viuis. Anima Paſchaſij apud Gregor. Romanum: Vitalinæ virginis apud Gregor. Turon. ſancti Seuerini apud Petrum Damianum: Furſæi apud Bedam à mortuis reſurgens multa narrauit de Purgatorio : ſororis ſancti Malachiæ apud Bernardum, &c.

Pro ſolutiõne tandem argumentorum notandũ eſt primò, quod Scriptura ſacra frequenter duorum dumtaxat locorum, ſcilicet Cæli, & Inferni meminit; partim factum eſt, quia reſpicit ad ſententiam externi iudicij Dei, qua alij ad beatitudinem, alij ad damnationem mittentur : nec erit porrò tempus purgationis. Partim quod ſub nomine iuſtorum, qui beatitudinis fiunt participes, etiam continentur conſtituti in Purgatorio: quia de ſua beatitudine certi ſunt, tametſi eam nondum habeanr. Partim denique quod omnis legis fines duo ſunt: ſcilicet decernere iuſtis præmia, & iniquis ſupplicia: tamen in vtriſque inueniuntur gradus, vt nec paria ſint quorumlibet iuſtorum præmia, nec pares pænæ iniquorum omnium.

Secundò, ordinarius locus Purgatorij eſt prope infernum damnatorũ, in medio terræ, quò & Chriſtus in triduo mortis ſuæ deſcẽdit. Quod autem quidam leguntur Purgatorium ſuum habuiſſe in alijs locis; id ſpeciali Dei ordinatione factum eſt, in terrorem viuentium, ne pænas Purgatorij leues putent, & liberius peccent. Poteſt quoque dici, iſtas animas non continuè fuiſſe in locis iſtis extraordinarijs, ſed pro ordinatione Dei aliquando dumtaxat apparuiſſe viuentibus, reliquo tempore fuiſſe in ordinario loco Purgatorij.

Tertiò, non mirum eſt animas in Purgatorio torqueri ab igne certo tempore, cùm aliæ torqueantur in infernali igne in perpetuum, exigente & operante diuina iuſtitia, quæ nouit igni dare virtutem, vt animas affligat, nec vnquam abſumat, neque ipſe conſumatur.

Digitized by Google

CAPVT VI.

An Sanctorum animæ Deum videant, & verè beatæ ſint ante diem iudicij.

PRęcipuus Gręcorum, aliorumque Schiſmaticorum error, vt ex Concil. Florentino, & D. Thom. Opuſc. 6. cap. 9. conſtat, ille fuit, vt aſſererent nec beatorum animas ante extremi iudicij diem beatitudine frui, nec impiorum inferni igne puniri. Cuius oppoſitum definitum fuit in Concil. Florentino Seſsione vltima, in Decreto vnionis Latinorum cum Gręcis, ac nouiſsimè in Tridentin. Seſsione 25. Ac demum poſt longam inquiſitionem idem definiuit Benedictus 12. in Extrauag. quæ incipit, *Benedictus Deus*: quam refert Alphonſus à Caſtro lib. 3. contra hæreſes, verbo *Beatitudo*.

Facilè autem erit veritatem hanc contra Græcos conuincere tum ſcripturarum auctoritate, tum Græcorum Patrum, aliorumque Orientaliũ teſtimonijs: quarum plurima adducit doctiſsimus Gennadius Patriarcha in Expoſitione pro Concil. Florentin. c. 4. ac Cardinalis Bellarm. Tom. 2. Controuerſia 4. generali lib. 1. cap. 3.

Primò igitur Scriptur. auctoritate comprobemus. Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiſo*. Vel hic Dominus promittit paradiſum terreſtrem latroni, vel cęleſtem, ſed futurum ſicut exponitur ille locus, *Qui non credit iam iudicatus eſt*, id eſt, iudicabitur: vel iungendum eſt *hodie* cum verbo, *dico*, hoc modo: *Hodie dico tibi*, &c. vel promiſit in præſenti habiturum viſionem beatam, quæ eſt paradiſus cęleſtis. Non primum: quia Dominus promittit animæ conuenientem ei paradiſum. At quid animæ cum pomis, & frugibus terrenis? Non ſecundum quia non eſt recurrendum ad figuras, cum aperta ſunt verba, & nihil inde ſequitur abſurdi: ſicut nec in illis: *Qui non credit*, &c. Nõ eſt enim ſenſus iudicabitur, ſed iam iudicatur à ſeipſo, cùm nolit veram amplecti fidem. Secundò, quia dixit Chriſtus, *mecum*. At Chriſtus non erat futurus in beatitudine: cum iam in illa eſſet, nec voluit dicere, eris mecum, ſicut alij omnes ſunt, quia Chriſtus vbique eſt, nihil enim ſpeciale ei promiſiſſet: Neq; tertium hoc enim eſt ridiculum: nónne videbat latro Dominum illa die loqui? Deinde Hodie reſpondet illi aduerbio, Quando, Memento mei quando veneris in regnum tuum. Ergo idem eſt, hodie eris in paradiſo, illi Quando. *Luca 23.*

Secundò, ex Paulo ad Philipp. 1. *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto*: At eſſe cum Chriſto, ita vt requiratur diſſolutio corporis mortalis, eſt eſſe in gloria. *Philip. 1.*

gloria eius. Nam quicquid aliud fingatur, explere non poterat Pauli deſiderium.

Tertiò, ipſe Paulus ad Hebr. 12. deſcribens Sion montem & Hieruſalem cęleſtem, docet eam conſtare ex Angelis, & Eccleſia primitiuorum ac ſpiritibus iuſtorum perfectorum, id eſt Prophetarum & Apoſtolorum.

Act. 7. Quartò, Stephanus cùm vidiſſet cęlos apertos, & gloriam Dei, clamauit: *Domine Ieſu accipe Spiritum meum.* Vtique in gloriam, quam viderat.

Apoc. 7. Quintò, quia in Apocalypſi apertè dicitur: *Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius.* Quid eſt ante thronum Dei, niſi Deum cernere præſentem?

Ioan 14. Sextò, Chriſtus dixit Apoſtolis Ioan. 14. *Vado parare vobis locum, vt vbi ego*
Ioan. 17. *ſum vos ſitis.* Et Ioan. 17. alloquens Patrem ſic ait: *Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi.* Si igitur diſcipuli modò cum Chriſto non ſunt, vera non fuit Chriſti promiſsio.

2. Cor. 5. Ac denique expreſsè Paulus 2. Corint. 5. *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis*: nam in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtrã quæ de cęlo eſt ſuperindui cupientes: quaſi dicat, non eſt cur timeamus nobis vnquam domum defuturam, nam ſi ab hac mortali pellimur, habemus aliam æternam. Per domum enim non manufactã intelligunt Græci, vt Oecumenius & Anſelmus, vitam æternam.

Ex Patribus Græcis probatur.

Ignat. PRimus Ignatius Epiſt. ad Rom. *Aqua viua manens in me, intrinſecus mihi dicit, veni ad Patrem, ſine me puram lucem aſpicere, illuc perueniens homo Dei ero.* Et rurſum: *Miſerabilis ſum nunc donec Deum merear adipiſci.* Significat autem ibi id conſecuturum ſtatim poſt martyrium.

Dion. Areop. Dionyſius cap. 7. Eccleſiaſt. Hierarchiæ. *Norunt* (inquit) *profectò ſe totos percepturos exactiſsimam ad Chriſti ſpeciem, requiem, cùm ad præſentis vitæ finem peruenerint. Viamq́ ad immortalitatem ſuam* (id eſt gloriã beatam, cum id neque de immortalitate carnis, aut naturali animæ intelligi poſsit) *è vicino iã clarius intuentes diuinitatis laudant munera.*

Iuſtin. Iuſtin. qu. 75. *Poſt animi à corpore exceſſum ſtatim ſit bonorum malorumq́ diſtinctio: ducuntur enim ad loca, quæ eis digna ſunt ab Angelis: bonorum quidem animi in Paradiſum, vbi conſuetudo eſt, & aſpectus Angelorum, & Archangelorum, viſio etiam conſeruatoris Chriſti ex verbis his: Peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum: improborum autem ad inferorum loca.*

Irenæus

Irenæus lib. 1. cap. 2. *Iuſtis, & æquis, & præcepta eius ſeruātibus, & in dilectio-ne eius perſeuerantibus, quibuſdam quidem ab initio,* (id eſt ſtatim vt mortui ſūt,) ſine macula & reatu:) *quibuſdam ex pænitentia vitam donans, incorruptelam loco muneris confert, & claritatem æternam circumdat.* Irenæus.

Baſilius loquens de ſancto Gordio, *Erat* (inquit) *affectus, non vt qui in li-ctoris manus deuenturus eſſet, ſed velut Angelorum manibus ſeipſum commiſſurus, qui ſtatim ipſum recens mactatum, aſſumptum ad beatam vitam tranſlaturi eſſent.* Baſil.

Gregor. Nazianzenus Oratione in Baſilium: *Tu obiter* (alloquitur Ba-ſilium defunctum) *è cælo reſpice, & c. vt hinc demum diſcedentem me, in æterna tabernacula recipias, & beatam Trinitatem, eo quo eſt modo, tecum pariter contem-plari valeam.* Greg. Naz.

Nyſſen. Oratione in ſanctum Ephrem: *Tu vero diuino aſsiſtens altari vitæq; principi, & ſacroſanctæ vna cum Angelis ſacrificans Trinitati, omnium noſtrum re-cordare, nobiſcum peccatorum veniam impetra.* Greg. Nyſſ.

Chryſoſt. Homil. 3. in epiſt. ad Philipp. *Peccatores vbiuis fuerint, procul à Rege ſunt, atque ideo digni qui fleātur. Iuſti vero ſiue hic, ſiue in futuro ſæculo fuerint, cum Rege ſunt, illic tamen magis, & propius, non per ingreſſum, ac fidem, ſed facie ad faciem.* Chryſoſt.

Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. c. 36. ait, *Sanctorum animas poſt mortem euolare in manus* Dei Patris, *quo vitam perpetuam cum Chriſto habent qui viam pri-mus aperuit.* Cyrill.

Ephiphan. Hæreſi. 78. in fin. *Sancti ſunt in honore, quies ipſorum in gloria, pro-fectio hinc in perfectione, ſors ipſorum in beatitudine, in manſionibus ſanctis, tripudiū cum Angelis, diæta in cælo, gloria in honore incomparabili, & perpetuo brauia in Chri-ſto Ieſu Domino noſtro.* Epiphan.

Theodoret. lib. 8. ad Græcos qui eſt de Martyribus. *Si cælum ſedes illorum eſt, qui piè vixerant: hunc profecto finem ſui curſus, & Martyres iam conſequuti ſunt, his enim magis pium eſſe nihil poteſt. Ideoque maiori ſorte meritò perfruuntur Marty-res, qui nunc, & à cunctis latè mortalibus honores ampliſsimos ferunt, & æternis ſunt inſigniti coronis.* Theodoret.

Euſeb. lib. 4. hiſtor. capite 15. ait, *Polycarpum poſt mortē immortalitatis præ-mia adeptum*: At quæ eſt immortalitas præter naturalē animæ, niſi gloria beata? Euſeb.

Damaſcenus Hiſtoria de Barlaam & Ioſaphat in fine: *Vultui Domi-ni nitidè & nudè præſentatur, illiuſq; gloria, iam ante promiſſa ſibi corona, exor-natur.* Damaſc.

Theophil. in 23. Lucæ: *Dicendum eſt, idem eſſe Paradiſum, & regnum cælo-rum: Nam latro eſt in paradiſo, ac regno, alioquin non frueretur perfecta bonorum par-ticipatione.* Theophil.

Oecumenius in 9. ad Hebræos; *Chriſtum non ſolum ingreſſum in cælum, ſed* Oecumen.

etiam

Digitized by Google

etiam ſecum duxiſſe genus humanum, id eſt, ſanctos Patres. At quid eſt ſecum duxiſſe, niſi participes fecisſe gloriæ ſuæ?

Ex Latinis vero Patribus innumeri ſunt, qui hanc veritatem fatentur, ex omnibus tamen præcipuè Gregorius Magnus, quem Græci ipſi maximè venerantur, eam ex profeſſo probat lib. 4. Dialogorum cap. 25.

Idem probatur ex officijs, quæ in Eccleſia Græcorum celebrantur.

DEnique Gennadius Patriarcha, vt ſuprà, ipſos Græcos ex eorum libris preces, pſalmos, ac vitas ſanctorum continẽtibus manifeſtè conuincit. Ipſum tamen audiamus, quia ex teſtimonijs ab ipſo collatis efficax aduerſus Græcos deſumitur argumentum. In fine igitur cap. 4. ſic inquit: *Gennad.* Sed ſubit mihi dicere, etſi durũ vobis videbitur, in magnis profecto nugis aures veſtræ verſantur, magna voce canitis, nihil tamen intelligitis, ſiue potius negligitis, legere enim & non intelligere, dixit quidam ex ſapientibus, eſt negligere: quoniam libri omnes de precibus id continent, Sanctorumque animas in cælo eſſe Damaſcenus, & Theophanes eius rei auctores clara voce clamãt: magnas igitur gratias habere vobis debemus, quia non aut deleſtis, aut ea fraude aliqua in codicibus obliteraſtis, vt quidam ante vos in tractatibus & libris de proceſsione Spiritus ſancti conſcriptis effecerunt; id tamen illis inutiliter ceſsit, nã adhuc libri manent, qui maleficorum audaciam teſtantur: & apud vos perbelle ſeruantur, & quotidie cum vocis modulatione cõcinuntur, Menſtrua, Tirodia, ſermones, Metaphraſes, Quinquagenaria, Verſiculi, Troparia, Idiomela, Contacia, Aecis, ynaxaria, Exapoſtilaria: & ne ſingula enumerem, omnis fere Eccleſiæ noſtræ ſcriptura ita ſentit. Nam Eccleſię Theologi, ac Doctores, Poëtæ, melodique profunda meditatione perpendentes, hoc ſtatuerunt: quaſi ex vno cratere ſapientiæ referto, omnes omnino hauriendo. Idcirco nec diſcordant, nec ſibi contradicunt mutuo, nec diſſentiunt inter ſe.

Sunt modi cantandi in Eccleſia Græcorum.

Vnde igitur exordiemur? à prima die menſis Septembris in Idiomelis D. Simeonis Stylitæ: *Sancta tua anima*, inquit, *Pater Simeon, in ſocietate exultat Angelorũ.* Et in alio: *& cum incorporeis in cælo tripudians.* Rurſus in altero: *cum Angelis Deo aſsiſtens.* Vigeſima octaua eiuſdem menſis de ſancto Cyriaco: *Et nunc Paradiſum incolis in omni lætitia conſtitutus.* Octobris primo de Diuo Romano: *Cum iuſtis intus in diuina gloria inhabitans, oblectationem illam ineffabilem aſpicis. Vides indeſinentes delitias, aſpicis cælorum pulchritudinem, quæ vere eſt amabilis, aſpicis beatiſsime choreas Patriarcharum.* Eodem menſe vigeſimo ſexto,

Digitized by Google

ſexto, de Diuo Demetrio magno Martyre: *Habet quidē tua diuina anima, & immaculata, glorioſe Demetri, cæleſtem pro habitatione Hieruſalem.* Et iterum: *In vltra mundanas ſedes immaculatum ſpiritum tuum, ſapiens Martyr Demetri, Chriſtus Deus recepit.* Et alibi: *Deo aſsiduè aſsiſtēs.* Et rurſus manifeſtius: *Beatitudinis finē es conſequutus Chriſto aſsiſtens, toto corde deprecare.* Et iterum: *Nunc in Chriſti vultum intueris in faciem ô Cyrille, ſpeculis vere confractis, tuo diuino amori iunctus es.* Et rurſus: *Recordare noſtri Pater Baſili, conſubſtantiali Trinitati aſsiſtens.* Alibi: *Et nunc in cælis ſpeculis effractis, Antoni, ſincerè ſanctum inſpicis Trinitatem citra medium congreſſus.*

Et de magno Gregorio, *Partim,* inquit, *victoriæ tuæ coronam recepiſti, partim vero cum Chriſto regnas ſplendidiſsima ex ſanguine purpura indutus, & ſceptro tuorum certaminum ornatus, & corona gloriæ conſpicuus in infinita ſæcula.* Et alibi: *Hodie Martyr de peregrinatione triumphans ad cæleſtia peruenit, & in gloriæ throno offert ſanguinem cælis.* Et in alio: *Inſignis & ſtrenuus Greorgius in ſuo glorioſo certamine ſupernas poteſtates lætificans, & nunc vna cum ipſis exultans.*

In Nona de magno Paulo, Iunij vigeſima nona: *Nunc non in ænigmate, neque in ſpeculo Chriſtus à te conſpicitur, imo in faciem facies aſpicitur, integram tibi diuinitatis gloriam detegens.* Et in alijs: *Pro Chriſto paſsi ò decertatores Martyres, animas in cælo habetis in manu Dei.* Et rurſus: *Tui Chriſte ſacerdotes iuſtitia induti ſancti à ſæculo gaudent, diuinam tuam pulcritudinem clarius intuentes.* Et in alijs; *Nunc non in ænigmate Pater, non in ſpeculo aſpicis lucem numinis omnium principij, facie ad faciem ſapientiſsime, qui & ſplendoris, & viſionis diuinæ dignus effectus es.* Et rurſus: *Cum Angelis tripudias, beate Oneſime, martyrij corona ornatus; refulgenti throno ſaluatoris aſsiſtens.* Et alibi: *Sanctorum ordines, eū qui inter Angelos requieſcit magna voce laudantes, diuinis nunc fruuntur delitijs, & lætantes tripudiant.* Et in alio: *Superintellectuali ſplendore exactorati Sancti, & diuina lætitia ſplendidè repleti, Dij vocamini, vt ei proximi, inter diuinos ſplendores verſantes, & gloriæ ineffabilis radijs illuſtrati.* Et rurſus: *Sacris melodijs celebrentur, quaſi cæleſtis hæredes regni, quaſi incolæ paradiſi.* Et alibi: *Conciues Angelorum.* Et rurſus, *Sanguinis tui pretioſi intinctione Martyr purpuram tibi pretioſam comparaſti: qua indutus cæleſtem regiam verè inhabitas; Deo ſupremo Regi aſsiſtens: Aßiſtere vero ſupremo Regi,* quid aliud per Deum ſignificat, niſi quod ſancti quatenus animę beatitudine perfruūtur? In alijs vero; *Patribus hymnum offeremus, qui ante legem & in lege refulſerunt, & qui ex Virgine genito Domino, & hero recta mēte inſeruierunt, & inacceßibilem lucem hanc adepti ſunt.* Et in alio: *Nunc ò beate intercede apud Deum pro tuo grege.* Et rurſus: *Cæleſte Regnū concupiſti, quo nunc beatiſsime verè frueris.* Et in alio: *Super omnem virtutem poſitus, Pater Antoni, cum Angelis verſaris in Regno cælorum.* Et rurſus: *Dei præco Athanaſi, qui pericula, & perpetuas tentationes ſuſtinuiſti, nunc deliciarum paradiſi dignus es factus, diuinas manſiones conſequutus, incorruptibilis vitæ ligno propinquus, vt iuſtitiæ victor, corona &*

Digitized by Google

diademate cæleſtis regni exornatus, decore conſpicuus & forma præcellẽs. Et rurſus: *Splendidiſsimo & fulgentiſsimo lumine lucidius nunc illuſtratus.* Et rurſus: *Non in ænigmate nũc gloriam, quam à puero concupiſti vide beate Eutychi, imo facie ad faciẽ nunc ſolutis carnis ſpeculis pater noſter.* Et rurſus: *Ex difficilibus anguſtijs & corruptione in amplam & iucundam Paradiſi latitudinem perueniſti, ſanctorum viſurus ſplendidam lucem, & Angelorum choreas Deo aſsiſtentes & inceſſanter clamantes.* Et alibi. *Terra quidem nunc operuit corpora veſtra, cælum vero ò ſancti ſpiritus ſemper fert, throno gloriæ aſsidentes, & cum Angelis exultantes.* Et alibi: *Nunc cælos incolis Martyrum pie ſanctorum & iuſtorum.* Et in alio: *Princeps ſacrorum Eumeni; qui libertatem tibi apud Chriſtum comparaſti, iuxta cuius thronum ſanctæ in gloria aſsiſtis nunc cum angelis ſanctis.* Et rurſus: *Ad tranquillum portum appuliſti, à laboribus requieſcens, & coronatus tripudias in paradiſo, vna cum Chriſti Martyribus. Nicetà diuine omnes merito te glorificamus.* Et rurſus in alio: *Qui à dextra aſsiſtis Trinitati, & immediate verſaris.*

Et in Ode nona Canonis ſancti Ioannis Theologi: *Nunc non in ænigmate ſed facie ad faciem, delitiarum torrentem inſpicere meritus es, pacis flumen, & fontem immortalitatis, qua nunc irrigatus diuinitate perfrueris.* Et Auguſti quarta: *Non amplius in ſpeculo conſpicis ſummum bonorum ò ſancta Martyr, ad faciem aſpicis faciem, iam ſolutis verè, ò Eudocia, imaginibus.* Ecce iam nihil apertius vt mihi videtur, reperitur his quæ à nobis allata ſunt, id eſt facie ad faciem, & nunc diuinitate perfrueris, &c. in paradiſo nunc coronati tripudiant, &c. nunc Dei throno cum ſanctis Angelis aſsiſtunt, quid aliud poſſumus intelligere præterquam quod quatenus animæ perfruuntur, vt antea expoſuimus, & iam euidenter oſtendimus? Quod ſi his non acquieſcitis, & alia ex eiuſdem generis ſcripturis afferemus. In Ode nona ſanctorum Patrum Antiphona ita dicit: *Magnum cultum meriti eſtis caleſtes ſancti, quia Chriſti figuram ſtudioſe imitati eſtis, & nunc vmbra, & carnis operimento depoſito cum facie ad faciem videtis, & maxima meriti eſtis.* Et alibi: *Semper ſuffragaris ijs, qui te laudant, et tum celebrant feſtum Domino aſsiſtens Oneſime, totus refulgens, totus reſplendens, totus cæleſtibus fulgetris coruſcans.* Et alibi: *Inſpicitis Martyres diuinam pulchritudinem manifeſtius et clarius.* Et rurſus: *Vbi ordines Angelorum, vbi iuſtorum populi exultant.* Et in alio: *Et regnum cælorum aperte meriti Trinitatis radijs illuſtrati, ò admiratione digni.* Et rurſus: *Sabba beatiſsime Angelorum æqualis, ſanctorum contubernalis, Prophetarum ſocius, Martyrum, & Apoſtolorum cohæres, lucem non occidentem nunc incolens, cuius diuinis facibus illuſtratus ſummo Principi aſsiſtens, & apertè coruſcans: audiſne? lucem non occidentem dicit: Nam Deus eſt lux non occidens, habitat autem nunc cum Deo: præterea ſummum principium quid ſignificat? Summum enim bonorum, ſummum principium, ſummam pulcritudinem, nil aliud eſt niſi Deus ipſe: hic ei aſsiſtit, & habitat cum eo, quid aliud per Deum denotat, præterquam quod ſancti nunc quatenus animæ perfruuntur? Si vis & alia audire,*

Digitized by Google

iam dicemus. *Et inacceſsibili luce nunc perfruuntur.* Et in alio: *Sanctorum chorus vitæ fontem,& ianuam paradiſi nactus eſt.* Et rurſus: *Et iuſti velut luminaria refulgent.* Et alibi: *Cum terrena certamina perluſtraſſent veri Martyres coronas ſunt conſequuti.* Et rurſus: *Certatores Martyres ac cæli ciues in terra decertantes multos cruciatus pertulerunt,& perfectam in cælis coronam receperunt, vt pro noſtris animabus intercederent.* Et rurſus: *Celeberrimi Martyres vos non terra operuit,ſed cælum excepit, apertæ ſunt vobis portæ paradiſi, & intro profecti lignum vitæ eſtis aſſecuti, apud Chriſtum intercedite.* Vbi ſunt qui dicunt ſanctos non eſſe,ſiue ſanctorum animas nunc in paradiſo non eſſe? Nónne audiunt Damaſcenum dicentem, *Apertæ ſunt vobis portæ paradiſi?* Nónne audiunt, *Introgreſsi?* & non agnoſcunt, *Signum vitæ conſecuti ſunt? & intercedunt pro nobis?* Si igitur neque receperũt, neque intercedunt, neque Chriſtũ vident, neque ipſi aſsiſtunt, neque diuina luce perfruuntur, & vt vno verbo dicam, nemo ex ſanctis, vt ipſi putãt, nunc cum Chriſto eſt vbi ſunt quæ pſallimus? num falſa? Abſit. Vbi *ſpiritus & animæ iuſtorum laudant te Domine?* Et illud: *Diffractis ſpeculis ſancti facie ad faciem Deum videtis.* Si nunc cum Chriſto non ſunt, non receperunt, neque intercedunt. Si verò non intercedunt, cur inuocámus? ſi enim nunc non intercedunt, nunquam intercedent, nam in futuro non eſt interceſsio. Nónne audis illud? Non interceſsione ibi opus eſt dimiſſo cõuentu. Etiam noui Theologi dicunt, peculiariter recipiunt, & Deum in faciem vident, ſed ineffabilia bona, quæ oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, non receperunt adhuc: non enim omnino poſſumus diffiteri ſanctos in præſentia non eſſe cum Chriſto. O inſipientiam: id, vt ego exiſtimo, riſu magis, quam reſponſione dignum eſt: nam paulo ante oſtenſum eſt, hæreſim eſſe hanc abſurdam, argutiolam; nec de ea opus eſt amplius diſputare. Hactenus Gennadius.

Idem rationibus ex Scriptura ſacra deſumptis.

PRima. Deus non eſt ad puniendum pronior, quàm ad remunerãdum: ſed impiorum animæ nunc in inferno torquentur: ergo & iuſtorum ſine macula & reatu ſtatim à morte beantur. Probatur minor Lucæ 16. *Lucæ 16.* epulo damnatus rogat Abraham, vt mittat Lazarum ad fratres ſuos. Reſpondet Abraham, *habent Moyſem & Prophetas.* Atque ſit res geſta ſiue parabola; nec vera, nec veriſimilis eſſet, ſi tantum de tempore futuro poſt reſurrectionem intelligenda veniret: tunc enim non erunt homines in terra: quomodo ergo audient Moyſem & Prophetas? Igitur ſaltẽ erit figura ſtatus damnatorum ilico poſt mortem.

Secunda, Ante Chriſti aduentum Sancti non inuocabantur, poſtea ve-

ro inuocantur à tota Eccleſia Catholica, & ita faciendum docent Patres Græci, & Latini. Ergò non ſunt in limbo, alioquin non differrent ab antiquo ſtatu. At non poteſt dici vbi ſint poſt limbum, niſi in paradiſo, igitur in eo ſunt.

Tertia. Ante Chriſtum mors deflebatur ſanctorum, poſt, cum lætitia celebratur: ad quid hoc, niſi quia tunc mori miſeria erat, nunc vero felicitas?

Leuit. 19. Quarta. Non eſt æquum mercedem retineri, cùm debetur, & reddi poteſt, Leuit. 19. *Non morabitur apud te opus mercenarij tui vſque mane*: At poſt mortem debetur Sanctis vita æterna, & nihil eſt quod impediat reddi: ſunt enim ſine reatu, & macula, ac ianua cęlorum eſt aperta per Chriſtũ. Igitur cum Deus ſit maximè iuſtus, eam ſtatim reddit.

Quinta. Non conuenit vt affligantur, qui nullum habent reatum, aut peccatum, cuiuſmodi ſunt ſancti. At ſpes quæ differtur affligit animam. Ergo non differtur ſatiari in Sanctis.

CAPVT VII.

De vnione Græcorum facta in Concilio Florentino.

DEnique ad Græcorum errores conuincendos, inter alia nullum forſan inueniemus efficacius argumentum, quàm ſi in medium producamus Bullam vnionis inter ipſos & Latinos in Concilio Florentino ſub Eugenio Papa IV. celebrato: vbi anno ſalutis 1438. Ioannes Palæologus ipſorum Imperator, Patriarcha Conſtantinopolitanus, & ceteri ex omni Græcia viri grauiſsimi Latinis dexteram dedere: vbi retractatis ſiue correctis ſententijs & erroribus Primatum Romani Pontificis inter alia, in eo Concilio agnouerunt: non vi coacti, non muneribus allecti, nõ numero ſuffragiorum à Latinis victi aut ſuperati, ſed ſua ſponte & voluntate ducti, neque alio modo oppreſſi (erant enim ipſi ſub protectione proprij Imperatoris nempe Palæologi qui prædicto Concilio adfuit) ſequentes articulos in Bulla vnionis relatos ſimul cum Eccleſia Catholica confeſſi ſunt. Et ne quis ſuſpicetur tantum in Latinorum hiſtorijs aut libris id conſcriptum haberi; legat hiſtorias Græcorum, præcipuè Georgium Pachimerium lib. 5. hiſtoriarum, vbi refert capita pacis Græcorum cum Latinis. Videndus eſt etiam Leonicus Chalcondylas rerum Turcicarum lib. 1. & Iacobus Nauarchus Ondiſchotanus in Epiſtola Aſiatica: qui omnes vnionis factæ in dicto Concilio meminere, vt latiùs refert

P. Azorius

Digitized by Google

P. Azorius 2. Tom. Inſtitut. Moral. lib. 4. cap. 15.

Inſuper adde hanc Græcorum confeſsionem non ſubitò, non verbo tantum factam eſſe, ſed potius poſt diuturnam deliberationem & ſingulorum ſubſcriptionibus adiunctis, vt infra patebit, vno excepto Epiſcopo Marco Epheſino, & ſigillo Imperatoris fuiſſe confirmatam: aderant quoque Vicarij trium Patriarcharum, Alexandrini, Antiocheni, Hieroſolymitani, ac denique Legati Patriarchæ Armenorum ſuperuenerunt, & cum Eccleſia Catholica ſeſe coniunxerunt, & ab Eugenio IV. fidei regulam acceperunt, qua confeſsi ſunt ſe tenere, quicquid tenet & docet Romana Eccleſia. Literæ autem vnionis habentur in fine Seſſ. vltimæ Concilij Florentini in hæc verba.

Sanctæ vnionis factæ in Concilio Florentino inter Patres Græcos & Latinos literæ.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam; Conſentiente ad infra ſcripta chariſsimo filio noſtro Ioanne Palæologo Romanorum Imperatore illuſtri, & loca tenentibus Venerabilium fratrum noſtrorum Patriarcharũ, & ceteris Orientalem Eccleſiam repræſentantibus. Lætentur cæli et exultet terra: ſublatus eſt enim de medio paries qui Occidentalem Orientalemq; diuidebat Eccleſiam, et pax atque concordia redijt illo angulari lapide Chriſto, qui fecit vtraq; vnũ; vinculo fortiſsimo charitatis et pacis, vnumq; iungente parietem, et perpetuæ vnitatis fœdere copulante ac continente, poſtquam longam mæroris nebulam, et diſsidij diuturni atram, ingratamq; caliginem ſerenum omnibus vnionis optatæ iubar illuxit. Gaudeat et Mater Eccleſia, quod filios ſuos hactenus inuicem diſsidentes, iam videt in vnitatem pacemq; rediiſſe, et quod antea in eorum ſeparatione amariſsimè flebat, ex ipſorum modo mira concordia, cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat. Cuncti gratulentur fideles vbiq; per orbem, et qui Chriſtiano cenſentur nomine, matri Eccleſiæ Catholicæ collætentur. Ecce enim Occidentales Orientaleſq; Patres, poſt longiſsimum diſſentionis atque diſcordiæ tempus, ſe maris ac terræ periculis exponentes, omnibuſq; ſuperatis laboribus ad hoc ſacrum Oecumenicum Concilium deſiderio ſacratiſsimæ vnionis, & antiquæ charitatis reintegrandæ gratia, læti alacreſq; conuenerunt, & intentione ſua nequaquam fruſtrati ſunt. Poſt longam enim laborioſamq; indaginem, tandem Spiritus ſancti clementia, ipſam optatiſsimam ſanctiſsimamque vnionem conſecuti ſunt. Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficijs gratias referre ſufficiat? Quis autem diuinæ miſerationis diuitias non obſtupeſcat? cuiuſue ferreum pectus tanta ſupernæ pietatis magnitudo non molliat? Sunt iſta prorſus diuina opera, non humanæ fragilitatis inuenta, atque ideo eximia cum veneratione ſuſcipienda, & diuinis laudibus proſequẽda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, Chriſte,

fons miſericordiarũ, qui tantũ boni ſponſæ tuæ Catholicæ Eccleſiæ contuliſti, atque in generatione noſtra tuæ pietatis miracula demonſtraſti, vt enarrarent omnes mirabilia tua. Magnum ſiquidem diuinumque munus nobis Deus largitus eſt, oculiſque noſtris vidimus quod ante nos multi cum valde cupierint, aſpicere nequiuerint. Conuenientes enim Latini & Græci in hac ſacroſancta Oecumenica ſynodo, magno ſtudio inuicem vſi ſunt, vt inter alia etiam articulus ille de diuina Spiritus ſancti proceſsione ſumma cum diligentia & aſsidua inquiſitione diſcuteretur. Prolatis vero teſtimonijs ex diuinis ſcripturis, plurimiſque authoritatibus Sanctorum Doctorum Orientalium & Occidentalium, aliquibus quidem ex Patre & Filio, quibuſdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum ſanctum, & ad eandem intelligentiam aſpicientibus omnibus ſub diuerſis vocabulis. Græci quidem aſſeruerunt, quod id quod dicunt Spiritum ſanctum ex Patre procedere, non hac mente proferrent, vt excludant filium, ſed quia eis videbatur, (vt aiunt) Latinos aſſerere Spiritum ſanctum ex Patre Filioq́; procedere, tanquam ex duobus principijs & duabus ſpirationibus ideo abſtinuerunt à dicendo quod Spiritus ſanctus ex Patre procedat, & Filio. Latini verò affirmauerunt, non ſe hac mente dicere Spiritum ſanctum ex Filioq́; procedere, vt excludant Patrem, quin ſit fons ac principium totius Deitatis, Filij ſcilicet & Spiritus ſancti, aut quod id quod Spiritus ſanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, ſiue quod duo ponant eſſe principia, ſeu duas ſpirationes, ſed vt vnum tantum aſſerunt eſſe principium, vnicamq́; ſpirationem Spiritus ſancti, prout hactenus aſſeruerunt, & cum ex his omnibus vnus & idem eliciatur veritatis ſenſus, tandem in infraſcriptam ſanctam, Deo amabilem, eodem ſenſu, eademq́; mente vnionem vnanimiter omnes concordarunt & conſenſerunt. In nomine igitur Sanctæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus ſancti hoc ſacro vniuerſali approbante Florentino Concilio definiuimus, vt hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur & ſuſcipiatur, ſicque omnes profiteantur, qui Spiritus ſanctus ex Patre & Filio æternaliter eſt, et eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & Filio, et ex vtroque æternaliter, tanquam ab vno principio & vnica ſpiratione procedit: declarantes quod id quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc ſignificetur, filium quoque eſſe ſecundum Græcos quidem cauſam, ſecundum Latinos vero principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti, ſicut & Patrem, hoc ipſum quod Spiritus ſanctus procedit ex Filio ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus eſt. Definimus inſuper explicationem verborum illorum, Filioq́;, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſsitate, licitè ac rationabiliter ſymbolo fuiſſe appoſitum.

Item in azymo ſiue fermentato pane triticeo, corpus Chriſti veraciter confici, Sacerdoteſque in altero ipſum Domini corpus conficere debere, vnumquemque ſcilicet iuxta ſuæ Eccleſiæ ſiue Occidentalis ſiue Orientalis conſuetudinem. Item ſi verè pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſ-

ſis

ſis ſatisfecerint, & omiſſis, eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari, & vt à pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta: illorumque animas quæ poſt baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiã quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus (prout ſuperius dictum eſt) ſunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum & vnum, ſicuti eſt, meritorum tamen diuerſitate, alium alio perfectius. Illorum autem animas qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Item definimus ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, et verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem & Doctorem exiſtere, & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis Oecumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus continetur. Renouantes inſuper ordinem traditum in Canonibus, ceterorum venerabilium Patriarcharum, vt Patriarcha Conſtantinopolitanus ſecundus ſit poſt ſanctiſsimum Romanum Pontificem, tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hieroſolymitanus, ſaluis videlicet priuilegijs omnibus & iuribus eorum. Datum Florentiæ in ſeſsione publica ſynodali ſolenniter in Eccleſia maiori celebrata, Anno incarnationis Dominicæ 1439. pridie nonas Iulij Pontificatus noſtri Anno nono.

Subſcriptiones Imperatoris, ac Orientalium Patrum, qui in Synodo aderant.

EGo Ioannes Palæologus fidelis in Chriſto Rex & Imperator Romanorũ, ſubſcripſi. Ego Antonius humilis Metropolita Heraclienſis, & Conſiliarius Edeſſenorum, totius Thraciæ & Macedoniæ Pontifex, & Philothei ſanctiſsimi Patriarchæ, & Sedis Apoſtolicæ Alexandrinæ locum tenens ſubſcripſi. Ego Gregorius Protoſingelus Confeſſor ſpiritualis, ac Sedis Apoſtolicæ Alexandriæ & eius Domini Patriarchæ locum tenens, ſubſcripſi. Ego Iſidorus Metropolita Syriæ & totius Rhoſi, ac Domini Dorothei Patriarchæ Antiocheni, & eius Sedis Apoſtolicæ locum tenens, ſubſcripſi. Ego Doſitheus humilis Metropolita Mopſueſtiæ, & Ioachimi ſãctiſsimi Patriarchæ Hieroſolymitani, ac eius Apoſtolicæ Sedis locum tenens, ſubſcripſi. Ego Metrophanes humilis Metropolita Cyzici, ac locum tenens Ancyrenſis ſubſcripſi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Trapezunden. ac locum tenens Cæſarien. Antiſtitis, ſubſcripſi. Ego Beſſarion diuina miſe-

ratione Archiepiſcopus Nicænus, ac locum tenens Sardenſis Præſulis, ſubſcripſi. Ego Macharius humilis Metropolita Nicomediæ ſubſcripſi. Ego Ignatius humilis Metropolita Toronæ ac locum tenens Nicomedienſis Antiſtitis me ſubſcripſi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Mitylenenſis ac locum tenens Sidenſis Pontificis me ſubſcripſi. Ego Damianus humilis Metropolita Muldoblachienſis, ac locum tenens Sebaſtien. Præſulis ſubſcripſi. Ego Ioſeph humilis Metropolita Amaſienſis ſubſcripſi. Ego Nathanael humilis Metropolita Coloſſenſis, ac Inſularum Cycladum ſubſcripſi. Ego Gennadius humilis Metropolita Gannenſis ſubſcripſi. Ego Matthæus humilis Metropolita Melitenenſis ſubſcripſi. Ego Doſitheus humilis Metropolita Dramenſis ſubſcripſi. Ego Sophronius humilis Metropolita Anchialenſis ſubſcripſi. Ego Beſſarion Archiepiſcopus Nicænus mãdato ac nomine Emanuelis Diaconi ac magni Sacellarij Chryſocuchi vulgo nuncupati, qui eadem nobiſcum ſenſit, ſubſcripſi. Ego Theodorus Zanthopulus Diaconus, & magnus Sacriſta ſubſcripſi. Ego Michael Balſamorũ Archidiaconus, & magnus Bibliothecarius ſubſcripſi. Ego Silueſter Syropulus, Diaconus Eccleſiarches, ac iuris ſeruator ſubſcripſi. Ego Gregorius Protecdicus Diaconus Cappadocus, ſubſcripſi. Ego Conſtantinus Archiepiſcopus, ac locum tenens Muldoblachienſis Præſulis, ſubſcripſi. Ego Eccleſiarches venerandæ manſionis, & ſanctæ Baſilicæ magnæ Lauræ Montis ſancti, ac ipſius manſionis locum tenens ſubſcripſi. Ego Athanaſius olim Abbas circumſpectè ſubſcripſi. Ego Gerontius Abbas ſanctæ manſionis omnipotentis, ſubſcripſi. Ego Germanus olim Abbas ſancti Blaſij, ſubſcripſi. Ego Pachumius Confeſſor ac Abbas ſancti Pauli ſubſcripſi.

CAPVT VIII.

An propter ſupradictos errores Græci ſint cenſendi hæretici, an tantum ſchiſmatici?

Schiſmatis & hæreſios diſcrimen.

PRimò ſtatuendum eſt ſchiſma ab hæreſi differre in hoc, quod hæreſis ſit dogma fidei contrarium, ſchiſma verò ſit crimen, quo quis ab vnitate Eccleſiæ recedit, ac proinde hæreſis eſt contraria fidei, non tamen ſchiſma, ſed tantum Eccleſiæ vnitati: ita docet B. Hieronymus, vt refertur 24. quæſt. 3. c. in hæreſim, & D. Auguſtinus lib. 20. contra Fauſtum, & alij Patres: vt ſi quis confiteatur eſſe oportere in Eccleſia vnum caput vniuerſale, ſed fateatur hunc, vel illum, videlicet Ioannem aut Petrum non eſſe verum & legitimum caput Eccleſiæ, diceretur ſchiſmaticus, non tamen hæreticus.

Schiſmatici extra Eccleſiam.

Secundò ſupponendum eſt ſchiſmaticos, quamuis hæretici non ſint, non eſſe membra Eccleſiæ, & extra illam eſſe: nam ſi Eccleſiam accipiamus,

mus, vt eſt fidelium congregatio ſub vno capite nempe Chriſto Domino, & eius in terris Vicario Romano Pontifice viuentium, ſchiſmatici ſicut & hæretici extra Eccleſiam ſunt, quia ſicut hæreſis ſeparat & diuidit hæreticos ab Eccleſia, ita ſchiſma diuidit, & ſeparat ſchiſmaticos à capite & vnitate Eccleſiæ: ac ideo iure extra Eccleſiam eſſe dicitur, qui ab Eccleſiæ vnitate & communione recedit.

Prima Propoſitio. Græci ab Eccleſia Romana ſunt ſeparati & ſchiſmate diuiſi. Nam, vt D. Antonin. tertia parte hiſtoriarum tit. 22. c. 13. §. 1. & 2. ſcribit, præcipuas Orientis Eccleſias, & maximè Conſtantinopolitanam duodecies ab Eccleſiæ Romanæ Sede & poteſtate ſe ipſas ſubtraxiſſe: & certè publicè & apertè ter Græci ad Eccleſiæ Romanæ vnitatem rediere; ſcilicet in Concilio Lateranenſi ſub Innoc. tertio, Lugdunenſi ſub Gregorio decimo, Florentino ſub Eugenio quarto. Poſtea verò ad ſchiſma reuerſi, ac proinde excommunicati permanſere, excommunicatione maiori, qua omnes ſchiſmatici in Bulla Cœnæ Domini feriuntur. Et ideo ab Eccleſia Latina & Catholica diuiſi in ſtatu damnationis æternæ verſantur. Nam vt benè D. Auguſtin. de fide ad Petrum cap. 38. *Firmiſsimè tene, & nullatenus dubites, non ſolum omnes paganos, ſed etiam omnes Iudæos, hæreticos, atque ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam Catholicam præſentem finiunt vitã, in ignem æternum ituros.* Et c. 39. vbi ſupra ait: *Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum vel ſchiſmaticum, ſi Eccleſiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, etiamſi proximi nomine vitam fuderit, non poſſe ſaluari.*

Græci ſchiſmatici.

S. Auguſt.

Præcipua tamen difficultas eſt, An Græci non ſolum ſchiſmatici, ſed hæretici ſint cenſendi. Nam D. Tho. in Opuſc. 1. cap. 32. aſſerit, *Non minus ſolui Ieſum ab his, qui Spiritum ſanctũ aſſerũt à Patre & Filio non procedere, quàm ſolũi tentatum ſit ab Ario & Macedonio, Neſtorio, & eiuſmodi alijs*: ſed qui ſoluit Ieſum non ſolum eſt hæreticus, vt ipſe D. Thomas ex Ioan. Apoſtolo docet, ſed & Antichriſtus: igitur Græci non ſolum ſchiſmatici, ſed hæretici iudicandi ſunt. His tamen non obſtantibus alij opinantur Græcos tantũ eſſe ſchiſmaticos: ita ex iunioribus docet Pater Azorius 1. primæ Inſtit. Moral. lib. 8. c. 20. q. 10. Quare meritò ab Eccleſia Catholica non hæretici, ſed ſchiſmatici cenſentur & appellantur: ita apertè inſinuat D. Bernardus in Epiſtola ad Eugenium lib. 3. *Ego addo*, inquit, *de pertinacia Græcorũ, qui nobiſcũ ſunt, & non ſunt: iuncti fide, pace diuiſi, quamquã & in fide ipſa claudicauerint à rectis ſemitis.* Idem apertè tenet D. Thom. Opuſc. 2. vbi docet Patres Græcos in Catholico ſenſu eſſe exponendos. Ratio huius opinionis eſt, quoniã, vt prædictus auctor docet, in prædictis fidei articulis, de quibus Græci accuſantur ab aliquibus vt hæretici, potius nomine, quàm re ab Eccleſia Romana diſsident. In primis inficiantur illi Spiritum ſanctũ à Patre Filioque procedere, vt in Bulla vnionis Eugenij IV. dicitur,

D. Thom.

Græci, ſchiſmatici tantum non hæretici.

Azorius.

D. Bernard.

Digitized by Google

exiſtimãtes Latinos ſentire à Patre Filioque procedere tamquam à duobus principijs, cùm tamẽ Latina doceat Eccleſia procedere à duabus perſonis tamquam ab vno principio & ſpiratore, quare Græci vt vnũ principium ſignificent, dicunt Spiritum ſanctum à Patre per Filium procedere ab omni æternitate. Nec diffitentur omnino Romanum Pontificem Petri ſucceſſorem in Eccleſia Primatum à Chriſto Domino accepiſſe, ſed nihilominus dicunt totam Eccleſiam in generali Synodo coacta, maiorem poteſtatem habere in rebus fidei, & ceteris, quæ ad generalem Eccleſiæ ſtatum pertinent, definiendis. Quæ fuit etiam ſententia Gerſonis, & Pariſienſium Theologorum, nondum ab Eccleſia tamquam hæretica generali decreto damnata.

Præterea Græci purgatorium ignem non prorſus de medio tollunt, vt ipſi clarè fatentur Seſſ. vltima Concilij Florentini, imò affirmant ſe perpetuò purgatorium agnouiſſe, (verè enim ſacrificia & preces offerunt Deo pro mortuis, non beatis certè, neque damnatis ad inferos, quod planè eſſet abſurdum, & impium, ergò pro his qui cum fide & pietate hinc diſceſſerunt, ſed nondum plenè pœnas peccatorum debitas perſoluerũt) ſed ſolum id inficiari videntur certam ignis corporei pænam, de quo nihil eſt de fide determinatum ab Eccleſia, vt optimè docet Bellar. lib. 2. de Purgat. cap. 10. Quicquid autem ſit, de his & alijs fidei articulis, in quibus multi Græci & alij Orientales mala fide errant, & proinde hæretici ſint, Græcos tamen non hæreticos, ſed ſchiſmaticos appellamus, quia morem loquendi priſtinum retinemus.

DE

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM,

LIBRI VI. PARS II.

De iuuandis Græcis, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem Catholicam alliciantur.

CAPVT I.

De cauſis præcipuis vnionem Græcorum cum Eccleſia Catholica impedientibus.

IN PRIMIS ſcire neceſſarium eſt præcipuas cauſas, quæ vnionem Græcorum cum Eccleſia Catholica impediant, vt his cognitis, & patentibus, facilior ſit via ad eas remouendas. Cauſæ igitur, cur inter Græcos & Latinos tanta ſint in Religione diſsidia, latiſsimè numerantur à Poſſeuino Tom. 1. lib. 6. à cap. 2. per plura capita. Nos tamen breuitati conſulentes, ex eodem auctore præcipuas tantum recenſebimus.

Cauſa diſsidiorum inter Græcos & Latinos.

Prima cauſa & veluti radix referri poteſt, ad collapſas, quæ olim in Græcia floruerunt, Academias, & cum eis omnes literarum diſciplinas, quæ modò reſtitui vix ſine magno periculo poſſe videntur. dum alienam Græci in Oriente dominationem ac iugum patiuntur. Re tamen attentè conſiderata haud tantum imminet à Turcis periculum, quantum fortaſſe prima fronte apparet. Nam Turcæ vt experientia conſtat, librum cuique relinquũt, vt quam velit Religionem teneat, modò aduerſus Mahometē ſectam nihil dicatur. Vnde cùm ſolidæ pietati nihil ſit inacceſſum neque difficile, dum ſeriò nihil aliud quàm Chriſtus, & eius gloria quæratur, prædictum impedimentum poterit ſuperari.

Secunda cauſa referri poteſt ad remiſsiorem eorum curam, à quibus etiam inter populos Latini ritus Græci iuuari potuiſſent, atque ad pietatem accendi. In qua etiam re forte plurimum à noſtris peccatum fuit:

Nam ſicut perfecta charitas magnos præ ſe fert ſtimulos ad pietatem, ita cum hæc refrigeſcit, non ſolum ſibi verum etiam ceteris obeſt.

Tertia referri poteſt, quia aliquando à Latinis non omnino verè, vel ſaltem ea qua inter Chriſtianos decet charitate aliqua fuerunt Græcis obiecta, quibus eorum animi commoti, erga Latinos male fuerunt affecti. Nam vt conſtat ex ſupradictis multi errores illis ab auctoribus imponuntur, quibus non ſunt maculati.

Quarta accedat, falſati codices Græci Patrum, quos aliqui ex ipſis etiam nunc verſant. Nam vt omittam nunc antiquiora, (quæ hiſtorias legenti nequaquam erunt abſcondita) ſuppoſitoſque Generalibus Synodis quaterniones falſos, exceptis veris: (ſicuti etiā Florētina Synodus monſtrauit) verſantur quotidie inter Græcorum ſacerdotum manus ac publicè populis recitantur libri, in quibus pleraque falſa ſunt. & hac viri inter ipſos perdocti, & graues ingenuè fatentur, hacque occaſione Conſtantinopolitano Patriarchæ ſcripſerunt, vt emendati prælo darentur: ſic enim aiebant futurum vt plebs ſenſim deſſueſceret ab erroribus ijs, quibus ingenia quoque ſacerdotum peruertuntur.

Accedunt etiam errores in Græcorum Rituali ſparſi, & à Nicephoro Xantopolo in Latinam Eccleſiam peſsimè affecto, ab hinc ducentis annis diſſeminati. Ex quo fit vt populi prędictos errores videntes, odio cōtra Eccleſiam foueant, exiſtimantes vera eſſe quæ ibi referuntur: quæ maledicta, præterquam quod non decebat vt inter officia diuina recitarentur, ad nihil aliud valent, quàm ad Græcorum odia contra Eccleſiam renouanda: quale eſt illud, in quo ad verſiculum Pſal. 96. alludens, *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia*, inquit: *Confundantur omnes qui adorant Azyma.*

Quinta cauſa diſsidij Gręcorum credi poteſt ſpecies auſterioris vitæ, quę in eorū Hyeromonachis, Metropolitis, Archiepiſcopis atq; Epiſcopis frequenter cernitur. Hęc igitur auſterioris vitę ratio Latinos contemnēdi prębuit occaſionem non conſiderando quamplurimos Monachorum ordines etiam in Eccleſia Latina reperiri, qui in hac palęſtra ſe exerceant, quorum Gręci monendi ſunt, non in corporis maceratione, ſed in charicate, fide, & ſpe, humilitate, & patientia cæteriſque interioribus virtutibus iuſtitiam Chriſtianam potiſsimum conſiſtere.

Sexta, forſan & vna ex pręcipuis Gręcorum cæcitatis & errorū cauſa referri poteſt, ad nuptias, quibus Sacerdotes Græci gaudent, neq; ſine ipſis ad Sacerdotium accedunt, niſi fuerint Monachi. Nam quamuis Gręcis à ſummis Pontificibus id ſit conceſſum, adhuc tamen re hac optimè expēſa, credendum eſt, non minimam hanc fuiſſe cauſam, cur Deus Orientem Chriſtianę fidei hoſtibus ſubiecerit. Nam cum diuina myſteria, & pręſertim

tim

tim ſanctiſsimę Euchariſtię tractatio,ſummam animi puritatẽ requirat, quę vt plurimum cum corporis continentia & caſtitate coniuncta eſt, nõ mirum ſi hęc defecerit in Gręcis,quod Deus eos non ſolum corporalibus ſupplicijs ſed etiam ſpiritualibus puniat.

Septima cauſa eſt,defectus doctrinę:doctrinę autem defectum primò intelligimus ipſius linguę Gręcę ignorantiam:ſunt enim pauciſsimi inter Gręcos,qui Grammaticam Gręcam nouerint.Secũdo defectum doctrinę appellamus,non intelligere intimas ſuorum errorum cauſas & fomẽta , neque Synodorũ & Patrum,& quod caput eſt,diuinæ Scripturæ exactam notitiam non habere.Tertiò doctrinæ defectus etiam dicitur carentia optimorum auctorum,qui Græcis maximè prodeſſe poterant . Vſus autem meliorum auctorum hic erit,vt primo antiquiores & emendatiores tractentur: vt Athanaſius,Gregorius,Baſilius,Chryſoſtomus, Cyrillus Hieroſolymitanus,& Alexandrinus,& alij fide & pietate celebres: & ſecundo loco alij,qui contra eorum errores ſcripſerunt,de quibus ſuprà mentionem fecimus.Quartò, defectus doctrinæ reduci debet ad Latinorum ſtudium,qui eos in defectu inſtruere, & admonere deberent,& tamen id fecerunt:vel ad illos qui aliquando ad iuuandos Græcos miſsi, vitæ exemplo morumque prauitate,eorum vnioni maximo impedimẽto fuerunt;cum magis deſtruat vnus,quàm plures ædificent.Vtinam hæc eſſet vna,vel ſaltem in hac re principalis cura operarios efformandi,qui ſelecti ex Religioſorum ordinibus,probatiſsimæ virtutis & vitæ, in vineã Domini mitterentur.

Vltima cauſa eſt,præmiorum tenuitas , quibus etiam Græci deberent inuitari & foueri : nam ſi humana mens ita eſſet pura,vt cæleſtibus tantũ præmijs inhiaret illiſque contenta eſſet,non opus foret vt alijs calcaribus ſtimularentur ad bonum.At quando ipſe Dominus in veteri lege terram promiſsionis & in noua cẽtuplum pro vno promiſit his qui illum ſequerentur,optimè nouerat imbecillioribus opus eſſe præmio inuitari , vt ad virtutem amplectendam trahantur.His veluti Græciæ errorum patentibus radicibus,iungi poſſunt aliæ etiam rationes occultæ,& internæ , vt ſunt Græcorum animi elatio,morum corruptio,otium,& affectata veritatis ignoratio.

Omnes igitur iſtæ cauſæ ſiue impedimenta contrarijs cauſis expellenda ſunt,& oratione continua hæc maceria quæ diuidit Græcos à Latinis tollenda eſt: nam cum fides ſit donum Dei,hoc inprimis enixè à Deo petendum,qui ſapientiam dat abundanter petentibus,& non improperat; adhibenda ſunt etiam alia media,de quibus reſtat, t breuiter dicamus.

CAPVT II.

De ratione agendi cum Græcis.

Tres claſſes Græcorum ſchiſmaticorum.

Ratio agendi cum Græcis ad tria capita referri poteſt, vt optimè aduertit Poſſeuin. vt ſupra c. 24. vel ad conciones populis, vel ad diſputationes cum eis habendas, vel ad alumnos inſtituendos. Tres etiam ſunt claſſes eorum, qui Græcorum ſectantur ritum & dogmata. Prima rudiũ, qualis eſt ruſticorum & plebis. Secunda eorum qui licet docti nõ ſint, nec litterati, rerum tamen experientia, & lectione fortè aliquorum librorum aliquid lucis ſunt aſſecuti; vt hinc Romanæ Eccleſiæ ſplendorẽ & maieſtatem, illinc Græciæ ærumnas & calamitates, caſumque Orientalis imperij ſub Turcarum tirannidem, hinc etiam Sacramẽtorum apud Latinos cultum, illinc apud ipſos rerum diuinarum contemptum cernentes in eam ſententiam venerint, Deum Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, & non Orientali eſſe propitium. Tertia claſsis eorum eſt, qui licet vſu, & aliqua rerum experientia ſint præditi, odio tamen ducti in Latinos, (quod ex praua conſuetudine inueteratum facilè fouetur à dæmone) controuerſias (inuitis eorum Epiſcopis & prudentioribus) ſerunt, ac frequenter neſcientes quid dicant, aut quid velint Græcam cum Romana Eccleſia conferentes, ſuos ritus & Sacerdotes noſtris anteponunt, ac deniquè ſua vſque ad cælum extollunt, noſtra verò vſque ad inferos deprimunt.

De controuerſijs cum Græcis parcè agendum.

Cum his igitur ſi de ea parte, quæ ad controuerſias attinet, agamus, (ex concilio & experientia Græcorum Catholicorum) præſtare puto; vt à Miniſtris, qui inter eos conuerſantur, de conuerſijs nihil publicè, imò nec in particulari ſaltem in initio dicatur: niſi vbi commodiſsima ſeſe offerret occaſio. Quare oportet vt de amplectendis virtutibus, & fugiendis vitijs, cum eis agatur: nempe de peccatorum expiatione, virtute pœnitẽtię, de ſtudio orationis mentalis, & alijs exercitijs, de mortificandis & extirpandis paſsionibus, de virtutum pulcritudine, de peccatorum fęditate, de charitate erga Deum & proximos & de alijs de quibus nulla quęſtio eſt nec differentia. Controuerſia verò de rebus fidei in alterum tempus reſeruãda erit, nimirũ, cũ feruor contentionis videbitur reſediſſe, atque animis ad virtutem excitatis via ad meliores progreſſus videbitur parari. Ac denique, vt vno verbo dicam, voluntatis arcem ante intellectũ bonus Chriſti miles lucrari ſtudeat.

In concionibus etiam populo habendis (vt viri etiam Gręci Catholici, & pij

& pij ſentiunt) nihil de controuerſijs publicè proponatur, niſi commodiſsima oblata occaſione. Quare qui vbi vterque ritus tam Græcus quàm Latinus viget, concionaretur; ita ſe gerat, quaſi loca illa omnia eſſent tãquam vnius labij populi, ſine factionibus aut ſectis, verum in peccatis iacentis ad inſtar reliquorum per orbem paſsim hominum, qui cum ſit ad pœnitentiam ex peccatorum ſomno excitandus, purgatoria vt aiunt via, potius quam illuminatiua iuuandus eſt: hoc eſt incipiendum ſcilicet eſſe, à peccatorum contritione, lacrymis & à deteſtatione vitiorum, à cognitione ſui, à timore Dei, quibus cum perſuaſum ſit vt vitam corrigant, facilius quàm per diſputationes ad Eccleſię vnitatem adducuntur.

Sed dices, Nunquam ergo de controuerſijs erit agendum? Reſpondeo nonnunquam erit, ſed parcè & oportunè, & cùm ex ea fructus ſperatur: & tunc, vt optimè Poſſeuin. cap. 24. non de omnibus illis quinque, quę olim pręcipuę fuerunt, diſsidię cauſis. Nam de Azymo quęſtio vix in Creta, & in alijs Orientis regionibus agietur, quare vel extincta penitus, vel certè ſopita videtur. Quocirca qui hac de re loqueretur, rem iam obliuioni traditam, cum ſcandalo in dubium reuocaret. Proceſsio Spiritus ſancti à Patre & filio intelligitur à paucißimis: quare quæſtionem hãc mouere, nihil aliud erit quàm dormientem ad peius forſan excitare, & harum rerum ignorantem, ad curioſa inueſtiganda, (& forte ſine ſpe fructus, aut quod probabilius eſt cum periculo vt partem veritati aduerſantem amplectatur) excitare. *De quibus controuerſijs ſit agendum.*

Reliquæ verò quæſtiones, vt ſunt de viſione beatorum, de igne Purgatorij exagitari poſſunt: nã de his facilè cum Latinis conueniunt. Primatus verò Pontificis Romani difficulter eis perſuadetur: de quo oblata occaſione agendum eſt.

De prædictis igitur quæſtionibus, ſi quando ſermo habendus eſt, non in ea re tota inſumenda eſt concio, nec modo ſcholaſtico agendum, ſed alliciendæ ſunt ad veritatem fidei audientium mentes, tum exemplis, tũ Scripturæ & Patrum auctoritate: qui docendi modus iucundè & cum laude docentis à Græcis excipitur. Frequens tamen harum rerum ſermocinatio ſuſpicionem eis inijcere ſolet, quaſi eos capere taliter quis vellet: quare cautè & prudenter agendum eſt.

Illud tamen inprimis animaduertẽdum eſt, maximè ſi cum Ruthenis, alijſque ſchiſmaticis rudioribus negotium habeatur, vt optimè etiã notauit Poſſeuin. in ſua Moſcouia, quod cũ maior populi pars ignoret quid Schiſma ſit, nec habuerint, qui, propter dogmata quæ credunt, eos à recta fide alienos eſſe oſtenderit, ſi quis Catholicus ſacerdos ad eos acceſſerit, vereri fortaſſe poterit, (maximè cum veritatem fidei proponendi non pateat aditus, vel ſi pateat, non ſperatur fructus) an illis inijcere de eorum

ſchiſmate

ſchiſmate ſcrupulum debeat rudioribus,forſan alias in ſua ſimplicitate ſaluandis: quare res periculi plena videtur,ſi quis huiuſmodi aliquid tentaret,præſertim quia niſi hoc ex voto ſuccederet, maiores poſſet parere difficultates.

Quomodo & cum quibus de fidei controuerſijs agere liceat. Quare ex ſuperioribus id colligi oportet,nempe cum tribus illis claſsibus Græcorum,videlicet cum ſimplicioribus ſine diſputationum ſtrepitu de virtutibus inſectandis, vitijſque fugiendis agendum:cum proteruis nunquam niſi magna & ineuitabili ex cauſa diſputandum, oblata verò occaſione alijs medijs ſunt alliciendi:cum mediocribus verò,qui res noſtras melius conſiderant, oblata occaſione veritas fidei eſt oſtendenda, tum in concionibus, tum particularibus diſputationibus,ita tamen vt omnia prudentia dictante oportunè fiant.

In diſputationibus autem cũ doctioribus,atque Græcorũ melioribus, à Primatu Romani Pontificis initium ſumendum eſt; & id potiſsimum curandum, vt membra cum capite vniantur,in quę deinceps defluat vigor ille,qui faciat vt omnes ſimus in animas viuentes & vnanimes in domo Domini,eodem pane paſcamur, & eodem fonte potemur.

Inter alia verò media quę ad ſchiſmaticorum vnionem conducerent, illud eſſet non contemnendum,vt libri per totam illam prouinciam diſſeminarentur,ad pietatem potius,quàm ad dogmata defendenda Græcorum lingua conſcripti:ex quibus ſine dubio fructus ſequeretur vberrimus:quales ſunt Florẽtina & Tridentina ſynodus,quę ſunt Græcè editę, quę Græcis Sacerdotibus & alijs dono eſſent concedendę. Libri etiam alij,ſicut Catechiſmi de doctrina Chriſtiana, verſio item Bibliorum à LXX. Interpretibus,quę proximis annis Romę emendatiſsima prodijt, nec nõ & alij auctores pij,& Catholici vt Ludouicus Granatenſis, qui ſi Græcè ederetur,non dubium quin maximè ad conuerſionem eorum conduceret.

CAPVT III.

De alijs medijs iuuandi Græcos & Ruthenos.

PLacuit hic media alia à viris grauibus, & illarum gentium conuerſionis maximũ zelum habentibus ſummo Pontifici Clementi VIII. propoſita in medium etiam producere: quæ forſan cũ venerit Patris hora,qua in vineam ſuam errantes operarios velit reuocare, non parum conducent.

Medium à quodã Rutheno excogitatum. Primum autem medium à viro quodam Rutheno grauiſsimo excogitatum

gitatum ſequentibus verbis continetur. Duo potiſsimum inter alia neceſſaria ſunt in omni conuerſione, præcipuè in conuerſione aut vnione Græcorum & Ruthenorum Eccleſiæ Catholicæ Romanæ.

Vnum quod illi, qui huiuſmodi prouinciam ſuſcipiunt, ac conuerſionem animarum tractant, debeãt ſe accommodare naturę, & captui eorũ, quos conuertere nituntur, illiſque in omnibus quæ eſſentialiter non repugnant æternæ ſaluti, in principio ſecundare, ne propter accidentale aliquod amittant eſſentiale: qui enim vehementer emungit, elicit ſanguinem. Hoc pacto illorum captabunt beneuolentiam & amorem, quo obtento, omnia facili negotio ſubſequẽtur. Cum enim amor vincat omnia, Chriſtique iugum ſuaue, & amoris ſit plenum, nihil æquè requiritur tam in conuerſione peccatoris ad Deum, quam vnione hæreticorũ ad ſanctã Eccleſiam, ſiue infidelis ad fidem Chriſtianam, quàm amor erga inſtructorem, ac patrem ſpiritualem. *Fili præbe mihi cor tuum*, hoc eſt ama me, vt Prou. 23.
amore tuo omnia ad me traham, quicquid enim à te deſiderauero, eo ſolo obtinebo. Sicque Ieſus Chriſtus Petrum Eccleſiæ ſuæ caput conſtituens, ſolum ab eo amorem poſtulat, idque triplici interrogatione, vt quam neceſſarius amor iſte ſit oſtenderet: *Simon Ioannis diligis me*, &c. qui enim Ioan. 21.
amat, viciſsim amabitur, videlicet ſi me amas Petre, & proximum amabis, & ille te, ſicque omnia ad me trahes, eriſque bonus Paſtor. Hinc D. Paulus, verus Chriſti zelator, totis viribus amorem hunc fidelium cordibus imprimere conatus eſt: nec quicquam tantopere ab ijs expetijt, quàm vt ipſum, maioreſque omnes ſuos, & ſe inuicem ſincere diligerent. *Fortis enim eſt vt mors dilectio*: cui quemadmodum nihil reſiſtit ſic nec amori. Cant. 8.
Itaque primum maximèque neceſſarium eſt ſe hominum genio accommodare, omniumq; ſeruum præſtare, quo quis omnes poſsit lucrifacere cum D. Paulo qui dicebat: *Factus ſum Iudæis tãquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: ijs qui ſub lege ſunt quaſi ſub lege eſſem, vt eos qui ſub lege erant lucrifacerem: ijs qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem, vt lucrifacerem eos qui ſine lege erant: factus ſum infirmus infirmis, vt infirmos lucrifacerem; omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.* 1. Cor. 9.
Et Apoſtoli in primordijs Eccleſiæ ſecũdarunt Iudæis, præcipientes fidelibus ex gentibus conuerſis in illorum gratiam vt abſtinerẽt à ſanguine & ſuffocato, vt omnes lucrifacerẽt, quę poſtea ſucceſſu tẽporis perierunt.

Alterum quod requiritur eſt perſeuerantia, parum enim aut nihil prodeſt ſemel & iterum conari, ſi perſeuerantia deeſt. Vulgo dicitur: *Gutta cauat lapidem non vi ſed ſæpè cadendo.* Deijcietis vniuerſos hoſtes veſtros, ſi perſeueraueritis in opere quod cæpiſtis.

Defectu horum, vnio toties attentata Græcorum, & Ruthenorum cum Eccleſia (vt de alijs taceam) non habuit optatum effectum. Primum

defuit,quia cum illi, qui eos iuuare conabantur,viderent Græcos habere antipathiam cum Romanis,ac quodammodo naturalē alienationem,vt perſiſterent in vnione, tentarunt ab ipſorum ritu eos deducere(ſi non verbis ſaltem operibus)extollendo Romanum,in quo celebrabant,ac cōſequenter deprimendo Græcum,vt ſic ipſos,& eorum filios ad Romanū ritum paulatim traherent: quod illi naturaliter inflati,& qui amore fortiſsimo tenentur erga ſuos ritus ferre non potuerunt.Vnde multum odij inde conceperunt contra Eccleſiam & Romanum ritum,ipſumque tanquam nouum reputarunt,& refutarunt.Neque noua eſt Grçcorum iſta ſuperbia,cum in ipſis Eccleſię primordijs, quando Ieſu Chriſti Domini noſtri ſanguis feruebat,& omnes Chriſtiani ad perfectionem anhelabāt, illorumque erat cor vnum & anima vna,ita erant infirmi in hac parte vt pati non potuerint quod ſpernerentur. *Factus eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos,eò quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.*

Græcorum ſuperbia.

Ex eodem ſuperbię fonte ac naturali alienatione à Romanis, non ſolū ſchiſma euenit,ſed etiam quod nunquam libenti ac pacato animo ſuſceperunt Romanos ſacerdotes à ſummis Pontificibus ad ipſos multoties deſtinatos,ne viderentur ab ipſis edoceri,& conſequenter fateri ſe inferiores illis cum quibus ſemper de gloria contenderunt, ſed tanquam alienigenę ne dicam ęmuli,non ambabus à Grçcis audiebantur auribus,imò potius eorum monita & ſalutarem doctrinam,omni gladio ancipiti penetrabiliorem,excludebant,aut certè ſi eam amplectebantur, non tamen in ipſa erant conſtantes,ſed tanquam violentiam paſsi ad priſtinum redibant vomitum. Et hac in parte Rutheni adeo ſunt tenaces, vt potius cupiant ſuos filios rudes ac ignaros habere, quam illos ad ſcholas Patrum Societatis Ieſu,vel alias Catholicorum mittere(ſicut omnibus manifeſtū eſt)timentes ne Patres aut alij Catholici à ſuo Ruthenico ritu illos diuertant,hac de cauſa Romani ſacerdotes parum profecerunt cū Grçcis.

Secundum quoque,nempe perſeuerantia,defuit in ipſorum conuerſione,nunquam enim habuerunt homines ad illos deſtinatos quibus ex officio incumberet ipſorum conuerſio : qui primo quotidianis precibus à Deo eorum ſalutem ac conuerſionem expoſcerent,deinde ſtudio, diligētia,ſpeculatione in idem laborarent, ſummoſque Pontifices & reliquos Prælatos ad id permouerent.Et ſi fortaſſe aliquando habuerunt tales homines,non ſemper tamen neque perſeueranter,quod eſt ſimpliciter neceſſarium,parum etenim prodeſt erigere infirmum,ſi non eſt qui ſuſtēret,& adiuuet eum,ne iterum cadat:non eſt corona vbi deeſt perſeuerantia,& qui perſeuerauerit vſq; in finem obtinebit victoriā & palmam.

Vnico tantum remedio,ni fallor,prædicta duo impedimenta tollētur, & Rutheni iſti facilè conuertentur ex concepto odio ad amorem Eccle-

ſiæ

ſiæ Romanæ, non tantum verbo, ſed corde & opere: ſi haberent nimirũ vnam vel alteram, vel plures religiones obſeruantes, quę ex indulto ſedis Apoſtolicę poſſent ritu Ruthenico celebrare, ſublatis tamen omnibus erroribus & ſuperſtitionibus (ſi quæ ſunt) quæ incuria & ignorantia ipſorum ſacerdotum ſunt vſquemodo introductæ, reducendo omnia ad ſuũ principium & originem.

Primum quod deſiderabatur in modo conuerſionis aut reductionis tolleretur: tales enim Religioſi eorum ceremonias ac ritum non deprimerent, ſed potius & verbo & opere tanquam proprium extollerent, & cum Romani tanquã alienigenæ ac æmuli non pacato animo recipiuntur à Ruthenis, & conſequenter non audiuntur, ſed cum timore ac ſuſpicione, timentes ſemper ne fraudem faciant, ex qua ſuſpicione arripit dæmon anſam & occaſionem ſuggerendo illis multa falſa de Eccleſia Romana: è contra tales Religioſi reciperentur quaſi proprij, auſcultarentur abſque ſuſpicione, & cum viderent eos doctos, ipſis crederent, & gloriarentur quod haberent ex ſuis eruditos viros, qui eſſent illorum corona. Propter quod etiam ſummopere amarent illos: nam cum non ament Romanos, quia quodammodo deprimunt illos, illorumq́ue ritum, è contra amarẽt vehementer dictos Religioſos, tanquam illos qui augerent ipſorum gloriam, ac extollerent ritum Græcum. Simili modo D. Paulus afflante Spiritu ſancto incepit adducere Græcos ad ſanctum Euangelium, non enim illis dixit, prædico vobis nouum Deum, *ſed præteriens & videns ſimulachra veſtra inueni & aram in qua ſcriptum erat Ignoto Deo: quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.* Act. 17. Sic poſſent dicere iſti Religioſi, non remouere vos conamur à vera fide Græca & ritu, nec nouam prædicamus, ſed quæ ignorantes colitis, &c. Et idem D. Paulus vt Iudæis ſe accommodaret circumcidit Timotheum licet non eſſet neceſſe, cum lex Moyſi per Euangelium exſpiraſſet.

Secundum etiam tolleretur, quia tunc haberent Religioſos viros Deo gratos qui pro illis preces Deo funderent, inſudarent tum in ſtudijs ad illorum conuerſionem accommodatis, tum in remouendo impedimenta & obſtacula eidem conuerſioni, illoſq́ue omnes ad eandem impellerent, tandem haberent ſpeculatores & Paſtores non mercenarios, qui vigilarẽt ſuper iſtum Ieſu Chriſti gregem, & hoc non ad tempus ſed vſque ad conſummationẽ ſęculi: nunquam enim religio moritur. Iſti frangerent illis panem ſcilicet ſcripturarum, ac porrigerẽt verbum Dei omni gladio ancipiti penetrabilius, cuius penuria fame pereunt, cum illorum popi & Religioſi concionẽ non habeant, ac à dæmone tanquam inermes debellãtur.

Docerent illos neceſſaria Chriſtiano homini, quæ ſcilicet deberẽt credere, quomodo accedere ad ſacramenta, quàm neceſſaria ſit frequentia

ſacramenti Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, &c. nec non etiam litteras humanas & ſacras. Iſti retinerẽt conuerſos in fide ac obedientia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſic non toties reinciderent in ſchiſma. Non difficili negotio obtineretur, quod Epiſcopi, Archiepiſcopi, & Metropolitæ, qui apud Ruthenos ex Religioſis (licet Ordinis ſancti Baſilij) ſemper debent aſſumi, poſſent ex prædictis Religioſis eligi.

Hinc fieret primò, quod omnes Prælati ſemper eſſent Catholici, ac ſanctæ Romanæ Eccleſię obedientes, quos tanquam Paſtores ſequerentur reliqui omnes. A Patriarchis enim & Epiſcopis ortũ ſemper habuit ſchiſma conſeruationem ac reincidentiam.

Sequeretur ſecundo, quod omnes populi Rutheni vel Sacerdotes, eſſent Catholici, docti ac benè morigerati. Epiſcopi enim non promouerent ad ordines niſi tales, ac ordinatos in diſciplina continerent. Multa alia bona ſequerentur quę breuitatis cauſa omitto.

Religiones quę ad hanc prouinciam deſtinantur, debent habere ſequẽtes conditiones.

Prima. Quod ſint ex reformatis, & quantò fieri poteſt ſimiles in vita & regulari obſeruantia Religioſis diui Baſilij, qui apud Ruthenos nunquam comedunt carnes, ieiunant à feſto exaltationis ſanctæ Crucis, vſque ad Paſcha reſurrectionis Domini, &c. Tum ne ſpernantur à Ruthenis vt minus perfecti, tum etiam vt libentius quaſi proprij recipiantur. Hoc facillimè poſſet ab vnaquaque Religione reformata obtineri; aliqui enim Religioſi in ipſis inuenirentur, qui vellent hoc obſequium pręſtare Deo, quod promitterent: deinde reliqui etiam obſeruare, qui ad talem conuerſionem vocati à ſuis Generalibus ad conuẽtus vel collegia ad hoc deſtinata ſegregarentur.

Et ob hanc cauſam à Sanctiſs. D. Clemente PP. VIII. ad hunc finem, qui huiuſmodi Ruthenorum zelo ferebantur Religioſos ex Ordine B. Mariæ Virginis Diſcalceatorum poſtularunt, in quibus omnes 4. dictæ conditiones inueniebantur.

Secunda. Deberent habere licentiam celebrandi ſecundum ritum Romanum (ſub prætextu tamen quod Rutheni & Græci non poſſunt celebrare in itinere, vbi non habent incenſum, & alia quæ ſecundum Ruthenicum ritum requiruntur ad ſacram) & ſic paulatim introducerent Romanum ritum, vel ſaltem obtinerent, quod Rutheni non ab illo abhorrerent ſicut modo abhorrent.

Tertia. Religiones quæ huiuſmodi munus conuerſionis ſuſciperent, ex monaſterijs, quæ modò habent, deberent deſignare aliquot, vnum ſcilicet Romæ, reliqua verò in illis regionibus, vbi floret Religio & fides Romana, quorum curam haberent ijdem Generales Religionum, in quibus nulla deberet fieri mutatio, & ad ipſa mitterent Religioſos, quos viderent à Deo eſſe vocatos, ad conuerſionem Gręcorum & Ruthenorum, vt ibi darent operam linguæ Gręcæ & Ruthenicæ & ſtudijs ad ipſorum conuerſionem accommodatis. Ex quibus poſſent fieri miſsiones ad di-

uerſa

uerſa loca & prouincias, & ſic haberent ſemper Religioſos Romanos de quorum ſtabilitate non eſſet dubitandum. Ad prædicta monaſteria poſſent quoque mitti Rutheni, qui ſuſciperẽt habitum religioſum ſtudiorum cauſa, qui enutriti doctrina & moribus Romanis, bene affecti eſſent erga Romanam Eccleſiam, tanquam ipſorum matrem.

Quarta. Si ex prędictis Religioſis eligerentur Ruthenorum Metropolita, Archiepiſcopi, &c. deberet eſſe cautũ, ne vllus illorũ aſſumeretur ad huiuſmodi dignitates, niſi qui poſt annum integrum nouitiatus, & profeſsionem emiſſam aliquot annos peregiſſet in Religione. Vt iam perfectionem illam comparaſſet quę neceſſaria eſt perfectis Prędatis. Nõ enim omnes poſſunt habere huiuſmodi perfectionem, qui ex ſęculari vita eodẽ tempore quo fit Monachus emittit profeſsionem, & aſſumitur in Epiſcopum, &c.

Quinta. Et ne id quod datur tanquam ſalutaris medicina fit dęmonis malitia, prędictis Religioſis & conſequenter Ruthenis venenum, pręter tria ſolemnia vota obedientię, caſtitatis, & paupertatis, quibus tales Religioſi ſe Deo ſacrabunt, quartum Domino acceptiſsimum & prędictorũ Religioſorum ac Ruthenorum bono maximè ſalutare nuncupabunt, quo Deo voueant ſe nunquam directè vel indirectè per ſe aut alium extra Religionem vllam prędationem aut dignitatem prętenſuros, nec eam oblatã accepturos, niſi ſummi Pontificis pręcepto ad id obſtringerentur. Sic omnes Epiſcopi, &c. Rutheni ſemper dependerent à ſummo Pontifice & Religioſi nõ perturbarentur ambitionibus, nec Religio relaxaretur propter dignitates. Hęc ille.

CAPVT IIII.

De alijs medijs quæ videntur non minus vtilia quàm neceſſaria, ad Eccleſiam Græcorum, & omnium ferè Orientalium ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſinum breui reducendam.

PRimò viris conuerſionis Græcorum ſtudioſiſsimis expedientiſsimũ ſemper viſum fuit, vt Collegij Græci alumnis Romæ exiſtẽtibus concedatur, vt in patriam reuerſi, poſsint à ſuis Epiſcopis Græcis, in quorum diœceſi degent, licet ſchiſmaticis, ordinari: quod & fieri poſſe à ſummo

 Pontifice

Pontifice nullus Catholicorum negabit: præſertim cum apud grauiſsimos auctores Catholicos cōſtās opinio ſit, à ſchiſmaticis, qui nominatim excommunicati non ſunt, poſſe ſubditos ſacramenta recipere, vt latius infra lib. 7. Oportere autem tali indulgentia ſiue diſpenſatione vti manifeſtum eſt: Nam hac negata, nulla aut certe exigua ſpes de ſalute iſtius nationis eſpectanda eſt: quod eorum iudicio & auctoritate, quibus res hæc in particulari nota eſt, apertius poterit comprobari. Nam ex hac diſputatione in eam ſpem erigi debemus, fore vt alumni ab ijs ordinati (atque adeo minus exoſi illis qui à Latinis ordinantur,) tum propter vitæ integritatem, tum propter bonarum literarum ſcientiam, à Patriarchis ſuis nullo negotio in Epiſcopos promoueantur: vtpote cum non parua laborent hominum penuria, qui verbum Dei promulgent, ac diſſeminent, & gregem Domini regant: cum etiam à ſuis Epiſcopis omnis ambitio ac inuidia longè exulet, eo quod Ottomannicæ tyrannidis iugo oppreſsi, difficilem ac laborioſam ſine facultatibus vitam agāt, ſtatum pauperum potius Monachorum quam Epiſcoporum æſtimantes. Quis autem fructus ex vnico Epiſcopo Catholico ſperandus ſit, qui ſcilicet cum prudentia Parochos Catholicos ſuo gregi præficiat, nemo non videt.

Tertio. Deinde eo collimet ſua ſanctitas, quæ omni cura & diligentia ſaluti animarum inuigilat, vt vacante Eccleſia Patriarchali Conſtantinopolitana, inquirat in aliquos alumnos aut Monachos, qui in Græcia Eccleſiaſticarum dignitatum munia adminiſtrant, ex quibus maximè idoneum eligi curet; cui nuncio quam fieri poteſt ſecretiſsimo (ne aliqua apud Græcos huius rei naſcatur ſuſpicio) aperiat, ſe illi Eccleſiam Conſtantinopolitanam conferre illumque eiuſdem Patriarcham eligere ac confirmare: ac proinde iubere vt eò ſe conferat, vbi tam Reipub. Venetę, quam Chriſtianiſsimi Regis Legatos reperiet à ſua Sanctitate iam inſtructos, vt Turcam, à quo electio & confirmatio licet iniuria, dependet, largitionibus inflectentes & ſolito tributo aliquid addentes ſuauiter inducant, vt viro tali Patriarchatum nationis Græciæ imperet aſsignari: quod vix quidem prolatum exorabunt, tantū dominatur illius Tyranni animo inexplebilis auri cupiditas: adeò vt ſæpe numero non dubitet ab alijs promotis dignitates abrogare, quod vel experientia ſatis teſtatur, & in alijs officijs aſsidua exempla demonſtrāt. In qua re nullus apparet ſimonię ſcrupulus, non enim pretio ęſtimatur Patriarchatus, quippe qui electo illi à ſua ſanctitate iā cōdonatus ſit, ſed obſtacula tantum pecuniarum falce reſecantur. Ad redimendam enim vexationem, & tollenda impedimenta, quę poſſunt occurrere, hoc fieri poſſe communis & veriſsima eſt Doctorum ſententia. Porro neque dicendum

eſt

eſt Metrapolitanos ſua electione defraudari, cum liquidò cõſtet tam inualidam eſſe & nullius momenti, eo quod ipſi ſint ſchiſmatici, & nullam habeant iuriſdictionem: vnde licet à ſe electum conſecrent, non Patriarcham ſed merum Epiſcopum conſtituunt. Adde quod hęc electio à Turca, qui ijs imperat, vt pro ipſius arbitrio conſecrent quemcumq; ipſe obtruſerit, fidei videatur. Ex tali verò electione ille proueniet fructus, quod Epiſcopis ſchiſmaticis diem ſuum obeuntibus, alumni aut alij, de quorum fide conſtabit, poſsint ſubſtitui. Secundo quod ſynodis particularibus egregia opera in ſchiſmaticis reformandis, alijſque erroribus amputandis poſsit nauari. At vero hic cauendum eſt ne ſuæ Sanctitati tædium obrepat, & in hac primi Patriarchæ electione ſubſiſtatur: imò velis remiſque contendẽdum eſt, vt primo ſufficiatur alius, atque illi alius, & illi rurſum alius, nouos ſemper alumnos defunctis ſubrogando, quoad Prælatis antiquis ſchiſmaticis extinctis noui Catholici ſuffecti omnium vices ſuppleant.

Quarto. Cum Alexandrinæ & Antiochenæ Eccleſiarum electio earũque Patriarcharum, qui ſemper Græci ſunt, eo quod earum gubernacula hactenus penes Græcos fuerint, confirmatio ab aula Conſtantinopolitana dependeat, eadem qua dictum eſt diligentia Legatorum opera eſt attendendum. Quod negotium haud dubiè non minus felicem exitum conſecuturum eſt, quàm certum eſt ibi nihil auro non eſſe peruium ac eluctabile. Cum itaque futurum ſit, vt breui Patriarchæ ſint Catholici, quorum cura in hoc incumbere debebit, vt ea cum prudentia, quam requirit ipſorum officium, Epiſcopos & Parochos ſuos Catholicos conſtituant: quid vetat quò minus ſperemus fore vt Prælatis ſchiſmaticis (cũ in ijs totius ſchiſmatis radices inhęreant) extirpatis, nouos, qui in Eccleſię Catholicæ ſinu primis pueritiæ ſtipendijs merentes pietatem excoluerint, ſubſtituendo, (quorum vitæ doctrinæque integritate ille regatur populus, qui ideo quorundam errorum nebulis in præſentiarum inuoluitur, quod natura facilis ac procliuis ſit Prælatorum ſuorum dictis acquieſcere) breui dici poſsit, *Vnum ouile & vnus paſtor?*

Quinto. Vt autem iam nunc fruticare incipiat ſeges aliqua ſpei nationis Græcę in Sanctæ Romanę Eccleſię granarium reducendę, pretium operæ fuerit viam obſequijs pręſternere, vt videlicet ſua ſanctitas literis merè officioſis Conſtantinopolitanum aliosque Patriarchos ſalutet, nullum de flebili ipſorum ſtatu verbum faciens; ſed ſolum temporalibus inhęrens, oſtendat quàm gratum illi foret ſępius de eorum rebus certior fieri, vt ſciat ſi qua in re ſua opera indigeat, & vt non ęſtimet loci interuallum poſſe eos ſuę paternę charitatis viſceribus diſiungere. His & alijs amoris etiam affectus adiiciat, polliceaturque ſe perſpectis eorum rebus,

nulla

nulla in parte eorum deſiderijs defuturum, ſuumque paternum amorem magnamque verſus eos charitatem effectibus demonſtraturum. Atque ita nemini dubium videri debet, quin talibus literis & amicis pollicitationibus, omni ſedato odio, animos eorum inflectendo beneficijs, quę licet apud omnes plurimum valeant, ad illius tamen gentis animos alliciendos, tanta vi & efficacia prępollent, vt ijs ſolis tota res perfici poſſe videatur. Sicut videre eſt ex progreſſu, quę fecit Gregorius Papa XIII. feliciſsimę memorię, qui eò quod eam nationem charam habuerit, & Collegio Romę fundato Gręcam iuuentutem efformandam ac erudiendam curauerit, & huiuſmodi literis aliquam cum Patriarchis amicitiam, & familiaritatem inierit; incredibile pęnè eſt quantum & quàm breui boni Pontificis nomen, tanquam veri & legitimi Patris vniuerſaliſque Paſtoris ac Vicarij Chriſti per totum Orientem increbuerit. Quę res infinitis profuit animabus, & certè ſi mors eum non pręripuiſſet, aut ſaltem tā felix opus eo quo inceptum eſt pede ad colophonem perductum fuiſſet; ampliſsima hodie meſsis arrideret. Neque etiam ambigendum eſt, quin illi benignum ſuę ſanctitatis animum conſpicientes, ſuas neceſsitates in rebus tam temporalibus, quàm ſpiritualibus literis reſponſorijs ſint explicaturi. Atque ita literis cum illis agi poterit, de quibuſcunque ſint ad ſuā ſanctitatem relaturi, alumnique ad ſingulos tres aut quatuor tranſmitti, quibus in mandatis detur, vt cum illis rerum diuinarum participent, & ab illis ordinentur, videantque ſi quo pacto queant illis ſuauiter de dubijs ſatisfacere, ac inducere, vt ſynodo Patriarchali aliquid de ijſdem dubijs velint ſtatuere alioſque errores reſecare, & ſic eos in ſtudio ac pietate verſus Pontif. Opt. Max. continentes ſuam Sanctitatem de rerum ibi geſtarum euentu commonefaciant, ac annuncient, in quam ſegetem ſpes laboris huius excreſcat.

Sexto. Cum Roma longè ab Oriente diſsita ſit, parenteſque ægerrime patiantur ſibi ſuos liberos diuelli, tum propter imminentia pericula, tū quod in remotiſsimas gentes mitti videantur; his accedit metus Turcę qui ſępenumero, ratus eos exploratores Romam transfugere, poſt aliquod tempus eorum parentes ac neceſſarios ſęuiſsimè caſtigat: conuenientiſsimum foret, tum ad itineris longinquitatem tollendam, tum ad amorem nouo beneuoli animi monumento confirmandum, Meſsinę alumnorum Gręcorum ſeminarium fundari: quò, cum ſit ciuitas immunis ac libera faciliſque ad eam tranſitus; cumque ei vicina admodum ſit Conſtantinopolis & plurimæ in Archipelago inſulę parentes liberos ſuos libentiſsimè tranſmiſsuri ſunt, ſeque felices reputaturi, quibus tam grata ſors obtigerit, vt ciuitate vicina, non ſuſpecta, erudiantur. Quanto autem emolumento futurum ſit hoc Collegium nationi tam longè late-

que

ſque patenti, iudicent illi, quibus curæ aut cordi eſt eius incolumitas: quoſque Collegij, quod Romæ eſt, imbecillitas non latet.

Septimò, ſua Sanctitas præſcribat Epiſcopis Corfu, Zante, Cefaloniæ, & Candiæ; edicatque ne Parochias Græcas, quæ in ipſorum diœceſibus vacauerint, alijs quam alumnis collegij conferant: ideoque præmoniti ſint ipſius collegij ſuperiores, vt viros idoneos ſemper habeant paratos. Neque dubium eſt quin Græcis ſatis grati futuri ſint, hoc nimirum conceſſo, vt ab Epiſcopis Græcis poſsint ordinari.

CAPVT V.

Eccleſia Græca propter ſeparationem ab Eccleſia Latina quantis calamitatibus & afflictionibus exerceatur.

DEnique pro Græcis alijſque Orientis populis ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ vnionem reducendis non parum proderit (prudentia ac moderatione duce, ne exaſperati obdurentur) eorum ruinam & interitum, poſtquam ab Eccleſia Catholica receſſere, ipſis ob oculos ponere. In primis enim, vt experientia conſtat, vnione rupta, atque Eccleſia Catholica derelicta, Græci in profundiſsimam ignorantiæ caliginem incidere: quod manifeſtius conſtabit, ſi oculos animumque ad præterita ſæcula conuertamus, in quibus omnium bonarum artium & diſciplinarum nutrix ac magiſtra fuit Gręcia, vt rectè proſequitur Bozius lib. 12. de Sig. Eccl. c. 12. Quos illa antiquitus doctiſsimos homines tulit? Quę lumina in omni doctrinarum genere produxit? Nunc autem ab anno 1000. ferè, ex quo magis à nobis cępit abſcedere, per annos ſexcentos neminem prope poſsis laudare in vllo artium bonarum ſtudio excellentem: mediocres tandem aliquos fortaſſe reperies. Andronico certè imperante, ante annos credo ducentos & quinquaginta, Gregoras tradit neminem fuiſſe in vniuerſa Græcia, qui poſſet cum noſtris de rebus diuinis diſputare; & modò nullus in ea vel mediocriter eruditus, ſi quis vult aliquid doctrinę addiſcere, è media Conſtantinopoli Romā proficiſcitur, ad collegiū quod Gręcis edocendis Gregorius XIII. erexit. Cur non idē Græcis ſuis pręſtitit magnus ille Dux Moſcouitarum? Cur non Rex Georgianorum, vel Iberorum, vel Mengrellorum, qui Græcanicos ritus ſequiuntur, neque imperio Turcarum ſunt ſubiecti? Ne dicas ideo è Græcis neminem in literis proficere poſſe, quòd à Turcis opprimantur:

In Græcia quare docti nulli

cur ex iſtis, quos memorauimus, populis nemo vel mediocriter eruditus extitit vnquam? furente inter nos ac Græcos hac ſententiarum diſcordia, duo fuerunt è Græcis, quos ſummis comparare poſsis, Nicephorus Blemmida, & Ioannes Beſſarion. Illum Gregoras vocat diuinum, peritiſsimum, multis virtutibus inſignem, varia eruditione tum ſacrarum, tum profanarum litterarum perpolitum. Gregorius Pachymerius ait ea mente fuiſſe, vt corpore illa non alligaretur. Et certè talem fuiſſe ipſius ſcripta declarant. Quantus verò ſit Beſſarion quis ignorat? Lege illius libros. His duobus neminem ante annos octingentos in tota Græcia doctrina parem inuenies. Atqui vterque nobiſcum ſenſit. Quid vero illud? Epiſcopi omnes Græcorum deliguntur è grege Monachorum; inter quos communi decreto eſt excommunicatus quicunque Philoſophiæ ſtudet, quod ſcribit Petrus Bellonius Obſeruat. lib. 1. c. 40. Nihil autem magis facit ad aſſecutionem veritatis, quàm Philoſophia rectè percepta. Quocirca dæmon vt Græcos altiſsimis ignorantiæ tenebris inuolueret, hoc egit, vt Epiſcopi eligerentur è Monachis, & Monachi neceſſariò propè imperiti forent, aut carerent maximo ad perceptionem veritatis inſtrumento. Hæc Bozius.

Niceph. Blemmida. Ioan. Beſſarion.

Epiſcopi Græcorum è Monachis.

Verum longè iſtis abſurdiores fuerunt Moſcouitici nunc Duces ſiue Principes Duces Moſcouitici quænam ſubditis perſuadeant, qui populos ſibi ſubiectos ad illum mentis incredibilem ſtuporem redegerunt, vt miſeri credant bona, malaque omnia à ſuis Ducibus in ipſos immitti, quin eis eſſe explorata ac ſigillatim perſpecta omnia ſtudia, & cogitata cuncta illis patere. Vt verò Duces iſti gentes in hac ſtoliditate hærentes defixas teneant, nullas ab ijs litteras addiſci permittunt, niſi quibus ipſi fecerint poteſtatem: vt latè proſequitur Poſſeuinus in Moſcouia ſua.

Eò igitur nunc res reducta eſt, vt Græci ſi quid vel artium liberalium vel etiam linguæ ipſius Græcæ præſtantius volunt addiſcere, ad nos commigrent. Atque ita Græcorum hæreticis negata diuinitus illa ipſa, quorum maximè ipſi fuerunt architecti, & ad Eccleſiam Catholicam delatę vna cum linguæ Græcæ eximia cognitione doctrinæ illę, quę Græcis ſunt litteris commendatæ; vtrumque Gręcis ablatum.

Quid verò de Græcorum peccatis dicam? Etenim in primis dolendum maximè eſt, quàm miſerè in Simoniæ labem ac crimen corruerit nunc, illuſtriſsima olim natio; cum ſciamus à Turcarum Rege Epiſcopos euehi, & deijci inter Gręcos pretio, & quò plus è Gręcis aliquid offert aut largitur Turcarum Regi, eò magis ille extollitur ad dignitates, & amouentur qui ſunt in eis, cum plerumque maiori data pecunia, in ſe transferri aliquem Epiſcopatum cupit, ęgre ferentibus id alijs Gręcis.

Simonia Græcorum.

Pręterea à Gręcis multa contra Chriſtianę caſtitatis leges vſurpantur: cuilibet

Apud Græcos repudium licitum.

cuilibet ex quacunque cauſa licet, approbantibus id Epiſcopis, vxorem dimittere, quare paſsim repudium quauis cauſa admittunt: ex quo campus latiſsimus illis conceditur, in quo excurrat eorum libido ruptis indiſſolubilis coniugij vinculis. Quid? quod inter illos nonnulli fornicationem ſimplicem peccatum negant, vt ex Moſcouia Poſſeuini apparet.

Simili imò & maiori impuritate aſperſæ ſunt nationes aliȩ, quȩ ritum Grȩcorum ſequuntur. Gregorius Interianus mores Zigrorum deſcribit, quippe qui verſatus ſit inter illos: ij vocantur vulgo Circaſsi. Apud eos in more poſitum refert, vt frater occidat ſæpius fratrem, & ſequenti nocte cũ ipſius vxore concumbat, coniugemq; ſibi adiungat. Nam plures habere illis eſt permiſſum. Atque hæc nobilium Zigorum conſuetudo. Quales ſint plebei, ex hoc vno, quod de nobilibus recitauimus, colligere poſſumus. Magna ſcilicet inter iſtos caſtitas, & caritas inter fratres. Moſcorum latiſsima ſunt regna, ex hȩreſi ſunt Græcanica. Apud eos fœminȩ quidem nobiles inprimis pudicitiam colunt, ceterȩ omnes nihili ducunt, & corpus venale habent: tantaq; inter eos eſt alioquin impuritas, vt quam nos fornicationem ſimplicem vocamus, & maximum crimen, vt eſt, reputamus, illi neque vllum peccatum ducant, quod apparet è Moſcouia optimi ac doctiſsimi viri Antonij Poſſeuini è Societate Ieſu, qui nomine Gregorij XIII. Legatus diu fuit apud eos, & è Cõmentario Pauli Iouij de rebus Moſcouiticis.

Nec minus dolendum eorum Grȩcorum luxum ac intemperantiam eò deueniſſe, vt plurimi ex ipſis exultent, vbi filium ſpecioſum forma nanciſcuntur, quem tradere poſsint Mahometanis ac Turcis, vt illo abutantur ad obſcenos libidinis vſus, gradumque ſibi ex hoc faciant ad Magiſtratus & opes. Nam qui vocantur à Turcis Baſſȩ, plerumque ſunt ex huiuſmodi pueris, qui vel ſpadones ſunt vel à ſpadonibus aluntur, & ad impuriſsimas Turcici Regis delicias conſeruantur: vt ſic ſuis propinquis hac impietatis via benefaciant, ſi quod huiuſmodi benefactũ poteſt eſſe. At ſæpè iuſto Dei iudicio factum cernimus, vt ab ipſis Græcis, hoc eſt Ianizarijs à Græco ſanguine vt plurimum natis Græci vexentur ac interficiantur, vt ſic ſanguine proprio quaſi multo inebrientur, & cibentur hoſtes Eccleſiæ carnibus ſuis.

Denique tempore, quo Grȩci ab Eccleſia Catholica deſciuere (cum antea quamplurimos viros ſanctitate præclaros habuiſſent) Sanctorum copiam amiſerunt: Teſtis eſt Zonaras è Græcis auctor nobiliſsimus, qui cũ Ignatium Patriarcham ſanctum appellet, & is fuerit qui nobiſcum ſenſerit, propter cuius defenſionem Photius à nobis ſe abalienauit: poſtea vero neminem è Patriarchis cum viginti recenſeat, ornat huiuſmodi titulo. Imò cùm plures ante ætatem Photij numeret ſanctimonia præſtãtes *Sancti in Græcia quando deſierint eſſe.*

 viros

viros in annalibus ſuis, neque vnum quidem poſt illud tempus inuenit: & tamen ab anno octingenteſimo ſexageſimo tertio, quo Photius, deiecto Ignatio, ſedem Conſtantinopolitanam inuaſit, vſque ad annum milleſimum centeſimum decimum octauum, in quem deſinunt ſcripta Zonaræ, intercedunt anni ducenti viginti quinque. Atque hoc mirandum magis. Nam Zonaras Monachus erat, & Eccleſiaſticam ſe ſcribere hiſtoriam profitetur. At ſi quis plura de hac ſucceſsione Sanctorum interrupta deſiderat legat Tho. Bozium lib. 7. c. 1.

Græcia captiuitas.

Captiuitas deinde Græcorum, qua ſub Turcarum duriſsimo imperio iacent, ac ſupplicia alia diuinitus illis immiſſa, ferè eo tẽpore, quo ab Eccleſia Catholica ſunt auulſi, aut ſummis Pontificibus detrahebant, proſequitur eleganter idem Bozius lib. 5. de ſignis Eccleſ. c. 11. in hæc verba: Leo regnare cępit anno ſeptingenteſimo decimo ſexto, cognomento Iconomachus, & Theomachus; eo tempore Sarraceni per triennium Conſtantinopolim obſederunt, fameſque trecenta hominum millia in ea ciuitate abſumpſit. Mahumes Sarracenorum Princeps ingenti exercitu Paphlagoniam vaſtauit. Arabum nonaginta millia diris incurſionibus Aſiam fædarunt, vt Paulus Diaconus refert. Copronymo deinde imperãte, Turcæ è Caſpijs portis irruptione facta Armeniam minorem ceperunt. Michael Balbus fuit ex hæreſi Tinganorum & Iudæorum: eoque imperante Sarraceni Cretam Siciliamque occuparunt, ac per annos ferè ducẽtos tenuerunt.

Monomachi ætate, quo tempore eſt auſus Michael Patriarcha omnium primus Papam ſub annum milleſimum & quinquageſimum tertiũ excommunicare, Turcæ Aſiam ceperũt, quam deinde, Andronico Palæologo regnante, qui ſepulturam Michaeli patri, quod cum nobis ſenſiſſet, negauit, ſunt inter ſe partiti, primumque ex Othomana familia Regem ad extremam imperij Conſtantinopolitani ruinam crearunt, Thraciamque inuaſerunt, donec tandem Caloioannis tempore ita pedem fixerunt in Europa, vt multas in Gręcia vrbes ceperint. Vltimo denique Conſtantino imperante Conſtantinopoli expugnata, Orientali imperio finis eſt datus, & Chriſti cultus in ijs locis ad nihilum ferè adductus.

En hęreſum finis, en conatus eorum, qui diffident à nobis, qui Romani Pontificis ſacra iuſſa contemnunt, interitus Chriſtianæ Religionis. Irrideant nunc Latinos Gręci diſſentientes, deſpiciant Epiſcopum Romanũ, ducant nos hęreticorum loco, crimina congerant, confingant, amplificẽt aduerſus nos, & Pręſules noſtros. Quid eſt quod tanta per vos ac veſtros Imperatores, ex quo diſceſſiſtis à nobis iactura Chriſtiani cultus eſt facta. Omittamus Occidentis regiones, à varijs ac barbaris gentibus, à Chriſti cultu vel prorſus alienis, vel aberrantibus, occupatas eo tempore, quo

replętę

repletæ ſunt hęreſibus;ab Hunnis & Auaribus Germanias & Pannonias; à francis Gallias;ab Anglis Britannias; ab Alanis, Sueuis, & Viſigothis Hiſpanias;à Vandalis Africam: quid quęſo eſſe cauſę dicemus, quod imperante Zenone Oſtrogothi & Heruli Italiam ceperunt; & Catholici meliori apud eos conditione fuerunt, quàm apud Imperatores Orientis, & quam diu ſe ita geſſerũt, feliciter illis res proceſſere; vbi conſilium mutarunt, deleti ſunt? Quid eſt in cauſa quod Longobardi Venetiam, Liguriamque, quam nunc Lombardiam vocamus, in poteſtatem ſuam redegerunt, vbi loca illa ab auctoritate Pontificis Romani deſciuerunt?

An putatis à Deo temere prouiſum permiſſumque, vt imperante Mauricio, quo tempore veſtri Patriarchę ſibi Vniuerſalis nomen cum Romani Pontificis contemptu arrogare cęperunt, Slaui Illyrium, Dalmatiãque ſubigere, Turcæ aduerſus vos militare ſimul cęperint? Heraclio imperante Mahometus emerſit, Sarracenis data eſt Iudæa, & Aegyptus; Conſtante & Iuſtiniano, Africa ijſdem tradita; Philippico Leone Copronymo, Michaele Balbo, & Michaele quarto Iconomachis, Dacia, Myſia, Thracia, & Illyrium Bulgaris; Aſia, Sicilia, Sardinia, Creta, Cyclades, Cyprus Sarracenis. Qua præterea tempeſtate Turcæ è Caſpijs portis copias educentes Armeniam ſubegerunt? qui poſtea cum Patriarchę veſtri Papam ſunt auſi excommunicare, armis Aſiam ſibi comparantes, inter ſe ſunt partiti. Mox Andronico regnante, cum ſcilicet vos apertiſsimè à noſtra communione receſsiſtis, communioribus decretis, primũ ſibi ex Otthomanorum gente Regem crearunt ſub annum milleſimum treceteſimum. Ex eo paulatim cuncta veſtra vobis per illos erepta. Supererat poſtremò Conſtantinopolis; ſupererant multa Græciæ loca, multa aliarum Regionum ſubiecta Imperatori veſtro, ſupererat imperatoria dignitas.

Quid eſt autem, quod vbi in Concilio vniuerſali Florentino, cui veſtri Epiſcopi, veſter Patriarcha, & Imperator interfuit, & aſſenſus eſt, definita ſunt quæcunque inter vos ac nos erant controuerſa, defuncto Imperatore illo & Patriarcha, qui nobiſcum ſentiebant, cùm vos, & qui ſucceſſit Imperator Concilij Florentini ſcita reſpueritis, capta eſt Conſtantinopolis, omnia veſtra in Turcarum manus venerunt? & nunc nihil veſtrum: loco namque ſeruorum vos habent Turcæ. Liberos ſuſcipitis non Chriſto, ſed quod maximè dolemus, ſpurciſsimo Mahometo. Nam qui ſunt è filiis veſtris generoſiores, & liberali ſpecie, eripiuntur vobis à Turcis, Mahometo nomen dare coguntur, ad nefandiſsimos, proh ſcelus, proh dolor, præpoſterę libidinis vſus includuntur. Item qui hęreſum finis? Quis à fletu ſe contineat? At ſi ô quicunque è Græcis à nobis diſceſsiſtis, veſtra eſſet Eccleſia Dei, neceſſe erat hæc vobis haud euenire, quin longè alium ſortiri euentum, vt ex oraculis diuinis ſuprà à nobis eſt con-

 cluſum,

cluſum; neceſſe erat quo maioribus anguſtijs opprimebamini, eo reſurgere illuſtriores: ſic enim contigit ſemper Eccleſiæ Dei, vt abundè oſtendimus alio loco.

Sed hic non omittamus illud, Græcos aliquos adeò à Catholica Eccleſia alienos, vt quamuis pareant ſubſintque Catholicis, tamen impias opiniones abnegare nullo modo velint. Cyprus, Creta, Zacynthus, Cephalenæ Inſulæ, ſunt adeò tenaces hæreſum Græcanicarum, vt vitam potius hominibus illis eripias, quàm conceptam ſententiam deponere velint. Cumque ſuperioribus annis Archiepiſcopus Cypri Philippus Mocenicus, vir magnæ doctrinæ, & integritatis, vellet hæreſes ex inſula illa extirpare, oppoſuere ſe illi Græci, adeò vt neceſſe habuerit ipſe Venetus Patricius illinc emigrare. Teſtatur hoc ipſe in Epiſtola, quam præfixit operi ſuo, de Philoſophicis rebus. paulò poſt Inſula à Turcis eſt occupata. Marc. Antonius Caucus Archiepiſcopus Corcyræ teſtatur idem in epiſtola, quam præpoſuit Gennadij libris. Hæc Bozius.

Sed ne caſu id accidiſſe Græci ſibi perſuadeant, videant antea huiuſmodi euentus diuinitus tam à ſummis Pontificibus, quàm ab aliis Eccleſiæ Romanæ filijs præuiſos, prænunciatoſque fuiſſe. Inprimis cum Patriarcha Anatholius in Synodo Chalcedonenſi procuraſſet Sedem Conſtantinopolitanam præferri Alexandrinæ & Antiochenæ; quinimò ordinationem ſibi tunc Antiocheni arrogaſſent inconſulto Pontifice Romano; Leo Magnus exclamans aduerſus huiuſmodi ſuperbiam, clariſsimè literis ſuis prædicit futurum, vt ſedes illa ob hanc elationem diuinitus deprimeretur, incurreretque in apertas ruinas. Idem prænunciauit litteris ſuis Gregorius Magnus, cum Patriarcha Ioannes ſibi nomen Vniuerſalis aſſumpſiſſet. At Nicolaus Magnus, cum Photius auſus eſſet illi cum Græcis obſiſtere in cauſa Ignatij, & ob id à communione eos repuliſſet, in epiſtola ad Imperatorem Michaelem prædixit fore, vt Græci fierent captiui in omnes gentes tanquam Iudæi. Adnotauit hoc etiam Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui adijcit adhuc aliud multo magis mirum. Verba illius quibus alloquitur Græcos, apponam.

Sed quid euenit, inquit Gennadius, noſtra memoria, nunc ſub Nicolao V. Pontifice Maximo, cùm Legati à Conſtantino Imperatore, qui vocabatur Dragates, ad eum miſsi adhuc ſuperſint, quibus litteras dedit plenas timoris & horroris, vbi apertè cum execratione vaticinatur excidium & internecionem extremam infelicium Græcorum. In quibus poſt alia multa, (cum conuitia & probra reſciſſet, quæ à Græcis quotidie impudentiſsimè iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gentes decretum quod ſancitum eſt, receperunt; Græci neque receperunt, neque ſpes eſt eos vmquam recepturos, quæ ſuper concordia & coniunctione decreta ſunt.

Digitized by Google

ſunt. Procraſtinationes enim procraſtinationibus ſemper ab eis prætexũtur, excuſationes, & reſponſiones in ſingulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Põtificem ita eſſe mente deſtitutum, omnemque Occidentalem Eccleſiam, vt non intelligant, quæ in ſingulis dilatationibus reſpondendo nugantur. Optimè cũcta nouimus. Sed toleramus in Ieſum reſpicientes ſempiternum Sacerdotem, & Dominum, qui ſterilem illam ficum vſque ad annum tertium iuſsit aſſeruari, agricola iam ad excidendã arborem ſe accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatis ruinam! Anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo primo hanc conſcripſit epiſtolam, & milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio capta eſt Conſtantinopolis. Num poteſtis dicere hęc vera non eſſe? minimè gentium, cùm id ſit manifeſtum, & res ipſa apertè loquatur. Tres, inquit, annos expectabimus, ſi vos forſan à ſchiſmate & ſeparatione conuerteritis, & vos verè decreto adiunxeritis, ſecundum Saluatoris de ficu præceptum. Sin minus exſcindemini, ne terram otioſam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum, quod, vt in epiſtola ipſa ſcribit Nicolaus Papa, Gręcorum gens illa magna, & formidabilis, ſapiens, clara, fortis, terrarum domina ob diuinam vltionem ita in barbarorum ſeruitutem abducta eſt. Hęc narranti mihi ſubit lamentari, & deplorare excidium gentis noſtræ. Huculque Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus, aduerſus ſuos Gentiles Gręcos, recitans oraculũ apertiſsimum à Nicolao V. prolatum, & euentu comprobatum, ipſo temporis ſpatio, quod prænunciauit.

Id etiam accidit Gręcis, vt quando diſsidebant à nobis in proceſsione Spiritus ſancti, an eſſet à Filio & Patre, ipſo die ſecundo Pentecoſtes, qui Filio eſt ſacer, Conſtantinopolis caperetur: diuino ſcilicet ſpiritu ipſorum obſtinatos animos puniente, & eos omnino derelinquente. Quarto namque Kalen. Iunij anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio, feria ſecunda, Conſtantinopolis eſt expugnata. Rurſus aliud longè mirabile obſeruandum. Græci nos excommunicarunt, & pro hæreticis omnino duxerunt Michaele ſedente circiter annum milleſimum quinquageſimum tertium, vt oſtendimus ſupra; & poſt annos quadringentos Conſtantinopolis capta, anno ſcilicet vt ſupra. At hic numerus criminum expiationi remiſsionique datur: vt ſciamus ideo Græcos in ſeruitutem diuinitus Turcis datos, quod crimen aduerſus Eccleſiam Catholicam patratum non expiarint intra definitum à diuinis ſcripturis tempus.

Conſtantinopolis capta. *1453.*

Brigida fœmina ſanctiſsima, & Suetica, fuit ijs temporibus, quibus Epiſcopi Romani Auenione morabantur. Ea cum Religionis cauſa Hieruſalem petijſſet, & in Cypro moraretur, ſic audijt Chriſtum loquentem,

S. Brigida de Græcis reuelatio à Deo facta.

& vt

& vt audijt monumentis mandauit: Græci qui ſciunt, quod omnes Chriſtianos tenere oportet, vnam tantum fidem Chriſtianam Catholicam, & vni tantummodo ſubeſſe Eccleſiæ ſcilicet Romanæ; vnumque ſolum Vicarium generalem meum in mundo, videlicet Romanum ſummum Pontificem, ſupra ſe ſpiritualem habere Paſtorem: & tamen nolunt ſe eidem Eccleſiæ Romanæ, & Vicario meo ſpiritualiter ſubijcere, & humiliter ſubiugare propter eorum pertinacem ſuperbiam, & propter cupiditatem, vel carnis petulantiam, ſiue propter aliquid aliud quod ad mundum pertinet; indigni ſunt poſt mortem veniam à me & miſericordiam obtinere. Alij verò Græci, qui deſideranter vellent, ſed ſcire non poſſunt fidem Catholicam Romanam, & tamen ſi ſcirent & poſſent, eam deuotè reciperent, & Romanæ Eccleſiæ humiliter ſe ſubiugarent, & nihilominus ſecũdum ipſorum conſcientiam, in ſtatu & fide ſua, qua ſunt, abſtinent à peccando, & piè viuunt, iſtis talibus poſt ipſorum mortem in ſupplicijs miſericordia mea debetur, quando ipſi ad iudicium meum vocati fuerint. Sciant etiam Græci, quod eorum imperium, & regna, ſiue dominia nunquam ſtabunt ſecura, neque in pace tranquilla, ſed inimicis ſuis ſemper ſubiecti erunt, à quibus ſuſtinebunt grauiſsima damna, & miſerias diuturnas, donec ipſi cum vera humilitate & charitate, Eccleſiæ & fidei Romanæ ſeſe ſubiecerint. Hęc Brigida de Græcis: quibus an euenerint, quæ prędixit, vtinam Græci maximo ſuo malo non experirentur.

Aduertant ergo Græci miſerabilem calamitatem, in qua à tot ſæculis afflicti contritique ſunt à Mahometanorum Ducibus, tranſactiſque iam tot annis, eodem nunc in ſtatu, & fortaſsis peiori, ac miſerabiliori permanent, quaſi à Deo reprobati & abiecti, non ſecus ac Iudęorum populus. Quare niſi ad matris vbera, Eccleſiæ nimirum Romanę, reuertantur, meritò timendum, nullum ſuarum calamitatum, ſicut neque & Iudæorum, ſperandum terminum: & quemadmodum calamitates temporaneæ iuſtis, virtutis explorandę cauſa, ac ob emendationem vitę, à Deo mitti ſolent: ita ſpirituales miſeriæ, quales ſunt à nobis relatę, magnam ſpiritualium bonorum iacturam præ ſe ferunt, nec tam ad probandam virtutem, quam ad punienda præterita præſentiaque ſcelera Deus illas infligit.

Leonardis Echienſis de Græcis querimonia.

Ac denique his Gręcorum calamitatibus finem imponam, adducens verba Leonardi Echienſis Theologi Gręci ac Epiſcopi Mityleni, qui in libro De captiuitate Conſtantinopolis, vbi ipſe cum alijs captus fuit, Gręcorum cæcitatem dolens, ita eos alloquitur: Heu quę ſpes in populo duro graui iniquitate, qui tot annis ſine vita ſpirituali abſciſſus à capite permanebat? Quomodo non deſperati, quomodo non abiecti à Deo, qui tantis diſsimilitudinibus, tantis fictionibus, tantis ſciſſuris ab Eccleſia elongati Romana, in cordis duritia permanſerunt? Etenim iam captiuati vrbe,

templis,

templis, auro, laribuſq; propulſi, in Latinos retorquent offenſam, aſſeuerantes; Quoniam vnionem, inquiunt, fecimus, ſummoque Pontifici cōmemorationem dedimus, meritò indignatum Deum. O pertinaces homines! inquio. Si malum eſt hoc; priſci Baſilius, Athanaſius, Cyrillus, ceterique Patres, quos præcipuo ſanctitatis honore præfertis, mali cenſendi ſunt, quod ſanctam vnam eamdemque fidem cum Romana Eccleſia omnium Chriſtianorum magiſtra coluerunt? Non hæc cauſa eſt, quod vnionem, ſed quoniam vnionem non veram, ſed fictam feciſtis: hac de re meritò indignatum Deum; hac de re iuſta animaduerſione in hoſtiū manibus vos eſſe deductos. An non ſponſionem de vnione ſancto iuramento apud Florentinam Synodum conſcriptam violaſtis? obedientiam declinaſtis? ſententiam decreti occultaſtis? an nō ſummi Dei nuntij, ô Græci, veſtram perditionem iugiter prædixerunt? qui aures, vt aſpis, impiè obduraſtis? & ſanctam eccleſiam Catholicam matrem fidelium obaudiſtis? flete miſerias veſtras, arguite voſmetipſos, & non alios condemnetis. Mos obſtinatorum hic eſt, ſanctos aſpernari Dei nuncios, vti Sedechias, ceterique Iudæi in Babyloniam traducti, Ieremiam direptionem captiuitatemque Hieroſolymorum prædicentem contempſerunt.

CAPVT VI.

De communicatione Latinorum cum Græcis, ex Bulla Innocentij IV. Pont. Max.

Innocentij Papæ 4. Bulla, ſeu litteræ ad Epiſcopum Tuſculanū, Apoſtolicæ Sedis Legatum in regno Cypri, quæ extant in eius Regiſtro Bullarum, Pontificatus ſui anno XI. apud Bibliothecam Vaticanam, ſuper ritibus Græcorum, qui tolerari, vel non tolerari poſſint.

INNOCENTIVS, &c. Epiſcopo Tuſculano Apoſtolicæ Sedis Legato.

SVB Catholicæ profeſſione Fidei, atque cultu conſiſtere, ac proficere vniuerſos, ceteris noſtræ mentis deſiderabilibus præferentes, illud tanquam acceptabilius ple-

niori deſiderio cupimus, & ad hoc velut operatiuum ſalutis præcipuum intimis af-
fectibus anxius aſpiramus. Hæc, inquam, vnio ſiue connexio cordi noſtro ineſtima-
bilis gaudij rorem infunderet, ſi varias gentium nationes eiuſdem obſeruantia Fidei
in vnum acceptabilem in Chriſto populum adunaret. Id vtique anxiæ noſtræ mentis
ardorem affluentis lætitiæ refrigeraret irriguo, ſi omnes, quos olim in vnũ Catholicum
gregem ouile collegit Domini, cùm multi ab eo diſceſſerint, in idem indiuiduum col-
legium vnius Paſtoris ſolidaret magiſterium, & cuſtodia communiret. O ſi Ori-
entalibus Oriens ex alto luceret, & ſui luminis illuſtratione ipſos ad Catholicam re-
duceret vnitatem, vt cum reliquis Orthodoxis in vnius aulæ collecti gremio, de matris
eccleſiæ vbere fluenta doctrinæ ſalutaris haurirent: tunc ipſi eccleſiæ proueniret magnũ
& deſiderabile ſalutare: tunc eius vterus ſobole geminata concreſceret: tunc Orien-
talibus oriretur ſupernæ illuminationis aurora: tunc eis clareſceret lucifer veritatis:
tunc per vniuerſam Eccleſiam inundantis gaudii erumperet plenitudo: tunc exulta-
tione nimia clareſceret totus Orbis, quia valde bonum & iucundum exiſteret Fratres
ſimul in domo Domini habitare: tunc eadem Eccleſia multiplicata lætitia nouæ iu-
cunditatis canticum perſonaret. Verùm, quia nonnulli Græcorum iam dudum ad de-
uotionem Sedis Apoſtolicæ redeuntes ei reuerenter obediunt & intendunt, licet expedit
vt mores ac ritus eorum, quantum cum Deo poſſumus, tolerantes, ipſos in Eccleſiæ Ro-
manæ obedientia præſeruemus: quanquam in ijs, quæ animarum periculum parerent,
vel honeſtati Eccleſiaſticæ derogarent, nec debeamus illis deferre aliquatenus, nec ve-
limus. Sanè inter venerabilem fratrem noſtrum Archiepiſcopum Nicoſienſem, & eius
ſuffraganeos Latinos ex parte vna, & Epiſcopos Græcos regni Cypri ex altera, de qui-
buſdam certis articulis, diſcordiam & turbationem fore ſubortam, & eorundem teno-
rem articulorum, ac reſponſiones ipſorum Græcorum ad illos, nobis, vt melius poſſemus
inſtrui ſuper eis, plenè ac prouidè per tuas litteras intimaſti, ſollicitè requirendo, vt
prouidere ſuper hoc Apoſtolica diligentia curaremus. Nos autem litteris ipſis affe-
ctuoſè receptis, earum ſeriem, & ipſos articulos ac reſponſiones eaſdem, & cete-
ra, quæ continebantur in illis, vnà cum Fratribus noſtris perlegimus, intelleximus
mus diligenter prudentiam tuam, multipliciter in Domino commendantes, & me-
1 *ditantes, ac deliberantes ſuper his, prout rei qualitas exigebat. Circa hæc*
itaque ſic deliberatio noſtra reſedit, vt Græci eiuſdem regni in vnctionibus, quæ
2 *circa baptiſma fiunt, morem Eccleſiæ Romanæ teneant, & obſeruent. Ritus ve-*
rò, ſeu conſuetudo, quam habere dicuntur vngendi per totum baptizandorum
corpora, ſi tolli ſine ſcandalo vel remoueri non poteſt, cum ſiue fiat, ſiue non,
3 *quantum ad baptiſmi efficaciam, vel effectum non multum referat, toleretur.*
Nec refert etiam vtrum in frigida, vel calida aqua baptizent, cùm parem vim &
effectum in vtraque baptiſmum habere, aſſeuerare dicantur. Soli autem Epiſcopi
4 *conſignent Chriſmate in frontibus baptizatos, quia huius vnctio non debet niſi per*
Epiſcopos exhiberi; quoniam ſoli Apoſtoli, quorum vices gerunt Epiſcopi, per manus
impoſitionem, quam Confirmatio, vel frontis chriſmatio repræſentat, Spiritum ſanctũ
tribuiſſe

Digitized by Google

tribuiſſe leguntur. Singuli quoque Epiſcopi in ſuis Eccleſijs in die Cœna Domini poſ- 5.
ſunt ſecundum formam eccleſiæ Chriſma conficere ex balſamo quidem, & oleo oliua-
rum. Nam Spiritus ſancti donum in chriſmatis vnctione confertur, & columba vtiq;
quæ ipſum deſignat Spiritum, oliuæ ramum ad arcam legitur retuliſſe. Sed ſi ſuum an-
tiquum ritum in hoc Græci potius ſeruare voluerint, videlicet quod Patriarcha vnà
cum Archiepiſcopis & Epiſcopis eius Suffraganeis, & Archiepiſcopi cũ Suffraganeis ſuis
ſimul Chriſma conficiant, in tali eorum conſuetudine tolerentur. Nullis autem per 6.
Sacerdotes, vel Confeſſores pro ſatisfactione pœnitentiæ vnctio aliqua ſolummodo in-
iungatur. Infirmis verò iuxta verbum Iacobi Apoſtoli, vnctio exhibeatur extrema.
Porrò in appoſitione aquæ, ſiue frigidæ, ſiue calidæ, vel tepidæ in altaris ſacrificio ſuam, 7.
ſi velint, conſuetudinem Græci ſequantur, dummodo credant, & aſſerant, quod ſerua-
ta Canonis forma, conficiatur pariter de vtraq;. Sed Euchariſtiam in die Cœna Domi-
ni cõſecratam vſque ad annum, prætextu infirmorum, vt de illa videlicet ipſos com-
municent, non reſeruent, liceat tamen eis pro infirmis ipſis corpus Chriſti conficere,
ac per quindecim dies, & non longiori temporis ſpatio, conſeruare, ne per diutinã ipſius
reſeruationem, alteratis forſitan ſpeciebus, reddatur minus habile ad ſumendum, licet
veritas & efficacia ſemper eadem omnino remaneat, nec vlla vnquam diuturnitate ſeu
volubilitate temporis euaneſcat. In celebratione verò ſolemnium, & aliarum Miſſa- 10.
rum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione, vel conſecratione formã ver-
borum à Domino expreſſam & traditam obſeruent, & celebrando non tranſgredian-
tur horam nonam, ſuam ſequi conſuetudinem permittantur. Sacerdotes autem dicãt 11.
horas Canonicas more ſuo, ſed Miſſam celebrare, priuſquam officium matutinale com-
pleuerint, non præſumant. Promouendi verò ad Sacerdotium & Presbyteri qui præ- 12.
ficiendi fuerint Eccleſiarum regimini, examinentur antea diligenter, ſi præcipuè de
horis Canonicis, & Miſſarum officij ſecundum diſtinctionem temporum exſequẽdis,
ſint ſufficienter inſtructi, vt ad hæc non niſi digni & idonei admittantur. Ceterùm 13.
vnuſquiſq; Sacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtanneo calice ſacrificet,
habens corporale de lino candidum & nitidum, & altare mundis veſtimentis opertum,
vel decentibus paramentis. Mulieres autem ſeruire ad altare non audeant, ſed ab il- 14.
lius miniſterio repellantur omnino. De ieiunio verò diei Sabbathi quadrageſimali 15.
tempore, quamquam honeſtius & ſalubrius Græci agerent, ſi ſic toto illo tempore ab-
ſtinerent, vt nec vnico die inſtitutum ieiunium violarent, teneant & ſeruẽt
pro libito morem ſuum. Sacerdotes quoque coniugati, & alij, quibus Parochiarum 16.
cura, vel Eccleſiarum Parochialium regimen per Epiſcopos ſuos committitur, licitè
ac liberè poſſint Parochianorum ſuorum confeſſiones audire, ipſiſq; pœnitentiam in-
iungere pro peccatis: quia cui licet vel conceditur quod eſt maius, competit nimirum,
nec negari conuenit quod eſt minus: liberum tamen ſit ipſis Epiſcopis viros alios indo-
neos coadiutores, & cooperatores habere in audiendis confeſſionibus, & pœnitentijs
iniungendis, ac ceteris, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Ipſiſq; in his per eorum
diœceſes abſque Sacerdotum ipſorum præiudicio, & grauamine committere vices ſuas, 17.

Digitized by Google

cum propter occupationes multiplices, & occaſiones varias poſſit contingere, quod ne-
18. *queant per eaſdem diœceſes officium ſuum exſequi per ſeipſos. De fornicatione autẽ,*
quàm ſolutus cum ſoluta committit, quin ſit mortale peccatum, non eſt aliquatenus
ambigendũ, cùm tam fornicarios quàm adulteros à regno Dei Apoſtolus aſſerat alie-
19. *nos. Ad hæc volumus & expreſſè præcipimus, quod Epiſcopi Græci ſeptem ordines, ſe-*
cundum morem Eccleſiæ Romanæ, de cetero conferant: cùm huc uſq; tres de minoribus
circa ordinandos neglexiſſe vel prætermiſiſſe dicantur. Illi tamen, qui iam ſunt taliter
ordinati per eos, propter nimiam ipſorum multitudinem in ſic ſuſceptis Ordinibus to-
20. *lerentur. Quia verò ſecundum Apoſtolum mulier mortuo viro ab ipſius eſt lege ſolu-*
ta, vt nubendi cui vult in Domino liberum habeat facultatem, ſecundas & tertias, ac
vlteriores etiam nuptias Græci non reprehendant aliquatenus, nec condemnent, ſed po-
tius illas approbent inter perſonas, quæ aliàs licitè ad inuicem matrimonio iungi poſ-
21. *ſunt. Secundo tamen nubentes Presbyteri nullatenus benedicant. Et quoniam apud*
22. *eos conſueuerunt contrahi matrimonia inter perſonas contingentes ſe, iuxta eorum cõ-*
putationem octauo gradu, qui ſecundum computationem & diſtinctionem graduum,
quam nos facimus apud nos, quartus habetur, ne id præſumatur deinceps, firmiter pro-
hibemus: diſtrictè præcipientes, vt cum in vlterioribus gradibus licitè matrimonia
contrahantur, in prædicto quarto conſanguinitatis vel affinitatis gradu copulari vlte-
rius non præſumant, ſtatutum in hoc generalis Concilij obſeruantes. Illos tamen, qui
iam in gradu huiuſmodi contraxerunt, diſpenſatiuè permittimus in ſic contracto ma-
23. *trimonio remanere. Denique cùm veritas in Euangelio aſſerat, quod ſi quis in Spi-*
ritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſeculo, neque in futuro dimittetur
ei, per quod datur intelligi, quaſdam culpas in præſenti, quaſdam vero in futuro poſſe
ſæculo relaxari; & Apoſtolus dicat, quod vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit,
& cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi
per ignem; & ipſi Græci verè ac indubitanter credere ac affirmare dicantur, animas
illorum, qui ſuſcepta pœnitentia, ea non peracta, vel qui ſine mortali peccato cum ve-
nialibus tamen, & minutis decedunt, purgari poſt mortem, & poſſe ſuffragijs Eccleſiæ
adiuuari: Nos quia locum purgationis huiuſmodi dicunt non fuiſſe ſibi ab eorum Do-
ctoribus certo & proprio nomine indicatum, illum quidem iuxta traditiones & aucto-
ritates ſanctorum Patrum Purgatorium nominantes, volumus, quod de cetero apud
iſtos iſto nomine appelletur, illo enim tranſitorio igne peccata vtique, non tamen crimi-
nalia ſeu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remiſſa, ſed parua & minu-
ta purgantur, quæ poſt mortem etiam grauant, ſi in vita non fuerint relaxata. Si
24. *quis autem abſq; pœnitentia in peccato mortali decedit, hic proculdubio æternæ gehē-*
25. *næ ardoribus perpetuò cruciatur. Animæ verò paruulorum poſt baptiſmi lauacrum,*
& adultorum etiam in charitate decedentium, qui nec peccato, nec ad ſatisfactionem
26. *aliquam pro ipſo tenentur, ad patriam protinus tranſuolant ſempiternam. Ordina-*
tiones demum, & inſtituta regularia ſanctorum Patrum de vita, & ſtatu Monacho-
rum præcipimus ab Abbatibus, & Monachis Græcis inuiolabiliter obſeruari. Frater

nitatem

Digitized by Google

nitatem itaq; tuam hortamur attentè, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus præmiſſa omnia Epiſcopis Græcis præfati regni ſeriatim, & diligenter exponi facias, diſtrictè ipſis iniungens, vt ea ſollicitè attendere, ſtudioſè tenere ac efficaciter procurent, & à ſuis faciant ſubditis obſeruari. Memoratis autem Archiepiſcopo Nicoſienſi, & eius Suffraganeis Latinis firmiter auctoritate noſtra præcipias, vt eoſdem Græcos ſuper præmiſſis contra huiuſmodi prouiſionem, & deliberationem noſtram non inquietent aliquatenus nec moleſtent. Contradictores eadem auctoritate appellatione poſtpoſita compeſcendo, non obſtantibus ſi præfatis Archiepiſcopo et Suffraganeis, vel quibuſcunque alijs à Sede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per litteras Apoſtolicas, plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum non facientes de indulto huiuſmodi mentionem. Datum Lateran. II. Nonas Martij anno XI.

CAPVT VII.

De communicatione Latinorum cum Græcis ex Bulla Clementis PP. VIII.

CLemens viij. Pontifex Maximus, quo ſtudio erga vniuerſam Eccleſiam & præcipuè erga Græcos ferebatur, ne qua Deo in adminiſtrandis Sacramentis iniuria fieret, ipſi autem Græci ſalutem inde conſequerentur, per breuem ad Latinos Epiſcopos, in quorũ diœceſibus Græco ritu viuentes degant, euulgari iuſſit, cuius ſummam affert Poſſeuinus Tom. I. Appar. Sacr. in addit. verb. *Græci.*

Presbyteri Græci baptizatos Chriſmate in fronte non conſignent, & ideo ab ipſis in ordine baptiſmi apud eorum Euchologium prætermittãtur, quæ ſequuntur poſt illa verba: *ϗ μετὰ τὴν εὐχὴν*, &c. vſque ibi: *εἶτα ποιεῖ ὁ ἱερεὺς σχῆμα κύκλȣ*, hoc eſt, *Et poſt orationem*, &c. (vbi habetur forma huius cõſignationis) vſque ad verba: *poſtea facit Sacerdos figuram circuli, &c.*

Epiſcopi Latini infantes ſeu alios baptizatos à Presbyteris Græcis de facto Chriſmate in fronte conſignatos confirment, & tutius videtur vt cum cautela, & ſub conditione id faciant (videlicet N. *Si es confirmatus, ego te confirmo, ſed ſi non es confirmatus, ego conſigno te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti*) præſertim verò cùm veriſimiliter dubitari poteſt quod ab Epiſ. Græcis fuerint baptizati.

Sanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod pro infirmis aſſeruatur, ſingulis octo diebus, vel ſaltem quindecim renouetur. Non aſſeruetur idem Sacramentum toto anno, ſi tamen aſſeruatum fuerit, ſaltem in fine

Digitized by Google

fine anni ſumatur.

Tollatur abuſus tundendi vel etiam miſcēdi ſacro oleo, ac iterum coquendi, vel alias exſiccandi ſpecies ſacramenti ſacræ Euchariſtiæ, feria quinta Cænæ Domini, vt deinde illud aſſeruent.

Si Græci velint accipere altaria portatilia ab Epiſcopis Latinis conſecrata, benè erit; ſin minus, tolerentur eorum thioni, ſiue throni, ſuper altaria lapidea ponendi cùm celebrent.

Corporalia vti Latini habeant, niſi thionis etiam pro corporalibus vtantur.

Circa Sacramentū pænitentiæ. In caſu neceſsitatis Presbyteri Græci Catholici poſsint Latinos abſoluere. Vtantur forma abſolutionis in generali Concilio Florentino præſcripta, & poſtea ſi voluerint, dicant orationem illam deprecatiuam, quam pro forma huiuſmodi abſolutionis dicere tantum conſueuerunt.

Tollendus abuſus vbi eſt, vt vir atque vxor ſimul & eodem tempore eidem Presbytero confiteantur.

Aqua ex ritu Græco in die Epiphaniæ vel primo die menſis benedicta conſeruetur in Eccleſia, vt illa fideles aſpergantur.

Circa oleum ſanctum Catechumenorum & infirmorum Non ſunt cogendi Presbyteri Græci olea ſancta, præter Chriſma, ab Epiſcopis Latinis diœceſanis accipere, cùm huiuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur ſeu benedicantur. Chriſma autem, quod non niſi ab Epiſcopo, etiam iuxta eorum ritum, benedici poteſt, cogantur accipere. Prohibeantur verò ab Epiſcopis Græcis externis, ſchiſmaticis, ſeu ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cōmunionem non habentibus, illud accipere, vel eo vti.

Circa Sacramentum ordinis. Ordinati ab Epiſcopis ſchiſmaticis, alias ritè ordinatis ſeruata debita forma, recipiunt quidem ordinem, ſed non executionem.

Proinde ipſi ordinati ab Epiſcopis ſchiſmaticis, correcti vel emendati, reconciliandi ſunt, & abſoluendi cum pęnitentijs ſalutaribus, dummodo errores, vel ſaltem ſchiſma ordinatoris abiurent in iudicio, vel publicè, vel ſecretò pro qualitate facti. In ordinibus autem per eos alias ritè ſuſceptis, miniſtrare nō permittūtur, niſi cū ipſis ſuper irregularitate huiuſmodi occaſione cōtracta, auctoritate S. Sedis Apoſtolicę fuerit diſpēſatū.

Non ſunt admittendi Epiſcopi ſchiſmatici, ſiue pro ordinibus ſiue pro alijs ſacramentis conferendis, ſed detinendi, quoad ſancta ſedes Apoſtolica deſuper conſulatur, & reſponſum habeatur.

Græci ſine litteris dimiſſorijs Epiſcopi Latini diœceſani ad ſacros ordines promoti, ſuſpenſi ſunt, & ſi ſuſpenſi in ſuis ordinibus miniſtrauerint, efficiuntur irregulares, ſicut & Latini.

Super huiuſmodi autem & ſimilibus irregularitatibus diſpenſandi facultatem à ſancta Sede Apoſtolica obtineri oportet.

Si

Si Epiſcopus Latinus Græcum aliquem ordinare voluerit, qui à Preſbytero Græco in baptiſmo Chriſmate in fronte facto fuerit conſignatus, debet illum antea confirmare, ſaltem ſub conditione, videlicet N. *ſi es confirmatus, &c.* vt ſuprà. Presbyteri vidui, ſeu vxoribus orbati, habitum ferant diuerſum ab alijs.

Curent Ordinarij locorum, vt decretum ſacri Generalis Concilij Tridentini de reformatione matrimonij vertatur in linguam Græcam vulgarem, & in locis, & Parochijs Græcorum, & Albanenſium euulgetur & publicetur.

Matrimonia inter coniuges Græcos, dirimi ſeu diuortia, quoad vinculum, fieri nullo modo permittant, aut patiantur, & ſi qua de facto proceſſerunt, nulla & irrita declarent.

Maritus Latinus vxoris Græcæ ritum non ſequetur.

Latina vxor non ſequatur ritum mariti Græci.

Græca verò vxor ſequatur ritum mariti Latini.

Quod ſi id fieri non poſsit, quiſque coniugum in ſuo ritu, Catholico tamen, manere permittatur.

Proles ſequatur patris ritum, niſi prævaluerit mater Latina.

Presbyter Gręcus coniugatus ante ſacrum ſacrificiũ, ſeu ſanctam Miſſam celebrandam, vel per hebdomadam & per triduũ abſtineat ab vxore.

Circa alia dogmata Græcorum.

Græci credere tenentur, etiã à Filio Spiritum ſanctum procedere, ſed non tenentur pronunciare, niſi ſubeſſet ſcandalum, præſertim ſi degant inter Latinos: aut neceſsitas poſtularet cõfitendi fidem Catholicam, quia tunc oportet etiam pronunciare.

Nunquam Monachis Græcis, ſeu Calogeris animarum cura committatur, niſi ex neceſsitate, vel alia iuſta cauſa.

Presbyteri ſæculares Græci, abiuratis ſchiſmate & erroribus, atque in fide Catholica benè inſtructi, in Parochialibus ſeu Curatis eccleſijs Græcorum inſtitui poſſunt.

Tolerandus eſt apud Græcos vſus carniũ die ſabbathi, vbi ſine ſcandalo fieri poteſt: in locis tamen ipſorum, & inter eos tantum.

Item tolerandus eſt, vt ad ieiunium eodem die ſabbathi in Quadrageſima, excepto vno ſabbatho ſancto, ex antiqua traditione nõ teneantur, ſed dumtaxat ad abſtinentiam.

In ieiunijs biduanis, vel triduanis, vel alias à Diœceſanis, vel Iubilęis à Summo Romano Pontifice indicatis, dies ſabbathi in eis comprehenſus, vel præſcriptus, in alium diem pro plebibus Gręcis, ab ipſis Diœceſanis, Apoſtolica auctoritate ſanctiſsimi domini noſtri Clementis diuina prouidentia Papę VIII. permittitur commutari.

Siip

Si ipſi Græci ad obſeruationem ieiuniorum, & vigiliarum Latinę Eccleſiæ induci poſſent, optimum eſſet, ſed non cogantur, cùm ipſi qualibet hebdomada, & feria quarta, & feria ſexta ieiunent.

Græci exiſtentes inter Latinos, dies feſtos de præcepto eiuſdem eccleſię Latinæ ſeruare tenentur.

Inſuper idem ſanctiſsimus Dominus noſter conſtituit Romę habendũ eſſe Epiſcopum Grçcum Catholicum, qui Gręcos Epiſcopis Latinis Italię, & inſularum adiacentium ſubiectos, ab Epiſcopo Græco ordinari volentes, cum illorum dimiſſorijs, ad id tantum concedendis, ritu Gręco ordinet.

Item mandauit, vt ad maiorem inſtructionem Dominorum Epiſcoporum Latinorum imprimatur, cum hac ipſa Decretales, ſeu literę quędam Apoſtolicę ad Gręcorum ritus pertinentes: ac etiam profeſsio orthodoxę fidei, à Gręcis qui ad vnitatem ſanctę Romanę eccleſię veniũt, facienda.

Ita ſanctitas ſua ex ſententia congregationis ſuper reformatione Gręcorum, decreuit, & declarauit, ac fieri mandauit Romę in Palatio Montis Quirinalis apud Sanctum Marcum, die 31. menſis Auguſti. Anno Dom. 1595. Pontific. ſui anno quarto.

CAPVT VIII.

In quibus præterea alijs caſibus liceat Latinis communicare cum Græcis.

Conſtat ex ſupradictis, omnes Schiſmaticos aſtrictos eſſe maioris excommunicationis vinculo: hæc autem excommunicatio lata non erat contra Schiſmaticos aliquo iure antiquo, vt optimè obſeruat Abbas in Rub. de ſchiſmaticis, num. 2. Alij verò cõtendunt ſchiſmaticis etiam olim fuiſſe iure communi excommunicatos, nam c. 1. & 2. de ſchiſmaticis præcipiuntur vitari ſchiſmatic. Cęterùm quidquid ſit hac de re, hodie omnes ſchiſmatici conſtitutione Pontificia, quæ in Cęna Domini promulgatur, ſunt maioris excommunicationis pęna ligati.

Schiſmatici quando vitandi. Quare primum dubium eſt, An ſchiſmaticus ſit in vniuerſum vitandus à nobis pręſertim in diuinis, ſcilicet in Sacramentis recipiẽdis & alijs miniſterijs diuinis exercendis?

Reſpondeo ſchiſmaticos eo ipſo quo excommunicati ſunt, non eſſe nobis vitandos, quia ob cõſtitutionem in Concilio Conſtantienſi à Martino V. editam vſu iam receptum eſt, duo tantum excommunicationum

gener

genera eſſe vitanda,nempe nominatim excommunicatum, & notorium Clerici percuſſorem:quare cum Schiſmaticis,qui non ſunt publicè & nominatim excommunicati, licet communicare, non ſecus ac ſi non eſſent excommunicati,tam in humanis quàm diuinis rebus, vt latiùs infra dicemus,cùm de communicatione cum hæreticis agemus: quæ omnia procedunt etiam à fortiori in Schiſmaticis.

Ex quo infertur,Catholicum poſſe intereſſe Miſſæ Sacrificiis quæ faciunt & offerunt Græci,Armeni,Rutheni,& alij Schiſmatici, & præceptum diuinum de audienda Miſſa adimplere prædictorum Miſſam audientem.Ita apertè colligitur ex dictis,& docet Azorius tom.1.lib.8.Inſtitu. Moral.c.11.Et ratio eſt,quia ritus etiam Græcanici in re diuina, & ſacrificijs faciendis ſunt Catholici, à ſanctis Patribus traditi, Baſilio nempe, Chryſoſtomo,& alijs,& proinde qui Græcanica ſacra audiunt, ſuo officio,& Eccleſiæ præcepto ſatisfaciunt. Nam Græci legitimo ſuo more & inſtituto ſacris operantur, & Eccleſiæ præceptum non eſt,vt rem diuinam audiamus hoc vel illo ritu,ſed ſimpliciter, vt diebus Dominicis & feſtis rem ſacram audiamus:& cum ex altera parte non teneamur vitare Schiſmaticos, niſi nominatim ſint excommunicati, aut aliàs ſcandalum oriatur,fit,virum latinum poſſe intereſſe ſacrificijs Græcorum & Schiſmaticorum. *Catholici Græcorum Miſſ. in audire poſſunt.*

Sed maior difficultas eſt, An à Sacerdote vel Epiſcopo Schiſmatico poſſit quis Sacramenta recipere? Pro parte affirmatiua,facit Extrauagans Martini V. Ad euitanda,quod ſine vllo diſcrimine excommunicatos non denunciatos docet non eſſe vitandos,ac ſi excommunicati non eſſent,idque plures auctores infra adducendi,vbi de hæreticorum communicatione agemus. *An Catholici à Græcis Sacramenta poſſint recipere.*

Pro contraria verò parte facit, quod iſti Schiſmatici,in quantum excommunicati nominatim,non ſint vitandi, in quantum Schiſmatici ſunt ſeparati à communicatione,à iure Canonico, & priuati iuriſdictione; vt cõſtat ex c.1.& 2.de Schiſmaticis,& c.Ordin.9.q.1. Secũdò quia apertè Clemens Papa 8.in Bulla citata oppoſitã docet ſententiam: Ordinati(inquit)ab Epiſcopis Schiſmaticis,alias ritè ordinatis,ſeruata debita forma, recipiunt quidem ordinem,ſed non executionem;& inſuper prohibentur in prædictis ordinibus miniſtrare,ſine diſpenſatione ſedis Apoſtolicę.Nec erit ſufficiens ſolutio,ſi quis dicat loqui hic de ordinato,qui non ſit ſubditus Epiſcopi: nam illa verba (alias ritè ordinatis) hoc etiam includunt.Et confirmatur,quia in eadem Bulla de ſacramento pęnitentiæ dicitur, in caſu neceſsitatis Presbyteros Græcos Catholicos,poſſe Latinos abſoluere. Vbi per particulam illam (Catholici) Schiſmatici videntur excludi, etiam in caſu neceſsitatis,quia eo ipſo quo Schiſmatici ſunt,carent iuriſ-

dictione vt infra latiùs dicemus de hæreticis. Quæ ſunt notanda pro hac difficultate, quia quantum ad hoc, fere Schiſmatici & hæretici eadem eſt ratio: vnde ex illo loco petenda eſt huius dubij ſolutio.

An Sacerdos Græcus Latinorum ritu celebrare poſsit, & contrà.

Secundum dubium, An Sacerdos Græcus agens inter Latinos, teneatur ſe tam Latinorũ ritui, quàm propriȩ conſuetudini conformare, & è contra de Latino inter Grȩcos? Reſp. Si loquamur de ritu tam in celebratione Miſſarum, quàm in alijs diuinis officijs, Pius V. prohibuit, ne ſacerdos Græcus Latino ritu, neque è contra Latinus ritu Græco celebrarent: imò & Concilium Florentinum in literis vnionis ſimpliciter dicit, vnumquéque Sacerdotem debere conficere in fermentato vel azymo iuxta ſuæ Eccleſiȩ conſuetudinem. Hoc tamen exiſtimo accipiendum de Sacerdotibus Latinis & Græcis, quando in eodem territorio ſunt coniuncti, vel de Sacerdotibus Grȩcis per Latinam Eccleſiam peregrinantibus, vel de Latinis per Græciam iter facientibus. Si tamen domicilium habeant vel Latini inter Grȩcos, vel Grȩci inter Latinos, tunc meritò poteſt eſſe quæſtio, an teneantur ſe conformare ritui Eccleſiȩ illius, in qua habent domicilium: quia qui habet domicilium in Eccleſia Græca, cenſetur iam Græcus, & è contra Græcus in Eccleſia Latina. Præterea in C. ille d. 12. dicitur teneri vnumquemque ſe conformare conſuetudini Eccleſiæ, in qua actu exiſtit. His rationibus motus P. Suarez 3. tom. diſp. 44. ſect. 3. tenet partem affirmatiuam: ſed contraria ſentẽtia probabilior videtur. Nam Concil. Florentin. & Bulla Pij V. abſolutè præcipit vnicuique Sacerdotum Græcorũ & Latinorum, ſeruare propriæ Eccleſiæ ritum ſine vlla limitatione, & ob id non tenetur ſe conformare, quantum ad ritum Eccleſiæ illius, in qua actu habitat, in alijs verò tenebitur conſuetudines & prȩcepta Eccleſiæ obſeruare.

Ex quibus primò collige, Sacerdotem Latinũ degentem inter Armenos, Abiſsinos vel alios Schiſmaticos, quorum ritus in celebrando ſit approbatus ab Eccleſia, poſſe ſe illorum ritui conformare, maximè quando habet domicilium: quia Concil. Florent. & Bulla Pij V. ſolum loquuntur de ſacerdote Græco inter Latinos, & de Latino inter Græcos. Et ita non debent extendi ad alias nationes.

Secundò infertur, ſæculares domicilium habentes in Eccleſia Græca, vel alia Schiſmaticorum, quales ſunt nunc Luſitani multi in interiori Æthiopia, poſſe ſe conſuetudinibus accommodare, & debere, maximè ſi ſit ſcandalum, niſi aliàs vellent ipſi in omnibus Latino more viuere, habeantque Miniſtros Eccleſiȩ Latinæ: nam tunc certum eſt nullatenus teneri.

Pro his tamen & ſimilibus dubijs degentes inter alios Schiſmaticos à Græcis (cum quibus iam ex praxi conſtat qualiter quis ſe gerere debeat) & ſciant

& ſciant quid ab ipſis præſtandum ſit, tam in ieiuniorum , quàm dierum feſtiuorum obſeruatione, quàm in eorum ritibus approbandis vel reprobandis, oporteret vt ſedem Apoſtolicam conſulerent.

CAPVT IX.

De pœnis Schiſmaticorum, & de eorum abſolutione & reconciliatione.

DE Schiſmaticorum pœnis, quas Deus iuſtiſsimè ab eis interdum ſolet repetere, nõ eſt neceſſe in præſenti dicere. Extant in Scripturis aliquot eorum exempla: vt Num. 16. vbi Legimus Dathan, & Abiron propter illud peccatum fuiſſe abſorptos à dehiſcente terra. Et conſtat ex libris Reg. quantis cladibus affectæ fuerint vndecim tribus Iſrael, eò quod à domo Dauid diſceſsionem fecerunt.

De alijs autem pœnis, quibus vel ipſo facto, vel per ſententiam iudicis, poſſunt affici ſchiſmatici, quędam ſunt certa apud Doctores, & aliquid eſt controuerſum. Primò certũ eſt eos non ita puniri, vt vel amittant ipſo facto, vel poſsint amittere ſpiritualem aliquam poteſtatem, conſiſtentem in ſpirituali charactere baptiſmi, vel confirmationis, vel ordinis. Nã hæc indelebilis, vt docet hic art. 3. D. Tho. & confirmat Turrecremata lib. 4. Sum. part. 1. cap. 7. & Syluester verb. *ſchiſmatici*; & patet ex Vrbano Papa Canon. Ordinationes 9. q. 1. qui ordinatos ab Epiſcopis ſchiſmaticis cẽſet verè fuiſſe Ordinatos. Et ex Aug. lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 5. Vbi ait: *Poteſt Sacramentum tradere ſeparatus, ſicut habere.*

Secundo certum eſt priuari tamen ipſo facto ſchiſmaticos facultate vtendi rectè & legitime eiuſmodi poteſtate characteris, ſeu priuari eiuſmodi poteſtate, quoad eius eſſentiam quo ad vſum, nimirum legitimum, ait D. Tho. art. 3. Non enim poſſunt ſchiſmatici rectè, & abſque peccato vti eiuſmodi poteſtate. Quo ſenſu aſſerit D. Thom. & Turrecrem. vbi ſuprà debere intelligi quædam Patrum, ſeu Pontificum teſtimonia, quibus indicari videtur amitti per ſchiſma poteſtatem etiam Ordinis ſiue Conſecrationis. Oportet enim id intelligi quoad vſum legitimum: vt quando Patres concilij Lateranenſis ſub Innocentio tertio cap. 1. Extrauag. de ſchiſmat. aiunt. *Ordinationes ab Octauiano, & Guidone Hæreſiarchis factas, irritas eſſe cenſemus.* Quod etiam dicit Vrbanus in can. Ordinationes 9. q. 1. Debet enim intelligi quoad executionẽ earum legitimam, vt ibi etiam exponit Glos. addens, niſi cum eis fuerit diſpenſatum, vel niſi Ordinatus probare poſſet, neſciuiſſe ſe fuiſſe ſchiſmaticum eum Epiſcopum à

quo accepit Ordinem, aut habuiſſe legitimam diſpenſationem accipiendi Ordines à ſchiſmatico, vt ait Innocentius 3. in cap. Paternitate, extra de ſchiſmaticis.

Tertiò Certum eſt pręter excõmunicationem, quam ſupra ſchiſmaticos diximus incurrere, ſi ab ea non reſipiſcant, poſſe vlterius puniri, nimirum per cenſuram depoſitionis vt patet ex Can. In nomine Domini 23. d. & notat vbi ſupra Turrecrem. Et ſi nec per depoſitionem emẽdentur, pęnis etiam corporalibus, auxilio brachij ſęcularis, vt fieri iubet Pelagius Pontifex in can. de Liguribus 23. q. 5. & docet D. Tho. hic art. 4. ad 3. Atq; etiam poſſunt priuari à Pontifice poteſtate & dignitate temporali.

Quartò Schiſmaticus præter pœnas prædictas, alias etiam incurrit: Et enim irregularis, ita vt etiamſi Eccleſiæ per abſolutionem & verã pœnitentiam fuerit reconciliatus, ad beneficia & ordines promoueri non poteſt, ſine Pontificis diſpenſatione, vt colligi videtur ex c. Qua diligentia de eluſione, vbi Hoſtiẽſis, Abbas, & Ioannes Andreas idẽ cenſent. Hãc verò irregularitatem non contrahi à ſchiſmatico occulto, ſed tantũ manifeſto quidam affirmant. Alij verò in cõtrarium docent etiã ab occulto contrahi. Sed probabilior videtur prima ſententia, vt optimè oſtendit Greg. de Valentia, 2. 2. diſp. 3. q. 15. puncto 3.

Sed petes, an ſchiſmatici Presbyteri & Epiſcopi careant ordinis poteſtate, an tantum Iuriſdictione. Reſpõdet S. Tho. 2. 2. q. 39. art. 3. Schiſmaticos iuriſdictione carere: *Non poſſunt* (inquit) *abſoluere nec excommunicare, nec indulgentias concedere*. Sic ille, & ita nequeunt eadem ratione eligere, beneficia conferre, leges ſiue conſtitutiones dare, vel ponere. Vnde ſi quos abſoluant vel eligant, abſolutio ſeu electio rata non eſt, & proinde iterãda: habere tamen ait S. Tho. poteſtatem ſacram ordinis: quare Epiſcopus ſchiſmaticus verè conficit & conſecrat Euchariſtiam, verè confirmat, verè ordinat, cum aliquos ad Eccleſiaſticos ordines eligit ac promouet, ab eo; verè ordinis characterem recipiunt, non tamen ordinis vſum & functionem; quoniam ſunt ipſo iure ſuſpenſi, ſi ſcienter à ſchiſmatico Epiſcopo ordinentur. Pari aut ſimili ratione, ſi Epiſcopus ſchiſmaticus altaria, vaſa, aut templa conſecrat, ratum eſt quod facit, quia hæc ſunt Ordinis non iuriſdictionis, quamuis Epiſcopo ex Eccleſiæ auctoritate conueniant.

Si quæras vtrum hęc pęna qua ſchiſmatici iuriſdictione priuantur locum habeat generatim in omnibus ſchiſmaticis. Quidam aiunt hanc Schiſmaticorum pœnam, qua iuriſdictione priuantur, locũ habuiſſe ante Concilium Conſtantienſe, in omnibus manifeſtis & notorijs ſchiſmaticis, non occultis: modò verò poſt illud, ſolum locum habere in ijs, qui ſunt expreſsim & nominatim denunciati, aut manifeſti percuſſores Clerico-

rum

cum. Alijs probabilius videtur, vniuerſe ſchiſmaticos, quatenus tales ſunt, iuriſdictione Eccleſiaſtica priuatos eſſe, eò quòd ſunt extra Eccleſiã, quia ipſi ſe ab Eccleſia diuiſerunt.

Reſpondeo, Si ſchiſmaticus ſit toleratus, & communi errore populi habitus pro legitimo, non dubium, quin omnes actus Iuriſd. aliàs requirẽtes, ſint validi, vt infra dicemus etiam de hæreticis. Si vero Presbyter vel Epiſcopus ſit manifeſtus ſchiſmaticus, tunc aliqui dicunt, non valere geſta per ipſum, illa inquam quæ requirunt Iuriſd. Alijs vero placet, valere omnia in caſu, quo ſchiſmaticus non ſit nominatim excõmunicatus, vel manifeſtus clerici percuſſor, ſed verior & ſecurior 1. ſententia.

Sed quæres, quam iuris pęnam incurrat, qui ad ordines vel alia Eccleſiaſtica beneficia à ſchiſmaticis promouetur? Reſpondetur, Si ſciens eſſe ſchiſmaticum, & excommunicatum, ſponte ſuſcepit ab eo ſacramentum ordinis, manet irregularis & ſuſpenſus ab executione illius ordinis quem ſuſcepit, & indiget diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ: ſi vero beneficia Eccleſiaſtica, priuatur illis: ita colligitur ex c. 1. de ſchiſmaticis, & ex Bulla Clem. 8. ſupra adducta. Si tamen cum ignorantia quis fuerit ordinatus, diſpenſat Epiſcopus in irregularitate: ita poſt Nauar. docet Greg. de Valencia *2.2.* in 3. p. diſp. 7. q. 19. de irregular. puncto 3.

Vltimò dubitatur, An ab excommunicatione, & alijs pęnis liberi ſint ſchiſmatici, qui ignorantia inuincibili ſchiſmati Græcorum inhęrent? Breuiter dicam, certum eſſe pęnas prædictas non incurrere, nec in interiori, neque exteriori foro: vt clarius patebit ex his, quæ infra dicemus, tractantes de Hæreticorum pęnis.

Qua verò ratione ſchiſmatici ſint abſoluendi, & reconciliandi cum Eccleſia, dicemus infrà, cùm de abſolutione hęreticorum dixerimus, tum quia ſchiſmatici maiori ex parte hæretici ſunt, tum etiam quia etſi ſchiſmatici tantum inueniãtur, eorum abſolutio reſeruata eſt etiam ſedi Apoſtolicæ, vt patet ex Bulla cęnæ Domini.

Illud tamen eſt conſiderandum, quod quamuis ſchiſmaticorum abſolutio ſit reſeruata, ſicut & Hæreticorum, in eorum tamen abſolutione nõ ſunt tot tantæque circumſtantię obſeruandę, ſicut in abſolutione hæreticorum. Oportebit tamen primò, vt antequã abſolutionis beneficium accipiant, publicè vel priuatè fidei profeſsionem iuxta ſequentem formulam à ſede Apoſtolica exhibitam, faciant.

CAPVT X.

Profeſſio orthodoxæ fidei à Græcis facienda, Gregorij XIII. Pont. Max. iuſſu edita.

EGo N. firma fide credo & profiteor omnia & ſingula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo Sancta Romana Eccleſia vtitur, videlicet: Credo in vnum Deum Patrẽ omnipotentem factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Et in vnũ Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum. Et ex Patre natum ante omnia ſæcula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, conſubſtantialem Patri; per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis. Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus & ſepultus eſt. Et reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas. Et aſcendit in cælum: ſedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos, & mortuo: cuius regni non erit finis. Et in ſpiritum ſanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas. Et vnam ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiã. Confiteor vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expecto reſurrectionem mortuorum. Et vitam venturi ſæculi. Amen.

Credo etiam, profiteor, atque ſuſcipio ea omnia quæ Sacra Oecumenica Synodus Florentina ſuper vnione Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ definiuit, & declarauit: videlicet quòd Spiritus Sanctus à Patre & Filio æternaliter eſt, & eſſentiam ſuam, ſuúmque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & Filio; & ex vtroque æternaliter, tanquam ab vnico principio & vnica ſpiratione procedit. Cùm id quod Sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendat; vt per hoc ſignificetur Filium quoque eſſe, ſecundum Græcos quidem, cauſam, ſecundum Latinos verò, principium ſubſiſtentiæ Spiritus Sancti ſicut & Patrem. Cumque omnia quæ Patris ſunt, ipſe Pater vnigenito Filio ſuo gignendo dederit, præter eſſe Patrem; hoc ipſum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus eſt. Illamque verborum illorum, Filioque explicationem, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

Item in azymo ſiue fermentato pane triticeo corpus Chriſti veraciter confici: Sacerdoteſque in altero ipſum Domini corpus conficere debere, vnumquemque ſcilicet iuxta ſuæ Eccleſiæ, ſiue Occidentalis ſiue Orientalis conſuetudinem.

Item ſi verè pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatisfecerint, & omiſſis, eorum animas pœnis Purgatorij poſt mortem

mortem purgari: & vt à pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet Sacrificia, orationes & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta. Illorumq́; animas qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in cælum mox recipi & intueri clare ipſum Deum trinũ & vnum ſicuti eſt, meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.

Item ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere Primatum; & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum & verum Chriſti Vicarium, totiusq́; Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac doctorem exiſtere; & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam a Domino noſtro Ieſu Chriſto, plenam poteſtatẽ traditam eſſe, quemadmodum etiam in actis Oecumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus continetur.

Inſuper profiteor ac recipio alia omnia, quæ ex Decretis ſacræ Oecumenicæ Generalis Synodi Tridentinæ Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia, etiam vltra contenta in ſupradicto fidei Symbolo, profitenda ac recipienda propoſuit, atque præſcripſit, vt ſequitur.

Apoſtolicas & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſque eiuſdẽ Eccleſiæ obſeruationes & conſtitutiones firmiſsimè admitto & amplector.

Item ſacram ſcripturam iuxta eum ſenſum, quem tennit & tenet Sancta Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu & interpretatione ſacrarum ſcripturarum, admitto, nec eam vnquam niſi iuxta vnanimem conſenſum Patrum accipiam & interpretabor.

Profiteor quoque ſeptem eſſe verè & propriè Sacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licet non omnia ſingulis neceſſaria, ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Eucbariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre: & ex bis Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe.

Receptos quoque & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſupradictorum omnium Sacramentorum ſolemni adminiſtratione recipio & admitto.

Omnia & ſingula quæ de peccato originali, & de iuſtificatione in Sacroſancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio.

Profiteor pariter in Miſſa offerri Deo verum & proprium & propitiatorium Sacrificium pro viuis & defunctis, atque in ſanctiſsimo Eucbariſtiæ Sacramento eſſe verè, realiter & ſubſtantialiter Corpus & ſanguinem vna cum anima, & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti; fieriq́; conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in Corpus, &

totius

...ed by Google

totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, quam conuerſionem Catholica Eccleſia tranſſubſtantiationem appellat.

Fateor etiam ſub altera tantum ſpecie, totum atque integrum Chriſtum, verúmque Sacramentum ſumi.

Conſtanter teneo purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragijs iuuari, Similiter & ſanctos vna cum Chriſto regnantes, venerandos atque inuocandos eſſe, eoſque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas.

Firmiſsimè aſſero, imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper virginis, nec non aliorum ſanctorum habendas & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem ac venerationem impartiendam.

Indulgentiarum etiam poteſtatem à Chriſto, in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumq́; vſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe affirmo.

Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram agnoſco, Romanoq́; Pontifici Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti vicario, veram obedientiam ſpondeo ac iuro.

Cætera item omnia à ſacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue à ſacroſancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata indubitanter recipio, atque profiteor, ſimulq́; contraria omnia, atque hæreſes quaſcunque ab Eccleſia damnatas & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio & anathematizo.

Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in præſenti ſpōte profiteor, & veraciter teneo, eãdem integram, & inuiolatam, vſque ad extremum vitæ ſpiritum, conſtantiſsimè Deo adiuuante, retinere, & confiteri, atque à meis ſubditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum.

Ego idem N. ſpondeo, voueo, ac iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

DE

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBRI VI. PARS III.

De Ruthenorum Religione, & vnione cum Sede Apoſtolica.

CAPVT I.

De Ruthenis tempore Clem. Papæ VIII. ad Sedis Apoſtolicæ communionem admiſsis, & de forma qua fuere recepti.

RVthenorum populi (quos antiquo vocabulo Ruſſos appellant ſcriptores) ad vnionem Apoſtolicæ ſedis recepti fuerunt à Clem. VIII. Pontifice Maximo: vt latiùs Cardinalis Baronius ad calcem 7. Tomi Annalium præcipua appendice adiecit. Eius etiã vnionis meminit Anto. Poſſeuinus in Apparatu ſacro, verbo *Rutheni*. At quoniam ille decretum dũtaxat deliberationis Archiepiſcopi & Epiſcoporũ Ruthenorũ in ſua Synodo facta de ſuſcipiẽda communione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & eorundẽ ad ſummum Pontificem literas; hic verò tantum alias Synodi circumſtantias enumerant; nos aliquid plenius huc inferemus. Quare primo de ſynodo à Ruthenis celebrata & Decreto in ea edito: ſecundo de litteris ad ſummum Pontificem, ac de Articulis ſiue conditionibus à Ruthenis propoſitis. 3. de communione ipſa à ſede Apoſtolica conceſſa dicemus.

Primò igitur, anno Domini 1594. die 2. menſis Decembris, Breſtenſis Synodus celebrata eſt Breſtæ, quæ ciuitas eſt ſita in magno Ducatu Lituaniæ, qui ad regnum Poloniæ pertinet. Ea indicta eſt iuſſu Clementis VIII. Pont. Max. felicis recordationis, cui quæ decernenda erant, propoſita fuerant ab Epiſcopis, qui illuc conuenire debebant. *Synodus Breſtenſis.*

Sſ Tria

Tria fuerunt de quibus hęc ſynodus fuit coacta. Primum vt Rutheni Epiſcopi conuenientes in vnum cum Latinis Epiſcopis legitimè id facerent, quandoquidem ſciebant illegitima eſſe Concilia, quę ſine Vicarij Chriſti auctoritate indicerentur, aut haberentur: ea verò, de quibus erat agendum, ad ſanctæ Catholicæ fidei profeſsionem edendam ſpectarent, reiecto omni ſchiſmate, ac nouis hęreſibus, quæ paſsim ſuccreuerant, dum ab Eccleſię vnitate ſeceſſerant.

Secundum vt decernerentur legati Ruthenorum, qui nomine omniũ ad Pont. Max. ad Vrbem proficiſcerentur, ipſi, ac ſucceſſoribus eius omnem delaturi obedientiam, tanquam ſupremo omniũ in Eccleſia Paſtori.

Tertium vt ab eodem Pont. Max. abſolutionem à ſchiſmate cõſequerentur. Neque poſtea communionem cum Patriarcha Conſtantinopolitano haberent, donec ille quemadmodum antiqui olim Epiſcopi Conſtãtinopolitani, S. Ioannes Chryſoſtomus & alij Orthodoxi atque Catholici faciebant, Primatum Apoſtolicę ſedis, qualis à Chriſto Domino fuit inſtitutus, agnoſcerent, ac profiterentur.

Acceſsit auctoritas nomine Pont. Max. à Staniſlao Karncouio Gneſnenſi Archiepiſcopo, Primate totius Regni, & legato nato collata.

Interfuere nomine eiuſdẽ ſummi Pontificis & aliorũ Latinorũ Epiſcoporũ, Demetrius Solicouius Archiepiſcopus Leopolienſis, Bernardus Macieouius tunc Luceorienſis, nunc Archiepiſcopus Gneſnẽſis, & ſanctę Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Stanislaus Gomoslincius Epiſcopus Chelmẽſis. Pro Ruthenis autẽ Metropolitanus Kiouienſis, & Halicienſis, totiuſq; Ruſsiæ Michael Rabioſa; Hypatius Primas Vlodimirięſis & Breſtẽſis, Cyrillus Terlecius Exarcha Luceoriẽſis, & Oſtrouienſis, Hermogenes Archiepiſcopus Polocenſis & Vitepcẽſis, Ioannes Hohol Pinſcẽſis, Turonienſis, Dionyſius Sbieuoius, & Belſcenſis Vladicę, ſiue Epiſcopi ritus Gręci. Pręterea plures Latini ſacerdotes, & Rutheni qui dicuntur Poppi, ſed qui extra Epiſcoporum ordinem ſtarent.

Affuere pro sereniſsimo Rege Polonię Sigiſmundo huius nominis Tertio, Legati Nicolaus Radiuilius Dux in Olica, & Nieſſuuij, Palatinus Trocenſis, Leo Sapihea Lituanię Cãcellarius, Demetrius Halecius eiuſdem magni Ducatus Lituanię Theſaurarius idemque Capitaneus (vt vocant) Breſtenſis, vt Regiæ Maieſtatis auctoritate curarent, ne qua vis, & tumultus ab Hæreticis & alijs factioſis hominibus ſynodo intentaretur, ſed ſua ſynodo, & Eccleſiaſticis libertas integra conſtaret, in dicendo, ac in decernendo. Porro nobilitas frequens Catholica cum eiſdem legatis Regijs haud defuit.

Atque ſatanas omnis pacis, & vnitatis acerrimus oſor, incitauerat Arianorum & aliorum hæreticorum animos, vt tantæ rei obſiſterent. Quã-

obrem

Digitized by Google

obrem contra mandatum Regium, nullaque fulti auctoritate, pluſimi conuenere armati, qui Palatino Kiouienſi hæretico adhærebant, & quo cõſcio, abnuente, pertractis etiam in ſuas partes duobus ſchiſmaticis Vladicis Luceorienſi, & Premiſlienſi, & aliquibus Poppis, conuenticula habebant; vt legitimã ſynodum interturbarent, ac ſcinderent: quod tamẽ efficere nequiuerunt. Grauiſsima enim Legati Regij ad eos oratione, nõ tam perſuaſi, quam abſterriti, licet in ſua peruicacia obfirmati hæretici, quæ à Rege petierant, obtinere non potuerant, perſtitere tamen in nectẽdis dolis falſiſque calumnijs obijciendis, quibus Synodi auctoritatem ſtatutamque vnionem eleuarent.

At ea quæ à Regia Maieſtate ante aliquod hebdomadas petierant Palatinus Kiouienſis & nobilitas Volinienſis, per Matthiam Malinum & Laurentium Britinium nobiles ad Regem allegatos, hæc fuerant. Inprimis, vt nemo armatus, neque cum militari manu ad eam ſynodum veniret, paxque & ſecuritas ob libertatem mutuorum colloquiorum integra foret.

Deinde vt cuiuis eò accedere liberum eſſet, quãuis à Græcæ, & Romanæ Religionis hominibus eſſent in fide alieni.

Præterea vt ſynodo intereſſe poſſet Nicephorus Græcus qui cum Stephano Palatino in Moldauia captus, ex carcere Arcis Chocimienum aufugerat. Denique vt niſi in ſynodo conuenirent, poſſent cum ea controuerſia ad generalia Comitia Regni confugere. Sed ad hæc poſtulata in ſcripto quod ſigillis Regij authenticè munitum, legati Regij oſtenderunt, eiuſmodi datum eſt Reſponſum.

Primum poſtulatum non modo concedit Rex, verum etiam ita fieri omnino mandat, ideoque legatos ſuos ad ſynodum mittit, vt omnia pacificè & cum magna Eccleſiaſticorum libertate ſynodus poſsit abſolui.

Alterum vero de hæreticis ad ſynodum admittendis, eius Maieſtas recuſauit, quandoquidem ſynodus indicta erat ad Ruthenos Græcoſque cũ Catholicis vniendos, vt in publicis Regijs literis habetur.

Tertium item poſtulatus nullo modo Regia Maieſtas cõcedere voluit, deſignans quis, & qualis eſſet iſte Nicephorus, quippe qui Stephanum Palatinum adduxiſſet in Moldauiam, ſecretoſque cum Turcis tractatus habuiſſet in Regni totius ac Reipublicæ detrimentum: proinde nemini fas eſſe cum homine adeo ſuſpectæ fidei quidquam agere.

Quartum denique poſtulatum eadem ratione detrectauit, inquiens aliud eſſe ſynodum Eccleſiaſticorum, aliud Regni Comitia, in quibus Eccleſiaſtica negotia neque Iudicium vllum nec locum habent, niſi quatenus libertati Eccleſiaſticę patrocinium omni procuretur & detur.

Hæc cum Legati Regij obiecissent, ac Hæreticos & ſchiſmaticos acriter reprehẽdiſſent, quod ſynodũ impedire ſatagerẽt, conuenticula verò ſine illa Regia auctoritate cogerent, & ſub ſpecie impiæ confœderationis id ſibi licere dictitarent, de Patriarchatu Conſtantinopolitano, qui ſimoniacè à Turcis emeretur, pluribus argumentis indicarunt maledictionem, quam ſedes illa habet, vt vnus alterum maiore pecunia perſoluta de ſede deiiciat: vnde nonnunquam contingat duos, ſiue tres ſimul eſſe Patriarchas ſponſamque illam tres interdum ſimul habere maritos, ſicque adulteram cum adulteris manere.

Sacerdotes autem & Monachos, atque Igumenos paſsim Chriſti Domini fide abiurata Turcicam ſectam amplecti, atque per exteras regiones vagantes Chriſtianos, eorũq; conſilia per ſummã perfidiam prodere: huc item ad Ruſsiæ partes paſsim venire cum fictis à Patriarcha literis, falſiſque ſigillis appreſsis.

Denique vt alia interim omittã in præfatis Comitijs, quid fuerit circa illa tria, quæ fuerunt propoſita, ſancitum ſequenti ſcriptura ſignificarunt.

Decretum deliberationis & concluſionis Reuerendiſſimorum Dominorum Archiepiſcopi, & Epiſcoporũ Ruthenorum de recipienda & ſuſcipienda Communione Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, factum die ſecunda Menſis Decembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto.

IN nomine ſanctæ viuificantis & indiuiduæ Trinitatis Patris, & Filij & Spiritus ſancti.

Nos infra nominatæ perſonæ, qui huic ſcripto noſtro ſubſcripſimus, notum facimus, quod introſpicientes diligenter vocationem & officium noſtrum, quod eſt huiuſmodi vt noſmetipſos, & hominum Chriſtianorum gregem ouium Chriſti nobis à Chriſto commiſſum, ad concordiam & vnionem promoueremus, prout nos ſaluator noſter Chriſtus Ieſus edocuit, eamq; doctrinam ſanguine ſuo obſignauit: ac potiſsimum his infeliciſsimis temporibus noſtris, quibus multæ ac variæ hæreſes inter homines graſſantur, ob quas plurimi recedentes à vera & Orthodoxa fide Chriſtiana, legem noſtram deſerunt, & ab Eccleſia Dei, veroq; in Trinitate illius cultu ſe ipſos ſeparant,

Quod

Digitized by Google

Quod non alia de cauſa accidit, quam ob diſſenſionem noſtram cum Dominis Romanis, cum quibus cum ſimus vnius Dei homines, & tanquam vnius Matris Sanctæ Eccleſiæ Catholicæ filij, ab ijs diuiſi ſumus, vnde mutuo auxilio præſidioq; inuicem nobis prodeſſe nequimus. Et quamuis aſsiduè Deum pro vnione in fide orationibus noſtris precemur, nihilominus quonam pacto hæc vnio inter nos ſtabiliatur aliquando, numquam nobis ſeriò curæ fuit, ſpectando ſemper ſuperiores noſtros, & expectando ſi de hac ipſa vnione inciperent eſſe ſoliciti.

Verum cum noſtra ſpes hac in re, vt hoc eorum cura & ſtudio perfici poſsit, indies minuatur, non ob aliam rem quam quod iſti ſeruitute Paganorum oppreſsi, etiamſi fortaſſe vellent, non poſſunt: Igitur ex inſpiratione Spiritus ſancti, cuius hæc ſunt opera, & non hominum, conſiderantes cum ingenti dolore noſtro, quanta impedimenta homines habeant ad ſalutem, abſq; hac vnione Eccleſiarum Dei, in qua incipiēdo à Chriſto ſaluatore noſtro, & à ſanctis illius Apoſtolis prædeceſſores noſtri perſtiterunt, ac vnum ſummum Paſtorem primumq; Antiſtitem in Eccleſia Dei hic in terris (prout ea de re Concilia & Canones manifeſtos habemus) & non quempiam alium præter ſanctiſsimum Papam Romanum profitebantur, illiq; parebant in omnibus: ac quamdiu id vniformiter in ſuo robore permanſit, ſemper in Eccleſia Dei ordo, cultuſq; diuini incrementum fuit: inde conſecutum eſt vt difficillimum foret hæreticis ſua diſſeminare praua dogmata. Poſtquam autem multi ſuperiores eſſe cœperunt, eam ſibi auctoritatem poteſtatemq; arrogantes: nunc clare cernimus ad quantas diſcordias & ſchiſmata ob pluralitatem ſuperiorum Eccleſia Dei deuenit: ex quo fit vt hæretici tantas ſumant vires.

Itaque nolentes vt conſcientiæ noſtræ tanto pondere aggrauarentur, ſi animarum ſalus multarum ob eas in Religione diſcordias diutius periclitaretur (licet hac ipſa de re nos prædeceſſoresq; noſtri meditati fuerint idq; tentauerint) videntes inſtitutum Concilium intermiſſum eſſe, propoſuimus auxiliante Deo, mutuo ipſo vinculo nos ipſos ad proſequendum hoc negotium excitare & confirmare, vt quemadmodum antea, eodem labio, & eodem corde poſſemus laudare & glorificare venerandum & magnificū nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti cum fratribus noſtris chariſsimis Dominis Romanis, permanentes ſub eodem Paſtore viſibilis Eccleſiæ Dei, cui hæc præeminētia ſemper debebatur.

Quocirca id nobis mutuo promittentes coram Deo, quantum in nobis fuerit, corde ſincero & candido, ac diligentia in huiuſmodi negotio neceſſaria ac debita nos omnem daturos operam ſpondemus in communi, & quilibet per ſe, adhibitis medijs conuenientibus, vt fratribus noſtris Eccleſiaſticis, communiq; plebi ad ineundam vnionem & concordiam ſimus auctores, idq; diuina adiuuante gratia perficiamus.

Vt autem maius incitamentum ad finiendum habeamus, quoq; maior à nobis cura & ſolicitudo impendatur: ſcriptum præſens conficimus, quo ſinceram promptamq; voluntatem noſtram, ad amplectendam cum Eccleſia Romana vnionem & conſenſum teſtamur. Et Deus omnipotens largitor omnium bonorum auctorq;, ad concordiam ſit

 dux,

dux, & protector tam ſancti negot ij hulus, cui uti corda noſtra, ita & eam voluntatē præſenti ſcripto teſtantes manu propria ſubſcribimus: ſaluis tamen & in integrum obſeruatis cæremonijs, & ritibus cultus diuini peragendi, & ſanctorum Sacramentorum, iuxta conſuetudinem Eccleſiæ Orientalis, correctis tantummodo ijs articulis qui ipſam vnionem impedirent, vt more antiquo fierent omnia, ſicut olim vnione durante fuerūt. Datum anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto die ſecunda Decembris.

Locus ſigillorum.

Deinde ſequuntur ſubſcriptiones videlicet.

Michael Metropolita Kiouienſis Halicienſis & totius Ruſsiæ, manu propria.

Ipation Dei gratia Protothronius Epiſcopus Vulodimirienſis, Breſtenſiſq́, manu propria.

Cyrillus Terleczki Exarcha Metropolita Kiouienſis, Epiſcopus Luceorienſis, Oſtroſienſiſq́, manu propria.

Gregorius nominatus Archiepiſc. Vladika Polocenſis, Vitelſcenſiſq́, manu propria.

Dionyſius Zbiruiſki Epiſcopus Chelmenſis Belſenſiſq́, manu propria.

Leontius Pelezizki Epiſcopus Pinſcenſis Turouienſiſq́, manu propria.

Ionas Hohol Archimandrita Kobrinenſis Eccleſiæ S. Saluatoris manu propria.

Idem Ionas nominatus Epiſcopus Pinſcenſis Turouienſiſque, manu propria hanc cōcordiam fratrum meorum ſubſcripſi.

Cum hæc ſtatuiſſent in ſequentem annum vbi primum per temporis oportunitatem licuit, honorificam ad Romanum Pontificem decerniunt legationem, duobus ad id muneris obeundum electis Legatis Epiſcopis, quibus ad eundem eiuſmodi literas dederunt.

Literæ Dominorum Archiepiſcopi Kiouienſis, & aliorum Epiſcoporum Ruthenorum ad S. D. N. Clementem Papam VIII. ſuper eorum vnione cum Sancta Eccleſia Romana, datæ die 12. Iunij Anno Domini M. D. XCV. Latine verſæ.

Sanctiſsime Pater Domine & Paſtor ſupreme Eccleſiæ Chriſti Clementiſsime. Repetentes memoria conſenſum in omnibus atq; vnionē Orientalis & Occidentalis

talis Eccleſiæ, quam maiores noſtri ſub obedientia & regimine ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Romanæ coluerunt: ex altera vero perpendentes animis diſſenſiones & ſchiſmata quæ hodie inualuerunt: non potuimus propterea non maximo dolore affici, deprecabamúrque aſsidue Dominum, vt nos aliquando in vnitatem fidei aggregaret; expectantes ſi forte ſuperiores & Paſtores noſtri Orietalis Eccleſiæ, ſub quorum obedientia hucuſque fuimus, de ineunda vnitate & concordia quam in liturgijs quotidie à Deo efflagitant, cogitare ſerio atque diligenter in eam rem & curam incumbere vellent. Sed cum videremus fruſtra tale quidpiam ſperari ab illis, non tam maleuolentia & temeritate fortaſſe eorum, quam quod ſub grauiſsimo ſeruitutis iugo crudeliſsimi Tyranni, & à Religione Chriſtiani alieni gemant, tentare id quod maximè vellent, nullo modo poſſunt: nos nihilominus, qui in his partibus ſub dominio ſereniſsimi Poloniæ & Sueciæ Regis & Magni Ducis Lituaniæ conſtituti ſumus, liberiſque nobis eſſe propterea licet, attendentes officium noſtrum neque nobis ipſis & ouibus gregis Chriſti, quarum cura ad nos ſpectat obeſſe, conſcientiáſque hac in parte noſtras, tot animarum interitu, qui ex diſſenſionibus his prouenit, grauare volentes, adiuuante Domino, ad vnionem quæ antea inter Orientalem & Occidentalem Eccleſiam viguit, inq; Florentina Synodo ab anteceſſoribus noſtris conſtituta eſt, accedere decreuimus: vt vinculo huius vnionis adſtricti, ſub obedientia atque regimine Sanctitatis veſtræ; vno ore, & corde glorificemus & laudemus omnes diuiniſsimum & ſanctiſsimum nomen Patris & Filij & Spiritus Sancti.

Ac proinde ſciente volenteq; Domino noſtro Sigiſmundo tertio Dei gratia Poloniæ & Sueciæ Rege, Magnoque Duce Lituaniæ, cuius etiam ſingulare ac ſapientiſsimum ſtudium in hac re enituit: mittimus ad ſanctitatem veſtram chariſsimos fratres noſtros Reuerendos in Chriſto Hypatium Pocici Protothronium atque Epiſcopum Vulodimirienſem, Breſtenſémque, & Cyrillum Terleczki Exarcham atque Epiſcopum Luceorienſem, Oſtroſienſémque: quibus mandauimus, vt ſanctitatem veſtram adeant, ac (ſi quidem ſanctitas Veſtra adminiſtrationem Sacramentorum, rituſq; & caremonias Orientalis Eccleſiæ integrè, inuiolabiter, atque eo modo quo tempore Vnionis illis vtebamur, nobis conſeruare confirmaréque pro ſe & ſucceſſoribus ſuis nihil in hac parte innouaſuris vmquam, dignetur) ſuo & omnium noſtrum, Archiepiſcopi & Epiſcoporum, totiúſque Eccleſiaſtici noſtri ſtatus, & ouium commiſſarum nobis Diuinitus nomine, ſedi ſancti Petri, & ſanctitati Veſtræ, vti ſummo Paſtori Eccleſiæ Chriſti, debitam obedientiam deferant.

Quæ omnia petita à nobis ſi obtinuerimus, ſanctitati Veſtræ cum omnibus ſucceſſoribus ſuis, nos & ſucceſſores noſtri dicto audientes, ſubque regimine ſanctitatis veſtræ ſemper eſſe volumus. In quorū maiorem fidem literas præſentes manibus noſtris ſubſcripſimus atque muniuimus ſigillis. Datum ex Regno Poloniæ, & Magno Du tu Lituaniæ die XII. Iunij, Anno Dñi M.D.XCV. iuxta Kalēdariū vetus Sācititatis veſtræ.

Humillimi apud Deum oratores & ſerui.

Subſcriptiones cum ſigillis.

Qui

Qui igitur miſſi ſunt Epiſcopi Legati, poſtquam Romam peruenere, honorificè excepti à ſummo Pontifice legationem publice expoſuerunt. Inter alia verò ante fidei profeſsionem ab ipſis ſuæ gentis nomine emittendam ſequentes articulos pro vnione perficienda propoſuerunt: quos prius Apoſtolico Nuncio Ruſsiæ obiecerunt.

Articuli ſiue conditiones quas nos Adamus Wlachinienſis & Cyrillus Luceorièſis Wladicæ, noſtro ac confratrum noſtrorum nomine à Catholica Romana Eccleſia, priuſquam ad ipſius Vnionem accedamus, requirimus.

CVm inter Romanæ & Græcæ religionis atq; Fidei homines de proceſſu Spiritus ſancti contentio ſit, quæ vnionẽ & contentionẽ plurimũ impediat, & non aliam penè ob cauſam, quã quod mutuo inter ſe intelligi nolimus. Poſtulamus itaque ne ad aliam confeſſionem ſtringamur ſed ſequamur, quam in Euangelij & Doctorum Sanctorum religionis Græcę ſcriptis traditam habemus: nimirum Spiritum ſanctum non ex duobus principijs nec duplici proceſſu, ſed ex vno principio veluti ex fonte, ex Patre per Filiũ procedere ſecundũ illud prout in Cõcilio Florẽtino Patres religionis Græcæ ſuffragijs ſuis comprobarunt & atteſtati ſunt in hæc verba.

Occidentalium & orientalium ſanctorum Scripta diligenter auſcultauimus, quorum alia Spiritũ Sanctũ ex Patre Filioque; alia verò ex Patre per Filium procedere teſtantur. Quę quidem omnia tametſi ſignificent idem, Nos tamen illud Ex Filio poſtponentes Spiritum Sanctum ex Patre per Filium ab æterno ſubſtantialiterque, vt ab vnico principio vel ab vnica cauſa procedere profitemur: quandoquidem præpoſitio Per, in Spiritus Sancti proceſsione cauſam ſignificat.

Cultus diuinus omneſq; orationes matutinæ, Veſperæ & nocturnæ vt nobis integræ conſtent ſecundũ morem & conſuetudinẽ receptã Orientalis Eccleſiæ, nominatim verò liturgiæ tres, Baſilij, Chryſoſtomi, Epiphanij, quod fit tẽpore Quadrageſimali cũ pręſanctificatis donis. Similiter & aliæ omnes cerimoniæ Eccleſiæ noſtræ, quibus hucuſque vſi ſumus: ſiquidem & Romę ſub obedientia ſummi Pontificis idem obſeruatur.

Sacramenta Sanctiſsimi Corporis & ſanguinis Domini Noſtri Ieſu Chriſti vt nobis ita, quemadmodum hucuſque vſi fuimus, ſub vtraque ſpecie

ſpecie panis & vini, temporibus perpetuis integre inuiolabiliterque conſeruentur.

Sacramentum Baptiſmi & forma ipſius vt nobis integre, prout in hunc vſque diem durat ſine omni additamento conſtet.

De Purgatorio nullam litem mouemus, ſed volumus doceri ab Eccleſia ſancta Romana.

Calendariũ nouũ, ſi ſecundũ morem antiquum fieri poſsit, ſuſcipiemus; verum ea conditione vt feſta Paſchę & aliorum Sanctorum ritus noſtri, quemadmodum durante concordia fuerunt, integra ac inuiolata nobis conſtent & maneant: habemus enim nonnulla feſta peculiaria quibus Romana Eccleſia caret, vtpotè pro die ſexta Ianuarij, qua anniuerſaria celebritate repræſentamus Baptiſmum Ieſu Chriſti ad primam reuelationem Dei in Trinitate vnius, quod noſtri vulgo Thohoziavulznie, ac ſi dicas diuina reuelatio, vocant: ad cuius diei aduentũ ſolemnes cerimonias habemus circa benedictionem aquæ.

Ad proceſsionem pro feſto Corporis Chriſti faciendam nè adigamur: hoc eſt ne ſimili ratione proceſsionis cum Sacramento faciẽdæ nobis neceſsitas imponatur, quandoquidem apud nos alius eſt modus & vſus Sacramentorum.

Tum & ante feſtum Paſchæ, ad conſecrationem ignis, ac etiam pulſationem aſſeribus compactis loco Campanæ, & alias ceremonia quibus hucuſque caruimus, ne compellamur: quin potius ſecundũ ritum & conſuetudinem Eccleſiæ noſtræ integræ conſeruentur.

Matrimonia ſacerdotalia vt integra conſtent exceptis bigamis.

Propter litteras confirmationis Romam vt Epiſcopi ritus Græci non mittant, ſed cum aliquem Sacra Regia Maieſtas in Epiſcopatum nominauerit, Metropolita ſiue Archiepiſcopus more antiquo vnumquemque eiuſmodi conſecrare debet. Nihilominus tamen ipſemet Metropolita qui huic ipſi officio Metropolitæ ſucceſſurus, propter litteras confirmationis ad Põtificẽ maximum mittere debet, quemadmodũ allatis cõfirmationis Roma litteris, Epiſcopi ritus Græci duo aut ad ſummum tres ſuo iure conſecrent & benedicant: Si verò aliquẽ Epiſcopum in Metropolitã ſuccedere contigerit, is propter Sacræ litteras mittere non debet quãdoquidem iam habeat litteras ſacræ per dignitatem Epiſcopalem, ſaltem obedientiam ſummo Pontifici coram Reuerendiſsimo Archiepiſcopo Gneſnenſi, non tanquam coram Archiepiſcopo, ſed tanquam coram Regni Primate prę ſtare poteſt.

Et vt maior penes nos eſſet auctoritas, & ouibus noſtris maiori venerationi & obſeruantię eſſemus, contendimus à ſummo Pontifice, velit benignè ad Sacrã Regiã Maieſtatem Dominum noſtrum Clementiſsimũ

Tt & Ordi-

& Ordines regni, tam ſpirituales quàm ſeculares intercedere, vt in ordine ſenatorio locum habere poſſemus, idque ob multas iuſtasque cauſas: ſiquidem æqualem dignitatem & officium cum ritus Romanæ Eccleſię Epiſcopis gerimus. Eam potiſsimum ob cauſam, cum aliquis noſtrum ſuper dignitatem ſenatoriam iuramentum prę ſtiterit, proculdubio & ſuper obedientiam ſummo Pontifici iuramentum prę ſtate poteſt, nè etiam diſsidium tale fiat, quale poſt obitum Iſidori cuiuſdam Metropolitę Kiouienſis quondam factum fuit. Idque eam ob cauſam cum Epiſcopi ritus Gręci nulla iuris iurandi religione tenerentur, atque locorum interuallo diſiuncti facile ab vnione in Synodo Florentina facta defecerunt: ſed cum Iuramento Senatorio obligatus fuerit, difficile, vt quiſpiam de diſsidio & diſſenſione quidquam moliri audeat.

Litteræ ad Comitia regni generalia & particulares conuentus vt ad nos mittantur.

Ad cerimonias & religionem Romanæ Eccleſiæ profitendam nemo adigatur & ſtringatur: ſiquidem omnes vnum erimus ſub obedientia vnius Paſtoris Eccleſiæ Dei.

Matrimonia inter Romanæ & Græcæ religionis homines libera ſint, nec perſonæ matrimonio iunctę inuicem ad capeſſendam religionem ſeſe compellant.

Archimandritæ Humiani Monachi vulgo Chernoij & Cęnobria illorũ vt ſecundũ morem & conſuetudinem antiquam ſub obedientia & poteſtate Epiſcoporum in cuiuſlibet Dięceſi ſint.

Pulſationes Campanis in Templis noſtris pro die veneris S. prohibeantur & vetentur.

Cũ ſacratiſsimo Sacramẽto ægrotos ſecundũ morem & conſuetudinẽ noſtram vt liberum ſit nobis publicè viſitare, tum & cum proceſsionibus diebus feſtis atque ſolemnibus ſine omni impedimento progredi.

Monaſteria & Templa noſtra quæ ad hanc præſentem vnionem in noſtro ritu & religione perſeuerarunt, ne ad templa religionis Romanæ conuertantur.

Si quis etiam pro perpetrato aliquo facinore ab Epiſcopis ſuis fuerit excommunicatus, is ne ad Romanæ Eccleſiæ religionem ſuſcipiatur, imo vt excommunicetur: eodem modo nos etiam contra eos qui ab Eccleſia Romana excommunicati fuerint, proceſſuros, & facturos pollicemur.

Quod ſi ita Deo fauente aliquando reliqua etiam pars hominum Orientalis Eccleſiæ ritus Gręci ad eam vnionem cum occidentali Eccleſia accederet; ac ſubſequenti tẽpore communi conſenſu totius Vniuerſalis Eccleſiæ aliquid, quod ad Ordinem vel reformationem eiuſdem Eccleſiæ Græcæ attineret, ſanciretur & conſtitueretur, in eo, vt communis eſſet

omnium

õmnium participatio, tamquã vnius religionis ouicularum ſub vno Paſtore exiſtentium.

Articuli ſiue conditiones quas à Sacra Regia Maieſtatę confirmari petimus.

METropolitarum & Epiſcóporum reliquamq́ue Spiritualium dignitatum ritus noſtri Græci ne alterius nationis vel religionis, præterquam Ruthenicæ, hominibus conferantur: quoniam verò Canonibus noſtris id cautum habeamus, vt tam Metropolitæ quàm Epiſcopi aliјq́ue eiuſmodi officiales prius a ſpiritualibus quàm à ſecularibus ordinibus eligantur; Petimus itaque à Sacra Regia Maieſtate, vt libera penes nos maneat eligendi poteſtas, ſalua tamen Sacræ Regiæ Maieſtatis pro libite cuiuis ex electis conferendi auctoritate, poſt obitum enim alicuius ex ſupradictis officialibus quatuor nobis eligendos petimus: ex quibus vni qui idoneus ad officium illud obeundum videbitur, Sacra Regia Maieſtas conferet: ac vel peculiari adiecta conditione vt obedientiam ſummo Pontifici pręſtare teneatur, ſitq́ue adſtrictus. Quod ſi verò alicui eiuſmodi dignitas conferretur, is infra vnum menſiũ decurſum ordines ſuſcipere tenebitur, priuatione eiuſdẽ beneficij, vt legibus à Sereniſsimo olim pię memoriæ Sigiſmundo Auguſto de ſuſcipiendis ordinibus nobis gratioſe collatis, & per ſacram Regiam Maieſtatem Dominum noſtrum Clementiſsimum modernum confirmatis ſatisfiat.

Poſtulamus etiam vt locum in ſenatu Regio habeamus, non aliqua commodorum ratione & ambitione ducti; verum vt oues noſtrę, quarũ curam gerimus, maiori nos obſeruantia colant & obſeruent, cum ea dignitate Epiſcopatus qua & cęteri Romanę religionis homines frũgamur: cum vero iuramentum ſenatui pręſtiterimus, ſimile etiã ſummo Pontifici ſuper obedientiam iuramentum præſtare tenebimur.

Ex Gręcia ſi quas fortè factiones vel excõmunicationes per litteras illius nationis homines moliantur, eas omnio prohiberi petimus, ne hinc iſta vnio diuelli ob diuerſa in vulgo excitata ſtudia poſsit, cum adhuc multi pertinaciter huic rei reſiſtãt. Hoc verò perquã diligenter cauendũ eſt, ne extranei Epiſcopi vel Presbyteri, qui ſacræ Romanę Eccleſię obediẽtiã recuſauerint, in qualibet Dięceſi noſtra aliquid negotij habeant, & cõmorentur: ſimiliter quoq; rationis noſtrę homines qui rebelles & cõtradicentes huic vnioni noſtręq́ue obedientię fuerint, ne quicquam ſpiritualium negotiorum agere audeant, alioquin pęna aliqua multentur.

Quoniam vero multorum Eccleſiaſticorũ bonorũ per anteceſſores no-

Digitized by Google

ſtros neſcitur quo iure amiſſorum poſſeſsione excluſi ſumus, quibus non niſi eouſque quoad anteceſſores noſtri vixiſſent, carere debuerimus, petimus, vt bona hæc Eccleſijs reſtituantur: ſiquidē tanta inopia & egeſtate ſumus cōſtricti, vt nō ſolū neceſsitatibus Eccleſiarū nō prouidere, ſed etiam ſufficientem victum nobis ſuppeditare non poſsimus. In poſterum autem ne bona Eccleſiæ ſine conſenſu Epiſcoporum totiuſque Capituli conferantur, à Sacra Regia Maieſtate contendimus.

Priuilegia noſtra ſuper bonis Eccleſiis Cathedralibus attributa, in quorū poſſeſsione pacifica hucvſque exiſtunt, vt vires & robur ſuum perpetuę firmitatis obtineant.

Poſt mortem Metropolitę & Epiſcoporū ne Capitulū atque Theſaurarij ſe in bona Eccleſiaſtica ingerāt; ſed more & ordine Romanæ Eccleſię Capitulum, quoad alter electus non fuerit, ea bona adminiſtret. In bonis autem & facultatibus Epiſcopi defuncti proprijs Conſanguinei ipſius ne vllam iniuriam patiantur pro more & conſuetudine Romanę Eccleſię, Quod quidem etſi priuilegio iam cautum habeamus, id tamen Conſtitutionibus regni publicis confirmari nobis petimus.

Archimādritę Humiani Monachi, vulgo Chernoij, & Monaſteria eorum, obedientiæ, Epiſcoporum qui in Diœceſi cuiuslibet fuerint, priſtino more ſubſint.

Ad iudicia Tribunalis regni, more & conſuetudine regni, duos quoque ex ſpiritualibus religionis noſtrę deputandos eſſe petimus, qui tanquam defenſores iurium & libertatum noſtrarum ſint.

Archimandritę Humiani, Presbyteri, Diaconi, alijque Spirituales eodē honore ac reuerentia ab hominibus quo ceteri religionis Romanæ homines proſequantur, ijſdemque libertatibus ac prærogatiuis fruantur & gaudeant ſecundum priuilegium Sereniſsimi olim Domini VVladiſlai Regis.

Pręterea à contributionibus regni publicis, quos hucvſque vnuſquiſque noſtrum officialium ſpiritualium pendebamus, vt temporibus perpetuis (exceptis his qui bonis hæreditarijs vtātur) liberi & immunes ſimus, idque conſtitutionibus regni publicis ſanciri & deſcribi petimus.

Monaſteria & Templa ritus Gręci ne ad Templa Romani ritus conuertantur.

Collegia ſiue confraternitates ſpeciales non ita pridem à Patriarchis conſtitutę & à ſacra Regia Maieſtate confirmatæ, quemadmodum Vilnæ, Leopoli, Breſtę, & alibi, vt integrę & illeſæ maneāt, ita tamen vt obediētiam ſummo Pontifici nobiſque Epiſcopis religionis Gręcę præſtare teneantur, ſintque aſtricti.

Scholas, Seminaria Græcę & Slauicę linguę extruere vbi commodius videbi-

Digitized by Google

videbitur, vt liberum nobis ſit, ſic & officinas imprimendorum librorum, quę quidem omnia ſub obedientia Epiſcoporum ſint.

Porrò quoniam Presbyteri religioni noſtrę dediti nobis debitam obedientiam prętare recuſant, petimus vt libera penes nos maneat eos puniendi poteſtas, in eoque à Capitaneis ſacrę Regiæ Maieſtatis ne impediamur.

Homines ſeculares ne ſe in curam Eccleſiarum ritus noſtri ingerant, ſed hæ poteſtati & iurisdictioni ſpiritualium ſubiaceant, pręcipuè verò Cathedrales Eccleſię.

Reſponſum datum à Nuntio Apoſtolico ſupradictis articulis.

QVæ Reuerendiſsimi Domini VVladicę, ſuo ac ſuorum confratrum nomine pro Eccleſię Græcæ in tota Ruſsia Sereniſsimo Regi ſubiecta, eũ ſacroſancta Eccleſia Catholica Romana vnione petũt, nonnulla à ſummo Pontifice, nonnulla verò à Regia Maieſtate Poloniæ dependẽt.

Ex illis quæ à ſummo Pontifice petuntur quædam pertinent ad diuina dogmata, quædam verò ad ius humanum ſpectant. Quantum ad ea igitur quæ diuini Dogmatis ſunt, cum omnia quæ petuntur, ſint ſacroſanctæ fidei Catholicæ conſona, non humana voluntate ſed ex diuina reuelatione deprompta, & vt talia ab Oecumenico Concilio Florentino toti Eccleſiæ credenda proponantur; certum abſque vlla dubitatione eſt, ſummum Pontificem illa approbaturum & acceptaturum. Quantum ad ea verò quę ad ius humanum ſpectant, licet non ita ſimpliciter aſſerere poſsimus, ſummum Pontificem (cuius legatione fungimur) eis conſenſurum, eo quod ipſius expreſſus animus nobis non conſtat; ex eiuſdem tamen præſumpta voluntate intrepidè affirmamus, Beatitudinẽ ſuã libenti animo conſenſum præbituram. Cum enim ea quæ in hoc genere proponuntur, à rectæ fidei norma non diſcrepent: quin potius rationi conſentanea ſint, & ex eius voluntate dependeant; dubium nullum eſt quin pius ac clemens Pater (cui nihil in hac vita charius eſſe poteſt quàm ſalus animarum ſibi à Chriſto Domino commiſſarum) chariſsimis filijs ad ſe ſuppliciter accedentibus illa benignè conceſsurus ſit. Poſtremo circa ea quę à Regia Maieſtate petuntur, id quod nos præſtare poſſumus, bona fide promittimus, nimirum totis viribus curaturos nos apud Sereniſsimum Regem, tum apud Inclytam Regni Poloniæ magnique Ducatus Lituaniæ Rempublicam, vt ea quę à dictis Reuerendiſsimis DD. proponuntur, pro tanto Vnionis bono, Chriſtianè ac liberaliter, ſicut dignum & iu-

ſtum eſt concedantur. Vt autem id facilius impetrari poſsit, Sereniſsimo D. Noſtro obnixè ſupplicabimus, vt litteris commendatitijs ſuam etiá hac in parte auctoritatem interponat. Quod Beatitudinem ſuam libenter & ex animo facturam non dubitamus. In quorum igitur omnium fidem has literas noſtra propria manu ſubſcriptas noſtroque ſigillo munitas dedimus. Datum Cracouiæ die prima Auguſti 1595.

Fuerunt Romæ aliqui ex articulis his à cõgregatione Illuſtriſsimorũ Cardinaliũ examinati, ac attẽtè diſcuſsi, ac grauiſsimi Theologi de eis cõſulti: permiſſumq; eſt eis vt omnibus cęremonijs & ritibus antiquis, quorum ipſi tenaciſsimi ſunt, vterẽtur, dũmodo fidei Catholicę nõ cõtradicerent. Admiſsi denique ad ſanctę Eccleſiæ communionem, fidei profeſſionem, iuxta conſuetam formam pro Græcis ſuperius præſcriptam, fecerunt: ac ritè Euangelijs tactis, Iuramento ac ſubſcriptione firmarunt.

Ruthenorum cum Eccleſia Catholica communionis formam breuiter pręſcripſi, vt ſi aliquando Moſcouitæ eiuſdem linguæ & Religionis homines ad ſe redierint, velintque ſanctę Matri Eccleſię Catholicę recõciliari, horum exemplo facile alliciantur, præſertim cum ritus & cęremonias omnes Orientalis Eccleſię quę fidei non aduerſantur, illis eſſe à ſancta Sede permiſſas cognouerint.

Sequitur cenſura ſiue iudicium cuiuſdam viri docti de Ruthenorum Religione.

Articuli propoſiti à Ruthenis magna ex parte pertinent ad ritus ac cęremonias externas, adeoque ciuilem ac politicam adminiſtrationem; atque idcirco non tam operam aut ſtudium Theologicam, quam ciuilem prudentiam requirunt. Seligam tamen ex omnibus nonnulla capita, de quibus dicam quid ego ſentiam, cætera quæ à me intacta relinquentur; eiuſmodi mihi videntur eſſe, vt ſalua fide ac Religione liberè poſsint vel reijci vel approbari, vt Illuſtriſsimis D D. meis videbitur expedire. Igitur primo loco dicũt velle ſe confiteri Spiritum ſanctum à Patre per Filium procedere, & agnoſco verba Patriarchæ Conſtantinopolitani in vltima ſeſsione Concilij Florentini. Cæterum hæc fidei confeſsio triplici ex capite magnopere probanda & commendanda videtur: Primo quod admittit Spiritum ſanctum ſubſtantialiter ab æterno procedere à Patre per Filium vnica ſpiratione, tamquam ab vnico principio, & vnica cauſa, quod alias Græci, atque omnes Orientales pernegabant. Secũdo, quia diſertè fatetur particulã (Per) in proceſsione Spiritus ſancti ſignificare cauſam, quo refellũtur Schiſmaticorum effugia, quibus particulam illam interdum

terdum dicebant idem ſignificare, quod (cum) alias ad deſignandam relationem Patris ad Filium, aut conſubſtantialitatem Patris ac Filij referebant. Tertio, quia plane concedit idem eſſe Spiritum ſanctum procedere à Patre per Filium, & procedere ex Patre & Filio. Itaque videri poſſet admittenda, niſi conſtaret ipſam non modo in Concilio Florentino nō fuiſſe confirmatam, ſedneipſis quidem Orientalibus omni ex parte placuiſſe, adeoque ipſam non nihil continere, vnde caſtigatione egere videatur. Ac non fuiſſe quidem à Concilio approbatam ex Decreto Vnionis cui Græci ſubſcripſerunt, apertè conſtat. Siquidem definitum eſt in hæc verba, *vt hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur, & ſuſcipiatur, ſicque omnes profiteantur, quia Spiritus ſanctus ex Patre & Filio, æternaliter eſt, & eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre & Filio, & ex vtroque æternaliter tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit, declarantes quod id quod ſancti Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit*. Si ergo Rutheni profitentur ſe velle admittere confeſsionem fidei, quam in Concilio Florētino Patres Religionis Græcę ſuis ſuffragijs comprobarunt, qua ratione poſſunt excludere eam formam, quę aſſerit Spiritum ſanctum à Patre Filioque procedere, ſi hanc ſuis illi chirographis obſignarunt? an non vident, ſi Chriſtiani eſſe volunt, & Oecumenico Concilio acquieſcere, ſibi neceſſario hanc fidei confeſsionem corde cōplectendam, atque ore profitendam eſſe?

Iam vero ne fuiſſe quidem ab omnibus Orientalibus receptam, ex eadem vltima ſeſsione Concilij facile oſtendi poteſt. Cum enim Patriarcha Conſtantinopolitanus poſt luculentam atque eruditam Georgij Scholarij orationem in Græcorum conuentu hanc fidei formam edidiſſet, quam nunc Rutheni proponunt; hæſitāte ac tergiuerſante Græcorum Imperatore, Ruthenus in hanc ſententiam locutus eſt: *Sanctorum Occidentalium ſcripta nobis ſuſcipienda; cenſet ſanctum Spiritum ex Filio habere eſſe, nec non Patrem & Filium vnicam Spiritus cauſam eſſe, credo & profiteor*. Poſt hūc Beſſarion Cardinalis doctè ac diſerte perorauit, ac multis Græcorum Theologorum & SS. Patrum teſtimonijs oſtendit, Nemini aditum patere ad ſalutem, qui Spiritum ſanctū à Patre Filioque procedere non profiteretur. Deinde Epiſcopus Mytilenus Latinorum & Occidentalium ſententiam magnificentius extollens, inter cætera concludit. *Quorum* (de Occidentalibus loquitur) *volens ſequi veſtigia, Spiritum ſanctum à Patre Filioque vt ab vnico principio, non autem à duabus cauſis, procedere profiteor*. In eam tum ſententiam Græci frequentiſsimi abierunt, ipſeque adeò Patriarcha ſuam illum priorem confeſsionem, ad aliam formam reuocauit. Sunt autem hæc ipſa illius verba: *Ego noſtrum paternum dogma non derelinquam, ſed in eo quouſq; vixero permanebo. Sed quoniam Latini non temerè nec ex ſententia propria, verum ſanctorum authori-*

authoritatibus adducti ſpiritum Sanctum ex Patre Filioq; procedere credunt, idcirco ijs aſsentior, & cum ijs coniungor, ac præpoſitionem (Per) *Filium Spiritus Sancti cauſam ſignificare concedo*. Quin etiam cum in Conuentu Orientalium certum iam ac definitum eſſet, vt cum Occidentalibus coniungerentur, ipſe Patriarcha paulo ante quam ſubita morte è viuis eriperetur, ſuam ſententiã hoc chyriographo declarauit: Quę (inquit) Domini Ieſu Chriſti Catholica & Apoſtolica Eccleſia Romę veteris ſentiat, ac celebret, omnia me quoque ſentire, credereque profiteor, ac ipſis plurimum acquieſco. Si igitur Orientales tam apertè fatentur, Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, quid eſt quod Rutheni reformident? Cur ſe dicunt Patres ſequi Religionis Græcæ, ſi quod illi aperte aſſerunt, ipſi poſtponunt & aſpernantur? At quærat fortaſſe quiſpiam, cur dixerit Patriarcha, nolle ſe paternum dogma deſerere? Cui ego paucis reſpondeo, Patriarcham appellare ſuum dogma illum dicendi modum, quo paulo antè vſus erat, cum dixit Spiritum ſanctum procedere à Patre per Filium, à quo ſane dogmate, vt Rutheni concedunt, & ex dictis facile intelligi poteſt, non recedit is, qui admittit Spiritum ſanctum à Patre Filioque procedere: accedit quod de proceſsione Spiritus ſancti in Concilio Florentino bipartita quęſtio fuit. Nam primum de re ipſa multis vltro citroque diſputatum eſt, deinde de additione quę facta eſt ſymbolo Nicęno nonnihil actum. Cum vero Orientales conceſsiſſent occidentalibus, rectè eos ſentire, cum procedere dicerent Spiritum ſanctum à Patre & Filio, ſiue à Patre per Filium, admiſiſſent etiam, ipſis iuſtis de cauſis licuiſſe verba illa ſymbolo addere, conſtanter negarunt ſe huiuſmodi additionem admiſſuros, id quod eis per Concilium licuit. Ab hoc igitur dogmate potuit Patriarcha negare ſe receſſurum, alioqui ſe Romanæ Eccleſię fidem omni ex parte complecti, paulo ante mortem, vt dixi, declarauit apertè. Deſinant ergo Rutheni Orientalium fidem & Græcorum Confeſsionem nobis obtendere, cum conſtet eos ſuis ſuffragijs admiſiſſe Spiritum ſanctum procedere à Patre ac Filio.

Quod ſi (vt Rutheni vltro concedunt) idem eſt Spiritum ſanctũ procedere à Patre ac Filio, & procedere à Patre per Filiũ, cur hoc admittũt, illud recuſant? an quia vt ipſi inſinuare videntur, hoc habetur in Euangelio, illud non item? Atqui Euangelium neutrum aperte dicit, priorem locutionem quam Latini ſequuntur, interdum inſinuat, poſteriorem quam ipſi proferunt, nunquam Ioan. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet: quo teſtimonio Andreas Coloſſenſis vtitur contra Gręcos in Concilio Florentino ſeſsione 7. & ante illum Didymus l. 2. de Spiritu ſancto probat Spiritum ſanctum procedere à Filio, eodemque modo colligit Gregor. Nazianz. orat. de fide: Nam cum dixiſſet Spiritum ſanctum

ctum eſſe de propria filij ſubſtantia, *Ipſe* (inquit) *Dominus Saluatorq́ noſter de meo inquit, accipiet, ex eo vtique quod eſt filius, quia & filius de eo quod Pater eſt.*

An forte malunt dicere, Spiritum ſanctum procedere per filium, quia Græci ſæpius ita locuti ſunt, nolunt dicere (ex filio) quia licet Occidentales ſic loquantur, eam formam Græci non admittant? At ego contendo Latinos etiam dicere Per filium, & quamuis Græci frequenter eodẽ modo loquantur, ſæpius tamen dicere (ex Filio.)

Inter Latinos Tertullianus lib. aduerſus Praxeam, Spiritum ſanctum (inquit) à Patre per filium deduco. S. Hilar. lib. 12. de Trinit. ſub finem: Spiritus eſt, inquit, ex te per vnigenitum tuum. S. Thomas 1. parte, q. 36. artic. 3. doctè ac ſubtiliter explicat, quomodo ea forma dicẽdi intelligenda ſit, quem deinde Scholaſtici magna ex parte ſequuntur. Porrò inter Græcos Athanaſius in redargutione Meletij, impoſsibile ait eſſe in Trinitatis gloria Spiritum ſanctum numerari, ſi non emanaret ex Deo per filium. Gregorius Thaumaturgus in ſua fidei reuelatione apud Gregoriũ Nyſſenum in ipſius vita: Vnus Spiritus ſanctus ex Deo ortum & exiſtentiam habens, qui per filium apparuit imago filij perfecta. Baſilius lib. 5. cõtra Eunom. cap. 11. ait Spiritum ſanctum non ideo non dici filium filij, quia non ſit ex Deo per filium, ſed ne ſuſpicemur Trinitatem multiplicari in infinitum. Greg. Nyſſenus lib. 1. aduerſus Eunom. apud Beſſarionem in ſua oratione dogmatica, quæ habetur in Concilio Florentino, cap. 6. ait *Spiritum ſanctum per filium ipſum eſſe manifeſtatum.* lib. ad Ablabiũ, eſſe per id quod immediatè & ex continenti eſt. Cyrillus Alexandrinus lib. 11. in Ioan. cap. 1. *Spiritus ſanctus eſt conſubſtantialis filio, & procedit per eum,* lib. 12. c. 56. *ex Patre per filium procedit.* Tharaſius in 7. Synodo Act. 3. *Credimus in Spiritum ſanctum, qui ex Patre per filium procedit.* Maximus Zachariæ 4. apud Beſſarionem, *à Patre eſſentialiter per Filium ineffabiliter natum procedens.* Damaſc. lib. 1. de fide, cap. 18. *Per filium Patri coniunctus.* c. 11. *Spiritum per filium eſſe dicimus.* Non dubito plura teſtimonia poſſe apud Græcos reperiri; ſed hæc tantum placuit indicare. At multo plures ſunt Græci qui dicant Spiritum ſanctum procedere ex filio. Athanaſius in Symbolo, *Spiritus ſanctus à Patre et Filio non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.* Hoc Symbolum eſſe Athanaſij ne Græci quidem inficiari audent: nam vt ſcribit Gennadius Scholarius in defenſione Concilij Florentini, cap. 1. ſeſſ. 5. Græci ſui temporis dicere ſolebant, Athanaſium quando hæc ſcripſit, fuiſſe ebrium, vt maluiſſe videantur blaſphemare, quàm negare hæc fuiſſe ab Athanaſio conſcripta. Deinde hoc Symbolum eſſe Athanaſij indicare videtur Gregorius Nazianzenus oratione de laudibus ipſius Athanaſij, in qua dicit eum ſcripſiſſe pleniſsimam Fidei declarationem, quam Oriens Occi-

denſque venerarentur. Idem planius ſignificat S. Auguſtinus, qui in Pſal. 120. citans integrum verſiculum ex hoc ſymbolo, auctorem nominat Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum, & ſine nomine Athanaſii vtitur frequenter verſiculis huius ſymboli, vt li. 5. de Trinit. 8. epiſt. 478. ad Paſſent. Enchir. cap. 36. ſerm. 295. de tempore. Denique in Concilio Toletano 4. c. 1. circa annum Domini 633. recitatur ex hoc Symbolo confeſsio fidei. Idem Athanaſius epiſt. ad Serapionem probat Spiritum ſanctũ non eſſe filij creaturam, quia neque filius eſt creatura Patris, cùm ſit idem ordo Spiritus ſancti ad filium, qui filij ad Patrem: vbi ſupponit Spiritũ ſanctum ita procedere à Filio, ſicut filium à Patre. In eadem epiſtola: *Si filius* (ait) *quia ex Deo Patre eſt proprius ipſius ſubſtantiæ eſt, neceſſe eſt Spiritum, quia ex Deo eſſe dicitur, proprium eſſe filij ſecundum ſubſtantiam*: intelligit autem neceſſariò ex Deo filio, alioquin nihil concluderet: Simile habet in duabus aliis epiſtolis breuioribus ad eundem. Baſilius lib. 3. contra Eunom. in initio de Spiritu ſancto ſic loquitur: *Dignitate ſecundum à filio, cum ab ipſo eſſe habeat, & omnino ab illa cauſa dependeat, pietatis ratio tradit*. Hunc locum mendoſum & corruptum eſſe contendebat Marcus Epheſius in Concilio Florentino ſeſſ. 20. Sed oſtenderunt Latini codices, in quibus hæc verba leguntur: & ex ijs quæ ſequuntur apparet in aliquibus Codicibus fuiſſe ſublata: pergit enim: *Quemadmodum filius ordine quidem a Patre ſecundus eſt, quoniam ab illo eſt, & dignitate, quoniam origo atque cauſa eſſendi Pater ipſi eſt; natura verò nullo modo ſecundus, quoniam in vtroque vna eſt Deitas: ita Spiritus ſanctus etſi dignitate & ordine ſecundus à Filio eſt; non tamen alienæ ipſum eſſe naturæ, inde conſequens eſt*. Ex quibus apparet neceſſariò intelligendum eſſe Spiritum ſanctum habere eſſe à filio, alioquin ſimilitudo filii & Patris non eſſet ad rem. Idem lib. 5. aduerſus Eunom. vocat Spiritum ſanctum naturalẽ imaginem filii, cap. 11. *Vt ſe habet filius ad Patrem, ſic Spiritus ſanctus ad Filium. quapropter Verbum Dei eſt filius, verbum autem filij eſt Spiritus ſanctus*. Quæ nullo modo vera eſſe poſſunt, niſi Spiritus ſanctus procedat à filio. Eodem penè repetit lib. de Spiritu ſancto, cap. 17. Gregorius Nyſſen. hom. 4. in orationem Dominicam, vt ex ipſo citat Gennadius in defenſione Concilii Florentini, cap. 1. habet hæc verba, *Spiritus ſanctus & ex Patre dicitur, & ex filio præterea eſſe oſtenditur* ait tamen hunc locum ſublatũ eſſe à Græcis. Beſſarion loco notato citat alium locum ex libro ad Ablabium, vbi ait Spiritum ſanctum diſtingui, eo quod credimus aliud quidem Cauſam eſſe, aliud verò Ex cauſa, & Ex eo quod ex cauſa eſt. Vbi cauſam vocat Patrẽ, filium id quod ex cauſa, Spiritum ſanctum ex eo quod ex cauſa eſt, id eſt ex filio. Gregor. Nazian. oratione 5. de Theologia comparat proceſsionem Spiritus generationi Seth, qui ab vtroque parente fuit, ſignificans Spiritum ſanctum eſſe à Patre ac filio. Cyril. Hieroſolym. Cateche. 17. de

Spiritu

Digitized by Google

Spiritu ſancto ſic loquitur: *Qui Patri ac filio ſemper adeſt, non qui ab ore & Labijs Patris & filij loquẽdo formetur*; quod profecto inane eſſet, niſi putaret procedere ab vtroque. Chryſoſt. homil. 1. de Symb. *Iſte eſt Spiritus ſanctus de Patre ac filio procedens.* Hom. 2. *Spiritum ſanctum dicimus Patri & filio æqualem, & procedentem de Patre & filio.* Alia teſtimonia ex hoc auctore citantur ab aliis. Epiphan. hæreſi 69. *Vnus eſt Spiritus, Dei ſpiritus ex Patre procedens, & de filio accipiens:* hoc autem accipere de filio, opponit creationi, negat enim ſpiritum ſanctum eſſe à filio creatum: ſic ſæpius in tota illa diſputatione, in Anchorato dicit Spiritum ſanctum eſſe ſpiritum Patris & filii, & ex Patre & filio tertium: ibidem ait eſſe ex Chriſto, ab vtriſque à Patre & filio. Didymus lib. 2. de Spiritu ſancto inducit Chriſtum de Spiritu ſancto loquentem. *Non eſt,* inquit, *ex ſe, ſed ex Patre & me eſt, hoc enim ipſum quod ſubſiſtit, & loquitur, à Patre & me illi eſt.* Paulo infra, *Non poteſt à filio loquente audire quæ neſcit, cum hoc ipſum ſit quod profertur à filio, id eſt procedens à veritate, cõſolator manans de conſolatore.* Paulo poſt. *Non alia eſt ſubſtantia Spiritus ſancti, præter id quod datur ei à filio.* Cyrillus Alexan. lib. 11. in Ioan. de Spiritu ſancto ait, *à Verbo eſt ſecundum emiſſionem ad eſſe atque ſubſiſtere.* lib. 13. Theſau. 2. Spiritum ſanctum Dominũ ſimiliter appellat, ſicut ex ipſo filio & in ipſo naturaliter exiſtentem. Paulò poſt. *Ex filio autem naturaliter ac ſubſtantialiter Spiritum ſanctum ſicut ex Patre prouenire credimus.* Sic ferè de reſt. fid. ad Theodoſ. vltra med. & l. 5. 6. 7. de Trinit. Extat præterea epiſt. Concilii Alexand. ad Neſtorium, quæ eſt ipſius Cyrilli, in qua leguntur hæc verba, *Spiritus appellatus eſt Veritatis, & Veritas Chriſtus eſt, vnde ab iſto ſimiliter ſicut ex Patre procedit.* Hęc autem epiſtola approbatur in Concilio Epheſino, to. 1. c. 14. in quarta Synodo, act. 5. in quinta Synodo actione vltima: in ſexta Synodo act. 7. vt appareat hunc dicẽdi modũ à quinque Conciliis Oecumenicis, iiſdemque in Oriente celebratis fuiſſe confirmatum. Plura alii, ſed hæc videntur ſatis apertè oſtendere, non ita probari à Græcis illũ loquendi modum Per filium, vt non frequentiſsimè dixerint Ex filio.

Non negarim Græcos dum maxime diſputarent contra Macedonium & Eunomium ac reliquos πνευματομαχους, non dixiſſe ſolitariè atque abſolutè Spiritum ſanctum eſſe à filio, & negaſſe filium eſſe cauſam, ſed id propterea factum eſt, ne viderentur cum Eunomio ſentire: qui vt intelligitur ex Baſilio lib. 2. aduerſus Eunomium in fin. ſpiritum ſanctum dicebat eſſe filii creaturam, hæc enim ſunt verba Eunomii: filium ingeniti eſſe facturam, Vnigeniti verò Paracletum, idemque cum Eunomio ſenſiſſe Macedoniũ docet Theodoretus lib. 4. de hær. fab. Cùm ergo Eunomius abſolute diceret Spiritum ſanctum eſſe à filio, Catholici abſolutè negant, & ob id etiam interdum negant filium eſſe cauſam, & ſolum Patrem dicunt cauſam. Nomen enim cauſæ apud Græcos præſertim Baſiliũ & Gre-

Digitized by Google

gorium Nazian. ſignificat principalitatem quandam & primatum in origine, & hoc modo nomen cauſæ ſoli Patri propriè conuenit. Sic Baſilius de Spiritu ſancto ad Amphil. cap. 16. *In horum* (inquit) *creatione cogita mihi principalem cauſam eorum quæ fiunt Patrem, dein conditricem filium, perfectricem Spiritum ſanctum.* Et Gregor. Nazianz. oratione ad Epiſcopos ex Ægypto nauigantes tres diuinas perſonas ita deſcribit, *Creatrix dominatio in tribus conſiſtit, in cauſa, in opifice, in perfectore,* hoc eſt in Patre, in filio, & ſpiritu ſancto. Ibidem. *Quicquid Pater habet, idem, excepta cauſa, filij eſt*: quaſi dicat: Pater communicat omnia filio præter paternitatem, & illam eminentiam, ac prioritatem originis, quæ ipſius eſt propria. Hoc ergo modo negant filiũ eſſe cauſam, & ſpiritum procedere ex filio, quod ſæpe inculcant Græci in Concilio Florentino, non procedere Spiritum ſanctum à filio ἀρχικῶς, vel ἀρχοειδῶς, quia reuera filius non eſt prima & principalis cauſa modo explicato, cùm id conueniat Patri. Facilius dicunt eſſe per filium, quàm ex filio, quia vt docet Baſilius de Spiritu ſancto, c. 2. & 3. Hæretici philoſophicis rationibus ducti, putabant modum illum dicendi (A quo) conuenire tantum cauſæ principali, Per quem verò ſecundariæ: quod quamquam nõ eſt perpetuo verum, vt ibi oſtendit Baſilius, & planius cap. 5. Ambroſius lib. 4. de fide, cap 6. & Auguſtin. 1. de Trinit. cap. 6. tamen nonnunquam hanc diſtinctionem Græci Patres admittunt, vt patet ex Grego. Nazian. oratione in ſancta lumina. Damaſ. lib. 1. cap. 10. qui dicũt his vocibus perſonarum proprietates ſignificari, atque idcircò ne viderentur admittere filium eſſe cauſam principalem Spiritus ſancti, maluerunt dicere, procedere à Patre per filium, quaſi ſuam cuiq; perſonæ proprietatem adſcriberent. Nam quia pater eſt ingenitus, & à nullo procedit, eſt verò quaſi radix & origo diuinarum perſonarum, dicitur A quo, filius, quia procedit, ſpirat tamen & cum Patre operatur, dicitur Per quem, & quia in Spiritu ſancto omnis diuina emanatio clauditur, dicitur, In quo. Itaque ne viderentur tribuere filio principalem vim ſpirandi quæ à Patre non pẽderet, negarunt eſſe à filio, per filium, tamen propter rationem allatam conceſſerunt. Non ergo dicunt Rutheni Orientales maluiſſe dicere, Per filiũ, cùm tam multi ex Orientalibus dixerint A filio.

An credimus Ruthenos hunc Occidentalium loquendi modum poſtponere, quod alter tutior ſit, aptior, & accommodatior? Verùm niſi ego vehementer fallor, omnia contra habent. Nam primum ex oratione dogmatica Beſſarionis ſatis conſtat, quod multis calumnijs expoſitus eſſet ille dicendi modus, quibus fidei Catholicæ veritas quibuſdam quaſi tenebris inuoluebatur. Deinde D. Thomas qui ad Theologicam normã omnia reuocauit 1. p. q. 36. ar. 3. cum diſputaret de hoc dicẽdi modo quo ſpiritus ſanctus dicitur procedere per filium, non dixit ita dicẽdum, ſed poſſe eum

ſe eum dicendi modum admitti, atque ad bonum ſenſum adduci, cùm art. primo probaſſet, ſpiritum ſanctum procedere à Patre ac filio, eſſe neceſſario certa & Catholica fide credendum.

Sed vt res tota melius intelligatur, ponẽda ſunt nonnulla: Primo, Spiritum ſanctum procedere à Patre ac filio, tanquam ab vnico principio: quod definitur in Concilio Florentino, & antea fuerat decretum in Concilio Lugdunẽſi, c. vnico. de ſum. Trinitate & fide Catholica in 6. & multo antea traditum fuerat ab Auguſtino lib. 3 contra Maximum Arrianum cap. 17. *Pater*, inquit, *principium non de principio, filius principium de principio, ſed vtrumque ſimul, non duo ſed vnum principium*: quæ quamquã dicuntur ab Auguſtino de diuinis perſonis in ordine ad creata, atque ideo tertium addit Spiritum ſanctum, quæ tria ſicut vnum Deum, ita vnum dicit eſſe principium, ratione vnius naturæ communis: tamen idem eadem ratione diceret de origine perſonarum inter ſeſe, quod abſolute, & in vniuerſum aſſerit, idem Auguſt. l. 10. de Ciuit. c. 23. & l. 5. de Trin. cap. 13. art. 14. eiuſdem libri aperte dicit Patrem & filium principium eſſe Spiritus ſancti, nõ duo principia, ſed vnum principium, eodemque modo loquitur Anſelm. Menolog. 52. & epiſt. de proceſſ. Spiritus ſancti.

Secundo, credendum eſt procedere Spiritum ſanctum à Patre ac filio vnica ſpiratione, & vnica virtute, quod in iiſdem Conciliis definitum eſt, & ex iis quæ de diuinis proceſsionibus certa fide credenda proponuntur, neceſſario deducitur.

Tertio, rationem ſeu formam in quam conueniunt Pater & filius, ad producendum Spiritum ſanctum, eſſe diuinã eſſentiam, vt includit communicabilitatem per actum voluntatis, quæ quia eſt vna, vt apertè cõſtat, quamuis conueniat duobus ſuppoſitis iam conſtitutis, tribuit eis rationẽ vnius principij. Quo fit vt principium ſpiratiuum Spiritus ſancti non dicat in recto quippiam vnum vnitate ſuppoſiti, ſed vnitate formæ: dicit enim immediate Patrem ac filium, vt conueniunt in eandem numero eſſentiam communicabilem Spiritui ſancto.

Quibus ita poſitis, ac probè conſtitutis, ſi qua dicendi ratio excogitari poſſet, quæ aut ex vi verborum, aut ratione terminorum, aut ex accommodatione vſus, hæc omnia vel apertè indicaret vel vtrunque innueret, ea loquendi forma in proceſsione Spiritus ſancti optima videretur: ſed quia hactenus excogitata non eſt, ea cenſeri debet cæteris præſtare, quæ ab *illa* præſtantiſsima propius abſit, & plura idque aptius atque apertius ſignificet. Iam primo cum dicimus Spiritum ſanctum procedere à Patre per filium, indicamus quidem vtrunque vnicum primarium principium, id eſt Patrem, ſed vnicam ſpirationem, & vnicam Patris ac Filij vim ſpirandi ex vi verborum non ſignificamus. Tametſi enim

enim præpoſitio Per,ſolitariè poſita, poteſt ſignificare cauſam principalē, non modo apud Latinos,ſed etiam apud Græcos, vt affirmat Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap. 8. quomodo legimus Geneſ. 4. *Poſſedi hominem per Deum.* Prouerb. 8. *Per me Reges regnant.* 1. Corint. 1. *Per quem vocati eſtis in ſocietatem dilecti filij ſui.* Tamen cum coniungitur cum altero agente, non vnam aut ſimplicem ſignificationem continet, ſiquidem, vt rectè ait D. Thomas prima primę q. 36. art. 2. particula(Per) omne genus cauſæ, excepta materiali, ſignificare poteſt. quod ſi contineat rationem cauſæ producentis actionem, vt manat ab agente, triplex genus cauſæ complectitur; formalem, cum dicimus artificem per ideam ſeu artem aliquid efficere; finalem cum per lucri cupiditatem, id eſt lucri gratia quempiam dicimus agere; efficientem, ſeu motiuam, vt ſi dicamus per Principis imperiū Ducem moueri. Certum eſt autem nihil horum poſſe ſignificari, cum agimus de Spiritus ſancti proceſsione, quia diuinæ emanationes ad intra cauſam finalem, formalem, aut extrinſecus agentem nullam habent, & vt intelligatur aliquod principium ad modum formæ, certum eſt, cū dicimus Spiritum ſpirari à Patre per filium, non ſignificari formam, quæ, vt ſupra diximus, eſt ipſa eſſentia & virtus ſpiratiua. ſic enim dicendū eſſet Patrem ac filium ſpirare per virtutem ſpiratiuam, ſeu per eſſentiam, &c. Si verò Præpoſitio(Per) continuat vim agendi, vt actio terminatur ad opus, & ſignificat cauſam non ob quam agens agit, ſed cur quippiam ab agente fiat, tunc apertè ſignificat efficientiam cauſæ agentis, vt cùm dicimus artificē manu vel inſtrumento quippiam moliri, & hoc modo præpoſitio (Per) vt ibi obſeruat Caietanus, impropriè vſurpatur in proceſsione Spiritus ſancti. Ideoque D. Thomas non tam probat quam excuſat illū dicendi modum, cum alioquin contineat aliquas imperfectiones: nam ſupponit inter Spiritum ſanctum & Patrem intercedere filiū, quod in rigore falſum eſt, quia Pater & Filius æquè primo & immediate eadem virtute ſpirant. Deinde niſi prohiberetur ex terminis adiunctis, ſignificaret diuerſam rationē agendi in Patre ac Filio: nam ſi ſignificaret mediationem ſuppoſiti, videretur facere filium inſtrumentum, vt dicimus Regem ius dicere per Prætorem: ſi mediationem virtutis, indicaret Patrem accipere vim ſpirandi à Filio, quomodo dicere ſolemus Prætorem per Regem exercere ſuam poteſtatem, id eſt auctoritate accepta à Rege. Ex quibus conſtat ſignificari vnum principium Spiritus ſancti, ſed cum multis imperfectionibus, & admodum confuſè & cum periculo errorum, præſertim cum ex ſimili dicendi modo decepti ſint olim Arriani: qui propterea quod legerāt omnia facta eſſe per filium, colligebant filium fuiſſe miniſtrum in creatione, atq; idcirco eſſe inferiorem Patre, in quo tametſi errabant ratione terminorū, tamen habita ratione ipſius formæ loquendi nō malè concludebant, cùm

ſæpe

Digitized by Google

ſæpe in ſcripturis præpoſitio (Per) miniſterium atque inſtrumentũ ſignificet. Secundo ſi reſpiciamus ipſam ſpirationem, ac virtutem ſpirandi, non dubium eſt ratione terminorum (quia in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non intercedit oppoſitio) ſignificari vnicam virtutem ac ſpirationẽ, modus tamen dicendi hoc ex ſe non ſignificat: nam etſi filius acciperet à Patre diſtinctam facultatem ſpirandi, & diſtincta ſpiratione ſpiraret, poſſemus dicere Patrem ſpirare per Filium, quomodo Rex per Prætorem ius dicit, vbi apertè cernuntur diuerſæ facultates, & actiones. Tertio, inde etiam apparet ex vi verborum, non ſignificari vnicam formam in qua cõueniant Pater & Filius: nam alioquin ex vi verborum ſicut Rex & Prætor non habent eandem formam ſeu auctoritatem, ita etiá non repugnaret vi locutionis, intelligi diuerſá Patris ac Filij naturá. ſic dicimus cælũ agere per cauſas ſecundas, cùm ſint tum naturæ tum facultates admodũ diuerſæ. Ex quo ſequitur, ſicuti ſi non reperiretur in ſcripturis hic modus dicendi, Omnia per ipſum facta ſunt, & alij eiuſmodi, potius viderentur negandi quam concedendi, quia non poſſunt ſine errore defendi niſi propter terminos, cùm alioquin ex vi ſermonis poſsint trahi ad ſenſus peregrinos atque erroneos: ita niſi reperiretur hæc propoſitio apud ſanctos, quos neceſſe eſt excuſare ac defendere, eam videri potius ex natura ſermonis negandam, quam affirmandam: tantum abeſt vt ſit alteri propoſitioni, de qua mox, vlla ratione præferenda.

At cùm dicimus Spiritum ſanctum procedere à Patre ac Filio; primo quidem ſignificamus originem ſubſtantialem à Filio, quo refellitur eorũ error, qui ſolam proceſsionem temporalem admittebant eſſe à filio: cum enim de vtroque ſuppoſito æquè affirmetur, non poteſt afferri diſcrimen, niſi euidens ratio perſuadeat; vt cum dicunt Philoſophi, ſol & homo generant hominem, quia intelliguntur coniungi in cauſam primam & vniuerſalem cum ſecunda, & particulari, neceſſario concludendum eſt diſsimiles eſſe vtriuſque cauſæ actiones: ſic addicimus ex mare & fœmina animal gigni. At cum non appareat in hac Propoſitione vlla diuerſitas, & ex vi terminorum omnis planè diſtinctio reijciatur, ea excepta quæ pertinet ad conſtitutionem perſonalem ſuppoſitorum, conſequens actionem ex æquo vtrique cõuenire, quo fit vt ſecũdo optimè ſignificetur vnitas tũ ſpirationis tum facultatis ſpiratiuæ: cum enim aliquid vnum à duobus diſtinctis emanat, neque cernitur ex terminis, aut ratione probatur diſtinctio in actione, vnitas potius tum facultatis, tum actionis concluditur, vt allatis exemplis oſtendi poteſt. Tertio ſignificatur æqualitas in producendo, æquè enim dicitur Pater ac filius producere, cum præſertim id poſtulat natura terminorum. Quarto, ſatis apertè indicatur vnitas formę, quorum enim actio formalis vna eſt, eorum neceſſe eſt vnam eſſe formam ac naturam, vt docet Baſilius in Pſal. *Quorum* (inquit) *vna natura eſt, eorum actiones*

Digitized by Google

actiones eadem ſunt. Quinto ac poſtremo ipſa ſpirationis natura cernitur, quæ vt refertur ad perſonam productam neceſſario poſtulat duo ſuppoſita iam perſonaliter conſtituta, quæ vt in vnam naturam, ſic in eádem facultatem ſpiratiuam conueniant: atque idcirco ſignificatur vnum principium ſpiratiuum Spiritus ſancti, quale reuera eſt, non vnitate ſuppoſitorum ſed vnitate formæ ac naturæ, vt ſupra dictum eſt.

Quæ cũ ita ſint, nõ video cur Rutheni malint hũc dicendi modũ poſtponere, qui multis nominibus præferendus videtur. Neque ſatis intelligo cur negent velle ſe ad aliam confeſsionem compelli, cum fateantur eundem eſſe ſenſum vtriuſque formæ, cur item recuſent eam Confeſsionem quam Orientales in Synodo Florentina ſuis chirographis obſignarunt: ſi nolunt velle ſe eam additionem ſymbolo ſuo facere, aut volunt ſuum illum loquendi modum in ſuis Hymnis & Antiphonis retinere, ſi rem admittant, quod illis eſt à Concilio Florentino permiſſum, in præſencia non videtur reuocandum. Sic autem rem totam paucis concludo. Aut putant idem ſignificari vtraque dicendi forma, aut aliquod in illis diſcrimen agnoſcunt: ſi non exiſtimant idem ſignificari, Concilio Florentino apertè contradicunt, ſi contra ipſius decretũ vnam formam admittunt, alteram reijciunt, præſertim eam, quam Concilium non modo magis probauit, ſed omnibus neceſſario credendam ac profitendam propoſuit: ſi putant inter eos modos dicendi aliquod eſſe diſcrimen, planius loquantur, ſuamque ſententiam explicent, interim intelligant ſe à Concilio Florentino apertè diſſentire, atque ideo contra fidẽ haud leuiter peccare. Quod ſi, vt ego quidem exiſtimo, rem ac ſententiam probant, ſed nolunt compelli ad admittendam additionem factam Symbolo, vel paſsim vſurpandam hanc locutionem, non videtur ea conditio penitus aſpernanda, modo apud populum tollatur ſcandalum, qui putant Occidentales male ſentire.

Quod ſpectat ad Pſalmodiam, preces ac Liturgias, vſum denique Sacramentorum, quod Orientalibus iam diu permiſſum eſt, non videtur vllo modo negandum: quamquam ipſorum libri diligenter examinandi videntur, ne errores atque abuſus irrepſerint, habendaque videtur præcipua ratio eorum quorum mentionem facit Eugenius in Cõcilio Florentino, præſertim eorum quæ pertinent ad vſum Sacramentorum, vbi non ſolum in multis diſcrepant à Latinis, ſed egere videntur caſtigatione.

De Purgatorio ſi parati ſint admittere ſanam & catholicam doctrinam, nihil eſt dubitandum, curandum vero vt de ſtatu animarum, & fælicitate iuſtorum rectè & cum Catholica Eccleſia ſentiant. De Calendario non poteſt ſine ſcandalo diſsimulari, quia neceſſe eſt eos in celebratione Paſchatis plurimum à Catholica Eccleſia diſcrepare, niſi noui Calendarij ratio ſuſcipiatur. Quamobrem ineunda erit aliqua ratio, vt ſaluis

eorum

eorum ſolemnitatibus quę permittenda videbuntur, ſeries feſtorum mobilium illis cum Occidentalibus conſtet.

De Proceſsione in feſto Corporis Chriſti non laborarem, multa tamen circa hoc Sacramentum examinanda ſunt; Ceremonias circa feſtum Paſchatis diligenter expendendas atque excutiendas puto.

De Sacerdotum Matrimonijs, atque in vniuerſum de ipſorum matrimonijs multa conſideranda ſunt, quia certum eſt apud Orientales multos eſſe abuſus, nam alicubi non niſi vxorati initiantur, alibi etiam initiati contrahunt matrimoniū; nec deſunt qui propter adulterium matrimonium ſoluant, & aliud ineant, erunt etiam fortaſſe qui ſecundas nuptias damnent.

Quod dicitur de cæremonijs Eccleſiæ Romanæ, videtur æquiſsimum iuxta decretum Eugenij in Concilio Florentino de pulſu campanarum citra ſcandalum non magnopere eſſem ſolicitus.

Vt Matrimonia Græcos inter & Latinos ineantur optandum eſt, ceſſante periculo & ſchandalo.

De Viſitatione infirmorum cum ſacramento Euchariſtiæ, cupio planius doceri, ſuſpicor enim nonnullos eſſe abuſus.

De Monaſterijs ac templis facile annuerem, idipſum de excommunicatis, ſalua atque integra Romani Pontificis auctoritate.

Hæc habui quę breuiter dicerem, cætera quę hic non attigi, vt initio dixi, ad ciuilem prudentiam ſpectant, non ad Theologum. Itaque illa omnia prudentiæ Illuſtriſsimorum DD. meorum integra atque intacta relinquo; ſicut & eorum iudicio atque cenſuræ ſuperiora quæ ſcripſi, libens ſubijcio, &c.

Xx DE

Digitized by Google

DE P.ROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBER VII.

De vnione totius Orientalis Eccleſiæ cum Eccleſia Catholica procuranda.

Ordo ſeruandus.

HACTENVS in prima huius operis parte, de his quæ agenda ſunt pro iuuandis Gręcis, aliiſque Schiſmaticis tractauimus, proximè ſequuntur ſchiſmatici Orientales, qui abhinc mille annis in hodiernum vſque diem in maxima verſantur infelicitate, perpetuiſque vexantur infortunijs & calamitatibus: & licet olim ingens fuerit tam Alexandrinę quam aliarum Eccleſiarum Orientis gloria & ſplendor, at vbi Concilium Calcedonenſe, ſanctumq; Leonem Pontificem, ac Romanam ſedem omnium matricem Eccleſiarũ ſpreuerunt, innumeræ ſecutæ ſunt clades. quę abhinc tantis ſęculis vſque ad noſtra tẽpora cõmuni cum dolore piorũ omniũ cernuntur. His igitur tanquam nationibus olim florentiſsimis, quarum priſci patres Eccleſiam Catholicam inſigniter illuſtrarunt, meritò poſt Græcos debetur hic locus, in quo tam de erroribus & ritibus, quam de alijs pro iuuandis his nationibus, & ad rectam fidem, mutuamque charitatem inter nos ſtatuendam Deo inſpirante dicemus, obſeruato tamen hoc ordine, vt de origine ſciſmatum totius Orientis prima ſtatim frõte agamus, & poſt, ad Neſtorianorum, Cophtorum, Abyſsinorum (quos non immeritò Orientalibus nationibus annumeramus, parent enim Alexandrino Patriarchæ) Iacobitarum, Armenorum, Georgianorum, & Maronitarum (qui nunc Eccleſiæ Romanæ obediunt) errores, ritus, & alia, quę pro harum nationũ exactiori notitia, vtilitate, & ſalute conducere poſſunt, deſcendamus. Demum de omnibus erroribus, qui huiuſcemodi populis cõmunes ſunt, eorumque confutatione, atque etiam in genere de agẽdi modo cum illis, vt fidei veritatem agnoſcant, differemus, additis quibuſdam inſtructio-

nibus

nibus ad hunc finem vtiliſsimis. Et quia omnes propemodum nationes iſtæ Græcorum erroribus ſcatent, Lectorem ad ſupradicta, quæ contra Græcos allata ſunt remittimus; inſuper pro maiori miniſtrorum informatione deciſiones aliquot, ſiue reſponſa à Gregorio decimotertio, pro Maronitarum natione edita, quę maximam lucem in iuuandis ſchiſmaticis conferre poſſunt, in huius libri calcem reiecimus.

In referendis aliquibus præfatarum nationum erroribus, ac ritibus, ſequemur virum non minus pietate, quā doctrina inſignem Leonardum Epiſcopum Sidonienſem, quem Gregorius XIII. ſummus Pōtifex Nuntium, & Viſitatorem Apoſtolicum ſimul cum Patre Ioanne Baptiſta Romano Societatis Ieſu ad Orientales nationes deſtinauit: Hic autem ferè totum luſtrauit Orientem, ac diuerſarum nationum, ac rituum Patriarchas, Epiſcopos, viroſque alios doctos allocutus, eorumq; Religionem, & fidem, ſimulque errores ſimul attentè ſcrutatus, poſtea omnium ferè illarum Eccleſiarum ſtatum obtulit Sixto V. Pontif. Max. cum quadriennium in ea legatione inſumpſiſſet; eſt autē apud me manuſcripta narratio accuratè conſcripta, vbi Armenorum, Neſtorianorum, Iacobitarum, & Maronitarum errores qui nunc inter has nationes graſſantur, recenſet.

LIBRI VII. PARS I.

De origine ſciſmatum Orientalium. Cap. I.

ACTVRI igitur de Orientalis Eccleſiæ erroribus, maximè de illis qui hodie apud Iacobitas, Cophtos, Abyſsinos, Armenos, Georgianos, ac demum Neſtorianos magis vigent, operæ prætium duximus omnium errorum originem ac progreſſum, prius, etſi leui, vt aiunt brachio, attingere.

Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, floruit Theodoſij iunioris Imperatoris, & Cęleſtini Summi Pontificis temporibus, circa annum Domini 427. Hic authore Gennadio, & Socrate lib. 7. cap. 32. in id ſummo ſtudio laborauit vt Chriſtum Dei filium ex virgine Maria natū, hominem dumtaxat, non etiam Deum eſſe doceret, atque ideo Mariā Chriſtotocon, id eſt Chriſti matrem, non autem Theotocon, id eſt Dei matrē eſſe diceret: poſtea verò ſanctæ & inculpatæ vitæ merito, Chriſtum obtinuiſſe vt dignus haberetur cui ſe diuinitas coniungeret.

Duas itaque in Chriſto ponebat naturas, duas itidem in eo dicebat eſſe perſonas, vnam diuinitatis, alteram verò humanitatis: nec vnum Chriſtum in Deitate & humanitatę ſentiebat, ſed ſeparatim atque ſeiunctim,

Digitized by Google

alterum docebat eſſe filium Dei; ſed hominis tãtum Matrem appellabat. Denique Chriſtum eſſe tantum hominem dicebat, cui Natiuitatem, Paſſionem & Reſurrectionem attribuebat: Addebat autem filium Dei poſtea vnitum fuiſſe filio hominis multis modis, non quidem ſubſtantialiter communicando hypoſtaſim, ſed tantum accidentaliter. Primo ſecundũ habitationem ſicut in templo ſuo. Secundo per vnionem affectus, voluntatis, & dilectionis. Tertio per operationem, quia filius hominis erat inſtrumentum quo vtebatur verbum in operibus miraculoſis. Quarto ſecundum participationem, quia verbum illi homini impertiuit nomen & dignitatem ſuam, eo modo quo imagines ſanctorum nominibus eorum interdum appellãtur, & propter eos etiã honorantur & adorantur. Hæc fuit Neſtorij hæreſis.

Vincentius Lirinenſis in libro quem aduerſus prophanas hęreſum nouitates ſcripſit, cenſet Neſtorium vt Apollinaris hæreſim declinaret in foueam hanc incidiſſe. Apollinaris, inquit, hæreticus, nolebat in Chriſto duas eſſe ſubſtantias, vnam diuinam, alteram humanam, vnam ex patre, alteram ex matre: ſed ipſam verbi naturam putabat eſſe deſciſſam, quaſi aliud eius permaneret in Deo, aliud verò verſum fuiſſet in carnem, & cũ veritas dicat ex duabus ſubſtantijs vnum eſſe Chriſtum, ille contrarius veritati ex vna Chriſti diuinitate duas adferebat factas eſſe ſubſtantias.

Neſtorius autem contrarius Apollinari morbo, dum ſe duas in Chriſto ſubſtantias diſtinguere ſimulat, duas introducit repente perſonas, & inaudito ſcelere duos vult eſſe filios Dei, duos Chriſtos, vnum qui Deus ſit, alterum qui ſit generatus ex matre; atque ideo aſſerit ſanctam Mariam, non Theotocon, ſed Chriſtotocon eſſe dicendam, quia ſcilicet ex ea non ille Chriſtus qui Deus, ſed ille qui erat homo, ſit natus. Hæc Vincentius. Neſtorius volens ſuam hæreſim Conſtantinopoli iam euulgatam per totum orbem dilatari, ſua ſcripta miſit ad diuerſas orbis prouincias, & inter alias ad Aegypti Monachos, quorum nonnulli ab eo ſeducti, ſuis erroribus conſenſerunt, quorum cauſa magni inter eos excitati ſunt tumultus & diſsidiæ. Demum ne Oriẽtis Epiſcopi Neſtorij hæreſi inficerentur, coacta fuit anno Domini 432. octauo autem Cæleſtini Papæ Synodus Epheſina, in qua poſt multa, damnata eſt Neſtoriana blaſphemia, vt rẽ totam latius Card. Baro. annal. 5. ſub eundem annum.

Deinde Eutyches Monachorum Pater Conſtantinopoli, eorum qui tempore Epheſini Concilij aduerſus Neſtorianos præſtantius cæteris dimicarũt, anteſignanus cum in Neſtorij hæreſim ſummo odio ferretur: eo proſilijt, vt non duas tantum eſſe in Chriſto perſonas ex Chriſtianę fidei præſcripto negaret, ſed nec duas in Chriſto naturas vellet aſſerere, eoſque putaret Neſtoriano laborare morbo, qui duas confiterentur in Chriſto

diſtinctas,

diſtinctas, & inconfusè coniunctas eſſe naturas.

Præterea impiè docebat, (vt accuratè inter alios explicat Card. Bellarm. tomo 1. lib. 3. de Chriſto Domino, c. 2.) in Chriſto poſt incarnationem vnam tantam fuiſſe & eſſe naturam, factam per conuerſionem diuinitatis in carnem: quia Verbum caro factum eſt: at vnum fieri alterum eſt verti in illud. Vnde aſſerebat diuinitatem verbi natam, paſſam, mortuam & ſepultam fuiſſe: ita tamen vt Chriſti caro non ſit eiuſdem naturę cum noſtra, ſed tantum apparens & phantaſtica: vt potius verbum ſimulauerit ſe hominem, & natum, paſſum, &c. quam reuera fuerit. Quia videtur indignum Deo, quod vera fuerit caro, verè natus, paſſus, &c.

Accuſatus Eutiches apud Flauianum, & apud Concilium quoddam Prouinciale Conſtantinopolitanum tunc fortè congregatum, ac nolens reſipiſcere, condemnatur à Concilio, ac poſtea agente Imperatore Theodoſio apud Leonem Pontificem, Epheſi Concilium Eucumenicum anno Domini 449. ſeu potius Synodus prędatoria ſeu latrocinium Epheſinum 128. Epiſcoporum congregatur, in qua prędide Dioſcoro Alexandrino Patriarcha, reclamantibus Apoſtolicę ſedis legatis (nempe Iuliano Epiſcopo Renato Presbytero, Hilario Diacono, quos S. Leo miſerat) ob ſummam Dioſcori iniquitatem & potentiam impius Eutiches abſoluitur, & eius hæreſis approbatur. S. Flauianus, & alij plurimi Epiſcopi Catholici cōdemnantur, pleriſque Epiſcopis (vt Baronius notat tomo 6. Annal. circa annum Chriſti 449. ex quo breuem hanc hiſtoriæ ſeriem deſumpſimus) per minas & vim, interatis exiliis, catenis, fuſtibus, & gladiis, ad ſubſcribendum adactis, repugnantibus verò & acclamantibus Sedis Apoſtolicæ Legatis, & conteſtantibus quæ per vim & metum extorquerentur, nullius roboris eſſe. Quæ conteſtatio licet non ſit in actis illius Pſeudoſynodi, vtpote à Dioſcori notarijs confectis, eſt tamen de illa expreſſa mentio in pluribus literis S. Leonis, tum ad Theodoſium Imperatorem, tum ad alias perſonas; tandem Legati Pontificis fuga elapſi poſt multa pericula & inſidias Romam redierunt. At certior factus ſummus Pontifex Leo eorum quæ in illa Synodo geſta ſunt, Romæ Concilium coëgit, in quo Pſeudoſynodus Epheſina damnatur, ac omnia eius acta reſcinduntur.

Impius Dioſcorus Alexandriam reuerſus, anathema auſus eſt intorquere in Romanum Pontificem, coactis decem Epiſcopis, lachrymātibus & gementibus ad ſubſcribendum facinus hactenus inauditum: At poſt multa Epiſcoporum diſsidia à S. Leone vrgente & inſtāte Marciano Imperatore anno Domini 451. in Oriente, nempe in ciuitate Calcedonenſi, Concilium Eucumenicum indicitur, in quo ſexcenti & triginta Epiſcopi conuenerunt: præſidentibus Legatis Romanæ ſedis, in quo Concilio damnata eſt hæreſis Eutychis & Dioſcori Epiſcopi Alexandrini, qui & ab Epiſco-

Epiſcopatu, & ab omni eccleſiaſtica fuit deiectus ac depoſitus functione: ſimiliter ſancitum eſt vt Epheſinum ſub Dioſcoro Concilium celebratũ Concilij nomen non obtineret.

Præter Epiſcoporum ſententiam, præter ſedis Apoſtolicę confirmationem acceſſerunt etiam ad corroborandam Synodũ Calcedonenſem ſanctiſsimorum virorum qui his temporibus illuſtrabãt Orientalem Eccleſiam, & miraculorum virtute nitebant, qui eandem ſe fidem ſe tenere & verbis teſtati ſunt, & crebra miraculorum editione confirmarunt, quales fuerunt Euthimius, Auxentius, & alij ſanctiſsimi monachi.

Dioſcorus verò à ſuo Epiſcopatu depoſitus, ac ſimul cum alijs hæreticis relegatus vita functus eſt, ac Alexandriæ loco eius ordinatus Epiſcopus Proterius, ingens tamen ſeditio & tumultus Alexandriæ excitatur propter Dyoſcori relegationem, ac teſte Euagrio lib. 2. c. 5. eo vſque inualuit vulgi ſtudium in improbiſsimum & nequiſsimum Dyoſcorum, vt poſt eius mortem diuinos etiam honores ei Ægyptij detulerint, qui & vſque in hæc tẽpora, tam in Alexandrina quam in plurimis alijs Eccleſiis ab Eutichianis hęreticis deferuntur.

Ægyptij hæretici exilio propter Eutychianam hæreſim mulctati, mortuo Imperatore Marciano veniunt Alexandriam, ac irruentes in ſanctum Epiſcopum Proterium eum occidunt, & eius loco Timothęum quendam Eutichianum ſubrogarunt, Legatoſque mittunt ad Leonem Pontificem, profitentes Alexandrinam Eccleſiam non admittere ſynodum Calcedonenſem, quare anno Domini 459. Synodus Conſtantinopolitana 73. Epiſcoporum, admittente Genadio Epiſcopo Conſtantinopolitano, pręſedentibus Apoſtolicę ſedis Legatis à S. Leone miſsis congregatur, in qua de cõfirmando fidei decreto in Concilio Calcedonenſi, & abolẽda penitus Eutichiana hęreſi ſancitum eſt, ac demum Timothęus inuaſor Eccleſiæ Alexandrinę longè in exilium ab Imperatore Leone relegatur, ſuffecto in eius locum Timothęo alio viro Catholico.

Tandem poſtquam Euticheti & Dyoſcoro à ſancta quarta Synodo Calcedonienſi dignitas abrogata eſt, qui illorum dogma defenderunt, vt teſtatur Nicephor. lib. 18. c. 14. Eccleſiaſt. hiſtor. Facta ab Eccleſia Catholica defectione ſegregatos ſiue ambigentes ſeipſos appellarunt, neque vllo modo, vt quæ rectè in Concilio ſancto ſtatuta eſſent comprobarent adduci potuere. Ij in duodecim ſectas diſſecti ſunt, ex quibus per vniuerſum Orientem multa millia hæreſum pullularunt. Ex quarũ ſectatoribus quidã (vt notauit Prateolus, verbo, Accephali) Eutichianiſtę vocati ſunt, alij Acephali, alij Monoſophyſitę, alij Theodoſiani, alii Iulianiſtę, alij Tritheitæ, alij Agnoetæ, alij Theopaſchitæ, alij Armenij, alij Seueritæ, alij Aphartodocitæ, alij Phantaſiaſtę, alii Manichæi, alij Pthartolatræ, alii denique

nique Scenolatrę ſunt appellati.

Anteſignani vero præcipui poſt Eutichetem, & Dioſcorum fuere Seuerus Monachus, qui fex, lues, atque perditio fuit totius Orientalis Eccleſię, Petrus, Damapheus, Theodoſius, Iulianus, Alicornaſius, Guinus, & alius eiuſmodi infęlicium mortalium chorus, omnes iſti profeſsione Seueriani, hoſteſque Concilij Calcedonenſis, vt Baronius refert tomo 7. anno Chriſti 535. inter ſeipſos more hæreticorum pugnarunt, vt plane acciderit, hoc veluti portento quodam, vt belua ſine capite (ita Acephalorum hæreſis appellata) eadem pluribus prodierit armata capitibus inter ſe pugnantibus: nam ex eis primum eminuit caput Seuerus, ex quo denominati ſunt Seueriani; ex hoc vero plura alia capita pullularunt, nempe Gaianus ex quo Gaianitæ, Theodoſius ex quo Theodoſiani, Iacobus ex quo Iacobitæ, Themiſtius ex quo Themiſtiani, numerat adhuc aliud caput Ioannes Damaſcenus, nempe Barſanium, ex quo Barſaniani, ſiue Semidalitæ, de quibus ait. Hij cum omnia Graianorum & Theodoſianorum decreta defendant, aliquid tamen præterea addiderunt de ſuo, ſymbolis Dioſcori relictis, vt à reliquis Dioſcori ſectatoribus noſcerentur: quorũ impiorum dogmatum teſte Nicephoro, lib. 18. c. 54. Eccleſiaſt. hiſtor. ſectator atque reſtaurator fuit Iacobus quidam Syrus genere obſcurus, prorſus & nulla gloria vir, à quo maxima ex parte Syrorum gens vſque in hodiernum diem Iacobitæ eſt denominata.

Hac etiam morbi contagione Sergius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus maximè infectus eſt, per quē Monothelitarum ſiue Monotophytarum hæreſis, teſte Nicephoro vt ſuprà, admodum eſt propagata. Fuerũt enim Motholitæ inter Accipholos præcipui, & à quibus poſt Dioſcorum & Eutichetem, tanquam ab infecto fonte maxima Orientis pars fuerit infecta: hi enim ſubtilius hæreſim ſuam velantes, prædicto Iacobo apud Syros prædicante, magnam Orientis partem infecerunt. De Monothelitarũ hæreſi Nicephorus vt ſuprà c. 45. ita ſcribit. Quod verò, inquit, fuerit Monotophytarum dogma, à quibus tanquam à radice peſsima plurimę alię hæreſes pullularunt, ſeu circulus aut catena ex ſeſe dependentes modo dicam: Cùm etenim conuenientes in Chriſto naturas quamlibet per ſeipſum diſcernunt, duas eas eſſe neceſsitate adducti confitentur. Cũ vero vtramque in verbi incarnatione vniunt, non duas illi inconſenſibili modo conuenientes naturas, ſed vnam compoſitam naturam ſtatuunt. Nobis enim vnam ſubſiſtentiam compoſitam dicentibus, illi vnam potius naturam compoſitam inferunt, & rationem ſententiæ ſuæ exemplo confirmantes dicunt, hominem animam obtinere & corpus, & aliam animæ naturam eſſe, aliamque item corporis, ſi quis quamlibet per ſeipſam cõtempletur, cùm vero illæ coierint, hominem efficere, vnam naturã compoſitam

poſitam obtinentem. Non enim inquiunt duas naturas hominem dici oportet, ſed vnam compoſitam. Atque ad eundem modum de ſeruatore Chriſto opinantur: illum videlicet ex duabus quidem conſtitiſſe naturis, poſt vnionem autem duas illas naturas in vnam euaſiſſe compoſitã, quod ſane Eccleſia tanquam piaculum propſus auerſatur.

En (inquit) Card. Baron. Tomo 7. vt ſupra *in quo vepres, atq; dumeta, inuia loca, ſqualra, abditoſque receſſus per rupes & præcipitia, prærupta que ſcopula, immaniũ ferarum latibula incurrerint, à recto fidei tramite aberrãtes humanæ mẽtes: En quomodo monſtrum monſtro iunctum concipiat, pariatque horrenda ſpectra, atque deformia ſimulacra! vt ex his prudens quiſque intelligere valeat (ſecundum illud Iob c. 38.) vbi lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit, vt quiſque ducat vnumquodque ad terminum ſuum, & intelligat ſemitas domus eius: cognoſcat ſcilicet vbi ſit fides Catholica; vbi vero hæreſes habitent. At non hic finis portentorum alia adhuc prodierũt ex cornuta beſtia capita, vt longe iſta ſuperet tricipita conficta à Gentilibus monſtra: vel ſeptem capitum Hydram, preter enim eas ſuperius recenſitas ex Seuero progenitas hæreſes ad eundem pertinere tradit Nicephorus lib. 18. c. 49. Canobabditas à loco quodam ita denominatos hæreticos, Angelitas, etiam & Damianiſtas, ita dictos ab Epiſcopis, & locis iiſdem nominibus appellati: Nam Angelitas ab Alexandriæ loco cui nomen erat Angelij, dictos tradit, quibus præterea addit, & Tetraditas, Petritas, atque Paulitas, quorum alij Petrum, alij Paulum Seuerianos, ſed ab inuicem deſsidentes conſectabantur.*

Gignebantur hæc monſtra potiſsimum in Aegypto, quæ mox poſt ortum in ſeipſa vngulas conuertebant, & dentes: vt plane acciderit Aegyptus ſecundum illud propheticum Iſaiæ 19. Concurrere faciam Aegyptios aduerſus Aegyptios, & pugnabit vir contra fratrem ſuum, & vir contra amicum ſuum, ciuitas aduerſus Ciuitatem, & regnum aduerſus regnum, & dirumpetur ſpiritus Aegypti in viſceribus eius, & cõſilium eius præcipitabo: & interrogabunt ſimulacra ſua & diuinos ſuos, & pythones, & ariolos, donec tot ſcelera conſecuta eſt quæ ſubditur vltio: Et tradam Ægyptum in manus dominorum crudelium & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum. Ad hæc planè hæreſes deducũt populos, vt poſt abominationes ſecum vehãt ſeruitutem atque deſolationem, quam cunctis manifeſtam ob oculos poſitam, tam in Aegypto, quam alijs orbis Regionibus à Catholica fide refugis, nemo-non videt.
Hactenus Baronius.

His igitur hæreſibus Orientalis eccleſia ad miſerrimum perducta erat ſtatum, vbique luctus, vbique diſsidia, non ſolum aduerſus Orthodoxos confligentibus hæreticis, ſed & ipſis inter ſe pugnantibus, adeo vt omnes eccleſiæ in ſeparatas factiones diuiderentur, & eorum præſides inter ſeipſos minime vellent communicare, vnde plurimę in Oriente diſſenſiones ortæ ſunt, qui rerum infælicisſimus ſtatus vſque in hodiernum diem Eccleſiam illam ipſo Pharaonis iugo durior opprimit, nec tamen tot à

Deo inflictis ſupplicijs, tot Turcarum flagellis ac calamitatibus oppreſſa non reſipiſcit. Nationes vero precipuę quę hodie in Oriente prędictis ſcatent erroribus, alijſque hæreſibus quę ex illis veluti ex impuriſsimo fonte emanarunt, ſunt Neſtoriani, Iacobitę, Cophti, Abyſsini, Armeni, quibus adiungemus etiam Georgianos, de quibus ſigillatim acturi hunc ordinem ſeruabimus. Primo harum nationum errores, ritus, moreſque recenſebimus, ac obiter quicquid in vnaquaque natione fuerit dignum proferemus. Deinde breuiter pręcipuos & veluti capitales errores enarrabimus, tandem pro iuuandis his nationibus Deo fauente aliqua adducemus.

CAPVT II.

De Neſtorianorum natione, & eorum erroribus.

DE Neſtorij impia blaſphemia diximus præcedenti capite, qui duas in Chriſto non ſolum naturas, ſed & perſonas agnoſcebat, vnam Diuinam, alteram Humanam, nunc de Neſtorianorum Orientaliũ qui in Babilonia, Perſia, atque in alijs Aſiæ regionibus verſantur erroribus diſſeramus.

Errores vero in quibus hodie Neſtoriani verſantur, teſte Epiſcopo Leonardo, & vt accepimus etiam ex relatione Fratris Abdelmeſihi procuris Eliæ, Chaldeorum in Babylonia Primatis, ſiue Patriarchę, hi precipuè ſunt.

Neſtorium, & Theodorum Mopſueſtenum veſpertinis horis in aliquibus Eccleſijs cum Patribus adhuc inuocant Chaldei.

Sanctum vero Cyrillum damnant & anathematizant.

Humanam in Chriſto naturam, abſque perſona humana non eſſe perfectam exiſtimant; ideo duas in Chriſto aſſerunt eſſe perſonas. Fatentur tamen Chriſtum à primo inſtante conceptionis eſſe perfectum Deum & perfectum hominem.

Beatiſsimam Virginem non vocant Dei genitricem, ne videantur, vt aiunt, aſſerere cum Iacobitis Virginem genuiſſe ipſam diuinam naturam trium perſonarum Diuinarum, cum dictio Dei contineat Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & de eiſdem prædicetur. Ideo vocant Sanctiſsimam Virginem Dei verbi genitricem.

Vniuerſali ſacro Concilio Epheſino primo, & alijs carere videntur.

Clerici omnes apud Chaldæos, & etiam illi Laici qui alios deuotione excedunt, ſacram Dominici corporis communionem in manibus pro-

prijs recipientes ſub vtraque ſpecie communicantur, cæteri vero Iaici corpus Domini ſanguine intinctum ore aſſumunt.

Nuptias in gradibus prohibitis ſine ſuperioris licentia etiam in ſecundo gradu contrahunt.

Sacerdotes mortua prima vxore, ſecundas & vlteriores faciunt nuptias.

Monachi ſæpius in Monaſteria Maadronitas, id eſt Monachas, ſiue Diaconiſſas ingredi & pernoctare permittunt.

Patriarcham non per electionem ſicut & aliæ nationes creant, ſed potius per renuntiationem de vno in alterum, quaſi iure hæreditario.

Aſſerunt in fide ab Apoſtolis tradita nullum Chaldæorum fuiſſe hæreticum.

Hæc de erroribus Neſtorianorum orientalium qui in aliquibus Aſiæ Regionibus verſantur, ſunt etiam Neſtoriani in India Orientali in ciuitate S. Thomæ, alijs & oppidis, de quibus Antonius Poſſeuinus 2. Tomo apparatus, verbo Neſtorianorum, alios refert errores.

Porro (inquit) cum anno 1599. Goënſis Archiepiſcopus in Orientali India Chriſtianos qui dicuntur S. Thomæ vna cum Patribus Ieſuitis diligentiſſimè viſitaſſet, Synodumque fidei Catholicæ, atque diſciplinę Eccleſiaſticæ reſtituendæ habuiſſet, factum eſt vt blaſphemiæ omnes Neſtorianorum non ſolum interius quam vnquam antea factum fuiſſet innoteſcerent, verum etiam plurima eorum volumina ſiue purgarentur, ſiue abolerentur. Cum autem, etſi ea labe Europæi non ita ſint inquinati, quemadmodum eſt magna pars eorum qui degunt in Aſia, expedit tamen vt qui à ſede Apoſtolica eo mittentur eoſdem errores ita norint, vt pręmuniti ſolidis Eccleſiæ argumentis, eorum populorum ſalutem facilius curent, libroſque erroribus ſcatentes aut comburant aut facilius expurgent. Sane in ea viſitatione à Patribus Societatis partim combuſti, partim expurgati ſunt ſequentes libri.

Hudea, & Gaza, hoc eſt.	Breuiarium, & Theſaurus.	
Liber qui pręnotatur,	Expoſitio Abbatis Eſaiæ.	
Liber, qui dicitur	Memra.	
Alter, qui inſcribitur,	Margarita fidei	
Alius prænotatus,	Liber Patrum.	
Alius dictus.	Liber Synodi.	(Saluatoris.
Alius cui titulus,	Liber Hiſtoriæ B. Virg. ac de infantia	

Liber ordinum, Liber homiliarum, Liber expoſitionis Euang. Liber Io. Bar. Caldon.

Qui omnes libri, vt diximus, varijs erroribus & hæreſibus aſperſi, (Neſtorianorum pręcipue) preterquam quod Neſtorium, Dioſcorum, &

& alias eiuſmodi peſtes, tanquam ſanctos & Eccleſiæ Vniuerſalis capita venerabantur, pluraque fidei dogmata negantes, ea inuertebant, ſiue ad Sanctiſſimam Trinitatem, ſiue ad Chriſti Domini Reſurrectionem, ſiue ad perſonam filij ſpectantia: Primatum autem Eccleſiæ ſibi arrogantes, eum in B. Petri legitimo ſucceſſore haud agnoſcebant. D. etiam Cyrillum Alexandrinum, qui eorum hæreſum fuit ſtrenuus expugnator, deteſtabantur, & plęraque alia tenebrarum plena docebant.

Quin & integrum volumen paſſim ignis conſumpſit quod inſcriptum erat Spar Sammane, id eſt liber medicamentorum, plenum erat enim nominum Dæmoniorum, Veneficiorum, ſuperſtitionum, quo vtebantur ferè omnes Caſſanares, & ipſe potiſsimnm defunctus Pſeudo Archiepiſcopus duo volumina apud ſe habebat Theſauri loco, vbi & cor eius.

Libellus alius, qui dicebatur (Spar Peſæ) id eſt liber ſortitum, tāquam vbique creditus eſt igni: fuit enim ſemper pręcędenti medicamentorum libro coniunctus.

Volumen aliud in quo vita multorum Neſtorianorum continebatur, (relicta tamen apud illos D. Thomæ Apoſtoli, & Georgij Martyris hiſtoria) expurgatum eſt detruncatis nominibus illorum hæreticorum, ſicuti & plures aliæ blaſphemiæ alijs in libris repertæ, inter quas reprobabant Concilium Prouinciale.

Quædam item in nouo Teſtamento ab hæreticis deprauata reſtituta ſunt. Nam quod D. Lucas habet cap. 6. vbi Chriſtus Dominus dixit: Mutuum date nihil inde ſperantes. Codices Syriaci habebant Mutuum date, & ne amputetis ſpem hominis, putabant autem modicam vſuram non eſſe peccatum.

Lucæ 10. ſecreuit Ieſus è Diſcipulis ſuis alios ſeptuaginta, deerat dictio (duos) ſicut & inferius, in eodem capite.

In Actis Apoſtolorum capitulo 20. vbi dicitur: Regere Eccleſiam Dei quam acquiſiuit ſanguine ſuo: poſitum erat nomen Chriſti loco Dei. Nolunt enim poſſe dici Eccleſiam Dei ſanguine redemptam eſſe, quippe qui negent communicationem idiomatum in Chriſto.

Epiſtola prima Ioannis cap. 3. vbi dicitur: In hoc cognouimus charitatem Dei, ablatum erat nomen Dei, ob eandem rationem ſupra allatam, ſequitur enim ſtatim: Quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: Quod contra Neſtorianos erat.

Item ibidem cap. 4. loco verſiculi, Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, in Syriaco habebatur: Omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum veniſſe in carne non eſt ex Deo. Vera enim lectio moleſta erat Neſtorianis ſoluentibus Ieſum in duas perſonas, vnionemque hypoſtaticam cum humanitate ſcindentibus.

Digitized by Google

Item ibidem cap. 5. deerat integer iſte verſus: Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo. Pater, &c.

Ad Hebræos cap. 2. vbi dicitur ſed gratia Dei pro omnibus guſtauit mortem. In Syriacis habebatur: Ipſe enim propter Deum pro omnibus guſtauit mortem.

In Euangelio Ioannis deerat integra hiſtoria Adulteræ. Apocalypſis etiam B. Ioannis, & alia deſiderabantur, quæ etiam in Bibliorum Regiorum Syriaca editione deſiderantur.

CAPVT III.

De Neſtorianis qui in Eccleſiæ Catholicæ vnione perſiſtunt.

INter Neſtorianos tamen Aſiaticos quamplures ſunt qui Apoſtolicæ ſedi parent, hij obedientiam preſtiterunt Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tempore Pontificatus fœl. mem. Papæ Iulij iij. & vetus nomen Chaldęos, ſiue Aſſyrios Orientales nimirum ſeſe appellantes, reiecto Neſtorianorum cognomine, recuperarunt; et pro Capite ac ſuperiore ſuo habuerunt fratrem Simonem Sulaca ordinis S. Baſilij, qui Romam ferebat dictam obedientiam, fuitque confirmatus Patriarcha à Sancta ſede Apoſtolica eiuſdem nationis, cum eodem titulo Eccleſiæ Mozal, quam aduerſarius ipſius poſsidebat. Poſteaque reuertebatur prętatus Patriarcha in Caramit, & quoſdam Archiepiſcopos & Epiſcopos ibi ordinabat, omneſque ſubditos ſuos in eadem obedientia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ confirmabat, reijcique iuſsit inuocationem Neſtorianam quæ tunc temporis à Diacono in Eccleſia fieri ſolebat. Publicabat etiam profeſsionem Sanctę fidei Catholicæ Roma portatam, alioſque Neſtorianos in ſuam deuotionem, ſediſque Apoſtolicę obedientiam inducere incipiebat, ſed ſubornatione & fraude Patriarchæ Dry aduerſarij ſui captus, tandem à miniſtris turcarum occiſus fuit.

In Viſitationem & confirmationem huius nationis & Patriarchæ miſſus fuit à ſede Apoſtolica Epiſcopus Arienſis Ordinis S. Dominici, qui propter perſecutionem antedicto Patriarchæ factam, Sulacę videlicet poſt reformationem quarundam rerum, coactus fuit cum Aſſyrijs quibuſdam, in Indiam ad Regna Ormus & Goa, vbi animam Dei reddidit, migrare. Socius autem ipſius Frater Antonius eiuſdem ordinis, cum Archiepiſcopo Ermete Elia, diſcipulo prętati Patriarchæ, Sulaca permultos

Chaldæos

Digitized by Google

Chaldæos qui ſunt in Coccin, & India Sancti Thomę viſitauit, Romamque reuertens Epiſcopus Vici à Papa Pio quinto fœl. mem. creatus eſt.

Eidem Patriarchę Sulaca ſucceſsit Pater Abdeſu eiuſdem ordinis S. Baſilij qui venit ad conſilium Tridentinum, Romæque obedientiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſub Pōtificatu Papæ Pij quarti fœl. mem. pręſtitit, Confirmationem Apoſtolicam cum eodem titulo Eccleſiæ Muſal reportauit; Reuertenſque in Caramit & Seert quamplurimos Sacerdotes Epiſcopos & Archiepiſcopos ordinauit, eiuſque deuotioni multæ ciuitates Chaldęorum Neſtorianorum ſeſe ſubmiſerunt, ſed pauxillos poſt annos ex hac ad meliorem vitam in Monaſterio Ciuitatis Seert migrauit; ijque ſucceſsit Frater Aatalla eiuſdem ordinis, qui non habuit Confirmationem Apoſtolicam, quia eandem Romæ non pōſtularat: Regebat tamen Patriarchatum, nationeſque ſua aſsiſtentia & conſilio præfati Archiepiſcopi Ermitij Eliæ, reuerſi ex India & Perſiam.

Poſt mortem verò huius Patriarchæ Aatallæ, cum Archiepiſcopus de Gelu & Salamas, obedientiæ Patriarchæ aduerſarij, cum omnibus ſuis ſubditis qui ſunt in confinijs Perſiæ, ſub Sangiaccato de Zeinalbach renunciaſſet operâ & ſtudio Archiepiſcopi Ermetis Elia, eidem nationi Aſſiriæ ſeſe adiungebat, Fuitque electus Patriarcha a Prælatis eiuſdem nationis, ac ſub Pontificatu Gregorij Papæ 13 fel. memoriæ, Romam procuratorem ſuum, præfatum Archiepiſcopum Ermetem Eliam miſit, qui nomine Patriarchæ ſui, debitam Sedi Apoſtolicæ obedientiam preſtit & profeſsionem ſanctæ fidei emiſit; Exinde Apoſtolicam confirmationem & pallium nomine præfati Donha Simonis Patriarchę ſui, in publico conſiſtorio obtinuit; atque ita compluribus menſibus in ſanctę fidei dogmatib⁹ eruditus & de obedientiâ Sanctæ Romanę Eccleſiæ pręſtandâ certior factus, Româ diſceſsit anno 1582. bulias Apoſtolicas, pallium Patriarchale, multa inſuper ornamenta à Sede Apoſtolicâ Patriarchæ ſuo collata deferens, admonitus etiam de omni eo quod ſibi penes eundem Patriarcham, nationeſque illas exequendum foret.

CAPVT IIII.

De natione Chaldeâ Aſſyriâ.

CHaldæi Aſſyrij Caramitani, prædicto Patriarchæ ſubiacent, deuoti & morigeri Sedi Apoſtolicæ, & magiſtros, qui liberos ſuos præcepta & conſtitutiones fidei edoceant, ſummopere deſiderantes.

Hæc natio & Aſſyria, quatuor habuit Patriarchas, quorum tres à Se-

de Apoſtolica confirmati fuerunt, qui quamquam titulum Eccleſiæ Muſal in Babylonia habuerint; hactenus tamen propter alium Patriarcham ſibi aduerſantem, eamque occupantem, illâ potiri nequiuerunt, prorſus vt prædicti Patriarchæ varijs in locis modo in Charamit, modò in Serit, reſidere coacti fuerint, ſimulq; hic poſtremus Patriarcha in Zeinalbach, in confinibus Perſiæ, agere compulſus fuerit; eſtque hęc natio in hodiernum vſque diem ſub duobus Patriarchis diuiſa, quorum hi Chaldęi Aſſyrij orientales à nobis nuncupati, alij verò Neſtoriani dicti ſunt.

Horum Orientalium Chaldęorum ditiſſimi ac potentiſſimi in Ciuitate Amit reſident, qui cum Prælatis ſuis, obedientiam Sedis Apoſtolicæ conſeruare impendio adlaborant, nec non augmentare, indeque quamplurimos Neſtorianos in ſuam ſententiam allectos ſibi aſſociârunt. Potentiores autem, & ditiores nationis Neſtorianæ ſubditi Patriarchæ aduerſario, illi ſunt qui incolunt ciuitatem Mozal & Geſire in Babyloniâ, ſub quo Patriarchatu magnus eſt gentium numerus, modernuſque Patriarcha Elias vocatur, in Monaſterio Patriarchali Sancti Ermetis iuxta eandem ciuitatem Muſal degens. Hic etiam Patriarcha quondam obedientiam Sedi Apoſtolicæ præſtitit; attamen cum profeſſione ſua mittit Religioſum quendam, litteriſque ad ſuam Sanctitatem directis, & ad Dominationem veſtram Illuſtriſſimam, quibus etiam ſeſe ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reuniat atque conciliet, quem Romam appulſurum, vnà cum præfatis Aſſyrijs hic operior, illum quippe nauі Venetæ commiſi, eo quod mecum adducere illum nequirem. Hactenus Epiſcopus Sydonenſis.

Habet autem in præſenti hic Patriarcha (vt ex fide dignis Chaldæis Romæ agentibus accepi) ſub ſe viginti duos Epiſcopos, territoria ſexcenta & ampliùs, quorum ad minus viginti duo vrbes ſunt florentes & opulentę, & in quâuis earum Neſtorianæ familiæ quingentæ domicilium habent; At in Maſul, mille, conſtantque ſingulæ domus quadraginta circiter perſonis. Alia autem territoria minuſcula, ducentas, vel trecentas familias Neſtorianas complectuntur.

Extant ibidem ad minimum triginta ordinis S. Antonij Monaſteria, in quibus 15. vel 20. viuunt Monachi; in eo autem in quo Patriarcha fixam habet ſedem, ſeptuaginta circiter Religioſi monaſticam vitæ normam profitentur.

Porrò Patriarcham & Epiſcopos Monachos fuiſſe neceſſum eſt.

Degunt hi Neſtoriani in Meſopotamia, ſeſeque ad Baldach vſque extendunt; in Indiâ etiam Orientali crebrę ſunt Neſtorianorum familiæ huic Patriarchę ſubditæ, qui eis Epiſcopos præficere ſolet.

De reductione Neſtorianorum & Machariorum in Concilio Floren-

tino

tino facta, vide in bulla Eugenij quarti, quę incipit. Eugenius ad perpetuam rei memoriam. Benedictus ſit Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, &c. In quo Neſtorij prauitas damnatur, qui purum hominem Chriſtum eſſe, & Beatiſſimam Virginem Deiparam, non Dei, ſed Chriſti genitricem eſſe aſſerebat. Macharij Antiocheni impietas ſimiliter reijcitur, qui quamquàm Chriſtum verum Deum & hominem eſſe profiteretur, diuinam tamen tantummodo in eo voluntatem & operationem, humanitati eius parùm tribuens, eſſe aſſerebat. Thimotheus Archiepiſcopus Tarſenſis nomine Chaldęorum in Cypro exiſtentium, ſupradictam deteſtationem ac dogma ſuſcepit. Yſaac Nuncius Eliæ Epiſcopi Maronitarum hæreſim Macharij reprobat. Datum Romæ apud S. Petrum, anno 1445. ſeptimo Idus Auguſti, anno quintodecimo. Fuit autem hæc vnio facta poſt reductionem Armenorum, Iacobitarum, & Meſopotamiæ populorum, eorumque inter ſe vnionem; verùm quia non fuit vniuerſalis omnium Neſtorianorum, ſed tantùm eorum qui ſub Patriarchatu Inſulæ Cypri agebant, idcircò litteræ Apoſtolicæ, conſultò à nobis hic prętermittuntur.

Denique profeſſio fidei Catholicę per Abdiſſinum Neſtorianorum Patriarcham, facta, habetur in fine tomi S. Bibliothecæ SS. Patrum, & Salacam etiam Neſtorianorum Patriarchæ, habetur in tomo Bibliothecæ eiuſdem.

CAPVT V.

Errores & ritus Eccleſiæ Alexandrinæ, & nationis Cophtæ, qui hac ætate graſſantur.

PAtriarchæ Alexandrino (qui hodie Marcus nominatur,) vt refert Guilielmus Tyrus lib. 14. de bello Sacro c. 22. ſuo tempore obediebat Ægyptus, Lydia, Pentapolis, & omnes aliæ Prouincię quæ ſub Preti Ioannis imperio viuunt, inter has omnes nationes degunt Ægophti, hoc eſt Ægyptij quos nos Cophtos appellamus, alij Cophtos nuncupant, quia Græce idem quod circuncisi ſonat affirmarunt, qui nomine ac ritibus Chriſtianis ex parte vtuntur. qui & Chriſtiani præcinturę vulgo vocantur: hi autem quamuis per lauacrum regenerationis renati ſint; Iudæ-

Digitized by Google

Iudæorum tamen ritu præputia ponunt, & veteri quodam errore circumciſionem vſurpant: numerat vero Ægyptus quinquaginta circiter Cophtarum millia, ſed fere innumeros Æthiopia, hi omnes parent prædicto Patriarchę, qui vulgariter etiam nominatur Patriarcha nationis Cophtorum: hi quamuis Chriſtiano nomine gaudeant, re tamen ipſa Hæretici ac plane Schiſmatici ſunt, varijſque ſcatēt erroribus, ritibuſque diuerſis ab his qui in Eccleſia latina florent. In primis enim Patriarcha Alexandrinus diſiunctus ac ſeparatus eſt à capite omnium Eccleſiarum Pontifice Romano, à tempore Concilij Calcedonienſis. Deinde inter celebrandum Miſſam Cophti inuocant Seuerum, Dioſcorum & Iacobū eius primum diſcipulum; eoſque patres & ſanctos vocant, oſtenduntque tam externis actionibus, quam verbis, ſe nos Latinos habere excommunicatos, & hæreticos, ac proinde Latinorum praxim ac conuerſationem adinſtar Iudæorum fugiunt. Vnam tantùm in Chriſto Domino profitentur naturam, voluntatem & operationem. Duas verò naturas voluntates & operationes confiteri recuſant, ne Chriſtus prout ipſi aſſerunt in duas etiam diuideretur perſonas. Licet Spiritum S. à Patre & Filio procedere credant, verba tamen illa. Filioque, in ſymbolo non recitant.

In hymno triſagio addunt illa verba. qui crucifixus eſt, dicētes, ſanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis miſerere nobis.

Sereniſsimum Dominum noſtrum Papam in ijs quæ ſunt fidei poſſe errare, & Chriſtianę religioni contraria docere, ſi iniquus fuerit & voluerit, opinantur. Prçter Concilium Nicęnum, Conſtantinopolitanum, & Epheſinum vniuerſales Synodos, nulla alia Concilia vniuerſalia hactenus ſuſceperunt.

Concilium Chalcedonenſe, & Sanctum Leonem Papam expreſſe damnant.

Vana vel falſa per Deum iurare non reputatur ab eis peccatum, & illi qui in partibus Ægypti, aliena furantur peccare minimè exiſtimantur.

Circa Sacramentorum vero adminiſtrationem pariter errant, nam à Baptiſmo exordientes, in primis ratum non habent hoc Sacramentum, ne quidem in ſumma neceſsitate, ſi ab alio quam à Sacerdote conferatur, idq; præcisè in Eccleſia, etiamſi baptiſandus de vita periclitaretur, nec etiam ante quadrageſimum vitę diem, quod extra Cayrum maxime in Scitia adeo ſtrictè obſeruatur, vt ne quidem imminente prçſentiſsima morte, ante hunc ętatis diem paruulis Baptiſmus conferatur.

Modus autem baptizandi talis eſt. Defertur nimirum Infans ad templum, ibidemque ad inſtar Miſſæ cum Diacono & ſubdiacono officium celebratur, ſine tamen conſecratione vel communicatione, & deinde baptizandus

Digitized by Google

baptizandus ritu Græco aquę immergitur, verba autem Latinorum modo adhibentur.

Statim etiam à Baptiſmo paruuli chriſmantur, vnguntur que Deo ſancto in fronte, in pectote, in iuncturis, in renibus, alapa autem non infligitur. Dein veſtiuntur cinguntur que, & hæc quidem media nocte fieri ſolent. Poſtremo autem Miſſa More ſolito celebratur, cum cõſecratione, cõmunicatuſq; Sacerdos, & Miniſtri ſub vtraq; ſpecie, Sanctum Euchariſtię Sacramentum ſub eiſdem ſpeciebus nouiter baptizato conferunt.

Euchariſtiæ ſacramentum omnibus ſub vtraque ſpecie confertur, fitque in fermentato. Diaconi & Subdiaconi (ſine quibus nunquam celebratur) ſemper cum Sacerdote quoties celebrant, communicant: plebei autem Laici rariſsimè extra feſta Paſchalia. Miniſtri autem hi ſolum ſunt viginti annorum, aut circiter, qui nunquam confeſsionem ſuorum peccatorum faciunt, etiamſi ſingulis diebus communicent; proinde moris eſt ante vigeſimum aut circiter annum nunquam ſacramentum pœnitentiæ recipere.

Infirmis autem neque oleum ſanctum, neq; Euchariſtia adminiſtratur.

Conferuntur quoque ordines excepto Presbyteratu omni ætati, etiam immediatè poſt Baptiſmum paruulis, ſimulque dantur tonſura, & quatuor gradus, & Diaconatus & Subdiaconatus, nec hiſce conferendis interſtitia vel tempora particularia determinata ſunt. Vbi ſacros ordines recipiunt, caſtitatem & abſtinentiam pollicentur, ieiunare videlicet diebus Mercurij & Veneris, & tempore aduentus, & quadrageſimæ: hiſce enim temporibus ad occaſum vſque ſolis, quando etiam Miſſam celebrare moris eſt, ieiunant, inſuper etiam quadrageſimis Apoſtolorum Petri & Pauli, & Aſſumptionis. Quando autem infantulis aut pueris ſacri ordines conferuntur, pro eis ſpondent, & hæc vota obſeruant ipſorum parentes, donec decimum ſextum ætatis annum aut circiter attigerint.

Matrimonium contrahitur in præſentia Sacerdotis & in facie Eccleſiæ, idque ad formam Romanam, quamquam plures ceremoniæ & ſolemnitates adhibeantur. Idipſum autem quãuis iam conſummatum diſſoluitur quandoque (quamquam raro) aſſumente ſibi marito aliam coniugem, coniugeque alium maritum. Vtuntur autem hi (vt refert Prateolus verbo Cophti) in ſuis Eccleſijs libro quodam fabuloſo quem ſecreta Petri appellant, & in Miſsis legunt Euangelium Nicodemi. Hęc ille.

Olim omnes Cophti circuncidebantur, ſed hodie, vt ipſi aſſerunt, Alexandriæ, & Memphi, ſeu Cairi, non amplius circumciduntur, forſan poſt ſynodum Memphiticã, de qua infrà; & ſi qui alibi circumciſi reperiuntur, Mahumetanorum vi circunciduntur. Verùm à parentibus, ſtatim Crucis

Digitized by Google

ſigno in fronte, vel manu ſignantur, vt ab omnibus tanquam Chriſtiani dignoſci poſſint.

CAPVT VI.

Pro adiuuandis Cophtis, ſiue natione Alexandrina.

INter Pontifices alios qui Cophtorum conuerſionis ſtudio flagrarunt præcipuus extitit Gregor. 13. qui multis legationibus pacis & vnionis ad illam gentem miſsis, eos ad Eccleſiæ Sanctę gremium magna cum ſollicitudine adduci curauit.

Re igitur à Legatio Summi Pontificis fęliciter incepta, poſt aliquas de fide cum Cophtis diſceptationes, concilium Memphis cōgregatur, fuit autem Memphitica Synodus auctoritate Gregorij. Pont. max. anno 1582. in menſem Decembris indicta, quæ tres habuit ſubinde ſeſsiones, in quibus de ablegandis antiquis Neſtorij, atque Dioſcori hęreſibus, iungẽdiſque animis Cophtorum, qui & Chriſtiani Pręcincturę dicuntur, cum Catholica Romana eſt actum.

Interfuere primo conſeſſui Epiſcopi & Principes viri

Secundo autẽ Patriarcha Alexandrię, qui in eos, atque Æthiopiã habet antiquitus iuriſdictionem, Abbates Cœnobiorũ & Primarij viri triginta.

Tertio item ijdem cum Patrib⁹ Societatis Ieſu Ioãne Baptiſta Romano inprimis, quos pietas eiuſdem Pontificis Max. eò ſuo nomine vt pręeſſent Synodo cum Pontificio diplomate allegauerat.

In primo autem conſeſſu de occaſione diſiunctionis eius gentis à Romana Eccleſia loquuti ſunt, ita vt noſtri in pſeudoſynodum Epheſinam conijcerent culpam, quam Dioſcorus Epiſcopus hęreticus coëgerat haud legitimam, neque ſynodi nomine dignam. In ea enim monſtrarunt receptam fuiſſe Eutichetis inſaniam, duas negantis in Chriſto naturas, quam Hęreſim Calcedonenſe legitimum Concilium è ſexcentis ac triginta Patribus Leone primo Pontif. max. ſumma conſenſione damnaſſet. Quo facto eorum Cophtorũ maiores homines minime malos certe non doctiſſimos, idem fuiſſe ratos, duas naturas in vnam verbi coniunctam hypoſtaſim, ac duas cum Neſtorij hypoſtaſes copulare. Id quod antea vera Epheſina Synodus exploſerat. Inde igitur conſequentium errorum fontem ac ſeminarium extitiſſe.

Cum autem demum indagandę è ſuis ſcriptis (quę vix habebant, & ea quidem exeſa vetuſtate) tempus petijſſent, dimiſſa tunc eſt Synodus.

In ſecundo igitur conſeſſu, cum Cophti mordicus ſuas hęreſes ſeſe retenturos

tenturos aſſererent, contraque noſtri antiquiſsimas Synodos, fidemque quam illi à B. Marco accepiſſent, obijcerent, vrgerent quoque duas in Chriſto naturas denegari, nil eſſe aliud, quàm miſcere, ac perturbare vniuerſa: & eodem ſimul negare mendacio, Diuinum verbum humanam induiſſe naturam, id quod Chriſtianę aures non ferunt: in alterum menſem reiecta eſt Synodus.

At in tertio conſeſſu, Deo aſpirante Circuncisionis lex primum fuit abrogata. Deinde poſt ſex horarum diſputationem de duabus Chriſti naturis, tandem Synodus vniuerſa diuino afflatu concordiſsimè ſanxit, quod ad rem attinet vna cum Catholicis ſentiendum, anathematis pœna propoſita, ſi quis Chriſtum altera natura ſpoliaret. Qui cum idem Deus, idem ſit verus homo, & diuinã habet à Patre iam inde ab omni æternitate naturam & humanam; ſumpſit ex matre definitis tẽporum ſpatijs; Cophtes autem quãquam à duarum abſtineãt naturarum appellatione, non tamen ab ijs Deum & hominem Chriſtum eſſe negat: Sed ab ea loquendi ratione idcirco refugere, ne conſuetudo ipſa loquendi duas inducere videatur hypoſtaſes. Sic peracta quidem res eſt, Calend. Februar. anno 1583.

Sed etſi manus dedere veritati, Sathanas tamen omni conatu prohibuit, quin chyrographo quod confeſsi fuerant confirmarent, tum Patriarchæ Vicario id procurante homine peſsimo, quique ea ratione conſequi ſe poſſe Patriarchatũ ſperauerat, tum morte ipſius Patriarchę; Turcis quoque, noſtris in teterrimum carcerem coniectis, quaſi Orientalem illum tractum, ſiue Pontifici max. ſiue Regi catholico ſubijcere vellẽt. Quæ calumnia licet paulo poſt fuit agnita Turcis, tamen Proregi accepta fuit occaſio, vt quinque aureorum millia noſtri perſoluerent ſi vellent liberari quam ſummam Cophtis, & mercatoribus numerantibus, charitas Gregorij Pontif. max. liberaliter reſtituit. Tum redire coacti ſunt Romam, vbi & deinceps Maronitarum qui degunt in monte Libano ſeminarium auctum eſt, ac fides ſubinde in eas oras propagatur. Ex his perſpicuum erit, quò collineandum ſit ab his, qui poſthac à Sede Apoſtolica miſsi, tantum negotium in Oriente ſint tractaturi.

In domo Cayri Bibliotheca eſt, in qua plurimi Sanctorum Doctorum & Patrum libri Arabico idiomate conſeruantur: quales ſunt S. Hieronymi, S. Gregorij Nazianzęni, S. Baſilij, Traditiones Patrum, multaque alia ſcripta, ſuntque homines quamplurimi fœlicis ſatis ingenij, & memoriæ, vbi per otium, licet ſummam ex horum librorum lectione iucunditatem & frugem haurientes, docti quandoque euadunt. Tempore Papæ Clem. VIII. legatio ficta Alexandrinæ Eccleſię ad Romanum Pontificem delata eſt, qua Marcus Patriarcha, & cum eo omnes Ægypti Pro-

uinciæ alieque ſibi coniunctę ipſum vt par eſt ſummum Eccleſię caput vniuerſalemq; Paſtorem agnoſcebant, vt latè in fine 6. Tomi Cardinalis Baron. ſcripſit: re tamen poſtea diligentius examinata cuiuſdam Bartonis impoſtoris fuiſſe mendacium ac figmentum apparuit.

Quanta vero his temporibus anguſtia laboret Alexandrina Eccleſia ſub immani Turcarum dominio, quę his ſubduntur tibi facilè indicabunt, vt planè terribilem Dei vindictam aduerſus eam, & omnes orientales, vbi defecerunt à cõmunione Apoſtolicæ Sedis immiſſam nemo prudens abſq; mentis horrore, animiq; pauore, valeat contemplari. Vt de ea lugubre illud Hieremiæ carmen ſit occinendum. Hæccine eſt vrbs perfecti decoris, gaudium vniuerſæ terræ? Quæ enim omnium orientalium Eccleſiarum florentiſsima & opulentiſsima erat, eò nunc paupertatis & anguſtiæ redacta ipſis etiam Sacerdotibus, indumentis neceſſarijſque ſubſidijs caret, varijſque alijs modis inopia premitur. Dei namque diram hanc eſſe vindictam, vt Sacerdotes laborent inopia, quiſque intelliget qui Domini ſententiam in Eli filios, & eorum poſteros promulgatam attendit, cum fore dicit vt rogaturi eſſent, vt admitterentur ad vnam partem Sacerdotalem, vt comederent buccellam panis. Et quod ait ipſe Dominus per Malachiam, Ad vos mandatum hoc ſacerdotes: ſi nolueritis audire, mittam in vos egeſtatem, &c. Iteratumque planè quod per Iſaiam de Ægypto prædixerat: Tradam Ægyptum in manum Dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum Tale iudicium & reliquos ſubituros qui ab Apoſtolica ſede rebellãt: vt cladibus preſsi cogantur tandem cognoſcere & inuocare Matrem, cuius ſe filios eſſe negarãt. Sed non deſperãdum poſt tot ſęcula quibus Eccleſia Alexãdrina anguſtijs & miſerijs oppreſſa eſt, quod tandẽ è tenebris emergens ad lucis radium apertis oculis ſalutem impetrabit, ſecundum illud Propheticum: Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis ſaluatorẽ & propugnatorem qui liberet eos, & agnoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in iuſtitijs.

CAPVT VII.

De natione, erroribus ritibuſq; Abyſsinorum ac methodo illos iuuandi.

SVb Imperio Regis potentiſsimi, quem Europęi Presbyterum Ioãnem vocant, inter magnos ętatis noſtræ Monarchas merito recenſendi, vt

qui

qui inter vtrumq; Tropicum à mari rubro ad Æthiopicum fere oceanum pertingit, degunt Abyſsini; his autem Alexandrinus Patriarcha præeſt, cui in ſuis ritibus omnis ſubijcitur Æthiopia, quam & per Memphiticos adminiſtrat Epiſcopos. De Æthiopum moribus, fide & Religione, alijſq; illius Regionis proprietatibus conſulat lector Franciſcum Aluareſium qui diligenter admodum quæ in ſua legatione obſeruauerit deſcripſit, & Ioannem Bermunoeſium qui ſuam quoque legationem ad hos Abyſsinos lingua Luſitanica edidit, ac Damianum à Goës in libello de rebus Æthiopicis ad Clemẽtem VII. qui inſertus in hiſtoria Luſitanica, vel ſimul cum libello de moribus gentium circumfertur, ac deniq; Patrem Ludouicum Guzman Prouincialem Societatis Ieſu Tomo primo de miſsionibus ſuæ Religionis.

Eſt in his regionibus magnus vtriuſq; ſexus Monaſteriorum numerus Monachi quadrageſimale ieiunium, quod apud ipſos quinquaginta dieb⁹ continetur, aqua vtplurimum & pane obſeruant, etſi plures eo tempore etiam à pane abſtineant, herbis dumtaxat contenti: Sacerdotes Presbyterique ſunt coniugati, Miſſam celebrant, proceſsiones crucibus, tribuliſq; peragũt: plura apud Aluareſiũ de eorum viuẽdi more & Religione. Illud vnum ſubijciam Abyſsinos maiori ex parte recte ſentire de Primatu Romani Pontificis: in primis id conſtat ex literis ipſorum Imperatoris Dauidis (quæ apud Damianum Goës) vbi Dauid Æthiopiæ Rex potentiſsimus, & ipſe prorſus agnoſcit Romanum Pontificem caput omnium, atq; adeo etiam patrem ſuum in epiſtola ad Clementem VII. P. M. appellat, hęc eius verba: *In nomine Dei Patris omnipotentis creatoris cœli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. In nomine Dei Filij Ieſu Chriſti, qui eſt idem cum ipſo à principio mundi; & eſt lumen de lumine, & Deus verus de Deo vero. In nomine Dei Spiritus Sancti Dei viui qui proceſsit ex Deo Patre. Has litteras ego Rex mitto, cuius nomen Leones venerantur, & Dei gratia vocor Arani Tinghil, id eſt, Chriſtus Virginis, filius Regis Dauid, filius Salomonis, filius Regis per manum Mariæ, filius Nau per carnem; Filius Sanctorũ Petri & Pauli per gratiam. Pax ſit tibi iuſte Domine Pater ſancte, potens, pure, ſacrate, qui es caput Pontificum omnium; & neminem metuis, cum nemo poſsit tibi maledicere, qui es vigilantiſsimus ſupra animas curator, & amicus peregrinantium conſecratus Magiſter & prædicator fidei; & earum rerum hoſtis, quæ conſcientiam offendunt; amator optimorum morum, vir ſanctus, quem omnes laudãt & bene dicunt. O fœlix ſancte Pater ego tibi reuerenter obedio, cum ſis pax omnium, & cuncta bona merearis: & ita æquum eſt, vt omnes tibi obediẽtiam præſtent, ſicut ſancti Apoſtoli præcipiunt, & apud Deum hic verè iuſtum eſt. Ita etiam præcipiunt vt veneremur Epiſcopos, Archiepiſcopos & Prælatos. Similiter vt te loco Patris amemus, & loco Regis vereamur; & tibi vti Deo, fidem habeamus. Propterea dico ego humiliter ad terram genibus flexis, tibi Pater Sancte, ſincero admodum corde quod tu pater meus es, & ego filius tuus, &c.*

Deinde

Digitized by Google

Deinde Nicodemus Abbas Æthiops,& Hieroſolymitan⁹, Vicarius Patriarchæ apud Sanderum de viſibili Monarchia Eccleſię Anno 1432. Palam eſt inquit, eos qui à Romana Eccleſia defecere, corruiſſe; & dum quiſque ſuam fidem veriorem prædicat, q. à Dęmone eſt, relicta Apoſtolorum ſententia, in vias ſui ſenſus abijſſe omnes: Æthiopicam tamen integram liberam perduraſſe, quia nequaquam perfidia & voluntaria defectione vt aliæ Eccleſiæ peccaſſet; ac propterea in ſeruitutem & exterminia non incidiſſe, ſed locorum diſtantia, & itinerum periculis ſeiunctam fuiſſe, nec non Pontificum negligentia accidiſſe, vt nulla viſitationis memoria, aut litterarum ratio apud eos à quingentis annis extaret; Nihilominus Æthiopes tanta veneratione ſedem Romanam colere, vt pedes eorum oſculentur qui Roma veniunt in Æthiopiam, veſtiumque eorum partes rapere, & reliquiarum loco ſeruare. Nec mirum, ſi enim Regina Saba abijt Hieruſalem vt audiret ſapientiam Salomonis, plus quam Salomon ſummus Pontifex eſt: Regem item Æthiopum tanti facere Romanum Pontificem & Latinorum fidem, vt nihil æquè in votis habeat, atque vt cum Romanis iungatur Æthiopes, & ſe Pontificis ſubdat pedibus; auidiſsimeque amplexurum eſſe quæ de concordia ineunda ſtatuentur in Synodo. Pontificem autem omnium Eccleſiarum caput fatetur, ſuoque ſplendore orbem illuſtrare: Cui omnes Patriarchæ, Epiſcopi, Imperatores, & Reges inclinantur: nec ſe Legatos diſputandi gratia mittere, ſed vt ſummi Pontificis ſententiam de fidei rebus ſequantur. Quis enim, ait, ſoli lumen auferat? Ingens eſt, inquit, & vetuſta latinorum ſcientia, & orbi nota, nec oportet Diſcipulum eſſe ſupra Magiſtrum: Hęc ille in ſuis litteris Anno milleſimo, quadringenteſimo quadrageſimo primo, die decimo octauo Octobris, ad Eugenium iiij. miſsis. Addit his omnibus, ſe affuturum Pontifici inſcijs Iacobitarum Patriarcha, & Saracenis, ne vi, vel ambitione aliqua impediatur.

Sed quid de hoc ſit multa ſunt in quibus à nobis Abyſsini diſsident; quorum aliqua vt veræ fidei Catholicæ contraria, emendari & corrigi oportet, vtpote quæ vel manifeſtam hæreſim, aut craſſam, vel forte inuincibilem continent ignorantiam, alia vero ad diuerſitatem cultus, ſiue ſacrorum rituum referenda ſunt: breuiſsime igitur de harum gentium erroribus ritibuſque dicemus.

Errores

Digitized by Google

CAPVT VI.

Errores qui Abyſsinis attribuuntur.

De erroribus Abyſsimorum certò aliquid definire ſane difficile videtur. Primo quia Scriptores non pauci qui de natura harum gentium, moribus, & fide commentarios ediderunt, eos vt veræ Religionis cultores commendarunt: Et ſi authores alij, Orientalis Eccleſię rituum ignari, conſuetudines etiam in illa gente laudabiles cenſeât, imo & in alijs etiam rebus Abyſsinorum errores accuſantibus alijs, plures etiam eos ab hac nota excuſent. Quare ægrè ferrem, ante exactum examen recitatis tot illis imponere errores, niſi in vnoquoque breuiter aliorum opiniones referrem.

Primus error. Cum Alexandrinæ Eccleſiæ Patriarchę (à quo Abyſsini ſimul cum religione errores ebiberunt) à fide catholica in multis defecerit, ſectantes eius veſtigia in eandem foueam lapſi ſunt: Nam vt nunc omittam Dyoſcori errorem quem Abyſsini ſicut & alij Orientales ſequuntur & colunt, in alijs tamen rebus tum ad fidem tum ad ritus ſpectâtibus Æthiopes ab Alexandrina Ecclæſia non rectam neque integram fidei Chriſtianę regulam ſequuntur. Et imprimis licet reuerentiã aliquã Romano Pontifici exhibeant, non firmiter ſentiunt de primatu Romanæ Eccleſiæ, vt videre eſt apud Franciſcum Aluareſium in hiſtoria Æthiopiæ cap. 72. quamuis Zagarabus illius gentis quaſi Epiſcopus, in declaratione religionis & rituum Abyſsinorum, Summi Pontificis primatum apud ipſos ex cõſtitutionib⁹ Apoſtolicis teneri fateatur, qui in hac re ſubſcribere videtur ſententiæ Nicodemi Abbatis ſuperius relatæ.

2. Errant præterea & conſequenter Abyſsini tria tantum Concilia Generalia recipientes, nempe Nicęnum, Conſtantinopolitanum primum & Ephęſinum, vt videre eſt apud Diamanum Goës in confeſsione Zagazabi. Quare cum ſanctam Synodum Calcedonienſem non admittant, inter heſitantes hæreticos merito ſunt annumerandi: Hi enim teſte Nicephoro lib. 18. cap. 45. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Leontio de ſectis hæreticorum, poſtquam Euticheti & Dioſcoro à Catholica Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorum dogma amplectabantur ab Eccleſia recedẽtes, ambigentes ſiue hęſitãtes ſeipſos appellarunt, hunc tamen errorem ſimul cum alijs Orientalibus attributis ſuo loco conuincimus.

3. Cum Matrimonium ex Chriſto, ſanctaque vniuerſali Eccleſia indiſſolubile ſit, quamdiu alter coniugum vixerit, Abyſsini diuortium ex leui etiam

ui etiam cauſa permittunt, ita vt ſuperſtite altero coniugum, vt affirmat Aluareſius in Hiſtoria Æthiopica cap. 18. alter vxorem ducere poſsit: nec mirum eſt vt ij qui diuortium ab Eccleſia Catholica fecerunt, cuius coniunctio indiſſolubilis cum Chriſto capite per matrimonium diſignatur, in diuortium Matrimonij carnalis contra expreſſam Chriſti ſententiam facile ruant.

4. De Sacramento Confirmationis neque extremæ vnctionis, non inuenio apud Æthiopum ſcriptores expreſſam aliquam mentionem: proinde mirandum non eſt, ſi infirmati in fide indies inueniantur. Forte Sacramentum Confirmationis ſimul cum Baptiſmo conferunt, vt affirmat Zagazabus: quod & ex veteribus aliquos feciſſe conſtat: ſed tunc errant exiſtimantes Confirmationem à ſimplici ſacerdote poſſe miniſtrari: quod eſt contra Concilium Florentinum.

5. Errant præterea grauiter Abyſsini circa Sacramentum Baptiſmi, dum in die Epiphaniæ teſte Aluareſio, benedicto prius aquarum ſtagno trina immerſione tam mares quam fœminæ pręmiſſa forma Baptiſmi, quotannis rebaptizantur: qui ritus in vſu eſt (vt Poſſeuinus docet in cōmentario de rebus Moſcouiticis ad Religionem ſpectantibus) apud Græcos orientales. Error tamen hic quantum conijcere poſſum, à Nouatianorum hæreſi ortum habuit, qui falſo exiſtimantes non eſſe in Eccleſia poteſtatem reconciliandi lapſos, vt illi ſine ſpe non remanerent; alterum Baptiſma Abyſsini admiſere, (vt ex eodem Aluareſio non obſcurè colligitur) obliti conſtitutionum Apoſtolicarum in quibus lib. 2. cap. 41. & lib. 6. cap. 15. Apoſtoli pœnitentes non per ſecundum Baptiſma ſed per manuum impoſitionem, hoc eſt per pœnitentiam recipiendos expreſsè docent, & non recolentes quod in ſymbolo Nicæno dicitur Confiteor vnum Baptiſma.

6. Præterea ſimul cum Baptiſmo Abyſsini Circunciſionem colunt, non quia exiſtiment vt ipſi fatentur, circunciſionem nunc eſſe ad ſalutem neceſſariam, ſed vt in omnibus Chriſto Domino vt ipſi dicunt aſsimilentur. Ita Zagazabus apud Goës, & alij quamplures authores, quamuis non deficiant hiſtoriographi, qui ritum circunciſionis apud illos in vſu verſari ea ſolum de cauſa æſtiment, vt ſimili ſigno ſe originem à proſapia Dauidica ducere profiteantur: ita tenet Genebrardus lib. 1. Chronograph. & alij hiſtoriographi quamplures. Tamen ſi velimus huius ritus altiores radices quærere, forte aliam non contemnendam inueniemus rationem, ſi præmittamus circunciſionis vſum, non ſolum ad Hebræos, ſed & ad alias nationes extraneas, vt Ægyptios, & Æthiopes, & Colchos permanaſſe, ſic Herodotus lib. 2. teſtatur, qui apud Ægyptios, & Æthiopes antiquiſsimum huius ceremoniæ vſum agnouit, quem ſequuntur

Diuus

Diuus Cyprianus ſermone de ratione circunciſionis, & D. Hieronymus in Ieremiæ 9. Prædicti autem populi non vtebantur eo ſigno, vt re ſacra, Sacramentum aliquod continēte, neque ad profitendam legem, vt Hebręi, ſed ſolum ex humana quadam conſuetudine, præſertim cum hoc facerent ad imitationem quandam, (vt Cyprianus docuit) ſuorum parentum. Quare cum Æthiopes circunciſionis antiquæ obſeruatores ritum hunc, non vt legem Moſaicam, ſed vt morem maiorum obſeruarent, tempore prædicationis Euangelicæ, vel non fuerunt à paterna traditione prohibiti, vel ab ea impediti iterum ad vomitum redierunt, ſicq; in hunc vſque diem permanſere: quare in hoc forſam materialiter tantum errant, vt latius proſequar in cap. ſequenti de iuuandis Abyſſinis.

7. Alius etiam error Abyſſinis conſequenter attribui ſolet, nempe legem veterem ſimul cum noua cenſere obſeruandam, quod tam ex circunciſione, quam alijs ritibus, & obſeruationibus Iudaicis aliqui voluerunt colligere: id tamen manifeſtò non conſtat, nam ſi legem veterem nunc ab ipſis obſeruandam tenerent, nulla ratione affirmarent circunciſionem quæ in lege veteri fuit in præcepto, non eſſe neceſſariam ad ſalutem. Et licet ſabbathum obſeruent, & à ſanguine & ſuffocato abſtineant, id non vt obſeruatoribus legis, ſed vt antiquæ traditionis Eccleſiæ Orientalis cultoribus tribuendum eſt. Quid vero cenſendum ſit de circunciſione & alijs ritibus veteris legis, infra dicemus.

8. Errant inſuper Abyſſini exiſtimantes animas rationales non creari, ſed per ſeminalem propagationem non aliter ac brutorum traduci; qui fuit antiquus Tertulliani, & Apollinaris error, vt refert Auguſtinus, hæreſi 86. & D. Thomas 2. contra gentes cap. 86. de quo errore infra.

9. Deteſtanda etiam eſt Æthiopum hęreſis credentium animas Infantium decedentium ante Baptiſmum, eo ſolum ſaluari quia orti ſunt à parentibus fidelibus. Exiſtimant enim Eucharistiæ virtutem à matre tempore prægnationis ſuſceptæ prodeſſe infanti in vtero exiſtenti, ita affirmat Epiſcopus ille Zagazabus, & Aluareſius cap. 19. Quare cum Pelagianis peccatum originale de medio tollere videntur, hi enim (vt author eſt D. Auguſtinus lib. 2. contra Iulian. cap. 2. & 3.) non eſſe in hominibus, maxime vero in filijs fidelium, peccatum originale temere affirmarunt. Et noſtra ætate Bucerus & Caluinus, in filijs fidelium negant peccatum originale, quos dicunt ſanctos naſci, & ſaluari ſine Baptiſmo.

10. Præterea traditiones ſanctas non admittunt, ſolumque verbo Dei ſcripto fidem dicunt ſe habere (vt Aluareſius cap. 78.) numerantq; inter ſcripturas ſacras Apoſtolorum canones, quorum doctrina, vt catholica & de fide in omnibus gubernantur.

Aaa 11. Nullas

11. Nullas pro defunctis oblationes habent, nec ſacra faciunt pro viuis, fortè, vel quia exiſtimant illis non prodeſſe, aut quia Purgatorium cum Græcis non agnoſcunt: quamuis Zagazabus in confeſſione ſuæ fidei Purgatorij meminerit: imo & ipſe Aluareſius parum conſtans contrarium affirmat in fine cap. 105. Et hoc verius exiſtimo, nam in Canone Miſſæ Æthiopicæ, quam ex lingua Chaldaica tranſtulit Genebrardus, orant pro Patribus Concilij Conſtantinopolitani, & Epheſini;& in orationibus quę in Catechizandis ſacrum baptiſma ſuſcepturis apud eundem Genebrardum Tomo 6. Bibliothecæ ſanctæ circumferuntur, ſimiliter orant ſæpius pro defunctis.

CAPVT IX.

De varijs Abyſsinorum ritibus.

CVm in Eccleſia varij ſint ritus, quos prudenter ratione diuerſarum gentiũ Apoſtoli inſtituerunt, Abyſſinorũ gens. ſi quę maximè antiquorum rituum eſt tenaciſſima. Exponam igitur eorum pręcipuas obſeruantias, vt ſic conſtet quid inter Catholicam Romanamque Eccleſiam, atque Æthiopicam inueniatur diſcriminis.

Primus ritus, In primis Sacerdotes Græcorum more ante Sacerdotium vxores ducunt, & in Sacerdotio eis vtuntur.

Secundus, Cum Græcis non ſolum tenent Sabbatho ac Dominico die non eſſe ieiunandum, idque ex Apoſtolorum Canonibus præceptum exiſtimant: ſed etiam antiquam Orientalis Eccleſię de obſeruatione Sabbathi, ſimul cum die Dominica conſuetudinem ſequuntur: quare in quadrageſima Sabbatho & Dominica die veſcuntur carnibus.

Tertius, Abſtinent præterea (vt ipſi arbitrantur) ex Apoſtolorum decreto à ſanguine, & ſuffocato, neſcientes præceptum illud aduerſus Idolorum cultores latum fuiſſe, habentque præterea in alijs ciborum delectum.

Quartus, Pueri ante quadraginta dies baptiſmo non abluuntur, ſtatim vero vt baptizantur Euchariſtia illis confertur, retinentes in hoc antiquum Eccleſiæ vſum approbatum à ſancta Synodo Tridentina ſeſſ. 21. cap. 4. de qua optime Paulinus Nolæ Epiſcopus in Epiſtola ad Seuerum fratrem hoc carmine ſcripſit.

Inde parens ſacro ducet de fonte Sacerdos
Infantes niueo corpore, corde, habitu:
Circundanſq; rudes feſtis altaribus agnos
Cura ſaluferis imbuit oracibus.

Quintus,

Quintus, Quotidie ſecundum antiquos Apoſtolorum canones, vel ſaltem diebus feſtis omnes cōmunicant, miniſtraturq; Euchariſtia etiam laicis ſub vtraque ſpecie. In matrimonio ſaltem affinitatis gradus non verentur. Nam vt olim in lege, frater fratris defuncti vxori ſine vlla diſpenſatione matrimonio copulatur, vt tradit Aluar. cap. 76.

Sextus, Sancto Quadrageſimæ ieiunio integram addunt hebdomadam, & totius anni ſpatio quarta & ſexta feria ex Apoſtolorum traditione ieiunium obſeruant, eo quod his ferijs ablatus fuerit ſponſus, nam quarta Domini traditionem pactus eſt Iudas, ſexta vero crucifixus eſt pro nobis benigniſsimus Ieſus.

Septimus, In ſacra altaris oblatione azymo pane (teſte Aluareſio cap. 9.) vtuntur, quamuis alij fermentato affirment, muſto vero ex vuis paſsis confecto loco vini.

Octauus, Supremum tam in temporalibus, quam ſpiritualibus iudicium tenet Imperator, ad eumque omnes cauſæ tam Clericorum, quam Monachorum deuoluuntur: quamuis Patriarcha ſuam etiam ſpiritualem exerceat poteſtatem.

CAPVT X.

Pro iuuandis Abyſsinis.

NOn videtur res vlla vehementiori deſiderio aut ſollicitudine maiori à Sede Apoſtolica procuranda, quam peramplæ Eccleſiæ Æthiopicæ vnio; quippe præter animarum multitudinem quæ à recta veritatis ſemita, in ea aberrant, hoc magis dolendum accedit, quod errores quibus inuoluuntur, quodammodo inuoluntarij exiſtant: etenim in eos non ex ſuperbia aut peruicacia aliqua aduerſus S. Eccleſiam lapſi ſunt, ſed propter aditus, per quos ad eos vera Eccleſiæ illuminatio & auxiliatio dimanare poterat, ſibi præcluſos; accedit huc, quod promptiſsimos ſemper ad fidelitatem & obedientiam Sanctę Eccleſię præſtandam ſeſe exhibuerint. In hoc ſolo difficultas omnis ſita eſt, vt via & modus cum Æthiopibus communicandi detegatur, qui veluti propoſitam ſibi fidem, iam inde à temporibus Salomonis in hodiernum vſq; diem firmiter amplexi ſunt, ita pariter à præſentibus erroribus extricati (quos ſalubrium inſtitutionum penuria, & ſimul eo quòd Patriarchæ Alexandrino ſubſint, imbiberunt) facili negotio ad Euangelij ſynceritatem reuocari poterunt, multiſque animabus, (proh dolor) tot ærumnas, vigilias, ieiunia aliaſque rigoroſas obſeruantias, ex ſola ignorantia, perperam & abſq; merito ſibi imponi patiuntur, veridica ſalus adducetur.

Digitized by Google

Bini ad communicandum eum Æthiopibus patent acceſſus; Prior per Cayrum ductu Carabanæ, quæ in Æthiopiam transfretat, qui tamen ob aſsiduas & ſtrictiſsimas Turcarum vigilias, perarduus ac periculoſus foret: ſiquidem Chriſtianorum nemo, cum detectione confœderationis Chriſtianorum Europæorũ cum Æthiopibus, in Æthiopiam citra præſentiſsimum vitæ diſcrimen concedere poſſet. Accedit huc, quòd Patriarcha Alexandrinus, & cæteri Cophti idem maximoperè vereantur, ne ſcilicet Abyſsini, reiecta vnione cum Eccleſia ſua, Romano Pontifici adhæreant, ideoque vehementer aduigilant, ne Europæi ad interiorem penetrent Æthiopiam. Quocirca niſi Arabs quis foret, vel talem ſeſe fingere poſſet, aſſumpto mercatoris habitu, ſupra dictâ viâ, nullo modo patet adeundi copia. Niſi id fiat per nauigationem Portugaliç, mare rubrum transfretando per ſtatum Barganenſium, qua alias ad communicationem tranſitus patuit, verum modò Turca terras omnes Prçsbyteri Ioannis mari Rubro confines inuaſiſſe dicitur: atque ideo ad patefaciendum aditum hunc, Luſitanorũ claſſem aliquem illorũ portum expedientiſsimum neceſſe foret inuadere, armorumque vi manu tenere, quemadmodum alij plures in India Orientali occupantur; res procul dubio ſummi momenti. Ac primum Presbytero Ioanni res patefacienda foret, quo terreſtri expeditione, noſtriſque nauali vrgentibus certæ victoriæ reportarentur, præcipuè cum loca iſta tam remota ſint ab ijs in quibus Turca ſuas copias fouet, ac præterea Perſiano Turcam alijſque Principibus vndique prementibus. Atque eo pacto Æthiopes noſtris coniuncti Ægyptum & Terram ſanctam poſſent forſan recuperare: habent enim illi certas prophetias, firmamque ſpem, quod Latinis vniti Terram ſanctam ſint occupaturi.

Alia inſuper via eſt facilior forſan magiſque expediens, ſcilicet per Regnum Congi, cui adiacet Regnum Damut, quod ſubeſt iuriſdictioni Presbyteri Ioannis, quamquam inter Regnum Congi, & Damut, Regnum quoddam gentilium interiacere credatur, quo non obſtante ſi primum Presbyter Ioãnes certior factus foret per litteras Sãctitatis ſuæ per Abyſſinũ aliquem trãſlatas ex ijs qui Romæ degunt, vel etiam qui Hieruſalem proficiſcuntur, quibus Sua Sanctitas indicaret ſe legatos ſuos mittere ad Regnum Congi, acproinde rogaret, ab eo Viceregem Damut interpellari ac moneri, vt viam illam ad vicinum Regem patefaceret, periculaque & impedimenta quoad fieri poſſet maxime remoueret, ac ſaluos ſecuroſque in Damut perduceret, atque inde ad præfati Regis Curiam. Aliæ præterea ad Regem Congi ſcribendæ forent litteræ, quibus Legatorum prædictorum liber per Regna iſta tranſitus peteretur, ac ſic vel per vnam vel per aliam viam, vel per Congum vel Damut ſecurus aditus inueniretur,

tur, ac quæ à Gentilibus obijci poſſent impedimenta euitarentur.

Abyſsini proximi ſunt vnioni cum Eccleſia Romana, tum quia non obſcurè percipiunt Eccleſiam Alexandrinam varijs eſſe erroribus affectam, ac proinde ab impuriſsimo fonte non poſſe fidei puram emanare doctrinam, quam ob cauſam teſte Aluareſio cap.98. Imperator Cyriacus decreuerat non vltra acceptare in Regnis Æthiopię Patriarcham ab Alexandrina Eccleſia miſſum, aiebat enim ſe potius velle Regna perire, quam Patriarchis hæreticis obedire & ob eam cauſam quam maximo deſiderio ferebatur, vt Romanus Pontifex ſibi de Patriarcha prouideret, fuitque in hac opinione & ſententia vſq; ad mortem. At poſt ipſum Imperator Alexander eius filius tredecim annis in Patris opinione permanſit, ſed tādem coactus neceſsitate Miniſtrorum mutauit ſententiam: tum etiam quia apud illas gentes prædictio quædam à Patribus deriuata circumfertur, Patriarcharum numerum vltra centeſimum non extendendum, qui numerus iam eſt impletus. Habent etiam alias prophetias quibus per aduentum Europçæ gentis in Regiones illas, magnum ipſis promittitur emolumentum. Ac demum cum ipſi ſint à Turcis incluſi, nec portu aliquo gaudeant, ſperant Europçorum auxilio & armis liberari portumque obtinere. At quæ maxime expedire videtur, vt illi ab Eccleſia Alexandrina, quę origo & occaſio eſt illorum damnationis, diſcedant.

CAPVT XI.

De Æthiopica lingua & de alijs pro vnione Abyſsinorum.

MArianus Victorius Reatinus vſus in hoc Petri cuiuſdam Æthiopis linguę Æthiopicę eruditiſsimi ope, inſtitutiones ſiue regulas quaſdam quibus hæc lingua commodè perdiſci poſſet compoſuit, nunquam antea à latinis viſas, Romęque edidit Anno Domini 1550. opus ſanè vtile ac eruditum, cuius hæc eſt inſcriptio. Caldaicæ ſiue Æthiopicæ linguæ inſtitutiones Nam vt ipſe Victorius affirmat, ſicut Chaldæa lingua pēdet ab Hebræa, ita à Chaldæa pendet Syriaca, Arabica, & Æthiopica: quamobrem Chaldææ ipſæ quoq; ſunt appellatæ: quæ quinque linguæ tanta inuicem conuenientia ac ſimilitudine coniunctæ copulatæque ſunt, vt qui vnam optime calleat, aliam quoq; haud parua ex parte intelligere poſsit. Docet etiam linguam Æthiopicā omnium celeberrimam eſſe, atq; earum quæ ab ipſa Chaldæa ſeu Babylonia exoriuntur emendatiſsimā, vt quę ab

omni bellorum externorum incurſione, expers, immunis, incorruptaque ſemper permanſerit.

Deinde de huius linguæ origine in prœmio prædictarum inſtitutionum agens, ſic ait: Æthiopicá linguam quam Chaldæam vocant Æthiopes, veluti quæ à Chaldęa Babylonica exoriatur, Hebraicæ quã maxime ſimilem eſſe haud dubium eſt: quod euenit quia ab Hæbræa non ſecus quam Syriaca, Arabica, ac etiam Babylonica, quam Aſsyriacam etiam appellamus, originem ducit. Scimus tamen Æthiopes contrarium aſſeuerare, velleque Hebraicam poſteriorem, & à ſua progenitam potius eſſe. Vtcumque ſit, ſatis ex hoc conſtat facillime perdiſcere hanc poſſe, qui Hebraicam ipſam calleat, ſiquidem maior nominum pars vtriuſque linguæ communis eſt, ſuntque eędem fere in Grammatica regulæ, idem dictionis genus, ijdemque in deſcribendis ſignandiſque vocabulis literis ritus: nam vbi Hebræi punctis lineiſque exterius literæ appoſitis vocales explicant, Æthiopes quoque idem faciunt, differuntque in hoc vno quod lineam ipſam punctumque exterius haud aſcribunt, ſed ipſiſmet literis coniungunt. Eſt & alia differentia, quod interdum Æthiopes non ſolum lineam non adiungunt, ſed etiam partem ipſiuſmet literæ detruncant, atque reſcindunt. Hactenus Victorius.

Præterea lingua Æthiopica fuerunt olim Romę Biblia conſcripta typiſque mandata, ego autem epiſtolas tantum D. Pauli vidi. Genebrard' Miſſam quam Æthiopes celebrant, ſimulque alias cæremonias circa puerorum Baptiſmum in linguam latinam tranſtulit, quæ hodie inſerta eſt Tomo 6. Bibliothecæ Sanctorum Patrum.

Pro iuuandis Abyſsinis maximè proderit conſtitutiones ſiue canones Apoſtolorum cum doctiſsimi Turriani commentario præ manibus ſemper habere. His enim Abyſsini in fide & moribus tanquam vni ex libris Canonicis fidem adhibent, illiſque gubernãtur: vtuntur verſione 70. Interpretum, quare oportebit dum cum illis agitur vti hac etiam verſione.

Qui Abyſsinorum res omnes noſſe deſiderat, attentiſsime legat Albureſij hiſtoriam, quam prius ipſe Luſitanica lingua edidit, poſtea vero in Hiſpanam, ac tandem Italicam traducta circumfertur. Pro erroribus vero ac ritibus certo diſcutiendis illius Zagazabi Æthiopum quaſi Epiſcopi apud Damianum Goës de Abyſsinorum fide & Religione declaratio attentè erit perlegenda, quia nullibi apertius huius gentis fides, mores, religio, rituſque conſpiciuntur.

Inter alia media vnioni Abyſsinorum cum Eccleſia Latina maximè conducentia, ac quæ maximè expedire videntur, vt illi ab Eccleſia Alexandrina, quę origo eſt illorum damnationis, diſcedant, illud potiſsimum ſe offert vt Sanctiſsimus prouideat, & vt clarius loquar, diſpenſet, vt ex

Abyſsinis

Abyſsinis ipſis ad Patriarchatus, Epiſcopatus aliarumue dignitatum adminiſtrationem poſsint perſonæ digniores aſſumi. Nam ex decreto Concilij Niceni tam Patriarcha quam Epiſcopi, debent eſſe alterius nationis, vt conſtat ex Canone 30. de Patriarcha & Epiſcopis lib. 3. Concil. Nicen. cuius verba ſunt.

Vt non poßint Aethiopes creare neque eligere Patriarcham. Quin potius eorum Prælatus ſub poteſtate eius ſit qui tenet ſedem Alexandriæ, ſit tamen apud eos loco Patriarchæ, & appelletur Catholicus: non tamen ius habeat conſtituendi Archiepiſcopos vt habet Patriarcha: ſiquidem non habet talem poteſtatem. Et ſi acciderit vt ſi Concilium in Græcia habeatur, fueritque præſens hic talis Patriarcha Aethiopum, habeat ſeptimum locum poſt Prælatum Seleuciæ quæ eſt in Prouincia Babyloniæ in Regno Zabur: & quando facta fuerit ei poteſtas conſtituendi Archiepiſcopos in Prouincia ſua, non licebit ei conſtituere aliquem ex illis. Et quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

Circa hoc decretum notandum, eam praxin hodie pro electione Patriarchæ ſeruari, vt refert Zagazabus, quod Religioſi ex Abyſsinis qui Hieroſolymis degunt, eligunt ſiue nominant Patriarcham ex natione Cophtorum, quem confirmat Patriarcha Alexandrinus. hic electus & conſtitutus totius Æthiopiæ Patriarcha, poſtea ex ipſis Æthiopibus maximè aptis & idoneis creat Archiepiſcopos, quibus vniuerſa Æthiopia regitur & gubernatur: illi autem ſunt qui maiori ex parte vnionem cum Eccleſia Romana conantur impedire. Igitur vt Abyſsinorum Imperator alijque Proceres illius nationis allicerentur ad vnionem cum Eccleſia Romana procurandam, hoc vnum inter alia iuuaret maximè, vt ſummus Pontifex de plenitudine poteſtatis vtpote ſuperior Conciliorum decretis, in rebus ad regimen ſpectantibus diſpenſaret in prædicto canone, vt tam Patriarcha quàm Epiſcopi deinceps ſumerentur ex ipſis Abyſsinis.

Denique vt Abyſsini facilius reducantur, oportebit ſane illos ritus & cæremonias illis permittere, quæ ſalua fide Catholica tolerari poſſunt, maxime in principio, quoadusque firmentur in fide. Sed quia magna eſt apud Authores aliquos de Circuncisionis ritu apud illas gentes vſitato mentio, præter ea quæ ſuperius annotauimus, placuit hic breuiter aliqua pertractare,

CAPVT

CAPVT XII.

An Abyſsinis ab Eccleſia Catholica permitti poſsit ritus Circunciſionis, non tam Religionis quam honoris gratia introductus.

IN hac re in primis de fide ſtatuendum eſt, circunciſionem, ſicut & alia legalia poſt Euangelij promulgationem omnino extinctam eſſe, & non ſolum mortuam, ſed obſeruantibus mortiferam: ita definitum eſt in Concilio Florentino ſub Eugenio quarto. Cherinthus enim, & alij Hæretici exiſtimarunt legem veterem non ceſſaſſe, ſed nunc ſimul cum noua obſeruandam eſſe, teſte Epiphanio hæreſi 28. & Auguſt. hæreſ. 8. Idem tenuit Ebion, vt docuit Ireņus lib. 1. cap. 26.

Secundo certum eſt, obſeruantiam aliquorum legalium non vt legalia ſunt, poſſe adhuc licite obſeruari, & de facto obſeruantur à Catholicis; Et vt clarius conſtet de hac propoſitione, prænotare oportet quatuor modis poſſe cæremonialia obſeruari.

Primo, vt legalia ſunt, id eſt ad ſeruandam legem, ex cuius inſtitutione erant introducta, qua ratione præciſè ea ſeruauit Chriſtus Dominus, vt patet de Circunciſione. Secundo, non vt legalia ſolum, ſed etiam vt figuralia, erant enim cæremoniæ iſtæ per ſe primo inſtitutæ in lege veteri, vt figuræ Chriſti venturi, vt optimè docet D. Thomas 1.2. queſtione 104. art. 3. in corp. & hac ratione ſeruarunt cæremonias illius legis Patres antiqui. Tertio modo poſſunt ſeruari cæremoniæ iſtę, neque vt legalia neq; vt figuralia, ſed tantum ad proteſtandam excellẽtiam diuinam, vt oſtenderetur cæremonialia legis mala non fuiſſe, ſed bona, & à bono authore, atque vt ita Synagoga cum honore ſepeliretur. Quarto modo poſſunt cæremonialia obſeruari prorſus materialiter, materialiter inquam ſine vlla formalitate, neq; reſpectu ad legem veterem, ſed ob alios fines licitos, & ab Eccleſia approbatos, ſicut hodie celebratur feſtum Pentecoſtes alijs rationibus quam in veteri teſtamento. olim enim ſolemnis erat feſtiuitas, quia illa die data fuit lex vetus, hodie tamen quia illa die data eſt lex ſpiritus & vitæ, vt docet D. Thom. 10. quæſt. 103. art. ad quartam. Et in Eccleſia latina fit in pane azymo conſecratio, nec ob id cenſetur iudaizare, quia Iudęis panis azymus fuerit in vſu, Imo & Sancti Patres Eccleſię Orientalis ritum de obſeruantia Sabbathi laudant, nec ob id Eccleſia illa cum Synagoga conſentit, cum ſint vtriuſq; diuerſiſsimi illius obſeruantiæ

ſeruantiæ fines, & cauſæ.

Quare tria ſunt in cæremonijs iſtis neceſſariò diſtinguenda. Primum eſt, vis ipſa obligandi quam habebant à lege, ob quam rationem dicuntur legalia. Secundum, conſiderare oportet finem ſiue rationem formalem illarum qua ratione erant figuralia. Tertium, ipſam exteriorem cæremoniam materialiter ſumptam, quam nunc appello ipſam ſubſtantiam actus. Hoc poſito non eſt dubium, quin nunc ſeruare legalia vt figuralia, vel vt legalia, neque etiam ad demonſtrandum à Deo eorum obſeruationem emanaſſe, illicitum impiumque eſſe. Seruare tamen legalia materialiter tantum, hoc eſt nullo reſpectu ad prædictos tres modos, certum eſt licere, ſicut qui circunciderctur ob medicinam, vel abſtineret à carnibus porcinis ob ſalutem, vel Sabbatum ſeruaret in Beatæ Mariæ Virginis honorem, quo etiam ſenſu circunciduntur multæ ex gentibus nationes, vt ſupra ex D. Hier. & Strabone retulimus.

Duo reſtant examinanda. Primum, An Abyſsini ſeruent Circunciſionem vt legalem, vel vt figuralem, quia neutro modo ſine manifeſta hæreſi licet, An vero tantum materialiter hoc abutantur ritu. Secundum, An ſuppoſito, quod excuſentur à culpa, an ratione circumſtantiæ ſcandali aliarum Eccleſiarum ſit ab Eccleſia Romana tolerandus huiuſmodi abuſus? Prima quæſtio partim pendet à facto, nempe quo fine circuncidantur, nam in hoc non eſt vna ſententia illorum authorum, qui Abyſsinæ gentis ritus moreſq; referunt, alij namque more Hebræorum affirmant circuncidit, alij ob Chriſti imitationem, alij denique vt profiteantur ſe à Iudaica proſapia originem ducere: tamen quidquid ſit de opinionum diuerſitate circa finem; Primum conſtituo, ſi Abyſsini circunciſionem obſeruent vt legalem, vel figuralem, eos errare cum hæreticis Ebionitis, qui temere legem veterem cum noua obſeruandam exiſtimabant. Secundum deinde aſſero, circunciſio ſi ab Abyſsinis non Religionis ſed honoris cauſa obſeruetur, nempè, vt profiteantur ſe à Dauidica proſapia ducere originem, non ob id erunt damnandi, quia circunciſione tantum materialiter vtuntur. Vnde optimè Gulielmus Reginaldus in ſuo Caluino. Turciſmo lib. 2. cap. 9. Abyſsini (inquit) Chriſtianè quidem, & cum vera Chriſtianorum fide infantes baptizant, & circuncidunt, nobilitatis antiquiſſimę, nullo meriti aut Iudaicę fiducię reſpectu; quo poſito, nollem eos propter circunciſionem magis damnare, quam ſi propter medicinæ cauſam abſtinerent à carne porcina, quam tamen lex Moſaica prohibebat. Hæc Guil.

Solum ergo eſt difficultas an ſi circuncidantur ad imitationem Chriſti Domini ſit licita huiuſmodi circunciſio Ca, 3. parte quæſt. 37. art. 1. tenet partem affirmatiuã, cuius ſententiæ adhęret Bartholomeus de Med. 12. quæſt, 103. art.

Contrariam ſententiam tenet Sotus lib. 2. de iuſ. & iu. q. 5. art. 4. qui expreſsè huius gentis de circuncisione ritum damnat: & Sotum ſequuntur iuniores aliqui, Suarez, 3. p. dicta quæſt. 37. art. 1. & Gregori⁹ de Valen. 12. d. 7. quæſt. 7. pun. 7. ea potiſsimum ducti ratione, quia Chriſtus ſeruauit Circuncisionem vt legalem, ſed Abyſsini ſeruant Circunciſionem ad imitationem Chriſti: igitur videntur ſeruare vt legalem, quod fieri non poteſt ſine errore, quæ ſententia probabilior & certior apparet, quam erudite confirmat Valen. vt ſupra.

Secunda difficultas eſt, An dato quòd circunciſio in ſenſu præfato in illis gentibus excuſetur à culpa, an ob ſcandalum aliarum Eccleſiarum ſit permittenda. Cajet. in affirmatiuam partem manifeſtè inclinatur, quamuis tandem, vtpote in re grauiſsima Eccleſiæ iudicium deſideret his verbis:

Ego vero tam in hac difficultate, An oporteat Eccleſiam Romanam in illis gentib. Circunciſionem approbare, vel ſaltem permittere, libentius ipſam Eccleſiam, quàm alios audirem Authores.

CAPVT XIII.

De erroribus Abyſsinorum hac noſtra ætate graſſantibus.

POſtquam ex varijs authoribus præfatos Abyſsinorum errores collegeram, euenit, vt dum caſu Illuſtriſsimi Cardinali. Sanctæ Seuerinæ Bibliothecam perſcrutarer, in examen quoddam ab Illuſtriſsimis Cardinalibus iuſſu Sanctiſsimi Domini Papæ Sixti V. de quodam monacho Abyſsino factum inciderim, qui requiſitus ſpeciatim de Abyſsinorum fide, ac Religione, apertum omnium illorum rituum, ac errorem teſtimoniũ reddidit, quod nulla ratione trãſeundum exiſtimaui, vt maior ac certior ipſorum cognitio haberetur, licet ſi quis attente Zagazabi Epiſcopi Abyſsinorum (cuius ſæpius mentionem fecimus) confeſsionem perlegerit, multum hos Teſtes diſcrepare inter ſeſe reperiat: neque enim miror, cum rerum Diuinarum adeo ignari ſint, vt quid credẽdum ſit, etiam monachos fugiat.

Fratris

Fatris Teclæ Mariæ presbyteri Abyſsini, legati prò Luſitanis exiſtentibus in Abyſsinorum ditione, religionis Abyſsinorum, coram Illuſtriſſimis Cardinalibus Romæ facta declaratiò, Die prima menſis Iulij & ſequentib, anno 1594.

REuerẽdus Frater Tecla Maria Teclæ Nebiat filius, de Ciuitate Henza Mariani, prouinciæ Xeua Regni Æthiopiæ, Sacerdos, & Monachus ordinis Sancti Antonij, & Monaſterij Libani eiuſdem Prouinciæ, ætatis ſuæ annorum 45. de mandato Illuſtriſsimi & Reuerendiſsimi Domini Cardinalis Sanctæ Seuerinæ nationis Æthiopicæ Protectoris, à me infrapoſito examinatus ad opportunas interrogationes eidem Arabicè, propoſitas, reſpondit vt infra.

Interrogatus primo quid ſentiant & credant Æthiopes de Deo, & Sanctiſsima Trinitate? Reſpondit: Nos Æthiopes credimus in Deum vnum, & Trinum in perſonis, Patrem ſc. & Filium, & Spiritũ Sanctum: Pater eſt ingenitus, filius eſt genitus à Patre tantum, & Spiritus Sanctus eſt procedens à Patre & Filio.

Interrogatus an Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio tanquam à duobus principijs, & duabus ſpirationibus, vel tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione. Reſpondit, Tanquam ab vno principio & vnica ſpiratione.

Interrogatus quæ perſona Sanctiſsimę Trinitatis eſt incarnata. Reſpondit, Perſona Filij, id eſt Verbum Dei Patris.

Interrogatus de Incarnatione Chriſti Domini noſtri. Reſpondit Incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine.

Interrogatus quot naturas, voluntates, & operationes profitentur Æthiopes in Chriſto Domino noſtro? Reſpondit, Poſt vnionem in Chriſto Æthiopes profitentur vnam naturam, vnam voluntatem, & vnam operationem, ſine tamen mixtione & ſine confuſione: in qua quidem opinione ſcio Æthiopes & Cophtos, & alios orientales maxime aberrare à veritate.

Interrogatus an Æthiopes profiteantur in Chriſto vnam naturam ex duabus reſultantem. Reſpõdit hoc non dicere Æthiopes, ſed profitentur ſimpliciter vnam naturam, ſinę mixtione, & ſine confuſione, & illam aſſerunt eſſe diuinam.

Digitized by Google

Item interrogatus de veneratione Imaginum. Reſpondit, Imagines apud Æthiopes ſunt tantum depictæ, & non ſculptæ, quas Æthiopes maximè venerantur ratione repręſentationis & relationis, & ab eis thurificantur.

Interrogatus de libris Canonicis vtriuſq; Teſtamẽti. Reſpondit, Apud nos Æthiopes vtrumq; Teſtamentum eſt diuiſum in libros 81. quos omnes dixit haberi in Ægypto; & abſque libro nomina omnium librorum non recordari.

Item interrogatus quot Concilia vniuerſalia tenent Æthiopes, & quid confiteatur in eis. Reſpondit, Apud Æthiopes ſunt tantum tria Concilia vniuerſalia: Nicænum, Conſtantinopolitanum, & Epheſinum: quid vero contineat, quodque eorum legi, ſed neſcio modò omnia recitare.

Interrogatus, an Æthiopes acceptent concilium Chalcedonẽſe, & quid in eo contineatur? Reſpondit, Hoc Concilium Æthiopes damnant, quia in eo decretum eſt, duas eſſe naturas in Chriſto, duas voluntates, & duas operationes, & damnatus eſt Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus.

Interrogatus an Æthiopes damnent Sanctiſsimum Papam Leonem. Reſpondit, In libris & hiſtorijs Æthiopum extat Papam Leonem damnaſſe Dioſcorum, & Dioſcorum damnaſſe Papam Leonem, quia Concilium Chalcedonenſe confirmauerat, & duas in Chriſto poſuerat naturas, voluntates & operationes.

Interrogatus vero quid ipſe ſentiat? Reſpõdit, Ego ab annis circa quindecim ſemper profeſſus ſum in Chriſto Domino duas naturas, duas voluntates, & duas operationes, & omnia Concilia habita auctoritate ſummi Pontificis Romani, ligare omnes Chriſtianos, quia eſt Pontifex totius Chriſtianitatis.

An ſciat quot concilia habita ſunt vniuerſalia poſt Concilium Chalcedonenſe? Reſpondit neſcire.

Item interrogatus quot ſunt Sacramenta Eccleſię? Reſpondit eſſe ſeptem, S. Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, & à Chriſto Domino eſſe inſtituta.

Interrogatus quibus verbis formalibus baptizant Æthiopes? Reſpondit, Quod poſt plurimas orationes dicunt, Ego te Baptizô in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Interrogatus quæ eſt materia huius Sacramenti? Reſpondit, eſt aqua naturalis.

Interrogatus quis eſt Miniſter Baptiſmi? Reſpondit, Apud Æthiopes baptizat Sacerdos, & in abſentia Sacerdotis Diaconus, præter quos nullum alium vidi baptizare.

Interrogatus

Interrogatus quam intentionem debet habere baptizans in baptizando? Reſpondit Illam, quam habet Eccleſia Catholica, Faciendi ſcilicet Chriſtianum.

Interrogatus, quoto die baptizantur infantes in Æthiopia? Reſpondit, Mares baptizantur poſt quadraginta dies, & fœminę baptizantur poſt octuaginta dies, niſi fuerit mortis periculum, quia tunc ſtatim baptizantur.

Interrogatus, quis eſt effectus baptiſmi? Reſpondit, Effectus eſt, vt homo efficiatur Chriſtianus, & de Eccleſia, ac de membris Chriſti.

Interrogatus an Æthiopes circuncidant filios? Reſpondit, Æthiopes ab antiquiſsimo tempore, vſque ad hodiernum diem in tota Æthiopia filios circuncidunt in proprijs domibus abſque vlla cæremonia, ſed propter quandam antiquam conſuetudinem in maribus prępútium, in fœminis vero nympham circumcidentes.

Inrerrogatus, an credant Circunciſionem eſſe adhuc neceſſariam ad ſalutē? Reſpondit, Sciunt iam ipſam ceſſare, & non eſſe ampli⁹ neceſſariam.

Interrogatus quare dicantur baptizari Æthiopes igne, & ſignare in fronte? Reſpondit Nullus eſt in Æthiopia, qui baptizatur igne, ſed in quibuſdam Prouincijs tantum ſignant ſe in fronte nouacula, vel ad oculorum & viſus ſanitatem, vel, vt aliqui referunt, ex mandato cuiuſdam Regis Æthiopiæ, vt differant à Mahumetanis.

Interrogatus quare dicantur Æthiopes ſe ipſos ſingulis annis baptizare? Reſpondit, Æthiopes ſingulis annis propter ſolemnitatem Epiphaniæ exeunt ad flumen, & ibi multæ dicuntur orationes à Presbyteris, & omnes lauantur in flumine, & multi ibi pernoctant maxima cum feſtiuitate ob deuotionem Baptiſmi Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed nemo ſe baptizat, prout dicunt.

Item interrogatus de Sacramento Confirmationis de materia, forma, & miniſtro? Reſpondit Confirmatio, apud nos confertur à Sacerdote, vna cum Baptiſmo, & vngitur infans chriſmate in fronte, In nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti.

Interrogatus de effectu ipſius Confirmationis? Reſpondit, neſcire, ſed credit dari vt confirmetur Chriſtianus in fide.

Interrogatus an ſingulis annis conficitur apud eos Chriſma? Reſpondit, Chriſma mittitur eis à Patriarcha Alexandrino, à quo ſolo conficitur, & non ab Epiſcopo, & mittitur ſeptimo quoque anno, & rarius cum peregrinis qui redeunt à peregrinatione terrę Sanctæ, & in omnib⁹ Eccleſijs antiquum Chriſma conſeruatur.

Interrogatus ex quibus rebus fit Chriſma? Reſpondit, Ex balſamo & oleo, & ex pluribus floribus, & rebus odoriferis.

Item interrogatus de Sacramento Euchariſtię, & eius materia? Reſpondit, Materiam eſſe panem ex frumento, & vinum ex vua, ſed in pluribus Prouincijs Æthiopiæ in vino expreſſo ex vua paſſa, aqua lota, & infuſa per aliquas horas eadem aqua.

Interrogatus, quæ ſunt illa verba, quibus tranſſubſtantiatur panis in corpus, & vinum in ſanguinem? Reſpondit, Sunt illa verba quando Sacerdos dicit: Et accepit panem in manibus ſuis, & eleuatis oculis in cœlum ad Deum Patrem ſuum, benedixit dicens, Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et ſimiliter accipiens calicem benedixit & ſanctificauit dicens, Accipite & bibite. Hic eſt calix ſanguinis mei qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Interrogatus quis eſt Miniſter? Reſpondit, Solus Sacerdos, & effectus eſt remiſſio peccatorum.

Interrogatus an omnes Æthiopes communicantur ſub vtraq; ſpecie? Reſpondit, Omnes Æthiopes Laici & Clerici cõmunicantur ſub vtraq; ſpecie, Sacerdos miniſtrat corpus, Diaconus vero ſanguinem cochleari.

Interrogatus an infantes communicantur? Reſpondit, infantes in die baptiſmi communicantur in hunc modum: Sacerdos ponit indicem in Calice, & ſanguine perfuſum imponit in ore infantis. Et poſt baptiſmum in ore puerorum qui carent vſu rationis vſque ad decennium imponitur digitus auricularis Sacerdotis ſine ſanguine, deuotionis cauſa.

Interrogatus an Æthiopes celebrent in pane fermentato vel in azymo, & quid ſentiant de celebrante in azymo? Reſpõdit, Æthiopes in fermentato celebrant, & illi qui in azymo celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthiopia feria quinta in Cœna Domini ſingulis annis in huius rei memoriam in azymis celebramus.

Item interrogatus quid ſentiant Æthiopes de Purgatorio? Reſpondit, Æthiopes, credunt animas poſt mortem detineri in quodam loco, qui lingua Æthiopica vocatur Mecan aaraft. i. locus alleuiationis, in quo detinentur animæ pænitentium, quæ deceſſerunt ab hoc ſæculo, non perfecta peccatorum eorum ſatisfactione.

Interrogatus an animæ bonorum poſt mortem ſtatim fruantur beatitudine, & malorum puniantur in inferno? Reſpondit, Sunt nonnulli in Aethiopia qui opinãtur quod animę bonorũ requieſcant in Paradiſo Terreſtri, in quo fuit creatus Adam, vſq; ad diem iudicij. Sunt alij qui credunt, animas iuſtorum ſtatim poſt mortem frui earum Creatore in Paradiſo.

Item interrogatus quæ ſunt peccata mortalia, & quot ſunt? Reſpondit, Illa eſſe peccata mortalia quæ fiunt cõtra præcepta Domini quæ cum ſint quamplurima, neſcio numerare.

Interrogatus an peccata voluntatis quæ non tranſeunt in actum exteriorem

Digitized by Google

riorem ſunt mortalia. Reſpondit, mortalia eſſe, ſi deſiderio & concupiſcentiæ conſenſum præſtitit homo.

Interrogatus an quis poſsit ſaluari extra fidem mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti? Reſpondit, neminem ſaluari poſſe.

Interrogatus de ijs, qui ſunt modo in lege naturæ, ad quos nondum peruenit notitia Euangelij? Reſpondit, Credo Deum etiam ipſis prouidiſſe, vt aliquo modo poſsint ſaluari, cum præcepta naturæ ſeruauerint.

Interrogatus quid ſentiant Æthiopes de Indulgentiis? Reſpondit, Credo acceptas eſſe apud omnes, ipſaſque vocant benedictiones, vſum vero earum cupio intelligere.

Interrogatus de Inuocatione Sanctorum? Reſpondit, Sanctorum inuocationem apud Æthiopes eſſe maximè acceptam, & eorum interceſsionem apud Deum omnes profitentur.

Interrogatus de Simonia, & de iis qui fauore aut conuentione ordinantur in Sacerdotem, in Epiſcopos, & in Patriarcham? Reſpondit, prohibitum eſſe ſacris Canonibus.

Interrogatus quæ differentia ſit inter Æthiopes & Cophtos in rebus fidei? Reſpondit, nullam eſſe differentiam inter eos, & in omnibus rebus concordare. ſunt enim ſub eiuſdem Patriarchæ obedientia, in aliquibus tamen vidi eos differre, videlicet, in gradibus prohibitis Æthiopes non cōtrahunt, Cophti vero in ſecundo & ſequentibus gradibus contrahunt paſsim cum licentia, & ſine licentia eorū Epiſcopi, vel Patriarchæ.

Similiter Cophti extra Ciuitates in villis & ruri nullas obſeruant feſtiuitates, neq; dies Dominicos: Æthiopes vero vbiq; maximè obſeruant.

Item Æthiopes obſeruant ſabbatum, quod non faciunt Cophti.

Similiter Æthiopes vbique in tota Æthiopia filios & filias circuncidunt, Cophti vero, Memphi, ſiue Cairi tantum ab aliquibus annis, quidam non circuncidunt.

Item in ceremonijs Miſſæ Cophti multum differunt ab Æthiopibus, nam Cophtorum Sacerdotes ſine Planetis, & Diaconi ſine Dalmaticis celebrant, & capite cooperto quadam tobalea lanea, & corpus Dominicum & Calicem nunquam eleuant in Miſsis, quæ cæremoniæ non ſunt apud Æthiopes.

Interrogatus an ſciat in quibus rebus differant Æthiopes & Cophti à fide Catholicæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ? Reſpondit, differre præcipuè in ſequentibus.

Dioſcorum Alexandrinum, & Iacobum primum eius Diſcipulum, & Seuerum Antiochenum inuocant in Eccleſijs cum Sanctis Patribus.

Concilium Chalcedonenſe & Sanctum Leonem Papam non recipiunt.

In

In Chriſto Domino noſtro vnam tantum naturam, vnam voluntatem, & vnam operationem profitentur.

Hymnum ter ſanctum recitant cum additione illorum verborum, Qui crucifixus eſt pro nobis.

Cum hac tamen expoſitione vt terna ſanctificatio applicetur Sanctiſſimæ Trinitati, illa vero verba, Qui crucifixus es pro nobis, applicentur tantum Chriſto Domino noſtro.

Circuncisione vtuntur Cophti & Æthiopes, & Sabbatum obſeruant Æthiopes tantum.

Item interrogatus vbi, quando, à quo, & quibus ordinibus fuerit initiatus? Reſpondit, Anno ætatis meæ quinto decimo in Eccleſia Sanctæ Mariæ Monaſterij Denobi Prouincię Xeua in Æthiopia, fui ordinibus initiatus à Ioſepho Cophto Æthiopiæ Archiepiſcopo in hunc modum: Archiepiſcopus ante Miſſæ celebrationem totondit caput meum in quinque locis, in modum Crucis, & chriſmate me vnxit in fronte, orationes recitãdo lingua Ægyptia, & in faciem meam inſufflauit, & in eadem hora, inter celebrandum fecit me oſtiarium & lectorem ſiue Pſalmiſtam & Acolythum, & Neſcadiaconum, ſiue Subdiaconum, & Diaconum Euangelij, & Sacroſanctam Communionem mihi dedit, & longo tẽpore poſt anno ætatis meæ trigeſimo in Ciuitate Bed, in Dembia Æthiopiæ, in Eccleſia Sancti Georgij ab Archiepiſcopo Marco ſupradicti Ioſephi ſucceſſore initiatus ſum Sacerdotio.

Interrogatus an verba formalia ſingulorum ordinum audiuit Archiepiſcopum protuliſſe in collatione ordinum? Reſpondit ipſum Archiepiſcopum protuliſſe, Sed ego non audiui, neque ſignificationem intellexi, quia celebrabat lingua Aegyptia, quam prorſus ignorabam.

Interrogatus an in collatione ſingulorum ordinum tradita fuerit ei materia ab Archiepiſcopo, & an ipſe manibus ſuis illum tetigiſſet, videlicet in oſtiariatu claues Eccleſiæ, & oſtium aperuerit, & cãpanulam pulſauerit, in lectoratu librum Lectionum vel Pſalmiſtam tetigerit. In exorciſtatu librum Exorciſmi vel Miſſale, in Acolythatu candelabrũ cum candela extincta & vrceolũ vacuum. In Subdiaconatu calicem vacuum, cum patena vacua ſuperpoſita, & vrceolos cum vino & aqua, & bacile cum manutergio, & librum epiſtolarum, & an capiti eius fuerit ab eodem Archiepiſcopo impoſitus amictus, & manipulus brachio eius ſiniſtro, & indutus fuerit tunicella. Et in Diaconatu an librum Euangeliorum tetigerit, & Stola ſuper humerum eius fuerit impoſita, & dalmatica veſtitus. Et in Sacerdotio an tetigerit Calicem cum vino & aqua, & patenam cum hoſtia, & an Archiepiſcopus & Sacerdotes capiti eius manus impoſuerint, & an ſibi aptata fuerit ſtola ante pectus in modum Crucis, & an in-

dutus

Digitized by Google

dutus fuerit caſula ſine planeta, & manus eius tactæ fuerint oleo Catechumenorum.

Reſpondit, Certo ſcio me in omnibus ſupradictis ordinibus nullam materiam vel inſtrumentum in collatione ordinum mihi ab Archiepiſcopo traditam eſſe, neque illam me tetigiſſe, neque me veſtitum aliqua veſte ſingulis ordinibus competente, neque capiti meo manus Archiepiſcopi fuiſſe impoſitas, neque oleo ſancto manus meas vnctas fuiſſe.

Sic præterea Archiepiſcopum noſtrum in Æthiopia ſimul coordinare duo millia, & plures Clericos, eodem die, & ſingulis ſex ordines ſimul conferre, abſque præuio examine, & abſque aliquo ſcrutinio, examine, delectu, approbatione, ſcriptura vel notatione & propter ordinandorum multitudinem non poſſe ſingulis materiam tangendam tradere: & vidi eundem modum obſeruari in omnibus ordinationibus à noſtris Archiepiſcopis ſucceſſiue, licet ſecus obſeruetur in Ægypto, vbi non, tanta Clericorum multitudo ſimul & turmatim ordinatur, & materia ſingulis ordinibus competens tangenda ordinando traditur.

Interrogatus an ſciuerit ſupradictos Archiepiſcopos Ioſephum & Marcum, à quibus initiatus eſt, tempore ſuæ ordinationis fuiſſe ſchiſmaticos, & extra Communionem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. Reſpondit, neſciuiſſe. Imo potius certo credebat, tunc temporis ipſos eſſe Catholicos, vna cum omnibus Æthiopibus, & Cophtis, & Sedi Apoſtolicæ in omnibus obedire, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ communionem habere, & credebat Chriſtianos omnes in rebus fidei conuenire, ſed ea quæ ſuperius dixit, ſciuit poſtea dum eſſet Hieroſolymis & in Ægypto.

CAPVT XIV.

De natione Iacobitica, ac de eorum erroribus.

DE Iacobitis ita ſcripſit Nicephorus libro 18. c. 45. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: Quis vero, inquit, Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperunt, æquum eſſe puto vt hic referam. Altius autem narrationem petam. Poſtquam Eutycheti & Dioſcoro à ſancta quarta Chalcedonenſi Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorum dogmata defenderunt, facta ab Eccleſia Catholica defectione διακρινομένυς, hoc eſt, ſegregatos ſiue ambigentes ſeipſos appellarunt: neque vllo modo vt quæ recte in Concilio ſancto ſtatuta eſſent comprobarent, adduci potuere. Ij in duodecim ſectas diſſecti ſunt: ex quibus multa millia hæreſum pullularunt. Ex quarum ſectatoribus quidam Eutychianitæ vocati ſunt, alij Acephali, alij

Monophyſitæ, alij Theodoſiani, alij Iulianiſtæ, alij Tritheitæ, alij Agnotæ, alij Theopaſchitæ, alij Armenij, alij Seueritæ, alij Aphthartodocitæ, alij Phantaſiaſtæ, alij Manichæi, alij Phthartolatræ, alij denique Scenolatræ ſunt appellati. Hactenus Nicephorus, qui cap. 52. Hiſtoriam Iacobitarum proſequens: Iacobus porro (ait) à quo nunc quoque, vt iam diximus, Iacobitarum hæreſis denominata celebratur; Syrus genere fuit, obſcurus prorſus & nulla gloria vir, qui etiam Zauzalus propter ſummam tenuitatem eſt cognominatus. Hic Eutychetis & Dioſcori, Gnaphæique, ac præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtuduit. Idem quoque vt ſupra Nicephorus: Enimuero (inquit) quem diximus Iacob, Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum eſt diſſidium. Nam qui rectæ opinioni adhæſerunt, Melchitæ appellati ſunt, quod ſanctam quartam Synodum & Imperatorem ipſum (Melchi enim Syris Rex eſt) conſectarentur. Qui autem diuerſum ſenſerunt, multa variaque habuere nomina, Iacobitæ tamen maximè ſunt nominati, propterea quòd eo quem dixi, Monophyſitarum hæreſis ſtudioſo Iacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi ſunt, vt Monophyſitæ ſcilicet & Theopaſchitæ.

Poſtea vero aliud etiam hæreſum examen ad ſe pertraxere, quæ Trinitatem conſubſtantialem credentes vnam naturam poſt vnionem in Chriſto eſſe docuerunt, ſacram quartam Synodum repudiantes, ac deinceps omnes ſanctos Patres reijcientes. Et quod maximum eſt Diuinitati ipſius vnigeniti perpeſſionem tribuerunt. Terſancto illi hymno appendicem hanc Qui crucifixus eſt pro nobis, appendentes. Talis Iacobitarum hæreſis radix extitit. Iacobus quoque Armeniorum ſectæ dux fuit. Hæc Nicephorus.

De natione Iacobitica Leonardus Epiſcopus Sidoniæ, Nuncius atque viſitator Apoſtolicus per Sereniſsimum D. Papam Gregorium XIII. in legatione ſua ad partes Orientales, quam manu ſcriptam vulgari lingua reliquit, inter alia diſſerens inquit: Natio Iacobitica diſperſa eſt per ciuitates, terras, & oppida Syriæ, Meſopotamiæ, & Babyloniæ, mixta alijs nationibus, numerum quinquaginta millium domuum obtinens, cuius præcipua pars paupercula eſt, quotidianoque labore victum quæritat. In Aleppo, & Caramit multæ ſunt diuites & honeſtarum facultatum familiæ, aliæque in commercio & mercatura vitam ducentes.

Eccleſia Patriarchalis huius nationis eſt in Meſopotamia, extra Ciuitatem Moradim, in monaſterio Zafram, ſed Patriarcha reſidet in Ciuitate Caramit ad maiorem ſui commoditatem & quietem. Hęc natio ſubdita eſt Patriarchæ Dauid, ſed ab Epiſcopo Thoma Vicario Generali fratreque

fratreque maiori ipſius Patriarchæ gubernatur. Sub cuius obedientia modernè viuunt inferiores Prælati, Ioannes Metropolitanus Hieroſolymitanus, à Iacobitis dictus quintus Patriarcha, Michaël Archiepiſcopus Damaſcenus. Iacobus Archiepiſcopus Edeſſę dictæ Orfa, vel Raha. Minas Archiepiſcopus Saur, Effrem Archiepiſcopus in eadem Prouincia, Iacobus Archiepiſcopus Biſuairiæ, Abraham Epiſcopus Aatafræ, Melchez Epiſcopus Sancti Melchi in Tur, Ieſu Epiſcopus Monaſterij Deiriloomor, Abelmedich in Prouincia Tur, Elias Epiſcopus in Salach, Elias Epiſcopus in Monaſterio Sanctæ crucis in Zaz, Gazel Epiſcopus in Tarach, Dauid Epiſcopus in Maaden, Pilatus Metropolitanus in Muſal & oriente, Gazel Archiepiſcopus de Miaferichin, Archiepiſcopus Monaſterij de Mar Abihai, Ananias Epiſcopus Sancti Bertoniæ, Ioannes Epiſcopus de Hartbert, Iſaach Archiepiſcopus Cypri, Simeon Archiepiſcopus Caramitanus, Habib Epiſcopus.

In ſupradictis Prouinciis multa ſunt monaſteria eiuſdem nationis, Eccleſiæ quoque, Religioſi, & Diaconi, ac Clerici innumeri, quos non potui viſitare propter repulſam, quam paſſus fui ab Epiſcopo præfato Thoma Vicario Generali: viſitabam tamen templum Iacobitarum in Tripoli, in Aamanin, Damaſco, in Neph, in Hieruſalem, in Aleppo, in Orfa, & in Orbis, & in Monaſterio de Mar Abihai: in Gargar: inter quarum partium Eccleſias Hieroſolymitanam & Aleppi benè inſtructam & excultam inueni, cæteras autem ſine imaginibus & malè gubernatas. aſſeruabatur ſiquidem Sacramentum in pyxidibus ligneis, ſine lumine aut lampade, fonteſque Baptiſmales aqua carentes, quia quoties baptizant aquam fontemque de nouo benedicunt, altarium quoque ornamenta viliſsima, Miſſæque officium ſordidè ſatis ac ſtupidè peragebatur. Ex oleis ſanctis ſolùm chriſma in Eccleſijs aſſeruabatur, quod Miron vocatur, benediciturque à Patriarcha omni ſeptennio, cum multis floribus, rebuſque odoriferis. Oleum Catechumenorum non habent: oleumque extremæ vnctionis Sacerdos in lucernis à quatuor partibus in modum Crucis accenſis benedicit, eoque ægrum multis prius Euangelijs & Orationibus recitatis inungit.

Sacramentum autem Confeſsionis rariſsimè apud nationes illas frequentatur, multique communicant ſine auriculari confeſsione.

Refert idem Leonardus Sidoniæ Epiſcopus, ſe Iacobitarum Patriarchę vnionem cum Eccleſia Catholica propoſuiſſe, eandemmet aliàs deſideranti, cumque ad præcipuos Catholicę fidei profeſsionis articulos ventum eſſet, vbi de Chalcedonenſis Concilij acceptatione mentio fieri cœpit, nonnihil ſubſiſtere viſus, inquit, Haudquaquam fas eſſe rem hanc vna in populum vice, idque continuo tractu euulgari, ſed paulatim ipſo-

que temporis progreſſu, datâ nimirum prius Apoſtolicæ ſedi obedientia, eidemque iuſtâ exhibitâ beneuolentiâ. Tandem ad Dioſcori condemnationem procurrimus, vbi ſummo cum feruore, abſit, abſit, inquit, excommunicatum eſſe Dioſcorum; Damnatus non eſt, imo vero ſanctitate fulget Dioſcorus, velut primarius Iacobiticę noſtræ nationis parens: hoc recipi nulla ratione poteſt. quippe ſi caſu Iacobitica natio reſciret nos in damnatum conſentire Dioſcorum, abſque morâ & noſtro priuaremur Patriarchatu, & ab vniuerſo populo ingenti cum feruore ſaxis obrueremur. Cumque lectione procedente in ſecundum tertiumque Conſtantinopolitanum Concilium incideremus, licet Iacobitæ adiungant in Triſagio, Qui crucifixus eſt pro nobis, dicantque in Chriſto Domino noſtro vnam eſſe naturam, vnam voluntatem, vnamque operationem reſultantem ex duobus, dixit tamen Vicarius ſe Iſiſagium & Crucifixionem ſoli Chriſto Domino noſtro applicare, non autem Sanctiſſimæ Trinitati, cæteriſque abſque contradictione applauſit, præſertim vero Sanctæ Apoſtolicæ ſedis primatum pro ſuperiori capite agnouit, ac ſupremam S. D. N. Papæ autoritatem in ſingulis ſuorum Eccleſijs, obedientiæ promiſsione admiſit.

Percunctabatur deinde, quamobrem Chalcedonenſe Concilium in Dioſcorum excommunicationem fulminaſſet, cum & eruditione & religioſæ ac ſanctæ vitæ præſtátia polleret. Cui ego; Fuiſſe à Chalcedonenſi Concilio excommunicatum, quia acta Eutychæ approbaret, & in ſuâmet hæreſi, alijſque innumeris in dicto concilio enumeratis contumaciter & ſuperbè perſiſteret.

Sed ipſe contra aiebat, Dioſcorum nunquam Eutychæ opinionem approbaſſe, cum ipſi Iacobitæ Dioſcoriani ſint, ac ſemper Eutychæ errores vnà cum auctore ſuo condemnarint, & etiam nunc condemnent, qui duas naturas in vnam confundebat, at ipſi contra hanc opinionem aſſerant duas in Chriſto naturas eſſe vnitas, vnamque factam naturam perſonatam de duabus naturis non perſonatis, ſine mixtione tamen aut confuſione, referebatq; corruptam in ipſorum libris Dioſcori hiſtoriam, quâ eum iniquè & immeritò in præfato Chalcedonêſi Concilio, damnationis & excommunicationis ſententiam perpeſſum nitebatur probare.

Aduerſus hunc ipſius diſcurſum, multis illi rationibus palã faciebam, Dioſcorum iuſto excommunicationis telo fuiſſe confoſſum, & reprobatum, hiſtoriamque de eo confictam omnino falſam eſſe: verum is pertinaciter reijciebat omnia, negabatque quæ de Dioſcoro obijciebantur. Frequentius igitur affirmabam, ſi Catholici dici, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ obedientiam præſtare decreuiſſent, ipſos obligari, perfectè in omnibus Chalcedonenſe concilium vnà cum Sancta Romana Eccleſia à diuine

Digitized by Google

diuino ſpiritu gubernata, ſequi, & amplecti. Quare Dioſcorum damnarent, adinuentioneſque ac inanem verborum ſuperfluitatem contra dicti Concilij determinationes, reijcerent, omiſſoque illo dicendi modo, nempe Vnam naturã perſonatam de duabus naturis non perſonatis, ſine mixtione & confuſione, ſed liberè vnam perſonam, & duas naturas, duas voluntates, & duas operationes in Chriſto, iuxta idem Concilium à ſancta Romana Eccleſia probatum confiterentur.

Tunc autem reſpondit Latinos nec Græcos potuiſſe excogitare & inuenire hoc temperamentum vocum & terminorum, in propoſitione iſta, quemadmodum doctè Iacobitæ inuenerunt, & quidem in ſignificatione tandem eſſe, cum ea quam Eccleſia Latina obtinet, & verbis ſolum differre affirmabat. hæc Leonardus Epiſcopus.

CAPVT XV.

Hæreſes & errores nationis Iacobitarum ex eorum Catechiſmo collecti.

BReuiter vero referam errores omnes, quos ex Catechiſmo Iacobitarum, qui Romæ in Bibliotheca Cardinalis S. Seuerinæ tam in Arabica, quam in Latina lingua conſcriptus habetur, colligere potui: tum vt errores illius Gentis clarius cognoſcantur, tum vt ſi quando ipſam ad Eccleſiæ gremium (vt in Domino ſperamus) redire contingat, facilius Catechiſmi errores emendentur, & ad fidei regulam componantur.

Inprimis fruſtra Iacobitæ in ſuo Catechiſmo probare conantur, Chriſtum Dominum noſtrum vnam habere naturam, & vnam voluntatem, ac vnam operationem, plurimas allegantes auctoritates, cum ex eiſdem autoritatibus oppoſitum potius colligatur.

Sanctum Leonem Summum Romanum Pontificem, quia duarum meminit naturarum, cum Arrio & Neſtorio, & alijs Hæreſiarchis malignè annumerant, vt hac via magno afficiantur erga Eccleſiam Catholicam odio, vtque à duarum naturarum mentione omnes abhorreant.

Seipſos Syros vocant, & falſo ſe iactant Cophtos, Abyſsinos, Armenos, & Nubianos ipſos ſequi in fide, cum ipſi cæteris ſint multo minores ac pauciores, & Rege deſtituti.

Profitentur Chriſtum ante & poſt adunationem eſſe vnam naturam vnitam & compoſitam ex Diuinitate & humanitate, & vnam perſonam compoſitam ex Diuinitate & humanitate. Et vnam voluntatem compoſitam ex Diuinitate & humanitate. Et vnam operationem productam

ex Diuinitate, & apparentem ex corpore.

Contradicunt ſibiipſis aſſerentes operationem voluntatis apparere ex Diuinitate perſonæ Verbi creatoris æterni, & operationem apparere ex humanitate vnita eidem Verbo: Non intelligentes communicationem idiomatum aſſerunt Græcos & Latinos errare dum vocant Christum modo Deum, modo hominem, deinde falsò præſupponunt eoſdem credere quaternitatem in Diuinis, duas credendo in Chriſto naturas.

Falsò etiã vocant eoſdem Arrianos, quia duas in Chriſto naturas, voluntates, & operationes credant.

Falsò prærerea aſſerunt Latinos credere in vnam Chriſti voluntatem, & eoſdem eſſe ſub trium Conciliorum anathemate, quia quartum Chalcedonenſe acceptarunt Concilium.

Exiſtimant ſe eſſe in communione Catholicæ & orthodoxæ Eccleſiæ, alios vero extra eandem exiſtere.

Sanctum Leonem Summum Romanum Pontificem bis cum hæreſiarchis annumerantes, falsò & malignè aſſerunt eum addidiſſe in Sanctiſſima Trinitate vnam naturam, vnam voluntatem, & vnam operationem, & in quaternitatem credidiſſe.

Falsò etiam & malignè aſſerunt Niceni Concilij Patres prohibuiſſe mentionem duarum naturarum in Chriſto, & duarum operationum, & duarum voluntatum.

Licet fateantur in Chriſto duas eſſe naturas perſonali vnione vnitas, dicunt tamen illam vnionem eſſe non ſecundum Græcorum communicationem, neque ſecundum congruentiam Neſtorianorum, ſed per compoſitionem vnionis apparentis in profeſſione Iacobitarum, duarum ſcilicet naturarum vnitarum, ſicut eſt vnio ignis cum ferro.

Nullam videntur facere differentiam inter vnionem, & compoſitionem, neque inter perſonam & naturam.

Aſſerunt in Chriſto vnam eſſe naturam, & vnam perſonam, & Verbum humanatum coæquale eſſe Deo Patri Diuinitate, & humanitate, & eſſe conſtrictum corpore, & inconſtrictum anima.

Falsò etiam præſupponunt Chriſtum diuidi in duas perſonas, ſi duæ in eo connumerentur naturæ, & voluntates, & operationes.

Errant dicentes tertium vniuerſale Concilium (Epheſinum ſcilicet) fuiſſe coactum contra Macedonium, cum fuerit contra Neſtorium.

Particulam Filioque non exprimunt in Symbolo.

Hæreticorum more ad confirmanda ſua dogmata aſpidum oua alijs fouenda ſupponentes, quæ Iacobitarum ſunt, S. Ioanni Chryſoſtomo attribuunt, vt ſua ipſorum ſcripta inſignibus titulis illuſtrata diuulgentur.

Aſſerunt Dei Verbum gigni ab æterna eſſentia.

Aſſerere

Aſſerere videntur Diuinam tantum in Chriſto eſſe naturam.

Damnant qui prædicant Chriſti indumentum, id eſt, humanitatem permanſiſſe creatam.

Vocant Dei Verbum Creatorem, compoſitum, & damnant qui Chriſto refert ſeruitutem, & qui poſt vnionem duas in Chriſto ponit naturas, & duas voluntates.

Aſſerunt omnes Chriſti operationes eſſe cæleſtes, & ſi quam operationem Chriſtus fecit humanam, illam feciſſe prouiſione quadam.

Aſſerunt Chriſtũ eſſe creantem & non creatum, & in multis ſibiipſis contradicunt indiſtinctè loquentes.

Plurima referunt apocrypha.

Sibiipſis contradicunt aſſerentes licuiſſe per humani oculi applicationem, Diuinam videre & perſpicere eſſentiam, prædicentibus Prophetis Chriſtum appariturum in figura humana: aſſerentes paulò inferiùs Diuinam eſſentiam in hoc mundo eſſe inuiſibilem.

Errant, & ſibi ipſis in eodem Catechiſmo contradicunt, aſſerentes formationem corporis Chriſti non in inſtanti, ſed quadraginta dierum ſpatio fuiſſe factam.

Beatiſsimæ Virginis Mariæ ſanctificationem à peccato in Chriſti conceptione factam eſſe aſſerunt.

Aſſerunt corpoream Chriſti figuram eſſe æternam, & de ea Deum dixiſſe: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.

Negant Angelum Gabrielem dixiſſe Beatiſsimæ Virgini ipſam parituram filium duas naturas & voluntates habentem, quod Arrium dixiſſe aſſerunt.

Aſſerunt Chriſtum ſepeliſſe Adami imaginem in ſepulchro, & illam reſurgere feciſſe diuinam & æternam: vnde aſſerere videntur, naturam humanam fuiſſe conuerſam in Diuinam.

Aſſerunt æternam imaginem & humanam figuram factas eſſe vnione vnam Imaginem, ſiue figuram, & æternam per humanam ſubſiſtere, & per eam factam eſſe Dominum, & Chriſtum, & Deum, & ſæculorum Iudicem.

Aſſerunt omnes juſtos manere in terra vſque in diem iudicij, ſecundum Chriſti aduentum è cælo expectantes.

Aſſerunt Angelos eſſe ex duabus ſubſtantijs ſcilicet ex igne & lumine.

Aſſerunt Spiritum Sanctum procedere à Patre, quoniam eſt prima cauſa, & capere à filio ſecundam cauſam, cum ſit ipſe tertia cauſa in proprietatibus & vna in eſſentia.

Aſſerunt non concedi perfectionem nomnis Dei niſi in his glorioſis nominibus, Trinis in perſonis, & Vnicis in ſubſtantia.

Aſſerunt

ſtianæ fidei magnificentiam diebus noſtris videremus, diuina miſeratio dignos effecit. Summa igitur cum alacritate annunciamus magnalia hæc in vniuerſa Chriſtianorum terra: vt ſicut nos pro gloria Dei & exaltatione Eccleſiæ gaudio inenarrabili repleti ſumus, ita & alios tantæ lætitiæ participes faciamus: vt omnes vno ore magnificemus & glorificemus Deum, & ſuæ maieſtati prout dignum eſt magnas quotidianaſq; gratias agamus pro tot tantiſq; beneficiis innumerabilibus hac ætate Eccleſiæ ſuæ Sanctæ collatis. Et quoniam qui opus Dei diligenter exercet, non modo meritum ac retributionem in cælis expectat, ſed etiam apud homines amplam gloriam laudemq; meretur; Venerabilem fratrem noſtrum Ioannem Iacobinorum Patriarcham huius ſanctæ vnionis cupidiſſimum, à nobis & tota Eccleſia merito laudandum & extollendum, ac communi Chriſtianorum fauore cum tota ſua gente dignum iudicamus. Is enim à nobis per noſtrum oratorem, ac literas excitatus, vt ad nos, & hanc ſanctam Synodum legationem mitteret, & ſe ac ſuam gentem in eadem cum Eccleſia Romana fide vniret dilectum filium Andream natione Aegyptium, Abbatem Monaſterij S. Antonij apud Aegyptum, in quo & habitaſſe, & mortuus eſſe Sanctus ipſe Antonius perhibetur, Religione & moribus non mediocriter inſtitutum, ad nos & ipſam Synodū deſtinauit. Cui deuotionis Zelo accenſus impoſuit atque commiſit, vt fidei doctrinam quam Sancta Romana Eccleſia tenet & prædicat, nomine ipſius Patriarchæ & ſuorum Iacobinorum reuerenter ſuſciperet, deferendam poſtea per eum ad ipſum Patriarcham, & Iacobinos, vt & ipſi eandem agnoſcerent ratamq; haberent, & in ſuis regionibus prædicarent. Nos igitur, quibus voce Domini commiſſum eſt paſcere oues Chriſti, ipſum Andream Abbatem per nonnullos huius ſacri Concilij inſignes viros ſuper articulis fidei, & Sacramentis Eccleſiæ, & quibuſcunque ad ſalutem ſpectantibus diligenter examinari fecimus, & tandem quantum viſum eſt neceſſaria fore, expoſita eidem Abbati Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fide Catholica, & per ipſum humiliter accepta, hanc quæ ſequitur neceſſariam & veram doctrinam hodie in hac ſolemni ſeſſione ſacro approbante Oecumenico Concilio Florentino in nomine Domini tradidimus. Inprimis igitur Sacroſancta Romana Eccleſia proponit deinde Concilium, & confitetur fidem Sanctiſſimæ Trinitatis, reprobans omnes hæreticos contra illam tenentes, & libros tam veteris quam noui teſtamenti enumerat, omnia fere vt in profeſſione fidei Catholicæ ab Orientalibus emittenda, de qua infrà: & ideo conſulto omittimus, maxime quia Iacobitarum errores potius circa Incarnationis quam Trinitatis myſterium verſantur.

deinde infra proſequitur Concilium.

Firmiſſimè credit, profitetur, & prædicat vnam ex Trinitate perſonam Deum verum, Dei filium ex Patre genitum, Patri conſubſtantialem, & coæternum in plenitudine temporis quam diuini Concilij inſcrutabilis altitudo diſpoſuit, propter ſalutem humani generis veram hominis integramque naturam ex immaculato vtero Mariæ Virginis aſſumpſiſſe, & ſibi in vnitatem perſonæ copulaſſe tanta vnitate, vt quicquid ibi Dei eſt non ſit ab homine ſeparatum, & quicquid eſt hominis non ſit à Deitate diuiſum. Atque vnus & idem indiuiſus vtraque natura in ſuis proprietatibus perma-

Digitized by Google

participes: niſi aliquando ab his erroribus reſipiſcant. Omnibus igitur qui Chriſtiano nomine gloriantur, præcipit omnino quocunque tempore, vel ante vel poſt baptiſmum, à Circumciſione ceſſandum quoniam ſiue quis in ea ſpem ponat, ſiue non, ſine interitu ſalutis æternæ obſeruari omnino non poteſt. Circa pueros verò propter periculum mortis, quod poteſt ſæpe contingere, cùm ipſis non poſsit alio remedio ſubueniri, niſi per Sacramentum Baptiſmi, per quod eripiuntur à Diaboli dominatu, & in Dei filios adoptantur, admonet non eſſe per quadraginta aut octuaginta dies, ſeu aliud tempus iuxta quorundam obſeruantiam, ſacrum baptiſma differendum: ſed quamprimum fieri poteſt, debet conferri: ita tamen quòd mortis imminente periculo, mox ſine vlla dilatione, baptizentur etiam per laicum, vel mulierem, in forma Eccleſiæ, ſi deſit ſacerdos: quemadmodum in Decreto Armenorum pleniùs continetur.

Firmiter credit, profitetur & prædicat, omnem creaturam Dei bonam; nihilque reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: quia iuxta verbum Domini, non quod intrat in os coinquinat hominem: illamq; Moſaicæ legis ciborum mundorum, & immundorum differentiam, ad cerimonialia aſſerit pertinere, quæ ſurgente Euangelio tranſierunt, & efficacia eſſe deſierunt. Illam etiam Apoſtolorum prohibitionem ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato dicit illi tempore congruiſſe, quo ex Iudæis atque gentilibus, qui antea diuerſis ceremoniis moribuſque viuebant, vna ſurgebat Eccleſia: vt cum Iudæis etiam Gentiles aliquid communiter obſeruarent, & in vnum Dei cultum fidémque conueniendi præberetur occaſio, & diſſenſionis materia tolleretur: cùm Iudæis, propter antiquam conſuetudinem, ſanguis & ſuffocatum abominabilia viderentur: & eſu immolatitii poterant arbitrari gentiles ad idololatriam redituros. Vbi autem eouſque propagata Chriſtiana Religio: vt nullus in ea Iudæus carnalis appareat, ſed omnes in Eccleſiam tranſeuntes, in eoſdem ritus Euangelii ceremoniáſque conueniant, credentes omnia munda mundis. illius Apoſtolicæ prohibitionis cauſa ceſſante, etiam ceſſauit effectus. Nullam itaque cibi naturam condemnandam eſſe denunciat, quam ſocietas admittit humana: nec inter animalia diſcernendum per quemcunque ſiue virum, ſiue mulierem, & quocunque genere mortis intereant quamuis pro ſalute corporis, pro virtutis exercitio pro regulari & Eccleſiaſtica diſciplina, poſſint & debeant multa non negata dimitti, quia iuxta Apoſtolum omnia licent ſed non omnia expediunt.

Firmiter credit, profitetur, & prædicat nullos extra Eccleſiam Catholicam exiſtentes non ſolùm Paganos, ſed nec Iudæos, aut hæreticos, atque ſchiſmaticos, æternæ vitæ fieri poſſe participes, ſed in ignem æternum ituros, qui paratus eſt Diabolo & angelis eius, niſi ante finem vitæ eidem fuerint aggregati. Tantúmque valere Eccleſiaſtici corporis vnitatem: vt ſolis in ea manentibus ad ſalutem Eccleſiaſtica Sacramenta proficiant, & ieiunia, eleemoſynæ, ac cætera pietatis officia, & exercitia militiæ

 Chriſtia-

nente Deus, & homo Dei filius, & hominis filius, æqualis Patri ſecundum diuinitatem, minor Patre ſecundum humanitatem, immortalis & æternus ex natura diuinitatis: paſſibilis & temporalis ex conditione aſſumptæ humanitatis.

Firmiter credit & profitetur & prædicat Dei filium in aſſumpta humanitate ex Virgine vere natum, vere paſſum vere mortuum & ſepultum. vere, ex mortuis reſurrexiſſe in cælum aſcendiſſe ſederéque ad dexteram Patris, & venturum in fine ſæculorum ad viuos mortuóſque iudicandos.

Anathematizat autem execratur, & damnat omnem hæreſim contraria ſapientē.

(Et dānatis hæreticis omnibus contrariū ſentētibus addit) Anathematizat etiā execratur. & dānat Eutychem archimandritam, qui cum intelligeret, iuxta Neſtorii blaſphemiam veritatem Incarnationis excludi. & propterea oportere quod ita Dei verbo vnita eſſet humanitas: & Deitatis & humanitatis vna eſſet eadémq; perſona: ac etiam capere non poſſet ſtante pluralitate naturarum vnitatem perſonæ. ſicut Deitatis & humanitatis in Chriſto poſuit vnam eſſe perſonam, ita vnam aſſeruit eſſe naturam: volens autem vnionem dualitatem fuiſſe naturarum. ſed in vnam naturam in aſſumptione tranſiſſe maxima blaſphemia & impietate concedens: aut humanitatē in Deitatem, aut Deitatem in humanitatem eſſe conuerſam.

Anathematizat, execratur & damnat Macharium Antiochenum, omnéſque ſimilia ſapientes. qui licet vere de naturarum dualitate, & perſonæ vnitate ſentiret: circa tamen Chriſti operationes enormiter oberrauit, dicens in Chriſto vtriuſq; naturæ vnam fuiſſe operationem vnámque voluntatē. Hos omnes cum hæreſibus ſuis anathematizat Sacroſancta Romana Eccleſia affirmans in Chriſto duas eſſe voluntates, duaſque operationes.

Firmiter credit, profitetur & docet neminem vnquam ex viro feminâque conceptū à Diaboli dominatu fuiſſe liberatum: niſi per fidem mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti Domini noſtri: qui ſine peccato cōceptus, natus, & mortuus humani generis hoſtem peccata noſtra delendo ſolus ſua morte proſtrauit, & regni cæleſtis introitū, quod primus homo peccato proprio cum omni ſucceſſione perdiderat, reſerauit, quē aliquādo venturū omnia veteris teſtamenti ſacra, ſacrificia, ſacramēta, ceremoniæ præſignarūt.

Firmiter credit, profitetur & docet legalia veteris teſtamenti, ſeu Moſaicæ legis quæ diuiduntur in ceremonias ſacra, ſacrificia, Sacramenta: quia ſignificandi alicuius futuri gratia fuerant inſtituta: licet diuino cultui illa ætate congruerent, ſignificato per illa Domino noſtro Ieſu Chriſto adueniente, ceſſaſſe, & noui teſtamenti ſacra cepiſſe. Quemcunq; etiam poſt paſſionem in legalibus ſpem ponentem. & illis velut ad ſalutem neceſſariis ſe ſubdentem quaſi Chriſti fides ſine illis ſaluare non poſſet, peccaſſe mortaliter. Non tamen negat à Chriſti paſſione vſque ad promulgatum Euangelium illa potuiſſe ſeruari: dum tamen minimè ad ſalutem neceſſaria crederentur. Sed poſt promulgatum Euangelium ſine interitu ſalutis æternæ aſſerit non poſſe ſeruari. Omnes ergo poſt illud tempus Circumciſionis & Sabbati, reliquorúmque legalium obſeruatores alienos à Chriſti fide denunciat, & ſalutis æternæ minimè poſſe eſſe

participes

Digitized by Google

participes: niſi aliquando ab his erroribus reſipiſcant. Omnibus igitur qui Chriſtiano nomine gloriantur, præcipit omnino quocunque tempore, vel ante vel poſt baptiſmum, à Circumciſione ceſſandum quoniam ſiue quis in ea ſpem ponat, ſiue non, ſine interitu ſalutis æternæ obſeruari omnino non poteſt. Circa pueros verò propter periculum mortis, quod poteſt ſæpe contingere, cùm ipſis non poſsit alio remedio ſubueniri, niſi per Sacramentum Baptiſmi, per quod eripiuntur à Diaboli dominatu, & in Dei filios adoptantur, admonet non eſſe per quadraginta aut octuaginta dies, ſeu aliud tempus iuxta quorundam obſeruantiam, ſacrum baptiſma differendum: ſed quamprimum fieri poteſt, debet conferri: ita tamen quòd mortis imminente periculo, mox ſine vlla dilatione, baptizentur etiam per laicum, vel mulierem, in forma Eccleſiæ, ſi deſit ſacerdos: quemadmodum in Decreto Armenorum pleniùs continetur.

Firmiter credit, profitetur & prædicat, omnem creaturam Dei bonam; nihilque reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: quia iuxta verbum Domini, non quod intrat in os coinquinat hominem: illamq́ue Moſaicæ legis ciborum mundorum, & immundorum differentiam, ad cerimonialia aſſerit pertinere, quæ ſurgente Euangelio tranſierunt, & efficacia eſſe deſierunt. Illam etiam Apoſtolorum prohibitionem ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato dicit illi tempore congruiſſe, quo ex Iudæis atque gentilibus, qui antea diuerſis ceremonijs moribuſque viuebant, vna ſurgebat Eccleſia: vt cum Iudæis etiam Gentiles aliquid communiter obſeruarent, & in vnum Dei cultum fidémque conueniendi præberetur occaſio, & diſſenſionis materia tolleretur: cùm Iudæis, propter antiquam conſuetudinem, ſanguis & ſuffocatum abominabilia viderentur: & eſu immolatitij poterant arbitrari gentiles ad idololatriam redituros. Vbi autem eouſque propagata Chriſtiana Religio: vt nullus in ea Iudæus carnalis appareat, ſed omnes in Eccleſiam tranſeuntes, in eoſdem ritus Euangelij ceremoniáſque conueniant, credentes omnia munda mundis, illius Apoſtolicæ prohibitionis cauſa ceſſante, etiam ceſſauit effectus. Nullam itaque cibi naturam condemnandam eſſe denunciat, quam ſocietas admittit humana: nec inter animalia diſcernendum per quemcunque ſiue virum, ſiue mulierem, & quocunque genere mortis intereant quamuis pro ſalute corporis, pro virtutis exercitio, pro regulari & Eccleſiaſtica diſciplina, poſsint & debeant multa non negata dimitti, quia iuxta Apoſtolum omnia licent ſed non omnia expediunt.

Firmiter credit, profitetur, & prædicat nullos extra Eccleſiam Catholicam exiſtentes non ſolùm Paganos, ſed nec Iudæos, aut hæreticos, atque ſchiſmaticos, æternæ vitæ fieri poſſe participes, ſed in ignem æternum ituros, qui paratus eſt Diabolo & angelis eius, niſi ante finem vitæ eidem fuerint aggregati. Tantúmque valere Eccleſiaſtici corporis vnitatem: vt ſolis in ea manentibus ad ſalutem Eccleſiaſtica Sacramenta proficiant, & ieiunia, eleemoſynæ, ac cætera pietatis officia, & exercitia militiæ

Chriſtianæ præmia æterna parturiant, neminemq́; quantaſcunque eleemoſynas fecerit, & ſi pro Chriſti nomine ſanguinem effuderit, poſſe ſaluari, niſi in Catholica Eccleſiæ gremio & vnitate permanſerit.

(Exprimit deinde Synodos Oecumenicas, nempe Nicenam, Conſtantinopolitanam, & primam Epheſinam, eaſque amplectitur & approbat, de Calchedonenſi verò & de alijs, quas Iacobitæ non admittunt, addit.) *Amplectitur, etiam, approbat, & ſuſcipit Sanctam Calchedonenſem Synodum, quartam in ordine vniuerſalium Synodorum, Sexcentorum & triginta Patrum, temporibus præfati Beatiſsimi Leonis prædeceſſoris noſtri, & Marciani Principis celebratam, in qua hæreſis Eutychiana cum ſuo authore Eutyche, & Dioſcoro defenſore damnata eſt: & diffinitum eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe verum Deum & verũ hominem & in vna eadémque perſona diuinam humanamque naturas integras, inuiolatas, incorruptas, inconfuſas diſtinctaſq́; manſiſſe, humanitate agẽte quæ hominis ſunt: & Deitate quæ Dei. Quos damnat, damnatos habet; quos approbat, approbatos.*

Amplectitur etiam, approbat, & ſuſcipit Sanctam quintam Synodum ſecundo apud Conſtantinopolim tempore Beatiſsimi Vigilij prædeceſſoris noſtri & Iuſtiniani Principis celebratam: in qua Sacri Calchedonenſis Concilij definitio de duabus naturis & vna perſona Chriſti renouata eſt, multique Origenis errores ſuorúmque ſequacium, præſertim de dæmonum aliorúmque damnatorum pœnitentia & liberatione, reprobati atque damnati ſunt.

Amplectitur etiam, approbat, & ſuſcipit ſanctam tertiam Conſtantinopolitanam Synodum, centum & quinquaginta Patrum, quæ ſexta eſt in ordine Vniuerſalium Synodorum, temporibus Beatiſsimi Agathonis prædeceſſoris noſtri, & Conſtantini quarti huius nominis Principis, congregatam, in qua Macharij Antiocheni Epiſcopi, & ſectatorum hæreſis condemnata eſt: & diffinitum eſt in Domino noſtro Ieſu Chriſto duas eſſe perfectas integráſque naturas, & duas operationes duas etiam voluntates, licèt eſſet vna eadémque perſona, cui vtriuſque naturæ competerent actiones, Deitate agente quæ Dei ſunt, & humanitate quæ hominis ſunt.

Amplectitur etiam, & veneratur & ſuſcipit omnes alias vniuerſales Synodos auctoritate Romani Pontificis legitime congregatas, ac celebratas & confirmatas, & præſertim hanc Sanctam Florentinam: in qua inter alia Græcorum atque Armenorum ſanctiſsima vnio conſummata eſt, & multa circa vtramque vnionem ſaluberrimæ diffinitiones editæ ſunt: prout in decretis deſuper promulgatis plene continetur, quorum tenor in hunc modum ſequitur.

Poſitis deinde alijs decretis Sacroſanctę Synodi circa Vnionem tam Grçcorum quàm Armenorum, in quibus fidei noſtrę fundamenta ſtabiliuntur ac declarantur; in fine Bullæ ſiue Decreti Vnionis cum Grçcanica natione, addit. *His omnibus explicatis præfatus Andreas Abbas, nomine dicti Patriarchæ ac proprio & omnium Iacobinorum, hoc ſaluberrimum Synodale decretum cum omnibus ſuis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis & ſtatutis,*

ſtatutis, omnémque doctrinam in ipſo deſcriptam: nec non quicquid tenet & docet ſancta ſedes Apoſtolica & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & reuerentia ſuſcipit & acceptat. illos quoque Doctores & ſanctos Patres quos Eccleſia Romana approbat, ipſe reuerenter ſuſcipit, quaſcunque verò perſonas & quicquid ipſa Romana Eccleſia reprobat & damnat, ipſe pro damnatis & reprobatis habet, profitens tanquam vera obedientiæ filius, nomine quo ſupra, ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & iuſsionibus fideliter & ſemper obtemperare. Lecto ſolemniter in præſenti Synodo hoc decreto Latino ſermone; mox in Arabico præfatus Andreas Abbas ipſum Iacobinorum Decretum publice ibidem prælegit, atque infraſcripta verba in ſcriptis Arabicè ſubiunxit, quæ in continenti Latinè recitata ſunt: Beatiſsime Pater Domine Eugeni Sanctæ Romanæ Eccleſiæque vniuerſalis ſumme Pontifex, veréque Christi Vicarie, ac Beati Petri ſucceſſor, & ſanctiſsima Vniuerſalis Florentinenſis Synode, totum hoc Sanctum decretum cum inſertis & ſanctis decretis Vnionis Græcorum & Armenorum, quod nunc in veſtra præſentia publicè lectum eſt, Ego Andreas humilis Abbas S. Antonij, orator Reuerendi Patris Domini Ioannis Patriarchæ Iacobinorum, habens ipſius decreti per plures dies plenam notitiam & inſtructionem, cognoſco confiteórque omnia in ipſo decreto contenta, diuinæ ac Catholicæ veritati conſona exiſtere. Nomine igitur præfati Domini Patriarchæ omniúmque Iacobinorum ac meo quemadmodum veſtra ſanctitas atteſtatur, præfatum ſaluberrimum Synodale decretum, cum dictis inſertis decretis omnibuſque ſuis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis & ſtatutis: omnémque doctrinam in ipſo deſcriptam nec non quicquia tenet & docet ſancta ſedes Apoſtolia, & Romana Eccleſia cum omni deuotione & reuerentia ſuſcipio & accepto. Illos quoque Doctores, & ſanctos Patres, quos Eccleſia Romana approbat, reuerenter ſuſcipio; quaſcunque verò perſonas & quicquid ipſa Romana Eccleſia reprobat & damnat, pro reprobatis & damnatis habeo pollicens nomine quo ſupra ipſum Patriarcham Iacobinóſque & me ipſum tanquam veræ obedientiæ filios, veſtris & ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & iuſsionibus fideliter & ſemper obtemperaturos. Datum Florentiæ in publica ſeſsione Synodali, ſolemniter in Eccleſia domus Sanctæ Mariæ nouellæ, apud quam nunc reſidemus, celebrata, anno incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo primo, pridie nonas Febiuarij, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

 CAPVT

CAPVT XVII.

De natione Armena eorumque erroribus.

DE Armenis & eorũ erroribus ſcripſerunt inter alios Vincentius Beluacenſis in ſpeculo hiſtoriali lib.30.c.98 & ex eo ad verbum S. Antoninus 3.p tit.19.c.8.§. 10. & de nouitatibus apud eos, idem Anton.tit. 21.cap.5.in princ. Guido Carmelita, Rodulphus Armacanus, & nouiſsimè Prateolus lib.de ſect. hæret. verbo *Armeni.*

Hęreſes & errores præcipui nationis Armeniæ iijdem ferè ſunt cum erroribus Iacobitarũ & Græcorũ: Dicunt enim in Chriſto Domino noſtro vnam naturam eſſe, vnam voluntatem, vnamque operationẽ. Dioſcorum colunt. Tria ſolum habent Concilia vniuerſalia. Adiungunt Triſagio, Qui crucifixus eſt pro nobis.

Cum Græcis Spiritum Sanctum, nõ à filio, ſed à ſolo Patre, procedere: Sacramentum Euchariſtię non in Azymo, ſed ſolùm in fermentato cõfici; nullam animam antè diem vniuerſalis Iudicij fore beatã: nullũ denique eſſe Purgatorium, in quo animæ ex hac luce migrantes purgentur, affirmant; ac proinde neque orandum eſſe pro defunctis.

Præter hos etiam errores, alijs quamplurimis ſcatent, de quibus latiſsimè Guido Carmelita in libro quem de hęreſibus edidit. Primò aſſerunt, Adamum & Euam nunquam carnali copula coniungendos ſi in eo ſtatu quo illos Deus condiderat, permãſiſſent, humanam ſpeciem aliter propagandam aſſerentes.

2. Ab omnibus etiam Sacramentis virtutẽ conferendi gratiam tollunt.

3. Rebaptizant eos qui iam ſemel Baptiſma ſuſceperunt in Eccleſia Romana, in ea dicentes non eſſe verũ baptiſma, propterea quòd apud Latinos non eſſe veram & Catholicã Eccleſiam affirment, ſed ſolùm penes ipſos.

4. Dicebant etiam Baptiſmum alicui conferri non poſſe, niſi eidem cõferatur & Euchariſtiæ Sacramentum.

5. Chriſma quoque adeo neceſſarium ad verũ Baptiſma perficiendũ, vt niſi baptizandus ipſo Chriſmate vngatur, non baptizatum cenſerent.

6. Aſſerebant rurſus pueros non indigere Baptiſmo ad deletionem peccati originalis, vtpote qui pueros negarent ante Baptiſmum vllum peccatum originale habere.

7 Item Beatos eſſentiam Dei non videre, ſed claritatem quandam illius eſſentiæ, in qua viſione aſſerunt ſupremam conſtare beatitudinem.

8. Fatentur, Deũ eſſe mendacẽ, propterea quòd cũ Deus dixiſſet, Cain futurum

Digitized by Google

uturũ vt à nullo homine occideretur, ſeipſum tamen occiderit qua ex re conuincunt Deum protuliſſe falſum,cùm Cain fuerit ab homine occiſus.

9. Item negant illi,verum Chriſti corpus realiter in Sacraméto Euchariſtiæ ſub panis,& ſanguinem ſub vini ſpeciebus,contineri.

10. Rurſus ſic vinum in calice apponunt , vt nullam penitus miſceant aquam,eam aſſerentes minimè miſcendam eſſe.

11. Aſſerunt etiam hunc ſacratiſsimum cibum , nec prodeſſe quicquam, nec etiam obeſſe.

12. Item inferni pœnam non eſſe perpetuam,dicentes Chriſtum, cùm ad Inferos deſcendit,omnes animas inde eduxiſſe.

13. Negant in nuptiis contrahendis aliquod eſse Sacramentum, aſſeuerantes illam maris & feminę indiſſolubilem coniunctionem non eſſe Sacramentum,neque per illam aliquam gratiam conferri coniunctis.

14. Et quáuis dicát originale peccatũ nullũ eſse,fatétur tamé Baptiſma eſſe neceſſariũ ad vitam æternam conſequendam.Paruulos verò,qui abſq; Baptiſmo decedunt,negant vitá beatá poſsidere,ſed eos dicunt in paradiſum terreſtré migrare,ſi filij ſint fideliũ;ſi verò infidelium filij extiterint, illos dicunt deſcendere in Infernum cum ſuis parentibus.

15. Docent rurſus,omnes homines ante paſsioné Chriſti fuiſse dánatos ob primorũ parentum peccatum atque tranſgreſsioné.Dicunt enim. eorundé priorum parentũ peccatum adeò fuiſſe exitiale & noxiũ,vt toti poſteritati vſque ad Chriſti paſsioné nocuerit, eamq; poſteritaté ad infernũ abduxerit:non quidé propter originale vitium,quod à primis parentibus contraxerunt naſcentes(quia vti iam diximus,nullum eſse aſtruunt) ſed ob proprium primorum parentum peccatum omnes damnatos eſſe affirmant,etiamſi ipſi in ſe nullum habuerint peccatum.

16. Dicunt item,nullũ fuiſſe futurum peccatũ,ſi Dęmones non fuiſſent, qui homines ad tentationem impellerent : ex quo inferebant, peccatũ eſſe ſimpliciter à Dæmone,& nullo pacto à libero arbitrio.

17. Dicũt etiam eſſe aliqua peccata ita prorſus irremiſsibilia,vt à nullo ſacerdote remitti poſsint,cõtra illud quod Chriſtus dixit Petro Matt.16. *Quodcunq; ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cælis,& quodcunq; ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in cælis* Vbi qui totum dicit ,nihil excludit.

18. Docent quoque Chriſtum ſurrexiſse à mortuis die Sabbati,poſt paraſceuen,hora ſexta, cùm tamen eũ ſurrexiſſe tertia die omnes ſcripturæ teſtentur,iuxta quod ipſe ſaluator promiſerat Luc.18.& Matth 12.

19. Item omnes homines in ſexu virili reſurrecturos, nullumque poſt reſurrectionem futurum eſſe femineum ſexum.

20. Negant denique vllum Sacramentum gratiá conferre poſſe ſuſcipienti, quantumlibet ad illius ſuſceptionem animam ſuam præparet.

CAPVT

CAPVT XVIII.

De quibuſdam Armenorum ritibus.

Recenſitis his & ſimilibus Armenorum erroribus, addit Niceph. li. 18. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 53. Dicunt (ait) habere conſtitutiones multifarias diuinorum miniſteriorum, præter Eccleſiæ traditionem & conſuetudinem. Atque vt Monophyſitas ſe eſſe ſatis oſtendant, digito vno à læua dexteram verſus, ſe ipſos cruce conſignant.

Et Crucem Sanctã, magno Paraſceues die, ſub terra abſcondunt, vſque ad magnum Dominicum diem. Tum verò cum lumine per plateas & angulos circumeuntes hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt.

Tempore autem procedente alios ritus & cæremonias, quæ pietate ſalua vel obſeruari vel omitti poſſunt, complexi ſunt, peculiaria ieiunia inſtituentes, & ſabbatis atque diebus Dominicis magnæ ſanctæ Quadrageſimæ, lac, caſeum, & oua comedentes, & per panem azymum ſacrificiũ peragentes, atque id quod Alzibini dicitur ieiunium, paulo ante eũ diem, quo carnium eſus interdicitur, ſeruantes. Hactenus Nicephorus. Hę autẽ conſtitutiones, de quibus Niceph. paulo antè, ſunt de quibuſdã Armenorũ ritibus qui maiori ex parte à conſuetudine omniũ Eccleſiarũ & à pietate alieniſsimi vidẽtur, de quibus, alijſq; Armenorũ cõſuetudinibus, S. Antonin. vt ſuprà, ſic ait: Armeni ſiquidẽ in Sabbato Paſchæ comedũt oua & caſeũ in veſpere, dicũt enim quod Chriſtus reſurrexit in veſpere ſabbati.

Item poſt Paſcha comedunt carnes per omnes ſextas ferias, quæ ſunt ſeptem vſque ad Pentecoſten.

Diem natalis Domini neſciunt, nullaque feſta, vel Vigilias cuſtodiunt, nec quatuor tempora nouerunt.

Per totam quadrageſimam non celebrant, niſi die Sabbati vel Dominicæ, quia dicunt hominem ieiuniũ frangere quoties celebrat. Propter hanc etiam cauſam in ſextis ferijs non celebrant, ne ieiunium frangant.

Diebus autem, quibus carnes comedunt, celebrant, quia tunc non ieiunant. Multa verò Ieiunia faciunt.

In ſeptimana ante Septuageſimam, quia dicitur ieiunium S. Sergij, à ſecunda feria vſque ab Sabbatum ieiunare incipiunt.

Et in Sabbatho, & in Dominica carnes comedunt:

Idem in hebdomada ſequenti faciunt.

In quarta & ſexta ferijs oleum & piſces non comedunt, nec vinum bibunt, nec etiam per totam Quadrageſimam.

Pluſque

Pluſque peccare qui in quadrageſima comedit piſces, vel oleum, aut vinum bibit, quàm illum qui ad lupanar vadit.

Porrò in ſeptimana ante quadrageſimam ita ſtrictè ieiunant, quòd in ſecunda feria penitus abſtinent. In die Martis aliquid, ſine tamen oleo, & vino manducant. Et in die Mercurij omnino nihil, & in Sabbatho comedunt carnes. Et hoc quidem ieiunium faciunt maiores.

Infantes autem duorum menſium Sacraměto communicant, & quoslibet indifferenter.

Tantum odium inter Georgianos & Armenos exiſtit, quod Georgianus dicit: *Si quis veſtrum habeat ſpinam in pede fixam tranſiens ante Armenorum Eccleſiam debet ſpinam ſuſtinere; nec ſe ad pedem ſuum euellendi cauſa inclinare, ne per hoc videatur, ante Armenorum Eccleſiam, ab omnibus Chriſtianis vili pendendam ſe inclinare.*

Omnes hi alijque plures Armenorum nationi aſcribuntur errores, nō quòd omnes Armeni illis inhæreant, ſed quia eorum aliqui aliquibus ex his, alij verò alijs teneantur hæreſibus.

Armenorum errores aperuerunt, atque confutârunt præcipui Patres Chalcedonenſis Synodi, Græci item atque Latini, qui de Chriſti Domini incarnatione ſcripſerunt, quod & ſtrenuè fecerunt etiam Scholaſtici Theologi, quin & Ricardus Randulphus hoc præſtitit, vndeviginti libris quos aduerſus Armenorum errores conſcripſit, ſed cautè legendus eſt: interdum enim dum alios corrigit, ipſe in errores lapſus eſt, quos Thomas Vualdenſis & alij confutarunt. Et ex Antiquioribus contra Armenorum errores ſcripſerunt Proclus Patriarcha Conſtantinopolitanus in epiſtola ad Armenos, S. Nicon in tractatu de peſsima Armenorum Religione, S. Thom. in opuſc de Armenorum erroribus, & præcipuè Concilium Florentinum in Bulla Vnionis Armenorum.

CAPVT XIX.

Pro iuuandis Armenis.

ARmeni Aſiam incolunt in ea parte, quæ eſt inter Taurum, & Caucaſum montes conſtituta, quorum patria Armenia dicitur à Cappadocia vſque ad Caſpium mare protenſa; cùm autem illi Catholicam fidem fuerint edocti, tempore Conſtantini Imperatoris, ſedem Romanam & Apoſtolicam venerati ſunt, vt ex eorum libris, maximè ex Actis B. Gregorij, magni Præſulis Armeniæ viríque ſanctiſſimi conſtat. Referunt enim Armeni inter Imperatorem Conſtantinum, & Tiridatem Regem Arme-

Digitized by Google

norum, Sanctumque Gregorium (quem Illuminatorem vocant, quia per illum ad fidem & baptiſmum fuerunt adducti) & B. Silueſtrum Papam vnionem olim fuiſſe initam; ac deinde inter orientales nationes nulla eſt, quæ ita firmiter Petri ſedi adhæſerit vt Armeni. quam verò ob cauſam ab Eccleſia defecerint conijcere licet ex hiſtoricorũ ſcriptis, nimirũ propter Decreta Concilij Chalcedonenſis ſub Leone primo & Martiano Imperatore celebrati, quòd videlicet in eo ipſo Concilio Eutyches Abbas Conſtantinopolitanus, & Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus, quorũ opinionem Armeni ſequebantur, damnati fuiſſent. Nam quòd tẽpore Philaſtrij Brixienſis Epiſcopi, & B. Auguſtini nondum ab Eccleſia ſeiuncti eſſent, ex eo conſtat, quòd neuter eorum Armenorum hæreſis mentionẽ faciat. Armeni itaque his hæreticis fauẽtes decreta Concilij Chalcedonenſis admittere contempſerunt.

At poſtea in Concilio Florentino, tempore Eugenij iiij. celebrata eſt Armeniorum vnio cum Eccleſia Catholica, quamuis nunc apud Armenos ipſos, ſicut nec apud Græcos, vnionis in illo celeberrimo Concilio, præſente Imperatore Palæologo factæ, nullum ferè exiſtat veſtigium: & quãuis hodie aliqua illorum pars à Romana diſſentiat Eccleſia, maior tamen eorum numerus, ac præcipuè Patriarchæ & Epiſcopi, paratiſsimi ſunt ad redintegrandam, & confirmandam eandẽ vnionem, præſtandamque obedientiam Apoſtolicæ ſedi. Quemadmodum nuper à Religioſis noſtri Ordinis, iuſſu Clementis VIII. Sanctæ memoriæ Papę, in Perſarum Regis ditionem, ſalutis animarum cauſâ penetrantibus, relatione fide digna accepimus.

Natio Armena, quæ copioſiſsima eſt, teſte Leonardo Epiſcopo Sidonienſi, (qui à Gregor. xiij. miſſus, omnes ferè Orientis Prouincias perluſtrauit) duobus Patriarchis principalibus ſubiecta, quorum vnus eſt Armeniæ maioris, reſidens in Monaſterio & Eccleſia Ecmeazin, propè ciuitatem Eruan in Perſia. Alius autem Armeniæ minoris, reſidens in ciuitate Sis in Cilicia, hodie dicta Caramania. Alij inſuper Patriarchæ inter eandẽ nationem fauore Turcarum creati reperiuntur, ſuntque exactores tributorum, quæ familiæ Armeniæ Turcis reddere tenentur. Alij etiam ſunt coadiutores electi eorundem Patriarcharum cum conſenſu Epiſcoporũ & populi. Alij inſuper ſunt Primates, aut potiùs Patriarchæ eiuſdem nationis, in vltimis partibus Perſię, & in Conſtantinopoli, qui quanquam vi iuris ſubditi ſint huic Patriarchæ Armeniæ maioris, quandoque tamen eum non recognoſcunt.

Familiæ, quę huic Patriarchatui maioris Armeniæ ſubſunt, excedunt numerum centum & quinquaginta millium; pręter monaſteria quam plurima, Epiſcopos, Sacerdotes, Religioſos & Diaconos permultos.

Digitized by Google

Huius Patriarchatus Magiſtri & cõcionatores Armenica lingua, Mortabiti dicuntur, quibus natio ipſa non minorem obedientiam quàm ipſiſmet Patriarchis pręſtat.

In prouincia Neuuam, in ipſa quoque Perſia, in duabus ciuitatibus degunt Armeni Catholici, qui Archiepiſcopo Dominicani ordinis alijsq; fratribus eiuſdem familiæ, ſubduntur, qui Latino ritu ac ſub obedientia Romanę ſedis viuunt.

Patriarcha verò Armeniæ minoris habet ſub ditione ſua viginti quatuor Prælatos Epiſcopos, & Archiepiſcopos, & ad duodecim Epiſcopos ſuperiores vicinioresq; Eccleſię Patriarchali, ſpectat electio Patriarchæ, quandoque tamen à populo Armeno, fauore & iuſſu officialium Turcarum, Patriarchę creantur; poſtmodumque ab Epiſcopis & Archiepiſcopis conſenſum obtinent, pręcipuique populi fauore Coadiutor cum futura ſucceſsione, ei deputatur, qui è Magiſtro & prędicatore poſt mortem pręfati ſui prædeceſſoris, à populo in Patriarcham recipitur & confirm..tur.

Familię huic Patriarchatui ſubditæ numero circiter viginti millium recenſentur, aguntque in ciuitatibus, villis & caſtellis Syriæ & Ciliciæ, ſuntque viginti Monaſteria centum Religioſorum, Sacerdotes trecenti, Diaconi & Clerici quam plurimi, qui eleemoſynis propriaque induſtria viuunt. Hęc ex prędicto viro pijſſimo Leonardo Sidonienſi Epiſcopo: qui veritati conſentanea pro eius temporis ac rerum ſtatu referebat. Verum Rex Perſarum hac tempeſtate armorum vi, & potentia tam maiorē quàm minorem Armeniam à Turcarum tyrannide vindicauit, ac ſuo ſubegit imperio. Pro iuuandis Armenis legendus eſt Guido Carmelita; extat quoque Romę profeſſio fidei Armena lingua edita: cętera quę diximus infrà pro iuuandis Schiſmaticis Orientalibus, conſideranda ſunt in Armenorum ad fidem reductione: nunc verò ſufficiat pauca ex vnione ab Armenis cum Eccleſia Catholica in Concilio Florentino facta referre.

CAPVT XX.

De vnione Armenorum, Decretum à Sancta Synodo Florentina ſub Eugenio iiij. Pont. Max. éditum.

EVgenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriā. Exultate Deo adiutori noſtro: Iubilate Deo Iacob omnes vbique, qui nomine cenſemini Chriſtiano. Ecce enim iterum Dominus recordatus

miſericordiæ ſuę alium diſsidię lapidem nongentis & amplius inueteratũ annis de Eccleſia ſua auferre dignatus eſt: Et qui facit concordiã in ſublimibus,& in terra pax eſt hominibus bonę voluntatis, optatiſsimam Armenorum vnionem ſua ineffabili miſeratione conceſsit. Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Intuens namque pijſsimus Dominus Eccleſiam ſuam, modò ab his qui foris ſunt, modo ab his qui intra, non paruis agitari turbinibus; vt inter ipſas reſpirare anguſtias, & ad reſiſtendum fortior aſſurgere valeat, multis eam quotidie modis conſolari & roborare dignatur. Nam & pridem magnam illam Græcorum vnionem multas longe lateque continentium nationes & linguas: hodie verò hanc ipſam Armenici populi, qui per Septemtrionem,& Orientem in magna copia diffuſus eſt, in eodem fidei & charitatis vinculo cum ſede Apoſtolica ſtabiliuit. Hæc profectò tam magna & mira ſunt diuinæ pietatis beneficia: vt non ſolùm pro vtroque, ſed ne quidem pro altero, ſatis dignas ſuæ Maieſtati referre gratias poſsit intellectus humanus. Quis non vehementer admiretur vno eodemque tam breui tempore, duo ſic præclara, & tot ſæculis deſiderata opera in hoc Sacro Concilio fuiſſe tam fæliciter conſummata? Vere à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Quæ enim hominum prudentia vel induſtria, niſi gratia Dei & cępiſſet & perfeciſſet, has tales ac tantas res explere potuiſſet. Laudemus iugiter & toto corde benedicamus Dominum, qui facit mirabilia magna ſolus, ipſique pſallamus ſpiritu, pſallamus & mente, oreque & opere, quantum ſinit humana fragilitas, pro tantis muneribus gratias agamus, orantes & obſecrantes, vt quemadmodum ipſi Gręci, atque Armeni vnum cum Eccleſia Romana effecti ſunt, ita fiant & cæteræ nationes, præſertim Chriſti charactere inſignitæ,& totus denique populus Chriſtianus, omnibus odijs, belliſque extinctis, mutua inuicem pace ac fraterna charitate quieſcat & gaudeat. Ipſos autem Armenos magnis laudem præmijs dignos eſſe meritò cenſemus. Vt primùm enim à nobis ad Synodum accerſiti ſunt, tanquàm Eccleſiaſticæ auidi vnitatis, ſpectabiles, deuotos, & doctos oratores ſuos, cum ſufficienti mandato de ſuſcipiendo videlicet, quicquid Spiritus Sanctus hanc Sanctam Synodum illuſtrauerit, ex remotiſsimis Regionibus per multos labores mariſque pericula, ad nos & hoc Sacrum Concilium deſtinarunt. Nos verò tota mente, vt noſtrum paſtorale decebat officium, cupientes tam Sanctum perficere opus, ſæpè cum ipſis Oratoribus de Sancta vnione cõtulimus. Et ne vel parua huic Sanctę rei dilatio fieret, deputauimus de omni ſtatu huius Sacri Cõcilij viros Iuris Diuini & humani doctiſsimos, qui cum omni cura, ſtudioque & diligentia rem iſtam cum ipſis pertractarent.

ſtarent oratoribus, ab eis accuratè inquirentes eorum fidem, tam circa diuinæ vnitatem eſſentię & diuinarum perſonarum Trinitatem, quàm Domini noſtri Ieſu Chriſti humanitatem, & ſeptem Eccleſiæ Sacramenta, & alia ad fidem orthodoxam & ritus vniuerſalis Eccleſię pertinentia. Multis itaque adhibitis diſputationibus, collationibus, & tractationibus. Poſtquam non mediocrem teſtimoniorum inſpectionem, quę ex Sanctis Eccleſiæ Patribus & Doctoribus deducta ſunt, & earum de quibus agebatur rerum diſcuſsionem: tandem expedire iudicauimus, ne vlla in futurum de fidei veritate apud ipſos Armenos hęſitatio eſſe valeat, atque idem per omnia ſapiant cum ſede Apoſtolica, vnioque ipſa ſtabilis ac perpetua ſine vllo ſcrupulo perſeueret, vt ſub quodam Breui cõpendio orthodoxę fidei veritatem, quã ſuper prēmiſsis Romana profitetur Eccleſia, per hoc decretum ſacro hoc approbante Florentinenſi Concilio, ipſis oratoribus ad hoc etiam conſentientibus traderemus.

Deinde Sancta Synodus exponens Armenis fidei noſtræ arcana, tradit ſymbolum Conſtantinopolitanum, aſſeritq́, in Chriſto duas naturas & vnam perſonam, & quòd Ieſus Chriſtus conſubſtantialis Patri ſit ſecundum Diuinitatem, & nobis ſecundum humanitatem, & in eo ſint duæ voluntates & duæ operationes. Deinde explicat ſeptem Sacramentorum formam, materiam, & effectum eorum, ac nouiſsimè refert & amplectitur Sancti Athanaſij Symbolum, quæ à nobis conſultò omittuntur, quia nimis longa; & ferè omnia (exceptis his quæ ad Sacramenta pertinent) repetuntur in profeſſione fidei infra à nobis in fine huius tractatus adducenda. Demum lecta Bulla vnionis Græcorum cum Latina Eccleſia, proſequitur Concilium dicens.

His omnibus explicatis prędicti Armenorum oratores nomine ſuo, ac ſui Patriarchę, & omnium Armenorum hoc ſaluberrimum Synodale decretum in omnibus ſuis capitulis, declarationibus diffinitionibus, traditionibus, pręceptis, & ſtatutis, omnemq́ue doctrinam in ipſo deſcriptam, nec non quicquid tenet & docet Sancta Romana ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & obedientia acceptant, ſuſcipiunt & amplectuntur. Illos quoque doctores & ſanctos Patres quos Eccleſia Romana approbat, ipſi reuerēnter ſuſcipiunt: quaſcunque verò perſonas, & quicquid Romana ipſa Eccleſia reprobat & damnat, ipſi pro reprobatis & damnatis habent. Profitentes tanquam veri obedientię filij, nomine quo ſupra, ipſius ſedis Apoſtolicę ordinationibus & iuſsionibus fideliter obtẽperare. Lecto autem ſolemniter in noſtra & huius Sãctę Synodi pręſentia memorato decreto, mox dilectus filius Narſes Armenus, nomine ipſorum Oratorum, in idiomate Armenico publicè hęc quę ſequuntur legit, quę incontinenti dilectus filius Baſilius, ordinis fratrum minorum, noſter & ipſorum Armenorum communis interpres, publicè ſermone Latino in hunc modum ex ſcripto legit. Beatiſsime Pater, &

Sanctiſsima Synode, totum hoc Sanctum decretum, quod nunc Latinè coram veſtra publicè lectum eſt præſentia, fuit nobiſ pridie de verbo ad verbum in noſtro idiomate clarè expoſitum & interpretatum, quod quidem nobis optimè placuit & placet.

Ad maiorem autem noſtræ mentis expreſſionem, eius effectum ſummatim repetimus. In ipſo continetur.

Primò, qualiter populo noſtro Armenorum traditis Sãctum Symbolum Conſtantinopolitanum, cum illa additione Filioque, vt in Eccleſijs noſtris, diebus ſaltem Dominicis maioribuſque feſtiuitatibus, intra Miſſarum ſolemnia, decantari ſeu legi debeat.

Secundò diffinitionem quarti vniuerſalis Concilij Chalcedonenſis de duabus naturis in vna Chriſti perſona.

Tertiò diffinitionem de duabus Chriſti voluntatibus & operationibus, in ſexto vniuerſali Concilio promulgatam.

Quartò declaratis, quòd ipſa Chalcedonenſis Synodus, & Beatiſsimus Leo Papa, rectè de duabus in vna perſona Chriſti naturis veritatem diffinierunt, contra impia Neſtorij & Eutychis dogmata, iubetiſque vt ipſum Beatiſſimum Leonem tanquam Sanctum, & fidei columnam veneremur. Atque non ſolùm has tres Synodos Nicenam, Conſtantinopolitanam, & Epheſinam primam, ſed & omnes alias vniuerſales auctoritate Romani Pontificis legitime celebratas, reuerenter ſuſcipiamus.

Quintò breuem formulam Sacramentorum ſeptem Eccleſiæ, videlicet Baptiſmi, Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Vnctionis, Ordinis, & Matrimonij; declarando quæ ſit cuiuſque Sacramenti materia, forma, & Miniſter, quódque in ſacrificio altaris, dum calix offertur, vino paulùlum aquæ admiſceri debet.

Sextò quandam compendioſam Beatiſsimi Athanaſij fidei regulam, quæ incipit, *Quicunque vult ſaluus*, &c.

Septimò Decretum vnionis concluſæ cum Græcis in hoc Sacro Concilio pridem promulgatum, continens, qualiter Spiritus ſanctus ex Patre & Filio æternaliter procedit, & quòd illa additio, Filioque licitè ac rationabiliter ipſi Symbolo Conſtantinopolitano fuit appoſita. Quódque in pane triticeo, azymo vel fermentato corpus Domini conficitur. Quid etiam credendum ſit de pœnis Purgatorij & Inferni, ac vita Beata, & de ſuffragijs quæ pro defunctis fiunt. Item de plenitudine poteſtatis ſedi Apoſtolicæ tradita à Chriſto, Beato Petro & ſuis ſucceſſoribus, atque de ordine Patriarchalium ſedium.

Octauò decernitis, vt de cætero Armeni has feſtiuitates infraſcriptis diebus more vniuerſalis Eccleſiæ celebrare debeant, videlicet Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis, viceſima quinta Martij, Natiuitatis B. Ioãnis

nis Baptiſtæ, viceſima quarta Iunij; Natiuitatis ſaluatoris noſtri, ſecundum carnem, vigeſima quinta Decembris; Circuncifionis eiuſdē, prima Ianuarij; Epiphaniæ, ſexta eiuſdem Ianuarij; Præſentationis Domini in templo, ſeu Purificationis Beatę Marię, ſecunda Februarij. Nos igitur oratores, nomine noſtro noſtrique Reuerendi Patriarchæ, & omnium Armenorum, ſicut & veſtra Sanctitas in ipſo Decreto atteſtatur, hoc ſaluberrimum Synodale Decretum, cum omnibus ſuis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & ſtatutis, omnemq; doctrinam in ipſo deſcriptam, nec non quicquid tenet & docet Sancta ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & obediētia, acceptamus, ſuſcipimus, & amplectimur. Illoſque Doctores & Sanctos Patres quos Eccleſia Romana approbat, reuerenter ſuſcipimus. Quaſcūque verò perſonas, & quicquid ipſa Romana Eccleſia reprobat & damnat, nos pro damnatis & reprobatis habemus. Profitentes tanquam veri obedientiæ filij, nomine quo ſuprà, ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & iuſsionibus fideliter obtemperare. Datum Florētiæ in publica ſeſsione Synodali ſolemniter in Eccleſia maiori celebrata, anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo quadringenteſimo, decimo Kal. Decembris, Pontificatus noſtri anno IX.

De Armenis, qui poſt reductionem Græcorum etiam ipſi inſtructionē fidei, ſecundum Romanam Eccleſiam, ſuſceperunt ab Eugenio Papa iiij. in Concilio Florentino, ſcribit idem S. Antonin. in eadem 3. parte tit. 22. cap. XI. §. 1. in fine. Quod inſuper Armeni & aliqui ex India miſerunt Oratores ſuos Florentiam ad Dominum Eugenium poſtulantes & ſupplicantes inſtrui & erudiri, in ijs quæ ſunt fidei, à Romana Eccleſia, & vniri cum ea in charitate Chriſti: qui examinati, in paucis reperti ſunt diſſentire à Catholica fide, & in illis ſubiecerunt ſe correctioni Apoſtolicæ ſedis; quæ de concilio Prælatorum decreuit, eos in ritibus ſuis, qui nō ſunt contra veritatem fidei, tolerari; ſicut & Græci, licet diſsimiles ſint à moribus Latinæ Eccleſię. In aliquibus verò, qui à fide vera diſcrepabant, prohiberi, vt qui Sacramentum Confirmationis non habebant in vſu conferendi illi nationi, docentes eos, illud, ſicut & cætera Sacramenta, debere accipere, credere, & conferre, & aliqua alia: quibus determinationibus acquieuerunt. Ex quibus collige tolerandos eſſe ritus aliarum nationum, etiamſi ab Eccleſia Romana diſſentiant, dummodo in alijs Catholicè ſapiant: & hæc de Armenis.

CAPVT

CAPVT XXI.

De Georgianis, (alio nomine Iberis,) & eorum erroribus.

INter cæteras Schiſmaticorum nationes, qui Orientalem regionem in-habitant, non ſunt minoris notæ Georgiani, quorum Prateolus in libro de vitis & ſectis Hæreticorum, verbo Georgiani, ritus, mores ac ſimul errores breuiter refert.

Georgiani (inquit) ſunt ij, quos Iberos appellant Coſmographi, gens barbara & bellicoſa, & quæ (authore Pio 2. huius nominis Romanorum Pontifice in ſua Coſmographia) Armenico & Medico cultu vtitur, Scytharumque more viuit, quorum cognati ſunt & cõtermini. Habitat enim hæc natio in interiori Armeniæ parte ad ſeptemtrionem, & Euxinũ verſus: quam Magnus Pompeius Romano Imperio ſubiecit: ſed ſub Conſtãtino Cæſare, Helenæ filio, & Syluestro Papa, verbi Dei fœdera & fidem futuri regni ſuſcepit, circa annum Domini 325.

Qui licet hodie Christum colant, procul tamen ab Apoſtolica ſede, veritatis Magiſtra, colunt: & barbaris circumfuſi gentibus, non omnem puritatem Euangelij ſeruant. Nam in Sacramentis & alijs pleriſque rebus, Græcorum errores ſequuntur. Eorum Clerici rotundas circumferunt coronas, more noſtro, Laici verò quadratas. Illuſtriores illorum mulieres Amazonum inſtar, armis in prælijs vtuntur. In officijs Eccleſiaſticis & ſcriptis, quidã eorum lingua Græca, alijque Chaldaica vtuntur.

Georgiani verò appellantur, à Diuo Georgio, quem velut præcipuum patronum, & in ſuis præliis contra Paganos velut ſigniferum & propugnatorem ingenti honore venerantur. Quocunque tendunt, turmatim incedunt, vexillum diui Georgij imagine inſignitum circumferentes, cuius ope & auxilio ſe in bello maximè iuuari credunt. Archiepiſcopum habent, qui in monte Sina clauſtrum diuæ Catharinæ incolit, cui per omnia, vt nos ſummo Romanorum Pontifici, obtemperant. Cur verò tanto in honore Diuum illum Georgium habeant, fit inde quòd ille primus ad fidem Chriſti Armenos Iberoſque conuertit, diuinumque dogma apud eos diſſeminauerit: quamuis Ruffinus & Sozomenus lib. ſecundo cap. ſexto, & ſequenti, & poſt eos Nicephorus lib. 8. cap. 34. mulierẽ captiuam tanti boni illis cauſam præſtitiſſe aſſerant. Quæ cum aliàs ſemper pudicè caſteque vixerat, tum captiua quoque nihil de pietate ſanctioreq; inſtituto remiſit, Nam diu noctuque pietatis exercitia exhibebat, ieiunijs

nijs plurimùm vacabat, continueque precationibus inſiſtebat. Hactenus Prateolus: quam mulierem fuiſſe Barbaris admirationis magnæ, ac ſuo exemplo & oratione, & miraculis, Reginam & Regem illius prouinciæ, ad fidei cognitionem perduxiſſe, latius proſequitur idem Prateolus: ſed hæc pro Georgianorum erroribus ſufficiant; hi enim facilè ex his, quæ contra Græcorum errores ſcripſimus, conuincuntur.

℟. De Georgianorum ad fidem Chriſtianam conuerſione, Ruffinus in hiſtoria Eccleſiaſtica lib. I. cap. 11. à quo omnes alij acceperunt, vt Nicephorus lib. 8. cap. 34. Sigibertus in Chronicis, Genebrardus in Chronographia lib. 2. ſub Sancto Marco Papa I. Supplementum Chronicorũ lib. 9. qui in eum errorem lapſus eſt, vt putarit Iberiam eſſe, quæ hodie Scotia nuncupatur; cùm reuera aliud ſit Iberia in continenti terræ, aliud Iberia inſula prope Britanniam, & tunc aliud Hibernia, ſeu Irlanda Inſula, aliud Scotia quæ contigua eſt Angliæ, & pars antiquæ Inſulæ Britanniæ.

Eorum conuerſionem ad fidem per captiuam mulierem, præter Ruffinum vt ſuprà cap. 10. tradunt Sozomenus lib. 2. Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 6. Caſſiod. lib. 3. cap. primo, Theodoretus lib. primo Eccleſiaſt. hiſtor. cap. 24. Nicephor. lib. 8. cap. 34. Socrates lib. primo cap. 16. & alij poſt ipſos.

De Schiſmate Georgianis immiſſo à Patriarcha Antiocheno, & eorum erroribus Vincentius Beluacenſis in ſpeculo hiſtoriali lib. 30. cap. 93.

De eorum moribus, & de Catholico pro Patriarcha deputato, & quòd Græco ritu viuant, & de alijs ſi quis plura deſiderat, legat S. Antoninum 3. parte hiſtor. tit. 19. cap. 8. §. 9. qui §. 10. in fine agit de odio quo afficiuntur Georgiani aduerſus Armenos, de quo ſuprà diximus.

Addam verò ea quæ de eorum moribus breuiter retulit Raphael Volaterranus lib. 11. de ſectis Syriæ. His inquit proximi, ſiue, vt nonnullis placet, iidem ſunt Georgiani quæ gens & ipſa Chriſtiana, bello fortiſſima & vicinis formidata, cognominata, vt ferunt, à Diuo Georgio, cuius vexillum in bello contra Infideles geſtant. Ego tamen non minus putauerim eos eſſe poſſe, quos Plinius Georgos appellat in ea fere regione. Igitur ij, quòd procul ſint à ritu orthodoxo, aberrant, Græcorum ferè ſectantes errorem, eadem & in ſacris libris lingua vtentes. Sacerdotes eorum diro ſquallore petaſati incedunt, crinibus oblongis, barbaque ad pectus promiſſa, ſacrificant etiam more Græcanico, in calice molliunt offam, quam prius Sacerdos ipſe cochleari argenteo delibat, deinde volentibus delibãdam modo ſimili præbet. Venere quondam ad Cottadinum Principem Damaſcenum, dum noſtri obſiderent Damiatam, queſtum, ſeſe, cũ Chriſtiani ſint, ab eo neglectos, ac inexpugnata tunc Hieroſolyma minimè vocatos. Sepulchrum dominicum immunes adeunt ab omni vectigali, cũ & ipſi quoque Saracenis vicinis beneficium compenſent. Noſtra memo-

 ria mi-

ria miſerunt legationem ad Pium ij. Pontificem, cùm è Conuentu Mantuano ſe in Vrbem reciperet. Hæc ibi.

Bernardus Lucemburgus in Catalogo Hæreticorum, editione quarta verbo Georgiani: Habent inquit Archiepiſcopum qui eſt in Monte Sina in Clauſtro S. Catharinæ, cui obediunt per omnia, vt nos Domino Papæ. Errores Græcorum ſequuntur in Sacramentis & alijs: Clerici eorum rotundas habent coronas, laici verò quadratas: nobiles eorum mulieres more Amazonum armis in prælijs vtuntur. In officijs & Scripturis lingua Græca vtuntur, alias Chaldaica.

Paulus denique tertius, anno Domini 1545. Regi Georgianorũ amanter, vt fidem Catholicam conſeruet & oratores ad Sedem mittat, ſcripſit, & Stephanum Colynzam electũ Neſciouanenſem in Armenia, deputauit in Nuntium & oratorem ad Reges Georgianorum & Armeniæ, vt habẽtur hodie Bullæ in Secretaria domeſtica Pontificum. Rex verò ad Pontificem maximum dedit literas ſub hac forma:

Miſeratione Dei Symeon Rex Cardelij totius Iberiæ, & Orientis.

EXcelſe, & ſplendidiſsime, & ſanctiſsime, & beatiſsime Domine noſter, Pater noſter, & Papa, paſtor paſtorum, princeps principum, & decime tertie Apoſtolorum, Pater noſter, & Papa Magnæ Romæ, aurea tuba, organum Dei inflatum; Petre iudex, & clauicularie regni cœleſtis, Paule Doctor gentium, qui aſcendit vſque ad tertium cœlum, & raptus eſt vſque ad paradiſum, & audiuit ineffabilia verba, quæ dici nõ poſſunt: totius orbis prædicator, ipſarum Eccleſiarum luminare, vbi ſancta, & veneranda ſepulcra Apoſtolorũm, vbi requieſcunt ſanctę Reliquiæ ipſorum, & Dominator Eccleſiæ Catholicæ, & Gubernator magnę & illuſtriſsimæ Romæ, ſicut Sol, qui vertitur per totum Occidentem, Maxime Princeps, Papa Romæ, ſicut Syluester, Regum Vates, Domine & Dominator & Pater Spiritualis, Sanctiſsime Papa, profundam genuflexionem facimus, & ſalutamus Sanctam dexteram eius. Benedictus ſit Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, cum Domina, & pura Matre, filij Dei genitrice Sanctiſsima. Et ſi nobis mandas per Sanctitatem tuam, qualiter venit huc Procurator Magnę Scythiæ Ecmiacenſis, nomine Ter Iacob, & accepimus venerandam ſcripturam tuam, ſed nos neſciuimus intelligere eam, & de ore retulit nobis, quod erat præſtantius: gauiſi ſumus propter honoratiſsimam, & ſanctam tuam celſitudinem, & Regum laudem, & victoriam, & gloriam, & exultauimus lætitia ſempiterna, gratias agentes Deo omni-

omnipotenti, & Dominæ noſtræ Deiparę, & Sanctæ Virgini Mariæ, & Venerandæ, & viuificanti Cruci. Deus omnipotens, & Miſerator maiorem fortitudinem, & victoriam det nobis, & Chriſtianis ab impijs Agarenis, nobis, & omnibus Orthodoxis populi Chriſtiani, & gloriam, & ſpem, & conſolationem: & confundat eos, qui ſunt extra fidē. Precamur Optimum Deum; vt ſuſtentet imperium maximæ Sanctitatis tuæ: & per orationes tuas ſanctas liberet nos ab iniurijs inimici. Et etiam refero ſanctitati tuæ, quod beatiſsimus, ſanctus, & à Deo corona datus fuit Rex, & pater meus Chirluar Saphi, vt Sanctitas tua audiuit, propter religionem: quoniam propter amorem Chriſti, impij Agareni occiderunt eum in bello, & accepit Martyr finem, & ſanguinem ſuum effudit, & nunquam voluntatem eorum fecit: poſtremò & nos auxilio Dei accepimus thronum patris noſtri, & ex tunc à bellis non ceſſauimus diu noctuque inter puluerem, & pluuias. Quot bella, & anguſtias, & mœſtitias propter amorem Chriſti accepimus, & alia mala paſsi ſumus? donec vulnerati fuimus in prœlio, & incluſi fuimus in carcere in manibus Perſarum, & Dei voluntate, & auxilio eius, & per orationes tuas Sanctas liberati ſumus, & iterũ ſedimus in throno noſtro, & iterum non quieuimus à bello, cum Ottomanis feris, & tranſierunt plura prœlia primis cũ Ottomanis, vt opinor, vos audiuiſſe, quot mœrores, & anguſtiæ? Sed non occubuimus his vſque ad caput meum, & vitam meam cum paruulo filio meo, vt effunderem ſanguinem meum, propter Crucifixum Chriſtum meum, & Deum meũ: donec vixero, non parcam vitæ meæ à bello vnum pugillum, ſanguinem dulcis mei, & Domini mei, & Dei mei non vacuũ dimittam. Nunc Chriſtianitas, & totus mundus eſt in te, & in manibus tuis, ô Domine mi Sanctiſsime, nunc da virtutem, & auxilium, vt ſaluetur populus Chriſtianus, Deus retribuat tibi Regnum Cœleſte, & nos cum auxilio Dei, & per pias preces tuas ſanctas, donec vixerimus, non faciemus voluntatem Agarenorum. Sed in nos deinceps quis ſcit, quid velit fieri? Veremur ne conuertatur bonitas in inſipientiam, & incidamus in impietatem. Ideò refero Sanctitati tuæ, vt ſcias ex parte mea, quòd benè valeo, & caput meum & vitam meam pono ad mortem propter Chriſtianitatem. Et etiam refero Sanctitati tuæ, da auxilium, & miſericordiam Chriſtianis, & ſalua eos à manibus iniquorũ. Et precor, & rogo ne noſtri obliuiſcaris in orationibus tuis ſanctis omni tempore: Et præcipuè ne obliuiſcaris ſcribere nobis, vt ſciamus ſanitatem tuam, & Populi tui, piorum Chriſtianorum vt cor noſtrum cognoſcas: ore ſuo referet Sanctitati tuæ Ter Iacob Sacerdos. ſanctæ orationes tuæ ſint nobiſcum. Amicus animo, & corpore. Amen Anno 7104. Chriſti 1546. Idichion 9.

CAPVT XXII.

De Maronitarum natione.

MAronitæ,non ab hæretico nomine Maron ſunt cognominati,vt falſò ſibi Prateolus & alij perſuaſerunt, ſed potius à ſancto Marone, cuius Monaſterij Monachi Maronitę dicebâtur, vt accuratè colligit Card. Baron. Tomo 7. ſub annum Chriſti 518: ex Synodo quadam Tyri eodem tempore celebrata: ad quam aliqui Archimandritæ contra Hæreticos Eutychianos literas ſcribentes. Inter hos primo loco habetur ſubſcriptio Alexandri Archimandritæ Monaſterij S. Maronis, qui Maronitæ dicebantur, omnes profeſſores & defenſores tunc Catholicæ veritatis. Et licet poſtea à fide declinantes anno 699. ab Eccleſia Catholica diſcedentes, teſte Prateolo, Eutycheti, Dioſcoro, & Monoſophitis hęreticis adhęſerint, tâdem, abolito diro ſchiſmate, ad Sanctæ Romanæ Eccleſię communionem Catholicam, diuino afflante ſpiritu, redierunt. Celebrata eſt hæc cum Eccleſia Catholica vnio per manus Eymerici Antiocheni Patriarchæ, ac poſteà eorum Patriarcha Generali interfuit Concilio Romæ celebrato ſub Innocentio huius nominis tertio; circa annum Domini 1215. quare de Maronitis pauca inſerenda huic operi exiſtimaui, vt ſi fortè Euangelici operarij in illum Orientis tractum aliquando pro animabus Deo lucrâdis mittantur, morum ac Religionis iſtius Catholicæ gentis non ignari, illis etiam conſulere poſsint.

Maronitæ igitur, teſte Antonio Poſſeuino in Apparatu, verbo Maronitæ, Libani montis in Syria incolæ, ſub eorum Patriarcha, pietatem ac fidem erga Romanum Pontificem & ſedem Apoſtolicam, vni ex omnibus Orientis populis ſat integram, à tempore Innocentij iij. retinuerunt. Eorum Patriarcha, qui dicitur Maronitarum, quique appetit Antiochenus vocari, cùm apud ſeſe extet eius nominis monumentum in antiquis ſcriptis aliquot, monachus eſt: (Monachi enim fiunt, niſi & antea ſint, quicûque ad Epiſcopatus euehuntur) & octo, nouemue ſub ſe Suffraganeos habet Epiſcopos. In monte Libano, qui valdè protenditur, ac cuius ambitus eſt ſeptingentorum millium paſſuum Patriarchæ eſt ſedes in Monaſterio, ſeu Cœnobio, in quo paulo plus viginti Monachi degunt, qui Monachi dicuntur S. Antonij. Abeſt id Cœnobium Tripoli Syriæ, (vbi Mercatores agunt Turcæ, Iudęi, alij, & pauciſsimi Chriſtiani, qui ſacellum habent domi) viginti quinque paſſuum millibus. Porrò cùm in monte Libano Ciuitas nulla, pagi tantum, & hi frequentes, neque exigui ſint, omnes Catholici

tholici ſub vnius Patriarchę ſpirituali ditione viuunt. Duos Principes, ſiue Præfectos habent, qui Diaconi (licet Laici) ab ijs vocantur, quique Iuri dicundo ijs præſunt, quique Chriſtiani & pij ſunt. Tributa pendunt Turcis pluſquam ferre poſsint. Singuli verò, vbi ætatem duodecim annorum exceſſerint, ſingulis annis 17. aureos numos è ſolo autē ſiue agris pro ſingulo ſpatio, quod ſexdecim Spithamas complectitur, aureum quotannis Turcis Quæſtoribus pendunt: quod tributum niſi certo die perſoluant, agri ijs demuntur, aut iacturam ingentem bonorum patiuntur. Cumque eam ob cauſam Turcæ minitati fuiſſent; incolas ſeſe miſſuros Turcas, qui partem illam agrorum, quæ vacua maneret, excolerent, duobus millibus aliis aureis in ſingulos annos pacti ſunt Maronitæ, ſeſe vexationem illam, ſiue Turcarum commercium redempturos; ſic integri ab omni Turcarum conſuetudine viuunt. Et verò Maronitæ, non ſolùm in Montis Libani tractum, verùm etiã Damaſci, Aleppi, & in aliqua Cypri parte ſic vitam agunt, vt Patriarchæ ſuo obediant, & ritũ qui apud eos eſt Catholicum ſimplici ductu, & ſingulari propenſione ſequantur. Excõmunicationem, quo vno ſpirituali gladio Patriarcha ſæpè vti cogitur, vt homines vel à peccatis arceat, vel in officio contineat, magnopere verentur ac metuunt.

Cæterum apud Patriarcham diligenter aſſeruantur diplomata Pontificia Romanæ ſedis, iam inde vſque ab Innocentio iij. ac deinceps à reliquis Pontificibus, qui ad eos vel Legatum, aliquando Cardinalem S. Marcelli, vel alios miſerunt: cumque in litteris Pontificijs olim admoniti fuiſſent Maronitę, vnà cum Gręcis, ne aliquos errores tenerent, ſed abijcerẽt; factum eſt, vt à quibuſdam, qui eò ex Vrbe commigrauerant, exiſtimaretur, ijſdem Maronitas erroribus teneri, quibus plerique Græci implicarẽtur; nimirum proceſsionis Spiritus Sancti à Patre dumtaxat, negationis Purgatorij, & aliorum eiuſmodi dogmatum. At Maronitæ ingenuè non ſolùm teſtati ſunt, ab ijs erroribus ſe eſſe alieniſsimos, verum etiam plura in ſuis libris, ac liturgijs demonſtrarunt, quibus & Catholica dogmata conſtanter tuentur, & re ipſa in anniuerſarijs cæteriſque defunctorum officijs crebri ſunt.

Quin etiam, cùm aſtu Iacobitarum, apud quos non paucę ſunt hęreſes, varij libri diſſeminati fuiſſent inter Maronitas, accidit, vt qui eos reperit, dum ex Vrbe miſſus eſt, putaret Maronitarum eſſe errores, qui reuera ſunt Iacobitarum. Quamobrem conqueſti ſeſe purgarunt, & nouiſsimè profeſsi ſunt omnem fidem, atque obedientiam Clementi VIII. Pont. Max. qui ad eos allegauit duos Sacerdotes ex Patribus Societatis, ſimul cum Epiſcopo, quorum primus fuit Hieronymus Dandinus Theologus, doctus & perſpicax, qui etiam generalem confeſsionem per interpretẽ ex-

cepit vnius ex illis 2. Diaconis, cui & Euchariſtiã ſub vna ſpecie porrexit, cum ſub duabus ſoleant communicare.

Huius autem miſsionis à Pontifice Maximo ad montem Libanũ cauſa fuit, vt oculis ipſis cerneretur, num, qui ſumptus in Vrbe alendo ſeminario Maronitatum fierent, bene ponerentur: quęue ſpes aut reſtituendę, aut propagandæ Religionis Chriſtianæ in eo eſſet tractu.

Miſſus à Pontifice per eundem Dandinum ad Patriarcham apparatus integer holoſericus aureus, ad Sacrum Patriarchali ceremonia & indumentis faciendum. Miſſæ item variæ ciſtæ librorum Chaldęa lingua cuſorum in Vrbe, quibus ex liturgiæ, quæ ſunt S. Iacobi, Sancti Petri, & S. Sixti Pontificis Max. recitari poſſent, cum in eo tractu nulli eſſent libri, niſi manu ſcripti, & hi vel laceri vel erroribus fortè aſperſi. Miſſa item, quæ dicuntur Officia, eadem lingua, ad Deum, ac Beatiſsimam Virginem orandam. Nam Chaldæa tantum lingua ſic in ſacris vtuntur, quemadmodum noſtri ſacerdotes Latina: iique habẽtur inter eos docti, qui Chaldaicam linguam callent, licet alijs diſciplinis exculti non ſint, præter eos alumnos ſedis Pontificiæ qui ex Vrbe eò miſsi ſunt, quorum alter iã huius Patriarchæ coadiutor eſt creatus, & factus Epiſcopus, vti & alter alterius Epiſcopatus. Cõmunis porro eorum lingua eſt Arabica, homines robuſti & magno animo, & qui non minimi momenti futuri ſperantur, ad rem Chriſtianam bene gerendam.

Abuſus autẽ potius quidã, quàm errores in dogmatibus itrepſere apud Sacerdotes illos Mõtis Libani, qui vt efficacius atq; ſuauius amouerẽtur, rogauit Patriarcha, vt id mandato ſummi Põtificis fieret. Hoc enim nomẽ ſummo apud ipſos eſt in honore, vt facilè omnes eſſent obtemperaturi. Et verò argentei calices à Pontifice Maximo, & inſtrumenta ferrea ad conficiendas hoſtias, & veſtes aliæ ſacræ pro alijs ſacerdotibus miſſæ ſunt, ac per eundem P. Dandinum illatæ, quæ omnia gratiſsima fuerunt.

Commoratus eſt duobus menſibus in Monaſterio Patriarchę ipſe Pater Societatis Ieſu cum Socio Sacerdote: quo tempore cũ ſenex Patriarcha, qui iam profeſsionem fidei, & obedientiam ſummo Pontifici dederat; diem obijſſet; alter per Synodum, vt ſolent, ſuffectus eſt, qui eandem fidei profeſsionem & obedientiam pręſtitit. Patribus autem Societatis officium quod poterant humanitatis exhibuere Patriarchę, & Monachi, licet hi viuant parcè, vixque obſonijs vtãtur alijs, pręter orizam, iuſcula, herbas. Sacerdotes caſtè & cęlibes viuunt, ſed nullis ſtudijs literarum addicti: quod reliquum habent temporis, id pręſtant culturæ in agris, ſiue vt operarios ad laborem hortentur, ſitque vnde & cibus percipi, & tributũ perſolui poſsint. Porrò quæ ibidem ab eodem P. Dandino fuere conſtituta, priuſquam inde diſcederet, hęc ferme ſunt.

Nullus

Nullus,ſaltem iunioris ætatis,ad Sacerdotium admittebatur,qui vxorem non duxiſſet. Cùm igitur à P. Dandino declaratum eſſet, coniugium ſacerdotibus in aliquo Orientis tractu licet vſurpatum, non fuiſſe tamen vnquam ab Eccleſia imperatum, ſtatutum eſt, ne in poſterum quiſquam ad id cogatur, ſed liberè qui in cęlibatu viuere velint, ſacris initientur.

Nulla Concio de rebus ad ſpiritum attinentibus habebatur, ſed ſolùm quibuſdam diebus feſtis aliqua Homilia alta voce recitabatur. Decretum eſt vt aliqui ex doctioribus decernantur, qui ſingulis diebus feſtis panem eſurienti populo frangant: ad quod præſtandum ij pręcipuè ſunt idonei, qui ex Vrbe Roma alumni ad Montem Libanum iam redeunt. Quorum etiam munus erit, ſummam aliquam Caſuum ſcribere, quæ varijs in locis à doctioribus Sacerdotibus alijs indoctioribus explicentur, vt hac ratione omnes in laicis inſtituendis, & expiandis vnanimes ſint. Iamque vnum ex Alumnis huic muneri aſsignauerant.

Cautum porro fuit, ne quis alio Miſſali vtatur, quàm ex ijs qui miſsi ſunt à Romano Pontifice, vel certè ex antiquis ij tantum in vſu eſſent, qui à Patriarcha erunt propria manu ſubſcripti; & vni ex ſupradictis Alumnis demandatum fuit, vt eos diligenter inſpiceret, atque expurgaret erroribus, quibus à Iacobitis fuerant aſperſi.

Cautum item, vt reliqui libri examinarentur, quíve minus Catholicæ veritati conſoni viderentur, apud Patriarcham aſſeruarentur.

Cùm alicubi pueri ad Euchariſtiam admitterentur, cautum eſt, ne poſthac ante vſum rationis admittantur.

Nullus Caſus erat reſeruatus. Aliqui igitur grauiores, tum Epiſcopis, tum ipſi etiam Patriarchę reſeruati, vt magis in officio quiſque contineretur.

Religioſi Regulares cum liberius viuerent, de diſciplina Eccleſiaſtica in Synodis actum eſt: Patriarcha pollicitus eſt, ſe curaturum vt ea reſtitueretur.

Cæterum Montis Libani fęminę ſunt verum honeſtatis exemplar, veſtitus earum modeſtus: ſi cui ignoto viro obuiàm fiunt, vel aliò fugiunt, vel certè faciem quam ſolam detectam oſtendere ſolent; omnino contegunt. Dum diuinis officijs interſunt, prorſus à viris ſeparatæ in Eccleſia manent, in ea videlicet parte quæ eſt propè ingreſſum, vlterius procedentibus viris: abſolutiſque Diuinis officijs, illę primum è templo exeunt. Quare non prius viri è ſuo loco mouentur, quàm illæ omnes diſceſſerint.

At verò tam mulierum, quàm virorum modeſtia, & continētia ex hoc vno maxime coniectari poteſt, quòd in toto Monte Libano nulla muliercula

liercula reperitur, quę turpi lucro operam nauet, neque tamen adulteria aliaue contra honeſtatem vitia audiuntur. Ex quo facile dignoſcitur, quã facilè ſit iuuare in Domino nationem tam Romanæ ſedi deuotam, & incontaminatam, ſi ad illam operarij mittantur.

CAPVT XXIII.

Hæreſes præcipuæ, quæ Iacobitis, Cophtis, Abyſſinis & Armenis attribuuntur.

Reſtat iam, vt ad ea quæ ſupra de commemoratis hæreſibus attigimus reuertamur, ac renouandæ memoriæ cauſa, breuius ſtrictiuſq; præfatos errores repetamus: quo ſcilicet & intelligantur iterata planiùs, & firmius inculcata teneantur: recenſebimus tamen illos pręcipuè in quibus nationes iſtæ conſentiunt: his enim qui aliorum ſunt veluti fundamenta, deſtructis, facillimo negotio alij infirmabuntur.

Inprimis fere omnes non firmiter ſentiunt de Primatu Romani Pontificis; veramque Eccleſiam apud Cophtos, Iacobitas, Armenos, & Abyſſinos eſſe tantummodò credunt.

2. Concilium Chalcedonenſe contra Eutychem & Dioſcorum congregatum damnant, & anathematizant, ſimul cum S. Leone Pontifice: quare tria tantum Concilia admittunt; & quamuis Eutychem reijciant vt hęreticum, Dioſcorum tamen amplectuntur, eique diuinos conferunt honores.

3. Iacobitæ, Cophti, Abyſſini, & ex Armenis quamplurimi ſimul colũt Baptiſmum & Circunciſionem.

4. Sacramentum Confeſsionis auricularis, vt eſt apud Eccleſiam, Confirmationis, & extremę Vnctionis ferè non agnoſcunt. Matrimoniũ verò ex leui cauſa diſſolubile confitentur.

5. Legem veterem cum noua obſeruandam tradunt.

6. Purgatorium, nec pro defunctis preces admittunt; nec Beatos ante Iudicij diem ad Paradiſum euolare credunt, & tunc negant Deum facie ad faciem, ſed claritatem quandam, & ſplendorem diuinum viſuros.

7. Animas rationales non de nouo creari à Deo, ſed per ſeminis propagationẽ, ex potentia naturę educi, ſicut & animas brutorum affirmant.

Hi ſunt Eccleſiæ Orientis errores præcipui & communes: vt nunc Neſtorianorum omittam blaſphemias, contra quos breuiſſimè agemus. Non enim opus eſt ſingulos diſcutere errores: deſtructis enim primis aduerſariorum principiis, neceſſe eſt vt totum corruat ædificium.

CAPVT

CAPVT XXIV.

De Concilio Chalcedonenſi admittendo, ac de abiurando Dioſcoro.

CONtra Chalcedonenſe Conſilium acriter ferè omnes Schiſmatici Orientales inuehuntur, illudque damnare, & anathematizare non verentur: & quamuis Eutychem hęreticum cenſeant, Dioſcorum laudāt, eumque Eutychiana hæreſi minimè infectum, ac iniuſtè damnatum à Chalcedonenſi Synodo rationibus infrà adducendis contendunt.

Contra horum verò Schiſmaticorum impiam blaſphemiam quę altas in eorum animis miſit radices, ac ob id radicitus euellendam, primò conſtituendum eſt, vt certum de fide Catholica, Concilium Chalcedonenſe, in quo Eutyches & Dioſcorus fuerunt damnati, fuiſſe in Spiritu Sancto legitimè congregatum, totam repręſentans Eccleſiam quę in dogmatibus fidei errare non poteſt, ac proinde ab omnibus fidelibus eſſe neceſſariò acceptandum, ac credendum. Singulæ igitur huius aſſertionis partes hac ratione confirmantur, quia tunc perfectè, debitè ac legitimè congregatur Concilium generale, quando Romani Pontificis authoritate conuocātur omnes quorum intereſt de re illa definire: quod conſtat ex antiquiſſimo Canone Concilij Niceni, quo ſtatuitur præter ſententiam Romani Pontificis non poſſe generalia Concilia celebrari. Fuit autem Concilium Chalcedonenſe, à Leone primo Sanctiſsimo Romano Pontifice congregatum conuocatis 630. Epiſcopis totius orbis Paſtoribus. Præterea neque defuit ratio vrgentiſsima, ob quam Concilium debuit congregari, nempe hęreſis Eutychiana, quę impudenter aſſerebat, Chriſtū Dominum ante adunationem, ex duabus conſtare naturis: poſt adunationem verò vnam tantùm naturam confitebatur: quæ hæreſis à Dioſcoro Epiſcopo Alexandrino approbata fuit in Pſeudoſynodo Epheſina: quare opus fuit, huic tam graui vulneri Orientali Eccleſiæ ab hoſtibus fidei inflicto, aliquod remedium adhiberi per generale Concilium, à ſummo Pontifice congregatum. Igitur fuit legitimum Concilium, in eoque adfuit Spiritus Sanctus: nam ſi vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine Domini, ibi Dominus eſt in medio eorum, vt Matth. 18. dicitur: quanto magis ſi congregentur ſexcenti & triginta in nomine Domini: & vt ita dicam, omnes totius fere Eccleſiæ Paſtores?

Hoc autem nequaquam dici poteſt de Concilio Epheſino ſecūdo: nam & defecit authoritas Romani Pontificis, & ita fuit acephalum, & veluti

corpus ſine capite. Defuit etiam forma, nempe Epiſcoporum conſenſus, quia fuerunt coacti vi armorum: Nam cum Dioſcorus, qui in eo cōuentu præſidebat, infanda Eutychetis acta legiſſet ac approbaſſet, atque in ſui defenſionem allegaret, quòd tota illic congregata Synodus, ſecum tam in depoſitione Flauiani, quàm in omnibus alijs quæ ibidem decreta ſunt, cōſenſiſſet; omnes Orientales Epiſcopi trementes dictis Dioſcori, exclamarunt dicentes, *quod Dioſcorus dicit falſum eſt; nullus voluntarie conſentit.* & addiderunt, *violenta facta eſt vis in plagis, in pura charta ſubſcripſimus, minabatur nobis mors, minæ exilij tendebantur. Milites cum fuſtibus & armis inſtabant, timebamus & fuſtes, & gladios. Vbi gladij & fuſtes, qualis Synodus eſſe poteſt? Milites propter hoc accepit Dioſcorus, vt nos terreret, vnde quicquid egimus terrore compulſi egimus, peccauimus tamen, omnes veniam poſtulamus, quia per vim & neceſsitatem in pura charta coacti ſumus ſubſcribere.* Imo cum dicerentur in execrāda illa Synodo hæc verba, Confitemur ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem, poſt verò adunationem vnam naturam (verba fuerunt iſta à Dioſcoro recitata, & approbata) Omnes Orientales qui tūc aſtabant Epiſcopi clamarunt: Anathema ei, qui dixit iſta, hæc Dioſcori ſunt, iſta Pharaonis ſunt.

Deinde queri poteſt à ſectatoribus Dioſcori, cur prima tria Concilia recipiant, cur non etiam quartum, cum quatuor primis Concilijs, perinde ac quatuor Euangelijs, teſte D. Gregorio Papa, fides adhibenda ſit, ab omnibus fidelibus: fortaſſe tunc Eccleſia, cuius authoritate tria priora Concilia congregata ſunt, perijt, aut poteſtatem amiſit, aut fortaſſe defuit aliquid in hoc Concilio, quod in ſolis primis tribus inueniri potuit? At quid illud eſt? Conferamus Concilium primum, ſecundum, vel tertium, cum quarta Synodo Chalcedonenſi: in tribus prioribus adfuere Epiſcopi vndique vocati, adfuerunt & in quarto: in primo legati ſedis Apoſtolicæ, adfuerunt & in quarto: in primo adfuit Imperator Conſtantinus, in quarto Martianus per legatos ſuos: in primo dictum eſt Anathema Arrianis, in quarto dictum eſt, Anathema Eutycheti & Dioſcoro, illoſque vt manifeſtos hæreticos deteſtata eſt. Igitur ſi in primo creditis adfuiſſe Spiritum Sanctum, cur non idem credetis de quarto, niſi dicatis Spiritū Sanctum Eccleſiam deſeruiſſe, qui miſſus eſt, vt doceret Domini veritatem. Fruſtra igitur recepit tria priora Concilia, qui non recipit quartū, quintum, ſextum, & omnia alia legitimè celebrata, cum eadem ſit de omnibus ratio. At dicunt, Rem nouam, & inauditam, Patrumque ſententiæ cōtrariam, Chalcedonenſis Synodus decreuit, & ideò à Catholicis non admittenda: ſed quantum fuerit SS. Patrum teſtimoniis decreta Chalcedonenſis Synodus, clariùs ex dicendis infra conſtabit.

2. Indubitatè tenendum eſt Dioſcorum iuſtiſsimè à Concilio fuiſſe condem-

condemnatum, & vt nunc omittam alia, quæ de Dioſcoro dici poſſent, tantum ea hic proferam, quæ in actibus Concilij Chalcedonenſis relata fuere.

In tertia actione Concilij Chalcedonenſis accuſatur Dioſcorus ab Euſebio Dorilei Epiſcopo, qui interpellat Sanctam Synodum, vt ſceleſtiſſimum dogma Dioſcori anathematizare dignetur, ipſum etiam compellere, vt coram concilio compareat. Rurſus accuſatur à Theodoro Diacono Eccleſię Alexandrinæ, primum de homicidio, ſecundò de blaſphemia in ſanctiſsimā Trinitatē. Deinde quia cum Origene conſenſerit, & quòd in Eccleſia eius fuerit. Poſtremò quòd excommunicationis ſententiam contra ſanctiſsimum Apoſtolicæ ſedis Romanæ Leonem Pontificem Maximum protulerit. O rem inauditam! poſito, ſed non conceſſo, quòd D. Leo, cùm Eutychianam hæreſim deſtruere conaretur, malè fecerit, nēpe ab Epiſcopo, ſe inferiore, poterit excommunicari? Si par in parem non habet imperium, quantò minus inferior contra ſuperiorem. Legimus in antiquis rerum Eccleſiaſticarum hiſtorijs de Marcellino, qui cum Romanus eſſet Pontifex Vigeſimus octauus à S. Petro, & conuictus eſſet quòd coram Tyranno ob mortis metum obtuliſſet in templo Iſidis, ad Concilium ducentorum Epiſcoporum, cinere conſperſum habens caput, clara voce dixit: peccaui coram vobis. Reſponderunt Epiſcopi, & Presbyteri omnes: Nemo vnquam iudicauit Pontificem, quoniam prima ſedes non iudicatur à quopiam: Tu ipſe eris Iudex, ex te condemnaberis: tanta ſemper fuit, eſt, eritque auctoritas, & dignitas Romani Pontificis, vt omnes Epiſcopi non fuerint auſi talem Pontificem ob mortis metum peccantem condemnare nec excommunicare. Qualis quantuſque fuit Dioſcorus, qui tam temerario & nefario auſu ac ſpiritu ductus, pręſumpſit primam ſedem, quæ nunquam à quoquam iudicari potuit, nec poterit, iniuria afficere. Meritò quidem contra eum indignatus eſt Dominus & percuſsit, ſicut quondam Ozaiam, manum ſuam ad Arcam extendentem; ſed hæc omiſſa taceamus. Quid plura de Dioſcoro dicam? Iterum, atque iterum accuſatus ab Iſchirione Diacono producente alium libellū contra ipſum, qui ſic incipit: Sanctiſsimo ac Beatiſsimo Vniuerſali Archiepiſcopo, Patriarchæ Magnæ Romæ Leoni, & Sanctæ Vniuerſali Chalcedonenſi ſynodo: vbi de innumeris criminibus Dioſcorus accuſatur. Præterea productus eſt alius libellus aduerſus eundem per Athanaſium Presbyterū de immanibus ſceleribus. Item Sophronius Laicus eum accuſauit publicè coram Concilio, præter alia accuſauit illum de adulterio, & quod iniquè deſiderio captus ſuam vxorem rapuerat: quibus criminibus à Dioſcoro patratis, ac à ſancta Chalcedonenſi ſynodo auditis, perpenſis, & examinatis, veriſque inuentis, vocatus Dioſcorus ad Conciliū, primò per Notarium

tarium eiuſdem ſynodi, vt ad prędictas accuſationes reſponderet: ille tamen ægritudinem ſimulans, noluit venire. Vocatus eſt ſecundo, directis ad eum à concilio litteris, miſsis tribus Epiſcopis; qui com nonefacerent illum vt veniret, & ſatisfaceret iis quæ in Concilio de eo ingerebantur, quo adhuc renuente, iterum directę ſunt literę à ſacro Concilio ad illum, quibus iam tertio vocatus eſt, vt in ſacrum illud Concilium veniret ad ſatisfaciendum ſimul & Reuerendiſsimo Euſebio Epiſcopo, & ijs quę tūc illi ingerebantur. Alias, ſi poſt tertiam (dicti Patris) hanc regularem vocationem, ex omni parte nullam habentem ſuſpicionē, aduenire diſtulerit, præſens ſancta ſynodus ad illum veniet modum, quem contra contumaces, & contemptores ſynodalis vocationis ſumere ſolet. Dioſcorus vero cùm in ſua adhuc pertinacia perſeueraret, ac perſeuerans permaneret, ſanctiſsimus Archiepiſcopus Magnę Romæ Leo per Paſchaſinum Epiſcopū, Lacentium Epiſcopum, Bonifacium Presbyterum, tenentes locum eiuſdē ſanctiſsimi Pontificis Romani, & per præſentem ſanctam ſynodum, vnà cum ter Beatiſsimo, & omni laude digno Apoſtolo, qui eſt petra, & cardo Eccleſię Catholicæ, & rectæ fidei fundamentum, Dioſcorum Epiſcopali dignitate nudauit, & omni ſacerdotali orbauit miniſterio. His peractis Sacratiſsimum Concilium miſit ad Valentinum ac Martianum Imperatores, rationem reddens de his omnibus quę in his actionibus geſta ſunt, in depoſitione Dioſcori, huius cauſas in eadem Epiſtola breuiter complectens, vt Dioſcori malitiam, & in eum prolatę iuſtę ſententię ſinceritatē conſiderarent. Propterea miſerunt Patres & aliam epiſtolam ad Pulcheriam Auguſtam, quæ idem continebat argumentum. Concordes omnes fuerunt, ac ſanctiſsimi Concilij ſententijs conſenſerunt: & pręcipuè Anatolius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus firmiſsimo conſenſu confirmauit & approbauit, quæ Legati ſedis Apoſtolicæ circa ſententiam hanc decreuerunt. Imò cum extaret quædam epiſtola Pſeudoprohimadritarū hęreticorum, quam protulerunt in Concilio pro reſtitutione Dioſcori: & hęc legeretur; omnes Epiſcopi dixere, Anathema Dioſcoro, Dioſcorum Chriſtus depoſuit, iſtas foras mitte petitiones, iſtas Synodum audire non licet: quem ergo talis ac tanta ſynodus reprobat, & quem Dominus incommunicabilem ſuis fidelibus reddiderit, quo modo qui eum recipit, ingens piaculum non commiſerit, & palam ſe Chriſti hoſtem declarauerit?

Pro confirmatione vero Chalcedonenſis Synodi, ac Dioſcori impietatis hic inſerendam duximus partem cuiuſdam elegantiſsimę collationis habitæ agente Imperatore Iuſtiniano, quam adducit Card. Baron. Tom. 7. Anno Chriſti 532. inter ſex Epiſcopos Monothelitas ex vna parte, ac quinque Epiſcopos veritatis Catholicę propugnatores ex aduerſo ſtātes:

ubi

vbi Archiepiſcopus Hypatius Catholicus, Monothelitas ſeueri Sectatores, (qui in collatione Cōtradicentes nuncupantur,) qui iam Imperatori ſcripto ſententiam ſuam tradiderant, ſic poſt collationis initium alloquitur: Chartulam illam peruidimus, in qua tam ſuprà, quàm infra Chalcedonenſe Concilium criminamini, quod aduerſus Eutychianam eſt hæreſim congregatum. Propter quod dicite nobis, qualem opinionem de Eutyche habetis? Orientales dixerunt tanquam hæreticus, magis autem princeps hæreſis. Reuerendiſsimus Epiſcopus dixit: De Dioſcoro verò, & ſecundo in Epheſo Concilio, quod ab ipſo congregatum eſt, quale n? Orientales: Tamquam Orthodoxorum. Epiſcopus dixit: Si Eutychem velut hæreticum condemnatis, quemadmodum Dioſcorum, & cum eo congregatos, Orthodoxos dicitis eſſe, qui Eutychen quidem hæreticum iuſtificarunt, Flauianum verò, & Euſebium condemnarunt? Orientales: Eutychen tanquam acta forſitan pænitentia iuſtificarunt. Epiſcopus: Si ergo pænituit Eutyches, quemadmodum illum anathematizatis? Illis verò ad hanc reſponſionem hæſitantibus; rurſus Epiſcopus: In tantum non pænituit, quin & antequam implerentur, quæ in Conſtantinopolitana vrbe aduerſus eum geſta ſunt, illum quidem tanquam orthodoxum iuſtificarũt, Flauianum verò, & Euſebium tanquam hæreticos condemnarunt. Si enim pænituit Eutyches, rogari oportuit eos, non condemnari. Vt autem dicamus ſecundum vos, confeſsionem duarum naturarum eſſe hæreticam: quam exigebat Eutyches cōfiteri ab Euſebio & Flauiano, docebat Dioſcorus laudare eum tanquam non ſuſceptam duarũ naturarum confeſsionem. Vt autem Conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem matri ſecundum humanitatem, dicere oportuit: Cum omni ſubtilitate exigere eum, vt confiteretur, & niſi hoc fuiſſet confeſſus, ſuſcipi non oportuit. Dioſcorus verò non ſolũ quia non exigit ab eo conſubſtantialis confeſsionem, ſed magis conſentit contrariæ eius, & peruerſæ confeſsioni, quæ dicit: Ante vnitionem quidem ex duabus naturis confiteor: poſt vnitionem verò, vnam naturam. Et compulit omnes qui cum eo erãt vociferari: Eutychen quidẽ Orthodoxũ eſſe, Flauianum verò, & Euſebium impios & hæreticos. Quid ergo vobis de iſtis apparet?

Contradicentes dixerunt: Reuera oportuit exigi Eutychen à Dioſcoro conſubſtantialis confeſsionem: ſin autem ſine iſta ſuſcepit eum, & iuſtificauit, cæcitatem paſſus eſt. Epiſcopus. Si ergo illum cæcitatem paſſum eſſe fatemini, ea quæ ſuperius dicta ſunt, repetamus. Orthodoxum, aut hæreticum Eutychen dicitis fuiſſe? Contradicentes dixerunt, hæreticum. & Epiſcopus. Iuſtè ergo ab Euſebio accuſatur: condecenter verò à Flauiano condemnatus eſt. Contradicentes dixerunt: iuſtè. & Epiſcopus: Si

 ergo

ergo iuſtè à Flauiano cõdemnatus eſt; Iniuſtè & irrationabiliter ſuſcepit eum Dioſcorus, & cum eo congregatum Concilium, an non? Contradicentes: Proculdubiò apparet quod iniuſtè. Epiſcopus: Quoniam ergo totum illud vniuerſale Concilium, quod cum Dioſcoro congregatum eſt, conſenſit, ſicut vos ipſi fatemini, iniuſtitiæ & cæcitati: Oportebat Vniuerſalis illius Concilij iniuſtitias & cæcitates ab altero vniuerſali emendari Concilio, an non? Contradicẽtes dixerunt: Modis omnibus ita fieri oportebat. Epiſcopus dixit: Chalcedone itaque iuſtè congregatum Concilium eſt, vt ea quæ Vniuerſale Conciliũ deliquerat, vel ſicut vos dicitis, minus viderat, ab Vniuerſali Concilio corrigerentur. Contradicentes dixerunt: Benè quidem, & neceſſariè congregatum eſt, ſi & iuſtum finem ſuſcepit.

Et infra. Ante omnia inquiunt Contradicentes: Peccauit Concilium tradens duarum naturarum nouitatem, &c. Contendunt enim hæretici Concilij Sanctiones Beato Cyrillo, Athanaſio, ac alijs Patribus fuiſſe cõtrarias: ſed Catholici manifeſtò oſtendunt Chalcedonenſis Concilij doctrinam Concilijs & Patribus valde conſentaneam.

Plura alia Collatio illa ſcitu digna cõtinet, quæ breuitatis gratia omitto.

Conſtat igitur ex hac collatione apertiſsimè ratio ob quam fuerit damnatus Dioſcorus. Sed demus Dioſcorum fuiſſe virũ Sanctiſsimum qualem ſectatores ſuorum dogmatum mentiuntur, inhærendumne erit vnius Dioſcori ſententiæ, an potius ſtandum tot Sanctis in Chriſto Patribus congregatis?

CAPVT XXV.

Soluuntur obiectiones Schiſmaticorum contra Concilium Chalcedonenſe.

Leontius Byzantius Monachus Oriẽtalis, in noua Laura S. Sabæ prope Hieroſolymam, vt Antonius Poſſeuinus 2. Tomo, verbo Leontius tradidit, acerrime contra Eutychianos, Neſtorianos, & Seuerum hæreticos ſcripſit: Idem ipſe Apologiam edidit contra eos qui Synodum Chalcedonenſem calumniantur, & licet librum peculiaremque tractationem qui inſcribitur Solutiones argumentorum Seueri ediderit, in prędicta vero Apologia breuiter hęreticorum argumenta contra Synodum Chalcedonenſem ſoluens, eam vt par erat viro Catholico, laudat dicens: Quia nonnulli à Sancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia recedũt propter cauſam quæ magis eos cum Eccleſia coniungere debebat, cum non poſſem ferre

ferre vt membrum nullum neceſſarium à nobis auelleretur, exiſtimaui operæ precium eſſe ſuſpiciones quaſdam ipſis de Synodo Chalcedonenſi iniectas tanquam vapores quoſdam excitatos diſſoluere, ne quis mendacijs contra Sanctos Patres anticipatus, ab ſpirituali matre ſua, & noſtra, ab Eccleſia inquam communi abſtraheretur. Conantur enim accuſare Synodum Chalcedone volũtate Dei coactam, tanquam non rectè habentem, ſed potius nouitatem nouorum dogmatum introducentem, & hac ſimulatione vſi ſe ab Eccleſia ſeparant. quos quidem conabimur docere, ſi tamen doceri volunt, non rectè eos ſentire; nec iuſte ad hanc calumniam moueri. Omni igitur patrocinio prætermiſſo, illud ſolum & primum dicimus, quod Sancta Synodus in omnibus cum Synodo Nicena conuenire cernitur; item cum Synodo Conſtantinopolitana 150. Sanctorum Patrum, in quibus de perfecta dogmatum cognitione certarunt, & victoria parta coronam tulerunt; atque ita quidem conuenit vt cum ſententia etiã verborum ipſorum ordinem ſeruet, & hæc tanquam leges quaſdam fixas & ſtabiles quæ diſſolui non poſſunt, ſequitur, procul fugiens ab inſania Eutychis, & blaſphemum os Neſtorij longe abijciens, cuius audaciã accuſat ſicut ſapientes illi, & fidei defenſores. Quod verò ita ſit, & Patres illi reuera hoc certamen ſuſceperunt, vt in commune lucrum conferrent, ex ipſo argumento, & materia licet intelligere, & datum teſtimoniũ producere, omnia enim ipſorum SS. Patrum collegimus, & cum illis ex Synodo inter ſe collata, ijs qui veritatem rectè excutere, & dignoſcere voluerint, propoſuimus. Attendentes igitur ea quæ in Synodo dicta ſunt facile demonſtrationem capietis, ne minimum quidem Synodum Chalcedonenſem à recta ſententia Sanctorum Patrum diſceſsiſſe.

(Exponit deinde fidem quam Sancta Synodus adhærens Patrum veſtigijs, præcipue B. Cyrilli Alexandrini, profeſſa eſt, & infra addit.) Cum hæc ita ſint, & res ipſæ fere vocem emittant, & clament, quis iam cõtentioſus ἀκόρτα ἂν πράττοι, & accuſans reprehendet quę fortiora ſunt, quam vt reprehendi poſſint, & Synodum criminabitur, quæ cum ijs quidẽ qui nihil ſani afferunt, pugnat, cum Neſtorio inquam, & cum Apollinario, & cum ijs qui cum illis ſentiunt; veros autem Doctores, & Orthodoxos diligit, & adiuuat Cyrillum, & ſimiles; diuinaſque regulas nunquam tranſit; neque quicquam nouum aut propriũ parit, quin potius antiquis inhæret tanquam cuidam fundamento immobili, & vt breuiter dicã quæ in Synodo Chalcedonenſi acta ſunt, per omnia cum Sanctis Patribus Concilij Nicæni conſonant, vt ipſa demonſtrant. Quæ illi ſanxerunt Patres Concilij Chalcedonenſis ab illis ſancita expoſuerunt, & interpretati unt, & ſe vnam fidem ſcite prædicauerunt, & vnum Symbolum, & ſolũ, uod illi tradiderunt, & definierunt præluxiſſe rectam fidem, & omni

repre-

reprehenſione carentem à Sanctis Patribus Synodi Nicænæ expoſitam & editam, & hanc ἀπαρεγχείρητον, id eſt, intactam manere iuſſerunt; & hoc Symbolo ab illis edito, eos qui ab errore, aut alia opinione conuerterentur, & ſalutem conſequi vellent, armari & erudiri mandarũt. Hinc igitur liquet eum, qui cum hac Synodo pugnat, bellum cum Nicæna Synodo ſuſcipere. Reperitur etiam contradicere Sancto Cyrillo: illius enim ſermonibus Patres huius Synodi gloriantur, & in omnibus cum fide eius & verbis conſonant; ac conſentiunt. Poſtquam igitur docuimus Synodum Chalcedonenſem per omnia cum Sanctorum Patrum dogmatibus conuenire, nihilque ab eis alienum habere cognoſcamus, quæ ſint, & quales hæreſes, quibus hæc Synodus repugnat, & quantopere certat pro impijs dogmatibus diſſoluendis. Sic autem cognoſcemus.

(Et poſt pauca Acephalorum argumenta diſſoluit dicens) ſunt præterea quædam alia quæ Acephali contra Synodũ Chalcedonenſem obijciũt, quorum etiam meminiſſe oportet. Aiunt non debere recipi Synodum Chalcedonenſem, quia qui in ea congregati ſunt, erant iudicio inconſtanti, & à ſe diſſentientes: iidem enim Byzantij Eutychem eiecerunt, & hũc Epheſi cum Dioſcoro receperunt, eiecto Flauiano: Et rurſus ijdem Chalcedone Flauianum receperunt, Dioſcorum verò eiecerunt. Ad hoc dicimus, non oportere cogitare quæ hominibus euenire ſolent, multis enim ſæpenumero hoc accidit, & fortaſſe qui exiſtimatione præſtant. Cæterũ, & ſi quinque, aut amplius, vel etiam triginta, ex ſexcentis reperti ſunt, vt dicitis inſtabili ſententia & iudicio, non propterea oportet Synodum ſexcentorum virorum repudiare, quandoquidem ijdem Epheſi etiam cum Dioſcoro congregati fuerunt; neque tamen propter eos Synodum talem Epheſinam repudiatis.

Rurſus aiunt, ſi vt Anatolius Conſtantinopolitanus dixit, *non propter fidem depoſitus eſt Dioſcorus*, ſed quia excommunicationem fecit Domino Archiepiſcopo Leoni, & tertio vocatus eſt & non venit; quare non recipitis eum? Reſp. Dioſcorum manifeſtè fuiſſe hæreticum, nam in illo Concilio Epheſino approbauit Eutychetis errorẽ, vt latius in fine ſuperioris ca. oſtendimus. Ideo autem dixit Anatolius Dioſcorum non fuiſſe damnatum ob fidem, quia reipſa damnatus non fuit, quòd errauerit in Concilio Epheſino ſecundo, ſed quod parere noluerit in Chalcedonenſi, cum ter fuiſſet vocatus. Vt enim conſtat ex Nicephoro lib. 15. hiſtoriæ cap. 4. & ex ipſo Concilio Chalcedonenſi actione prima poſt Epiſtolam Imperatoris ad Dioſcorum; ipſe initio interfuit Concilio Chalcedonenſi, & ibi ſeipſum excuſauit, quod ſolus non fuerit in Synodo Epheſina 2. & quod vi potius, atque ignorantia, quam voluntate condemnauerit Flauianũ, &

ſecutus

ſecutus fuerit Eutychetem: ſed ab alijs Epiſcopis, qui Synodo Epheſinę II. interfuerunt, falſitatis conuictus eſt: & illi quidem venia petita ſui erroris, in Concilium admiſsi ſunt: Dioſcorus verò interfuit ſanè actioni primæ Concilij Chalcedonenſis, verum cum multa ei alia crimina in actione tertia obiecta fuiſſent à Concilio, vt colligitur ex Nicephoro loco citato, & ex Liberato ca. 13. Breuiarij, ter etiam vocatus ęgritudinis cauſam prętendens, parere noluit, neque ad Concilium redire, atque eà de cauſa depoſitus. Hoc idem colligitur ex actione 16. eiuſdem Concilij in exemplari Paſchaſiani, quod eſt in fine actionis. Legatur etiam Euſebius lib. 15. cap. 30.

Rurſus aiunt quod hæc Synodus hæreticos recepit, & non licet recipere ipſam. Hoc autem dicunt de Theodoreto, & Iba, dicimus, non prius Synodum eos recepiſſe, quam Neſtorium anathematizaſſent.

Rurſus dubitant, quare non petierunt à Theodoreto vt quæ contra Cyrillum ſcripſerat anathematizaret, reſpõdemus non oportere eos Synodum de hoc accuſare, ſed Sanctum Cyrillum, is enim cum in communionem cum Orientalibus, & cum ipſo Theodoreto veniſſet, non petiuit ab eo vt quæ ſcripſerat anathematizaret. Quod igitur non fecit S. Cyrillus, non debet accuſari S. Synodus non feciſſe, tametſi id quod non fecit ille fecit hæc, cum ab eo petierunt vt Neſtorium anathematizaret. Quod ſi demus hæreticos fuiſſe illos, neque ſic propter hoc Synodus eſt repudianda. Siquidem & ſynodus Nicena ſeptem hæreticos recepit, qui & antea Arriani fuerant, & poſtea in hæreſi perſeuerarunt, neque propter hãc cauſam dicitur Synodus centum vndecim Patrum, ſed centum ſedecim. Siquidem & Iuuenalius Epiſcopus Hieroſolymitanus, & alij multi Epiſcopi, qui Epheſi cum Dioſcoro reperti ſunt, Synodo Chalcedonenſi interfuerunt, neque tamen propter hoc, ipſi Synodum illam Epheſi repudiant, ſed potius amplectuntur. Hæc Leontius, ſed plura qui videre deſiderat, legat eũdem Leontium libro de ſectis, præcipuè actione 6. & hęc de argumentis hiſtoricis, quæ hæretici obijciunt in Sanctam Synodum.

CAPVT XXVI.

In Chriſto Domino poſt vnitionem duas eſſe naturas, diuinam & humanam, omnino diſtinctas.

ACephali, eorumq́ue ſectatores Orientales, Eutychem qui anſam eorum erroribus præbuit nunc anathematizant (teſte Leontio de ſectis actione quinta) propterea quod Chriſti corpus non eſſe eiuſdem ſub-

ſtantiæ nobiſcum traderet; ipſi vero licet duas naturas antè vnitionem fuiſſe agnoſcant, poſt vnitionem vero vnam fuiſſe tantũ, ex his duabus conflatam, manentibus naturis inter ſe inconfuſis & diſtinctis. temere affirmant: eodem prorſus modo ac corpus & anima quę citra confuſionem in homine vnita ſunt, vnum viſibile, alterum inuiſibile, vnum mortale, alterum immortale, hominis non duas naturas ſed vnam tantum hominis naturam conſtituunt. Orientales enim hodie cum non poſsint intelligere diſcrimen inter naturam & perſonam, verentur duas in Chriſto fateri naturas, ne cum Neſtorio duas etiam videantur acclamare perſonas.

Statuendum igitur eſt de fide Catholica, Chriſtum nomen eſſe vnius perſonę duas habentem naturas, diuinam ſcilicet & humanam; hanc vero eſſe fidem Catholicam, & ad ſalutem neceſſariam ex ſanctiſsimis Conciliorum decretis, ac Sanctis Patribus apertiſsime probabimus: ſed ne ignorantia vocum nobis error contingat, neceſſarium erit quatuor vocabula, quæ apud Patres paſſim inueniũtur, paucis explanare. Vocabula autem ſunt Subſtantia, Natura, Perſona, & Hypoſtaſis: Sciendum ergo vt optimè aduertit Leontius de ſectis actione prima, ſubſtantiam & naturã apud Patres idem eſſe, ac rurſum idem hypoſtaſim & perſonam: & cum Verbum diuinum aſſumpſerit naturam ſingularem, ſcilicet humanitatem & non perſonam, hoc eſt hominem, multum intereſt tum ad Eutychianos tum etiam ad Neſtorianos hæreticos conuincendos, ſcire quid interſit inter perſonam ſiue hypoſtaſim & naturam ſingularem: vt ea re explicata intelligi facilius poſsit maximè cohærere & conſiſtere hanc Catholicam doctrinam, Deum aſſumpſiſſe naturam non aſſumpta perſona, ac poſt incarnationem, humanam naturam aſſumptam eſſe omnino diſtinctã, & aliam naturam à natura Diuina. Et quamuis inter omnes conſtitutum ſit in ratione perſonæ aliquid aliud contineri vltra ea quæ continet ratio naturæ ſiquidem ſignificatur ab omnibus vocabulo concreto, (vt vocabulo homo) natura vero abſtracto, nempe humanitas: ſed quid ſit hoc quod perſona addat ſiue includat vltra rationem naturæ, & in quo ab ea diſtinguatur, omiſsis varijs dicendi modis breuiter perſtringemus.

Perſona igitur creata à natura ſingulari realiter diſtinguitur tanquam includens ipſam naturam ſingularem, & præterea aliquid aliud addens re à natura diſtinctum, quod propriè ſit perſonalitas. Quã ſententiam eſſe D. Thomæ latè probat 3. p. q. 4. art. 2. Illud vero reale, & à natura realiter diffinitum quod perſona includit nihil aliud eſt, quam ipſam perſonalitatem eſſe naturæ quendam terminum, & complementum ſubſtantiale, quo perficitur vltimo, & conſtituitur ſubſtantia prima completa; qui terminus differt re ipſa à natura ſingulari, tanquam id quod terminat & cõplet

Digitized by Google

plet naturalem ipſius dependentiam ab vltimo termino, in latitudine ſubſtantiæ: hic igitur terminus naturæ quo natura vltimo completur, appellatur ſubſiſtentia naturæ, perſonalitas, hypoſtaſis.

Obijcies ex hac ſententia ſequi, fore aliquam realitatem ſubſtantialem in materiali natura, quæ neque ſit materia, neque forma, nec compoſitum ex vtraque. Reſpondetur ſi directè intelligas, verum eſt: indirectè autem & reductiuè dici poteſt, perſonalitatem iſtiuſmodi pertinere ad compoſitum ex materia & forma. Nam ſi per compoſitum intelligas naturam ſingularem vt in abſtracto ſignificatur, catenus ad illam hæc perſonalitas reducitur, & pertinet, quatenus eſt naturalis terminus & complementū eius. Si autem per compoſitum intelligas completam hypoſtaſin ſeu ſuppoſitum: ad illud hæc perſonalitas reducitur tanquam vltimum conſtitutiuum eius, vt ex prædictis patet.

Nec Philoſophus negare voluit eſſe aliquid ſubſtantiale, quod non directè ſit materia, nec forma, aut natura ex ipſis compoſita: ſicut ſatis apparet diuidens in 5. Metaph. & in Prædicamento ſubſtantiæ, ſubſtantiam in primam, & ſecundam, hoc eſt, in eſſentiam & hypoſtaſin ſeu ſuppoſitum. Sicut enim ſententia Philoſophi eſſentia conſtituitur per gradum aliquē poſitiuum ſubſtantialem: ita etiam ex eiuſdem mente intelligere debemus, conſtitui hypoſtaſin ſeu primam ſubſtantiam (quæ maximè ſubſtantia eſt) per gradum etiam aliquem & terminum vltimum ſubſtantialem.

Neque valet ſi obijcias primam ſubſtantiam Philoſopho eſſe non niſi naturam ſingularem ipſam, cum ſingularitas faciat, vt natura, quatenus ſingularis eſt, non ſit ſubſtantia ſecunda. Non inquam hæc obiectio valet. Nam inter ſubſtantiam ſecundam & primam completam, qualem intelligere potuit Philoſophus, media eſſe poteſt ſubſtantia prima incompletè & reductiuè, quæ nimirum ſit natura vt ſingularis. Cum enim ex natura vt ſingulari inprimis conſtituatur ſuppoſitum accedente perſonalitate, ſicque demum fiat ſubſtantia prima completa: non incommodè natura ſingularis ad primam ſubſtantiam reuocabitur, tametſi non ſit ipſa ſola directè, & complete ſubſtantia prima.

Quod ſi fundamentum quæras cur ita de diuiſione ſubſtantiæ, atque adeo de ratione ſuppoſiti philoſophemur? Reſpondeo illud præcipue eſſe poſitum in reuelata doctrina de hoc Incarnationis Myſterio quæ & naturale lumen, (vt in alijs materijs) illuſtrat, & tum demum rectè conſiſtit ac defenditur, ſi ſic ratiocinemur, præſertim cum iſta quoque ſecundū naturę lumen æque probabilia atque alia, videantur.

Ex his fit, perſonam à natura in multis differre. Primo in eſſendo: nam natura eſt quædam forma per quā verbi gratia Petrus conſtituitur in eſſe

ſpecifico, eſt enim natura ipſa eſſentia rei, perſona vero ſuperaddit naturæ ſubſiſtentiam; quatenus eſt principium ſubſiſtendi in ſe: quare perſona nihil aliud eſt quam terminus & ſuſtentaculum naturæ. Secundo differũt in operando nam licet ad operandũ tam perſona quam natura concurrãt, tamen diuerſo modo: nam ſuppoſitum ſeu perſona concurrit vt principiũ quod operatur & ſubſiſtit; natura verò eſt principium quo mediante elicitur opus. Tertio, differunt ex modo prædicandi: nam ſuppoſitum ſeu perſona primo dicitur generari produci. & ratio eſt, quia ſimpliciter eſſe eſt eſſe in ſeipſo & per ſeipſum id eſt ſubſiſtere, hoc autem eſt ſuppoſiti, quia eſſe in alio eſt eſſe quaſi diminutum, & natura non dicitur ſimpliciter eſſe, ſed ratio eſſendi quia ſubſiſtit non in ſe, ſed in ſuppoſito. Itẽ ſuppoſitum dicitur operator & agens, natura autem non eſt proprie operans ſed ratio operandi, vt Ioannes dicitur loqui, natura humana quod eſt in Ioanne dicitur ratio loquendi. Præterea aſſumere naturam & habere ſe per modum aſſumentis, eſt ſuppoſiti, habere ſe per modum aſſumpti, eſt naturæ; ratio eſt quia aſſumere eſt totius: natura autem ſignificatur per modum partis. Ecce differentiam ſeu diſtinctionem vtriuſque, naturæ videlicet & perſonæ, quam differentiam non cognoſcentes, ſeu dignoſcere nolentes Neſtorius, & Eutyches ſimul cum Dioſcoro prolapſi ſunt in varias hæreſes. Neſtorius falſo putans idem eſſe naturam & perſonã, & nullam faciens inter vtrumque diſtinctionem, & videns in Chriſto duas naturas diſtinctas, intulit duas perſonas. Eutyches vero & Dioſcorus dicentes idem eſſe naturam & perſonam, cognouerunt in Chriſto vnam perſonam, intulerunt vnam naturam: itaque tam Eutyches, quam Neſtorius ex ignorantia huius diſcriminis prolapſi ſunt in contrarias hęreſes, iſte in dualitatem perſonarum, ille in vnitatem naturæ. Ita & hodie Orientales videntes in Chriſto vnam perſonam, pro vna perſona vnam dicunt naturam: ſed quæro ab illis ſi natura & perſona omnino idem eſſent, multumq́ue eſſet inter vtramque diſcrimen ſequeretur quod in Deo cum ſit vna natura, vna etiam eſſet perſona. At habemus in ſcriptura, Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum ſunt: vnde euidenter apparet aliquid diſcriminis eſſe inter perſonam & naturam, cum in diuinis natura ſit vna, perſonæ vero tres. Item peto à vobis cum moritur aliquis homo, vtrum natura moritur, an perſona? Naturam quidem mori non reſpondebitis, ergo perſona, igitur idem omnino non ſunt natura & perſona? Propterea cum multæ ſint atque adeo innumerabiles hominum perſonæ, multaſne atque innumerabiles naturas hominum dicetis? ſed vna eſt omnium hominum natura, & non vna eſt omnium hominum perſona, ergo differt natura à perſona.

Denique

Denique ſi Orientales renuunt duas admittere in Chriſto naturas, ne duas videantur admittere perſonas, cum ex eorum ſententia natura & perſona idem ſint, ſequitur quod agnoſcentes hanc differentiam inter naturam & perſonam, facili negotio poterunt vitare errorem quem timent, & Eccleſiæ Catholicæ conformari: quod ſi pertinaciter renuãt diſcrimen hoc confiteri, manifeſte incidunt in errorem Neſtorij, quẽ declinare ſe illa via arbitrantur. Nam fides Catholica prædicat Verbũ Dei aſſumpſiſſe naturam humanam. igitur ſi ipſi dicunt idem eſſe naturã & perſonam, ſequitur quod perſonam etiam aſſumpſerit, & ſic in Chriſto erunt duæ perſonæ, vt conſtituebat Neſtorius.

Neque prorſus audienda eſt aliquorum Orientalium reſponſio, qui nõ verentur hoc conuicti argumento fateri Deum etiam aſſumpſiſſe perſonã vt partem perfectionis naturæ (& vt diſtinguant à Neſtorio) addunt hãc quam aſſumpſit perſonam non eſſe operoſam, ſed otioſam, non enim operatur quicquam, ſed feriatur & ab opere vacat: ſed error iſte turpiſsimus eſt, & execrandus, nam humanitati aſſumptæ à Chriſto nihil perfectionis deeſt, licet pręcipuam non habeat perſonalitatem, quia perfectius eſt, & dignius humanæ naturæ ſubſiſtere in perſona Verbi, quam ſi ſubſiſtat in propria perſona. quis enim dubitat naturam humanam ſuſtentatã à diuina perſona longe perfectiorem eſſe in Chriſto, quam in vnoquoque noſtrum, eſt enim incomparabiliter, & infinite perfectior, ſubſiſtens in perſona verbi: quæ cum ſit infinitæ perfectionis ſupplet in natura humana perfectionem humanæ perſonæ. Tum demum, quia ſi in operibus naturæ nihil otioſum & fruſtra concedimus, quanto magis in operibus Dei, maxime vero in hoc opere omnium diuiniſsimo. Secundo quia ſi admittunt duas perſonas, à fortiori duas etiam naturas diſtinctas poſt incarnationem admittere debent, quia diſtincta perſona naturam diſtinctã omnino ſupponit. Tertio quare non etiam admittitis duas naturas, duas etiã voluntates, quarũ altera ſit operoſa, altera otioſa? Quarto quare poſt incarnationem dicitis vnam naturam & non vnam etiam perſonam? ſed aduerſus hunc errorem infra latius oppugnantes Neſtorium dicemus.

Præterea abſurdiſsimus error eſt aſſerere in Chriſto ante vnionẽ duas illas eſſe naturas: quomodo enim in Chriſto fuerunt ante vnionem, ſi ante vnionem non fuit formaliter Chriſtus vt talis. Idque patet manifeſte ex plurimis locis Scripturæ, pręcipuè ex c. 1. Ioãnis, ibi enim ille Chriſtus qui habitauit in nobis dicitur ipſum Verbum incarnatum, vt patet ex illo contextu ſermonis, *In principio erat verbum*, &c. *& Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à Patre, &c.* *Ioan. 1.* Quomodo igitur in Chriſto hoc eſt in Verbo ante vnionem fuerunt duæ

naturæ,diuina, & humana; ſi ante Vnionem Verbum non fuit incarnatum.

Rectiſsimè itaque S. Leo epiſtola decima ad Flauianum cap. vltimo (quæ in Concilio Chalcedonenſi fuit approbata) cum illa verba Eutychetis retuliſſet: Confiteor ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem, poſt adunationem vero vnam naturam confiteor; addit: Miror tam abſurdam, tamque peruerſam eius profeſſionē, &c. Cum tam impie duarum naturarum antè Incarnationem vnigenitus Dei filius fuiſſe dicatur, quam nefariè, poſtquam Verbum caro factum eſt, natura in eo ſingularis aſſeritur.

His igitur præmiſsis contra errores alios vt certiſsimū ſtatuamus, Chriſtum Ieſum vna conſtare perſona, duabus naturis diuina & humana inter ſe coniunctis, non confuſis, ſalua cuiuſque naturæ proprietate: fides enim Catholica agnouit ſemper in Chriſto poſt incarnationem duas integras, & perfectas naturas diuinam, & humanam, quæ ſine vlla permixtione ac confuſione, aut inter ipſas compoſitione in vera perſona Verbi ſubſiſtant, neque diuinam naturam in humanam, vel humanam in diuinam fuiſſe conuerſam, neque tertiam per commixtionem reſultaſſe, ſicut ex anima rationali & corpore, vt orientales hodie fatentur.

Primo hæc veritas ex ſcriptura probatur, & ante omnia duas eſſe in
Ioan 3. Chriſto naturas teſtantur illa Domini verba Ioan. 3. *Nemo aſcendit in cælū, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo.* Nam iſte qui loquebatur, ſecundum eam naturam per quam videbatur, & loquebatur, ac filius hominis erat, non deſcenderat de cælo, aut nunc cum loquebatur erat in cœlo. Ergo alteram habuit nempe diuinam, ſecundum quam deſcenderat & erat in cælo.

Deinde nullo modo fieri poteſt ſecundum eandem naturam Chriſtum eſſe æqualem Patri, & minorem: at Ioan cap. 15. *Ego* (inquit) *& Pater vnum*
Ioan 15. *Ioan.* 14. *ſumus.* & cap. 14. *Pater* (inquit) *maior me eſt.* Igitur ſecundum vnam fuit æqualis Patri, ſecundum aliam minor.

Ioan. 8. Præterea, *Antequam* (inquit ipſe Chriſtus Ioan. 8.) *Abraham fieret ego ſum.* At idem natus erat temporibus Auguſti, nequit autem fieri vt idem ſecundum idem fuerit ante & poſt Abraham. Item quod S. Thomas Ioan 20. viderat & tetigerat in Chriſto, non erat Deus, ſed caro, & tamen excla-
Ioan 20. mauit dicens: *Dominus meus & Deus meus.* Igitur ille cuius carnem viderat, ſimul erat verè Deus & homo, quod etiam aperte conſtat Actorum ſecundo. *Dextera* (inquit Petrus) *Dei exultata effudit hoc donum.* Nam exaltare non eſt Dei, ſed creaturæ, effundere Spiritum Sanctum non eſt creaturæ, ſed Dei. Item, *Spiritus Sanctus poſuit vos regere Eccleſiam Dei quam acquiſiuit ſanguine ſuo,* &c.

Iam

Digitized by Google

Iam verò illas naturas non eſſe permixtas ſatis ex Sacra Scriptura cōſtat, quæ frequenter aſſerit naturam diuinam eſſe prorſus immutabilem: Malach. 3. *Ego Deus & non mutor.* Et Iacobi primo: *Apud quem non eſt tranſmutatio, &c.* Itaque ſtare non poteſt tertium, quod Eutyches dixit, diuinitatem in humanitatem, aut contra, fuiſſe conuerſam. Nam fieri non poteſt vt nullo modo mutetur, vel quod in aliud conuertitur, vel id in quod conuertitur aliud. *Malach. 3. Iacob. 1.*

Præterea Chriſtum Dominum reuera fuiſſe natum ex Virgine, paſſum, mortuum, & ſepultum, & reſurrexiſſe tertia die, & poſtea cælos aſcēdiſſe: neque eundem Chriſtum non ſecundum Diuinitatem, ſed ſecundū humanitatem, non ſimulatam, ſed veram, fuiſſe paſſum, contra errorem ſeu potius delirium Eutychetis paſsim, ac luce ipſa manifeſtius Scripturæ fatentur: ſed quia hodie Orientales in hoc etiam Eutychetem damnant, non opus eſt in his amplius immorari.

Reſtat igitur vt ex Concilijs & Patribus ſententiam catholicā de duabus in Chriſto naturis comprobemus. Plurima ſunt Concilia in quibus error iſte expreſſe damnatur. Primo in Chalcedonenſi Concilio ex inſtituto, & præſertim actione 5. in ſymbolo fidei, vbi ſic dicitur; Confitemur in nouiſsimis diebus Filium Dei Vnigenitum in duabus naturis, inconfuſe, immutabiliter, indiuiſe inſeparabiliter agnoſcendum, nunquam ſublata differentia naturarum propter vnionem.

Item in Concilio Conſtantinopolitano (quod eſt quinta Synodus generalis) can. 2. 7. 8. 10. 11. Vbi in Canone illo 8. ſic dicitur: Secundum ſubſtantiam dicentes carni vnigenitum Verbum vnitum eſſe, non confuſionem quandam ad vices naturarum factum fuiſſe dicimus, magis autem vtraque manente natura, hoc quod eſt vnitum, intelligimus eſſe carni Verbum.

Item in 6. Synodo generali actione 4. in Concilio Lateranenſi ſub Martino Primo conſultatione 5. cano. 5. 6. 7. & 8. in Concilio Hiſpalenſi 2. c. 14. & paſsim in alijs; quibus denique adde Symbolum Athanaſij, vbi eandem veritatem Eccleſia profitetur maximè in illis verbis: Vnus autem non conuerſione Diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum: vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ.

Tertio repugnat iſte error orthodoxis Patrū ſententijs: inprimis S. Cyrillus Alexandrinus apertiſsimè varijs in locis hanc veritatē teſtatur, in epiſtola 8. ad Neſtorium, vbi referens fidem & ſententiā Concilij Nicęni: *Licet* (inquit) *differentes inter ſe naturæ in veram ſint vnitatē coniunctæ, vnus tamen ex vtriſq; eſt filius ac Chriſtus, interim non ſublata differentia naturarum propter adunationem.* Hęc Cyrillus: cuius veſtigijs adhærens Sancta Synodus Chalcedonenſis 630. Patrum, Cyrilli teſtimonium referens ſic ait.

Synodus.

Synodus.

SEquentes igitur Sanctos Patres (& infrà) vnum & eundem Chriſtum filium Dominum Vnigenitum in duabus naturis ſine confuſione, ſine mutatione, ſine diuiſione, ſine ſeparatione cognitum vno omnes conſenſu docemus. Hæc Synodus. Poſtea adducit verba S. Cyrilli.

Cyrilli ex epiſtola ad Sucenſum.

Conſiderantes igitur, vt dixi, modum Incarnationis, videmus quod duæ naturæ coierunt inter ſe ſecundum vnionem quæ diſtrahi non poteſt, ſine confuſione, ſine mutatione. Caro enim caro eſt, & non diuinitas, & ſi Deus factus eſt Caro homouſie, & Caro enim Verbum Deus eſt, & non caro, & ſi propriam fecit carnem Oeconomicè.

Eiuſdem ex eadem epiſtola.

Duas naturas dicimus, vnum vero Chriſtum filium, Dominum, Dei Verbum factum hominem & incarnatum.

Eiuſdem ex libro de fide ad Alexandrinos.

Ego commixtionem non approbo, alienum enim eſt à fide Apoſtolica & à recta traditione Dei. Commiſtio enim deletionem naturarum operatur. Vnio vero ineffabilis, quam qui recte ſentiunt, confitentur, vtramque naturam ſine confuſione ſeruat.

Synodus.

Differentia naturarum nequaquam ſublata propter vnionem.

Cyrilli ad Neſtorium.

Non tanquam differentia naturarum ſublata propter vnionem.

Synodus.

Quin potius ſeruata proprietate vtriuſque naturæ.

Cyrilli ex epiſtola ad Sucenſum.

Etſi enim vnus à nobis dicitur Vnigenitus filius Dei, incarnatus, & factus homo, non propterea commixtus eſt, ſicut illis videtur. Nec in naturam carnis mutata eſt natura Verbi; imò neque carnis in naturam Verbi, ſed in proprietate ſecundum naturam, vtraque manente ſimul, & intellecta ſecundum rationem paulo ante à nobis redditam vnio ineffabilis, & inexplicabilis vnam nobis demonſtrauit naturam filij, ſed incarnatam.

Synodus.

Et in vnam perſonam, & in vnam hypoſtaſim concurrente.

Cyrilli ex epiſtola ad Ioannem.

Et tanquam in vna perſona cognitus, vnus enim Dominus Ieſus Chriſtus, etſi non ignoratur differentia naturarum.

Præterea

Præterea S. Dionyſius Areopagita cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia: *Diuinæ* (inquit) *bonitatis infinita clementia benigniſsime omnino prouidentiã noſtri, nec ſic quidem (poſt peccatum) omiſit per ſeipſam operari, noſtrorum omnium veraciter ſine peccato particeps facta, noſtræque humilitati inſerta, abſque confuſione vlla, & maculatione vera & integerrima Diuinitatis ſuæ.*

S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 4. cum agit de Chriſti generatione ex Virgine: *Duplex*, inquit, *erat Chriſtus: homo quidem id quod apparebat: Deus vero quod intelligebatur. Comedebat quidem vt homo verè, ita vt nos, ſimiles enim nobis corporis affectiones habebat: vt Deus autem quinque panibus aluit quinque millia*, &c.

S. Athanaſius in Euangelium de Sanctiſsima Deipara: *Sanctificata*, inquit, *ſuperuentu Spiritus Sancti Virgo cum geſtabat, qui ex ſua propria eſſentia Dei erat filius pro vnica eius diuinitatis natura, & gignit eundem incarnatum & hominem factum, ſecundum duarum naturarum proprietatem, eundemque duplicem & vnum ex duobus conſtantem inconfuſè, immutabiliter, atque indiuiſim credi oportere ſtatuimus.* Et infra: *Deus interim perfectus & homo perfectus: vnus ratione vnius perſonæ; duplex tamen natura.*

S. Baſilius lib. primo contra Eunomium poſt medium: *ſicut formam*, inquit, *aſſumpſiſſe ſerui, in eſſentia humanæ naturæ Dominum noſtrum natum eſſe ſignificat: ſic cum dicit in forma Dei eſſe (ad Philipp. 2.) Diuinæ eſſentiæ proprietatem penitus declarat.*

S. Gregorius Nazianzenus Orat. in Chriſti Natiuitatem: *Miſſus*, inquit, *eſt verum vt homo, duplici enim natura erat; ſiquidem & fatigatus eſt, & fame & ſiti laborauit, & angore correptus eſt, & lachrymas fudit, vt lex naturæ fert.*

Innumera Patrum tam Græcorum, quam Latinorum poſſemus teſtimonia adducere: qui plura deſiderat legat Theodoretum in Dialogo Immutabilis, & in Dialogo Inconfuſus, vbi prolixè teſtimonia omnium ferè Patrum qui ante ipſum fuerunt adducuntur. Idem fecere S. Leo in ſuis Epiſtolis, B. Vigilius lib. 5. contra Eutychetem, Gelaſius in lib. de duabus naturis, & nouiſſime omnia Patrum & Doctorum vſque ad noſtra tempora teſtimonia congeſsit Author Theſauri Catholici libr. 2. de Chriſto ſaluatore.

Denique error iſte repugnat etiam manifeſtè rationi; ſed antequam vlterius procedamus, notandum eſt pro explicatione huius controuerſiæ ex D. Thoma 4. contra Gentes cap. 41. quod vniri aliqua in natura non eſt, quod duæ naturæ adinuicem quomodocunque vniantur: Nam reuera in Chriſto duæ naturæ vnitæ ſunt, ſed quod illæ duæ naturæ conueniant in vna tertia natura, vel eſſentia, quæ aliquo modo ex naturis vnitis conſtituatur, ſicut quod aliquæ duæ naturæ in perſona vniantur, dicit quod eadem perſona in duabus naturis ſubſiſtat, munuſque ac rationem per-

ſonæ exerceat in ordine ad vtramque naturam ipſam ſuſtentans, & proprias vtriuſque naturæ operationes exercens. Hoc ſuppoſito, Probatur. Tunc aliqua duo vniuntur in natura, quando vniuntur in aliqua eſſentia, quæ ex vnione duarum naturarum reſultet: ſed implicat naturam Diuinā & humanam hoc modo vniri, ergo, &c. Probatur minor: Nam quæ vniūtur in natura, neceſſario habent mutuum & intrinſecum ordinē inter ſe, imo & eſſentialem dependentiam ad inuicem: ſed implicat naturam Diuinam habere aliquo modo ordinem, quia forma totalis, qualis eſt humanitas cum per ſe loquendo ſit totum, & non pars, nequit intrinſece & ſubſtantialiter ordinari ad alterius naturæ compoſitionem. In quo diſtinguitur humanitas ab anima rationali, quia hæc & quæcunque alia forma ex propria natura non eſt ſubſtantia totalis, ſed potius pars alterius naturæ integræ: & ita dicit intrinſecum, & ſubſtantialem ordinem ad naturam, cuius eſt pars, & ad aliam partem ſimul componentem: at humanitas & quæcunque forma totalis non dicit talem ordinem per ſe, & ſubſtantialem, ergo, &c.

Secundo probatur, quando aliqua duo vniuntur in natura, talis natura in qua fit vnio, ſemper eſt perfectior alijs naturis, quæ in illa vniuntur: continet enim perfectionem vtriuſque: ſed implicat dari naturam perfectiorem eſſentia Diuina; ergo nulla natura poteſt eſſe terminus huius vnionis.

Tertio probatur. In Chriſto poſt vnionem ſunt duæ formæ: ergo ſunt duæ naturæ. Conſequentia patet, quia forma, natura, & eſſentia, idem pollent. Antecedens probatur ex illo ad Philippenſes 2. *Qui cum in forma Dei eſſet, formam ſerui accepit.* Sed forma Dei & forma ſerui ſunt duæ formæ: ergo, &c.

Philip. 2.

Quarto, in ſacris literis poſt vnionem cōtraria enunciantur de Chriſto, nempe ea quę ſunt potentiæ Diuinæ, & quæ ſunt infirmitatis humanę: ſed contraria de eodem ſecundum idem enunciari non valent: ergo enunciātur ſecundum aliam, & aliam naturā & ex conſequenti non eſt in Chriſto tertia aliqua natura ex duabus reſultans.

Poſtremo Chriſtus eſt verus Deus & verus homo, vt conſtat ex Sacra Scriptura; ergo vere habet naturam diuinam & humanam; non enim fieri poteſt vt diuina natura & humana fiant vna natura, vt oſtendit D. Thomas 3. p. q. 2. art. 2. hac euidenti ratione.

Quia ſi ex diuinitate, & humanitate fit vnum, vel fit vnum ordine & compoſitione, eo modo, quo ex pluribus lapidibus fit vnus aceruus, vel vna domus: ſed hoc dici non poteſt: quia Chriſtus nō eſſet vnus per ſe, ſed per accidens: item non eſſet vnus ſimpliciter, ſed multa ſimpliciter, & vnū ſecundum quid: quorū vtrumque derogat veritati Incarnationis. Vel fit

vnum

vnum per ſe,per tranſmutationem,eo modo,quo ex elementis fit mixtū, & hoc affirmari non poteſt;tum quia natura diuina eſt omnino immutabilis,& ſic neque ipſa poteſt in aliud conuerti,neque aliud in ipſam: tum quia id quod ex mixtione reſultat, vt conſtat ex articulo primo de Generatione cap.de mixtione,non eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum miſſibilibus; & ſic Chriſtus neque eſſet conſubſtantialis Patri, neque matri,quorum vtrumque fidei aduerſatur. Vel fit vnum per ſe,abſque vlla tranſmutatione:ſed neque hoc poteſt dici. nam fieret vnum modo quantitatiuo, ſicut ex diuerſis membris fit vnum corpus: & hoc non,cum natura Diuina ſit incorporea:vel eo modo quo ex materia & forma fit vnum, & hoc eſt adhuc impoſſibilius;tum quia natura diuina,& humana ſunt entia completa in actu,& ex duobus entibus in actu nequit vnum per ſe fieri; tum quia natura diuina nullius poteſt eſſe forma,præſertim corporis: tū quia alia ſpecies inde reſultans,eſſet pluribus communicabilis, & ita eſſent plures Chriſti: tum denique quia Chriſtus alias neque eſſet naturæ diuinæ,neque humanæ,differentia enim addita variat ſpeciem, ſicut vnitas numerum.

Vt vim huius rationis Patrumque ſententiam manifeſtam, effugiant Iacobitæ, hodie aliam excogitarunt ſuam hæreſim propagandi viam,dicentes in Chriſto Domino duas naturas fuiſſe vnitas,ac poſt vnionem in illo veram fuiſſe diuinitatem,veramque humanitatem, vnam tamen factam fuiſſe naturam perſonatam ex duabus naturis non perſonatis ſine tamen mixtione,aut confuſione. Quare licet concedāt Chriſtum ex duabus conſtaſſe naturis, renuunt tamen concedere illum in duabus naturis ſubſiſtere, ne videantur cum Neſtorio duas ponere in illo perſonas. Sed ferè idem eſt iſte errandi,ſiue dicendi modus cum alijs. Nam vel illę naturæ non perſonatæ ſunt ante vnionem diſtinctæ inter ſe, & hoc nequit intelligi, vt iam ſupra confutauimus. Vel illa natura perſonata,quæ reſultat ex duabus naturis Diuina & humana,eſt tertia natura compoſita ex duabus,ſicut homo ex anima & corpore,& hoc eſt quod Patres Concilij, & ratio ipſa demonſtrat eſſe erroneum. Si autem volunt dicere perſonam Chriſti eſſe compoſitam ex duabus naturis, hoc eſt ſubſiſtentem in illis, hic ſenſus Catholicus eſt: ſed tunc fatendum eſt cum Eccleſia Catholica duas eſſe in Chriſto naturas,perfectas,indiſtinctas, neque inter ſe commixtione aliqua aut compoſitione coniunctas,duas itidem voluntates & operationes,vt iam infra etiam oſtendere curabimus.

CAPVT XXVII.

Soluuntur argumenta Eutychetis, & aliorum.

ARgumenta quibus vſi ſunt Eutyches, & eius ſectatores tam veteres, quam noui ad ſui erroris confirmationem, facili negotio ſoluuntur. Primum eſt quod Ioannis 1. dicitur: *Verbum caro factum eſt*. Eſt igitur natura Verbi conuerſa & mutata in humanam: ſicut aqua illa conuerſa fuit in vinum, de qua ſimili loquendi modo dicitur Ioan. 2. *Cum vidiſſet architriclinus aquam vinum factam, &c.*

Ioan. 1. Ioan. 2.

Reſpondeo primo, ſi hoc argumentum valeret, falſum etiã eſſet quod Eutychiani dixerunt naturam illam vnam, quæ in Chriſto manſit, fuiſſe reuera Diuinam. Etenim quod in aliud conuertitur minimè manet: vt neque manſit aqua poſtquam facta eſt vinum. Secundo dico, illo modo loquendi, cum ſcilicet vnum dicitur factũ aliud; non ſemper in Scriptura ſignificari conuerſionem, ſed ſolum acceſsionem aliquam ſine interitu prioris. Vt cum dicitur ad Galat. 3. *Chriſtus pro nobis factus eſt maledictum*: vel cum dicitur Luc. 2. *factus annorum duodecim*, &c.

Galat. 3. Luc. 2.

Ita hoc explicant Athanaſius in Epiſtola ad Epictetum, & Gregorius Nazian. in epiſtola 1. ad Cledoniũ, & Ambroſius de Incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 6. & Theodoretus in Dialogo 1. vbi prædictos Patres pro ea interpretatione citat, & eam inde cõfirmat, quod ſtatim Ioan. de eo ipſo verbo Incarnato ſubiungit, *Et habitauit in nobis & vidimus gloriã eius, &c.* Vnde euidenter apparet, Verbum non propterea eſſe deſtitiſſe. Item ex eo quod alibi Incarnatio verbi ſic deſcribitur, vt manifeſtum ſit manſiſſe poſt eam ſalua natura ſua Verbum. Nam ad Philip. 2. dicitur. *Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens*. Et ad Hebræos 2. *Semen Abrahæ apprehendit*. Manet autem omnino is qui quippiam accipit & apprehendit.

Ioan. 1. Philip. 2. Heb. 2.

Tertio dico ex illo ipſo loco Ioan. 1. potius reuinci euidenter errorem Eutychetis. Nam ſi Verbum caro factum eſt: ergo manſit in Chriſto poſt vnionem vera caro, & natura humana, quod Eutyches negabat. Manet enim id in quod aliud dicitur euadere, ſicut manſit vinum illud in quod euaſit aqua, & manet etiam dignitas Conſulis, cũ dicimus de aliquo quod ſit factus Conſul.

Ioan. 1. Secundũ argumentũ Ioa. 1. dicitur: *Verbũ caro factũ eſt*. In Cõcilio Chalcedonenſi act. 1. poſt epiſtolam Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, Euſtachius Epiſcopus Beritenſis, teſtatus eſt S. Cyrillum aſſeruiſſe, non oportere intelligi duas naturas, ſed vnam naturam Dei Verbi incarnatam.

Reſpond-

Reſpondeo ſenſum eſſe, quod non ſint in Chriſto duæ naturæ ſuppoſito diſtinctæ reipſa. & ſeparatæ, ſicut ſenſit Neſtorius, ſed naturam Diuinam cum humana natura coniunctam, in vna & eadem diuina perſona. Ita enim illud dictum Cyrilli intelligendum eſſe definitum eſt in V. Synodo generali, can. 8.

Et eodem modo debet accipi, quod dixit Gregorius Nazianzenus epiſtola prima ad Cledonium, Carnem eſſe Deificatam: & quod in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. can. 5. definitur, naturam Dei Verbi fuiſſe incarnatam, quod etiam aſſerit Damaſcen. lib. 3. cap. 6. His enim modis loquendi à Patribus ſignificatur ſolum illa realis & ſubſtantialis coniūctio diuinitatis cum humanitate in vna & eadem perſona Diuini Verbi, non autem aliqua vtriuſque naturæ confuſio.

Tertium argumentum eſt, quod aliqui antiqui Patres dicant, naturam Diuinam fuiſſe mixtam cum humanitate, ſic enim ſcribit S. Cyprianus in lib. de vanitate Idolorum: *Carnem Spiritu Sancto cooperante induitur, Deus cum homine miſcetur. Hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt.* Et S. Gregorius Nyſſenus in Orat. Catechetica cap. 25. Incarnationem appellat noſtræ naturæ cum diuina commixtionem. Similiter loquitur Irenæus lib. 3. cap. 21. & Vigilius lib. 1. contra Eutychetem.

Reſpondeo hoc vocabulo mixtionis Patres fuiſſe vſos, ad ſignificandū Vnionem illam eſſe omnino realem, & ſubſtantialem, ſicut eſt ſuo modo mixtio elementorum in vno & eodem ſubſtantiali ſuppoſito, non autem ad ſignificandum quod ſit mixtio propriè.

Quartum argumentum. S. Athanaſius in Symbolo dicit: *Sicut anima rationalis & caro, vnus eſt homo ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.* Eſt igitur vnica natura in Chriſto ſicut in vno alio homine.

Reſpondeo minimè id ſequi, non enim eſt ſenſus, ita ex humana & diuina natura fieri vnam naturam, ſicut fit ex anima & corpore vna humanitas, ſed ſicut ex anima & corpore fit vna ſubſtantia quæ eſt natura, ita etiam ex vnione naturæ humanæ & diuinæ in perſona Verbi, conſtare ſimiliter ſubſtantiam quandam vnicam, quæ eſt Chriſti perſona, vt ſubſiſtens in vtraque natura.

Quintum argumentum (quo maximè nitebatur Eutyches) Si in Chriſto ſunt duæ naturæ; Ergo etiam duæ perſonæ. Qui fuit error Neſtorij.

Reſpondeo nihil minus ſequi. Eſt enim alia ratio naturæ quam perſonæ. Vnde etiam in Diuinis, vbi natura & perſona re non diſtinguuntur, credimus eſſe perſonas tres, quamuis earum tantum ſit vnica natura. Poſſunt igitur in Chriſto vice verſa eſſe naturæ duæ, & perſona vnica. Et hactenus de errore Eutychetis.

CAPVT XXVIII.

De duabus Chriſti voluntatibus.

NOn ſolum Eutyches, qui in Chriſto non eſſe naturam humanam veram auſus eſt affirmare, conſequenter ab eo voluntatem humanam adimebat ſed & hæretici alij Orientales, qui naturam humanam in Chriſto confitebantur, in eo non fuiſſe voluntatem humanam temere affirmarunt: inter quos fuerunt Monothelitæ, ſic nuncupati ab aſſertione vnius voluntatis in Chriſto, eo adducti fundamento, propterea quod omnia operatur Chriſtus ex nutu diuinæ voluntatis.

Sed hic error breuiter & manifeſtè conuincitur primo teſtimonio ipſius Chriſti Lucæ 22. *Non mea, ſed tua fiat voluntas.* Vbi vtramque voluntatem apertiſſimè diſtinguit. Item Ioan. 6. *Deſcendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam, ſed eius qui miſit me, Patris.* Ex quo loco confirmatur hæc veritas in Synodo VI. generali act. 17, vbi damnatur hic error.

Lucæ 22.
Ioan. 6.

Secundo ex his quæ ſupra contra errores alios ex fide conſtituta [illegible]at, ducitur manifeſtum argumentum. Etenim vera natura humana ſine voluntate humana non conſiſtit, vt eſt etiam ratione naturali perſpicuum. Sed verbum diuinum aſſumpſit veram humanam naturam, eiuſdem ſpeciei, cuius eſt natura aliorum hominum. Ergo etiam voluntatem humanam.

Et confirmatur: nam potentiæ naturales proxime ſpectant ad naturã. Vnde videmus in Diuinis, quamuis tres perſonæ ſint; tamen quia eſt vna natura, vnicam eſſe voluntatem. Sed in Chriſto ſunt duæ naturæ, ergo vnaquæque ſuam habet voluntatem. Denique huc etiam pertinent Patrũ teſtimonia, quibus ſupra probauimus duas in Chriſto naturas perfectas, & in particulari in Chriſto eſſe duas voluntates docent Athanaſius lib. de Trinitate, Gregorius Nyſ. contra Apollina. Epiphanius ſermone 69. contra Marcioniſtas & B. Cyrillus Alexandrin. cuius teſtimonium magni faciunt omnes Orientales in ſermone 10. in Matth. *Subeſt quidem in Chriſto pauor paſſionis propter humanitatem: compeſcitur autem ſtatim virtute inhabitantis verbi: Ait enim Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis; humanitas quidem hoc ait: nam ſecundum quod Deus eſt, non eſt extra voluntatem Patris. Sicut enim vna eſt Deitas, ita vna eſt Patris & Filij voluntas.* Idem li. 4. in Ioannẽ. *Volũtaria quidem paſſio, eo quod ita voluiſſet diuina natura, inuoluntaria autẽ quantum ad carnẽ recuſantem mortẽ, & ſecundũ quod Chriſtus homo erat* Idem li. x. *Sicut conſubſtantialis eſt, ita & conuoluntarius proprio genitori, vnius enim eſſentiæ vna perfecti volũtas eſt.*

Nec

Nec valet quicquam argumentum hæreticorum. Nam etſi Chriſtus omnia ex nutu diuinę voluntatis operabatur, non quia ex vna diuina voluntate omnia operaretur, ſed quia humana eius voluntas erat diuinæ conformis.

Porro iiſdem argumentis patet in Chriſto fuiſſe, etiam intellectũ creatum præter diuinum, quia eſt etiam humanæ naturæ potentiæ naturalis. Quod ex ſcriptura etiam patet Iſaię 52. *Ecce intelliget puer meus*. Et Matth. 8. *Iſaie 52.* *Audiens Ieſus miratus eſt*, quod pertinet ad intellectum. Item ex Auguſtino *Math. 8.* l. 83. qq. q. 80. contra Apollinariſtas qui animam rationalem, & intellectũ in Chriſto negabant, inferentes quod tunc Verbum beluam quandã cum figura humani corporis ſuſcepiſſet.

Item iiſdem argumentis efficitur, reliquas animę potentias ſenſitiuas eſſe in Chriſto atque etiam liberum arbitrium. Nam liberum arbitriũ nihil aliud eſt quam voluntas ipſa prout tendit in ſua obiecta cum indifferentia quadam. Neque obſtat quod Chriſtus nullo modo peccare potuerit? Nam potentia peccandi non eſt de ratione liberi arbitrij.

Vnde Auguſtinus in lib. de prædeſtinatione Sanctorum c. 15. de Chriſti impeccabilitate loquens, An ideo, inquit, in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato ſeruire non poterat.

CAPVT XXIX.

De duabus Chriſti Domini operationibus.

ORientalium etiam hodie error eſt qui etiam fuit quõdam Monothelitarum, in Chriſto tantum fuiſſe vnicam operationem nempe Diuinam, tametſi diuerſa per illam operaretur. Idque probabãt, quia omnia fiebant ab eodem Verbo Diuino. Damnatur hic error in VI. Synodo act. 4. 8. & 9. vbi inter cætera ſic legimus: *Duas naturales operationes indiuiſe, inconuertibiliter, inconfuſe, inſeparabiliter in eodem Domino Ieſu Chriſto vero Deo noſtro glorificamus, hoc eſt, diuinam, & humanam*. Ponuntur autem illæ particulæ Indiuiſe, inconuertibiliter, ad oſtẽdendum ab vna & eadem perſona Verbi vtriuſque generis orationes ſalua differentia ipſarum profectas eſſe.

Plena etiam ſunt Euangelia manifeſtiſſimis Chriſti operibus, quibus oſtendi poſsit duas eſſe in Chriſto operationes. Primum enim vna eſt Patris & Filij operatio, ſicut & natura, vt patet ex illis locis: *Omnia quæ Pater habet mea ſunt. Et quæcunq; Pater facit, hæc & filius ſimiliter facit*. Ne quis autẽ putaret alia Patrem, alia Filium operatione operari, alibi ait: *Pater in me manens*

manens ipſe facit opera. Item *non poteſt filius quicquam facere niſi viderit Patrem facientem.* Quod autem filius præter hanc Diuinam operationem, aliam diuerſam habeat, non communem cum Patre, adeo apertum eſt, vt ſuperuacaneum videatur, id velle probare. Nam quod inter homines conuerſabatur, loquebatur, ambulabat, comedebat, oculis, manibus, pedibus, reliquiſque corporis membris & animæ ſenſibus & potentiis operabatur; id certe Patri commune cum eo non erit, niſi quis Patrem incarnatum eſſe dicat ſimul cum filio: quod eſt nefas dictu. Cumque filius ſolus, & non Pater, nec Spiritus Sanctus naturam humanam aſſumpſerit, corpusq; & animam habuerit, certe ea quæ per animam & corpus exercebat, Patri aut Spiritui Sancto tribui non poſſunt, ſed ſoli filio: & quis vnquam dixit Patrem eſuriiſſe, fatigatum ex itinere, ſeu illum ſuper puteum collocutũ cum Samaritana, diſputaſſe in templo cum Iudæis, aliaque huiuſmodi multa feciſſe, quæ de Chriſto referunt Euangeliſtæ? An etiam illud Patri tribuendum eſt, quod Lucas de Chriſto ait: *Et erat ſubditis illis,* & quod Patrẽ ſæpè orauerit, quod & miſſum à Patre in mundum dicit: quodque ait non ſuam gloriam quærere, ſed Patris, & eiuſmodi alia plurima. Nimis profecto obtuſæ mentis eſt qui hoc non videt, minus obſtinatæ qui cum viderit, tamen credere non vult, cum præſertim id ſenſerint omnes Catholici Patres.

Præterea illi qui in Chriſto concedunt duas naturas, vt omnes tenent Catholici, neceſſe eſt vt duas confiteantur voluntates, duas operationes, cum ad naturæ veritatem pertineat operatio ei conueniens. Vnde Ambroſius l. 2. de fide ad Gratian. c. 4. *Nunquid poteſt vna operatio eſſe, vbi diuerſitas eſt ſubſtantiæ?*

Atque eodem argumento conuincitur in Chriſto fuiſſe non tantũ operationem humanam: ſed etiá plures humanitatis operationes, quales ſunt aliorum hominum. Tametſi omnes illæ potuerint, maximè in Chriſto, dici vnica operatio, ſi ſpectemus earum quaſi principium, nimirum humanam rationem ac voluntatem in Chriſto, qua dirigebantur ſeu imperabantur omnes.

Fundamentum vero illorum hæreticorum nullius prorſus mométi eſt: quamuis enim idem Verbum diuinum eſſet principium omnium Chriſti operationum tanquam ſuppoſitum; non tamen illas omnes efficiebat per eandem naturam, vt per formam, ſed per diuerſas, ſcilicet per diuinam & humanam. Itaque diuerſæ omnino eius operationes fuerunt.

Sed vt in Catholico ſenſu aliqua Patrum dicta commodius intelligantur, ex ſententia Theologorum doctiſsimorum notandũ eſt, operationũ in Chriſto triplex genus diſtingui poſſe. Nam primo quædam fuerũt tantum diuinæ: vt creatio & gubernatio mundi. Secundo, aliæ Chriſti operationes

Digitized by Google

rationes fuerunt humanæ tantum, vt deambulatio, comeſtio. Quas operationes ideo dico humanas tantũ; quoniam conueniunt etiam aliis puris hominibus naturaliter, tametſi & à ſuppoſito diuino eiuſmodi operationes Chriſti proficiſcerentur, & ad eas diuinitas generali concurſu cooperata ſit, quod falſò ac temerarie negauit Duran. in 3. diſt. 18. q. 1. quia nimirum in vniuerſum alioqui exiſtimat, Deum non concurrere immediatè efficiendo ad effectus cauſarum ſecundarum.

Tertij generis operationes poſſumus in Chriſto nominare mixtas ſeu duplices, id eſt, partim diuinas, partim humanas: quia licet vno eodemq; vocabulo ſignificentur; vere tamen ſunt duplices: vt iuſtificatio impij, ſuſcitatio mortuorum, & aliorum miraculorum patratio. Huiuſmodi enim nominibus partim ſignificamus actionem diuinam principalem, quæ ſcilicet ſua vi attingit principalem effectum, (nempe gratiam, vitam miraculosè reſtitutam, &c.) partim etiam actionem humanam, videlicet inſtrumentalem humanitatis Chriſti, quæ à verbo Diuino, tanquam inſtrumentum vſurpata, cõtulit etiam miraculosè aliquid ad eiuſmodi effectus; vt vox Chriſti reuocantis ad vitam Lazarum, &c.

In quibus actionibus & illud animaduertendum eſt, peculiari quadam ratione diuinam actionem Chriſti principalem, humanitati adſcribi; & viciſſim inſtrumentalem actionem humanitatis, diuinitati. Quam ob cauſam appellaui etiam has actiones duplices & mixtas. Quia enim principale agens effectum attingit conferente ad id inſtrumẽto; peculiari ratione actio principalis agentis pertinet etiam ad inſtrumentum. Vnde dicimus ſcamnum v.g. à ſerra fieri, quia participatur veluti à ſerra actio principalis artificis conficientis ſcamnum. Et rurſus quoniam principale agẽs vſurpat inſtrumentum, eiuſque actionem ad effectum principalem: ipſi etiam peculiari ratione adſcribitur actio propria inſtrumenti. Vnde dicimus artificem ſecare v.g. ſcamnum, cum propriè ſecet ſerra.

Illæ igitur Chriſti operationes, Iuſtificatio, ſuſcitatio mortuorũ, &c. duplices atque etiam mixtæ à nobis dicuntur: non tantum quia huiuſmodi nominibus partim ſignificatur actio diuina, partim actio humana, vt dictum eſt; ſed etiam quoniam diuina illa actio, quæ ſignificatur, peculiari ratione adſcribitur, non tantum diuinitati, ſed etiam humanitati tanquã inſtrumento. Itemque viciſsim actio humana, quæ illis nominibus ſignificatur, tribuitur ratione peculiari diuinitati, quæ eiuſmodi actione inſtrumentali vtitur. Et ſic recte tum diuina tum humana huiuſmodi actio mixta, atque duplex dici poteſt, ex parte etiam ſui principij ſeu cauſa.

Ac de hoc quidem tertio genere operationum Chriſti intelligendum eſt, quod B. Dionyſius libro de diuinis nominibus cap. 2. differit de ope-

ratione Chriſti, quam vocant theandricam, id eſt Dei, & hominis ſimul: Item illud quod B. Leo in epiſtola 10. ad Flauianum cap. 4. ſcripſit: *Agit* (inquit) *vtraque forma* (id eſt natura) *in Chriſto cum alterius communione quod propriū eſt; verbo ſcilicet operante quod Verbi eſt; & carne exequente quod carnis eſt.*

At in vniuerſum ad iſtud tertium operationū genus referendæ ſunt omnes ſententiæ ſimiles, quibus ſignificari videatur Chriſtum per vtramque naturam communiter ſeu ſimul feciſſe, quod fecit. Hoc enim non ita ab Orthodoxis dicitur, quia ſit tantum vna & eadem vtriuſque naturæ operatio: ſed quia viciſſim vtriuslibet naturæ operatio quantumuis propria, & diſtincta, tribuitur ſuo modo alteri etiam naturæ (vt explicatum eſt) atque ita vtraque natura agit cum alterius communione, in illo quidem genere tertio mixtarum & duplicium operationum.

CAPVT XXX.

In Chriſto Domino non duas, ſed vnicam tantum eſſe perſonam contra Neſtorianos.

INdubitata eſt apud Orthodoxos omnes affirmatiua pars huius ſentētiæ: pro eius tamen intelligentia explicare oportet, in quo proprie conſiſtat hæc vnio quæ facta eſt duarum naturarum in perſona Chriſti Omiſſis igitur alijs philoſophandi modis, tenendum erit hanc vnionem in eo conſiſtere, quod natura humana careat propria ſubſiſtantia, aſſumptaque ſit à Verbo, ad ipſam ſubſiſtentiam Verbi. tribus ſiquidem modis poſſunt aliqua vniri, primo vt partes rei eſſentiales, quomodo materia & forma, genus & differentia, ex quibus reſultat compoſita natura, quo certe modo non eſt facta vnio in Verbo: vnio enim partium eſſentialium ex imperfectis ad perfectum procedit. Secundo, vt accidens & ſubiectum, vel ſubſtātia cum ſubſtantia, ex quibus reſultat forma accidentalis: at neque Verbū eſt ſubiectum humanitatis, neque ex vnione cum Verbo reſultat accidentalis perfectio. Tertio, cum ſubſtantia quæ alioquin per ſe ſubſiſteret, trahitur ad ſubſiſtentiam alterius, & ab illo dumtaxat pendet: qualis vnio Verbi & humanitatis: quæ ſolet quibuſdam declarari exemplis.

Primum eſt animæ cum corpore: nam ſeparata per ſe ſubſiſtunt, vnita vero, vna vtriuſque eſt ſubſiſtentia: ſed cum vtrumque ſit natura imperfecta, neutrumque trahat aliud ad ſui ſubſiſtentiam, ſed pendeat à tertia, quæ totius compoſiti eſt, deficit in eo exemplum: nam nec Verbum eſt natura imperfecta, nec à tertia pendet ſubſiſtentia, ſed ad ſuam trahit ſubſiſtentiam naturam humanam.

Secun-

Secundum eſt ferri igniti, quod proprietates & ferri, & ignis habet, ſed maxime deficit. Nam calor Deum repræſentans ſuſtentatur à ferro, non eſt ſubſtantia, nec dicitur ferrum, quæ non conſonant Verbo hypoſtaticè vnito.

Tertium hominis, in quo duæ accidẽtales formæ, vt medicina & Iuriſprudentia: vnum enim ſuppoſitum eſt, variæ tamen appellationes, & cõmunicatio idiomatum: verum huiuſmodi formæ non trahuntur ad ſubſiſtentiã propriè hominis. Nam accidentium propriè non eſt ſubſiſtere.

Quartum eſt arboris, verbi gratia, piri, cui inſeritur ramus mali. Nam illa pirus eſt ſubſtantia prima, atque ideo ſuppoſitum verum, nec pendet à ramo inſito, quem tamen ſuſtentat, qui alioquin per ſe exiſteret, ſiue ſubſiſteret, atque iam vocatur pirus & malus, producit pira & mala, ac dici poteſt pirus malus, & è contra. Quod ſi malus ille forſan ſiccaretur, & reuireſceret, non propterea pirus mutaretur, ſed tota mutatio contingeret in ramo.

Ita Verbum inſtar magnæ arboris ſuſcepit ramuſculũ humanæ naturę, ſuo trunco à cæleſti Agricola mirabiliter inſertum, vnde Verbum Deus & homo, opera diuina & humana egit: nec Verbum ab humanitate, ſed hæc ab illo dependet. Cumque per paſſionem & mortem humanitas quodammodo aruiſſet, ac deinde per Reſurrectionem refloruiſſet, nulla mutatio in Verbo, ſed tota in humanitate contigit.

In hoc tamen exemplum deficit, quod ramus non ſit arbor perfecta: caret enim radicibus & trunco, & quod antequam insereretur per ſe reuera ſubſiſteret.

Vnionem igitur hypoſtaticam in eo cõſiſtere probatur. Primo, quia ex ſcripturis habemus vnam eſſe in Chriſto perſonam, duas vero naturas: at ſi duæ ſubſiſtentiæ eſſent, duæ quoque perſonæ. Quid enim in natura intellectuali ſingulari totali addit ſubſiſtentia, niſi perſonalitatem? ſi vna, nõ cõmunicauit humanitas ſuã Verbo, vt omnes fatentur, cum propria caret: igitur Verbum ſuam humanitati, in hoc igitur conſiſtit incarnationis myſterium.

Secundo Epiſtola Alexandr. à Cõcilijs probata Epheſ. & Chalcedonẽſi: *Si quis* (inquit) *non confitetur carni ſecundum ſubſiſtentiam vnitum Dei Patris Verbum, anathema* ſit. Item: *Si quis in vno Chriſto diuidit ſubſiſtentias poſt vnionẽ, anathema ſit, &c.* Conc. Chalced. *Salua vtriuſq; naturæ proprietate, & in vnã perſonã ac ſubſiſtentiã concurrente, Vnigenitũ filium, & Deum Verbum agnoſcimus.* Synod. Generali quinta: *Si quis introducere conatur in Myſterio Chriſti duas ſubſiſtentias, vel perſonas, & vnã perſonam dicit per dignitatem & honorem, & adorationem, & non confitetur Verbum carni ſubſtantialiter vnitum, & propterea vnam eſſe eius ſubſiſtentiam, &c. anathema ſit.*

Error igitur fuit Neſtorij & ſectatorum eius, Chriſtum non vnica perſona, ſed duabus contineri, Diuina ſcilicet increata, & creata humana; quarum altera (ſcilicet Diuina) ſit filius Dei, omnipotens creator; altera vero, ſcilicet creata, tantū ſit filius hominis, natus paſſus, mortuus: ita vt non idem omnino ſecundum eandem perſonam fuerit Filius Dei, & filius Virginis, creator & factus, impaſsibilis & paſsibilis.

Quoniam autem ſcriptura de Chriſto loquitur, tanquam de vno; vnū, ſeu vnam perſonam, ipſum eſſe ac dici aiebat Neſtorius, non vnitate ſimpliciter ſubſtantiali, aut naturali, ſed ſecundum quid, & per accidens, propter varias rationes quas poſſumus colligere ex teſtimoniis Cyrilli, ſicut eas etiam ex Concilio Epheſino, & aliis Synodis collegit diligenter Beatus Thomas 3.p.q. 2. art. 6.

Nempe primo propter inhabitationem vnius perſonæ in altera, ſcilicet diuinæ in creata, tanquam in templo. Vnde dicebat Chriſtum ſecundum creatam perſonam, non eſſe Deum ſed Deiferum, & ideo ipſum nominari Emanuel, quod ſignificat nobiſcum Deus. Secundo propter coniunctionē affectus, quoniam fuerit voluntas perſonę creatæ, cum voluntate perſonę diuinæ prorſus conformis. Tertio propter communionē operationis: quia perſona creata fuerit inſtrumentum verbi Diuini. Quarto propter communionem eiuſdem dignitatis & honoris diuini, qui etiam illi perſonæ creatæ, tanquam templo diuinæ perſonæ tribueretur. Quinto quoniā ob dictas rationes filius hominis dicebatur quadamtenus filius Dei, & è contrario: itemque homo, Deus; & viciſsim.

Fuiſſe hanc Neſtorij ſententiam, accuratè collegit præ aliis Gregor. de Valentia 1.3.p.q.2. diſp. prima, puncto 2. tū ex Canonibus Concilij Epheſini, & quintæ Synodi generalis, tum ex teſtimoniis S. Cyrilli, teſtimoniaque Sanctæ Scripturæ, & Patrum breuiter receſet, quibus Neſtorianorū hæreſis facile conuincitur: quæ etiā nos in hoc capite ac parte adducimus.

Fuit autem error Neſtorij (vt ex dictis apparet) errori Eutychetis per extremum contrarius. Nam Eutyches ſic perſonam vnam Chriſti confitebatur, vt naturas etiam confunderet, faceretq́ue ex vtraque vnam. Neſtorius autem ita naturarum differentiam credidit, vt vnicuique illarum perſonam ſuam diſtinctam attribueret. Eccleſia Catholica incedit media via, quæ & naturas contra Eutychetem diſtinguit, & contra Neſtorium retinet perſonæ vnitatem.

Quam ſententiam Eccleſiæ orthodoxam ita declararunt Patres in Conc. II. Conſtantinopolitano, (id eſt in Sancta Synodo generali) can. 4. *Cum multis*, inquit, *modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Eutychetis & Apollinarij ſequuntur, in peremptionem eorum quæ conuenerunt colentes, vnitionem ſecundum confuſionem prædicant. Theodori autem & Neſtorij ſequaces diuiſione gaudentes, affectualem*

affectualem vnitatem introducunt. Sancta vero Dei Eccleſia vtriuſq; perfidiæ impietatem reijciens, vnitionem Dei Verbi ad carnem ſecundum compoſitionem confitetur, quod eſt ſecundum ſubſiſtentiam.

Pro hac ſententia orthodoxa, contra prædictum errorem Neſtorij, vrgent aliqui, Chriſtum fuiſſe verum Deum, & verum hominem; quaſi contrarium ponatur ſecundum opinionẽ Neſtorij: ſed niſi aliter argumẽtum formetur, non videtur ſatis firmum. Conceſsit enim Neſtorius Chriſtum verum Deum & hominem verum fuiſſe, quamuis ſecundum aliam, & aliã perſonam, ex quibus Chriſtus conſtaret. Quare id propriè cõtra illum eſt probandum. Vnam & eandem perſonam Chriſti fuiſſe verum Deum, & verum hominem.

Id autem poteſt Primo probari ex ſcriptura ſacra, quinque modis, ſeu quinque generibus teſtimoniorũ. Primo ſic: Chriſtus ita fuit verus Deus, & verus homo, vt & homo ille qui Chriſtus eſt, verè & propriè fuerit Deus: & viciſsim Deus ille, verè & propriè homo. Sed niſi concedatur ſecundum vnam & eandem perſonã, fuiſſe Chriſtum verum Deum, & verum hominem, hoc verum non erit. Ergo id omnino concedi debet. Minor probatur. Quoniam hæc propoſitio: Homo eſt Deus, non poteſt propriè & verè concedi niſi aliqua ſit ſubſtantialis identitas ſubiecti & prædicati, hoc eſt, Dei & hominis, ſiquidem nomen tum Dei, tum hominis ſignificat ſubſtantiam, & in omni enunciatione affirmatiua ſignificatur aut conſignificatur, rationalem formalem prædicati, & rationem formalem ſubiecti conuenire in vnum & idem, quod ſit vtrumque. At ea identitas ſubſtantialis minime hic exiſtit ſecundum naturam diuinam & humanã, vt patet. Ergo neceſſe eſt eam concedere ſecundum perſonam quæ eadem ſignificatur verbis illis, Deus & homo.

Iam probatur Maior ex ſcriptura in illis locis, quibus Chriſtus de ſe loquens, tanquam de homine qui cum hominibus conuerſabatur, affirmauit ſimpliciter ſe eſſe Deum, atque adeo Dei coæternum, & coæqualẽ filium.
Vt Ioan. 8. *Tu quis es? Dixit eis Ieſus, Principium qui & loquor vobis.* Et Ioan. 10. *Ioan. 8.*
Ego & Pater vnum ſumus. & Marci 14. ad Pontificem interrogantem *Ioan. 10.*
num eſſet Filius Dei: *Ego inquit ſum.* Et Ioa. 4. *O mulier ſi ſcires donum Dei, &* *Marc. 14.*
quis eſt, qui dicit tibi, &c. Et Ioan. 13. *Nemo aſcendit ad cælum, niſi qui deſcendit de* *Ioan. 4.*
cælo, Filius hominis qui eſt in cælo (nempe vt idem Deus) Et Ioan. 9. ad illumi- *Ioan. 3.*
natum cæcum, *Tu credis in Filium Dei? Reſpõdit ille, Quis eſt Domine, vt credam in* *Ioan. 9.*
eum? Dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt, At ille ait, credo Domine. Et procidens adorauit eum. Idem patet ex illo teſtimonio Gabrielis Lucæ 1. *Quod enim ex te naſcetur Sanctum, vocabitur Filius Dei,* id eſt ille homo quẽ cõcipies. Et ex illo ibidem, Eliſabethæ: *Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini ad me?* Et ex illo Apoſtol. ad Philip. 2. *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:* *Luc. 1.* *Philip. 2.*

lem Deo: vt omittam ſimilia teſtimonia plurima.

Secundò, quia niſi eadem perſona filij Diuina Dei ſit etiam homo; nequaquã verè & propriè credi poteſt, Verbum Diuinum incarnatum eſſe, factumque hominem. At hoc veriſsimè & maximè propriè creditur vt patet Ioan. 1. & fatemur in Eccleſiæ Symbolis. Ergo non ſecundum aliam perſonam creatam, ſed ſecundum illam ipſam diuinam quę eſt Verbum & Filius Dei, Chriſtus eſt homo. Maior probatur. Quia vt albus verbi gratia non dicitur, per eam albedinem quæ eſt in altera perſona, ſed per eam quam in ſua ipſius perſona habet: ita neque Filius Dei homo dici & eſſe poteſt per humanitatem in altera perſona exiſtentem, neque Verbum incarnatum per carnem alterius perſonæ. Quod argumentum paſsim attingitur in Concilio Epheſino primo, vbi Neſtorius damnatus eſt.

Tertiò, quia ſcriptura ſacra vbique loquitur de Chriſto, tanquam de vna & eadem perſona, ſicut eſt vnuſquiſque alius homo. Impium igitur eſt, Chriſtum non vnicam ſed plures interpretari perſonas. Aſſumptũ patet ex illis locis omnibus, in quibus Chriſti perſona ſignificatur Pronominibus illis ſingularibus. Ego, hic, ille qui loci paſsim occurrunt. Deinde etiam peculiariter ex his, 1. Corinth. 8. *Vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia*. Eſt igitur vnus & idem Ieſus (id eſt filius Mariæ) & Chriſtus filius Dei viui; vt Matth 16. ait Petrus. & 1. Ioan. 2. *Quis eſt mendax niſi qui negat, quoniam Ieſus eſt Chriſtus*. Et 1. Ioan. 4. *Omnis Spiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo nõ eſt, & hic eſt Antichriſtus*. Hoc enim maximè eſt Chriſtum ſoluere, tollere duarum naturarum in ipſo vinculum, quod eſt vnitas perſonæ. Neque obijciat aliquis in exemplaribus Græcis; quæ modo extant. non legi illud, Qui ſoluit, ſed Qui non confitetur, &c. Fuerunt enim eiuſmodi exẽplaria olim ab hæreticis in eo loco corrupta, vt in hiſtoria tripartita lib. 12. cap. 4. videre eſt. Nec dubium eſt quin illo modo verè legamus. Cum ita cõtra hæreſim hanc Neſtorij citauerit eum locum S. Leo Pontifex in epiſt. 10. ad Flauianum approbata in Concilio Chalcedonenſi act. 5. Et rurſus ibidẽ. *Quiſquis confeſſus fuerit quoniam Ieſus eſt filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo* Et cap. quinto. *Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam Ieſus eſt Filius Dei*.

1. Corint. 8.
1. Ioan. 2.
1. Ioan. 4.
1. Ioan. 4.
1. Ioan. 5.

Quarto quia conſtat ex ſcriptura hominem Chriſtum non per adoptionem, vt alios Sãctos, ſed longè excellentiori modo eſſe Filium Dei, vt patet manifeſtè ex illo Matth. 16. *Tu es Chriſtus filius Dei viui*. Et Lucæ 1. *Vocabitur altiſsimi filius*. & Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, quaſi gloriam vnigeniti à Patre*, & ad Galat. 4. *Miſit Deus filium ſuum, vt adoptionem filiorum reciperemus*. Et alijs eiuſmodi euidentibus teſtimonijs, quibus hoc ipſum

Matth. 16.
Luc 1.
Ioan 1.
Galat 4.

ſum probatur. Si autem homo chriſtus non diceretur Filius Dei, niſi ob illas rationes quas aſſignabat Neſtorius, ſcilicet propter inhabitationem Dei in illo, tanquam in templo, propter affectus conformitatem, propter rationem inſtrumenti, propter dignitatem & honorem, propter appellationem Dei; ſolus eſſet Filius Dei per gratiam & adoptionem, vt alij Sancti. Nam alij Sancti ſunt etiam templum Dei 1. Corinth. 13. *Neſcitis quo-* 1. Corin. 13
niam templum Dei eſtis: Et per illos etiam tanquam per ſua inſtrumēta Deus operatur, 2. Corinth. 5. *Tanquam Deo exhortante per nos*. Et 1. Corinth. 12. 2. Cor. 5.
Idem Deus qui operatur omnia in omnibus, & affectu cum Deo coniunctiſsimi 1. Cor. 12.
ſunt 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Domino, vnus Spiritus eſt*. Et appellatio Dei 1. Cor. 6.
eis tribuitur. Pſalm. 81. *Ego dixi, dij eſtis*. Et denique cum ſint etiam Pſalm. 81.
templum Dei, ſi ob id ſolum Chriſtus habet dignitatem & honorem diuinum (vt voluit Neſtorius) illis quoque eadem ratione honor diuinus deferri poſſet. Cum igitur longè excellentius (vt probatum eſt) Chriſtus ſit Dei filius, quàm alij Sancti: fatendum eſt, eum non ob illas rationes quas aſsignauit Neſtorius, ſed plane natura eſſe Dei filium, atque adeo eundem eſſe ſubſtantialiter Deum.

Quinto, Nam niſi eadem omnino perſona, quæ eſt Deus, eſſet etiam Chriſtus homo, impiè illi homini qui Chriſtus eſt, eundem honorem, quem verbo Diuino, tribueremus, quantumcumque eſſet Dei templum. Non enim idem honor templo aut domui, & inhabitanti debetur. Alioqui liceret mundum quoque adorare quatenus in eo habitat Deus. Quod tamen manifeſta eſſet Idololatria. At diuinum honorem eſſe Chriſto homini tribuendum, Neſtorius etiam fatetur. Ergo, &c. Quare rectè in Epheſina Synodo can. 7. ita ſcribitur: *Si quis vel vt hominem Ieſum, operante Deo Verbo, dicit adiutum, & vnigeniti gloriam tanquam alteri, præter ipſum exiſtenti tribuit, anathema ſit*. Quod idem habetur Can. 8.

Notandum eſt autem, argumenta hæc, quæ directe probant, Chriſtum ſecundum vnam & eandem ipſius perſonam fuiſſe Deum & hominem: ſimul etiam probare, illam vnam perſonam, ſecundum quam Chriſtus fuit Deus & homo, fuiſſe Diuinam, & non creatam. Nam vt eſt impoſsibile diuinam naturam per creatam perſonam hypoſtaticè terminari: ita eſt impoſsibile perſonam eam eſſe creatam quæ eadem ſubſiſtit in natura Diuina & humana, atque adeo eſt Deus & homo. Subſiſtit enim perſona in natura aliqua non aliter, quam hypoſtaticè terminando illam, vt patebit ex ijs, quæ de ratione perſonæ, diſſeruntur. Et hactenus de prima probatione aſſertionis Orthodoxæ contra Neſtorium petita ex ſacra Scriptura.

Secundo probatur eadem aſſertio ex fidei Symbolis. Nam in Symbolo Apoſtolico,

Apoſtolico, ipſum filium Dei Patris vnicum credimus, conceptum eſſe de Spiritu Sancto, & natum ex Maria Virgine, paſſum ſub Pontio Pilato, &c. Ac ſimiliter in Symbolo Nicæno, Credimus in vnum Dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſæcula, &c. qui (idem) incarnatus eſt de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus, &c. Et in Symbolo Athanaſij: *Qui licet Deus ſit & homo; non duo tamen ſed vnus eſt Chriſtus: Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ ſed Vnitate perſonæ, &c.*

Tertio probatur ex Conciliis. Concilium Epheſinum can. 2. *Si quis non confitetur, carni ſecundum ſubſtantiam vnitum Dei Patris Verbum, vnum eſſe Chriſtũ cum propria carne, eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathema ſit.* Et can. 3. *Si quis in vno Chriſto diuidit ſubſtantias poſt Vnitatem, ſola ſocietate coniungens eas, quæ ſecundum dignitatem eſt, vel etiam autoritatem, & poteſtatem, & non magis cõuentu, qui per vnitatem factus eſt naturalem, anathema ſit.* Item can. 4. *Si quis in perſonis duabus, vel ſubſiſtentijs, eas voces quæ in Apoſtolicis ſcriptis & Euangelicis continentur diuidit, vel quæ de Chriſto dicuntur à Sanctis, vel ab ipſo: & aliquas quidem ex ijs velut homini, qui præter Dei Verbum ſpecialiter intelligatur, aptauerit: aliquas vero tanquam Deo dignas ſoli Verbo Dei Patris deputauerit, anathema ſit.*

Item in Concilio Chalcedonenſi act. 5. approbantur & recipiuntur prædicti Canones Concilij Epheſini. Item in Synodo quinta generali can. 5. *Si quis in Myſterio Chriſti conatur introducere duas ſubſtantias vel perſonas, & introductis duabus perſonis, vnam perſonam dicit per dignitatem & honorem, ſicut Theodorus, & Neſtorius inſanientes conſcripſerunt; & non confitetur Dei Verbũ carni ſubſtantialiter vniri, & propterea vnam eius ſubſtantiam, vel vnam perſonam, anathema ſit.* Idem habetur in Concilio Lateranenſi ſub Martino primo can. 2. Et in Synodo 6. act. 4. & in Concilio ſecundo Hiſpalenſi cap. 13 &c.

Quarto probatur ex Patribus. Ac inprimis B. Cyrillus in libro de Incarnatione Domini, & in Apologetico pro duodecim capitulis, & in aliis ferè omnibus ſuis operibus, vbi etiam multa veterum teſtimonia pro ſe adducit. Caſsianus libros ſeptem de Incarnatione ſcripſit contra Neſtorium, iuſſu S. Leonis 1. & in fine libri ſeptimi, plurima recitat Græcorum & Latinorum Patrum teſtimonia.

Præter ea quæ iſti adducunt poſſumus alia quędam afferre. Sanctus Ignatius in Epiſt. ad Epheſ. *Filius* (inquit) *Dei qui ante ſæcula natus eſt, ipſe in vtero portatus eſt à Maria ſecundum Dei diſpoſitionem, ex ſemine Dauid & Spiritu Sancto.*

B. Iuſtinus Martyr in lib. de recta fidei confeſsione circa medium: *Vnus* (inquit) *eſt filius, & qui mortuus eſt, & qui id quod mortuum erat excitauit. Cum ergo de vno filio contrarias voces audies, ea quæ dicuntur, naturis tribue: ac ſi magnum quiddam*

quiddam & Diuinum, diuinæ id naturæ tribuito; ſi quid paruum & humanum, humanæ adſcribito. Sic enim & verborum diſcrepantiam vitabis, cum ſua, vtraque natura recipiet; & filium vnum omnia ſæcula anteceſsiſſe, & nouum ex ſcripturis fatebere.

S. Irenæus libro 3. contra hæreſes à cap. 18. vſque ad 22. probat multis teſtimonijs Scripturarum, vnum & eundem eſſe Ieſum filium Mariæ, & Verbum Dei Patris. Athanaſius in Epiſtola ad Epictetum circa finem: *De ſolo,* inquit, *Mariæ filio ſcriptum eſt, Verbum caro factum eſt. In quibus oſtenditur ad reliquos Sanctos verbum factum eſſe, prophetandi gratia, ex Maria autem ipſum Verbum, carne aſſumpta, hominem prodiiſſe.* Et infra: *Non quod filium à Verbo ſegregemus: ſed quia eundem hunc eſſe agnoſcimus, per quem omnia facta ſunt, & per quem nos liberati ſumus.*

Gregorius Nazianzenus epiſtola prima ad Chelidonium: *Si quis,* inquit, *Virginem Mariam nequaquam Dei genitricem eſſe credit, is etiam à Deitate ſit ſeparatus. Si quis duos introducit filios, vnum quidem ex Deo Patre, ſecundum autem ex Matre, & non vnum & eundem, adoptione filiali, quæ promiſſa eſt ijs qui recte credunt, exciderit. Si quis non adorat Crucifixum, anathema ſit, ac Dei annumeretur interfectoribus.*

Baſilius libro quarto in Eunomium, exponens illud: Dominus creauit me, *Accipiendum eſt* (inquit) *verbum Genuit, de Deo Filio: Creauit autem, de eo qui formam ſerui ſuſcepit. In omnibus vero his non duos dicimus, Deum per ſe, & hominem per ſe. Vnus enim erat, ſed iuxta intelligentiam cuiuſque naturam reputantes.*

Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 9. *Ipſius* (inquit) *Verbi hypoſtaſis vtriuſque naturæ hypoſtaſis exiſtens nullam inſubſiſtentem eſſe permittit, &c.*

Et ex Latinis Patribus S. Cyprianus lib. 2. contra Iudæos c. 8. Ambr. li. de Incarnat. Domin. Sacram. cap. 5. Hiberius de Trinitate lib. 2. Hieronymus in c. 14. Matth. Auguſtinus in Enchiridio ca. 5. & li. 13 de Trinit. c. 17. & alibi ſæpe. Ac denique Leo Papa nihil frequentius repetit in omnibus ſuis ſermonibus & Epiſtolis.

CAPVT XXXI.

Soluuntur Argumenta Neſtorij.

Argumenta omnia Neſtorianorum Sophiſtica ſunt, ac facilè diſſoluuntur duobus ſequentibus fundamentis.

Primum eſt: non idem propriè eſſe Chriſtum hominem, & Chriſti humanitatem, ſeu carnem ſeu corpus. Nam vocabulum homo ſignificat

 perſonam,

perſonam, quæ in Chriſto (vt probatum eſt) non fuit niſi diuina: Humanitas vero, &c ſunt nomina ſignificantia tantummodo naturam Itaque non debet intelligi de ipſo Chriſto homine, quicquid de eius humanitate ſeu corpore dicitur.

Hinc reſpondetur ad illud Ioan. 2 *Soluite templum hoc*, quod pro Neſtorio obijciebat Theodoretus contra ſecundum anathematiſmum Cyrilli Templum enim diuinitatis ſuæ appellat ibi Dominus non perſonam aliquam diſtinctam à ſua propria, ſed ſuam humanitatem ſeu corpus, vt apparet etiam ex verbis illis, quæ Ioannes ſubiungit: *Ille autem dicebat de templo corporis ſui.*

Ex eodem quoque fundamento reſpondetur ad teſtimonium Baſilij in Pſal 59 quod citabat Theodoretus in refutatione quinti anathematiſmi Cyrilli, Baſilius enim ibi non ait (vt falſo citabat Theodoretus) hominem Chriſtum eſſe Deiferum, ſed carnem Chriſti (σάρκα) Deiferam eſſe quatenus nimirum altera Chriſti natura poteſt dici eſſe in altera per hypoſtaticam vnionem.

Secundum fundamentũ eſt, Chriſtum hominem non fuiſſe hominem purum, vt ſunt alij homines; ſed hominem & Deum, vtpote in duplici natura, diuina & humana ſubſiſtentem; ac proinde de illo ſecundum aliã & aliam naturam affirmari poſſe, quæcunque conueniunt vero Deo, & vero homini, excepto peccato vt infra videbimus ſuis locis.

Hinc ſoluitur, id quod teſte Theodoreto lib. 4 hæreticarum fabularũ obijciebat Neſtorius, nomen Dei non ſignificare Deum homini vel humanitati vnitum; ſed tantummodo Deum: ac proinde beatam Virginem neque eſſe neque debere dici Matrem Dei. Aſſumptum namq; eſt falſum. Nam cum Deus humanitati vnitus, ſit verus Deus; ipſi quoque omnia ea conueniunt, quę competunt Deo vero, atque adeo etiam Dei nomen, & conſequenter B. Virgo veriſſimè eſt mater Dei, hoc ipſo quod eſt Mater Dei, cum humanitate vniti. Quanquam ante hoc quidem Incarnationis Myſterium, nomen Dei non aliud, quam ſolum Deum ſignificabat. Peracto autem eo Myſterio, ſuapte ratione id nomen ſignificat etiam Deum humanitati Vnitum.

Ex eodem quoque fundamento patet reſponſio, ad ea quę Neſtoriani obijciebant dici de Chriſto quandoque, velut de homine, qui non ſit
Matth. 26. Deus. Vt quod ipſe compellat Deum ſuum Matth. 26. *Deus Deus meus, vt*
Luc. 22. *quid dereliquiſti me?* & quod conſolationem ab Angelo accipit, &c. Luc. 22. Quandoque autem velut de Deo, qui non ſit filius hominis: Vt quod fuerit ante Abraham, atque adeò etiam ante Mariam: atque adeo etiam quod non ſit ei Maria conſubſtantialis, ſicut oporteret, vt eſſet eius Mater &c. Reſpondendum eſt enim ex hac differentia attributorum Chriſti, nõ debere

bere colligi diuerſas eſſe in eo perſonas,ſed diuerſas naturas, per quarum alteram,ſcilicet humanam,conueniant verè Chriſto Deo,quæ ſunt humana atque adeo etiam vt ſit matri conſubſtantialis;per alteram autem,ſcilicet diuinam,conueniant eidem Chriſto homini diuina.

Item reſpondetur facilè ex eodem fundamento ad illud Apoſtoli: *In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*, Philip. 2. Ex quibus Verbis Theodoretus (initio Neſtorianus) in Commentario eius loci argumentabatur filium Dei non eſſe factum hominem,ſed induiſſe hominē. Sed perperam hoc colligebat. Nam habitu inuentus vt homo, & in ſimilitudinem hominum factus filius Dei dicitur,non quia vere non ſit factus homo; ſed quia ſine mutatione ſui homo factus eſt, perinde ac homo ſine mutatione ſuæ ſubſtantiæ veſtitur, vt ex ſancto Auguſtino lib. 83.qq.q.73.declaratur. Quod autem Apoſtolus ait: *In ſimilitudinem hominum factus*,veritatem potius confirmat naturæ humanæ à Chriſto ſumptæ,vtpotè aliorum hominum planè ſimilis. Dato etiam quod σχήματι ibi idē ſit quod figura,vt exponit illic Chryſoſtomus & Theophylactus:tamen ſenſus eſſe poſſet, Chriſtum externa tantum figura & ſimilitudine fuiſſe talem hominem,quales ſunt alij,nempè hominem purum.Sed prior interpretatio quę eſt etiam D.Thomæ in eum locum mihi magis probatur,& melius cohęret cum verbis illis antecedentibus, *Exinaniuit ſemetipſum,formam ſerui accipiens*, vbi dę Vera eſſentia humanitatis aſſumptæ ſermo eſt. Phil. 2.

CAPVT XXXII.

Secundum fidem Catholicam Beati in Deo non tam claritatem, quàm ipſam diuinam intuentur eſſentiam.

DVpliciter contingit videre aut cognoſcere rem aliquam, primum quaſi ipſam intuendo ſicuti eſt.quod eſt videre per ſuam eſſentiam: Deinde per effigiem aliquā,& ſimilitudinem ſui,ſicut amicum abſentē in imagine ipſius,& Deum in effectis eius quodāmodo agnoſcimus in vno quidē perfectius quā in alio fuit ergo error Armenorum apud Armacanū lib.14 quæſtionum cōtra illos,cap.primo,& recentiorum Græcorum, vt narrat idem auctor,aſſerentium,Deum nec à Beatis ſecundum eſſentiam ſuam clare videri.nec poſſe:ſed tantum per quandam illius ſimilitudinē, aut lucem ab eo deriuatam. Eundem errorem illis aſcribunt Alphōſus de

Caſtro contra hæreſes verbo Beatitudo, hereſi prima, & Gabriel Prateolus in ſuo Elencho, verbo Armeni. Tametſi Nicephorus lib. 18. cap. 53. eorum recenſens errores, inter illos hunc non connumeret. Huic Armenorum errori aliqui ex Græcis Patribus adhæſiſſe videntur. Contra hunc errorem fide catholica tenendum eſt, Beatos videre Deum per eſſentiam. hæc veritas clarè ex Sacra ſcriptura colligitur. Primus locus Matth. 5. *Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt.* Quem ita intelligit D. Auguſtinus epiſtola 112. cap. 4. Hilarius Can. 4. in Matthæum, imo Auguſtinus ex hoc loco id eſſe de fide videtur deducere; ait enim; *Scimus, poſſe Deum videri, quoniam ſcriptum eſt, Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt, &c. An forte dicere non debui Scimus, ſed Credimus, quia ſcriptum eſt in ſcriptura. Cui credimus. Et reſpondet ſtatim optime dictum eſſe Scimus, quia cum apparuerit ſimiles ei erimus: quia videbimus eum, ſicuti eſt; eo quod id tanquam certum credebat.*

Secundus locus eſt Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt.* Vbi Faciem ſubſtantiam ipſius Dei ſicuti eſt, interpretantur Hilarius canone 18. & in illud Pſalm. 118. *Deprecatus ſum faciem tuam.*

Tertius locus eſt 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſū.* Dicit, Vt cognitus ſum, vt explicat Theodoretus hoc eſt Sicut notus & familiaris qui vultum amici clarè intuetur: Hieronymus Perfectè ſicut à Deo cognitus ſum; Chryſoſtomus & Theophyl. Ita ei occurrā viſione, ſicut ipſe me præuenit, cum prius me cognouit. Alij, Cognitus ſum, pro edoctus ſum, poſitum putant. Quod ſi in alia vita Dei eſſentia per ſe non appareret, ſed in aliqua luce ab ipſa deriuata, abſque dubio in ęnigmate adhuc & ſub obſcuro velamine, non facie ad faciem videretur: nec cognoſceremus ſicut cogniti & familiares, ſed ex parte tantum, licet perfectiori modo quam in via. Aenigma enim, teſte Auguſtino 15. de Trinitate cap. 9. eſt ſimilitudo quædam obſcura ad intelligendum, cum per vnam rem aliam ſignificare volumus. Cum ergo quæuis lux aut creatura à Deo deriuata, ſit magis diuerſa res ab ipſo Deo, quam vna creatura ab alia; efficitur, multo magis, illam ænigma eſſe Dei; quam vna creatura alterius eſſe poteſt.

Quartus locus eſt 1. Ioan. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*: ibi enim ſermonem eſſe de Deitate, non de humanitate Chriſti patet primo ex contextu. Nam paulo ante de Patre, hoc eſt de Deo locutus fuerat, *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus*: & de eodem proſequitur, cum dicit: *Chariſſimi nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus*, id eſt Deo, *quoniam videbimus eum ſicut eſt*: eum inquam

Digitized by Google

quam qui dedit nobis vt filij Dei ſimus.cum vero poſtea ſubiungit. *Et ſcitis quia ille apparuit, vt peccata noſtra tolleret*, loquitur etiam de Deo qui in carne apparere dignatus eſt.

Secundo patet ex definitione Eccleſiæ:Euariſtus in prima ſua epiſtola ex illo 1.Ioan.3.*Videbimus eum ſicuti eſt*,diſertè affirmat Dei ſubſtantiam à Beatis videri.Idipſum Concilium Francofordienſe in Epiſtola ad Epiſcopum Hiſpaniæ his verbis aſſerit: *Prædicemus eum* (ſcilicet Chriſtũ) *Deum verum, & viuum, & verè filium Dei, vt ad eius beatiſſimam viſionem peruenire mereamur, in qua eſt æterna beatitudo & beata æternitas.* Probauerat autem ante medium Epiſtolæ ex illo 1.Ioan.3. viſionem hanc futuram eſſe Dei, ſicuti eſt.Ad hæc Eugenius 4. & Concilium Florentinum ſeſsione vltima in litteris Vnionis, quæ ab vniuerſa Synodo verè fuere receptæ & ſubſcriptæ licet poſtea fraudibus cuiuſdam ex Græcis Patriarchis Imperator Græcorum reſilierit:inter alia definiunt eos qui ſuſcepto baptiſmate, vel peracta pænitentia in gratia deceſſerint,in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum Trinum & Vnum ſicuti eſt. Denique Benedictus 11. in quadam extrauaganti,quam referunt Maior in 4.q.vltima, & ſupplementum Gabrielis in 4 d 4.q.q.2.artic,3. dub. 3. definit Animas defunctorum qui in gratia deceſſerunt ante diem Iudicij, ex viſione clara & fruitione Dei,vere eſſe beatas.

Secundo ex Patribus plures quoque & magni nominis idem nobis tradiderunt. Dionyſius de cæleſti Hierarchia c.4.Martialis in epiſtola ad Toloſanos cap.27.Origenes 1.Periarchon c.5. explanans illud Pſal.35. *In lumine tuo videbimus lumẽ.* & Nazianzenus oratione 25.in fine vbi ſic ait: *In hoc igitur commune nomen*(ſcilicet Dei)*crede, & proſpere incede, & regna: atque hinc ad alterius vitæ beatitudinem tranſibis. Ea porro, vt mihi quidem videtur, in expreſsiore horum cognitione, ac comprehenſione ſita eſt.* Apud Patres vero comprehenſio præclara Dei viſione accipitur. Fuſius tamen Irenæus lib.18.ca.38. idem docet. Conſentit Auguſtinus epiſtola 112. de videndo Deum cap. 4. & 8.quod enim in fine epiſtolæ dubitat, An ab Angelis Deus nunc videatur,non obſtat:de omnibus enim beatis in Auguſtino dubium eſt,nũ ante diem Iudicij Deum clare intueantur: non tamen dubitat, an aliquando Deus videndus ſit.

Neque obſtant aliqua S.Scripturæ loca, Exodi 33. *Non videbit me homo & viuet*, & 1.ad Tim.6. *Lucem habitat*, &c. *quem nullus hominum videt, nec videre poteſt*. 1.Pet.1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere*, ergo non reſpiciunt. prætera ſunt aliqua loca SS. Patrum, vt Chryſoſt. qui videtur negare Deum clare videri. Pro reſponſione primo notandum quadrupliciter intelligẽda eſſe illa loca Scripturæ, primo vt negent Dei viſionem comprehenſiuam; ita Chryſoſt.hom. 14. in Ioan. Epiphan. Auguſt. Gregor. & Dionyſius

Exod 33. 1. Tim. 6. 1. Pet. 1.

cap.9.de diuin.nomi. Secundo quod Deus non poteſt videri oculo corporeo, ſeu phantaſia naturali, bene tamen videri poteſt intellectu ita Aug. epiſt.111. & 112. & Chryſoſt. Tertio vt ſit Deus inuiſibilis viribus naturæ, ita Epiphan. hæreſi 70. ſed bene poterit videri per gratiam. Matth. 11. *Nemo nouit Patrem niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Quarto, & eſt Durandi, quod intelligitur non poſſe videri Deum in hac vita de lege ordinaria, & Angeli deſiderant proſpicere non quia careant illa viſione, ſed quia nunquam faſtidiunt: imo ille locus eſt pro nobis, non enim deſiderãt rem impoſsibilem: & illud Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus*, &c. Ianſenius explicat de comprehenſiua viſione, adde quod nullus viribus proprijs videt, vt poſſet primus auctor alijs enarrare quæ viderat, & ibi cõmendatur auctor prædicationis Euangelicæ. Quintò Vnigenitus qui eſt in ſinu Patris hæc enarrauit nobis; & notandũ quod licet Deus ſit infinitus, tamen continetur ſub ente, quod eſt obiectum intellectus, ideo ex auxilio gratiæ poteſt intellectus eleuari ad vidẽdum Deum, Angelus vero licet ſit finitus, non tamen videri poteſt oculo corporeo, quia eſt extra latitudinem obiecti ipſius oculi, veluti neque ſonus poteſt videri. Deinde excuſat Chryſoſtomus qui explicandus eſt per alia loca, vbi negat Deum videri, & addit exactè vel perfectè, quod idem eſt ac dicere Deum non comprehendi, vide Sixtum Senenſem in Bibliotheca l.6. annot. 182. & Duran. in 4. diſt. 39.

Matth. 11.

CAPVT XXXIII.

Pœnitentia quæ in Eccleſia Catholica agitur, eſt Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum.

Apud plurimos ex Orientalibus ignotum eſt pœnitentiæ Sacramentum, cuius fere nullus eſt vſus, imo inter aliquas ex his nationibus nolunt relapſos à fide admittere, ad abſolutionem & reconciliationem cum Eccleſia, etiam pœnitentes, vt olim Nouatiani, & Montaniſtæ hæretici faciebant. Probatur autem pœnitentiam quæ agitur in Eccleſia Catholica eſſe Sacramentum à Chriſto inſtitutum.

Primo ex poteſtate quam Chriſtus Dominus dedit Apoſtolis ſuis, & ipſorum ſucceſſoribus, ad dimittendum vel remittendum peccata. Matth. 18. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Iſta enim ſine gratia Sacramenti fieri non poſſunt.

Secundo ex omnibus requiſitis ad eſſentiam Sacramenti, etiam iuxta ipſorum hæreticorum placitum. Enumerant enim octo requiſita ad perfectam

Digitized by Google

fectam rationem Sacramenti, quæ ordine recenſebimus. Primum eſt vt ſit ſignum externum. Hoc in pænitentiæ Sacramento ſunt actus pænitẽtis, qui confitetur peccata ſua, & Verba abſolutionis: Ego te abſoluo; hoc eſt, Remitto tibi peccata tua.

Alterum requiſitum vt ſignum illud externum habeat mandatum à Deo. Tale habet pænitentia ex Verbis Chriſti, Matth. 18. Ioan. 20.

Tertium, vt mandatum hoc ſit in nouo Teſtamento. Etiam hoc certum eſt de Sacramento pænitentiæ vt patet ex loco Ioan. citato & ex Paul. 2. Cor. 5. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis, & pro Chriſto legatione fungimur.* Quorſum enim daret Chriſtus Apoſtolis abſoluendi poteſtatem, niſi etiam vt ea vterentur quando opus eſſet, iuberet?

Quartum, vt ſit ritus perpetuus. Talis vtique eſt pænitentiæ Sacramentũ, quod ſemper fuit, ſemperque durabit in Eccleſia vſque ad finem mundi.

Quintum, vt ſigno illi addita ſit promiſsio gratiæ Diuinæ. Et hoc manifeſtũ hic eſt Nã promiſſa peccatorũ remiſsio magna eſt gratia Ioa. 20.

Sextum, vt ſit promiſsio gratiæ iuſtificantis. Talis maxime eſt in hoc Sacramento poſt acceptum Baptiſmum: cum ſine eo non detur in Eccleſia remiſsio peccatorum.

Septimum, vt promiſſio illa gratiæ ſigno aliquo externo adiuncta & veſtita ſit. Hoc in primò requiſito oſtenſum eſt.

Octauum, vt ea promiſsio gratiæ non tantum in genere annuncietur, ſed etiam in particulari ſingulis applicetur. Et hoc quoque manifeſtè ſit in Sacramento pænitentiæ, vbi ſingulis petentibus legitimè datur remiſſio peccatorũ. Ex doctrina ergo adhuc hæreticorũ ſequitur, Pænitentiam eſſe Sacramentum.

Deinde Teſtimonijs Patrũ Græcorũ. S. Ioan. Chryſ. Neq; enim (inquit) ſolum cũ vos regenerant, ſed etiam poſtea condonandorũ nobis peccatorum poteſtatem obtinent. S. Cyrillus lib. 13. in Ioan. c. 56. Duobus modis dicit remitti peccata à Sacerdotibus, vt Dei miniſtris per Baptiſmum, & pœnitentiam. Theodoret. in Epitome diuinorum decretorũ cap. de pænitentia dicit: Sacrorũ myſteriorũ Baptiſmi, & Pænitentiæ figuras fuiſſe in teſtamẽto veteri ablutiones, & Sacrificia. Vbi non ſolũ coniungit Theodoretus Pænitentiam cum Baptiſmo, ſed etiam vtrumque, myſterium (qua voce Sacramenta nominari ſolent) appellat.

Tertio probatur ex fide & moribus totius Eccleſiæ Dei, quę ſemper credidit & frequentauit hoc ſacramentum inter alia ſeptem: vt teſtantur Sacri Canones de pænitentia 33. q. 3. Et omnes Theologi 4. Sentent. diſt. 14. Quę tandẽ omnia cõfirmantur auctoritate, & decretis SS. Conciliorũ Florentini & Tridentini, illius in Inſtitutione Armenorũ: huius ſeſſ. 14: cap. 1.

cap.1.& can,1. cuius verba ſunt: *Si quis dixerit in Eccleſia Catholica pænitentiã non eſſe verè & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties in peccata labuntur poſt Baptiſmum, ipſi Deo reconciliandis, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum; anathema ſit.*

Hoc autem pænitentiæ Sacramentum neceſſario requirit tres actus, pænitentis nimirum veram contritionem confeſsionem,& ſatisfactionẽ, quibus accedit ex parte Sacerdotis actus abſolutionis,idque cõſtat primo ex huius Sacramenti propria eſſentia. Nam ad ea ſaltem duo ſunt neceſſaria, vt & in alijs Sacramentis: ſcilicet ſignum externum,& verbum probatum: illud materiæ,hoc formæ rationem habet. Materia in hoc Sacramento ſunt actus pænitentis: forma ſunt verba Sacerdotis,dicentis, Ego te abſoluo.

Actus porro pænitentis ex natura rei debent eſſe tres: ſcilicet: Contritio ſeu dolor cordis de peccatis commiſsis; Confeſsio eorundem integra, ordinario Sacerdoti facta: & ſatisfactio pro pænis temporariis luendis ob peccata commiſſa, & dimiſſa: alioqui eſſet pęnitentia ſimulata, non vera.

Deinde probatur auctoritate omnium Theologorum lib 4.Sent.diſt. 16.quam confirmauit Concil.Florentinum in Decretis de Sacramentis. Et nouiſsimum S.Concil.Trident.ſeſſ.14.Can. 4. cuius hæc ſunt Verba: *Si quis negauerit ad integram & perfectam peccatorum remiſsionem requiri tres actus in pænitente,quaſi materiam pænitentiæ,videlicet Contritionem,Confeſsionem,& Satisfactionem; quæ tres partes pænitentiæ dicuntur: aut dixerit duas tantum eſſe pænitentiæ partes terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ,agnito peccato, & fidem acceptam ab Euangelio, vel abſolutione,qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit.*

CAPVT XXXIV.

Vnctio extrema verè eſt Sacramentum Eccleſiæ.

HÆc veritas etiam contra ipſos Orientales primo probatur ab authoritate Scripturæ Sacrę Iacob.ca 5. vbi Apoſtolus ex doctrina Chriſti,de cura infirmorum ſcribit: *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ,& orent ſuper eum,vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum,& alleuiabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit,remittentur ei.* Hæc verba omnes Sacri interpretes hactenus de Sacramento Vnctionis extremæ intellexerunt.

Secundo ex fide & obſeruatione Eccleſiæ Dei, quæ à temporibus Apoſtolorum

ſtolorum hactenus credidit & docuit eſſe ſeptem Sacramenta, inter quæ etiam numeratur Vnctio extrema. Et ſemper in vſu fuit etiam Vnctionis hoc Sacramentum, vt ex ſequentibus teſtimonijs clareſcet.

Tertio ex teſtimonijs totius antiquitatis. Ita enim D. Auguſtinus ſer. 215. de Temp. *Quoties aliqua infirmitas ſuperuenerit, Corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat: & inde corpuſculum ſuum vngat: vt illud quod ſcriptum eſt impleatur in eo, Infirmatur aliquis, &c.*

Et lib. 2. de viſit. Infirm. cap. 4. *Nec prætermittendum eſt illius Apoſt. Iacobi præceptum: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, &c.* Subiungit: *Ergo ſic roges de te, & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus: imo per Apoſtolum ſuum Dominus.*

Et D. Hieron. in cap. 14. Oſeæ, ad verba: *Et erit quaſi oliua gloria eius. Sanctum virum* inquit, *& conuerſum ad Dominum oliuæ fructiferæ comparat quæ dicit in alio loco: Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei Cuius fructum ſibi quinque ſapientes Virgines parauerunt: ex quo vulnerum mitigatur tumor, languentia mẽbra quieſcunt, in tenebris lumen accenditur vnguntur in agone certantes.* Oſea 14.

Præterea D. Chryſoſtomus l. 3. de Sacerdotio cap 6. *Non modo*, inquit, *dum nos Deo regenerant, ſed & poſtea condonandorum peccatorum habent poteſtatem. Infirmatur enim quis in vobis aduocet, &c. vt antea Iacob 5.*

Antiquior his Innocentius Papa 1. Epiſt. ad Decentium relata cap. Illud ſuperfluum diſt 95 ſtatuit licere etiam Epiſcopo Vnctionis Sacramentum infirmis diſpenſare: quod Iacobus Apoſtolus dumtaxat presbyterorum meminerit, ne oneraret hac cura Epiſcopos ſolos.

In Concil. Niceno I. Canone 69 obiter fit mentio benedictonis olei Infirmorum.

In Concilio Cabilonenſi quod habitum eſt ſub Carolo Magno Can. 48. ita ſtatutum legimus, *Secundum B. Apoſtoli Iacobi documentum cui etiam decreta Patrum conſonant, Infirmi oleo quod ab Epiſcopis benedicitur, à Presbyteris vngi debent. Sic enim ait: Infirmatur quis &c. Non eſt itaque parui pendenda huiuſmodi medicina, quæ animæ & corporis medetur languoribus.*

Poſt hæc tempora celebratum eſt Concilium Florentinum, in quo inſtitutio Armenorum facta eſt, quę inter alia etiam continet doctrinam de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis.

Quartò probatur Catholica veritas rationibus euidentibus. Quarum prima, quod Vnctio hæc habeat ſignum exterius, & promiſsionem gratiæ, & mandatum perpetuæ obſeruationis, & deſtinatum miniſtrum, vt ex verbis Apoſt. Iacobi manifeſtè conſtat. At iſta ſunt eſſentialia Sacramenti cuiuslibet: itaque & Vnctio infirmorum de qua B. Iacobus loquitur eſt Sacramentum.

Altera ratio eſt, ex neceſſitate huius Sacramẽti; nam cum omnis homo

Digitized by Google

iudicetur à Deo ſecundum ſtatum in quo moriens inuenitur iuxta verba Dei Ezech. cap.18. Hinc fit vt Diabolus ſi nullo alio tempore, certe ſub agonem mortis ei omnium maxime inſidietur, vt ad deſperationem, vel aliud genus peccati eum pertrahat, & à Deo auertat. Facit ergo Sacramentum hoc, vt homo contra iſtiuſmodi Diaboli machinationes muniatur, & ſecurus emigret.

Denique confirmantur hæc omnia decreto S. Concilij Tridentini ſeſſ. 14 in qua poſt explicatam doctrinā de hoc Sacramento, Can.1. ſic definiuit ac ſtatuit: *Si quis dixerit Extremam Vnctionem non eſſe vere & proprie Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, & à B. Iacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritum tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema ſit.*

CAPVT XXXV.

De Confirmationis Sacramento.

CONfirmationem Oriētales non tam vt verum Sacramentum gratiā conferens, quam vt ritum dumtaxat Inſtitutionis puerorum qui baptizantur colere videntur. At Confirmationem eſſe verum Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum probatur, Primo ex his quæ ad eſſentiam cuiuslibet Sacramenti pertinent: quorum tria ſunt ſcilicet, primum ſignū ſenſibile, ſecundū promiſsio gratiæ, tertium mandatū diſpenſationis ſeu vſus. Quæ omnia etiam in hoc Sacramento inueniuntur Primū, Signum ſenſibile quo Apoſtoli hoc Sacramentū acceperunt, fuit ſingulare. Vt in ſpiritu vehementi & linguis igneis Act.2. Signum vero quo Apoſtoli hoc Sacramentum aliis diſpenſarunt fuit impoſitio manuum cū oratione Act.8. *Tūc imponebant manus ſuper illos & accipiebant Spiritum Sanctū.* In qua impoſitione manuum etiam ſubintelligitur vnctio in fronte cum Chriſmate. vt teſtantur antiquiſsimi Doctores Eccleſiæ. Promiſsio gratiæ fuit cum Chriſtus ſuis Apoſtolis promiſit, miſſurum ſe eis Spiritum Sanctum, Ioan.14. & 16. Luc. vlt. *Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto:* & Act. 1. *Accipietis virtutem Spiritus Sancti & eritis mihi teſtes, &c.* Hāc enim fuiſſe iuſtis factam promiſſionem & iam baptizatis vt fortiores euaderēt in fide, nullus negabit. Deinde mandatū diſpenſationis huius Sacramenti habemus ex factis Apoſtolorum. Ipſi enim Spiritū Sanctū dederunt credentibus, haud dubie iuſſu Chriſti, Act.8. & 19. Quod ergo olim dictum eſt Sacramentum Impoſitionis manuum: poſtea dictum eſt ſacramentum Confirmationis: mutato quidē nomine, ſed manentibus ſignis exterioribus iiſdem & verbis.

Secundo

Secundo probatur ex teſtimoniis antiquiſsimorum Doctorum Eccleſiæ, vt D. Ambroſij lib. 3. de Sacrament. ca. 2. vbi ſcribit: *Sequitur ſpirituale ſignaculum: quia poſt fontem ſequitur vt perfectio fiat, quando ad inuocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.*

Et D. Auguſt. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 104. *In hoc* (ait) *vnguento Sacramentũ Chriſmatis vult Petilianus interpretari. quod quidem in genere viſibiliũ ſignaculorũ Sacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus: ſed poteſt eſſe in hominibus peſsimis.*

Sic D. Hieronymus in Dialogo cõtra Luciferianos; *poſteaquã hæreticis interrogantibus, vbi ſcriptum ſit, Epiſcopos, baptizatis per impoſitionẽ manuũ dare Spiritũ Sanctum reſpondiſſet: In Actibus Apoſtolorum: (mox ſubiungit) Sed etiamſi Scripturæ auctoritas nõ ſubeſſet totius orbis in hãc partẽ cõſenſus inſtar præcepti obtineret.*

Et D. Gregorius Homil. 17. in Euang. ſub fin. *Per nos* (inquit) *fideles ad ſanctum Baptiſma veniunt, noſtris precibus benedicuntur, & per impoſitionẽ manuũ noſtrarum, à Deo Spiritum Sanctum percipiunt: atque ipſi ad regnum cælorum pertingunt: & ecce nos per negligentiam noſtram deorſum tendimus.* Rurſus li. 3. epiſt. 9. *Presbyteri baptizatos infantes ſignare ſacro in frontibus Chriſmate non præſumant: ſed Presbyteri baptizatos vngant pectore, vt Epiſcopi poſt modũ vngere debeãt in frõte.*

Accedunt his alij multi Patres à Bellarmino citati Tomo 2. l. de Confirmat. cap 6. Itemque cæteri qui de ſacramentis ex profeſſo tractant. Magiſter ſentent. cum omnibus Theologis ſcholæ lib. 4. ſent. diſt. 7. D. Thom. part 3. q 72. Addantur & ſacri Canones de Conſecrat. diſt. 5. Et tit. de ſacr. Vnct. §. per frontis chriſmationem . aliorumque ſummorum Pontificum, Conciliorumque decreta, quæ Bellar. libr. de Confirmat. recenſet.

Tertio vtilitatibus ſeu effectis huius Sacramenti (Vt eſt corroboratio fidelium ad fidem Chriſti conſeruandam, & ad eam profitendam publicè, quoties opus fuerit, etiam cum periculo facultatum & vitæ. Vt etiam eſt. fortiter reſiſtere inſidijs ac tentationibus Diaboli quibus nos ad quæuis peccata pertrahere molitur.) accedunt miracula per hoc ſacramentũ olim oſtenſa: quorũ aliqua recenſet Bellarminus antea notato c. 6.

Confirmantur denique hæc omnia authoritate & Decreto S Concilij Tridentini, cuius ſeſſ. 7. de hoc ſacramento Confirmationis Can. 1. Verba hæc ſunt: *Si quis dixerit confirmationem Baptizatorum, otioſam ceremoniam eſſe: & non potius verum & propriũ ſacramentum: aut olim nihil aliud fuiſſe quam Catecheſim quamdam qua adoleſcentiæ proximi fidei ſuæ rationem corã Eccleſia exponebant, anathema ſit.*

Et Can. 2. *Si quis dixerit iniurios eſſe Spiritui ſancto eos qui ſacro Confirmationis Chriſmati virtutem aliquam tribuant, anathema ſit.*

Denique Can. 3 *Si quis dixerit ſanctæ Confirmationis ordinarium Miniſtrum non ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem Sacerdotem; anathema ſit.*

Digitized by Google

CAPVT XXXVI.

Matrimonium non poſſe diſſolui propter adulterium.

NVlli Chriſtianorum licitum eſt vt Orientales falſo exiſtimant. & ex Græcis aliqui, dimiſſa vxore adulterij vel alterius rei cauſa aliam ducere. Hoc aperte docuit Chriſtus Dominus Marci cap. 10. cum ait: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.* Ita quoque apud Lucam Chriſtus loquitur: *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit mœchatur? & qui dimiſſam à viro duxerit mœchatur.* Luc. 16. E quibus verbis neceſſario ſequitur, Si vxor non eſt dimittenda niſi ob fornicationem iuxta mandatum Chriſti Matth. 5. & dimittens vxorem ſuam non poteſt alteram ducere; Ergo nullatenus poſſunt diſiuncti ad alias nuptias tranſire.

Marci 10. *Luc. 16.*

Præterea ſi nemini licet dimiſſam ducere in vxorem, oportet eam eſſe adhuc ligatam vinculo prioris mariti: alioqui non poteſt ratio inueniri, cur pœnitens facti, non poſſit alteri nubere.

Ad hæc Apoſt. Paulus vult dimiſſam viro ſuo reconciliare. At ſi vir alteram vxorem duceret, non eſſet amplius locus reconciliationis cũ priore. Vnde idem Apoſt. docet mulierem alligatã eſſe legi Matrimonij quãto tempore vir eius viuit. Viciſsim ergo & maritus alligatus erit legi iſti, quanto tempore vxor eius viuit, 1. Corinth. 7.

Secundo ex autoritate & obſeruatione totius Eccleſiæ Dei. Nam à temporibus Apoſtolorum vſque in hodiernum diem non legitur permiſſum dimittentibus vxores ſuas ob adulterium aut alias cauſas, vt ducerent alteras, viuentibus adhuc dimiſsis iuxta cap. Gaudemus de diuortijs, & multa alia cap 32. q. 7.

Tertio ex euidentibus rationibus. Quarum prima à myſtica ſignificatione matrimonij. Nam vt antea oſtenſum eſt, Matrimonium ſignificat coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ quæ eſt indiſſolubilis. Itaque & matrimonij vinculum erit indiſſolubile.

Ratio 2. à contrario abſurdo. Si enim Matrimonij Vinculum per adulterium diſſolueretur, vtrique coniugi liceret ad alteras nuptias tranſire. Ita multi ex induſtria adulterium committerent, vt à priori cõiuge liberati, aliis nobilioribus, locupletioribus magiſque dilectis coniungi poſſent. Vel multi mariti ob aliarum deſiderium, ſuos vxores

etiam

Digitized by Google

etiam innocentes adulterij accuſarent. Quod & D. Hieron. cap. 19. in Matth. annotauit.

Ratio 3. ex occaſione diſsidiorum inter veros parentes, & nō veros ſi in eodem loco habitarent. Naturalis enim amor filiorum non poteſt extingui. Vera quippe mater dimiſſa non poterit obliuiſci filiorum ſuorum ideoque niſi nouerca noua ducta à ſuo marito eos foueat, ac tractet vti ipſa voluerit, erit occaſio iurgiorum, querelarum, & accuſationum multarum. Grauiora autem pericula timenda forent, ſi parens verus dimiſſus ſit, & vxor eius nubat alteri, qui ſit vitricus filiorū. Et ſanè nemo impedire poterit, quin filij ſæpe accurrant ad veram matrem, aut verum patrem, ſi à nouerca, aut vitrico durius tractentur.

Ratio 4. ex publica inhoneſtate: Quid enim inhoneſtius quam vocare nouercam matrem filiorum, matre vera adhuc viuente? aut vitricum patrem, quanto tempore verus pater viuit?

Confirmantur denique hæc omnia Decreto S. Concilij Tridentini ſeſſ. 24. Can 7 cuius verba ſunt: *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum docuit & docet iuxta Euangelium & Apoſtolicam doctrinam propter adulterium alterius coniugum, Matrimonii vinculum non poſſe diſſolui: & vtrumque, vel etiam innocentem qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altero coniuge viuente, aliud Matrimonium contrahere: Mœchari que eum qui dimiſſa adultera aliam duxerit: & eam quæ dimiſſo adultero alij nupſerit, Anathema ſit.*

Ac demum Matrimonij vinculum eſſe indiſſolubile etiam in caſu fornicationis alterius coniugis, magno conſenſu affirmant veteres Patres, vt Iuſtinus in Apologia ad Antoninum. Euariſtus epiſtola 2 Tertullianus lib. 4. contra Marcionem. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. Hieronymus in cap 19. Matthæi, Auguſtinus, Ambroſius in c. 16 Lucæ. Innocentius 1. epiſtola 3. ad Exuperium & communiter interpretes in cap. 7. 1. ad Corinth & in cap. 10. Marci & in cap. 19 Matthæi.

Neque veritati Catholicæ obſtat locus ille Matthæi 19. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchabitur*, ex quo colligunt licitum eſſe diuortium ob fornicationem; nam reſpondetur apud Matthæum Chriſtum exceptionem illam (niſi ob fornicationem) non ideo feciſſe, vt indicaret Matrimonium fore cum alio licitum, quando propter fornicationē primus cōiunx dimittitur: ſed vt indicaret nō fore dimiſſionē illicitā cum fit propter fornicationem. Vnde cū Chriſtus dicit, *Quicunque dimiſerit, niſi ob fornicationem*, ſubaudire debemus peccat, & illicitè facit dimittendo. Quod vero ſequitur, *& aliam ducit; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, vniuerſaliter, de omni qui dimittit ſiue propter, ſiue prēter cauſam fornicationis accipiendum id eſt. Ita SS. Patres cōmuniter eam Chriſti ſententiā intellexerūt, neq; Chriſtus tale diuortiū ap-

probauit in caſu fornicationis alterius coniugis, quale erat illud de quo Iudæi interrogabant, vtrum eſſet licitum quacunque ex cauſa. Quinimo illũ Iudæorum errorẽ coarguere Chriſtus voluit reſponſione ſua, quod exiſtimarent tale aliquod diuortium propter aliquam omnino cauſam liberum eſſe (ſaltem per ſe ſpectata lege diuina) in quo nõ ſolum dimitteretur vxor, ſed alia etiam duceretur. Contra Chriſtus generatim dicit, illud diuortium adulterium eſſe ſecundum legem diuinam.

Neque vero nouum hoc eſt, vt cum quis reſpondet, non modo reſpõdeat directe ad id, de quo interrogatur, ſed etiam corrigat errorem qui ſupponitur in interrogatione. Ita igitur in propoſito: cum Iudæi putarẽt ſibi licere aut etiam per ſe, & ex ordinaria lege ſine peculiari diſpenſatione, eſſe licitum tale diuortium, in quo dimitteretur vxor, & alia duceretur; ac eo errore ſuppoſito tantum interrogarent de cauſis propter quas id facere liceret; Chriſtus reſponſione ſua duo facit. Nam primo remouet eum errorem quem ea interrogatio ſupponebat, affirmatque tale diuortium adulterium eſſe, idque confirmat ibi ex lege diuina lata in prima inſtitutione coniugij. Deinde ſimul etiã reſpondens ad ipſam formam interrogationis docet, licitum diuortium, id eſt, dimiſsionem in perpetuum, abſque eo quod alia ducatur, ſolum habere vnam cauſam, nimirũ fornicationem.

CAPVT XXXVII.

Legem veterem omnino eſſe iam abrogatam.

ERror fuit olim veterum Hæreticorum legem veterem non ceſſaſſe, ſed perpetuo ſeruandam vna cum noua; ita Cherintus teſte Epiphanio hæreſi 28 Auguſtino hæreſi 8. & Ebion teſte Irenęo li. I. c 26. ſunt Ebionęi & Nazaræi teſte Auguſtino hæreſi 9. & Epiphanio hęreſi 18. Huic etiam errori adhærent hodie aliqui ex orientalibus, vt ex ſuperioribus ſatis conſtat aperte. Hos tamen omnes errores redarguit Paulus ſcribens
Gal. 3. Galatis, qui eodem errore fuerant infecti, dicens: *Prius autem quã veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem quæ reuelanda erat. Itaque lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pedagogo.* Et iterum de duobus teſtamentis loquens ſub figura duorum filiorum Abrahæ, ait: *Sed quomodo tunc is qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Sed quid dicit ſcriptura?*
Gal. 5. *Ejice ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque*

quæ fratres non ſumus ancillæ filij ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit. Ecce Paulus aperte teſtatur eijciendam eſſe legem veterem, quæ tãquam ancilla fuit legis Euangelicæ. Et rurſum in eadem Epiſtola: *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. Teſtificor autem omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Euacuati eſtis à Chriſto qui in lege iuſtificamini. A gratia excidiſtis, Nos enim ſpiritu ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus Nam in Chriſto Ieſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium ſed fides quæ per Charitatem operatur.* Et in Epiſtola ad Hebræos de eadem re diſputans ait: *Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leuiticũ erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedech, alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundum Aaron dici? Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt vt & legis tranſlatio fiat.* Et iterum: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex introductio vero melioris ſpei per quam proximamus ad Deũ.* Demum de hac re ab ipſis Apoſtolis in vnum congregatis, in illo celeberrimo Hieroſolymitano Concilio data eſt definitio: quoniam (vt Apoſtolica refert hiſtoria, *quidam deſcendentes de Iudæa docebant fratres, quia niſi circumcidamini ſecundũ legem Moyſi, nõ poteſtis ſaluari. Surrexerant enim quidam de hæreſi Phariſæorũ, qui crediderunt & dicebant oportere circũcidi, & ſeruare reliqua omnia quæ Moyſes in lege præceperat Ob quam doctrinam facta eſt non modica ſeditio, reſiſtentibus aſſertioni huic Paulo & Barnaba. Propter quod Apoſtoli & ſeniores conuenerunt Hieroſolymã vt de hac re definirent. Habitaque matura, prout decebat, rei examinatione, protulerunt ſententiam quam per epiſtolam ſuam miſerunt his qui erant Antiochiæ: in hunc modum: Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quã hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorũ, & ſanguine & ſuffocatione à quibus cuſtodientes vos bene agetis.* Hęc Conciliũ Apoſtolorum. Quis erit ergo qui tã Illuſtris Concilij definitioni repugnare audeat? Nullus certe niſi demens aut infidelis ille fuerit, & certe ſi lege Euangelica data adhuc oporteret obſeruare legem veterem, contra eandem legem viſus fuiſſet facere Deus qui talem in Leuitico condidit legem, *Sororem vxoris tuæ in pellicatum eius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente.* Quæ quidem recte præcepta ſunt, ne ſi forte aliquis ſimul vxori, & ſorori illius iungeretur, inter ſimul habitantes excitaretur zelus, vnde contentio rixaque generata fuiſſet. Prius quidem ſynagogam ſibi deſponſauerat Deus: huius ſoror eſt Eccleſia, quam etiam Deus ſibi coniungere optabat: verum vt nulla eſſet contentionis inter eas occaſio, noluit ſecundam ſuperducere viuente prima.

Gal. 5.

Hebr. 7.

Act. 15.

Leuit. 18.

Deinde legem veterem ceſſaſſe in morte Chriſti Domini, conuenienter omnes Patres ij qui communiter exponunt illud dictum Chriſti Ioan. 19. *Conſum-*

Ioan. 19. *Conſummatum eſt*, id eſt, abſolutum eſt myſterium redemptionis, quatenus erat meritis Chriſti perficiendum, quo lex vetus inprimis, vt ad finem & terminum ſuum referebatur.

In cuius ſignum mortuo Chriſto velum templi ſciſſum eſt, vt ea re ſignificaretur totam ſummam legis veteris tunc adimpleri & antiquari. Et hoc eſt quod Theologi dicunt, legem veterem in morte Chriſti fuiſſe mortuam ac ſepultam. An vero ab illo inſtanti fuerit mortifera, ita vt illius obſeruatio eſſet obſeruãtibus mortifera cõtrouerſia eſt inter doctos.

Pro qua oportet aduertere tria præceptorum genera in lege veteri cõtineri: quorum alia ad ſingulorum vitam & mores componendos & formandos pertinebant, & ideo moralia dicuntur. Alia vero ad Cæremonias & ritus religionis, qua debitus Deo cultus, honor & veneratio defertur, & vocantur cæremonialia præcepta. Alia denique ſpectabant ad bonam reipublicæ adminiſtrationem ciuilem, quibus humana ciuium ſalus, & pax ac tranquillitas conſeruatur: & hæc Iudicialia præcepta nominãtur. Quo fit vt in ſacris litteris ſæpè hæc tria coniungantur: Præcepta Cæremoniæ, Iudicia. Primum (vti diximus) ad mores refertur: ſecundum ad ritus & cæremonias ſacrorum: tertium ad ciuilem populi gubernationem.

Iudicialia igitur præcepta, vt rectè D. Thomas docet 1.2.q.104.ar.3 nõ fuere mortifera à morte Chriſti etiam ſi fuerint mortua quia non erant illa præcepta figuræ Chriſti venturi, nec referebantur principaliter ad ſignificationem myſteriorum Chriſti; ſicut & cæremonialia quæ vt fuerũt mortifera, vel à morte Chriſti, vel à promulgatione Sancti Euangelij, vt alij Patres volunt: Quia cum cæremoniæ illæ principaliter ſpectabant ad cultum illi populo conuenientem ſecundum ſignificationem myſteriorũ Chriſti venturi, quare poſt paſsionem Chriſti, iam cultus ille cæremonialis erat falſus, quia iam Chriſtus non expectabatur ac ideo poſt mortem Chriſti ceſſaſſe de fide eſt. Præcepta vero moralia quę ex lege naturæ deriuantur, ſeruari debent, non tamen quia in lege veteri fuerint præcepta, ſed quia natura duce tenemur ſeruare.

Act. 15. Neque obſtat quod Actorum 15. Apoſtoli iuſſerunt *abſtinere à ſanguine ſuffocato*: & addiderunt illud ſe oneris tantummodo inter alia neceſſaria velle imponere. Viguit igitur poſt Chriſti paſsionem illa cæremonia. Confirmatur quoniam in Concilio Gangrenſi eſt multis annis pòſt id decretum innouatum.

Reſpond. cum D. Tho. quæſt. 103. art. 4. ad tertium, non fuiſſe id præceptum ad cultum, ſed materialiter in alium finem, vt ſcilicet poſſet facilius ex Iudæis & gẽtibus vnus populus coaleſcere. ſi eo genere abſtinentiæ ſeſe gentiles cum Iudæis qui maximè à ſuffocato & ſanguine abhorrebant,

rebant, in communi conuictu confirmarent. Ad confirmationem autem Reſpondet Sotus, tunc temporis etiam durauiſſe illam cauſam propter quam eodem reſpectu erat vtile ab ijs abſtinere.

CAPVT XXXVIII.

De animæ rationalis productione.

ERrant deinde Orientales credentes, animas per traducem gigni ab animabus parentum, ſicut corpora à corporibus; atque adeo ab Adami anima omnes propagari, quæ olim fuit Tertulliani ſententia.

Stabilienda eſt contra hunc errorem veritas Catholica. Hæreticum eſt dicere Animam intellectiuam traduci cum ſemine: ita ſentit D. Thom. 1. p. q. 118. art. 2. Probatur primo ex Sacra Scriptura quæ ſemper aſcribit productionem animæ ipſi Deo & non alteri, vt Geneſ. 2. *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in anima viuente.* Et Iob 31 *Nunquid non in vtero fecit me, & formauit me in vulua vnus?* Hoc certe intelligi nõ poteſt de formatione hominis quoad corpus cum illud etiam formetur à parente per virtutem ſeminæ. Oportet igitur id intelligi de formatione hominis quoad animam, quam ſolus Deus creat. Et quamquam in Hebraico textu, hic locus non ita plane legatur, tamen paruipendi non poteſt autoritas vulgatæ editionis quam Eccleſia ſanxit habendam eſſe pro authentica. Præterea Pſal. 32. *Qui finxit ſigillatim corda eorum.* Et Zachar. 12. *Fingens ſpiritum hominis in eo.* Et Eccleſiaſt. 12. *Spiritus reuertatur ad Dominum qui dedit illum.* Et quamquam hæc fere teſtimonia per ſe ſola non plane cõuincant, vt Auguſtin. epiſt. 28. de aliquibus huiuſmodi teſtimoniis notat; tamen magnum habent pondus ob Eccleſiæ auctoritatem, quæ eam eſſe vim horum locorum Scripturæ intellexiſſe videtur.

Gen 2. Iob 31. Pſal 32. Zach 12. Eccleſia. 12.

Et ratione etiam conuincitur, quia nulla virtus actiua agit vltra ſuum genus; ſed anima intellectiuà excedit totum genus corporeæ naturæ, cum ſit ſubſtantiæ ſpiritalis. Nulla igitur virtus corporea eius effectionẽ valet attingere. atqui omnis actio ſeminalis facultatis eſt à virtute corporea, cum ſpectet ad potentiam vegetatricem corpori prorſus inhærentẽ. Ergo fieri non poteſt, vt animæ intellectiuæ virtute ſeminis deriuentur. Secundo, cum generatio alicuius eſt cauſa, cur aliquid ſit; eius diſſolutio cauſa item eſt cur aliquid pereat; atqui diſſolutio corporis non affert interitum animæ rationali, ſiquidem immortalis eſt: ergo neque corporis generatio erit ei cauſa, vt eſſe incipiat. at ſeminis traductio propria cauſa eſt generationis corporis, non igitur cauſa eſt generationis animæ. Tertio, omne

agens naturale, ſicuti agit dependenter à materia, ita non producit niſi quod à materia dependet: ſed anima rationalis non ita ſe habet: cum extra corpus cohærere valeat. Non ergo anima rationalis ab agēte naturali producitur, ſed aliam habet originis ſuæ cauſam. Ob hæc, & alia quæ antiquos Patres non latuerunt, D. Chryſoſt. hom. 1. de incomprehenſibili Dei natura: *Animæ*, inquit, *inſpirantur, corpora effigiantur*: Et Procopius Gazæus in Gen. 2. c. ad illa verba: *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea*, oraculum ait non dixiſſe, Et anima de anima mea. caro ſcilicet non gignit animam. Lege Gregorium Nyſſ. diſputatione de anima & reſurrectione.

Gen. 2.

Ex quo fit animam rationalem à Deo creari, quod hac ratione demōſtrat D. Thomas lib 2. contra gent. c. 87. Omnis ſubſtātia quæ producitur, aut generatur per ſe, aut per accidens; aut creatur: ſed animæ rationales non generantur per ſe, cum non conſtent ex materia & forma: neque per accidens, quia cum ſint formæ corporum, orirentur per eorum generationem ex virtute ſeminali, quod improbatum eſt: ſupereſt ergo vt per creationem eſſe accipiant. Huc ſpectat, quod cùm animę humanæ omnibus formis phyſicis naturæ dignitate præſtent, ſintque in ſuo eſſe ſubſiſtentes: oportet eas nobiliorem habere originem, & more aliarum ſubſtantiarum intellectualium per creationem produci.

Gen. 2.

Neque huic veritati obſtat quod Geneſ. 2. dicitur *Deus requieuiſſe ab omni opere, quod patrarat*. Primum quia non dicitur Deus abſolutè requieuiſſe, ſed requieuiſſe ab opere quod patrarat videlicet illis primis ſex diebus. Vt ſit ſenſus, Deum mundi opificium abſoluiſſe ſex diebus, atque ita die ſeptimo deſtitiſſe mundi machinam condere. Item, quia vt interpretatur D. Thom. lib. 2. contra gentes c. 84. & in 2 diſt. 18. q. 2. art. 1 ad 7. Beatus Albertus Magnus in ſumma de homine q. 15. Iſtiuſmodi quies Dei intelligenda eſt ſecundum ceſſationem à nouis ſpeciebus condendis non autem à nouis indiuiduis? quorum ſimilia ſecundum ſpeciem præceſſerint. Quare cum omnes animæ intellectiuæ, omneſque homines ſint vnius ſpeciei, nihil repugnat prædictę quieti Deum quotidie animas creare.

Illud tamen oportet aduertere duas actiones Dei interuenire in animæ productione, prima qua Deus producit animam, & hanc ipſe ſolus facit, ſine interuentu cauſarum ſecundarum, eo modo quo creauit Angelos. Altera etiam tunc actio Dei interuenit, ad vniendam animam corpori, & hanc cum agente naturali facit: quæ tamen ita intelligenda ſunt, vt non prius tempore anima exiſtat, quàm vniatur corpori.

DE

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI VII. PARS II.

CAPVT I.

De iuuandis Orientalibus.

Licet Orientis Eccleſiæ errores & clades innumeræ, quibus tot annis obruta permanſit; illarum gentium ob ſua peccata, obduratam iam habere frontem, & obſtinatam mentem & ideo à Deo Optimo Maximo derelictæ videantur: tamen nos animare debet ad meliora ſperanda is, apud quem non eſt impoſsibile omne verbum, quique quærentibus ſeriò regnum Dei, eiuſque gloriam, animarum lucra multa ſolet adijcere; atq; ita hoc vltimo ſæculo in remotiſsimis Indijs, ad ortum, occaſum, & meridiem, deletis idolis tropæum Crucis paſsim excitauit, cùm hæc mundi plaga, quæ vergit ad Orientem, reſtet, in qua neceſſe etiam ſit Euangeliũ rectè annunciari, magnum in ea oſtium aperiri poſſe orthodoxæ fidei experientia oſtendit, ſi ſummi Eccleſiæ Patris longanimi vt ita dicam diligentia quâ potiſsimum tot alia Regna iugo Chriſti fuere ſubiecta, negotium hoc promoueatur.

Inſudarunt olim ſummi Pontifices pro tuenda fide in Eccleſia Orientali, maximoſq́ue labores & pericula ſubiere, ac noſtro etiam ſæculo magnopere ſtudent Orientalibus nationibus opem ferre, auxiliumq́ue in omnibus præſtare: præcipuus tamen Gregorius XIII. dignus æterna memoria Pontifex, præter alios operarios, quos in Indias, in Angliam, Conſtantinopolim, aliaſq́; orbis partes miſit, etiã in Alexandriã Aegypti, Syriã, Palæſtinã cũ Libano monte, Babyloniamq́; aliquot deſtinauit, qui huius tractus nationes diuino verbo, & ipſorũ ſanguine, ac pijs etiam muneribus à Pontifice ipſo miſsis, ad fidem, atque pietatem allicerent. Præcipuus in Orientem Legatus fuit Leonardus Epiſcopus Sidonienſis, & Apoſtolicus Nuntius, qui in Orientem, cum aliis etiam viris doctis & pijs (inter quos P. Io. Baptiſta Romanus, Societatis Ieſu) à ſummo

Gregorij XIII zelus pro iuuandis Orientalibus.

Leonardus Epiſc Sidonienſis Legatus in Orientem.

Digitized by Google

Pontifice ad Patriarchas illos Orientales, ad alioſque Metropolitas & Epiſcopos, veſtimenta ſacerdotalia, argenteos calices, libros etiam aliquos lingua Arabica conſcriptos, aliaque pretioſa dona deferentes, miſsi ſunt; plurimique tam ex Patriarchis illius tractus, quàm Epiſcopis, & Archimandritis fidei profeſsionem, vnionemque cum Sancta Romana Eccleſia iam pridem retentam confirmarunt; alij de nouo emiſerunt, Sanctiſsimoque Romano Pontifici totius orbis capiti obedientiam præſtiterunt; alij propter magna ſibi pericula tam à Turcis quàm à falſis fratribus imminentia fidei profeſsionem oportuniori tempore reſeruarunt. Stant hodie in Bibliotheca Illuſtriſsimi Domini Cardinalis de S. Seuerina qui tunc totius Orientis protectione gaudebat, quamplurium Patriarcharũ, aliorumque Epiſcoporũ Orientalium fidei profeſsiones Arabica lingua conſcriptæ, eorum ſigillis & ſubſcriptionibus firmatæ, ac in Latinam etiam linguam traductæ. Et vt Gregorio XIII. è viuis diſcedente huius miſsionis fructus conſiſterent, ſeminarium inſtituit, in quo pueri Orientalium, & Maronitarum excepti, in Catholica doctrina erudiantur, vt inde in patrias ſedes reuerſi ſuos docere poſsint quæ ad cultum Christi pertinent, & in officio fidei continere. Quare poſtea Clemens VIII. poſt Gregorium XIII. ad montem Libanum duos ſacerdotes, (vt iam ſupra de Maronitis agentes latiùs ſcripſimus) è Patribus Ieſuitis miſit, vt certior fieret; num ſumptus qui in Vrbe Seminario Maronitarũ & aliorum Orientalium fiunt, bene ponerentur; quæve ſpes aut reſtituendæ aut propagandæ religionis eſſet in Oriente.

Seminarium pro Orientalibus inſtitutum.

Meſſes quidem in Oriente iam albæ ſunt ad metendum, ſolùm ſupereſt, vt ſummi ſanctæ Eccleſiæ Pontifices mittant falcem & huic negotio incumbant, precipuè vt nobis coniungantur: ſed vt hoc fiat, non eſt opus vnius diei, aut legationis, ſed & longanimi, & non intermiſſa perſeuerãtia, & frequẽtiſsimis legationibus opus eſt, quæ omnia diſponunt animos ad Catholicã fidem rituſque ſuſcipiendos quoaduſque opus Dei perficiatur. Maximè vero oportet, vt Chriſtianis in regionibus illis ſub Turcarũ ditione inopia alijſq; calamitatibus oppreſsis ſuccurratur: id enim preſtiterũt Romani Pontifices ab initio naſcentis Eccleſię, vſq; ad ętatẽ noſtrã, qui Chriſtianorũ Catholicorum inopiã eleemoſynis abundè ſubleuarent.

Chriſtianis inopia & tyrannide oppreſsis à SS. Pontiſ. ſuccurrendũ.

Huius rei teſtis eſt Epiſtola Dionyſij Epiſcopi Corinthiorum vetuſtiſsimi ad Eccleſiam Romanam, in qua ſic alloquitur Romanos: *Apud vos iã mos inueterauit, vt omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Eccleſiis permultis, quæ in quaque ciuitate ſunt, vitæ, mitteretis ſubſidia. Sic plane non ſolũ egentium ſubleuatis inopiam, verum etiam fratribus, qui ſunt ad metalla damnati, opem fertis: atque ita per ea beneficentiæ ſubſidia, quæ iam primis Eccleſiæ veſtræ iactis fundamẽtis paſsim mittere conſueuiſtis, cum ſitis Romani, Romanorum conſuetudinẽ ſedulo obſeruatis;*

Dionyſ. Corinth.

ſeruatis; quam quidem certè Beatus Sother veſter Epiſcopus, & hactenus cuſtodiuit diligenter, & valde ſuo propenſo ſtudio adauxit. Idque non modo opes in Sanctos reficiendos delegatas benignè ſubminiſtrando, verum etiam fratres ad ipſum aduentantes, tanquam pater indulgens ac clemens in liberos beato ac pio ſermone ad virtutem cohortando. Hæc Dionyſius. Teſtatur porro Euſebius hanc conſuetudinem (de qua Dionyſius) Eccleſiæ Romanæ ſuo adhuc tempore maxime ſeruatam. Hinc Paulus Diaconus ſcribit à Symmacho Papa abunde miſſum, vnde ſe alere poſſent Epiſcopi Africani, qui ſuis eiecti ſedibus in Sardinia exulabant. Liquet ex Epiſtolis Gregorij Magni, quantum Pontifici Romano ſemper curæ fuerit in ſingulis totius orbis regionibus egentes Catholicos ſubleuare & benignè ijs facere. Ob id Romæ videmus eſſe cunctis nationibus vel remotiſsimis, hoſpitales ædes cum ſuis redditibus, excitatas ab antiquis temporibus ita vt neque Chaldæis ſua domus, neque Indis & Aethiopibus deſit: tot verò ac tantos ſumptus à Pontificibus Romanis factos ac fieri indies ad inopiam ſubleuandam egentium.

Euſeb.

Paul. Diaconus.

Greg Mag.

Et cùm longe ſit certiſsimum Orientales nationes in ſumma penuria ſpiritualium inſtructionum verſari, rationi quàm conſentaneum eſt, ac officio huius ſanctæ Sedis incumbit, data occaſione quam citiſsime operarios, qui non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, ad eas expedire. Cauendum tamen ſedulo eſt, propter exploratores occultos, ne per Romam diuulgetur, rumorque ſpargatur, tales à Summo Pontifice, tanquā Reformatores, aut aliorum negotiorum expediendorum cauſa miſſos eſſe, ſed ſecretò tanquam aliud acturi vadant.

Deinde omnium ſibi gratiam conciliantes, ſint etiam propenſo in Orientales animo, non ſcrupuloſi non ignari, nimiúmve zeloſi: in hoc enim caſu minus ineſt mali peccato nimiæ diſsimulationis, quàm in altero extremo: dico in nimio zelo. hoc quippe plus damni quàm vtilitatis cauſare poſſet: non oportet quemquam exaſperare, nam caſu quo Turca huiuſmodi rei fieret conſcius, ſeuerius aliquod edictum ſtatueret, ita vt in perpetuū aditus præcluderetur Eccleſiæ conatibus, atque omnis ſpes præſcinderetur: quamobrem cum omnibus quam humaniſsimè, & quoad fieri poteſt amicabiliter erit agendum.

Quinam operarij & quo modo in Orientem mittendi.

Si cętera inter Miniſtros paria ſint, omnibus pręferendi erunt ex ijſdem partibus oriundi, & Arabico idiomate vtentes, idque multas ob cauſas, & præſertim quia tanta non eſt Turcarum in eos ſuſpicio, vel perſecutio.

Proximè ſecundum hos conuenientiſsimi ſunt huic Miſſioni Franci, quia benignius à Turcis recipiuntur, maximè habitis litteris à Rege Franciæ, aut ipſius Legato Conſtantinopoli reſidente. Poſt quos idonei etiam ſunt qui Gallicam linguam callent, pro talibus enim haberentur, & à

Francis ibidem negotiantibus fauore afficerentur præcipuè virtute literarum à ſupradictis obtentarum.

Apti inſuper ſunt & alij habito ſaluo conductu, ſeruatiſque ſtatutis, & ordinationibus Turcarũ, modo in iis conditiones requiſitæ illuceſcãt.

Minori diſpendio, faſtidio, periculo, & ſuſpicione mitti poterunt aliqui earundem Religionum ibidem habitantium, vtpote S. Franciſci, S. Dominici, Baſilij, S. Benedicti, &c. dummodo apti reperiantur, eos inquam ex illis Monaſteriis euocando, & transferendo per Generalem eorum, modo hunc, modo illum, ſub aliquo prætextu, & honeſto colore.

Expediens autem foret exhortari ad hanc rem Generales Religionũ, aut Procuratores eorundem Romæ reſidentes, atque inſuper expoſcere Catalogum omnium Orientalium quos curæ ſuæ ſubiectos habent, & quinam ex ijs vel pro præſenti, vel pro futuro huic functioni conuenientes reperirentur, quod non ita nouum vel ab vſu alienum videbitur, ſi Martinum Quintum in memoriam reuocemus, qui totius orbis literatiſſimorum ac præſtãtium virorum nomina penes ſe in ſcriptis aſſeruabat.

Omnibus ad hanc functionem idoneis repertis, locus Romæ in propriis eorum Monaſteriis aſſignandus eſſet vt ibidem in rebus ad ſimilem miſsionem neceſſariis inſtruerentur, docerentur ac penitus perfecti redderentur: & quidem vt alacrius ſe huic operi accingant, feruẽti zelo ſuccendendi & inflammandi ſunt, atque alij etiam ſpe quadam animandi, tanquam ſi foret probatio quædam ad maiora.

Præterea non minima difficultas eſt, & quæ Schiſmaticos Orientales forſan magis in ſchiſmate detinet, quod Dioſcorum aliosq; Schiſmaticos anteſignanos; quos Eccleſia catholica hæreticos cenſet, ipſi vt viros ſanctiſsimos colant, & tam in Miſſæ Sacrificio quàm aliis communibus precibus, ſolemniter inuocent: ſicut & apud Moſcouitas, etiam contingit, qui, aſſerente Antonio Poſſeuino in ſua Moſcouia, licet res planè fabuloſa ſit, corpora quorundam, qui Schiſmatici fuerunt, integra ſeſe habere gloriantur per quos miracula frequenter edi, cæcis viſum reſtitui, ęgrotos ſanari conſtanter affirmant. Vt plurimi periculi res eſſe videatur, ſi quis illorum corporum eleuet præconceptam animis ſanctitatem, aut quaſi dubius quærat, num ij verè Sancti, Martyresue fuerint. Inter alios autem numerantur Gleba, & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorũ corpora extare aiunt Moſcouæ. Hæc Poſſeuinus. Vnde hodie Iacobitæ aliæque Orientalium nationes, vt legati à Greg. XIII. miſsi, experti aſſerebant, facillimè ſummi Pontificis Primatum agnoſcebant, vnius naturæ in Chriſto errorem, aliosque ſimiles non ſine animi promptitudinẽ confitebantur: at cum ventum fuiſſet, vt Dioſcorum abiurarent, ita ægrè tulerunt, vt ob id potiſsimum legati re infecta reuerterentur.

Ant. Poſſeu.

Non

Non minorem Orientales, ſicut & Græci omnes arbitrantur difficultatem in recipiendo Kalendario Romano emendato, cuius emendationẽ renuũt admittere: quare oportet vt operarij qui mittendi ſunt huius emendationis cauſas rationesque cognoſcant, vt qui ei udiendi ſunt, capaces huius Sanctæ nouitatis fiant. De qua re videndi ſunt Antonius Poſſeuin. in Refutatione aduerſus Dauidem Chytræum, & Chriſtophorus Clauius, qui librum hac de re abſolutiſsimum edidit Romæ. Quod ſi non facile se Romano Kalend. accommodauerint, ferendi ſunt, dum in alijs ſubſtantiam Catholicæ fidei amplectantur.

Iuuandi ſunt, & vrgendi Orientales ferè eiſdẽ argumẽtis quibus Græci ipſi, deſumptis à ſupplicijs à Deo optimo Maximo illis poſtquam à Romana Eccleſia deſciuere inflictis. Si enim reſpiciamus Aegyptum, cęteraſque Aſię prouincias, agitur annus fere millenimus, ex quo illę à nobis diſceſſerũt, hæreticis Neſtorio, Eutyche, Dioſcoro, ac præcipuè Monobitis Eccleſiam perturbantibus, (vt cætera omittam) vix aliquis ex illis proferri poterit qui fuerit excellenti præditus doctrina: corruerunt enim in ſumma tam liberalium artium, quam Theologiæ, ac cæleſtium diſciplinarum fundamenta, ac ipſi in turpiſsimam prolapſi ſunt ignorantiam.

Deinde operarij maximo ſtudio curabũt, vt ex Chriſtianis tã Gręcis quã Iacobitis, Armenis, Neſtorianis Cophtis, alijſque nõnulli qui prętãtiori polleant ingenio Romam mittantur linguarum, literarum, aliarumque ſcientiarum ediſcendarum gratia: quos Romæ benigniſsimè recipiẽdos admonebunt, Græcos in Collegio Græco & alios in Collegio nationum vltramarinarum, ac ibi amicè tractandos, & educandos: & quod amplius eſt cum conſeruatione rituum ipſorum, vt nimirum poſtquam bene inſtructi fuerint, & eruditi ad vtilitatem, ac emolumentum earundẽ nationum, in ſuam ſinguli patriam reuertantur. Illud autem maximè aduertendum vt ſint bonæ indolis adoleſcentes, boniſque moribus imbuti, apti, dociles, atque ingenij perſpicacis, quique principia quædam linguarum habeant, & ætatis ſint conuenientis, Græci videlicet à duodecimo anno ætatis vſque decimum quintum vel decimum ſextum ad ſummum: aliarum verò nationum à duodecimo, vſque ad decimum octauum annum aut vigeſimũ, qui cum tranſmittendi fuerint, ſecurè & mercatorio more diligenti cura nauibus committantur.

Curabunt deinde libros aliquos Gręco, Arabico, Chaldęo vel alijs illarum nationum linguis conſcriptos ſecum portare, profeſsiones etiam ſanctę fidei, non ſolum Latino idiomate, ſed in lingua Græca, Arabica, Chaldæa: doctrinam quoque Chriſtianam lingua Illyrica & charactere Italico: quæ & alia ſimilia opera Romæ typis excuſa facilè inuenientur.

CAPVT

Caput II.

Inſtructiones aliæ pro iuuandis Orientalibus.

GVardianus vna cum Religioſis familiæ Franciſcanæ Hieroſolymis degentibus, citra dubium plura præſtare poſſent, quæ ad ſummam Dei gloriam haud exiguum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obſequium atque omnium propè Orientalium ſpiritualem profectum, & animarũ ſalutem cedant.

Cum in Dominico Sepulchro immorentur Religioſi diuerſarum ſeptem nationũ ſchiſmatis labe infecti, & ſunt, Græci Georgiani, Abyſsini, Armeni, Iacobitæ Cophri, Suriani, Maronitæ; operæ pretium erit, hos inprimis omni ſtudio & induſtria ad veram ſanctæ Eccleſiæ vnionem reducere, quibus pòſt veluti aptiſsimis inſtrumentis, eorundem pariter nationes in viam rectam dirigantur.

Sicuti omnes iſti Religioſi vitæ auctoritate elucent, idcirco Religioſi Latini, eoſdẽ probatioris ac ſanctioris vitæ exemplo præcellere cõtendẽt, quo maioris faciant ſanctam Romanam Eccleſiam, cuius hi partes agunt, vt ſimiliter alios ſincero viuendi modo ad vitæ melioris frugem & auitæ Religionis normam pertrahant: præibunt autem illos tum in virtutibus, tum vel maximè in ſeruitio, & cultu diuino.

Denique vt facilius animi eorum concilientur, operæ pretium erit, quã optimè erga illos affici, cum omni honoris reſpectu, & obſequiorum prompta exhibitione: vt congerant carbones ignis ſuper capita eorum.

Maioris ergo profectus gratia, Religioſi diſcretione, prudẽtia, & humanitate cæteris præſtantiores, facilioriſque ingenij ſeligendi, quibus Guardianus cum aliarum nationum Religioſis, communicationem perſuadeat ea ratione, vt cuiuis nationi vnus plureſque deputentur.

Modus agendi cum ſchiſmaticis. Modus verè agendi cum ipſis erit eiuſmodi, vt nimirum captata eorundem beneuolentia, etiam ritibus ipſorum præpoſteris nonnihil conniueatur, bona autem illorum opera haud mediocri exiſtimatione cenſeantur, D. Pauli Apoſtoli inſtar ad Corinthios ſcribentis. Accedet inſuper omnis diligentia, qua & eorum opiniones aduertantur, & rerum temporalium, ſpiritualiũmve ſtatus ijs nationibus proprius cautè eliciatur, & conditiones tum naturales, tum morales perdiſcantur, atque, vt verbo abſoluam, vt præcipuo ſtudio cuiuſuis nationis ſtatus & mores plenè, quo ad fieri licebit, comprehendantur. Quæ vt rectius ac maiori cum

fructu

fructu peragantur, neceſſarium erit, quemque Religioſorum in id opus incumbentium, ſedula lectione auctores de natione ſcribentes, quam quilibet ad ſentẽtiam ſaniorem perducere molitur, ante euoluiſſe verum ante ſingula ipſimet errores errorúmque fundamenta, integręque hiſtorię penitius introſpiciendę, ſine quibus vix, aut ne vix quidem vllus poterit exſpectari profectus.

Oſtendendum etiam, Eccleſiam Romanã probare ac indulgere, vt quęuis Eccleſia proprijs adhæreat ritibus ac ceremonijs. quippe cum Schiſmatici propriorum rituum tenaciſsimi ſint. Ne ipſos eorum perdendorũ ingruens aliqua ſuſpicio ab Eccleſia Romana alienet & auertat, oportune laborandum vt ſe in proprijs ceremonijs inſectandis conſeruandos eſſe perſuadeantur.

Exemplis deinde ac hiſtorijs antiquis primitiuæ Eccleſiæ, ſanctorumque Patrum prętéritorum temporum, ijs aperienda auctoritas, ac ſummi Pontificis in præſentiarum vſque continuata poteſtas explananda. quodque calamitates vniuerſę, Tyrannorum furor, ac quæuis perſecutionum procellæ in Eccleſiam Catholicam inſurgentes Pontificum obedientia ſuppreſſæ hactenus ſemper euanuerint.

In emendandis vero ipſorum erroribus, cũ leniter, tum modeſtè procedendum, ne ſcilicet apertè nimis conuincantur, vel acerbius vrgeantur, ſed ſuaui reprehenſioni, rationes & auctoritates addãtur ſubinde, vt ſic facilius eorum mentes ac reſponſiones percipiantur. Quare opus eſſe duxerim, antiquiorum SS. Patrum & Doctorum prænoſſe nomina, nempè qui in cuiuſuis nationis maiorem exiſtimationem cadunt, vt doctrinarum eorundem habita notitia, inde argumenta ſumantur, lenius tamen omni diſputationis acerbitate ſecluſa: nationes enim iſtę, & præſertim Religioſi ſuorum rituum, & ſectarum tenaciſsimi ac in erroribus pertinaces, ſalutis ſuæ ſtudioſos, præſtigias ſibi imponere velle falſo augurantur. Vlterius etiam, de pluribus ſimul erroribus non ſunt coarguẽdi, ſed de vno, deinde altero, ijſque euidentioribus & nullatenus tolerandis: plura namque, quamtumuis nihil decoris aut venuſtatis habeant, apud eos tamen ferenda erunt.

Maronitis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ vnitis congratulandum, & in fide ſanctæ Romanæ Eccleſiæ confirmandi. Verum cùm creditu ſit facile, complures eorum antiquis erroribus adhuc nuncium non remiſiſſe, opera ponenda, quò ijſdem reiectis Catholicæ veritatis reddantur capaces. *Maronitæ.*

Georgiani quoque, & his ad reſipiſcentiam procliuiores Armeni ſumma cura familiari tamen tractu, ad Eccleſię Romanæ vnionem inuitãdi. *Georgiani. Armeni.*

AEthiopes autem & Abyſsini, ad Catholicorum ritus, ſummique Põ *Aethiopes. Abyſsini.*

Digitized by Google

tificis recognitionem, velut capitis ſui, ſuapte ſponte magnopere aſpirātes, propter Nicęni tamen Concilij diſpoſitionem dubij, quo cautum fuit in Eccleſiæ Patriarchalis diſtributione, AEthiophiam Alexandrinæ ſubdi Eccleſiæ, à cuius Patriarcha, Abunam quendam ſic nuncupatum, ſchiſmatis ſemper labe infectum: aſsignatum ſibi agnoſcerent Patriarcham: diligentiſsime, & haud vulgari prudentia erunt dilucidandi, oſtendendumque, duos haberi Alexandriæ Patriarchas, Græcum alterum, alterum Cophtum, eodemque fundamento ſchiſmatis, quo Græcum Patriarchā reijciūt, ſimili itidem errore Cophtum inquinatum, nuſquam vt Patriarchā debere circumplecti. Inſuper cum vterque, & Gręcus & Cophtus, Turcarū dominio ſubſit, idcirco ſummus Pōtifex eos hucuſque ab erroribus quibus contaminantur pro libitu vendicare nequiuit Accedit, quòd cum ob ſchiſma falſo Patriarcharum nomine inſigniti ſint, Eccleſia Romana ſemper Alexandrinæ de vero, Catholico inſigniq́ue eruditione exculto Patriarcha prouidet, quem, vbi Nicęni Concilij decreta ritè ſequantur, pro vero Patriarcha Alexandrino, Romæ ob Alexandriam à Turcis interceptam reſidente, & ob Alexandrinum ibidem Patriarcham ſchiſmate notatum, recipere tenentur.

Vltimo tandem, quicquid in dictis nationibus, Catholicæ fidei, dilationis & incrementi acceſſerit, totum plene & ſincerè, ſanctę Apoſtolicę ſedi tranſſcribatur, quę, quid vlterius facto opus fuerit, maturè decernere & ſtatuere valeat.

CAPVT III.

De quibus præcipuè tam in fide, quàm in moribus interrogandi & inſtruendi videantur Chriſtiani Orientales, qui volunt profiteri Sanctam fidem Catholicam, ſeu redire ad vnitatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & deteſtari ac abiurare errores & hæreſes, plus minúſve pro prudentia Theologi interrogantis.

DE Deo & eius vnitate.
De Trinitate perſonarum.
An in perſonis detur maioritas aliqua vel æqualitas.

De

De Patris paternitate, de Filij filiatione, & Spiritus Sancti proceſſione, ſeu ſpiratione.
An filius ſit coæternus, coëſſentialis, & per omnia coæqualis Patri.
De Spiritu Sancto, An ſit coæternus, coæqualis & coëſſentialis Patri & Filio.
De Spiritu Sancto. A quo procedat, an à Patre tantum, vel à Patre & Filio. an ab vno vel pluribus principijs.
Quæ perſona fuerit incarnata.
De Chriſti Incarnatione.
De eius naturis, an vna, an plures.
Item de voluntatibus & operationibus Chriſti, an vna, an plures.
Quid ſentiat de illa natura quam dicunt aliqui Orientales reſultare ex duabus, & ſic de vna voluntate & operatione.
De libris Canonicis ſacræ Scripturæ qui, & qui.
De Sacris Generalibus Concilijs, & quid vnũquodque eorum dãnauit.
De Concilio Epheſino, & Chalcedonenſi quid ſentiat.
Quid item de S. Leone Papa primo.
An Beata Virgo Maria mater Domini noſtri Ieſu Chriſti, dicenda ſit Dei genitrix, ſeu mater Dei.
De Hymno Triſagio quomodo dicatur; An in fine ei addatur, Qui crucifixus eſt pro nobis miſerere nobis.
Quid ſentiat de Neſtorio olim Conſtantinopolitano Epiſcopo.
Quid de Dioſcoro olim Epiſcopo Alexandrino. & Eutyche olim Presbytero Conſtantinopolitano, & Seuero olim Epiſcopo Antiocheno.
Quid item de Cyro olim Alexandrino, & de Sergio Pyrrho, Petro, & Paulo olim Conſtantinopolitanis: & Macario olim Antiocheno Epiſcopo, & aliis ſimilibus hæreſiarchis & hæreticis in Sacris Epheſina prima, & Chalcedonenſi quinta & ſexta Synodis & in Concilio Romano ſub S. Martino Papa primo, & aliis generalibus Conciliis damnatis: quos interrogans non vocet, aut dicat tales eſſe, ne pudorem incutiat interrogatis, aut eos retrahat à veritatis confeſsione.
De aliis Oecumenicis & generalibus Conciliis auctoritate Sanctę Romanæ Eccleſię confirmatis, & præcipue de Florentino.
De Sacramentis & eorum numero.
Quid vnumquodque eorum contineat.
De effectu, de materia, de forma, miniſtro, & intentione ea tradentis, & ſuſcipientis.
Specialiter verò de Baptiſmo paruulorum, & quot dies nati baptizẽtur.
De Sacramento Confirmationis & quę ſit materia, & quomodo conſacretur, & à quo & quando renouetur Chriſma & an quotannis.

De Miniſtro an ſolus Epiſcopus.
De forma.
De Sacramento Ordinis, quot Ordines habeantur, qui item Sacri.
De tempore & modo ordinandi.
De ætate ordinandorum.
In Miſſa quæ ſint verba Conſecrationis corporis & ſanguinis Chriſti.
An apud ſuos in azymo vel fermentato panis offeratur.
An cum vino miſceatur aqua.
Quid ſentiat de offerentibus in azymis.
De Communione Clericorum, aut Presbyterorum non celebrantium, & populi, & an ſub vtraque ſpecie.
De forma cuiuslibet Ordinis.
De Simonia, præcipuè de iis qui pecuniis aut conuentione aut alio humano ſtudio, & fauore ordinantur in Diaconos, Presbyteros, eliguntur aut confirmantur in Epiſcopos, Archiepiſcopos & Patriarchas, reſpectiuè.
Quam autoritatem accipiant in Eccleſias ad quas ordinantur à Tyranno Turcarum, vel Perſarum, aut alio Principe infideli.
De Matrimonio, an apud eos ſit Sacramentum.
Cuius ætatis eſſe debeant qui illud contrahunt, ac quibus ritibus vel ceremoniis.
An inter conſanguineos & affines, vel quoto gradu.
An admittant repudium vel diuortium.
An viuente prima vxore aliquo caſu aliam ducere apud eos liceat, & contra viuente primo marito alteri copulari.
An altero coniugum in captiuitate vel ſeruitute detēto alteri nuptiis alijs iungi liceat.
De peccato Originali quid credat aut ſentiat, & an animę creētur à Deo.
An quis ſaluari poſsit extra fidem mediatoris Dei & hominis Chriſti Ieſu, & quid de ijs qui ſunt modò in lege naturæ.
De peccatis mortalibus.
De peccatis voluntatis, quæ non tranſeunt in actum exteriorem, an ſint mortalia.
De Sacramento Pænitentiæ.
De peccatorum Confeſsione Sacramentali, & quoties fiat.
Quæ peccata ſint confitenda.
Quæ pænitentiæ vel ſatisfactiones apud ſuos imponantur.
De abſolutione à peccatis, & eius forma.
De Indulgentijs.

De Sacra-

Digitized by Google

De Sacramento extremæ Vnctionis,ſeu Vnctionis infirmorum, an apud eos habeatur.
De materia,forma, & vſu.
An ſint facienda ſuffragia pro defunctis & quæ.
An animæ decedentium ex hac vita indigeant purgatione aliqua, & quorum.
De Purgatorio & loco purgationis animarum huiuſmodi.
An modò animæ Sanctorum & iuſtorum fruantur beatitudine,& animæ malorum puniantur in inferno,an vero expectetur reſurrectio corporum, & Iudicium vniuerſale.
De inuocatione Beatæ Genitricis Mariæ,& Sanctorum.
De cultu ſanctarum Imaginum Domini noſtri Ieſu Chriſti, B. Mariæ Deiparæ,& Sanctorum.
De lege veteri eiuſque ceremonijs, an ceſſauerint,quæ & quando.
De feſtiuitatibus quas habent & illarum tempore.
De Ieiunijs quæ obſeruant & illorum tempore.

CAPVT IV.

Breuis orthodoxæ fidei profeſsio, quæ ex præſcripto Sanctæ ſedis Apoſtolicæ ab Orientalibus,ad ſacroſanctæ Romanæ Eccleſię vnitatem venientibus facienda præponitur.

Hãc formulã profeſsionis fidei adducit Baron. 6. tom in fine.

Corde credo,& ore confiteor,quod vnus eſt Deus,verus,omnipotẽs, incommutabilis,incomprehenſibilis,ineffabilis & æternus Pater & Filius,& Spiritus Sanctus,vnus in eſſentia,trinus in perſonis, Pater ingenitus, Filius à ſolo Patre genitus, Spiritus Sanctus à Patre Filioque æternaliter procedens,non ſicut à duobus principiis,aut duabus ſpirationibus, ſed ab vtroque tanquam ab vno principio & vnica ſpiratione. Pater non eſt Filius,aut Spiritus Sanctus: Filius non eſt Pater,aut Spiritus Sanctus; ſpiritus Sanctus non eſt Pater,aut Filius,ſed Pater tantum Pater eſt, Filius tantũ Filius eſt,& Spiritus Sanctus tantum Spiritus Sanctus eſt. Nullus alium aut præcedit æternitate,aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate,ſed abſque initio ſemper eſt, & ſine fine. Pater eſt generans,Filius naſcens,Spiritus Sanctus procedens; conſubſtantiales, coæquales, coomnipotẽtes,& coæterni. Hæ tres perſonæ ſunt vnus Deus non tres Dij; vna eſſentia,vna ſubſtantia,vna immenſitas, vnum princi-

pium, vnus creator viſibilium omnium, & inuiſibilium, corporalium, & ſpiritualium, qui quando voluit vniuerſas condidit creaturas ſua bonitate, quas & valdè bonas voluit. Et ideo reprobo. & anathematizo omnes hæreſes, & hæreticos ſentientes & docentes contraria.

Firmiter etiam credo, & profiteor, quod vnigenitus Dei Filius Patri conſubſtantialis ſemper cum Patre, & Spiritu Sancto exiſtens in plenitudine temporis, quam diuinæ miſericordiæ conſilium inſcrutabile diſpoſuit, vt nos à peccato Adæ, ac ceterarum culparum noſtrarum ſordibus mundaret, & à morte, & inferno liberaret, incarnatus eſt de Spiritu ſancto, in immaculato vtero beatiſsimæ Mariæ ſemper virginis, veram, & integram hominis naturam aſſumpſit, corpus videlicet, & animam rationalem in vnitate perſonæ diuinæ, tanta vnitate, vt vnus & idem Chriſtus ſit Deus, & homo Dei filius, & hominis filius: ita quod vna natura non confunditur cum altera, nec vna tranſit in alteram, nec vna miſcetur alteri, nec altera euaneſcit, ſed in perſona omnino vna ſunt duæ perfectæ naturę, diuina ſcilicet & humana, ſaluis earundem naturarum proprietatibus, duę voluntates, duæ operationes, ita vt Chriſtus ſit tantum vnus. Et ſicut formam ſerui Dei forma non ademit, ita formam Dei ſerui forma non minuit. Qui enim verus Deus eſt; idem verus eſt homo: Deus per id quod in principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Homo per id quod Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: Deus per id quod de quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit, quod Samaritanę aquam ſalientem in vitam ęternam promiſit, quod Lazarum quatriduanum à mortuis reſuſcitauit. Homo per id quod eſuriuit, ſitiuit, fatigatus eſt, & in ligno crucis clauis affixus eſt: vnus, & idem ſecundum diuinitatem, ęqualis ęterno Patri, immortalis, impaſsibilis, ſecundum verò humanitatem minor Patre mortalis, & paſſibilis.

Inſuper firmiter credo & prędico eundem Dei filium incarnatum, verè natum eſſe ex Maria ſemper virgine & ideo ipſam virginem fateor veram Dei matrem, atque genitricem: item verè paſſum, verè mortuum, & ſepultum, verè cum anima deſcendiſſe ad inferos ad liberandas animas Sanctorum Patrum, quę in limbo detinebantur, alligato inſatiabili homicida, ſubinde ex mortuis verè reſurrexiſſe, & per quadraginta dies Apoſtolos docuiſſe de regno Dei, moxque ad cęlos aſcendiſſe, ſedereque ad dexteram Patris, & venturum eſſe in fine ſęculorum ad iudicandos viuos & mortuos.

Credo & profiteor nullum vnquam hominem ex ſemine Adę conceptum, & natum fuiſſe ſaluatum, aut fore ſaluandum, niſi per fidem mediatoris Dei & hominum Domini noſtri Ieſu Chriſti, in ſanguine, & morte ipſius, quâ nos reconciliauit ęterno Patri, & deleuit chirographum

Digitized by Google

iniquitatum noſtrarum æterna redemptione inuenta.

Item firmiter credo legalia omnia veteris Teſtamenti,ſeu Moſaicę legis quia Chriſtum figurabant, licet diuino cultui illa ętate congruerent, ipſo adueniente ceſſaſſe & iam promulgato Euangelio ſeruari non poſſe ſine interitu ſalutis ęternæ. Omnes igitur poſt illud tempus circumciſionis,Sabbathi, ciborum ea lege prohibitorum, reliquorúmque legalium obſeruatores alienos à fide denuncio,& ſalutis ęternę non poſſe eſſe participes,niſi aliquando ab his erroribus reſipiſcant. ab his enim omnibus liberauit nos Chriſtus, & ſeptem nouę legis Sacramenta inſtituit, quę veneror,credo,& profiteor, vnum Baptiſmum,Confirmationem, Euchariſtiam,Pęnitentiam,Ordinem,Matrimonium, & extremam Vnctionem; quæ omnia ea dignè ſumentibus virtute Paſsionis eiuſdem D. N. Ieſu Chriſti gratiam conferunt. Iſta ſeptem Sacramenta perficiuntur tribus, verbis videlicet & rebus, ac miniſtro;verbis vt forma; rebus,vt materia; miniſtro qui facere intendat, quod facit Eccleſia.

Recipio inſuper quicquid de iiſdem Sacramentis Sancta, & Catholica Eccleſia Romana docet, & prædicat.

Credo quod ſi verè pęnitentes in Dei charitate deceſſerint,antequam dignis pęnitentiæ fructibus de commiſſorum & omiſſorum pœnis ſatiſfecerint,coram diuina iuſtitia eorum animas pœnis Purgatorij poſt mortem purgari, vtque à pœnis huiuſmodi releuentur,prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificium,orationes, & eleemoſynas,ac alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt ſecundum Eccleſiæ inſtituta. Illorumque animas, qui poſt Baptiſmum ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt,illas etiā quæ poſt perpetrati peccati maculam(vt dictum eſt) purgatæ ſunt,in cęlum mox recipi,& intueri clarè ipſum Deum trinum, & vnum ſicuti eſt, pro meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius:illorum verò animas,qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere pęnis tamen diſparibus perpetuò puniendas.

Firmiter etiam teneo, & credo ſymbolum fidei à trecentis decem & octo Patribus in Concilio Nicæno,& à centum & quinquaginta in Concilio Conſtantinopolitano traditum, ac ſemper in Eccleſia vſque modo inuiolatè cuſtoditum,videlicet:

Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem,factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum,& ex Patre natum ante omnia ſæcula. Deum de Deo,lumen de lumine,Deum verum de Deo vero genitum non factum,conſubſtantialem Patri,per quem omnia facta ſunt:qui propter nos homines,& propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis. Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus etiam pro nobis

nobis ſub Pontio Pilato, paſſus & ſepultus eſt, & reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas, & aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris, & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioq́; procedit, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas; & vnam ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum, & expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi. Amen.

Confiteor, teneo, & prædico vnum eundemq́ue Deum veteris & noui Teſtamenti, hoc eſt legis & Prophetarum, atque Euangelij auctorem eſſe, quoniam eodem Spiritu Sancto inſpirante vtriuſque Teſtamenti Sancti locuti ſunt. Itaque ſuſcipio omnes libros Canonicos, quos ſuſcipit ſacroſancta Romana, & Catholica Eccleſia. Sunt verò infraſcripti: Teſtamenti veteris, quinque Moyſi, id eſt *Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium*, deinde *Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum duo Paralipomenon, Eſdra* 1. & 2. qui dicitur *Nehemias, Tobias, Iudith Eſther, Iob Pſalterium Danidicum* 150. pſalmorum, *Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia Eccleſiaſticus, Iſaias, Hieremias* cum *Baruch, Ezechiel, Daniel*, Duodecim Prophetæ minores, id eſt *Ozeas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias*, duo *Machabaeorum* 1. & 2. Teſtamenti noui, quatuor Euangelia ſecundum *Matthæum, Marcum, Lucam* & *Ioãnem Actus Apoſtolorum*, à Luca Euangeliſta conſcripti, quatuordecim *Epiſtolæ Pauli ad Romanos*, duæ *ad Corinthios*, ad *Galatas*: ad *Epheſios* ad *Philippenſes* ad *Coloſſenſes*, duæ ad *Theſſalonicenſes*, duæ *ad Timotheum*, ad *Titum* ad *Philemonem* ad *Hebræos*, *Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna, & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli.*

Item amplector, ſuſcipio, & approbo ſacroſanctam ſynodum Nicænam primam, trecentorum decem, & octo Patrũ, & profiteor & ſequor quicquid illa decreuit, & reprobo & damno quicquid illa damnauit: & maximè impiam hæreſim Arianorum cum ipſo auctore Ario, qui affirmare auſus eſt filium Dei non eſſe ab æterno ab ipſa Patris ſubſtantia genitum, ſed ex tempore, atque ex nihilo procreatum.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo ſanctam Synodum Conſtantinopolitanam primam, centum & quinquaginta Patrum, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Macedonij cum ipſo auctore, qui affirmare auſus eſt Spiritum Sanctum non eſſe Patri & Filio coæternum, & conſubſtantialem, atque ideo nec eſſe Deum, ſed creaturam.

Item amplector, ſuſcipio & approbo ſacram Synodum Epheſinam primam, ducentorum Patrum, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Neſtorianorum

cum

cum ſuo auctore Neſtorio, qui duas perſonas in Chriſto conſtituens aſſerebat non eſſe à Verbo Dei carnem aſſumptam in vnitate perſonæ ſed per ſolam inhabitationem inſtar templi ſanctificatam, & Chriſtum non eſſe dicendum Deum incarnatum, ſed hominem Deiferum, nec beatam Mariam eius genitricem dicendam eſſe Deiparam, ſed Chriſtiparam.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo ſanctam Synodum Chalcedonenſem ſexcentorum triginta Patrum, quartam in ordine vniuerſalium Synodorum, & credo ac ſequor quicquid illa decreuit, & reprobo ac damno quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Eutychetis, & Dioſcori Alexandrini cum ipſis auctoribus, qui affirmare auſi ſunt, non eſſe in Chriſto poſt vnionem Verbi cũ carne duas integras, perfectas, inconfuſas, & impermixtas naturas cum vnitate hypoſtaſis ſiue perſonæ. & reprobo ſecundam Synodum Epheſinam, immo potius latrocinium, quod factione eiuſdem Dioſcori occiſo beato Flauiano Epiſcopo Conſtantinopolitano, legatis ſummi Romani Pontificis fugatis, & Epiſcopis cæteris terrore armorum ad aſſentiendum compulſis, Eutychianam hæreſim impiè confirmauit.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo Synodum Conſtantinopolitanã ſecundam, centum ſexaginta quinque Patrum, quintam in ordine vniuerſalium ſynodorum, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Petri, Antimi, Seueri, & aliorum, qui exiſtimantes ipſam diuinam naturam trium perſonarum diuinarum pro nobis crucifixam, Triſagio verba, Qui crucifixus eſt pro nobis, addebant.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo Synodum Conſtantinopolitanam tertiam, ducentorum octuaginta nouem Patrum, ſextam in eodem ordine, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Sergij, Pyrrhi, Pauli, Petri, Cyri, Macarij, ac Theodori, qui vnam tantum in Chriſto voluntatem, & operationem ſtatuentes, vnam quoque dumtaxat naturam cum Eutychianis aſſerere conabantur.

Item amplector, ſuſcipio & approbo Synodum Nicænam ſecundam, trecentorum quinquaginta Patrum, ſeptimam in eodem ordine, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Iconoclaſtarum, qui venerandas Chriſti & Sanctorum imagines tanquam ſi idola gentium eſſent, è templis auferendas, & flammis abſumendas eſſe dicebant.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo ſanctam Synodum Florentinam amplius quàm centum & quadraginta Patrum, & credo quicquid illa decreuit de proceſsione Spiritus Sancti, à Patre, & Filio, de conſecra-

tione panis azymi, vel fermentati, de Purgatorio, de beatitudine animarum, de primatu ſummi Romani Pontificis, nec non de Sacramentis, & libris Canonicis, & reprobo, ac damno quicquid illa reprobauit, & damnauit.

Præterea amplector, ſuſcipio, & approbo quæcunque alia Concilia, quæ recipit, & approbat ſacroſancta Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia, & maximè ſanctam OEcumenicam generalem Synodum Tridentinam nouiſsime celebratam, ac damno & reprobo omnes hęreſes, & auctores earundem, quos & quas reprobat, & damnat dicta Sancta Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia, nec non quicquid illa tenet, & docet cum omni deuotione, & reuerentia ſuſcipio & amplector. Illos quoque Doctores, & Sanctos Patres, quos eadem Romana Eccleſia approbat, reuerenter ſuſcipio. Teneo & confiteor ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ eſſe caput, & omnium Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à D. N. Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe: Cuius Eccleſiæ vnitatem tanti faciendi eſſe affirmo, vt nullos extra eandem Eccleſiam Catholicam exiſtentes æternę vitæ participes fieri poſſe confitear.

Inſuper promitto, me tanquam obedientiæ filium ordinationibus, præceptis, cenſuris, ac iuſsionibus ſanctiſsimi Domini noſtri N. diuina prouidentia Papæ & ſucceſſorum ſuorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium, & Sedi Apoſtolicæ ſemper, & fideliter obtemperaturum.

Hanc veram Catholicam fidem, quam in præſenti ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & inuiolatam vſque ad extremum vitæ ſpiritum, conſtantiſsime Deo adiuuante retinere ac confiteri ſpondeo, voueo ac iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia. Ego N. &c.

CAPVT

CAPVT V.

Interrogationes aliquot factæ ſuæ Sãctitati à Reuerẽdiſſimo Patriarcha Maronitarum ſuper fide, & ritibus Catholicis; manifeſtandæ in Synodo celebranda circa feſtum Paſchatis anno 1578.

De Baptiſmo. §. I.

QVantum ad Sacramentum Baptiſmatis. Primò, nos benedicimus & conſecramus aquam quoties volumus baptizare, non aũtem conſecramus in Sabbatho Sancto ſecundum ritum Eccleſiæ Romanæ. Secundo, Non ſimul baptizamus maſculos & feminas, credentes hoc pacto affinitatem contrahi. Tertiò, Ordo etiam Baptiſmatis noſtri diuerſus eſt ab Eccleſia Romana, quamquam forma ſit eadem. Quarto Item quia gens nationis noſtræ habitat mixta Schiſmaticis, hinc quãdoque fit vt noſtrorum filij ipſorum ritu baptizentur.

Reſponſio.

AD primum, Laudabile eſt benedici fontẽ baptiſmi in Sabbatho Sancto, idque paulatim in Eccleſiam Maronitarum eſſet introducendũ: quia, vt patet de Conſecratione Diſt. 4. antiquiſsimus fuit omnium Eccleſiarum vſus ab Apoſtolis acceptus, in Paſchate & in Pentecoſte conferre baptiſmum: in Paſchate præcipuè quia propriè (inquit Leo Papa Can. Propriè, eo tit.) in morte Crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmi nouam creaturam condidit ex veteri, vt in renaſcentibus & mors Chriſti operetur & vita: dicente Apoſtolo: *An ignoratis quia quicunque baptiʒati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptiʒati ſumus: conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Hæc ille. Imo Siricius Papa (ibidem Can. Nõ ratione) temeritatis arguit Claraconẽſem Epiſcopum, quod extra hæc duo tempora baptizaret. Qui mos licet modò non ſeruetur, quod ea tempora adultis eſſent attributa, qui nunc rarò veniunt ad baptiſmum, decet tamen retinere conſuetudinem ſub ipſum Paſcha benedicendi fontem baptiſmi, & ſine vllo ſcandalo videtur id introduci poſſe apud Maronitas.

Vrgente tamen neceſsitate ſeruetur conſuetudo.

Ad ſecundum, Huiuſmodi affinitas nulla eſt, cùm veteres canones (30. 4. 3. can. Pyctatium, & lib. 6. de cognatione ſpirituali,) non aliam agno-

ſcant affinitatem ex baptiſmo, niſi paternitatem, compaternitatem, & fraternitatem, quæ ſit inter regeneratum & liberos tum regenerantis, tũ ſuſceptoris. Imò Tridentinum Concilium ſeſſ. 24. c. 2. ſtatuit vt inter ſuſceptores, & baptizatum, & illius patrem & matrem: nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur.

Dummodò ſeruetur forma, licet videatur diuerſa in erroribus annotatis, dicitur enim ibi Baptizatur agnus de grege Christi in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti. Amen.

Ad tertium, Cum Florentinum Concilium ſuas Græcis cæremonias reliquerit, poſſent & ſuæ permitti Maronitis in Baptiſmo: dummodo per viros doctos ab omni ſuperſtitionis, aut erroris ſpecie expurgentur.

Ad quartum Licet permittendum non ſit, vt Catholicorum filij à Schiſmaticis baptizentur, valet tamen eorum baptiſmus: (vt habetur de Cõſecratione diſt. 4. can. Si non ſanctificatur can. Romanos can. A quodam Iudæo & in Concil. Florentino in vnione Armenorum,) ſi tamen debita forma & materia adhibita ſint, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, dummodo non intendat baptizans profiteri vel inducere ſuum errorem & hæreſim, addendo formæ aliqua verba orthodoxæ fidei repugnantia. Quapropter ſeruandum eſt quod ſtatuitur in Concilio Arelatenſi relato de conſecratione diſt. 4. can. de Arrianis, vt videlicet ab hæreticis baptizati interrogentur, qua forma fuerint baptizati: nam ſi conſtabit ritè baptizatos, nihil agendum eſt: ſi irritè, ſimpliciter rebaptizentur; ſi probabiliter dubitetur, ſub conditione baptizentur.

De Chriſmate. §. 2.

QVantum ad Sacramentũ Confirmationis attinet. Primò, Quia chriſma noſtrum hocce anno præſenti antiquo ritu conſecrauimus, offenderetur populus noſter, ſi ex propria mea auctoritate idipſum igne abſumerem; idem dico de chriſmate, quod Diuina fauente gratia hocce die Iouis Sancto ſecundum ritum Eccleſiæ Romanæ & Pontificis ſum conſecraturus, quod ſeruatum velim pro aliquo anno, eandem ob cauſam; inſuper non ita facile hic reperitur balſamum. In poſterum chriſmate ſancto pueros vngemus circa annum ætatis eorundem octauum: ſcire etiam aueo quid ſtatuendum ſit circa noſtrates, antiquo noſtro ritu chriſmate inunctos, idque à Sacerdote, & tempore baptiſmi.

Reſponſio.

Seruetur in confectione Eccleſiæ Romanæ ritus, & quoad annuam cõ-

AD primum, Per hæc initia liberandi à chriſmatis annua combuſtione ob populorum offenſionem, & inopiam balſami, modò moneatur vt pedetentim ſtudeant hortari populos ad recipiendum hunc Eccleſiæ Romanæ ritum, de quo Fabianus Papa Martyr de conſecr. diſt. 3. can. Litteris; ſeuerè ſcribit Epiſcopis orientalibus in hæc verba: *Litteris veſtris*

Digitized by Google

inuenimus quoſdam religionis veſtræ Epiſcopos à veſtro noſtroque ordine diſcrepare, & non per ſingulos annos in cæna Domini chriſma conficere. Errant vero qui talia excogitant, & mente veſana potius quam recta ſentientes hoc facere audent. Sicut enim ipſius diei ſolemnitas per ſingulos annos eſt celebranda, ita ipſius chriſmatis ſancti confectio per ſingulos annos eſt agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus eſt tradenda: quia nouum Sacramentum eſt, & per ſingulos annos in iam dicta die innouandum, & vetus in Sanctis Eccleſiis eſt cremandum.

buſtionem, ſi id ſine ſcandalo commode fieri poſſit

Ad ſecundum Concilium, Aurelianenſe (relatum de conſecr. diſt. 5. can. Vt ieiuni,) ſancire videtur, ne ante vſum rationis pueri chriſmentur: Sic enim ait, *vt ieiuni ad Confirmationem veniant, perfectæ ætatis: vt moneantur confeſsionem facere prius*, &c. nec immeritò. hac enim de cauſa dum quis confirmatur, alapa cęditur, vt admoneatur quemadmodum iuxta verbum, Euangelicum ante Reges & Pręſides flagella pro fide æquanimiter ferre debeat, & mortem: pueri autem ante vſum rationis tam ad pugnã quam ad huiuſmodi cæremonias inepti ſunt. Cæterum quoniam id ſolo Eccleſię vſu tenetur, non male ſentit Dominicus Sotus in 4. Sent. diſt. 7. q. vnica art. 8. ſi aliquibus nationibus vſus eſſet confirmare infantes, retineri poſſe, cum id etiam factitarit Eccleſia primitiua, vt ex Dionyſij 2. cap. Eccleſiaſticæ hierarchię colligitur.

Seruetur cõſuetudo nec præfigenda eſt ætas, videlicet non ante vſum rationis.

Ad idem ſecundum, Sacramentum à presbytero [illegible]um irritum eſt, vt ait Euſebius Papa de Conſecr. Diſt. 5 can. Manus: id quod Innocentius primus, epiſtola ad Eugubinum Epiſcopum cap. 3. docet, non ſolum conſuetudine Eccleſiaſtica demonſtrari, ſed etiam actis Apoſtolicis, quę aſſerunt Petrum, & Ioannem eſſe miſſos, qui baptizatis traderent Spiritum Sanctum. Tametſi, vt Florentinum Concilium in vnione Armenorum docet, poſſit presbyter ex Papæ diſpoſitione confirmare, quod Eccleſię Calaritanę conceſsit D. Gregorius lib. 3. Regiſt. Epiſtola 26. quam diſpenſationem Apoſtolicam, quia Hieroſolymitanę Eccleſię collatam eſſe non legimus, idcirco ſi qui à presbyteris chriſmati vellent iterum ab Epiſcopo chriſmari, poſſent chriſmari, cum cęteris verò qui ſine ſcandalo eius rei nequeunt admoneri, diſſimulandum eſt, cum non ſit Sacramentum neceſſarium ſaluti.

Euſeb. Pont. Innoc. Pont.

De Euchariſtia. §. 3.

DE ſanctiſsimo Sacramento vero Miſſę, Primo, Nos Miſſam celebramus in ſolo azymo, laici verò noſtri ſub vtraque ſpecie communicant. Secundo neque pluries quam ſemel vno eodemque die, ſuper eodẽ & vno altari celebramus. Tertio, itidẽ apud nos mos obtinet, quod vno Sacerdote celebrante Miſſam, quotquot alij pręſentes ſunt Presbyteri, habitu tamen dicentium Miſſam carentes, neque etiam conſecrantes,

 (com-

Digitized by Google

(communicantes tamen) omni onere atque obligatione tam pro viuis, quam defunctis, eleemoſynisque eam ob cauſam acceptis Miſſam celebrandi, abſoluti, & ſatisfeciſſe cenſeantur. Quartò. Diebus verò Ieiunij circa veſperam, imò quandoque exacto die ſolemus Miſſam celebrare. Quinto, Communicantibus autem adminiſtratur particula de ipſamet hoſtia maiori ſub qua celebratur, etiamſi magnus foret communicantium numerus, ſub hiſce verbis Chriſti: *Benedixit, fregit deditque, &c.* Sexto. Timore infidelium non aſſeruatur Sacramentum Euchariſtiæ, neque vbi pro infirmis conſeruatur, lampas vlla accenſa prępenditur.

Reſponſio.

Si aliter ſine ſcandalo fieri non poteſt ſeruetur antiqua conſuetudo.

AD primum, Si volũt in azymis conſecrare, non videntur prohibendi, laici verò à communione ſub vtraque ſpecie pedetentim arcendi ſunt, cum id tanti faciat Tridentina Synodus ſeſſ. 21. Totus enim Chriſtus ſub vna ſpecie continetur, & in vſu calicis magnum eſt periculum effuſionis.

Ad ſecundum, Nõ peccatur ſępius vna die in eodem altari celebrando, tametſi ea conſuetudo mala non ſit.

Paludanus. Silueſt. Antoninus.

Ad tertium, Non ſatisfaciunt eleemoſynis pro Miſſa collatis, niſi qui ſigillatim ritè celebrant, & conſecrant: tametſi diſsimulandum non eſt, quod aſſerunt Paludanus in 4. diſt. 45 q. 2. D. Antoninus parte 1. tit. x. cap. 2. §. 4. & Silu. Ver. *Miſſa* 1. x. videlicet ſacerdotem poſſe vna Miſſa ſatisfacere multis, quibus Miſſam promiſit ob acceptas diuerſas eleemoſynas, ſi ipſi id ſciunt, vel ſcire tenentur, quia ſcienti & volenti non fit iniuria. Hęc illi. Quę ſententia quia probabilis eſt, tolerari poſſet mos ſacerdotum Maronitarum ſi inter ſe conueniant, vt Miſſa, quę in commune dicitur aut legitur à multis, applicetur, ijs qui eleemoſynas contulerunt, cum ipſis ea conſuetudo Sacerdotum perſpecta iam ſit, vt probabile eſt.

Ad quartum, Huiuſmodi mos mutandus non videtur, nam antiquus fuit in Eccleſia cum Concilium Cabilonenſe relatum de conſecr. diſt. 1. can. Solent. præcipiat, *in ieiuniis quatuor temporum circa veſpertinas horas; in Sabbatho vero Sancto circa noctis initium Miſſarum ſolemnia celebrari.* Id quod licet iam diu Latinis Eccleſia remiſerit, noſtræ conſulens imbecillitati, tamen vbi ſeruari poteſt, non modò tollendum non videtur, ſed collaudandum etiam, quo diutius protrahatur ieiunantibus hora comedendi, quam non niſi veſpertinam olim fuiſſe tota Quadrageſima, idem Concilium declarat: quæ conſuetudo ad tempus vſque D. Thomæ Aquinatis ferè perdurauit, quia, vt ipſe teſtatur 2. 2. q 147. art. 7. ſuo tempore ieiunabatur vſque ad horam nonam, quæ, vt ibidem annotat Caiet. eſt hora tertia

D. Thom. Caietan.

poſt

Digitized by Google

poſt meridiem, vt nempe ieiunantes Chriſto compaterentur vſque ad horam nonam, qua expirauit. Qua item hora quia peractum eſt cruentum ſacrificium non indecorè in eandem horam defertur incruentum.

Ad quintum, Non damnandus videtur is ritus, ſi non ex ſuperſtitione fiat, ſed ex pio affectu in ea Euangelij verba, *Benedixit, fregit, deditque.* *Et dummodo talis conſuetudo ſit antiqua.*

Ad ſextum, Seruetur quod in ipſorum Synodo 12. conſtitutione decernitur, & quod neceſsitas iubet.

De Confeſsione. §. 4.

QVod ad confeſsionem attinet. Primo, Ob raritatem Sacerdotum peritorum, ſingulis terris & oppidis, villiſque proprio Paſtori conſtituendo non ſufficit eorum numerus; hinc ad diuerſa loca diuerſi Sacerdotes confeſsiones excepturi mittuntur, ſic vt ouilia Paſtore priuata quandoque remanere cogantur. Secundo, Et quia hactenus auctoritatē à Sancta ſede Apoſtolica mihi particulariter conceſſam ignoro etiam me latet quouſque in alios eadem extendenda ſit. Quapropter Sanctitas Veſtra hacce in re mihi limites præſcribere non dedignetur. Tertio. Inſuper informatum me velim Breui Sanctitatis Veſtræ, quod & alijs oſtendere poſſem, num antiquæ pænitentiæ obſeruandæ ſint, num verò arbitrariæ imponendæ.

Reſponſio.

AD primum, Propter magnam ex propriorum Paſtorum in ſuis Eccleſijs reſidentia vtilitatem, grauiſsimè in Sacris Canonibus, & Tridentino Concilio commendatam, magnopere conandum eſſet, vt quo ad eius fieri poterit, proprij Paſtores ſingulis parœcijs oppidiſve deputentur. Et per hæc initia ſummo Pontifici ſupplicandum eſſet, vt aliquos eò Sacramentorum idoneos miniſtros mitteret, qui & præſentem Miniſtrorum paucitatem ſubleuarent, & alios ſubinde alerent ac docerent, qui ſibi deinceps ſuccederent. *Hortatur vt Eccleſiæ Romana conſuetudo inſtituatur & ſeruetur.*

Ad ſecundum. Huic Patriarchæ concedenda videntur priſcorum Patriarcharum priuilegia, quæ habentur de priuilegiis & exceſsibus priuilegiorum cap. Antiqua, cum expoſitione Doctorum: nec deneganda facultas abſoluendi ab omnibus cenſuris & caſibus propter moleſtiam tranſmarinæ nauigationis euitandam: atque hæc conceſsio, quò fuerit amplior, eò minus ipſis videbitur laborioſus & grauis, nouus ad Eccleſiā Romanam reditus ac ſubiectio. *Seruetur eorum conſuetudo.*

Ad tertium, Arbitrariæ pænitentiæ concedendæ videntur, commendādæ tamen antiquæ, & ad eas populus ſuauiter inducendus, cum experiamur, rigidarum pænarum relaxatio ad quantum licentiæ in peccando Chri- *Quod vtriſque vtantur prout neceſſitas poſtulat*

Digitized by Google

Chriſtianum populum deduxerit: dummodo illorum antiquæ pęnitentię recognoſcantur: & ſi oportuerit, expurgentur.

De Matrimonio §. 5.

QVantum ad Matrimonium attinet. Primo, Gens noſtræ nationis induci non poteſt ad intelligendum, illicitam eſſe repudiationē vxorū etiam in adulterio repertarum; quas ita repudiatas rurſus matrimonio aſſociari poſſe exiſtimant quare, &c. Secundò, Qualiter cum vtriuſque ſexus hominibus taliter repudiatis, poſtmodumque de nouo matrimonio copulatis, ſit diſponendum. Tertio, Et num eorum proles legitima ſit, & in Clerum admittenda nec ne. Quarto Itē credimus viros ad quartas nuptias, feminaſque ad eaſdem non eſſe admittendos. Quinto, Itidem num licitum ſit Chriſtianis cum Schiſmaticis matrimonium contrahere (quod proh dolor ſæpe fit) aut non. Sexto, Scire etiam deſidero, quouſque mihi liceat circa matrimoniū diſpenſare. Septimo, De impedimento publicæ honeſtatis non cognoſcimus, quod tamen quandoque incurritur, deſideroque cum talibus diſpenſari. Octauò, Credimus etiam illicitum eſſe patrem & filium cum matre & filia, duoſve fratres cum duabus ſororibus matrimonio poſſe copulari.

Reſponſio.

AD primum. Conſtat diuortio ob fornicationem habito, matrimonij vinculum non ſolui, ſed quia affirmat Patriarcha id ſuæ nationi incredibile videri. percommodum eſſet hanc Catholicam veritatem illis promulgare certiſsimis Scripturarum Patrumque auctoritatibus & rationibus communitam.

Ad ſecundum, Quia prioris matrimonij vinculum adhuc durat, faciendum eſt, quod Apoſtolus præcipit 1. Cor. 7. *Præcipio non ego ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit manere innuptā, aut viro ſuo reconciliari.* Separandum itaque eſt ſecundum matrimonium, & redeundum ad primum, ſi ambo coniuges viuant: alioquin manere poſſunt cum ijs quibus iam iuncti ſunt, dummodo denuo ſponte contrahant: perinde ac ſi nihil ante contraxiſſent.

1. Cor 7.

Ad tertium. Liberi ex huiuſmodi matrimoniis quæ vera putabantur, cùm non eſſent ſuſcepti, vt in clerum recipi poſsint, auctoritate Apoſtolica legitimi declarentur. Cum legitimi filij in iure cenſeantur nati ex matrimonio quod vel legitimum erat, vel legitimum putabatur, vt colligitur ex c. Cum inter. & ex c. Ex tenore qui fil. ſint legit.

Non videntur alia declaratione indigere.

Ad quartum, Hic vſus eſt contra illud Hieronymi 31. q. 1. can. Aperiant: *Non damno*, inquit, *bigamos, imo nec trigamos, etſi dici poteſt octogamos:* Infra:

D. Hieron.

Infra: *Ego nunc voce proclamo libera, nō damnari in Eccleſia bigamiam, nec trigamiā, & ita licere quinto & ſexto, & vltra, quomodo & ſecundo marito rectè nubere.* Hæc ille: & ratio in promptu eſt, quia ex nuptiis quotiescunque repetitis exiſtunt & bonum prolis, & remedium concupiſcentiæ. Catholicè itaque non ſentit qui id licere negat.

Ad quintum, Non licet contrahere cum Schiſmaticis & hæreticis, cum id prohibeatur 28.q.1.Can.caue ex D.Ambr.can.Non oportet, ex Conc. Agathenſi. Item Concilio Chalcedonenſi can.13. Hoc tamen impedimentum non dirimit contractum: tenet enim Matrimonium ratione characteris baptiſmalis ex D.Thoma quarto diſt.39.q.1. art.1.ad quinctum & communi ſententia Doctorum, quoad habitationem tamen ſeparandi eſſent, ſi fidei periculum Catholicis immineret, cap. Quæſiuit.de diuort.

Ad ſextum, Idem videtur dicendum quod ſupra ad ſecundum de Confeſſione.

Ad ſeptimum, Libera eſt ſummo Pontifici diſpenſatio in hoc impedimento, cùm nihil habeat diuini Iuris.

In vtroque caſu ſeruetur antiqua Patriarchæ cōſuetudo.

Ad octauum, Putandū non eſt nō licere contrahere duos fratres ſimul cum duabus ſororibus, aut patrem cum matre & vnius filium cum filia alterius. Affinitas enim non eſt in cognatos contrahentium; ſed inter vnū contrahentem, & cognatos alterius contrahentis, ex c. Quod ſuper his de conſang. & affin.

De Ordine. §. 6.

QVantum ad Sacramentum Ordinis attinet. Primò, in noſtro Pontificali conferuntur ordines ſine forma per modum precationis, dicēdo Vt eligas hunc in Diaconum Presbyterum. Et ſi quid in hoc ſit dubij nobis inſinuare dignemini, quanquam in poſterum ſecundum Pontificale Romanū, quod modo de nouo à Legatis Sanctitatis Veſtrę in linguā noſtram vulgarem eſt traductum, illos conferemus. Secundo, Creamus inſuper pueros 5. vel 6. annorum ſubdiaconos, ſine obligatione legendi horas Canonicas. Tertiò, Neque etiam confertur apud nos Diaconatus vel Sacerdotalis dignitas, niſi his qui prius (contra tamen vſum Eccleſiæ Romanæ) cum virgine contraxerint; cum vidua vel corrupta non item: quibus tamen ſecundæ nuptiæ ſunt interdictæ. Quarto, Dubium inſuper nobis eſt, an ijs qui ordinati ſunt ſine auctoritate vel litteris dimiſſorialibus Patriarchæ, vel proprij Epiſcopi, in tali ſint ordine, vel ſuſpenſi vel irregulares, ſimiliterque Epiſcopi ſine ordine auctoritateque Patriarchæ.

Digitized by Google

Reſponſio.

AD primum, Poſthac iuxta Pontificalis Romani ritus habeantur ordinationes. Quæ verò antehac præter illud factæ ſunt, quales fuerint, iudicari certò non poteſt, niſi huc mittant illi ſuum Pontificale, vt eius ritibus & cæremonijs perſpectis facilius de re tota ſtatuatur.

Ad ſecundum, Sapienter Eccleſia (diſt. 77. & 78.) in ordinandis, non ſolum vſum rationis requirit: ſed perfectam magis, minus ve ætatem pro ordinum varietate, idque tum ratione characteris, qui cũ ſit poteſtas exercendi conferendique, quæ ad Dei cultum pertinent, tradi non debet, niſi in ea ætate, quæ huius poteſtatis exercendæ ſit capax: cùm ratione annexi voti caſtitatis, quo nullus niſi ſciens & volens debet obſtringi. Itaque in ſexta Synodo Conſtantinopolitana can. 14. & 15. ſtatuitur, ne Diaconus ante 25. annum creetur, nec Subdiaconus ante 20. nec Presbyter ante 30. quæ tempora licet variè mutata ſint, inducendi tamen ſunt Maronitæ, vt Tridentini Concilij tempora obſeruent ſeſſ. 23. cap. 12. Dummodo intelligatur Ordines ante vſum rationis collatos valere ex communi ſentẽtia Theologorum, in quarto Sent. diſt. 25. Tenentur etiam omnes ordinati ad horas Canonicas, ſaltem illi nationi conſuetas, & à viris doctis recognitas; non ſolum beneficiati, ſed etiam qui ſunt in ſacris ſine beneficio, ex D. Thoma 6. Quodlib. & in 4. diſt. 25. ex Panor. in c. 1. de celebr. Miſſ. ex Cardinale in Clem. 1. eo tit. & communi ſententia.

Clemens.

Innocent. Sed admonẽdi ſunt quod illi Epiſcopi qui ante ordinationem non ſunt à Patriarcha legitime electi, etiamſi conſecrarentur, vel vt ipſi dicunt, ordinarentur; nõ ſunt Epiſcopi nedum ſuſpenſi ab executione ordinationis Epiſcopatus.

Ad tertium, Cum Stephanus Papa (diſt. 31. can. Aliter) tradat orientaliũ veterem eſſe traditionẽ, vt eorum Sacerdotes matrimonio copulati ſint, cumque id illis nunquam interdixerit Eccleſia, nec videtur interdicendũ Maronitis: lex enim cœlibatus ſemper grauis viſa eſt Græcis, propterea coniugium permiſſum eſt illis. Sic enim ſcribit Clemens iij. c. Quęſitum de pœniten. & remiſſ. *Sacerdotibus Græcis legitimo matrimonio licet vti.* Et clarius Innocẽtius tertius c. Cum olim, de cler. coniug. *Orientalis Eccleſia votũ continentiæ non admiſit, quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt, & in ſacris vtuntur matrimonio iam contracto.* Hæc illi. Permittendum id itaque videtur Maronitis, dummodo ad matrimonium non compellantur qui cælibes eſſe vellent: ſed ad id potius piis hortationibus inducantur.

Ad quartum, Bene res ſe habet.

De Concilijs. §. 7.

DE ſacris vero conciliis, nullam aliam notitiam habemus, quam de quatuor gradibus generalibus: hinc quid alia Concilia generalia circa conſuetudines innouarint vel abrogarint prorſus ignoramus, &c.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſponſio.

QVoniam quatuor tantum Concilia generalia habent, & poſtulant de reliquis edoceri, neceſſarium videtur ad tantæ rerum diuinarum ignorationi conſulendum, iuſſu Summi Pōtificis ab aliquot Theologis colligi in libellum omnes Catholicas & Orthodoxas propoſitiones, ceteris Concilijs generalibus ſancitas, tametſi Concilium Tridentinum totum poſſet ad eos mitti in Arabicam linguam conuertendum, idem de Catechiſmo ad Parochos.

Quod curabimus Concilium Tridentinum & Canones neceſſarios aliorū Cōcilioru ad ipſos in eorū idioma tranſmittere

De varijs rebus. §. 8.

QVod ad diuerſas vero res alias attinet. Primo, Quæro quid ſtatuendum mihi erit circa certum populum diœceſis noſtræ vulgariter Bianchi nominatum, metu tributorum ſeu mortis, Mahometicæ legis ritus externos obeuntem, qui tamen noſtro ritu baptizatur & ieiunat, cōfeſsionem, ſacramque communionem maximè exoptans. Secundo, Item num modus noſter ieiunandi ſit validus, qui ſic inſtituitur vt toto die in ieiunio tranſacto, veſperi tamen interruptam cęnam in dormiendi vſque tempus protrahamus. Tertio, Cauetur inſuper exactiſſime, ne mulieribus menſtruum patientibus ſacra Synaxis, vel oleum Sanctum adminiſtrentur, multoque minus in Eccleſiam intromittantur. Quarto, Lapides altarium noſtrorum Sacri oleo chriſmatis vncti ſunt, non adhibitis ſacris Sanctorum reliquijs, ſuper quibus num rectè celebretur nec ne. Quinto, Ornatus itidem Eccleſiarum noſtrarum, velaminaque alba altarium bōbycina ſunt, propter lini penuriam. Sexto, Præterea cum Pontificale Romanum ſtatuat iubeatque ſingulos Epiſcopos vltramarinos omni triennio Romam venire de Eccleſiarum ipſorum ſtatu depoſituros, num & noſtri ad idem teneantur nec ne, ſufficiatque propter itineris difficultates Turcarumque pericula, quempiam eorum nomine delegare.

Reſponſio.

AD primum, D. Thom. & Caiet. 2.2.q.3. docent aliud eſſe occultare ſuam fidem in Chriſtum, aliud profiteri religionem falſam. Illud nō ſemper malum, non enim neceſſaria confeſſio fidei, niſi cum interrogamur, vel vrget neceſsitas proximorum vel ſcandalum, &c. Hoc vero nūquam licet nec verbo, nec facto, cum vtroque modo Chriſtus ęquè negetur, etiamſi corde credatur. Inde qui in tormentis Chriſtum negant, quāuis animo fidem retineant, damnantur XI.q.3.can. Exiſtimat, à Hierony-

D. Thom. Caiet.

mo can. Non ſolum, ab Auguſtino can. Nolite, à Chryſoſtomo: & credere id licere pertinet ad hæreſim Elceſaitarum; de quibus Euſeb. lib. 6. ca. 28. Contra quos Origenes in Pſal. 82. ſcribit: Quia corde creditur ad iuſtitiã, ore autem confeſsio fit ad ſalutem: qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt. Ex quo patet hos populos Alborum in ſtatu damnationis eſſe, ſi metu tributorũ ſeu mortis vel obeunt externos ritus Mahometicæ legis vel, habitum aliquem gerunt per ſe inſtitutum ad eam profitendam, vt diſertè Caiet. ibidem Sylu. Ver. *fides* §. 5. alijsque.

Euſeb. *Rom. 10.* *Matth. 10.* *Caietan.* *Siluest.*

Ad ſecundum, Conandum eſt, vt Ieiunium non multis interruptis cõnectionibus fiat, ſed vnica tantum, id enim eccleſiaſtico ieiunio neceſſarium eſſe aſſerit D. Thomas 2. 2. q. 147. art. 6. & Theologi reliqui in 4. diſt. 25.

D. Thom.

Ad tertium, Menſtruatis nec Euchariſtia, nec oleum ſanctum, nec Eccleſiæ ingreſſus inhibendus, niſi ipſę ex deuotione abſtineant. Sic enim de iis D. Greg. Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſcribit diſt. 5. can. Ad eius: *Mulier, dum ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi Eccleſiam intrare non debet: quia ei naturæ ſuperfluitas in culpam reputari non debet, & pro hoc quod inuita patitur, iniuſtum eſt, vt Eccleſiæ ingreſſu priuetur. Nouimus namque quod mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, poſt tergum Domini humiliter veniens, veſtimenti eius fimbriam tetigit: atque ab ea ſtatim ſua infirmitas receſsit. Si ergo in fluxu ſanguinis poſita laudabiliter potuit veſtimentum Domini tangere: cur etiam quæ menſtrua patitur ſanguinis, ei non liceat Eccleſiam intrare? Si enim ea benè præſumpſit, quæ veſtimentum Domini in languore poſita tetigit, quod vni perſonæ infirmanti conceditur; cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ ſuæ vitio infirmantur? Sanctæ quoque communionis miniſterium in eiſdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præſumpſerit, laudanda eſt; ſed ſi ſuſceperit, non eſt iudicanda.* Hæc ille.

D. Gregor.

Ad quartum, Diſpenſari poſſet, donec mittantur commodè reliquiæ, quæ portatili altari inſerantur.

Ad quintum, Concedendum videtur, vt vtantur in Eccleſia ornamẽtis telis bombycinis, ob lini penuriam.

Seruetur antiqua conſuetudo dũmodo nõ adſit aliqua ſuperſtitio.

Ad ſextum, Ob magnam locorum intercapedinem denegandum non videtur, quod petunt, vt ſatis ſit vnoquoque triennio, vnum Epiſcoporum omnium nomine Romam deſtinari.

Conſti-

Conſtitutiones aliquot dandæ in Synodo Prouinciali Reuerendiſſimi Patriarchæ Maronitarum. §. 9.

PRima, vt in poſterum inter nationem noſtram nec in Eccleſia nec extra dicatur cum Triſagione, *Quando crucifixus es*, vel *Quando mortuus es*, vel *Quando reſurrexiſti*, &c. ſed ſolùm in hunc modum: *ſanctus Deus, S. fortis, S. immortalis, miſerere nobis*: extra verò Triſagionem dici poterit in piam commemorationem Paſſionis Chriſti.

Secunda, in poſterũ tam maſculi quàm fęminæ octiduani baptizentur, neque poſt baptizationem communicent aut chriſmentur, qualiter hactenus fieri ſolitum eſt: chriſmate tamen inungantur, idque ſuper capite poſt baptiſmum, qualiter conſueuit Eccleſia Romana.

Tertia, ſingulis annis, die Iouis ſancto conſecretur chriſma cum reliquis oleis ſanctis, & vetus exuratur coram venerabili Sacramento, nec alia adhibeatur materia præter oleum oliuarum, & balſamum, cum conſecratione & ordine ſecundum ritum Eccleſię Romanæ.

Quarta, Sacramentum Confirmationis pueris octauũ agentibus annũ conferatur, idque in fronte à Patriarcha, vel Epiſcopis conformiter Eccleſiæ Romanæ, non autem à Sacerdotibus cum baptiſmo, vti hactenus conſueuerunt.

Quinta, ſanctum Euchariſtiæ Sacramentum in poſterũm non adminiſtretur, niſi vſum rationis habentibus, vt nimirum dignè ſumatur ſecundum S. Pauli Apoſtoli admonitionem, vſumque & mãdatum Sanctæ Eccleſiæ Romanæ.

Sexta, inſuper quia (vt notum vobis eſt) inter tot ſchiſmaticas nationes habitamus, noſtri illorum libris mixti ſunt, ſummis etiam cum erroribus contra Romanam Eccleſiam; hinc nobis perplacet, Si RR. Patres à V. Sanct. miſſi ad nos, libros noſtros examinent, bonos ſeligentes, ſuſpectoſque comburentes, qualiter in noſtro Monaſterio ſancto de Canubir facere cæperunt; quod ſi præſtemus Sanctiſsimus Papa noſter promiſit ſe Biblia, alioſque multos libros vtiles, & catholicos, ſecundũ vſum Romanæ Eccleſiæ imprimi curaturum. quapropter quotieſcunque hacce de cauſa requiſiti fueritis, nullos libros eorum conſpectui ſubtrahatis.

Septima, ceterum vt fides pura, & obedientia ſyncera inter noſtras nationes, erga ſanctam Catholicam Eccleſiam Romanam conſeruetur, quoties inter nos nouus Patriarcha eligetur, ſubitò oratores ad Sanctitatẽ ſuam pro confirmatione eiuſdem delegentur; qualiter fecere anteceſſores

noſtri tempore Reuerendiſſimi Patriarchæ Ieremiæ bon. mem. quod ipſum etiam à me vltimò obſeruatum eſt: ſimiliter quotieſcunque creabitur nouus Pontifex Romanus, tranſmittenda erit à paupercula noſtra natione obedientia nomine Patriarchę, totiuſque Cleri, & populi Maronitarum. Et omni triennio, ſi idem Patriarcha Romam, ſedis, & officij ſui rationem redditurus Sedi Apoſtolicæ, proficiſci nequeat, ad minus expedire aliquem fidelem & diligentem, ac in omnibus benè informatum, qui ſuæ Sanctitati rationem reddat, tranſmittereque tenebitur. Paratiſsimi interim nos ſemper quicquid ſanctiſsimæ Sedi in ſalutem animarum noſtrarum placuerit mandare, ſynceriſsimè acceptare.

Octaua, item quando RR. PP. legati Sanctitatis S. ad vos viſitandarum Eccleſiarum veſtrarum cauſa ritumque adminiſtrandi Sacramenta inſpecturi, (qualiter eoſdem obteſtatus ſum) venerint; meam, vel alicuius Archiepiſcoporum meorum præſentiam dignentur. Quare ſupplico charitati veſtræ, velitis eoſdem benigno vultu, debitoque honore, & rationi conſono recipere, cum patriâ relictâ ſuæ Sanctitatis mandato pro ſalute veſtra, tot maria & pericula fuerint dimenſi; ſalutiferiſque eorum mandatis, & circa Eccleſiam ſalutemque veſtram præceptis morem gerite; nullam in oſtendendis libris, ſtatuque Eccleſiæ veſtræ explanando difficultatem facientes: verum quicquid circa ritum rectè adminiſtrandorum Sacramentorum, & veſtrâ, ouiumque veſtrarum ſalutem præceperint, ſincero corde, paratoque ad obediendum animo amplectamini, & ſalubres eorum admonitiones & ordinationes ſcriptis mandate, ne memoria excidant, quæ omnia diuina fauente gratia ſum executurus; hæc enim eſt volūtas Sanctitatis ſuę, & dilecti nobis fratris Cardinalis Caraffa, ſimulque id ipſum à vobis poſtulamus.

Nona, præter ea quæ ſua Sanctitas mandat, & dilectus frater & protector noſter Cardinalis Caraffa, vos inſuper monitos velim (quod & vobis notum eſt) multos vtriuſque ſexus homines nationis noſtræ eſſe ſalutarium inſtructionum ad fidem pertinentium ignaros: quare vos obteſtor gnauam inſtruendo ouili veſtro in hiſce, quæ animarum ſalutem tangunt, operam dare velitis, præcipueque in oratione Dominica, & ſalutatione Angelica, decemque præceptis decalogi edocendis, cum hocce proprium veſtrum officium concernat.

Decima, curetis inſuper Eccleſiaſtica cuncta ſint quàm nitidiſsima, & præſertim corporalia, calices, patinæque ſuper quibus conſecratur, poniturque ſanctiſsimum Corpus & Sanguis Chriſti.

Vndecima, nullus etiam in poſterum Miſſam celebrare præſumat ſub altera hoſtia, quam ea qua vtitur Eccleſia ſancta Romana, compoſita nimirum ex ſolo polline & aqua, & quouſque dabitur copia ferrorum formandarum

mandarum

Digitized by Google

mandarum hoſtiarum,ſtatuimus paucula ſimilia ferra pro tempore inter nos extantia diſtribuantur,ſic vt cuique Eccleſiæ poſsit ſatisfieri.

Duodecima, ſanctiſsimum quoque Sacramentum in loco nitido & ſecuro aſſeruetur,illique ſemper lampas accenſa præpendeatur, atque id ipſum ad minus ſingulis menſibus Romanæ Eccleſiæ ritu renouetur.

Decimatertia,item Miſſæ in ipſa Eccleſia deuotè celebrentur, nec inter cantandum nouus verſus ante finitum priorem incipiatur : ſciendum enim eſt nos cum Deo benedicto pro impetratione rerum nobis neceſſariarum tractare.

Decimaquarta, ornamenta etiam Eccleſiaſtica vbi ſorduerint lauanda ſunt,cùm nihil de earum conſecratione per lotionem detrahatur, contra quorundam tamen opinionem;corporalia autem prius à Sacerdote abluenda ſunt,deinde per laicum quemuis,vt ſic videlicet omni puritate & nitiditate Deo omnipotenti ſeruiatur.

Decimaquinta, quoties autem in Eccleſia diuinum officium celebrabitur,vnus ad minimum cereus,aut oleaceum lumen ad finem vſque accendatur,ſummaque cum deuotione ſilentium in Eccleſia obſeruetur.

Decimaſexta, ſit quoque in omni Eccleſia vas aliquod conſeruandæ aquæ luſtralis ritu Romanæ Eccleſiæ, cuius benedicendi modum & formam,ſingulis videlicet diebus Dominicis vobis trademus.

Decimaſeptima,ſanctũ verò chriſma,aliaque olea ſacra,ſingulis diebus Iouis ſanctis, poſthac à nobis renouanda,& per totam diœceſim diſtribuenda, in loco nitido aſſeruanda ſunt, non tamen ſanctiſsimo Sacramento miſcenda.

Decimaoctaua, neque in poſterum Miſſa celebretur calicibus vitreis, ligneis,vel æneis,ſed aureis argenteiſve,aut ſtanneis,quique nec ſtanneos habent,mutuò ab aliquo ſumant;quouſque diuino fauente auxilio, Romanæque Eccleſiæ ſubuentione hiſce prouidebimus.

Decimanona, inſtabitis etiam ſumma cum diligentia, vt grex veſter ad minus ter in anno communicet;Sacerdotes verò Diaconique ſacro inſeruientes, pro neceſsitate ſalutis animarum ſuarum,ſæpius ſacram ſynaxim ſumere moneantur.

Vigeſima, omnis autem Diaconus aut Sacerdos ſingulis diebus horas Canonicas in Eccleſia,vel ſi id commodè fieri non poſsit,ſaltem extra, legere tenetur.

Vigeſimaprima, dies quoque Dominici vel feſti, in poſterum melius colantur, ebrietatem, exceſſuſque illicitos & inconuenientes exactius quàm hactenus fugiendo.

Vigeſimaſecunda,quiſque etiam veſtrum fugiat iuramenta,mendacia, & ingurgitationes,vitia nationi noſtræ communiſsima, atque eo modo ſubditos

Digitized by Google

ſubditos veſtros bono exemplo præeatis.

Vigeſimatertia, efficite inſuper quàm poſsint maximè ſubditi veſtri ſchiſmaticorum, hæreticorum, excommunicatorum, & infidelium conuerſationem execrentur; multoque minus cum eiſdem, prout hactenus, nuptię contrahantur: ne Chriſtiani talium ſectarum hominibus prorſus fugiendis commiſceantur.

Vigeſimaquarta, curandum in poſterum vobis ſit, ne repudia vllam ob cauſam, ne quidem fornicationem, cum contractione nouarum nuptiarum committantur: verum tali (quod auertat Deus) interueniente vitio, ſeparatio fiat habitatione tenus, &c. & ita ſeparata, ſi poſt modum ſeſe conuertat, muniaque debita marito præſtet, ob amorem Dei, qui contritæ & pęnitenti per confeſsionem cenſetur condonaſſe, rurſus in coniugalem thalamum admittatur: ne forte coniugum alter per humanam fragilitatem in peccatum labatur; ſunt enim euangelica verba, ad mentem Eccleſiæ Romanę intelligenda.

Vigeſimaquinta, etiam pręſumat, nec Sacerdos, nec ſecularis, pecunias ſub vſuris exponere.

Vigeſimaſexta, item reliquiæ Sanctorum ſi quæ ſint, in Eccleſijs in loco ſacro & nitido aſſeruentur, & ſummo honore ad maiorem Dei gloriam afficiantur.

Vigeſimaſeptima, quicquid à debitis vacationibus vobis temporis ſuppetet, legendis bonis libris, impendite; hæreticorum ſcripta nationi noſtræ frequentiſsima fugiendo: ex libris enim ſalutiferis quid veſtris, ſubditorumque veſtrorum animabus conducat elicietis.

Vigeſimaoctaua, Sacerdotes vxoribus carentes, niſi vrgentiſsima neceſsitate requirente, fęminis mixtim cohabitare nō ſinantur: religionem verò profeſsis mulieribus, ne quidē matri, cognatis, ſororibuſque cohabitare non permittantur; quemadmodum expreſsè canone 4. Concil. Nicænenſis cauetur.

Vigeſimanona, Prælati nullos gradus clericales, pręſertim ſacerdotalem, aliis quam bonis, & doctis, bonamque famam habentibus conferant: & quiſquis hiſce donis caret, ad eoſdem gradus aſpirare non præſumat.

Trigeſima, moneo vos inſuper, quod in poſterum ſingulis annis hocce tempore Synodum faciemus; ad ſtatuendum & ordinandum de alijs rebus Eccleſiam noſtram, Maronitarumque nationem concernentibus: quapropter paratiſsimi ſitis huc moniti diligentiſsimè venire, de alijs negotijs ſtatuendis audituri.

Trigeſimaprima, vltimum vos moneo celebrare Miſſam pro viuis vel defunctis, quoties vos obligatos eſſe contigerit, quiſque veſtrum conſcientiam

ſcientiam ſuam exſoluat; neque enim ſatis ſit, nec ſat eſt vno celebrante cæteros præſentes ſecundum ritum Eccleſiæ noſtræ ſimul legere abſolutè enim & integrè & ſecundum obligationem ſacrum eſt celebrandum. Vos inſuper obteſtor diuinam clementiam precari dignemini pro ſalute ſanctiſſimi noſtri Papæ Gregorij XIII. dilectique fratris & Domini noſtri Cardinalis Caraffa protectoris humilitatis, totiuſque nationis noſtræ, & pro cunctis gentis noſtræ fidelibus humiles ad Deum preces effundere non dubitetis. Laus Deo. Factum in Canubir.

CAPVT VI.

Propoſitiones aliquot excerptæ tum è quibuſdam libris Maronitarum, dum expurgarentur a Legatis Apoſtolicis, tum ex communi conſenſu, & quadam traditione receptis quæ videlicet hæreſes ſunt manifeſtæ, vel erroneæ, vel ſuperſtitioſæ: qui etiam errores ſolent eſſe communes alijs nationibus Orientalibus.

Circa creationem.

PRimò, anima rationalis ex diuina ſubſtantia creatur. Secundò, animæ ab initio omnes ſimul creatæ fuerunt. Tertio, quædam brutorum perfectæ ſpecies non fuerunt ab initio creatæ, maxime vero canis, & felis, quorum hanc ex permutatione Leopardi, illum vero à diabolo productum affirmant.

De Chriſto Domino & Sancto Spiritu.

PRimò in Chriſto vna tantum eſt natura, vna voluntas, vna operatio. Secundò, Chriſtus non comedit agnum cum diſcipulis, quando poſtremo cenauit cum illis, ſed alios cibos tantum: & intinxit panem, quē erat Iudæ porrecturus ad conſecrationem tollendam. Tertio, Chriſtus flagris cæſus, ſpinis coronatus ac purpura indutus fuit in domo Caiphæ Principis ſacerdotum. Quartò, Chriſtus poſt reſurrectionem non habuit cicatrices, quas nec Martyres ſunt habituri, quaſque Diſcipulis oſtendit, illas ſibi tunc expreſſit, vt eos ad reſurrectionis veritatem credendam perſuaderet. Quinto, Spiritus ſanctus à ſolo Patre procedit.

De Iudicio.

PRimò, non datur particulare iudicium. Secundò, nemo ingreditur regnum cęlorum, niſi perfecto vniuerſali iudicio: Animæ Sanctorum in quodam amæno loco ſub cęlo aſſeruantur, in quem locum Christus & bonus latro fuerunt, atque in hunc ſenſum intelligenda verba Christi, *Hodie mecum*, &c. Impiorum verò animæ extra præfatum locum cuſtodiuntur ab Angelo ſub cœlo, ſiue propę locum Sanctorum, ſiue alibi, & *Infernus* dicitur: quo ſenſu accipienda ſunt illa verba, *Mortuus eſt diues, &c.* Tertiò, fideles etſi in locum pœnarum eant, ſi in mortali peccato decedant; nihilominus tamen merito fidei, quam in Chriſtum habuerunt, liberabuntur.

De Sacramento Baptiſmi.

PRimò, nemini niſi Sacerdoti vel Diacono licet baptizare, etiam ſi vrgeat extrema neceſſitas. Secundò, intentio miniſtri non requiritur neceſſario, ſed talis eſt fides Eccleſiæ. Tertiò, vnctio chriſmate in Baptiſmo eſſentiam præbet Baptiſmo, ac proinde baptiſmus nullus ſit ſine huiuſmodi vnctione. Quartò, paruulus recens natus ſi contrectetur à matre ante eius purificationem, immundus fit; ac proinde non baptizandus maſculus ante 40. diem, femina verò ante 80. diem, hoc eſt antequam mater purificata extiterit, ne infans ab immunda matre contractus nouam contrahat immunditiem. Quintò infidelis mulier ſi ad fidem conuertatur non debet baptizari quam diu fuerit menſtruata. Sextò, maſculus & femina ſi baptizentur ſimul contrahūt affinitatem. Septimò, hæretici qui ad Eccleſiam reuertuntur rebaptizandi ſunt. Octauò, Baptiſmus Ioannis remittebat peccata. *Petitio.* Nonò, quid de paruulis Catholicorum à ſchiſmaticis illorum ritu baptizatis

De Sacramento Confirmationis.

PRimò, non extat hoc ſacramentum apud Maronitas, quod ſemel tantum ſemel inungendum eſſe Chriſtianum chriſmate, ſcilicet dum baptizatur. Secundò, in oleo ſancto chriſmatis eſt perſona Spiritus Sancti ſicut perſona Chriſti in Euchariſtia. Tertiò, hoc ſacramentum etiam à Sacerdotibus confertur. *Petitio.* Quid de chriſmatis præfato ritu, & à Sacerdotibus?

De Sacramento Euchariſtiæ.

PRimò, panis fermentatus tantum conſecrandus debet neceſſario eſſe recens, & illo die coctus, quod ſi huiuſmodi non adſit, omittatur ſacramentum.

cramentum. Secundò, non ſunt conſecrandæ plures duabus hoſtijs pro qualibet vice; quod ſi cogatur Sacerdos ob aliquam neceſsitatem dictum numerum excedere, conſecrentur non pauciores ſeptem, vel ſi plures, curetur numerum ſemper eſſe imparem. Tertiò, plures Sacerdotes celebranti aſſiſtentes, dicunt omnia quę celebrans, exceptis conſecrationibus, quo pacto cenſent ſingulos celebraſſe, & ſatisfeciſſe eleemoſynis pro Miſsis collatis. Quartò, laici communicant ſub vtraque ſpecie. Quintò, Euchariſtia præbenda eſt etiam pueris ſtatim poſt baptiſmum. Sextò, Sacerdoti non licet filio, vel filiæ, vel affini, vel conſanguineo cuicunque Euchariſtiam porrigere. Septimò, Euchariſtiam ad ægrotum in extremis laborantem non licet deferre. Octauo, Euchariſtiam in nos receptam ad ſtomachum non deſcendere exiſtimatur, ſed ſtatim per omnia corporis mēbra diffundi. Nono, licet Sacerdoti ſacrum facere ſupra librum quempiá Euangeliorum ſi deſit altare quodcunque.

De extrema Vnctione.

PRimo, oleum infirmorum à Sacerdote ſingulari quodam modo conficitur.

De Sacramento Ordinis.

PRimo, nullam habent rationem ætatis in ſacris ordinibus tradendis, ideo ipſi pueros quadrimos, vel quinquimos promouent ad ſacros ordines. Secundo, promouendi ad ſacros ordines Diaconatus vel Sacerdotij, nubunt cum virgine, qua mortua non tranſeunt ad ſecundas nuptias. Tertio, non negant ſacerdotium illi, qui alias eſt idoneus, quamuis defectum corporis patiatur. Quarto, conſtituti in ſacris ordinibus ad certas horas Canonicas, niſi Monachi, non obligantur. Quinto, mos eſt illis, qui volunt creari Epiſcopi paciſci cum Patriarcha de pretio.

De Sacramento Pœnitentiæ.

PRimo, actus particulares non ſunt de eſſentia Confeſsionis. *Petitio.* Quanta ſit poteſtas Patriarchę quam poſsit aliis communicare circa forum conſcientiæ?

De Sacramento Matrimonij.

PRimo, Matrimonium poteſt diſſolui à patre ſponſi, ſi eam duxerit quę patri non probetur: hoc idem poteſt pater ſponſæ. Secundo, matrimonium ſine Euchariſtiæ ſumptione nullum habetur. Tertio, pater ſponſæ poteſt propria auctoritate eam alteri viro tradere, niſi eius ſponſus ſiue vir abſens intra certum temporis ſpatium appareat. Quarto, patri & filio

non licet in vxorem ducere matrem & filiam, & è contra, nec [illegible] bus fratribus contrahere cum duabus ſororibus, ſeu fratri & ſorori cum fratre & ſorore. Quinto, Matrimonium viduarum quæ [illegible] num adulterium eſt cenſendum. Sexto, idem ſentiunt [illegible] proinde omnium horum liberos illegitimos cenſendos eſſe. Septimo, ſponſalia nullius ſunt roboris, ſi intra duos annos non [illegible] & parentes vtriuſque ſponſi poſſunt ſponſalia irritare ob quamlibet cauſam. Octauo, repudium conceditur ob multas cauſas etiam [illegible] propria auctoritate, vt ſi non inueniatur virgo, vel ſi [illegible] nio mulier inſaniat: & vir poteſt repudiari, ſi careat, vt vxor [illegible] Nono, repudiatis licet nubere cum aliis. Decimo [illegible] habendæ 20. diebus ſi inuenerint mulierem par[illegible] feminam 40. diebus, quo tempore arcendæ ſunt à communione.

Petitiones. Vndecimo, quid de illis qui poſt repudium [illegible], & ſi filij poſsint promoueri ad ſacros ordines. Duodecimo, an liceat [illegible] cum ſchiſmaticis. Decimotertio, quouſque ſe extendat poteſtas Patriarchæ circa diſpenſationem in gradibus prohibitis?

Nonnulla loca Sacræ Scripturæ praue intellecta, & alia quædam ad eandem ſacram Scripturam ſpectantia praue etiam adiecta.

PRimo, aſſerunt legendum eſſe, *Hoc eſt Sacramentum Corporis, &c.* Secundo, Chriſtus cùm docuit viro non [illegible] vxorem, excepta fornicationis cauſa, idem eſt ac ſi docuiſſet, adulterium eſſe legitimam cauſam vxoris dimittendæ, & alterius ducendæ. Tertio, qui dicuntur fratres Chriſti in Euangelio, filij ſunt Ioſeph ab alia vxore, quam antea habuerat, procreati. Quarto, Maria Magdalena Simonis leproſi filia fuit, eademque matris Mariæ ſoror. Quinto, Apoſtoli non intellexerunt Chriſtum eſſe verum Deum antequam Spiritum ſanctum acceperunt. [illegible] phas in Chriſtum credidit, & Epiſcopus creatus [illegible] vocatus, qui edidit librum prouerbiorum, & hiſtoriam Machabæorum, &c.

Circa mores, & alia diuerſi generis.

PRimo, menſtruatæ non admittuntur ad ingreſſum Eccleſiæ, nec ad Sacramentum Euchariſtiæ, nec extremæ Vnctionis. [illegible] homines appellati Albi, quod habitum [illegible] coſ ritus obſeruant. Tertio, [illegible] vigilandum.

landum. Quarto, non eſt ieiunandum diebus Sabbathinis & Dominicis. Quinto, Apoſtolica ſanctione cautum eſt, ne quis Chriſtianus comedat quippiam occiſum à leone nedum ſanguinem, & ſuffocatum. Sexto, ob mortis periculum licet negare Chriſtum. Septimo, licet mentiri officioſè & ad c[illegible]anda opera bona. Octauò, non eſt aliquis ad religionem admittendus, ſine ſuorum ſuperiorum conſenſu, vt parentum vel dominorum, etſi ſeruus ſit libertate donatus. Nono ſtatus Matrimonialis non eſt inferior virginali. Decimo, Mulieres viro iunctæ in numero Sanctarũ Virginum adſcribendæ, ſi cum ſuis maritis honeſte vixerint, &c.

CAPVT VII.

De ritibus qui tolerari poſſunt in his qui ex Schiſmaticis, vel paganiſmo, aut alia ſecta ad fidem Catholicam veniunt.

QVamuis Eccleſia Catholica vna ſit, de qua optimè Beatus Ignatius epiſtola ad Philadelphens *Vna eſt*, inquit, *Eccleſia quam ſuis ſudoribus & laboribus fundauerunt Apoſtoli à finibus terræ vſque ad fines in ſanguine Chriſti.* Apoſtolorum verò inſtituta decreta, & ritus non ijdem fuere apud omnes. Nam licet Apoſtolorum ſanctiones aliquæ ſic fuerint editæ, vt ab omnibus Chriſti fidelibus pariter ſeruarentur, vt puta Symbolum Apoſtolicum, aliæ tamen pro ratione loci & temporis ſic ab illis ſunt ſtatutæ, vt non omnes iiſdem legibus ac ritibus adſtringi voluerint, quos alicuius priuatæ cauſæ occaſione, cæteris locis præſcripſerint: vt de Idololatris, de quibus Apoſtoli, & cum ipſis, Paulus diuerſa dederunt præcepta Syriæ, ac Ciliciæ populis, vt conſtat Act. 15. & 16. Diuerſa verò Paulus Corinthiis, vt patet 1. Corinth. 8. *B. Ignatius.* *Act. 15. & 16.* *1. Cor. 8.*

Neque vel in minimo lædi fidem variis Eccleſiarum conſuetudinibus Sancti Patres tradiderunt. Inprimis Auguſtinus Epiſtola ad Ianuar. 118. *Hæc eſt commendata regula, vt [illegible] vnuſquiſque quod in ea Eccleſia in qua reperitur, inuenerit.* Vnde hæc idem ad Ianuar. epiſt. 119. *Miror ſanè, quod ita volue[illegible], vt de his quæ varie per diuerſa loca obſeruantur, tibi aliqua conſcriberem: cum [illegible] ſit neceſſarium, & vna in his ſaluberrima regula retinenda ſit, vt quæ nõ ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbicunque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non ſolum non improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non ita impedit, vt amplius detrimentum ſit.* Hæc Auguſtinus. Gregorius lib. 1. epiſt. 4. item *D. Auguſt.* *D. Gregor.*

item hęc ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem in eandem ſententiam ſcribit: *In vna fide nihil officit Sancta Eccleſia conſuetudo diuerſa.*

Quare licet apud Græcorum & orientalium nationes plures [illegible] ritus atque diuerſi inter Cophtos, Syros, Maronitas, Æthiopes, Armenos, atque inter Chriſtianos alios, quos prudenter ratione diuerſarum gentium [illegible] poſtoli inſtituerunt; non ob id religio Chriſtiana læditur, ſi [illegible] in oriente, atque in occidente retineantur: circundata eſt enim Eccleſia Dei mira varietate, quæ potius eius pulchritudinem ornat & auget, [illegible] orthodoxæ fidei contrarietur. Quare mos eſt Catholicę Eccleſiæ, ab Apoſtolorum tempore inductus, vt vnaquæque prouincia ſeruet ea, quæ à ſuis Apoſtolis, & à legitimis ſucceſſoribus accepit. Quare [illegible] D.

D. Hieron. Hieronymus in epiſt. 28. verſus finem, Traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt, ita eſſe obſeruandas qualiter à maioribus traditę eſſent, & aliorum conſuetudinem contrario more non ſubuerti. Addens: *Ita vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, vt præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur.* Vnde rectè conſueuit Eccleſia, hæreticorum Schiſmaticorum, aut etiam Gentilium ritus tolerare, qui cum ratione, aut fide diuina non pugnant. Nec ſolum Eccleſias, quos à diuerſis Apoſtolis ritus, moresque imbiberant, retinuiſſe comperimus, ſed etiam, quæ apud gentes ſuperſtitioſo cultu impiè agebantur, eadem expiata [illegible] ad pietatem tranſtuliſſe, vt latiùs ſuprà, dum de prudentia miniſtrorum ageremus, & præter ea quæ ibi ex Patribus notauimus. Inter alios Gregorius Thaumaturgus, vt auctor eſt Gregorius Nyſſenus Oratione de vita Sancti Gregorij Thaumaturgi, gentilium ferias ſuperſtitionibus cumulatas, in feſta ac celebritates Sanctorum martyrũ commutauit, vt his verbis Gregorius Nyſſenus ſignificat dicens: *Deſcendit [illegible] ad vrbem, & omni circa regione vndique peragrata atque perluſtrata additamentum, & quaſi corollarium ſtudij erga numen diuinum inſtituebat, apud omnes vbi [illegible] populus [illegible], vt nomine eorum, qui pro fide decertaſſent, dies feſti, atque ſolemnes conuentus celebrarentur. Cumque alij in alium locum corpora Martyrum deduxiſſent per anniuerſarium circuli ambitum congregati, lætabantur in honorem Martyrum ferias agentes.* Et paulo poſt: *Cum animaduertiſſet, quod propter corporis voluptates ſimplex & imperitum vulgus in errore ſimulachrorum permaneret, quo maxime id quod præcipuum eſt, interim in ijs aſſequeretur; nempe vt vanis ſuperſtitionibus relictis ad Deum conuerterentur permiſit eis: vt in memoriam Sanctorum Martyrum ſeſe exhilararent, & oblectarent, atque in lætitiam effunderentur.*

In eodem ſenſu Theodoretus de Gentilium ferijs in honorem Martyrum piè ſanctèque tranſlatis hæc addit: *Dirutorum templorum materia [illegible] que martyrum excitatis, expiata eſt. ſuos enim mortuos Dominus noſter in templa pro Dijs veſtris induxit: ac illos quidem caſſos gloria, vanoſque reddidit: [illegible]*

tyribus honorem illum dedit. Pro Pandijs, & Diaſiis, hoc eſt, Iouis, Liberiq́; patris ſolemnitatibus, Petro, Paulo, Thoma, Sergio, Marcello, Leontio, Antonio Mauritio, aliisq́; ſanctis Martyribus ſolemnitates populari epulo peraguntur. Ea quippe licentia. quæ Deorum delubra in Eccleſias Chriſtianorum ſunt laudabiliter commutata, alij quoque ritus gentilium à nobis benedictionibus expiati diuino ſunt cultui conſecrati. An non id Apoſtolorum exemplo? Nonne Paulus Athenis cum eſſet ; ſuperſtitionis aram Ignoto Deo dicatam, ſuper quam impietatis victimæ cadebantur. in veri Dei cultum (quantū licuit eo tempore) mira quadam prudentia viſus eſt tranſtuliſſe? Rurſus ſi quæ idolo immolata eſſent, non vetuit idem Apoſtolus manducare niſi cum ex ea re, frater infirmus ſcandalum pateretur: Omnia quidem, inquit, ſunt munda, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat. Extincto autem penitus iam diu ſuperſtitioſo idolorum cultu, cum omnis ſimul ceſſaſſe videtur occaſio offendiculi, cur aliquibus ex illis vti non liceret, cum præſertim non priuato vſu ſed communi totius Eccleſiæ conſuetudine aliquid commune cum Ethnicis vſurpatur? Qui vero ſint ritus qui à recta fidei regula diſcrepant vel à ratione diſſentiunt, tam in Schiſmaticis, ſiue Hæreticis, quam in alijs infidelibus, etiam Ethnicis, non facile erit vnicuique diſcernere.

Et vt rei ita graui & difficili lucem aliquam afferamus, oportebit ſpeciatim præcepta aliqua tradere, ſiue talia demonſtrare principia, quibus apertè dignoſci poſſit, qui ritus cum naturali ratione, aut fide diuina non conueniant, aut qui ab his diſſentiant, ac proinde qui tolerandi, qui vero omnino reijciendi & extirpandi ſint.

Ea eſt potiſſima pro ritibus diſcernendis regula, vt quando id cōmodè fieri poteſt, Apoſtolica ſedes conſulatur, maximè ſi ſubſit iuſta & rationabilis dubitandi occaſio. Si tamen Romanus Pontifex non ita facilè adiri poſſit, tunc ex ſequentibus capitibus de rituum puritate tam inter Ethnicos, quàm inter Schiſmaticos ad Eccleſiam venientes, erit iudicandum.

1. Si ille ritus nationibus aliis ſiue Eccleſijs, quę communionē retinent cum Catholica Eccleſia, ſit ab eadem permiſſus.

2. Si ritus ille non pugnet cum naturali & recta ratione, præ ſe ferens inhumanitatem, (qualis erat olim Romanorum, quo dānatos feris obijciebant) inhoneſtatem, vt totius corporis nuditas vel ſi alij actus inhoneſti, & turpes etiam inter coniuges publice fierent: ac demum ea omnia, quæ humanę vitæ politiam offendunt, abolenda & exterminanda ſunt, & cogendi Barbari vt non belluino, ſed humano more viuant.

3. Ritus omnes inſtituti ad proteſtandum aliquod dogma fidei contrarium, omnino ſunt delendi. Ita Armeni, vt profiteantur Dioſcori errorē, vnam tantum naturam in Chriſto aſſerentis, cum celebrant, vino aquam non immiſcent, & idem etiam cenſendum erit de quocunque alio ſigno

ſiue

ſiue nomine cuiuslibet erroris proteſtatiuo. Vt Monophyſitę cognomen, de quo hæretici olim gloriabantur, vt etiam nomine ipſo vnius in Christo naturæ poſt vnionem aſſertores viderentur, vt refert Prateolus verbo *Monophyſita*: qui etiam de Monothelitis aſſerit, hanc eos ſibi appellationem vſurpaſſe, ab vna tantum voluntate & actione diuina quam ipſi Chriſto temere tribuebant. Nec ſolum cognomina a re ipſa ſiue a dogmate hæretico deriuata ſupprimenda ſunt, ſed etiam ea omnia quæ ab hæreſiarchis quorum ſe profitentur ſectatores deſcenderunt, ſicut & Iacobitarum, & Seuerianorum, aliorumque ſimilium qui à Iacobo, & Seuero hæretico denominationem acceperunt. Quare cum multi ex Neſtorianis Catholicæ Eccleſiæ adiungantur, anathematizatis Neſtorij nomine & erroribus, Chaldęi Orientales appellati ſunt,

Prateolus.

4. Ritus omnes & legalia veteris legis ſi eo fine retineantur vt lex vetus obſeruetur, omnino damnanda ſunt. Nam de fide eſt, omnia veteris Teſtamenti legalia cęremonias ſiue præcepta poſt Euangelij promulgationem omnino extincta eſſe & non ſolum mortua, ſed & obſeruantibus fore mortifera, vt definitum eſt in Concilio Florentino. Dixi, ſi eo fine legalia retineantur vt lex vetus obſeruetur, quia licet hac ratione damnata ſit legalium obſeruatio; tamen ſi non eo fine & reſpectu obſeruetur, ſed tantum materialiter (vt dici ſolet) licita eſt & permiſſa aliquarum veteris Teſtamenti legalium (non vt legalia ſunt) obſeruatio, vt ſupra latius obſeruauimus, dum de Abyſſinorum circumciſione ageremus. Ex his, olim apud orientis Eccleſias nõ immerito fuiſſe in vſu, ritum ſabbathi colendi obſeruandi, & hodie etiam apud Gręcos & Ruthenos illicitum reputari Sabbatho ac Dominico die ieiunare quod apertè colligitur ex epiſtola D. Ignatij ad Philippenſes, & ex Cõcilio Gangrẽſi, atque Apoſtolorum Canonibus. Ille tamen ritus vel obſeruandi Sabbathum, vel non ieiunandi in orientali Eccleſia inductus eſt ob hæreticos Simoniacos in oriente [illegible] tos, qui mundum (à cuius creatione Deus Sabbatho requieuit) opus Dei eſſe negabant, tum quia diuinitus afflati Apoſtoli prænoſcebant futuros quoque hęreticos in oriente Manichæos, Euſtachianos, Marcionitas, Lampetianos & Meſſalianos, qui in Paphlagonia apparuerant qui quidem Sabbatho ſimulate ieiunabant in contumeliam reſurrectionis Chriſti, cuius reſurrectioni à veſpera Sabbathi (vt ait Magnus Leo Pontifex in epiſtola lxxxi. cap. 1.) initium conſtat adſcribi. Porro quia in Occidente eadem cauſa non erat, nec illa hæreſis vigebat, prohibitum non eſt, quin plures in Sabbathi alium ad finem ieiunare, laborare, ſiue a carnibus abſtinere cum laude poſſent. Videndus eſt doctiſſimus Turrianus lib. 1 in can. Apoſtolorum, & Baron. Tomo primo anno Chriſti 157. cap. 203.

Ritus colendi Sabbathum.

D. Ignat.

Leo Magnus.

Turrianus.

Hodie vero ritus colendi ſabbathum tanquam diem feſtum manet apud

apud Abyſſinos, apud Grçcos verò & alios orientales, licet Sabbathum non obſeruent, in eo tamẽ ſicut nec in Dominica die nefas dicũt ieiunare.

Deinde apud Orientales Eccleſias mos eſt & ritus conſuetudine receptiſſimus, quem veluti præceptum ſtrictiſsimè obſeruant, non vt à lege veteri dimanantem, ſed ex Apoſtolorum decreto, quo ipſi ignorantia ducti exiſtimant ad hanc etiam teneri obſeruantiam, non conſiderantes id aduerſus idolorum cultores latum fuiſſe, qui immolatum, & idolothytum edebant aut calicem, quem Apoſtolus vocat Dæmoniorum, bibebãt: ſeruandum autem eſſe ſicut & à Catholicis ſeruatur, decretum illud vbicunq; inter gentes quæ idola adorant, immolatitia ſint. Porro eo decreto immolatitia, non autem reliqua fuiſſe prohibita grauiſsimi teſtes ſunt Patres quamplurimi Orientalis Eccleſiæ: quare hæc obſeruantia nec Græcis, nec Ruthenis interdicitur.

5. Ritus & conſuetudines circa Sacramentorum adminiſtrationẽ examinandi ſunt. Primo, an peccent in ſubſtantia, id eſt circa tria illa ſubſtantialia requiſita ad conficiendum Sacramentum, ſcilicet materia forma, & miniſtro. Deinde an contraria ſint præceptis diuinis à ſacra ſcriptura vel à traditionibus Eccleſiæ emanatis circa eorum adminiſtrationem, tunc enim ſimiles ritus omnino erunt exſtirpandi, tolerandi verò ſi tantum præceptis ac ſanctionibus iuris poſitiui & canonici prohibeantur. Qui verò ſpeciatim abrogandi, & qui permittendi, facilius conſtabit, ſi breuiter per Sacramenta ſingula diſcurramus.

De Baptiſmo.

ITaque quod ad Baptiſmum attinet, Græci vtuntur hac forma: *Baptizetur ſeruus Chriſti*, quæ approbata eſt ab Eccleſia Catholica in Concilio Florentino in vnione Græcorum: ſi tamen hac forma Græci ſchiſmatici vtantur, exiſtimantes formam apud nos vſitatam non eſſe validam, in hoc à Catholica & orthodoxa fide diſſentiunt. Deinde ritus, qui apud Græcos etiam & Ruthenos, aliaſque nationes ſeruatur, vt Baptiſmus fiat integra corporis immerſione, Baptiſmi ſubſtantiam non variat, ſiue enim immergendo ſemel, aut bis, aut tantum capitis perfuſione, vt in Occidentali Eccleſia, aut tantum aſperſione baptizetur quis, parum intereſt, quia vtrobique re idem eſt. *Græcorum circa Baptiſ. ritus.*

Apud Cophtos ritus eſt praxi vſurpatus, vt etiam ratum non habeant hoc Sacramentum, ne quidem in extrema neceſsitate, ſi ab alio quàm à Sacerdote conferatur, idque præciſe in Eccleſia, etiamſi baptizandus periclitetur: ſed mos hic expreſſé pugnat cum decreto Concilij Florẽtini, ac cum Eccleſiæ antiqua traditione, quibus cauetur hoc Sacramentum adminiſtrari poſſe à laico, ſiue viro, ſiue fœmina tempore neceſsitatis, quãcunque *Cophti.*

Digitized by Google

cunque ſectam illi profiteantur, ſiue Gentiles, Iudæi, aut hæretici ſint, modò habeant propoſitum faciendi quod Eccleſia Catholica in adminiſtratione Baptiſmi facit, tenetque Baptiſmus, quocũque loco ſiue in Eccleſia ſiue extra illam conferatur.

Mos eſt etiam apud ipſos, vt paruulis etiam in vitæ periculo exiſtentibus nulla ratione ante 40. diem Baptiſmi Sacramentum conferatur. Imò & aliquando ad annum & vltra ſoleat differri, qui etiam intolerabilis eſt, quia præceptum diuinum ſuſcipiẽdi, aut conferendi Baptiſmum maximè obligat neceſsitatis tempore: ac neceſsitate recluſa, irrationabilis eſt cõſuetudo Baptiſmi tempus vltra annum tam in pueris quã in adultis prorogare, ſecluſa tamen neceſsitate iure diuino non eſt præfixum tempus paruulorum Baptiſmo.

Cophtorum mos eſt & aliorum quoque orientalium ſtatim à Baptiſmo paruulos chriſmare, oleoque ſancto vngere in fronte, in pectore in iuncturis, & in renibus, qui ritus laudabilis eſt, & antiqua Eccleſiæ ceremonia, ita tamen vt non credant chriſmatis vſum eſſe de ſubſtantia Baptiſmi, vt falſo ſentiunt Armeni apud Alphonſum de Caſtro verbo *Baptiſmus*: ſine huiuſmodi enim vnctione conſiſtit vera Baptiſmi ratio, vt conſtat

Ioan. 3. Ioan. 3. Illis verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* Vnde & vſus Eccleſiæ obtinuit, vt in caſu neceſſitatis Baptiſmus adminiſtretur ſine vnctione, & abſque aliis ceremonijs.

Pueris ſtatim ac ſacro Baptiſmate abluuntur, Euchariſtia ferè apud Orientales omnes confertur: ſed in hoc retinet antiquum Eccleſiæ vſum, approbatum à Sancta Synodo Tridentina ſeſsione 21. cap. 4. de qua optimè Paulinus Nolę Epiſcopus in Epiſtola ad Seuerum fratrem hoc carmine ſcripſit.

Inde parens ſacro ducet de fonte Sacerdos
Infantes niueo corpore, corde, habitu;
Circumdanſq́, rudes feſtis altaribus agnos,
Pura ſalutiferis imbuit ora cibis.

Quod ſi exiſtiment Euchariſtiæ Sacramentum neceſſario paruulis ſtatim poſt Baptiſmum conferendum, turpiter errant, contra prędictam Synodum Trident. & ideo in hac parte corrigendi & inſtruendi erunt.

Iacobitæ. Iacobitæ, imo & alij ex Orientalibus ferro candenti figuram crucis in fronte baptizatis imprimunt. At ſi ipſi hoc ritu & ceremonia loco aquę in baptiſmo vtantur (vt refert Bernardus Luxemburgenſis) exiſtimantes

Matth. 3. verba illa Ioannis Baptiſtæ apud Matth. c. 3. *Ego*, inquit, *baptizo vos in aqua, ille autem vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, accipienda eſſe de igne materiali, peſsimè errant cum hæreticis Manichæis, & Seleucianis, vt auctor eſt D. Auguſtinus lib. de Hæreſ. c. 59. Si vero poſt ablutionem aquæ, ac

poſt

poſt alia ad ſubſtantiam Baptiſmi requiſita baptizati crucis imagine in fronte, vt omnibus conſtet de religione quam profitentur ſiue alio honeſto fine ſignentur, conſuetudo potius laude quàm vituperio digna videtur.

Denique circa Baptiſmi ritus illud ſe offert memorandum apud Abyſſinos, dum in feſto Epiphaniæ, vt latius refert Franciſc. Aluares, benedicto prius aquarum ſtagno, trina immerſione tam mares quã feminæ præmiſſa forma Baptiſmi quotannis rebaptizantur: qui ritus in vſu eſt (vt Poſſeuinus docet in Commentario de rebus Moſcouitis) ad religionem ſpectandam apud Græcos Orientales. Error tamen hic, quantum coniicere poſſum, à Nouatianorum hæreſi ortum habuit, qui falſo exiſtimantes, non eſſe in Eccleſia poteſtatem reconciliandi lapſos; vt illi ſine ſpe nòn remanerent, alterum Baptiſmum Abyſsini admiſere, vt ex eodem Aluareſio non obſcurè colligitur. Abyſsini.

At non deſunt, qui Abyſsinos excuſandos credant, quia id non tam rebaptizandi gratia, quàm in honorem Chriſti Domini baptizantis faciunt. Ita Romæ interrogati aliqui ex Abyſsinis ipſis reſponderunt.

Circumcidunt etiam pueros Baptiſmi tempore tam Abyſsini quàm Cophti, quorum ritus in hac parte quantumuis ipſi non tam religionis, quam honoris cauſa facere contendant, minimè ob aliarum Eccleſiarum ſcandalum tolerari debet.

De ritibus circa Confirmationis Sacramentum.

ALiqui ex Eccleſia Orientali ſimul cum Baptiſmo Sacramentum Confirmationis conferunt, vt de Abyſsinis affirmat Zagizabus illius gẽtis Epiſcopus, in libello paruo quem in Luſitania de fide & religione Abyſsinorũ edidit. Diuus quoque Auguſtinus in Quæſt. Noui teſtam. q.42. grauiter queritur de corrupta Aegyptiorum & Alexandrinorum conſuetudine, quorum Sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum adminiſtrare: ſed tunc examinandi ſunt ritus, qui Baptiſmi tempore adhibentur, an ſufficiant ad conficiendum hoc Sacramentum.

Primum conſtans eſt apud Catholicos de fide tenenda ſententia, ad Confirmationis Sacramentum, de neceſsitate Sacramenti ſaltem requiri, vt Chriſma ſit ex oleo oliuarum (quod apud nos ſolemni Epiſcopi cõſecratione conficitur.) Quamuis non defuerint graues auctores qui etiã neceſsitate Sacramenti, vt balſamo eſſet admixtum, requirerent: quod verò oleum ſit conſecratum ab Epiſcopo, vt probabilis tenet opinio, nõ requiritur neceſsitate Sacramenti.

Forma verò ſubſtantialis his verbis definitur: *Signo te ſigno Crucis & con-*

confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ad formã etiam reducitur, quod confirmandu s chriſmate in fronte ſignetur, quãuis Romanus Catechiſmus hoc ad ceremonias extrinſecas, & quaſi de præcepto tantum neceſſarias referre videatur. Miniſter huius Sacramenti ordinarius eſt Epiſcopus, extraordinarius vero & tempore neceſsitatis: ex commiſsione tamen ſummi Pontificis, eſt quilibet ſimplex ſacerdos, ita colligitur ex Florentin. à quo etiam ex ſummi Pontificis delegatione chriſma poteſt conſecrari.

Ritus circa Confirmationem.

Cætera vero, vt quod confirmandus manu in maxilla ab Epiſcopo cædatur, quod fiat hoc Sacramentum in die Pentecoſtes, ceremoniæ ſunt, quæ non ad ſubſtantiam Sacramenti ſpectant.

His igitur ſtabilitis, facilè erit iudicare, an ritus qui poſt Baptiſmum celebratum interueniunt, ſufficienter materiam, formam, & Miniſtrum huius Sacramenti ſaltem neceſsitate quàm vocamus Sacramenti contineant: nam tunc non erit Sacramentum Confirmationis iterandum.

Ex quibus apertum fit, Sacramentum Confirmationis à presbytero collatum irritum eſſe. Quare Gregorius XIII. Pontifex Max. in quadam Synodo ſuo tempore apud Maronitas celebrata, ei qui Synodo præſidebat iniunxit, vt qui in illis regionibus à ſimplici ſacerdote erant confirmati, ſi vellent, poſſent iterum ab Epiſcopo chriſmari; ſi tamen ſcandalũ timeretur, non oportere Confirmationem reiterari; & ſi nullum eſſet Sacramentum, tamen cum non ſit de neceſsitate ſalutis, ob ſcandalum ſecurè prætermittendum. Eamque huius rei ſummus Pontifex reddit rationem, quia etſi Florentinum in vnione Armenorum doceat poſſe presbyterum ex Papę diſpenſatione confirmare, quod Eccleſię Calaritanę cõceſsit D. Gregor. lib. 3. Regiſtri epiſt. 26. hanc tamen Apoſtolicam diſpenſationem non legimus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, (cui Maronitæ ſubſtant) collatam eſſe: idcirco à presbytero chriſma collatum irritum eſt.

De Sacramento Euchariſtiæ.

Iacobitæ.

IAcobitæ & aliæ nationes orientales ſæpè Euchariſtiam impuberibus, maximè altari miniſtrantibus, abſque præuia confeſsione conferunt: qui ritus irrationabilis eſt, & non tolerandus in his qui conſcientiã alicuius culpæ letalis habent: ita colligitur ex Trid. ſeſſ. 13. c. 7. & 11. Quare vera ſententia Theologorum tenet, eſſe de iure diuino præceptũ confitendi ante Euchariſtiæ ſumptionem, niſi aliàs ſacerdoti celebranti deſit copia cõfeſſoris. Sunt & alij ritus circa Sanctiſſimæ Euchariſtię miniſterium in vſu apud Orientales, qui ſi attentè conſiderentur, omnes ferè ab Apoſtolorum

Ritus circa SS. Euchariſtiam apud Orientales.

lorum doctrina, vel traditione in illas emanarunt nationes. In primis, Eccleſiæ primitiuæ vſus de quotidiana communione vſque adhuc in multis Orientalium ſeruatur nationibus, quæ vtinam æquè & antiquam Chriſtianorum conſuetudinem, & eorũ circa hoc ſacramentum reuerẽtiam, & feruorem imitarentur.

Deinde omnibus etiam laicis non ſolum apud Orientales, ſed & apud Græcanas nationes Euchariſtiæ ſacramentum ſub vtraque ſpecie confertur: quam fuiſſe olim in Eccleſia receptam conſuetudinem luculenter docet Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 13. Et quamuis ſimilis ritus illis iam diu permiſſus ſit ab Eccleſia, in Eccleſia tamen Latina iuſtiſsimis de cauſis laicis prohibitus eſt communicandi ritus ſub vtraque ſpecie. quare nationes Orientales, quæ Eccleſiæ Catholicæ manus, obedientiamque dederũt, pedetentim arcendæ ſunt à communione ſub vtraque ſpecie, cùm id tanti faciat Tridentina ſynodus ſeſſ. 21.

Tertio, vetus mos erat illius primitiuæ Eccleſiæ, quo Chriſtianis permittebatur Euchariſtiam proprijs manibus acceptam vel in Eccleſia ſtatim ſumere, aut illam domum aſportare, ſumptionemq́ue in aliud tempus oportunum differre: illud tamen erat diſcriminis inter viros, ac fœminam; quod illis nudâ manu Euchariſtiam tãgere erat permiſſum; his verò prohibitum erat manu nudâ, ſed linteamine nitido vtebantur, quod Dominicales vocabatur; vt in Conc. Antiſiodorenſi expreſſe legitur Can. 36. & 39.

Ritus verò iſte Euchariſtiam propria manu domum aſportandi (teſte Baronio tom. primo Annal. anno Chriſti 57. c. 149. ideo fuit potiſsimum introductus. quia cum olim minus liceret ad ſacras ſynaxes tempore perſecutionis, Chriſtianos in vnum coire, vt qui quotidie de vita periclitarentur, quotidie Euchariſtiam ſumerent. (ſecundum quod ait Cyprianus epiſt. 56. *Conſiderantes ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, vt poſsint. & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere*) ideo fuit conceſſum, vt cum in Eccleſia, vel alijs locis abditis Miſſæ peragerentur, fideles non ſolum ibi communicarentur, ſed Euchariſtiæ particulas à Sacerdote acceptas domum ferendas ſumerent, quas reuerenter aſſeruatas ſingulis diebus ſummo mane ieiuni participabant. *Baronius.* *Cyprianus.*

Plura ſunt de huiuſmodi conſuetudine Patrum teſtimonia. Eam docent Tertull. lib. 2. ad vxorem cap. 3. Sanctus Cyprian. lib. de Spectacul. & lib. de bono patient. Greg. Nazianz. Oratione in funere Gorgoniæ D. Baſil. in Epiſt. ad Cæſariam Patritiam, Hieronym. Epiſt. 50. Auguſt. Ser. 252. & alij Patres apud Baronium tom. primo anno Chriſti 57. à cap. 248. & Bellarm. tertio tom. de ſacram. lib. 4. cap. 4. & quinto: alijq́ue graues auctores ſcribentes de Euchariſt. ſacramento Hæc autem conſuetudo, *Tertull.* *Cyprian.* *Greg. Naz.* *Baſil. Mag.* *Hieron* *Auguſtin.*

teſte Baronio, cum communis fuerit & orientali & occidentali Eccleſię, in Occidentali vſque ad Conc. Cæſarauguſtanū perdurauit, in quo Can. 3. in Hiſpania hæc conſuetudo abrogata fuit. In eo enim Canone legitur, Euchariſtiæ gratiam, ſi quis probatur, acceptam non conſumpſiſſe in Eccleſia, anathema ſit in perpetuum In Orientali vero Eccleſia etiam poſt dicta tempora adhuc eiuſmodi conſuetudinem viguiſſe, plura exempla declarant, quæ in Prato ſpirituali habentur deſcripta.

Quarto, in itinere etiam ſecum Euchariſtiam ferre aliquando conceſſum fuiſſe (tanta enim erat tunc Chriſti fidelium pietas) Sanctus Ambroſ. in Oratione funerali fratris ſui ſcribit, vbi de Satyro fratre agens, id maniſeſtè ſignificat: Teſtatur id ipſum Gregor. Dialog. lib. 3. cap. 36. de Maximiano Epiſcopo Siracuſæ, & eius ſocijs Euchariſtiam ſecum portātibus, dum mare Adriaticum nauigarent. Eam quidem conſuetudinem apud Eccleſiam Orientalem alicubi etiam viguiſſe temporibus Alexandri Papæ tertij, acta ſancti Laurentij epiſc. Dublinenſis in vita ſancti Laurentis Epiſcopi cap. 8. apud Surium tom. 6. die 14. Nouembris, teſtantur: in quibus hæc leguntur: *Quatuor ſacerdotes cum magna turba hominum tranſire cōperiunt, qui Euchariſtiam (ſicut tunc moris erat pluribus) ſecum pro tuto viatico, ac ſecuro duce itineris publicè deferebant*. Hæc ibi.

S. Ambroſ.

Greg. Mag.

Hic etiam mos perſeueraſſe videtur inter Orientales vſque ad noſtra tempora. Hic autem ritus in Occidentali Eccleſia ſolum remanſit apud ſummum Pontificem, qui in itinere Euchariſtiam publicè, atque honorificentiſsimè ante ſe geſtat. Ea vero fuit cauſa, vt olim tam Clerici quàm laici in itinere Euchariſtiam ſecum portarent, quia cum hoc ſacramentū viaticum ſit, ac hominibus quibuſcumque in mortis articulo neceſſariū, prudenter olim fiebat, vt tam Clerici quàm laici ob mortis pericula, quę in itinere ſe offerebant, maximè perſecutionis tempore, ſecum in itinere conficiendo deferrent, ne, ſi illis mori contingeret, viatico priuarentur: Et quamuis hæc conſuetudo ob maioris huius ſacramenti reuerentiā hodie tantum apud ſummos Pontifices fuerit conſeruata: apud Orientales vero non video alicubi fuiſſe damnatam, nec auderem Euangelij miniſtros in illis regionibus, aut alijs infidelium prouincijs conuerſantes, ſi imminente mortis periculo ſecum viaticum, occultè tamen, deferrent, condemnare.

Quinto, Euchariſtiam quoque abſentibus deferri mos fuit apud antiquos, qui etiam hodiè manet apud Orientales aliquos, Sanctus Irenæus Epiſtola ad Victorem Papam apud Euſeb. lib. 5. hiſtor. Eccleſ. c. 24. teſtatur moris fuiſſe Papam mittere alijs Epiſcopis Euchariſtiam in ſignum pacis & communionis, Dionyſius etiam Alexandr. in Epiſtola ad Fabium apud eundem Euſeb. lib. 6. hiſt. c. 36. ait Serapionem in extremis agentem accepiſſe

cepiſſe Euchariſtiam miſſam per puerum à Sacerdote tunc domi ægrotante.

Sexto, ritus Græcorum conſecrandi in fermentato approbatus etiam eſt ab Eccleſia, ita tamen vt potior ſit in azymo, vt fit in Eccleſia Latina.

Septimo, Armeni, & Orientales alij non miſcent in ſacrificio miſſę aquā vino. Quod ſi hoc faciant, vt profiteantur Eutychetis hęreſim, vnam tantum naturam in Chriſto agnoſcentis, manifeſtus eſt & intolerabilis error: ſi verò hoc fiat, vel quia non exiſtiment eſſe de neceſsitate Sacramēti, vel in ſignificationem alicuius Chriſti myſterij, fortè tolerabilis eſſet conſuetudo, quia hæc aquæ mixtio, vt optimè probat Franciſcus Suarez tertio tom. in tertiam partem Diſput. 45. ſect. 1. tantum eſt de neceſsitate pręcepti, præcepti, inquam humani tantum. Quare cum hæc ceremonia non pertineat ad Sacramenti ſubſtantiam, poſſet ab Eccleſia diſpenſari. Tamen vrgendi ſunt Armeni, vt præcipit Concilium Florentinum, vt ſeſe cum vniuerſo orbe conforment.

Octauo, Muſtum ex vuis maturis expreſſum in rigore eſt ſufficiēs materia cōſecrationis calicis. Ita tenet cum D. Thom. 3. parte quæſtione 74. art. 8. communis Doctorum ſententia: & colligitur ex c. *cum omne crimen, de conſecrat.* diſt. 2. vbi dicitur, Si neceſſe fuerit, poſſe botrum in calice exprimi, & aqua miſceri, & ita confici. Vnde Ariſtot. quarto Meteor. ca. x. muſtum vocat vinum recens, licet non ſit purum & ſatis coctum, quia nondum ſeparatus aqueus humor, flos, & fex, quæ per decoctionem vini ſecerni ſolent. Idem etiam cenſeo de muſto expreſſo ex vuis paſsis, vt moris eſt apud Abyſsinos: quare in huiuſmodi muſto conficientes non peccant. Quod ſi ab hoc ritu tanquam minus conueniēti ſiue potius indecoro retardari nequeant, ferendi ſunt, ſi aliter fieri non poſsit.

De Sacramento Ordinis.

PRimo, ritus apud Orientales nationes viſitatus ordinandi pueros ante rationis vſum, licet non ſit contra fidem, imprimatque characterem Ordinis ſacri, etiam in hac ætate, irrationabilis valde, & ideo extirpandus, ſi ferat illarum nationum conditio.

2. Deinde Ordines collati abſque eo quod ſuſcipientes materiā cuiuſque ordinis propriam tangant, vt verior ſētētia tenet, irriti ſunt, nulliuſque valoris, aut effectus. Quare ordinati iterum ſub conditione debent ordinari: ita Romæ fuit decretum, ac executioni mandatum cum fratre Tecla Abyſsino, & Monacho Sancti Antonij, anno D. 1594.

3. Cum Stephanus Papa diſt. 31. can. Aliter, tradat Orientalium veterū eſſe traditionem, vt eorum Sacerdotes matrimonio copulati ſint, cumque id illis nunquam interdixerit Eccleſia, nulla ratione id interdicendū videtur,

Digitized by Google

detur, dummodo ante Sacerdotium matrimonium cõtrahatur: lex enim cœlibatus ſemper grauis viſa eſt & Græcis, & Orientalibus alijs; propterea coniugium permiſſum eſt illis ab Eccleſia.

De Matrimonio.

PRimo, ritus ſiue conſuetudo contrahendi in aliquibus gradibus ſine ſummi Pontificis, aut Epiſcopi diſpenſatione iure diuino non eſt prohibitus, quales ſunt omnes alij vltra primum in linea tranſuerſali, vt verior ſententia docet, & in linea recta omnes in infinitum.

2. Mos qui communiſsimus eſt inter Schiſmaticos nationes, quo permittitur ob fornicationem matrimonium diſſolui, eſt contra fidem, & ob id non tolerandus.

Hæc ſunt quæ exempli gratia, quia fortè difficiliora, à nobis interim ſunt allata. Videndæ omninò ſunt interrogationes, & reſponſa Summi Pontificis Gregorij XIII. de quibus ſupra. Illud tamen inter alia obſeruandum Apoſtolicis miniſtris, quantum fieri poſsit, magnopere curandũ, vt nationes omnes, quarum reductioni ſtudent, matricem Eccleſiarum Romanam Eccleſiam non ſolum in fundamentis quantum fieri poteſt, fidei ſubſtantialibus, ſed etiam in ritibus alijs, & cæremoniis imitentur. Si verò egrè ferant à patriis ritibus (vt frequenter fieri ſolet) diſcedere, ſaluâ fide Catholica omnia alia ſuſtinenda ſunt propter electos. Oportebit tamen ſedem Apoſtolicam paſsim conſulere; ſi verò non ita facilis ſit acceſſus, re maturè & cum iudicio expenſa procedendum erit.

LIBER

LIBER OCTAVVS, DE REDVCTIONE HÆRETICORVM AD Catholicam fidem procuranda.

Exhortatio ad conuerſionem Hæreticorum.

PRimo. Nulla peſtis hæreſi peior ſiue ad antiqua bona Eccleſiæ perdenda ſiue ad viam bonis futuris præcludendam. Magnam quippe priſcę Sãctitatis partem extinxit, & incredibili ſolicitudine futuris bonis minas intentat; quod Europa vniuerſa ingenti clade animorum & corporum hac ætate perſenſit: multis per omnes fermè Romani imperij Prouincias Eccleſijs morbo peſtiferæ prædicationis infectis; & velut ad piæ fidei male vſurpatam perſuaſionem longo doctrinæ vſu & ementito nomine veræ Religionis imbutis. Nunquam enim hæreſis fuit adeò maligna ſi errorum grauitatẽ; nunquam tam varia, ſi dogmatum diuerſitatem nunquam tam impudẽs, ſi calumnioſas cõciones & ſcripta ſeditioſa; nunquam tam facilis expugnatu, ſi inteſtinas Miniſtrorum contentiones & rixas quiſpiam intueatur. Nunquam denique tam diſperſa, nam vt quædam Hydra Fabularum (vt D. Ambroſ. de fide ad Gratian. ca. 4. verbis vtar) vulneribus ſuis creuit, & dum ſæpè reciditur pullulauit, igne debito incendioque peritura. Quapropter vt eleganter Caſsian. de incarnatione Chriſti c. 1. philoſophatur: *Reſurgente morbo, non debet ceſſare medicina: & quo maior fuerit ægritudo; tanto inſtantior debet eſſe curatio: potens eſt enim Dominus Deus noſter, vt quod de morte hydræ illius gentilium falſitas finxit, hoc in Eccleſiarum bellis veritas peragat; & ignitus Sancti Spiritus gladius ita in extinguenda nouella hæreſi omnes penitus medullas pernicioſæ generationis exurat, vt tandem prodigioſa fæcunditas emorientibus venis parere deſiſtat.* Hæc Caſsian.

Eo igitur magis Catholicorum Principum, & maxime Apoſtolicorum virorum zelus vrgeri ad hæreticorum conuerſionem ſtrenuè procurandum deberet; quo magis (vt ferè in eodem propoſito recte Hilarius 6. de Trinit. ſcribit) *plures periculo infidelis intelligentiæ detinentur, vberius gaudium conſectans ex ſalute multorum, ſi cognitis Sacramentis perfectæ in Deum fidei impia*

humanæ ſtultitia inſtituta deſererent, & ſe Deo redderent hæreticis repudiatis; atque à cibo mortis, quo in laqueum aues ſolent illici, in volatum ſe libera ſecuritatis erigerent, ſequerenturque Chriſtum Ducem, Prophetas nuncios, Apoſtolos præuios, fidem conſummatam. Hæc Hilarius. Quare quemadmodum in communi aliqua peſte ſeu incendio de ſalute aut poſſeſsione tam ſua quàm vicinorũ quilibet ſolet eſſe ſolicitus, ita quemlibet ſaltem ob membra quę in Eccleſia ægritudine non ſunt infecta, ne inficiantur, ac denique hæreticos reducẽdi cura ſumme ſolicitare deberet.

Notiſsimum eſt hæreticos Satanico ſtimulo odioque Eccleſiæ Romanæ incitatos, non ſolum errores ſuos acerrime tueri, ſed inſtitutis miſsionibus, & vicinas Catholicorum prouincias, & remotiſsima quoque Indorum Regna polluere. Cur ergo Catholici viri ſimilem conatum non adhibeant ad veram ſinceramque fidem prædicandam, ipſoſque ſectarios in ouile Chriſti reducendos?

Secundo, certis indicijs deprehenſum eſt, non modo in Regnis alijs longinquioribus, verum in ipſo primogenito Eccleſiæ Regno, hoc eſt Italia, hæreſum ſemina ſpargi cępiſſe diebus his: timendumque videtur, ne altas radices egerint, & dormientibus cuſtodibus emergant. Ex quo efficitur vt non leuis obligatio ſubſit, aream purgandi, & hęreticorum conſortia procul arcendi. Quod certè per Miniſtros idoneos verbi Dei, diuinis virtutibus armatos, ſine ferro, deberet attentari & promoueri.

Tertiò, Puritas doctrinæ ac Scripturę Sacrę licentius quam dici poſsit, corrumpitur, & Sacramenta, vera ſcilicet culpę remedia, irridentur. Quis ergo non enitatur è caſtris Catholicorum, quoad poſsit, hiſce ludibrijs obſtare, vt tueatur arcem ſalutis, & decorem domus Dei?

Quartò, Regna quæ illuſtrium Sanctorum germina multa protulerunt, defecerunt ab Eccleſia. Si ergo politici Principes ignominia notari ſe putant, dum Prouincias patrimonio acceptas, ab aliiſque per vim occupatas, comparato exercitu non recuperent; cur non videatur dedecus graue, integra regna à Sectariis occupata, Eccleſiæ ſcilicet hęreditatem, proprio Principi, hoc eſt Chriſto, per victoriam fidei, Apoſtolica prędicatione non reſtituere?

Quintò, Templa olim Catholico ritu conſecrata, in ſtabula vel ſecularia tribunalia ab hæreticis verſa ſunt. Quapropter deberet exurgere Machabęus aliquis, qui doleret Sanctificationem deſertam, altare profanatũ, & in atrio Domini, velut in ſaltu virgulta nata. Etenim clementiſsimus Deus faueret Eccleſiæ miniſtris, qui ad opus tam diuinæ maieſtati acceptum mitterentur, vt templa polluta in ſuo candore primæuo reponerent.

Sextò, Temporis oportunitas vehemẽter vrget. Nam à rebellione Lutheri

theri, vſque in annum hunc incredibile videtur, quot hæreſum monſtra pullulauerint: quę cum inter ſe diſcrepent, & alternis ictibus oppugnent, regnum diuiſum citoque deſolandum videtur; quod viris Apoſtolicis grandes animos creare deberet, vt gentem cadentem ſubleuarent.

Septimò, In ipſis Hæreticorum regnis quæ corruptiora videntur, latent plerique Catholici indignè ferentes impuritatem illam quam intueri coguntur. Et profectò æquum eſt, afilictos illos agnos à lupis circumſeptos ſolari: præſertim cum ipſi rerum conſcij parati ſint, ad Catholicos miniſtros adiuuandos. Ex quo & multorum ſectariorum conuerſio, & multiplex quoque fortium virorum martyrium ſperari poteſt, vt Eccleſia inſigniter augeatur, & decoretur.

Ac denique optime Thomas Bozius Tom. 1. de ſig. Eccl. lib. 12. c. 23. hæreticorum miſeriam & calamitatem deplorat, tum etiam ipſos elegāti oratione hortatur, vt ad Eccleſiam redeant, ſequentibus verbis.

Sed quis dabit, inquit, capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, vt lugeam tot Eccleſiæ quondam filios, quos impetus Aquilonis proſtrauit, & alliſit ad terram? quos caligo impietatis circumdedit, tortuoſus ſerpens ſpiris inuoluit, afflatu peſtilentis veneni interfecit? Euerſa ſunt templa, diruta ſunt monaſteria, diſperſi ſunt lapides Sanctuarij in capite omnium platearum: qui nutriebantur in croceis maximarum cæleſtiumque virtutum odoribus, amplexati ſunt ſtercora libidinum, luxus & ebrietatis: candidiores erant olim Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores; nunc expulſi omnes. Succeſſere in multis locis temulentia, luxuries, intemperantia, ſtoliditas. Vſquequo diſſolueris delicijs filia ſeptemtrionis vaga, & modo huius hęreſis turbine circumfereris, modo illius vortice vinolenta abſorbeberis? Reſpice meliorem tui partem vt adhuc ſtet, & auitę religionis, virtutumque ſplendore non intermortuo coruſcet. Recordare maiorum tuorum, qui te euexere ad omnem quamcunque habes humanitatis, nobilitatis, magnificentiæ, & litteraturæ laudem. Nullę olim inter tuos litterę erant, nullæ vrbes, & ædificia, nulla familiarum dignitas, nulla cum cæteris gentibus ſocietatis humanę tuta cōmercia. Horrebant omnia ſyluis, ſquallebant incultæ regiones, ferro & prædationibus omnia miſcebantur; priſcę nobilitatis cognitio nulla. Bonifacius Anglus à Gregorio ſecundo miſſus, Cyrillus ac Methodius à Nicolao Primo, omnium quæcunque in te elucent, bonorum fundamenta iecere, horum deinde alumni exornarunt omnia tua, finitimasque Regiones excoluerunt, ac nobilitarunt. Nunquid in antiquam barbariem feritatemque relabi voles? faſtidis tot bona ac tanta, tot ac tantis noſtrorum laboribus tibi parta, quorum nihil antea potiebaris? Reſpice infælix ad petram, vnde exciſa es, & ad ca-

uernam lacus, vnde præciſa olim fuiſti à ſucceſſoribus Petri, ad quem dictum fuit, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, procuratum eſt continenter vt in hanc ſpeciem cõformareris: ab eius alumnis aquam baptiſmi, quo ſordes antiquos abluiſti, acceperas, & nunc quid tibi cũ fluuijs Aegypti, vt bibas aquam turbidam? Audiſtin, in quos ſcelerum gradus abominandos præceps ſis deuoluta? An eo etiam vis deturbari, quo miſerrima Græcia? Hactenus Bozius.

Ordo ſeruandus.

ADuerſus omnes huius temporis hęreticorum errores diſputare arduum ſane opus, pœneque immenſum, & quod huius tractatus breuitatem & ſcopum excedit. Quare ex diuerſiſsimis ac infinitis diſputationibus quas Catholici contra hæreticorum errores congeſſerunt, quaſdam principales, quæ ceterarum omnium capita & fontes eſſe videtur ſelegimus, in quæ tanquam in doctrinalia quædam principia omnia alia probationum media reſoluantur: quibus ſemel probatis & oſtenſis, neceſſario omnes aliæ errorum radices euellentur. Quare tantum de Eccleſia Catholica tractabimus, vbi & penes quos ſit vera Chriſti Eccleſia, nã ſi oſtendamus apud nos veram eſſe Eccleſiam, actum eſt de hæreticis.

De hoc argumento optime inter alios egit Thomas Stapletonius in ſua Analyſi: nos autẽ tam ex ipſo, quã alijs grauiſsimis authoribus, (pręcipuè tamen ex doctiſſ. Card. Bellarmino) breuitati conſulentes, quæ potiora ſunt ſeligemus; quæ proderunt tum ad hæreticos, tum ad ſchiſmaticos, qui iiſdem ferè tenebris ſunt implicati, confutandos.

PRIMA PARS.

CAPVT I.

De notis & ſignis Eccleſiæ, in qua oſtenditur Romanam Eccleſiam veram eſſe & vnicam in terris Eccleſiam.

CHriſtus ex tota hominum multitudine gratia ſua & miſericordia quoſdam ſibi ſelegit, eoſque certis legibus inter ſe conſtringens ſocietatem ſeu rempublicam quandam inſtituit, quam Eccleſiæ nomine appellari

pellari voluit, eaque illa eſt, quam nos vnam, & non plures agnoſcimus, quæ definitur, Cœtus hominum eiuſdem Chriſtianæ fidei profeſsione, & eorundem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præcipuè vnius Chriſti in terris Vicarij Romani Pontificis. Et hæc ſunt quæ abſolutè requiruntur, vt aliquis ſit de Eccleſia. Eſt enim inquit Auguſtinus (in breuiculo collationis col. 3.) corpus vnũ ex anima & corpore conſtans: anima ſunt virtutes internæ, ſpes, fides, charitas, &c. Corpus externa fidei profeſsio, & ſacramentorum communicatio, &c. Vnde quidam ſunt & de anima & de corpore Eccleſiæ, ac proinde vniti Chriſto capiti interius, & exterius membra viua dici poſſunt, quamuis aliqui magis, aliqui minus, aliqui etiã ſolũ vitæ motum habẽtes, quaſi ſenſum ſed non motum, vt qui ſolam fidem habent: alij de anima & non de corpore, quales ſunt Catechumini & excommunicati, ſi fidem habeant & charitatem. Alij demum de corpore, & non de anima, qui nullam habent ſcilicet virtutem internam, ſed tantum exterius communicant nobiſcum in ijſdem Sacramentis.

Eſt autem hæc Eccleſia viſibilis, quicquid oblatrent Hęretici, hi enim cum non poſsint ſuorum dogmatum aut Eccleſię ſucceſsionem non interruptam ab Apoſtolis oſtendere; eò confugiunt; vt dicant Chriſtum inuiſibilem inſtituiſſe Eccleſiam in qua ſoli ſunt boni, quorum cum pietas lateat, ignorari quinam ad Eccleſiam pertineant. Sed huic ſententię ſcriptura ſacra, & ratio ipſa aduerſatur.

Primo, quia vbicunque in ſcripturis inuenitur nomen Eccleſiæ (vt Numer. 20. *Cur eduxiſti Eccleſiam meam in ſolitudinem?* 3. Regum. 8. *Conuertitque Rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ Iſrael.* Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* 18. *dic Eccleſiæ,*) ſemper ſignificatur congregatio viſibilis. *Num. 20. 3. Reg. 8. Matt. 16. & 18.*

Secundò, vbi non nominatur quidem Eccleſia, ſed tamen deſcribitur, viſibilis adhuc deſignatur, Pſ. 18. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, id eſt, iuxta Auguſt. *In manifeſto poſuit Eccleſiam ſuam, ita vt ſicut nequit ſol omnino latere, ita nec Eccleſia.* Iſa. 2. & Mich. 4. comparatur Eccleſia monti magno & conſpicuo ſecundum Hieron. & Auguſt. Matth. 5. ciuitati ſupra montem poſitę, iuxta Auguſt. *Pſal. 18. Iſaia 2.*

Tertio, ex ipſo ortu, & progreſſu Eccleſię. In veteri teſtamento adeo viſibilis erat, vt in ipſa carne Iudęi portarent viſibile circumciſionis ſignum: In nouo fuit in principio tota in Chriſto, & Diſcipulis eius, qui adeo viſibiles erant, vt ſuper eos viſibiliter deſcenderit Spiritus ſanctus. Deinde additi ſunt illis vna die ad tria millia per fidei confeſsionem, & baptiſmum, ac deinceps illi omnes & ſoli habiti ſunt de Eccleſia Chriſti qui ad illos primos ſe adiunxerunt per baptiſmum, & fidei confeſsionem, & in-

Digitized by Google

de non exierunt per hæreſes, aut ſchiſmata aut excommunicationem.

Quartò, Eccleſia eſt ſocietas hominum, ſociari autem homines nequeunt, niſi ſe agnoſcant & copulentur, externis & viſibilibus ſignis, vt ait Auguſt. 19 contra Fauſtum. *11*.

Quintò, tenemur ſub periculo damnationis nos adiungere Eccleſiæ veræ, capiti obedire, & cæteris communicare membris, vt patet ex Cypr. Hieron. & Auguſt. At hoc fieri nequit, ſi Eccleſia eſt inuiſibilis. Huic Eccleſiæ ſiue Reipub. Chriſtianæ Deus eximia quædam priuilegia cōceſsit, qualia extra hanc congregationem inueniri non poſſunt.

Primum eſt, in Eccleſia ſola, eſſe notitiam Dei, diuinarumque rerum nullo errore permixtam intelligentiam, eamque ita eſſe certam ob Chriſti Spiritus informationem, vt error in fide apud illam eſſe nequeat. Eſt enim Eccleſia (vt Paulus docet 1. ad Timoth. 3.) *firmamentum & columna veritatis*. Prçterea vera Eccleſia gubernatur à Chriſto vt à ſponſo, & à Spiritu Sancto vt ab anima. Ergo ſi errat Eccleſia in dogmatibus fidei, & morum, error Chriſto & Spiritui ſancto tribui deberet. Etſi enim ſponſus non teneatur à ſponſa remouere omnem ignorantiam, tenetur tamen ſi poteſt, omnem errorem ex quo malum oriatur magnum, & magnum eſſet malum Eccleſiam falſa fide colere Deum. Tertio Eccleſia eſt ſancta, iſta autem ſanctitas in profeſsione dogmatum conſiſtit: & proinde Eccleſia nihil poterit docere niſi verum.

1. Tim 3.

Secundum priuilegium eſt hanc Eccleſiam viſibilem (quæ columna eſt veritatis, & aduerſus quam portæ inferi non præualebunt,) perpetuo duraturam: quod manifeſtè Chriſtus promiſit Matth. cap. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi*. Cumque Apoſtoli quibus hoc dixit non eſſent permanſuri, ſine dubio ad eorum ſucceſſorês iſta ſe extendunt. Deinde pſal. 47. dicitur de Eccleſia viſibili, *Deus fundauit eam in æternum*, iuxta Auguſt. Et Iſaię 61. *Fœdus perpetuum feriam eis, & ſcietur in gentibus ſemen eorum & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus*.

Matth. vlt. *Pſal. 47.* *Iſaia 61.*

Tertio area, ager, conuiuium, ouile ſignificant in Euangelio Eccleſiam inuiſibilem. At eædem parabolæ docent eandem permanſuram vſque ad diem Iudicij, Matt. 3. *Ipſe mundabit aream ſuam, & triticum congregabit in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili*: quod non fiet ante diem Iudicij. Item: *Sinite vtraque creſcere vſque ad meßem*, meſsis autem cōſummatio ſeculi eſt.

Matth. 3.

Quarto regnum Chriſti eſt vera Eccleſia: Non dicitur autem regnum aliquot homines ſeparati ab inuicem, & occulti, qui ſe non nouerunt: ſed multitudo hominum congregatorum qui ſe inuicem agnoſcant: At regni Chriſti non erit finis Luc. 1. Daniel. 2. Pſal. 88.

Tertiũ priuilegium ad prædicta conſequitur, in Sola Eccleſia eſſe verũ Dei cultum, ſynceram ſacramentorum adminiſtrationem, ſanctas Deoque acceptas cæremonias.

Quartum eſt Chriſtum ſanctiſsimæ paſsionis laborumque ſuorum merita in ſola Eccleſia repoſuiſſe, quorum illi tantum participes efficerẽtur qui ſe ad Eccleſiæ coniunctionem reciperẽt. In hac ergo Eccleſia ſola accipitur peccatorum remiſsio, gratia Dei, Iuſtificatio, ſanctificatio: ſoli Eccleſię filij bonis operibus merentur apud Deum, vel augmentum Iuſtitię vel æternam vitam: ſoli ſunt grati & accepti Deo amici & filij Dei, ſoli communionem habent cum ſanctis ſacramentorumque meritis, ſoli ornati ſunt veris ſeu Chriſtianis virtutibus: ſoli promiſsionem habent certamque expectationem vitæ æternę.

Magna itaque priuilegia & veriſsima Eccleſiæ: nam extra Eccleſiam nihil horum reperitur, nulla virtus Chriſtiana, nulla operatio Deo accepta, nullum meritum, nulla ſpes ſalutis: hæc quidem fortaſsis non ægrè admodum nobis aſſentientur Hæretici. Tota porro difficultas in eo eſt, penes quos inueniatur Eccleſia iſta, dum ſinguli ad ſuas congregationes eam pertrahunt: cuius litis euidenter dirimendæ gratia Chriſtus Saluator pro ſua in humanum genus charitate, aliqua certa indicia, & ſigna, notaſque reliquit, quibus hęc ſua Reſpublica ab aliis cœtibus dignoſceretur: ne ſi quis ab infidelibus ad Eccleſiam ſe conferre velit, dubius hęreat, quam ex tanta congregationum diuerſitate potiſsimum amplecti debeat, quarum quęlibet ſe nomine Eccleſię tot priuilegiis inſtructę iactat. Rerum autem quę inquiruntur notæ eiuſmodi eſſe debent, quæ & clariores rebus ipſis ſint, & à communi conſuetudine non alienæ.

Quocirca qui eo penes ſe eſſe veram Chriſti Eccleſiam contendunt, quòd ſe verbum Dei ſyncerè interpretari, & Sacramenta purè adminiſtrare affirment; non ſatis id apertè demonſtrant; cum iſtud non minus in dubium vocetur, & omnibus ſit occultum atque illud quod quærebatur. Cum enim, vt diximus, hæc ſint Eccleſiæ priuilegia & proprietates, quicunque ad ſuum cætum Eccleſiæ nomen transfert, is vtique proprietates eius omnes ſe habere dicet: & qui de numero Gentilium veram Eccleſiam quęret, nihil certi inueniet, quando omnes audit de ſyncera verbi diuini prædicatione, & Sacramentorum adminiſtratione gloriari, alioſque à ſe mendacij arguere. Nam Lutherani hęc penes ſe eſſe docent, non apud Caluiniſtas, Anabaptiſtas, &c. Contra Caluiniſtæ apud ſe ſolos, non apud alios ea reperiri volunt, atque ita de cæteris.

Quare tractationem de notis Eccleſiæ vtiliſsimam eſſe ex eo maximè conſtat, quod per eas dignoſcatur vera Eccleſia, in qua ſola eſt ſalus: in quibus

quibus aſsignandis placuit ſequi doctiſſ. Cardinalem Belarminum, adducendo Eccleſiæ notas ab ipſo, (breuius tamen) recenſitas, addendoque alias non parum vtiles.

CAPVT II.

Prima, & vera nota Eccleſiæ, ipſum nomen Catholicum.

ANtequam veras Eccleſiæ notas aggrediamur, breuiter ab hæreticis excogitatas oportebit refellere.

Lutherus ſeptem notas proponit: Primo, veram & incorruptam Euangelij prædicationem. Secundo, legitimam Baptiſmi adminiſtrationem. Tertio, legitimum Euchariſtiæ vſum. Quarto, legitimum vſum clauium. Quinto, legitimam miniſtrorum electionem, qui doceant, & Sacramenta miniſtrent. Sexto, orationem publicam, & pſalmodiam, ac Catechiſmum lingua vernacula. Septimo, myſterium Crucis, id eſt, tribulationis, intus nimirum mæſtitiam, puſillanimitatem, terrores, & exterius videlicet paupertatem, contemptum pro hæreticis haberi.

Confeſsio Auguſtana, & Caluinus duas tantum proponunt, ſcilicet prędicationem ſynceram verbi Dei, & ſyncerum vſum ſacramentorum, quę reuocari poſſunt ad quinque primas Lutheri.

Centuriaſtæ duas addunt, nimirum conſtantiam in fidei confeſsione, & obedientiam erga miniſtros verbi, quatenus verbum adminiſtrant, ſed comprehenduntur hæ duę in quinta & ſeptima Lutheri.

Refellitur prima Lutheri; primo quia notæ quibus aliquid dignoſcatur debent illi eſſe proprię, & ſecundum rem, & ſecundum communem opinionem vt patet, ſed nulla eſt ſecta quę ſe non aſſerat habere puram Euangelij prędicationem. Quomodo ergo per huiuſmodi prędicationem poterit cognoſci, quæ ſit inter omnes ſectas vera Eccleſia? Secundo notę debent eſſe notiores re cuius ſunt notæ. At notior eſt Eccleſia prædicatione verbi: non enim aliunde ſcimus quę ſit vera prędicatio verbi, quam per Eccleſiam, vt docent Iren. & Tertull. Deinde ita volunt aduerſarij prędicationem verbi eſſe notam Eccleſię, vt ſimul volint requiri eius receptionem, id eſt credatur. At nobis ignoti ſunt qui verè Euangelio credunt.

Deinde 2.3.4. & 5. iiſdem refellitur argumentis, quibus prima, deinde Eccleſia Corinthiorum tempore Pauli, & Africana tempore Cypriani

vera erat Eccleſia, & tamen illi circa vſum Euchariſtiæ, hi vero Baptiſmi, non mediocriter errabant.

Sexta, ſi loquatur de interna inuocatione, cum hęc ſit inuiſibilis, non erit nota, ſed neque de externa, cum ſit communiſsima: nam omnes ſectarij huius temporis dicunt orationem dominicam, & canunt pſalmos lingua vernacula.

Septima refellitur, quia internæ tribulationes ſunt inuiſibiles: adde puſillanimitatẽ eſſe vitium: & regnum Dei eſſe gaudium in Spiritu Sancto. Externę non ſunt perpetuę, nam in principio & fine Eccleſia tribulationes patitur, at in medio florentiſsima extat. Prima Centuriatorum impugnatur, primo, quia non niſi ex Eccleſia vera conſtat, quæ ſit vera fidei confeſsio. Secundo, multæ ſunt ſectæ quæ de ſuis martyribus gloriantur, vt Montaniſtarum, Maſsilianorum, Donatiſtarum, Anabaptiſtarum, & noſtra Eccleſia Catholica etiam innumerabiles habet Martyres. Lutherana vero ſuæ confeſsionis paucìſsimos: Quomodo ergo per id dignoſcetur Eccleſia vera?

Quare his notis reiectis ad primam Eccleſiæ notam ſtabiliendam accedamus, quam diximus eſſe nomen Catholicum, pro qua ſtabilienda obſeruandum eſt primò, aliud eſſe euidenter verum, aliud euidenter credibile: illud eſt quod in ſe, vel in ſuis principiis, videtur, hoc quod neutro videtur modo, habet tamen tot & tam grauia teſtimonia, vt quilibet vir ſapiens id merito credere debeat.

Secundo nos non velle Eccleſiæ notas quas afferimus facere ſimpliciter ac omnibus euidentiam veritatis: alioqui nulli inuenirentur illas negantes, facere tamen euidentiam credibilitatis iuxta illud Pſal. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.*

Tertio recipientibus ſcripturas diuinas, hiſtorias, & PP. facere euidentiam veritatis: hoc enim eſt euidenter verum, quod euidenter deducitur ex principijs certis.

Etſi autem veræ notæ Eccleſiæ varię à varijs numerentur, 15. nos producemus, quę facile ad illa quatuor Symboli, *vnam ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam reuocari poterunt.*

Prima eſt ipſum nomen Catholicę Eccleſiæ, & Chriſtianorum, (hoc enim eſt notiſsimum vt patet) item & proprijſsimum verę Eccleſię, ſicut docent PP. Auguſt. lib. contra epiſtolam fundamenti c. 4. Cyrillus Catech. 18. *Si veneris in aliquam vrbem non petas vbi ſit Eccleſia, vel domus Dei, nam etiam hæretici dicunt ſe habere domum Dei & Eccleſiam, ſed petas vbi ſit Eccleſia Catholica, id enim nomen proprium eſt huius ſanctæ Eccleſiæ matris omnium noſtrũ.* Pacianus in epiſt. ad Sympronianum quę eſt de nomine Catholico, *Certe non eſt ab homine mutatum, quod per ſecula tanta non cecidit: Catholicum iſtud nec*

Marcionem, nec Apellem, nec Montanum ſonat, nec Hæreticos ſumit authores. Iuſtinus docet ſectas prauas denominari ab Hæreſiarchis. At, vt inquit Athanaſius ſerm. 2. cõtra Arianos, *numquam populus* (ſcilicet Dei) *ab Epiſcopis ſuis, ſed à Domino in quem creditum fuit nomen accepit. Certe à Beatis Apoſtolis præceptoribus noſtris appellationes adepti non ſumus, ſed à Chriſto Chriſtiani ſumus & nuncupamur. Illi vero qui aliùnde originem ſuæ fidei deducunt, merito authorum ſuorum cognomenta præ ſe ferũt, &c.* Chryſoſtomus hom. 33. in acta Apoſtolorum *Illi habent*, inquit, *quoſdam à quibus appellantur; prout enim & hæreſiarchæ nomẽ, ita & ſecta vocatur, nobis autem nullus vir nomen dedit, ſed ipſa fides.* Hieron. contra Luciferianos in fine: *ſicubi audietis eos qui dicuntur Chriſtiani non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quocunque alio nuncupari Marcionitas, Valentinianos: ſcito Eccleſiã non Chriſti ſed Antichriſti eſſe Synagogã.*

Obijciunt nos vocari Papiſtas & Romanenſes, ſed hæc quamuis ſint honorabilia nomina, à quibuſnam taliter nuncupamur, niſi à ſolis Lutheranis & Caluiniſtis? non enim ita in Aſia, in Africa, Indijs, Græcia, Italia, Hiſpania, &c.

CAPVT III.

Nota Secunda, Antiquitas.

ANtiquitatem eſſe Eccleſiæ notã patet, quod ſine dubio Eccleſia antiquior manifeſtè ſit vera: ſicut enim dicitur Catholica, quia omni tempore fuit, ita & Apoſtolica, quia ab Apoſtolis fundata: & proinde antiquiſsima. Noſtram autem eſſe antiquiorem omnibus hæreticorum ſectis facile probatur. Nam eſt illa ipſa quam inſtituit Chriſtus: ſiquidem in omni mutatione inſigni Religionis ſemper iſta ſex demonſtrari poſſunt. primo Author eius, ſecundo dogma aliquod nouum, tertio tempus quo cæperit, quarto locus vbi cæpit, quinto quis eam oppugnarit, ſexto. exiguis aliquis cœtus, vnde paulatim alijs accedentibus creuerit. At nihil horum aduerſarij vnquam de noſtra Eccleſia poſt Apoſtolica tempora demonſtrare potuerunt. Nuſquam enim nobis obiecerunt authorem noſtræ ſectæ, aut ab aliquo particulari homine nos appellauerunt: non ſolũ nuſquam oſtenderunt originem poſt Chriſtum dogmatis noſtri, ſed Cẽturiatores in ſingulis Centurijs annotãt qui authores defenderint noſtra dogmata, nec originem inueniunt niſi Apoſtolorum tempore. Nam Iuſtinum & Irenæum inter eos nominant, quos conſtat vicinos Apoſtolorum temporibus; numquam potuerunt oſtendere tempus certum noſtræ defectionis ab Eccleſia, & quo loco cæperit. Nam poſt quingenteſimum annum

annum,quo dubitanter dicunt incepiſſe, floruit Gregorius Magnus, cũ quo totus orbis Chriſtianus communicauit,non habent:proferunt quidã Concil. Conſtantinopol. ſub Copronico. ſed illud illegitimum & impium fuiſſe conſtat. Nec enim aut per ſe,aut per legatos affuit S. Pontifex, nec tres præcipui Patriarchæ Alexand. Antiochen. & Hieroſol. & nuſquam fuit numeratum inter legitima, vt probat Bellarm. lib.2.de Concil. ca.8. Deinde non damnauit nouum dogma,ſed antiquum de imaginibus (cultu latriç) honorandis. Multo autem plures adhæriſſe Romano Pontifici ſemper, quam quibuſcunque ſectis, ſatis conſtat ex epiſtolis Summorum Põtificum, ad diuerſas orbis partes, & ex hiſtoriis. Hoc argumento ab antiquitate vſi ſunt Tertull. de præſcript. *Qui eſtis vos, inquit, vnde, & quando veniſtis? vbi tam diu latuiſtis?* Optatus libro 2. contra Parmen. *Veſtræ Cathedræ originem oſtendite: qui vultis vobis Sanctam Eccleſiam vendicare.* Hilarius 6. de Trinitate ante medium, Hier. epiſtola ad Pammachium & Oceanum, *Quiſquis es aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris quod antè neſcinimus? Vſque in hanc diem ſine veſtra iſta doctrina Chriſtianus mundus factus eſt.* Auguſt. contra epiſt. fundamenti cap.4. ponit antiquitatem inter Eccleſiæ notas.

Quod autem dicant hæretici, ſuam Eccleſiam non eſſe nouam, ſed illã ipſam quam fundauit Chriſtus, quæ per multa ſæcula non apparuit, ſed nunc repente viſa eſt, conuellitur, primo, argumento D. Auguſtini contra Donatiſtas lib.3. de baptiſ.c.2. Nam aut iſta Eccleſia quæ nunc apparuit, ante perierat, & nunc reſurrexit; aut ſolum latuerat, & nunc extulit caput. Non prius, quia quomodo potuiſſet renaſci, ſi mater eius perierat? deinde promiſsiones Chriſti pro Eccleſia ſua contrarium docent. Si poſterius, vel ipſa Eccleſia latens profitebatur ſuam fidem, vel non: ſi prius, ergo non latebat: ſi poſterius, ergo non erat vera Eccleſia: quia iuxta aduerſarios eſt nota Eccleſię fidei confeſsio. Secundo, fuiſſet Eccleſia Chriſti miſerabilior omni ſecta impia. nam nulla fuit hæretica, quæ non ſua habuit templa, & ritus apparentes. Iudæi etiam poſt Chriſtum ſemper aliquas habuerunt Synagogas, nec vſquam coacti generaliter Deos alienos adorare. At Eccleſia per mille annos, ne quidem angulum terræ habuiſſet quo ſuam exerceret religionem, & coacta ſeruijſſet dijs alienis.

Nota tertia, Duratio diuturna nunquam interrupta.

Ecclesia dicitur Daniel. 9. Regnum quod in æternum non diſsipabitur: at hæretici vltra non proficient, inquit Paulus 2. Timot. 3. & ſchiſmatici ſemper initio feruent teſte Cypr. lib. 4. epiſ. 2. ſed incrementa habere non poſſunt. Eccleſia autem noſtra durauit ab initio mundi; vel ſi de ſtatu noui teſtamenti loquamur, à Chriſto, vſque huc oppugnantibus Iudæis, Paganis, Hæreticis, ex quorum perſecutionibus creuit, & eleuata eſt: Regna vero temporalia fuere deſtructa: ſicut aquæ diluuij obruebant facile Regum palatia, Arcam vero Noe magis ac magis attollebant. Nam ſi noſtra Eccleſia non eſt illa antiqua Chriſti, ergo periit omnino aliquando vera Eccleſia. Siquidem ante Lutherum, erant ſolum in mundo hæ ſectæ. Paganiſmus Iudaiſmus, Mahumetiſmus, Græciſmus, Neſtorianiſmus, Huſsitorum hæreſis, & Romana Eccleſia fatentur aduerſarij nullam harum (præter Romanam) fuiſſe veram Eccleſiam, ergo Romana erāt vera Eccleſia. At Lutherani vix nati areſcere cæperunt. Cæpit enim Regnum Lutheri anno 1517. Surrexit autem Zvvinglius 1525. Poſt duos alios annos Anabaptiſtæ, qui maiorem Lutheranorū partem ad ſe traxerunt. Qui vero Lutherani manſerunt, adeò mutarūt doctrinā Lutheri. vt vix iam inueniantur puri Lutherani. Zvvinglius non diu regnauit, nam anno 1538. ſurrexit Caluinus, qui ita breui inualuit, vt vix pauca quædam oppida Heluetiorum Zvvinglianis reliquerit: ipſi quoque Caluiniſtæ per Libertinos in Gallia, Puritanos in Anglia, Trinitarios in Polonia, & Samoſatenos in Tranſyluania quotidie magis minuuntur.

Ergone dubitabimus (inquit D. Auguſtin. lib. de vtilitate credendi c. 17.) *nos in illius Eccleſiæ ſedere gremio, quæ ab Apoſtolica ſede per ſucceſsiones Epiſcoporū fruſtra hæreticis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit? Breuem aperiā animi mei ſententiam proferam, in illa Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata vſque ad diem hanc durat*, ait Hieron. in extremo dialog. aduerſ. Lucifer.

Nota quarta. Amplitudo ſeu multitudo, & varietas credentium.

In qua hæc conſideranda ſunt. Primò, veram Catholicamque Eccleſiam debere amplecti omnia loca & hominum genera. Secundò,

Non

Non requiri vt ſit Catholica Eccleſia in omnibus hominibus totius mũdi, ſed tantum vt innoteſcat omnibus Prouinciis, ac in omnibus fructificet. Tertiò, Non requiri vt hoc fiat ſimul, ſed ſufficere fieri ſucceſſiuè. Quartò, Nihilominus debere Eccleſiam nunc fuiſſe, vel eſſe in maiori orbis parte: Eccleſia enim omnium conſenſu iam ſenuit: ſi ergo in adoleſcentia ſua non creuit, quomodo in ſenectute creſcet? Iam vero noſtrã Eccleſiam hanc habere amplitudinem probatur: Tempore Apoſtolorũ fructificare cæpit, in toto mundo teſte Paulo Coloſſ. primo. Tempore Irenæi, erat per vniuerſas Prouincias tunc cognitas ſparſa. Idẽ teſtantur de ſuo tempore Tertullianus, Cyprian, Athanaſ. Chryſoſt. Auguſt. Gregor. Bernard. Denique noſtro tempore habet Eccleſia Romana Catholicos in Hiſpan. Gallia, Italia, Germania, Anglia, Polonia, Bohemia, Hungaria, Græcia, Syria, Æthiopia. Ægypto, & ad Orientem, ſine adiunctione hæreticorum in Indiis, ad Occidentem in America, ad meridiem in Braſilia, ad ſeptemtrionem in Iaponia. At ſecta Mahumeti, cum Hæreſibus Neſtorij, & Eutychetis quæ adhuc in oriente vigent, nunquã tranſierunt ad Occidentem, Lutheranorum vero nuſquam Aſiam, Africam, Aegyptum viderunt. Itaque pulchrè Auguſt. ait Eccleſiam eſſe vbique, hæreſim vbique, ſed Eccleſiam vbique eandem, hæreſim vero diuerſiſsimam, ita vt raro inueniatur Ciuitas quæ ab vna aliqua ſecta poſsideatur tota. Sunt enim hæreſes veluti ſarmenta præciſa, quæ manent vbi cadunt dum præciduntur. Eccleſia vero ſicut vitis viua, quæ palmites ſuos vbique extendit. Nec ſperare debent hæretici ſectam ſuam aliquando totum orbem occupaturam, non enim nunc Eccleſia debet incipere creſcere, cum iam ſenuerit.

Nota quinta. Succeſsio Epiſcoporum in Romana Eccleſia, ab Apoſtolis deducta vſque ad nos.

PRimò, quia Eccleſia hac ratione dicitur Apoſtolica. Secundò, quia hoc ſigno vt euidentiſsimo, vſi ſunt omnes veteres, ad veram Eccleſiam oſtendendam. Tertiò. *Quia Eccleſia non eſt* (inquit Hier. contra Lucifer.) *quæ non habet Sacerdotes: cum doceat Apoſtolus futuros Paſtores in Eccleſia vſque ad diem Iudicij.*

Illi autem ſoli ſemper habiti ſunt Epiſcopi veri, qui legitime ab Apoſtolis deſcendiſſe demonſtrantur, nimirum per ſucceſsionem, & ordinationem. Dominus enim ſolum duodecim Apoſtolos elegit Epiſcopos & Sacerdotes, eiſque commiſit omnem authoritatem paſcendi & regẽdi Eccleſiam: non ergo erunt veri Epiſcopi niſi qui authoritatem ab Apoſto-

lis receperũt: ad ſucceſsionem vero requiritur, vt is qui verus Epiſcopus haberi cupit, alicui ſuccedat Apoſtolo, vel alicui Epiſcopo facto ab aliquo Apoſtolo. Nec enim nouorum Epiſcoporum inſtitutio pertinere poteſt ad vllum, qui definitam habet regionem, quales ſunt Epiſcopi particulares, ſed cui propriè incumbit Eccleſiam propagare. Ad ordinationẽ verò vt ordinetur Epiſcopus à tribus Epiſcopis qui & ipſi ſint ab aliis ordinati, & illi ab aliis, donec ad Apoſtolos veniatur. Quia tamen veteres hæretici conſueuerant vt plurimum Eccleſiam imitari in Epiſcoporum ordinatione, ideo Patres nõ reprehenderunt in iis niſi defectum ſucceſsionis. Nos ergo oſtendimus in Sede Apoſtolica, id eſt, Romana, continuam à B. Petro ſucceſsionem, & ſi defecerint aliæ ſedes Patriarchales, & tot graues in Eccleſiam Romanam ingruerint perſecutiones, Nullum habemus Epiſcopum, in quo non legitima ordinatio inueniatur. At Lutherani omnino Epiſcopis carent. Nam quicunque inter eos pro Epiſcopis ſe venditant, non fuerunt ordinati à tribus, aut ex diſpenſatione, ab vno aſsiſtẽtibus Abbatibus: neque ſucceſſerunt Epiſcopis antiquis, tum quod in vrbibus omnibus vbi ſe fecerunt Epiſcopos, erant, & ſunt nunc in pleriſque Epiſcopi Catholici: non ſucceditur autem niſi Epiſcopis defunctis, aut legitime depoſitis: tum quia fatentur ſe primos earum vrbium Epiſcopos.

Nota ſexta. Conſpiratio in doctrina cum Eccleſia antiqua.

Vera Eccleſia dicitur, vt ait Tertull. lib. de præſcriptio. non ſolũ propter ſucceſsionem ab Apoſtolis, ſed etiam propter doctrinæ cõſanguinitatem, quia videlicet Eccleſia retinet doctrinam quam Apoſtoli tradiderunt. Certum autem eſt Eccleſiam primis 560. annis, hanc doctrinã retinuiſſe, & proinde fuiſſe veram Eccleſiam.

Hanc notam conuenire noſtræ probatur Eccleſiæ, Primo, ex omnibus controuerſijs, quibus oſtenditur PP. eadem ſentire nobiſcum. Secundo, ex confeſsione aduerſariorum. Caluinus in ſua inſtitutione, cum noſtrã oppugnat, fatetur ſe toti antiquitati repugnare. Centuriatores annotant in ſingulis Centurijs ad fin. ca. 4. omnes fere Doctores huius ſæculi docuiſſe dogmata quæ nos nunc tuemur.

Eandem notam nõ conuenire hæreticis probatur, ex eo quod dogmata aduerſariorum fuerint habita pro exploratis erroribus, ab Eccleſia antiqua, vt paſsim in controuerſijs habetur, & breuiter oſtenditur ex catalogo hæreſeon, apud Bellarm. lib. 4. cap. 9. de notis Eccleſiæ. nec enim

PP. hæ-

PP. hæreticos aliquos appellaſſent nondum pro talibus iudicatos ab Eccleſia.

Nota ſeptima. Vnio membrorum inter ſe, & cum capite Romano Pontifice.

NAm Eccleſia dicitur vnum corpus, ouile, vna columba, præcipua autem vnitas corporis conſiſtit in coniunctione membrorum cum capite, & inter ſe, (quæ certè nota per ſe facile cognoſcitur eſtque ſoli veræ Eccleſiæ propria) nam vnione membrorum cum capite PP. ſolét dignoſcere, qui de vera Eccleſia ſint, qui non: *Rogauit* (inquit Ambroſ. de obitu Satyri) *Si cum Epiſcopis Catholicis, id eſt, ſi cum Eccleſia Romana communicaret.* Hier. Epiſtola ad Damaſ. *His* (inquit) *in tres partes ſciſſa Eccleſia me ad ſe rapere feſtinat, ego interim clamito Si quis Cathedræ Petri iungitur, meus eſt.* Optatus lib. 2. contr. Parmen. inde probat Donatiſtas non pertinere ad Eccleſiam veram quod non eſſent coniuncti cum Syricio Papa. His conſonat Auguſt. epiſt. 162. & Leo epiſt. 87. *vt exortem*, inquit, *ſe myſterij intelligeret eſſe diuini, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere.* Vnionem vero membrorum ſolius eſſe Eccleſiæ probatur, Primo, quia Eccleſia hæreticorũ eſt Diaboli regnum diſcordiarum authoris. Eccleſia vera regnum Dei quod promiſit ſe daturum vſque ad finem ſæculi, & proinde non per varias diſſipandum ſectas. Omne enim regnum diuiſum in ſe ipſum deſolabitur.

Noſtram Eccleſiam eſſe illam veram demonſtratur. Primo quia omnes in ea ſcriptores, & concilia, licet diuerſorum temporum & locorum, mirificè conueniunt inter ſe de rebus fidei. Cuius rei argumentum eſt, quod aduerſarij diligẽter euoluerint omnia, & nihil inuenerunt momẽti quod reprehendere poſſent: & nunc omnes Catholici idem in fide omnino ſentiunt. Secundo, quia nulla fuit ſecta, in qua talis conſenſio fuerit. Paganiſmus Deos inter ſe faciunt belligerantes. Philoſophos conſtat in varias ſectas de rebus grauiſsimis, & ad ſalutem neceſſariis diſsipatos. Hæreſis Simonis mox diuiſa eſt in Menandrianos, Baſilidianos, & Saturnianos. Valentiniani cum eſſent plurimi, vix duo, aut tres, inter ſe cõueniebant, teſte Irenæo. Donatiſtas teſtatur D. Auguſtinus lib. 1. de baptiſ. c. 6. in multa minutiſsima fruſta ſuo tẽpore fuiſſe conciſos. Ex Marcioniſtis ſtatim prodierunt Lucianiſtę, Apelliani & Seueriani. Mõtaniſtę pepererunt Pepuzianos, Artotyritas, Phrygaſtas, &c.

De Manichęorum diuiſione vide Auguſt. 1 de hęreſ. 46. Maſſiliani partiti ſunt in Martyrianos, Sathanianos, Enthuſiaſtas. Arriani ſingulis ferè annis fidem mutabant, teſte Hilar. in vtroque libro ad Conſtantium. Eutichia-

Nota octaua. Sanctitas doctrinæ.

ID eſt nihil continere falſum quoad fidem doctrinæ, nihil iniuſtũ quoad fidem morum, ideo enim dicitur Eccleſia ſancta. Ex hac nota euidenter patet non eſſe Eccleſiam veram niſi noſtram. Nam quam ſuperſtitioſè Pagani vniuerſaliter Deorum multitudinem & ſimulachra colebant. Philoſophi quàm male de vltimo fine ſcripſerunt. Legiſlatores quàm impiè alij adulteria, alij inceſtas nuptias, alij alia ſcelera permittentes. Mahumetani docent omnes ſaluari in ſuis legibus, beatitudinem eſſe in cibo & potu. Iudæi poſt Chriſtum orti fuiſſe dicunt Adamum congreſſum cum omnibus beſtijs, nec potuiſſe libidinem explere niſi in congreſſu Euæ. Offerendum eſſe holocauſtum pro peccato Dei cum diminuit lumen lunæ, &c. Hæretici alij ſcortationes vt Gnoſtici; alij omnia ſcelera, vt Carpocratiani; alij ſacrificia ex humano ſanguine vt Montaniſtę. &c. tuentur. At Eccleſia noſtra nullum errorem, nullã turpitudinẽ, nihil contra rationẽ docet: vt cõtra Paganos & Hæreticos probat D. Thom. libr. cõtra gẽtes.

Lutherani omnes maximè extollunt ſpiritum precum & inuocationem, & tamen hæc fides tollit orationem Dominicam: nam ſi certo credo (vt ipſi dicunt) me nullum habere peccatum, mentior, ſi cum hac fide dico, Dimitte nobis debita noſtra. Prætere a manifeſtiſsime errant, docentes quod infantes dum baptziantur vtãtur ratione, audiant verbum Dei, credant, diligant, &c. Quod tamen apertè pugnat veritati: quomodo enim credibile eſt infantem qui plorat, & reluctatur quantum poteſt dum abluitur, intelligere quid agatur.

Caluiniſtæ porro habent tanquam propriam ſententiam illam pietati & rationi omnino contrariam, quod omnia abſoluta neceſsitate veniant, quódque Deus ſit cauſa peccatorum. ac demum Anabaptiſtæ præter alia multa dogmata abſurditate plena habent nocturna conuenticula, in quibus nuptias caninas exercent, & aperte etiam proprijs ſororibus iunguntur, imo licet fratri germanam ſororem in vxorem accipere.

Nota nona. Efficacia doctrinæ, id eſt conuertentis animas iuxta Pſal. 18.

PHiloſophi antiqui numquam vel vicina oppida ad ſuas leges trahere potuerunt, vt docet Athanaſius. & Theodoretus. Mahumetani traxerunt quidem multos, ſed vi armorum, non doctrinæ. Hęretici nuſquam leguntur conuertiſse Iudęos, aut Ethnicos aliquos, ſed ſolum peruer-

inter ſe,& de principatu litigantes. de Aërio idem Epiphanius hęreſi 75. *Cum veniſſet Euſtachius ad Epiſcopatum, Aerius magis concupiſcebat, ſed non peruenit ad ipſum, hinc oritur æmulatio.* Neſtorium refert Theodoretus magnam ætatis partem egiſſe, aucupando fauorem populi, fuſca veſte ſimnlato pallore, compoſitis verbis, denec tandem ad Epiſcopatum peruenerit. Sabatium flagraſſe deſiderio Epiſcopatus refert Socrates lib.5. hiſto.cap.20. wiclef Hæreſiarcham factum quia Epiſcopus eſſe non potuit, ſcribit Th. waldenſis lib.2.doctri.fidei cap.60. Lutherum vero, quia ægrè ferebat munus promulgandi Indulgentias ab Auguſtinianis ad Dominicanos trãſlatum teſtatur Cochlæus, quamuis ſuperbia Lutheri ſatis in alijs appareat: quare in diſputatione Lipſiæ cum Eckio: Hæc cauſa (inquit) nec propter Deum cœpta eſt, nec propter Deum finietur.

At primi noſtri authores Apoſtoli, ſanctiſsimi fuerunt. Sancti etiam confeſsione Lutheri Bernardus, Frãciſcus, Dominicus, etſi enim in Eccleſia Catholica ſint plurimi mali, ſunt tamen quam eminentiſsimi ſancti. Inter hęreticos vero nullus eſt bonus. Quare Lutherus, Ipſe mundus, inquit, indies fit deterior: ſunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis auari, magis ab omni miſericordia remoti, magis immodeſti, & indiſciplinati, multò deteriores quam fuerint in Papatu.

Nota vndecima, Gloria miraculorum.

MIracula namque ſunt neceſſaria ad nouam fidẽ vel extraordinariam miſsionem perſuadendam & ſufficientia, & efficacia ad eandem probandam: ita vt vbi miracula vera inueniuntur, ibi procul dubio ſit vera fides.

Eſſe neceſſaria probatur primo. Quia cum diceret Moyſes ad populum mittendus Exodi 4. *Non credent mihi, neque audient vocem meam:* non reſpõdit Deus, Debent credere, ſed dedit illi poteſtatem faciendi miracula, & ait, *Vt credant quod apparuerit tibi Dominus, &c.* Similem poteſtatem dedit Chriſtus Diſcipulis ſuis, cum vellet mittere illos. Et dominus Ioan.15. *Si opera*, inquit, *non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.*

Secundo, qui mittitur debet teſtimonio mittentis oſtendere ſuam authoritatem; aliquin nemo tenetur eum recipere. Mittitur aut vel per ordinarios Prælatos, vel extraordinarie à Deo, ſi prius, debet oſtendere literas ſigillo mittentis munitas: ſi poſterius oſtendere ſigillum Dei, ſcilicet miraculum, iuxta Marci vlti. *prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Ecce ſufficientia, & probatur; quia vera miracula non niſi à Deo fieri poſſunt: Deus autem nequit eſſe teſtis mendacij. Quod ſi miracula fiant ad gloriam alicuius Sancti teſtandam, ſimul etiam veram fidem probant, oſtendunt enim illum hominem verè ſanctũ

Digitized by Google

in terris fuiſſe, & proinde veram fidem habuiſſe.

At Pagani nulla huiuſmodi miracula vſquam fecerunt. Nam quæ leguntur apud profanos authores, facile fieri poſſunt Dæmonis arte, vt oſtẽdunt Tertull. in Apologet. c. 22. & 23. & Auguſt. lib. 10. de Ciuit. cap. 16.

Iudæos non habuiſſe poſt Chriſtum vera miracula, notum eſt, nam & illud de piſcina periit.

Mahumetus fatetur, Chriſto miracula, ſibi gladium datum; nec vlla iactant Mahumetani niſi ridicula.

Falſi Prophetæ, iuxta conuentionem cum Helia, nunquam impetrare valuerunt ignem de cęlo.

Simon Magus tentauit quidem ſuſcitare mortuum, & per aëra volare. Manichæus ſanare filium Regis Perſarum. Polychronius, Monothelita, Lutherus, Caluinus mortuum ſuſcitare, ſed ij omnes omnino decepti ſunt.

Singulis verò ætatibus Eccleſia noſtra miraculis claruit. Prima ætate habemus Apoſtolorum miracula. Secunda, militum Chriſti in exercitu M. Anto. Aurelij. Tertia, Gregorij Thaumaturgi. Quarta, Antonij, Hilarionis, Martini, Nicolai. Quinta, plurima deſcripta ab Auguſt. 22. de ciuitat. c. 8. Sexta, Ioannis & Agapeti R. Pontif. cæteraque narrata à Gregorio lib. 3. cap 2. & 3. dialog. Septima Auguſtini & ſociorum in Anglia. Octaua Cuthberti & Ioannis in Anglia. Nona, Tharaſij ſcripta ab Ignatio Nicæno. & alia patrata in translatione reliquiarum Sancti Sebaſtiani. Decima, ſancti Romualdi ſcripta à Petro Damiani, & VVenceslai Regis Bohemorum apud Surium. Item Vltan. & Dunſtani. Vndecima, Sancti Eduardi Regis Angliæ, Anſelmi & Gregorij VIII. Duodecima, S Malachiæ, & Bernardi, qui vna die illuminauit cæcos XI. curauit mancos 10. claudos 18. Decimatertia, Beati Franciſci, & Dominici qui tres ſuſcitauit mortuos, Petri Martyris. D. Thomæ Aquinatis, Bonauenturæ, Cæleſtini quinti. Decima quarta, Bernardini, Catharinæ Senenſis, Nicolai Tolentinati. Decima quinta, Sancti Vincẽtij, qui 38. mortuos excitauit. Decima ſexta, B. Franciſci de Paula, Xauerij Societatis Ieſu Preſbyteri & aliorum.

Non eſt admittenda hæreticorum reſponſio, obijcientium Antichriſtũ miracula patraturum, falſa enim erũnt: Veſpaſianum duos ſanaſſe, ſed arte medica curabiles, teſte Cornel. Tacito. Neque obiiciant teſtimonium Auguſtini, occultas quaſdam Donatiſtarum reuelationes reſpuentis: neque iactent Pauli Epiſcopi Nouatiani miraculum, quod ad Catholicum Baptiſmum confirmandum, factum eſt, non ad eius fidem comprobandam.

Nota

Nota duodecima. Lumen propheticum.

SIcut enim Chriſtus ſuæ promiſit Eccleſiæ donum miraculorum, Marci vltimo. ita & prophetiæ Ioel.2.exponente Petro Actor.2. Certum eſt autem à ſolo Deo haberi poſſe notionem futurorum contingentium,nec illam dari niſi in confirmationem veræ fidei & doctrinæ.

¶ Quare Ethnici nulla vaticinia habuerunt,niſi falſa exceptis Sibyllinis & Balaam in confirmationem fidei noſtræ: nam Diabolus vel per ambages reſpondebat.vel quod facturus eſſet,aut quod iã inceptum fuerat, vel à cauſis naturalibus neceſſariis dependebat prædicebat.

Hæretici quotieſcunque aliquid prędicere voluerunt , decepti ſunt: Montanus neſcio quę bella.Lutherus Papæ, Card. Epiſc. Monach. &c. ruinam.Tho. Munſter ſuis militibus victoriam, Lutherani diem iudicij anno 1533. futurum prædixerant: ſed experientia mendaces monſtrauit.

At præter Prophetas veteris teſtamenti,ac eos qui primis 500. annos à natiuitate Chriſti floruerunt, S. Benedictum futura prędixiſſe narrat Gregorius Magnus. Beatus Bernardus,cum quidam peteret ab eo vt oraret pro conuerſione ſui patris Ne timeas(reſpondit, ego illum probatum Monachum in hac Claraualle ſepeliam,quod ita factum eſt. S.Franciſcus prędixit Chriſtiano exercitui pugnaturo certa quadam die contra Saracenos fore victoriam hoſtibus,quod cum duces contempſiſſent , cæſi fuſique ſunt Chriſtiani ſtrage inaudita. Denique fere nulli coluntur in Eccleſia Sancti,qui etiam Prophetiæ dono non claruerint.

Nota decimatertia. Confeſsio Aduerſariorum.

NOn enim eſt Deus noſter ſicut Deus eorum: & inimici noſtri ſunt iudices. Deut. 32.At nuſquam inuenti ſunt Catholici laudaſſe contrarias ſectas, ſed omnes eas conſtanter improbant.

¶ Plinius Secundus,in epiſt.ad Traia.l.10.epiſt.ſcripſit Chriſtianos omnia deteſtari vitia, ſanctiſsimè viuere,& ſolum poſſe reprehendi , quod nimis facile pro Deo ſuo vitam profundant,horiſque antelucanis ſurgãt ad orandum.Tertullianus in Apolog. li.1. & 2. teſtatur Paganos voluiſſe diſcuti cauſam Chriſtianorum, ſed damnari ilico quod ſcirent in illos nihil reperturos mali,& c.5.& 6.affirmat.Imperatores Gentiles probiores fuiſſe Chriſtianis,peiores ſolum perſecutos fuiſſe fideles. Sãctum Antonium,Hilarionem, Martinum à Paganis reuerenter habito ſcribunt Athan. Hieronymus,Sulpitius,in eorum vitis. Ioſephus Iudęus affirmat Chriſtum pluſquam hominem & verè Meſsiam,Philon ſcribit,teſte Hieron.

ron. Epiph. Sozom. Beda, librum de laudibus Chriſtianorum ſub Marco Euangeliſta in Ægypto.

Mahumetus in Alcoran. cap 4. docet Chriſtum eſſe Prophetarũ maximum & ipſam Dei animam habere: Sultanum Ægypti veneratum fuiſſe S. Franciſcum tradit S. Bonauentura in vita Sancti Franciſci.

Totila Arrianus ſingulari affecit honore ſanctum Benedictum, & Lutherus ipſe in lib. contra Anabaptiſtas. Nos inquit *fatemur ſub Papatu plurimum eſſe bonos Chriſtianos, imo omne bonum Chriſtianum, atque etiam illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur in Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum Baptiſmũ, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechiſmum, vt ſunt oratio Dominica, decem præcepta, articuli fidei. Dico inſuper ſub Papatu veram Chriſtianitatem, imo verum nucleum Chriſtianitatis eſſe.* Ac ſi nos nucleum habemus, quid ſibi reſeruant niſi corticem & putamina? Philippus, Bernardum, Dominicum, Franciſcum appellat Sanctos. & cum inter Catholicos & hęreticos Heluetios poſt multa prælia pax componeretur, in primo articulo concordiæ hęretici ſcribebant, ſe velle deinceps dimittere confæderatos quietos, circa veram, indubitatã & Catholicam fidem ſuam: Catholici vero, ſe velle dimittere confęderatos quietos circa fidem eorum, nihil de vera & indubitata fide addentes.

Nota decimaquarta. Infælix oppugnantium Eccleſiam exitus.

ETſi enim Deus interdum ſuos flagellat, tamen tandem virgam in ignem proijcit, iuxta illud Deut. 32. *Laudate gẽtes populum eius, quia ſanguinem ſeruorum ſuorum vlciſcetur, & vindictam retribuet in hoſtes eorum.*

Pharao ſubmerſus interiit: Dathan, & Abiron deſcenderunt in infernum viuentes. Antiochus vermibus & fętore periit. Pilatus ſe ipſum interfecit, omnes ſciunt miſeram Hieroſolymorum cladem. Herodes Aſcalonita ſcatens vermibus obiit, cum prius voluiſſet ſe ipſum occidere. Tetrarcha miſerè in exilio moritur. Agrippa percuſſus ab Angelo conſumptus vermibus periit. Nero, & Domitianus ab aliis crudeliter cæſi. Traianus horrẽda paralyſi & hydropiſi expirauit. Maximianus, & Maximinus tam horrendis doloribus correpti, vt etiam medici dicerent eſſe plagam diuinam. Simon Magus cum volare tentaſſet cecidit, & ſibi fregit tibias, pauloque poſt, cum ſumma ignominia obijt. Manichæus excoriatur viuus à Rege Perſarum, quod filium Regis curaturus, occidiſſet. Montanus cum ſuis Propheti ſſis laqueo finiuit vitam. Donatiſtæ quidam

cum

eum Euchariſtiam canibus obiiceiſſent, ab ipſis lacerati fuerunt. Arius cum excrementis omnia inteſtina & animam, in publicis latrinis effudit. Iulianus Apoſtata diuinitus percuſſus à terra ſponte aperta abſorptus eſt. Valens Arianus viuus à Gothis Arianis crematus eſt. Neſtorius lingua à vermibus corroſa miſerè interijt. Hunnericus Vandalorum Rex Arianus Eccleſię perſecutor vt Agrippa conſumptus eſt. Anaſtaſius Imperator Eutychianorum fautor fulmine interiit. Tempore Leonis Iconomachi peſtilentia ſubſecuta combuſtionem imaginum in foro Conſtantinopolitano, 300. millia hominum Conſtantinopoli ſuſtulit. Lutherus, & Oecolampadius morte repetina perierunt. Zvvinglius in bello contra Catholicos trucidatus eſt. Andreas Carolſtadius à Dæmone interficitur. Caluinus vermibus conſumptus expirauit, vt Antiochus, Herodes & Maximinus (teſte Bolſeco in eius vita) qui etiam addit eum obiiſſe Dęmonibus inuocatis.

Nota decimaquinta. Fælicitas diuinitus collata propugnatoribus Eccleſiæ.

NVmquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæſerunt, quin facile de hoſtibus triumpharint. Notæ ſunt in teſtamento veteri victoriæ Abrahæ, Moyſis, Gedeonis, Samuelis, Dauidis, Ezechiæ, Ioſiæ, Machabæorum.

Conſtantinus fęliciter Maxentium vicit, bello paceq; glorioſus. Theodoſius ſenior adeò fuit Deo gratus, vt hoſtium tela in illos retorquerentur. Honorius vno prælio proſtrauit pluſquam 100. millia Gothorum, è Romanis ne vno quidē vulnerato vel extincto. Theodoſius Iunior dum vacaret pręcibus in Vrbe, circiter 100. millia Sarracenorū ab Angelis acta in Euphratem perierunt. Iuſtinianus ſenior, donec Catholicus fuit, Italiam, Africam, aliaſque multas Prouincias reſtituit Romano Imperio: hæreticus factus, cum edictum proponere vellet de ſua hæreſi, repentina morte ſublatus eſt. Heraclius Catholicus præclariſſimam victoriam de Perſis reportauit, & crucem Domini recepit: factus Monothelita, omnia illi infæliciter ſucceſſerunt, & inaudito morbi genere extinctus eſt. Græci Imperatores à tempore ſui Schiſmatis ab Eccleſia Romana, ſemper in deterius ſe habuerunt. Latini magis vel minus floruerunt, vt magis vel minus Eccleſiæ Romanæ adhęſerunt. Tempore Vrbani ij. cum Chriſtianus exercitus verſaretur Antiochię in ſumma deſperatione & rerum omniū penuria, reuelabat Deus vbi lancea ſacra latebat, eaque pręlata in bello occiſa ſunt 100. millia Turcarum. Tempore Innocētij tertij cęſi ſunt 100.

millia Albigenſium ab octo millibus Catholicorum. anno 1531. quinque prælia commiſerunt pro fide Catholica Heluetij cum Hęreticis Heluetiis, & ſemper Catholici numero & armis inferiores vicerunt. Carolus V. miraculoſè profligauit in Germania Lutheranos. Denique vix vnquam Hæretici ſuperiores euaſerunt, quando iuſto dimicatum eſt bello.

Epilogus præfatæ diſputationis.

THeatrum vniuerſitatis rerum ponamus ob oculos, (vt elegãter proſequitur Edmundus Campianus in cauſa fidei, ratione 16 omne teſtium genus pro fidei confirmatione producens) Quicquid eſt vſpiã peragremus: omnia nobis ad argumentum ſuppeditant. Eamus in cęlum; roſas & lilia contemplemur, purpuratos nempe martyrio, candidatos innocentia, Romanos, inquam Pontifices tres & triginta continenter occiſos. Paſtores terris omnibus qui ſuum pro Chriſti nomine ſanguinem oppignorarũt: Greges fidelium qui Paſtorum veſtigiis inſtitere: Sanctos omnes cęlites qui turbę hominum puritate, & ſanctimonia pręluxere; noſtros hinc emigraſſe reperias. Noſter fuit, vt paucula delibemus, ille Martyrij ſitientiſsimus Ignatius, qui in rebus Eccleſiæ neminem, ne Regem quidem Epiſcopo ęquauit; qui traditiones quaſdam Apoſtolicas quarum teſtis ipſe fuerat, ne dilaberentur ſcripto mandauit. Noſter Anachoreta Teleſphorus, qui ieiunium Quadrageſimę ſancitũ ab Apoſtolis obſeruari ſeuerius iuſsit. Noſter Irenęus, qui à ſucceſsione, Cathedraque Romana fidem Apoſtolicam declarauit. Noſter Victor Pontifex, qui Aſiam edicto coercuit vniuerſam: quod cum aliquibus atque etiam huic Irenæo viro ſanctiſsimo, videretur aſperius, nemo tamen attenuauit, vt exoticam poteſtatem. Noſter Polycarpus, qui ſuper quęſtione Paſchatis Romã adiit, cuius ambuſtas reliquias Smyrna collegit, anniuerſario die rituque legitimo ſuum Epiſcopum venerata. Noſtri Cornelius & Cyprianus aureum par martyrum, ambo magni Præſules, ſed maior ille qui Romanus Africanum errorem reſciderat, hic nobilitatis obſeruantia, qua maiorem eſt proſequutus amiciſsimum ſui. Noſter Sixtus, cui ad aram ſolemnibus ſacris operanti, miniſtrarunt è clero ſeptẽ viri. Noſter Laurentius huius Archidiaconns.

Noſtræ virgines illę perbeatę, Cęcilia, Agatha, Anaſtãſia, Barbara, Aggnes, Lucia, Dorothea, Catharina quę decretam pudicitiam aduerſus & hominum & Dęmonum tyrannidem firmauerunt. Noſtra Helena, quam dominicę Crucis inuentio celebrauit. Noſtra Monica, quę moriens orari, & ſacrificari pro ſe mortua ad altare Chriſti religioſiſsimè flagitauit. Noſtra Paula quę ex vrbano palatio & opimis pręd ijs in ſpeluncã Bethlemiticam tantis itineribus peregrina cucurrit, vt ad Chriſti vagientis cunabu-

cunabula delitеſceret. Noſtri Paulus Hilarion, Antonius ſeniculi ſolitarij. Noſter Satyrus Ambroſij germanus frater, qui tremendam illam hoſtiã circum ſe geſtans in orario, naufragus inſiluit in Oceanum & fide pleniſſimus enatauit. Noſtri Nicolaus & Martinus Epiſcopi exerciti vigilijs, paludati ciliciis, ieiunio paſti. Noſter Benedictus tot Monachorũ Pater. Chiliadas iſtas decennio non exequerer. Sed nec illos repeto, quos in Eccleſiæ Doctoribus antea poſueram. Memor ſum breuitatis meę. Petat iſta qui volet, non ſolum ex abundanti veterum hiſtoria, ſed multo etiã magis ex grauiſsimis auctoribus, qui pene ſinguli, Sanctos ſingulos memorię reliquerunt. Renunciet mihi de Chriſtianis illis antiquiſſimis, & beatiſſimis, quid autumet vtrius doctrinę fuerint, Catholicę, an Lutheranæ? Teſtor Dei ſolium & illud tribunal ad quod ſtabo, rationem rationum harum, & dicti & facti redditurus; aut nullum cælum eſſe, aut noſtrorum eſſe, illud execramur, hoc definimus.

Nunc è contrario ſi libet inſpiciamus in tartara. Cremantur incendio ſempiterno qui? Iudæi. quam Eccleſiam aduerſati? noſtram. qui? Ethnici, quam Eccleſiam crudeliſsime perſequuti? noſtram. qui? Turcæ, quæ templa demoliti? noſtra. qui? hæretici cuius Eccleſiæ perduelles? noſtrę. Quæ enim Eccleſia præter noſtram, omnibus inferorum portis ſe oppoſuit.

Cum pulſis Hebræis Chriſtiani ſuccreſcerent Hieroſolymis, Deum immortalem qui concurſus hominum ad loca ſacra fuit, quæ vrbis religio, quæ ſepulchri, quæ pręſepij, quæ Crucis, quæ monumentorum omnium, quibus velut exuuijs marito Eccleſia Sponſa delectatur! Hinc manauit in nos Iudęorum odium ferum, & implacabile. Queruntur etiam nunc, maiores noſtros maioribus ſuis exitio fuiſſe. A Simone Mago, & Lutheranis nullum ictum acceperunt.

Quocunque me oculis & cogitatione conuertero, ſiue Patriarchas intueor & ſedes Apoſtolicas: ſiue Antiſtites cæterarum gentium: ſiue laudatos Principes, Reges, Cæſares: ſiue Chriſtianorum cuiuſque Nationis initia: ſiue vllum iudicium vetuſtatis, aut lumen rationis, aut honeſtatis decus, noſtræ fidei ſeruiunt, & ſuffragantur omnia.

Teſtis ſucceſsio in qua ſemper Eccleſia, (vt cum Auguſtino loquar) Apoſtolicæ Cathedrę viguit Principatus. Teſtes illæ reliquę ſedes Apoſtolicæ, in quas hoc nomen inſigniter conuenit, quod ab ipſis Apoſtolis horumue auditoribus exędificatæ fuerint.

Teſtes vbiuis gẽtium Paſtores, loco diſsiti religione noſtra cõcordes, Ignatius & Chryſoſtomus Antiochię: Petrus, Alexander, Athanaſius, Theophilus Alexandrię: Macarius & Cyrillus Hieroſolymis: Proclus Cõſtantinopoli: Gregorius & Baſilius in Cappadocia: Thaumaturgus

in Ponto. Smyrnę Polycarpus: Iuſtinus Athenis: Dionyſius Corinthi: Gregorius Nyſſæ: Methodius Tyri: Ephreemus in Syria: Cyprianus, Optatus, Auguſtinus in Africa: Epiphanius in Cypro: Andreas Cretę: Ambroſius, Paulinus, Gaudentius, Proſper, Fauſtinus, Vigilius in Italia: Irenęus, Martinus, Hilarius, Eucherius, Gregorius, Saluianus in Gallia: Vincentius, Oroſius. Hildefonſus. Leander, Iſidorus in Hiſpania: in Britannia Fugatius Damianus, Iuſtus, Mellitus, Beda. Deniq; ne ambitioſus videar in nominibus quęcunque vel opera vel fragmenta ſuperſunt eorum, qui diſtinctiſsimis terris Euangelium ſeuerunt, omnia nobis vnam fidem exhibent, quam hodie Catholici profitemur. Chriſte quid cauſæ tibi afferam, quo minus me de tuis extermines, ſi tot luminibus Eccleſię tenebricoſos homulos paucos, indoctos, diſſectos, improbos antetulero?

Teſtes item Principes, Reges, Cæſares, horumque Reſpublicæ, quorum & ipſorum pietas, & ditionum populi, & pacis bellique diſciplina ſe penitus in hac noſtra doctrina Catholica fundauerunt. Hic ego quos ab Oriente Theodoſios, quos ab occidente Carolos, quos Eduardos ex Anglia, Ludouicos è Gallia Hermingildos ex Hiſpania, Hēricos è Saxonia, VVenceslaos è Boemia, Leopoldos ex Auſtria, Stephanos ex Vngaria, Ioſaphatos ex India, quos orbe toto Dynaſtas atque Toparchas poſsim arceſſere: qui exemplo, qui legibus qui armis, qui ſolicitudine, qui ſumptu noſtrā Eccleſiam nutrierunt. Sic enim pręcinuit Iſaias: Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ. Audi Elizabeta. Narro tibi: Caluinū & hos Principes vnum cęlum capere non poteſt. His ergo te Principibus adiunge. Solum hoc de te molior ego, & molior quicquid de me fiet, cui tanquam hoſti capitis tui toties iam iſti patibulum ominantur. Salue bona crux. Veniet Elizabeta, dies ille, ille dies, qui tibi liquido commonſtrabit vtri te dilexerint, Societas Ieſu, an Lutheri progenies. Pergo.

Teſtes iam omnes oræ plagæque mundi, quibus Euangelica tuba poſt Chriſtum natum inſonuit. Parúmne hoc fuit idolis ora claudere, Dei regnum gentibus importare. Chriſtum Lutherus, nos Catholici Chriſtum loquimur. Num diuiſus eſt Chriſtus? minimè. Aut nos, aut ille falſum Chriſtum loquimur. Quid ergo? Dicam, Chriſtus ille ſit, & illorum ſit, qui Dagon inuictas ceruices fregerint. Noſter Chriſtus opera noſtrorum vti voluit, cum Ioues, Mercurios, Dianas, Phœbades, & illam noctē ſæculorum atram, Erebumque triſtem è tot populorum cordibus relegaret. Non eſt otium longinqua perquirere. Finitima tantum atque domeſtica ſpeculemur. Hiberni ex Patritio, Scoti ex Palladio, Angli ex Auguſtino, Romæ ſacratis, Roma miſsis, Romam venerātibus, fidem aut nullam, aut certè noſtram, id eſt, Catholicam inſuxerunt, Res aperta. Curro.

Teſtes

Teſtes Academiæ teſtes legum tabulæ, teſtes vernaculi mores hominũ, teſtes electio Cæſarum & inauguratio, teſtes Regum ritus, & inunctio, teſtes Equitum ordines, ipſæque chlamydes, teſtes feneſtræ, teſtes numi, teſtes vrbanæ portæ, domuſque ciuicæ, teſtes auorum fructus & vita, teſtes res omnes. & reculæ nullam in orbe religionem niſi noſtram nimis vnquam radicibus inſediſſe.

Quæ mihi cum ſuppeterent. & certè ſic afficerent meditantem, vt his hominibus nuncium remittere Chriſtianis, & conſociari cum perditiſſimis quibuſque videretur inſolentis inſanię non diffiteor animatus ſum, & incenſus ad conflictum. Quo mihi ſit ęquior Charcus, qui metam immaniter concepit, ſi hanc animulam peccatricem, quam tanto Chriſtus emit, viæ tutæ, viæ certæ, vię regię malui credere, quam Caluini ſcopulis dumetiſve ſuſpendere. Hactenus Edmundus Campianus.

SECVNDA PARS.

De ratione agendi cum hæreticis, & de modo iuuandi ipſos, & primo de origine omnium hæreſum.

LVculenter ſane Iodocus Lorichius in flagello hæreſum, ſtatim in prefatione, hæreſum, omnium fere huius temporis originem probat eſſe libertatem. Eſt namque (inquit) primum ac pręcipuum propoſitum ac ſtudium hæreticorum huius ſeculi, vt in omnibus actionibus ſuis ſua vti poſſint libertate. Atque ad hanc obtinēdam tuendamque finxerunt hæreſim pręcipuam, fidem ſolam iuſtificare.

Pro hac hęreſi defendenda doloſe finxerunt alias multas. Vt Decalogum non pertinere ad Chriſtianos. Euangelium non docere præcepta. Nulla eſſe Concilia Euangelica, nec opera ſupererogationis. Bona opera quęcunque, non eſſe neceſſaria ad ſalutem. Orationes prolixas, ieiunia, peregrinationes, vota, vitam monaſticam, & quęcunque opera pęnitentię, indulgentias; eſſe inutilia ad ſalutem. Non eſſe homini opus alia gratia Dei ſanctificante quam ſola fide. Et Sacramenta non conferre aliquam gratiam. Nulla peccata nocere homini chriſtiano habenti fidē. Solos infideles damnari. Purgatorium nullum eſſe. Nec ſuffragia pro defunctis aliquid prodeſſe.

Præterea vt has & alias ſuas hæreſes libere vt vellẽt,prędicare poſſent, finxerunt Papam & Epiſcopos non habere poteſtatem de doctrina fidei ac religionis dijudicandi.Papã non eſſe caput Eccleſiæ,Epiſcopos non habere maiorem poteſtatem quam Presbyteros vel ſacerdotes in Eccleſia. Excommunicationes,& reliquas Eccleſiæ cenſuras, & pœnas,non obligare credentes.

Ad hæc vt prædicantes ipſorum libere poſſent habere,ac ducere vxores,finxerunt Ordinis ſacramentum nullum eſſe.Non eſſe Eccleſiaſticam Hierarchiam in Ordinibus ſacris.Clericos nõ eſſe immunes à Iuriſdictione Magiſtratuum ciuilium.Non habere eos ſpiritualem characterem indelebilem.Non eſſe eis dandas Decimas.Horarum Canonicarum preces eſſe vanas, ac ſuperſtitioſas, vt ſe ab earum recitandarum obligatione fraudulenter eximerent.

Cumque videant ſe puros Laicos eſſe,qui nec ſacrificare nec vllas res benedicere poſſunt,idcirco Miſſæ ſacrificium nefariè blaſphemant.Confirmationem negant eſſe ſacramentum. Exorciſmos obſeſſorum à Dæmonibus vt ſuperſtitioſos contemnunt.Benedictiones aquæ,cereorum, olei, fructuum,& quarumlibet aliarũ rerum,ſicut & Dedicationes,Conſecrationes,benedictiones Templorum,Altarium,Cęmeteriorum ſacrarum veſtium,ac vaſorum, & vniuerſos Eccleſiæ ritus, ſeu Cęremonias derident.Omnia vero fraudulenter;ne obijci eis poſsit,cur iſta non obſeruent cum Eccleſia Catholica.

Denique vt eſſent liberi à timore Iudicij diuini,& æternæ damnationis propter peccata ſua finxerunt Adam & Euam,& omnes homines ordinatione Dei peccauiſſe & peccare.Deum indurare,& excæcare homines vt peccẽt.Hominem non habere liberum arbitrium. Omnes Chriſtianos certo credere debere ſe eſſe prædeſtinatos ad vitam æternam propter ſolã fidem in Chriſtum,Deum non imputare peccata credentibus. Infideles creatos eſſe ad damnationes.Chriſtum non eſſe mortuum pro omnibus hominibus,nec omnes redemiſſe aut redimere voluiſſe à dãnatione &c.

Ad hæc capita omnes aliæ hęreſes haud difficulter referri poterunt.Nã perpaucę ſunt,quas non ob aliquem prętextum tuendę prauę libertatis, ſed ſola inuidia,& contradicendi libidine aduerſus Eccleſiam Catholicã effinxerunt.

Curam vero ac modum quem hęretici habent in diſſeminandis erroribus ſuis,ſummatim etiam perſcribam: vt & aptius hęreticorum machinis contraria adhibendo remedia,miniſtri Catholici occurrant.

Quibus

Quibus medijs Miniſtri ſuam promoueant ſuperſtitionem vbi, primum de libris, concionibus & cantilenis. §.1.

NOn vna eſt ratio, qua miniſtri ſuam ſuperſtitionem inter ſuos cõſeruant; potiſsima vero eorum inſtrumenta ſunt, ſcripti libri, conciones, lectiones Catechiſticę, cantiunculę, imagines, ſpecies quædam probitatis, & excommunicationes.

Inter libros autem cæteris pernicioſiores ſunt, paruuli tractatus duorũ vel trium foliorum, ſecundum varias occaſiones editi: Verbi gratia: Cum Bremenſes cogitarent Chriſti & Sanctorum ſimulachra è templis exturbare, ſpargebant ij primum libellum aduerſus Idola. Iidem cum eſſent abrogaturi Baptiſmum infantium, alium libellum extrudebant: cui titulus, de legitimo Baptiſmo.

Noxij ſunt huiuſmodi Commentarioli plures ob cauſas. Primo, quia facilè diſperguntur, ferũtur enim à circũforaneis, & ijs qui minutas merces pectines, ſpecula, perſpicilla, ligulas, & pro infantibus crepundia geſtant vicatim & oſtiatim. Deinde, facile emuntur à quouis, cnm ſint parui pretij. Tandem cito leguntur, quia exigui; & facilius retinentur memoria quia non ſunt longi argumenti.

Conciones in quauis Parçcia fiunt vt minimum quotidianæ: ſolemne eſt omnibus aliquid intermiſcere aduerſus Eccleſiam, & Romanum Pontificem: Lectiones Catechiſticæ bis peraguntur in hebdomada. Diebus dominicis & ferijs quartis tempore pomeridiano. In ijs non ſolum petitur penſum lectionis memoriter recitandæ à pueris, & paruulis puellis: verum etiam ab adultioribus: Examinantur enim ancillæ & virgines nubiles à Miniſtro circumambulante, & candido bacillo eas euocante.

Cantilenæ vernaculo idiomate, quarum plurimę ex ipſiuſmet Lutheri officina ſunt profectę, mirum eſt quam promoueant rem Lutheranam. Quædam ſunt Catechiſticę, quędam dogmaticę, alię morales, alię ęmulantur pſalmos pios, recitant exagitantque Chriſtianorum vitia, ſeu vera, ſeu ficta. Maxime autem ſolemnis oda illa eſt, quę Pontifici, ac Turcę ſimul inferni abyſſum imprecatur.

Nec templa ſolum & ſcholæ huiuſmodi cantus reſonant: verum etiã ædes priuatæ, officinæ, fora, plateæ, campi. Nam ſunt in vſu apud omne genus hominum, vbique locorum, ſeu tędij ſolandi, ſeu laboris leuandi, ſeu temporis fallendi cauſa.

Imagines pernicioſæ.

QVid vero dicam de imaginibus quæ in Romanum Papam, & in totã Eccleſiam Catholicam apud Saxones & alios circũferũtur? Eæ profecto tanto magis ſunt noxiæ; quãto ſe patentius in oculos omnium ingerunt: quanto facilius intelliguntur à vulgo, quanto magis imaginoſam vim afficiunt ipſiq; memoriæ tenacius inſidere cõſueuerũt. Huc accedit quod nõ ſolũ religionis cauſa emantur: ſed & ornatus gratia, lõga ſerie affigãtur parietibus. Etſi autẽ Caluiniſtæ extremi ſint imaginum oſores, nũquã tamẽ abſtinẽt ſe ab ijs quæ habent ludibriũ aliquod Catholicorũ.

Cæterum inter alias peſtilentiſsimæ ſunt, quæ ſpeciem quandam apud ipſos præ ſe gerunt, crudelitatis, diſſidiorum, aut impietatis: qualis eſt typus inquiſitionis Hiſpanicæ, in quo incarcerationes, accuſationes, tormenta, condemnationes, & neces, hæreticorum calamitoſo ſchemate figurantur, adiuncta aliqua narratione de iugo Babylonico, & (vt ipſorum verbis loquar) de tyrannide Romanenſium.

Item vt vulgo perſuadeatur nos Catholicos eam nequaquam colere doctrinæ concordiam, quam prædicamus, editæ ſunt imagines Religioſorum ordinum habitu cuiuis proprio & domeſtico: ſed adiuncta hæreſeos nomẽclatura: Nã ſuper Monacho Benedictino inſcriptio eſt: hæreſis nigrorum Monachorum: Super Franciſcano hæreſis nudipedum. ſuper Dominicano hæreſis Prædicatorum.

Mox vt oſtendant Miniſtri Summum Pontificem eſſe Antichriſtum exhibent longam antitheſim vitę Chriſti, & Papę: Chriſtum repræſentãt inſidentem aſinæ: Pontificem vero à viris ſuccollantibus ſublimem geſtatum in ſede: Chriſtum lauantem pedes diſcipulorum, Papam porrigẽtem pedes ſuos cuidam Regi ad oſculum: Chriſtum coronatum ſpinis: Pontificem redimitum auro & gemmis: Chriſtum in Cruce ſe totum pro peccatoribus gratis largientem: Pontificem in throno pro Indulgentijs & beneficijs pecunias accipientem. Horret animus cætera perſequi, nefanda enim & nimis multa ſunt.

Ficta Miniſtrorum probitas.

VT vero Miniſtri fucum faciant ſuis abſurdis inuentionibus: monent ij populum ſæpiſsimè ad frequentem Communionem. Edunt identidem libellos exhortatorios ad virtutem: conſolatorios pro omni genere afflictorũ: Inſtructorios pro Cõiugibus, pro prægnantibus, pro viduis, pro ſubditis, pro Principibus.

Catechiſmum docentur Infantes quamprimum incipiunt balbutire, mane numquam præbetur iuuentuti ientaculum, niſi prius recitauerint: benedictio-

benedictionem matutinam, Orationem Dominicam, Symbolum Apoſtolicum, Decē præcepta. Prandio cænęque ſemper præmittitur benedictio, à filijs & filiabus familias; quorum abſentiam ſupplet honoratior accumbentium.

Poſt refectionem aguntur gratiæ, decantata etiam aliqua cantiuncula, & addito Pſal. Dauidis.

Etſi plurimū initio Lutherus prædicauit conſcientię libertatem, nihilominus ita vexant Lutherani Miniſtri eos, qui ſtato tempore Communionem ipſorum non accedunt; vt neceſſarium ſit illos vel hæretica Cōmunione vti, vel conuaſatis ſuis rebus è loco diſcedere. nunquam enim ceſſant prędicantes in publicis locis eos nominatim obiurgare, appellare impios Mammaluccos, indignos qui cum bonis viris conuerſentur. Aiunt prętereà illos qui cum ipſis cibum ſumunt, aut aliquid aliud agunt, ſeu emendo ſeu vendendo, eidem ſibi acere maledictioni.

Et hęc quidem de hęreticorum aſtutia & ſolitudine dicta ſufficiant: Videamus nunc quiqus medijs ſint adiuuandi, vt reſipiſcant, & ad veritatem Catholicam perducantur.

Induſtriæ aliquæ pro Hæreticis adiuuandis. §. 2.

Breuiter ex documentis à doctiſſ. Patribus Franciſco Coſtero, & Antonio Poſſeuino & alijs, quomodo agendum ſit cum hęreticis, vt ad fidei veritatem conuertantur edocebimus.

Magnum, inquit Coſterus, eſt diſcrimen, teſte D. Auguſtino ad Honoratum de vtilitate credendi c. primo: inter Hæreticum & eum qui credit Hęretico, ille compendij ſui, & pręcipuè glorię principatuſque gratia nouas & falſas opiniones vel gignit, vel ſequitur: hic vero eiuſmodi hominibus ſpecie quadam veritatis & pietatis aſsimulatę deceptus fidem habet. Hac ſignificatione Hęreticum poſt vnam & ſecundam correptionem vult vitandum D. Paulus, quia ſubuerſus eſt huiuſmodi & proprio iudicio condemnatus. Veteres quoque Patres omnes communi conſenſu diſputationem cum proprij nominis Hęretico diſſuadent, de quo etiam nos latè lib. 2. ſcripſimus: quod eiuſmodi concertatio (vt dicebat apud Sozomęnum hiſtoria tripartit. lib. 9. c. 18. Nectarius Patriarcha Conſtantinopolitanus) *non ſolum ſchiſmata non vniret, ſed amplius diuideret.* Nam ſicut vulpes nec manſueſcit vnquam, nec cibo vtilis eſt (ait D. Ambroſ. lib. 7. in Lucam) ita neque Hæreticus vulpeculę nomine in diuinis litteris deſignatus: contentioſi enim nimium ſunt hęretici (ait D. Cyrillus) li. 2, Theſau. ca. 2. & quia

& quia peruerſi ſunt, & decreuerunt animo non mutare ſententiã quodcúnque etiam contigerit, inquit B. Chryſoſt. Si tamen vitari nequeat cõgreſſus, ne ſine fructu, eorum ſaltem qui audiunt, diſſeratur, quatuor quæ ſequuntur, videntur vtiliter obſeruari poſſe.

Primum vt reſpondentis potius quam oppugnantis perſonam ſuſtineas, & quod facilius ſit argumenta in contrarium allata confutare, quam ſuperbum & arrogantem aduerſarij animum rationibus conuincere qui omnes rimas euadendi quærit. Scripturas torquendo, mutilando, reijciẽdo. *Quid promouebis* (ait Tertullianus lib. 1. de præſcrip.) *experientiſsime ſcripturarum, cum ſi quid defenderis negetur è diuerſo ſi quid negaueris defendatur, & tu quidem nihil perdes, niſi vocem, in contentione nihil conſequeris niſi vilem de blaſphematione laudem.*

Deinde danda eſt opera vt intra limites vnius materiæ aduerſarius cõtineatur: Eſt enim Hæreticis præſertim rudioribus, qui ſibi tamen non parum ſapere videntur, familiare, vt cùm diſſolutis argumẽtis in vna aliqua cauſa ſe conuictos animaduertunt, alio dilabantur, & rerum diuerſarum multitudine antagoniſtas ſuos obtundant, ne ſi nihil in medium afferant, manus dare vincique videãtur: hoc autem nulla ratione patiatur Catholicus, niſi ſibi in illo, de quo prius agebatur ſatisfactum eſſe fateatur.

Eſt præterea ad rectam argumentandi formam aſtringendus Hæreticus, vtque omiſsis ſuperfluis nudam ratiocinationem proponat: qua in re non parum laboratur ab aduerſarijs, qui vt dialecticæ ignari ab argumentando grauiter hallucinãtur, vel Sophiſtarum more ratiocinationes ſuas oratorijs pigmentis, quaſi fuco quodam colorando, falſa pro veris, dubia pro certis, indoctis auditoribus venditant.

Ad extremum conuitia, maledicta, cognomina, quibus nomina noſtrorum vrgere ſolent, ſurda velut aure ſunt præteruehenda. Nam ſicut qui malam cauſam coram Iudice tuetur, cum rationibus & æquitate deſtituitur, clamoribus inſtat: ita Hæreticus cum veris ac ſolidis argumentis ſe vincere poſſe deſperat, contumelijs certat, vt rem à legitima diſputatione ad contentionem detorqueat. Tu vero, diſsimulatis omnibus verborũ portentis, quaſi cum homine phrenetico ac furioſo negotium habeas, in ſolam miſeri hominis ſalutem & conuerſionem animum intendas. Cogita non hominem, ſed ſpiritum erroris, ſed ipſum Dæmonem per os hominis iſta maledicta euomere. Quare miſereat te potius eius, verbis vtere aduerſus eum humanis & beneuolis, tacituſque Deum ſubinde pro anima Dæmonis laqueis æternorumque ſuppliciorum periculis irretita precare. Quod ſi apud ipſum nihil proficies, ſaltem auditoribus infectis ſcrupulũ aliquem ac dubitationem inijcies. Sumus enim ita comparati, vt moueamur modeſtia, indignemur petulantia.

Hactenus

Hactenus de ijs quos vere & propriè hæreticos appellamus. Supereſt dicamus quemadmodum credentes Hæreticis, hoc eſt qui vel ad hæreticos defecerunt, vel in fide nutant, tractandi ſint. Inter quos maiori ſtudio videntur illi iuuandi, in quibus maior conuerſionis ſpes apparet. Ad quã rem inter alia tria iſta communia pũcta poterunt eſſe adiumento: Vt primò percuncteris ab eo qui cum agis, quas ob cauſas ab Eccleſia receſſerit, ac totius orbis Chriſtiani ſocietatem, & communionem deſeruerit: maioreſque ſuos atque adeò omnes omnium nationum, omnium ſæculorum, omnis memoriæ homines, qui Catholicè deceſſerunt, ſceleris ac nefariæ infidelitatis, mortuos tam ſeuere condemnauerit? Quia ſi rectè credit Hæreticus, omnes iſti perierunt.

Tum deinde, qua ratione, qua authoritate commotus, huius potius quàm illius Hæretici ſectam ſequatur; cum omnes ſua dogmata ſcripturarum teſtimonijs confirment: ſi dicat huius vel illius vocem videri ſibi magis rationi & veritati conſentaneam; fateri cogitur illud ſuum videri eſſe regulam fidei. Vnde concludes illum Hæreticum eſſe, hoc eſt electorem, qui ſibi ex multis quod credat, ſuo ipſe arbitrio & voluntate deligat.

Denique vrgebis illum vt vel vnum hominem ex omni antiquitatis memoria producat, qui cum vno (verbi gratia Luthero) in omnibus ſenſerit. Neminem proferre poterit, ne ex hæreticorum quidem albo, quorum quiſque diuerſam quam ſibi ipſe finxerit, religionem coluit. Age igitur amice, Eſtne æquum vt repudiata totius orbis diſciplina, doctrinam vel hactenus inauditam, vel olim totius antiquitatis conſenſu exploſam amplectaris, hac ſola ratione, quia tibi ita videatur. Ergo tot inuictiſſimos martyres, tot viros doctiſſimos, tot Chriſti Confeſſores integerrimos, qui fidei ſuæ veritatem innumeris miraculis teſtatam reliquerunt, impios, infideles, idololatras fuiſſe confirmabis, ſempiterniſque ſupplicijs viuos, mortuoſque condemnabis: & hoc ſolum quia tu tibi videris melius ſapere, & rectius intelligere ſcripturas? Quaſi vero Eccleſiam illam Chriſtus quam acerbiſsima morte ſibi in Cruce deſpondit, in tam tetris erroribus totos 1600. annos iacere paſſus fuerit, donec poſt tot ſæcula tui ingenij lumine mundus colluſtraretur.

Hæc, & id genus alia, cum quadam pia commiſerantis animi ſignificatione, modeſtè propoſita, magnum habent momentum, ad animum hominis ſeducti, non prorſus obſtinati commouendum; præſertim ſi magnitudo periculi, æternitas inquam ſuppliciorum, etiam atque etiam inculcetur, iuxta illud Iſaiæ 60. *Gens & regnum quod non ſeruierit tibi, peribit.*

His namque cogitationibus iactatus Hæreticus, ſi non omninò erro-

rem deponet, nutabit tamen fortaſſe, & rei grauitatem imminenſque periculum ſerio cum animo ſuo cõſiderabit, cogitans non minus ipſum cum pauculis ſuis Symmiſtis in errorem lapſum quam orbem terrarum vniuerſum. Hactenus ex Coſtero in præfatione Enchiridij.

Epiſtola Pat. Petri Fabri Societat. Ieſu, de modo agendi cum Hæreticis. §. 3.

MIſsis ad me ſubinde literis efflagitaueras vt certos tibi ſtatuerem Canones, & documenta quibus diuini verbi miniſtri vti poſſent ad extirpandos ex animis Hæreticorum errores & inueteratos illorũ morbos curandos ſine propriæ ſalutis iactura. Huic ergo petitioni nihil huc uſque reſpondi nunc temporis cauſatus anguſtias, nunc inquietudinem, quæ me domi habebat, incuſans: nec minus honeſto titulo mercari modo ſilentium poſſem, infirmam huius manus valetudinem pro me adducens. Verum illud potiſsimum me purgat, quod rationes quales tu deſideras audire, mihi nullæ ſuccurrunt: dicam tamen nonnullas, qualeſcunque citato ſcribentis calamo obuenerint. Atque illud primo loco monendi ſunt, qui ſalutem animatum ſitientes ad noſtræ tempeſtatis Hæreticos commeant, vt charitatis intimæ viſcera erga illos gerant, ſyncere atque ardenter illos ament, nullos fouentes animo cogitationes quæ illos contemptu dignos ſuadeant.

Accedit huc ſecundus Canon, vt illos nobis conemur beneuolos atque propitios reddere, vt recte de nobis ſentiant, & iudicent intra ſe. Hoc autem conſequi non fuerit difficile, ſi comiter illos alloquamur, nihil initio diſcrepantes, aut controuertentes, ſed de ijs rebus tantum cõſtituatur ſermo quæ nobis cum illis conueniunt. Fugienda igitur imprimis controuerſia, vbi altera pars videatur alteram deprimere: prius enim communicandum eſt in his quæ vniũt, quam in ijs quæ diuerſitatem ſenſuum oſtendere videantur. At vero quia hæc Lutheranorum ſecta eſt filiorum ſubtractionis in perditionem: ac prius in experijs bene agendorũ ſenſus, quam credendorum fides, medicinæ ordo ęgritudinis ordinem ſequi debet. Procedendum igitur eſt cum illis ab ijs quæ faciunt ad bene ſentiendum ſecundum affectus, ad ea quæ ſunt & faciunt ad credendum. Erat enim ſane olim in Eccleſiæ naſcentis primordijs contrarius ordo ad auertendum ab infidelitate homines. Hinc ſiquidem erudiendus primum erat intellectus ac pręceptis noſtrę fidei imbuendus. Hęc enim fides ex auditu eſt, deinde ad recte ſentiendum de moribus, qui ſunt ſecundum fidem acceptam paulatim perducebantur. At Lutheranis ſi ad bonos mores redire

dire ſuadeas, facile ad ſanam fidem, mentemque reuocaueris. Si igitur in hominem incidas, cuius non ſolum doctrina impia ſit, & pernicioſa, ſed vita etiam moribus corruptis perdita; vt hic æger releuetur, neceſſarium eſt colloquijs hinc inde quæſitis ſenſim à moribus prauis deterreri: neque eſt antea vllum verbum de erroribus in fide faciendum.

Expertus ego ipſe ſum aliquando: cum enim vir quidam me rogaſſet, vt hominem qui pertinaciter acquieuerat Lutheri erroribus, eximerem è laqueo, ſi poſſem, cum præſertim dogma illud de coniugio Sacerdotum mordicus teneret, ego ilico hominis mores noſſe pertentaui, protraxi itaque ſermonem, atque ex familiari colloquio, vitam eius deprehendi, vitiorum ſordibus labefactatã: aſſueuerat enim meretricijs amoribus multis retro annis: illuc igitur appuli animum, vt amores impudicos radicitus à corde euellerem, nihil interim de fide ſana apud illum memorans. Factus voti compos nihil vltra neceſſe habui laborare. Sed ipſe qui curabatur Domini gratia, aperuit animi oculos, & errorum tenebras diffugare cœpit: quippe qui ex amorum prauitate & ortum habuerit & incrementum. Sed quia pleræque omnes Lutheri Scholæ, in humanorum operum meritis excludendis miſerè errant, oportebit primum opera quæ illi cõtemnunt ſtabilire, deinde ad fidem promouẽdã gradus facere, ea ſemper apud illos loquẽdo, quæ mirabilẽ virtutũ amorẽ, & deſiderium in ipſorũ animis excitẽt: quod vt fiat illuſtrius, manifeſto exẽplo oſtendã. Dicet tibi Hęreticorum aliquis Eccleſiam, neque ad perſoluendum horarias preces nec ad audiendum Miſſæ ſacrum, nec ad ſimilia poſſe adigere propoſita Capitali pœna tranſgreſſoribus: huius tumentem animum permoueas oportet vt orationi & Miſſæ libenter vacet; talem ſiquidem deuotionem orationis, & Miſſæ temporibus ſtatutis habẽdæ, qui primum excludit, verę fidei vltimum fecit naufragium. Erit autem magnum operæ pretium animaduertere quibuſnam erroribus innitãtur præcipuè Lutheranorum capita & Hæreſiarchę. Hi nimirum in præcepta ſanctioneſque Eccleſiæ, ac Sanctorum Patrum acerbè inſultant: Sit hoc, quidnam eſt niſi exiguas & pene exhauſtas in ſe vires cognoſcere: ad benè obtemperandum, & ad laborem tolerandum cum poſſe deſperant, vt omnes Canones præceptaque Eccleſię ab ipſis purè obſeruentur. Sunt igitur prædicatione hortatuque à puſillanimitate ſpiritus qua ſubmerguntur erigendi, reficiendi, animandi, & ſancta ſpe implendi, vt ſibi de ſe ipſis polliceantur (in Domini virtute ſeu digito) non ſolùm quę iubentur ſe præſtaturos, verum multo maioribus rebus ſuffecturos. Ac ſane intrepidè dicere poſſum, ſi doctrinæ efficacia & ardore ſpiritus Lutheranus perſuaderetur, ex obtemperandi voluntate omnia ſua alieno arbitrio moderanda concedere; ac religionis cultum quem ſemel exuit reſumere; hoc inquam ſi perſuaderetur,

Digitized by Google

deretur, Lutheranus & faceret eadem opera, Hęreticus eſſe deſineret, ſine alia digladiatione aut controuerſia: nec negauerim tamen ingenti robore ſpiritus, illuſtrationeque diuina, ac inflammatione cordis non tepida Lutherano opus fore ad tantam firmitatem in bono, & humilitatem, & tolerantiam ac id genus virtutes conſequendas. Sunt enim haud dubiè omnes neceſſarię huiuſmodi, ex tanta miſeria & ſubuerſione in ſtatum fœlicisſimum migraturo.

Vnde colligimus non eſſe datum humanæ prudentiæ, ſibi polliceri certam Hæreticorum reductionem: difficile enim, ne dicam impoſsibile, & ad reſipiſcendum emollire homines ſubuerſos, niſi Dei digitus, in homine per hominem diuinitus operetur. Si quis etiam apud illos argumentorum ignarus aut certè negligens loqueretur de vitæ honeſtate, de virtutum ornamentis, de orationis fructu, de mortis agone, de inferni cruciatibus, aut huiuſmodi alijs, quæ vel Ethnicos permouerent ad vitam frugaliorem; hic nimirum multo plus prodeſſet Hæreticis, quam alius quiuis authoritatibus, & locis argumentorum onuſtus ad euincendum. Et vt ſemel omnia dicam, hæc gens admonitionibus exhortationibuſque ſuadenda eſt, ad mores corrigendos, Deique timore ac amore fręnanda eſt. Sic enim fiet vt puſillanimitatem exuant, tædium diuinorum abijciant, mentis diuagationem ſiſtant, & alia multa compeſcant, quæ reuera non prius intellectum oppugnarunt aut læſerunt, quam manus pedeſque tum corporis tum animi. Chriſtus redemptor omnium Spiritus ſui diuini ope cadentes ſuſtineat & lapſos erigat; nouit enim optime verbum ſuum libris ſcriptum non ſufficere. Finem fecero ſi te prius rogem, memineris me hæc ſcripſiſſe gratia obſequendi Sācto Spiritui ſoli, qui te ad hoc poſtulandum impulit. Si locum meditationi, mentique intimæ dediſſem, plura fortaſſe occurrerent in rem præſentem: ſed vt mihi perſuadeo, omnia dirigi poſſunt ad Canones prædictos. Vale. Hactenus Faber.

Huius viri alias breuiſsimi documenta eatenus accipienda ſunt, quatenus negotium eſt cum Hæreticis illis, ſiue ſint populares, ſiue nobiles, aut etiam Miniſtri, quibus altius in corde peruerſitas nondum miſit radices, quare cum iſtis mitius agendum eſt ac amica & placida conuerſatione, aut argumentatione vtendum potius, quam bilioſis inuectiuis. ſic Magnus docuit Auguſtinus contra epiſt. fundamen. c. 1. *Magis enim* (inquit) *de correctione eorum, qui imprudentius forſan, quam malitioſius hæreſi adhæſerunt, quā de ſubuerſione cogitandum eſt. Et quamquam Dominus per ſeruos ſuos regna ſubuertit erroris, ipſos tamen homines, in quantum homines ſunt, emendandos eſſe potius, quam perdendos iubet, &c. Illi ergo in vos ſæuiant, qui neſciunt cum quo labore verum inueniatur, & quam difficile caueantur errores. Illi in vos ſæuiant, qui neſciunt cum quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, vt poſsit intueri ſolem ſuum, &c.*

Digitized by Google

&c. Illi in vos ſæuiant, qui neſciunt quibus gemitibus & ſuſpirijs fiat, vt ex quantulacunque parte poſsit intelligi Deus. Poſtremo illi in vos ſæuiant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali vos deceptos vident: hæc Auguſtinus. Demum ipſa cum verbo Dei ſcripto, & tradito doctrina Patrum inſinuanda, ita vt commode ipſi per ſe legant, præcipuè vero monendi ſunt, vt euoluant Tertulliani præſcriptiones aduerſus hęreticos: Cypriani librum de vnitate Eccleſię: item Auguſtini eiuſdem argumenti contra Donatiſtas, nec non eiuſdem tractatum aureum de vtilitate credendi ad Honoratum: quin & Vincentij Lirinenſis commonitorium aduerſus prophanas hæreſeon nouitates. Tũ his omnibus quaſi plenioris confirmationis cauſa adiungat Baronij Annales Eccleſiaſticos, fidiſsimos antiquitatis teſtes, Bellarmini diſputationes accuratiſsimas. Mox item priuatim cum iis agatur, nam ita multi ad cor redierunt, fidemque Catholicam deinceps egregiè propugnarunt.

Quod ſi cum peruerſiſsimis agendum ſit, quales plerumque ſunt Caluiniani, & aliarum Hæreſum ſectarij: ij ſi poſt vnam vel alteram correptionẽ moniti non reſipiſcant, nulla cum talibus, inquit Cyprianus Epiſt. 3. lib. primo commercia copulentur. Sed qualeſcunque hæretici ſint, meminerit qui cum ijs aget, expedire quam maxime, ita in lectione Euangeliorum, & ſcriptorum Apoſtolicorum eſſe verſatum, vt loci pręcipui ſint noti, quibus ex ipſo Dei verbo ſcripto Hæretici conuincantur. Et vero cum hoc vnum ipſi vrgeant, anteuertenda illorum eſt fraus, ac dicendum nolle nos niſi vt ex verbo Dei agant nobiſcum: inde enim fiet, vt quoties aliquem ex ſuis Hæreſiarchis attulerunt, vel ex proprio marte enunciauerint, id ipſum ruat per ſeſe, ac illorum aſtus in ipſorum recidat caput.

Præterea quæſtionibus Hæreticorum, vt prudenter aduertit Anton. Poſſeuin. aliquando reſpondere oportebit ea ratione, qua Chriſtus Dominus in refellendis Phariſæorum erroribus aut reſpondendo eorum interrogationibus vtebatur. Nam vt optime aduertit Gregorius Nazianzenus: Chriſtus (inquit) quaſdam quæſtiones ſoluere, atque explicare ſolet, quaſdam comprimere atque obſtruere. Cum ex eo quæritur, in qua poteſtate hęc facis? propter interrogantium vecordiam & ineptiam viciſsim ipſe interrogat, Baptiſmus Ioannis è cęlo erat, an ab hominibus? atque vtrimque interrogantes ſuos premit atque conſtringit. Vnde etiã nobis nonnunquam ad Domini imitationem, eos qui curioſa diſputatione nos laceſſunt, comprimere, quęſtionumque abſurditatem abſurdioribus interrogationibus ſoluere licet: nam ipſi quoque in rebus vanis interdum ſumus; vt in his quę ſunt ſapientię glorier. At cum quęſtionem ratiocinatione indigentem videt, tum vero eos à quibus interrogatur, prudenti reſponſo nequaquam indignos cenſet.

Experientiâ compertum eſt, vt hęretici in circuitu agunt, ſic eorum aſtum retundi cum Diuinum verbum ijs obijcitur, vnaque in quęſtione coguntur conſiſtere.

Porro vtile erit perlegere Auguſtini diſceptationes, quas habuit cum ſui temporis hęreticis; quaſve noſtri tẽporis inſignioris Theologi habuere, vel Pariſijs, vt Clandius Sanctes, & Vigoreus cum Caluinianis: vel in Germania, vti Eckius, Cochleus, Ioannes Piſtorius cum Lutheranis: vel Petrocouię in Polonia cum Arianis, aliaſque alibi habitas cum cęteris erronibus.

Mores quoque Hęreticorum pręnoſcendi ſunt, ex Auguſtini ſcriptis in methodum redactis ab Hieron. Torrenſi in Confeſsione Auguſt. & è Vincentij Lirinenſis libello, itemque è Tertulliano de pręſcriptionibus aduerſus Hæreticos.

Eſſet etiam conuenientiſsimum peculiares controuerſias, per theſes breues, & eruditas diſputandas proponere, diſputatas edere. Quod Pat. Societ. Ieſu fœliciter ante aliquot annos aggreſsi ſunt Moguntię, Ingolſtadij, Viennæ, Vilnæ, Tranſiluanię, Poſnauię, Dilingę, &c. Denique ſi precibus, rationibus, & propoſitis Hęretici non alliciantur, aliquando oportebit eos vi compellere vt ad fidem reuertantur, vt eleganter Auguſt. in epiſtola ad Vincentium his verbis docuit: *Vides itaque (vt opinor) non eſſe conſiderandum, quod quiſque cogitur, ſed quale ſit illud quo cogitur, vtrum bonum an malum: non quo quiſque bonus poſsit eſſe inuitus, ſed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animoſitatem, vel ignoratam compellitur cognoſcere veritatem, vt timens vel reſpuat falſum de quo contendebat, vel quærat verum quod neſciebat, & volens teneat iam quod nolebat. Superfluò hoc fortaſſe diceretur quibuſlibet verbis, ſi non tam multis oſtenderetur exemplis. Non illos aut illos homines ſed multas Ciuitates videmus fuiſſe Donatiſtas, nunc eſſe Catholicas, deteſtari vehementer diabolicam ſeparationem, diligere ardenter vnitatem. Quæ tamen timoris huius, qui tibi diſplicet, occaſionibus Catholicæ factæ ſunt per leges Imperatorum, à Conſtantino apud quem primum veſtri vltro Cæcilianum accuſauerunt, vſque ad præſentes Imperatores, qui iudicium illius quem veſtri elegerunt, quem iudicibus Epiſcopis prætulerunt, iuſtiſsime contra vos cuſtodiendum eſſe decernunt. His ergo exemplis à Collegis meis mihi propoſitis ceſsi. Nam mea primitus ſententia erat, neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendũ, ne fictos Catholicos haberemus quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis: nam primo mihi opponebatur Ciuitas mea, quæ cum tota eſſet in parte Donati, ad vnitatẽ Catholicam timore legum imperialium conuerſa eſt, quam nunc videmus ita huius veſtræ animoſitatis perniciem deteſtari, vt in ea nunquam fuiſſe credatur. Ita aliæ multæ quæ mihi nominatim commemorabantur, vt ipſis rebus agnoſcerem etiam in hac cauſa re-*

ctè in-

ſtè intelligi poſſe, quod ſcriptum eſt: Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit. Quam multi enim quod certo ſcimus, iam volebant eſſe Catholici, manifeſtiſſima veritate commoti, & offenſionem ſuorum reuerendo quotidie differebant? Quam multos veritas (in qua nunquam præſumpſiſtis) ſed obdurata conſuetudinis graue vinculum detinebat vt in eis compleretur diuina illa ſententia, Verbis non emendabitur ſeruus durus, ſi enim intellexerit non obediet? Quam multi propterea putabant veram Eccleſiam eſſe partem Donati, quia eos ad cognoſcendam Catholicam veritatem ſecuritas torpidos, faſtidioſos, pigroſque faciebat? Quam multis aditum intrandi obſerabant rumores maledicorum, qui neſcio quid aliud nos in altare Dei ponere iactabant? Quam multi nihil intereſſe credentes in qua quiſque parte Chriſtianus ſit, ideo permanebant in parte Donati, quia ibi nati erant, & eos inde diſcedere, atque ad Catholicam tranſire nemo cogebat? His omnibus harum legum terror, quibus promulgandis Reges ſeruiunt Domino in timore, ita profuit, vt nunc alij dicant, iam hoc volebamus, ſed Deo gratias, qui nobis occaſionem præbuit, iamque faciendi & dilationum morulas amputauit: alij dicant, Hoc eſſe verum iam ſciebamus, ſed neſcio qua conſuetudine tenebamur. Gratias Domino qui vincula noſtra dirupit, & nos ad pacis vinculum tranſtulit. Alij dicant, Neſciebamus hic eſſe veritatem, nec eam diſcere volebamus, ſed nos ad eam cognoſcendam metus fecit intentos, quo timuimus ne forte ſine vllis rerum æternarum lucris damno rerum temporalium feriremur. Gratias Domino, qui negligentiam noſtram ſtimulo terroris excuſſit, vt ſaltem ſoliciti quæreremus, quod ſecuri nunquam noſſe curauimus. Alij dicant, Nos falſis rumoribus terrebamur intrare, quos falſos eſſe neſciremus, ſi non intraremus: nec intraremus ſi non cogeremur. Gratias Domino, qui trepidationem noſtram flagello abſtulit, expertos docuit, quam vana & inania de Eccleſia ſua mendax fama iactauerit. Hinc iam credimus & illa falſa eſſe, quæ authores huius hæreſis criminati ſunt, quando poſteri eorum tam falſa & peiora finxerunt. Alij dicant, Putabamus quidem nihil intereſſe, vbi fidem Chriſti teneremus: ſed gratias Domino, qui nos à diuiſione collegit, & hoc vni Deo congruere, vt in vnitate colatur, oſtendit.

De communicatione cum Hæreticis fugienda, & de caſibus in quibus liceat cum eis communicare. §. 4.

SAnctus Leo Papa ſerm. 18. de paſsione, viperea Hæreticorum dicit eſſe vitanda colloquia, vt inſinuet Hęreticos continuo venenum ſuū longè lateque diffundere: quare veriſsime ſcriptum eſt Ab Apoſtolo, Hæreticorum verba vt cancrum ſerpere, quod vel noſtra hac ætate clariſsime liquet, quippe cum peſtis Lutherana & Caluiniana per totum Aquilonem & Orientem vt Germaniam, Daniam, Saxoniam, Noruegiam, Suetiam,

Suetiam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam tum etiam Occidentem & Meridiem, vt Angliam, Galliam graſſata; eam penitus deformet.

Non itaque incaſſum maiores noſtri Hæreticorum libros, congreſſus, colloquia, conuiuia odiſſe conſueuerũt & non ſecus ac peſte laborantes fugiendos ſuaſerunt. Sic hæreticos deteſtabatur Antonius (inquit Athanaſius in ipſius vita) vt omnibus diceret, nec iuxta eos accedendum. S. Ioan. Apoſtolus (inquit Irenæus lib 3. contra Valent. c.3.) cum balneum aliquãdo eſſet ingreſſurus, mox vt Cherinthum Hæreticũ intus eſſe cognouit, de balneo exiluit non lotus: nimirum exemplo ſuo poſteros omnes admonere volens, hæreſim morbum eſſe contagioſum totiſque viribus & ſumma animi prouiſione cauẽdum. Simus ab eis, ait Cyprianus, tam ſeparati, quam ſunt illi de Eccleſia profugi; Theodoret. lib. 4 hiſtor. c. 14. ſcriptum reliquit populum Samoſatenſem Epiſcopum ſuum Hęreticum tanquam peſtiferum fugiſſe, nec vllis ipſius concionibus intereſſe voluiſſe. Ibat Epiſcopus ad balnea, alioſque vt ſecum lauarent inuitabat; at nemo vnquam ipſo præſente locum introiuit, nemo etiam poſtea niſi aqua prius omni eiecta, & noua rurſus adducta lauit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit vero vt luſoria pila pedem contingeret iumenti quo Epiſcopus vehebatur, continuo exclamant omnes, & magno in ipſo foro accenſo igne in eum pilam conijciunt.

Hic erat ille veterum zelus, hic fidei Catholicæ ardor, & ſani cultus conſeruandi ſtudium. Atque vtinam pari diligentia, vel illa ſaltem qua peſtem, Chriſtiani hæreſim ſuis ciuitatibus prohibuiſſent, & excluſiſſent: non foret hodie tanta animarum iactura! Quæ hic annotare volui, vt maniſeſtius fiat quantum à veritatis ſcopo errent, qui ſpecie recti decepti quorundam politicorum ſententiam & opinionem ſectantes Hæreticos cum Catholicis miſcere, & cuique quam velit ſententiam amplecti ſine noxa licere arbitrantur.

Omiſsis tamen ijs oportebit declarareę in quibus caſibus ſit à Iure permiſſa cum Hæreticis communicatio, quia cum hi ſint excommunicati, merito eorum communionem abhorrere fideles tenentur.

Primum itaque dubium illud erit, An Hæretici ſint excommunicati iure diuino, an humano tantùm: Quod eſt quærere, an excommunicatio lata in Hæreticos ſit à iure aliquo diuino, an vero Pontificio tantum: ex quo etiam conſtabit, an iure diuino, vel tantum humano ſit euitanda cũ hæreticis communicatio.

Reſp. Hæretici non diuino ſed Canonico tantum iure excommunicati ſunt: & hæc ſententia eſt plurium Theologorum conſenſu recepta: licet non defuerint, qui contrarium affirmauerint.

Notandum autem eſt, excommunicationem hæreticis irrogatam, eſſe

omnium

Digitized by Google

omnium excommunicationum antiquiſsimam vt patet .ex c. Acatius,& c. Audiuimus 24. quæſt 1. Imo à tempore quo in Eccleſia Concilia cogi & celebrari cœperunt; introductus eſt mos Hæreticos excommunicandi: qua pœna à Sacramentis arcebantur, & à communibus Eccleſiæ ſuffragijs & officijs priuabantur, repellebanturque ab omnium fidelium & piorum hominum conſortio: cuius excommunicationis abſolutio hodie per Bullam in Cæna Domini eſt ſummo Pontifici reſeruata.

Oportet tamen animaduertere, quod quamuis Hęreticus, ex Iure diuino abſolutè loquendo, non ſit excommunicatus, nec ex conſequenti vitandus, ſed tantum Iure Canonico: interim tamen in diuinis & ſacris Iure diuino eſt vitãdus in his quæ ſequuntur. Primo ſi ex huiuſcemodi cum Hæretico ſermonis & rerum communicatione, aliorum oriatur offenſio aut ſcandalum. Secundo, ſi periculum nobis immineat noſtri ſpiritualis exitij & interitus, videlicet perfidiæ & Chriſtianæ religionis cõtemptus. Tertio, ſi ex hoc quod cum hæretico ſermonem & conuerſationem habemus, ſuſpicio naſcitur, quod verbo, ſigno, vel facto Hæreticorum ritus, mores, aut dogmata profitemur. Quartò ſi cum Hæretico ſit nobis commerciũ criminis & impietatis ob quam ipſe eſt excõmunicationis ſentẽtia conſtrictus. Extra hos caſus, iure tantum Canonico, non diuino, debet in rebus ſacris Hæreticus euitari. Ex quo efficitur vt Romani Pontificis authoritati concedi queat, vt ab Hæretico extra caſus ſupra memoratos ſuſcipere ſacramenta poſsimus. Nam quamuis Eccleſiaſtica iuriſdictione Hæreticus careat, eo quod ſit ſegregatus ab Eccleſia, poteſt tamen eam habere, ſi id Romanus Pontifex ſiue Eccleſia permittat aut concedat.

Secũdo dubitatur, an etiam Hæretici occulti, an ſolum manifeſti, comprehendantur ſub hac excommunnicatione.

Reſp. Eum qui obſolam Hęreſim internam mente conceptam, minime tamen à ſe declaratam, Hęreticus eſt, non comprehendi ſub prędicta excommunicatione: quia Eccleſia, vt communis tenet ſententia, nullam habet iuriſdictionem in actus purè interiores: ſi vero hæreſis ſit manifeſta, aliquo exteriori ſigno vel alio modo, tunc incurritur excommunicatio.

Sed tunc eſt tertium dubium: an omnes hęreticos manifeſtos & notorios eo ipſo quod ſint excommunicati teneamur vitare.

Reſpondetur, Non omnes Hæreticos ea ſolum ratione qua excommunicati ſunt, à nobis eſſe vitandos: ratio eſt, quia etſi olim omnem excommunicatum euitare tenebamur: poſtea tamen edita eſt ab Eccleſia conſtitutio qua decretum eſt, non omnes excommunicatos vitari debere, ſed tantum nominatim excommunicatos, vel notorios Clerici

percuſſores. Conſtitutionis autem verba ſunt hæc.

Ad euitanda multa ſcandala & multa pericula & ſubueniendum conſcientijs timoratis, conſtituimus vt nemo poſthac teneatur abſtinere & ſeparare ſe, neque euitare communicationẽ alicuius, in adminiſtrando, aut recipiendo ſacramenta, aut in alijs diuinis officijs aut extra illa, ratione alicuius ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis aut prohibitionis ab homine, aut à Iure generaliter promulgatæ. Neq; ſeruare interdictum Eccleſiaſticum, ſi illa talis ſententia, prohibitio, ſuſpenſio aut cenſura non fuerit promulgata, & denunciata ſpecialiter & expreſſè à Iudice contra certam aliquam perſonam, collegium, Vniuerſitatem, Eccleſiam, aut locum certum aut certam, neque manifeſto conſtet incurriſſe in ſententiam excommunicationis, quod nullo modo poteſt occultari, aut per aliquod remedium Iuris excuſari. Quia à communione huius vult quod ſe ſeparent iuxta canonicas conſtitutiones: per hoc tamen non intendimus releuare, neque iuuare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, aut prohibitos. Hactenus verba conſtitutionis.

Hæc conſtitutio edita eſt à Martino V. & in Concilio Conſtantienſi, & in Lateranenſi recepta vt fatentur authores infra citati.

Ex hac igitur extrauaganti colligitur aperte, non eſſe vitandos omnes excommunicatos, ſed tantum illos qui ſunt nominatim excommunicati, vel manifeſti Cleri percuſſores: ita tenent doctiſsimi viri Nauar. in Conſilijs varijs in locis infracitandis, maximè Conſil. 15. de Hæreticis vbi affirmat per dictam conſtitutionem Martin. V. limitari omnia iura antiqua tam Decreti, quam Decretalium ſexti, & Clementinarum, & omnium extrauagantium, & ita obſeruari in praxi in Curia Romana apud prætorium Rotæ: (vbi etiam retractauit ſententiam quam prius manuali c. 27. numero 34. & 35. tenuit) Sot. in 4. diſtinct. 22. q. 1. art. 1. Caiet in ſumma, verbo Abſolutionis impedimenta. & verbo Excommunicatio maior. Victoria in ſumma de ſacram. tractatu de excommunicatione. Tolet. in Sũma lib. 1. ca. 65. Suarez in tertiam p. q. 104. diſput. 44. ſect 3. Greg. de Valentia in tertia part. diſput. 3. q. 5. puncto 3. Azor 1. Tomo Inſtit. moral. lib. 8 c. 11. qui pro hac ſententia quamplurimos adducit authores alios, & dicunt in vſu & praxi eſſe receptam.

Sed quæret aliquis: Quis dicatur nominatim excommunicatus? An ſufficiat in Bulla Cænæ Domini Lutheranos, Caluiniſtas, Schiſmaticos excommunicare, vt teneamur omnes Lutheranos vel Schiſmaticos tanquam nominatim excommunicatos vitare?

Reſp. Ex ſententia iſtorum Doctorum non ſufficere, ſed requiri, vt proprio nomine indiuiduali nominentur.

Ex hac igitur ſententia deducunt iſti Authores, poſſe tuta conſcientia Catholicum ſermones conferre, & ciuilia commercia inire cum Hæreticis, qui ſunt in Anglia, Gallia, Germania, Polonia, quoniam licet publici ſint

ſint Hæretici & notoriè excommunicati,non ſunt tamen nominatim & expreſsim denunciati, neque notorij Clericorum percuſſores: ex qua etiam opinione multa alia,de quibus ſolet paſsim quæri diluuntur,de quibus ſigillatim dicemus. Primo enim ſequitur licere Catholicis ſimul precari & orare Deum cum hæreticis,& rem diuinam cum ijs audire,& conciones ſacras,funus item hæretici comitari, & ad ſepulturam deferre, & alijs huiuſmodi diuinis & ſacris rebus intereſſe, dummodo hæretici non ſint nominatim denunciati, & id fiat citra vllum Catholicorum ſcandalum & proprium periculum:ita colligitur ex ſententia prædictorum authorum,vt expreſsè docet Nauar. conſil.15 de hæreticis num.2. & 4. & conſil.16.num.8. eodem titulo,ſecus vero ſi ſunt denunciati.

Secundo ſequitur,licere in templo in quo ſepulti ſunt hæretici,rem diuinam & ſacram facere, nam licet Eccleſia violetur & polluatur cum in ea ſepelitur paganus,Iudæus,Infidelis,Excommunicatus. cap. Eccleſiam 1.& c. Eccleſiam 2.de conſecrat. diſtinct.1. & c.Sacris de ſepulturis cum alijs iuribus : hoc tamen intelligendum eſt de excommunicato publicè denunciato: quoniam quem dum in viuis erat vitare debebamus, mortuum quoque deuitemus oportet. Non tamen in eo qui nominatim non eſt excommunicatus,ita Nauar.conſil.15.num.4.de Hæreticis,& alij.

Tertio ſequitur,licere etiam Catholicis, huiuſmodi hæreticorum qui nominatim non ſunt denunciati, templa adire, ingredi, & in eis preces fundere,rem diuinam & conciones hæreticorum audire, ad eorum poſtea errores confutandos, & hæreticam impietatem ſubuertendam: ita Nauar. d. conſil.15.numero 4.Ita tamen vt hæc tria ſeruentur: Primum, ne in Catholicorum animis vlla offenſio generetur. Secundum,ne vlla ſit communicatio ritus,ceremoniæ ac impietatis cum hæreticis. Tertium,ne vllum periculum immineat propriæ perfidiæ,ſubuerſioniſque, & Catholicæ Religionis contemptus.

Quarto ſequitur,in terris,vt in Germania,Gallia Polonia,& ſimilibus vbi Catholici cum Hæreticis permixti viuere ſolent,licere Catholicis cũ Hæreticis matrimonia contrahere:nam licèt id iure Canonico ſit prohibitum,tamen quia in his prouinciis conſuetudine ſcita & tolerata ab Eccleſia eſt receptum, ideo tuta conſcientia fieri poteſt: nam conſuetudo legi derogat,ita docet Azor vt ſup. & colligit ex Nauar. Conſil.primo de conſtitutionibus numero 59.& 60. dummodo coniunx Catholicus ſiue vir ſiue fæmina,cum Hæretico matrimonium contrahens,ſua ſponte omnino & tuto,fidem & religionem catholicam profiteri in omnibus permittatur,& ſimiliter ſeruetur quod Eccleſia conſtituit, vt ex alterutro parente Catholico ſuſcepta proles Catholicæ religionis ſacris initietur; vt habetur in c.Ex literis de conuerſione infidelium,& c. Iudæi 2.2. quæ-

ſtione 1. Quare pacta quæ huiuſmodi Matrimonijs fieri ſolent, nempe vt primogenitus hæreticæ patris impietati adhæreat, ſecũdo genitus matris fidem & religionem Catholicam ſequatur, & alia ſimilia turpia eſſe nefaria & impia, tum contra ius Eccleſiaſticum, vt conſtat ex dictis capitul. tum contra ius diuinum, quoniam paruulis vſu rationis carentibus, cura parentum miniſtrare & præbere debet remedia ad ſalutem neceſſaria, ergo filij paruuli inſtituendi ſunt in fide, & religione Catholica, vt in ea ſaluentur.

Sed maior eſt difficultas: An vbi Hæretici ſunt cũ Catholicis permixti, liceat Catholicis à ſuis Parochis & Epiſcopis Hæreticis, qui tamen tales denunciati non ſunt, Sacramenta recipere? Prima ſentẽtia eſt affirmatiua, ita Angelus verb. Irregularitas numero 30. Sylueſt. eodem verbo quæſt. 7. Sotus in 4. d. 25. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 3. Suarez de Cenſuris diſ. 31. numero 64. & diſ. 9. ſect. 4. numero 9. & ſeq. Maiolus li 4. c. 22. Nauar. conſil. 15. de Hæreticis, Toletus in ſumma c. 13. Suarez, & Greg de Valẽtia 3. parte vt ſupra &c. prò hac ſententia faciunt etiam omnes auctores adducti ſupra, qui omnes vnum iudicium ferunt de Sacerdote Hęretico nominatim non excommunicato ac de alijs iniquis miniſtris Catholicis. In caſibus inquam illis, in quibus licet ſine peccato mortali Sacramentũ ab huiuſmodi improbis miniſtris accipere: hi autem caſus ſunt, quos ex doctrina magis recepta recenſet Caietanus in 3. partem q. 104. art. 6. nẽpe ſi Miniſter ſit per ſe paratus, & habeat alioqui poteſtatem. Secundus, ſi eſt proprius Paſtor. Tertius, ſi accipiens Sacramentum ſit conſtitutus in neceſsitate: hanc autem neceſsitatem Sotus diſtinct. prima quæſtione 5. art. 6. non exiſtimat ſufficientem ad implendum præceptum Eccleſiæ, ſed requiri extremam, ſcilicet vt ſit quis in periculo mortis: licet Suarez exiſtimet, vt ſupra, ſufficere neceſsitatem adimplendi præceptum audiendi Miſſam, aut communicandi, aut vtilitatem non differendi vſum Sacramenti Confeſsionis vel Communionis. imo etiam affirmat in his caſibus licere accipere Sacramenta à quolibet Sacerdote etiam non parato: omnes tamen fatentur requiri ſequentes conditiones. Prima, Ne vlla inde oriatur Catholicorum offenſio. Secunda, vt in Sacramentis adminiſtrandis & recipiendis legitima Eccleſiæ forma ſeruetur, vt miniſtri verè ſint Sacerdotes, verè Epiſcopi: tertia, ne vlla ſit communicatio ritus, cæremonię, & hęreticę prauitatis. Quarta, ne vllum immineat Sacramenta percipienti periculum erroris in fide.

Sed certè hæc ſententia aliquibus dubia, aliquibus vero minus probabilis videtur: ex quorum numero eſt Cardinalis Bellar. lib. 2. de Rom. Põtifice cap. 30. & Azor, & alij, quia, vt ipſi affirmant, hæreſis ex natura ſua ante vllam excommunicationem præſcindit, & diuidit Hæreticos ab Eccleſia

ecleſia,priuans eos omni iuriſdictione: vnde non tam quia excommunicati, quam quod Hæretici omni iuriſdictione carent, vt optime docuit D. Thom.3. part.q.82.art.7. ad ſecundum & ita conferre nequeunt Sacramenta: & confirmari poteſt hæc ſententia, quia ſi à Schiſmaticis vt ſupra diximus non licet Sacramenta accipere, ex declaratione Clementis PP. VIII. multo minus licebit ab Hæreticis. Illud tamen certum eſt in omni opinione, ordinatum ab Epiſcopo Hæretico vel Schiſmatico, dummodo vtatur forma & materia Eccleſiæ, verè eſſe ordinatum, quia actus iſte eſt potius ordinis quàm iuriſdictionis: ordinatus tamen iuxta hanc vltimam ſententiam incurrit irregularitatē, etiamſi Epiſcopus non ſit nominatim excommunicatus, ſi tamen cum ignorantia fecerit, diſpenſat Epiſcopus, ita docet Nauar. in ſumma c.27. num. 241.

Sed dubitatur vlterius, an ab Hæretico nominatim excommunicato, & in mortis articulo liceat Sacramentum pænitentiæ accipere? Et ratio dubij eſt, quia cum careat omni iuriſdictione, vtpote præciſus ab Eccleſia, non poterit præbere abſolutionem, ita docet S. Thom. 3. part. q. 82. art.7. ad ſecundum, & ex communi ſententia Canoniſtarum, & ratio eſt, ne penitus decipiatur ab Hęretico, aut in deſperationem inducatur: ſed reuera ſi non ſit ſimile periculum, non eſt improbabilis contraria ſententia, quam tenent Paludanus, Antoninus, Canus, Maior, & alij viri docti, quia quamuis Hæreticus Sacerdos iuriſdictione careat, eam tamen illi non denegat Eccleſia, in articulo mortis in quo eſt peccator pænitēs conſtitutus: & ſimiliter quamuis ab Hæreticis alia Sacramenta quæ nō ſunt neceſsitatis, non poſsint percipi, at in mortis articulo pænitentiæ Sacramentum eſt neceſſarium, præſertim ſi pęnitens ſolum ſit attritus, non cōtritus. Et hæc ſententia Azorio valde videtur probabilis.

Præterea dubitatur, an filij Hęreticorum, vbi ſunt cum Catholicis cōmixti, poſsint admitti ad Scholas Catholicorum, quando ſunt in adulta ætate & parentum errore decepti. Reſp. Poſſe tuta conſcientia admitti; quia licet ſint Hæretici notorij, non tamen ſunt denominatim denunciati, aut notorij Clericorum percuſſores, Nauar. conſ.1.de conſt. numero 64.

Item quæritur, An in prædictis locis liceat Catholico filium hęretici de Sacro Baptiſmatis fonte ſuſcipere, ita vt Catholicus ſit ſuſceptor eius, & An contra liceat Hæreticum admittere, vt ſuſcipiat filium Catholici de ſacro fonte? Reſp. Si Baptiſmus ritu & modo Catholico adminiſtratur, licere Catholico filium Hęretici ſuſcipere, quia non tenetur Hæreticos vitare, prout ſupra dictum eſt, ſi autem ritus ſit hæreticus, non licere ſuſcipere: Hæreticum autem admittere, vt filium Catholici ſuſcipiat nullo modo licere; factum tamen tenet, ſed in hæretico admittendo peccatum

Digitized by Google

eſt;hoc enim ab Eccleſia interdicitur,quia qui è Sacro fonte aliquem ſuſcipit,iuxta Eccleſię Canones decreta, & mores debet ſuſceptum prima fidei & religionis elementa & præcepta docere,ita docet Nauar. conſil.1. de conſt. n. 66.

De pœnis Hæreticorum,& de eorum abſolutione & reconciliatione cum Eccleſia.

PRæter excommunicationis pęnam aliis etiam ſuppliciis mulctantur Hęretici: nam irregularitatem contrahunt hoc eſt,inhabiles fiunt ad officia publica vel beneficia Eccleſiaſtica,vt apertè decernit c.2.§. Hæretici,de Hęreticis in 6. Itaque Hęreticus ad meliorem mentem conuerſus, etiamſi ſit ab excommunicatione,in quam ob Hęreſim inciderat,abſolutus,adhuc diſpenſatione indiget,vt ad ordines promoueri poſsit, in quā pęnam incidere,etiamſi ſit occultus Hęreticus,dummodo Hæreſis ſit exterius prodita,aliqui probabiliter affirmant: alijs vero magis cum iure congruere videtur,hanc pęnam tantummodo incurrere Hęreticum notorium,qui ſit manifeſtus vel per euidentiam facti, vel per Iudicis ſententiam,vel per propriam in Iudicio confeſsionem:ſed prior ſententia probabilior, & communior eſt.

Tertia Hęreticorum pęna eſt, quod ipſorum bona ipſo iure ſint fiſco addicta.c. Cum ſecundū legis de Hęreticis in 6. Et quāuis aliqui affirmēt Hęreticum debere ante ſui criminis cōdemnationem bona ſua fiſco tradere, nihilominus cōtraria ſententia probabilior eſt:ſufficit enim vt poſt condemnationem factam à Iudice bona ſua teneatur fiſco reddere,quamuis aliqui id etiam,& merito negauerint.

Quarta Hęreticorum pęna eſt,qua ſuis dignitatibus,honoribus,publicis officiis,& beneficiis priuantur,vt habetur in c.Vt commiſsi §.Priuati de hęreticis in 6.quare publicum officium habere non poſſunt quia infames ſunt,& quia excommunicati:ſed an hęreticus dignitatem vel officiū amittat ante omnem iudicis ſententiam,qua eum in crimen incurriſſe declaretur,quidam docti negant:alij vero affirmant;vtraque ſententia probabilis eſt.de quibus videndus eſt Azor lib. 8. tom. 2.c.3. vbi vtramque ſententiam ad concordiam redigit.

Notandum tamen eſt in Sacerdote Hęretico , etiamſi nominatim ſit excommunicatus,manere poteſtatem faciendi & offerendi Miſſę ſacrificium pro viuis & mortuis.D.Tho.3.parte quęſtione 82.art.7.quia poteſtatem ordinis non amittit.Quare ſi ſeruet formam debitam,conficit Euchariſtię Sacramentum,& idem eſt ſentiendum de aliis Sacramentis, qu

no

non requirunt iuriſdictionem; & ſic penes Epiſcopum hęreticum cũ maneat poteſtas ordinis quę eſt propria Epiſcoporum, nimirum conſecrãdi & conficiendi chriſma, ſi actu conferant ordines vel confirmationis Sacramentum, tenebit Sacramentum: & idem eſt ſentiendum de aliis Sacramentalibus, poſſunt enim conſecrare altaria, templa ſiue aras, Eccleſias, & calices & veſtes, aliaque huiuſmodi, dummodo ſeruetur in iis forma quam ſeruat Eccleſia: ita ſentit gloſſ. in c. Eccleſijs de conſecrat. diſtinct. prima.

Sed dubium eſt, an ſuppoſito quod hęreticus non amittat ordinis poteſtatem ſed tantum iuriſdictionem: an Sacerdos, vel Epiſcopus in hęreſim prolapſi eo ipſo ſint omni iuriſdictione priuati, ita vt acta per ipſos, verbi gratia peccatorum Confeſsiones, ſententię & cenſurę, ſiue conſtitutiones ab Epiſcopo factę, nullius ſint ponderis aut momenti?

Quidam affirmant quod et ſi ante Concilium Conſtantienſe inualida eſſent prędicta omnia, quando hęreſis erat manifeſta & notoria; poſt Concilium tamen Conſtantienſe rata eſſe & valida quę faciunt Presbyteri hęretici & Epiſcopi, niſi ſit manifeſtus aliquis eorum Clerici percuſſor, vel nominatim denuntiatus: Et idem ſentiunt de aliis ſiue ſecularibus ſiue Eccleſiaſticis publicam adminiſtratioñe vel functionem gerentibus, quia ante Iudicis ſententiam adhuc retinent poſſeſsionem, & ſic geſta per eos valent. Alij vero probabiliter exiſtimant ob hęreſim exteriorem amittere hęreticos Eccleſiaſticam iuriſdictionem, vt expreſſe docet D. Tho. in. 2. 2. q. 39. art. 3. vnde quamuis vitari à nobis non debeant, non poſſunt ligare nec ſoluere, nec alia munera exercere, qua iuriſdictione carent, & ſuſpenſi ſunt ab officio: ſed quicquid ſit de his opinionibus, quarum quælibet pro ſe habet viros graues & doctos, illud tamen certum eſt quæcũque fiunt ab hæreticis quãdiu in publico officio tolerantur, valere: c. Nõne 8. q. 4. ita Silueſt. verbo Excommunicatio 3. n. 10. & 11. quia Eccleſia voluit vt valerent, toleratus autem dicitur miniſter ille, qui communi errore populi habetur pro legitimo.

Pręterea pœnis alijs afficiuntur hæretici: nam etiam priuantur Eccleſiaſtica ſepultura vt in c. Quicunque de hęreticis, quod intelligendum eſt de ijs qui nominatim ſunt excommunicati.

Alia etiam pœna hæreticorum eſt infamia: ſed hæc non contrahitur ſecundum veriorem opinionem, niſi poſt ſententiam Iudicis.

Ac denique aliæ ſunt pœnæ, vt capitis ſupplicium, de quibus videndi ſunt Cast. de Iuſta Hæreticorum punitione. Simancas de Catholicis inſtitutionibus.

Poſtremo dubitari poteſt, An ab hęreſis nota pœniſque Hæreticis à Iudice impoſitis liber ſit qui ignoranter hæreſi adhæret.

Reſp.

Reſp.aliquibus propoſitionibus.Prima, conſtans eſt apud omnes DD. opinio, Ignorātiā ab hæreſi excuſare, ac proinde à pænis in Hęreticos latis liberare D.Tho.2.2.q.2.art.6.ad.2.vbi Caieta.& alij.Hæc tamē propoſitio non de qualibet ignorantia intelligi debet, ſed tantum de ignorantia inuincibili, ea ſcilicet quam homo ſuperare non potuit, poſtquam adhibuit ſufficientem ſolicitudinem pro ratione ſui ſtatus, & conditionis, pro veritatis inueſtigatione: non dubium quin plurimi inueniantur in terris hæreticorum, & Schiſmaticorum, qui in aliquibus rebus ad fidem ſpectantibus laborent hac inuiſibili ignorantia, vel quia materia fidei eſt de ſubtilioribus rebus, & non de illis quas ipſi quo ratione ſui ſtatus explicitè ſcire tenentur, quales ſunt articuli fidei: & ipſi ſeducti ab aliquo viro docto, quem ipſi pium & Catholicum credunt, vel à parentibus Parochis, Epiſcopis, aut alijs ſimilibus inſtructi decepti fuerunt; dummodo cū pertinacia ſuæ ſententiæ non adhæreant, ſine dubio in foro interiori, & exteriori excuſantur, vt optime reſoluit Penna in Scholis Inquiſitorum 1.p.quęſt.7.

Si quis vero erret ignorantia craſſa, vel affectata, licet in foro exteriori pręſumatur Hęreticus, maximè ſi erret in his quę ſcire & credere tenetur ratione ſui ſtatus, vt optime docet Doctor Penna, vt ſupra; in foro tamen interiori non eſt hæreticus, quia non adhæret cum pertinacia ſuis erroribus. Maxime vero hoc credendum eſt de viris ſimplicibus aut non literatis, qui inter hæreticos, vel ſchiſmaticos commorantur, qui maiorum & doctiorum erroribus adhærent: exiſtimantes ipſos habere fidem Catholicam. Vnde D.Tho.2.2.q.2 art.6 ad 3. *Si autem* inquit *aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei ſimplicium, qui eos rectam fidem habere credunt*; quia minores, vt ibidem docet Angelicus Doctor, non habent fidem implicatam in fide maiorum, niſi quatenus maiores adhærent doctrinę diuinę.

Pręterea ſciendum eſt fautores, receptores, & defenſores hæreticorum incidere in excommunicationem ac legentes eorum libros incurrere excommunicationem Bullæ Cęnę Domini ſummo Pontifici reſeruatum, vt late tradunt authores & ſcriptores de cenſuris. Omiſsis vero alijs quę ad noſtrum propoſitum non conducunt, duo ſunt conſideranda, primum nomine fautorum, defenſorum, vel receptorum intelligi, vt bene aduertit Caiet. in ſumma verbo Excommunicatio de fautoribus, & receptoribus hęreticorum, vt hęretici ſunt, id eſt de tuentibus ipſos ipſa ratione quia ſunt hæretici. Vnde ſi quis aliquem reciperet hæreticum, & domi retineret, quia infirmus erat, non excommunicatur in cęna Domini, niſi alia feratur ab inquiſitoribus excommunicatio generalior.

Secundo notandum eſt, nomine librorum prohibitorum non comprehendi Græcorum, Armenorum, aut aliorum Schiſmaticorum ritus & cæ-

remonias

remonias continentes,& ſimiliter vt aliquibus placet non feriuntur prædicta excommunicatione Catholici qui in Anglia, Germania, Polonia, Gallia,ac ſimilibus locis legunt libros Hęreticorum continentes hęreſes, dum id fiat ſtudio cognoſcendi,& confutandi eorum hæreſes & errores, ſed hæc opinio cum ea limitatione accipienda eſt, vt rectè notauit Azor. vt ſupra c.16. in illis partibus in quibus prædicta conſtitutio Bullæ Cænæ Domini non eſt vſu accepta,nec promulgata aut iure communi confirmata. Sed quicquid ſit de hac ſententia, gaudent tamen Religioſi Mẽdicantes priuilegio à multis Summis Pontificibus conceſſo, vt in terris infidelium, Schiſmaticorum, & Hæreticorum poſsint tuta conſcientia eorum libros, & alios quacunque ex cauſa prohibitos,ad effectum illos confutandi & corrigendi legere; ſic etiam conceſsit ordini noſtro Clemens PP. VIII. in Bulla quæ incipit: Dominici gregis,&c.

Vltimo ſcire oportet Hęreticos ad Eccleſiam reuertentes, oportere prius hæreſim abiurare hoc eſt,iureiurando damnare aut ſimpliciter omnem hæreſim,aut ſpecialiter eam in quam inciderunt: deinde ſcripto promittere ſe ipſos firmiter credituros quicquid Catholicæ fides Eccleſię profitetur,quę omnia intelligenda ſunt,cum Hęreticus abſoluitur in foro exteriori,in quo poterunt ſeruari formulæ infra deſignatę: nam in foro conſcientiæ ſufficit habere contritionem de hęreſi,& firmum propoſitum,cautionemque ſufficientem prabere non reuertendi ad vomitum, & tunc abſolui poterit ab eo qui habet poteſtatem vel ordinariam, vt inquiſitores hęreticę prauitatis,vel ſubdelegatam vt Religioſi aliqui Mẽdicantes, commorantes inter Hæreticos,Schiſmaticos, & alios infideles,vbi inquiſitiones non ſunt, habere ſolent, vt infra latius dicemus.

Forma breuis omnem hæreſim abiurandi per eum qui in hæreſim incidit, & pænitet, & alias non eſt relapſus.

EGo talis,de tali loco,talis diæceſis,coram N.& N. Sacroſanctis Euangelijs poſitis coram me eiſque propriis manibus per me tactis iuro, me credere corde, & profiteri ore illam Sanctam fidem Catholicam & Apoſtolicam quam Sancta Romana Eccleſia credit,prædicat,profitetur, & obſeruat:& conſequenter abiuro, reuoco,& deteſtor,& abnego omnem hæreſim cuiuſcunque ſit conditionis & ſectę,ex tollentis ſe aduerſus Sanctam Catholicam Eccleſiam. Item iuro me credere & profiteor ore quod ſic & ſic,&c. vbi explicetur articulus Catholicus contrarius illi hęreſi in quam ſe cõfeſſus eſt incidiſſe. Et poſtea dicat, Iuro & promit-

to quod deinceps nullam hæreſim prędictarum,ſeu aliam qualemcunque tenebo,nec dogmatizabo,nec libros hæreticales ſcienter habebo.

Quod ſi conuenientius viſum fuerit, vt profeſsionem fidei cum ſoléni iuramento exhibitam magis in ſpecie faciat,trademus hic formam à Pio 4.editam in Bulla,quæ incipit Iniunctam nobis.

Forma iuramenti profeſsionis fidei ſecundum Bullam Pij PP. IV.

EGo N. firma fide credo,& profiteor omnia & ſingula,quæ continentur in Symbolo fidei,quo Sancta Romana Eccleſia vtitur: videlicet: Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ; viſibilium omnium,& inuiſibilium.& in vnum Dominum Ieſum Chriſtum,filium Dei vnigenitum,& ex Patre natum ante omnia ſæcula, Deũ de Deo,lumen de lumine,Deum verum de Deo vero, genitum, non factum,conſubſtantialem Patri,per quem omnia facta ſunt.qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Põtio Pilato,paſſus & ſepultus eſt.& reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas;& aſcendit in cælum,ſedet ad dexteram Patris: & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis:Et in Spiritum Sanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioque procedit,qui cum Patre & Filio ſimul adoratur.& conglorificatur,qui locutus eſt per Prophetas:& vnam Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam.Confiteor vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum,& expecto reſurrectionem mortuorum,& vitam venturi ſæculi,amen. Apoſtolicas & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſque eiuſdem Eccleſiæ obſeruationes & conſtitutiones firmiſsimè admitto, & amplector.Item ſacram Scripturam iuxta eum ſenſum quem tenuit, & tenet Sancta Mater Eccleſia,cuius eſt iudicare de vero ſenſu,& interpretatione ſacrarum Scripturarum,admitto,nec eam vnquam,niſi iuxta vnanimem conſenſum Patrum accipiam & interpretabor.Profiteor quoque ſeptem eſſe verè & propriè Sacramenta nouæ legis, à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta,atque ad ſalutem humani generis,licet non omnia ſingulis neceſſaria,ſcilicet Baptiſmum,Confirmationem,Euchariſtiã, Pœnitentiam,Extremam vnctionem,Ordinem & Matrimonium:illaq; gratiam conferre.Et ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine Sacrilegio reiterari non poſſe Receptos quoque & approbatos Eccleſiæ Catholicę ritus,in ſupradictorum omnium Sacramentorum ſolẽni ad-

ni adminiſtratione recipio & admitto. Omnia, & ſingula quę de peccato originali, & de iuſtificatione in Sacroſancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Miſſa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium, pro viuis & defunctis, atque in Euchariſtię Sacramento eſſe vere, realiter corpus & ſanguinem, vna cum anima, & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, fierique conuerſionem totius ſubſtantiæ panis, in corpus, & totius ſubſtantiæ vini, in ſanguinem, quam conuerſionem Catholica Eccleſia Tranſſubſtantiationem appellat. Fateor etiam ſub altera tantum ſpecie, totum atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi. Conſtanter teneo Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis iuuari. Similiter & Sanctos vna cum Chriſto regnantes, venerandos atque inuocandos eſſe eoſque orationes Deo pro nobis offerre: atque eorum reliquias eſſe venerandas. Firmiſsime aſſero imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, nec non aliorum Sanctorũ habendas & retinendas eſſe; atque eis debitum honorem ac venerationẽ impertiendam. Indulgentiarum etiam poteſtatẽ à Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe; illarumque vſum Chriſtiano populo maximè ſalutarem eſſe affirmo. Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam Romanã, omnium Eccleſiarum matrem, & magiſtram agnoſco. Romanoque Pontifici, Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti vicario, veram obedientiam ſpondeo, ac iuro. Cętera item omnia à Sacris Canonibus, & Oecumenicis Concilijs, ac pręcipuè à Sacroſancta Tridẽtina ſynodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: ſimulque contraria omnia, atque hęreſes quaſcunque ab Eccleſia damnatas, & reiectas, & anathematizatas ego pariter damno, reijcio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in pręſenti ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandẽ integram & inuiolatam, vſque ad extremum vitę ſpiritum, conſtantiſsime (Deo adiuuante) retinere & confiteri, atque à meis ſubditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & pręedicari, quãtum in me erit, curaturum, ego idem N. ſpondeo, voueo, ac iuro, ſic me Deus adiuuet, & hęc ſancta Dei Euangelia.

Remedia pro Catholicis inter Hæreticos verſantibus, ad orthodoxam fidem conſeruandam ex Patre Franciſco Coſtero.

SI tamen aliquando contigerit Catholicos cum Hęreticis conuerſari, pro fide Catholica tuenda atque conſeruanda omnem curam & ſolicitudinem adhibere oportebit. Et ne in tanto periculo verſantes pereant, ſequentia ipſos ſeruare remedia maxime conducet: quę quoniam breuiſſima, & popularium etiam captui accommodatiſsima ſunt, conuenietiſsimum hic duximus inſerere.

Primò, itaque humilitatem ex animo ſequi neceſſe eſt. Sicut enim impoſsibile eſt Hęreticum non eſſe ſuperbum, vt qui iudicium ſuum totius Eccleſię iudicio prępoṅit: ita fieri non poteſt, humilis vt in hęreſim labatur, niſi humilitatem abijciat. Non veniat mihi pes ſuperbię & manus peccatoris non moueat me: ibi ceciderũt qui operantur iniquitatem; ibi, hoc eſt, in pede ſuperbię, ait D. Auguſt. *Pſal 35.*

Secundò, frequens Sacramentorũ Pœnitentię & Euchariſtiæ vſus neceſſarius eſt. Quia enim per hęc Sacramenta, & maxime per Euchariſtiã, non ſolum fides confirmatur; ſed ſpiritualis etiam guſtus confertur, vt guſtemus, & videamus quam ſuauis ſit Dominus, fit per crebram communionem, vt homo non modo credat: ſed quodammodo ſapiat & experiatur vera eſſe, quę fides proponit. Atque hoc eſt quod Chriſtus dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo: hoc eſt, perſeuerabit in Eccleſia mea, & ſpiritus meus manebit in eo.

Tertio, opus eſt, frequenti meditatione exercere ſe, in conſideratione charitatis Dei in genus humanum: quam ex innumeris beneficijs nobis collatis tantam eſſe conſtat, vt intellectum excedat & Angelorum & hominum. Huic ſane charitati non eſt conſentaneum, mundum vniuerſum ſine fide, ſine vero Sacramentorum vſu, ſine recta intelligentia ſcripturarum, mille quingentis annis, in ſummis relictum fuiſſe erroribus, donec vnus Apoſtata Monachus, (qui ruptis caſtitatis & alijs religionis votis, ſanctimonialem, Deo conſecratam atque velatam, ſacrilegis ſibi nuptijs iunxit) tam diuturni erroris & falſitatis orbem vniuerſum redargueret, damnatis tot ſanctis Patribus, qui & miraculis & vitæ ſanctimonia claruerunt: cum iſte & miraculum nullum ediderit; & fateri in publica ad populum concione non erubuerit, ſe Dæmonem probè nouiſſe, & ab eo viciſsim bene cognitum eſſe, cum eoque pluſquam modium ſalis comediſſe

Digitized by Google

diſſe (quod longæ familiaritatis eſt argumentum) imo ſcriptis libris te-ſtatum poſteris reliquerit, diaboli ſecum nocte diſputantis argumentis ſe conuictum ſacrificium Miſſæ de medio ſuſtuliſſe.

Lib. de Miſſa angulari Tom. 7. editionis VVittenbergenſis. fol. 420.

§ Quarto, Perpēdere diligēter & ſerio promiſsiones Dei Eccleſiæ factas: quæ tanta ſunt, vt ijs cognitis, nullus ſit reliquus errori locus. Eſt enim Eccleſia primò, fundamentum & columna veritatis: hoc eſt, quæ non ſolum veritatem ſecum habet; ſed quæ ſola veritatem adinſtar columnæ & firmamenti ſuſtentat, & aperte omnibus demonſtrat. Vnde ſicut nullus error fidei in doctrinam Eccleſię poteſt irrepere: itaque neque extra Eccleſiam eſt veritas ſine errore. Secundo, Eccleſia in doctrina morum errare non poteſt: cum ſit à fidelibus, in qualibet admonitione, inſtructione & reprehenſione ſic audienda, vt qui eius monitis obtemperare nollet, grauiſsima pœna, quæ mortalibus infligi poteſt, ſit afficiendus; nempe excommunicationis gladio à Chriſti corpore ſeparandus. Si (ait Dominus) Matth. 22. Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus. Tertio Eccleſia eſt Chriſti ſponſa. Sponſam autem nihil poteſt latere arcanorum ſui ſponſi. Quarto, Eſt corpus Chriſti eodem ſpiritu ſancto afflatum. Quare neque à capite ſeparari poteſt, (Ego, ait, Matth. 22. vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi) neque ignorat mentem ſui capitis, ſi idem ſit capitis & corporis ſpiritus. Nemo (ait Apoſt. 1. Cor. 2.) nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt. Nos autem ſpiritum Chriſti habemus: & qui ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Vnde & Dominus promiſit Ioan. 16. ſe Eccleſiæ daturum paracletum ſpiritum, qui eam doceret omnem veritatem. Quinto Eccleſia eſt congregatio non occulta & latens; ſed aperta, Matt. 5. Sicut ciuitas ſupra montem poſita & candela poſita ſuper candelabrū, vt omnes, qui in domo ſunt lumē videant: id eſt, vt ab omnibus videri, poſſit, tam ijs qui ad fidem Chriſti conuertuntur, vt ſciant quo ſit eundum, & à quo ſit fides petenda: quàm ijs qui ſunt in Eccleſiam admiſsi, vt ſciant in dubijs quæ ſit audienda. Dic, inquit, Eccleſiæ: Matth. 18. Et ſi Eccleſiam non audierit, &c. Sexto Eccleſia hoc modo in monte fundata, & aperte conſtituta, non eſt vnius anni, nec vnius ſæculi, ſed omnium dierum atq; annorum, vſque ad conſummationem ſæculi. Super hanc petram (ait Matt. 18. ædificabo Eccleſiam meam. & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam; hoc eſt Firmiſsimè eam collocabo; aduerſus quam tametſi omnis induſtria, ſapientia atque potentia dæmonum ſit inſurrectura; nūquam tamen præualebit, vt eam deijciat. Si igitur hæc Eccleſia habeatur tam illuſtribus priuilegijs inſtructa, quæ neque errare, neque errores in doctrina fidei vel morum docere, neque ſuperari poſsit vlla vi aut arte; quæ ſcripturas & verba optime nouerit atque intelligat ſponſi ſui, quæ-

que ſpiritu eodem cum ſuo capite, & ſponſo ſit imbuta; non eſt locus hęreſibus: quia ad omnem dubitationem recurrendum erit ad Eccleſiam, iuxta Chriſti præceptum, Dic Eccleſiæ, &c. Matth. 18. Qui vos audit me audit, Luc. 10.

Sed vbi ſit iſta Eccleſia, quæritur. Hoc ſane ex ſcripturæ verbis aperte conſtat, talem aliquam eſſe, & à Chriſti temporibus extitiſſe, atque ad cõſummationem vſque ſæculorum ſemper manſuram qualem iam deſcripſimus. Vbi autem illa hactenus fuerit, & quænam illa ſit etiamnum, his duobus indicijs oſtendi poteſt. Priori quidem ex omnium Chriſtianorum cuiuſuis ſtatus & nationis vnanimi conſenſu. Sicut enim Romanam vrbẽ eam cognoſcimus quę ad Tiberim, Pariſienſem quę ad Sequanã, Colonienſem quæ ad Rhenum eſt poſita: quia hactenus mundus vniuerſus has vrbes agnouit; ita ſi quę Eccleſia pro vera & Catholica Chriſti Eccleſia, ab orbe vniuerſo 1500. annis eſt habita, ea certe pro tali nobis eſt agnoſcenda. Et ſicut ſi poſt tanti temporis totius orbis confirmationem, quiſpiam aliud oppidum à paucis annis exædificatum, tibi veram illam & antiquam Coloniam eſſe diceret, antiquorum Imperatorum priuilegijs & libertate celebrem. ideo nihil perſuaderet, vt etiam tanquam inſanum ridendum & explodendum ſe proponeret: itaque qui poſt 1500. annos aliam tibi Eccleſiam demonſtrare conatur, à paucis annis coactam, eamque docere eſſe veram illam Eccleſiam quam Chriſtus innumeris priuilegijs donauit, erraſſe autem omnes qui 1500. annis hunc cœtum non agnouiſſent: non ſolum audiendus non eſt, ſed pro inſano habendus: tum quod recenti, & nuper nato conuentui tantam antiquitatem tribuat. Ex his facile videre eſt, quænam ſit vera Eccleſia, quia ante annos 60. cum necdum vllus ex alijs cœtibus natus eſſet, vbicunque per orbem Chriſtianum, potiſsimum vero vbi nunc nouę ſectæ vigent, ſi quis de vera Eccleſia quęſiuiſſet, nulla alia quam Eccleſia Romana oſtenſa fuiſſet. Poſteriori vero indicio idem oſtenditur, ex dictis ſuperius priuilegijs, Eccleſiæ ſuæ à Chriſto relictis. Si enim quæras Eccleſiam hodie, quæ ſit, aut fuerit aliquando per orbem vniuerſum diffuſa, vel agnita, & cuius origo conſtanti & non interrupta ſucceſsione ad Chriſtum & Apoſtolos deduci poſsit, nullam inuenies aliam quam Romanam. Sicut enim nos credimus, ita crediderunt maiores noſtri ab annis 100 ab annis 200. 300. 400. vſque ad annum 1576. Neque demonſtrari poteſt, quando primum, vel à quo ſit fides noſtra violata aut mutata. At vero ſicut credunt nouæ ſectæ Lutheri, Buceri, Caluini &c. ante 60. annos nuſquam in orbe creditum eſt: cum omnibus conſtet, Martinum Lutherum anno. 1517. errores iſtos primum excogitaſſe & inuexiſſe. Atque etiam hodie, errores iſti anguſtijs certorum locorum continentur. Lutheraniſmus Germaniæ:

Calui-

Caluiniſmus Gallia & Anglia: zwinglianiſmus Heluetia. Extra Europā autem neque ſunt, neque fuerunt vnquam vel de nomine cogniti.

Quinto, Vitare lectionem librorum vetitorum, & Hæreticorum familiaritaté atque colloquia. Hæreticum, ait Apoſtolus Tit. 3. poſt vnam & ſecundam correptionem deuita. Quia vt verba loquentis vim habent mouendi: ita & ſcripta ad permouēdum maiore artificio ſunt elaborata. Legendi potius ſunt ſacri Doctores, quos conſtat vitæ ſanctitate & eruditione præcelluiſſe: & frequenter miſcendi ſermones cum doctis & pijs. Quia tamen in tanta multitudine Hæreticorum, fieri vix poteſt, vt non aliquando cum illis agamus, in promptu habendæ ſunt rationes, quibus auitam fidem Eccleſię tueamur. Parati (inquit Apoſtolus 1. Pet. 2.) ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem, de ea quæ in vobis eſt ſpe. Non quod neceſſum ſit de ſingulis articulis controuerſis, omnes eſſe inſtructos: ſed quod expediat generales quaſdam nouiſſe ſolutiones eorum communibus argumentis. Veluti ſi obijciant in ſacris litteris non haberi inuocandos eſſe ſanctos, venerandas Imagines, abſtinendum à carnibus, aut aliquid eiuſmodi, non ergo iſta eſſe facienda; nos contra obijciamus, & quidem efficacius, hæc ſacris litteris non prohiberi: atque ſine peccato fieri poſſe, quia vbi non eſt lex, ibi nec præuaricatio, Rom. 4.

Item ſi dicant nihil eſſe fide tenendum, niſi quod ſacris litteris continetur, nos contra dicamus, ſi hoc admittatur, manifeſtè ſequuturum Euāgelium ſecundum Matthæum non eſſe à Spiritu ſancto dictatum: quia nuſquam in vniuerſa ſcriptura habeatur: hoc Euangelium vel eſſe dictatū à Spiritu ſancto, vel eſſe in Catalogo librorum ſacræ ſcripturæ. Hæc enim obiectio illos eo ducet, vt fatere cogantur, aliqua eſſe recipienda atque credenda, quæ ſcriptura ſacra non contineantur: ſed ea tantum reijcienda quæ cum ſcriptura ſacra aperte repugnant.

Si vero eiuſmodi aliqua loca ſcripturæ ab ijs adferantur, quæ videātur aduerſari doctrinæ Eccleſiæ; ſi quando Catholicorum Patrum expoſitio non occurrit, hæc vna ſolutio ſufficiet, ſcripturas illas dogmatibus Eccleſiæ non eſſe contrarias, quantumuis prima fronte videantur. Nam licet earum genuinam explicationem ad manus nō habeamus (ſunt enim ſcripturæ difficiles & ſtudio egēt, quod non eſt omnium) ante multas tamen annorum centurias, priuſquam hæreſis in orbem veniſſet, Catholicos Doctores per vniuerſum orbem ſcripturas iſtas ſic ad mentem Chriſti intellexiſſe, vt nihil plane cum doctrina Orthodoxa Eccleſiæ quam ijdē ipſi tuebantur pugnarent.

Rurſus ſi quærant, cur libeat tanto tempore in antiqua iſta Eccleſia hęrere, cum potius ſint eligenda noua, quam vetera? Dicendum primo, non omnia vetera abijcienda eſſe, neque omnia noua veteribus præferenda.

Aurum

Digitized by Google

Aurum vetus præfertur nouo: & ſi ſenex manum ſuam veterem amputare velit,non inueniet aliam commodiorem,etiamſi argenteam aut auream ſubſtituat. Dicendum ſecundo,quò velint nos relicta Eccleſia Romana abire? ad Lutherine,Proteſtantium Caluiniſtarum,an ad Anabaptiſtarum ſectam? hi enim ex æquo omnes Eccleſiam Romanam damnant, & veram ſcripturarum intelligentiam iactant. Tertio quæ ſit ratio cur illi velint nos antiquam fidem deſerere? quid apud ipſos præclarum ſit quod nos ad mutationem tanti momenti,vnde animæ ſalus dependet, mouere debeat? Nam ſi vitia ſpectes ſuperiorum, ſcimus Chriſtum præmonuiſſe Matth. 23. Quæcunque dixerint,ſeruate & facite,ſecundum opera autem eorum nolite facere: neque tante ſunt Hæreticorum Miniſtrorum virtutes,vt ijs magnopere cedant mores ſacerdotum Catholicorum: quin potius,incorruptus arbiter,maiorem vitæ integritatem atque doctrinam in Romana Eccleſia,quam in illis ſectis deprehendet. Si ſcripturarum intelligentiam cõſideres ante exortas hæreſes,Eccleſia,quæ ſcripturas habuit, earum etiam intelligentiam habuit. Cur ergo ab Eccleſia ſcripturarum libros recipiam,& eorundem intelligentiam non accipiam? Cur credam dicenti hoc eſſe verbum Dei,& non credam docenti, hunc eſſe intellectũ verbi Dei? Cur credam in numero librorum,& non credam in ſenſu librorum? ſane in die Iudicij coram Chriſto ſeuero Iudice, ſecurior erit Catholicus quouis ſectario Ponamus enim falſa eſſe quæ Romana Catholica Eccleſia credit: in exacto illo Iudicio, cum Chriſtus quæret,cur ita de me ſacramentiſque meis credidiſti? ſecure reſpondebit Catholicus, Primo,quia Eccleſia per vniuerſum orbem nos ita docuit,quam tu audiendam iuſsiſti. Secundò,quia nos ita docuerunt maiores noſtri. qui eandem fidem à ſuis ſe maioribus accepiſſe,& illos rurſus à maioribus ſuis, ad Apoſtolorum vſque tempora,teſtati ſunt: neque tempus ſcire potuimus vnquã,quo fides hæc à te,Apoſtolis tradita,& uſque ad nos vſq; per manus veniſſe dicitur,vel in minimo violata fuerit: maxime cum tu Beato Apoſtolo Petro diſerte promiſeris,Super hanc petram ædificabo Eccleſiã meam,& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: Et aſcenſurus in cælum dixeris,Matth. 28. Ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſęculi. Tertio,quia viri illi qui fidem illam nos docuerunt,& ad finem vſque vitæ retinuerunt, clariſsimi fuerunt & eruditione & morum probitate,quorum ſanctitatem tu ipſe miraculis comprobaſti. Sane ergo,ſi error in nobis fuit, tu Domine nos decepiſti. Eorum enim veſtigia,quorum tu viam tibi placere declaraſti,ſecuti ſumus. Denique,quia nihil vidimus in doctrina fidei noſtræ,ſcripturis & verbis tuis repugnans. Vt enim aduerſarij noſtri multas nobis ſcripturas obiecerint: ita tamen illę omnes à Doctoribus noſtris ante multas annorum centu-

rias

Digitized by Google

rias declaratæ fuerunt, vt plane nihil cum doctrina Catholica pugnare videantur. Quis autem eram ego, qui fidem iam antiquam, per totum orbem diffuſam, tot miraculis illuſtratam, tanta omnium Catholicorum conſenſione ſeruatam, à tot Patribus explicatam reijcere auderem, vel erroris arguere? Contra vbi ex ſectario interrogabit Dominus, Et quid te impulit, vt relicto ouili meo, ad luporum gregem te conferres?

Quid poterit adferre, niſi, Martinus Lutherus nos decepit, Caluinus ſeduxit, Bucerus peruertit? At rurſus Dominus, Quid (inquiet) in his Doctoribus vidiſti, quod te ad fidem mutandam, & Eccleſiam tot ſæculorum deſerendam impelleret? forte miracula ediderunt, vel forte inſigni ſanctitate viguerunt? Atqui tibi per Apoſtolum meum ad Galat. 1. dictum fuit; Si Angelus de cęlo vobis euangelizauerit, præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Si in religionis mutatione nec Angelis eſt fides adhibenda quanto minus hominibus, ſine miraculorum teſtimonio, ſine vitę probitate? quales enim prædicti fuerint, nouit orbis vniuerſus. At dicet forte Hæreticus, Vidimus in Romana Eccleſia multos errores ſcripturis tuis non conſentaneos. Sed Dominus iterum. Et à quo ſcripturas ſacras accepiſtis? nónne à Romana Eccleſia? illa autem totis 1500. annis tam ſocors fuiſſe in enarrandis ſcripturis credenda eſt, vt tanto tempore non aduerteret, ſe cum ſcriptura pugnare? Et ſi illa ſcripturas eo ſenſu expoſuit, vt nihil cum auita fide pugnarent; cur tu nouas, & inauditas expoſitiones ſecutus, vniuerſum orbem erroris damnaſti, & non potius Eccleſiæ fidem & explicationes ſecutus fuiſti? Magis enim rationi conſentaneum tibi eſſe debebat, illum eſſe verum ſcripturarum intellectum, quem per vniuerſum orbem tot ſæculis docuit illa Eccleſia, quæ tibi ſcripturas tradidit; quam illum, quem poſt 1500. annos quiuis nouorum Doctorum commentus eſt.

Qui candido animo iſta percogitaret, quæ certo certius poſt mortem ventura ſunt; non facile ad errores declinaret: ſed veram retineret Romanam Catholicam fidem, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo.

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA, LIBER NONVS;

Qui eſt de Iudæorum ad fidem Chriſtianam conuerſione procuranda.

PRÆFATIO.

Iudæorum cõuerſio difficilis.

OPus conuerſionis Iudæorum ad fidem Chriſtianam valde arduum ac difficile eſt, quia in eorum cordibus hactenus velamen perfidiæ hęret, & obfirmatam perfidiam & obſtinationem, & ſcelera multa ac flagitia, quibus repleti ſunt, duriores ceteris infidelibus effecti ſunt. Non tamen deſperandum eſt de eorum ſalute: potens enim eſt Deus, qui vult omnem hominẽ ſaluum fieri, & ad lucem veritatis, quæ eſt Chriſtus perducere. Idcirco aſſiduis precibus, ieiuniis, aliiſque pænitentiæ operibus & laboribus ad cæleſte auxilium implorandum præmiſsis, huiuſmodi opus cum omni charitate & feruore peragendum eſt. Eſt enim Deo gratiſsimum, quod & his rationibus aſtruitur.

Iudæorum conuerſio Deo grata.

Iudæi Deo olim in delicius.

Prima: quia apertiſsimis Scripturæ Sacræ cõſtat oraculis, Iudæos olim à clementiſsimo Deo in delicijs habitos, & vniuerſis orbis terrarum nationibus prælatos. Hoc quippe genus hominum è poſteritate Abrahæ in ſuum quaſi peculium cooptauit, cum eo mirum quendam prouidentiæ modum exercuit: pro eius amplificatione ac tutela prodigia multa patrauit: legem ſingulari prærogatiua ei tulit: oracula creberrima ad ſingulos pœnè dies reddidit: in terram feraciſsimam, cæſis Regibus Chananæis induxit: in auguſtiſsimo templo, cum ea gente velut pacto fœdere præſentiſsimè affuit: illuſtriſsimis eam victorijs exornauit: miſsis Prophetis per tempora diuerſa erudiuit: ac denique (quod ſupremum eſt) miſſo in terram vnigenito & coæterno filio ſuo, qui ex ea ſtirpe carnem aſſumeret, priuilegio planè mirabili, inter vniuerſos Adæ poſteros inſigniuit. Quocirca nequit ſanè dubitari, quin ea gens Deo cordi fuerit, quod plurimis

rimis argumentis Scripturæ ſacræ peruincitur. Quod verò ob atrociſsimum ſcelus in Chriſti morte commiſſum, à Deo repudiata fuerit; communis peccantium conditio eſt, licet grauius illa peccarit. Neque decet profectò pios animos à Iudæorum conuerſione alienari, quod humanæ ſalutis auctorem cõiuratione facta interemerint. Quin potius Chriſtianę pietati mirificè congruit, gentis olim Deo chariſsimæ vicem aduerſam dolere, & de eius reſipiſcentia ſedulo agere.

Secunda: Qui Dei gloriam inprimis augere cupiunt (quales oportet nos eſſe) ea ſtudioſiùs conantur, ex quibus Dei honor & laus maior exiſtit. Iam verò exploratum eſt, auctiorem Dei gloriam ex Iudæorum, quã ex cęterorum infidelium conuerſione prodituram. Quis enim nõ videat longè glorioſius eſſe eos, qui Chriſto pertinaciter reſtiterunt, eique necẽ inuidentiſsimè machinati ſunt, mutata mente conuerti; quàm ſi alij quilibet, qui nõ adeo proteruè peccarunt ſed vel ignorantia vel errore colorato ſeducti ſunt, fidei Chriſtianæ colla ſubdant? Profectò fortior hic diuina veritas & maior Chriſti laus famaque ſe prodit.

Tertia: Salus ex Iudæis eſt, Ethnicorumque fælicitas per Iudæos ortũ, nec leue incrementum accepit. Conſtat ſcilicet Apoſtolos ex ea ſtirpe genitos in orbem terrarum ſalutem inuexiſſe, ac propagaſſe. Erit ergò Chriſtiana gratitudine dignum, Iudæis vicem rependere, vt quemadmodum ſelecti aliquot viri eius generis, Ethnicis in culpæ morte iacentibus ſalutem nuntiarunt, ita è populo Chriſtiano è Gentilibus coagmentato ſelecti multi, ad Iudæos graui lethargo ſopitos, & excęcatos deſtinentur, vt candidiſsimam diuinæ fidei lucem aſpiciant.

Quarta: Plurima ſunt vaticinia ſacra, quibus Iudæorum cõuerſio promittitur: & omnino patet eam conuerſionem per Chriſti miniſtros ſe neſcente mundo optatum finem ſortituram. Ita docet Auguſtinus libro 2. de Ciuitate Dei cap. 29. *Per Eliam*, inquit, *magnum mirabilemq́; Prophetam, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante iudicium, Iudæos in Chriſtum Dominum noſtrum eſſe credituros, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibuſque fidelium. Ipſe quippe ante aduentum iudicis Saluatoris, non immerito venturus creditur. Cum venerit ergo, exponendo legem ſpiritualiter, quam nunc Iudæi carnaliter ſapiunt, ad Chriſtum verum eos conuertet.* Nec modò quod diximus de Elia, & proditum eſt à Patribus, id ſola ex traditione fidem capit; ſed etiam ex ipſa Scriptura. Nam Malachias extremis verbis ſuæ prophetiæ hoc ipſum vaticinatus eſt de Elia: facit enim Deum hæc loquentem: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum ne fortè veniam & percutiam terram anathemate.* Loqui Malachiam propriè & ſecundum literalem ſenſum, de Elia Propheta, & non de Ioanne Baptiſta indicant verba illa Malachię:

Iudæorum conuerſio vaticinijs promiſſa S. Auguſtin.

Digitized by Google

Antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: quo haud dubiè ſignificatur ſecundus Domini aduentus, qui futurus eſt magnus & horribilis, cuiuſq; teſtis & præco futurus eſt Elias. Confirmat hoc auctor libri Eccleſiaſtici in cap. quadrageſimo octauo: vbi laudans Eliam Prophetam & de ipſo commemorans prædicta verba Malachiæ, ſic ait: *Qui ſcriptus es in iudicijs temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & reſtituere tribus Iacob.* Quis igitur conuertet auerſos niſi qui Diuinæ veritatis cõſcius eſt? Aut quo modo implebuntur Scripturæ, per quas nobis Dei voluntas innotuit; niſi qui eas callent (Chriſtiani videlicet) & ſyncerè interpretantur, earum veritati famulentur? Etenim parum ſe fidum Dei miniſtrum exhiberet, qui attentè perpendens promiſſa Dei à Prophetis prædicta non eniteretur ea quoad poſſet, explere. Nam ſi certiſsimum eſt, Iudęos ſub finem mundi ad Chriſtum conuertendos, eique cultum inſignem allaturos, vt oracula ſacra Patreſque fatentur; quid ergo cogitãt Miniſtri Chriſti, aut quomodo non cogitant ſeneſcente iam mundo adeſſe tempus Iudæos euocandi ac reducendi ad mitiſsimum Regem ſuum? Porro ante annos mille quingentos Apoſtolis ipſis videbatur hora nouiſsima aduentare, vt prætercam poſteriores Patres, qui nouiſsimam tubam pręſentire ſibi videbantur. Quomodo ergo nunc mundo ad interitum euidentius feſtinante Eccleſiæ Prælati non properant diuinis prædictionibus inſeruire?

Quinta, ab opportunitate: ſanè tametſi neque antiquiſsimæ Prophetię, neque mundi exitus inſtaret, ipſa per ſe Iudæorum conditio, præſenſque afflictę gentis calamitas veros Chriſti ſeruos perurgere deberet, ad opus maturandum. Eo quippe infamiæ & vexationis Hebræi ſeuero Dei iudicio deuoluti ſunt, vt (ſi accederet mediocris Principum Chriſtianorũ diligentia) facile Chriſto nomen daturi credantur. Neque omnes ij adeo vecordes ſunt, vt non animaduertant, gentem per tot ſæcula poſt Chriſti mortem, à Deo derelictam, & ab vniuerſis hominibus ludibrio habitam multum in Chriſti morte peccaſſe iureque aliquid ſuſpectum in ea fide quam colunt reperiri poſſe. Qua certè in cauſa à Chriſtianis Doctoribus conuinci poſſent, calamitateque propria eruditi, & rationibus permoti reſipiſcerent.

Sexta ab exemplo: Princeps Apoſtolorum ijs qui erant ex circumciſione, vti genti Deo chariſsimæ prędicator, & rector deſignatus fuit: vt pateat rem pretioſiſsimam fideliſsimo Apoſtolo creditam, & magni à Deo factam. Ex quo efficitur, eos, qui Petri legatione funguntur, & pro eo pręſunt, in hoc ipſum debere opus incumbere. Imo ſi rem ipſam attentè pertendamus, Ieſus Chriſtus Redemptor noſter non modo è ſtirpe Iudæ ortus eſt, (quod abũde ſufficeret, vt animi verè pij gentẽ hanc Chriſto recon-

reconciliare niterentur) verum & ipſe per ſe ipſum in opus conuerſionis Iudæorum incubuit, vt miniſter circũciſionis, quod plane mirum eſt: ſatiſque conuincit opus hoc, quod perſuadere conamur, voluntati Chriſti congruere & opus vere Chriſtianum appellari debere. Etenim omninò planum videtur ſacrificium hoc æterno Patri acceptiſsimum fore. Si enim naturalem vnigenitumque filium in hoc opus legauit, ecquis non fateatur, adoptiuos filios rem illi pergratam facturos, ſi exemplaris ſui veſtigijs inſiſtant?

His rationibus Apoſtolici viri erecti atque ſtudio diuini nominis incenſi, torporem excutiant: & intima commiſeratione gentis excæcatæ ac derelictę commoueantur vt reliquiæ Iſraël ſaluæ fiant. Quare merito plures ſancti Patres, ac ſummi Romani Pontifices, ad hoc opus diligenter obeundum, Præſules Eccleſiarum ſæpè admonuerunt & excitarunt: multiſque alijs modis conati ſunt eos ad viam veritatis reducere, vt conſtat ex Bulla Nicolai PP. III. incipiente *Vineam ſeret*: quæ habetur in Bullario Tom. 1. & Clement. 5. in Concilio Viennenſi, eo fine inſtituit ſcholas & lectiones trium linguarum Hebraicæ, Chaldaicæ, Arabicæ, vt plenius habetur in Clement. prima de Magiſtris. Quæ conſtitutio poſtea fuit renouata in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 19. cupientes illius Concilij Patres, vt Iudæi omnes Euangelicam veritatem agnoſcerent, & in ea poſtquam cognouiſſent fideliter perſeuerarent. Ac denique S. D. Gregorius XIII. vt Iudæorum ſaluti oportunius prouideretur, ſpecialem & ſalutarem edidit conſtitutionem (quæ incipit, *Sacra Mater Eccleſia,*) de prædicatione verbi Dei facienda Iudæis ſemel in hebdomada. Quare Epiſcopi & Prælati nihil prętermittere debent quò eos ad fidem perducant, vt aliqui ſaltem ex eis ſalui fiant; oſtendendo eis ex veteris legis & Prophetarum libris Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum: vt in Actis Apoſtolicis B. Paulum & alios Apoſtolos ſæpe feciſſe legimus.

Ordo Seruandus.

PRo Iudæorum conuerſione tria curabimus. Primò recenſitis Iudæorum erroribus, oſtendemus Chriſtum Dominum Meſsiam fuiſſe in lege promiſſum, neque alium expectandum eſſe. Secundò, de modo iuuandi Iudęos & ratione agendi cum illis vt ad fidem Catholicam perducantur. Tertiò, de communicatione cum Iudęis, in quibus caſibus ſit prohibita, & quę illis agentibus inter Chriſtianos prohibeantur, dicemus.

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IX. PARS I.

De erroribus præcipuis Iudæorum, & eorum confutatione.

Iudæorum errores.

IVdæorum hæreſes ſiue errores pręcipui omnibus manifeſti ſunt: ad hos vero potiſsimum reducuntur: Primo, Chriſtum dicunt purum fuiſſe hominem, falſum Prophetam, ſeductorem: quare alium Meſsiam in lege promiſſum expectant. Præterea nouum teſtamentum prorſus reſpuunt. Ac denique articulos fidei niſi creationis non credunt. Habent etiam errores alios quamplurimos apud Thalmud, de quibus infra dicemus.

Scriptores aduerſus eoſdem veteres ac recentes. *S. Iuſtinus Martyr.* *S. Cyprian.* *Euſeb. Cæſa.* *S. Ambroſ.* *S. Auguſtin.* *S. Hieron.* *S. Greg. Nyſſ.* *Ioan. Chryſoſt.* *S. Cyril.* *S. Leo Papa.* *Iſid. Hiſpal.*

Aduerſus Iudæorum errores ex antiquis Patribus ſcripſerunt, ſanctus Iuſtinus Martyr in dialogo cum Tryphone Iudęo, de veritate Chriſtianæ Religionis: S. Cyprianus Epiſcopus & Martyr lib. 1. & 2. contra Iudæos ad Quirinum, & in Tractatu ſibi aſcripto de montibus Sina & Sion aduerſus Iudæos: Euſebius Cęſarienſis lib 1. & reliquis ſequentibus de Demonſtratione Euangelica, cuius etiam libri de Præparatione Euangelica conferunt in permultis capitibus: S. Ambroſius in libris de vocatione gẽium: S. Auguſtinus cùm Oratione de 5. hęreſibus aduerſus Paganos, Iudęos, Manicheos, Arianos, & Sabellianos, tum Orat. ſeu concione ad catechumenos contra Iudęos, Paganos, & Arianos, item alia Orat. aduerſus Iudęos: S. Hieronymus in varijs Commentarijs veteris ac noui Teſtamẽti, & compluribus opuſculis atque Epiſtolis: S. Gregorius Nyſſenus libro de Trinitate aduerſus Iudæos; & libro ei aſcripto de cognitione Dei: Chryſoſt. in Homilia 44. in Matth. c. 12. *Cum ſpiritus immundus*, in Homilia ſeu ſermone de Euangelio *Nuptiæ factæ ſunt*, contra Iudæos, Gẽtiles, & Hæreticos, & in V. Orationibus contra Iudæos: S. Cyrillus Alexandrinus libro aduerſus Iudæos, & in libris contra Iulianum Apoſtatã: S. Leo Papa Sermone 11. de Natiuitate Domini, vbi contra Iudæos expectantes Meſsiam hominem; Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis lib. 1. contra

Iudęos

Digitized by Google

Iudæos, & lib. 2. de vocatione gentium ad ſanctam ſororem ſuam Florẽtiam, & alij ex veteribus, quos prolixum eſſet enumerare.

Ex recentioribus verò Petrus Damianus contra Iudęos: Petrus Alfonſus ex Iudæo Chriſtianus baptizatus anno 1106. libello ſeu dialogo contra Iudæos & Saracenos. Rabbi Samuel oriundus ex ciuitate Marochi, in vulgatiſsima & tritiſsima Epiſtola ad Rabbi Iſaac, quæ hodie circumfertur tam Latinâ quàm vulgari Italicâ & Hiſpanicâ linguâ, legiturque to. 5. Biblioth S S. Patrum, & poſt Scrutinium ſcripturale Burgenſis: Nicolaus de Lira, præcipuè libello contra Iudaicam perfidiam, qui habetur in fin. Gloſſę ordin Paulus Burgenſis in ſcrutinio Scripturarum: Raimundus in ſuo Pugione: Petrus Caualleria libro dicto, zelus Chriſti contra Iudæos: Nicolaus Porchetus: Guilielmus Tutanus in fortallitio fidei: P. Suarez principio primi Tom. in tertiam partem D. Thomæ, & alij quã plures authores apud Poſſeuinum lib. 9. Bibliothecæ: plenius tamen apud Cardinalem de S. Seuerina in ſuo Rituali, Tractatu de Infidelium conuerſione procuranda.

Pet. Damianus. Pet Alphonſus Rabbi Samuel Nic de Lira. Paulus burgenſis. Raimundus. Pet Caualleria Nic. Porchetus. Guil Tutanus Suarez, &c.

De Meſſia aduerſus Iudæos Diſputatio.

Tria nobis in hac Diſputatione ſolita breuitate demõſtrãda ſunt. Primũ omniũ eſt Meſsiam Iudæis toties promiſſum iam pridem veniſſe: Secundum, Meſsiam in lege promiſſum fuiſſe Chriſtũ Ieſum à Iudæis crucifixum, eum qui hodie à Chriſtianis ſummâ veneratione colitur. Tertiũ demum, eſt Meſsiam verum, nõ eſſe purum hominem, ſed hominem Deũ, quod Hebręi pertinaciſsime negant. Diſputationem vero in octo capita diuidemus, vt tota res planius liquidiuſque conſtare poſsit.

CAPVT I.

Meſsiam iam veniſſe, celebri Gen. c. 49. teſtimonio comprobatur.

Meſsiæ nomine nos cum Hebræis quendam hominem intelligimus ex gente Iudæorum trahentem originem, à Deo & Prophetis prædictum, & promiſſum in regẽ & ſaluatorẽ hominũ. Hũc igitur Meſsiam iam veniſſe probamus 1. illuſtriſsimo illo Geneſeos c. 49. teſtimonio, *Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de fæmore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Ex quibus ſacræ Scripturæ verbis hæc cõficitur ratio: Non deficiet Principatus in Iuda donec veniat Meſsias, ergo cùm iam defecerit, neceſſe eſt iam veniſſe Meſsiam. Cuius rationis vim vt effuge-

Gen. 49.

Digitized by Google

effugerent Hebræi, varias eius prophetiæ, vnde illa euidentiſsime deducitur, interpretationes confinxerunt, quibus apertam rectamque eius ſententiam peruerterent atque adulterarent.

Quidam ergo ex Hebræis aiunt vocem Hebræam שבט *Schebeth*, quã noſter interpres vertit *ſceptrum* ſiue *virgam*, non denotare hoc loco virgam regni, ſed tribulationis; vt ſit ſenſus, Iudæos à tyrannide non eſſe liberandos, donec veniat Meſsias. Sed hæc expoſitio primo reddit falſum Iacobi vaticinium: apertiſsimum enim mendacium eſt, nunquam ex illo tempore, quo edita eſt Prophetia, receſsiſſe à tribu Iuda tribulationem vſque ad Meſsiæ aduentum: ſiquidem ex lib. Reg. quiſque non omnino ſtultus colligere poteſt, quàm florens quamque illuſtris, atque regalis Principatus in Iuda fuerit à Dauide vſque ad Sedechiam. Secundò, non congruit ſequentibus vaticinij verbis illis videlicet, *Nec dux de fæmore eius*, &c. quæ de tribulatione aut tyrannica oppreſsione nullatenus intelligi poſſunt.

Secunda Expoſitio. Exponunt alij prophetiæ huius ſenſum in hunc modum: *Non deficiet ſceptrum donec veniat*, hoc eſt, (inquit) Non deficiet poſtquam venerit. Sed quis nõ videt apertam corruptionem ſenſus? Quis enim vnquã ſanę mẽtis *donec veniat*, mutet in *poſtquam venerit?*

3. Expoſitio. Rabbi igitur Salomon, quem citat Pererius Diſp. contra Iud, ſuper c. 49. Gen. prædictis Iudæis doctior, vt vim noſtræ rationis eneruet, negat defeciſſe in tribu Iuda ſceptrum & imperium. Interrogãti autem vbi terrarum ſceptrum habeat tribus Iuda. Reſpõdet, ſeu (aptiùs dixerim) fingit in eis regionibus, quæ ſunt circa Mediam, Aſſyriam, Babylonem, & Caucaſum montem: ſed hoc impudẽtiſsimum mendacium eſt, & præterea non facit ad rẽ. Nã Patriarcha ſanctus de Principatu loquebatur, quẽ Tribus Iuda habitura erat in terra promiſsionis. Quod perſuadent, quæ ſubiungit de fertilitate terræ, quæ ſorte obuenit tribui Iuda in diuiſione terræ promiſsionis.

Quarta interpretatio eorum eſt, qui aiunt verbum illud שילה *Shiloh*,
4. Expoſitio. pro quo Latinus interpres poſuit, *Qui mittendus eſt*, ſignare vrbem Silo, & ſenſum prophetiæ eſſe hunc Non auferetur etiam, donec veniat Shiloh, id eſt, donec in Silo vngatur in Regem Saul; vel certè donec ibidem aſſumatur in regnum Hieroboam. Sed iſti ad libitum & ſine ratione loquuntur, & falſam reddunt Prophetiam dum interpretantur: falſum enim eſt, Saulem, qui creatus eſt in Maſphat 1. Reg. 7. & Hieroboam qui in Sichẽ 3. Reg. c. 10. aſſumptos eſſe in regnum in Silo. Denique nemini eorum conſonant ſequentia Prophetię verba: vt omittam nõ fuiſſe initio regni Saulis tranſlatum imperium à domo Iuda, qui ante Saulem illum non obtinebat, neque poſt Saulem à domo Iuda defeciſſe, cum potius tunc imperium

Digitized by Google

imperium in ea tribu fundatum ſit per Dauidem, qui erat ex ea tribu.

Sed audiamus Iulianum Apoſtatam, qui vaticinium hoc non de Meſsia, ſed cum alijs Hebręis de Nabuchodonoſor Chaldæorum Rege interpretatur. Verum quàm inepta ſit expoſitio verba illa demonſtrant, *Et ipſe erit expectatio Gentium*: quæ profectò Nabuchodonoſor non conueniunt, quem ſummo acerbiſsimoque odio Gentes proſequebantur, non diligebant; timebant, non expectabant. 5. *Expoſitio.*

Alij demum vaticinium hoc ſub conditione quadam intelligendũ eſſe exiſtimant, ſub hac videlicet, ſi Iuda legem Dei ſeruauerit. Senſus proinde erit: Non deficiet principatus, donec veniat Meſsias, ſi tamen populus meus legem ſeruauerit veri Dei. Sed iſti & temerè loquuntur, & ſibi fingunt quæ ſibi placent. Vaticinium enim Iacob nullam conditionem habet, neque quod ea ſubintelligi debeat, vſpiã in ſacris litteris ſignificatur: & ſi ſemel hæc interpretandi licentia concedatur, nihil in Scriptura firmũ aut ſyncerum reperiri poterit. Accedit quod dum vaticinium iſti conãtur exponere, Vaticinantis, & Dei pręſertim finem tollunt, qui ea Prophetia volebat aduentus Meſsię tempus certò poſſe cognoſci. At ſi ſub arbitraria illa conditione intelligitur, tempus ex ea nunquam dignoſci poterit. 6. *Expoſitio.*

Maneat ergò vaticinium hoc de Meſsia abſolutè intelligendum eſſe, & nomine *Shiloh* Meſsiam denotari, vt Rabbini Chriſto antiquiores docebant, vt Galatinus refert lib. 4. c. 4. & Chaldaica paraphraſis, quæ apud eos magnæ exiſtit auctoritatis expreſſè poſuit: *Donec veniat Meſsias*: cui omnia & quæ antecedunt, quæque ſubſequuntur optimè conueniunt. Imò neque alteri accommodari vllo modo poſſunt, vt bene exponit Irenæus lib. 4. c. 33. & Cyprianus Epiſtola 63. aliàs l. 2. epiſtola 3. Iuſtinus Martyr Dialog. cont. Tryphon. & auctor Quæſtionum ad Antiochum, quæ feruntur nomine Athanaſij quæſt. 103. *Galatinus.* *Irenæus.* *Cyprian.* *Iuſt. Mart.*

Sed cur, dices, Meſsias nomine *Shiloh* ſignificatus eſt. Vulgatus interpres nomen שילח *Shiloh* à verbo שלח *Salah* quod *mitto* ſignificat, deduxit, quo quidem *miſſum* ſeu *mittendum* ſignificat: quod nomen in Scriptura accommodatur *Meſsiæ* quaſi per antonomaſiam, vt quemadmodum ille ſingulariter promiſſus eſt, ita nomine Venturi ſingulariter ſignificetur. Sed obſtat, quod aliis litteris ſcribitur verbum *Shiloh* quando miſſum ſignificat, quam in hoc loco Gen. habeatur, vt de nomine *Shiloh* videre eſt Eſaiæ 8. Sed id fortaſsis effecit, quia eiſdem litteris ſcriptum inuenit: ſed ſi ſcribatur eo modo quo nunc habetur in Hebræo, abundantiam pacis ſignificat, & ita *Shiloh* idem erit quod pacificus, quod de Meſsia prædictum eſt, Zachariæ 9. Reſtat nunc ad noſtrę fidei maiorem confirmationem, vt exponamus, quomodo ſignum illud tempore Chriſti Domini fuerit exhibitum quod Cap. ſequ. pręſtabimus. *Ex Suarez.*

CAPVT II.

Exponitur quemadmodum veritas huius prophetiæ cum ipſo euentu, eorumque ſucceſſu conſentiat.

EX pluribus prædicti vaticinij expoſitionibus, quibus DD. Catholici docere ſtudent, quonam pacto Prophetiæ huius veritatis euentus & res ipſa planè reſpondeat: nos tres tantum quæ probabiliores nobis viſę ſunt, in medium adducemus, vt prudens lector eligat quā maluerit. Alias expoſitiones placuit ſupprimere, tum quia breuitati ſtudemus, tum ne quando cum Iudæis ſuſcepimus diſputationem, cum Catholicis certare videamur. Conducet autem illud in quo totius difficultatis cardo vertitur, capitis huius initio demōſtrare, vt ſolutio deinde faciliùs percipiatur. Summa igitur difficultatis huius in eo verſatur, quòd videatur multò ante aduentum Chriſti defeciſſe ſceptrum à domo Iuda, tempore videlicet Sedechiæ, & vltimæ Babylonicæ captiuitatis: quam diuoluere oportet non quidem propter Iudæos, contra quos ea Prophetia de Meſsia expoſita tantundem facit, ac ſi ante aduentum Chriſti ſceptrum à tribu Iuda defecerit, (tunc enim quoque benè argueretur, ergo Meſsias aduenit. quod negant,) ſed ad noſtræ fidei, vt Cap. ſuperiori diximus, confirmationem.

Hanc ergo difficultatem vt ſoluant quidā, ſupponunt primo nomine *Iudæ* intelligendam eſſe ſpecialem tribum à reliquis diſtinctam; ſed ex ea præcipuè & paucis ex tribu Beniamin totam Iudæorum gentem conſtitiſſe, à tempore Salmanaſar Regis Aſſyriorum, à quo regnum Iſrael, quod decem tribubus conſtabat, ita vaſtatum fuit, vt eius nulla deinceps mentio habeatur, conſtat 4. Reg. 7. Vnde fit, ſolum regnum Iudæ permanſiſſe vſque ad Chriſtum, quod quidem ſolam fere gentem ex tribu Iuda complectebatur: dicitur enim 3. Reg. 12. ſolam tribum Iudam ſecutā eſſe domum Dauid, quia quamuis tribus Beniamin ſecuta fuerit Roboam, tamen vel non fuit integra ſicut tribus Iuda, vel non habetur ratio eius, propter dignitatem & excellentiam tribus Iudę: vnde 4. Reg. dicitur: *Iratuſque eſt Dominus Iſraeli, & abſtulit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Iuda tantummodo.*

4. Reg. 7.
3. Reg 12.

Supponunt ſecundò, nomine *Sceptri* vel *Ducis* aut non eſſe intelligendā dignitatem, & poteſtatem Regalem proprie; vel certe nō ſolum illam. ſed quam-

quamcunque primariam & principalem poteſtatem regendi & iudicandi populum : ita tamen vt ſi vtraque ſignificari dicatur, altera nomine ſceptri, altera nomine Ducis, non ſit neceſſe intelligere Tribum Iudam fuiſſe habituram vtramque vſque ad aduentum Meſsiæ, ſed non vtraque ſimul fuiſſe carituram, atque adeo alteram ſaltem habituram fuiſſe donec veniat, &c.

Quibus ſuppoſitis, non eſt difficile intelligere quomodo verum ſit dignitatem hãc fuiſſe aliquando in tribu Iuda, & in ea perſeueraſſe vſq; ad Herodẽ, cum quia licet hæc poteſtas ad ſacerdotes, & proinde ad tribum Leui deriuata ſit; hoc tamen factum eſt, quatenus tribus Leuitica per matrimoniorum coniunctionem vna cum tribu Iudæ effecta eſt, & ab illa particeps regalis ſplendoris facta eſt; tùm etiam, quia Concilium illud ab Hebręis *Sanhedrin* nuncupatum, & ab Herode diſſolutum, penes quod erat iudicandi poteſtas, ex tribu Iudę maiori fere ex parte conſtabat, quod euidens eſt de poſteriori tempore quando vt diximus ſola fere Iudę poſteritate totus Hebręorum populus conſtabat. Si vero inquiras quonam fundaméto Sanhedrin hoc ſupponatur. Reſp. Pręter graues auctores, qui de illo loquuntur, non leues extare in Scriptura coniecturas : ſiquidem Moyſes 70. ſenes elegiſſe dicitur. De quibus non inepte intelligi poteſt illud Deut. 17. *Si difficile, aut ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, aſcende ad locum quem elegit Dominus, &c.* & 1. Paralip. 26. *In qua parte domus erat ſeniorum conſilium.* Hoc verò Sanhedrin nõ fuit ablatum tempore captiuitatis, vt ſumi poteſt ex Daniel. 13. vbi ſenes populi iudicarunt Suſannam, vbi Gloſ & Liranus aduertunt eos fuiſſe de tribu Iuda. *Deut. 17. 1. Par. 26. Dan 13.*

Secunda expoſitio eſt aliorum qui malunt vaticinium hoc interpretari in vniuerſum de ipſa gente Iudaica, de tribu autem Iuda ſecundũ quandam applicationem ſiue (vt Theologi loquuntur) per appropriationem, vt hic ſit prophetiæ huius ſenſus: futurum ſemper in gente Iudaica principatum, donec. &c. Cui expoſitioni nõ obſtat aliqua breuis interruptio, quæ tempore captiuitatum in Babylone ſiue Perſide contigit. Qui principatus defecit tempore Herodis, qui fuit alienigena, & proinde tempore Chriſti Domini hoc eſt Meſsiæ. Tuetur hanc ſententiam Benedict. Pererius Comm. in Geneſim c. 4. q. pro qua adducit Iuſtinum in Dialogo cum Tryphone Iudæo. Euſebium lib. 7. hiſt. Eccleſiaſticæ c. 6. Athanaſium lib. de Incarnatione Verbi. Ambroſium in lib. de benedictionibus Patriarcharum c. 4. Chryſ. Hom. 67. in Gen. exponentem hanc prophetiam, Auguſtinum lib. 18. de Ciuit. Dei c. 45. Theodoret. quæſt. vltima in Geneſim, Rupertum lib. 9. Commentar. in Gen. c. 9. & libr. 3. de victoria verbi c. 9. quos omnes Patres prędictus auctor in ſuam ſententiam trahit, neque certe extorquere videtur. *Secũda Propheticæ expoſitio. Hanc expoſitionem tuetur Pererius Iuſtinum Euſeb. Athanaſ. Ambroſ. Chryſoſt. Auguſtinũ, Rupertum, &c.*

Obijcienti autem Iacobum Patriarcham, cùm vaticinium illud proferebat, allocutum fuiſſe Iudam, & eius tribum, non totam Hebræorum gentem; Reſp. Iacobum voluiſſe tunc pronunciare rem ad totum populum ſpectantem, cùm de tribu Iuda loquebatur tribus de cauſis. Primò, quia prænouerat principatum Iudaicum futurum penes tribum Iuda & longiſsimo tempore & florentiſsimam: nobiliſsimæ igitur partis nomine non incongruè totum populum nuncupauit. Secundò, quia item præuiderat futurum, vt vniuerſus populus ad tribum Iuda redigeretur, & ab ea nomen acciperet, quod contigit teſte Ioſepho lib. 11. Antiq. poſt reditum ex captiuitate Babylonica, qui ſceptrum & principatum tenuerunt, fuerunt ex tribu Leui. Ipſe tamen principatus fuit ex tribu, & in tribu Iuda, namque ipſa regio, & ditio eius regni & ſubditi & ſedes regni & ciuitas regia erant tribus Iuda, quapropter appellabantur Reges, & regnum Iuda, non autem Leui. Hoc autem regnum licet Herodes quoque habuerit, quia tamen & fuit alienigena, & quia illud non habuit legitimè, ideo rectè dicitur regnante Herode defeciſſe ſceptrum à domo Iuda, quo tempore aduenit Meſsias.

Ioſephus.

In hac tertia cauſa nuper explicata traditur fundamentum tertiæ expoſitionis prædictæ Prophetiæ, quæ certè æquè probabilis eſt ac ſuperiores, & fortaſſe non deerunt quibus magis placeat hæc tertia expoſitio (de qua mox ſumus dicturi quam reliquæ.

Tertia prophetia expoſitio.

Dicunt ergò alij, eſtque in ordine tertia ſententia, totam hanc Prophetiam intelligendam eſſe propriè de tribu Iuda, à qua ſceptrum & principatum non defeciſſe docent vſque ad aduentum Meſsiæ (omiſſo captiuitatum tempore, vt ſuprà dictum eſt) quia licet ſeneſcente iam Iudæorum regno, & ad occaſum feſtinante, qui regnum tenerent eſſent Sacerdotes ex tribu Leui, non proinde tamen ſceptrum à domo Iuda defecit: ſicut quamuis corona Polonica in Henricum Valeſium aliquando translata fuerit, non proinde cecidit Polonorum regnum: & quamuis corona Hiſpanica nunc decorentur Auſtriaci, non idcirco defeciſſe rectè diceretur corona vel ſceptrum Hiſpanicum. Ad eundem igitur modum de ſceptro ac principatu Hebræi populi, ac de tribu Iuda cogitare, & ſentire conuenit. Hæc verò dixiſſe ſufficiat ad exponendum, quanam ratione veritas huius Prophetiæ cum ipſo euentu, rerumque ſucceſſu congruat atque conſentiat. Nunc ad rationes, quibus Meſsiam iam veniſſe demonſtretur contra Iudæos, reuertamur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

Idem Danielis illuſtri teſtimonio comprobatur, & vaticinium exponitur.

SEcundum ſcripturæ ſacræ teſtimonium, quo magis eſt vulgare & tritũ eo eſt magis efficax ad Iudæorum ſententiam, vel (melius dixerim) errorem conuincendum. Illud vero ex c. 9 Danielis deſumitur, ex quo deduci non poterit firmum argumentum nisi prius explicetur. Ne autem neceſſe ſit bis ſacræ ſcripturæ litteram longiuſculam repetere, primis ſtatim verbis & ſequentibus ſucceſsiuè ſubtexemus expoſitionem.

Ductus à Dario Aſſueri Aſtyagis filio captiuus in Babylonem Daniel, anno 1. Darij poſt euerſam Babylonem, & occiſum Balthaſarem, dum attente Ieremiæ vaticinium de captiuitate illa perlegeret, Deum obnixè cœpit exorare pro liberatione populi Hebræi, & reditu in patriam, ſimulque fortaſsis, vt qui vir deſideriorum eſſet, ſpiritualem liberationem per Meſsiam futuram cupiens; Deus qui diues eſt in miſericordia, cuius liberalitatem maximè decet plus homini concedere quàm ipſe poſtulet, miſit ad eum Angelum Gabrielem, qui poſt pauca ita illum allocutus eſt.

¶ *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt*. Quaſi expreſsius diceret, Diuturna veſtra ô Daniel, atque longiſsima Meſsiæ expectatio ad breue ſeptuaginta hebdomadarum ſpatium Deo miſerante reducenda eſt. Perbreue ſiquidem fuit tempus hoc 490. annorum, cum ſuperiori comparatum. Et proprijſsimè certè verbo illo (*abbreuiatæ ſunt*) vſus eſt Angelus, ſiquidem in familiari ſermone, quando tempus ad aliquam actionem præſcriptum finitur, iam iam dicere ſolemus dies abbreuiari. Dixi tempus ſeptuaginta hebdomadarum 490. annis conſtare, quia certum eſt eas hebdomadas non poſſe eſſe dierum, ſed annorum ſeptem ſingulas, non plurium, ſeptem quidem ſimplicium annorum numerus Leui. 25. & Gen. 29. hebdomada *Leuit. 25.* nuncupatur; plurium autem, licet quidam Hebræi fingant, id tamen & *Gen. 29.* temere faciunt, ſine vllo videlicet Scripturæ ſacræ fundamento, prorſus ineptè. Si quis enim pro ſuo arbitrio hebdomadas ſeptuaginta annorum fingat, cui non licebit eaſdem 700. annorum vel 7000. vel etiam 70000. componere, ne conuinci poſsit hebdomadas adhuc eſſe completas? Et certè ex verbis Angeli, infrà exponendis, omnino conſtat tempus illarum hebdomadarum iam eſſe tranſactum, vt annotabimus ſuo loco. Certum ſit igitur has hebdomadas ſeptem ſimplicibus conſtare annis æqualibus, & eiuſdem rationis, & continua quadam ſucceſsione fluentibus: ſine fun-

 damento

damento enim diſiungerentur,& non poſſet certũ ex illis aduentus Meſſiæ tempus deduci,quod tamen voluit hoc vaticinio Angelus indicare,qui ſubiungit *ſuper populum tuum*,hoc eſt Hebræorum : *& ſuper vrbem ſanctam tuam*.i.Hieroſolymam.*Vt conſummetur præuaricatio,& finem accipiat peccatũ*.

Ex Lirano. i.vt deleatur peccatum meritis paſsionis Chriſti.Non vt Rabbi Salomõ interpretatur,vt deſiſtant à præuaricationibus ſuis Hebræi tempore excidij Hieroſolymitani,quia ita expoſita prophetia eſſet falſa,quia non deſtiterunt tunc à peccatis Hebræi,imo,vt vere Liranus ait, ſunt augures & præuaricatores, & multis alij peccatis irretiti.

Et adducatur Iuſtitia ſempiterna: Et adducatur Chriſtus, quia ipſe noſtra iuſtitia,ſanctificatio,quæ in via inchoatur,& in patria perficitur. *Et impleatur viſio & prophetia* Hoc eſt, omnia quę de Chriſto à Prophetis ſunt prędicta,quę luce clarius in Chriſto completa ſunt,vt in ſecunda Diſputationis parte latius proſequemur.

Et vngatur Sanctus ſanctorum. Hebræi legunt *Sanctum ſanctorum*, hoc eſt, templum, arca teſtamenti,& vaſa ſanctuarij per Meſsiam recuperanda, contra Ierem.3.*In diebus illis erit Dominus, non dicent vltra Arca teſtamenti Domini,neque aſcendet ſuper cor,neque fiet vltra,&c*, Senſus ergo eſt, Et Chriſtus

Ierem. 3. verè Sanctus ſanctorum,propter excellentem ſanctitatem vngatur. De Chriſto enim dicitur,*Vnctus oleo lætitiæ præ participibus ſuis*. Notandum vero hoc eſt elogium.quo Angelus eum,de quo loquitur, Sanctum ſanctorum appellat,quod certè Chriſto optime conuenit,alteri cuilibet nullatenus. Is enim Sanctus ſanctorum tantum dici poteſt,qui ſanctos omnes longè ſuperet,fonſque ſit totius ſanctitatis. Notandum id,inquam,maximè, vt videas quàm perſpicuè Angelus de Meſsia loquatur.

Scito ergo & animaduerte: ab exitu ſermonis, vt iterum ædificetur Hieruſalem. Hebræi legunt *de exitu ſermonis*,ne cogantur verba hæc de hebdomadarum initio interpretari: ſed peruertunt manifeſtè litteram, in qua *ab*, non *de* habetur. ſignificat autem à tempore,quo proferetur edictum,ſeu facultas concedetur reædificandi Hieruſalem, quod promulgatum eſt ab Artaxerxe 20.anno regni ſui,vel certè iuxta expoſitionem Liran.Burg. & Galatini,à tempore, quo à Deo exiuit ſermo ad Ierem. de reædificanda Hieroſolyma ab anno videlicet 4.Sedechię.

Rabbi Salomon. Iſa.45. *Vſque ad Chriſtum ducem*.Exponunt Hebræi vſque Cyrum, qui dictus eſt Chriſtus.Iſai.c.45.Sed errant.nam de eodem Chriſto dicitur paulò infrà,occidendum eſſe in Hieruſalem quod Cyro conuenire non poteſt. Recta ergò expoſitio,*Vſque ad Chriſtum ducem* i.vſque ad tẽpus, quo Meſſias incipiet hominibus manifeſtari,prædicare,docere, ſeu vſque ad illud tempus, quo incipiet Chriſtus publica miracula edere.

Hebdomades ſeptem & ſexaginta duæ erunt:hoc eſt ſexaginta nouem.

Et

Et rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Quaſi expreſſius diceret, in primis ſeptem hebdomadibus reædificabuntur muri Hieroſolymæ.

Et poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus. Poſt videlicet hebdomadas ſexaginta duas, ſeptem prioribus in quibus Hieruſalem renouanda eſt ſuppoſitis occidetur Chriſtus ille, de quo ſuprà locutus eſt, Meſſias. Hucuſque viſum eſt explicare huius vaticinij litteram ſubobſcuram propter Hebræorum expoſitiones quas reiecimus: quaſque fuſius reijcit Liranus ſup. illud c. 9. Danielis, & nouiſsimè Pererius. Ex ea nunc nobis liceat rationem conficere: Daniel prædixit poſt 490. annos aduenturũ Meſsiam, ſed hoc tempus iam elapſum eſt, vndecumque auctores illud exordiantur, aut quocunque illud concludant; ergo ſtultum eſt Meſsiam adhuc expectare. Maior conſtat ex ſupradictis inter exponendum Prophetiam, vbi diximus in ea ſermonem eſſe de Meſsia, & hebdomadas 490. annis conſtare. Minor quoque eſt euidens, ergò, &c. Diximus verò vndecumque authores hebdomadas exordiantur, aut quocunque eaſdem concludant, quia extant de hac variæ multipliceſque ſententiæ, variæ quoque temporum Chronologię, vt in tanta ſententiarum varietate; & humanarum hiſtoriarum incertitudine difficile admodum ſit annorum ſeriem aliquam adducere quę lectoris diligentis animum omnino ſedare poſsit, quàm idcirco prætermittimus, & ſtudioſum ad Liranum, & ex recentioribus ad Pereriũ in c. 9. Danielis, & ad Suarez 1. Tom. ſup. 3. p. d. 1. ſect. 2. Legantur etiam Ioan. Driedo lib. de Scripturis & dogmatibus Eccleſiaſticis: & ex veteribus Euſebius lib 8. de Demonſtrat. Euang c 3. Tertull. etiam qui lib. contra Iudæos enumerat hebdomadas, quem Hieronymus in Danielem ſequitur, Proſper verò de prædictionibus diuinis p. 2. c. 35. refert Hieronymum ac valde laudat. Nobis, vt diximus, ſatis eſſe debet hebdomadas ſeptuaginta vndecumque numerentur, iam effluxiſſe, atque adeò Meſsiam iam veniſſe.

CAPVT IV.

Alio eiuſdem Danielis loco eadem veritas demonſtratur, & de Iudæorum calamitatibus diſſeritur.

TErtium igitur teſtimonium eſt apud eũdem Daniel. poſt verba cap. pręcedenti allata: ex quo apertiùs colligitur eum loqui de Chriſto: nam

niã poſtquam dixerat, *poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus*; addit: *Et non erit eius populus, qui eum negaturus eſt. Et Ciuitatem & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturo: & finis eius vaſtitas, & vſque ad conſummationem & finem durabit deſolatio.* Ex hoc loco propterea licet argumentari ad noſtrũ inſtitutum: quia omnino vaſtatio Hieruſalem per Veſpaſianũ & calamitas iſta Iudęorum quam cernimus, eſt illa ipſa quæ ſecundum hanc prophetiam eſt duratura vſque ad mundi finem, atque adeo conſequens eſt vt fateamur iam Meſsiam adueniſſe, fuiſſeque ante iſtam Iudęorum cladem

De Iudæorũ calamitatibus.

occiſum. Quod manifeſtiſsimè apparebit demonſtrando differentiam huius calamitatis, quę à Veſpaſiano illata, vſque in hanc diem perpetuo premit Iudęos, atque aliarũ calamitatũ priorũ, quas Iudęi ante Saluatoris

Perer. à fol. 621 vſq; ad fol 640.

Quinque differentiæ inter hanc vltimam Iudæorum calamitatem quæ poſt Domini noſtri necem ipſis accidit, & alias priores eo quòd aliarum finis prædictus ſit, huius verò non.

noſtri aduentũ perpeſsi ſunt. Hinc enim apparebit, non ſicut priores calamitates certum quendam exitum & terminum habuerunt, ita quoque hanc eſſe aliquando finiendam. Si quis igitur huiuſmodi calamitatum differentias conquirat, nimirum quinque reperiet. Principio antiquiorum calamitatum, quæ acciderunt Iudæis ante Domini noſtri ortum, tres fuerunt omnium grauiſsimæ, & ſuper alias memorabiles. Prima fuit Ægyptiaca: ſecunda Babylonica: tertia, quam ſub Rege Antiocho Epiphane, tempore Machabæorum Iudæi tulerunt. Inter quas & præſentem Iudæorum calamitatem, quinque, vt dixi, notari poſſunt diſcrimina. Nam primas illas Deus & venturas prædixit, & quanto tempore duraturæ erant præſignificauit: ſiquidem, vt eſt in lib. Gen. in cap. 15. prædixit Deus Abrahæ, poſteros eius peregrinaturos in Aegypto, ſeruituroſque annis quadringentis: his autem exactis, excuſſoque ſeruitutis iugo terram Chanaan poſſeſſuros. Babylonicam captiuitatem prænuntiauit Deus per Hieremiam, vt ab eo ſcriptum eſt cap. 25. & 29. tempus

Gen. 15. Ierem. 25. & 29. Dan. 8.

quoque eius captiuitatis, annorum dumtaxat ſeptuaginta futurum prædixit. Miſerabilem calamitatem, qua afflicti ſunt cõtritiq́ue ab Antiocho, & futuram & tribus annis ac dimidio manſuram prædictum eſt à Daniele cap. 8. huius libri. Hanc verò calamitatem qua iam diu toto orbe conflictantur Iudæi, prænunciauit quidem hoc loco Gabriel eventuram: ſed finem eius non indicauit: quo ſilentio, & durationis eius reticentia, ſatis

Secũda quod hæc longè ſit diuturnior aliis.

oſtendit nullo eam tempore terminandam. Quinimo non obſcurè id demonſtrauit, quando dixit deſolationem vrbis, templi, & Iudaicę gentis captiuitatem vſque ad conſummationem & finem permanſuram. Poſtea, longiſsima priorum captiuitatum fuit Ægyptiaca, quæ tamen centum quinquaginta annos non exceſsit: loquor enim de ſeruitute & afflictione, quam in Aegypto Iudęi poſt mortem Ioſeph pertulerunt: namque ha-

Exod. 12.

bitatio ſeu peregrinatio Iudęorum in Aegypto quadringentis triginta annis definitur à Moſe in cap. 12. Exod. Captiuitas autem Babylonica lon-

Digitized by Google

longè breuior fuit: videlicet ſeptuaginta annos minimè ſupergreſſa. At hęc Iudęorum calamitas tranſactis iam mille quingentis annis, nihilominus tamen ſicut fuit ab initio, eodem nunc ſtatu, aut etiam peiori & miſerabiliori permanet. Deinde in captiuitate Babylonica habuere Iudęi Prophetas, vt Ezechielem, Baruch, & Danielem, qui eos conſolabantur, & certa ſpe recuperandæ libertatis ſuſtentabant. In præſenti verò calamitate nullum habuerunt verum Prophetam. Propterea aliis calamitatibus ſępè facta ſunt diuinitus miracula, quibus declaratur populum Hebræum in Dei eſſe gratia, & tutela. Tale fuit nobiliſsimum illud miraculum triũ iuuenum in fornace Babylonica, & Danielis in lacum leonum bis coniecti. In hac verò captiuitate nullis à Deo miraculis honorati ſunt: quin magnis contra ipſos à Deo editis prodigijs, euidenter oſtenſum eſt, eum populum à Deo eſſe reprobatum ac penitus abiectum. Poſtremò in aliis captiuitatibus claruerunt inſignes aliqui gentis Iudaicę viri, qui cùm ſumma gratia, honore & auctoritate florerent apud eos Reges quorum imperio & ſeruitute Iudęi renebantur, magnas illis vtilitates attulerunt. Tales fuerunt apud Pharaonem Ioſephus, Moſes, & Aaron: apud Reges Chaldæorum Daniel & tres eius ſocij: apud duos Artaxeres Perſarum Reges Eſdras & Nehemias, itemque Mardochęus & Heſter. Horum ſimiles nullos in hac captiuitate habuerunt. Patet igitur non vt illarum, ſic & huius, aliquem ſperandum eſſe terminum.

Tertia, quod in hac certus Propheta.

Quarta, quod in hac nulla eis fiãt miracula

Quinta, quod nullos inſignes viros habuerint.

Cæterùm quod à viris doctis obſeruatũ & proditũ eſt, etiam hoc loco videtur prodendũ; Iudæos reuerſos Babylone, tametſi libertatem, vrbẽ, templum, regnumq; recuperauerint, & in Dei beneuolentiam atque gratiam redierint, attamen ſeptem eximijs, ac ſingularibus Dei muneribus & beneficiis, quibus ante captiuitatem Babylonicam decorati nobilitatique fuerant, in poſterum caruiſſe. Vnum fuit arca fęderis à Moſe fabricata, quam poſtea non habuerunt, prędicente id Hieremia cap. tertio: *In diebus illis* (inquit) *non dicent vltra Arca teſtamenti Domini, neque aſcendet ſuper cor, neque recordabuntur illius, nec viſitabitur nec fiet vltra.* Alterũ erat oracula & reſponſa Dei ex ipſo propitiatorio frequenter Iudæis data. Tertium fulgor ex lapidibus pretioſis, qui erant in rationali Pontificis, mirabiliter emicans, atque exſplendeſcens, & futuros euentus Iudęis demonſtrãs, vt tradit Ioſephus libro tertio Antiquitatum Iudaicarum. Quartum ignis cęlitus deſcendens, & cõſumens ſacrificia. Quintum Spiritus ſancti gratia ſpectabili aliquo ſigno immiſcens ſe ſacrę vnctioni, quo Reges, & Pontifices vngebantur. Sextum donum Prophetię. Nam Prophetarum omnium nouiſsimi fuerunt Aggęus, & Zacharias, hiſque poſterior Malachias, quem plerique Eſdram fuiſſe arbitrantur. Septimum triplicatus terrę fructus quolibet ſexto anno, in tres annos alimentis hominũ, pro-

Septem ſingularibus Dei beneficijs Iudæos poſt captiuitatẽ Babylonicã caruiſſe.

Ierem. 3.

Ioſephus lib. 3 cap. 9.

 pter

pter ſeptimi anni quietē ſuffecturus: hoc enim Deus promiſerat Leuitici cap. vigeſimoquinto. Hęc Lector vberius, atque enucleatius tractata reperiet apud Diuum Chryſoſtomū Oratione tertia aduerſus Iudęos, apud Nicolaum de Lira ſuper 6. cap. prioris libri Machabæorum. & apud Petrum Galatinum libro 4. cap. 17. His igitur præclariſsimis Dei beneficijs atque ornamentis caruere Iudæi, poſtquam, diſcuſſa Babyloniorum ſeruitute, in patriam regreſsi ſunt. Sed nihilominus tamen libertate, vrbe, templo, regnoque, & quod caput eſt, Dei gratia, & protectione fruebantur. His autem rebus omnibus cernimus eos poſt illam Veſpaſiani & Titi cladem, videlicet ob Meſsiæ necem nefariē patratam, vſque ad hanc diem fuiſſe priuatos.

Leuit. 25.

At enim reſpondent quidam Iudæi ſe hanc calamitatem non pati propter cædem Meſsiæ, quem ipſi etiamnum veniſſe negant: ſed virtutis explorandę probandæque cauſa, ſcilicet vt eorum virtus rebus aduerſis, ſicut igne aurum purior atque illuſtrior exiſteret, quemadmodum ſcriptura ait: *Tanquam aurum in fornace, probauit electos Dominus, & quaſi holocauſtum accepit eos.* Sed hoc reſponſum mendacij atque impietatis conuincitur. Primò, quia hæc calamitas non modo eſt corporalis, ſed etiam ſpiritualis, magnam ſpiritualium bonorum iacturam continens: càrent enim Prophetis, miraculis, cultu diuino, & Moſaicæ legis obſeruatione. Pœnam autem ſpiritualem non ad probandum virtutem, ſed ad punienda præterita ſcelera Deus infligit. Denique Iudæi ſic reſpondentes mendacem faciunt Deum: quippe ampliſsimis verbis Deus ſæpenumero promittit, vt videre eſt in Deuteronomio cap. vndecimo, & 28. ſe populum Hebręum, ſi quidem is benè ac piè viueret, atque in legis quam per Moſem illis dederat, obſeruantia, obedientiaque permaneret, cōſeruaturum omni tempore in terra Chanaan, quam poſsidebat, à cunctis hoſtibus defenſurū, cunctiſque malis liberaturum, atq; omni bonorum genere cumulaturū. Alij reſpondent ſe non propter necem Meſsiæ, ſed propter alia quamplurima & grauiſsima flagitia, quæ admiſerunt, iram Dei aduerſum ſe irritaſſe: tantamque eius animaduerſionem, & vindictam, quanta nunc plectuntur, promeruiſſe. Verumtamen & hoc reſponſum falſitatis arguitur: etenim quærendum ex illis eſt, quænam fuerint ſcelera ab ipſis cōmiſſa, propter quæ tam grauiter puniantur. Nimirum duo reperiuntur in Sacris litteris, omnium ſcelerum maxima, & grauiſsimis verbis à Deo reprehenſa, & acerbiſsimis ſupplicijs vindicata, ſcelus idololatriæ, & cędes Prophetarum: hęc duo ſuper alia omnia Deus exprobrat Iudęis, & propterea teſtatur grauiſsimas quaſque eorum captiuitates, & calamitates, præſertim verò Babylonicam, ipſis contigiſſe. Atqui nec poſt diſſolutam captiuitatem Babylonicam, nec poſt Saluatoris noſtri aduentum legimus Iudęos

Mala quæ poſt Titum & Veſpaſianum Iudæis contigere, propter necē Meſsiæ ipſis accidiſſe probat.

Sap 3.

Nulla ſcelera Iudæorū fuerunt, quæ eis hanc tam grauem calamitatem iniecerunt præter Chriſti necem.

Iudęos aut publice idola coluiſſe, aut Prophetas occidiſſe. Itaque poſt id temporis, quod ad iſta duo ſcelera ſpectat, quodam modo melior fuit populus Hebræus, quam antea fuerat. Non igitur magnitudo & diuturnitas præſentis Iudęorum calamitatis, vel ad prædicta duo ſcelera vel ad alia quæcunque præter cædem Meſsiæ referri poteſt. Sed eſto, fuerint idolorũ cultores, Prophetas occiderint, non ideo tamẽ conueniens prędictis ſceleribus erat præſens Iudæorum calamitas. Hæc namque ſcelera fuerunt antea apud illos creberrima, quorum tamen non niſi ſeptuaginta annorũ captiuitate, pænas luerunt. Nullum igitur exitum habent, nullum latebrã Iudæi: quocunque, ſe verterint, tenentur conſtricti.

Iuuat hoc loco referre, quæ D. Hieronymus ad hanc Iudæorum voluntariam cæcitatem perfidiamque redarguendam poſuit in Epiſtola 129. quam ſcripſit ad Dardanum: *Multa* inquit) *Iudæa ſcelera commiſiſti, cunctis circa te ſeruiſti nationibus: ob quod factum? vtique propter idololatriam, cumque ſeruiſſes, crebrò tui miſertus eſt Deus, & miſit iudices & ſaluatores, qui te de ſeruitute Moabitarum, Ammonitarum, Philiſtinorum, ac diuerſarum gentium liberarent. Nouiſsime ſub Regibus offendiſti Deum, & omnis tua prouincia gente Babylonica vaſtante, deleta eſt per ſeptuaginta annos, templi ſolitudo permanſit. A Cyro Rege Perſarum eſt laxata captiuitas: extructum quoque eſt ſub Dario templum. Quæ paſsi ſitis à Medis, Aegyptijs, & Macedonibus non enumero: nec tibi adducam in memoriam Antiochum Epiphanem crudeliſsimum omnium tyrannorum: nec Pompeium, Gabiniũ, Scaurum, Varium, Caſsium, Soſsiumque replicabo, qui tuis vrbibus & præſertim Hieroſolymæ, inſultarunt. Ad extremum ſub Veſpaſiano, & Tito vrbs capta templumque ſubuerſum eſt. Deinde ciuitatis vſque ad Adrianum Principem per quinquaginta annos manſere reliquiæ: poſt illam euerſionem vſque ad hanc diem paulò minus quàm per quadringentos annos & Vrbis & templi ruinæ permanent. Ob quod tantum facinus? Certe non colis idola: ſed etiam ſeruiens Perſis & Romanis, & captiuitatis preſſus iugo Deos ignoras alienos. Quomodo clementiſsimus quondam Deus, qui numquã tui antea oblitus fuerat, nunc per tanta ſpatia temporum non adducitur, vt ſoluat captiuitatem, & vt verius dicam expectatum tibi mittat Antichriſtum? Ob quod, inquam facinus & tam execrabile ſcelus, auertit à te oculos ſuos? ignoras: Memento vocis parentum tuorum, Sanguis eius ſuper nos & filios noſtros. Et hic eſt hæres, Venite occidamus eum & noſtra erit hæreditas, Et non habemus Regem niſi Cæſarem. Habes quod elegiſti, ad finem mundi vſque ſeruiturus es Cæſari, donec gentium intret plenitudo, & omnis Iſrael ſaluus fiat, & qui quondam erat in capite, vertatur in caudam.* Hactenus verba D. Hieronymi.

Eximia D. Hieronymi in Iudæos ſententia.

Matt. 27. Matt. 21. Ioan. 19.

Neque cuiquam mirandum accidat, hanc tam manifeſtam, teſtatamque oraculis Prophetarum, atque ſuorum multorum experientia comprobatam de Meſsiæ aduentu, & morte doctrinam, non videre atque intelligere. Siquidem hæc ipſa cæcitas, vna eſt de multis alijs, & quidem ma-

ximis Iudæorum pænis quibus illi propter necem Meſsiæ à Deo puniti ſunt. Duplici enim pænarum genere mulctati ſunt. Vnum fuit corporale: & hoc triplex, amiſsio regni ac dignitatis, perpetua vrbis ac templi deſolatio, & ſempiternum exilium, innumeris malis miſerijſque refertum. Alterum pœnæ genus fuit ſpirituale, tantò ſanè grauius & exitioſius priore, quantò & potioribus bonis eos ſpoliauit, & acerbioribus malis affecit. Et hoc duplex; excæcatio mentis, & obduratio cordis. videlicet ad intelligẽda, credendaque, atque amplectenda, quæ ad Meſsiã pertinebant. Hoc duplici pœnarũ genere plectẽdos eſſe Iudæos Iſaias c.6. illis verbis indicauit:

Iſa. 6. *Excæca cor populi huius & aures aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis ſuis & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum, & dixi, Vſquequo Domine? & dixit, Donec deſolẽtur ciuitates abſq; habitatore, & domus ſine homine, & terra relinquatur deſerta* Hoc Iſaiæ vaticinium Saluator no-

Ioan. 12. ſter in Euangelio Ioan. cap. 12. ad ſe & Iudæos, qui ſibi credere recuſabãt, pertinuiſſe declarauit. Illud quoque quod in Deuter. cap. 28. dixit Mo-

Deut. 28. ſes de Iudæis, *Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate ac furore mentis: & palpes in meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas, omnique tempore calumniam ſuſtineas, & opprimaris violẽtia, nec habeas qui liberet te:* Hoc, inquam, quod Moſes dixit, nũquam verius quam iam in Iudæos dici poſ-

Pſal. 68. ſe intelligimus. Dauid prętera Pſalmo 68. cum ſub perſona ſua expoſuiſſet, quàm indignis & acerbis modis tractandus eſſet Meſsias à Iudæis, ſcilicet propter certitudinem Prophetiæ, in prædicendo futura, vſus verbi præteriti temporis, proxime varias pęnas, partim corporales, partim ſpirituales tam immani eorum ſceleri comparatas, ſubiunxit: *Fiat* (inquit) *menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones & ſcandalum. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet. Quoniam quem tu percuſsiſti perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, & nõ intrent in iuſtitiam tuã. Deleantur de libro viuentium & cum iuſtis non ſcribãtur.* Dauidem autem hæc vaticinantem, prophetico ſpiritu, ſpectaſſe Iudæos, qui Dominum noſtrum occiderunt, & doctrinam eius oppugnarunt, non tantum accipere noluerunt; teſtem habemus quo non grauior alter,

Iudæi habent faciem velatam ad Scriptura myſteria intelligenda.

D. Paulum capite vndecimo Epiſtolæ ad Romanos. Qui quidem Paulus capite tertio poſterioris Epiſtolę ad Corinthios, eleganter argumentatur, obtuſos eſſe Iudæorũ ſenſus ad diuina myſteria, pręſertim ea, quæ Meſſiam attingunt, intelligenda: Olim, inquit, non poterant Iudęi aſpicere faciem Moſis, niſi velatam, nẽpe in hodiernã vſq; diẽ, velamẽ manet Iudęis in lectione veteris teſtamenti: quod tamen per Chriſtum euacuatur. Itaque Iudæus ſine fide Chriſti legens Scripturam, reperit eam velatam, nec

menti

menti peruiam ad intelligendum. At cum primum fide Chriſti imbutus eſt, velamen ex ipſa Scriptura & ex corde eius aufertur. Idem Paulus 2.c. poſterioris Epiſtolę ad Theſſalonicenſes, teſtatur Iudęos expoſitos eſſe omni ſeductioni & errori, eò quod claritatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent: *ideoque* (inquit) *mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.*

CAPVT V.

Secunda diſputationis pars, in qua oſtenditur Chriſtum Ieſum Marię Filium, verum fuiſſe Meſsiam.

VAlidiſsimis & quamplurimis argumentis Chriſtus Dominus oſtendit ſe eſſe verum Meſsiam, vt ſic etiam adimpleatur prędicta in ſuperioribus Danielis prophetia, illis verbis, *Confirmauit autem pactum multis*, vbi clare prædixit Chriſtum Dominum Euangelium ſeu nouum teſtamētum (id enim ſonat *pactum*) multis teſtimonijs, & argumentationum generibus comprobaturū. Quinque verò præcipuè modis ſiue argumentorū claſsibus demōſtratur Chriſtum Dominum verum fuiſſe Meſsiam, eiuſque doctrinam à Deo eſſe profectam,

Quinque enim modis Dominus noſter probauit ſe Meſsiam eſſe; ſuáque doctrinam à Deo eſſe profectam, eamque cunctis hominibus ad percipiendam vitam æternam omnino eſſe neceſſariam. Primum genus probationis conſtat multis, varijs, & adeò grauibus teſtimonijs, vt ea nulla tergiuerſatione eludi poſsint. *a* Primum teſtimonium fuit Angelorum in ortu Chriſti annunciantium paſtoribus eo die natum eſſe Saluatorem mundi. *b*. Secundum teſtimonium fuit Magorum, qui ex oriente venientes, natum iam eſſe regem Iudæorum nouæ ſtellæ miraculo confirmarunt. *c* Tertium fuit eorum, qui illo ipſo tempore, quo Chriſtus natus eſt, iuſtitia pietateque, ac ſanctitate inſignes, & apud Iudæos perquam nobiles habebātur, vt Eliſabeth, Zachariæ, Simeonis & Annæ. *d* Quartum fuit multiplex teſtimonium, & præconium Ioannis Baptiſtæ cui Iudæi non poterant contradicere. *e* Quintum fuit teſtimonium Dei Patris magnificè & glorioſe datum in baptiſmo, & transfiguratione Chriſti. *f* Sextum fuit Moſis & Eliæ, qui apparuerunt in transfiguratione Chriſti, & teſtificati ſunt ipſum eſſe Meſsiam. Septimum fuit teſtimonium ipſorum Pha-

Primò probatur teſtimoniis.
a *Luc.* 2.
b *Matt.* 2.
c *Luc* 1. & 2.
d *Matt.* 2. *Luc.* 3. *Ioan* 1.
e *Matt.* 3. & 17.
f *Matt.* 17.

Matt. 7. riſæorum, de quibus vnus Nicodemus dixit, *Scimus quia à Deo veniſti Magiſter.* Octauum etiam ipſorum Dæmonum qui eiecti ab ipſo ex humanis corporibus clamabant ipſum eſſe Chriſtum, & Filium Dei.

Secundò miraculis. Ioan. 7. Secunda probatio verſatur in miraculis Chriſti, quæ fuerunt plurima, maximaque. Quapropter Iudęi, vt refert Ioannes cap. 7. dicebant. *Nunquid Chriſtus, cum venit, plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?* Dupliciter autem ex hoc loco vrgentur Iudæi, ſiquidem Dominus noſter & omnia miracula fecit, quæ facturum Meſsiam prædixerant Prophetæ, & fecit ea miracula, quibus declararet, ac probaret ſe Dei Filium eſſe, verumque Meſsiam.

Tertiò ex vita & moribus. Tertia approbatio ducitur ex vita, & moribus, ex paſsione item, & morte Domini noſtri. Eam enim vitam egit Dominus noſter, ijs moribus fuit, eam doctrinam prædicauit: denique tali vita, moribus, & doctrina fuit, quali futurum Meſsiam vates præſcripſerant. Ea præterea paſſus eſt à Iudæis, eoque mortis genere necatus eſt; vt de ipſo Iſaiam capite 53. & Dauidem Pſalmo 21. vaticinatos eſſe dubitari nullo modo poſsit. His adde prodigia; quæ Domino noſtro moriente contigerunt. Sol vſquequaque defecit, & ſanè præter naturalem rerum curſum, & ordinem, horribili motu terra contremuit: velum templi diſciſſum eſt: ſepulchra patuerunt, multique de mortuis ad vitam reuocati, viſi ſunt multis, & teſtificati Ieſum eſſe Meſsiam. Quibus prodigijs permotus Centurio exclamauit: *Verè filius Dei erat hic.* *Iſa. 53. Pſal. 21. Matt. 27.*

Quartò ex prædictionibus. Septem Domini noſtri prædictiones. Quartum & vltimum genus probationis, conſiſtit in prædictionibus Chriſti Domini noſtri, quarum omnium veritatem euētus comprobauit. Fuerunt autem prædictiones Chriſti ferè huiuſmodi. *a* Prima fuit de ſuprema ruina, & exitio Iudęorum. *b* Secunda de miraculis, quę facturi erant ipſius Diſcipuli, & ſectatores. *c* Tertia de maximis & acerbiſsimis perſecutionibus quas erant paſſuri. *d* Quarta de Euangelio ſuo per omnem terram prędicando. *e* Quinta de Eccleſia ſua vſquequaque, & in vniuerſo orbe propaganda. *f* Sexta quod eadem Eccleſia, licet foret vbique terrarum & gentium oppugnanda, diuexanda, & conflictanda, nihilominus tamen, vſque ad conſummationem ſęculi eſſet permanſura. *g* Denique ſeptima & vltima de genere mortis ſuæ, de reſurrectione poſt triduum, de miſsione Spiritus ſancti, de nomine ſuo apud omnes gentes nobilitando & clarificando. Quintum verò genus probationis conſtabit ex ſequentibus notis & ſignis Meſsiæ.

a *Luc.* 10. b *Ioan.* 14. c *Ioan.* 16. d *Mat.* 26. *Act.* 1. e *Ioan* 10. f *Matt.* 16. g *Matt.* 20.

CAPVT

CAPVT V.

De notis ac ſignis Meſſiæ à Prophetis prædictis, vbi etiam ſimul oſtenditur in Chriſto Domino fuiſſe reperta.

QVintum genus probationis conſtat vaticiniis ac Prophetiis de venturo Meſsia editis,quę ad vnguem in Chriſto Domino cõpleta ſunt
vt prędixerat Daniel illis verbis: *Vt adimpleatur viſio & prophetia.* Chriſto
enim Domino veniente in mundum impletæ ſunt omnes Prophetię:quia
quęcunque prędixerunt Prophetę Meſsiam dicturum & paſſurum, ea
omnia Dominus dixit,fecit,ac paſſus eſt.ideo etiam dixit ipſe Dominus
Matth.5.*Non veni ſoluere legem,ſed adimplere*. Et ipſi Euangeliſtæ cum narrant dicta,facta & paſsiones Chriſti,ſępè notare ſolent, *Vt adimpleretur* *Matth.5.*
quod dictum fuerat per prophetam.

Notandum vero eſt cum Pereyra in locum illum Danielis in Gręca *Pereyra.*
lectione pro *impleatur* haberi *ſignetur*,quaſi dicat Vt ſignetur viſio & Prophetia quam lectionem ſecutus eſt Tertullian.in lib. aduerſus Iudæos,
idem tamen eſt *ſignari* ſiue *adimpleri Prophetias*,vt ipſe Tertullian.ſequenti- *Tertullian.*
bus verbis docet: *Quid eſt*,inquit, *quod dicit Angelus*, Signari viſum & prophetiam? *Quoniam omnes Prophetæ nunciabant de illo quod eſſet venturus, & pati haberet. Igitur quoniam adimpleta eſt Prophetia per aduentum eius,propterea ſignari viſionem & Prophetiam dicebat: ipſe enim ſignaculum fuit omnium Prophetarum, adimplens omnia quæ retro de eo Prophetæ nunciauerant. Poſt aduentum enim Chriſti & paßionem ipſius,iam non viſio,neque Propheta eſt qui Chriſtum nunciet venturũ. Denique hoc ſi non ita eſt,exhibeant Iudæi poſt Chriſtum Prophetarum aliqua volumina, vel Angelorum aliquorum viſibilia miracula,quæ retro Patriarchæ viderunt, vſque ad aduentum Chriſti,qui iam venit ex quo ſignata eſt viſio,& prophetia, id eſt ſtatuta. Et merito dixit Euangeliſta lex & Prophetæ vſque ad Ioannem baptizatorẽ. Baptizato enim Chriſto,id eſt ſanctificante aquas in ſuo baptiſmate, omnis plenitudo ſpiritualium retro Chariſmatum in Chriſto ceſſarunt,ſignante viſionem,& prophetias omnes quas aduentu ſuo adimpleuit.Vnde firmißime dicit,aduentum eius firmare viſum & Prophetias.* Hęc Tertullianus.

Quare noſtro inſtituto valde cõſentaneum erit,ſi hoc loco doceamus, omnia Prophetarum oracula in Chriſto & per Chriſtum eſſe impleta:nã cùm vatum oracula certa quaſi quędam ſigna & indicia Meſsię eò premiſſa fuerint à Deo,vt his Meſsias mortali & paſsibili carne indutus, in mundum

mundum aliquando venturus,ſine vllo errore ac ſine magna difficultate cognoſci ac deprehendi poſſet, fatendum erit eum, in quo omnia prędicta ſigna conuenerint, fuiſſe verum Meſsiam: alias illa ſigna incerta & fallacia eſſent, cum per illa etiam homines indocti citra ipſorum culpam in grauiſsimum errorem colendi pro Meſsia non verum Meſsiam, inducerentur. Hęc autem omnia Prophetarum oracula ſiue ſigna in Domino Ieſu reperta fuerunt, eaque tam propriè, tamque apertè & explicatè Chriſto conueniunt, vt de illis minime poſsit dubitari; ita vt non tam futurarum rerum prędictiones, quàm pręteritarum narrationes eſſe videantur, nec illi prędixiſſe res alio tempore gerendas, ſed rebus ipſis factis interfuiſſe; ita vt verè poſsit dici, quoſdam illorum quędam de Chriſto non minus diſtinctè quàm Euangeliſtas deſcripſiſſe. Sed dices, Quare etiá Iudæi tam apertis Prophetarum teſtimoniis non credunt? Reſp. docente

Pereyra fol. 579.

Pereyra in Daniel. lib. 10. quod licet Prophetarum vaticinia ante Chriſti aduentum, propter futurarum rerum obſcuritatem difficillima eſſent intellectu: eadem tamen poſt aduentum Domini noſtri, per quem abundè impleta ſunt & promiſſa Dei & Prophetarum vaticinia, facilem habent intelligentiam & explicationem. Iudęos autem, qui non credunt adhuc veniſſe Meſsiam, neceſſe eſt, cùm Prophetarum libros legunt, dubios, perplexos, & plane cęcos eſſe, & tanquam in labyrintho quodam aberrantes nullum reperire exitum, ac ſimiles eſſe eorum, qui nullo duce nulloque lumine, per tenebroſa & pręrupta loca iter facientes, paſsim offendunt, nec raro in profundũ pręcipites aguntur. Sic profecto eſt, vt pręclarè dixit

Irenæus.

Irenęus quadrageſimo tertio capite libri IV. aduerſus hęreſes: *Omnis* (inquit) *Prophetia priuſquam habeat effectum, ambiguitas & ænigma eſt hominibus, cum autem venerit tempus eius, & euenerit quod prophetatum eſt, tunc Prophetiæ habent liquidam & certam expoſitionem. Propter hoc Iudæis cum nunc legitur lex & Prophetæ, fabulæ ſimilis eſt, non enim habent expoſitionem omnium rerum pertinentem ad aduentum filij Dei, qui eſt ſecundum hominem. At Chriſtianis cum legitur prophetia, theſaurus eſt abſconditus in agro, cruce Chriſti reuelatus & explanatus ditans ſenſum hominis, & oſtendens Dei ſapientiam.* Sic Irenęus. Nulla igitur difficultas eſt credenti Prophetis Euangelium perſuadere: non ſanè maior quá (ſi parua licet componere magnis) tenenti ſcientiam aliquá ſubalternatam. Quapropter Irenęus quadrageſimo primo capite libri IV. aduerſus hęreſes, propterea exiſtimat dixiſſe Paulum ſe plus omnibus laboraſſe, quia cum ipſe prędicator Apoſtolus, & Doctor gentium eſſet conſtitutus, magis laborioſum & arduum ſibi fuerit gentibus quàm Iudęis Euangelium tradere. Gentes namq; nec legem à Deo ſcriptam, vt Iudęi acceperant, nec Prophetas nouerant, nec expectabant Meſsiam, & vnius veri Dei notitiá pauci, cultum vero & religionem fere nulli tenebant: ſed circa Dei omnipo-

Cur Paulus dixerit ſe plus omnibus laboraſſe.

1. Cor. 15.

nipotentiam caligantes, circa prouidentiam vacillantes, de animorum noſtrorum immortalitate perplexi, de mundi origine atque interitu dubij, de vltimo fine hominis incerti, in denſiſsimis errorum tenebris verſabantur, & in altiſsimis nefandorum ſcelerum ſordibus volutabantur, quanto pluribus erroribus & flagitijs implicati, tanto longius à veritatis perceptione remoti. At Iudæis, quibus, vt Paulus inquit, credita erant eloquia Dei, quorum adoptio erat filiorum, & gloria, & teſtamentum & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, Iudæis inquam niſi voluntaria eos ignoratio & malitia obcæcaſſet, & niſi contumax aduerſus veritatem atque offirmatus animus, omnem ad eorum mentes illuminandi aditum luci diuinæ præcluſiſſet, procliuiſsimum fuiſſet Euangelicam doctrinam probari ac perſuaderi. Sed iam quæ fuerint de Meſsia Prophetarum oracula, & quemadmodum ea in Domino Ieſu Chriſto perfectiſsime completa ſunt, breuiter oſtendamus, afferentes primum ſigna ſiue notas, quibus Deus per Prophetas nobis voluit Meſsiam venturum reuelare. *Rom 3. & 9.*

Prima Nota: de aduentu Meſsiæ.

Principio Deum in terris aſpectabili & humana forma conuerſaturũ cum hominibus, grauiſsimis verbis vaticinatus eſt Baruch, cap. tertio, *Hic eſt*, inquit, *Deus noſter & non æſtimabitur alius aduerſus eum, hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Similiter Eſaias cap. 35. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos.* Atque alio loco: *Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes.* *Baruch 3.* *Eſa. 35.* *Idem 64.*

Secunda Nota, fuit Dauidica & regia propagatio ex ſemine Dauid.

Hieremiæ 23. *Ea dies veniet, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex*, quem locum de Chriſto intelligunt omnes Hebræi, & hanc notam eſſe impletam in Chriſto docet Matthæus, in ipſo ſtatim Euangelij exordio, *Liber* (inquit) *generationis Ieſu Chriſti filij Dauid*, &c. *Ierem. 33.* *Matt. 1.*

Tertia Nota: IESVS conceptus ex Virgine, & natus.

Eſaiæ 7. *Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum. Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Hoc teſtimonium, quod etiam Matthæus Euangeliſta in Maria completum poſuit, aduerſus Iudæos & hæreticos vix eſt vllus ex Patribus, qui non pertractet. Iuſtinus Martyr egregiè in Tryphone, & in ſecunda pro Chriſtianis Apologia, Irenæus li. *Eſa. 7.* *Iuſtin. Martyr.* *Irenæus*

Athanaſ. Cyprian. Baſil. Mag. Rich. de S. Victore. Euſeb.

3.cap.9.& 21.& 24. Athanaſius de incarnatione verbi latè. Cyprianus aduerſ. Iudæos lib.2.cap.9. Baſilius Homil.de Epiphan. Domini, Richardus de Sancto Victore duos libros edidit de ea prophetia. Iudæos refellit latè Euſebius lib.7.cap.1.

Prou.30.

Item Prou.30. *Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cælo, viam colubri ſuper petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in Virgine*. Sic habet interpretatio ſeptuaginta ſeniorum. Quare de virgineo partu prophetaſſe Salomonem, cùm dixit: *Sibi penitus eſſe ignotam viam viri in virgine*, ſentiunt non ignobiles auctores, Cornelius Ianſenius in Prouerb. cap.30. Nicolaus Lira ibidem, Ludouicus Leo Auguſtinianus de nominibus Chriſti lib.3.

Ianſenius. Nic. Liran. Lud. Leo.

Matt.1.

Hæc natiuitas ex Virgine demonſtrata eſt Matth.1. *Cum eſſet diſponſata Mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt habens in vtero de Spiritu Sancto*, &c.

Luca 1.

Secundo Luc. primo. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.*

Quarta Nota: Iesvs in Bethlehem natus pauper & Rex.

Mich.5.

Primo Micheæ 5. *Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda: ex te enim mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Celebre vaticinium eſt, quod Matthæo teſte ſcribæ agnouerũt; Ioanne auctore, etiam turbæ. Tractat hoc Iuſtinus in 2. Apolog. Chryſoſtom. in demonſtrat. quod Chriſtus Deus. Iunilius lib.2. de parte diuinę legis c.22. Euſebius lib.7. cap 4.& lib.6.c.1.

Iuſtinus. Chryſoſt. Iunilius. Euſeb. Eſa. 9.

Secundò Eſai.9 *Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: Et factus eſt principatus eius ſuper humerum eius. Et vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus, fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & in iuſtitia amodo & vſque in ſempiternum.* Non indiget expoſitionibns illuſtriſsima prophetia, quam verſant vbique Sancti. Hieronymus illic, Euſeb.lib.7.c.4.& lib.9.cap.6. Baſil.lib.2.contra Eunomium. Ambroſ.in c.8.ad Roman. Chryſoſt.in homil.cõtra Anomæos. Cyrill.ſerm.de occurſu Domini, Auguſt.Serm.10. de tempore & lib. Quæſt.ſuper Iudic.c 52.53.54.& alij alias, ſiue noſtram ſiue ſeptuaginta lectionem conſulas, tametſi videtur diſcrepare Hieronymus.

Hieron. Euſeb. Baſil. Ambroſ. Chryſoſt. Cyrill. Auguſtin. Abacuc 3.

Tertio Habac.3. *Conſideraui opera tua & expaui: in medio duorum animalium cognoſceris*. Id quidem iuxta ſeptuag inta, quod de puero in præſepe inter animalia collocato refert Proſper lib.de Diuinis prædictionibus p.3. cap.5. Neque ab eo Eccleſiæ ſenſus valde abhorret, quæ in quadam Antiphona

Proſper.

phona

Digitized by Google

phona Natiuitatis,canit, *Vt animalia viderent Dominum natum*, &c.

Primo Matth.2. *Cum natus eſſet Ieſus in Bethleem Iuda*. Secundo Luc.2. *Aſcendit autem & Ioſeph à Galilea de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem David, quæ vocatur Bethleem, eo quod eſſet de domo & familia David, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. Factum eſt autem, dum eſſet ibi, impleti ſunt dies vt pareret. Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio.* Tertiò Ioan 7. *Nonne Scriptura dicit, quia ex ſemine David, & de Bethleem caſtello, vbi erat David, venit Chriſtus?* Matth 2. Luc. 2. Ioan. 7.

Quinta Nota: Ieſus vocatus octauo die.

Primò Numer.13 *Vocauitque Oſee filium Nun Ioſue, Ieſum*. Ioſue miniſtrũ Moyſi, poſtea ducem populi Hebræi, à quo introducti ſunt filij Iſraël in terram promiſsionis diuina ſcriptura ſæpe vocat *Ieſum*, nomine diuinitus immutato, vt ſignificaret Ieſum Saluatorem, cuius typus fuit. Hoc myſterium magnificè celebrant Sancti Patres. Iuſtinus quidem in colloquio: Tertullianus verò aduerſus Iudæos: Hieronymus lib.1. contra Iouinianum: Ambroſius in Pſalmum 39. Omnium optimè Auguſtinus lib.16. contra Fauſtum lib.19. quare bene de illo Propheta Eccleſiaſticus. Num. 13. Iuſtinus. Tertull. Hieron. Ambroſ. Auguſtin.

Secundò Eſai.19. *Mittet eis Saluatorem & propugnatorem qui liberet eos.* Euſeb. lib.2. demonſtrat. 35. & lib.7. cap.6. Cyrillus de incarnat. vnigeniti, cap.3. Eſa. 19. Euſeb. Cyrill.

In Euangeliſtis primò Luc.2. *Vocatum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum eſt ab Angelo priuſquam in vtero conciperetur.* Secundò Matth.1. *Vocabis nomen eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Luce 2. Matth. 1.

Sexta Nota: Adoratus à Magis.

Primò Numer.24. *Videbo eum ſed non modò: intuebor illum, ſed non prope. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël: & percutiet Duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth, & erit Idumæa poſſeſsio eius.* Hieronymus in 2. Matthæi, Leo Serm.4. de Epiphania, Proſper de prædict. p 3 cap.6. Athanaſ. de Incarnatione verbi Irenæus lib.3. c.9. Baſil. Homil de Epiphan. Iuſtinus in Tryphonem, Euſebius lib.9. Demonſt. primo latè. Num. 24. Hieron. Leo Mag. Proſper. Athanaſ. Irenæus.

Secundò Pſalm 71. *Reges Tharſis & inſulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes gentes: omnes Reges ſeruient ei* Eccleſia in officio Epiphaniæ, Hilarius lib.4 de Trinitate, Proſper de prædict. p.3. cap.6. Tertullianus lib.3. aduerſus Marcionem. Baſil. Mag. Iuſtin. Euſeb. Pſalm. 71. Hilarius.

Tertiò Eſaiæ 60. *Inundatio camelorum operiet te: Dromedarij Madian & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Chryſoſt. Homil.2. in 2. Matth. Proſper de prædict. p.3 c.6. Auctor imperfecti in Matth. cap.2. Proſper. Tertull. Eſa 60. Chryſoſt. Proſper.

In Euangeliſtis, primò Matth. 2. *Cũ natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ in diebus Herodis Regis, ecce Magi venerunt ab Oriente Hieroſolymam dicentes, Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.*

Septima Nota: Ieſus in Ægyptum fugiens, & inde reuocatus.

Eſa 19. Euſeb. Cæſar. Chryſoſt. Hieron. Ambroſ. Athanaſ. Proſper, &c.

Primò Eſaiæ 19. *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & commouebuntur ſimulacra Aegypti à facie eius.* Euſebius Cæſarienſis lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 20. & lib. primo de demonſt. Euang. cap. 4. & lib. 8. cap. 5. Chryſoſtom. in 2. cap. Matth. Hieronym in 19. Eſai. Ambroſ. de Inſtitut. virgin. Athanaſ. de incarnat. Verbi, Proſper de prædict. par. 3. c. 2. *Nubem leuem* vult Euſeb. Chriſti corpus. Hebraicè dicit legi, *craſſitudinem leuem*, quod corpus fuerit de Spiritu Sancto conceptum.

Oſeæ 11. Irenæus. Chryſoſt. Proſper, &c.

Secundo Oſeæ 11. *Ex Aegypto vocaui filium meum.* Matthæi nobis auctoritas ſufficere debet, vt veram de Chriſto prophetiam accipiamus: cuius ſenſum tenent Irenęus lib. 3. c. 9. Chryſoſt. in demonſtrat. quod Chriſtus ſit Deus, Proſper de prædict. p. 3. c. 8. Athanaſius de Incarnat. Verbi, Iunilius lib. 2. de parte diuinæ legis, cap. 22. Euſeb. Cæſar. libr. 9. Demonſt. 4.

Matth. 2.

In Euangeliſtis. Primò Matt. 2. *Angelus Domini in ſomnis apparuit Ioſeph, dicens, Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & eſto ibi vſque dum dicam tibi.*

Octaua Nota: Propter Chriſtum paruuli occiſi.

Ierem. 31. Proſper Chryſoſt.

Hierem. 31. *Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios ſuos, & volentis conſolari ſuper eis quia non ſunt.* Proſper de prædict. p. 3. c. 9. Chryſoſt. in demonſtrat. quod Chriſtus ſit Deus, Iuſtinus in Colloquio.

Matth 2.

In Euangeliſtis. Matth. 2. *Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius. Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Hieremiam,* &c.

Nona Nota: Ieſum Ioannes Baptiſta præcurſor annuntiat.

Eſai 40.

Primo, Eſai. 40. *Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. Omnis vallis exaltabitur: & omnis collis & mons humiliabitur: & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas. Et reuelabitur gloria*

Digitized by Google

ria Domini & videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutum eſt. De ſe ipſo hæc pronunciauit Ioannes ipſe Ioannis 1. cui Matthæus 3. Marc. 1. Lucas 3. cap. ſuffragantur, ſatis idonei interpretes diuinæ prophetiæ: vt plures requirere otioſum ſit. Si quis tamen requirat, legat Iuſtinum in ſuo colloquio Proſperum Aquitanicum in Prædictionibus ſuis par. 3. c. 1. Euſebium copioſè lib. 9. dem. 5. *Ioan 1. Matth. 3. Marc 1. Luc 3. Iuſtinus. Proſper. Euſeb &c.*

Secundò, Malach. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam*. Honorans Baptiſtam Chriſtus, hanc de illo prophetiam exponere dignatus eſt Matthæi 11. Luc. 7. Sed interim in Hebraica noſtraque lectione ſub prima perſona legimus, *Præparabit viam meam, & faciē meam*. In Euangeliſtis verò ſub ſecunda perſona: *Præparabit viam tuam & faciem tuam*. Vt planè diſcamus, ſiue pater intelligatur loqui ſiue Filius, eandem eſſe ſententiam, quia vtriuſque vna natura eſt, eademque voluntas. *Malach. 3. Matth. 11. Luc. 7.*

In Euangeliſtis. Primò, Ioann. 1. *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine*. Secundò, Luc. 3. *Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans Baptiſmum pænitentiæ, & remiſſionem peccatorum*. *Ioan. 1. Luc. 3.*

Decima Nota: Ieſus diſcipulos pauperes, & idiotas vocans ad Apoſtolatum.

Primò, Eſai. 8. *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in ſignum & portentum Iſrael à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion*. Paulus ad Hebræos 2. affert de vocatione Apoſtolorum & ſignis ab ijs perpetratis, Euſeb. lib. 9. de Demonſt. Euang. cap. 14. Cyrillus in 8. Eſai. Origenes homil. 7. in cap. 8. Eſai. *Eſa. 8. Heb. 2. Euſeb. Cyrillus. Origen.*

Secundò Hier. 16. *Mittam ad eos piſcatores, & piſcabūtur eos; & venatores, & venabuntur eos*. Proſper de Prædict. p. 3 cap. 12. *Ierem. 16. Proſper.*

Tertiò, Eſaiæ 29. *Ciuitatem ſublimem humiliabit, humiliabit eam vſque ad terram, detrahet eam vſque ad puluerem. Conculcabit eam pes, pedes pauperum greſſus egenorum*. Cyrill. lib. 3. in Eſai. de ijs dicit hæc ſcribi, quibus Chri[illegible]s dedit poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes. Hieronymus *pes pauperis* de Chriſto, de Apoſtolis *greſſus egenorum*. *Eſai. 29. Cyrillus. Hieron.*

In Euangeliſtis, primò Matt. 4. *Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum*. Secundo, Act 4. *Comperto quod homines eſſent ſine literis & idiotæ, admirabantur, cognoſcebant eos, quia cum Ieſu fuerant*. *Matth. 4. Act. 4.*

Digitized by Google

Vndecima Nota: Ieſum audiunt & ſequuntur turbæ innumeræ.

Mich. 4. Mich. 4. *Et erit in nouiſſimo dierum, erit mons domus* Domini *præparatus in vertice montium,& ſublimis ſuper colles,& fluent ad eum populi. Et properabūt gentes multæ,& dicent, Venite aſcendamus ad montem* Domini,*& ad domum* Dei *Iacob, & docebit nos de vijs ſuis,& ibimus in ſemitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum* Domini *de Hieruſalem. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vſque in longinquum.* Hieronymus in 2. Eſai. ad Ieſum docentem in
Hieron. monte refert: eodem modo in 4. Michęæ, referens verba Matthæi 4. Ba-
Baſil. ſilius & Auguſtinus ad concurſum hominum poſt Spiritus Sancti deſcē-
Auguſtin. ſum ad Euangelicam legem. Eodem modo Iuſtinus in 2. Apolog. & in
Iuſtinus. colloquio. Itemque Euſeb. lib. 6. cap. 13.
Euſeb.
Matth. 4. In Euāgeliſtis. Primò, Matt. 4. *Et ſequutæ ſunt eum turbæ multæ de Galilæa,*
Luc 5. *& Decapoli,& de Hieroſolymis,& de Iudæa,& de trans Iordanem.* Secūdo Luc. 5.
Marc. 6. *Cum turba irruerent in eum vt audirent verbum Dei.* Tertiò, Marc. 6. *Erant qui*
Idem. 1. *veniebant,& redibant multi, & nec ſpatium manducandi habebāt.* Quarto, Marc. 1. *Et cum inueniſſent eum, dixerunt ei, quia omnes te quærunt.*

Duodecima Nota: Ieſus cum hominibus benignè ſuauiterque conuerſans.

Eſa. 24. Eſai. 42. *Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum; electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper eum. Iudicium gentibus proferet.* Non *clamabit neque accipiet perſonam, nec audietur vox eius foris. Calamum quaſſatum non conteret. Et linum fumigans non extinguet. In veritate educet iudicium. Non erit triſtis neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, & legem eius inſulæ expectabunt.*
Chryſoſt. Chryſoſt. in Demonſt. quod Chriſtus ſit Deus. Iuſtin. in 2. Apol. & in
Iuſtin. Tryph. Euſeb. lib. 9. c. 15. Baſil. in Reg. c. 291. Tertull. 4. adu. Marcion.
Euſeb. &c. Hilar. in Pſal. 131. Pro, *non erit triſtis neque turbulentus* Septuaginta habent *ſplendebit, & non conteretur.* Sic legit Auguſtinus 20. lib. de Ciuit. c. vltim.
Matth. 11. In Euangeliſtis. Primo, Matt. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis: & diſcite*
Luc 9. *à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Secūdo, Luc. 9. *Neſcitis cuius Spiritus eſtis.*
Idem 4. *Filius hominis non venit homines perdere, ſed ſaluare.* Tertio, Luc. 4. *Mirabantur*
2. *Cor.* 10. *de verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius.* Quarto, 2. Cor. 10. *Obſecro vos per manſuetudinem & modeſtiam Chriſti.* Quinto, Rom. 15. *Vnuſquiſque proximo*
Rom. 15. *ſuo placeat in bonum. Etenim Chriſtus non ſibi placuit.*

Digitized by Google

Decimatertia Nota: Ieſus peccatores benignè excipiens.

Primò, Mich. 4. *In die illa dicit Dominus, Congregabo claudicãtem: & eam quã* *Mich. 11.*
eieceram colligam: & quam afflixeram conſolabor: Et ponam claudicantem in reli-
quias, & eam qua laborauerat in gentem robuſtam: & regnabit Dominus ſuper eos
in monte Sion, ex hoc nunc & vſque in æternum. Hieronym. lib. 1. in Mich. de *Hieron.*
priore Domini aduentu, in quo peccatores ſaluati ſunt. Eodem ferè modo *Ben. Arias*
Arias Montanus. *Mont.*

Secundò, Eſaiæ 35. *Ibi in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur* *Iſaiæ 35.* *Hieron.*
viror calami & iunci. Et erit ibi ſemita & via, & via ſancta vocabitur. Hieronym. *Greg. Magn.*
Gregorius 29. Moral. cap. 14. lib. 2. in Ezech. hom. 3. Apud ſeptuaginta tamen aliter habetur.

Tertiò, 1. Reg. 22. *Et conuenerunt ad Dauid omnes qui erant in anguſtia* *1. Reg. 22.*
conſtituti, & oppreßi ære alieno, & amaro animo, & factus eſt eorum princeps.

In Euangeliſtis. Primò, Matt. 9. *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pæni-* *Matth. 9.*
tentiam. Secundo, Matth. 11. *Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum &* *Idem 11.*
peccatorum amicus. Tertiò Luc. 15. *Erant appropinquantes peccatores, & publica-* *Luc. 5.*
ni vt audirent illum. Quarto, 1. Tim. 1. *fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quia* *1. Tim. 1.*
Dominus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere.

Decimaquarta Nota: In parabolis loquens.

Pſal. 77. *Aperiam in parabolis os meum: eructabo abſcondita à conſtitutione mũdi.* *Pſal. 77.*
Tractatus Chryſoſtomi in Oratione contra gentiles, quod Chriſtus ſit *Chryſoſt.*
Deus. in 5. tomo.

In Euangeliſtis. Matth. 13. *Hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas, &* *Matt. 13.*
ſine parabolis non loquebatur eis: vt impleretur quod dictum erat per Prophetam di- *Pſal. 77.*
centem, Aperiam in parabolis os meum.

Decimaquinta Nota: Ieſum vera docentem, & vitia corripientem infeſti perſequuntur Scribæ & Phariſæi.

Primo, Pſal. 108. *Os peccatoris & os doloſi, ſuper me apertum eſt. Locuti ſunt ad-* *Pſal. 108.*
uerſum me lingua doloſa, & ſermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerunt
me gratis. Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam, & poſue-
runt aduerſus me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Euthymius, & *Euthym.*
Auguſtinus manifeſtam eſſe Prophetiam de Iudæis Chriſtum oppugnan- *Auguſtin.*
tibus. Proſp. de prędict. p. 2. c. 25. Euſeb. lib. 10. c. 3. *Proſper.*

Secun-

Digitized by Google

Sap. 2. Secundo, Sap. 2. *Circumueniamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat. Grauis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſsimilis eſt alijs vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius. Tanquam nugaces æſtimati ſumus ab illo & abſtinet ſe à vijs noſtris tanquam ab immunditijs, & præfert nouiſsima iuſtorum, & gloriatur Patrem ſe habere Deum.* Aug. lib. 17. de Ciui. cap. 20. dicit apertiſsimá eſſe Prophetiam de Chriſti paſsione & impijs interfectoribus eius. Cyprianus recitat hunc totum locum de Chriſto lib. 2. aduerſus Iudęos cap. 14. & in libro de montibus Sion & Sina.

Auguſtin. *Cyprianus.*

Eſa. 8. Tertio, Eſai. 8. *Congregamini populi & vincimini, inite conſilium, & diſsipabitur: loquimini verbum, & non fiet.* Et mox: *Et erit vobis in ſanctificationem: in lapidem offenſionis & in petram ſcandali, duabus domibus Iſrael, in laqueum, & ruinam habitantibus Hieruſalem, & offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Extrema huius teſtimonij ponunt Paulus ad Romanos 9. & Petrus in priore ſua Epiſtola cap. 2. Illa verò ſuperiora, *Congregamini & vincimini,* Cyrillus optimè interpretatur de Iudæis à Chriſto victis, quoties eum tentarunt. Baſilius, & Euſebius de perſecutione Eccleſiæ à gentilibus mota magis accipiunt.

Rom. 9. *1. Pet.* 2. *Cyrill.* *Baſil.* *Euſeb.*

Ioan. 8. *Idem* 7. *Luc.* 16. *Mar.* 22. In Euangeliſtis, Primò, Ioan. 8. *Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus ſum quam audiui à Deo.* Secundo, Ioan. 7. *Nemo ex vobis facit legem, quid me quæritis interficere?* Tertio, Luc. 16. *Audiebant autem omnia hæc Phariſæi qui erant auari, & deridebant illum.* Quarto, Mar. 22. *Conſilium inierunt Phariſæi, vt caperent eum in ſermone.* Et cętera quæ paſsim occurrunt.

Decimaſexta Nota: Ieſus Hieroſolymam aſello vectus ingrediens, & magnificè exceptus.

Zachar. 9. Primo, Zachar. 9. *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus & ſaluator: ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinum & ſuper filium aſinæ.* Cyprian. 2. aduerſ. Iudæos ca. 29. Iuſtin. in 2. Apolog. & in Colloquio Chryſ. quod Deus ſit Chriſtus in 5. tomo. Proſper. de prædict. p. 3. ca. 16. Euſeb. lib. 9. cap. 17. fuſè.

Cyprian. *Iuſtinus.* *Chryſoſt.* *Proſper.* *Euſeb.*

Pſal. 8. *Matth.* 21. Secundo, Pſal. 8. *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt deſtruas inimicum & vltorem.* Ipſe Dominus Matth. 21. Chryſ. in Demonſtrat. quod Chriſtus ſit Deus, Euthymius optimè.

Chryſoſtom. *Euthym.* In Euangeliſtis, Matth. 21. *Adduxerunt aſinam & pullum & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.* Secundo, *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamabant dicentes Hoſanna filio Dauid. Benedictus*

dictus qui venit in nomine Domini. Hoc autem factum eſt, vt impleretur, quod dictum eſt.

Decimaſeptima Nota: Ieſu obedientia vſque ad mortem.

Primo, Eſai. 50. *Erigit mane, mane erigit mihi aurem, vt audiã quaſi magiſtrũ. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorſum non abij. Corpus meũ dedi percutientibus & genas meas vellentibus.* Nazianz. in Apolog. Tertullianus 4. contra Marcionem. Origenes Homil. 3. in 22. cap. Geneſ. *Eſa. 50. Nazianz. Tertull. Origen.*

Secundo, Pſal. 35. *Sacrificium & oblationem noluiſti: aures autẽ perfeciſti mihi. Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti: tunc dixi ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Hoc teſtimonium cõmemorat Apoſtol. ad Hebræos 10. vt oſtẽdat obedientiam Chriſti in oblatione corporis ſui nobis Deum reddidiſſe pacatum atque propitium, quemadmodũ docet etiam ad Romanos ſcribens. Legi poteſt Euthymius ac cæteri auctores hoc loco. *Pſal. 35. Hebr. 10.*

In Euangeliſtis. Ioan. 15. *Sed vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater ſic facio, ſurgite eamus hinc.* Secundo, Philip. 2. *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem Patri: ſed ſe ipſum exinaniuit formam ſerui accipiens: in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* *Ioan. 15. Phil. 2.*

CAPVT VI.

Notæ alię de morte, paſſione, reſurrectione ac aſcenſione ad cælos Meſsiæ.

ETſi omnes Chriſti actus à Prophetis fuerint pręnunciati, prçipuè tamen, vt auctor eſt S. Irenęus l. 4 aduerſus hær. c. 66. paſsiones Chriſti in libris Prophetarum ſunt deſcriptæ: vt enim ex ſequentibus apparebit, nuſquam Spiritus Prophetiæ neque vberior neque illuſtrior apparet, quã in Chriſti paſsionibus, opprobrijs, & doloribus declarandis. Quod nõ ſine diuino Conſilio factum exiſtimamus, nempe vt ſcandalũ crucis ab humanis cordibus remoueretur, atque ea Dei ſapientia & virtus, quę in paſſione elucebat copioſiſsime, vocatis in regnum Dei commẽdaretur, quare & ipſe Chriſtus crebro atque apertè diſcipulos de morte ſua ac paſsione commonefaciendos antè putauit: vt quod in viris turpe erat ſupplicium crucis, id à Chriſto caritate hominum ardenti ſuſceptum ſalutis noſtrę tropæum, ac gloria Dei decus eſſet ſempiternum. *Irenæus.*

Digitized by Google

Luc. 18. Ecce, inquit diſcipulos alloquens Luc. 18. *aſcendimus Hieroſolymam, & cõſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis.* Quæ ſtatim explicat: *Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia die reſurget.* Atque alio loco Luc. 22. & Eſai 53. *Quod ſcriptum eſt oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea quæ ſunt de me finem habent.* Et rurſus: *Filius quidem hominis vadit ſicut ſcriptum eſt de eo.* Mox etiam ad Petrum Matth. 26 *Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ, quia ſic oportet fieri?* Et poſtquam à mortuis reſurrexit duobus iter facientibus ac de ipſo ſermocinantibus ſeſe comitem adiungens: O, inquit, *ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ſic intrare in gloriam ſuam?* Et incipiens à Moyſe; & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quę de ipſo erant. Atque eodem die Apoſtolis apparens repetit quę pridem de ſcripturis in ipſo complendis commonefecerat. *Hæc*, ait. *ſunt verba quæ locutus ſum ad vos cum eſſem adhuc vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia; quæ ſcripta ſunt in lege, Moyſi & Prophetis & pſalmis de me.* Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas & dixit eis: *Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pænitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes.*

Luc. 22. Eſa 53. Pſal 40. Matth. 26. Luc. 24. Luc. 24.

1. Pet. 1. Hac Scripturarum luce perfuſus Petrus ait: *De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quæ in Chriſto ſunt, paſsiones & poſteriores glorias: quibus reuelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea quæ nunc nunciata ſunt vobis, per eos qui euangelizauerunt vobis.* Paſsiones Chriſti quas dicat, perſpicuum eſt, irriſiones nempe, & conuitia, flagella, alapas, cæteraque grauia, quæ Euãgeliſtæ narrant, atque inprimis abiectiſsimum mortis genus, opprobrium Crucis. In his enim prænunciandis tanta eſt Prophetici Spiritus magnitudo, vt longè copioſius in Prophetis, quàm Euangeliſtis legantur. Poſteriores vero glorias; reſurrectionem; mirabilem ad Patrem aſcenſum, & cõſeſſum ad dexteram: tum poteſtatem in omnia humana, & cæleſtia datam, & regnum immortale Sanctorum, atque ipſam Iudicis extremi maieſtatem ſignificat. Quæ futura quidem partim fide maiorum, partim è Spiritu familairi occulta & incerta ſapientiæ Deo docente, didicerant. Sed quia innumeræ ſunt Chriſti paſsionis, & poſterioris gloriæ circumſtantię, de pręcipuis tantum ſermo inſtituetur: qui plura deſiderat, legat Ioſephum de Acoſta lib. 8. de Chriſto reuelato per totum.

De

Digitized by Google

DE PASSIONE, AC CHRISTI MORTE. §. I.

Prima Nota: Dominus Ieſus à Iuda venditus.

Geneſ.37. *Vendiderunt Ioſeph Iſmaelitis triginta aureis.* Zachar. 11. *Et dixi ad eos, ſi bonum eſt in oculis veſtru, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meam, triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me. Proijce illud ad ſtatuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis.* Geneſ.37. Zach.11.

In Euang. Matth.26. *Quid vultis mihi dare & eum vobis tradam? at illi conſtituerunt ei triginta argenteos.* Matt.26.

Secunda: Ieſus comprehenſus & ligatus.

Eſai.53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum; ſicut ouis ad occiſionem ducetur.* Eſa.53.

Hierem.37. *Comprehendit Terias Hieremiam, & adduxit eum ad Principes. Quamobrem irati Principes contra Hieremiam, cæſum eum miſerunt in carcerem.* Ierem.37.

In Euang. Ioan.18 *Cohors ergo & tribunus & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.* Ioan. 18.

Tertia: Ieſus à ſuis in paſsione deſertus.

Zachar.13 *Framea ſuſcitare ſuper Paſtorem meum, & virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute paſtorem & diſpergentur oues.* Zachar.13.

Eſai.63 *Torcular calcaui ſolus, & ex gentibus non eſt vir meum.* Eſa.63.

Ibidem: *Circumſpexi & non erant auxiliator, quæſiui & non fuit qui adiuuaret.*

Iob.19. *Fratres meos longè fecit à me: & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerat obliti ſunt mei.* Iob 19.

In Euang. Matth.26. *Tunc diſcipuli omnes, relicto eo, fugerunt.* Matt. 26.

Quarta: Ieſus alapa percuſſus à ſeruo.

Thren.3 *Dabit percutienti ſe maxillam.* Thren.3.

Iob 16. *Exprobrantes percuſſerunt maxillam meam.* Iob 16.

Michæ 5. *In virga percutient maxillam Iudicis Iſrael.* Mich.5.

In Euang. Ioan.18. *Vnus aſsiſtens Miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens, Sic reſpondes Pontifici?* Ioan.18.

Quinta: Ieſus à falſis teſtibus accuſatus.

Pſal.26. *Ne tradideris me in animas tribulantium me, quia inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.* Pſal.26.

Iob 16. Iob 16. *Suſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam contradicens mihi.*

Marc. 14. In Euang. Marc. 14. *Multi teſtimonium falſum dicebant aduerſus eum, & conuenientia teſtimonia non erant.*

Sexta: Ieſus reus mortis iudicatus, & blaſphemus quod filium Dei ſe fecerat.

Sap. 2. Sap. 2. *Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filiū Dei ſe nominat. Morte turpiſsima condemnemus eum.* Hierem. 11. *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.*

Ierem. 11.

Mar. 14. In Euang. Marc. 14. *Rurſum ſummus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei, Tu es Chriſtus filius Dei Benedicti? Ieſus autem dixit, Ego ſum. ſummus autem ſacerdos ſcindit veſtimenta ſua, & ait, Audiſtis blaſphemiam? quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum eſſe reum mortis.*

Septima: Ieſus colaphis palmiſque percuſſus, conſputus, & illuſus.

Iob. 16. Iob. 16. *Aperuerunt ſuper me ora ſua: & exprobrantes percuſſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœnis meis* Iob 30. *Factus ſum eis in prouerbium. Abominantur me & longè fugiunt à me, & faciem meam conſpuere non verentur.* Thren 3. *Dabit percutienti ſe maxillam: ſaturabitur opprobrijs.* Eſai. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus, & conſpuentibus in me. Dominus Deus auxiliator meus ideo non ſum confuſus. Ideo poſui faciem meam vt petram duriſsimam, & ſcio quoniam non confundar.*

Idem 30.
Thren. 3.
Eſa. 50.

Matt. 26. In Euang. Matth. 26. *Exſpuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes Propheti<u>za</u> nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſsit?*

Octaua: Ieſus multis modis accuſatus apud Præſidem à Iudæis.

Ierem. 38. Hierem. 38. *Dixerunt Principes Regi: Rogamus vt occidatur homo iſte: de induſtria enim diſſoluit manus virorum bellantium, & manus vniuerſi populi, loquēs ad nos iuxta verba hæc. Siquidem homo hic non quærit pacem populo huic ſed malum.*

Luc. 23. In Euang. Luc. 23. *Cœperunt illum accuſare dicentes, Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe.*

Nona: Ieſus ad omnia ſibi obiecta tacens.

Eſai. 53. Eſai. 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & nō aperuit os ſuum, ſicut ouis ad occiſionem ducetur*

Digitized by Google

ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.

In Euang. Matth. 26. *Cum accuſaretur à Principibus Sacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia? & non reſpondit ei vllum verbum, ita vt miraretur Præſes vehementer.* Matth. 26.

Decima: Ieſus flagellis cæſus.

Eſai. 50. *Dorſum meum dedi ad flagella.* Eſa. 50.
In Euang. Ioan 19. *Apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.* Ioan. 19.

Vndecima: Ieſus ſpinis coronatus, percuſſus, & illuſus.

Thren. 3. *Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ. factus ſum in deriſum omni populo meo. Canticum eorum tota die. Repleuit amaritudinibus inebriauit me abſynthio. Et fregit ad numerum dentes meos: Cibauit me in cinere.* Pſal. 31. *Die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua: conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.* Thren 3. Pſal. 31. Matth. 27.

In Euangeliſtis, Matt 27. *Tunc milites ſuſcipientes Ieſum in prætorium, congregauerunt ad eum vniuerſam cohortem, & exuentes eum chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius, Et genu flexo ante eum illudebant dicentes, Aue Rex Iudæorum. Et exſpuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.*

Duodecima: Ieſus ad mortem Crucis inſtantiſsime poſtulatus.

Genes. 49. *Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: In furore ſuo occiderunt virum & voluntate ſua ſuffoderunt murum.* Thren. 3. *Vidiſti omnem furorem eorum, vniuerſas cogitationes eorum aduerſum me. Audiſti opprobrium eorum Domine: omnes cogitationes eorum aduerſum me. Labia inſurgentium mihi, & meditationes eorum aduerſum me tota die.* Sap. 2. *Contumelia, & tormento interrogemus eum: & morte turpiſsima condemnemus eum.* Gen 49. Thren. 3. Sap. 2.

In Euang. Ioan. 19. *Cum ergo vidiſſent eum Pontifices & miniſtri, clamabant dicentes Crucifige, Crucifige eum.* Luc. 23. *Inſtabant vocibus magnis, poſtulantes vt crucifigeretur, & inualeſcebant voces eorum.* Ioan. 19. Luc. 23.

Decimatertia: Ieſus à Iudæis negatus Rex eorum.

Daniel. 9 *Et poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt.* Eſa. 1. *Filios exaltaui & enutriui: ipſi autem ſpreuerunt me: cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me nõ cognouit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis. Dereliquerunt Dominum blaſphemauerunt ſanctum* Dan 9. Eſa. 1.

 Iſraël,

Iſrael, abalienati ſunt retrorſum. Oſeæ 10. *Et dicent, Non eſt Rex noſter. Non enim timemus Dominum. Rex quid faciet nobis? Loquimini verba viſionis inutilis, ferietis fœdus cum mendacio, & germinabit quaſi amaritudo iudicium.*

Ioan. 19. In Euang. Ioan. 19. *Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem niſi Cæſarem.*

Decimaquarta: Ieſus baiulans ſibi Crucem.

Gen. 22. Genes. 22. *Tulit quoque Abraham ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium*
Eſa. 9. *ſuum.* Eſai 9. *factus eſt principatus eius ſuper humerum eius.* Sap. 14. *Benedictum*
Sap. 14. *eſt lignum per quod fit iuſtitia.* Iudic. 12. *Præcidit Abimelec arboris ramum, impo-*
Iudic. 12. *ſitumque ferens humero, dixit ad ſocios, Quod me vidiſtis facere, cito facite.*

Ioan. 19. In Euang Ioan 19. *Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt, & baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, quid dicitur Caluariæ locum.*

Decimaquinta: Ieſus cum latronibus ductus, & crucifixus.

Eſa 53. Eſai. 53. *Et cum ſceleratis reputatus eſt.* Genes. 39. *Tradidit Ioſeph in carcerem,*
Gen. 39. *vbi vincti Regis cuſtodiebantur.*

Luc. 23. In Euangeliſtis Luc. 23. *Ducebantur & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur. Et crucifixerunt latrones, vnum à dexteris & alterum à ſiniſtris.*

Decimaſexta: Ieſus in Cruce ſuſpenſus.

Pſal. 21. Pſal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.* Zachar. 12. *Et aſpicient ad me quem confixerunt.* Zachar. 13. *Et dicetur ei, quid*
Zachar. 12. *ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet. His plagatus ſum in domo eorum*
& 13. *qui diligebant me* Deut. 28. *Erit vita tua pendens ante te, & non credes ei.* Eſai. 53. *Propter ſcelus populi mei percuſſi eum?*

Deut. 28.
Eſa. 53. In Euang Luc. 23. *Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariæ, ibi*
Luc. 23. *crucifixerunt eum.*

Decimaſeptima: Ieſus in Cruce irriſus à Sacerdotibus à militibus, à latronibus, à prætereuntibus, à populo.

Pſal. 21. Pſal. 21. *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labijs, & mouerunt caput. Spe-*
Pſal. 68. *rauit in Domino, eripiat eum, ſaluum faciat eum quoniam vult eum.* Pſalm. 68. *Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam: Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia: veni in altitudinem maris, & tẽpeſtas demerſit*

demerſit me. Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum. Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati ſunt, qui perſecuti ſunt me inimici mei iniuſte: quæ non rapui tunc exoluebam. Thren. 2. *Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes viam: ſibilauerunt, & mouerũt caput ſuper filiam Hieruſalem. Haccine eſt vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuerſæ terræ? aperuerunt ſuper te ora omnes inimici tui: ſibilauerunt & fremuerũt dentibus, & dixerũt, Deuorabimus. En iſta eſt dies quam expectabamus, inuenimus, vidimus.* Thren. 2.

In Euangeliſtis, Matth. 27. *Prætereuntes autem blaſphemabant eũ, mouentes capita ſua, & dicentes, vah qui deſtruis templũ Dei & in triduo illud reædificas: ſalua temetipſum, ſi filius Dei es, deſcende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum ſcribis, & ſenioribus dicebant, Alios ſaluos fecit, ſe ipſum non poteſt ſaluum facere. Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei: Confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult. Dixit enim, Quia filius Dei ſum. Idipſum & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Matt. 27.

Decimaoctaua: Veſtes Ieſu diuiſæ militibus.

Pſalm. 21. *Ipſi vero conſiderauerũt & inſpexerũt me: diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Pſal. 21.

In Euãgeliſtis. Ioan. 19. *Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperũt veſtimẽta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cuius ſit, vt impleretur ſcriptura dicens,* &c. Ioan 19.

Decimanona: Tenebræ Ieſu patiente.

Amos 8. *Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet ſol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis.* Hierem. 15. *Occidit ei ſol cum adhuc eſſet meridies.* Amos 8. Ierem. 15.

In Euang. Matth. 27. *A ſexta autem hora, vſque ad horam nonam, tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram.* Matt. 27.

Vigeſima: Ieſus ſitiens aceto potatus.

Pſalm. 68. *Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Pſal. 68.

In Euangeliſtis. Ioa. 19. *Poſtea ſciens Ieſus, quia omnia iam conſummata ſunt, vt cõſummaretur Scriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat poſitum aceto plenum: illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius.* Matth. 27. *Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum.* Ioan. 19. Matt. 27.

Vigeſimaprima: Ieſus conſummans omnia.

Dan. 9. Dan. 9. *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & Prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum.* Ionæ 1. *Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare: & ſtetit mare à furore ſuo.* Iona 1.

Ioan 19. In Euangeliſtis, Ioan. 19. *Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit conſummatum eſt.*

Vigeſimaſecunda: Ieſus pro nobis mortem guſtans.

Eſa. 53. Eſai. 53. *Abſciſſus eſt de terra viuentium: propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* & infra: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum: & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laborauit anima eius, videbit, & ſaturabitur in ſcientia ſua, iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruos meos multos: & iniquitates eorum ipſe portabit. Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia: pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam.*

Ioan. 19. Heb. 5. In Euangeliſtis. Ioan. 19. *Et inclinato capite tradidit ſpiritum.* Heb. 5. *Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesq́; ad eum qui poſſit illum ſaluū facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerēs, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Et quidem cùm eſſet filius Dei, didicit ex ijs, quæ paſſus eſt obediētiam, & conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.*

Vigeſimatertia: Ieſus mortuus glorificatus à gentilibus.

Eſai. 65. Eſai. 65. *Quæſierunt me, qui ante non interrogabant: inuenerunt me, qui non quæſierunt me: dixi, Ecce ego, ecce ego ad gentem quæ non inuocabat nōmen meum. Expandi tota die manus meas ad populum incredulum & contradicentem mihi.*

Matth. 27. In Euangeliſtis. Matth. 27. *Centurio autem & qui cum eo erant cuſtodientes Ieſum, viſo terræ motu, & ijs quæ fiebant, timuerunt valde dicentes. Verè filius Dei erat iſte.*

Vigeſimaquarta: Ieſus integer relictus.

Exod. 12. Exod. 12. *Os non comminuetis ex eo.*

Ioan. 19. In Euangeliſtis. Ioan 19. *Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Facta ſunt enim hæc vt Scriptura impleretur.*

Vigeſi-

Digitized by Google

Vigeſimaquinta : Ieſus perquam honorificè ſepultus.

Eſai.11. *Et erit ſepulchrum eius glorioſum.*

In Euangeliſtis. Ioan.19. *Venit ergo Ioſeph ab Arimathæa & tulit corpus Ieſu, venit autem & Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloës quaſi libras centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus.* Eſa.11. Ioan.19.

DE RESVRRECTIONE CHRISTI Domini, & aſcenſione. §.2.

Ieſus aſcendens in cælum.

Pſal.67. *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in eis in Sinai in Sancto. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus.* Pſal.46. *Aſcendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ: pſallite Deo noſtro, pſallite: pſallite Regi noſtro, pſallite. pſallite ſapienter: Regnabit Dominus ſuper gentes: Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.* Eſai. 63. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua, & gradiens in multitudine virtutis ſuæ.* Pſal.67. Pſal.46. Eſa.63.

In Euangeliſtis. Marc.16. *Et Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælis, & ſedet ad dexteris Dei.* Marc.16.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI promiſsi ad Diſcipulos. §.3.

Ieſus promiſſum Spiritum Sanctum à Patre mittens, & Diſcipulos dono cæleſti implens.

Ioel.2. *Et erit in nouiſſimis diebus, effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnẽ: & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ: & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos meos, & ancillas meas effundam de ſpiritu meo, & prophetabunt.* Exod 19. *Cumq; eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei in loco caſtrorum, ſteterunt ad radices montis. Totus autem Mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus Deus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratq; omnis mons terribilis, & ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in maius.* Eſai.44. *Effundam aquas ſuper ſitientem, & flumina ſuper aridam:* Ioel.2. Exod.19. Eſa.44.

Digitized by Google

effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, ſicut ſalices iuxta prӕterfluentes aquas. Iſte dicet, Domini ego ſum. Et ille vocabit in nomine Iacob, & hic ſcribet manu ſua Domino, & in nomine Iſrael aſſimilabitur. Sap 1. *Quoniam Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis.* Ezech. 36. *Adducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Et dabo vobis cor nouum & ſpiritum nouū ponam in medio veſtri. Et auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in prӕceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. Et habitabitis in terra quam dedi Patribus veſtris. Et eritis mihi in populum, & ero vobis in Deum.*

Sap. 1.
Ezech. 36.

Act. 2. In Euang. Act. 2. *Factus eſt repente ſonus de cӕlo tanquam aduenientis Spiritus vehementis & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitӕ linguӕ tanquam ignis ſeditq́; ſuper ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.*

CAPVT VII.

Notӕ aliӕ à Prophetis prӕuiſӕ de aliis Meſſiӕ proprietatibus, & excellentijs.

Nota prima: Ieſus verus Propheta & Magiſter hominibus datus à Deo.

Deut. 18. Moyſes Deut. 18. *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies. Et ait Dominus. Ponam verba mea in ore eius loqueturque ad eos omnia, quӕ prӕcepero illi. Qui autem verba eius, quӕ loquetur in, nomine meo, audire noluerit ego vltor exiſtam.* Hoc teſtimonium in Ieſu impletum indicat ipſe ita dicens, Ioan. 5. *Si crederetis Moyſi, crederitis forſan & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Philippus quoque Ioann. 1 dicens Nathanaeli: *Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetӕ, inuenimus Ieſum filiū Ioſeph à Nazareth.* Apertiùs verò princeps Apoſtolorum Petrus Act. 3. *Moyſes quidē dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter, &c.* Eodem modo Stephanus Act. 7. *Hic eſt Moyſes qui dixit filijs Iſrael. Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris.* Eſai. 55. *Inclinate aurem veſtram, & venite ad me: audite & viuet anima veſtra. & feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias Dauid fideles. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac prӕceptorem gentibus.* Eſai. 30. *Et dabit Dominus vobis panem arctum, & aquam breuem: & non faciet auolare à te Docto-*

Ioan. 5.
Ioan. 1.
Act. 3.
Act. 7.
Eſai. 55.
Eſai. 30.

Doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum. Et aures tuae audient verbum poſt tergum monentis: Hæc eſt via, ambulate in ea, & ne declinetis ad dexteram neque ad ſiniſtram.

In Euangeliſtis. Ioan.13 *Vos vocatis me Magiſter & Domine: & benedicitis, ſum etenim.* Matth.17. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipſum audite.* Ioan.13. Matth.17.

Secunda: Ieſus Rex Iſrael, totiuſque orbis Dominus.

Dan.7. *Aſpiciebam in viſione noctis: & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit. Et in conſpectu eius obtulerunt eũ. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ſeruient ei, poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Dan.2. *In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur: & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & conſumet omnia regna hæc, & ipſum ſtabit in æternũ. Secundum quod vidiſtis, quod de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum.* Hierem.23. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium & iuſtitiam in terra.* Dan.7. Dan.2. Ierem.23.

In Euangeliſtis. Luc.1. *Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum: & regni eius non erit finis.* Quæ ſit *domus Iacob*, in qua Chriſtus perpetuo regnat, Apoſtolus indicat ad Rom. 9. *Non omnes,* inquit, *qui ex Iſrael, ij ſunt Iſraelitæ, neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt non qui filij carnis hi filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Et planiùs ad Gal. 3. *Cognoſcite ergo quia qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ.* Itaque regnum Iſrael eſt ipſa Eccleſia fidelium: quæ & perpetua erit, & in omnes orbis partes ſe proferet, & hoc regnum tradetur Deo à Chriſto in fine, vt ſcribit Apoſt. 1. ad Corinth. 15. Ioann. 18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Apoc. 1. *Et à Ieſu Chriſto qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps Regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo & Patri ſuo, ipſi gloria & imperium in ſæcula ſæculorum.* Luc.1. Rom.9. Galat.3. 1. Cor.15. Ioan.18. Apoc.1.

Tertia: Ieſus Saluator populi ſui.

Deuter. 4. *Poſtquam te inuenerint omnia, quæ prædicta ſunt, nouiſſimo tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius. Quia Deus miſericors* Deuter.4.

Dominus Deus tuus eſt: non dimittet, neque omnino delebit, neque obliuiſcetur pacti,
Eſa 19. *in quo iurauit patribus tuis.* Eſai. 19. *Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, &*
Ibid 62. *mittet eis Saluatorem & propugnatorem, qui liberet eos.* Eſai. 62. *Dicite filiæ Sion,*
Ibid. 63. *ecce Saluator tuus venit.* Eſai. 63. *Et factus eſt eis Saluator in omni tribulatione eorum non eſt tribulatus: & Angelus faciei eius ſaluauit eos. In dilectione ſua & indulgentia ſua ipſe redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus ſæculi.*
Zachar. 9. Zachar. 9. *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem. Ecce Rex tuus venit, tibi iuſtus & Saluator.*

Matt. 1. In Euangeliſtis. Matth. 1. *Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet*
Act. 4. *populum ſuum à peccatis eorum.* Act. 4. *Notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael, quia in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli. & non eſt in aliquo alio ſalus. Neque enim aliud nomen datum eſt ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.*

Quarta: Ieſus per ſanguinem ſuum redemptor omnium peccatorum.

Exod. 12. Exod. 12 *Et ſument de ſanguine Agni, & ponent ſuper vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum in quibus comedent illum. Erit autem vobis ſanguis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem & tranſibo vos. Neque erit in*
Eſa. 53. *vobis plaga diſperdens, quando percuſſero terram Aegypti.* Eſai. 53 *Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit: & poſuit Dominus in eo iniquitatem*
Ibid. *omnium noſtrorum.* Ibidem: *Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum, & voluntas eius in manu Domini dirigetur. Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & ſaturabitur: in ſcientia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos: & iniquitates eorum ipſe portauit.*
Zachar. 9. Zachar. 9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua.*

Matth. 20. In Euangeliſtis. Matth. 20. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed mi-*
Idem 26. *niſtrare, & dare animam ſuam redemptionem ſuam pro multis.* Matth. 26. *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem*
Rom. 3. *peccatorum.* Rom. 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ.*

Quin-

Digitized by Google

Quinta: Ieſus ſpes vnica gentium.

Genes.18. *Num cęlare potero Abram quę geſturus ſum, cum futurus ſit in gentem magnam ac robuſtiſsimam & benedicendę ſint in illo omnes nationes terrę?* Gen.18.

Gen.22. *Poſsidebit ſemen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terrę quia obediſti voci meę.* Gen.22.

Oſe.1. *Et erit in loco vbi dicetur eis, Non populus meus vos: dicetur eis, filij Dei viuentis. Et congregabuntur filij Iuda, & filij Iſrael pariter, & ponent ſibimet caput vnum & aſcendent de terra, quia magnus dies Iſrael.* Oſea 1.

Pſal.71. *Et adorabunt eum omnes Reges terrę: omnes gentes ſeruient ei. Sit nomẽ eius benedictum in ſęcula: ante ſolem permanet nomen eius. Et benedicentur in ipſo omnes tribus terrę: omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus: & benedictum nomen maieſtatis eius in ęternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. fiat, fiat.* Pſal.71.

Eſai.49. *Et dixit Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & Iſrael conuertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terrę.* Eſa.49.

Eſai.66. *Et ponam in eis ſignum, & mittam ex eis qui ſaluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, Lidyam tenentes ſagittam, in Italiam, & Gręciam, ad inſulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres veſtros de cunctis gentibus domum Domino.* Ibid.66.

In Euangeliſtis, Luc.2. *Viderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuę Iſrael.* Luc.2.

Ioan.10. *Et alias oues habeo, quę non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.* Ioan.10.

Epheſ.3. *Quod alijs generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius, & Prophetis in ſpiritu: gentes eſſe cohęredes, & concorporales. & comparticipes promiſsionis eius in Chriſto Ieſu per Euangelium.* Epheſ.3.

Rom9. *Vocauit nos nõ ſolum ex Iudęis, ſed etiam ex gentibus, ſicut in Oſee dicit, Vocabo non plebem meam plebem meam, & non dilectam dilectam. Et erit in loco, vbi dictum eſt: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei viui.* Rom.9.

Sexta: Ieſus radix totius gratiæ & iuſtitiæ: caput & corona Sanctorum omnium.

Pſal.117. *Lapidẽ, quẽ reprobauerunt ędificãtes, hic factus eſt in caput anguli. A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.* Sic ipſe Chriſtus poſuit Matt.21. ſic. Pet. Act.4. & epiſt. ſua prima cap.2. Paulus quoque ad Rom. 9. Eſai.28. *Hęc dicit Dominus Deus, Ecce ego mittam in fundamentis Sion, lapidem* Pſal.117. Matth.21. Act.4. 1.Pet.2. Rom.9. Eſaię 28.

 probatum

probatum, pretioſum in fundamento fundatum. Qui crediderit, non feſtinet. Vel qui crediderit in eum, non confundetur.

Eſa. 53. Eſai. 53. *Et erit iuſtus ipſe iuſtificans ſeruos meos multos.*

Idem. 61. Eſai. 61. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, qui induit me veſtimentis ſalutis & indumento iuſtitiæ circumdedit me, quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis, ſicut enim terra profert germen ſuum. & ſicut hortus ſemen ſuum germinat: ſic Dominus Deus germinabit iuſtitiam, & laudem coram omnibus gentibus.*

Ioan. 1. In Euangeliſtis. Ioan. 1. *Lex per Moyſem data eſt: gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Vnde de plenitudine eius nos omnes accipiemus.*

Idem. 15. Ioan. 15. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.*

Epheſ. 1. Epheſ. 1. *Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo. In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius.*

Septima: Ieſus in nouiſsimo die multis prodigiis finem mundi antecedentibus cum maieſtate viuos & mortuos iudicaturus.

Iob 19. Iob 19. *Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. Et rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum: quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius; repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.*

Eccle. 12. Eccle. 12. *Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time & mandata eius obſerua: hoc eſt enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonum, ſiue malum.*

Eſa. 66. Eſai. 66. *Ecce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius reddere in indignatione furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma ignis: quia in igne Dominus diiudicabit, & in gladio ſuo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino.*

Dan. 12. Dan. 12. *In tempore autem illo conſurget Michael Princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui: & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium, vt videant ſemper.*

Ioel. 3. Ioel. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat; & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus,*

Digitized by Google

nibus, & terram meam diuiſerunt.

In Euangeliſtis. Marc.13. *Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus, vſque nunc, neque fient. Et niſi breuiaſſet Dominus dies, non fieret ſalua omnis caro; ſed propter electos, quos elegit, breuiauit dies.* Marc.13.

Ibidem: *Amen amen dico vobis, quia venit hora, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo: & poteſtatem dedit etiam iudicium facere, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc: quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Ibid.

TERTIA DISPVTATIONIS PARS.

CAPVT VIII.

Chriſtum fuiſſe verum Meſsiam.

MEſsiam non eſſe purum hominem, ſed hominem Deum, demonſtratur quamplurimis argumentis, ſed cùm agamus contra Iudæos, ex ſolo veteri teſtamento duci poſſunt firma contra ipſos argumenta; quæ nihilominus tot ſunt, vt pleraque omittenda nobis ſint breuitati ex more ſtudentibus.

Primus ergo locus veteris teſtamenti, ex quo Meſsiæ diuinitas euidenter deducitur, in Baruch Prophetæ vaticinio legitur: cap. ſiquidem 3. dicit: *Hic eſt Deus noſter & non æſtimabitur alius aduerſus eum*, & quæ ſequuntur vſque ad illud: *Et poſt hæc cũ hominibus conuerſatus eſt.* Vbi aperte vides Prophetã de aduentu Dei in carne loqui, Meſsiam ab illa Deum appellari. Quo teſtimonio conuicti Hebræi ſine fundamento negant hunc librum Baruch in Canone ſcripturarum numerandum eſſe. Baruch 3.

Secundum teſtimonium eſt Iſaiæ, qui non ſemel ſed ſæpe vaticinatus eſt Chriſtum & Meſsiam Deum verum futurum: cap. enim 7. de Meſsia loquens dicit: *hic vocabitur Emanuel*. i. nobiſcum Deus, & cap.35. de Meſsia loquens ait: *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt*, &c. Ex quo liquido conſtat Deum illum venturum ad ſaluandum nos eſſe Meſsiam, cuius etiam ſunt propria ſigna illa & miracula Eſaiæ 7. Idem 35.

raculą

Digitized by Google

racula, quæ ibi prædicuntur. Nec vllus præter Chriſtum illa perficit, neq; illa Iudæis ab alio quàm à Meſsia expectanda ſunt, cum ante Iſaiam nec poſt illum ex Prophetis aliquis talia ſigna operatus ſit: atque idcirco Patres hunc Deum, de quo Propheta loquitur, eſſe Chriſtum rectiſsimè interpretantur.
Athanaſius. Athanaſ. lib. de humanitate Verbi poſt medium. Idem verò
Eſa 45. Iſa. c. 45. ait: *In te eſt Deus, & non eſt Deus abſque te: verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſaluator.* Verba ſunt Dei Patris filium alloquentis, vt conſtat ex antecedentibus verbis, *Hæc dicit Dominus.* Et clarius ex verſione ſeptuag. qui ita legunt: *Tranſibunt ad te, & adorabunt te, & in te orabunt, quia in te eſt Deus,* &c. Et profectò locutio illa *in te eſt Deus,* Chriſto proprijſsimè ac-
Epiphan. commodatur, quia in Chriſti humanitate eſt diuina perſona, vt expoſuerunt Epiphan. contra Hæreſes cap. 57 & Cyrill. lib primo in Ioan. cap. 15.
Cyrillus. Rectè quoque dicitur de filio: *Non eſt Deus abſque te* propter vnitatem na-
D. Hieron. turæ. Et D. Hieronym. meritò, ſuper hunc locum ſcribens annotauit Chriſtum conuenientiſsimè vocari *Deum abſconditum*; propter aſſumptæ humanitatis profundiſsimum myſterium. Hunc vero Iſaiæ locum imita-
2. Cor 2. tus eſt Paulus cum dixit, *Erat Deus in Chriſto mundum reconcilians ſibi*: vt S. Hilar. lib. 4. de Trin. annotauit.

Eſa. 52. Idem Propheta cap. 52. ita Deum loquentem inducit: *Hæc dicit Dominus Deus: In Aegyptum deſcendit populus meus*, in principio etiam & infra ſubdit: *Ego ipſe qui loquebar ecce adſum.* Idem ergo Deus, qui antea per Prophetas loquebatur, quem populus Iſraël colebat, poſteà per incarnationem apparuit. Vt enim intelligeretur ſermonem eſſe de præſentia Dei per incarnationem & aduentum Meſsiæ, ſubdit Propheta: *Quam pulchri ſuper montes pedes euangelizantis pacem, annunciantis bona.* Et infra: *Conſolatus eſt Dominus*
Soter. *populum ſuum, redemit Ieruſalem, expandit Dominus brachium ſanctum ſuum in o-*
Chryſoſt. *culis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.* Expen-
Cyrillus. dunt hunc locum Soter epiſt. prima Decretal. Chryſoſt. homil. 5. in Marc.
Euſeb. *Tertull.* Cyrill lib. de Incar. vnig. c. 2. Euſeb. lib. 6. de demonſtrat. c. 24. Tertul. lib. 4. contra Marcion. c. 13.

Quatuor hęc loca ex Iſaia è multis ſufficiat adduxiſſe, ad alios iam
Ierem. 23. Prophetas accedamus, ac primò ad Hierem. c. 23. qui ita ſcribit: *Hoc eſt nomen quod vocabunt eum Dominus, iuſtus, noſter,* vbi habetur nomen Tetragrammaton quod eſt proprium Dei: quo loco de Meſsia eſſe ſermonem Hebræi ipſi confitentur, vt mirandum ſit valdè eorum ingenia hoc vno teſtimonio non conuinci; ſed conuincerentur quidem, niſi aggrauatum
Eſa. 6. eſſet cor eorum, & niſi excæcaſſet illud iam pridem Deus, vt verbis vtar Iſaiæ 6.

Zachar. 2. Non minus apertè idem vaticinatus eſt Zachar qui cap. 2. ſcribit: *Hæc dicit Dominus exercituum, poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ ſpoliauerunt vos.* Et

Digitized by Google

Et infra: *Lauda & lætare filia Sion* (vſque ad illud) *Dominus exercituum miſit me ad te*. Vbi Deus & Dominus exercituum miſſus à Deo exercituum dicitur ad ſaluandas gentes, & congregandam ex Iudæis & Gentibus Eccleſiam. Vbi nemo non videt apertum eſſe de Meſsia ſermonem: vt affirmant Hieronym. ſuper hunc locum, Euſeb. lib. 2 de Dem. c. 2. dem. 18. lib. 5. c. 25. & 26. lib. 6. c. 17. Ambroſ. 2. de fide c. 3. Auguſt. 20. de ciuitate Dei cap. vltimo. *Hieron.* *Euſeb.* An vero Prophetia de congregatione Eccleſiæ, & vocatione gentium ad eam ſit impleta, ex ipſo rerum euentu, atque ex Matth. c. 28. colligi poteſt, vbi Chriſtum loquentem inducit in hunc modum: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes*, &c. Ex eodem Zachar. idem probatur cap. 12. *Effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatorem Hieruſalem ſpiritum gratiæ & precum, & aſpicient ad me quem confixerunt*. Vbi verus Deus eſt qui loquitur, & promittit ſe daturum ſpiritum ſuum, & tamen dicit ſe eſſe crucifigendum, vt rectè exponit Cyprian. lib. 2. contra Iudæos cap. 20. & Euſeb. lib. 8. de Dem. dem. 4. Auguſtin. lib. 20. de ciuitate Dei cap. 30. *Ambroſ.* *Auguſtin.* *Matt. 28.* *Zachar. 12.* *Cyprianus.* *Euſeb.* *Auguſtin.*

Quod clariùs idem Propheta vaticinatus eſt, cum cap. 13. ſcripſit: *Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum. Diſperdam nomina idolorum de terra*. Et poſtea circa finem ſubdit: *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicit, His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me*. Si de re iam exhibita, & omnibus nota loqueretur, clarius potuiſſet in medium adducere. *Zachar. 13.*

Tertium teſtimonium eſt Malach. 3. *Statim veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti quem vos vultis*. Quin hic dominator atque Angelus teſtamenti ſit Chriſtus, qui poſtea in templo eſt præſentatus, nemo ambigere poteſt. Dominator autem proprium nomen eſt veri Dei in Scripturis. Sed nimis prolixa erit diſputatio, ſi omnia veteris teſtamenti teſtimonia velim adducere; hæc ſufficiant, quæ ſi ſingula expendantur, euidenter noſtram aſſertionem concludunt, & omnia ſimul expenſa, ingenia quoque omnia non omnino deprauata conuincere poſſunt. *Malach. 3.*

Quartum, & fortè efficacius teſtimonium deſumitur ex Pſalmo ſecundo, qui Pſalmus de Chriſto intelligitur, tum quia Rabbini teſte Galatino de Meſsia exponunt, tum etiam quia de Chriſto intelligitur Act. 4. & 13. In hoc igitur Pſalmo dicitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Ac ne putemus Meſsiam eſſe filium Dei per adoptionem, quomodo etiam Iſraël dictus eſt primogenitus Dei; ſubiungit: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram: & apprehendite diſciplinam*, &c. Vbi nota in Hebræo fonte, quem aduerſarij ſemper requirunt eſſe, נשקו בר, *Oſculamini filium*, id eſt, in ſignum ſubiectionis oſculamini manum filij aut pedem. Neque obſtat quod LXX. verterint, *Apprehendite diſciplinam*: illi enim ad ſenſum, non

ad verba reſpexerunt: tunc enim adoramus verè Chriſtum, cum eius doctrinam recipimus.

Nota præterea in ſequentibus verbis (*Ne quando iraſcatur Dominus*) in Hebræo non eſſe *Dominum*, ſed referri ad filium illa verba, Ne quando iraſcatur, nimirum filius. Ex quo intelligimus vocem *Domini* à LXX additam ad filium eſſe referendam, de quo etiam intelligitur neceſſario id quod ſequitur: *Cũ exarſerit in breui ira eius beati omnes qui cõfi ũt in eo.* Hinc etiam argumentum: Meſsias eſt filius Dei adorandus ab omnibus Regibus, & quibus ille iraſcitur ij omninò peribunt, & qui in illo confidunt, illi beati erunt: ergò Meſsias eſt verus Deus. Nam ſolus verus Deus habet imperium vitæ & mortis, 1. Reg. 2. Item in ſcripturis paſsim in ſolo vero Deo confidendum eſſe dicitur. vt Hier. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine.* Et infra: *Benedictus vir qui confidit in Domino.*

1. Reg. 2. Ierem. 17.

Teſtimonia hactenus diuina in ſcriptura exiſtentia protulimus, quibus Meſsiæ Chriſti diuinitas comprobatur: nunc alia quoque teſtimonia diuina, à Deo mirabiliter extra Scripturam exhibita adduci poſſent, vt noſtræ fidei aſſertio conſtaret magis, & pateret illuſtrius, quæ partim continentur prædictionibus Sibyllarum de Chriſti diuinitate, partim euentibus aliquot mirabilibus, quibus hiſtoriæ produnt diuinitus ſæpè fuiſſe approbatam Chriſtianorum de diuinitate Chriſti ſententiam, quæ legi poſſunt apud Bellar. Tom. 1. li. 1. de Chriſto à cap. 4. & Gregorium de Valen. Tom. 1. d. 2. q. 1. p. 1. paragr. 19. Nunc ſoluere oportet argumenta, quæ Iudæi contra doctrinam hucuſque à nobis traditam obijciunt.

Bellarmi. Greg à Valentia.

CAPVT IV.

Soluuntur obiectiones Iudæorum quibus probare conantur Chriſtum non fuiſſe verum Meſsiam.

Obijciunt primò Iudæi. Eſto, Aliqua de Meſsia à Prophetis prædicta, in Chriſto adimpleta ſint, alia tamen exiſtunt quæ illi non conueniunt, Ergo non ille fuit verus Meſsias. Ant. prob. Nam ex Prophetis conſtat futuram Meſsiæ tempore maximam in populo Hebręo felicitatem, vt conſtat ex Iſa. 6. Ioël. 3. & Amos 9. vbi dicitur: *Ecce dies venient dicit Dominus, & comprehendet arator meſſorem & calcator vuæ mittentem ſemen. & ſtillabunt montes dulcedinem.* Prædixerat autem paulò ante: *In die illa ſuſcitabo tabernaculum Dauid quod cecidit:* ſed hęc temporibus Chriſti non cõtigere, ergò, &c.

Iſa 6. Ioël. 3. Amos 9.

Reſp.

Reſp. Hebræos ſenſu carnis eſſe deceptos. Regnum ſiquidem Meſsiæ, & felicitas per illum promiſſa, non caduca & materialis intelligenda eſt, ſed ſpiritualis, & æterna: promiſſa ſunt nobis per Chriſtum ea bona, quibus non poſſunt eſſe aliqua meliora, quæque ſalutem veram hominibus afferunt; & cunctis mortalibus æquè poſſunt eſſe communia, huiuſmodi autem proprietates non poſſunt conuenire temporalibus bonis, ſed ſpiritualibus & æternis. Deinde idem Meſsias alijs Prophetarum oraculis deſcribitur pauper, humilis, & vir dolorum, & ſciens infirmitatem. Signum eſt igitur abundantiam bonorum per ipſum futuram, non carnaliter ſed ſpiritualiter intelligendam eſſe, vt rectè Hieronym. ſæpè docet ſuper Prophet. & Auguſt. lib. de ſpiritu & littera. *Hieron. Auguſtin.*

Obijciunt ſecundo, Tempore Meſsiæ prædictum ab Iſa. eſt c. 11. Lupos cum agnis, pardos cum hedis, leonem cum oue habitaturos: *Habitabit lupus cum agno,* (inquit Propheta) *& pardus cum hœdo accubabit, vitulus & leo, & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos:* ſed hæc non euenerunt diebus Chriſti, ergo, &c. *Eſaia 11.*

Reſp. hæc & ſimilia non ſic ad litteram & in ſenſu proprio eſſe intelligenda, ſed in ſenſu Metaphorico: ſæpe enim ſub metaphora materi alium rerum ſpirituales promittũtur, vt non debeant Iudæi ipſi litteræ, quę ſpiritum occidit adeo firmiter adhęrere.

Tertiò obijciunt. In ſcriptura prophetica ſignificatum eſt fore vt aduentus Meſsię ſit in ſumma gloria & maieſtate: ſic autem non venit Chriſtus, ergo, &c.

Reſp. Duplicem eſſe Meſsiæ aduentum in ſcripturis propheticis prædictum vnum in humilitate ad redimendum genus humanum à peccatorũ iugo & ſeruitute Diaboli, de quo Zachar 9. *Ecce Rex tuus venit tibi, iuſtus, & ſaluator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Iſte aduentus iam eſt impletus. *Zachar. 9.*

Alterum in gloria & maieſtate ad iudicandos homines in fine ſæculi, de quo pſalm 49 *Deus manifeſte veniet, Deus noſter & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet,* &c. Et Iſa. 66. *Ecce Dominus in igne veniet & quaſi turbo quadrigæ eius reddere in indignatione furorem ſuum.* Hic aduentus adhuc expectatur, ad eumque pertinent ea vaticinia, quæ malitioſe Iudæi opponunt de gloria Meſsiæ: Ideo igitur Iudæi errant, quia primum à ſecundo aduentu non ſecernunt, vt egregiè oſtendit Cyprianus libro de Idolorum vanitate. *Pſal. 49. Eſa. 66. Cyprian.*

Quarto obijciunt: In ſcriptura etiam prædictum eſſe, vt aduentu Meſsiæ vehementer lætaretur Iſrael; quod ſecus accidiſſe in aduentu Chriſti compertum eſt.

Reſp. cum D. Paulo ad Rom. 9. *Non omnes qui ex Iſrael ſunt veros eſſe Iſrae-* *Rom. 9.*

Digitized by Google

litas, neque qui ſemen ſunt Abrahæ, filios veros, eſſe Abrahæ; ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine, hoc eſt veri Iſrael filij Hic Iſrael ſpiritualis omnino lætatus eſt Chriſti aduentu, quamuis non ille carnalis Iudaicus Quæ vero de lætitia Iſraelis in aduentu Meſsiæ prædicta ſunt, de ſpirituali Iſraele intelligi debent.

Quinto opponūt etiam alia vaticinia, quibus ſignificatur fore vt Meſſias populum ſuum vi atque armis liberet, quod non fecit Chriſtus.

Reſp. ea etiam ſpiritualiter intelligenda eſſe; de vi ſcilicet & potentia ſpirituali, quę merito & paſsione Meſsię contineretur, valeretque adeo ad ſuperandos hoſtes ſpirituales, vindicandoſque homines in ſpiritualem libertatem à peccatis; id quod optime oſtendit Io. Driedo n. 2. de captiuitate & redemptione generis humani c. 1. memb. 3 diſt 3.

Io Driedo.

Vltimo tandem obijciunt quædam loca, quibus ſignificatum eſt fore, vt ad aduentum Meſsiæ reædificaretur templum, quod neque per Chriſtum factū eſt. Id vero præſertim colligunt ex Iſa. 2 *Et erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium*. Sic prædixit Iſa. vnde colligunt in diebus Meſsiæ Hieroſolymitanum templum & montem illum, in quo fundatum erat, ſupra omnes montes eſſe altius eleuandum, vt Galatin refert lib. 4. cap. 17. Reſp hunc locum & ſi quæ ſint ſimilia huic, de templo ſpirituali, quod eſt Chriſti Eccleſia, intelligendum eſſe, vt inter alios egregie oſtendit Auguſtinus libro 18. de Ciuitate Dei cap. 45.

Eſa 2.

Galatinus.

Auguſtin.

Quædam alia obijciunt, quæ ex prædictis facile ſolui poſſunt: omnia vero inde oriuntur, quod Iudæi litteræ corticem non ſenſum, corpus nō animam ſæpè attendunt, neque duos Chriſti ad entus agnoſcunt, quę duæ radices ſunt Iudaicæ cæcitatis, vt benè notarunt Tertul. in Apologet. aduerſus Gen. c. 21. Cyprian. li. de idolorum vanitate verſus finē, Irenæ. lib. 4. c. 56. Origen. lib. 1. contra Celſum non longe à fine, Rabbi Samuel in epiſtola de aduentu Meſsiæ c. ix & x. habetur Tom. 5. Bibliothecæ.

Tertull.
Cyprian
Irenæus.
Origenes.
R. Samuel.

CAPVT X.

Soluuntur obiectiones, quæ à Iudæis fieri ſolent, contra Meſsiæ Chriſti diuinitatem.

Deut. 14.

OBijciunt primo Hebræi verba illa Deut. 14. *Prophetam de gente tua, & de fratribus ſuis, ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus*. Quæ de Meſsia

Act. 4. & 7.

eſſe prolata teſtes ſunt fideliſsimi Petrus & Stephanus Actorum 4. & 7. Atqui verbis illis Moyſes indicat Prophetam illum non eſſe futurū Deū,

tum

Digitized by Google

tum quia dicit ſibi futurum ſimilem, atque adeo purum hominem, ſicut ipſe erat; tum maximè quia ſubdit, *Ipſum audies, vt petiiſti à Domino Deo tuo in monte Horeb, quando dixiſti, vltra non audiam vocem Domini Dei mei, & ait Dominus, Bene omnia ſunt locuti, Prophetam ſuſcitabo eis ſimilē tui.* ergò ille Propheta non erat futurus Dominus Deus; nam populus petebat, ne ſibi Dominus loqueretur: at Deus admiſit petitionem, dicens ſe daturum Prophetam & per illum locuturum.

Reſp. hoc loco ſolum dici, illum Prophetam fuiſſe futurum hominem verum, Prophetam, legislatorem, mediatorem inter homines & Deum, & ita ſimilem Moyſi, & in natura, & officio: non oportet autem vt in aliis omnibus conditionibus futurus eſſet omnino ſimilis, alias nec fuiſſet redemptor, nec natus ex virgine, nec in ſimilibus perfectionibus Moyſem ſuperaſſet.

Quod verò poſtea ſignificat Deum per ſe populo non eſſe locuturum, ita intelligi debet, vt non ſit locuturus eo modo quo antea, quaſi per diuinitatem ipſam, & ſignis & prodigiis illam indicantibus, ſed humana voce per humanam naturam ex eorum genere aſſumptam: quo non excluditur quin ille Propheta Deus ſimul futurus eſſet, & verus homo.

Obiiciunt ſecundo. Turpe valdè videri, vt Deus æternus homo factus ſit in tēpore, in præſepio reclinatus, traditus, flagellatus, crucifixus, mortuus: quæ non ſolum inconuenienter & ſcandaloſè affirmari videntur de Deo, ſed videntur quoque Diuinitati repugnare, non ergo Meſsias qui homo erat futurus, neque Chriſtus qui fuit occiſus, verè eſt Deus.

Ad perfectam huius obiectionis ſolutionem plura eſſent hoc loco dicenda, ex ijs quæ latè à Theologis diſputari ſolent 3. p. q. 2. ſed incongrue dum contra Iudæos ſcribimus adducerentur, quibus (ſi ſemel Scripturis credunt) illud eſt nobiſcum commune, vt ſpretis humanæ ſapientiæ rationibus, ea, quæ in ſcripturis continentur, tanquam effata cęleſtia, atque à Deo dictata & proinde veriſsima venerentur.

Quare ſi ſemel, vt demonſtrauimus, ſcripturæ palam affirmant Meſsiā fore Deum & hominem, Iudęorum eſt, ſicut Chriſtianorum, Deo dicenti credere, quicquid ex humana philoſophia objiciatur. At verò loco ſolutionis prolixioris prędictarum difficultatū, quę in obiectione inſinuātur, placet partem eorum, quæ elegātiſsime Nazianzenus ſcribit Oratione 3. de Theologia, ſub finem referre, vt quę maximè videantur ad hunc locū pertinere. Progenitus, inquit, eſt Chriſtus, &c. quæ ſequūtur vſque ad In infernum deſcendit ſed animas reuehit, atque in cęlos aſcendit, venturuſque eſt ad iudicandos viuos & mortuos. Quibus eloquens atque doctiſsimus Pater ornate admodum oſtendit, quonam pacto Chriſtus ſeruator noſter, cum humanitate diuinitatem, cum humilitate gloriā cum

paſsione triumphum, cum morte victoriam glorioſè coniunxerit. Atquè hæc dixiſſe ſufficiat, circa obiectionem ſecundæ huius difficultatis; nam Deo dante in ſecundo Tomo pro Iudæorum Catechiſmo plura de conuenientia incarnationis, Mortis, ac paſsionis Chriſti dicemus.

Tertiò tandem poſſent quædam noui teſtamenti loca adducere, quibus aliquando Chriſtus minor Patre factus filius aut creatus aſſeritur, quæ ſolent ab Arianis adduci contra Chriſti diuinitatem: ſed quia Iudæi tanto perſequuntur odio nouum teſtamentum, vt illo neque contra nos vti velint, ea prætermittemus, attenti ſolum ad obiectionem Reſpondere, ea & ſimilia de Chriſto ſecundum humanitatem intelligenda eſſe: ſecundum quam eſt filius Mariæ Virginis minor Patre factus atque creatus in tempore, etſi concedendum abſolutè non ſit, Chriſtum eſſe creaturam vt rectè admonuit D. Thom. 3. p. quia Chriſtus in prædicta propoſitione ſumi ſolet materialiter, pro ſuppoſito: ſecundum quod eſſet falſum dicere Chriſtus eſt creatura, ea autem acceptio materialis huius nominis Chriſtus in prædicta propoſitione eſt valde conformis rationi, & Theologi fere omnes docent, & præſertim D. Tho. loco citato.

D. Thom.

Ad calcem huius cap. ſimilitudines duas aliarum quarundam vnionum rerum diuerſiſsimarum lubet annotare, quibus fiat credibile potuiſſe Deum naturam humanam vnire diuinæ perſonæ: ſiquidem vniones aliæ creduntur, quamquam intellectui noſtro difficillimę ſint, vel propter euidentem rationē vel propter probabilem. Inter omnes eiuſmodi vniones, illa ex D. Thom. ſententia lib 4. contra Gent. c. 41. & Athanaſij in Symbolo, & aliorum Patrum, maxime videtur rationem huius negotij credibilem facere, qua videmus animā & corpus, licet res diuerſiſsimæ ſint, ſic tamen copulari atque coniungi, vt ex illis coniunctis reſultet vnica ſubſtantia, vnica nempe natura humana. Quare ergo ſibi Iudæi perſuadere non poterunt fieri poſſe, vt ex ſubſiſtentia, ſeu perſonalitate Diuinī verbi, & humana natura ſeu humanitate conſtet vna quædam ſubſtantia, quæ ſit non vna natura ſed vna perſona, in vtraque natura, Diuina, & humana ſubſiſtens?

Ducit etiam Durandus in 3. d. 1. q. 1. ſimilitudinem ex arborum inſitione, ea enim fit vt ex duabus diuerſis naturis quarum, qualibet ſit completa ſecundum ſpeciem, rationemque retineat ſuam, conſtituatur vnum quoddam, vnitate quantitatis: ſicut per hoc myſterium ex duabus etiam perfectis naturis, quarum vtraque rationem ſuam conſeruat, exiſtit vna perſona vnitate ſubſtantiæ & perfectionis, quæ in his quæ ſunt corporis expertia nominari ſolet quantitas virtutis ſeu perfectionis. Ex his duabus ſimilitudinibus, prior certe eſt aptior, ſed altera quoque eſt cōueniēs, præcipuè ſecundum vulgatem hominum opinionem. Neutra vero eſt

per

per omnia vnioni hypoſtaticæ ſimilis,in pleriſque eſt diſpar ratio, neque vero poſſumus aliquid huic myſterio ſimile proferre, quod per omnia quadret.

CAPVT XI.

De alijs erroribus & fabulis in Thalmud Iudæorum contentis.

POſt hæc tam illuſtria ſcripturarum teſtimonia, quibus tam luculenter aduentus Saluatoris probatur, & Iudæorum pertinacia conuincitur, aliud afferemus ad eorum confundendam cæcitatem efficaciſsimum argumentum fabulæ ſcilicet & nugę Thalmud ineptiſsimę, in quibus veluti in ſpeculo deprehenditur, in quam profundos errores & denſiſsimam cæcitatem qui diuina gratia exciderunt, de more prolabantur. cum enim adeò clara ſint fabuloſa iſta deliramenta, vt ne obtuſiſsimis hominum ingenijs perſuadere poſſe videantur, Iudæi tamen ſub pæna mortis ijs firmiter credere compelluntur.

Fabulæ igitur Thalmud collectæ olim fuerunt accuratiſsime à N. de Sancta Maria Medico in lege Moyſis verſatiſsimo, poſtea verò ad fidem Chriſti conuerſo, ex quibus etiam aliquas refert Sixtus Senenſis in Bibliotheca ſua ſancta lib. 2. fol. 199. qui auctores Thalmud, blaſphemias, ridiculaſque fabulas fideliter tranſcripſerunt addentes ſingulis fabulis librum, capitulum, & priora verba capituli idiomate ſuo hebraico expreſſa. Nec de his licet dubitare cum plenæ ſint Italię & aliarum prouinciarum Synagogæ prędictis Thalmud voluminibus.

Incipiam igitur horum portentoſas fabulas ex Sixto Senenſe referre, vt clarius Iudæi ſe à Deo derelictos cognoſcant, qui eos apertiſsimis contra lumé naturale implicari erroribus ita permiſit: ex innumeris ſtultitijs & blaſphemijs collegit aliquas nō ſolum aduerſus Chriſtum Dominum, ſed etiam aduerſus Moyſaicam ac naturæ legem & contra ipſam Diuinæ Celſitudinis maieſtatem.

Blaſphemiæ ex Thalmud aduerſus Chriſtum Deum noſtrum.

BLaſphemię, quas impij Iudæi in Chriſtum Deum noſtrum emittunt, adeò ſunt execrabiles, vt animus horreat, manuſque refugiat eas ſcribere:

bere: proinde tantum ſuffecerit hic loca quędam indicaſſe, vbi hæc habeantur.

Inprimis, Quo partu Chriſtus natus ſit, & quam habuerit Matrem ac patrem: Ordine primo, tractatu nono, verſu quadrageſimo nono, incipiendo à verbo *Mebila*.

Quæ fuerit Chriſti profeſsio, ſtudium, & ars: Ordine quarto, tractatu quarto diſtinctione quinta, charta decimaſeptima.

Quem Deum Chriſtus coluerit: Ordine quarto, tractatu quarto, diſtinctione ſecunda, charta 107.

Qua de cauſa & quo ſupplicio Iudæi Chriſtũ interfecerint: Ordine 4. tractatu quarto, diſtinctione ſexta, charta 43.

Quo nunc loco detineatur anima Chriſti: Ordine tertio, tractatu ſexto, charta 57.

Aduerſus diuinæ Maieſtatis celſitudinem.

DEus ante mundi creationem, ne otio torpeſceret, exercebat ſe in extruendis varijs mundis, quos vbi condiderat paulò pòſt deſtruebat, atque iterum inſtaurabát, quoad hunc, quem nunc habemus mundum facere didiciſſet: Ordine primo, tractatu quarto, diſtinctione tertia.

Deus tres primas horas diei totas inſumit in lectione legis Iudaicæ: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione decima quarta.

Moyſes cùm aliquando aſcendiſſet in cælum, inuenit Deum ſcribentē accentus in Scriptura ſancta: Ordine quinto, tractatu ſexto, diſtinctione quinta.

Deus die prima Nouilunij menſis Septembris iudicat vniuerſum orbē, reliquis deinde ſequentibus decem eiuſdem Lunę diebus, applicat ſe ad ſcribendos iuſtos in libro vitæ, malos verò in libro mortis: Ordine ſecundo, tractatu octauo, diſtinctione quinta.

Deum quotidie precationes, ac orationes deuoto animo facere. Ordine primo, tractatu primo, diſtinctione prima.

Deum habere locum quemdam ſeparatum, in quo ſtatutis tēporibus, multis cum lachrymis deflet, ac ſeipſum affligit quod Iudæis iratus, templum euerterit Hieroſolymitanum, & populum ſuum in captiuitatem diſperſerit: Ordine ſecundo, diſtinctione quinta, & ordine primo, & diſtinctione ſeptima.

Deus quotidie imponit ſibi circa caput, & brachia vittas, ſiue corrigiolas quaſdam coriaceas, Thephilin appellatas; induitque ſe ipſum tunica quadam linea, quæ zizit nuncupatur, atque hoc modo ornatus procūbit in genua, & orat. Ordine ſecundo, tractatu octauo, diſtinctione quinta.

Deum

Deum præcepiſſe populo Iudæorum, vt ſingulo quoque nouilunio ſacrificium expiationis peragant. ad expiandum ſcelus perpetratum à Deo, quãdo lumen quod iniuſtè à Luna ademerat Soli attribuit: Ordine quarto, tractatu ſexto, diſtinctione prima.

Deus quoties reminiſcitur calamitates, quas Iudæi à cęteris gentibus patiũtur lachrymas duas effundit in mare Oceanum, & præ dolore pectus vtraque manu contundit: Ordine primo, tractatu primo, diſtinctione nona.

Deus tribus poſtremis diei horis laxandi animi gratia ludebat olim cum piſce quodam magnæ magnitudinis, qui leuiathan appellatur: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione quartadecima, & ordine quarto, tractatu octauo.

Deus ignota de cauſa indignatus piſci magno Leuiathã, ipſum occidit, carneſque eius ſale condidit, vt ex his cibum miniſtraret animabus ſanctorum in futuro ſæculo: Ordine, quarto tractatu tertio, diſtinctione quinta.

Deum quotidie ſemel naſci & tunc criſtæ gallorum gallinaceorum ruborem amittunt, ipſique interim vno pede ſtant, tunc ſi quis eodem momento alicui maledixerit, is ſtatim concidet mortuus: ordine primo, tractatu primo.

Deum creaſſe elementum ignis in die Sabbati: Ordine ſecundo tractatu tertio, diſtinctione quarta.

Cum olim Rabbini quidam aduerſus Rabbi Eliezer, diſputationem inijſſent, Deus voce cælitus demiſſa, ſententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulit, quamobrem indignati Rabbini Deum anathematis pœna damnarunt, tum Deus ipſe ſubridens, Filij, inquit, mei me vicerunt. Ordine quarto, tractatu ſecundo, diſtinctione ſeptima.

Cum Deus die quadam in cæli curia diſſereret de ſpecie quadam lepræ, quam ipſe mundam eſſe aiebat, cęteris diſſentientibus Rabbinis, qui inmundam eſſe affirmabant, lis tandem communi omnium aſſenſu, deuoluta eſt ad ſapientiſsimum quendam Rabbinum, qui cum ſententiam proferre pararet, ſtatim eius anima relicto corpore, vociferari cœpit Mundam mundam: Ordine quarto, tractatu ſecundo, diſtinctone ſeptima.

Tanta fuit olim in Rabbino quodam prudentia, vt diabolum ſimul & Deum hoc aſtu eluſerit. Cum Rabbinus in extremo vitæ articulo laboraret, diabolum precibus exorat, vt ſe iam iam moribundum ad portas vſque cæleſtis regni deducat: vt inſpecto inde loco diuinæ habitationis, lætus ex hac vita decedat. hanc gratiam cum diabolus veteri amico præſtitiſſet, Rabbinus illico intra portas cæli ſe conijciens, iurauit per Deum viuentem ſe nunquam inde receſſurum, qua de cauſa coactus eſt Deus

Digitized by Google

hominem apud ſe retinere, ne illum periurum faceret ſicque hac vna arte prudentiſsimus vir Deum, ac diabolum ſimul feſellit.

Aduerſus ſanctos veteris teſtamenti.

Cum Angelus Gabriel graue flagitium commiſiſſet, Deus iuſsit illum igneo flagello flagellari: Ordine ſecundo, tractatu quinto, diſtinctione octaua.

Adam cum omnibus animantibus tam maſculis, quam fœminis coiuit, neque vnquam appetitui ſuo ſatisfecit, niſi poſteaquam cum Eua concubuit: Ordine tertio, tractatu primo, diſtinctione ſexta.

Coruus emiſſus à Noe tempore deluuij, nolebat ex arca diſcedere, timebat enim ne poſt diſceſſum ſuum Noe cum cornice vxore ſua coiret: Ordine quarto, tractatu quarto.

Iob nunquam fuiſſe in humanis, & hiſtoriã eius eſſe confictam: Ordine quarto, tractatu tertio.

Dauid in adulterio, & homicidio non peccauit; & quicunque eum in his peccaſſe crediderit, hæreticus eſt: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione quinta.

Aduerſus legem Moyſis.

Quod licitum ſit cum propria vxore maſculino concubitu vti: quare cum duæ mulieres eſſent de hac re apud Synagogam conqueſtæ; reſponderunt Rabbini virum eſſe vxoris dominum, proinde poſſe eum vti corpore vxoris ſuæ, vtcunque voluerit, nõ aliter, quam ille qui piſcem emit: is enim tam anterioribus, quam poſterioribus piſcis eius partibus ad arbitrium veſci poteſt. Ordine tertio, tractatu tertio, diſtinctione ſecunda, & charta vigeſima facie ſecunda.

Si quis aut filiam ſuam, aut ſororem ſuam ſibi matrimonio iunxerit, is rem Deo facit gratiſsimam: Ordine ſecundo, tractatu primo.

Rabbinum, qui nõ oderit hoſtem ſuum vſque ad mortem & qui vindictam aduerſus eum non quæſierit, indignum eſſe nomine Rabbini: Ordine quinto, tractatu primo, diſtinctione ſecunda.

Grauius plectendos eſſe eos, qui contradicunt verbis Scribarum, quàm verbis Moſaicæ legis, quibus qui contradixerit, abſolui poteſt, qui vero verbis Rabbinorum contradixerit, morte moriatur: Ordine quarto, tractatu quarto, diſtinctione decima.

Si teſtes de falſitate conuicti fuerint, puniri debent pœna talionis; quod ſi contigerit iniuſte accuſatum fuiſſe damnatum, & ita pœna affectum: tunc falſi teſtes abſolui debent, & nulla pœna puniri: Ordine quarto, tractatu quarto.

Si

Digitized by Google

Si quem maior pars iudicum ad mortem damnauerit, is mori debet: ſi vero omnes nullo excepto, in eius damnationem conſenſerint, abſoluatur: Ordine quarto, charta decimaſeptima.

Si quis marſupium loco publico inuenerit, ſciueritque eius dominum iam de inuentione marſupij deſperaſſe, non teneatur ad reſtitutioné marſupij: Ordine quarto, tractatu ſecundo, diſtinctione quinta.

Aliæ hæreſes, & ſuperſtitiones.

Animas hominum migrare de corpore in corpus hac lege, vt ſi anima in primo corpore peccet, mittatur in ſecundum, in quo ſi iterum peccat, mittitur in tertium corpus, in quo ſi peccare non deſiſtat, denique in gehennam detruditur: Ordine 4. tractatu ſecundo, & pluribus alijs locis.

Animam Abelis migraſſe in Seth, animam vero ſeth in Moyſem. ibid.

Animæ indoctorum hominum in reſurrectione non recipient corpora ſua: Ordine tertio, tractatu ſecundo, charta tertia.

Rabbini duo ſingula quaque hebdomada pridie Sabbati duos vitulos creabant, quos deinde totos comedebant: Ordine quarto, tractatu quarto, diſtinctione ſecunda, charta 65.

Quicunque ter in Sabbato comederit, vitam ęternam conſequetur in alio ſæculo: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione ſexta.

Nihil comedi debet numero pari, ſed impari: hoc enim numero maxime delectatur Deus: Ordine quarto, tractatu ſecundo, diſtinctione ſeptima.

Si quis orauerit facie ad meridiem conuerſa, ſapientiam conſequetur: ad ſeptemtrionem vero diuitias: Ordine quarto, tractatu tertio, diſtinctione 2. charta 25.

Si quis ſub ventre Cameli, aut inter duos Camelos, aut inter duas mulieres pertranſierit, nihil vnquam ex Thalmud poterit ediſcere: Ordine quarto, tractatu decimo, diſtinctione ſecunda.

Si quis negauerit libros Thalmudicos, in quibus ſcripta continentur predicta ſanctiſsima præcepta, Deum ipſum negat. Pręfatione totius Thalmud.

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IX. PARS II.

CAPVT I.

De ratione agendi cum Iudæis & iuuandi illos.

Iudæis blanditijs ad fidē orthodoxam reducendi.

QVI muneri conuerſionis infidelium incumbunt, maximè ſtudere debent, vt alieni à Chriſtiana Religione ad eam blandimentis, non aſperitatibus adducantur: quod præcipuè eſt obſeruandum cum Iudæis, teſte D. Gregorio, qui potius auctoritatibus, rationibus & blandimentis quàm rigore, ad fidem Chriſtianam recipiendam prouocari debent. Quare in Euangelio eis annunciando, diuinarum ſcripturarum, præſertim veteris teſtamenti, teſtimonijs vtendum eſt: confundendi enim expugnandíque Iudæos nulla eſt alia ratio, nulla via, niſi ex ſcriptutis ipſorum Ieſus Chriſtus demonſtretur: in quo omnia à lege, & Prophetis prædicta penitus expleta ſint, vt amentiæ & furoris ſit, alium, in quo illa fiant, præſtolari. Incubuit in id ſtudij vehementer Paulus, egregius Chriſti prædicator, cuius indefeſſam in hoc Iudæis probandi operam, cùm alias ſæpè, tum apud Theſſalonicenſes maximè actus Apoſtolici commendant. *Cum perambulaſſent*, inquit, *Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum. Secundum conſuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis; adaperiens, & inſinuans, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis: & quia hic eſt Ieſus Chriſtus, quem ego annuntio vobis.* Cui præceptoris optimi induſtriæ par nobilium auditorum cura reſpondit. Nam nobiliores, inquit, eorum qui ſunt Theſſalonicæ ſuſceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita ſe haberent. Quo tempore eloquentiſsimi, ac ſcripturarum potentiſsimi fratris Apollinis in Euangelico negotio promouendo, & Iudaica peruerſitate confutanda extitit mirabilis vis. *Iudæus*, inquit, *quidam Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Epheſum, potens in ſcripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & feruens ſpiritu loquebatur, & docebat*

Vtendum cō tra Iudæos veteris teſtamenti teſtimonijs.

Act. 17.

Act. 18.

Digitized by Google

cebat diligenter ea quæ ſunt Ieſu. Ac mox: *Qui cùm veniſſet* (in Achaiam) *contulit multū his qui crediderant, vehementer enim Iudæos reuincebat, publicè oſtendens per Scripturas eſſe Chriſtum Ieſum.* Hoc Apoſtolorum ſtudium imitati in conciliandis fidei Chriſtianæ Iudæis, vel ſi ſponte inſanire mallent, obſtruendis ac pudefaciendis, poſteriores nonnulli, non verbo ſolùm, ſed literis etiam egerunt: vt Chriſtus in vtroque teſtamento pariter oſtenderetur. Extat præclara, ac prolixa diſputatio Iuſtini Martyris cum Tryphone principe Synagogæ. Extant libri ſancti etiam Martyris Cypriani ad Quirinum aduerſus Iudæos, in quibus breuiter certis capitibus Scripturas vtriuſque teſtamenti congruentes adhibet.

Sed quid immoramur Apoſtolorum ſiue aliorum Patrum exemplis, cum Chriſtus ipſe ſępè fidem ſuam ex veteris ſcripturæ documentis aſſeruerit, confirmarit, aſtruxerit: idque iam cum impiis & infidelibus agens, iam cum ſuis mitioribus quidem, & ad diſcendum bene paratis, ſed tamē craſsis adhuc, & parum ingenio promptis? At Iudæis quidē tum Moyſem ſuum obijcit, quem aut oſcitanter legerent, aut infideliter acciperent: propterea ſcrutari iubet Scripturas, quoniam ipſę de illo teſtimonium perhiberent, & Dauidem opponit de Chriſto canentem: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.* Et cum accepiſſet Eſaiæ volumen, ac locū fortè aperuiſſet ex capite ſexageſimo primo, in auribus illorum tunc eſſe prophetiam impletam docuit, quod ipſe ille eſſet quem Spiritus Domini vnxiſſet, atque ad Euangelizandum pauperibus miſiſſet, vt ſanaret contritos corde, vt prędicaret redemptionem captiuis, & cæcis viſum largiretur, & confractos dimitteret liberos, & tempus ſalutare Deoque gratum annūtiaret hominibus: quæ omnia ſanè ille egregiè præſtabat; vt ipſa rei veritate euicti teſtimonium redderent vel ij homines, qui mox præcipitem ipſum acturi fuerant. Iam verò Diſcipulos quàm frequenter, quàm dilucidè Scripturarum admonet, atque in iis pręſertim quæ ab illorū & ſenſu & ſtudio maximè aliena intelligebat, hoc eſt, de paſsione ſua & morte, opprobrio crucis. *Pſal. 109. Eſa. 61.*

Ac denique videre eſt in omni fere concione aut collatione Apoſtolorum, Chriſti Euangelium teſtamenti veteris prędictionibus comprobatum: *Huic*, inquit Petrus, *omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſsionem peccatorum recipere per nomen eius.* Idem aliàs quoque: *Deus autem qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, ſic impleuit.* Et infra: *& omnes Prophetæ à Samuel & deinceps qui locuti ſunt, annuntiauerunt dies iſtos.* Similiter Stephanus: *Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iuſti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuiſtis.* Eodem modo Paulus ad Antiochenos: *Qui enim habitabant*, inquit, *Hieruſalem & principes eius hunc ignorantes & voces Prophetarum quæ per omne Sabbatum leguntur iudicantes impleuerunt, &c.* Cumq́; con- *Act 10. Act. 3. Ibid. Act 7. Act. 13. v 27.*

conſummaßent omnia, quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerunt in monumento. Et Romæ in vinculis poſitus: *Exponebat*, inquit, *teſtificans regnum Dei, ſuadenſque eis de Ieſu ex lege Moyſi & Prophetis à mane vſque ad veſperam.*

Act. 28. v. 23.

Rom. 1. 1. Atque ad Romanos ſcribens, *ſegregatus in Euangelium Dei, quod antea promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis Sanctis.* Immenſum erit huius argumenti percurrere ſingula.

Quæ cùm ita ſe habeant, facilè eſt Iudaicæ cæcitatis cauſas pernoſcere, quibus cum nihil magis in manibus ſit, nihil frequentius in ore, quã ſcriptura diuina, nihil eſt tamen obſcurius atque infructuoſius. Quin potius noxium & exitiale malitia illorum redditum eſt, quod eſt vnicè ad ſalutẽ ipſorum diuinitus inſtitutum, ita vaticinante Spiritu Sancto: *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones & in ſcandalum. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua.* (Pſal. 68.) Verè enim ex menſa cęleſtis Scripturæ, qua paſci & ali debuerant, ſcandalum potius & laqueum & dignam iræ retributionem accipiunt: quod oculi illorum clauſi ſint, & dorſum in terram incuruum, vt æterna & cæleſtia videre non poſsint, terrenis his infimiſque affixi, dum in ſpirituali lege nil niſi carnale cogitant, nil niſi animale vel deſiderant vel expectant. Propterea Eſaias audiuit, *Claude oculos populi huius, & aures eius obtura, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* (Eſa. 6.) Vident diuinos codices, & legunt, atque audiunt, ſed in ijs ipſis cæci ſunt, & ſurdi ac trunci. Ipſi enim oculos ſuos compreſſerunt. Nam quod illa dixerit Eſaias, propterea quod Chriſtum repellentes, quæ de Chriſti excellentia Prophetæ docent, Iudæi intelligere nõ poſsint, apertè Ioannes indicat, cum recitato illo teſtimonio adiungit: *Hæc dixit Eſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.* Itaque accidit ijs quod ab eodem Propheta alibi ſcriptum eſt: *Quoniam miſcuit vobis Dominus Spiritum ſoporis, claudet oculos veſtros, prophetas & Principes veſtros, qui vident viſiones, operiet.* (Eſa. 29.) Quo pacto verò oculos perfidorum claudat, & operiat maiores natu ac magiſtros, docet conſequenter: *Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati: quem cum dederint ſcienti literas, dicent; Lege iſtum, & reſpondebit: Non poſſum, ſignatus eſt enim. Et dabitur liber neſcienti literas, diceturque ei, lege, & reſpondebit, neſcio literas.* Ita declarat ſacram Scripturam non eſſe quidẽ ab illis auferendam (quos Eccleſiæ Scriniarios eſſe oportere præclare Auguſtinus dixit) (Auguſtin.) ſed tamen ita clauſam, & illibatam futuram, vt æque & literas ſcienti & ignoranti ex vſu ſit.

In diuinæ verò Scripturæ ſenſu hauriendo 70. Interpretũ verſio amplectenda eſt, ac deinde verſio Chaldaica à Ionatha edita, in his potiſsimum locis, in quibus non fuit corrupta, obſeruanda. Deinde veterum Rabbinorum argumenta illa, quę ad Iudæos confutandos facere poſſunt, in medium producenda ſunt: quæ ex Galatino, Porcetto, & aliis facili negotio

poterunt

poterunt erui. Ac denique diuinę Scripturæ interpretatio iuxta litteralẽ ſenſum, ex variis priſcorum Sanctorum Patrum, & poſteriorum Doctorum opuſculis, aduerſus Iudæorum errores, & impietatem conſcriptis, quorum mentionem fecimus in principio, petenda eſt.

Sed quoniam aliquando, (vt optimè aduertit Poſſeuin. primo tomo Bibliothe. lib. 9. cap. 4.) citantur Rabbini, quorum ſcripta antiqua, Chriſtianæque Religioni fauentia, Iudæi recentiores penitus de medio tollere conati ſunt: ne ſcilicet ad eorum fontes accedere poſsimus, ſicut de libris Rabbini Haccados qui temporibus Antonini vixit: aut iſte Iudæorum dolus præmonendus eſt, aut certiores Rabbini, quorum ſcripta, vel ſaltẽ certa veſtigia adhuc extant, afferendi ſunt; ne Iudæi, ſi petant oſtendi libros, ex quibus hæc argumenta deſumuntur, & non habeantur, dicant à Chriſtianis eſſe confictos: id etiam obſeruandum eſt, ne quid Hebraice exprimatur, quod recte aut appoſite non pronuncietur, cuiuſque ſignificatio non deſumatur ex authoribus, & linguæ Sanctæ peritiſsimis: tractanda enim eſt Euangelica veritas Euangelice, hoc eſt, cum ſumma veritate & dignitate. *Poſſeuin.*

Verum non ſufficiunt prædicta, niſi cauſę ac impedimenta omnia quæ eos in cęcitate detinent, tollantur: inter impedimenta autem ea potiſsima ſunt, lectio & retentio librorum impiorum, nefariorum, & damnatorum, in quibus paſsim aut deliteſcunt aut cernuntur (præcipuè in Thalmud & aliis Rabbinorum ſcriptis) blaſphemię in Deum & Sanctos, calumniæ & contumelię in Deum & Sanctos, obſcuratio Euangeliorũ, errores contra legem naturæ, corruptelæ: & deprauationes diuinarum ſcripturarum: qui ob graues hęreſes, errores, ſuperſtitiones, deliramẽta, atque horrendas blaſphemias contra legem diuinam & fidem Catholicã ſępe ac diuerſis temporibus damnati, prohibiti, ac publice concremati ſunt, tum à magno Iuſtiniano Imperatore, vt habetur in Nouell. 146. de Hebręis §. Quæ verò: tum à Greg. Papa IX. quem referens in Bulla ad Regem Franciæ, quæ incipit (*Impia Iudæorum perfidia*) ſecutus eſt Innocentius Papa IV. aliique ſummi Pontif. Clemens Papa Quartus in ſuis literis incipientibus (*Damnabili perfidia Iudæorum*) Honorius IV. Ioannes XXII. Iulius III. Paulus IV. Pius V. Greg. XIII. quorum Bullę ſiue reſcripta de hac re habentur apud Directorium inquiſitorum, & ſimiliter Edictum S.R.E. Cardinalium Generalium inquiſitorum. qui non modo in Vrbe, & dominio Eccleſiaſtico, ſed etiam in tota Italia eoſdem libros perquiri & flammis tradi fecerunt, & qui deprehenſi fuiſſent tales libros habere, pęnas pecuniales, & publicationem bonorum, & contumaces etiam vltimum ſupplicium incurrere decreuerunt, illorumque expurgationes ſeuere prohibuerunt.

Excutiendis Iudæorum manibus impii Rabbinorum libri.

Bullæ. Greg. IX. Innoc. IV. Clemẽtis IV. Honorii IV. & aliorum contra Iudæos.

Ac

Ac denique nouiſsimè D.N. Clemens Papa VIII. valde appoſite & oportune prouidit edita Bulla cõtra impia & ſcripta, & errores Hebræorum, quæ incipit, *Cum Hebræorum malitia* : anno 1592. vbi inhærens prædictorum Summorum Pontificum veſtigiis, renouanſque eorum decreta, & inſuper ſequentibus verbis circa prædictos libros ſuam mentem declarat.

Clementis VIII. Bulla contra Iudæorum Thalmud, & Cabaliſtas.

Omnibus (ait) *& quibuſcunque vniuerſitatibus Hebræorum, eorumque ſingulis tam in temporali S. R. E. ditione, quàm etiam extra eam vbiuis locorum, & in quibuſuis orbis Chriſtiani partibus conſtitutis perpetuò prohibemus, ne quoſuis libros & codices impios Thalmudicos ſæpe damnatos, vaniſsimos, Cabaliſticos, atque alios nefarios, à prædeceſſoribus noſtris probibitos & condemnatos; nec non opera, commentaria, tractatus, volumina, & ſcripta quæcunque tam lingua Hebraica, quàm quauis alia hactenus conſcripta, aut verſa, edita, & impreſſa, ac in poſterum conſcribenda, aut vertenda, edenda, vel imprimenda, continentia ſeu continentes tacite, vel expreſſè, hæreſes vel errores, contra ſacras veteris teſtamenti ſcripturas, nec non contumelias, impietates, blaſphemias, contra Deum, ſanctiſsimam Trinitatem, & Saluatorem noſtrum Dominum Ieſum Chriſtum, eiuſq; Sanctam, Chriſtianam fidem, ac Beatiſſ. ſemper Virginem eius genitricem Mariam, & Beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos, alioſque Sanctos Dei, Sacratiſſ. Crucem, Sacramenta nouæ legis, ſacras Imagines, & Sanctam Catholicam Eccleſiam, & ſedem Apoſtolicam, ac contra Chriſti fideles, præſertim Epiſcopos, Sacerdotes, & alias Eccleſiaſticas perſonas, atque etiam contra nuper ad eandem Chriſti fidem conuerſos, ac Neophytos, & alias contra Religionem Catholicam; vel in quibus etiam impudicæ, & obſcenæ narrationes memorantur, etiam ſub prætextu quod expurgata fuerint: vel donec expurgentur, ſiue quod de nouo typis excuſa fuerint, mutatis nominibus, vel etiam ſub obtentu, ſeu tolerantia aut permiſsione (vt prætendunt) Secretarij, aut cuiuſuis perſonæ ſacri Concilij Tridentini, aut Indicis librorum probibitorum per recolendæ Memoriæ Pium Papam IV. prædeceſſorem noſtrum editi, vel cuiuſuis indulti Apoſtolici, aut licentia per S.R.E. Cardinales etiam legatos, aut Camerarium, ſeu Cameram Apoſtolicam, vel nuntios etiam cum poteſtate Legati de latere, aut locorum ordinarios ſeu inquiſitores hæreticæ prauitatis forſan quomodolibet conceſſa, aut quouis alio quæſito colore, legere, habere, vel retinere, emere, vel vendere, aut euulgare vllo modo audeant, vel præſumant.* Hactenus Clemens PP. VIII.

Quare cum experimento, & collatione ſimilium librorum compertũ ſit, omnes ferè Rabbinorum commentarios ac libros vt plurimũ prauã ac pernicioſam doctrinam contra legem diuinam ex voluminibus Thalmudicis originaliter traditam & depromptam continere, ideo grauiſsimi ac ſapientiſsimi viri, ac ſanctæ fidei Chriſtianæ zelatores, cenſebant Iudæis tollendos eſſe non ſolum libros Thalmudicos, verum etiã quoſcunque alios Rabbinorum commentarios, vel vt ab illorum errorum

fontibus

fontibus fœdiſsimis deriuatos, ſed tantum eis ſacræ ſcripturæ libros veteris teſtamenti eſſe permittendos, quia ab illis Hebræorum impijs tractatibus ſenſus diuinæ ſcripturæ oraculaque Prophetarum peruertuntur, ſumma cum diuinæ maieſtatis iniuria. Deinde nomen Chriſti Domini B. Virginis Mariæ eius Matris, atque totius Eccleſiæ, pro qua ſanguinem fudit, paſsim blaſphemantur magno Chriſtianorum dedecore, ac hæreticis arma ſuppeditantur à Iudæis, vnde hæreſes defendantur. Ac denique ſimilibus libris docentur Iudæi Chriſtum Dominum, & Chriſtianos omnes oppugnare fraudeſque ſuas & dolos tranſmittunt ad poſteros. Quare per Dominos Cardinales Inquiſitores tempore Iulij III. & deinde etiã in congregatione reuiſionis librorum Hebraicorum ſub Gregor. PP. XIII. anno 1576. ſancitum fuit ac denique Clemens PP. VIII. decreuit in Congregatione ſanctæ Inquiſitionis, vt Iudæis ſola ſcriptura relinqueretur, ſuper quo deinde viſum eſt ſuperſederi edita Bulla ſupra citata, contra impia ſcripta & libros Hebræorum, ex quibus liquet quam falſa ſit Petri Galatini lib. 1. de arcanis Catholicæ veritatis c. 7. ſententia, qui conatur oſtendere Thalmud Iudæorum à Chriſtianis recipi debere, & in Latinum ſermonem conuerti, & publice in Chriſtianorum ſcholis explicari. Hactenus quoad impedimenta conuerſionis.

Ea vero quæ iuuare eorum conuerſionem poſſunt, ſunt hæc præcipuè: primo vt placide ac benigne hortentur, & peccata eorum conuerſionem impedientia cum communicatione ipſis aperiantur, oſtendendò quàm grauia ſint, vt eorum pæniteat ipſos non vt ira accendãtur, aut Chriſtianis odio habeantur, quin potius monendi ſunt, vt charitate & virtutum exemplis eos ad conuerſionem prouocent, ipſis autem correptio placida & facilis ſufficiat. *Auxilium & conſilium procurator ſionis Iudæorum.*

Principes Chriſtiani tam Eccleſiaſtici quam ſæculares, ad inſinuandam tum cum ijs, tum etiam cum alijs infidelibus Chriſtianam benignitatem eos grauibus inquiſitionibus, aut vectigalibus non premant, ſed potius aliquid ipſis remittant; nam ad fidem inuitari poſſunt immunitione tribui, aut onerum ciuilium aut publicorum immunitate, & penſionum promiſsione exemplo ſancti Gregorij Papæ, qui Iudæis qui in ſuis poſſeſsionibus patrimonij Siciliæ erant, promiſit ſe ijs, qui ad verum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſe conuertere voluiſſent, onus penſionum eorum aliqua ex parte imminuturum. Quod ita, inquit, fieri volo, vt ſi quis ex ijs conuerſus fuerit, ſi ſolidi pẽſionem habet, &c & taxat portionem imminutionis oneris.

Generaliter vero tam Iudæi quam Saraceni ſiue alij infideles ad fidẽ conuerſi, eo quod infideles fuerint iniurijs afficiendi non ſunt: ne cæteri infideles videntes eos affici contumelijs, aut non honorari, ſicut cæteri

Chriſtiani, deterreantur à conuerſione ad fidē, vt optime commendatur in Rituali Romano nouiſsime à Cardinali de Sancta Seuerina edito, in tractatu de Neophytis inſtruendis his verbis: *Parochi commendent eos, ſcilicet Neophytos, alijs Chriſtianis, vt benigne, humaniter, & cum omni charitate cum eis agant, habeantque eos vt fratres in Chriſto, non autem euitent, vilipendant, aut contemnant, quod ex infidelibus nati ſint, imo maiori amore eos diligant, quod relicta infidelitate Chriſtianam religionem amplexati ſint, nec propter nouam fidei ſuſceptionem inter huiuſmodi nouiter conuerſos ad fidem, & alios Chriſtianos antiquos diſcrimen faciant, nec verbo aut facto contumelijs afficiant nec affici permittant, ſed pro viribus contradicant, & pro eis ſe opponant ac prohibeant, & eos omni charitate proſequantur, & demonſtrent ſine perſonarum acceptione, omnes Chriſtianos Catholicos vnum eſſe corpus in Chriſto, in quo, ſicut dicit Apoſtolus, neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur.* Et iterū: *Sicut enim corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia autem mēbra corporis cum ſint multa, vnum tamē corpus ſunt: ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnū corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Ac rurſus: *Vnum corpus eſt vnus ſpiritus, ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia & in omnibus nobis.*

Gal. 5.

Cum autem Chriſtus ſe ijs communicauerit, & nos ipſis noſtra communicare debemus, & quos Dominus noſter per lauacrum regenerationis ſuo ſanguine mundare, & ſanctificare dignatus eſt, iniquum profecto eſt, vt ſi in aliquo culpabiles non inueniantur, nec niſi ratione originis ſuſpecti ſunt, antiqui Chriſtiani eos vt immundos & indignos, ab officijs, hominibus, dignitatibus, & priuilegijs, quibus alij Chriſtiani vtuntur, & gaudent, arceant, & matrimonia cum ijs contrahere nolint, & huiuſmodi alia in illos faciant, quæ alios Infideles à cōuerſione plerūque auertunt, & ipſos Neophytos contriſtant. Adeo vt imbecilles & debiles in fide, quandoque cum ſe deſpectos vident, intrinſecus pæniteat, quod fidem Chriſtianam ſuſceperint, non ſine magno animarū detrimento & Chriſtianæ Religionis contumelia.

Quare publice, & priuatim non modo Parochi, ſed etiam Epiſcopi & Prælati ſeuere arguant eos qui nouos Chriſtianos ſic deſpiciunt, contemnunt, contumelijs afficiunt, & priſtinam ijs conditionem exprobrant, vocando eos Iudæos, Turcas, Maranos, Regeneratos. Quos etiam pro grauitate facti coerceant, ac puniant, aut puniendos curent; præcipue autem in Iudæos aut alios Infideles animaduertendum eſt, qui in ſua cæcitate permanētes, Neophytos, qui relictis cæcitatis erroribus, in fidei Chriſtianæ lucem venerunt, audent contumelijs afficere, quacunque lingua Apoſtatas & perditos homines eos vocantes.

Deinde

Deinde, vt aduertit Antonius Poſſeuinus, vrgendi ſunt Hebræi exemplo plurimorum Patrum, qui ex Iudæis conuerſi magnos progreſſus in Eccleſia fecerunt, vt eorum ingenia doctrinam, ſanctitatem imitentur ac Deo vocanti manus dent. Facile vero docenti fuerit petere ex Eccleſiaſticis hiſtorijs quæ ad hanc rem faciant: cum præter multos Apoſtolicos viros, qui à Iudaiſmo conuerſi diuinum fidei negotium vſque ad ſanguinem propagarunt; quindecim fuerint Hieroſolymitani Archiepiſcopi, qui continue eam adminiſtrarunt Eccleſiam, plures Epiſcoporum decades paſsim, vt Chriſtiana creſcebat res: Sanctus Iulianus Archiepiſcopus Toletanus, perplures doctiſsimi Rabbini, Linus, Euariſtus, Theodorus, Pontifices Maximi, quique ſanctiſsime vitam egerunt (ac fere noſtris ſæculis) præter alios Paulus Burgenſis, primo Carthaginenſis, mox Burgenſis Epiſcopus, idemque Caſtellæ, & Leonis Regis ſummus Cancellarius: Theologi vero ac Religioſi, & Religioſorum Generales Præpoſiti, quorum maxima laus hoc tempore fuit in Eccleſia. Hactenus Poſſeuinus. *Poſſeuin.* 1

Præterea ne Iudęi, & alij infideles propter amiſsionem bonorum ſuorum à fide ſuſcipienda retrahantur, ſed facilius conuertantur ad eam, notum fiat eis, quod venientes ad fidem omnia bona ſua mobilia, etiam male & vſuris acquiſita retinebunt, non tamen quę certis perſonis reſtitui debent: quodque ſi filij familias fuerint, à parentibus vel alijs conſanguineis ſucceſsione legitima, vel aliqua eis debita portione, paternorum vel maternorum bonorum, priuari aut fraudari non poterunt, nec vllum teſtamentum aliane vltima voluntas, neque vlla inter viuos, vel cauſa mortis donatio, vel alia alienatio facta in fraudem, obſtare valeant; prout alias obſeruatum & conſtitutum eſt. Ac nouiſsime Paulus PP. III. etiam ampliando quoad legitimam, & bona inter viuos, atque ad retentionem ex vſuris acquiſitorum, perpetua ſua conſtitutione ſanciuit. Eadem etiam Bulla Pauli III. quę prodiit anno 1542, iubetur, vt ciuitate, priuilegijs, immunitatibus, libertatibus, ſicut & alij gaudeant Iudæi, quandoquidem per gratiam baptiſmi conciues Sanctorum, & domeſtici Dei efficiantur.

Illud etiam valde expedire certum eſt ad Iudæorum & aliorum infidelium conuerſionem facile procurandam, vt libelli de eorum erroribus, vel etiam aliquis ex prædictis, maxime epiſtola illa Rabbi Samuelis, ipſorum lingua conſcriberentur & ederentur; & editos Epiſcopi & Prælati, ſiue alij ad quos ſpectat de eorum ſalute tractare, Iudæis traderent & erogarent.

Denique quid agendum ſit, & quomodo inſtruendi Iudæi ad fidē conuerſi, ne ad vomitum reuertantur, dicemus late 2. Tomo, cum de Catechiſmo conuerſorum ad fidem, deque inſtruendis Neophytis dixerimus.

CAPVT II.

In quibus caſibus ſit interdicta Chriſtianis communicatio cum Iudæis, & contra.

IVdæorum conuerſatio illicita eſt Chriſtianis in generali quidem, quãtum ad aſsiduam ſeu familiarem conuerſationem, & in ſpeciali, in decem caſibus prohibentur Chriſtiani communicare cum Iudæis, qui colliguntur ex c. nullus, & c. omnes 28. q. 1.

Primò interdicitur Chriſtianis habitare ſimul cum Iudæis: ſecundò ad eorum conuiuia accedere, vel eos ad noſtra inuitare aut vna cum eis cibũ capere: tunc autem erit letale peccatum comedere cum eis, quando Iudæi inter edendum cibos diſcernunt, niſi ſit in extrema neceſsitate, ita Armilla verbo *Iudæus*, & colligitur ex dicto c. omnes. Et Clericus contra faciens debet deponi, & excommunicari d. c. nullus niſi id faciat in extrema neceſsitate, & tunc comedet non vt Azyma ſed materialiter vt panis eſt. Nec ſolum Chriſtianis prohibitum eſt ad eorum epulas accedere, ſed etiam ad eorum nuptias, dies feſtos, Synagogas frequentare, & cum eis ludere, & quod deteſtabilius eſt choreas agere. Tertio prohibetur Chriſtianis ſimul cum Iudæis in balneum intrare, & in eo ſe lauare: quarto vocare eos ad curandas ſuas infirmitates: quinto medicinas ab eis recipere, quod intelligendum eſt ex mẽte Silueſtri, & aliorum, de medicinis donatis, & vltro acceptis, quæ plurimum valent ad conciliandam familiaritatem, non tamen de his quæ pretio emuntur: ſexto interdicitur Chriſtianis filios in domibus Iudæorum nutrire: ſeptimo Iudæis famulatum præſtare, hoc eſt ſeruire eis vt famuli, quod nonſolum intelligitur intra domum Iudæorũ, ſed etiam extra illorum domos aſsidue non poterunt eis ſeruire, cum textus non faciat mentionem de domo, quia ſeruiendo eis extra domum aſsiduè, poſſunt facilè cum eis contrahere familiaritatem. Poterunt tamen in illis caſibus, in quibus non contrahunt prædictam familiaritatem, vt colere agros eorũ, & huiuſmodi alia, vt colligitur ex c. nullus de Iudęis, quod munus præſtare debet vt colonus, non vt ſeruus: octauo ſeruitutis vinculo ijs ſubijci: nono eos publicis officijs fungi inter Chriſtianos: vndecimo veſci eorum Azymis.

Prędicta prohibentur in d. c. nullus & ſubditur: *Si vero quiſpiam id fecerit, ſi fuerit Clericus deponatur, ſi laicus excommunicetur*: quę pœnę non niſi graues ob cauſas, & grauem culpam in iure ſolent apponi. Quare tranſgreſſores grauiter peccant, niſi excuſentur ob leuitatem materię. Prętereà

hæc

hęc Chriſtianis interdicuntur, ob periculum perfidiæ, quod imminet ex aſsidua familiaritate cum Iudęis: & ſimiliter prohibentur ad dignitatem fidelium ſeruandam, contra quę fieret, ſi Iudęis permitterentur officia publica vel azyma eorum Chriſtiani comederent, vel ad illorum conuiuia accederent: ipſis enim tanquam diuina profitentibus, noſtra abominantibus, Chriſtiani quaſi profani & inferiores ſe exhiberent, illis tantum deferendo. Verſantibus igitur tā in periculo perfidię quàm deſpectu Religionis noſtrę ſine rationabili cauſa, (inquit Caſ. in Summa, verbo *Iudæus*) erit mortale: ſi vero non ſit periculum ſubuerſionis, & ſit rationabilis cauſa, nullum eſſe peccatum exiſtimat Armilla verbo *Iudæus* numero 3.

Ex dictis colligitur nō eſſe interdictum aliquo iure Chriſtianis emere, vel vendere aliquid Iudęis, ſicut nec cum eis colloqui: ita colligit Abbas, & Summiſtę ex c. Cum miſerabilem, de Iudęis. Sed, an Chriſtianus tuta conſcientia vendat agnum Iudęo, cum ſcit emere ad eum finem, vt eum ritu iudaico in Paſchate ſacrificet, diximus ſupra cum de cōmunicatione in genere cum infidelibus ageremus.

Vltimò ſcire oportet, Prædicatoribus Sancti Euangelij ex ordine noſtro agentibus in terris infidelium ex priuilegio S. D N Clementis Papę VIII. fuiſſe conceſſum poſſe cum Iudęis cęteriſque infidelibus conuerſari verbo officio & cibo: imò id fuiſſe iure conceſſum omnibus Sacerdotibus, qui cauſa prædicationis verſantur inter eos, ex iure canonico ſtabilitum inuenimus.

Alia etiam in iure prohibita ſunt Chriſtianis in fauorem Iudęorum: qualia ſunt, ne Iudęi cogantur ad fidem, nec eorum pueri inuitis parentibus baptizentur, ne offendant eos in perſonis, nec in rebus, ſine interuentu iudicis ne impediant eos in ſuis obſeruantiis dummodo nihil faciant in opprobrium noſtrę fidei non exigant ab eis coacta ſeruitia, ne inuadant eorum Cæmiteria, nec exhument corpora eorum, ne die Sabbato trahantur ad iudicium, de quibus latè Summiſtę verbo Iudęus.

CAPVT III.

Quænam Iudæis, Chriſtianis Principibus ſubiectis, prohibita ſint.

VT omnis occaſio tollatur Iudęis Chriſtianis ſe adiungendi, atq; cum eis (quibus tam ſtricte in iure communio eſt prohibita) conſuetudinem

nem & familiaritatem contrahendi, inprimis in c. nullus de Iudęis pręcipitur, vt hi in omni Prouincia Chriſtianorum in omni tempore (videlicet interdiu & nocte) publice ſignum portet in habitu, quo ab alijs Chriſtianis populis diſtinguantur. Secundo, Ne officio publico fungantur inter Chriſtianos. Tertio, Nouas Synagogas ne inſtituant & extruant: permittitur tamē eis antiquas retinere, eaſque reficere, dummodo ſolū in priſtinum ſtatum reſtituant, non tamen maiores ac magnificentiores reddant. Quartò, Prohibentur oſtia, & feneſtras tribus diebus ante Paſcha apertas habere, imò tota die clauſas tenere coguntur, ne eo die in contumeliam Chriſti Domini & Redemptoris noſtri, Chriſtianos irrideant. Quinto, Non licet Iudæo Chriſtianum ſeruum habere. quare ſeruus Iudæi etiam vernaculus ex eius ancilla natus Chriſtianus effectus, ſtatim fit liber nullo pretio ſoluto. Imo cum primum innotuerit ſeruum Iudęi fieri velle Chriſtianum, ſtatim ac cognitum fuerit eius propoſitum, fit liber nullo pretio dato. Sexto, Ne teſtimonium dicant contra Chriſtianū, nec poſsint conuenire Chriſtianum ante Iudicem Iudęum. Septimo, Iudęi, aut pagani, ſi furore perciti in volentem fieri Chriſtianum irruerint, flammis traduntur concremandi, ſecundum legem Conſtantini. Alia verò quę prohibentur Iudęis circa vſurarum exactionē, videnda ſunt apud Summiſtas verbo Vſura. Illud hic obiter notandum eſt, Iudęo ad Chriſtum ſeſe transferenti, licet Eccleſia non poſsit remittere obligationem reſtituendi vſuras, ſi certę & notæ ſint perſonę, quibus facienda eſt reſtitutio: quando vero ſunt incertę, iure poteſt Eccleſia remittere, vt ex huiuſmodi remiſsione facilior ad Chriſtum Iudęorum conuerſio reddatur.

CAPVT IV.

Caſus in quibus Iudæos alioſque infideles delinquentes Iudices Eccleſiaſtici punire poſſunt.

QVando verò Eccleſiaſtici Iudices, & Apoſtolici Inquiſitores contra Iudæos grauiter delinquentes poſsint prouidere, conſtabit aperte ex Conſtitutione Pontificia Greg. XIII. quę incipit: *Antiqua Iudæorum, &c.* Quare placuit hic caſus in ſpecie referre, vt clarius conſtet agentibus inter Iudæos, quibus in rebus grauiſsime delinquant.

Statuimus, inquit Pōtifex, inquiſitores hęreticę prauitatis libere poſſe pro-

procedere in omnibus cauſis & caſibus qui ſequuntur:

Si quis Iudæus aut infidelis in jjs, quæ circa fidem cum illis ſunt communia; veluti vnum Deum, & æternum, omnipotentem, creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, & ſimilia, non eſſe aſſeruerit, prædicauerit vel priuatim alicui inſinuauerit.

Si dæmones inuocauerit, conſuluerit aut eorum reſponſa acceperit, ad illoſve ſacrificia, aut preces, ob diuinationem, aut aliā cauſam, direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriuſve rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obſequia præſtiterit.

Si Chriſtianos verbo, vel facto, vel exemplo, aut alio quouis modo nefariè huiuſmodi docuerit, vel ad ea perpetranda adduxerit, aut adducere attentauerit.

Si ſaluatorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum purum hominem, vel peccatorem fuiſſe, matremve Dei nō eſſe Virginem, & alias huiuſmodi blaſphemias, quæ per ſe hęreticę dici ſolent, in Chriſtianæ fidei ignominiam, contemptum aut corruptionem impiè protulerit.

Si cuiuſuis eorum opera, auxilio, conſilio, vel fauore, aliquis Chriſtianus à fide deſciuerit, quamq; ſemel ſuſceperat abnegauerit, vel ad Iudęorum vel infidelium ritus, cæremonias, ſuperſtitiones, vel impias ſectas tranſierit, vel redierit, ſeu in hęreſim aliquam inciderit, aut qui vt Chriſti fidem abneget ſeu in hęreſim incidat, opem, conſilium, auxilium, vel fauorem quomodocunque prӕſtiterit.

Si quis Catechumenum, vel quemcunque ex Iudęis, aut infidelibus Deo inſpirante, ad fidem Chriſtianam venire volentem, à fide, vel fidei inſtructione, aut à ſacri Baptiſmi ſuſceptione retraxerit, auerterit, vel dehortatus ſit, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit.

Si quis Apoſtatas, Hęreticoſve ſcienter domi ſuę receptauerit, aluerit, commeatu iuuerit, ſeu quouis modo eis cibaria vbicunque prębuerit, aut dona vel munera dederit, vel miſerit, aut de loco ad locum eos deduxerit, vel aſſociauerit, vel deducēdos aut aſſociandos iurauerit, aut ſumptus miniſtrauerit, duces comiteſve illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetratā deprehendi, aut inueſtigari queant fecerit, quique dictos Apoſtatas aut Hęreticos ſcienter occultauerit, defenderit, aut eis opem, conſilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtiterit.

Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcunque loca tulerit, aut ad eam rem operam ſuam accommodauerit.

Si Chriſtianos deriſerit, redemptioniſque hoſtiam ſalutarem in ara

crucis

crucis immolatam Chriſtum Dominum ludibrio & deſpe
quandocunque, maximè vero in ſacro Paraſceues die agnum
aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamque con
quid aliud contra ipſam fecerit.

Si nutrices Chriſtianas, contra ſacrorum canonum ſtatuta
rumque Rom. Pontificum prædeceſſorum noſtrorum ſanctiones
retinuerit, aut eas retinens die qua Sanctiſsimum Euchariſtiæ Sacr
tum ſumpſerit, lac vno vel pluribus diebus in latrinas, cloacas,
loca effundere coegerit.

Et ſubiungitur: In quibus caſibus vniuerſis & ſingulis omnes in
tores, omnium regnorum, ciuitatum, prouinciarum, dominiorum
locorum vniuerſi orbis Chriſtiani contra Iudæos & infideles quo
que diligenter inquirant, & procedant: & quos culpabiles dep
henderint, in eos pro culpæ modo, & pro criminum numero,
multiplicatione aut conſuetudine delinquendi, flagella,
remigia, etiam perpetua, rerum quoque publica-
tiones, exilia & alia atrociora decer-
nant. Hactenus Con-
ſtitutio.

(∴)

LIBER

Digitized by Google

LIBER DECIMVS, DE CONVERSIONE SARACENORVM procuranda.

PRÆFATIO.

AGARENI, quos vulgo Saracenos appellamus, adeo, & numero, & vitæ turpitudine creuerunt, vt & diuinis & politicis rationibus Chriſtianorum Principum, & Virorum Apoſtolicorum animos, ad eorum conuerſionem ſtrenuè procurandam, permouere debeant.

Primò, quia inſtare videntur tempora, imò & pr**ę**foribus eſſe, quę per varia multorum Patrum vaticinia, & aſtrologorum Prognoſtica de Saracenorum ſecta, ac præcipuè Turcarum imperio citò finiendo prædicta ſunt: ac inprimis Sanctus Methodius Martyr à D. Hieronymo laudatus, loquens de fine ſęculi, ait; *Surget autem Chriſtianorum gens, & præliabitur cum eis,* (ſcilicet Saracenis) *& occidet eos gladio, & captiuas ducet mulieres eorum, & interficiet infantes eorum, & deſcendēt filij Iſmaelis in gladium, & tribulationē, & afflictionem, & reddet illis Dominus mala, quæ ipſi fecerāt, & irruet ſuper eos malitia, ſepties tantum, quantum in alijs geſſerunt, & occidet illos Dominus in manu Chriſtianorum, & erit Regnum Chriſtianorum exaltatum ſuper omnia Regna.* celeberrimæ ſunt etiam aliæ de ruina huius ſectæ, hac ætate futura prædictiones: id enim iam multis retrò ſæculis prænunciauerunt S. Cyrillus Doctor Græcus ac Prophetiæ dono illuſtris, Ioachimus Abbas, ac plures alij, de quibus Melchior Sotherus lib. I. de bello Pannonico ita ſcripſit: *Taceo interim ac lubens prætereo, Methodij, Cyrilli, Brigittæ, Ioachimi, Alſanfredi & Torquati, atque aliorum multa, non è Druidum quercubus, aut cortina Cynthij elicita reſponſa, ſed pijs mentibus, Spiritus inſtinctu, cælitus enunciata oracula, quæ omnia tanquam ore vno prolata Principibus Chriſtianis deberi orbis imperium profitentur.* Imo prophetiæ huius apud Æthiopes meminerunt Frāciſcus Aluareſius Luſitanus, & Theuetus, ambo æui noſtri hiſtorici: apud quos conſtans eſt, ab antiquis Patribus traditio Turciam totam, & loca ſancta ſub iugo Principis alicuius Septemtrionalis ventura. Vnde Mantuanus illuſtris Poëta ita ſcripſit,

Methodius.

Melchior Sotermi.

præſagia vatum
Atteſtantur, opes Aſiæ Babylonica regna
Ad Chriſti reditura iugum.

Pleni ſunt equidem ſacri libri noſtræ gentis, plena Turcarum ac Saracenorum volumina, pleni vulga ora, prædictionibus, minis, ſignis, fama ruinæ vaſti illius Imperij, ac turpiſsimę ſectæ. Scimus Turcas ſæpè de his cogitare, legere, loqui, timere ac conari contra diuinum conſilium ad ſuę amplificationem ſectæ, noſtræ verò ruinam: nos vero quod dolendum maximè eſt, nihil de his cogitamus neque Principes Chriſtiani ſequuntur ducentem ad bella Deum, & velut vocantem ad arma tam iuſta, tam ſancta, neque Eccleſiaſtici Miniſtris Euangelicis viam præparant, vt faciliùs res ipſa peragatur.

Secundo, Eſt deinde Saracenorum ad fidem conuerſio non valdè difficilis, colunt enim vnum Deum turpi vitæ genere: qua in re duo planè cõtraria conciliare nituntur. Cultus quippe vnius Dei, ſi ex genere ſpectetur, honeſtiſsimus eſt, & rationes planè efficaces producit ad vitæ turpitudinem redarguendam. Ex quo efficitur, Euangelij Miniſtros eo, quod honeſtũ eſt allectos, & armatos facilè poſſe multos à Mahomatica ſecta deducere; multos inquam ex ijs qui inter gentem illam inculta ingenio pollent: quod certè lucrum pretioſiſsimum foret.

Tertio, Qui valent ingenio apud Mahometanos, philoſophicis ſaltem rationibus adducti, per ſe ipſos, vitæ turpitudinem deprehendunt, facileque perſpiciunt ſuam ſectam impuram eſſe neque cum puriſsimæ naturæ diuinæ cultu poſſe ſubſiſtere: aut certè, ſi non vſque adeo perſpicue id cognoſcunt, ſuſpectam tamen Religionem ſuam habent: quod viam facit viris Apoſtolicis, ad illorum conuerſionem fidentius tentandam, & vrgendam.

Quarto, Mahometani non vſque adeò proterue Chriſti veritatem audiunt ac Sectarij alij, cum à Mahometo ipſo de Chriſti excellentia teſtimonium illuſtre perhibitum ſit: præterquam quod cum ipſi exiſtiment, vnumquemque in Religione quam profitetur, ſaluum fieri poſſe, per hoc ipſum (quamuis enormiter errent) aptiores fiunt ad prædicationem Chriſti leniter ſine repugnantia audiendam. Ex quo Chriſtianorum animi inflammari deberent, ad veritatem diuinam eis nuntiandam, quæ ſemel excepta per aurem (ſperandum eſt) animos impios expiaret.

Quinto, Accedit Alcorani deformitas, quæ profectò tãta eſt, vt ad examen reuocata, & cum lege Chriſti comparata, Mahometanos vehementer commouere poſsit. Neque obſtat eorum feritas, qui non diſputationibus, ac rationum pondere, ſed ferro ſectam ſuã tueri docent: Nam certè

conſtat,

conſtat, eorum plurimos externas leges patienter audire, quin etiam curioſe ſcrutari: per quod ianua panditur Euangelio.

Sexto, Multis conſtat argumentis, plures Mahometanos Principes, ipſumque inprimis Perſarum Regem ſigna beneuolentiæ minimè obſcura Chriſtianis Principibus oſtendiſſe. Ex quo certe liquet, patere viam, qua viri Apoſtolici ſe in animos illorum inſinuare, & velut ex obliquo ſpargere fidei ſemina valeant.

Septimo, Ipſi Mahometani Chriſtianorum ſegnitiem redarguunt, qui erroris ſui zelo ad gentiles conuertendos, hoc eſt, in ſuam ſectam perducēdos, miſsiones inſtituunt; vt ex Orientalis Indiæ liquet hiſtoriis. Quomodo ergo ferunt Eccleſiæ Principes, vt diligentiores ſint ij ad mendacia promulganda, quàm Ieſu Chriſti Miniſtri ad veritatem diuinam perſuadendam? Profectò Mahometi miniſtri à Chriſti Miniſtris conuerti deberent, & anteuerti.

Octauo, Mahometani, vt nimis vulgatum eſt, adeo excreſcūt numero, & vires acquirunt, vt ruinam Chriſtianorum Principum regnis minētur. Nam vt numeroſiſsimam ſobolem in Aſia Africaq; vagantem prætereā, compertum eſt Catholicum Hiſpaniæ Regnum, in ſummo diſcrimine vitæ, fideique verſari, ob reliquias Arabum, qui olim Prouinciam illam occuparunt. Et mirum eſt ſane quo modo ætate hac coniuratione facta, non rebellauerint, & fidem Catholicam vna cum Chriſtianis hominibus non extinxerint. Serpit verò grande malum hoc: augeturque numerus, & robur: timendumque eſt Europę toti, ſi illi Mahometi cultores Principatum obtineant. Quocirca eneruanda eſſet eorum vis, non tātū gladio, ſed & Dei verbo, vt periculo propulſato, fides Catholica fortius inualeſceret: præſertim cum hodie Mahometi cultores ſumma iniuria obtinent ac fædant terram ſanctam quæ ad Eccleſię regnum ſummo iure pertinet. Qua de cauſa notiſsimis patet hiſtorijs, piiſsimos Principes de regione illa recuperanda, ſerio cogitaſſe, maximiſque laboribus & ſumptibus in eum ſcopum iuſtis exercitibus mare traieciſſe. Neque ſanè à tam glorioſo conatu deſiſtendum eſſet quoad terra Chriſti ſanguine perfuſa, ad Chriſti regnum, ac tot Chriſtianorum millia tam diu Turcico dominatu vexata, in priſtinam libertatem redirent. Iam vero ſi arma ferrea ęgrè mouētur, æquum omnino eſt, arma ſpiritualia idoneorum Miniſtrorum impigrè moueri.

Octo rationes hæ à Principibus Eccleſiæ expendi deberent: vt ex Miniſtris, qui fortaſsis in vrbibus Chriſtianis ignauia torpent, aliquos deſiderio diuinæ gloriæ excitatos, ad conuerſionem Agarenorum deſtinarent.

De præcipuis erroribus Mahometicæ doctrinæ.

CVm Mahometus edoctus fuerit ab Arianis. Neſtorianis, Iudęis, & Paganis, ex iſtis fontibus varios, fœdos pernicioſoſque hauſit errores.

Primo, cum Sabellio negat Trinitatem.

Secundo cum Ario, & Eunomio Chriſtum creaturam eſſe contendit, eumque Deum dicere ridiculum putat.

Tertio, cum Carpocrate aſſeuerat Chriſtum nō Deum quidem eſſe, ſed Sanctum Prophetam.

Quarto, cum Cerdone aſſerit fore impoſsibile, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, citra quam filium gignere non poterat.

Quinto cum Manichęis, Chriſtum negat mortuum vel crucifixum fuiſſe, ſed alium ſibi ſimilem.

Sexto cum Donatiſtis negat cuncta Eccleſię myſteria, quę à Chriſti paſsione ſuam vim & efficaciam obtinent.

Septimo cū Origeniſtis dicit Dæmones eſſe ſub mundi finem ſaluādos.

Octauo, cum Anthropomorphitis, qui Deum corporalem aſſerunt, cōmunicat.

Nono, cum Cerintho extremam fęlicitatem, vel ſummum bonum ſtatuit in corporeis voluptatibus.

Decimo, cum Ebionitis circunciſionem admittit.

Vndecimo negat Chriſtum iudicaturum in die Iudicij.

Duodecimo, aſſerit quod Iudæi corruperint legem & Prophetas, & Chriſtiani etiam, ita quod nihil remanſerit de veritate legis, & Prophetarum & Euangelij niſi quantum in Alcorano continetur.

Decimotertio, quòd Deus ſit cauſa omnium peccatorum.

Quartodecimo, quod omnia iſta mundana fortuita ſint.

Quintodecimo, improperat Chriſtianis adorationem Imaginum.

Sextodecimo, imponit Chriſtianis quod ſuos Sacerdotes adorent.

Decimo ſeptimo, quod quilibet rectè viuens in ſua ſecta ſaluari poſsit.

Decimooctauo, ſui oblitus quod nullus ſaluabitur niſi in ſecta Saracenorum.

Decimonono, quòd Angeli ſint corporales, de flamma ignis facti ſeu geniti.

Vigeſimo, quòd Angeli ſint occidendi: & tandem in die Iudicij reſurgere habent cum alijs.

Vigeſimo primò, quod Angeli beati peccent.

Vigeſimo ſecundo, quod Deus pręceperit Angelis, vt adorarent primũ hominem.

Vigeſimo tertio, quod Angeli ignorabant naturas ſiue vocabula rerum quæ Adam rebus impoſuit.

Vigeſimo quarto, quod anima Adæ ſit de portione animæ Dei.

Vigeſimo quinto, quod omnes homines ex vna anima ſint producti.

Vigeſimo ſexto, dicit cælum productum ex fumo, qui ſurgit ex vapore maris.

Vigeſimo ſeptimo, quod ſol, & Luna fuerint facti æqualis luminis & virtutis, ſed ala Gabrielis Lunam tangens obſcurauit illam.

Vigeſimo octauo, quod licitum ſit habere plures vxores.

Vigeſimo nono, quod licitum ſit repudiare vxorem.

Trigeſimo concedit tanquam licitum adulterium, & fornicationem.

Trigeſimo primo concedit tanquam licitum, peccatũ contra naturã.

Trigeſimo ſecundo, ait, quod poſt reſurrectionem erit vſus ciborũ, & venereorum.

Trigeſimo tertio, cum Titianis prohibet vini vſum.

Trigeſimo quarto, quod omnia creata inuocant, & adorant Deum.

Trigeſimo quinto, quod B. Virgo ſuſcepta ſalutatione Angelica, & cõcepto filio fugit in longinquum locum, vbi erant palmæ, & ibi peperit.

Trigeſimo ſexto, quod B. Virgo cum portaret in brachijs filium, increpabatur à vicinis de peccato adulterij.

Trigeſimo ſeptimo, quod Prophetæ & Apoſtoli fuerunt Saraceni.

Trigeſimo octauo, imponit Deo multa falſa & mendacia.

Sunt alia permulta eius inſtituta, non ſolum non honeſta, nec rationi conſona, ſed maxime obſcena abſurda, & ridicula, & pecudum potius quam hominum, vt quicunque dixerit, legem Mahometanorum eſſe legẽ porcorum, mihi quidem ſcite admodum, non ſolũ vere dixiſſe videatur.

Authores qui ſcripſerunt contra Alcoranum.

Iſtius porro ſectæ Mahometis falſitatem, & abſurditatem multi Chriſtiani authores ſcriptis demonſtrarunt atq; confutarunt: Dionyſius Carthuſianus quinque libros ſcripſit. Richoldus ordinis Prædicatorum dedit librũ, qui inſcribitur Cõfutatio legis Mahometicę: Pius Papa huius nominis ſecũdus Epiſtolã ea de re ſcripſit, ad Mahometẽ Turcarũ Imperatorẽ: Bartholomęus etiã Vngarus, & Ioãnes de Turrecremata, & Guilielmus Poſtellus in libris quos edidit de origine Tartarorũ Perſarum, Arabũ, & Turcarũ. Pręterea Gabriel Barilетanus ordinis Prędicatorũ ſcripſit Mahometũ in ſua lege permittere, quod aſinis & porcis magis cõuenit, quã humana ratione vtẽtibus: quod etiã vir inter Mahometanos medicinę ſciẽtiæ

 clariſsimus

clariſsimus Auicenna nono ſuæ Metaphyſicæ libro confiteri non erubuit. Paulus Burgenſis in quadã ſua additione ad Poſtillas Lirani ſuper cap.13. Apocalyp. bene longam, ſatiſque curioſam, & eruditam de ſecta Mahometis diſputationem fecit, vbi citat, & laudat eximium quemdam tractatum, de lege & doctrina Mahometis, qui incipit, *Quod ſunt dies ſerui tui*, Pſalm. 118. à F. Nicolao Prædicatoris ordinis compoſitum. Is perdiu fuerat in regionibus Orientis, multumque verſatus eſt cum Doctoribus iſtius ſectæ, quin etiam vt eam ſubtilius & altius ſcrutari & noſſe poſſet, & linguam & litteras didicit Arabicas. Et vt omnia illius doctrinę arcana & ſecreta penetraret, frequenter cum nobilioribus eius Magiſtris, ea de quibus ipſe vel dubitabat, vel penitus cognoſcere negabat, communicauit. Vnde non modo perſpectam habuit doctrinam Alcorani, verum etiam quemadmodum principes eius interpretes & doctores intelligerẽt atque interpretarentur. Fuit autem liber hic ſimul cum alio Ioannis Cardinalis Turrecrem. Romæ typis mandatus anno 1606. hic apud Typographiam Guilielmi Faciotti, ille verò apud Aloiſiũ Znaettũ. Scripſit etiã B. Ioãnes Damaſcenus in libello qui inſcribitur Diſceptatio Chriſtiani & Saraceni. S. Thom. opuſc. 3. cõtra Græcos, Armenos & Saracenos. Cardinalis Nicolaus de Cuſa, in tribus libris inſcriptis Cribratio Alcorani. Hieron. Sauanarola in opuſculo de Triumpho crucis lib. 4. c 7. Simancas in Inſtitutionibus Catholicis ca 39. S Antoninus in 2 parte, Chronicorũ tit. 13. cap 5. de Mahomete Agarenorum legiſlatore fœdiſsimo, vbi plurima de ſecta Mahometana, & de eius authore ſcribit. Michael Thomaſius in libello ſcripto, Breuis Chriſtianæ & Catholicæ fidei defenſio, & Iudæorum, Mahometanorum atque Hæreticorum oppugnatio. Guilielmus Totanus in fortellitio fidei, & alij quamplures quorum meminit Cardinalis de S. Seuerina, in ſuo rituali, in tractatu de infideliũ conuerſione procuranda.

Ordo ſeruandus in Alcorani confutatione.

Quia immenſum eſſet contra ſingulos huius ſectæ errores differere, & forte minus vtile, oſtendenda erit inprimis à nobis ſolita breuitate legis Alcorani iniquitas & falſitas, ſumptis argumentis ab ijs quæ illa traduntur, permittuntur, docentur, ac ſcribuntur: quæ fere omnia deteſtabilia, turpia, & vana ſunt, omni æquitati ac rectæ rationi aduerſantia: & vt nunc alia prætermittam (quæ millies ſibi inuicem pugnant, & in quibus ſumma eſt ſtultitia, variæque nugæ) pauca ex illis à nobis erunt attingenda, tribus partibus hanc totam diſputationem comprehendendo. In prima reducemus Alcorani iniquitatem, & malitiam ad cauſam efficientem, ipſum ſcilicet authorem; oſtendendo non à Deo, ſed ab homine turpiſsimo

mo

Digitized by Google

mo & facinoroſo legem Alcorani fuiſſe latã. Secundo ad finalem, vbi de fine tam ipſius legis quam Authoris dicemus: vt clarius conſtet, illud celebrę ac vulgare Philoſophi dictum: Qualis vnus quiſque eſt, talem ſibi finem præſcribere. Tertio ad materialem, hoc eſt, ad ipſas res quas continet, docet, ac pręcipit Alcoranus. Ac denique ad formalem, hoc eſt ad modum & formam, qua Alcoranus ſcriptus ac compoſitus eſt. In ſecunda vero parte, ex oppoſito legis Euangelicæ præſtantiam ſupra Alcoranum demoſtrabimus, ex iiſdem quatuor cauſarum capitibus, ſimulque aliquibus obiectionibus ſatisfaciemus. In tertia tandem de modo adiuuandi Saracenos, & ratione agendi cum illis, ac de his quæ prohibita ſunt agentibus inter illos, Deo dante diſſeremus.

PRIMA PARS,

DE CONFVTATIONE ALCORANI.

CAPVT I.

De Alcorani inſtitutione, & quis fuerit huius legis author & inuentor.

ALcorani legem latam fuiſſe à viro iniquo, rapaci, mœcho, homicida, falſo Propheta, reuelationibus, impoſturis, crudelitate, & alijs flagitijs, fallacijs & erroribus referto, clariſsimè apparet legenti eiuſdem Mahometi vitam, à grauiſsimis authoribus conſcriptam. Ex quibus omnibus doctiſsime Cardinalis Turrecremat c. 1. contra errores Mahometi pulchre eius mores vitamque deſcribit his verbis.

Beatus, inquit Euãgeliſta in Apocal. deſcribens tribulationes Eccleſię, Mahometi, & ſuorum futuram perſecutionem prædicens, eam ſequentibus verbis Apoc. 13. cap. proponit: *Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut Draco, & poteſtatem prioris omnem faciebat in conſpectu eius: & fecit terram, & habitatores in ea adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis, & fecit ſigna magna & etiam ignem de cœlo fecit deſcendere in terram in conſpectu omnium hominum, & ſeduxit habitatores in terra propter ſigna, quæ ſunt data illi facere in conſpectu beſtiæ; dicit habitatoribus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ quæ habet plagas gladij, & datum eſt illi vt daret ſpiritum beſtiæ, & imagini, & vt loquatur imago beſtiæ & faceret vt quicunque non adora-*

Digitized by Google

dorauerit imaginem beſtiæ occidatur. In quibus verbis Mahometus inter omnes hæreticos à fidelibus maxime venit execrandus octo nominibus.

Primo quia fuit ſceleſtiſsimæ vitæ, vnde dicitur, *Vidi aliam beſtiam,*

Secundo quia fuit prædo cupidiſsimus, vnde dicitur, *aſcendentem de terra.*

Tertio quia ſimulator ſanctitatis peſsimus, vnde dicitur, *& habet cornua duo ſimilia agni.*

Quarto, quia fuit in doctrina virulentiſsimus hinc ipſi conuenit, *Et loquebatur ſicut Draco.*

Quinto, quia fuit in malis operandis ſtudioſiſsimus; hinc rectè, *Et poteſtatem prioris omnem faciebat,*

Sexto, quia fuit temerarius arrogantiſsimus; vnde conuenienter, *fecit terram & habitatores in ea adorare beſtiam.*

Septimo, quia fuit ſeductor periculoſiſsimus, bene ipſi appropriatur, *Et fecit ſigna magna.*

Octauo, quia fuit Tyrannus crudeliſsimus, vnde dicitur, *quicunque non adorauerit imaginem beſtiæ, occidatur:*

Deſcribitur ergo Mahometus vita ſceleſtiſsimus cum ſubiungitur: *Vidi aliam beſtiam,* videlicet Mahometum vitam voluptuoſam (quæ beſtialis dicitur Philoſopho primo Ethicorum) ducentem. Nam fuit tanto libidinis ardore ſuccenſus, vt ſe iactaret ſuper XL. homines virtutem generatiuam, & poteſtatem coëundi diuinitus conceſſam habere, & præterea concumbendi cum omnibus mulieribus. quæ ſe ei proſtituere vellent gratis, habuit ipſe 15. vxores & 2. ancillas. *Ariſtot.*

Secundo deſcribitur prædo auariſsimus his verbis, *Aſcendentem de terra:* quia per mercationes & rapinas aſcendit de paupertate ad diuitias. Mahometus enim vtroque parente orbatus, ſub Manophi Auunculi ſui tutela pueritiæ annos agebat; Idolorum tunc temporis cultui cum vniuerſa gẽte Arabum inſeruiens. Poſt aliquot autem annos mercenarius factus viduæ cuiuſdam Cadigæ camelis agendis pręfectus eſt, cum quibus in Syriam, aliaſque regiones proficiſcens innumera commiſit latrocinia: tandẽ ſuæ Dominę coniugio potitus, rebus & nomine auctus eſt: atque ita de ignobili & egeno in diuitem & famoſum euectus. Et quia auaritia, vt dicit Ambroſius, quo plus aſcenderit, eo ad altiora feſtinat, in tantam prorupit ſuperbiam, vt regnum Arabum ſibi polliceretur, niſi ſuos timeret contribules, quod eum pro Rege non tenerent, cum ipſi eſſent illo maiores.

Tertio, deſcribitur vt ſimulator ſanctitatis, *Habens* nimirum *duo cornua ſimilia agni,* id eſt Chriſti. cuius duo cornua dicuntur Prophetia & nouæ legis latio, vnde Luc. 7. *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Mahometus autem videns ſibi ad regnum vſurpandum vires deeſſe, dolo vſus eſt: vt qui Rex eſſe non poterat, Prophetam ſe ſimularet, legemque ſibi à Deo reuelatam mentiretur

mentiretur, vt infra fauente Deo oſtendemus.

Quarto, dum dicitur *Loqui ſicut Draco.* Notatur eius doctrina doloſa & venenoſa qua Agarenos, ſeu Saracenos infecit: hæ ſunt enim draconis proprietates, vt occulte & fraudulenter decipiat, & venenum infundat. Narratur in quadam Chronica, quod Clericus quidam cum in Curia Romana, honorem quem ambiebat, aſſequi nequiſſet, indignatus, in partes vltramarinas confugit, innumerabilemque populum ſua ſimulatione ad ſe traxit: cui cum Mahometum præficere vellet, columbā nutrijt granis in auribus Mahometi poſitis, ita vt columba ſuper eius humeros ſtare, & de auribus eius cibum ſumere aſſuefacta quotieſcunque eum videret, ſuper humeros eius proſiliens roſtrum in aurem immitteret. Hic ergo Clericus populum conuocans dixit, ſe illum velle præficere, quem Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ monſtraret, ſtatimque columbam ſecrete emiſit: illa ſuper humerum Mahometi euolans, roſtrum in eius aurem immiſit: quo viſo, populus credidit Spiritum ſanctum eſſe qui ſuper illū deſcenderet, ac verba Dei in eius aurem inflaret. Et ſic Mahometus Saracenos ad legem ſuam ſeduxit, ad eamq, quaſi diuinam recipiendā pertinaciter animauit, qui ipſi adhærentes Regnū Perſidis, & Orientalis Imperij fines vſque ad Alexandriam inuaſerunt. Alibi tamen legitur, Monachum quendam Sergium nomine, Neſtoriana labe infectum, ab Eccleſia & Monaſterio exturbatum in Arabiam confugiſſe, Mahomætoque adhæſiſſe, qui ipſum de nouo & veteri teſtamento plura edocuit ſecundū Neſtorij Magiſtri ſui intellectum, ſaluatorem noſtrum Deum eſſe negātis, & partim prout ſibi viſum eſt, ſimulque Apocryphorū fabulis eum pleniſsime imbuens, Chriſtianum Neſtorianum effecit, vt tota iniquitatis plenitudo in Mahometum conflueret, & nihil ei ad perditionem ſui vel aliorum deeſſet. Adiuncti ſunt Iudæi Hęretico, qui ne verus Chriſtianus fieret, doloſe precauentes, huiuſmodi nouis rebus inhianti non ſcripturarum virtutem, ſed fabulas ſuas, quibus nunc adhuc abundant, ipſi Mahometo inſibilarunt. Sic ab optimis Doctoribus Iudæis & Hęreticis, Mahometus inſtructus Alcoranū ſuum condidit, & tam ex fabulis Iudaicis quam ex hæreticorum venenis confectam, nefariam ſcripturam barbaro ſuo modo contexuit; quem paulatim per Tomos à Gabriele, cuius nomen è ſacra ſcriptura cognouerat, ſibi allatum mentitus, gentem Deū ignorātē lethali hauſtu infecit: & in ore taliū omniū calices melle liniens, ſubſequēte mortifero veneno, animas & corpora gentis miſerę (proh dolor) interemit. Bene ergo dicit Ioan. Euang. quod vt draco loquutus eſt.

Quinto reprobus Mahometus deſcribitur à B. Ioanne, in malis operādis ſtudioſiſsimus inſectator cum dicitur: *Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius.* iuxta Magiſtrum Nicolaum de Lira: Modus primi

NNNn Regis

Regis in aliquo Regno, eſt regnum ſuum firmare, & dilatare quantum poteſt; quod fecit ipſe Mahometus, & ideo dicitur, *Poteſtatem prioris omnem faciebat*, quia quicquid ſolet facere primus Rex, ad firmandam & dilatandam ſuam poteſtatem, ipſe diligentiſsime peragebat, *in conſpectu eius*, id eſt, prout ſibi ad ſuum intentum expediens videbatur. Vbi notandum quod Mahometus ad firmandam & dilatãdam legem ſuã, ſiue poteſtatem, quatuor aſtutijs, vel cautelis vſus ſit.

Prima eſt: vt de lege ſua nõ ratione diſputaretur ſed gladio: timuit enim quod ſi inter ſapientes ventilaretur, facillimè vana & pernicioſa oſtenderetur.

Secunda eſt, Ne Saraceni ſtudijs Philoſophię vacarẽt, per quæ legis ſuę falſitas vel ſolo naturali iudicio ſatis manifeſta detegeretur.

Tertia eſt, Quod in principio legem ſuam non niſi ruſticis, & ſimplicioribus hominibus perſuaſerit apud quod Prophetam ſe mentitus, quiduis eo facilius perſuaſit, & obtinuit fraudulenta ſua machinatione quanto ipſi rudiores & honeſtæ ciuilitatis ac humanæ prudentiæ magis erant expertes: quibus per agros, & villulas incompoſite & agreſte viuentibus facillimè ſe Dei nuncium & Prophetam eſſe perſuadebat: vtpote qui, inter veritatem & mẽdacium, inter fatuitatem & ſapientiam quid diſtaret, diſcernere neſciebãt, nec parum ipſi profuit Aſtrologi cuiuſdam fauor & cõſilium, quo latrones, ſicarios, & quicquid potuit peſtiferæ gentis ſibi vniuit, quorum auxilio terrorem ſuum ſuper multos non leuiter auxit.

Quarta eſt, quod in lege libidinis & voluptatis frena laxauerit, quam carnales homines mente corrupti libenter amplectũtur: & ita patet, qualiter in dilatatione ſuæ ſectæ in malis operandis fuerit ſtudioſiſsimus.

Sexto impudens Mahometus deſcribitur à B. Ioan. Euangeliſta temerarius arrogantiſsimus: cum dicitur. *fecit terram ſuam, & habitantes in ea adorare beſtiam primam* id eſt ſeipſum, qui dicitur beſtia ratione prius aſsignata: adorare non dico tanquam Deum, ſed ſicut Prophetam Dei ſummum, talem enim ſe prædicauit, & creditus eſt à gente ſua illa ſtulta: tantæ autẽ temeritatis fuiſſe legitur, vt auſus fuerit dicere, Credite in Deum, & in Nuncium eius Mahometum: Obedite Deo & Nũcio eius: Sequimini Deũ, & Nuncium eius. Quod profecto verbum arrogantiſsimum fuit, ſicut infra oſtendemus; vbi ipſum non Dei Nuncium, ſed pſeudoprophetam manifeſta ratione demonſtrabimus.

Septimo impius Mahometus deſcribitur à B. Ioanne ſeductor periculoſiſsimus his verbis: *Fecit ſigna magna*, falſa tamen, vt etiam faceret ignem de cælo in terram deſcendere: hic vt manifeſte patet, & dicit Magiſter Nicolaus de Lira ignis metaphoricè accipitur, ſicut & alia quæ dicuntur hic. Mahometus enim iam magnus effectus, epileptica paſsione cadere cæpit: quamob-

quamobrem ne vel apud vxorem, vel populum ſuum vilipenderetur; ſe hoc pati ex apparitione Gabrielis Archangeli commentus eſt; vtpote non valens eius refulgentiam ſuſtinere: ſicut Daniel c. 10. dicit Angelo ſibi apparenti: *Domine mi in viſione tua diſſolutæ ſunt compagines meæ, & nihil in me remanſit virium*: Angeli vero ignis vocantur ſecundum illud Pſalmi. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ignem vrentem*. Verum quia id falſo à Mahometo erat commentum; ideo ſubiungitur, *in conſpectu hominum*, id eſt in opinione falſa ſibi credentium. Commenti etiam ſunt ipſius Diſcipuli, quod Lunam ad ſe vocatam fecerit deſcendere, qua ratione luminis conuenit cum igne, & hic ſecundum vanam opinionem hominum ignem deſcendere curauit: & ita vt ſequitur, *ſeduxit in terra habitantes*, per ſe & diſcipulos ſuos, propter ſigna quæ falſo dicta ſunt de eo, & ab hominibus beſtialibus credita.

Octauo, nefarius Mahometus à Ioanne Euangeliſta crudeliſsimus Tyrannus dicitur per hęc verba: *Habitantibus in terra* ſibi ſubiecta, ſcilicet, *vt faciant imaginem beſtiæ*. Dicitur autem eius Imago lex ab eo data, in qua repręſentatur eius conditio & vita, & præcipit firmiter ſub pęna mortis illam cuſtodiri, & hoc eſt quod dicitur, *vt faciant imaginem*, id eſt, opere impleant eius legē. *Et datum eſt ei*, id eſt, permiſſum à Deo, *vt daret ſpiritum imagini*, id eſt, vigorē ſuę legi. Lex enim dicitur viua, quamdiu viget, & mortua, quando alteratur. *Vt loquatur imago beſtiæ*, id eſt, ſententiam ſuam oſtēdat, ſicut dicitur, Lex talis loquitur in tali caſu, nam omnia fere accipiuntur metaphoricè. ſequitur, *Et quicunque non adorauerit imaginem beſtiæ*, id eſt, legem beſtialem Mahometi non receperit, & non coluerit, *occidatur: Et faciet* per violētiam, *omnes*, puſillos, & magnos, diuites, & pauperes, liberos, & ſeruos *habere characterem in manu dextra*, id eſt, in opere, *& in frontibus ſuis*, per oris confeſsionem Hactenus ex Turrecremata.

dum attonitus miratur, diuinitus ei annunciatum eſt, eam fuiſſe præſignificationem quandam plurimorum Prophetarum, ex quibus oriundus eſſet Mahometus: quem quatuor tantum annis natum inuiſit Archangelus Gabriel, qui etiam antea de cælo deſcenderat, cum ſeptuaginta Angelorũ millibus, vt mundo eius natiuitatem teſtaretur, & qui poſtea cęlitus eam legem detulit, quæ deinceps à Mahometo toti mundo erat imponenda? Mitto diuiſam in duas partes lunam, & huius generis quædam alia. Neque enim, inquiunt Saraceni, Mahometus adeò erat ſtolidus vt Prophetam & Apoſtolum Dei ſe venditaret, ſine illo argumento, quo Deus ſemper omnes ſine exceptione eiuſmodi Prophetas voluit eſſe ornatos: neque Arabes, Perſę, Aſiatici & Ægyptij qui eius Alcoranum ſuſceperunt, adeo erant agreſtes & barbari, vt vnico verbo victi, fidem veterem voluerint proijcere, & nouam vndecunque oblatam arripere.

Tertiò, quia Mahometus (inquiunt Saraceni) non ſolum ad reformãdum orbem, ſed etiam ad caſtigandum, ob neglectam Chriſti ſanctiſsimã doctrinam & Religionem, vltimo loco fuit miſſus: idcirco poſt ea miracula, ſuæ diuinæ vocationis indicia, cum prædicatione Alcorani gladium copulauit: Deum enim aiunt illi per Gabrielem, Alcoranum miſiſſe, præcepiſſeque, vt eum per orbem terrarum publicaret, ſimulque gladium tradidiſſe quo repugnantes caſtigaret: hancque contendunt Saraceni legem eſſe ipſiſsimam Dei voluntatem, veritatem certam in qua promulganda, ſi operam ſuam poneret, Deum ei affuturum, & fęlicibus auſpicijs conatum eius ad optatos exitus prouecturum. Et his promiſsis euenta (inquiunt) pulcherrimè reſponderunt. Rem ſiquidem aggreſſus mirabili fælicitate Regiones maximas ſubiugauit, Arabiam, Aſiam, Perſiam, & alias plurimas: neque potentiſsimus Romanorũ Imperator, eius curſum potuit retardare, aut hominum extinguere ardorem, aut amiſſas prouincias recuperare, aut vnquam extirpare quam ille fidem ſeuerat: quę & ijs in locis ad hunc vſque diem firma conſtansque permanſit, & extremas Orientis plagas peruaſit. Vnde ſibi ipſis facile perſuaſerunt (imo hoc eſt potiſsimum huius ſectæ fundamentum) Deum primò miſiſſe humano generi Moyſem, deinde abrogata lege Chriſtum Ieſum, inſtructos facultate & virtute prodigiorum: hominibus vero non obſequentibus eorum dictis, miſiſſe poſtremo Mahometum ſine miraculis, armatum vt quos non mouerant miracula, arma compellerent: ac proinde Mahometum fuiſſe poſtremum nuncium, nec futurum alium poſt ipſum.

Contra huiuſmodi igitur deliria ſtatuendum primum, Mahometum nulla feciſſe miracula: ſecundum, Non fuiſſe Dei nuncium neque Apoſtolum; ac tertium proinde, Non fuiſſe vltimo loco à Deo miſſum, quartum, Ipſum non eſſe Dei Prophetam.

NNNn 3 Maho-

Mahometum nullum operatum fuiſſe miraculum. §. 1.

DE prima huius aſſertionis parte ſufficiat nunc attigiſſe breuiter Mahometum nullum operatum fuiſſe miraculum: quis enim non aduertat, ea omnia quæ à Saracenis finguntur, vt eius commendent miracula, eſſe falſas eorum imitationes quæ in Saluatore noſtro geſta ſunt. Deſcendit ſuper eum (quod ipſi non negant) in Iordane Spiritus ſanctus, deſcendit quando naſcebatur multitudo Angelorum cæleſtium: ſalutauit Mariam virginem Archangelus Gabriel, eique lætiſsimum illud nũtium de Chriſto carnem ſuſcepturo detulit. Iſta quia viſa ſunt Mahometo plauſibilia, & ad populum ineſcandum idonea, partim præſtigijs, partim apertis mendacijs ad ſe traduxit. Deinde hæc omnia à nemine, niſi ab ipſo authore viſa ſunt, imò hæc & alia confictæ fabulæ ſunt, & contraria ipſi Alcorano. Prohibet enim Mahometus de ſe aliquid tale credere, præterquam quæ ſcripta ſunt in Alcorano De omnibus Prophetis dicit: Multi multa mentiti ſunt; quod ne de me exiſtiment quidam, id ſolum de me verum credatur, quod Alcorani authoritate fulcitur. Ille enim cùm miracula non feciſſet, & hoc oſtendere volens, introducit Deum loquentem & dicentem: Dixit Dominus ad me, propter hoc miracula te facere non permitto; ne tibi propter miracula eueniat, quod & aliis Prophetis accidit. ſuo igitur teſtimonio conuincitur nullum feciſſe. Ait enim, quòd cùm homines ei dicerent, Oſtende nobis aliquod ſignum ſicut fecit Moyſes, Chriſtus, & alij Prophetæ; reſpondit, quòd mundus non credidit ijs, ſed dixit, incantatores eſſe, propter hoc Deus non permiſit mihi miracula facere. non enim crediđiſſent: ſed veni in potentia armorum. Quod manifeſtè falſum eſſe ex eo patet, quòd paruo negotio credidiſſent facienti miracula; cui crediderunt ſine miraculis, latrocinia, rapinas, adulteria, & id genus plagia mandanti; quibus perpetrandis genus humanum proniſsimum eſt: quod ait de potentia armorum, quod pro miraculo adducit, falſum eſt. non enim ſemper fuit victor, vt Moyſes & Ieſus Naue, & Helias, quos Angelus Domini ſemper protexit, & victores effecit: Mahometo verò dentes contriti ſunt, & facies colliſa: hinc ergo non eſt, quod repente ei magna mundi pars adhęſerit; ſed quod talia mandata dederit, in quæ homines ſine lege, procliues ſunt.

Præterea eundem Mahometum nullum patraſſe miraculum, ex alio ipſius teſtimonio manifeſtè conſtat: nam & ipſe in cap. Prophetarum narrat de quærentibus ab eo miracula fieri, & dicentibus ipſi Mahometo: Audiuiſti

Audiuiſti inſomnia, blaſphemias congregaſti, vel fortè poëticè loqueris. Veni ad nos ad minus in vno miraculo, quomodo & miſsi ſunt priores. Reſpondit, Subuertimus, inquit Deus, vrbes coram non credentibus, nunquid hi credent, & quomodo ſpectent ab eo miracula: & reſpondit eis; Quoniam qui præceſſerunt vos, non crediderunt miraculis, & neque vos etiam miraculis credetis, niſi per enſem. Quibus teſtimonijs clarè conuincitur, Alcoranum nullis miraculis fulciri. Chriſtiana autem fides quæ ardua docet, & pręcipit, in miraculis manifeſtis & vtilibus, tum à Chriſto, tum ab Apoſtolis editis tota fundata eſt: & vſque ad præſentia tempora dęmones expelluntur debiles curantur, mortui reſuſcitantur: hæc autem miracula Chriſtiani patrarunt, hodieque patrant dicentes Chriſtum crucifixum, verumque Deum eſſe: & in huius veritatis confirmationem, innumera ſunt à Chriſti cultoribus patrata miracula. Quod ſi Saraceni dicant eſſe à nobis conficta ex eo magis conuincuntur: nam aut Chriſtiana Religio diuinis miraculis à toto fere orbe recepta eſt, aut nullis miraculis confirmata: ſi primum, diuina eſt ergo, & digna quæ recipiatur: ſin autem nullis, hoc eſt magis miraculũ, quod abſq; miraculis, per homines ſimplices & idiotas hominibus ardua, naturæque vitijs corruptæ contraria imponentes id fieri potuiſset: quod fecerunt Chriſtiani non vi & armis alios interimentes, aut mirantes, ſed potiùs ab alijs illatam mortem patienter ſuſtinentes.

Mahometum non fuiſſe Dei Apoſtolum. §. 2.

SEd iam 2. Mahometũ ſcilicet Apoſtolũ, vi & armis nitentẽ, euertamus. Primò quia Dei mos eſt legẽ ſtatuẽtis per ſuos miniſtros & nũcios, nõ violentia armorũ cogere corpora, ſed miraculis & ſuaſionibus adducere animos. Hoc fecerunt Moyſes & Chriſtus: nã quod Mahometus dicit homines illis non obediuiſſe, manifeſtiſsimũ eſt mendaciũ: quippe & Moyſi dicto audiẽtes fuerunt Iudæi, & totus pene orbis Chriſto, & nũc plurimæ adhuc gẽtes, & cum Mahometus viueret, pleræque nationes. Manifeſtius poterat monſtrare à Deo eſſe miſsum ſe ſi ea egiſſet quæ ſola poteſt Deus, quæq; illis ſolis tribuit, quos mittit ipſe ad ſalutẽ hominũ. Nã quòd ait incredulis nulla miracula prodeſſe ſeipſe nõ intelligit, vt in alijs ſuis dictis. Quos enim vocat incredulos? ſi illos qui nullo modo ſunt credituri, apud iſtos non ſolũ miracula, ſed nec arma quicquam profecerint: ſin increduli ſunt qui nõ credũt, aut quibus difficile perſuadetur; iſtis certa efficaciora fuerint miracula, quã arma, & mundus ad mirabilia Chriſti atq; Apoſtolorũ opera reſipuit, non ad victorias Perſarũ aut Romanorũ. Sed Mahometus conſcius ſibi ſe non habere donũ illud cæleſte efficiendi quæ naturæ vires ſuperarẽt, quod erat in prõptu, miſſum eſſe ſe dixit ferro munitũ.

Atqui

Atqui armatus hic victus eſt aliquando, & luculentum vulnus in ore accepit, vnde molares aliquot & dentes amiſit, & in foſſam eſt deiectus, & victus turpiter, & quidem cum pridie victoriam ſibi & ſuis ex cæleſti oraculo promiſiſſet: quin etiam cum adhuc eſſet latro, cæſus ſæpe eſt, vt à Drianitis, quorum camelos inuadebat Mecha redeuntes, & ciuitas illa quæ nunc eum adorat, capitis aliquando eum damnauit, vt latronem perniciosiſsimum: & præmium propoſuit, ſi quis in poteſtatem vel viuum, vel mortuum redigeret.

Præterea quia in armis ſæpe numero videmus accidere, vt peior cauſa vincat meliorem, vt intelligamus non eſſe diuinæ æquitatis bella, ſed humanæ malitiæ. Verum non ignorauit Mahometus manſuetudinem, clementiam, humanitatem eſſe potius diuina arma, quã iſta ferrea & chalybea fabrorum manibus conflata: idcirco ait: Miſſus ſum à Deo, ad homines cum pietate & miſericordia. Item perſuaſionem eſſe potius diuinitatis, quam violentiam & coactionem, idcirco alio in loco inquit: Nulla violentia eſt in fide. Et rurſus: Vim nequaquam propter legem inferatis, cum rectæ prauæque viæ patefactæ ſint. Sed nimirum ſi hoc ipſe obſeruaſſet, inualidum fuiſſet regnum Prophetiæ, & deſertus Principatus. Perſuaſione enim nemo eſſet vnquã ad aſſentiẽdum ſectæ inductus tam abſurdæ ac puerili. At ferri quis fuiſſet vſus, ſi nemo cogeretur, & res non eſſet gladijs gerenda ſed rationibus? Idcirco tanquam ſui oblitus alibi, dicit: Niſi meam ſcripturam receperis, & credideris, cælitus eſſe ad me miſſam, meque confeſſus fueris Prophetam eſſe Dei legatũ: diripiam ſubſtantiam tuam omnem, vxorem & liberos tuos captiuos abducam, teq; ipſum interficiam. Et item: Viri boni quid vobis eſt cum illis incredulis commercij? cum nemine illorum contrahatis vel negotium vel ſocietatẽ, vel amicitiam, niſi prius recta via Dei pugnatum aut prædatum vobiſcum exeant: quod ſi facere recuſarint; eos ſi fieri poſsit, vbicunque inueneritis, occidite. Hæc ille. Quid poteſt dici vel Deo, vel Prophetę congruentius? Ideoque lingua veſtra eo nomine appellatis eos, qui vobis ſe adiungunt, quo denotatur, illos ſe ac rem ſuam & familiam conſeruaſſe Mahometicæ legis profeſsione.

Deinde quia non cõuenit mitti à Deo, niſi qui Dei ſit ſimillimus ſanctitate, innocentia vitæ ſapientia, & alijs virtutibus, quæ in Deo ſunt eximię & infinitæ: qualis fuit Moyſes, & Moyſe melior Chriſtus vel veſtri legiſlatoris teſtimonio; Mahometus ipſe, antequam ad legationem Dei nomine obeundam veniret, peſsimus, in legatione ipſo peior fuit. Ipſe homo apertus & ſimplex profitetur, quæ negare non poterat, cum haberet conſcios & teſtes ſuorum flagitiorum, peccatorum ſe à principio fuiſse, & hominem facinoroſum, ſed condonata ſibi eſse à Deo peccata. Quæ tandem

dem

dem fuerint priora illa ſcelera? erat prædo, raptor, violentus, homicida, adulter impurus, eadem illa poſtquam de cælis deſcendit, obtinuit, nec quicquã mutauit de ſolita impuritate, ac crudelitate. Denique talis fuit, qualem quis filium ſuum eſſe nollet. Quis igitur credat à Deo eſſe electum aliquem ad munus tantum, nec ab eo eſſe meliorem redditum? Poteſt cuiquam tanta bonitas contingere, quin bonum faciat? Poteſt tanta puritas, quin purget? At vero ne quis ſcelera & flagitia, quæ palam Propheta deſignabat, auderet carpere aut vituperare, auctoritatẽ diuinam omnibus interpoſuit, & ſe à Deo iuſſum id facere confirmauit; bella, cædes, rapinas, adulteria. Nec ſatis illi fuit, malũ & ſceleroſum eſſe, niſi etiam nequitię, ac ſcelerum ſuorum auctorem Deũ faceret & cauſam, patrem bonitatis & iuſtitiæ, oſorem vitiorũ. Mouet bella, rapit, occidit, ait ſe cũ potentia publica à Deo miſſum: inceſtat, adulteratur, polluit virgines, & maritatas, facit Deum lenonem ſuũ, & ait ſibi datam à Deo vim generandi quantũ hominibus quadraginta. Quid poteſt dici obſcenius? quorſum hæc generandi tã immanis poteſtas, niſi vt non ſolũ impunè & licenter, ſed cũ aliquapiã Religionis cognitione à muliebri ſimplicitate, & ſuperſtitione admitteretur ad concubitũ, ſinente marito, aut patre, atque etiam auctoritatem numinis reuerente, à quo eſſet illi tale munus conceſſum.

Addamus præterea, ſi à Deo munus hoc conceſſum eſt Mahometo tanto nũtio, & Prophetæ, cur nulli vnquam Prophetarũ aliorũ, non dico tantũ, ſed nihil permiſſum eſt tale omnino? Quod ſi donũ eſt hoc & Deo dante, & Propheta accipiente dignũ, nemo non deberet expetere, & ſe in cænum illud fœdiſsimũ immergere. Qui diuinæ naturę atque ingenij vel minimã ac tenuiſsimam particulam mente ac cogitatione comprehendũt, continuò agnoſcunt qualis eſt iſte diuinus Nũcius, qui vim illam ac facultatem tantę turpitudinis; & licentiam adeo particularem & effrenem à Deo ſe accepiſſe gloriaretur? Si tam propinquus, tam acceptus, tam charus erat Deo, impartitus illi fuiſſet Deus non turpitudinem opũ, non voluptatũ, non rapinarũ, ſed de ſuarum excellentia virtutũ, quemadmodum Moyſi, Chriſto, Ioanni, & alijs, quos ipſe charos fuiſſe Deo perhibuit.

Nec ſolutio Saracenorũ poteſt ſatisfacere dicentiũ, Etiamſi Mahometus fuerit homo nequã, & perditus; tamen Deus eligit quos vult: quia etiamſi Deus ex peccatoribus iuſtos faciat, ſemel tamen electi à Deo, & in eius amicitiam admiſsi, peccatores eſſe deſinunt, maximè ſi vera eſſent quæ ipſe Mahometus de ſe finxit. Tanta enim cum Deo familiaritas, tam crebra colloquia, lex ipſa cęlitus ipſi miſſa, feciſſent eum ſanctiorem. Quale autem eſt, formulam rectè viuendi, pietatis, ſanctitatis dare Deũ hominibus, per hominẽ ab illis virtutibus alieniſsimũ; vt nihil magis à norma illa diſcreparet, quã vita legati? Quid vero poteſt eſſe ęquius quã vt homines ſe

ad exemplum illius componant, quem videant admitti ad conſortia Angelorum, ad colloquia Dei, præfici mundo à Deo ipſo, ad leges vitæ & ſanctitatis condendas.

Sed propius accedamus ad id quod dicunt, à Deo fuiſſe promiſſum Mahometum, id vero eraſum à noſtris. Nam illo loco quo dicitur: *Et mittã vobis Spiritum conſolationis*, Mahometum erat adſcriptum, deletum autem à nobis odio Saracenorum. Quæro ante omnia; quinam eraſerunt? priores Mahometo, an poſteriores: prioribus nulla erat cauſa; neſciebant enim quis aut qualis Mahometus eſſet futurus, imo credituri erant optimum, & diuinum Prophetam futurum, qui eſſet à Chriſto non ſolum commendatus, ſed iuſſus expectari. Poſteriores non fecerunt; Nam Mahometus iam de eo conqueritur. Quid quod extant Euangelia ſcripta ante Mahometi ætatem, nec vlla eſt in eis mentio Mahometi, nec vlla eo loco eraſio. Tot ſcriptores Chriſtiani præceſſerunt Mahometum, tam diuerſi opinionibus, ſectis, affectibus, quis vnquam illorum meminit Mahometi? Quod ſi Mahometum iuſsiſſet Ieſus Chriſtus expectari, tantum nobis fuiſſet nefas, illum priuſquam veniret non expectare, & poſtquam veniſſet nõ recipere, quam Chriſtum ipſum abnegare. Magnum odium verſatur inter Chriſtianos & Saracenos, idem inter Chriſtianos & Iudæos, ac inter Iudæos, & ipſos Saracenos. Mahometus inquit, Moyſem fuiſſe miſſum à Deo, Ieſum vero verbum Dei, natum ex Maria Virgine; & nullus Saracenorum auderet aliter ſentire, aut loqui, nec ſcripturam eradere, non amore Chriſti, aut noſtri, ſed propter teſtimonium Mahometi, quare ergo idem non eſt credendum nobis chriſtianis? Nos libros veteris teſtamenti legimus, veneramur, oracula eſſe Dei omnipotentis pro certo habemus: Moyſem virum Dei, Prophetas ſanctos fuiſſe credimus homines, ex teſtimonio Ieſu Chriſti, qui ſi Mahometum nobis commendaſſet, ſanctior etiam nobis eſſet illis omnibus: quemadmodum Ioannes Baptiſta de quo Elogium fuit Chriſti, *Inter natos de mulieribus non ſurrexiſſe maiorem*. Nec aliter expectatus & deſideratus fuiſſet à noſtris Mahometus, quam Spiritus ille cõſolationis ab Apoſtolis; qui decimo poſt Chriſti aſcenſionem die, diuinis muneribus Apoſtolos repleuit.

Mahometus non fuit poſtremus Dei Nuncius. §. 3.

DEnique aſſerunt Saraceni poſtremum Dei nuncium fuiſſe Mahmoetũ quod ęquè falſum & ridiculum eſt, ac alia quæ ipſi mentiuntur: Nam ratio ipſa poſtulat, vt præſtantiſsima legatio præſtantiſsimo legato commendetur. Cum res eſt abſoluenda ingens & maximi momenti, & ad ſummam

mam Regni pertinens, quis mittitur niſi Regi proximus & intimus, vel interdum Rex ipſe venit in colloquium cum iis quibuſcum agitur. Primum enim res per inferiores tractatur, ad vltimum vero, vt plena ſit in conſummatione authoritas, per eum qui ſummæ ſit authoritatis. Conferamus iam Chriſtum cum Mahometo, non ex noſtra prædicatione, ſed ex Alcorano, & Saracenorum ſecta. Chriſtus verbum Dei, Mahometus homo merus. Chriſtus Meſsias promiſſus patribus, nunciatus ab Angelo Virgini excellentiſſimæ: Mahometus obſcurus & ignobilis. Chriſtus ſemper Sanctus, Mahometus aliquando profanus, errabundus & latro, ac Idolorum cultor. Chriſtus doctor ſapientiſsimus: Mahometus omnis eruditionis prorſus expers, nec ſuum ipſius Alcoranum intelligens. Chriſtus de ſe, & de ſuis certus: Mahometus incertus, vt ipſe in Alcorano confitetur. Chriſtus viuens, vel, vt ipſi dicunt, raptus in cælum à Deo; vel, vt nos, reductus in vitam; Mahometus mortuus & computrefactus. Denique nec Mahometus negat multo ſe eſſe inferiorem Ieſu Chriſto. Vtri ergo par erat legationem poſtremam mandari, in qua ſigillum eſſet addendum normæ pietatis & vitæ totius? Conueniebat profecto vel Mahometum, ſi nuncius eſſet Dei, cum reliquis Prophetis veniſſe ante Ieſum, vel poſt Ieſum neminem mitti.

Accedit his, quod Chriſtus ad diuinæ ſuæ legis confirmationem ea adferebat, quæ videntes dubitare non poſſent diuinitus fieri, & facultatem omnem naturæ ſuperare. Saraceni enim de illo teſtificantur, quod reddiderit lumen cæcis, ſanitatem leproſis, ſurdis auditum, mortuis lucem & vitam, & alia innumera. Propheta ipſorum nulla ſe ait miracula feciſſe; cum tamen id præcipuum ſit diuinitatis ſignum: nempe oſtendere vel ſe, vel eum à quo ſit miſſus, maiorem eſſe & potentioré naturæ legibus, quod & ipſi quantumcunque ignari, etiam inconſiderantes, ſatis tamen aſſequuntur; quia Propheta eorum negat ſe miracula edidiſſe, aut ſibi eam vim à Deo conceſſam. Miracula nihilominus aliqua ei attribuunt, ſed abſurda aut ineptã; quæ ſatis appareat eſſe conficta.

Ex his igitur patet, quam ridicula ſint quę pro Mahometis apoſtolatu Saraceni fabulantur.

Mahometum neque fuiſſe Dei Prophetam. §. 4.

MAhometus cum ad Regni faſtigium vi & armis aſcendere nõ poſſet; arte & ingenio magno vſus eſt; vt qui Rex eſſe nõ poterat, Prophetam ſe, & Apoſtolum Dei ſimularet; legéque ſibi à Deo reuelatam tanquam ſummo Dei Prophetę mentitus eſt: imo non ſolum Prophetam ſe effinxit, ſed etiam Prophetam generalem, quin & finem & ſigillum ſe omnium

Prophetarum temerè & mendoſè aſſeruit: quæ omnia falſiſsima ſunt, vt ex ſequentibus argumentis apertiſsimè demonſtratur.

Primo, quia cum Prophetia ſit inſpiratio vel reuelatio diuina, rerum euentus immobili veritate denuncians, non poteſt prophetiæ quæ à Deo eſt, ſubeſſe falſum aliquod ſiue mendacium: alioquin Deus ipſe eſſet author mendacij. Sed quamplurima de ſe ipſo Mahometus prædixit, quæ non euenerunt; prædixit enim ſe tertia die reſurrecturum; quare à Saracenis vſque ad illud tempus ſeruatum corpus ita fætore aërem infecit, vt eum quam citiſsimè ſepelire compellerentur. Dixit etiam ſibi particulari reuelatione à Deo fuiſſe conceſſum, vt ſine diſcrimine vllo, poſſet cuicunq; mulieri adhærere, vt generaret virum ſanctum & Prophetam: at non legitur ipſum genuiſſe filium aliquem, ex quo tam eius turpitudo quàm prophetiæ falſitas conuincitur. Ipſe rurſum Mahometus compoſuit librum in quo ſcripſit duodecim millia verborum mirabilium; mirantibus autem & quærentibus Saracenis quibuſdam ab ipſo Mahometo, reſpondit, ſolū tria millia veritatem habere, cætera autem eſſe falſa. O egregium Dei Prophetam! O ſummum Dei & veritatis Apoſtolum! in duodecim mille verbis ſiue ſententijs nouem millia confiteris mendacia? Quare cum in prædicto libro, vt author eſt Richardus in confutatione legis Mahometi cap. 9. falſum aliquod deprehenditur; reſpondent Saraceni, & hoc Mahometum dixiſſe, cum affirmauit non omnia eſſe vera. Sed & ipſo Alcorano, quem Mahometus ſe à Deo tanquam Propheta accepiſſe iactat multa continentur falſa, erronea quamplurima; mendacia quaſi innumera, vt patet ex erroribus Alcorani initio huius diſputationis relatis, & ex aliis infra referendis. Quare, vt etiam ipſe Richardus ſe experientia comperiſſe teſtatur, multi Saracenorum, præcipuè viri periti & ſapientes, quaſi nullam fidem adhibent Alcorano; & ideo de ipſo cum alijs ſapientibus diſputare recuſant, vehementiſsimeque contriſtantur, cum ab aliis ipſum legi conſpexerint: & ideo vetant ne in alias linguas transferatur: purum autem aurum nec aquam timet, neque ignem: talis eſt Euangelij doctrina, de qua libenter Chriſtiani cum aliis nationibus diſputant, legendumque omnibus offerunt, cupiuntque omnibus prædicari, & in alias linguas transferri.

Secundo, Principaliter prophetia cum ſit donum Dei, datur ad vtilitatē Eccleſię, ſicut & aliæ gratiæ gratis datæ, ſecundum illud Apoſtoli 1. Cor. 12. *Vnicuique datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem*, ſed ea quæ à Mahometo geſta ſunt, potius ad deſtructionem fidei & morum, quam ad ædificationem ſpectant.

Tertio, Quia licet Prophetiæ donum neceſſario morum honeſtatem, mentisque ſanctimoniam non requirat; ſecundum illud Apoſtoli 1. Cor. 3. *Si ha-*

Digitized by Google

Si habuerim prophetiam, & nouero myſteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil ſum: & ob id, aliquando mentem peccatoris ſpiritus tangat Prophetiæ, quædam tamen ſunt peccata, vt prudenter annotauit D. Thom. 2. 2. q. 171. art. 4. quæ vſum prophetiæ impediunt, qualia ſunt carnalia: quia illa, paſsionis vehementia mentem à ſpiritualitate omnino retrahunt, ex quo quis ineptior fit ad prophetiam. Quare Rabbi Moyſes apud D. Tho. dixit: Hoc eſt ſignum, quod aliquis ſit falſus Propheta, quando voluptatibus ſæculi detinetur. Cum ergo Mahometus carnalibus voluptatibus maximè fuerit inuolutus, vtpote ſtupris, libidinibus, adulteriis, homicidiis, ſpolijs & rapinis, alijſque innumeris flagitiis; manifeſtè colligitur ipſum non Prophetam Dei fuiſſe, ſed potius de illis, de quibus Ezechiel. 3. *Hæc dicit Dominus Deus, de Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident.*

☛ Quarto, Impoſsibile eſt eſſe Prophetam Domini illum, qui in doctrinis & denunciationibus propheticis ſibi aduerſatur: hoc paſsim inuenitur in lege Alcorani, ſpiritu Prophetico à Mahometo compoſita. Et confirmatur quia Deus ſibi ipſi contrarius eſſe nequit: at Mahometus in plurimis diuinæ legi, antiquis Prophetarum prædictionibus, & Chriſti Euangelio contraria docuit, vt conſtat legentibus Alcoranum: manifeſtum eſt igitur, ipſum non eſſe Prophetam Dei.

Quinto, Propheta dicitur, quaſi procul fans, hoc eſt ignota, ſiue prçterita, ſiue futura prænuncians; at Mahometus ignota nulla præterita dixit: quòd ſi aliqua de Adamo, de Noe, de Abraham, de Moyſe enarraſſe legitur; non ea illa puritate, qua in fontibus ſcripturæ ſacræ inueniebantur, accepit: ſed multa permiſcens mendacia, totam pene ſcripturam infecit. Et vt alia prætermittam, quod clarius mendaciũ ſeu potius delirium, quam aſſerere Virginem Mariam fuiſſe filiam Abrahami, & Abrahamũ fuiſſe Patrem Moyſi & Aaron; ita palam affirmat in cap. Abraham: & in cap. Mariem, hoc eſt, Mariam, docet Mariam Matrem Chriſti, ſororem fuiſſe Aaron: & quod Moyſes, & Aaron habuerint quandam Sororē quæ Maria appellabatur, & quod hi tres erant filij Abraham. quid ineptius, aut fabuloſius? cum inter hanc Mariam, & B. Virginem Mariam matrem Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri, mille quingenti anni interfuerint: quare captus eſt Mahometus in mendacio tam manifeſto, Deo ſic permittente, vt quilibet facilè deceptionē animaduerteret.

Deinde de Patriarchis, vt de Abrahamo, Iſaac, & Iacob (itemque de Patriarcha Noë) affirmat quod fuerint Saraceni, & quod propterea diluuium venerit ſuper terram; quia Noë prædicante hominibus, vt fierent Saraceni, ipſi renuebant: quæ omnia ridicula & fabuloſa ſunt: tũ quia ipſe Mahometus, ſicut ipſemet docet in Alcorano, in c. Elcaminar, ait ſibi ex perſona Dei

Digitized by Google

fuiſſe mandatum, vt ſit primus Saracenus in mundo: tum quia Patriarchæ iſti fuerunt Chriſtianorum, Iudæornm, ac Saracenorum progenitores, ac proinde non plus Saraceni qnam Chriſtiani ſunt appellandi. De Apoſtolis etiam. vt ad Euangelij tempora deſcendamus, dicit in cap. Abraham quod illi teſtati ſunt & dixerunt Chriſto, quod eſſent Saraceni imitatoreſque Apoſtoli Mahometi; quod itidem mendacium eſt apertiſsimum. Chriſtus enim & Apoſtoli Mahometũ (qui ſe ipſo teſtante fuit primus Saracenorum) præceſſerunt pluſquam ſexcentis annis. De Chriſto vero nec eſſe Deum, nec Filium Dei mentitus eſt: & quod mirabile eſt vt credatur, affirmauit Chriſtum neque crucifixum neque mortuum fuiſſe. Res adeo toti orbi, & per tot ſæcula Iudæis, gentibus, omnibuſque nationibus notiſsima, vt amentia ſit eam negare. De ſe ipſo denique affirmat: Chriſtum prophetaſſe, dixiſſeque in Euangelio, Annuncio vobis de nuncio Dei, qui poſt me veniet, & nomen eius Mahometus: hic enim mendacium eſt craſsiſsimum, ſicut & alia, cum nihil tale ſit apud Euangelium, niſi velimus Chriſtum deeo prophetaſſe, quando dixit Matth. 7. Pſeudoprophetas venturos poſt ſe, qui intus forent lupi rapaces.

Ex quibus non obſcure colligitur Mahometum circa prçterita mendoſum fuiſſe Prophetam, cum tot mendacijs veritatem corruperit. Quantum vero ad futurorum prædictionem attinet: nihil fere prophetauit, excepto illo de Reſurrectione ſui corporis. Quare excludendus eſt à numero Prophetarum.

Denique ſapientiç primo dicitur: *Spiritus diſciplinæ effugiet fictum:* ſed Mahometus maxime fuit fictus, & ſanctitatis ſimulator, ſeductor hominum, omniumque ſceleratiſsimus. Ergo impoſsibile eſt ipſum fuiſſe Dei Prophetam. Nec valet Saracenorum ſolutio, dicentium, Moyſem & Dauid homicidas peccatoreſque fuiſſe; & dono Prophetiæ prçditos: quia etſi illi aliquando peccauerint, egerunt tamen pçnitentiam de peccatis ſuis, nec in illis continuo perſeuerarunt: Mahometus vero nec ceſſauit à ſcelere; nec pçnituit de peccatis; tũ quia aliud eſt eſſe Prophetam moribus improbum; aliud vero eſſe falſum, hæreticum, aut infidelẽ; mendoſa ac turpia ac legi Dei contraria prophetantem ſeu docentem: quod nullatenus in Dei Propheta inueniri poteſt; cum Deus teſtis falſitatis non ſit.

CAPVT

CAPVT III.

Legem Alcorani nulla ratione eſſe à Deo.

CVm reprobus Mahometus nō fuerit verus Dei Apoſtolus,neque Propheta,ſed potius Pſeudopropheta,facile erit deducere eius ſectam ſiue doctrinam execrabilem,non eſſe à Deo latam;quod clariùs apparebit,ſi per ſingulas legis diuinę conditiones diſcurramus,quas Pſalmiſta breuiter,cōpendioſè tamen,Pſal. 118. illis verbis præſcripſit. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.* Ex quibus quinque conditiones legis quæ à Deo eſt , oſtenduntur, quarum nulla legi, ſiue ſectæ Mahometi quadrat,vt patet ad ſingulas deſcendendo.

Prima conditio legis diuinę eſt,quod ſit rationi cōſona;quæ oſtenditur cum dicitur(*lex*) Nam iuxta Philoſop. 2. Ethic. *Lex eſt ideo quod ratione conſiſtat*: Et Tullius: *Lex nihil aliud eſt quam recta à numine Deorum tracta ratio* : ex qua legis conditione luce clariùs colligitur,illam non eſſe à Deo datam legem,in qua traduntur quæ omnino à ratione diſcordant. In ſecta autem Mahometi multa continentur rectæ diſſona rationi,imò quæ beſtialia ſunt, vt fornicationes,adulteria,peccata contra naturā,furta,& rapinę:de quibus infra latius dicemus: Quare manifeſtum eſt illam legem à Deo non eſſe.

Secunda legis diuinę conditio eſt,vt ſit honeſta, iuſta & ſancta præcipiens;id enim notatur à Pſalmiſta illa particula (*immaculata*) quam etiam conditionem Tullius confirmat dicens: *Lex eſt recta ratio à Deo ſummo tracta, imponens honeſta,& prohibens contraria* : hic enim eſt proprius legis effectus iuxta Ariſtotelem ſecundo.Eticor. homines inducere ad virtutem. Virtus autem eſt,quæ bonum facit habentem,ac opus eius reddit honeſtum. Cum igitur ſecta & doctrina Mahumeti inhoneſta & turpia multa contineat, vt ex dictis, & infra dicendis conſtabit euidentiſsime,non erit à Deo, qui cum ſit ſanctiſsimus, non niſi ſancta præcipere poteſt.

Et quamuis in Alcorano ieiunium,oratio,& eleemoſyna commendentur;iſta tamen opera,quę ſecundū ſe optima & honeſta ſunt, non quidem primò inuenta ſunt ab ipſo Mahometo:ſed ea mendicauit tum à Patribus veteris teſtamenti,Moyſe,& Elia,& aliis; tum potiſſimùm à Chriſto Domino,eaque didicit à doctrina legis veteris & nouæ. Quare ipſe eorum operum primus Magiſter non fuit : fatemur tamen ipſum primū auctorem monſtroſi ieiunij extitiſſe, ita vt non aliud videatur inſtituiſſe ieiunium, quam vt poſtea & finito voluptuoſius,& appetentius excitetur omnis libido & turpitudo.

Tertia

Tertia legis diuinæ conditio eſt; quod non ſolum exteriores actus hominis, ſed etiam interiores dirigat, & ad Deum conuertat. Manifeſtum eſt enim quod vnuſquiſque legiſlator ad ſuum finem principaliter per leges homines dirigere intendit, ſicut Dux exercitus ad victoriam, & rector Ciuitatis ad pacem: finis autem quem Deus intendit per legem quam ipſe dat, eſt ipſe Deus, ergo lex quæ à Deo eſt, hominem ad Deum ordinare intendit, & ita conuertere animas ad Deum, vt illi fide & amore inhæreant. Ex hoc capite luce clarius apparet, à Deo opt. Max. qui vult omnes homines ſanctos eſſe, legem Mahometi non emanaſſe, quæ animas non conuertit ad Deum, vt illi adhæreant; ſed auertit, nec dirigit actus interiores, imo nec exteriores ad virtutum & ſanctitatis opera; ſed potius ad ſpurcitiem & maximas obſcenitates.

Quarta diuinæ legis proprietas eſt: quod habeat *teſtimonium fidele* certitudinis ſuæ, & rectitudinis: ſicut enim veritas quæ ſubiacet facultati naturali intellectus, declaratur & firmatur per reductionem ad prima principia per ſe nota; ſic veritas quæ tranſcendit naturale lumen interius, qualis eſt doctrina fidei Catholicæ, declaratur & firmatur per opera miraculoſa, ſoli Deo poſsibilia. Quare ad perſuadendam nouam fidem, legem, aut alicuius perſonæ extraordinariam miſsionem, miracula efficacia, & ſufficientia ſunt neceſſaria. ſic declarata & confirmata eſt veritas veteris legis, quia, vt habetur Exod. 19. in datione legis, auditi cœperunt tonitrua, micare fulgura, & nubes denſiſsima terram operiere. hoc etiam modo confirmata eſt lex Euangelij miraculis factis coram Principibus huius mundi, tam per Chriſtum, quam per ſuos diſcipulos: Ioan. 15. de ſe ipſo inquit Chriſtus, *ſi opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Et ipſe Mahometus Chriſtum in miraculis & ſignis maximis fatetur in 5. cap. quartæ definitionis Alcorani, his verbis: Filius tuus (alloquitur enim B. Virginem Mariam) cæcos, ac mutos curabit, leproſos mundabit, mortuos ſuſcitabit: quę cuncta credentibus in Deum miracula cenſentur, & idem repetit in cap. 13. Et de diſcipulis Marci vlt. dicitur: *Illi autem prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis*. Hinc Propheta opera Chriſti præuidens, eſſe ſufficientiſsima teſtimonia veritatis doctrinæ eius ait: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*. Præterea, Qui mittitur, debet oſtendere teſtimonio eius à quo mittitur, ſibi traditam authoritatem; alioquin nemo tenetur eum recipere: nam ſicut, qui mittitur à Prælato ad prædicãdum, vel à Principe, legationis alicuius explendæ cauſa; Principis oſtendere debet teſtimonium vel Prælati, nimirum litteras eius ſigillo munitas: ita qui à ſolo Deo mittitur, ſigillum Dei oſtendere debet, quod nil aliud eſt, quam miraculum. Sic enim dicitur Marci vltimo, vt ſupra; *Et ſermonem confirmante ſequentibus ſignis*. Et ad Hebræos 2. *Conteſtante Deo ſignis & virtutibus*.

Vnde

Digitized by Google

Vnde miraculum eſt teſtimonium ſufficiens, ad confirmandam alicuius legis veritatem: nam verum miraculum fieri non poteſt, niſi Dei virtute. Quare quod miraculo confirmatur, Dei teſtimonio confirmatur: Deus autem non poteſt eſſe teſtis mendacij. Igitur quod miraculo confirmatur verum ſit neceſſe eſt, & ex conſequenti, vbi nulla ſunt vera miracula, vera fides non eſt. Quare cùm Mahometus, vt teſtatur Damaſcenus lib. de 100. hæreſibus circa finem, nullo teſtimonio probare potuerit ſuam legem, clare conſtat, ipſum non eſſe Prophetam neque Apoſtolum Dei.

Quinta conditio, Proprium eſt legis diuinæ quòd ſit *ſapientiam præſtans paruulis*, id eſt populis. Dicitur autem ſapientia, quaſi ſapida ſcientia: quia cæleſtium & diuinorum contemplatione, dilectione, & dulcedine mentem perfundit, quia ſuo ſplendore intellectum illuminat, & affectum mellifluo inebriat amore. Hæc autem legi Mahometis non conueniunt, quæ carnalitatis & luxuriæ ſordibus plena eſt, &c.

Aliæ conditiones quæ propriæ ſunt legis diuinæ, in Alcorano minimè inueniuntur. vt ſunt quòd vera in omnibus contineat, & doceat; hæc autem ſecta erroribus & mendacijs ſcatet; vt infra clariſsimè conſtabit. Præterea quòd grauia & ſolida tradat non fabulas: hæc autem lex plena eſt fabulis, nugis, vanitatibus, ac innumeris rebus inter ſeſe pugnantibus & contradicentibus: quare ſibi conſtans in omnibus non eſt, vt ex dicendis latius apparebit. Quibus omnibus probè conſideratis, mirari quiſpiam ſatis nequeat quomodo vel ſomnianti, nedum ſapienti perſuader potuerit, Mahometum Prophetam eſſe: cum vita, & doctrina non ſolùm diuinę religioni, ſed etiam humanæ honeſtati ita repugnet; vt eum vel bruta animantia abominari debeant.

Porrò quis vnquam ſanctorum, aut diuinorum nunciorum ſe in terrore gladij miſſum gloriatus eſt? quis ita facinoroſè vixit? quis denique tot ſpurcitias docuit? aut quis ita gulæ & libidini genus humanum proſtituit?

CAPVT IV.

Legem Mahometi eſſe irrationabilem, ex parte eorum quæ docet, præcipit, permittit, & continet.

Reſtat vt ex parte materiæ, Alcorani legem eſſe irrationabilem demonſtremus: & omiſsis alijs capitibus, eſſe irrationabilem deduce-

Digitized by Google

mus, primò ex eo quòd manifeſta continet mendacia & contradictiones. Secundò quia docet ea quę cum recta ratione ſtare non poſſunt. Tertiò, quia eſt lex turpitudine plena: permittens etiam illa quæ ſunt naturæ legi contraria. Quartò, quia eſt iniqua & violenta.

Legem Alcorani eſſe irrationabilem quia aperta continet mendacia, & quamplurimas contrarietates. §. 1.

INnumera ſunt mendacia, & nugæ manifeſtæ, quas Mahometus tam voce, quam ſcriptis docuit: protulit enim mendacia de ſe ipſo, de Chriſtianis, de Iudęis, de Apoſtolis, de Patriarchis, de dęmonibus, de Angelis, de Virgine Sanctiſsima, de Chriſto, de Deo, ac denique de ſcriptura ſacra tam veteris quàm noui Teſtamenti. Et quoniam immenſum eſſet omnes eius fallacias, impoſturaſque confutare, (centum enim & tredecim fabulas de iſto impoſtore ex Euodio Monacho Euthymius in ſua Panoplia recenſet) ideo de ſelectioribus quibuſdam tantum dicemus.

Mendacium eſt, Scripturam ſacram tam Veteris, quàm noui Teſtamenti eſſe corruptam. §. 2.

Scriptura ſacra corrupta non eſt.

MAhometus ſequutus Manichæos, alioſque antiquos hæreticos, aſſeruit in ſcripturis tam Veteris quàm noui Teſtamenti multa tam à Iudæis quàm à Chriſtianis falſata, multa quoque ſuperaddita, ac multa ſubtracta fuiſſe; ita vt nihil veritatis in lege & Euangelijs permanſerit, niſi quantum eſt in Alcorano: qui ideò eam ſententiam & errorem amplexus eſt, vt Alcorani ſecta ſcripturæ teſtimonijs non ſuperaretur, ipſeque liberius pro ſua libidine aberraret: quemadmodum Auguſtinus de Manichæis lib. 32. cap. 19. contra Fauſtum ſcripſit: *Videtis ergo,* inquit, *id vos agere, vt omnis de medio ſcripturarum auferatur authoritas, vt ſuus cuiq; animus author ſit.*

Hoc autem impijſsimum mendacium multis clariſsimiſque argumentis conuincitur.

Primo, eodem argumento, quo Auguſtinus ſupra cap. 16. vtitur contra Manichęum

Manichæum. Nam cùm Mahometus errores ſuos ex ſcripturis confirmat, & tamen eaſdem eſſe corruptas oſtendit ita ſanè agere videtur ac ſi quis teſtem ſuum prius dicat eſſe falſitate corruptum; & tunc demum producat eum ad teſtimonium: ſi enim falſati ſunt ac fide carent Scripturæ codices, qui ante Chriſti aduentum vſque ad hæc tempora toto orbe terrarum cuſtoditi, commendati ac clarificati peruenerunt; vnde miſer hic & infælix Mahometus veteris, ac noui teſtamẽti ſcripturas accepit? Præcipit ipſe in Alcorano obſeruari legem & Euangelium. Quęro ab eo, an illa quę apud nos ſunt an alia. Non primum, quia, illa dicit eſſe corrupta; non ſecundum, quia talia in toto orbe non inueniuntur.

Secundo quia ſiquid, quantumuis minimum, in ſcripturis falſatum eſſe dicatur, omnis ſcripturę fides authoritaſque adimitur; ſicut enim de corruptione partis vnius, ſuſpicari licebit, ita de cæteris partibus, cùm nulla potior cauſa ſit, cur hæc magis pars, quam illa incontaminata ſeruari debuerit. Vnde D. Auguſtinus ad Hieronymum Epiſtola 8. *Mihi, inquit, videtur exitioſiſsimè credi aliquod in ſanctis literis haberi mendacium, id eſt, eos homines per quos illæ ſcriptæ ſunt, aliquid fuiſſe mentitos: quia admiſſo ſemel in tantæ authoritatis faſtigium aliquo officioſo mendacio, nulla illorum librorum particula remanebit: quæ non vt cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem pernicioſiſsima regula ad mentientis conſilium officiumque referatur*, Quæ ergo fides adhiberi poterit illi ſcripturæ parti, quæ in Alcorano continetur?

Tertio, quia nulla erit ſcriptura, quæ non ſimili ratione, dubia, incerta, ac falſitatis & mendacij ſuſpecta, argui poſsit. *Vnde enim*, inquit Auguſtinus contra Fauſtum l. 33. c. 6. *conſtat eos qui nunc habẽtur Hippocratis eſſe libros, niſi quia ſic eos ab ipſo Hipocratis tempore, vſque ad hoc tempus ſucceſsionis ſeries ita commendauit, vt de his dubitare dementis ſit?* Mahometi, item Alcorani librum vnde nouerunt Saraceni quod ipſius ſit quod incorruptus, ac integer, niſi eadem temporum ſibimet ſuccedentiũ conteſtatione continua.

Quarta ratio, Ipſe Mahometus in Alcorano dicit in cap. de Iona Si fueritis in dubio, ait, de hoc quod reuelamus vobis petatis ab illis qui legerunt librum ante nos. Qui autem prius legerunt, ſunt Iudæi, & Chriſtiani, ergo Iudæos & Chriſtianos conſulendos de ſuis dubijs, Saracenis præcipit. Non ergo vitiati ſunt libri Iudæorum & Chriſtianorum tempore Mahometi. Nec poſſunt dicere, quod poſtea fuerint vitiati, dicitur enim in Alcorano in cap. Elchagar. Nos inquam, in perſona Dei fecimus deſcendere recordationem Dei, & nos eandem cuſtodimus. Lex autem Moyſi, & ſanctum Euangeliũ apud Saracenos dicuntur recordatio: ergo Deus ſemper apud ſuos fideles teſtimonium ſuæ ſcripturæ conſeruauit ante Mahometum, & conſeruabit poſtea.

Quinta Quia hæc ſcripturarum corruptela vel eſſet generalis & manifeſta, vel particularis & occulta: Non primum, quia ſic aliæ nationes hanc corruptionem cognouiſſent, at nulla eam cognouit. Non ſecundum, quia ſaltem aliqui Codices incorrupti remanſiſſent: at in omni lingua, & vbique inuenitur lex & Euangelium vniformiter ſcripta.

Sexta, Lex vetus eadem lingua & litera, qua in Sinai data eſt Patribus, per Moyſem apud Iudæos vbique diſperſos, integra ſine vlla variatione habetur, Quod ſi loquamur de Euãgelio, Dominus noſter nihil ipſe ſcripſit quæ inter homines geſsit: mandarunt literis non vnus aliquis; ſed quatuor, diuerſis & temporibus, & locis. Quæro, an ab iſtis corruptũ eſt Euãgelium? Iſti non potuerunt corrumpere, quoniam ab ipſis manauit, & ipſi authores fuerunt; alioquin, vbi eſt iſtud Euangelium, quod Mahometus vocat librum vitæ ſalutis directionis? Neque enim ante hunc librum Euangelij alius fuit, vt poſsit dici hunc eſſe deprauatum, illum vero alterũ fuiſſe librum ſalutis. Adde quod ſcripta ſunt hæc Euangelia viuentibus adhuc permultis eorum qui Dominum noſtrum nouiſſent, eſſentque cum eo verſati, nec in deprauationem potuerunt conſentire, tot, tam varijs locis & temporibus ſcribentes. Quid, quod Euangelia hæc ſcripta ſunt, & approbata ab illis viris, quos Mahometus commendat? dicens, Iudæos fuiſſe erga Chriſtum incredulos, viros tamen quoſdam in albis veſtibus ſecutos fuiſſe in nomine Domini: de apoſtolis ſentiens, & Petri, & Iacobi, & Iudę epiſtolis, qui ex viris illis fuerunt candidatis, & cũ quatuor Euangelijs conſentiunt. Quod ſi ante Mahometum corruptum eſt vtrumque teſtamẽtum, cur ad teſtimonium ſuorum doctorum, remittit Saracenos ipſe ad legem & Euangelium? Cur non certiores reddebat ſuos, corruptos haberi eos libros? Et admonebat, cauerent, ne illorum fraude caperentur? Poſt Mahometum autem non potuerunt corrumpi, nam omnia quę ante Mahometum à noſtris ſunt ſcriptoribus prodita, conformia ſunt huic Euangelio quod nunc habemus. Nec tanta librorum multitudo tot locis diſperſa potuit vno conſenſu vitiari. Quid quod Euangelia extant etiamnum ſcripta ante Mahometũ linguis plurimis, Græcè, Latine, Chaldaicè, Syriacè, Perſicè, etiam Arabicè, ne elemento quidem vno ab ijs diſcrepantia, quibus nunc vtimur, quod quidem ad rei ſummam pertineat, & ad ſententias fidei neceſſarias, vel in ijs regionibus, quæ iã inde à Mahometo ſub imperio & ditione gentis veſtræ fuerunt, reperiuntur vetuſtiſsima Euangelia, qualia ſunt hæc noſtra, quæ verſantur in manibus.

Deinde quia antiquus hoſtis multas inter Chriſtianos ſectas, diſſenſiones, & diſcordias ſuſcitauit, & abſurdiſsimas de fide opiniones: qui per has odio, & rabie pluſquam capitali ferebantur in eos qui rectius ſentirẽt, & argumenta omnia conquirebant, ad fulciendam ſectam, & ſi vna ſecta aliquid

aliquid vitiaſſet, parati erant aduerſarij qui illos falſarios eſſe criminarentur.

Iam verò deprauandi Euangelij quæ potuit eſſe cauſa, quis fructus? An ſcientes & prudentes deprauaſſent illi eam ſcripturam, pro cuius vno quolibet dicto, vnaqualibet ſententiola, ſanguinem & vitam erant parati profundere? quod ſi erant aliquid mutaturi, ea mutaſſent potiſsimum, quibus ipſi vel commodius agerent, vel facilius alios in ſui ſententiam pellexiſſent: nempe, laxiorem viuendi rationem, magiſque ad oblectamenta & voluptates appoſitam ſtatuendo. Vel ea dicendo de Chriſto, quæ minus hominum aures offenderent, & magis pronis auribus reciperentur: Saraceni verò è contrario in ijs maximè arguunt nos Euangelium deprauaſſe, quæ & nobis magis odium hominum conciliarent, & plurium animos à religione noſtra auerterent: nempè, de diuinitate, & morte Chriſti mutaſſent ea, in quibus videntur inter ſe Euangeliſtæ diſſentire, vel à ſententia veteris teſtamenti quæ fuit inimicis noſtris materia inſectandi nos. Sed ea ipſa quaſi diſſonantia, validius argumentum eſt, integra, ſincera, intacta eſſe Euangelia, per ætates omnes iam inde à primis originibus ad nos perducta, magnaque religionis obſeruatione omnia eſſe integra, & immutabilia conſeruata.

Septima. Manifeſtè hoc oſtenditur falſiſsimum, quoniam adhuc libri aliqui Prophetarum, & Euangeliorum originales reperiuntur apud Chriſtianos, qui ſcripti fuerunt, antequam natus eſſet Mahometus, & omnes concordant cum alijs poſterioribus.

Octaua, Quomodo potuerunt Chriſtiani cum Iudæis in tali corruptione conuenire, à quibus tam antiquo odio diuiduntur? Quomodo etiam conueniunt Chriſtiani, & Iudæi in corruptione eius, in quo maximè diſcordant, ſcilicet, in Chriſto, quem Iudæi dicunt non eſſe Deum, nec hominem bonum; Chriſtiani autem dicunt eſſe verum Deum. Ac denique ſi Saraceni omnino volunt dicere, quod lex Moyſi, & Euangelium ſunt corrupta, aut vitiata; oſtendant nobis legem Moyſi & Euangelium incorrupta, & recipiemus ea, maximè ſi oſtenderint vniformiter in omnibus linguis, ſicut nos oſtendimus, concordare.

CAPVT V.

Alia mendacia Mahometi deteguntur, ac quędam alia quæ in Alcorano vana & ridicula continentur, referuntur.

NVlla re clariùs Alcorani vanitas, anileſque nugæ deprehendentur, quam aliquibus in medium prolatis exemplis & teſtimonijs. Inprimis, vt nunc omittam quamplurima alia mirum eſt quot fabuloſa & ridicula in hiſtorijs Alcorani paſsim conſpiciuntur; de Adam, de Caim, de Abel, de prædicatione Noe, de Pharaone qui iuſsit ſibi ædificium vſque ad cælum conſtrui, vt videret Deum. His igitur omiſsis de Moyſe & Angelo mortis, refert narratiunculam aptiſsimam, ad terrendum puerulum aliquem proteruum. Moyſes, (inquit) cùm ſolus per deſertum vagaretur, forte ſepulchrum inuenit apertum & vacuum, rectè ad quantitatem ſuam effoſſum; quod admirans cæpit ad propriam menſuram metiri. interea Angelus mortis venit ad interficiendum Moyſem: quem cum nouiſſet Moyſes, quæſiuit, Ad quid veniſti? reſpondit, Miſſus ſum pro anima tua, cui Moyſes, Quomodo ergo putas eam eripere? per os enim non poteris, quo locutus ſum cum Deo: neque per aures quibus vocem Dei audiui: neque per oculos, quibus faciem Dei vidi: neque per manus, quibus donum Dei recepi: neque per pedes, quibus montem Sinai aſcendi. Habes iuſtas cauſas ob quas non poſſet mors per membra illa irrumpere. Sed ſi miſer Moyſes odorem aliquem præſtárem & ex illis diuinis eſſet odoratus: non habuiſſet mors qua in illum penetraſſet. His ergo auditis abijt Angelus Domini, formaque mutata attulit pomum de Paradiſo: quod cum olfaciendum porrigeret, recepit Moyſes. cumque naribus apponeret, arripuit eum Angelus tanquam Bubalum per nares, per quas tanquam emungens animam eius extorſit, ſic manſit corpus eius in ſepulchro nunquam reperto. Sed mirandum eſt odorem ſacri ſuffitus in ſacrificijs non illi eſſe opitulatum, nec odorem fumi reſilientis ab igne. in quo Dominus deſcenderat in Sina. Quod ſi ille, quibus partibus cum Deo eſſet verſatus, mortem non poterat recipere; quomodo mortuus eſt Mahometus, qui vidit, audiuit, allocutus eſt Dominum, & quidem tetigit eũ Dominus? qui tactus non morbum debuit illi importare. vt vos dicitis, & cerebri debilitatem quod eſt Deo indignum: ſed quod vita & ſalute omnium fas eſt credi, ſalutem atque immortalitatem.

Præterea

Præterea de Salomone (vt author eſt Richardus cap.4.) dicitur in cap. [illegible]mule, quod interpretatur muſca. Quòd Salomon magnum Angelorum congregauit exercitum, & hominum, & irrationabilium animalium: recedentes autem inuenerunt quaſi fluuium quendam muſcarum, & tum [illegible]am dixit muſcæ. O, muſcæ introite in habitationes veſtras, ne corrumpat vos Salomon, & exercitus eius, & muſca ſubriſit. Et paulo pòſt, omnes [illegible]ues in exercitu inuentæ ſunt, muſca autem abſens. Et dixit Salomon, Quid eſt, quod non video muſcam? puniam eam, & amputabo caput eius, vel reddet mihi rationem propter quam abeſt, & longè eſt. Et dixit, Didici quod vos ignoraſtis; & veni ad vos ex Sabæa, cum veris nuncijs; inueni [illegible]nim mulierem imperantem illis, & coegi eam, & populum eius colere ſolem abſque Deo, & reliqua.

Et in cap. Seui, inquit vermem ſignificaſſe mortem Salomonis dæmo[illegible]ibus, vbi dicit expoſitio, Quod Salomon innixus ſuo baculo, tanto do[illegible]ore repentè correptus eſt, vt ſtatim expirauerit, diuino autem miraculo non cecidit. dæmones autem qui ei ſeruiebant videntes eum ſtare, credebant ipſum dormire. Et natus eſt quidam vermis è terra, & corroſit baculum cui innixus erat: quo contrito cecidit Salomon, & tunc currentes dæmones cognouerunt eum eſſe mortuum, & ex eo cæperunt hominibus iuxta poſſe nocere.

Refertur etiam Mahometum dixiſſe, dęmones olim ſolitos fuiſſe [illegible]ælum conſcendere, exploratum quid ageretur in conſilio Dei. Deum [illegible]erò cùm aliquoties ſentiret hoſtibus patefacta ſua arcana, iratum [illegible]eprehendiſſe fraudem; tunc appoſuiſſe cuſtodes & ianitores diligen[illegible]s, qui excubarent; ne quis dęmon poſſet in poſterum fallere, & creaſ[illegible] ſtellam lucidiſſimam, quę exploratores dęmones patefacit, & perſe[illegible]itur. Quid fingi potuit craſſius, & minus Deo conueniens? quaſi fal[illegible] poſſit Deus ratione vlla, aut ignoret quid Angeli & homines cogi[illegible]nt, non ſolum agant: aut ianitoribus ille indigeat, aut dæmones in [illegible]lum conſcendant poſt caſum: aut Deus ita de rebus agendis conſul[illegible]t, vt qua de re deliberet, aut quid ſtatuerit, cognoſci poſſit. Sed il[illegible]d ad riſum mouendum perfeſtiuum, reputare quemadmodum inſi[illegible]atores dęmones cęlum clanculum aſcendant, ſuſpenſoque veſtigio [illegible]grediantur; quomodo fallant cuſtodes. Alia ex parte Deum iratum, dubitantem & quęrentem intra ſe, num quos habeat in conſilio pa[illegible]m fidos?

Aliam quoque narrat fabulam more ſuo. Ait quippe, Iudęus vbi eſt, [illegible]em Deus euocabit poſt diem Iudicij? Reſpondit in medio inferni [illegible] vallis, in valle eſt gurges, in gurgite puteus, in puteo arca, in arca [illegible]nctus catenis aſtrictus compede ſuo, qui ſtans per mille annos inceſſanter

ſanter Dei miſericordiam appellabit. ait, Quid ergo faciet illi Deus? Reſpondit, Poſt mille annos faciet eum adduci ſibi, dicetque Quid tibi vis miſer, qui aures meas inquietare non deſinis? quæ te fiducia ducit? quo merito ſperas? Reſpondit gemens: Domine Deus meus, ego non habeo præter te, qui mei miſereatur: tu ſatis habes præter me vbi vindices iram tuam. Miſerere mei Domine, miſerere mei: ſed Deus iubebit eum reddi Inferno abducetur ergo, nec adhuc miſericordiam Dei inuocare ceſſabit. Miſertus tandem Deus eripi eum præcipiet, cumque pice nigrior infernalis eum tingat color, interrogabunt Angeli qualiter Paradiſi incolis miſceri poterit: tunc lauari eum præcipiet Deus in fonte aerio, fietque albus totus, præter maculam in fronte. Mundatus ergo incedet per Paradiſum, in publico conſpectu omnibus notabilis. Hic ergo aſsignabunt eum inuicem omnes videntes, ereptumque inferno quaſi improperando hinc inde murmurabunt. Ille verecundus, in tantum pudore vincetur, quouſque dicat, Mallem reddi inferno, quàm huiuſmodi probra longiùs ferre. Dicet itaque Deus Angelis, vt iterum illum quinies lauent in fonte eodem, quo facto tolletur macula, redderurque paradiſo, & ceſſabit opprobrium. Vides hic ſanctos illos ſpiritus factos à Mahometo irriſores, inuidos, & ſuperbos, quales nec boni viſi ſunt inter nos; & quod flagitioſius eſt damnantes conſilium, voluntatem, ac miſericordiam Dei & Domini ſui. Iam quid opus erat fonte ad eum abluendum? aut vbi eſt is fons in cælo? quàm verò aptè rogat?

De vetatione vini, & ſuillarum carnium, ac de hiſtorijs aliarum rerum naturalium, potius hominem ad focum à largiore cęna ſedentem, fabellas etiam ridiculas narrantem, quàm ſe Prophetam à Deo miſſum, vt ipſe commentabatur, nemo non iudicabit. Introducit Iudæũ ſe alloquentẽ in Alcorano dicens, Vetas nos veſci ſuilla, cedo cauſam, quoniam, inquit, cũ animantes omnes eſſent in Arca Noe, Elephantus excreuit, inde natus eſt porcus qui roſtro repando vertebat ſtercus, vnde natus eſt mus qui ſtuppas quibus tabulæ nauis erant compactæ, arrodebat, hinc error ingens Noe, à quo Dominus conſultus, attulit remedium iam prope deploratis rebus. Iuſsit vt Noe feriret Leonem in fronte, ex Leone concitato felis proſiluit per nares, is murem venata eſt. & liberauit genus humanum tanto diſcrimine Non ſunt ergo felis. & porcus animantium formæ de principio à Deo cõditæ. ſed caſu extiterunt, & quidem porcus ex ſtercore Elephanti: mirum eſt eos qui alunt Elephantos non percipere ex eorum ſtercore illam vtilitatem, nec vllum poſtea porcũ eſſe ſic natum. Vnde autem tam ſubitę inimicitiæ inter fęlem & murem? quid porro fele erat opus, an non aliæ animantes potuiſſent murem interficere: vt leo ipſe, aut muſtela?

Quare

Quare vero vinum prohibuerit, ipſe more ſolito aliam fabulam lepidã excogitauit. Interrogat ergo eum Abdias Iudæus dicens, Cum in Paradiſo vinum eſſe deſcribas, quid operis ibi habet, ſi vinum illicitum eſt? ſi autem licitum, cur in hoc ſæculo prohibes vinum? Reſpondit, Tam argute quæris, vt vna interrogatione geminam neceſſario reſponſionem extorqueas? Vtrumque ergo exponam. & illic eſſe licitũ, & hic illicitum. Erant enim Angeli Dei duo Norrot. & Marot miſsi olim de cælis in terram, gubernãdo. & inſtruẽdo generi humano tributi, his interdictis ne occiderẽt, aut iniuſtè iudicarent, ne vinũm biberent. Multo itaque tempore hic habiti cùm noti eſſent Iudices vniuerſo orbe, venit ad eos quadam die mulier, præ cunctis fœminis omni modo pulcherrima, cauſam habens aduerſus maritum, quæ vt cauſæ ſuæ accommodaret Iudices. quadam die inuitauit eos ad prãdium: quibus epulantibus ipſa epulas & pocula vini apponit, aſtat miniſtrans, offert crebro, inſtat vt ſumant. quid plura? Vicerunt blãditiæ mulieris: Inebriati poculis in hoſpitam formoſam incaluerunt, victi accubitum petierunt, ſpondet conditione, dummodo alter verbum doceat, quo in cælum aſcendebant, alter verbum per quod deſcendebant. Placet conditio Cum ergo didiciſſet, alleuata eſt ſubito, & aſcendit in cælos. Quod cum vidiſſet Deus, explorata cauſa, poſuit eam luciferum ita pulcherrimam inter ſtellas, vt fuerat inter mulieres. Illis in Iudicium euocatis propoſuit Deus. vt eligerent inter pœnas ſæculi huius, & alterius: elegerunt hanc, ſuſpenſi ſunt ergo per catenas ferreas demiſsis capitibus in puteo Behil, vſque in diem Iudicij. Quid ergo Abdia, nonne ſufficiens videtur cauſa, cur Paradiſo licitum ſit vinum, & hic illicitum? Ait, vera ſatis, & merito. Sic ille.

Inſtituit præterea capitulum proprium in Alcorano de formica. aliud de aranea, de fumo aliud. Hæc & his ſimilia nugator fatuus & ridiculus circulator Mahometus effutijt. Ex quibus quiuis recti iudicij aperte viderit, quam longè lateque à lege Dei hæc Mahometi lex diſtet.

CAPVT VI.

De fictione cuiuſdam falſiſsimæ Viſionis Mahometi.

INter alia quæ improbus Mahometus ad comprobationem ſuæ legis, ſuæque ſanctitatis commendationem finxit, eſt illa celebris apud Alcoranum viſio, qua raptus eſt in cælum. vſque in conſpectum Dei altiſsimi, quam ipſe his verbis in cap. Filiorum Iſraël narrat in Alcorano, teſte

 Richardo,

Richardo, in confutatione Alcorani, his verbis: Laus ei (inquit) qui fecit tranſire ſeruum eius in vna nocte ex oratorio Elaram, quod eſt domus Mechæ: vſque ad longiſsimum oratorium, quod eſt domus ſanctę Hieruſalem, quam benedicimus, & reliqua. Expoſitio autem huius ſententiæ eſt, quod Mahometus vna dierum pſallebat matutinam eius horam quam cũ perfeciſſet dixit hominibus. O vos homines conſiderate: heri poſtquam ego diſceſsi à vobis, venit ad me Gabriel, poſt vltimam veſpertinam pſalmodiam, & dixit mihi. O, Mahomete mandat tibi Deus vt viſites eum; cui dixi, Et vbi viſitabo eum? & dixit Gabriel, in loco vbi eſt: & adduxit mihi iumentum, maius quidem aſino, minus autem mula. & nomen eius Elmparac Et dixit mihi, Aſcende, hoc eſt, equita ad domum ſanctã. Cumque conarer aſcendere, aufugit iumentum: dixitque ei ita firmiter, Mahometus enim eſt qui vult te aſcendere & reſpondit iumentum; nunquid pro eo miſſus ſum? Reſpondit Gabriel, vtique Et dixit iumentum, non permittam eum aſcendere, niſi prius rogauerit Deum pro me, Ego autem interceſsi pro iumẽto apud Deum meum, aſcendique ipſum: & ambulabat me inſidente tenui greſſu: collocabatque vngulam pedis in horizonte viſus ſui, & ſic veni in domum ſanctam in minori ſpatio quantum oculi ictu perfici poſſet. Erat autem Gabriel mecum & duxit me ad rupem in domo ſancta Hieruſalem: & dixit mihi Gabriel, deſcende, quoniam ab hac parte aſcendes in cælum, & deſcendi & Gabriel ad rupẽ Elmparac iumentum cum cingulo ligauit, & portauit me in humeris ſuis vſque ad cælum. Cumque veniſſemus ad cælum, pulſauit ianuam Gabriel; dictumque fuit ei: quis es? Reſpondit, ego ſum Gabriel Dictumque fuit rurſus ei. & quis eſt tecum? Reſpondit. Mahometus: dixit autem Ianitor nũquid pro eo miſſus fuiſti? & dixit Gabriel, etiã. Et aperuit nobis ianuã, & vidi gẽtes Angelorum: & bis flectens pro eis genua effudi orationẽ. Et poſt hæc cepit me Gabriel, & duxit me ad ſecundum cælum: Erat autem ſpatium horum duorum cælorum, iter quingentorum annorum. Et quam primum pulſauit ianuam, reſponſio facta eſt ei, per omnia ſimilis. vſque ad ſeptimum cælum: in quo ſeptimo cælo, deſcribit ſe vidiſſe populum Angelorum quorum vniuſcuiuſque magnitudo millies mundi magnitudinem longe exceſsit: ſinguli ſeptuaginta millia capitum habebant, & in quolibet capite ſeptuaginta millia ora, & in quolibet ore mille ſeptuagintas linguas laudantes Deum ſeptingentis millibus idiomatibus. Cumque vidiſſet vnum Angelum flentem cauſam percunctatus eſt: cui reſpondit Angelus, ſe peccaſſe, ipſe autem pro eo orauit Sicque inquit Gabriel commendauit me alteri Angelo, & ille alteri, & ſic deinceps, quouſque ſteti coram Deo & tribunali eius Et tetigit me Deus manu eius inter humeros, ita vt ad medullam ſpinæ dorſi mei frigiditas eius pertranſierit: & dixit

xit mihi, Impoſui tibi & plebi tuæ orationes: cumq; diſceſsiſſem ad quartum cælum conſuluit mihi Moyſes, vt reuerterer ad leuandum populum, qui tot orationes ferre non poterat: & primo reditu obtinui remiſsionem à decem vſque ad quartam, & à quarto reditu, vſque ad ſeptimam, & in fine tantum decreuit numerus orationum, vt paucæ remanerent. Cũque diceret Moyſes, nec has poterunt ferre homines. ego pudore ſuffuſus nolui amplius aſcendere. ſed rediens ad Elmparac equitaui deſcendens in domum Mechæ: horum autem omnium tempus minus fuit quam decima pars noctis. Viſionem hanc hoc verborum tenore refert Richardus cap. 14. vir alias verſatiſsimus in Alcorano, Saracenorum acerrimus oppugnator, pluſque ſe prætermiſiſſe, quam narraſſe affirmat: hęcque eſt illa famoſa viſio qua (vt ſupra retulimus) audita à Saracenis mille homines à lege receſſerunt, clamãtes, Aſcende de die in cælum, vt nos aſpiciamus, & videamus obuiantes tibi Angelos. ita fuerunt huiuſmodi mendacio ſiue viſione exaſperati) ſic enim Spiritus ſanctus eum permiſit mentiri, vt facile quis eum poſsit capere in ſermone, figmẽtaque cognoſcere. Quare inquam indiguit Aſino vel iumento à Mecha vſque ad Hieruſalem, qui ex Hieruſalem vſque ad vltimum cælum aſcendit abſque aſino? Quorſum igitur Aſinus orationes poſtulat Mahometi, cum bellua orationibus non indigeret? Quorſum in cælo tot Angelorum monſtra, ſeptuaginta millia capita, & in quolibet capite ſeptuaginta millia ora habentia finguntur? aut quæ conuentio Angeli cum fletibus, aut fletuum cum gloria & lætitia Paradiſi? Aut quomodo potuit ſplendorem Angelorum in cælo ſuſtinere, qui, vt ipſe teſtatur apparente ſibi Angelo, ſemper in terram concidebat, & ſpumans agitabatur, & incuruabatur, & contrahebantur manus, & pedes eius? neque in prædicta viſione docet ſe ſpiritu raptum ſed potius corpore ſimul & anima quod lõge abſurdiſsimum eſt. Cuius ſignum eſt, quia dicit Deum manu ſua tetigiſſe eum inter humeros, & ſenſiſſe frigiditatem vſque ad medullam ſpinæ dorſi. Vnde Deum, & ſingulos ſupponit poſitionem habere ſpatio corporali, ipſumque Deum vidiſſe oculis corporeis: quare non mirum ſi Deum corporeum faciat. At quomodo animam Moyſes oculis corporeis videre potuit? Ex quo & ex alijs, quæ breuitatis cauſa prętermittuntur, vana & mendacia eſſe omnia, quę in Alcorano cõtinentur, colligitur; & eorum authorem non Dei ſed Dæmonis fuiſſe Prophetam.

CAPVT VII.

De contrarietatibus quę inueniuntur in Alcorano, ex quibus mendacia Mahometi clariùs deprehenduntur.

OPortebat mẽdacem Mahometum memorem eſſe, vt non ſibi paſsim legem contradicentem ferret: ſunt enim in Alcorano contradictiones quamplurimę. Etenim ipſe multoties dicit Deum errantes non deducere; & tamen in multis locis docet orare, vt deducantur à tenebris in lucem, & ex rectitudine in rectitudinem. Item dicit de ſe ipſo, quod factus eſt orphanus in errore: Idololatra enim erat. Sed tamen quod talem ſe Deus Prophetam fecerit dicit: quoniam quando Deus eum accerſiuit, ad ipſum aſcendit, ad ſeptimum vſque cælum, & impetrauit ab Angelo veniam, qui peccata ſua deplorabat. Item dicit in cap. Impacara, quod interpretatur Iuuenta, quod Iudæi & Chriſtiani ſaluabuntur. Et in cap. Abraham dicit, poſt hæc quod nulli ſaluabuntur, præter eos qui ſunt in lege Saracenorum, & ipſe mandat his, non tam aſperis quàm ſuauioribus verbis cum alterius ſectæ hominibus diſputent: Nõ enim, inquit, hominis, ſed Dei eſt errantes ad rectam viam deducere, & quiſque pro ſe ſolo, non alio rationem reddet. Poſtea autem plurimis in locis, mandat interimi omnes & ſpoliari qui ſectæ ſuæ non credunt, quouſque credant vel tributa ſoluant. Item dicit in cap. Comenti, quod eorum qui ſuſcipiunt alterum Deum, præter Deum, horum tu non ſis cuſtos, vel curator, ſed ſibi ſoli hoc ſeruauit Deus. Hæc autem eſt pretio digna contradictio, hinc quidem toties mandare interimi infideles; illinc autem rurſus mandare neminem eſſe tanti ſceleris punitorem; ſed ſoli Deo pro his punitionem ſeruari.

Item in cap. Eltemenim in fine ſe ipſum iactat, quòd non ex his ſit, qui credere compellunt: ſed quomodo hoc verum eſt, cum imperet interimi & ſpoliari eos qui non credunt? Quæ enim maior compulſio quam cædes? Item in cap. Bouis, concedit quod eſt præter naturam, miſceri nimirum maſculis cum mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne maculent ſe ipſos cum infidelibus, antequam credant. Et de mulieribus dicit; Mulieres veſtræ terra veſtra ſunt, arate eas ſicut vultis: ſed tamen in eodem cap. dicit, quod Sodomitæ tempore Loth abominabile peccatum commiſerunt, & prioribus nationibus inuſitatum. Item prohibet auguria, & tamen in cap.

Elaphar

[illegible]laphar dicit: Auguremini, ſi aliter non poteſtis, in ſciſſura digiti, & qui hoc non facit anathema ſit. Item dicit ſe miſſum eſſe Arabis, quod non habeant Apoſtolum à Deo. Dicit autem & Alcoranum in ſola lingua Arabica datum eſſe, dicitque ſe neſcire aliam linguam præter Arabicam, & tamen poſteà dicit, ſe miſſum eſſe ad vniuerſitatem gentium. Dicit enim in cap. Prophetarum, Deum ei dixiſſe: Miſimus te ad vniuerſitatem gentiū: ſed quomodo venire potuit ad omnes gentes, quæ diuiſæ erant in ſeptuaginta linguas, qui non alia niſi Arabica lingua mentem exprimere potuit? manifeſta igitur contradictio eſt, eundem ſolis Arabibus miſſum eſſe, qui omnibus gentibus miſſus ſit. Non igitur lex Dei eſt in qua tot contradictiones inueniuntur.

Item in Alcorano dicit Mahometus, ſe eſſe generalem Prophetam, miſſum ad vniuerſas gentes: vnde in cap. Prophetarum fingit Deum dicentem ſibi: Nos miſimus te ad vniuerſitatem gentium; & tamen ipſe alibi affirmat, quod Alcoranus eſt ſibi datus Arabicè, & quod aliam præter linguam Arabicam non ſciat: quomodo igitur miſſus erat ad omnes gentes earum linguæ imperitus? Item alibi affirmat, vt ſupra diximus, Patriarchas legis antiquæ, ipſoſque Apoſtolos eſſe Saracenos, alibi ſe eſſe primum Saracenorum: Item de ſe ipſo teſtatur in Alcorano, neſcire ſe, quid erit ſibi vel Saracenis, ignorareque vtrum ipſe & ipſi in via ſalutis ſint necne. Alibi vero docet per Alcoranum etiam ipſos dæmones eſſe ſaluatos. Denique de Alcorano docet, non eſſe in mundo qui poſsit eum intelligere: & ex alio cap. præcipit Alcoranum ab omnibus ſeruari: quomodo ergo adimplent quæ non intelligunt?

CAPVT VIII.

Legem Alcorani eſſe rationi diſſonam, quia turpis, & primò quia peccatum contra naturam Saracenis concedit.

VEniamus nunc ad turpitudinem huius nefandæ legis, quæ tantis obſcœnitatibus animas ad Deum genitas velut in cœni gurgite demerſit, vt pudeat etiam referre. Nam vt omittam nunc turpem fælicitatem, quam in alia vita in voluptatibus corporeis conſtituit; in hac etiam vita, & mares maribus admiſcet, & nefandos coitus contra naturam, contraque Dei iuſtitiam permittit: ac vt libidini frena laxaret; contra diuinas, naturaleſque matrimonij leges, adulteria conceſsit, maritoque vſum an-

cillarum liberè permiſit: quæ omnia non ſolum diuinę legi, ſed & naturali inuiſa ſunt.

Inprimis beſtialis Mahometus peccatum contra naturam manifeſtè Saracenis concedit; quamuis aliqui ex ipſis gloſſas neſcio quas excogitauerint, ad excuſandum Mahometum, ipſe tamen clare in Alcorano inquit, quod non polluant ſe cum Infidelibus niſi credant. Et de mulieribus inquit: Mulieres veſtra aratura veſtra ſunt, vtimini eis vt vultis. Quam vero execrabile ſit illorũ ſcelus quibus nõ ſufficit ſexus à Deo datus, ſed ſuũ etiã ſexum profanè & petulanter corrumpant, clariſsime ſcripturæ ſanctę exẽplo Sodomorum eorumque ſupplicio confirmant. Sed quia Saraceni ſcripturas nõ admittunt, rationibus naturalibus cõuincamus, peccatum hoc, ſiue proprij ſexus abuſum, ſiue cum muliere propria, ſiue cum alijs commiſſum, crimen eſſe grauiſsimum admodum execrandum, & contra rectã rationem, & omnem debitum naturæ ordinem. Quare vniuerſę fere nationes & gentes appellant hoc deteſtabile ſcelus peccatum contra naturam: & quia eſt turpiſsimum, & omni execratione digniſsimum; ſolet etiam vocari peccatũ nefariũ; quod perinde eſt ac ſi dicatur, peccatum infandũ; quod quia eſt impudiciſsimum, & immundiſsimum, nec nominari debet.

Quod autem omnem debitum naturę ordinem hoc crimen euertat & tollat, manifeſtè conſtat. Primò quia natura rerum ortum, procreationẽ, & multitudinem procurat; at hominum ortus & procreatio, fit & conſeruatur legitimo fæminarum vſu, nempè intra vas ab ipſa natura ad hoc deputatum, huncque fæminarum vſum natura docuit ac conſtituit; & nõ iſtum turpiſsimum inuerſo ordine concubitum; neque enim ex ipſo oriuntur procreariue poſſunt homines, imo iſto tam immundo & impuro coitu omnis hominũ procreatio impeditur. Eſt igitur iſte vſus, & quicunque alius extra vas à naturę deſignatum, turpiſsimus, & qui debitum naturę ordinem diſsipat.

Secundo, belluæ rationis expertes quarum actiones naturę dirigũtur, nullum alium coitum cognoſcunt, niſi maris cum fęmina. Viri ergo qui ſpreto fæminarum vſu, cum maſculis aut cum fæminis, ac ſi mares eſſent, coëunt, omnem debitum & à natura inſtitutum ordinem euertunt, fiuntque ipſis belluis peiores. Eſt itaque hoc crimen maximè deteſtabile & obſceniſsimum,

Tertio, Deus & natura attribuunt ſingulis rebus vires, facultates, & inſtrumenta apta & conuenientia ad ſuas naturales functiones, vt ad inceſſum pedes, oculos ad aſpectum, aures ad voces & ſonos audiendos: ſed vna cum viro Deus fęminam procreauit; vt vir conſortem haberet, cuius naturali vſu & opera, hominum ortum procuraſſet: & fæminæ deſtinatus eſt vir vt ſocius, cuius opera ſemen hominum procurationi aptum

aptum in naturali vaſe reciperet, & ita conciperet fętum: inuerſus igitur vſus contra omnem debitum naturæ ordinem eſt.

Quarto, quis non videat rem eſſe ſpurciſsimam, & omni deteſtatione dignisſimam, virum prouectæ ætatis eſſe tam effeminatum, vt mollem & muliebrem vſum & officium præſtet obiectiſſimè? Nefas ergo eſt, vt homines, fæminarum ſiue muliebrem vſum exerceant.

Quinto, ſi quis frumentum ſeminaſſet in tabulis vel ſaxis: iure diceres eſſe eum hominem ſtultum & inſanum: Nam ſementem facimus, vt metamus, & fruges colligamus: at niſi ſemina mādētur terrę aptę & ad ſemina ſuſcipienda præparatæ, nullę meſſes, vel ſegetes prouenire poſſunt. Semen humanum eſt inſtitutum ad homines procreandos, vt experientia cōſtat: committi ergo debet vaſi, & loco legitimo, & ad id à natura deſtinato, alioquin enim (ſicut frumētum ſeminatum in tabulis vel ſaxis) amittitur; itaque contra debitum naturæ ordinem, extra legitimum & ſolitum fæminæ vas ſeminatur.

Sexto, id dicitur contra naturam quo vtimur contra finem & miniſterium naturale & debitum: at eſt à natura inſtitutum, ſiue in pueris, ſiue in viris ſiue in fæminis, vt redundantes ſiue ſuperfluentes potus & cibī fæces & excrementa egerantur, & emittantur è corpore. ergo ij qui eo vtūtur ad ſemen hominis recipiendum naturę ordinem peruertunt, & ob eam rem iſte abuſus interdictus eſt, ſiue in pueris, ſiue in viris, ſiue in fæminis & quia crimen eſt omnino execrandum, & ſpurciſsimum, fuit diuina lege ſancitum, vt ſiue maſculus ſiue fæmina quę ſe hoc flagitio pollueret, occideretur; & è medio penitus tolleretur. Et hinc etiam fit, vt in Chriſtianorum Prouincijs & Regnis huius fædiſsimi criminis rei interfecti cōburantur. Vt tam vſus quam memoria illorum funditus deleatur; & peccatum tam ſpurcū & fædum penitus extinguatur. Quare hinc intelligitur quales ſint Mahometi leges, quæ inpuriſsimum hoc ſcelus vt mundum & honeſtum admittunt. Denique turpitudines aliæ prędictis fædiores, ſi quæ excogitari poſſunt, apud Saracenos hodie in vſu ſunt: nam vt refert Bozius lib. 12. de ſignis c. 20. *Eſt inter Turcas quorundam qui religioſiſsimi habentur, ſecta. Vocantur hi Turlachi. Mos eſt iſtis palam per obſcenitatem ſpurciſsimā coire cum quibuſuis. ipſis etiam belluis, præcipue verò cum aſinabus, quibus ipſi vehuntur: & quo fidentius hæc ÿ perpetrarint, eo ſanctiores exiſtimantur. Ideo ſi in vno aut altero ſcriptore legiſſem, nullo modo inducere in animum poſſem, vt crederem: ſed omnes qui Turcarum mores latius deſcribunt id conſtantiſsime aſſirmant: in his Ioannes Antonius Menauinus Genuenſis. Theodorus Spanduginus Cātacuzenus, Bellonus Gallus, Ioannes Leo Africanus, qui quidem è Mahometorum ſanguine ortus, Mahometoque diu addictus, cum fuiſſet à noſtris captus, Romamque Leone X. ſedente adductus Chriſto ſe dedidit, & Africæ deſcriptionem, moreſque ſuæ gentis proprio libro diligentiſsime notatos*

tatos nobis reliquit. Adijcit hic aliud lõge obſcaniſsimum, ſolitos huiuſmodi homines, vbi impetus eos libidinis arripuerit, violare mulieres obuias, quas poſuerint in medijs vijs, niſi obſtiterint illæ præ naturali, qui reliquus eſt humanæ menti, pudore. Quod vero eſt inſaniſsimæ mentis, & ad præſens argumentum ſpectat, tanta ſuperſtitione defixi populi tenentur, vt credant hos homines diuiniſsimos, mulieres vero quæ compreſſa fuerint ab iſtis, ex hoc facto quaſi conſecratas & ſanctiores factas. Et poſt pauca. *Iam vero ſi libidinem ſpectes, nihil obſcœnius Mahometanis vnquam fuit. De nullis enim Regibus legas, qui non modo ducentas, aut trecentas mulieres, ad exſatiandam ſuam cupidinem concluſas habuerint, ſed etiam totidem formæ elegantioris adoleſcentes; vt in more poſitum videmus apud Otthomanos. ac Satrapas omnes Turcarum. Sic in cunctis celebrioribus Mahometanorum locis obſoletorum proſtibula publice habentur. Quia lex eſt ſancita ab Eubocare Mahometis ſucceſſore, ac recepta ab Aomar & Odmen, poſteriſque omnibus, cuilibet fas eſſe ad quoſuis vſus adhibere quæcunque is habeat in ſuo dominio. Hinc haud verentur coire cum belluis, & omni ſe turpitudine commaculare quod poſt alios refert Theodorus Spandugnus in vita Iſmaelis & Tammæ, vt vocant, Sophorũ. Vt igitur aliæ gentes obſcena fuerint, ſane hac in re Mahometani ſpurciſsimi ſunt habendi; quia non modo fœditate huiuſmodi ſed crudelitate in omnes, ac rapacitate cunctis populis illi præcellunt.* Hactenus Bozius.

CAPVT IX.

Irrationabilem & turpem eſſe legem Mahometi, quia tanquam licita permittit adulterium fornicationem & polygamiam.

PRęterea Alcorani turpitudo clariſsimè conuincitur approbantis concubitum viri (etiam matrimonio ligati) cum mulieribus emptis & captiuis. Vnde in cap. 32. Alcorani inquit, Caſtitatem ſeruate, niſi cum proprijs vxoribus aut ſibi ſubiectis, & ancillis, inde namque nulla ſit querimonia. Sibi tamen tanquam omnium turpiſsimo, non tantum ad ancillas, ſed ad omnes aliorum vxores, (ſicut equus & mulus accedere à Deo fuiſſe ſibi conceſſum, vt poſſet viros ſanctos & Prophetas generare, impiè blaſphemat.

Adulterij turpitudo. Hic autem Alcorani error adulteriũ ſiue fornicationem tanquam licita approbans, quod contra Diuinum præceptum ſit, aperti ſsime conſtat: dicitur enim Exod. 20. *Non mœchaberis*, & Tobiæ 4. *Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nõ patiaris crimen ſciri.* Sed & rationibus agamus oſtendentes eſſe etiam contra legem naturę. Primo, Quia natura duce admonentur

Digitized by Google

monentur Viri, non ſolum extra priuatos parietes, ſed neque etiam extra proprium lectum fidem matrimonij violare: ita vt cum quis habet vxorem, neque liberam, neque ancillam habere inſuper velit. Ita enim contractus hic matrimonij ex præſcripto naturæ initus eſt, ita fidem quilibet coniugũ ſeruare tenetur; vt adulter habeatur, quiſquis ab hac fide vel lege defecerit: quę enim iuris naturalis ratio expoſcit; vt mulier ſi ſeruo cõiungatur, adultera ſit; vir tamen, ſi ancillæ, adulterio non polluatur? cum tamen in hoc ſumma, naturaliſsimaque iuſtitia ſit: Vt alteri non feceris, quod ab altero pati nolis.

Secundò, quia illa quidem actio dicitur eſſe contra legem naturę, quæ non eſt conueniens fini debito; ſiue quia nõ ordinatur ad ipſum per actionem agentis, ſiue quia de ſe eſt improportionata fini illi. finis autem quem natura ex concubitu poſtulat, eſt proles procreanda, & educanda: & vt hoc bonum quæreretur, poſuit delectationem in coitu, vt Conſtantinus dicit. Quicunque ergo concubitu vtitur propter delectationem quæ in ipſo eſt, non referendo ad illum finem à natura intentum, contra naturam facit. Cum autem nomen concubinæ exprimat coniunctionem qua ſolus concubitus propter ſeipſum quæritur: patet quod contra legem naturæ ſit, accedere ad concubinam, non coniũctam ſibi matrimonio, quæ concubina vocatur. Nec obſtat, ſi dicatur, quod aliquis ex tali concubitu prolem quærat, quoniam adhuc non eſt conueniens, ad prolis bonũ, in quo non ſolũ intelligitur ipſius procreatio, per quam proles eſſe accipit, ſed etiam educatio, & inſtructio, per quam accipit nutrimentum & diſciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli obligantur ſecundum Philoſoph. 8. Ethic. Cum autem educatio & inſtructio proli à parentibus debeantur, etiam ad longius tempus, merito etiam naturæ lex ordinauit, Patrem & matrem perpetuo ſibi mutuo conuiuere, vt communi induſtria & diligentia proli ſubueniant, hæc autem obligatio ad commanendum matrimonium facit. Patet ergo quod merito reprobetur coitus concubinarum: & error Mahometi. Nec debuit mouere Mahometum ad hunc errorem quod antiqui Patres vt Abraham, Iacob, & Dauid legantur concubinas habuiſſe, quoniam illæ vxores erant; non tamen dicebantur vxores, ſed concubinę, quia non erant principales: quamuis ſecundum veritatem erant vxores. Vnde Geneſ. 16. dicitur, quod Sara dedit Abrahæ Agar vxorem, & Geneſ. 30. dicitur quod Rachael dedit Balam antè ancillam ſuam viro ſuo in coniugem, vt de ea ſuſciperet prolem, & ſic concubinarius ille coitus fuit in veritate coniugalis. Præterea, vt dicit S. Thom. antiqui Patres ea diſpenſatione qua plures vxores habebant, ad ancillas accedebant vxorio affectu. Vnde in illis non fuit bruta libertas quam lubricus Mahometus cõceſsit ſuis.

Ex dictis igitur non ſolum adulterium, ſed & fornicationẽ quamcũque etiam ſimplici legi naturæ repugnare non obſcure conſtat: reſtat nunc vt de Polygamia, (hoc eſt de pluritate vxorum) quam Alcoranus vt licitam commendat, idem breuiter comprobemus : quia Polygamia tum ex parte viri, tum ex parte vxoris, iuri naturæ, & rationi matrimonij repugnat; ex parte vxoris omnes concedunt, quia repugnat quatuor matrimonij finibus: ſcilicet primo ſuſceptioni, & educationi prolis, nam mulieres pluribus viris addictæ, vt meretrices, pariunt raro; & quamuis parerent, nullus virorum ſciret quiſnam ſuus filius eſſet, quod non parum educationi officit. Secundo, Societati domeſticæ & communicationi operum ad vitam neceſſariorum: nam tunc eſſent vnius corporis capita multa, quæ non facile conueniunt inter ſe; nec ſciret mulier cui magis parendum foret, ſicut nec ſeruus qui multis dominis æqualibus inſeruit. Tertio, Remedio contra concupiſcentiam ; nam & rixa inter corriuales foueretur, nec tot viris vnius fœminæ gratus amor eſſet. Quarto, Significationi vnius Chriſti cum Eccleſia & anima : Vnus eſt enim Deus Eccleſiæ & animę ſponſus.

Ex parte etiam viri probatur. Primo, quia repugnat ſecundo fini, nam quot mulieres in domo, tot ſunt diſſentionum principatus : nec enim mulier eſt ancilla, ſed poſt virum domina: repugnat tertio fini; quia nequit vnus vir tot fęminis facile ſatisfacere, & vna ſemper alijs præferetur : repugnat etiam quarto fini, quia vna eſt tantũ Eccleſia. Secundo, nõ videtur æquum, vt mulier ſe totam viro tradat, non autem vir mulieri. Tertio, quia ſi Polygamia ex parte virorum licita eſſet, Deus procul dubio initio eam introduxiſſet: cum tunc maximè propagatio neceſſaria foret, quod tamen non fecit, ſed vni viro vnam tantum fęminam dedit.

CAPVT X.

Legem Mahometi eſſe irrationabilem, quia non præbet peccatoribus remedia ad ſalutem.

De peccatorũ remiſſione, quàm impiè Mahometus ſenſerit.

MAhometus nulla habita ratione pænitentiæ, nihil de ſatisfactione pro peccatis admiſſis reddenda curans, nihilque de bonis operibus pro peccatorum condonatione præſcribens in Alcorano, non aliud medium ad ſalutem conſequendam, Saracenis etiam peccatoribus, quã Turcis ſceleratis prodeſſe affirmauit, quàm quod omnes confiterentur hanc veritatem,

Non

Non eſt Deus præter Deum, & Mahometus eſt Apoſtolus Dei: hoc Alcoranus prçcipit, vt dicatur vbique, hoc etiam vt maxime neceſſarium ad ſalutem commendat, ita vt quicunque hoc confiteatur, de neceſsitate ſaluetur: hac enim confeſsione furta, rapinæ, & omnia alia ſcelera, & flagitia, alioquin ingentia & plurima, condonantur. Quam verò ſit rationi contraria hçc Mahometi doctrina, primo ex eo conuincitur; quia, hæc propoſitio, Non eſt Deus præter Deum, per ſe ipſam veriſsima eſt, nec ab vllo ei contradicitur: quis enim vnquam dubitauit de hac propoſitione; non eſt Angelus niſi Angelus, aut non eſt Petrus præter Petrum, ſi ſolus ſit Petrus in mundo? hæc enim propoſitio per ſe nota eſt: quæ autem ſequitur, Mahometus eſt Apoſtolus Dei, eſt valde ambigua. Qualis igitur erit connexio duarum propoſitionum, vnius quidem per ſe ipſam notæ, alterius vero per ſe ipſam ignotæ? aut quæ vtilitas vel virtus in ea eſſe poteſt, vt homines quantumuis innumeris ſint polluti flagitiis, continuo horum verborum prolatione à peccatorum macula purgentur?

Secundo, quia ſi crimina quantumuis magna his verbis prolatis Saracenis condonantur, nullaque ratio habenda eſt ſatisfactionis aut pœnitentiæ, occaſio maxima præberetur hominibus paſsim delinquendi, intrepidè mala perpetrandi, nullaque ratio haberetur honeſtatis, vana ſpe veniç deceptis: quare hæc Dçmonis ars eſt ad perdendos homines inuenta.

Tertio, hac vna ratione monſtratur prædictam doctrinam eſſe penitus abſurdam, quia quamuis prçdictis verbis Deum verum, verumque Prophetam confiteremur; adhuc ſimilium verborum pronunciatio non ſufficeret, vt vniuerſa nobis condonarentur peccata: quia peccata nulla ratione delentur, niſi nos eorum pçniteat ex animo, ſimul cum propoſito firmiſsimo nunquam deinceps peccandi; quod ſequentibus confirmatur argumentis. Primum Quia omne peccatum à nobis commiſſum propria noſtra voluntate perpetratur; ergo qui voluntariè diuina lege contempta, violataque rectæ rationis, & naturæ methodo, Deum offendunt, neceſſe eſt, ſi velint veniam obtinere, vt à malè agendo reſipiſcant, & vitam emendent per veram cordis pçnitentiam, quæ malè anteactç vitæ deteſtationem, ac benè & iuxta diuinas leges viuendi propoſitum complectitur: nam experientia, & ratio etiam inter homines docet, vt ſi quis alium cõtumelia affecerit, velitque illi reconciliari; priuſquam ad amicitiam & beneuolentiam reſtituatur; illatç iniuriç pçniteat, animumque deponat amplius offendendi. Nemo enim alteri condonabit etiam ſuppliciter ſigna pçnitentiæ præbenti, & veniam petenti, ſi adhuc in obſtinato animo lædendi perſeueret. Quare cum Deus hominum corda exactiſsimè noſcat, parum prodeſt, vt peccata condonentur hominibus, iſta vel alia verba

Digitized by Google

proferre, ſi ipſos peccatorum non pęniteat, & peccandi voluntatem animumque depønant.

Deinde quia multa ſunt peccatorum genera, quibus non ſolum diuina maieſtas offenditur, ſed etiam proximis iniuria & damnum infertur, qualia ſunt furta, rapinæ, latrocinia, adulteria: quare ſi is qui huiuſmodi peccatis proximum lædit, abſque vlla reſtitutione damni, iniuriæve ſatisfactione diuinitus abſolueretur, per ſolàm horum verborum prolationē, Deus fuiſſet iniuſtus; ſicut iniquus Rex eſſet qui furibus & prædonibus, nulla facta furti reſtitutione condonaret. Quare abſurdum eſt, & cum recta ratione pugnans, quod docet Mahometus, nempe homines ſuorum peccatorum veniam obtinere per ſolam horum verborum prolationem. Ac denique cũ facillimum ſit, hæc verba proferre, quibus homines veniam ſine alio labore, & ſalutem aſſequuntur; abſque vllo rationis fræno, legiſve metu homines furta, latrocinia patrabunt, plurimorum cędes committent, in omnium ſcelerum & flagitiorum genera pro libidine ſua labentur, vt qui facilè omnium ſuorum peccatorum remiſsionem habent, dicentes, Non eſt Deus præter Deum, &c. vt experimento inter Saracenos conſpicitur, vbi peccata bibi ſolent tam facilè, quàm bibi aqua cõſueuit: adeo cæcos, vt ſcelera omnium impuriſsima, & atrociſsima honeſta eſſe exiſtiment; vel propter impunitatem ſpemque veniæ non deterreantur committere.

Fit igitur ex dictis in lege Saracenorum neminem poſſe ſaluari; quia in ea non ſunt adhibita remedia conuenientia, ad delendum peccatum: & certè nihil verius prædixit Mahometus, dicens in Alcorano in cap. Marci, quod interpretatur Maria: omnes in Infernum Saracenos ituros; & ipſe etiam Mahometus Saracenis dixit, Vos poſt me in Septuaginta tres partes diuidemini, quarum ſaluabitur vna, reliquæ vero omnes igne deſtruentur: & hæc ſententia, vt affirmat Ricardus c. 5. ſic valet apud Saracenos, vt nullus neque ſapiens, neque inſipiens eam vilipendat.

CAPVT XI.

Legem Alcorani eſſe irrationabilem, dum docet vnumquemque in lege ſua ſaluari.

Mahometus ſaluandos docet ſingulos in lege ſua.

DOcet inſuper Mahometus in Alcorano, quemlibet rectè viuentem ſecundum præſcripta, ac leges ſuæ ſectæ ſaluari, niſi ſit Apoſtata à lege Mahometi, ſic affirmat in cap. de Balchara quæ interpretatur vacca: quod Iudæi & Chriſtiani ſaluabuntur: & in cap. 4. Alcorani inquit: Sciendum autem generaliter, quoniam omnis rectè viuens Iudæus, ſiue Chriſtia-

chriſtianus, ſeu lege ſua relicta in aliam tendens, omnis ſcilicet Deum adorans bonique geſtor, indubitanter diuinum amorem conſequetur. Aduerſus hunc pernicioſiſsimum Mahometi errorem, quem olim etiam Ethnici receperunt, vt teſtatur D. Auguſtinus libr. 10. de Ciuitate Dei cap. 51. duobus potiſsimum mediis inſurgemus. Primo, demonſtrabimus religionem qua Deus verè colitur, neceſſario eſſe debere vnam vbique, nec extra illam poſſe contingere alicui ſalutem. Secundo, principaliter etiam probabimus, impoſsibile eſſe, quemlibet in qualibet ſecta ſaluari.

Non eſt autem dubium, quin vnam & communem oporteat eſſe Religionem qua Deus colatur, eique gratum præſtetur obſequium: quod ſequentibus argumentis ita conuincitur. Quia omnes tenentur Deo debitum cultum exhibere, debitamque vitæ honeſtatem obſeruare: ergo quicunque ſit hic cultus Deo debitus, neceſſe eſt illum Deo ab omnibus exhiberi: nam alias non erit debitus ei, ſi ſine iniuria, aut peccato ſubtrahi aut denegari poteſt: ergo neceſſe eſt vnam atque communem Religionem eſſe in omnibus; ergo vna fides, & honeſtas morum.

Secundo, Vna eſt veritas rerum diuinarum in ſe, quam non diuerſificat nec variat diuerſitas hominum, vel varietas Religionis eorum: nonenim pendet vllo modo huiuſmodi veritas ex hominibus, vel diſpoſitionibus eorum: vnius autem & eiuſdem veritatis vna eſt apprehenſio, ſiue per credulitatem, ſiue alio modo fiat: ergo vna debet eſſe fides & credulitas apud omnes, & quicquid contra hanc veram credulitatem fuerit, error eſt impietatis. Et confirmatur, quia aliqua ſunt obſequia quæ communiter exhibēda ſunt Deo ab omnibus hominibus, & quibus ſine Dei blaſphemia contradici non poteſt: quia ſine Dei iniuria non poſſet dici Deum non eſſe adorandum, venerandum, orandum, & multa alia ſimilia quæ quia debita ſunt, neceſſe habent omnes homines his Deum recognoſcere & confiteri. Igitur cum hæc obſequia infinita eſſe non poſsint, certa erunt, & determinata. Hæc autem ſunt quantum ad credulitatem, quæ Religio Chriſtiana appellat articulos fidei: igitur extra hanc credulitatem & fidem, cultumque Deo debitum, non poteſt eſſe alius cultus Deo gratus.

Denique principaliter hac argumentatione conuincitur, non omnes in ſua ſecta ſaluari; quia, ex hoc ſequeretur, quod omnes ſectæ Deo placerent, atque probarentur per ſe ipſæ Deo; & hoc dici nequit. Nam cum pleraſque opiniones differentium ſectarum, atque etiam nata ex opinionibus actionum ſtudia oporteat inter ſe pugnare: fieri nequit, vt quælibet ſectæ per ſe, ſint diuinæ voluntati conſentaneæ. Inde enim (quod abſurdum eſt)

Digitized by Google

ſequeretur, eundem ipſum Deum auerſari quod approbat; & id vetare, quod ſibi tamen placet. Etenim ex omnibus contrarijs ac repugnantibus actionibus, neceſſe eſt quaſdam eſſe rectæ rationi congruentes, ac proinde probari vel etiam imperari à Deo: eas autem quæ ſunt his contrariæ, neceſſe eſt hoc ipſo eſſe à recta ratione auerſas; ideoque peccata Deo inuiſa, & ab ipſo prohibita. Itaque ſi opiniones omnes & actiones quarumlibet ſectarum, diuinę voluntati conſentaneę eſſent; & quędam ex illis, vt oſtenſum eſt, Deo ſint exoſę, & ab eo prohibitę, ſequeretur, vt dicebamus, aliquid auerſari Deum, quod ipſe tamen approbet, & id ipſum vetare, quod ſibi tamen placet. Accedit, quod ſi proprius etiam diſciplinas inſpiciamus earum ſectarum, quarum notitiam tenemus, vt Gentilium, Iudęorum, Turcarum, Hęreticorum; in ſingulis prauos errores, atque adeo actionum inſtituta peruerſiſsima facile animaduertimus: quę eſſe quidem media ad ſalutem conſequendam, ipſi grata Deo, neque cogitari ſine ſummo ſcelere, neque dici ſine atroci blaſphemia poteſt. Nam ex dictis, infraque dicendis conſtant multa abſurdiſsima de erroribus tam Gentilium, Iudęorum, Saracenorum, quam aliarum ſectarum.

Pręterea nec inuincibilis ignorantia tantorum errorum ſectatores excuſare vllo modo poterit aut ſaluare; quia etſi aliqui, ad quos Euangelij notitia nondum peruenerit, à peccato infidelitatis excuſentur: tamen inde non ſtatim ſequitur, vt quiſque poſsit ſecundum ſectam quamlibet adipiſci ſalutem: nam vt ſalutem conſequaris, ſatis tibi non eſt, vt à peccato in prauis alioquin actionibus excuſeris, ſed prӕterea etiam neceſſe eſt, vt aliquibus medijs vtaris ad conſequendam ſalutem, per ſe rectis, & à diuina prouidentia, ad eam rem inſtitutis: cuiuſmodi ſunt fides, pęnitentia, &c. Vt enim Deus ipſe hominibus propoſuit finem vltimum, id eſt ſummam beatitudinem; ſic ad ipſum etiam pertinuit, media aliqua, & bona & neceſſaria conſtituere ad perueniendum in eum finem. Quod ſi terminum tantum, & non etiam viam hominibus oſtendiſſet; non eſſet perfecta illius prouidentia. Non eſt autem conſequens, ſi per ignorantiam aut opinionem in prauis actionibus à peccato excuſaris, vt etiam vtaris eiuſmodi medijs, quæ per ſe ſunt bona & neceſſaria ad ſalutem.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XII.

Legem Saracenorum eſſe irrationabilem, quia violenta, & iniqua.

EST etiam Alcorani lex, vt breuiter dicam, ita violenta, vt meritò poſsit appellari lex cædis & mortis; eo quod homines non blanditijs, non rationibus, ſed cęde cogi præcipit ad credendum. Quare ipſe Mahometus cum legem ſuam non poſſet miraculis confirmare, eamque omni ratione carere, manifeſta itidem mendacia continere cōſpiceret; ac multos propter hæc fore qui ei contradicerent; ſibi ipſi datum eſſe aiebat à Deo inſtrumentum proprium, (id eſt enſem) ad interimendum; ipſeque tulit mandatum in lege, vt interimerentur quicunque Alcorano aduerſarentur, & non crederent: quare non ſemel aut iterum, ſed paſsim, quaſi mandatũ quoddã vniuerſale illa verba repetuntur, Interimite, interimite: in cuius confirmationem affert Ricardus exemplum Auunculi ipſius Mahometi, qui cum ab illo inuitaretur, vt Alcoranum reciperet; reſpondit dicens; Quid mihi, ſi hoc non fecero, fili fratris mei? cui tum Mahometus reſpondit, Interimam te, ô Auuncule. Hic autem dixit, Impoſsibile eſt eſſe quoddam aliud? nihil aliud, dixit. Auunculus autem inquit, Sequar te ad quodcunque volueris, lingua tantum, ſed non corde, timore enſis. Omar autem filius Catempadi dixit coactus: Domine, tu ſcis quod ſolo timore mortis fio Saracenus. Filius autem Empiaſcaa timore enſis factus eſt Saracenus. Vnde miſit literas ad Meſſe, quas mulier quædam occultauit ſub capillis, nuncians his, qui ſunt in vrbe aduentum Mahometi, vt cauerent ipſi vim doctrinæ illius. Hæc Ricardus.

Secundo etiam huius legis violentia confirmatur; quia ipſe Mahometus affirmauit, in tantũ eius legem permanſuram, in quantum armis temporalique potentia fulciatur. Aliud eſt etiam huius violentiæ argumentum, vt etiã ipſe Ricardus refert: Quod quando Saraceni conueniũt, vt eos legem Magiſter doceat; ipſe primum nudans enſem, eumque nudatũ manu detinens, vel in quodam eminenti loco ponens quoad finierit; eos docet: vt & ſic clarius ſuadeat Mahometi doctrinam, potius gladio, quàm ratione niti.

Hæc eſt propagandæ Mahometicæ legis ratio, aliena & contraria ei, quã ſancti Apoſtoli & primi Eccleſiæ fundatores prȩmonſtrarunt: qui nõ ferro, vt inquit Auguſtinus, ſed ligno; non mortem minitando, tormenta inferendo, ſed obediendo potius, & ſupplicia, martyria, morteſque perferẽdo Eccleſiam plantauerunt, vt latiùs diximus lib. 2. & dicemus infra; Maximè quia

quia cum fides requirat affectum ſiue aſſenſum voluntatis: ſecundum illud Apoſtoli: *Corde creditur ad iuſtitiam*: & voluntas cogi non poſsit; quomodo igitur credent qui vi & armis coguntur fidem recipere? cum ipſe Dominus maxime ab homine cor quærat: iuxta illud, *fili præbe mihi cor tuum.* Ex quibus non obſcurè deducitur Alcorani legem eſſe iniuſtam, & iniquã: cum ſit cauſa cædis, rapinæ, & periurij, aliorumque ſcelerum. Quod ſi aliquando prohibeat rapinas, periurium, & alia, vt inquit Ricardus; tamen hæc prohibitio potius permiſsio quædam eſt. Dicit enim, Ne faciatis mala, non enim placent Deo: ſi autem feceritis, ipſe eſt miſericors & miſerator, & facile vobis parcet. De rapina autem nihil vnquam mandauit vt reſtituatur, neque talem ipſi conſuetudinem habent: ſed ſufficit dicere Saracenum: Non eſt Deus præter Deum, & Mahometus Apoſtolus Dei. De periurio autem palam dicit in cap. Elmin, id eſt Menſa: Non imputabit vobis Deus fraudationem iuramenti, ſed inuocationem eius; quaſi dicat, Periurium non obligat ad culpam, ſed ad pœnam. Et poſtea ſubdit: Pro tranſgreſsione eius ſufficit decem pauperum educatio, vel totidem indumentum, vel vnius captiui redemptio: qui autem hæc non poteſt facere, ter ieiunabit. ex his autem ſequuntur omnia mala: non enim timent rapere, decipere, peierare, fidem violare; cum Chriſtiano præcipiatur fidem ſeruare etiam inimicis & Infidelibus.

Mahometus autem palam dicit in cap. Elmetaare, id eſt necatio, quod Deus diſpenſauerit ei, vt non ſeruaret quod licite iurauerat, non amplius, videlicet, ad Iacobitiſſam quandam accedere: quæ Maria appellabatur; & ſic peierauit, cuius remiſsionis teſtes ſunt, vt dicit ipſe, Michael, & Gabriel. Iniqua eſt igitur lex illa, quam ſequuntur omnia mala. Eſt autem iniqua, quia tot, & tanta mala, & mendacia Deo iniungit, & præter prædicta, etiam alia multa turpia & fatua.

CAPVT XIII.

Legem Alcorani irrationabilem eſſe, ex parte formæ, hoc eſt ordinis & ſtili.

Legis Mahometica confuſio.

ALcoranum Pſeudopropheta Mahometus, tanquam legem à Deo datam, ex Iudæis, gentibus & Chriſtianis, variè, mixte, confuſeque collectam compoſuit: eam deinde verſibus quibuſdam rythmicis condidit quo facilius in animos imperitæ multitudinis per ſuauitatem cantus & rythmi influerent, & firmius eis inhærerent. Nam ſicut tradidit quidam nobilis Chriſtianus Arabs, apud Dionyſium Carthuſianum li. 2. qui floruit circa

Digitized by Google

circa tempora Mahometi, & qui ſuper omnes ſui temporis Arabicæ linguæ vim, proprietatem, & elegantiam callebat. Vulgare tunc erat apud Arabes carminibus, & poeticis cantilenis ſtudere: quin etiam verſus facere, tam nobiles quàm ignobiles, tanquam quid vulgo vſitatum, pro nihilo ducebant. Legem ſuam Alphulian nominauit, id eſt ſectiones ſiue capita; ſimulans legem ad ſe miſſam à Deo, non ſimul datam ſibi vniuerſam, ſed per partes & interualla temporum; & vt Sibyllæ folia diuerſis in locis, & temporibus, diſcretiſque ſententiis: callidè videlicet, ne quis in ea ſcriptura rerum conſequentiam, & ordinem, ac rationem doctrinæ requireret.

Primus omnium Odmen, annis poſt Mahometum circiter centum, & decem, aliorum Mahometi ſucceſſorum adiutorio, iſtam legem in vnum quaſi corpus, & ad integritatem, quoad eius fieri potuit, redegit. Arabes appellarunt Alcoram id eſt ſcripturam; per excellentiam videlicet, præciſè ſcripturam appellari volentes: cum tamen ea ſit ex varijs Iudæorum, Hæreticorum, & Epicureorum doctrinis, erroribus, fabulis, & blaſphemijs, ceu indigeſtum quoddam chaos: quam tamen legem ipſe ait deſcendiſſe de ſummo cælo, vſque ad infimum cælum, deinde paulatim in terras lapſam eſſe, & ad ſe delatam: de quo etiam Deum ſermocinantem ſecum inducit. Inter præcipuos Mahometi amicos, & ſocios duo fuere apud poſteros celebriores: quorum alter vocatus eſt Haly, cuius interpretationem Alcorani ſequuntur Perſæ: alter nominatus eſt Haumar; quem vt fidiſsimum legis Mahometicæ interpretem cæteri (Turcas dico & Mauros) complectuntur, Perſis hoſtili odio habitis.

Hanc vero legem non eſſe à Deo, inter alia ex eo præcipuè deducitur, quod ea quæ à Deo procedunt, ordinem & ſeriem inter ſe habeant, dicente Apoſtolo: *Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt*: quod & experientia teſtatur, tam in operibus naturę, quam in ſacris ſcripturis: Moyſes enim valdè ordinatè incipit à mundi creatione, & deinde totum Pentateuchum percurrit ſecundũ ordinem temporis & hiſtorię. Alij autem Prophetę bene ordinate proceſſerunt ſecundũ ordinem hiſtorię, vel ad minus, ſecundũ ordinem materię. Incipit quidem ab Incarnatione; & Natiuitate Chriſti, deinceps autem de vita & doctrina, & eius miraculis, & poſt hęc de morte, reſurrectione & aſcenſione dicit. Alcorano autem omnino nullus eſt ordo temporis. Neque enim dicit, quibus Regibus vel ſecundum quod tempus; neque hiſtorię ordo eſt.

Ac denique adeo inordinatè procedit, vt nemo ſit, qui poſsit reddere rationẽ ordinis, & hiſtorię, & capitulorũ. Et neq; materię ordo eſt; nunquã enim vnam materiã benè ordinateq; pertractat, quinimo ab vna materia,

ad alteram per ſuppoſitionem omnino impertinentem transfertur tanquam abſtractus. Sed & neque ordinem habet argumentationum, vel alicuius demonſtrationis: ſed omnis doctrina ex ſuppoſitione procedit, & ſupponens quandam propoſitionem per ſe ipſam veram, ex illa aliam concludit, quæ nihil commune habet ad primam, quale eſt illud quod paſsim ab eo dicitur; Deus excelſus eſt & bonus, & quod Alcoranus lex eſt ſalutis, & Deus eſt Deus, & quod nullus eſt alius Deus præter Deum, & Mahometus eſt Propheta verus. Quæ autem hæc concluſio, Mahometum eſſe verum Dei ſeruum, & quod Deus eſt Deus? Vnde Ricardus in Alcorano verſatiſsimus cap. 11. Confutationis legis Mahometicę, ita inquit, *Neque reminiſcor in toto libro me inueniſſe vnam ſolam argumentationem quæ ſecundum rectam ſuppoſitionem, & conuenientem ordinem procedat. Nominum autem ordo illic Grammaticè & rythmicè optimus eſt: fere enim totus liber metricus & rythmicus eſt. Vnde & valdè gloriantur Saraceni in ſic pulchro & ordinato Arabicæ locutionis modo: & ex his argumentantur, verum Prophetam fuiſſe Mahometum. Non enim ſic ornatè ſciuiſſet loqui homo omnino idiota. Cuius contrarium apparet verius: Videmus enim in diuina ſcriptura Deum loquentem cum Moyſe, & cum aliis Prophetis, & nunquam his rythmis vel verſibus his loquentem. Moyſis autem legem, & Euangelium fatetur Mahometus à Deo eſſe, Deumque libros Moyſi, & Chriſto dediſſe: ſed hi non ſunt metrici vel rythmici: & nullus aliorum Prophetarum, qui diuinam vocem audiuerunt, dixit Deum metricè locutum eſſe, quod & ſapientes, & Philoſophi homines dedignantur.* Hactenus Ricardus.

Et quamuis Dauid verſibus Propheticè fuerit locutus, tamen non legimus vnquam Deum Dauidi, vel aliis Prophetis, verſibus rythmicis prophetias dictaſſe.

Ac denique, vt paucis concludam, ex prædicta Ricardi ſententia, nihil pretio dignum in multis Alcorani capitibus; multa turpia, turpiſsimiſque verbis conſcripta, fabuloſa, ridicula quamplurima; vt potius aniles nugæ, quàm lex Dei eſſe clarè conſpiciatur; adeo obſcuro & intricato ſtylo, vt ipſe Mahometus aſſerat ſe non totum Alcoranum intelligere: nec alium præter Deum intellecturum: quis ergo futurus eius vſus erit hominibus quod non intelligunt?

CAPVT

CAPVT XIV.

Legem Mahometi eſſe irrationabilem ex parte finis, quia vltimam hominum fælicitatem poſuit in carnalibus delectationibus.

CVm Mahometus eſſet voluptatum illecebris deditiſsimus, ipſamque voluptatum vim ad homines alliciendos agnouiſſet; vt prauo ſuo inſtituto, homines auerteret ab itinere cæleſti, & in viam perditionis induceret; hanc viam ita in figura & aſpectu compoſuit, vt omnibus plana, & patens, omni genere florum, atque voluptatum delectabilis eſſe videretur; proponens omnia quæ pro bonis habentur in terra: opulentiam nempe, honorem, quietem, voluptatem, ac illecebras omnes, quod non ſolum in hac vita, vt optimum conſtituit, ſed & in alia finxit, promiſitque expectandum: carnalis enim Mahometus præſentium bonorum fruitione captus, atque in his conſequendis, iiſque gaudendo occupatus, non potuit, aut potius noluit intelligere alia eſſe bona hiſce temporalibus & corporis bonis longè præſtantiora; & ideo in corporis, ſenſualibuſque delicijs ac voluptatibus alterius vitæ fęlicitatem vltimam collocauit. Hic eſt Mahometi Paradiſus quē ipſe ſuis promiſit, in quo non niſi carnales & obſcæniſsimas promiſit voluptates: promiſit enim in eis, vt fere ex toto Alcorano conſtat, primo delicias epularum corporalium, dapiferos & Pincernas Angelos: ſecundo pretioſitatem veſtium & lectorum, vmbraculorumque amęnitates: tertio delicias concupiſcentiarum, & blandimentorũ muliebrium: *quæ*, vt ait Tullius, *voces potius pecudum, quam hominum ſunt.* *Mahometus ſummam hominis fælicitatem in carnalibus poniт voluptatibus.*

Fundamenta autem & motiua Mahometi duo ſunt præcipue: primum, quia non eſſet beatitudo, vt ipſe ait, ſi vllum oblectamentum in Paradiſo deeſſet: Secundum, quia fruſtra eſſent omnia in Paradiſo, ſi non eſſet voluptas ſecundum luxuriam: vnde concludit porcus ille, quod quicquid volunt, præſto eſt, & quaſcunque delicias, & quomodocunque volunt, habēt omnia ad lubitum ſine mora & difficultate. Ita quidem quod quas hic Vxores habuerunt fideles, habebunt & illic: cæteræ concubinę erunt, ancillarum vero non erit numerus.

In refutatione igitur huius ſpurciſsimi erroris, duo erunt à nobis præſtanda. Primum demonſtrabimus in alia vita non eſſe vſum ciborum & venereorum: Secundum, non poſſe in his conſiſtere veram hominis fælicitatem.

Quantum ad primam partem, hic error apertiſsimis rationibus confutatur. Primo reſurrectio futura erit ad vitam immortalem, vt patet: vnde Iſa. 25. dicit: *Præcipitabit Deus mortem in ſempiternum*, & Ozee 13. Secundũ tranſlationem 70. *Abſorpta eſt mors in victoria*. Et Apoc. 20. dicitur: *Mors vltra non erit*. Ipſe etiam Mahometus in libro de ſua doctrina, dicit, Quod poſtquam omnia mortua fuerint; Deus occidet mortem, & poſtea reſurgent immortales & integri. Cum ergo omnino ſublata erit mors, neceſſe erit à reſurgentibus ſubtrahi, quæ corruptibili vitæ deſeruiunt, ſiue quę ad mortalis vitæ ſtatum ordinantur. Manifeſtum eſt autem quod ciborũ vſus corruptibili vitæ deſeruit; ad hoc enim cibos aſſumimus, vt corruptio quæ poſsit accidere ex corruptione naturalis humidi euitetur. Eſt etiam in pręſenti neceſſarius vſus ciborum ad augmentum, quod poſt reſurrectionem in hominibus non erit; quia omnes in debita quantitate reſurgent. Similiter coniunctio maris & fęminæ corruptibili vitæ deſeruit, ordinatur enim ad generationem, per quam, quod perpetuo conſeruari non poteſt in indiuiduo, in ſpecie conſeruetur. Cum autem, vt dictum eſt, vita reſurgentium incorruptibilis ſit; homines enim ijdem numero conſeruabũtur; ergo fatuum eſt & irrationabile dicere, quod in reſurgentibus ſit ciborum, aut venereorum vſus.

Secundo probatur, quia vita reſurgentium non minus ordinata erit, quã præſens, ſed magis. In hac vita vſus ciborum ordinatur ad aliquem finem; ad hoc enim cibus aſſumitur, vt per digeſtionem conuertatur in corpus: ſi ergo poſt reſurrectionem erit ciborum vſus, oportebit vt ad hoc ſit, vt cõuertatur in corpus: cum ergo à corpore reſurgentis nihil reſoluatur, eo quod corpus erit incorruptibile: oportet dicere quod totum quod conuertitur ex alimento, tranſeat in augmentum: & ita corpora reſurgentium in infinitum augebuntur: aut oportebit dicere quod erunt ibi tot egeſtiones, & aliæ fęditates, vt tantum reſoluatur quantum conuertitur, quorũ vtrumque eſt inconueniens. Nec valet quod ipſe Mahometus dicit in li. de doctrina ſua, non fore ibi egeſtionem ſordium, ſed purgationem per ſudorẽ: ſicut puer in vtero matris, nutritur quidem, non tamen egerit. Corpora enim reſurgentium ita erunt incorruptibilia, vt nihil de eis poſsit reſolui: vnde non valet ſimilitudo.

Tertio, hic venereorum vſus ad generationem ordinatur, ſi ergo poſt reſurrectionem erit venereorum vſus, niſi ſit fruſtrà, ſequitur quod tunc etiam erit generatio hominum, ſicut & nunc; ſterilitas enim & læſio & plaga eſt naturæ, quæ nõ poteſt eſſe in optimo ſtatu humanæ naturæ, cuiuſmodi eſt ſtatus poſt reſurrectionem: ſequitur ergo quod multo fęcundior & fælicior erit prolis procreatio quam hic. Cum ergo mors in vita illa non erit, creſcet ibi populus in infinitum. Finita autem eſt regio Paradiſi illius, & om-

& omnis regio corporalis: quare breui tempore neceſſario magna pars populi illius de Paradiſo exibit. Et erit neceſſe creari aliam regioné ijs, eamque non vnam ſolum, aut finitam, impoſsibile enim eſt, quaſcunque regiones finitas infinitos capere homines.

Si vero quis dicat vſum illum ciborum, & venereorum non reſpicere augmentationem & conſeruationem corporis aut ſpeciei; aut multiplicationem hominum, ſed ſolam delectationem, ne aliquid in vltima remuneratione deſit. At contra (vt bene D. Tho. 4. contra gentes) quia vita reſurgentium ordinatior eſt, quam vita noſtra: in hac autem vita inordinatum & vitioſum eſt cibis & venereis vti propter ſolam delectationem, non propter neceſsitatem ſuſtentandi corporis, vel prolis procreandæ, & hoc rationabiliter, nam delectationes quæ ſunt in præmiſsis actionibus, non ſunt fines actionum, ſed è conuerſo: natura enim ad hoc ordinauit delectationes in iſtis actibus, ne alienati propter laborem, ab ijs licet neceſſarijs naturæ, deſiſterent; quod contingeret niſi delectatione prouocarentur. Eſt ergo ordo præpoſterus, & indecens, ſi iſtæ operationes propter ſolas delectationes exerceantur; nõ ergo erit in reſurgentibus, quorum vita ordinatiſsima ponitur.

Neque obſtãt ſupradictis, Chriſtum poſt reſurrectioné comediſſe, & bibiſſe: quoniam id non tam propter voluptatem aut alterius rei cauſam; quã ad demonſtrandam ſuæ reſurrectionis veritatem. Quare cibus ille nõ fuit conuerſus in carnem, ſed reſolutus in præiacentem materiam: hæc autem cauſa comedendi non erit in reſurrectione communi.

Ad ſecundam vero partem accedentes, facilè erit rationibus naturalibus conuincere, hominis fælicitatem non eſſe ſitam in corporis voluptatibus. Prima, vt homo ſit ab omni parte beatus, & acquiſita bonorum ſortè contentus, opus eſt vt eius deſiderium ſit vndique expletum, & eæ quæ ſunt in homine præcipuæ facultates, & nobiliſsimæ, adeptæ ſint bonum, quod earum cupiditatem ſatiet. At planè experimur, in nulla re, quæ corporis ſenſibus percipitur, voluntatem hominum conquieſcere vel intellectum expleri: nam quantacunque ſenſuum voluptate perfundatur homo, ac abundet; nunquam tamen omnino ſaturatur: ſemper enim plura & maiora bona appetit: non ergo ponenda eſt fęlicitas in ijs quæ corporis ſolum ſenſum oblectant, animum vero non ſatiant.

Secunda, Nulla animantium facultas expleri ſatiarique poteſt, niſi ſui proprij obiecti adeptione, verbi gratia guſtus non conquieſcit vel oblectatur odore, ſed rerum ſaporibus, qui in cibis quibus veſcimur reperiuntur. Auditus non ſatiatur corporum coloribus, ſed ſonis, qui aures demulcent: ſic intellectus noſter verum habet, vt proprium, obiectum, ſed vniuerſè verũ, vnde ſatiari nequit alicuius priuati veri conſecutione, quia nullũ eſt

particulare verum effectum, quod totam eius capacitatem æquet: quare in nullo vero conquieſcit, donec omne verum obtineat. Similiter noſtra voluntas ſua natura fertur in proprium obiectum, in id quod eſt vniuerſè bonum, & ita nullo procreato peculiari bono ſatiatur, quouſque omne bonum poſsideat: at in his rebus quæ corporis ſenſibus obijciuntur, neque eſt vniuerſè verum, neque vniuerſè bonum; ſiquidem præter eas aliȩ multo ſunt meliores & veriores. Vitæ ergo futuræ fȩlicitas in his rebus minimè conſiſtit. Item bona ſenſuum, non ſunt propria obiecta intellectus, aut voluntatis; quippe quæ ſunt obiecta ſenſus & appetitus qui ſenſuum eſt comes: at præſtantiſsimæ hominis facultates ſunt intellectus, & voluntas, quibus mens eſt prȩdita: fieri ergo nequit, vt in alio ſæculo conquieſcat homo, niſi hæ mentis facultates ſuorum propriorum obiectorum conſecutione expleantur.

Tertia, quia homine intereunte, omnes ſenſus & corporis facultates & vires intereunt, vt quȩ corporis inſtrumentis ſunt alligatæ, & corporis vinculis aſtrictæ, & carni concretȩ: & ideo extinctus homo, nec audit quicquam, nec cernit, nec guſtat, nec odoratur, nec manibus contrectat, ſed ſolum poſt hominis obitum, ſuperſunt tres animi facultates, quæ rationis compotes vocantur, quæque ad ſuas functiones corporis adiumentis & inſtrumentis non egent, quia nulli corporis parti alligatæ ſunt, nimirum memoria, intelligentia, voluntas, quæ mortis & interitus expertes ſunt. Eſt igitur ridiculum, & penitus abſurdum, dicere alterius ſæculi fȩlicitatem eſſe poſitam in rebus quȩ ſenſus noſtros oblectant: quandoquidem animus corpore ſolutus, & in aliam vitam translatus, ſenſibus caret, quos vna cum corpore amiſit; & idcirco nihil percipere poteſt eorum bonorum, quæ ad corporis ſenſus ſpectant, ſed eius fælicitas conſiſtit, in trium ſpiritualium functionum actionibus, nimirum in functione memoriȩ, quȩ ſemper eſt memor eorum bonorum quȩ poſsidet: in actione intellectus, qui eſt omni ſapientia pleniſsimus, vtpote qui omne verum, cuius mens hominis capax eſt, cognoſcit perfectè abſque vllo errore, deceptione, & lapſu: neque enim vlla falſitate aut mendacio decipitur, neque vllis ignorantiȩ tenebris obſcuratur: nec alicuius rei diſcendȩ ſtudio, & deſiderio tenetur. & in operatione voluntatis, qua ſemper iucundiſsimo quodam amore diligit Deum, qui eſt ſummum & infinitum bonum: & his actionibus expletur & ſatiatur animus dulciſsima omnium bonorũ poſſeſsione contentus.

Prȩterea quarto, ex conditionibus ſiue circũſtantiis beatitudinis probatur, quarũ prima eſt, vt beatitudo ſit vltimũ ſimpliciter, ad quod omnia referri debeant, & ea ad nihil aliud: ita docet Philoſ. libr. 10. Ethic. cap. 2. & 7. Secunda, vt ſit aliquid ſecundum ſe perfectum, & maximè excel-

excellens, inter alia bona, quę conditio per ſe conſtat. Tertia, vt expellat omnem miſeriam ſeu defectum boni, alias non eſſet beatitudo. Quarta, vt ſatiet appetitum hominis, ita vt nil pręterea deſideretur, cum anxietate, & inquietudine: hæ autem conditiones non reperiũtur in vllo bono creato, & multo minus in illis bonis quę ad corpus pertinent; vt ſunt diuitię, cibi, venerea: quia ſecundũ rectam rationem iſta ordinantur ad ipſum hominem tanquã in finem: ac ex conſequenti ſunt inferiora homine. Ex quo etiam ſequitur, quòd non ſunt perfectiora & excellentiora bona: maximè quia cum voluptas ſit quidam appetitus humani quies in aliquo bono, aliũde obtento, atque adeo quiddam conſequens aliud quod ſit excellẽtius bonum. Deinde nec voluptates corporis expellunt omnem miſeriam, neq; ſatiant appetitũ, quia cũ ijs poſſunt eſſe quamplurima coniuncta mala, ac deſideria, vt experientia conſtat.

Quinto, beatitudo vltima hominibus in pręmiũ bonorũ operũ promiſſa, conſiſtit in his, quę omnem humanę facultatis virtutem excedunt, dicente Propheta Iſai. 14. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit diligentibus ſe.* Et Apoſt. ad Roman. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones huius ſaculi ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis*: ſed fœlicitas quam ſeductor ille Mahometus promiſit, non eſt in aliis bonis maioribus, quàm habet vita præſens. Promiſit enim flumina lactis, & vini, & mellis; vnde non promiſit eis alios liquores ſecundùm ſpeciem quam habet vita iſta, etſi fortè guſtu ſuauiores: & eodem modo ſe habet de ſaporibus, cum determinati ſint numero ſpecierum ſuarũ, nec ampliores, nec alij eſſe poſſunt: idem quoque dicendũ de omnibus generibus ciborum. Quare manifeſtũ eſt, quod non aliam fælicitatem promiſit eis, quàm carnalem, quam habet vita iſta, eamque nec maiorem nec meliorem. Vnde patet, quã turpiter errauerit aſsignando fęlicitatem futuram, illi vitæ pręſentis tam propinquam, in bonis nimirum corporalibus.

Sexto, Summa perfectio hominis non poteſt eſſe in hoc, quod coniũgitur rebus inferioribus ſe: ſed in hoc quod coniũgitur alicui rei altiori, finis enim melior eſt iis quæ ſunt ad finem; ſed delectationes carnales conſiſtũt in hoc quòd homo ſecundùm ſenſum coniungitur aliquibus rebus ſe inferioribus, ſcilicet ſenſualibũs: ergo error magnus eſt, in talibus hominis fælicitatem ponere.

Septimo, In illo maximè ponenda eſt fęlicitas, per quod homo maxime accedit ad Deũ, qui beatificator eſt Angelorũ & hominum; ſed per delectationes prædictas maximè impeditur homo à maxima appropinquatione ad DEUM, quæ fit per contemplationem, quam maxime impediũt delectationes ſenſuales, ſunt enim quędam vincula mentiũ humanarũ, & excęcamenta oculorum intellectualium: ſi enim quis cibi & potus abundantia

frui,

frui, & ſapientiæ vacare ſe poſſe putet, decipitur. maximus ergo error eſt, in talibus fęlicitatem ponere.

Octauo, Vbi talis veneris ac gulæ vſus erit, neceſſe eſt fore magnam & aſsiduam corporum exinanitionem, reſolutionem, tráſmutationem, digeſtionem, ſomnum, & alia huic vitæ neceſſaria: ita vt ille Mahometi Paradiſus, quantuſcunque fuerit, ſudoribus, egeſtionibus, & vrinationibus replēdus ſit. Quid ergo aliud erit niſi taberna indefeſſæ gurgitationis & perpetuæ fęditatis, & turpitudinis proſtibulum, atque volutabrū porcorū. Omitto abominationes & fęditates illas, quæ ex commixtionibus maris & fęminæ ſequuntur. Quod autem dicit Mahometus Angelos pincernas, & dapiferos futuros ſibi credentiū, quis non rideat? Quaſi vero Angeli ſancti fęlicitatem illam, quam nec oculus vidit, nec cor hominis concepit, deſerturi ſint; vt lectos fędis glutonibus ad turpitudines exercendas parent ac ornent; Angelicæ beatitudinis excellentiam in coquinariam ſeu dapiferam ſeruitutem commutaturi.

Nono, Quia cum hæc beatitudo ſit maximū bonum, Deo etiam debet conuenire, maximè cum Mahometus Deum faciat corporeum, habentem membra corporea, vt manus & pedes. Nam ſi, vt ipſe inquit, non eſt beatitudo vbi voluptas abſit, aut Deus non erit beatus, aut his etiam bonis fruetur. Erit igitur Deus ſimilis illis Dijs quos Poetæ & fabulæ finxerunt, eruntque Deæ: ſuppoſita vero hac ſexuum diuerſitate, conſequens eſt vt concipiant: aliaque obſcęna & abſurda ſequantur, quod ſi Deum non eſſe corporeum Saraceni reſpondeant, atque ita ſine corpore frui perfectè æterna fęlicitate; cur ergo hominibus etiam abſque corporis voluptate, hæc fœlicitas contingere non poterit? Et confirmatur, quia Angeli, quos ipſe Mahometus corporeos eſſe docet, fruūtur hac voluptate, ex delectatione ciborū & venereorū orta, aut illa carent: ſi primum, erunt Angelorū duo ſexus, manducabuntq; Angeli & bibent in cælo, quę omnia ridicula ſunt: ſi ſecundum igitur Angeli aliam præter corpoream conſecuti ſunt fælicitatem, quare ergo non & homines?

Decimo, quia animæ à corporibus ſeparatæ, ex ſentētia ipſius Mahometi ſunt nunc in Paradiſo; ipſe enim affirmat in cælo ſe vidiſſe Abrahamum, Moyſem, & alios: & cum hi beatitudine perfruantur ſine corporis conſortio, cum illo careant; vt alios omittam, Chriſtus Dominus, & D. Virgo, Prophetæ, & Sancti alij, qui ſobrij, moderati, caſti, vel virgines fuerunt in hac vita imperfectionibus plena, in illa cæleſti perfectiſsima, erunt ebrij, libidinoſi, intemperati? alioquin non futuri beati.

Præterea vndecimo, Si verum eſt, quod nullum oblectamentum ſenſuale defuturum ſit futuræ beatitudini, ſeu Paradiſo Mahometi, cum variis

varijs & diuerſis oblectamentis afficiantur homines, vtpote quidam in cibis, quidam in potu, quidam in luxu, quidam in ludo, quidam in venationibus, quidam in piſcationibus, quidam in haſtiludijs, alij in diuerſis alijs rebus: nos dicere oportebit, in Paradiſo eſſe omnia genera ciborum, volatilia, oues, & boues, & vniuerſa pecora campi, vniuerſaque genera condimentorum; iuxta oblectamentum ſingulorum hominum; ampliſsima inſuper flumina vinorum, iuxta varietatem guſtuum ſingulorum hominum; apothecas ſpecierum, & confectionum; proſtibula tandem luxuriantium, ſyluas feris plenas ad venandum, ſtabula multa equorum ad haſtiludia exercenda, & ex conſequenti, multa ſtercora animalium, & plura ſimilia quæ inferri poſſunt, aduerſus ſtultum Mahometum, Quæ & ſtultiſsima ſunt, & omni deriſione digna; illumque profectò Paradiſum Mahometus ſuis deſcripſit, quem ipſe beſtialis ſibi concupiuit.

Ac denique duodecimo Lactantij Firmiani lib. 3. diuinarum inſtitutionum cap. 8. ratione hac compendioſiſsima diſputationem noſtram concludamus. Cũ *de officio*, inquit, *hominis agatur, oportet ſummum ſummi animalis bonum, in eo conſtitui quod commune cum cæteris animalibus eſſe non poſsit. Sed vt feris dentes, armentis cornua, volucribus pennæ propriæ ſunt; ſic homini aliquid ſuum debet aſcribi, ſine quo rationem ſuæ conditionis amittat: nam quod viuendi aut generandi cauſa datum eſt omnibus, eſt quidem bonum naturale, ſummum tamen non eſt, niſi quod eſt vniciuiq; generi proprium. Sapiens ergo non fuit, qui ſummum bonum credidit voluptatem; quoniam ſiue illa ſecuritas, ſiue gaudium eſt, communis eſt omnibus. Ariſtippo ne reſpondendum quidem duco, quem in corporis ſemper voluptates ruentem, nihilq; aliud quam ventri & veneri ſeruientem, nemini dubium eſt, hominem non fuiſſe: ſic enim vixit, vt nihil inter eum, pecudémque diſtaret, niſi vnum. quod loquebatur. Quod ſi aſino, aut cani, aut ſui facultas loquendi tribuatur, quæráſque ab his, quid ſibi velint cũ fœminas tam rabide conſectantur, vt vix diuelli queant, cibos etiam potúmque negligant, cur aut alios mares violenter abigant, aut ne victi quidem abſiſtant: ſed à fortioribus ſæpe contriti, eo magis inſectentur, cur nec imbres, nec frigora pertimeſcant, laborem ſuſcipiant, pericula non recuſent: quid aliud reſpondebunt, niſi ſummum bonum eſſe corporis voluptatem? eam ſe appetere vt fruantur ſuauiſsimis ſenſibus, eóſque eſſe tanti, vt aſſequendorum cauſa, nec laborem ſibi vllum, nec vulnera, nec mortem ipſam recuſandam putent. Ab his ne igitur præcepta viuendi petemus, qui hoc idem ſentiunt, quod animæ rationis expertes?* Hactenus Lactantius.

Neque quemquam mouere debet, in Scriptura reperiri loca aliqua quæ vſum ciborum poſt reſurrectionem, videtur hominibus promittere, Iſai. 27. *Faciat*, inquit, *Dominus exercituum omnibus populis ex mõte hoc conuiuium vindemiæ defæcatæ*: quoniam iſta, & ſimilia loca ſpiritualiter intelligenda ſunt; quia mos eſt Scripturæ ſacræ diuinæ intelligibilia, ſub ſimilitudine ſenſibilium proponere; vt animus noſter ex alijs quæ nouit, diſcat, vt docet D.

Gregorius, incognita amare. Quare ſecundùm hunc modum delectatio, quæ eſt in contemplatione ſapientiæ, & aſſumptio veritatis intelligibilis, per intellectum noſtrum per vſum ciborum, in ſacra ſcriptura conſueuit deſignari; ſecundum illud Prouerb. 9. quod de ſapientia dicitur, *Miſcuit vinum, & poſuit menſam, miſit ancillas ſuas vt vocarent ad arcem, & ad mænia ciuitatis; ſi quis eſt paruulus veniat ad me, inſipientibus locuta eſt, Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis*, & alia ſimilia loca; quæ nulla ratione de cibo corporali intelligi debent, ſed de illo cibo, qui in menſa ſapientiæ ſumitur, vt dictum eſt. Mahometus verò non figuratè, ſed propriè de delectationibus corporeis loquitur. Quid quod Saraceni aliqui dicant, cū paſsim per Alcoranum ſparſit Saracenorum beatitudinem eſſe, hortos irriguos poſsidere, mulieres, & pellices, iuuenes, verecundas, & pulchras, purpureis veſtibus indutas, & his ſimilia habere. Hæc ſunt quæ de ſuprema hominis fælicitate ſenſit obſcænus canis, aut ſus ille lutulentus, &, vt Poëta loquitur, *Epicuri de grege porcus*.

Ex quibus facile erit motiuis ſiue argumentis Mahometi reſpondere: Et quidem ad primum reſp. Vanum eſſe argumentum, nempe quòd ſi vllum oblectamentum in Paradiſo deeſſet; beatitudo minime plena eſſet: quia, vt diximus, oblectamenta carnalia, qualia ipſe Mahometus finxit, nō pertinent ad veram beatitudinem; imo in contrarium formari deberet argumentum, hac ratione: In Paradiſo erunt voluptates carnales, quales Mahometus deſcribit: ergo ſequitur quod ibi non erit vera, neque plena beatitudo; cum delectationes ſenſuales ſimiles cum ſpiritualibus ſimul eſſe non poſsint, vt iam ſupra demonſtrauimus. Neque etiam ſecundum motiuum vrget, nempe quod fruſtra eſſent animalia in paradiſum, ſi non adeſſet voluptas ſecundum carnem: hoc enim motiuum ex ignorantia, & hebetudine mentis Mahometi, ad percipiendam ſpiritualem animarum, immenſamque voluptatem, quam ex viſione Dei percipiunt, emanauit. Quare non mirum, ſi carnalis homo non potuerit beatitudinem abſque carnalibus voluptatibus excogitare. Erit tamen in corpore ſua voluptas, & gloria & redundantia beatitudinis animę in ipſum deriuata; corpus enim glorificabitur, eiuſque glorificatio quatuor continebit dotes, tanquā quatuor partes corporum Sanctorum, quæ ſunt claritas, impaſsibilitas, ſubtilitas, agilitas, & ita totus homo exultabit in Domino, iuxta illud Pſal. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, Cæterum differentia ſexuum, & membrorum varietas poſt reſurrectionem non erit fruſtra, cùm ſit ad naturæ humanæ perfectionem redintegrandam, in ſpecie, & indiuiduo, quamuis animales operationes deſint. Licet ergo viri & fęminæ cum membrorum ſuorum integritate reſurgant, non ſunt tamen dicendæ fruſtra fęminæ adeſſe, quia non erit commixtio cum eis.

SECVNDA

Digitized by Google

SECVNDA PARS HVIVS TRACTATVS:

De præſtantia legis Chriſtianæ, comparatæ ſectæ Mahometanæ.

IN ſuperiori parte huius tractatus, in eo argumento verſati ſumus, ex quo ſatis conſtare poteſt, legem Mahometi ex quatuor illis capitibus, nempe authorem eius oſtendendo fuiſſe turpiſsimum & iniquum; Secundò ex ipſis rebus quas præcipit ac docet; Tertiò ex fine, ſiue præmio ſuis ſectatoribus promiſſo; Quarto denique ex forma ſeu ſtylo ipſius legis, irrationabilem eſſe. Reſtat vt in hac ſecunda parte de excellentia & præſtantia eius legis dicamus, quam ſanctiſsimè tulit Ieſus Chriſtus Saluator noſter, ſumptis argumentis à contrarijs omnino capitibus, nempe à mira authoris ſanctitate, ab his quæ diuinitus conſtituit & docuit in ea, à fine Chriſtianis ab eo præfixo; ac denique à forma ſiue ſtylo & ordine Sancti Euãgelij. Poſtea in fine huius ſecundæ partis reſponſuri aliquibus obiectionibus, factis in fauorem ſectæ Mahometicæ.

CAPVT I.

De admirabili Chriſti Domini ſanctitate, ex teſtimonio ipſius Mahometi.

EX multis eximijſque laudibus quibus Mahometus in ſuo Alcorano, (vt omittam teſtimonia alia grauiſsima clariſsimaque) Chriſti Domini noſtri excellentiam prædicauit & magnificauit, euidenter concluditur, authorem Religionis Chriſtianæ in omnibus excellere ac ſuperare Mahometum. Et vt ad rem accedamus, Mahometus in 5. cap. Alcorani ſic ſcriptum reliquit; Angeli Mariam alloquentes dixerunt, O Maria omnibus viris, & mulieribus ſplendidior, mundior, & iucundior, ferimus tibi ſummi Nuncij gaudium cum Verbo Dei, qui eſt Ieſus, qui eſt facies omnium gentium in hoc ſæculo & futuro, vir ſapiens & optimus, ab vniuerſitatis creatore mittitur; ipſe filium tuum cum diuina virtute venientem,

librum legiferum, omniſque magiſterij peritiam, & Teſtamentum, atque Euangelium edocebit; filius tuus cæcos & mutos curabit, leproſos mundabit, mortuos reſuſcitabit; quæ cuncta credentibus in Deum miracula cenſentur: Vetus Teſtamentum confirmabit, ſeque cum diuina virtute ac potentia patefaciens, dicet, Piè credentes in Deum me ſequamini: Deus enim mei veſtrique Dominus eſt, quem adorantes recto procedent tramite. Sciens autem Iudæos in ſua credulitate obſtinatos manere, ait, quis in Dei nomine me ſequetur? & viri quidam veſtibus albis induti dixerunt: Nos in Dei nomine te ſequentes in Deum credimus, te teſte, dixeruntque, O Creator nos libro Euangelij fidem adhibentes, legatumque tuum Ieſum imitantes aſcribe fidelibus tuis. Et Deus Ieſum affatus; Ego, inquit, tuam ad me reducens animam & exaltans, teque ab incredulis liberans, eos qui te ſecuti ſunt ijs qui verbo tuo non crediderunt, vſque ad diem publicæ reſurrectionis, ſuperponens, incredulos quoque ſummis cruciatibus, & hic & in futuro ſæculo afficiam: fidelibus verò & benefacientibus merita ſua cum gaudio conferam. De virtutibus igitur & iuſtitijs Ieſu ita tibi reuelare decreuimus.

Ex his clarè colligitur Alcoranum Chriſto prærogatiuas quaſdam ſupra Mahometum tribuiſſe; ac de eius perſona in omnibus diuinius, quàm de ſuo Mahometo iudicaſſe: quæ amplius erunt conſpicua, ſi ad ſingulares circumſtantias Chriſtum Mahometo comparantes deſcendamus. Primo in Conceptione: nam Chriſtus ſuæ matri, vt Alcoranus etiam tradit, fuit annunciatus per Angelum Gabrielem, & ſanctificatus per Spiritum ſanctum, & non ex ſemine viri, nec operatione naturæ, ſed virtute Dei, ex Virgine Matre ſine Patre conceptus.

Secundo, natus ex Matre ſanctiſsima, vt patet ex ſupradicto Alcorani teſtimonio, Et inſuper in Cap. Abraham habentur hæc verba: Dixerunt Angeli Beatę Mariæ, O Maria Deus præpoſuit te omnibus mulieribus, & in loco ſupra citato: O Maria, inquit, omnibus viris & mulieribus ſplendidior, mundior, & fæcundior: Mahometus vero in peccatis conceptus & natus eſt totus, & ex parentibus Idololatris.

Tertio Chriſtus Ieſus ab Abraham, & Iſaac deſcendit, quibus facta eſt repromiſsio de benedictione, & conſequenda hęreditate. Mahometus autem deſcendit per Iſmaël, ad quem non fuit extenſa promiſsio, ſed de eo ſcriptum legimus, *Erit homo ferus, & manus eius contra omnes.*

Quarto, in Chriſti natiuitate Angeli cum grandi è cælo ſplendore, Paſtores ad gratulationem inuitant nati numinis. Stella verò Magos eodem adduxit, circumciditur puer octauo die, vt doceat nos legibus obedire, imponitur ei nomen perſonæ congruens Ieſus, quod idem eſt ac Saluator; ideoque in eius ortu tot ſunt edita prodigia, vt iam tunc

ſcito-

ſciretur hunc eſſe, illũ, qui à Deo ad mundi reparationẽ electus, deſtinatus erat ac miſſus, duodecimo ętatis anno remanſit in templo inſcijs Matre & Ioſepho, & contulit cum Magiſtris Hebræorum de lege & Meſsia: quod ille maximis de cauſis fecit, primum vt patefaceret ſe iam tum ad quid veniſſet ſcire, & quæ à Patre mandata accepiſſet: & ſuppetere ſibi ſi docere voluiſſet, ſapientiam; nec temerè aut ſubitò ad ingentia opera delectum ac aſcitum, vt Moyſem, & alios permultos, nec fortuito in id munus docendi incidiſſe. Hęc & alia de Ieſu Chriſti infantia mirabilia comperta ſunt, de Mahometo vero pubere nihil aliud, vt ipſe fatetur, quàm Idolorum cultus.

Niſi quis nobis obijciat fabulam illam ſtultam & impiam de luce, quæ ſi in Alcorano contineretur, pluribus à nobis eſſet confutanda rationibus, ſed quia inuentum eſt ipſorum Saracenorum, eam breuiter reijciemus. Narrant lucem incredibilem conditam eſſe in Adam ſemen atque originem Mahometi: hanc cum eſſet genitus Seth, tranſiſſe in Euam, ab hac in Seth ab illo in vxorem, concepto illo qui propagaturus eſſet genus, ita deinceps ordine per genitores ad Mahometum: & hanc lucem tantã fuiſſe, vt omnes animantes eam ſint admiratæ: oportet igitur maiorem fuiſſe quàm lucem Solis. Nam hunc Solarem ſplendorem non admirantur brutæ animantes. quis vnquam rei tam inuſitatæ tamque ſtupendæ meminit? videlicet prætermiſiſſet tam grande miraculum Moyſes, qui de Patribus etiam minutiſsima perſequitur? prætermiſiſſent alij ſcriptores infiniti, qui à condito orbe fuerunt ad ortum Mahometi? Quid vero luce opus fuit ad Mahometum declarandum? quaſi Moyſes & Chriſtus nuntij Dei nõ fuerint, & ſine luce, cum autem ventum eſt ad Abraham, nõ ad Iſaac migrauit ſplendor ille per Saram, ſed ad Iſmaelem per Agar, & ex Sara per Iſaac traxerunt originem Moyſes & Chriſtus, quos Mahometus ipſe maiores ſe & ſanctiores fuiſſe confitetur. Tandem lux hæc peruenit ad matrem Mahometi, à qua in Mahometum prorſum demigrauit, ibique conquieuit: ſi hæc lux à parẽtibus fuit Mahometi, quomodo puer fuit idololatra, & graſſator? quin potiùs à conceptu ipſo ſanctus & venerabilis? quis non illum adoraret vt cælitus demiſſum, in quo tam admirabile conſpiciebat ſignum fauoris diuini? quid opus illi fuit alijs miraculis aut alijs argumẽtis diuinæ legationis?

Quintò de perſona Chriſti, hoc eſt, de excellentia ſanctitatis ac vitæ & morum probitate, ſapientiæ, virtutis, miraculorum, officijque præeminẽtia ſupra Mahometum, ex ipſius Mahometi & Alcorani doctrina facile comprobatur. Nam cùm Mahometus finxit ſe legem à Deo accepturum, à Gabriele in cælum duci, & inprimis in ſex cælis ſingulos Patriarchas vidiſſe cum Angelorum multitudine, Adamum, Noë, Abrahamum, Ioſe-

phum, Moyſem, Ioannem Baptiſtam qui omnes Mahometo tanquam Prophetæ ipſis excellentiori, & in maiori apud Deum gratia humiliter ſupplicabant, in ſeptimo quod erat ſupremum cęlum Deique thronus, proximum conſpicatus Chriſtum Mahometus, ſe ipſum eidem magna cũ humilitate commendabat; perinde ac ſi Chriſtus tantum ſuperaret Mahometum, quantum Mahometus reliquis illis præcellebat. Præterea in loco ſupra citato Ieſum appellat Mahometus virum ſapientem & optimum; fuit enim Chriſti vita admirabilis & diuina, nec poſſedit vllas opes, nec ambijt, contentus tegumentis corporis, & victu in diem quæſito, qualiſcunque contigiſſet. oblatum eſt ei regnum, ſpreuit & reiecit, nullam voluptatem vnquam captauit, nullum in vita eius crimen, nulla criminis ſuſpicio vel leuiſſima, inter tantam inuidiam & odium. Nulli eſt vnquam aſſentatus, nec loquutus ad gratiam, ſemper rectum & verum, etiam cum prçſentiſsimo periculo, & capitis diſcrimine: vel Marthæ (quę ipſi & Diſcipulis eius miniſtrabat, & parabat cibum atque hoſpitiũ) officium Magdalenæ prætulit, nullam aliam in rem intentæ quam vt illũ audiret.

De modeſtia & manſuetudine illius infinitũ eſſet dicere, quanta æquanimitate & accepit iactas in ſe contumelias, & pertulit quæcunque euenissent. Nemini maledicenti ſibi remaledixit, nec mordentem remomordit. Aſperius interdum increpauit vitia, non ſua cauſa, ſed publica, imo eorum ipſorum quos ita obiurgaret, vt nihil vel vtilius, vel lenius eſſet tali aſperitate, nulli in eius ſermone admiſti ioci, nulli vel in dictis vel in factis luſus, omnia ſemper (quod Deum decebat) ſeria & ſeuera. Magnitudinem ſuam, & paternum in nos affectum patefecit, quod in loquendo captui illorum ſe accommodauit, cum quibus ageret. Nec dixit quicquam ad oſtentationem ſuæ ſapientiæ: quod feciſſet quiſquis in tam nouis & mirabilibus præceptis vitæ captaſſet authoritatem, & fidem; quod fecerũt Mahometus in Alcorano, Rabbini Iudæorum in Thalmud, & Philoſophi gentium.

Seruauit perpetuam caſtitatem, neque vxorem duxit. Non erat fas eum habere ſponſam mulierem, cui deſpõſata erat Eccleſia, & ſingulæ noſtræ animæ: nec gignere corporaliter liberos, qui tot gigneret quotidie ſpiritualiter. Decebat quoque hominem ſpiritualem caſtitas & munditi es corporis. Adde quod venerat, vt homines non terreſtres faceret, ſed cæleſtes, & à contagio liberaret carnis, ad cæleſtem puritatem, & munditiem traductos.

Poſtremo noluit diſcrimen aliquod inter ſobolem naturalem & adoptatam relinquere, omnes voluit ſpiritualiter creare: vt omnes ſciant ad gratiam ſe atque adoptionem hæreditatis filij Dei pertinere, non ad naturam

turam. Quid ergo, dicat aliquis, exemplumne præbet omnibus vt cælibes viuant & caſti? Præbet certè quantum quiſque poteſt conſequi: ſed quemadmodum ipſe idem de caſtitate dixit: *Non omnes capiunt verbum hoc, niſi quibus eſt cælitus à Patre conceſſum.*

Mahometus vero qualis fuerit, iam ſuperiori cap. deſcripſimus. Vir prima ætate idololatra, & pauper, latrocinia exercens, tũ nactus opulentas nuptias militauit ſub Heraclio Imperatore inter populares ſuos Arabes. In ea militia occaſionem Principatus ac potentiæ inuenit: nã cum Arabes irati Heraclio, diſceſsionem ab eo feciſſent, hic ſe ordinibus iratorum militum admiſcuit, eorumque animos aduerſus imperatorem exacuit, & in defectione confirmauit. Tum creatus eſt à parte quadam militum dux Mahometus, quemadmodum ij ſolent in omni ſeditione extolli, qui praua multitudinis conſilia comprobant, potenteſque & Principes inſectantur. Humilitatem generis & vitæ prioris ſordes multi in eo nouo duce aſpernabantur. Ipſe vt ab illo ſe contemptu vindicaret, quod eſt apud ſtolidam plebem facillimum atque efficaciſsimum, diuinitatem ſuis actibus prętenſit: non iam ſe ducem & Principem ferẽs militari fauore electum, ſed Prophetam & nuncium Dei omnipotentis, vt obtentu diuinitatis omnes haereret dicto audientes. Hic eſt ille Dei Propheta, latro primum, mox ſedionis miles & transfuga, dein modicam authoritatem & effrenatiſsimã ius libidinem diximus ſupra: At vero ne quis ſcelera & flagitia, quæ palã ropheta deſignabat, auderet carpere aut vituperare, authoritatem diuiam omnibus interpoſuit, & ſe à Deo iuſſum id facere confirmauit: bella, :des, rapinas, adulteria. Nec ſatis illi fuit malum & ſceleratum eſſe, niſi am nequitiæ ac ſcelerum ſuorum authorem cauſamque Deum faceret, trem bonitatis & Iuſtitię, oſorem vitiorum. Mouet bella, agit, rapit, ocit; ait ſe cum potentia bellica à Deo miſſum: inceſtat, adulteratur, polt virgines & maritas; facit Deum lenonem ſuum, & ait ſibi datam à o vim generandi quantum hominibus quadraginta. Quid poteſt dici cenius? quorſum hæc generandi tam immanis poteſtas, niſi vt non ſo- impune ac licenter, ſed cum aliquapiam religionis cognitione à muri ſimplicitate & ſuperſtitione admitteretur ad concubitum, ſinente ito aut patre, atque etiam authoritatem numinis reuerente, à quo eſli tale munus conceſſum?

xto admirabilis Chriſti ſapientia nota eſt in Alcorano maximè in loprinc. huius cap. adductis, vbi Chriſtum appellat ſapientem, & omagiſterij peritiam edocentem. Sed clarius ex doctrina Chriſti id con-, initium diſciplinæ ſuæ ſumpſit Chriſtus Dominus à refutatione torum errorum, de opibus, de voluptatibus, honore, dignitatibus, , potentia: quę omnia ſpernere ſuos, ac pro nihilo exiſtimare iuſsit, tan-

tanquam fluxa, vana, commentitia, breui peritura. Caput doctrinæ ſuæ, pietatis, amorem eſſe dixit erga Deum, & homines, in quo oſtendit homini, quis eſſet finis & exitus bonorum omnium, & quemadmodum petendus. Amor enim Dei, quia nos Deo iungit beatiſsimo, beatos efficit. Amori erga Deum amores rerum iſtarum officiunt, inter quæ verſamur. minus enim amat ſingula, qui amat plura· & ſenſus vſu, aut voluptate rerũ mundi huius citerioris delinitus, à rerum altiorum amoribus mentem quaſi manu iniecta retrahit. Contemnenda igitur hæc ſunt quæ videmus & contrectamus, ſi vniuerſum amorem noſtrum in eo quod oportet collocare cupimus. Non eſt charitas noſtra in res plures partienda, quæ tota ipſa adeo eſt exigua. Chriſti ergo diſciplina fuit hæc, omnia ita à nobis eſſe poſſidenda & ſumenda, ne in animum penetrent: non debere voluntatem ad ſe pellicere, quæ præſenti tantum neceſsitati ſeruiunt, & ſubinde nos à cura æternitatis abſtrahunt: cui curæ quicquid noceret, reſcindi abijcique imperauit, opes, honores, amicos, parentes, & liberos, ſi eſſet neceſſe, & proprium corpus. quicquid eam adiuuaret, adſciſci & amplecti, ſobrietatem, patientiam, tolerantiam, animi æquitatem. Ex Dei amore amor proximi naſcitur, tanquam filium neceſſario amet, qui patrem. & eædem res vtrique charitati ſimul ſunt noxię, atque vtiles. Ex opum, & potentię, & claritatis cupidinibus naſcũtur lites, rixæ, iurgia, pugnæ, cædes, odia; ex illarum neglectione quies, & pax, & amicitia. Viciſsim quoque magnum eſt argumentum charitatis Dei, charitas hominum. Et quoniam quidem ad cæleſtem illum amorem ficti ac inſtructi ſumus, vetat nos hic Chriſtus odijs, & ſimultatibus aſſueſcere. vult amore iungi, vt immortalem illam vitam iam nunc incipiamus meditari. Nec ſolum redamandum eſſe amicum, ſed non habendum inimicum odio: quod præceptum arduum nimis, & factu aſperum inueteratæ noſtræ conſuetudini, vnumque ex difficillimis Chriſtianæ pietatis, fractæ quidem & corruptæ naturæ ſententijs atque opinionibus videtur. Nam ſenſui naturæ integrę, quam Dominus reſtituit, nihil eſt probabilius, nec æquius nec facilius factu. Hæc & alia Chriſtus diuina præditus ſapientia docuit, & fecit, ſicut Mahometus tam in doctrina, quam vitæ probitate diſsimili ac omnino contraria via proceſsit, vt latiſsimè ex his quæ diximus ſupra patet.

Septimo de potentia Chriſti, hoc eſt virtute operandi miracula, clariſſima ſunt Alcorani teſtimonia; vt iam vidimus ſupra, imo & Chriſti miracula tanta, & tam manifeſta fuerunt orbi, vt nulla vnquam gens fuerit vel tam impudens, vel tam Chriſto inimica & infenſa, vt ea ſit negare auſa. Itaque Gentiles, Iudæi, Agareni omnes grandia & mirabilia eſſe à Chriſto edita opera confitentur, ſed alij alias in cauſas referunt. Agareni Deum authorem illorum fatentur, Iudæi, & Gentiles Dæmonem.

Sed

Sed res ipſa clamat apertiſsimè Deo authore, atque approbatore illa omnia eſſe facta. In cæcitate & ſurditate natis videndi & audiendi vſum non quem amiſerant reddidit, ſed largitus eſt omnino nouum. Deambulauit ſuper tumentes vndas, vt nos ſuper ſolidam terram: imperauit ventis, mari, tempeſtati & paruerunt dicto. Expulit Dæmones ex humanis corporibus, abſtulit lepram, roborauit membra, & compages humani corporis diſſolutas, ſanauit omne genus morborum. Reddidit lucem & vitam mortuis. Multis modis miraculum ſuperat potentiã naturæ: in ipſa actione vt ſolem ſiſti, vel retro agi ab occidente in oriens. Lapidem vel hominis corpus tolli in cælum, grauia in aqua non demergi: tum in ſubiecto actionis, vt cæco reddi lumen mortuo vitam. Lumen enim & vitam natura poteſt tribuere, ſed non his. In ordine quoque ac ratione qua fit, vt repente ſanari ægrum, ſereno cælo dari pluuiam, ſubito ſterni ventum & mare turbatum: hinc in agente, vt hominem inſpicere hominum cogitatus: vel in inſtrumento, vt luto ſanari cæcitatem. Omnis generis acta ſunt à Chriſto prodigia, & ſi cui vnum illorum, vt ſunt hominum mentes diuerſiſsimæ, vel ſuſpectum eſſet, vel non plenè ſatisfaceret, addita ſunt tam multa, & varia, vt iam omnis dubitandi occaſio ſit ſublata. Et egit varijs modis: Alias ſolo iuſſu, vt ſe oſtenderet Regem naturæ: alias inuocatione Patris, vt indicaret à quo haberet omnia, tum calumniæ occurreret eorũ qui in Beelzebub Principe Dæmoniorum Dæmonia illum aiebant expellere. Interdum re aliqua adhibita, vt luto, vel ſputo: vt oſtẽderet quemadmodum Deus quandoque operetur ſolo verbo & nutu, alias tactu veſtis eius: quandoque inſtrumentis quibus vult, etiam parum aptis, vt luto ad curandam cæcitatem. Sed illi naturæ Domino nullum eſt ineptum inſtrumentum, qui nec inſtrumentis indiget. Nonnumquam manu impoſita: interdum abſens ſolo iuſſu. Nec vnquam occaſionem ipſe edendi miraculi captauit: ſemper vſus eſt oblata: non ad vſum artis ſuę cepit tempus aut locum quod præſtigiatores faciunt, ſed ſubito ſemper & pro re nata Nec vtilitatẽ aut cõmoda ſua vmquã ſpectauit, ſed aliorũ: vt appareat non illũ gloriæ ſuæ ſeruire in miraculo, ſed adduci ad hoc approbatione fiduciæ eorũ qui peterent, vt homines fidẽ habere ſibi & Deo aſſuefaceret Nec vllũ vnquã egit miraculũ corporale, quod non magnas ſignificationes haberet ſpirituales: quod ſigillatim referre hic eſſet longũ & ſuperuacaneum, prẹſertim cũ hiſce rebus noſtrorum libri ſint referti.

Mahometum vero nullũ feciſſe miraculũ, ipſe de ſe ipſo clarè teſtatur, vt ſupra demonſtrauimus: diſcipuli tamen eius quatuor eum præcipuè feciſſe miracula nugantur. Vnum de Angelo deſcendente de cælo, & cum ipſo familiariter loquente. Secundum de luna quæ de cęlo deſcendit ad ipſum, & locuta eſt cum eo. Tertiũ de arbore fici, quæ ab eo vocata humi-

liter ſe inclinauit erga ipſum. Quartum de boue & agno qui humana voce loquuti ſunt ei: verum iſta nugæ & fabulæ, meraque ſunt figmenta & mendacia.

Octauo Mahometus Chriſtum ſæpe appellat Prophetam & Apoſtolum Dei, magiſtrum & Doctorem excellentem. Mahometus vero neque Apoſtolus eſt, neque Propheta, vt latiſsimè ſupra demonſtrauimus, neque Magiſter, cum ipſe ſæpe ſe ignarum fateatur: affirmans ſolum Deum ſcire Alcorani expoſitionem. Denique Chriſtus ſecundum Euangelicam veritatem mortuus eſt, reſurrexit, aſcendit in cœlum, & venturus eſt iterum, vt faciat iudicium mundi in fine ſęculorum. certa res eſt, nihilque ambiguitatis apud omnes nationes habens: Alcoranus autem contendit Chriſtum non eſſe mortuum, ſed quod aſſumpſit eum Deus: quare tam ſecundum Euangelium, quàm ſecundùm Alcoranum in omnem euentum Chriſtus viuit, Mahometus autem mortuus eſt: excellit igitur in hoc, ſicut & in alijs, Chriſtus Mahometum; vt nunc omittam alias innumeras Chriſti excellentias contentus his, quarum eſt teſtis & iudex Mahometus.

Conferamus igitur iam Chriſtum cum Mahometo, non ex noſtra prędicatione, ſed ex Alcorano & ſecta veſtra. Chriſtus Verbum Dei, Mahometus homo merus. Chriſtus Meſsias promiſſus Patribus, nuntiatus ab Angelo virgini excellentiſsimæ: Mahometus obſcurus & ignobilis. Chriſtus ſemper Sanctus, Mahometus aliquando profanus, & erro, & latro, Idolorumque cultor. Chriſtus Doctor ſapientiſsimus, Mahometus omnis eruditionis prorſus expers, nec ſuum ipſius Alcoranum intelligens. Chriſtus de ſe, & de ſuis certus: Mahometus incertus, vt ipſe in Alcorano confitetur. Chriſtus viuens, vel, vt vos dicitis, raptus in cœlum à Deo: vel, vt nos, reductus in vitam: Mahometus mortuus & computrefactus. Denique nec Mahometus negat, ſe eſſe multo inferiorem Ieſu Chriſto. Cum igitur Alcoranus de Chriſto multa & magnifica, vt vidimus, fateatur, de Mahometo vero è contrario pauca, & ea quidem vilia; mirum eſt quare Saraceni non ſequuntur potius Chriſtum, quàm Mahometum, Euangelium, quam Alcoranum; cum valde credibile ſit à nobiliori, & excellentiori legislatore, legem emanaſſe meliorem.

Digitized by Google

CAPVT II.

De excellentia legis Chriſti, nempe Euangelij, tam in ſe quam Alcorano comparata.

SI quis Euangelij virtutes, doctrinam, ſtilum, propius attentiuſque contempletur, clarè intelliget non hominis eſſe opus ſed Dei, nec potuiſſe ab humanis ingenijs ſine proprio & particulari Spiritus diuini afflatu componi: quæ vt legenti fiant apertiora, oſtendenda erunt ex illis quatuor capitibus, ex quibus ſupra clarè deduximus legem Mahometi vanã, mendacem, iniquam, turpem, inordinatam, neque à Deo emanaſſe, neque ad Deum homines dirigere nempe ab authore ſiue conditore legis, à materia quam continet, à forma qua ſcripta, à fine quem hominibus præſcribit. Ex his igitur cauſarum generibus breuiter Euangelij excellentia ſupra Alcoranum luce clarius apparebit.

Euangelij excellentia ſupra Alcoranum, ex eo quod lex ſit à Deo lata & tradita, & homines ad æternam fælicitatem perducat. §. 1.

INprimis Mahometus ipſe in Alcorano Chriſtum Dominum ſupra omnes Prophetas, qui vnquam fuere, aut futuri expectantur, commendauit, Euangelijque doctrinam ſupra omnes diuinas ſcripturas magnificauit, vt inter alia loca manifeſtè teſtatur in Alcorano in c. Elmeide, Terminauimus (inquit) viam hominum per Ieſum Chriſtum filium Mariæ veracißimum Prophetam. & dedimus ei Euangelium, in quo eſt deductio, & lux. & veritas manifeſta, & in eodem cáp. inquit quaſi ex perſona Dei, O Chriſte conſidera quem dedi tibi Spiritum ſanctum vt loquaris: item in incunabilis bis docui te librum, & ſapientiam, & legem Moyſi & Euangelium. Ecce quam aperte fatetur ipſe Mahometus Euangelij authorem eſſe Deum, illudque Chriſto inſpiraſſe: ipſius vero Alcorani authorem ſolum nouimus Mahometum hominem ignarum, impium, turpem, mendacem, innumeriſque alijs ſceleribus famoſum. *Mahometus Chriſtum deprædicat.*

Præterea ſicut Mahometus in hoc ſæculo carneus fuit, & turpißimus, ita & in futuro carni ſtudendum putauit: nam & eam beatitudinem po-

Digitized by Google

fuit,quæ magis porco quam homini conuenit. Paradiſi (inquit) ſolum aureum, Smaragdis & hyacinthis crebro interpoſitis eſt diſtinctum, omni fructifera conſitum arbore,decurrentibus per amęna fluentis: quorum alia quidem lac,alia mel album,alia vinum puriſsimum fundunt. Dies (inquit) vnus erit mille annorum, Annus quadraginta millium annorum,quę proportio inter diem & annum tam docta, & ex aſtronomorum regulis deſumpta,vt non amplius quam quadragies maior ſit annus die. Sed quæ poteſt in cælis eſſe nox, vbi ſemper ſplendeat Sol, nec ſe vnquam illinc aufert vel recondit? Dies autem ſi Solis eſt præſentia, ſemper eſt in cęlo dies: ſin conuerſio cœli naturalis, horis quatuor & viginti conficitur. Addit: veſtientur illic omni colore, præterquam nigro . Primum ferculum in menſa erit iecur piſcis Albisbuſi, credo quod palato Mahometi erat gratiſsimus; ſed non eſt omnibus idem, palatum, nec idem ſapor: & quaſi homo qui totus erat corpus ſine mente, nihil reliquit menti, quæ eſt hominis pars pręcipua. Euangelium vero Chriſti non in corporis bonis & cōmodis ſitam ait eſſe beatitudinē, ſed in eo quod in homine eſt potiſsimum, ac excellentiſsimum, nempe in animo, & in vitæ huius curriculo laborioſo atque ærumnoſo, ſed in bonis ſempiternis. Beatitudo igitur noſtra quam expectamus in altera vita, eſt ipſa Dei viſio, qua nihil optabilius inueniri poteſt. Videbit enim beatus animus & quę ſunt in cœlo, & quæ ſub cęlo. Quid erit quod eius aſpectum fugiat? nullum deerit oblectamentū, nihil requiret vltra plenus animus. Nam quid pleno opus eſt? nihil illi deeſt qui nihil cupit. Deſideria noſtra implebit optimus, ac maximus Deus in quo omnia bona inſunt, nec vllum cupiditatibus noſtris relinquet locum, erit Deus omnia in omnibus, qui ſine fine videbitur, ſine fine amabitur, ſine defatigatione laudabitur. Quæ lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit illius Ciuitatis ſupernæ quanta ſint gaudia, Angelorum choris intereſſe, cum beatiſsimis ſpiritibus gloriæ Conditoris aſsiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuę munere lætari: neque illic beatitudo humani corporis in epulis erit, aut in vino, aut in coitu . Ex redundantia beatitudinis animę glorificabitur corpus ipſum, & ſimilitudinem eius induet. Fulgebit tanquam Sol in conſpectu Dei, teneritati eius nulla reſiſtet materia: leue & agile infinita ſpacia in ictu oculi permeabit , nihil erit quo amplius lædi poſsit: inuiolabile erit & impaſsibile, more animę, & ita totus homo exultabit, & dicet cum Propheta: *Cor meum & caro mea exultauerunt in Dominum Deum viuum.*

Digitized by Google

Ex parte rerum quas Euangelium continet, in multis præexcellit Alcoranum. §.2.

IN Euangelio veritatem manifeſtam contineri docuit ſępiſsime Alcoranus. Eſt enim lex à Deo ipſo lata, vt etiam Alcoranus fatetur, ac ex conſequenti ex omni parte pura, recta, ſancta, ab omni immunditia penitus abhorrens, ab omni errore prorſus aliena, rectæ conſona rationi, tota vndique perfecta, & quæ docet homines omnem vitæ perfectionem, & ſanctitatem, ſicut Deus ipſe, à quo promanat, totus eſt ſecundum ſe perfectus, purus, & ſanctus. Quare nihil poteſt habere ſtultum, mendoſum, falſum, aut imperitũ, ac multo minus turpe aliquid aut præcipere aut approbare, qualia omnia in Alcorano probauimus reperiri. *In Euangelio continetur veritas.*

Præterea Euangelium omnia habet quæcunque par eſt habere diuinũ librum, hoc eſt humanæ ſalutis. Primum omnium non de humanis artibus atque opificijs, non de ſpeculatione cauſarum, non de circumſpectione & prudentia vel publica vel priuata præcepta continet, ſed de immortalitate, ac bonis æternis. Idcirco Euangelium nuncupatur, hoc eſt bona & læta annuntiatio. Diſciplinæ aliæ, ſapientiæ, artes quæcunque ac prudentiæ huius mundi nuntiant venire ad Imperium, ad regnum, ad opes, ad potentiam æui huius fragilis ac breuiſsimi, ad opiparas epulas, ad ludos, ad voluptates, ad decus, ad laudem, ad rigidam atque inanem virtutis vmbram, ad terram fluentem lacte & melle, ad puellas formoſiſsimas, & quotidianas compotationes. Euangelium autem Chriſti venire celeres atque expeditos ad amandum Deum, vt cum illo ad æternitatem iungamur, vnde exiſtet beatitudo inæſtimabilis. Hinc vt Deus homines omnes abſque vlla exceptione aptos idoneoſque condidit ſuæ fęlicitati, ita & legem quam ipſe traderet, hoc eſt fęlicitatis huius viam certiſsimam, communem eſſe omnibus voluit. Nulla ab ea ætas excluditur aut repellitũr, nullus ſexus, natio, conditio, eaque de cauſa Catholica eſt fides nuncupata.

Deinde admiratione non caret, in toto Euangelio, & quidem ab imperitis humanæ ſapientiæ conſcripto nõ inueniri ea quæ in monimentis maximorum ingeniorum, magnaque eruditione & cognitione rerum atque vſu excultiſſimorum crebra ſunt, vt aliquid ſit varium & pugnans, vt aliquid ineptum, puerile, frigidum, abſurdum, ridiculum, & vbi ſcriprori dãda ſit venia quod dormitarit. Nihil in eis tale: Vt appareat rectorem moderatoremque illarum mentium & manuum fuiſſe Deum, illiſque id beneficium eſſe collatum, quod nulli humanorum ingeniorum, naturæ qui-

dem relicto inditu reperies Nullum eſt verbum quod ad ſummam inſtituti non pertineat, hoc eſt ad rationem pietatis. & cum in his quæ mediocria poſſent exiſtimari, ſic eluceat diuini conſilij effectus, minus erit profecto mirandum, nihil in eis eſſe obſcenum, & turpe, vt in Alcorano Mahometi, & apud gentium vates: nihil anile, delirum, blaſphemum, vt in Thalmud Iudæorum, & apud pleroſque Philoſophos. In expoſitione autem eorum quæ Chriſtus vel egerit, vel dixerit, eadem admirabilitas maieſtatis quæ in cæteris, ſeu potius amplior & ſublimior. Nihil deinceps Euangeliſtæ ſcripſerunt quod noſtra non referret cognoſci, nihil omiſerunt quod referret. Nam quicquid è re noſtra eſt nos ſcire, Euangelijs eſt explicatum: curioſa, hoc eſt, quæ ad ſalutem noſtram nõ faciunt, prętermiſſa ſunt. Et hæc omnia non tractant tanquam encomium ſed narrationis modo, purè, ſimpliciter, nude: ex qua promptiſsimum ſit iudicare, illum & virum fuiſſe optimum Deum ipſum ſummum ac præpotentem. Quibus de cauſis & rationibus hoc poſſum affirmare, nõ minus audacter quàm verè: ſi cuncta humana ſapientia conſpiraret, vt hominem aliquem Deum eſſę vellet oſtendere & eius opera & dicta diuina fingeret de illo homine quicquid animo eſſet collibitum, & in id quod finxiſſet adhiberet rationis cultum, diſſerendi vim & acumen rationum, non poſſet tamen Euangelium vnum quale eſt noſtrum componere, hoc eſt conſcribere, quo id poſsit euinci ac perſuaderi, quemadmodum Euangeliſtæ noſtri fecerunt ſolo hiſtoriæ cõtextu detractis quibuſcunque humanæ ſapientiæ viribus atque ornamẽtis. Hoc verò vt profanis atque imperitis fortaſſe videatur incredibile, aut non ſatis probabile, quiſquis tamen altius in Euangelij ſenſu penetrarit, facile mihi aſſentietur.

De Euangelij forma & ſtilo. §. 3.

Euangeliorũ ſtilus.

CVm Euangelium ſine diſcrimine omnibus eſſet tradendum, par erat, vt ab omnibus capi, tenerique poſſet, ad rectam obſeruantiã & cultũ. Quare non eſt traditum Euangelium obſcurum & difficile ad intelligendum, tanquam paucisſimis profuturum, ſed facile, dilucidum, apertum, expoſitum omnibus. Vt nemo eſſet quin petere illinc poſſet, & tanquam de fonte haurire quæ ſaluti ſuę expedirent. Philoſophi atque Oratores locuti ſunt excultius, ornatius, accuratius, ſubtilius in omni genere artiũ: videlicet non ſcribebant omnibus, at ex ingenio vel facundia decus, & gloriam captabant. Ergo illa ipſa tam elaborata pauci adeunt, pauciores intelligunt. Nihil eſt ſcilicet periculi, ſi illa tenebris obruta ſub ignorantia deliteſcant. At quod ſcire omnibus expedit, & eſt neceſſe, quod extremæ calamitatis eſt neſcire, vtique congruum eſt quod ab omnibus quantum ſat eſt intelligatur.

Quare

Digitized by Google

Quare propoſita eſt Dei diſciplina ea facilitate, quæ apta eſſet omnium ingenijs, quam omnes facilè caperent, ſimplici videlicet narratione, exẽpliſque, & ſimilitudinibus ſumptis de rebus notiſsimis. At in hac ipſa facilitate & ſimplicitate tam vtili tam congruenti quibuſlibet, quanta occultatur altitudo myſteriorum, quæ diutiſsimè exercere poſſint magna atque ſublimia ingenia, nec non bona ac religioni dedita paſcere? Nullum eſt in Euangelio verbum, quo non tegatur grande aliquod & admirabile arcanum Magna eſt in Euangeliſtis narrationis cõſtantia, qui tenor perpetuus, facilitas autem inaffectata & vbique ſimilis ſui. Grauitas vero & ſeueritas diuinis rebus congruens, nihil in illis prorſum iocoſum aut ridiculum, non delapſi ſunt ad vllam ſui oſtentationem, non ad citandos eruditos nationum, non ad aliquid inſerendum ex ſapientia mundi, quæ tum maxime erat in pretio, non ad deſcriptiones regionum aut locorũ, non ad inanes vllas atque otioſas digreſsiones, aut quę amęnitate ſua detinere poſſent lectorem, nihil in iſtis vacans aut aliorſum pertinens. In Alcorano verò, vt vidimus oſtendimuſque ſupra mira eſt inconſtantia, inſcitia, & obſcuritas. Vides autem quantum inter Euangelium & Alcoranum interſit? illud obſcurum, difficile, intricatum, nemo intelliget niſi Arabs: noſtrum vero planum, facile; nihil fieri poteſt in quacunque lingua lucidius, vt ea Philoſophia aperta eſſet omnibus, quæ ſaluti omnium vulgabatur. Quid quod & ipſe Mahometus ait ſe non totum Alcoranũ intelligere, nec alium præterquam Deum intellecturum? quis ergo eſt fructus vſus eius, quod homines non intelligunt? Rogo, cum vir ſapiens loquitur hominibus rudioribus & præcipit vt aliquid agant, accommodat ad ſuam excellentem intelligentiam ea quæ dicit, an potius ad captũ eorum quibus loquitur?

CAPVT III.

Concluſio ſupradictæ excellentiæ legis Chriſti, vbi breuiter duodecim prærogatiuæ Euangelij, ſupra Alcoranum recenſentur.

Ex prędictis cum Cardinali Turrecrem. colligere poſſumus duodecim excellentias, ſiue prærogatiuas dignitatis, quibus lex Chriſtianorum a Mahometi diſtinguitur, propter quæ Saraceni, & quicunque alij infideles, ſi veræ beatitudinis cupiunt participes fieri, omni alia ſecta relicta ad fidem Chriſti, ad Religionem Chriſtianam, extra quam non eſt ſalus, deberent quàm velociter concurrere. Habet in primis fides lexque Chriſtia- *Excellentia legis Euangelicæ.*

Chriſtianorum originem ſummæ nobilitatis, quoniā non ab hominibus, nec caſu aut fortuna allata eſt, ſed ab ore Dei proceſsit. Lex verò ſiue ſecta Mahometi non habet originem cæleſtem, ſed terrenam, non diuinam ſed diabolicam: vt ſupra manifeſtè oſtendimus.

Secundò, Lex Euangelica, ſiue Chriſtianorum habet Magiſtrum & Doctorem ſummæ ſanctitatis, & gratiæ præ filijs hominum: non autem talis fuit Magiſter, & Doctor ſaracenorum ſectæ, videlicet Mahometus, qui non modò non ſanctus, ſed ſceleratiſsimus idololatra, homicida, raptor lubricus maximè, vt ſupra oſtendimus.

Tertiò, excellit lex Chriſtianorum in hoc quod habet ſigna confirmātia diuinæ poteſtatis, quæ ſcilicet ſola diuinitatis poteſtate fieri poterant, ſicut eſt reſuſcitatio mortuorum, ſanatio leproſorum, cæcorum illuminatio, & huiuſmodi, quæ innumerabilia per Chriſtum, & Diſcipulos ſuos in nomine eius facta ſunt, & fiunt per orbem vniuerſum; vnde de Chriſto
Luc. 6. dicitur Luc. 6. *Virtus de illo exibat & ſanabat omnes.* Quoniam omne genus
Matt. 11. miraculorum fiebat per eum Matth. 11. *Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, & pauperes euangelizantur.* De ſignis
Marc. vlt. vero quæ in nomine, & fide eius per alios fiunt, dicitur Marc. vlt. *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur; In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquētur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Cæterū non ſolum ſancti mortui huius chriſtianæ fidei veritatem miraculorum operatione confirmarunt, verùm etiam viui eadem ſignorum virtute, veritatem illius per orbem quotidie teſtantur. Secta verò Mahometi nullis talibus ſignis, nullis huiuſmodi miraculis, per Mahometum, nec per ſuos confirmata eſt, nec oſtenſa à Deo eſſe; vnde ipſe profitetur, ſigna ſibi non eſſe data, ſed in armorum potentia veniſſe, ſicut ſuprà oſtendimus.

Quarto, lex Chriſtianorum in hoc præcellit, quod habet teſtes grandiſsimæ authoritatis. Habet enim Prophetas ſanctos veteris teſtamenti,
Ioan 5. vnde chriſtus ait Io. 5. *Scrutamini ſcripturas, ipſa teſtimonium perhibent de me.* Cæterùm teſtes maximæ authoritatis, nulla exceptione maiores habet fides chriſtiana ex nouo Teſtamento. Habet inprimis Ioannem Baptiſtā, quo teſte Chriſto, *inter natos mulierum, maior non ſurrexit.* Cuius etiam ſanctitatem commendat Mahometus plurimum in Alcorano ſupra; Ioannes iſte teſtimonium perhibet de Chriſto, & ait Ioannis primo. *Hic eſt, quem*
Ioan. 1. *dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, qui prior me*, ſcilicet dignitate, *eſt, & de plenitudine eius nos omnes accepimus* gratiam pro gratia: & infra: *Cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere*: & infra: *Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi.*

Præterea Chriſtiana fides habet teſtimonium ſuæ veritatis omnes Apoſtolos, qui Spiritu ſancto ſuggerente ipſius ſymbolum fidei ediderunt, quibus

quibus Dominus ait, *Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem,& in omni Iudæa, & Samaria,vſque ad vltimum terræ.*

Quintò,Chriſtiana lex in hoc excellit, quod habet documenta irrefragabilis veritatis. Pſalm.118. inquit Propheta, *Principium verborum tuorum veritas,in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.* Pſal.118. Singulare teſtimonium & indubitatæ veritatis præbet Mahometus de lege Chriſti in cap. de Iona, ita dicens ſuis Saracenis: ſi in aliquo dubio de Alcorano eſſent, quod petant ab illis qui ante eos acceperunt libros. ſcilicet à chriſtianis, & Iudæis. Secta vero Mahometi non eſt ſinceræ firmæque veritatis, ſed eſt multis erroribus, multis ſceleribus aut blaſphemijs plena, vt ſuprà oſtendimus.

Sextò lex Chriſtianorum excellit, quoniam habet mandata & præcepta totius honeſtatis ſplendoribus virtutum plena; ſobrietatem enim, & iuſtitiam docet, prudentiamque, & iuſtitiam, *quibus nihil eſt vtilius in vita hominibus*, Sap.7. Sap.7. maximè cùm inducat homines ad dilectionem Dei, & proximi, in quibus duobus lex pendet, & Prophetæ. Secta vero Mahometi turpia præcipit, turpiſsima concedit, plena eſt fœtoribus: & immunditijs, vt ſupra ſatis plenè oſtenſum reliquimus.

Septimò, lex Chriſtianorum præcellit, quia habet conſilia perfectionalis ſublimitatis, imperat enim inimicis charitatem, benignitatem odijs, vera maledictis ſubſidia; perſequentibus patientiam, eſurientibus victus adminiſtrationem præcipit, & gratiam remunerationis promittit. Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs, qui vos oderunt, orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt.* Matth.5.

Habet etiam Conſilia Euangelicæ perfectionis de quibus dicitur Matt. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me* Matt.19. Secta verò Mahometi non habet talia perfectionis conſilia, ſed iniqua, & impia, quæ latrones, & Tyranni habent; puta, homicidiorum, violentiæ, rapinæ, vindictæ. Vnde Mahometus neminem pœnitere dicit, niſi de iniuria illata vindictam ceperit. Iubet carceribus tradi & occidi omnem non recipientem legem ſuam, & huiuſmodi.

Octauò, excellit lex Chriſtianorum, quia omnem enormitatem longè arcet, nullum enim malum permittit, tanquam perfectiſsima, ſed omnia excludit, & punienda prædicit, propter quod legiſlator Chriſtus Matth. 12. inquit, *Dico autem vobis quod de omni verbo otioſo, quod loquuti fuerint homines ſuper terram, reddent rationem in die iudicij.* Matt.12. Secta verò Mahometi non eſt huiuſmodi, vt ſupra oſtendimus: multa iniqua, & impia permittit & concedit: licet autem Mahometus quandoque prohibeat aliqua peccata, vt rapinam, vel periurium, vel fornicationem, vel quædam alia mala, tamen ipſa prohibitio eſt quædam permiſsio; dicit enim, Ne faciatis talia, quia

Deo non placent, ſed ſi feceritis, ipſe eſt miſericors, & miſerator, & indulgebit vobis de facili. Talis enim facilis indulgentiæ largitio æquipollet permiſsioni delictorum, *quia*, teſte Gregorio, *facilitas veniæ incentiuum præbet delinquendi.*

Nonò, Lex Chriſtianorum præcellit, quoniam habet Sacramenta miræ virtutis & efficaciæ, in remedium & medicinam defectus, & vulnerum peccatorum. Habet inter alia Baptiſmi ſacramentum, in quo lauatur, & purgatur anima à ſordibus originalis peccati, & actualis, ſi ineſſe ſimul contingat. Habet etiam Sacramẽtum confirmationis, in quo datur Spiritus ſanctus ad gratiæ augmentum, & ad robur ſpirituale animæ, contra inſultus, & bella hoſtium ſpiritualium. Habet inſuper Sacramentum Euchariſtiæ omnium Sacramentorum excellentiſsimum, in quo ſub vtraq; ſpecie Chriſtus veraciter contentus vitam gratiæ præſtat ſe dignè ſumentibus. Item habet Sacramentum pœnitentiæ, quæ eſt ſecunda tabula poſt naufragium, & eſt medicamentum vulnerum, & ſpes ſalutis, per pænitentiam enim peccatores ſaluantur, per eam Deus ad miſericordiam prouocatur, & ſic de alijs ſacramentis. Secta vero Mahometi (in hoc omni alia ſecta pernicioſior) nulla habet ſacramenta, licet, ad deſignandum calliditate Diabolica quod ipſe Mahometus vtriuſque teſtamenti conſeruator eſſet, & ſic tanquam Propheta, vel Apoſtolus, ſiue Dei nuncius haberetur, ſeruari primum præcipit Sacramentum veteris legis ſcilicet circumciſionem; & primum noui, ſcilicet Baptiſmum: Omnes enim ſub prædicta maledicta ſecta aberrantes, maſculi circumciduntur, & tam viri, quam fœminæ aqua lauantur.

In vtraque tamen manifeſte errant, nec ſacramenta aliqua tenent, ſed tantum vmbratilem quandam ſimilitudinem. Nam circumciſio, quæ in octaua die fieri præcipitur, Leui. 13. in ætate adulta iuuenili & vltra per ipſos fit, & ſic prædicta circumciſio, non eſt veteris teſtamenti, ſiue Moſaica, ſed magis Iſmaelitica. In Baptiſmo ſimiliter errant: tum quia non vtuntur eo in forma, qua Chriſtus inſtituit dicens Matt. vlt. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Tum quia non videntur Saraceni tali oblutione vti, niſi pro abſtergendis corporalibus immunditijs, nam de Spiritualibus ſordibus nihil curare videntur. Vnde, dicentes, Conſeruate vtramque legem, potius vtriuſque ſe manifeſtant corruptores. Ea etiã animi cæcitate ſunt perfuſi, vt credant huiuſmodi lotiones tibiarum, & pedum, &c. ſibi proficere ad ſalutem. Interiora autem ſunt lauanda, ſcilicet malitia cordis, incredulitas animi, & ſordes peccatorum.

Matt. vlt.

Decimo, Fides ſiue Religio Chriſtiana excellit, quoniam non armorum violentia, aut potentia tyrannica, non quæſtus aut commodi gratia, non terrenæ

terrenæ gloriæ, aut carnalis voluptatis promiſsionibus introducta eſt; ſed patientia, ſed miraculis pauperibus etiam prædicantibus, & ad contemptum mundi, & delitiarum fugam inducentibus. Vnde 1. Corint. 1. Apoſtolus *Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt fortia; & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Secta verò Mahometi, vt ſupra dictum eſt, per violentiã per potentiam armorum, oppreſsionibus, depopulationibus, rapinis atque homicidijs, introducta, & plantata & extenſa eſt. Si quis verò ex parte Mahometi velit opponere quod Moyſes cultores Idolorum expugnauerit, reducat ad memoriam prodigia & miracula, quæ ille fecerit in lege, & videbit quod ex præcepto Domini hoc fecerit: ſimiliter de Ioſue filio Num, ad cuius verbum Sol & luna ſteterunt. Quæ miracula cũ nõ poſsint fieri niſi à Deo, manifeſtũ eſt quod quicquid illi fecerunt, iuſſu Dei factum ſit. Mahometus vero nullum miraculum oſtendit, quod ſit in teſtimonium, vt ei credatur, cùm officij ſui non fuerit niſi occidere homines, & latrocinari & diripere aliena, & captiuare, in perpetuamque ſeruitutem redigere parentes cum liberis. Præterea illi ſancti viri tunc expugnabant cultores Idolorum. Mahometus perſecutus eſt, & ſui perſequũtur populum Dei, qui vnum verum Deum creatorem cæli & terræ adorat, colit, & laudat.

Vndecimò excellit fides Chriſtiana, quoniam habet exiſtentiam incorruptibilis firmitatis vnde Pſalm. 118. dicitur, *In æternum Domine permanet verbum tuum.* Secta verò Mahometi non habet durationis firmitatem, niſi quantum duratura eſt apud eos armorum potentia, & facultas temporalis, vt ipſemet atteſtatur Mahometus. *Pſal. 118.*

Duodecimò, longe Religio Chriſtiana antecellit, quoniam habet promiſſa ineffabilis fælicitatis quæ eſt viſio facie tenus omnipotentis Dei, diuinitatis perfectæ fruitionis ſuauitas: promittit ſiquidem ſeruitoribus ſuis fælicitatem ipſam, quam Angeli habent in cęlo, quæ profecto ineffabilis eſt. Quæ enim lingua poteſt dicere, aut intellectus capere ſufficit ſupernę fælicitatis quanta ſint gaudia? Intereſſe Choris Angelorum, cum beatis ſpiritibus ſemper perſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo metu mortis affici incorruptionis perpetuo munere lætari. Secta verò Mahometi non promittit obſeruantibus legem ſuam beatitudinem niſi carnalem & voluptuoſam in potibus vini, mellis & lactis, & in luxibus, & in mollibus lectiſternijs, ſicut ſupra notauimus, quæ etiam communia ſunt brutis animalibus.

Quas quidem Chriſtianæ fidei excellentias ſuper omnem aliam ſectam

vtinam Saraceni, alijque infideles ſanis oculis attentè conſiderarent. Nã ſi id facerent, credimus, quòd, ſi eis ſaluationis verus appetitus ineſſet, illuſtrante illo qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ, ad Chriſtianam Religionem magna cum deuotione feſtinarent.

CAPVT IV.

Cauſæ aliquæ tantæ durationis legis Mahometi.

Hebræorum perſecutiones.

NVlla vnquam ſecta, nullaque gens infeſta & inimica populo Dei, tam diu infeſtauit, & afflixit eum, quàm gens Mahometana Chriſtianum populum. Hebræa gens dura ceruice grauata & oppreſſa eſt ab Ægyptijs, ſed annis minùs ducentis. Tempore Iudicum Hebræus populus vexatus eſt à Meſopolitanis, annis octo: à Moabitis annis decem & octo: à Chananæis viginti annis: à Madianitis ſeptem annis: ab Ammonitis, per annos decem & octo: à Philiſtæis, annis quadraginta: tempore Regum aliquot annis poſt diſciſsionem Hebraici Regni, in Regnum Iſraël & regnum Iuda, Aſſyrij & Chaldæi ſiue Babylonij cęperunt infeſtare & vexare Hebræos: eaque vexatio ab initio vſque ad finem, id eſt vſque ad reditum Iudæorum à captiuitate Babylonica, durauit annis minùs trecentis. Denique Rex Antiochus Epiphanes, & ſucceſſores eius, Iudæorum grauiſsimi hoſtes, gentem Iudaicam per annos quadraginta afflixerunt. Et vt de populo Chriſtiano loquar, Chriſtiani per illas celebres decem perſecutiones Romanorum Imperatorum, à Nerone vſque ad Conſtantinum Magnum vehementer afflicti ſunt, per annos circiter ducentos ſexaginta. Perſecutio item Barbarorum, à Gothis vſque ad Longobardos, per annos fermè trecentos exercita eſt aduerſus Chriſtianos. At verò ſecta genſque Mahometana ab origine ſua, quæ fuit circa annum Domini ſexcenteſimum trigeſimum, vſque ad præſentem Domini annũ milleſimum ſexcenteſimum quintum, quo tempore etiam plurimum valet, & viget, nongentis ſeptuaginta quinque annis perdurauit. Dignisſimum igitur videtur curioſa ſcrutatione, attentaque conſideratione, quas ob cauſas tantam ea ſecta habere potuerit diuturnitatem.

Chriſtianorũ perſecutiones.

Equidem plures eius rei cauſas ſatiſque probabiles inuenio, quarum tres primas à Dei prouidentia petitas, tractat Paulus Burgenſis, in ea quã de ſecta Mahometica fecit, diſputatione, ſuper cap. 13. Apocalypſis. Prima cauſa eſt huiuſmodi, Habet hæc ſecta quædam & probabilia, & laudabilia Deoque grata, ob quæ videtur non ſine cauſa tolerari à Deo. Hęc enim ſecta maximè odit, & deteſtatur Idololatriam; prorſus adeo vt nullas vel

Dei,

Dei,vel Angelorum,vel ſanctorum hominum imagines non ſolum colat, ſed nullo etiam in loco depingi patiatur.ſicut etiam in veteri teſtamento, Deus omnium Imaginum Iudęis venerationem & cultum interdixit Scelus porro Idololatriæ ſuper alia ſcelera odit & execratur, & punire ſolet Deus.De quo ſcelere in ſcriptura loquens Deus,ait, *Ego Deus fortis & Zelotes*,iſtis verbis ſignificans,ſicut zelus viri de adulterio ſuę vxoris eſt implacabilis ita Deus non parcet populo ſuo idola colenti,ſed grauiſsimis eum ſupplicijs puniet. Scelus Idololatrię per metaphoram vocatur fornicatio hominis à Deo,*Qui elõgant ſe à te,peribunt*(ait Dauid)*perdidiſti omnes qui fornicantur abs te*.Quantus vero quamque implacabilis ſit zelus mariti ob adulterium vxoris,oſtẽdit Salomon his verbis, *Zelus & furor viri,non parcet indie vindictæ,neque acquieſcet cuiuſquam precibus,nec recipiet pro redemptione dona plurima.* *Prou.6.*

Secunda cauſa: Iſta ſecta Mahometana Chriſtianos ſuę dominationi ſubiectos fere non cogit abnegare fidem Chriſti,ſed eos patitur, & fidem & Religionem,& diſciplinam Chriſtianę legis colere, vt cernere licet in Chriſtianis qui ſunt in Gręcia,& in Aſia,& in Syria, & in Aegypto, permittit in terris ſuis quatuor Patriarchatus; plurimas item Eccleſias & monaſteria: permittit Chriſtianos vndecunque venire ad terram ſanctã, viſitare ſepulchrum Domini, aliaque ſancta loca,quin etiam Chriſtianorũ cuſtodię ea permittit,ſinit habere inibi monaſteria & hoſpitia, nec legem & Religionem Chriſtianam damnat, ſecundùm Mahometis videlicet ſententiam,qui Chriſtianos ſecundum legem ſuam ſaluari poſſe cõfeſſus eſt. Quod ſi alicubi, & aliquando aliqui Chriſtianorum ad renunciandum Chriſto vel minis,vel promiſsis quodammodo cogantur, id nec generale eſt,nec per ſe fit,ſed,vt ita dicam,per accidens; quo ſcilicet eorũ miniſterio in rebus bellicis fidelius & tutius poſsint vti.

Tertia cauſa eſt eadem ipſa, propter quam paſſus eſt Deus Philiſtæos, Ammonitas Moabitas,Iſmaëlitas, Madianitas,gentes nimirum Hebræis inimicas atque infeſtas,vel illis vicinas, vel ipſis etiam immixtas habitare. Primò quidem ob bellicam Hebræorum eruditionem, vt ex aſsidua cum hoſtibus decertatione prudentiores & fortiores ad pugnandum in eos fierent. Deinde vt ſi Dei legem violarent,& ab ipſius cultu ad idololatriam defluerent, per iſtas gentes vicinas promptam acciperent à Deo punitionem;præterea id ipſum valebat ad Hebræorum virtutis ac pietatis explorationem, atque probationem: hac de re in libro Iudicum capite ſecundo & tertio ita loquitur Deus, *Ego non delebo gentes quas dimiſit Ioſue, vt in ipſis experiar Iſraël, vtrum cuſtodiant viam* Domini, *& ambulent in ea. Has gentes dereliquit Dominus, vt erudiret in ijs Iſraëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum; & poſtea diſcerent filij eorum cer-*

tare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem prælandi. Ob eaſdem has ipſas cauſas paſſus eſt Deus & patitur, Mahometanos hoſtes acerrimos Chriſtianorum tam diu regnare & vigere.

Quarta cauſa: Hoc ipſum permiſit Deus ad puniendos flagello Turcarum & Mahometanorum Chriſtianos, Græcos, & Orientales, ob multiplices ipſorum errores circa fidem; & ob ingentem eorum ſuperbiam, atque contumaciam aduerſus Romanos Pontifices & Eccleſiam Romanam: & ob multiformem perfidiam, variaſque proditiones, quibus vſi ſunt aduerſus Chriſtianos exercitus Occidentales, in recuperatione terræ ſanctæ.

Quinta cauſa: Noſtris diſcordijs atque diſsidijs, ſecta iſta & aucta & roborata, & firmata tamdiu præualuit. Arma enim in Turcas & Mahometanos conferenda, in noſtros conuertimus: gladium bellicum in hoſtes Chriſtiani populi diſtringendum ac vibrandum in noſtra ipſa viſcera imprimimus. Heu furor heu dolor! ſed meliorem quæſo in poſterum Deus Chriſtianis Principibus det mentem. Quantum valerent & poſſent aduerſus Turcas, concordes Principes Chriſtiani ſatis oſtendit ſacrum illud belli aduerſus Turcas fœdus ante annos triginta quatuor inter ſummum Pontificem Pium Quintum & Catholicum Regem Philippum ſecundũ, & clariſsimam Venetorum Rempublicam factum.

Sexta cauſa: Habet hæc ſecta & alia complura & tria præcipue, vulgò admodum probabilia. Primo nihil pręcipit & tradit credendum hominibus, quod ſit ſupra ſenſum, aut certè ſupra captum humanę rationis: vt propterea dediti ſenſibus homines, vel ſola rationis regula metientes quę credenda ſunt, ab ea lege recipienda propter difficultatem intelligendi eam, minimè retardentur. Deinde eſt iſta lex, & ſecta valde carnalis, plurimum indulgens voluptatibus & rerum terrenarum cupiditatibus, ſuper omnia verò libidini dominandi & imperandi, quocunque modo id conſequi poſsit; ad hęc autem procliuiſsimi ſunt mortales, eaque flagrantiſsimè concupiſcunt atque conſectantur. Poſtremò iſta lex & ſecta non per efficaciam prędicationis, nec per mirabilitatem ſignorum & prodigiorum perſuaſa eſt hominibus: ſed inuecta & intruſa eſt per vim bellicam & terrores bellicos, & tyrannicam violentiam; quibus rebus plurimas gentes & prouincias vel imbelles, vel tunc inermes, ac pręſidijs bellicis deſtitutas, inuadens, facilè dominatum earum obtinuit, atque in his diu pręualere potuit.

Septima cauſa Hęc ſecta ex alijs pluribus ſectis mixtè confuſeque collecta eſt: quia ex omni ſecta habet nonnulla: habet etiam vnde & cur aliarum ſectarum cultoribus placere queat.

Octaua cauſa: Hęc ſecta tam diu conſeruatur & perpetuatur ob imperij

perij Turcici potentiam, valde ſtabilem & firmam ac durabilem. Eſt quidem Turcicum imperium planè tyrannicum; quia in eo Princeps proprium omnino bonum ſpectat, nullo autem modo bona curat ſubditorum: deinde quia ſubditos tractat vt ſeruos & mancipia, quantum ad honores & poſſeſsiones bonorum temporalium: tum quia leuiſsimis de cauſis quoslibet, etiam optime meritos & bonis & vita ſpoliat. Hoc tamen tyrannicum imperium tam diu conſeruatur has ob cauſas. Primò quidem terrore potentiæ bellicæ; habet enim ampliſsimum & validiſsimum equitatum, peditatum verò ex Aſianis, & Europæis tantum, vt vel ipſa multitudine etiam mortuorum hoſtes obruat: ſed maximum eius robur eſt in pluribus fortiſsimorum & fidiſsimorum Genizzarorum legionibus. Deinde ne vel Turcæ ipſi, vel Chriſtiani eis ſubiecti, nec, vt vocant, Renegati, qui tenent arma, & res bellicas tractant, rebellare aduerſus Imperatorem queant; quatuor diligenter ſeruat, quæ ſecundùm Ariſtotelem in politicis ad tuendam diuque conſeruandam tyrannidem plurimum conducunt. Tenet enim ſubditos prorſus ſubiectos, & viles, & item pauperes & inermes, & inuicem diffidentes: habet plurimos exploratores & inſidiatores quibus magna propoſita ſunt præmia; & ſufficit quælibet ſuſpicio, aut etiam vmbra dubitationis de quocunque, quin etiam vel minima calumnia valet ad perdendum hominem. Super omnia curat, ne imperio ſuo ſubditi, præcipuè verò quorum in bellicis functionibus vtitur opera & miniſterio, ab vllius externæ gentis, vel Principis patrocinio vel gratia vllo modo pendeant.

CAPVT V.

Cauſæ cur tanta hominum multitudo ſectam Mahometicam amplectatur.

CVm autem fides Chriſtiana, vt iam ſupra oſtendimus, tot excellentijs & nobilitatis prærogatiuis ſuper omnes leges priuilegiata ſit, atque virtutum floribus tota plena, ſuper aliam ſectam emineat; Sectaque Mahometi ſiue Saracenorum erroribus, & ſpurcitijs perfuſa ſit, mirum fortaſſe aliquibus videbitur & quæſtione dignum, Cur ad prædictam Mahometi ſectam tanta hominum multitudo, & populorum diuerſitas confluxerit, maximè cùm ratio naturalis hominis, vt ait Philoſophus primo Ethic. ſemper ad optima deprecetur. Huic dubitationi primo reſpondet Richardus, in confutatione legis Mahometicæ cap. 10. his verbis.

Notandum

Digitized by Google

Notandum autem, quatuor eſſe partes eorum qui retinent errorem Mahometi. Primo qui ingreſſi ſunt Saraceniſmum per enſem: qui etiam nunc ſuum errorem cognoſcentes reſipiſcerent vtique, niſi eum propter enſem timerent. Alia particula eorum eſt qui decepti ſunt à Diabolo credentes vera eſſe mendacia. Tertia particula eſt eorum, qui nolunt diſcedere ab errore maiorum ſuorum: ſed dicunt detinere ea, quæ eorum Patres detinebant, Mahometi ſectam tanquam minus malam ſine dubio elegerunt. Quarta pars eorum qui propter remiſsionem vitæ, & mulierum multitudinem, & alia remiſſibilia potius in his immunditiam quàm æternitatem futuri ſeculi amauerunt, & cum his concordes ſunt, qui apud eos Sapientiores appellantur.

Et qui literarum peritiam habent, non credunt legem illorum eſſe veram, vel bonam ſimpliciter: ſed vehemētia voluptatum excæcat iudicium rationis, prout dicit ſapiens. Sicut & multi literarum expertes non ſeruant Euangelij legem, etſi credant bonā & veram eſſe, potius imitantur viam Alcorani, quamuis credant in veritate illum erraſſe.

Et huius rei ſignum in vtriſque eſt. tranſmutātur enim quidam Saraceni in Chriſtianos, & Chriſtiani quidam fiunt Saraceni. Chriſtianus quidem nunquam in morte fieret Saracenus, ſed in vita: Saracenus autem potius in morte fit Chriſtianus, quam in vita: Vterque igitur horum potius elegit Chriſtianus mori, quam Saracenus, niſi aliquo modo prædicta vi abſtrahatur. Hæc Richardus.

Quare cum in hac ſecta alij teneantur errore quodam tradito per manus à maioribus, & ignorantia meliorum, alij metu, alij cupiditate opum, alij illectamentis voluptatum. (Sunt enim omnia quæ ille præcepit eiuſmodi, vt homines nec pœnis legum poſsint ab eis auerti, ac coërceri,) vt mirandum non ſit craſſos illos ac rudes ad id quod ſuadet libido ſe adiunxiſſe. Et quemadmodum Imperium armis atque vi retinetur, ita etiam ſecta. Quod præuidens Mahometus legiſlator, dixiſſe fertur, tam diu legem ſuam duraturam, quam diu victoria ſuorum. Scilicet conſcius erat ſibi, non in recti perſuaſione illam eſſe ſitam, ſed in violentia. Idcirco qualem ferret legem perpendens, quatuor illam vallis ſepiuit, ne aditus pateret ad illam ſubuertendam. Primò, quod iubet eos interfici qui Alcorano contradicerent. Deinde, quòd vetat cum hominibus diuerſæ ſectæ diſputatione congredi. Tertiò, ne credant cuiquam niſi Agareno. Quartò, vt ſegregent ſe prorſum ab alijs, & dicant: Mihi lex mea, tibi tua: vos ab eo quod ipſe operor eſtis liberi ego inuicem ab eo quod vos operamini. Quibus munimentis tuta erit cuiuſlibet ſcurræ, aut lenonis aut Tyranni inſtitutio.

Cardinalis vero Turrecremata latius propoſitę ſatisfacit difficultati. Ad hanc, inquit, quæſtionem faciliter reſpondetur, ſi conſiderentur aſtutiæ, & vię, quibus verſutijs vſus eſt Mahometus ad introducendam ſectam ſuam, & quibus poſſet errorem ſuum tegere, & Chriſtianę fidei veritatem

Digitized by Google

ritatem in opinione ſtultorum, & inſipientium hominum deprauare: de quibus quia plura ſuperius percurrimus, pauca ſubiungemus. Fuerunt autē quinque viæ, ſiue aſtutiæ Mahometi, quæ ſunt contrariȩ vijs, quibus fides Catholica ſtabilitatem ſuſcepit; de quibus S. Thom. 1. contra Gent. cap. 6. loquitur.

Prima eſt, quod carnalium voluptatum promiſsionibus, ad quarum deſiderium carnalis concupiſcentia inſtigat, populos allexit; promiſit enim hominibus legem ſuam ſuſcipientibus, legem carnalem, & voluptatibus plenam, qualem ſibi prȩparari optabat; ibi carnium, & omnium fructuum vſum, ibi lactis, vini, & mellis riuulos, & aquarum ſplendentium curſum, ibi pulcherrimarum mulierum & virginum amplexus, & luxus, quibus ſumma voluptas eius deſcribitur; quȩ omnia obedientibus ſibi promittit. Vnde non mirum ſi carnalis & beſtialis populus ſecutus eſt illum. Fides vero Chriſtiana è conuerſo intrauit; non enim carnalia promittit, non voluptatem carnis, ſed fȩlicitatem, qualem ipſi Angelici Spiritus habent, quæ ineffabilis eſt, & incomprehenſibilis, quemadmodum ſupra proſequuti ſumus.

Secunda via, qua Mahometus vſus eſt ad alliciendum populos ad ſectam ſuam, quod prȩcepta dederit promiſsis conformia, carnali voluptati habenas relaxans quibus facile carnales homines obediunt. Vt enim Tullius narrat, bene dixiſſe Platonem, *Voluptatem eſcam eſſe malorum, qua capiuntur homines vt piſces hamo*; & Virgil. in Buccol. *Trahit ſua quemque voluptas.* Hac ratione, vt dicit Lactantius, Epicureorum diſciplina multo celebrior ſemper fuit, quam cæterorum; non quia veri aliquid affert, ſed quia multos ad populare nomen voluptatis inuitat, dicens voluptatem eſſe maximum bonum. Non ſic autem lex Chriſtiana proceſsit, in qua voluptates carnis maxime prohibentur, & omnia, quæ in mundo ſunt contemni docentur; quæ verè à tota multitudine hominum appetuntur, vt ſunt libidines, delectationes gulæ, & honores mundani, quibus animi mortalium maximè afficiuntur, vt dictum eſt. Vnde 1. Ioan. 2. *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt; ſi quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo; quoniam omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*; quibus exhortationibus animos mortalium aſſentire maximum miraculum eſt, & manifeſtum diuinæ inſpirationis opus, vt contemptis viſibilibus ſola inuiſibilia capiant.

Tertia via, qua Mahometus proceſsit, fuit, quod documenta veritatis non attulit, niſi quæ de facili à quouis mediocriter ſapiente naturali ingenio agnoſci poſsint; quin potius vera, quæ docuit fabulis, & falſiſsimis doctrinis miſcuit, vt quod Deus ſit vnus, ſitque

Digitized by Google

Creator omnium rerum,& quod ei timor & honor exhibẽdus ſit. At quod pietatis opera exercenda ſint, quilibet etiam parum doctus intelligit eſſe facienda,& quæ etiam antequam Mahometus illa ſcriberet, in Euang. plenius continentur. Lex vero Religionis Chriſtianæ plurima documenta tradit veritatis diuinitus hominibus reuelatæ, quæ excedũt totius humani intellectus virtutem,& facultatem; vt eſt Trinitas perſonarum, in vnitate eſſentiæ Diuinæ, generationis arcanum, Diuinæ incarnationis myſterium,& Euchariſtiæ ineffabile Sacramentum,& ſimilia, quæ omnia ſuperant omnẽ

Eccle. 3. creatum intellectũ; de quibus Eccleſiaſt. 3. dicitur: *Multa ſupra ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi,* & Propheta in Pſal. 118. *Conſiderabo mirabilia de lege tua.* Item, *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt, & non potero ad eam.* Id eſt, ex me, attingere. & Apoſt. 1. Corinth. 2. *Quæ ſunt Dei, nemo nouit, niſi Spiritus Dei; nobis autem reuelauit per Spiritum Sanctum.*

Pſal 118.

1. Cor 2.

Quarta via qua Mahometus in propagatione ſuæ legis vſus eſt, ſicut in cap. præcedenti diximus, fuit tyrannica violentia & potentia armorum. Non enim ſigna adhibuit ſupernaturaliter data, quibus ſolis diuinæ inſpirationis conueniens teſtimonium adhibetur, dum operatio viſibilis, quæ non poteſt eſſe niſi Diuina, oſtendit Doctorem veritate inuiſibiliter inſpiratum. Vbi notandum, quod non aliqui Sapientes in rebus Diuinis exercitati & humanis, à principio crediderunt ei; ſed homines beſtiales in deſertis errantes, omnis doctrinæ Diuinæ prorſus ignari, per quorum multitudinem, alios armorum violentia in ſuam legem coegit.

Illuſtris vero Chriſtiana Religio, non ſic armorum potentia introducta eſt, vt in præcedenti cap. dictũ: quia Deo nõ placent violenta obſequia; ſed miris prodigiis, & operibus viſibilibus, quæ totius naturæ ſuperant virtutem & facultatem, videlicet mirabili curatione languorum, mortuorum reſuſcitatione, cæleſtium corporum mirabili mutatione; & quod mirabilius eſt, humanarum mentium inſpiratione; vt Idiotæ & ſimplices, dono Spiritus Sancti repleti, ſummam ſapientiam, & facundiam in inſtanti conſequerentur. Vnde ſoli Chriſtiani prædicationibus, martyrio, & miraculis, non vi aliqua temporali, omnium nationum gentibus Chriſti

Pſal 18. fidem ſuaſerunt, quod Propheta ita Spiritu præuidens ait: *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Vnde Lactantius dicit: *Denique nulla gens tam inhumana eſt, nulla Religio tam remota, cui aut poſſeſſio Chriſti, aut ſublimitas Maieſtatis ignota ſit.*

Quinta via, qua Mahometus in dilatatione legis ſuæ vſus eſt; fuit, quia nulla Diuina oracula præcedentium Prophetarum, ei teſtimonium perhibent, quin potius quaſi omnia veteris & noui teſtamenti documenta, fabuloſa narratione deprauat, vt patet eius Alcoranũ inſpicientibus, & aſtuto con-

to conſilio libros veteris, & noui teſtamenti ſuis ſequacibus non reliquit legendos, ne per eos falſitatis argueretur. E cõuerſo vero, quia fides Chriſtiana ex lege veteri, & Prophetarum oraculis veritatis ſuæ habet clariſsima teſtimonia, Chriſtus mandat ſcrutari ſcripturas, dicens Ioan. 5. *Scrutamini ſcripturas: illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.*

Ex quibus ſatisfactum eſſe creditur quęſtioni, qua quærebatur, Quare tanta populorum multitudo ſectę Mahometi; erroribus & fætoribus plenæ adhęſerit. Nec de hoc debent multum homines admirari, qui in nobiliſsima Chriſtiana Religione militant; quoniam, vt ſcriptura ſancta teſtatur, *ſtultorum infinitus eſt numerus*, Eccl. 1. & Matth. 20. dicitur, *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*. Vnde etiam maior eſt vilium rerum, quam pretioſarum multitudo, vt ferri, plumbi, quam argenti, & auri, & pauciores pretioſi lapides, quam non pretioſi. Hæc Turrecremata. *Eccli. 1.* *Matth. 26.*

CAPVT VI.

Fælicitate & victorijs Mahometanorum non probari, eorum legem eſſe à Deo.

CVr in fide Chriſti (obiiciunt Mahometici) toto orbe propagata, paſſus eſt Deus innumeros populos Mahometi opere ab imperio Chriſti ſeduci, & ad ſuam legem compelli, Mahometique dominationem indies fæliciter augeri: ſi igitur Chriſtus eſt Deus, illique Mahometus aduerſus, cur ſe à Mahometo ſuperari paſſus eſt? Vera igitur, inquiunt Saraceni, fides noſtra eſt, veſtra autem falſa: hoc igitur potiſsimum argumento aduerſus Chriſtianos ſe defendunt, quo etiam multi ex Chriſtianis ignari ita obuoluuntur, vt quid reſpondeant prorſus ignorent.

Michael de Medina lib. 1. de recta in Deum fide affert aliquas rationes quibus pręmuniri poſsint qui forte videntes Mahometanorum proſperitatẽ, nutarent in fide, nimirum inquiens, familiare eſſe infidelibus, vt in pręſenti vita fęlicitate aliqua fruantur, vel quod bona quędam moralia faciant, quæ diuinam Magnificentiam quodammódo remunerare non dedecet, vt de Romanorum fęlicitate docuit Auguſtinus. Aut quod magis credendum eſt, ad probandos fideles. De quo etiam argumento optimè ante Medinam egit Sauanarola libr. 4. cap. 7. de triumpho Crucis.

Elegantiſsime vero inter alias Pius 2. in epiſtola Morbiſano Turcarum Principi miſſa, prope finem propoſitæ ſatisfacit dubitationi, ſimulque errorem ſiue aſtutiam Mahometi reijcit ac detegit, præcipientis Sarracenis, ne de Alcorano diſputationem admittant: præmiſſa igitur aliquorum legis Mahometicæ errorum confutatione, ſic ait: Cognoſcis iam, niſi fallimur, veritatem, & maieſtatem noſtræ legis, nec vtilitatem ignoras: incipiſque de tua diffidere, & ardes deſiderio diſputandi, velleſque latius cuncta diſcutere: ſed obſtat legifer tuus, & inquirere verum prohibet, & interminatur, & clamat: Non eſt mea lex, quæ diſputationi ſubijcienda ſit, caue ne quid loquaris: arma ſunt in manu mea: dum nihil credis, multum imperij adeptus es. Qui non audiunt meam vocem, gladio conterendi ſunt, enſis meæ legis dignitatem tuetur. In Arabia ortus eius fuit ex paruo principio, quantum creuerit, vides. Aegyptum adieci meæ legi, & Syriam, & Meſopotamiam, & Libyam, & Indiam, & Mauritaniam, & partem Hiſpaniç, & diuitem Aſiam, & doctam Græciam, & fortem Thraciam, & nobilem Macedoniam; ſunt, & aliæ quamplurimæ Regiones ſub Imperio meæ legis, quæ armis, non verbis quæſitæ ſunt. Muliebre eſt verba verbis refellere, viri ferro decertant. Si non fuiſſet vera mea lex, non dediſſent ſuperi Imperio noſtro, nec non Dominationi noſtræ tantos ſucceſſus atque proſperitates. Amat nos Deus, & legis odorem ſentiens, gratulatur, & ſternit iter victorijs noſtris. Sed audi quam inanis eſt timor. *Omnis qui malum facit* (inquit in Euangelio veritas) *odit lucem.* fures noctu domos perfodiunt, & in obſcuro adulteri latitant, non adhibent teſtes, qui peccant, nolunt deprehendi mendaces. Cum his ſentit tuus legifer.

Veretur ne diſputando ſuæ legis vanitates innoteſcant, veretur ne pudenda ſua detegantur. Prohibet diſceptari verbis: armis defendi ſuam legẽ iubet, nec alium iudicem quam ferrum depoſcit: multũque gloriatur de ſuę legis incremento. Diximus cur creuerit, plebes voluptas allexit: neque inficiamur multas tuæ gentis victorias partas, & ingentia confecta bella. Tuæ victoriæ nihil habent miraculi, ad quas nunquam niſi grandi prærogatiua tuorum ventum eſt. Sed quid agimus? non his argumentationibus ſtat recta fides, Vici, fudi hoſtes, Imperiũ teneo. Si ſic licet arguere, vera fuit ſub Alexandro Magno tot victorijs illuſtrato, & ſub eius ſucceſſoribus religio, qui & in Græcia, & in Aſia, & in Syria, & in Aegypto, & in Libya, & in Perſide, & in Scythia, & in Indis regnauere, imperio per arma quæſito. Vera etiam Romanorũ fides vſque ad priorem Conſtantinũ, qui orbẽ ſibi ferro ſubiecerunt, & omnes domuere quas adiere gentes. Scimus tamen & Alexandrũ, & eius hęredes, & Romanos, & qui ſub eis erãt, Iudęis exceptis,

Digitized by Google

Idola coluiſſe, alij Iouem, alij Martem, alij Mercurium, alij Solem, & Lunã, & alij ſidera. Multi etiam, vt Aegyptij, animalia bruta colebant. *Quis neſcit* (inquit vnus ex Poetis) *Voluſi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat*. Et quod ſtultius fuit, & allium, & porros, & cepe inter numina poſuerunt. Præclaræ tamen Aegyptiorum victoriæ memorantur, ſicut de Oriſide proditum eſt, qui victum peragrauit orbem. Ergo & Deos Aegyptiorum recipiemus, & veram eorum Religionem fatebimur, quia vicerunt? Non ſic ratio ſuadet, neque ſic Iudæi ſenſere, qui victi ab Aſſyriis, & ab Antiocho, & à Romanis, & in ſeruitutem ducti, non tamen victorum leges de dijs acceperunt, ſed victi, & angariati, & mille modis oppreſsi in ſua lege manſerunt. Nec nos Chriſtiani cum prælio ſuperamur, aut aliis calamitatibus afiligimur, legem noſtram aut relinquimus, aut accuſamus: ſed arbitramur pium Deum nos tanquam filios propter peccata, quæ cõmittimus, verberare, quia non paremus Euangelio, non ſeruamus legem noſtram, neque manemus in traditione Sanctorum Patrum, ſed victi fragilitate aberramus, & labimur, vt homines. Ipſe vero lapſos corrigit, & plagis multis noſtras iniquitates emendat. Cognoſcimus errata noſtra, & conſiderantes quę fecimus, minorem eſſe pęnam, quam delictum non ignoramus. Si cadimus in bello, ſi amittimus Regnum, ſi iugo ſeruitutis opprimimur, dicimus cum Daniele Propheta Daniel. 2. *Deum eſſe in cælo qui reuelat myſteria, mutat tempora, & transfert regna, vt vniuerſi cognoſcant, quod dominatur in excelſis in Regno hominum: & cui voluerit dabit illud*. Nouimus Deum & Iudęos, & Chriſtianos poſſe cum velit, & voluiſſe aliquando, alterius ſectæ hominibus ſubijcere, propter offenſas populi, qui eum ad iracundiam prouocauit: ſed conuerſi ad Deum non deſperamus miſericordiam conſequi. Quamuis enim *iraſcitur Deus* (vt inquit Propheta) *non tamen obliuiſcitur miſereri*. Pius eſt, & benignus, nec deſerit clamantes ad ſe. Abſit autem, vt propter victoriam, meliorem eſſe credamus Religionem vincentium. Sic enim fatendum eſſet, omnes qui vicerunt Hebręos melius de Deo ſenſiſſe, quam ipſi victi, quod neque tu diceres, neque tuus legifer, qui defenſionem ſuę traditionis in armis collocat, & omne genus ratiocinationis effugit, maximum iniquitatis indicium. Non ſic Beatus Petrus, qui donatis à Chriſto Domino, cæleſtis Regni clauibus, & Paſtor conſtitutus gregis Chriſtiani, paratũ ſe ait rationem omnibus reddere, de ea quæ erat in eo fide, nec aliter ſuos auditores edocuit. Et beatus Laurentius martyr, *mea nox* (inquit) *obſcurum non habet, ſed omnia in luce clareſcunt*. & in Euang. Luc. 11. Non probat Dominus eum qui lucernam accendit, & ſub modio ponit, ſed ſuper candelabrũ *Luc. 11.*

eam eſſe vult; vt luceat omnibus qui ſunt in domo: & prędicari verba ſua
Matth. 10. ſuper tecta iubet, & de ſe ipſo dixit: Matth. 10. *Ego palam locutus ſum mundo.* Deceptores, & Pſeudoprophetæ in angulis prędicant, & volunt occulta eſſe quæ dicunt, aut iuramenta taciturnitatis exigunt, ſicut Romę accidit in his qui bacchanalia celebrant. In occulto enim Deo ſuo ſacrificantes, nullum flagitium libidinis omittebant. Quod ſi alia non eſſent contra tuam legem indicia, hoc vnum ſufficere potuit, quia prohibuit eius lator in diſputationem venire. Sciebat non ęqua eſſe, neque vera quę tradiderat: videbat veterem, & nouam legem contra ſe ſtare, intuebatur Philoſophorum acutiſsimas rationes ſibi aduerſas eſſe; nec ſperauit in cętu hominum, aut in ſcholis virorum excellentium ſua deliramenta poſſe defendi. Animaduertit homo ſagax, & ingenioſus in malo; gentiles, qui Deos colebant, damnatos eſſe, & iam propemodum exterminatos, nec Iudæis locum eſſe, quorum lex translata eſſet cum Sacerdotio ad Chriſtianos. Cumque ſtatuiſſet nouam legem, idemque ſibi nomen daret, ſperauit quod modo euenit, iratum Deum Chriſtianis, qui ſuę legis mandata tranſgrediebãtur, aduerſus tranſgreſſores, victoriam conceſſurum: atque idcirco ſuę legis defenſionem, in armis collocauit, quam alioquin hominibus gratã, propter licentiam voluptatum, non ambigebat.

Diaboli hoc fuit inuentum. Antiquus hanc viam ſuę nequitię ſerpẽs excogitauit, qui cum vidiſſet ſeſe procul eijci, & Chriſtiana Religione augeſcente, idola deſeri, nec amplius Deorum multitudini locum eſſe, ſed vnum tantum Deum adorari cum Patre & Spiritu Sancto Ieſum Chriſtum, Heraclio imperante, Mahometis ſpiritum excitauit, eumque ſibi miniſtrum elegit, hominem prius Idololatrã, fortuna pauperem, mente ſuperbũ, natione Arabem, qui conſilio quorundam vſus Iudęorum, & Chriſtianorũ peruerſorum, inter quos fuit Sergius ſpiritu ambitionis inflatus, legem tertiam edidit, ex veteri, & noua conflatam, multis ineptijs extrinſecus adiectis, legem diximus, quia legem vocat; nos blaſphemiam rectius appellamus. Hactenus Pius Pontifex.

TERTIA

TERTIA PARS.

CAPVT I.

De ratione agendi & iuuandi Sarracenos.

MAhometus cupiens legem ſuam hominibus perſuadere, eāque per vniuerſam orbem propagare, hac vſus eſt aſtutia, vt ſæpe iā diximus, vt ea in ſua lege præciperet & commendaret, quæ grata eſſent auditoribus, & maxime plebibus quæ iumentis ſimiles exiſterent, nec deceptus eſt in hac parte. placuit enim noua lex, & breui tempore ita coaluit, vt in multis populis, gentibus, ac linguis reciperetur, cuius fundamenta in voluptate iacta fuerunt. Verum ſicut agricola non imprudens, poſtquam vineam plantauit, foſſam circumducit & ſepem, ne deſtruatur à feris; ita & Mahometus ſuam legem conſeruare, ac munire ſtatuit. Animaduertit, homo ſagax duobus modis ſuum dogma conuelli poſſe atque confundi, auctoritate ſcilicet & ratione. Atque aduerſus hæc duo, quæ poterāt inueniri remedia non neglexit. Authoritatī oppoſuit, quod paulo ante retulimus, antiquam ſcilicet & nouam legem deprauatam eſſe, nec quicquam veri reſtare niſi quod Alcoranus haberet. Rationi arma obiecit, iubens ne quiſpiā de ſua lege diſputaret, neue rationē quæreret: in eum qui contra niteretur ferro vindicandum eſſe. atque ſimili vallo ſuam legem callidus veterator communiuit.

Quare cum neque authoritate neque ratione contra Turcas ſiue Sarracenos agere poſsimus, difficilius omnibus nationibus iuuantur, cum omnino videatur aditus recluſus, vt rationes audiant, erroreſque ſuos agnoſcant; adhibita enim rebus luce, facile eſt quid quęque res, & cuiuſmodi ſit manifeſtare: parit enim rationem cognita veritas, & veritatem confirmat adhibita ratio. Quare non mirum ſi religio falſa & vmbratilis, in qua nihil eſt ſolidum ratione, non ſinatur attingi, ne ſicut vitrum tenuiſsimū, falſum & inane, leuiſsimo contactu diſrumpatur: quamuis inter hos Perſæ (vt ferunt) diſputationem de ſua ſecta non refugiant. quare omni adhibita cura magna cum diſcretione, expugnandi ſunt muri Mahometis, qui nec ferrei ſunt, nec adamantini, nec ex viuo lapide erecti, ſed potius ex fragili materia ac in arena fundati. Aggrediendi ſunt leniter, quaſi aliò tendendo, & veluti non diſputando, inquirendū ac diſputandum, quare Mahometus ſuæ legis diſcuſsionem prohibuit, ac ex dictis in ſuperio-

perioribus conuincendi ſunt id timore veritatis, ne huius luce mendacia detegantur refugiſſe. Religio enim quæ firma, quæ ſolida, quæ vera eſt, rationes non reformidat: rationis quidem vmbra & imago in veram Religionem pugnare quandoque poteſt, ratio vero ipſa, non poteſt, & illas vmbras leui momento lux veræ Religionis diſpellet. Aurea eſt pietas veræ Religionis, aurea, non deaurata, quo magis clarificatur & deregitur, hoc pulchrior & præſtantior exiſtit. puriorem ac nitidiorem illam reddit, bellũ quàm pax aduerſus gentes, aduerſum hæreticos, qui ſcoria & rubigine conabantur veritatem ſinceræ Religionis obducere, puritatem enim excellẽtiæ ſuæ magis oſtendit, quo eſt acrius agitata & concuſſa. Non eſt ergo metuendum, ne vera Religio detractis velamentis, fęditatem vllam oculis conſuentium oſtendat. Metuant hoc aliæ Religiones falſæ, atque vmbratiles, in quibus nihil eſt ſolidi, ideoque attingi ſeſe non ſinunt.

Præterea incorruptionem ſacrarum literarum oportebit inprimis oſtẽdere, ex his quæ ſupra latius comprobauimus, Mahometique in hac parte calumniam apertam detegere eoſque teneri ſcripturas admittere: ſed quia in hoc forſan fruſtraneus labor adhiberetur, confugiendum erit contra Sarracenos ad naturales rationes, vt D. Thom. monuit libr. 1. cap. 2. contra Gentiles, Etſi quamplurimi inueniantur qui rationibus ac diſputationibus conſentiant,

Quod ſi nec rationibus præberent auditum; adiuuandi erunt aſsiduis precibus, ac integerrimæ vitæ exẽplo. Multi enim ex Turcis, maximè qui metu tantum, ac ob carnis illecebras Chriſto renunciarunt, dociliores ſunt alijs. Cum enim reclamantem ſentiunt conſcientiam, ratione aliqua cuperent auitam Religionem iterum amplecti. Reliqui autem Turcę ipſo naturali lumine ducti, ac Chriſtum blaſphemari non permittentes, diuitias & pulchritudinem Chriſtianæ legis eo magis admirantur, quo magis aliquis vitæ probitate, pluſquam argumentis, auctoritatem ſibi apud eos cõciliauerit. Probitas enim ac temperãtia, quarum virtutum rectiſsima norma eſt noſtra Religio, præcipua ratio eſt, atque perefficax (quod alibi quoque diximus) ad perſuadendum. Quamobrem id altiſsimè iis qui adierint Turcas, & Gentes infixum cordi eſſe debet, quod Apoſtolus Petrus diſperſis in Oriente fratribus ſcribebat dicens: *Chariſsimi obſecro vos tanquã aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis.* Ac poſtea penultimo eiuſdem epiſtolæ capite. *In quo* (ait) *admirantur non concurrentibus vobis in eandem Luxuriæ confuſionem, blaſphemantes qui reddent rationem ei; qui paratus eſt iudicare viuos, & mortuos.* Hoc igitur virtutis fundamento nixi, ſi aliud non conſequeremur, quam vt peccati

fęditа-

Digitized by Google

fęditatem agnoſcerent, atque ab ea ſenſim ſecedere aliquatenus attentarẽt; ac propterea minus peccatorum committerent, certe diuinæ pietati gratiſſimum eſſet.

Deinde pro iuuandis Turcis obſeruandum eſt quod Ricardus docuit, nempe quod Sarraceni valde curioſi ſunt audire aliquid de noſtra fide, & maxime de diuina Trinitate & incarnatione, non tamen volunt his credere, neque poſſunt hæc intelligere. Et quia ſuperant rationẽ & humanũ excedũt intellectũ, illa nec credere volũt, nec intelligere poſſunt. Dicitur enim in Iſaia c. 6. *Si non credideritis, non intelligetis.* Vnde non oportet his ſtatim à principio diuina proponere, neque ante porcos margaritas ſpargere: ſed conandũ inprimis vanã legẽ illis oſtendere. Non enim oportet virtutes inſerere, niſi prius paſsiones radicitus euellantur. Oportetque & in omnibus breuẽ viã eligere. Facilius autẽ eſt illorũ fidem falſam oſtendere, quã noſtrã verã demonſtrare. Fides enim cũ eorũ ſit quæ non aſpicimus, donũ eſt Dei.

Linguæ Arabicæ neceſsitas ad Saracenos iuuãdos. §. 1.

EXtant (vt Anton. Poſſeuin. lib. 9. ſuæ bibliothecæ c. 9. docet) epiſtolæ Nicolai Clenardi, inter quas vnã Iacobo Latomo ſat vberẽ ſcripſit, anno 1541. cũ Feſæ eſſet in Africa, quò ad Arabicam linguam addiſcendã traiecerat, & vbi nouenniũ ideo impẽderat, eo nimirũ cõſilio, vt, quemadmodũ aduerſus Hæreticos à pluribus Latinè ſcribebatur, ſic ipſe cõtra Mahometanos ſtilum Arabicum ſtringeret. Id quod fieri nõ poſſe iudicauit, niſi illorũ dogmata penitus cognita habuiſſet, nec tantũ hauriret quod à Latinis de gente illa traditũ fuerat. Nam præter Alcoranũ habent libros Sunnæ adeo ridiculos, vt ipſi ſeſe poſsint cõfutare, niſi miſeris eſſet perſuaſum, Mahometũ fuiſſe Prophetã veracẽ. Hos autem Sunnæ libros cũ ſe conquiſiturum Clenardus pollicitus eſſet, & aduerſus eos Arabicè ſcripturũ; (etenim cõtra Mahometum, inquit, Latinè ſcribere quid pertinet ad tot nationes Orbis, quæ ſolũ linguã norunt Arabicam?) neſcitur tamẽ an vnquã id præſtiterit. Nuſquã vero ſic feruebat Alcoranus vt Feſæ: Tuneti quidẽ vigebãt omnes cæteræ diſciplinæ Turcicæ; at Feſæ poſt Grãmaticem, toti erant in Alcorano & ſuis Doctoribus Scholaſticis. Scholaſtici dicuntur qui de eorũ cæremoniis agunt, de Luſtratione, oratione, Matrimonio, & alijs eiuſmodi, quarũ periti nominantur Alfachij, hoc eſt, ſapientes. Porro Dialecticam, Rhetoricen, & alias artes aliquas vix pauci attingunt. Eſt autem apud eos hic mos; ſtatim à primis annis ad verbum ediſcunt Alcoranum, & memoriæ mãdant, quem nõ intelligũt, nec tamen vllis in Scholis hic Codex apparet: ſed ludimagiſter è memoria depromit pẽſum, & in tabula lignea deſcribit; id puer reponit in animo, & poſtridie alterũ ſcribitur penſum, donec anni, aut biennij ſpatio totũ ediſcat Alcoranum. Multo plures reperias qui teneãt ſic

ZZZz Alco-

Digitized by Google

Alcoranum, quam qui ipſum habent domi Codicem. Quare difficillimum eſt irrepere mendas in Alcoranum. Poſt hunc ad verbum ediſcunt libellũ qui dicitur Cæremoniarum Turcicarum, nec tamen eis aliquid exponitur, niſi quod aſſequuntur commercio ſermonis vernaculi, qui licet multum diſtet ab ea oratione, quæ conſpicitur in libris, aperit tamen aditum ad intelligenda percipiendaque pleraque vocabula. Hinc iam pergũt ad Grammaticam, eſtque apud eos receptus author, Ibun Melic, qui chiliade verſuum, id eſt mille diſtichis eam eſt complexus vniuerſam. Hanc vero Chiliadem difficile admodum è tabulis ſuis memoriæ mandant, vt quotidie penſum reddant præceptori, domi interim lectitantes Gloſſemata; nam in Scholis nullus comparet liber. In hac autem Grammatica ferme verſantur biennio, ſiue etiam quidam quadriennio. Porro auctoritates citantur à Grammaticis pene omnes ex Alcorano, vnde fructum memoriç capiunt. Citantur item crebro Poetę, quibus Arabes abundant. Verum ita hæc Poetica diſcipulus intelligit vt carmen Ennianum Thomiſta, qui poſt Alexandrum, & Petrum Hiſpanum ſtatim lectitat Scholaſticos. Quare paucos reperias, qui eleganter, ac purè loquantur. Nam etſi Alcoraniſtę ſint, iſque liber ſtylo ſit elegantiſsimo ſcriptus, contenti ſunt tamen memoria, & magis ſuæ falſæ Religionis gratia diſcunt Alcoranum, quàm vt eum curent intelligere. Siquidem dogmata ſua iam ex aliis libellis norunt, vt Ethica nouit Thomiſta, qui tamen non legerit Ariſtotelem; adeo vniuerſus orbis conſentit, vt rerum magis, quam verbotum cognitio appetatur. Extant ergo apud Arabes Poetę quamplurimi, quos tamen pauci lectitant: dum enim in artium ſcriptoribus vtuntur vocibus ijs, quæ paſsim non ſunt obuiæ, eæ velut ad aliud ſęculum & priſcum ab iſtis pertinentes putantur. Scholæ ſunt in ipſis templis, ad quas non licet adire Chriſtiano, neque Iudæo; Tabernæ librariæ non habentur Feſæ, quamuis tam multi ſint litterarum ſtudioſi. Cæterum die veneris ſingulis hebdomadis, peracta oratione, apud ſummum (quod nominant) templum, eſt librorum auctio: illuc conueniunt quotquot empturiunt, ſeu vendituriũt. Prodeunt autem fermè Codices vetuſti, pauci admodum, quod ab hinc annis ducentis refrixit amanuenſiũ induſtria, & in deſidiam ſint lapſi Feſenſes, eſtque hęc merx cara, quæ tamen ab omnibus magno pretio rapitur. Quod ſi quis ſit liber iuſtæ magnitudinis, non eũ reperies venalem niſi per fragmenta; ac forte totius vitæ curſu non conſequeris; aut Zemachiũ aut alios Commentatores Alcorani, ſed nũc caput, nũc dimidiatũ, nũc manus mutilas ipſius libri in foro videbis, vt ſępius idem cogaris emere, ſi totũ poſtules, idque vix poſt multos annos. Pręla ignorant. In hũc auctionis locum, Chriſtianis aut Iudęis licet intrare, vna tantum lege, nempe vt obruti ſaxis pereant, tam religioſè ſuos Codices inuident à Religione Maho-

Mahometi alienis. Multa & alia conſpiciuntur inter Mahometiſtas, quæ præferunt aliquod virtutis ſpecimen, qua Satanas nefariam ſectam tegat: nimirum, vt non multum ſoliciti ſint de craſtino, nec duris caſibus frangi videantur, ita vt in blaſphemias erumpant, ſed potius illud pronuntiēt, Laudetur Deus. Quo magis dolenda eſt earum Nationum iactura, quod homines huiuſmodi tam turpibus opinionibus à Chriſto ſint abſtracti, non aliam ob cauſam, quam quod credant Mahometum fuiſſe verum Prophetam, qui vt in Alcorano Trinitatem negat, ſic penitus tollit noſtræ Religionis fundamentum.

CAPVT II.

Sequitur praxis Sarracenos iuuandi.

PIus ſecundus Pontifex ſummus, & alias vir doctiſsimus zeloque Religionis flagrantiſsimus, in epiſtola ad Morbiſſanum Turcarum Principem præmiſsis aliis, eum in fide inſtruere, præcipue errores Mahometi confutando nititur: & quamuis non minus breuiter quam eleganter Alcorani reijciat commentitias nugas, & errores, nos tamen tãtum de vno, aut altero in quibus eſt fere totus diſputationis Cardo ex mente eiuſdem Pij 2. dicemus, vt ſic nihil non refutatum ex Mahometi lege permaneat. Audiãt igitur non ſolum Turcarum Princeps, ſed & omnes Sarraceni Pium ſecũdum Pontificem Maximum in hæc verba veritatem fidei noſtræ comprobantem Alcoranique fabulas & errores propulſantem.

Nemo hominum ſapientiam contemnit, nemo odit, nemo eſt qui nolit eſſe ſapiens. Verum primus Sapientiæ gradus eſt nolle errare, & verum quàm libentiſsimè audire: maximè in his rebus: vnde homini eſt ſalus, ſicut eſt Religio, quæ ordinatur ad ęternam vitam. Audi ergo verum circa Religionem. Si non ſcribimus verum, argue ſcribentes, & deſpice tanquã ſtultos. Sed noli falſum dicere, niſi cognoueris falſum eſſe. Et narrabimus breuiſsime ab initio mundi vſque ad obitum Saluatoris Chriſti noſtri, legis arcana. Deinde aliqua de tua lege dicemus, eaque conferemus ad inuicem, & quantum interſit oſtendemus, conabimurque quantum ex alto dabitur, lucem tibi oſtendere, per quam poſsis ad eam lucem peruenire, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Cum creaſſet Deus in principio cęlum & terram. & maria, & lucem, & ſolem, & lunam, & alia ſydera & plantas, & herbas, & volucres, & piſces, & quadrupedum genus inexterminabile (vt ſcribitur Sapientię 2.)

ac reptilia, & alia animantia; poſtremo Adam creauit, & inſufflauit in eum ſpiraculum vitæ, & poſuit eum in paradiſo deliciarum, & fecit adiutorium ſimile ſibi Euam ex coſta eius eductam. Gen. 2. Et data licentia qua poſſent cæterarum plantarum deguſtare fructus, vt abſtinerent à plantario Prudentiæ imperauit. Et ambos cum præuaricati eſſent, ex paradiſo eiecit, atque in eis humanum genus morte damnauit: iuſsitque laborioſam vitam, & ærumnis plenam ducere. Ab his propagata Creatura rationalis, cum rurſus animo rebelli Diuinam Maieſtatem contemneret, & in vitia quoque prolaberetur, aquarum diluuio deleta eſt. Noe cum Coniuge & ſex aliis animabus in arca ſaluatus eſt, & ab his omnes homines qui modo ſunt, & poſt diluuium fuerunt, originem ducunt. Tres Filij Noe, Cam, Sem, & Iaphet, redeuntibus aquis in locum ſuam humanam gentem reparauerunt, adeo vt traditum ſit, priùs quàm Noe moreretur, quatuor millia hominum ex ſuis & filiorum lumbis exiuiſſe, ex quibus etiam iniqui emerſerunt, Nemrot Filius Cam, & qui cum eo in contumeliam Domini turrim Babel ędificare cœperunt. In ea diuiſum eſt labium vniuerſæ terræ, & confuſione impeditum opus. Secuta eſt peccatum peſsimum Pentapolitana ſubmerſio, & Abraam & tot inuenti Religioſi: in ſemine Abraam benedictæ ſunt gentes, & circumciſionis pactum cum eo percuſſum eſt. Fuit enim iuſtus & placuit Deo in operibus ſuis, cum filiũ Iſaac diuino imperio immolare non detrectaſſet. Neque Iſaac Patris viam deſeruit: cui natus eſt Iacob, qui alio nomine dictus eſt Iſrael, & huic duodecim filij fuerunt, à quibus duodecim tribus emanarunt. Is cognito quod Ioſeph quem putabat extinctum, magnus & potens eſſet in Aegypto, cũ reliquis filijs ad eum migrauit. Multiplicatum eſt illic Iudæorum ſemen, & in gentem magnam cum creuiſſent Iſraelitæ; ſurrexit Rex alius qui Ioſeph & opera eius ignoraret, grauiſsimis laboribus oppreſsi ſunt, & cõtumeliis innumerabilibus affecti: & miſerante Deo, per manus Moyſi, & Aaron ſeruitutem effugerunt, & ſicco veſtigio rubro mari traiecto, per annos quadraginta cibo cæleſti vitam in deſerto egerunt. Et circa montem Sinai diuinam legem in tabulis lapideis acceperunt: acquiſita eſt terra promiſsionis, ſed non tota in manu Moyſi. Poſt obitum eius mirabilia fuerunt opera Ioſue, & aliorum Iudicum: inter quos etiam Prophetæ claruerunt viri excellentiſsimi. Succeſſerunt inde Reges, & alij Prophetæ in populo Dei, & non ſine cæleſti munimine conſeruata eſt gens Hebræa: & Prophetæ quidem interpretati legem, ſalubria tradidere præcepta, virtutem extollentes, & vitia affulminantes, & multa per illos ſcripta ſunt diuinitus reuelata, quæ de futuris notitiam præbuere. Non tamen pauca perpeſsi ſunt aduerſa Iudęi, cum legem Domini contemnerent, & in traditionibus Patrum non permanerent. Ceperunt

eos

eos Chaldæi,& in ſeruitutem redegerunt. Et nunc Syri,nunc Arabes,nunc Aegyptij in eos arma verterunt. Multæ fuerunt eorũ tribulationes,multæ calamitates,ac miſeriæ,ſed de omnibus liberauit eos Dominus,cum ad eũ clamauerunt, & tota mente redierunt: quia cor contritum,& humiliatum non deſpiciet Diuina maieſtas.

Hæc,vt arbitramur, communia tibi nobiſque ſunt, & in Alcorano Mahometæo magna ex parte continentur. Verax igitur & tuo, & noſtro iudicio lex Iudæorum, verax Moyſes & Dauid, & Salomon & Iſaias, & Ieremias & Ezechiel,& Daniel, & veraces omnes Prophetæ Domini: vera Iudæorum fides qui ante Chriſtum in fide permanſerunt: mendaces omnes gentes quæ coluerunt Idola. Notus ante Chriſtum,ſolus in Iudæa Deus. Nihil huc vſque contendimus.Cõcedis hæc,niſi fallimur,omnia.In his quæ ſequuntur diſcordia erit. Sed nos in luce ambulamus,neque offendimus ad lapidem pedes noſtros:& ne de cętero tu quoque offendas, magnopere cupimus, & vltro ne decipiaris lumen offerimus.Tu creatura Dei es,& ouis eius,ſed errabunda extra caulas,in alienis paſcuis,procul ab ouili Dominico letiferum capis cibum, & peſtifera aleris herba. Nos boni Paſtoris exemplo, qui relictis nonaginta nouem ouibus in deſerto, vnam quæ aberrauerat,ſecuti ſumus,teque quærimus,& in viam ſalutis optamus reducere.

Dolemus te virum excellentem nobilitate, moribus illuſtrem, geſtarum rerum gloria clarum, Imperio magno præditum,& pluribus naturæ dotibus eminentem, non incedere vijs Domini, non noſſe mandata eius,non eſſe in lege ſua. Compatimur tibi & tuorum ſubditorum infęlicitatem deploramus, qui tecum pereunt. Nec te credimus libenter errare,cuius naturam bonam eſſe confidimus. Ignorantia veritatem retinet: tui te parentes & ſeipſos deceperunt, cum progenitoribus laberis. Sed timenda eſt ſcriptura, quę ait, 1. Corinth. 14. *Ignorans ignorabitur.* Quod ſi cæteris in rebus pręcipuam curam, exactam diligentiam, ſummum ſtudium adhibeas, ne quis fallat te, circa Religionem potiſsimum curandum eſt ne fallaris; in qua tanto cautiorem te eſſe oportet, quanto in ea cum maiori periculo delinquitur. Cęterarum rerum ignorantia hæc quæ ſunt temporalia in hoc ſęculo adimere poteſt. Religionis, alterius vitę bona, id eſt animę fęlicitatem deperdit. Quod ne tibi accidat, ſi nobis aures & fidem pręſtiteris, facile adiumento erimus.

Audiſti ea quę de veteri teſtamento diximus,nunc de nouo agendũ eſt, in quo plurimum diſcordamus. Audi quę ſubiungimus, ſic & tuę legis tenebras odio habebis,vt ſperamus,& noſtram legis lucẽ amabis.Duo in veteri teſtamento vaticinia reperiuntur,quorum alterum eſt; *Non auferetur*

Digitized by Google

Gen. 49. *ſceptrum de Iuda, neque dux de ſemore eius, donec veniat, qui mittendus eſt*, ſiue, vt Chaldæi dicunt, *Meſsias*. Alterum eſt quod ait, *Cum venerit ſanctus Sanctorum, ceſſabit vnctio veſtra*. His vaticiniis prædictum eſt in aduentu Chriſti, Iudæos, & regnum amiſſuros eſſe, & Sacerdotium, ſicut & factum eſt. Regnum quod Iudæorum fuerat Idumęi acceperunt. Regnante namque Primo Herode Antipatri Filio, genere Idumæo, & alienigena, Chriſtus ex Maria virgine natus eſt, Dei filius, verus Deus, & verus homo, qui Sacerdotium Iudæorum ad Chriſtianos tranſtulit; Petro ſibi ſucceſſore delecto, in quem Pontificis maximi poteſtatem transfudit, neque vlterius apud Iudæos paſtoralis ouium cura permanſit, dicente Domino ad Petrum, *Paſce oues meas*. Paſtor ipſe bonus & Pontifex magnus Chriſtus, Paſtores deinceps & Pontifices Chriſtianos, non Iudæos eſſe conſtituit, quamuis Petrus & alij plures ex Iudæis, non amplius Iudæi, ſuum ſummum Pontificium acceperunt. Atque in hunc modum Iudaica ceſſauit vnctio, & translatum eſt Sacerdotium. Quo facto & lex ipſa translata eſt, dicente Apoſtolo: *Quia translato Sacerdotio, neceſſe eſt etiam vt legis translatio fiat*. Hebr. 7.
Heb. 7. Deus igitur qui multifariè multiſque modis olim Patribus in Prophetis locutus fuerat, nouiſsimè per Filium ſuum, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſęcula, allocutus eſt homines, nouam legem edidit, & noua dedit præcepta, quibus ſeruatis vitam mererentur æternam.

In tempore igitur, quod in altiſsimo indiuiduæ Trinitatis conſilio, ab æterno fuerat diffinitum, regnãte apud Hebræos Herode, imperante apud Romanos Auguſto, quieſcente mundo, & aduentum Domini mirabili & inaudita prioribus ſæculis pace honorante, miſſus eſt Angelus Gabriel de cælo qui Mariæ fęlicem conceptionem & ſacratiſsimum partum annunciaret. Sed ante præcurſor natus eſt Ioannes qui pęnitentiam prędicaret. Luc. 1. Concepit virgo de Spiritu Sancto, vt prædixerat Angelus, & ſeruata dignitate virginitatis filium ſimul & Dominum peperit. Natus eſt Chriſtus Saluator octauo Calendas Ianuarias, & in ipſis Calendis circumciſus eſt, & iuxta vocem Angelicam, Ieſus appellatus, qui ſalutem attulit humano generi. Plurima de infantia Saluatoris ſcripta ſunt, nec dubium eſt quin omnis eius ætas ſignis & miraculis plena fuerit. Sed Eccleſiæ noſtræ grauitas, & acre iudicium ea tantum recipit quæ certa ſunt, Apocrypha prætermittit. Duodecimus Saluatoris annus memoriam habet quia templum ingreſſus eſt, & cum legis Doctoribus diſputauit, & aliqua ex parte ſplendorem ſuæ Diuinitatis oſtendit. Sed circa trigeſimum annum, fulgor ille plenius emicuit. Tunc enim baptizatus eſt à Ioanne, & Ioannem ipſe baptizauit, & paterna vox audita eſt, *Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui*. Conuertit aquam in vinum, & innumerabilibus

Luc. 1.

bus coruſcauit miraculis. Elegit ſibi Diſcipulos, quos vocamus Apoſtolos, & circumiens Regiones, & mentes hominum, & corpora ſanauit ægrotantium: & faciens ipſe quę docebat, toto triennio prædicauit Euangelium. Per Iudæam, & vicinas prouincias beatiſsima vox intonuit: quæ vita hominum eſſe deberet, oſtendit excellentiſsimè, & præcepta tum vetera innouauit, tum noua prioribus multo vtiliora inſtituit: abdita & obſcura quę erant in veteri lege multa reuelauit, & obſcuros Prophetarum ſenſus aperuit, & quę de ſe prædicta fuerant, palàm expoſuit: myſterium ſanctę Trinitatis oſtendit, & vnitatem in Trinitate monſtrauit, docens tum Patrem, tum filium, tum Spiritum Sanctum diuinis honoribus proſequendum, & hos tres vnum eſſe Deum. Prędixit non modo mortem ſuam, verum etiam genus mortis, & quod tertia die reſurgeret, & quod aſcenſurus in cælum, rediturus eſſet in fine ſęculi iudicare viuos & mortuos. Comprehenſus eſt ſicut ipſe voluit, & traditus Pilato Pręſidi, qui eum neci daret. Teſtes in eum citati ſunt, nec eſt inuenta in eo mortis cauſa; quia peccatum non fecit, nec repertus eſt dolus in ore eius. Maximum crimen obiecerunt, quia filium Dei ſe fecit, & Regem dixit; & propter veritatem occiſus eſt, crucifixus atque ſepultus: & iuxta verbum ſuum reſurrexit à mortuis: & quadraginta diebus cum Diſcipulis commoratus, cum eos confirmaſſet atque corroboraſſet, atque in orbem ire iuſsiſſet, Euangelium diſſeminaturos: tandem videntibus illis, eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum, aſcendit ad cęlum, & ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis; & inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Interea Spiritus Sanctus ab eo miſſus omnia ſuggerit Eccleſię, quę neceſſaria ſunt ad vitam ęternam.

Hęc nos Chriſtiani firmiter credimus, hęc eſt fides noſtra, quam cunctis gentibus prędicamus, & impartiri omnibus cupimus. Hęc ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus per fideles manus immutilata, & incorrupta ad nos vſque delata ſunt. Hęc vos Turcę Sarraceni magna ex parte negatis: etſi enim Chriſtum ex virgine natum, & Sanctum virum, & Dei flatum, & Prophetam magnum, & mirabilium operum effectorem & adhuc viuentem confiteamini: Deum tamen & Dei filium eſſe inficiamini, nec ſibi, nec ſancto Spiritui diuinitatem conceditis, & Trinitatem perſonarum in Diuinis reſpuitis, & Chriſti mortem deridetis, quem translatum, & alium ſibi ſimilem loco ſuo interfectum arbitramini, nec eius aduentum in extremo Iudicio expectatis, & alia non pauca Chriſtianę legis reijcitis, & plurima creditis, quę apud noſtros riſu digna videntur, quę non dimittemus intacta. Atque nos credimus

dimus non ſolum ex noua lege, ſed & veteri innitimur.

Vos Mahometo, & Alcorano eius fidem tantummodo adhibetis, & hominem mortuum ſine conteſte, ſine ratione, ſine miraculis ſequimini. Nos viuo credimus, viuit enim veſtro teſtimonio Chriſtus: nos Deo prẹſtamus aures, & ſignis, rationibus, & ſacris ducimur teſtimoniis. Quod ſi nos audies, monſtrabimus breuiter noſtrẹ legis ſplendidam lucem, & tuæ obſcuram caliginem detegemus. Sed opus eſt pijs & attentis auribus, quando fidei ſublimitas attingitur, & magna Dei panduntur arcana. Sẹpe iocis & inanibus fabulis te prẹſentem adhibuiſti, & leuiores audiſti narrationes, non eſt cur hẹc grauia contemnas, aut ea neceſſe recuſes ex quibus tua pendet ſalus. Non eſt anima nobilis, cui nõ inſit veritatis amor; non eſt homo, qui nolit ſaluus fieri.

Audi ergo qui generoſus es, audi quẹ te ſaluare poſſunt: Quid eſt inter Chriſtianos, Turcaſque controuerſiẹ in quo ſimul contendimus? quæ diſſidij cauſa. Sane non alius diſcordiẹ fomes eſt, niſi quia circa diuinitatem non eadem ſapimus, de Patre, de Filio, de Spiritu ſancto contendimus: hoc eſt prẹcipuum diſsidium, quo ſublato facile omnia componentur. Attingemus hẹc, & quẹ ſit inter nos de Diuinitate diſſentio, latius exponemus. Nos in Deo tres perſonas eſſe dicimus Patrem, & Filium, & Spiritũ Sanctũ, & in tribus perſonis vnum Deum confitemur, vos dicitis vnicum eſſe Deum creatorem cẹli & terrẹ, & omnium quẹ in eis ſunt. Nulla eſt de vnitate contentio. Non latent nos verba Moyſi, dicentis in exordio legis:
Exod. 29. *Audi Iſraël, Dominus Deus tuus vnus eſt.* Et rurſus in lege ſcriptum eſt Exod. 29. *Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi Dij alieni præter me.* Et rurſus. *Ego ſum qui ſum*, Et, *Si quæſierint nomen meũ; vade & dic illis, Qui eſt, miſit me ad vos.* Et in Cantico Exod. dicitur: *Dominus omnipotens nomen eius.* Quẹ teſtimonia vnum eſſe Deum, vnum Dominum manifeſtè declarant, & vnam poteſtatem, & vnam naturam. Nam Deus, naturẹ; Dominus, poteſtatis eſt nomen. Fatemur item quod vos de vnitate diuinitatis. Hic amicitia eſt atque concordia, vobis vnus Deus eſt, & nobis vnus. Dicitis principium omnium rerum eſſe Deum, nos idem affirmamus. In quo igitur diſſentimus? Multẹ ſunt quẹ de Deo aliter Chriſtiani dicunt, aliter Sarraceni, ſeu Turcẹ. Vos Deum corporeum dicitis, nos incorporeum. Vos fortuita quæ hic in terra geruntur, eſſe arbitramini, nec curare de his Deum, nos gubernare eum, qui creauit omnia, non dubitamus. Vos Deum Patrem in Diuinitate negatis: nos Patrem & Filium cognoſcimus. Vos Spiritum Sanctum ex Diuina Maieſtate reijcitis: nos ponimus & veneramur. Mittamus alia, hæc aggrediamur in quibus plus ponderis eſt. Nos Chriſtum Dei filium dicimus, vos negatis.

Cur

Cur negatis? ſanè quia nec vxorem habet Deus, ex qua filium procreare poſſet. Quod ſi vxor ei fuerit, filioſque genuerit, mundus qui vnius imperio regitur, in plures diuiſus Dominos diu ſtare non poſſet. In vnitate cõcordia eſt quæ ſeruat imperia in pluritate diſcordia, quæ maxima regna ſubuertit. Sed qui tam rudis, tam vecors, tam demens Chriſtianus eſt, qui generare Deum ex connubio & permixtione arbitretur. Nõ ſumus adeò hebetes Chriſtiani, vt tantum nefas admittamus. Saracenis ſuaderi hoc poſsit, qui Deo & corpus & caput, & manus, & cætera membra concedunt. Nos Deum ſpiritum eſſe aſſerimus, incorporeum, immortalem, æternum, & incomprehenſibilem: qui dum ſe ipſum intelligit in mente ſua, Verbum concipit quod nos Dei filium eſſe dicimus: nec aliud eſt in Deo, ſe ipſum noſſe atque intelligere, quàm Deum eſſe. Nihil eſt enim in Deo niſi Deus. Deum autem cuius eſt Verbum, nominamus Patrem, & proceſſum ipſius Verbi generationem filij eſſe dicimus.

Nec veritas hæc de Verbo Dei apud Chriſtianos tantum illuxit: Gentiles Philoſophi ante Chriſti aduentum, eadem quæ nos aſſerimus, nonnulli affirmarũt. Siquidem Platonici Philoſophi in ſuis libris apertiſsime dixerunt, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et reliqua ferme omnia comprobant de Verbo Dei, quæ Ioannes in Euangelio ſuo tradit, vſque ad incarnationem Verbi, quam ignorarunt, quia nondum natus erat Chriſtus, & alta legis myſteria abſconderat Deus à ſapientibus huius ſeculi, quæ reuelauit paruulis. Quod igitur Platonici Verbum Dei nominant, & Deum eſſe dicunt, nos filium vocamus ex Deo genitum, & Deum eſſe fatemur: nec ruinam mundi ex filij generatione timemus, quando vnus dumtaxat filius eſt. Et Pater & filius vnum ſunt, vna poteſtas, vna voluntas, vna maieſtas, nec verbum conceptum ab intellectu concipiente diſcordat.

Obſcura hęc verba videbuntur: at ſi voles, præſto erunt qui lumen afferant, & apertiſsima omnia reddant. Et tu ſolem hunc corporeum cernis qui noctem abiens & diem efficit rediens; hic à ſe ipſo lucis producit radios. Hæc productio generatio quædam eſt in ſole: & radij Solis, filij Solis eius non inconuenienter vocantur. Quæ ſimilitudo quamuis multifariè eſt inepta: nam ſolis plures ſæpe vidimus radios, Deo vnicus tantum eſt filius: in eo tamen conuenit, quia vna eſt Patris & filij diuinitas atque eſſentia: quamuis comparatio corporalium rerum nulla ſatis cum Diuinis quadrare poteſt. Sed accipe teſtimonia, & qui ratione non capis, cede auctoritati. Vetus teſtamentum & Iudęis, & Chriſtianis, & Saracenis cõmune eſt. *Eructauit* (inquit Dauid ex perſona Dei) *cor meum verbum bonum.* *Pſal. 44.*
Hoc eſt quod Dei filium dicimus, & vnigenitum Patris ęterni, non ex

carnali coniugio, aut humano complexu, ſed ex corde Dei, id eſt intelle-
Pſalm. 2. ctu productum aſſerimus. Et rurſus, *filius meus es tu, ego hodie genui te. Ho-
die* dicit, quia Deo nec heri prçterijt, nec cras imminet. Sed hodie ſemper
Pſal. 109. adeſt, cui prçſentia ſunt omnia, Iterū *ante Luciferum* (inquit) *genui te*, vt in-
telligas quia non loquitur de Salomone Dauid, ſed Deus Pater de filio
Deo, quia ante Luciferum nemo fuit. Et in lib. prouerb. legimus: Sapien-
Prou. 8. tiam Dei quæ Dei filius eſt, dicentem: *Nondum erant abyſsi, & ego iam concep-
ta eram, ante montes & colles ego parturiebar.* Nunquam enim Pater ſine filio
fuit, nec ſine Patre filius. Et hoc eſt quod in Euangel. inquit Io. *In princi-*
Ioan. 1. *pio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum.* Quç myſteria profunda & alta cum nō intelligeret Arrius, nec Mahometus, negare maluerunt veritatem Dei quam ſuam ignorantiam confiteri, & ſuas ineptias impudenter ingerere, quàm aliorum ſapientiam humiliter diſcere. Stulta hçc & damnoſa pertinacia eſt. Deo enim & Prophetis eius oportet credere: & ſi quid eſt cuius rationem non capimus, debemus cum Paulo dicere: *O altitudo diuitiarum ſcientiæ & ſapientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.* Fatentur Iuriſconſulti non omniū quç à maioribus ſuis instituta ſunt, rationem reddi poſſe, & tamen legi parendum eſſe, quia non ſine cauſa condita fuerit: quanto minus arcana Dei licet cognoſcere? plurimæ ſunt occultæ cauſæ, ad quas nulla potuit curioſitas hominum peruenire; quia ſicut oculi Noctuæ ad ſolem, ita noſter intuitus ad ea quæ ſunt diuinitatis. Non eſt ergo mirandum, ſi neque generationem filij, nec Spiritus ſancti proceſsionem, neque Trinitatē in Diuinitate intellexit carnaliter homo, vel Arrius vel Mahometus. Sed illud in eis damnabile ac deteſtabile fuit, quod ſacræ ſcripturç, diuiniſque teſtimonijs non acquieuerunt. Nam quid opus eſt argumentis vbi Deus ipſe loquitur? De Pythagoricis traditum eſt, quod in diſputando ſoliti erāt dicere, *Ipſe ait*. Ipſe autem erat Pythagoras, tanquam eius auctoritati non liceret aduerſari: quāto minus Deo qui verax eſt, & omnis homo mēdax?

Sed negabis hæc eſſe Dei, quç aſſerimus, teſtimonia. De his poſterius dicemus, Nunc de ſpiritu ſancto agendum eſt, cui tua lex diuinos honores abrogat. Non eſt huiuſmodi erroris Mahometus inuentor. Arrij, & Neſtorij, & Macedonij hçc olim dementia fuit, quos ſacra Patrum Concilia damnauerunt, ſed eorum virus apud Aegyptios, & Arabes aliquandiu latuit; & poſtremo auctore Mahometo, & Magiſtro eius Sergio latè diffuſum eſt. Ne mouearis, dum vera loquimur, caue ne ſequaris cæcos, diſce, ſpiritum ſanctum eſſe Deum, & tertiam in Trinitate fore perſonam. Diximus paulò antè Deum Patrem, dum ſe cognoſcit, Verbum concipere & filium gignere. Nunc quod ſequitur adiicimus, cognitioni eſſe annexā appetitiuam quandam operationem, cuius principium voluntas eſt. Inter
operationes

operationes vero, quas voluntas producit, præcipua eſt amare. Adhibe hic aures, & mentem erige. In Deo perfectam & abſolutam fateri cognitionem oportet, & amorem pari modo, cuius proceſſus per appetitiuam operationē exprimitur, ſicut & verbi generatio per intellectiuam: & alia eſt operatio qua intelligit, alia qua appetit. Intellectiua ex his completur, quæ ſunt quodammodo in ipſo intelligente: nam ſicut ſenſibilia in ſenſu, ſic intellectibilia in intellectu eſſe dicimus. Appetitiua autem complemētum accipit, ſecundum quendam ordinem, motumue ad eas res, quæ obiiciuntur appetitui, & occultum quoddam principium ſui motus habet. Ea vero quæ principio feruntur arcano, Spiritus nomen acceperunt, nam & ventos Spiritus eſſe dicimus: & in ſcripturis *procellarum ſpiritus* appellantur, quia non apparet afflationis ſpiritus initium. Reſpirationem, etiam & arteriarum motum ab intrinſeco & occulto principio manantem, vocamus ſpiritum: atque hoc modo congruenti quadam ſimilitudine, quantum diuina humanis verbis indicari poſſunt, Diuinus ipſe amor à Patre filioque procedens, Spiritus dictus eſt. In nobis duplici ex cauſa procedit amor: aliquando ex corporea & materiali natura, & is plerumque immūdus eſt, & menti noxius. Aliquando ex ipſa proprietate ſpiritualis naturæ, cum bona intelligibilia & rationi conuenientia adamamus: & hic purus eſt amor, & laudabilis, & animæ ſalutaris. In Deo Corporalis amor ſeu materialis locum non habet, ſed ille tantum reperitur qui ſimplex eſt & nitidiſsimus, & puriſſimus, quem Spiritum ſanctum appellamus. Nec nos intellectuali & ſancto amore quicquam proſequimur, niſi quod intellectu concipimus. Conceptio autem (vt diximus) quæ fit ab intellectu, Verbum eſt atque ita neceſſe eſt amorē ex Verbo oriri. Amat enim Deus quod de ſe ipſo intelligit, id eſt, Verbum quod concipit intelligendo. Verbum autem Dei dicimus filium Dei, qui & ipſe Patrem nouit, & amat: atque ita fit, vt amor ipſe cui Sanctus Spiritus eſt nomen, ex Patre filioque procedat, ſitque cum Patre & filio pariter Deus. Nam ſicut diuinum intelligere eſſentiæ diuinitatis eſt, ita & amare. Et ſicut Deus ſe ſemper intelligit, ita & ſe ſemper amat, & omnia amat, ſuam bonitatem dum amat. Rurſuſq; ſicut Dei filius qui eſt Verbum Dei in diuina natura ſubſiſtens, Patri coæternus, perfectus, & vnus Deus eſt; ita & Spiritus ſanctus Deus eſt Patri & filio coæqualis & coæternus. Et quia omne quod ſubſiſtit in natura, intelligibili apud nos, perſona dicitur, apud Græcos ὑπόςασις: conſequens eſt, vt tres perſonas in diuinitate ponamus, quia tres ſunt ſubſiſtentes, Pater, & Verbum, & Spiritus ſanctus, neque has perſonas dicimus eſſe per eſſentiam diuerſas, ſed per ſolas relationes diſtinctas, quæ ex proceſsione Verbi, & amoris proueniunt. Atque in hunc modum Chriſtiana Religio diuinitus illuſtrata diſtinctas tres perſonas confitetur in diuinis,

non tres Deos,ſicut Mahometus falſo opinatus eſt: ſed Patrem, & filium, & Spiritum ſanctum, vnum eſſe ab æterno Deum aſſerimus: nec tamen ipſum Patrem qui filius eſt, nec filium qui Pater eſt, nec Spiritum ſanctũ qui Pater eſt aut filius. Vna eſt enim Patris, & filij, & Spiritus ſancti eſſentia, in qua non eſt aliud Pater, aliud filius, aliud Spiritus ſanctus: quãuis in perſonis alium Patrem, alium Filium, alium Spiritum ſanctum diuina docente auctoritate dicamus.

Nec ſimilitudo in his quæ creata ſunt, ſummæ deeſt Trinitati *Inuiſibilia Dei* (ſicut Apoſtolus ait) *per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*. Sempiterna quoque virtus eius ac Diuinitas relucet in anima noſtra, quę diuinæ Trinitatis eſt imago. Eſt enim anima noſtra ſubſtantia quædam incorporea & ratione prædita, & actus quidam ſiue forma organici corporis, quæ dum corpus mouet & regit, ſui meminit, ſe intelligit, & ſe diligit: quibus in rebus quædam apparet Trinitas memoriæ, & intelligentiæ, & amoris. Tria hęc ad ſe ipſa referũtur, quia nõ eſt amor ſine memoria nec memoria ſine notitia. Nã quis meminit aut amat quod neſcit? inſeparabilia ſunt hęc à ſemetipſis, & tamẽ quodlibet eorũ, & ſimul omnia vna eſſentia ſunt, & vna vita in anima vna. Differũt tamẽ, quia memoria nõ eſt intelligẽtia vel volũtas ſiue amor. Quod ſi hæc diligenter inſpicias, inuenies ſummæ illius Trinitatis, atque vnitatis veſtigium, & imaginem quandã quãuis imparẽ. Quicunque enim ſempiternam & incommutabilem naturam per memoriam reminiſcitur, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem, profecto reperit in ſemetipſo ſummæ Trinitatis imaginem, non tamen omnino ſimilem, ſed qualemcunque, ita vt in ſimilitudine magna, inueniatur diſsimilitudo. Etſi enim homo meminit, intelligit, & diligit, non tamen memoria eſt nec intelligentia, nec dilectio ſed ſunt hæc in eo, & in vna ſubſtantia, non ſicut accidentia in ſubiectis, quę poſſunt abeſſe ſed ſubſtantialiter exiſtunt in anima, & vnus homo eſt qui habet hæc tria, non ipſe eſt hæc tria. In ſimplici vero natura, quæ Deus eſt, quamuis vnus ſit Deus tres tamen ſunt perſonæ, vt dictum eſt, & ipſe Deus eſt, hæ tres perſonæ. Sed illud ſatis ad rem noſtram eſt, quia tria hæc aliquomodo vnũ ſunt. Reperitur & ſub alijs nominibus, & alio modo in noſtra natura illius ſummæ & ineffabilis Trinitatis imago. Nam mens & notitia eius, & amor tria quadam ſunt: mens enim nouit ſe & amat ſe, nec amare ſe poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Duo quædam ſunt mens & notitia. Et hæc tria quamuis diſtincta inuicem ſint, vnum tantum eſſe dicuntur, quia in anima ſubſtantialiter exiſtunt: & eſt ipſa mens quaſi parens, & notitia eius, quaſi proles eius. Mens enim cùm ſe cognoſcit, notitiã ſui gignit, & eſt ſola parens ſuæ notitię. Tertius eſt amor, qui de ipſa mente & notitia procedit, dum mens cognoſcit ſe, diligit ſe: non enim poſſet ſe diligere, niſi cognoſceret

noſceret ſe: amat enim placitam prolem notitiam ſuam. Et ita amor quidam complexus eſt parentis & prolis: nec minor eſt proles parente, cum tantum ſe nouerit mens quanta eſt: nec minor eſt amor parente, & prole id eſt mente,& notitia. Conſiderat hæc rationalis homo,& videns tria in vna eſſentia concurrere, extendit ſe ad contemplationem Creatoris,& intelligit vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate, & vnum Deũ colit, vnam eſſentiam,& vnum principium, ſicut Patriarchę,& Prophetę, atque Apoſtoli tradiderunt.

Sed audiamus iam tandem ipſos,& diuinæ legis auctoritatem, & teſtimonia afferamus, ſine quibus vana eſt omnis argumentatio: Deum Patrem omnes ſacrę litterę confitentur, & Dei nomen Paternitatem & omnia refert. Et, ſi filium dicimus, non poſſumus Patrem negare. De filio adducta ſunt teſtimonia legis, ergo & Pater oſtẽſus eſt, ſicut & ſaluator ait: Ioan.14. *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum.* Nunc de Spiritu ſancto *Ioan. 14.* quod cępimus proſequendum eſt. In Gen.1. legimus quia *Spiritus Domini* *Gen. 1.* *ferebatur ſuper aquas.* Quis tunc Dominus niſi Deus fuit, & cuius Spiritus niſi Domini? & quomodo Dei Spiritus niſi Deus? Deus eſt quicquid Dei eſt, nec aliquid illi immixtũ eſt. Incõpoſitus eſt, ſimplex eſt, & purus Deus. In Iob 33. ſcriptũ eſt: *Spiritus Domini fecit me, & ſpiraculum omnipotẽtis Dei viuificauit me.* Dei ſunt hæc opera, non hominis. Quis fecit hominem niſi *Iob 33.* Deus? eſt igitur Spiritus Domini, propter quod dictum eſt, in Pſal. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis.* Quis hic ſpiritus niſi Deus, quis impleat orbem, niſi Deus, cui cælum ſedes eſt, & terra ſcabellum pedibus eius? Et apud Poetas *Deum ire per omnes terras, tractuſque maris, cælumque profundum*, traditum eſt. Et rurſus: eſt ne ſedes Dei niſi terra, pontus & aer,& cælum & virtus? Propter quod rectè ait Dauid Pſal.138. *Quo ibo à ſpiritu tuo?* Oſtendens non eſſe locum in *Pſal 138.* quo poſſet fugere Spiritum Domini qui eſt vbique. Eſſe autem vbique, implere & continere mundum ſoli Deo tributum eſt. Deus igitur ſanctus Spiritus eſt, qui hæc peragit & futura pręnoſcit,& prędicit, ſicut ſcriptum eſt, *Reſponſum accepit Simeon à Spiritu ſancto, quia non moreretur niſi videret Chriſtum Domini.* Non eſt cur Deum negemus, qui Dei efficit opera. Non igitur *Luce 2.* ſolus Pater Deus eſt, neque ſolus filius, ſed Spiritus ſanctus cum Patre ſimul,& filio Deus eſt. Quia non aduerſatur rationi Trinitas perſonarũ in vnitate Diuinitatis, quemadmodum ſuperiùs oſtenſum eſt. Sed iam Trinitatem ipſam ex ſacris Codicibus demonſtremus,& Moyſem ante omnes audiamus, cuius hæc ſunt verba in capite libri, quem Geneſim noſtri vocant: *In principio creauit Deus cælum, & terram. Terra autem erat inanis & va-* *Gen. 1.* *cua. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Tria commemorat, Deum, principium,& ſpiritum. Ideo in Deo, Patrem intelligimus; in principio, filium; in

 ſpiritu

ſpiritu Domini Spiritum ſanctum. Et accipiatur principium hoc in loco
Pſal.109. pro filio, ſicut in Pſalmis, Pſal.109. de ſuo filio dicit Deus: *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.* Tentans diabolus primos Parentes, interpoſito ſerpente, & ſuadens vt ederent de ligno prohibito: *Eritis*, inquit, *ſicut Dij ſcientes bonũ & malum.* Quod
Gen.2. perinde accipiendum eſt: eritis ſicut diuinæ perſonæ, quibus ignorum eſt nihil Et cum eijceretur Adam de Paradiſo, inquit Dominus *ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis.* quibus nobis? Patre ſcilicet, & Filio, & Spiritu
Gen.1. ſancto. Sed manifeſtius eadem Trinitas oſtenditur cùm dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Cùm ait, *faciamus*, & *noſtram*, plures perſonas indicat: cùm dicit *imaginem*, vnitatem diuinitatis oſtendit. Nec ſolitarius eſt, cùm dicit *faciamus*, neque alia à ſe loquitur, qui *noſtram* ait. Duo ſunt pluralia verba *faciamus*, & *noſtram*, vt videatur Pater cum Filio, & Spiritu ſancto miſcere ſermonem, quod non ſono vocis, ſed intellectus expreſsius eſt. Dixerat, *Creauit Deus cœlum & terram*; *Deus*, & *creauit* ſingularia ſunt, quia vnus eſt Deus, & vna diuinitatis eſſentia ſubiungitur, *faciamus* & *noſtram*, vt pluralitas in perſonis intelligatur. Idē & Pſalmiſta canit Regius, dum ait: *Verbo Domini cœli firmati ſunt; & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quid manifeſtius dici potuit? in conditione cælorũ tres perſonæ concurrunt Dominus, Verbum, & Spiritus. Dominus Patrē exprimit, in Verbo filium accipimus, Spiritus is eſt quem ſanctũ vocamus.

Et rurſus Propheta, vt trinitatem perſonarum in diuinitate cognoſ-
Pſal 66. cas, ter Deum prouocat in benedictione. Pſam. 66. *Benedicat nos* (inquit) *Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum vniuerſi fines terræ.* Trina Dei cōfeſsio trinitatem exprimit perſonarum & cum ſubditur; *metuant eum om-*
Pſalm. 44. *nes fines terræ*, vnitas aperitur diuinitatis. In Pſal. quoque 44. multum expreſsè Trinitatem innuit filio, *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi.* Et poſtea ſubdit, *Propterea vnxit te Deus Deus tuus*: id eſt Pater, & Spiritus ſanctus, & cum ſequitur, *præ participibus tuis*: myſterium quoque incarnationis aperit, de
Iſai. 6. quo ſuo loco proſequemur. Et Iſaias 6. in viſione ſua clamantia introducit Seraphim, *ſanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*. Ter *ſanctus* ad tres perſonas refertur: & ſemel *Dominus* & ſemel *Deus* dicitur: quia vnus eſt Dominus, & vnus eſt Deus. Et rurſum idem vates ex perſona Chriſti loquitur & dicit: *Dominus meus miſit me, & ſpiritus eius; Dominus meus*, inquit id eſt Pater meus, *miſit me*, ſcilicet filium: *& ſpiritus eius* qui eſt ſanctus Spiritus. Quis hic non intelligat Trinitatem? non latuit Prophetas hoc myſterium.

Poſſent & alia plura huiuſmodi teſtimonia ex veteri Teſtamento adferri quæ Trinitatem planè oſtendunt; planius tamen locutus eſt in Euangelio Dominus, qui cum in orbem mitteret diſcipulos: *Euntes* (inquit)

docete

docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Tres nominauit perſonas, *in nomine* dixit, non *in nominibus* vt eſſentiæ vnitatem in perſonarum trinitate demonſtraret. Et Ioannes Euangeliſta qui de pectore Domini veritatem hauſit, in epiſtola ſua, *Tres* (inquit) *ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Et Apoſtolus Paulus Rom. 11. *Miſit* (inquit) *ſpiritum filij noſtri, in corda noſtra.* Et alibi; *Spiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum habitat in nobis.* Et iterum, *Ex ipſo* (inquit) *& per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria. Ex ipſo* dicit propter Patrem: *& per ipſum* propter filium: *in ipſo* propter Spiritum ſanctum. Non dicit *ex ipſis*, aut *per ipſos*, ſiue *in ipſis*; nec *ipſis*, ſed *ipſi gloria*, inquit, vt Trinitatem ſimul & vnitatem agnoſceremus. Atque his teſtimonijs, & auctoritatibus illuminata eſt deſuper Chriſtiana Religio. Summa enim fiducia confitetur, & prædicat vnum Deum eſſe, qui eſt cauſa cauſarum, principium & finis omnium rerum, & omnis auctor creaturę, & ſummum bonum, & nihilominus tres perſonas in Deo recognoſcit, & Trinitatem in vnitate veneratur: cui qui aduerſatur, ſalutis expertem ſe reddet, & ambulat in tenebris, & veritas non eſt in eo. Tu vero ſi ſapias; de tenebris emerges: & candida luce perfuſus, ſacratiſsimam Trinitatem & cognoſcendo coles, & colendo cognoſces. *Rom. 11.*

Nec aduerſaberis ſacroſancto Euangelio, in quo legitur: *Verbum caro factum eſt.* Negat tuus legifer incarnationem Verbi. Nam cur (inquit) factus eſt Deus homo, & in ligno Crucis Deus paſſus, qui alio modo genus humanum redimere poterat? Negat tua lex Chriſti necem, & alium ſuo loco interfectum exiſtimat: nec Deum incarnatum cognoſcit, neque crucifixum aut mortuum. Nos vtrumque prædicamus, quia factus eſt Deus homo, & paſſus eſt, & propter ſalutem hominis hæc facta eſſe teſtamur. Ait enim de ſeipſo Dominus: *Venit filius hominis ſaluare quod perierat.* Conſtabat primi parentis errato, omnes homines culpa teneri: clauſa erat paradiſi porta, nec mortalibus patebat in cœlum aditus. Decebat ſummam Dei bonitatem, hominem qui ceciderat, reparare, nec miſerum eſſe perpetuo ſinere, qui ad beatitudinem perfruendam creatus fuerat. Sed obſtabat iuſtitia Dei, quæ pro peccato ſatisfactionem exigebat. Dignus erat infinita pœna, qui maieſtatem offenderat infinitam. Nec homo tanti erat, vt infinitam poſſet redimere culpam. Stabat hinc diuina Iuſtitia vltionem petens, illinc diuina bonitas miſerandum eſſe contendens. Audienda fuit vtraque vox, quia vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Quare etſi poterat aliter humanæ imbecillitati conſulere (eſt enim omnipotens) hic tamen conuenientiſsimus fuit modus, quem elegit, vt aſſumpta humana natura, ipſe pęnas ſolueret. Factus *Ioan. 1.*

eſt

eſt Deus homo, vt homo fieret Deus: Veritas de terra orta eſt, & Iuſtitia de cœlo proſpexit. Coniuncta eſt humanitas diuinitati, vt acciperet de plenitudine bonitatis, quod ſuæ defectum ſuppleret infirmitatis. Fuit hic modus ſaluandi humani generis diuinæ bonitati conueniens. Satisfactum eſt iuſtitię ſimul, & miſericordiæ ſatisfactum eſt amori & odio. Placuit hoc diuinæ potentiæ, quæ nihil fruſtra, nihil non decenter ac conuenientiſsimè facit.

Et licet neceſsitate abſoluta, qua neceſſarium dicimus, ſine quo aliud eſſe non poteſt, Incarnatio Verbi neceſſaria non fuit: eo tamen modo quo neceſſarium accipitur id, quo conuenientius & congruentius perueniatur ad finem, dicere non pudet ad reparationem hominis, Incarnationem Filij Dei neceſſariam fuiſſe. *Ego ſum Deus, ego ſum Dominus, & non eſt alius abſque me Saluator*, ex perſona Chriſti (inquit) Iſaias, quia non poterat homo ſaluare ſeipſum, quare neceſſarium fuit vt homo fieret Deus, & Deus ſaluaret hominem. Propter quod pulcherrimè & ad propoſitum aptiſsimè inquit, ex noſtris Profeſſoribus vnus in hunc modum, de myſterio diuinæ Incarnationis: *Suſcipitur à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad deponendum conditionis naturæ debitum, natura inuiolabilis eſt vnita paſsibili. Deuſq; verus, & homo verus in vnitate reperitur, vt quod noſtris remedijs congruebat, vnus atque idem hominum Deiq; mediator & mori ex vno, & reſurgere poſſet ex altero. Niſi enim eſſet verus Deus, non afferret remedium, niſi eſſet verus homo, non præberet exemplum.*

Intelligis quam conuenienter Filius Dei carnem aſſumpſerit, vt Deus, & mortem obierit vt homo. Sed quæris teſtimonia antiquæ legis: non negabimus, præſto ſunt: *Ecce* (inquit Iſaias) *Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel*, quod interpretatur *nobiſcum Deus*. Quomodo nobiſcum Deus eſt? niſi quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis? Et iterum eiuſdem Prophetæ verba ſunt: *Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, cuius imperium ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis.* An non hic myſterium incarnationis plane oſtenditur? & quæ tunc futura erant, quaſi præterita manifeſtantur? *Puer* (inquit) *natus eſt nobis*, qui natus eſt in humana paruitate; & *datus eſt filius* quemadmodum Ioannes ait: *Quia ſic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum daret vnigenitum*. Datus eſt Chriſtus ex diuinitate, natus ex humanitate, natus ex virgine. *Cuius imperium ſuper humerum eius*: quod eſt imperium ſuper humerum eius? quod eſt imperium Chriſti niſi lignum Crucis in quo pependit, mundum vicit, aëreas poteſtates debellauit, & ſubacto triumphatoque diabolo, regnum ſuum pòtenter intrauit? *Oportuit enim Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam*, vt inquit ipſe in Euangelio Lucæ. Imperium igitur ſuper humerum eius fuit, quia crucem
geſtauit

geſtauit humeris, quamuis eo fatigato Simon Cyrenæus angariatus ſit eã tollere. Dicitur *admirabilis* propter ſigna & prodigia quæ fecit, lumen cæcis, auditum ſurdis, claudis ambulationem, debilibus fortitudinem, & mortuis vitam reſtituens? *Conſiliarius* appellatur propter Euangelica conſilia, quæ adiecit antiquæ legi. *Deus* aſſeritur, ne putares purum hominem natum; nam Deus humanæ naturæ coniunctus eſt. *Fortis* quia ſpoliauit infernũ, & portas æreas cõfregit, & vectes ferreos diſsipauit. *Pater futuri ſeculi*, quia cælum aperuit electis, & regnũ homini præparauit æternũ, poſt hanc vitam in cęleſti Hieruſalem. *Princeps pacis*, quia nato Chriſto, clauſum eſt apud Romanos templum Iani, & mira pax exorta eſt: & *gloria in excelſis Deo* cantauerunt Angeli *& in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Oſtendit & alio loco idem Iſaias cap. 45. Incarnationem Verbi dicens: *Iſai. 45.* *Dominus enim Iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus Rex noſter, ipſe veniet & ſaluabit nos*, quod perinde accipiendum eſt ac ſi dicat, Carnem accipiet, & mortem pro nobis ſubibit. Et rurſus *vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſaluator. Abſconditus* (inquit) quia in carne latuit Saluator Iſrael, quia ſua morte noſtram mortẽ redemit. Et ne putes tẽporalẽ eſſe ſalutẽ ſaluationĩ genus addidit: *Iſrael ſaluatus eſt*, inquit, *in Domino*: id eſt in virtute Domini. ſubdit *ſalute æterna*: quam conſecuti ſunt omnes, qui ex Iſrael Chriſto crediderunt. Apertiſsimum teſtimonium eſt Iſaiæ. Sed audi Ieremiam, cap. 23. eius ſunt hęc verba: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & ſuſcitabo germen iuſtũ* *Ierem. 23.* *ex ſemine Dauid, & regnabit Rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium, & in diebus illis ſaluabitur Iuda, & habitabit Iſrael confidenter: & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Deus iuſtus.* Conſidera verba, & attende myſteria. *ſuſcitabo* (inquit) *germen iuſtum*, id eſt Chriſtum ſanctum, & iuſtum, *ex ſemine Dauid* ſecũdum carnem: quia ex proſapia regia, & ſanguine Dauid Maria Mater Domini nata eſt. *Et regnabit Rex*. quomodo regnabit? ſane quemadmodum ipſe apud Matthęum in Euangelio dicit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra*: quod eſt Regem eſſe. *Et ſapiens erit*, ſapientia creata ſcilicet, quæ hominis eſt, & increata quæ Dei eſt, & quæ eſt ante ſęcula. *Et faciet iudicium*, diſcretionis ſcilicet & diſcuſsionis; nunc diſcretionis, dum eligit ex mortalibus quos vult, & alios ſuo arbitrio dimittit: & in fine ſæculi diſcuſsionis, quãdo reddet vnicuique ſecundum opera ſua. *In diebus illis ſaluabitur Iuda*: id eſt quicunque crediderint & baptizati fuerint ſalui erunt. *Et habitabit Iſrael cõfidenter* in ſtatu Eccleſiæ triũphantis. *Et hoc eſt nomen quod vocabũt eũ, Deus iuſtus*, vt ſcias quia Chriſtus ex ſemine Dauid natus, non ſolum homo ſed etiam Deus eſt: nec alteri quam Chriſto hæc verba conuenire poſſunt. Accedat & alius Propheta Baruch nomine, quid ille ait? *Hic eſt*, inquit, *Deus noſter & non æſtimabitur alius aduerſus eum: hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus, & cum*

hominibus conuerſatus eſt. Docent hęc omnia incarnationem Verbi, & hominem factum Dei filium oſtendunt & manifeſtant.

Nunc de morte audi, & eos contemnito, qui Chriſtum volunt eſſe trãſlatum, & nondum mortuum, ſed incredibili dementia circa diem ſupremũ Iudicij cum omnibus Angelis interficiendum putant. O nefandã audaciã, & ſtultitiam alijs inauditam: dimittimus Angelos quorum incorporea ſubſtantia eſt; & mortalis. Chriſtum interfectum negant, & aiunt interficiendum At Dauid Pſal. 68. ex perſona Chriſti: *quæ non rapui tunc exoluebam*
Pſal 68. (inquit) quia non peccauit, & pęnas dedit, pro alieno delicto mortem ſubijt. Quod manifeſtius Iſaias 53. oſtendit dicens: *Vere languores no-*
Iſai. 53. *ſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes enim nos quaſi oues errauimus, & vnuſquiſque in via ſua declinauit: & Deus poſuit ſuper eum iniquitatem, expiandam omnium noſtrum*. Et ſubditur. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum*. Et paulò poſt, *tradidit in mortem animam ſuam & cum ſceleratis deputatus eſt, ipſe multorum peccata tulit, & pro transgreßoribus rogauit*. Si vidiſſet Propheta paſsionem Chriſti, vix potuiſſet apertius loqui. Nec Ieremias tacuit tormenta Domini, qui eũ ex ligno Crucis ita loquentem, inducit. *O vos omnes qui per viam tranſitis, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus*. Et ipſe ſaluator de ſe ait: *Ecce aſcendimus Ieroſolymam & filius hominis tradetur Principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendũ, & tertia die reſurget*. & iterũ alibi; *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eũ, non pereat, ſed habeat vitam æternam*.

Ioan. 18. Et ne de morte dubites, ſcribit Euangeliſta Ioan. 18. *Cum accepiſſet Ieſus acetum, dixit, Conſummatum eſt, & inclinato capite emiſit ſpiritum*.

Prophetę Chriſtum moriturum & à mortuis reſurrecturum prædixerunt Euangeliſtæ & obiiſſe in cruce; & ſepultum reſurrexiſſe tertia die affirmant. Certa res eſt, nihil ambiguitatis habet, veritati omnia cõſonãt, Reſurrexit Dominus, aſcendit in cælum, & venturus eſt iterum vt faciat iudicium in fine ſæculi. Tua lex non recipit, quia non ſapit de Chriſto, quę ſapere oportet. Cuius alterum aduentum non ſolum Euangelium, ſed antiqui etiam vates oſtendunt, ſicut paulo ante de Ieremia diximus. Conteſtis eius eſt Daniel, dicens, *Ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit*, & ſequitur: *Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ ſeruient ei*: quibus in verbis viri doctiores iudicium Chriſti facilè inueniunt, in fine mũdi: Et ipſe Chriſtus de ſe ipſo loquitur: *Dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael*.

Iſrael.Et in actibus Apoſtolorum legimus,*conſtitutum eſſe Chriſtum à Deo Patre viuorū & mortuorū Iudicē*.Hęc nos de Deo ſentimus, hæc & firmiter credimus,hæc ſalubriter prædicamus, æternā vitā promittentes omnibus qui Chriſto credunt,& in Trinitatis nomine baptizati opera faciunt Euangelio digna.Quæris quę ſit iſta vita æterna,quid agat illic homo,qua voluptate lętetur,& quam beatitudinem aſſequatur:Reſpondemus cum Euāgelio Ioan.17.*Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*.Summa ibi fœlicitas erit videre Deum in ſua natura,& eius perfrui bonitate. Gaudio noſtræ mentis hinc ſatiabimur,hinc implebimur,hinc ſumma fælicitas erit hęrere Deo,& Deum cognoſcere. *Videmus enim nunc per ſpeculum*(vt ait Apoſtolus)*tunc facie ad faciem,& in nubilo*,teſte Iob:*In facie Domini videbimus lumen,& ſatiabimur cum apparuerit gloria eius:& erimus ſibi ſimiles*,vt ait Ioann.*Nec oculus vidit*(inquit Iſaias)*nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit,quæ promiſit Dominus diligentibus ſe*.Et Apoſtolus,*non eſſe condignas paſſiones huius ſæculi* dicit *ad futurā gloriam, quæ reuelabitur in nobis*,Tua lex in alia vita flumina lactis & mellis,& vini promittit & cibaria delicata,& vxores multas,& concubinas,& Virginū coitus,& Angelorū in turpibus obſequijs miniſteria,& quicquid caro depoſcit.Bouis hic paradiſus,& aſini potius,quam hominis eſt. Hactenus Pius Pontifex II. *Ioan.17.*

CAPVT III.

In quibus rebus ſit prohibita Chriſtianis communicatio cum Saracenis.

SVpponenda ſunt quæ libro Secundo diximus in genere de communicatione prohibita Chriſtianis cum infidelibus,in ſpecie vero oportebit examinare quæ ſint interdicta Chriſtianis cum Saracenis.

Primum igitur ſtatuendum eſt in Iure & in Bulla Cœnę Domini eſſe excommunicatos fideles omnes,qui Saracenis aut inimicis Chriſtiani nominis auxilium ferunt in damnum Chriſtianorum & Catholicorum. Et vt clarius conſtet de mente legis,in ea numerantur omnia quæ ferri aut mitti prohibētur. Nimirum,equi,arma,ferrum,filum ferri,ſtannum,chalybs,omniaque alia metallorum genera,atque bellica inſtrumenta, lignamina,cannabis,funes tam ex ipſo cannabe,quam ex alia quacunque materia,aliaque huiuſmodi.

Deinde in particulari explicantur,qui ſint hi infideles ad quos hæc omnia deferri prohibentur,ſcilicet Saraceni,& Turcæ & hæretici per Rom. Sedem expreſſim nominati,& generatim omnes Chriſtiani nominis ho-

ſtes & inimici.

Præterea excommunicantur omnes, qui per ſe vel per alios de rebus ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernẽtibus, in Chriſtianorum perniciẽ & damnum, ipſos Turcas & Chriſtianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illiſque ad id conſilium, auxilium, vel laborem præſtant.

In hac igitur excommunicatione comprehenduntur tria genera perſonarum.

Franc Toletus fol. 508. Primò deferentes ad Turcas, & Saracenos, vel quoſcunque Chriſtiani nominis inimicos, aliquid ex octo; equos, arma, armorum materiam, vt ferrum, filum ferri, ſtãnum, chalybem, & alia metallorum genera, inſtrumenta bellica, lignamina, funes, materiam funium, aliaque prohibita, quibus infideles prædicti Chriſtianos impugnanr.

Secundò, facientes certiores huiuſmodi inimicos de rebus ad ſtatum Reipublicæ Chriſtianæ pertinentibus, in perniciem & damnum Chriſtianorum.

Tertio conſilium præſtantes eiſdem in eandem perniciem. In ſecunda parte reuocantur omnes conceſsiones & priuilegia Principibus, vel priuatis ſuper hoc à ſede Apoſtolica conceſſa.

Pro explicatione huius excommunicationis, maximè circa primum genus perſonarum, Primo quæritur quinam appellatione Saracenorum *Azor. fol. 1019.* in his Iuris communis capitibus accipiantur? Reſpondeo eos omnes accipi, qui impiæ & nefariæ Mahometi ſectæ, atque perfidiæ inhęrent, ſiue ſint Turcæ, ſiue Tartari, ſiue Perſæ, ſiue Arabes, ſiue Aegyptij, & Africani, & Mauri. Præterea, non ſolum comprehenduntur Saraceni, qui actu Chriſtianos oppugnant, ſed etiam qui habitu, id eſt qui oblata occaſione eos oppugnare ſolent aut poſſunt. Quęres an nomine Saracenorum comprehendantur etiam Iudæi? Reſpondeo, ex Iure Communi, Chriſtianos ad Iudęos arma deferentes, non eſſe excommunicatione affectos, quoniam Iudæi nomine Saracenorum minime ſignificantur. At vero in conſtitutione Pontificia, quæ dicitur Bulla Cænę Domini, excommunicatio comprehẽdit etiã Chriſtianos, qui ad Iudæos arma deferũt: quoniam excommunicatio fertur in eos omnes Chriſtianos, qui ad Turcas, Saracenos, & alios Chriſtiani nominis inimicos arma detulerint. Iudæi autem ſunt Chriſtiani nominis inimici. Quæres deinde, an excommunicatio protendatur etiam ad Chriſtianos deferentes arma ad Paganos, ſiue Ethnicos? Reſpondeo ex Iure communi antiquo ad eos non extendi: ex nouo vero Bullæ in Cæna Domini, ad eos quoque protendi, dummodo tamen ſint Chriſtiani nominis inimici, qui actu, vel habitu bella cum Chriſtianis gerant. Quæres inſuper an etiam excommunicatio comprehendat Chriſtianos

Digitized by Google

nos arma deportantes ad Hæreticos,pręſertim ad eos qui Catholicos oppugnant? Reſpondeo,non comprehendi nec ex Iure communi, nec ſpeciali Bullæ in Cæna Domini quæ promulgari publicè in Curia Romana ſolebat ante tempora Gregorij XIII.Nam Hæretici appellatione Saracenorũ non cõtinentur,nec ſignificantur vocibus Chriſtiani nominis inimicorum.Sunt enim Hæretici Catholici tantum nominis inimici, non Chriſtiani. Nam.vt ait Auguſt.lib.18.de Ciuitat.c.51.Hæretici ſub vocabulo Chriſtiano doctrinæ reſiſtũt chriſtianæ.At vero poſt tempora Gregorij eiuſdem XIII.Bulla Cænæ Domini ſic habet. *Excommunicamus qui equos,vel arma deferunt ad Saracenos vel Turcas,vel alios Chriſtiani nominis inimicos,vel hæreticos,per noſtras vel huius ſanctæ ſedis ſententias expreſſe & nominatim declaratos*: quibus verbis excommunicatio fertur in eos etiam Chriſtianos,qui arma bellica deferunt ad hæreticos,non quoſlibet, ſed à Romano Pontifice lata ſentẽtia expreſſe,& nominatim denunciatos.

Secundum dubium circa illa verba Deferentes arma,An vendentes tãtum ſine eo quod deferant ad terras infidelium,cõprehẽdantur in iſto Canone,ſicut qui in terris Chriſtianorum venderent ferrum,equos,& reliqua prohibita.Reſpõdeo cum Caiet.excommunicatio cap.20.& Nauar. ſuper cap.Ita quorundam,de Iud.not.1.num.41.quod non,quia cum hæc materia ſit pęnalis,verba ſint intelligenda in ſua propria ſignificatione, & præciſe:non enim debet fieri ampliatio.Deferre autem dicit motum ad locum,neque eſt idem quod vendere. *Tolet ſol. 508.*

Secundum dubium,vtrum qui in vna terra infidelium exiſtens, defert hæc ad aliam terram eorundem,cenſetur deferens.Tabien. vers. excommunicatio 6.num.7.& Syrueſt.verb. excommunicatio 7.§.67.reſpondẽt negatiue,quia iſte proprie non dicitur deferre ad infideles, dum maneat inter illos,& allegant prædicti auctores declarationem Greg.IX. in extrauag.quod poſtulatis,qui ita declarauit,quam Tabiẽ.dicit eſſe renouatam,quantum ad excommunicationem,non quantum ad declarationem.

Tertium dubium eſt,an qui mandant deferri huiuſmodi prohibita dicantur deferentes ita vt incurrant hanc excommunicationem. Sylu.verb. excommunicatio 7.§.24.& Panorm. in cap. mulieres. de ſenten. excommunicationis,& cap. ſignificauit de Iudæis, dicunt generaliter,quod cum aliquis actus prohibetur ſub excommunicatione, comprehenditur & mandans fieri talem actum;& poteſt probari, quia in illo cap.mulieres reſpondet Papa in canon.Si quis ſuadente Diabolo, comprehendi etiam mandantes percuti,quia qui mandat fieri,facere dicitur. His tamen non obſtantibus,contrarium eſt tenendum cum Caiet. verbo excommunicatio,in principio,& Nauar.cap.24.num.23. & Tabien. excommunicat.5 §.49. num.5. qui mandans licet ſit faciens interpretatiuè, non

tamen formaliter, & licet primum ſufficiat ad rationem peccati, non tamẽ ad rationem pœnæ, quia in lege pœnali verba in formali ſignificatione ſunt intelligenda. Nec obſtat cap. dictum, quia ibi Papa declarauit qui habet auctoritatem interpretandi. Ibi autem eſt amplectenda tantum interpretatio, vbi facta eſt, non in alijs caſibus, nam ſi mandans ſuperincluderetur in faciente, non eſſet neceſſarium exprimere in Bulla, & tamen mandens aliquando exprimitur, aliquando non.

Quartum dubium, an deferentes huiuſmodi prohibita ad Hæreticos, comprehendantur in hac cenſura. Reſpondeo quod nullo modo, Ita Nauar cap. *27*. num. *62* quia non dicuntur Chriſtiani nominis inimici, cum Chriſtum profiteantur, & nomine Chriſtiano militent, licet opera & fidem Chriſtianam non habeant, peccant ergo mortaliter prædicti, ſed non incidunt in hanc excommunicationem.

Quintum dubium, quid per arma intelligitur? Reſpondeo cũ Syluest. verb. excommunicatio 7. paragr. 59. Tabien. excomm. *6*. paragr. 1. & cõmuni opinione intelligũtur offenſiua, quàm defenſiua, quod probatur ex lege armorum ff. de verb. ſignific. & ex l. 3. ff. de vi & vi armata, vbi habetur arma eſſe ſcuta, galeas, gladios, fuſtes, & lapides: dicuntque hi Doctores ea dici arma, quæ principaliter & vere inſtituta ſunt ad prœliandum offendendo, vel defendendo. Vnde cultri ad ſcindendum panem, vel ad ſcindendos calamos, non ſunt arma: Vt etiam dicit Panorm. cap. Clerici de vita & honeſtate Clericorum. nec alia inſtrumẽta in vſum agriculturæ, poſſunt tamen ſecundum prędictos auctores, hæc cenſeri arma, ex intentione vtentis. Nam ſi aliqui vellent his vti ad prœliandum, tunc dicerentur arma etiam cultelli, & alia huiuſmodi, & qui ea deferrent ad infideles, includerentur ſub hac cenſura. E contra vero in alijs armis etiamſi deſit intentio vtendi illis ad prœliandũ, qui ea deferret ad infideles, incurrit hanc excommunicationem, vt notat Ioan. And. Panorm. & Glos. ſuper cap. Ita quorundam, de Iudęis.

Sextum dubium, quę dicantur lignamina. Reſpondeo cum Syluest. excommunicatio. 7. paragr. 19. & Tabien. excomm. 6. num. 3. intelliguntur ligna ex quibus poſſent triremis, naues, vel aliæ machinæ ad impugnandũ fieri, & non alia ligna ad comburendum, vel in alios vſus extra bellum, vt patet ex verbo Bullæ, vbi dicitur, Quibus Chriſtianos impugnant. Nauar. ſuper cap. ita quorundam not. 7. num. 14. dicit comprehendi etiã ſub hoc nomine ipſas triremes & naues iam factas, quod mihi placet, licet Caiet. verb. excommunicatio cap. *20*. ſolam materiam intelligat, quia latius hic ſumitur quam in dicto cap. vbi dicitur, lignamina galearum: hic vero ſine addito, dicitur, lignamina, vt comprehendat materiam, & quę ex ea finunt.

Septimum dubium,quid ſignificent,Alia prohibita.Pro ſolutione notatur;tria eſſe genera prohibitorum in Iure.Quædam prohibentur abſolute,omni tempore,& omni loco,V.g.deferre prohibita , vt arma & inſtrumenta bellica;alia tantum tempore belli,vt mercimonia,victualia,& alia huiuſmodi,cap.quod olim de Iudæis.Alia prohibentur omni tempore,ſed non omni loco,quia deferre hęc in Alexandriam,Aegyptum,& terram Soldani,nullo tempore licet , vt habetur in extrauag . multa de Iudęis.

Secundo,nota tempus Treguę reputari pro tempore belli,vt habetur c.ſignificauit de Iudæis.Tempus tamen extra actuale bellum & induciarũ non reputatur tempus belli,vt bene notat Tabien . verb. excommunicatio num.5.qui ad quæſtionem reſpondet v.excom.6.§.4 Omnia hæc tria genera comprehendi ſub illo verbo, Alia prohibita SyIueſt.verb. excommunicatio 7 § 60 & Caietan.verb.excommunicatio c.20 . dicunt tantũ ea quæ pertinent ad bellum ibi intellIgi,& ego ita credo,quia illud relatiuum Alia,refertur ad antecedentia in quibus continentur tantum prohibita,ad pręliandum pertinẽtia.Item verbum ſequens(quibus Chriſtianos impugnant)ad idem determinatur,nam mercimonijs aut victualibus non dicuntur impugnare,licet tempore belli miniſtrentur.

Octauum dubium,An qui deferunt iſta ad infideles, non vt impugnent Chriſtianos ſed alios infideles , incurrant hanc excõmmunicationem. Reſpondeo,ſi iſta quæ deferunt,permaneant vt poſsint poſtea impugnare Chriſtianos,abſque dubio incidunt in hunc Canonem, ſi vero ea quæ deferunt veriſimiliter conſumuntur,talia deferre non eſt prohibitum. Hæc de primo genere.

Secundum genus perſonarum comprehenſum in hac excommunicatione non continet omnes qui faciunt certiores infideles , de quibuſcunq; rebus Chriſtianorum,ſed quomodo huiuſmodi res concernunt ad ſtatum communem alicuius Reipublicæ Chriſtianæ , & cedunt in damnum & perniciem ipſius; vtrumque enim eſt neceſſarium ad incurrendam hanc cenſuram . Eodem modo intelligendum eſt de tertio genere perſonarum, quod non quicunque dant conſilium , ſtatim ſint excommunicati , ſed ſolum quando hoc conſilium cedit in damnum & perniciem Chriſtianorum.

• In poſteriori parte huius excommunicationis quia aliqui potuiſſent allegare priuilegium aliquod à ſede Apoſtolica obtentum, vt poſsint ad infideles deferre prohibita huiuſmodi:ideo Papa derogat in totum huiuſmodi priuilegio. Vt autem conferamus prædicta cum iure antiquo, nota, quatuor eſſe maxime inter alia Pontificum decreta ſimilia in iure huic excommunicationi Bullæ Cœnæ.

Primum

Digitized by Google

Primum eſt Alex.3.cap.ita quorundam,de iudicijs vbi excommunicat tria genera perſonarum.

Primò deferentes Saracenis arma,ferrum,lignamina galearum.

Secundò gerentes gubernationem & regimen in galeris, & in piraticis nauibus.

Tertio ſubminiſtrantes neceſſaria ad impugnãdos Chriſtianos eiſdem Saracenis.Per Saracenos autem intelligere oportet,omnes qui ſequuntur ſectam Mahometanam. Iſte Canõ vel iſtud Ius in multis excedit Bullam, & eſt illa latior,in quantum ſub illo verbo (ſubminiſtrant neceſſaria) cõprehenduntur,tempore belli victualia deferentes,quæ in Bulla Cænæ nõ continentur,vt ſupra diximus. Et ſimile eſt de dantibus,vel mutuantibus pecunias eis ad impugnandum Chriſtianos.Primum vero genus perſonarum continetur in Bulla Cænæ,& etiam ſecundum ſub illo verbo (conſilium præſtantes.) Eſt tamen ſtrictius ex alia parte.

Primo,quia Bulla cænæ,præter Saracenos ad quoſuis Chriſtiani nominis inimicos extenditur.

Secundo,quia complectitur curam gubernationis gerentes,non tantũ in galeis,& nauibus piraticis, ſed omnium infidelium contra Chriſtianos, licet piratę non ſint.

Tertio complectitur deferentes non tantum arma,& ferrum , ſed etiã ſtannum,plumbum,& alia metalla , armorum materiam,& equos etiam tempore pacis,quæ illic non includuntur , niſi prout neceſſaria ſunt illis Saracenis ad bellum contra Chriſtianos.

Quarto complectitur certiores facientes infideles de rebus pertinentibus ad Chriſtianos,quæ non comprehenduntur in Iure.

Pręterea ſciendum eſt alterum decretum fuiſſe Clementis III.c. Quod olim de Iudæis,vbi excommunicat habentes commercia cum Saracenis tempore belli,& eos qui per ſe vel per alios,nauibus vel quouis alio ingenio,aliqua rerum ſubſidia,vel conſilia duxerint impendẽda,etiam tempore belli durante,intelligendo etiam tempus Treguæ , vt ſupra diximus. Hæc excommunicatio non eſt reſeruata,neque pertinet ad Bullam cęnę, niſi merces ſint, alia omni tempore,& loco prohibita, vt ſupra diximus. Item impedientes ſubſidia,niſi ſit aliquid eorum quę in hac Bulla prohibentur,non incurrit excommunicationem Bullę: vt ſi victualia,pecuniæ, & ſimilia impendantur,quia non ſunt in ea prohibita.

Tertium decretum eſt Innocentij III.c.ad liberandum , de Iudæ.vbi excommunicãtur omnes,quos Alex.excommunicauit,vt ſupra , & inſuper addit vendentes galeras vel naues,& qui machinas,auxilium vel cõſilium pręſtant Saracenis in diſpendium Terræ ſanctæ,& non eſt reſeruata.Apponitur etiam inter alias pænas,vt hi non abſoluantur , niſi totum

quod

quod habuerunt ex commercio damnum, & tantumdem de ſuo ſat reddant in fauorem terræ ſanctæ. In Bulla vero Cœnæ, non continentur hi, niſi ſimul deferant ad ipſos, vt ſuprà diximus. Non continentur inquam, vendentes galeras & naues, reliqui vero continentur, & licet hic Can. Procedat tantum, cum ſit in diſpendium terræ ſanctæ, tamē abſolutè ſunt excommunicati per c. Ita quorundam, de Iudæis. quia miniſtrant Saracenis neceſſaria. Et dicuntur neceſſaria, non quia Saraceni illis indigeant, ſed quia ex ſe ſunt neceſſaria.

Quartum Decretum eſt Clementis V. in extrauag. multa, de Iudæis. vbi excommunicat deferentes equos, arma, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia, in Alexandriam, vel aliā loca Saracenorum terrę Aegypti, & mittentes hæc vel portantes, vel de portubus eorum, vt eis deferantur, extrahentes, vel extrahi permittentes, vel talia agentibus quomodolibet fauorem vel auxilium præſtantes. Eſtque hæc excommunicatio Papæ reſeruata. Vbi patet multos excommunicari, qui in Bulla Cœnæ Domini non continentur, & è contra in Bulla non tantum ad Saracenos, ſed ad infideles alios iſta prohibentur deferri. Ibidem continentur certiores facientes tempore pacis, & pro redemptione captiuorum arma deferentes, quod olim licebat in cap. Significauit, de Iudæ. Secundum aliquos, vt refert Sylueſt. excommunicat 7. paragr. 61. ſed ego contrarium cenſeo, cum Gloſ. illius cap. quod intelligendum eſt de alijs mercibus, extra arma, ferrum, &c.

Reſtat denique aliud dubium, An Chriſtiani à Saracenis (quod ſæpiſſimè contingit Chriſtianis inter Saracenos degentibus) capti, & ſerui effecti, & remigio mancipati, & addicti lethalem culpam, & proinde excommunicationem contrahant, cum iuſſi remigant in bello contra Chriſtianos, metu mortis, verberum, aliorumve cruciatuum, quæ mala alioquin ſuſtinerent ſi à remigando deſiſterent? Nauar. in Manual. cap. 27. num. 63. verſ. ſeptima, quod Chriſtiani. exiſtimat eos quidem in excommunicationem non incurrere, ſed tamen lethalem culpam contrahere, & proinde abſolui non poſſe à peccatis, niſi remigandi mentem & voluntatē exuerint. Priorem partem probat: quia veriſimile inquit, non eſt, Eccleſiam excommunicatione eos ferire in tanto periculo conſtitutos, eos vero à lethali culpa non liberat, quia putat contra Chriſtianos remigare eſſe per ſe malum, & proinde nec iuſſu Dominorum, nec metu mortis, à culpa excuſari: non ſecus ac ſi Saracenus ſeruo Chriſtiano imperaret vt furaretur alteri, vel aliquem hominem occideret.

Mihi tamen aliud videtur: puto enim remigare, in eo qui tanquam ſeruus eſt remigio addictus & traditus, eſſe per ſe rem differentem. Eſt enim proprium ſerui ad id deſtinati munus. Vnde ſicut Nahaman non pecca-

Digitized by Google

bat, tametſi ſuo Principi inſeruiebat in templo Idola colenti, dum Regis imbecillitatem ſuis manibus ſuſtentans, vna cum eo ſeſe inclinabat, ſuo enim munere fungebatur: nec ancilla peccat, ſi Dominam Ethnicam & gentilem comitetur geſtando caudam, & ſimul cum ea in templo Idolorũ genu flectat, non quidem, vt Idolum veneretur, ſed vt ſuum officium præſtet. Ita etiam Chriſtiani in ſeruitutem redacti, & deſtinati remigijs nequaquam peccant in remigando.

At dices, Remigant contra Chriſtianos. fateor, ſed hoc illi faciunt, vt ſuo officio & muneri ſatisfaciant: nec enim illi ſua voluntate, & arbitrio ſunt remiges effecti, neque eis præcipitur ſolum vt remigent contra Chriſtianos, ſed vt abſolutè & ſimpliciter remigent, quod non eſt per ſe malum opus. Quare cum remigare duro Dominorum imperio & iuſſu coguntur, minimè adiguntur ad id præciſe contra Chriſtianos pręſtandum, ſed ſimpliciter & promiſcuè, contra omnes, vt ita ſuum officium exequantur, & obeant. Aliud vero eſſet, quando iuberentur arma capere & pugnare contra Chriſtianos, aut furari, aut innocentem hominem occidere, hæc enim ſunt per ſe mala, & proinde nullo metu etiam mortis facienda.

Ad id vero quod obijciebatur, nimirũ Chriſtianos in remigando Saracenis opitulari: reſpondemus eos per ſe ſolũ, quod debent officium, & miniſterium pręſtare, ex accidenti vero conſequi, vt in eo Saraceni iuuentur, qui non eſt eorum propoſitus finis: nec tamen inde efficitur vt iure poſſint contra Chriſtianos remigare, etiam quando ad id nullo metu adigerentur, tunc enim cum omnis metus & periculum abeſſet, lege charitatis deſiſtere à remigando deberent, cum poſſent citra vllum incommodum Chriſtianorum libertati, ſaluti, & vitæ prodeſſe. At vero tanto cum ſuo detrimento, & malo, nulla lege compelluntur ad conſulendum aliorum vitæ & bono. At commune bonum, inquies, iure naturæ debet priuato præferri. Non diffitemur id lege charitatis Chriſtianos præſtare oportere, vbi Saracenis, vel Turcis pugna eſſet cõtra certam Chriſtianorum Rempublicam, aut contra Regem, vel Principem: ſed in pręſentia ſermo tantum eſt de ſeruis Chriſtianis, qui remigant in triremibus, vel nauigijs Saracenorum, contra priuatos Chriſtianos pugnantium.

Vltimo denique dubitari poterit, An Saraceni Chriſtianorum Principũ iuriſdictioni ſubiecti puniri queant ob delicta contra legem naturę commiſſa, aut contra Deum in ijs, quę ſunt illis nobiſcum communia. Reſpõdeo poſſe, vt ſi furta, adulteria, patricidia, vel homicidia perpetrant, quoniam ſunt crimina contra communem Reipublicæ ſalutem, cuius ipſi quoque ſunt participes. Si item Idola venerentur, ſi Deum negent vnum eſſe, ſi in Chriſtum, Religionemue Chriſtianam maledicta conijciant: ſi Chriſtianos in Chriſti, aut Chriſtianæ Religionis odium, ignominiam aut cõtemptum

[co]ntemptum malè habeant: ſi Sanctorum imagines cõculcent, reliquias pro[ijci]unt, ſi cruces proſternant, reſue alias ſacras impiè & nefariè polluant, [v]iolent, aut tractent, Vnde merito à Chriſtianis Imperatoribus prǽſancitæ ſunt leges, vt Idolorum templa clauderentur, & impia ſacrificia ceſſarent, quod iuſſit Cõſtantinus Magnus l. placuit C. de Paganis: & vt reuererentur, quod eſt poſtea à Theodoſio imperatum. Nam ait Nicephor. l. 9. hiſt. Eccl. c. 25. Primus Cõſtantinus ſacrificare Dæmonibus prorſus prohibuit, aras autẽ eorũ non ſuſtulit, mandato illo promulgato, vt Deorum fana clauſa eſſent, ne ab aliquo adiri poſſent, idem filij eius fecere. Sed Theodoſius legem tulit, vt Deorum fana diruerentur. Teſte igitur Nicephoro ſimulacra & ſtatuæ Deorum deijciebantur, frangebantur, & comminuebãtur. Editæ quoque ſunt Imperatoriæ leges, quibus Pagani in Chriſtum & Chriſtianam Religionem contumelioſi, & iniurij pecuniarijs pœnis, atque etiam bonorum publicatione mulctarentur.

Quæritur inſuper, an liceat Chriſtianis Principibus impune permittere Saracenorum ritus? Reſpondeo ex parte licere, ex parte vero, non licere. Si ritus ita ſint ſuperſtitioſi, vt nec eorum ſectæ quam ſuperſtitioſe profitentur, congruentes ſint, nequaquam eos tolerare Chriſtianum Principem decet: quia & à Chriſtiana Religione, & ab eorummet ſecta, quamuis impia, ſunt alieni. Si tamen ſint ipſorum proprij, nec à veteri, & antiqua profeſsione diſcrepent, permitti, & tolerari poſſent ad plura, & deteriora mala euitanda; nimirum ad communem Reipublicæ pacem tuendã, ad diſsidia & odia profliganda, ad expeditiorem eorum conuerſionem. Nam cum eorum vana & ſuperſtitioſa ſecta, tota vndique erroribus ſcateat, ac fœteat, facilius, citius, & commodius poſſunt hac ratione confutari.

Digitized by Google

LIBER VNDECIMVS DE ETHNICORVM CONVERSIONE PROCVRANDA.

Præfatio.

Gentium conuerſio prædicitur. Iſaia 2.

IN oraculis antiquis habemus, certè clariſsimas de conuerſione omnium Ethnicorum prophetias, futurumque vt Eccleſia Dei ad agnitionem diuinæ veritatis perducat omnes nationes: & vt nunc cæteros omittam Prophetas, Iſaias 2. cap. clariſsimè vaticinatur, non vnis, ſed in vniuerſum nouiſsimis diebus fore, vt gentes confluant ad montem Domini, & inuitent alios populos: neque vllum tempus excepit, quo id non contingeret. Sic alibi: *Multiplicabitur*, inquit, *eius imperium, & pacis non erit finis*. Et de Eccleſia rurſus, quæ prius erat quaſi tellus deſerta & inuia, ad quam nemini patebat acceſſus ante aduentum Chriſti, nullus eius erat cultus: *Lætabitur*, ait, *deſerta, & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans*. Explicat alibi eadem elegantiſsimè Iſaias. *Deſerta*, ſcribit, *tua, & ſolitudines tuæ, & terra vicina tua nunc anguſta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui abſorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij ſterilitatis tuæ: Anguſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi vt habitem. Et dices in corde tuo quis genuit mihi iſtos? ego ſterilis & non pariens, tranſmigrata, & captiua; & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta & ſola: & iſti vbi hic erant? Hæc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum: & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt.*

Iſaia 7. *Iſaia 35.* *Iſaia 49.*

Non diſcedamus ab eodem Iſaia: qui ſic alibi refert Deum loquentem ad Eccleſiam: *In indignatione mea percuſsi te, & in reconciliatione mea miſertus ſum tui, & aperientur portæ tuæ iugiter die, ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur*. Quaſi nullum ſit momentum diei vel noctis, quo Eccleſiæ portæ claudantur, ſed ſint ſemper è gentibus qui ingrediantur ad ipſam, ita vt non poſsit etiam eo tempore quo neceſſe videtur, qualis eſt nox, claudi. Prædictæ igitur Prophetiæ quæ neceſſario

Iſaia 60.

Digitized by Google

rio impleri debent, animos virorum Apoſtolicorum vehementer mouere ac inflammare deberent. Quid enim acrius animum pium vrgebit, quam diuinæ promiſsionis veritas, quæ pollicetur Gentilium reſipiſcentiam. Porrò acerrimum calcar habent Euangelici miniſtri, ad Ethnicos profe-ʃturi, vt libenter onus impoſitum ferant: diuinam ſcilicet pollicitationem diuinorum oraculorum futuri prouentus. Etenim nihil æquè firmum negotiatores habent, qui ad extremos Indos auri amore nauigãt quàm promiſsionem: & tamen firmius & perſeuerantius Oceanum vincunt, quàm Ieſu Chriſti famuli, quos amor ſalutis proximorum lentè admodum afficit. *Rationes quibus Euãgelium diſſeminandum Gentibus ſuadetur.*

Secunda ratio, quia cum hoc ſæculo ab anno circiter quingenteſimo ſupra milleſimum plus terrarum atque hominum fuerit detectum, quibus Euangelij lux nondum plenè illuxit; quam totis fere mille ſuperioribus annis; innumeræ etiam ſint Regiones, ac Gentes quæ quotidie à Luſitanis & Hiſpanis in vtraque India deteguntur, quibus Euangelica tuba nondùm inſonuit, manifeſto monſtratur præ foribus eſſe tempora, in quibus plenitudo gentium intret Eccleſiæ ouile: verè enim diuinum fuiſſe conſilium clarè perſpicitur, vt tot nationes antea ignotæ, hoc ſæculo reperirentur, vt ad Euangelium vocarentur, & concorporales fierent & comparticipes myſteriorum Chriſti. Horum igitur omnium oportet procurare ſalutem, ac miniſtros Chriſti excitare, ne tota die otioſi animarum ſalutem negligant, imò Dei conſilia conatuſque adiuuantes diuino operi ſtrenuè ſe accingant: maximè cùm tanta atque adeò vaſta orbis portio patuerit, ac tot nationes noſtra ætate repertæ ſint, quibus nec ſyllaba ſancti Euangelij innotuerit; nec credi poteſt fruſtra tot fuiſſe adinuentas, ſed diuina potius prouidentia, vt primùm innotuerint, deinde adeantur, ac tandem Euangelicam pacem accipiant.

Tertia ratio; Dolendum eſt profectò, innumeras nationes barbaras diuinum cultum Dæmonibus diuinitatem ſimulantibus afferre, & magnificentiſsima templa impuris creaturis dedicari: vt apud Iaponios, Sinas, & Indos paſsim cernitur. Qualis ergo zelus Chriſtianorum erit, nihil curare quod cultus Ieſu Chriſto debitus tot Dijs commentitijs reddatur? quare rectè monet D. Chryſoſt. ho. 4. in c. 1. epiſt. 1. ad Corinth. *Nos Ethnicos muliebri, vel etiam maiori vlulatu deploremus, quoniam communem ſalutem non intelligunt, neque enim adeo vxorem viram ſuum amare oportet, vt nos vniuerſum genus humanum, idque ad ſalutem allicere, ſiue Ethnicus ſit, ſiue quiuis alius.*

Quarta. Hic (ſi vſpiam) miſericordia vim ſuam prodere deberet. Tartarus quippe ſinus ſuos pandit & laxat, vt innumerabilem multitudinem Idololatrarum quotidie cadentem abſorbeat. Nunquid animæ illæ Chriſti ſanguine redemptæ non fuerunt? Quomodo ergo tam ingens humani ge-

neris pars cedit in prædam Dæmonis?

Quinta, Eò maior miſericordia Gentilibus impendenda eſt, quo ſimplicius peccant. Certum eſt quippe in alta eos Ieſu Chriſti ignoratione verſari: quid vero agent, quomodo Chriſtum agnoſcent? Profectò niſi per auditum non agnoſcent. At quomodo audient ſine prædicante? Etenim duros corde oportet eſſe Chriſtianos, quos tantæ cladis ſenſus non tangit, & pro virili parte ſua, miniſtros ad gentem derelictā mittere minimè curant.

Sexta ratio efficaciſsima ſubeſt, ab Apoſtolorum imitatione petita: ij enim à Chriſto ad remotiſsima Gētilium Regna miſsi, opus certè glorioſum à fundamentis cęperunt, vt ab eorum imitatoribus perficeretur. Qualis ergo imitatio erit, opus imperfectum relinquere, cum vires & induſtria ſuppetant, ad ea quæ deſunt fœliciter implenda? Vtinam qui Chriſto placere cupiunt, animaduerterent quanti ſit momenti ratio hæc, (quæ ſi obſeruetur) Ieſu Chriſti famulos Apoſtolis ſimillimos efficit. Profectò Chriſtus ſingulari prouidentia duos nobiliſsimos Apoſtolos Petrum & Paulū ad arcem Romani deſtinauit Imperij, vt omnes Gentilium ſuperſtitiones, quæ ibi vigebant, aboleret. Vt per hoc ipſum Eccleſiæ Principes diſcerent, qua ſolicitudine, ac dilectione Ethnicos homines amplecti, & ad æternę ſalutis viam perducere deberent. Et quidem ratio hęc ſummos Antiſtites non ſegniter vrget.

Septima. Sanè ſi Ieſu Chriſti famuli de conuerſione gentilium, vt par eſſet, agerent, omiſsis capitibus multis, ex hoc vno potiſsimum incitarentur, quod miſsiones iſtæ diuinis conſolationibus affluunt. Quis enim vir pius non intima voluptate capiatur, cernens naſcentem Eccleſiam, nouellos Chriſti partus ſacro baptiſmi fonte luſtratos, ſyncerum Euāgelici textus intellectum, ſyncero exercitio confirmatum? Quid quod noua in Eccleſia noua miracula coruſcant, quę noſtros Europæos in extremis orbis regionibus Chriſti cauſam agētes vehementer inflammant & exhilarant, & nouos populos efficaciter trahunt, & admiratione ſuſpendunt?

Ratio octaua. Habet quoque miſsio quæ ad iſtos infideles fit, facilitatem miram, vtilitati coniunctam: facilitatem, inquam, in diſputationibus, ac fidei perſuaſione. Cum enim rudes ſint & craſsiſsimis erroribus excæcati, mirum eſt quam facile conuincantur, vt ad diſceptationem ventum eſt. Quod certe aſſertum ex recentibus conſtat hiſtorijs. Iaponij quippe (pro Gentilium conditione non prorſus rudes) in primis Europæorum congreſsibus mirabili ſtupiditate conuicti ſunt. Et ex hoc certè capite conuerſio Gentium cum facilior ſit, auidius à viris Chriſtianis arripiēda eſt.

Nec retardare debet plurimas harum gentium nationes barbariſsimas

eſſe,

eſſe, ac belluinis moribus imbutas, vix quicquam humani ſenſus habentes, ſine lege, ſine Rege, ſine vllo tenore viuentes, ac proinde ineptas eſſe verbi Dei prædicationi: quia nullum hominum genus, vt doctè ac eleganter probat Ioſephus Acoſta, excluſum eſt in Euangelij fideiq́ue communicatione, vbi à Chriſto Domino Apoſtoli audiunt, *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et rurſus: *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem; & in omni Iudæa & Samaria, & vſque ad vltimum terræ.* Et alibi: *Docete omnes gentes.* Quis igitur tam illuſtris præcepti toties commendati auctoritatem contemnat? Aut quam hominum nationem adeò feram, & ab omni humano ſenſu remotam, beneficio prædicationis, fidei pœnitentiæ, ac diuinæ doctrinæ deſtitutam putet, cum audiat Dominum de vniuerſo mundo obeundo, de omnibus docendis Diſcipulos conteſtantem? Quin potius ſi attentius diuinas ſcripturas legamus, apparebit fortaſsis non ſine magna ratione, ac diuino quodam myſterio, extremum & abiectiſsimum genus hominum, vel præcipuè ad ſortem Euangelij vocari. *Aethiopia, inquit, præueniet manus eius Deo.* Quę vero gens deſpicatior his, qui vel ipſo terrore & putore horrori pene habentur? De his Sophonias quoque Propheta: *Attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco ſuo, omnes Inſulæ gentiũ. Sed & vos Aethiopes, interfecti gladio meo eritis,* illo nimirum gladio quẽ Dominus venit mittere in terram, quod eſt verbum Dei; pertingens vſque ad diuiſionem animę & ſpiritus. Cur enim contemptos, ac ſempiternæ obliuioni datos homines arbitramur apud pium conditorem, & benigniſsimũ Redemptorem? Nunquid non vnus Pater eſt omniũ? An alio ſanguine Græci & Romani, alio Barbari & Indi redempti ſunt? Ipſos certe Ieſu Chriſti Apoſtolos ſcimus ad remotiſsimas ac ferociſsimas nationes penetraſſe, neq; earum belluinis moribus deterritos, neque ſenſus ſtuporem pertæſos, & prædicaſſe Euangelium, & baptizaſſe, & munus inde Domino iuxta propheticũ vaticiniũ obtuliſſe. Agnoſcebãt ſe debitores crediti talẽti Græcis pariter ac Barbaris, ſapientibus atq; inſipientibus. Intelligebãt in Chriſto Ieſu non eſſe Iudęũ & Græcum, Barbarum & Scytham, ſed nouã creaturam, quę ſecundum agnitionem Dei renouatur in imaginẽ eius, qui creauit illam Etenim quos paterfamilias licet debiles, licet claudos, licet pannoſos, & horridos ad præclaras cęleſtis conuiuij epulas pro ſua magnificentia inuitari iubet; cuius obſecro temeritatis, cuius impudentię erit, hos vt ſerui conuiuas dedignentur, auerſentur, faſtidiãt? Niſi putamus melius eſſe perſpectam miniſtris, vel conuiuarum rationẽ, vel conuiuij dignitatẽ, quam ipſi omnium conditori & largitori? In illo certè linteo quod Petro eſurienti cœlitus oblatum eſt. omne genus non ſolum volucrum, & animantium; verum etiam ſerpentum ac reptilium expoſitum ac præparatũ diuina nos docuit hiſtoria, vt etiam ſordidos, & abiectos, atq; vt ita dicã humi-

Marc. 19. Act. 1. Matth. 28.

Pſal. 67.

Soph. 2.

humi repentes à Domino ſanctificatos intelligamus. Quod autem Deus ſanctificauit, nobis vt immundum faſtidire ac repellere minimè licet. Quamobrem deſinamus vel tarditatem, vel duritiam Barbarorum tantis diuinæ charitatis promiſsis opponere, & eum qui promiſit fidelem exiſtimantes, à communi omnium ſalute nullum genus mortalium putemus exceptum.

Ordo ſeruandus.

NOs igitur vt horum omnium ſaluti conſulamus, maximè his qui ingenio & politia pollent, tria præſtabimus, Primum, Gentilium errores ad vniuerſaliſsima capita reducemus, eoſque naturali ratione fulti, per ſingula capita confutabimus. Nec pro errorum confutatione vlla inducemus argumenta vel intricata, aut nimiæ ſubtilitatis, vel cauilloſa & fucata: omnia erunt, vt ſperamus, facilia & dilucida, quæ intelligi à quouis animaduertente queant. Secundo, De iuuandis Gentibus, rationeque agendi cum eis: ac tandem Tertio de communicatione cum Gentibus, atque ea quibus caſibus licita ſit, dicemus.

PRIMA PARS.

DE GENTILIVM ERRORVM CONFVTATIONE.

CAPVT I.

De erroribus Gentium in communi.

Gentium errores.

ILla ſolum deſumam ad Gentilium errores confutandos, quę præcipua ſunt, & à multis recepta, & circa quę celebres ſunt hominum de colendo Deo ſectæ & adinuēta, neq; proſequar ex ijs, niſi ea tantū, vnde videro iacturā Religioni importari, vel vt frigeat, vel nutet, vel omnino cadat. Nā abolita iā vel ſatis à maioribus exploſa & profligata, ne attingā quidē: vt de Ioue, de Iunone, de Hercule, de Venere, de Marte, alijſq; huiuſce notæ. Quis enim adeo nunc inſanit, vt illos eſſe Deos ſuos credat, quales nemo velit habere liberos aut ſeruos? ad errorē illū cōuincendū, ſatis ſunt olim à ſanctis viris dicta multa, cū is adhuc hominum animos occuparet.
Præ-

Præcipui autem Gentium errores circa diuinam naturam cognoſcendam ad hęc capita commoda reduci poſſunt. Nam vel ita barbari aut ignari ſunt, vt Deum eſſe non intelligant, illumque primum, & ſummum principium, à quo omnia hæc quę videntur producta ſint, non agnoſcant: vel eo cognito in hoc primo principio definiendo plurimum errent. Hi autem errores omnes, vt fecit D. Tho. lib. 1. contra Gentes ca. 9. ad quatuor capita reduci poſſunt: nam in hac prima cauſa, quam nos Deum appellamus inquirenda, in tribus maximè cernimus homines erraſſe. Primo in huius principij natura, ſubſtantia, & perfectione prout in ſe eſt cognoſcēda. Secundo, in ratione explicanda, qua à primo hoc principio omnia fuerunt condita, & quo modo ab eo regantur & cōſeruentur, eiſque ſe variis modis communicauerit. Tertio, in exponendo vltimo creaturarum fine maximè hominum.

Circa primum articulum, nempè circa Dei naturam & perfectionem in varios graueſque errores Gentiles prolapſi ſunt, quos ad certa capita redigere, penè eſſet impoſsibile. Circa ſecundum vero de proceſsione creaturarum facilius errorum ſpecies ad certas claſſes à D. Thom. lib. 2. contra Gentes c. 3. referuntur: *Primus*, inquit, *eſt eorum error, qui creaturarum naturam ignorantes, nihil ſupra corporalem creaturam exiſtimantes, dixerunt creaturam, primam cauſam & Deum conſtituere; de quibus dicitur Sapientia 13. Qui autem ignem, aut Spiritum, aut aërem, aut girum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem & Lunam Deos putauerunt. Secundus error eſt, eorum, qui ea quæ ſolius Dei ſunt, vt creare, futura cognoſcere, miracula operari, creaturis aliquibus aſcribunt; de quibus dicitur Sapient. 14. Incommunicabile nomen lignis & lapidibus impoſuerunt. Tertius, Eſt eorum qui diuinæ virtuti in creaturas operanti aliquid detrahunt, quales fuere illi qui duo rerum principia conſtituunt, vel qui res non ex diuina voluntate, ſed ex neceſsitate naturæ à Deo procedere aſſerunt: ſimiliter & illi, qui res vel omnes, vel quaſdam ad diuinam prouidentiam non referunt. Ac denique quarto multi ex Gentibus errarunt, exiſtimantes, creaturas rationales quarum finis vltimus eſt ipſe Deus, alijs creaturis eſſe ſubiectas, vt ſunt illi qui hominum voluntates aſtris ſupponunt, vel qui Angelos animarum creatores faciunt, aut ipſas animas mortales ponunt. Quibus erroribus naturæ humanæ derogant dignitati.*

Circa vltimum vero hominis finem exponendum, tam varij ſunt, ac à veritate alieni errores; vt Marcus Varro teſte D. Auguſtino libr. 19. de Ciuitate Dei cap. 1. ducentas & octuaginta opiniones, ſeu, vt melius dicam, deliramenta enumeret. Præſumebant enim temere, vltimum hominis finem, & beatitudinem in hac vita inueniri poſſe, vt qui alterius vitæ cognitione carerent. Quare præſenti vitæ aliam ſuccedere, in qua mortales actionum ſuarum præmio, vel ſupplicio à Deo afficiantur, non agnouerant. Ac tandem circa honorem & reuerentiam exhibendam huic vltimo fini, ac principio omnium rerum, toto errant cælo, cum verū

cultum Deo altiſsimo debitum in hominũ mortuorũ, vel Dæmonum, vel aliarum rerum & ſimulacrorum vaniſsimum, ſuperſtitioſiſsimũque honorem tranſtulerunt.

Contra hos igitur Gentium vaniſsimos errores breuiter agemus, licet non eodem ordine in omnibus ſeruato.

Præterea cum in adducendis gentibus ad fidem, non ſolum opus ſit eorũ errores deſtruere, ſed & veritates noſtræ fidei eis aperire, vt optimè aduertit D. Thom. lib. primo contra Gentes cap. 9. *Sapientis intentionem*, ait, *circa duplicem veritatem rerum diuinarum verſari. Primo circa errores contrarios deſtruẽdos, & ad huius veritatis manifeſtationem per rationes demonſtratiuas, quibus aduerſarius conuincatur, procedendum eſt. Secundo, Circa veritatum fidei quæ noſtrum intellectum excedunt manifeſtationem: in quibus ſoluendæ ſunt rationes aduerſariorum, cum veritati fidei ratio naturalis contraria eſſe non poſsit, & rationibus probabilibus, quibus fidei noſtræ myſteria eſſe euidenter credibilia Infidelibus oſtendatur.*

Quæ in Gentium conuerſatione obſeruanda.

Ex quibus in conuerſione Gentium procuranda tria potiſsimũ intendere debemus. Primum, eorum errores deſtruere. Secundũ, fidei noſtræ myſteriorum credibilitatẽ cõprobare. Tertium, modum cũ eis agendi præſcribere, quæ tria à nobis breuiter erunt in hoc opere præſtanda.

CAPVT II.

De Scriptoribus aduerſus Ethnicos.

ADuerſus Gentium errores, & Idololatras præſertim veteres, ac falſarum Religionum cultores ex antiquis Patribus ſcripſerunt Iuſtinus Philoſophus & Martyr, Tertullianus in Apologetico, & libro de Idololatria, S. Cyprianus de Idolorum vanitate, & aliis in locis, Clemens Alexandrinus, Euſebius Cæſarienſis, Lactantius Firmianus, Arnobius, Auguſtinus pręcipuè in libro de Ciuitate Dei, nunquam ſatis laudato, S. Thomas in lib. contra Gentes, Guilielmus Pariſienſis lib. 1. de fide ac legibus. Ex his igitur Eccleſiæ Patribus innumera & efficaciſsima deſumi poſſunt argumenta, quibus Infideles trahantur, vt oculis quaſi apertis ſuarum ſectarum nugas, & fidei noſtrę ſolidam veritatem conſpiciant.

Pro iuuandis vero edocendiſque gentibus, maximè vero noui orbis, ſiue Indiarum Occidentalium, & Orientalium, Sinarum, & Inſularum, Iaponiis aliiſque quamplurimis, videndi ſunt doctiſsimi viri ex Ieſuitarũ familia, qui rara doctrina experientiaq; præditi de hac re ſcripſerunt: quales ſunt Anton. Poſſeuinus 1. tomo ſuæ Biblio. lib. 9. & Ioſephus Acoſta, in lib. de

pro-

procuranda Indorum ſalute, Alexander Valignanus in Catechiſmo Iaponiorum: hi enim poſt diuturnam rerum experientiam, alter pro Indorum Occidentalium, alter pro Iaponiorum conuerſione accuratiſsimè ſcripſerunt. Sed præcipuè noſtri temporis clariſsimum lumen Ludouicus Granatenſis perlegendus erit in aureo illo volumine cui titulus eſt, Introductio ad Symbolum, maximè in 5. lib. qui eſt veluti aliorum compendium.

CAPVT III.

De Vltimo fine hominis.

Ad quem ſit finem homo conditus.

AB hominis fine ad quem à Deo cōditus eſt, Chriſto propitio exordiamur diſputationem, quam fuſè, doctiſsimè tamen proſequitur Ludouicus Viues lib. 1. de veritate fide Chriſt. à quo breuitati ſolitę conſulentes ea quæ præcipua ac ſelecta ſunt decerpſimus. Ad hominis, inquit, verū germanumque finem inueniendū, operæ pretium fuerit, vt hominem ipſum, humanaque omnia ſingulatim euoluta atque explicata proponamus nobis ante oculos. Primum omnium naſci hominem videmus, tum ali, & creſcere, quod viuere vocatur: hoc ei eſt cum ſtirpibus commune, diſtinctum à non viuentibus. Vis ergo & facultas eſt in eo aliqua, per quam viuit, quæ ijs negata eſt quæ non viuunt: ad hæc vtitur ſenſibus externis & internis, in quo à belluis nihil differt, differt à ſtirpibus. Aliquis ergo in eo eſt vigor, cuius ope, actionibus illis fungitur, qui non ineſt plantis nec herbis. Veniamus iam ad ipſius proprium. Vtitur conſilio, iudicio, ratione, ſermone, quę belluis non ſunt attributa, vti eſt à Philoſophis declaratum & res ipſa oſtēdit. Aliquid ergo habet quo carent cæteræ animantes: per quod animal eſt hoc rationale, cætera ſunt bruta, muta, & rationis expertia. Ea vis & facultas mens dicitur, ſeu ratio qua vna homo cenſetur, aliis omnibus non diſsimilibus rebus tanto ab homine interuallo ſeparatis, ſaxis, arboribus, belluis. Habet in mente functiones duas: alteram qua in bonum tendit, voluntatem: alteram quam huius velut conſultricem nuper diximus, iudiciū ſiue ingenium, quæ quid vere bonum & malum ſit inquirit. Voluntas ex ſe qualitatem habet nullam, talis fit omnino quale id quod amplectitur: ſi bonū, bona: ſi malum, mala. Illic eſt virtus, & hic vitium. In ingenio ſuccreſcit, cum non exercetur, ignorantia. quæ eſt velut tenebræ cum autem probè exercetur, peritia, quæ eſt tanquam pura lux, quū autem prauè, peruerſitas, & corruptela, quæ eſt ceu lux quæ in lucerna ex oleo ardens medicato varias rerum imagines obijcit oculis, vt capita aſinina,

Digitized by Google

vitulina, vineam per parietem expanſam, fallitque intuentes ea ipſa quę vera deberet oſtendere. In animo quem communem fecimus cum beſtijs, ſunt ſenſus interni, imaginatio, phantaſia, exiſtimatio, memoria, hinc affectus varij de opinione boni vel mali, pręſentis, ac venturi, lætitia, mæror, cupiditas, metus, & alia quæ ſubtilius exequi non eſt loci huius. Iam in corpore ſunt ſenſus interni, in illis integritas & vigor, tũ integritas membrorum, ſanitas, vires, robur, ſpecies, habitudo, & per ſenſus voluptas infuſa. Foris ad nos veniunt quibus conſeruetur corpus, ea ex quibus eſt concretum & coagmentatum. Sumimus enim ex terra, aqua, aere, & igne, quæ huic tuendæ, ac fulciendæ compoſitioni conducant, tum quibus recuperetur ſanitas amiſſa, vel dubia & nutans confirmetur, quibus ſinguli ſenſuum voluptatibus & delicijs ſibi congruentibus titillentur motu quodam ſuaui & iucundo.

Hæc præbuit natura. Nos adiecimus noſtra primum pro teneritudine, atque imbecillitate corporum neceſſaria, indumentum, habitacula, inſtrumenta exercendæ terræ, & quodammodo cogendæ: vt fructus fundat, ac veluti debitor reddat creditum: tum quod vires nacti eſſemus perexiguas, addimus nobis adiutores, ſocios, amicos, adminiſtros, tum ex bellorum rabie ſeruos, & alioqui nati & compoſiti eramus à natura ad ſocietatem, quod beneuolentia, & ſermo indicant. Iam ad procreationem ſobolis ſtimulat nos natura, vt conſeruetur genus: itaque vxores aſciuimus, vnde nati liberi, ab vxoribus affinitates ortæ, à liberis conſanguinitates & propinquitates, & charitatis mutuæ nexus, & ſociabilitate cętus & congregatione hominum concelebrati: vnde pagi primum, inde oppida, vrbeſque extiterunt, non ſolum amore coniungente homines, ſed interdum malis & neceſſitatibus, dum cogunt ſe in vnum ij, quorum alij alijs vſui poſſint eſſe. Ex malitia & iniquitate hominum leges ſunt ortæ; & ad legũ æquitatiſque conſeruationem Magiſtratus cũ poteſtate conſtituti, ad cõprimendam audaciã malorũ, ad propulſandam vero vim hoſtilem & iniuriam externã arma inuenta ſunt, & multitudo armata effecit bellum. Qui cętui & multitudini illi profuiſſet, afficiebatur honore, tum ad referendam ipſi gratiam, tum ad exemplum aliorum. Communicationi autem rerum à primo ſeruiebat commutatio, in cuius locum cum res eſſet viſa impedita, & inexplicabilis, ſucceſſit nummus, qui omnia exæquaret.

Tum vt homo inter homines agebat ex naturali quadã Dei ſimilitudine quam nos deprauauimus, orta eſt cupiditas excellendi: ſed excellentia degenerãte ad res inanes, ac falſas, dum corruptè de bono decernimus. Alij enim bonũ poſuerunt, ac proinde præſtantiam in forma, alij in robore, alii in animoſitate, fuerunt qui in rapinis & cæde hominum, qui in luſionibus, qui in honeſtate generis, qui in nihil ſapiendo & vita belluarum proxima. Alij etiam

etiam honorem captarunt, non in ſua ſolum Ciuitate,ſed procul apud exteros:non ſuo tantũ æuo, ſed ad poſteros,quæ gloria nũcupatur. Signa honorũ & excellentię excogitata permulta,in verbis,in nutu,in geſtu,in toto corpore,in loco,dum ſedemus,dum aſſurgimus,ambulamus,trãſimus. In his omnibus immerſit ſe & iudicãdi prauitas,& cupiditas inſatiabilis permiſcuit omnia,cõfudit,torſit,ad fines tum à natura ipſa,tũ à recta inuētione hominũ alieniſsimos. Nõ poſſum perſequi ſingula quod eſſet operis immenſi,& in pręſens minimè neceſſarij. Quis hic non cogatur exclamare: O hominem miſerum iumentum,quis te adeo onerauit! ſed non eſt ei onus ab alio impoſitum,ipſe ſibi aſciuit,& ſuis manibus impoſuit.

Hic eſt homo,hęc humana. Diſpiciamus iam vbi eſt eius finis. Finem voco ad quem referuntur cętera omnia,ipſe ad aliud nihil. Quod vt exemplo fiat manifeſtum, præparationi nauis finis eſt nauigatio,ſed non poſtremus:neque enim ibi ſiſtit deſtinatio animi. Nauigationi propoſita eſt pecunia, neque hęc poſtrema, quam videlicet alterius rei gratia quęrimus: nempe vt veſtem paremus & alimenta: alijs vero vt ſeruos, domos, rem familiarem amplam: aliis vt gerant bellum, vel decus ſibi concilient vel authoritatem,vt eſt cuiuſque animus & cupiditas. Et cibũ expetimus quo recte valeat corpus,aut animus;& rectè volumus habere,vt probe fungamur actionibus quas cupimus, & hę aliorſum tendunt, vel vnde venerant reflectuntur. Non ſunt itaque hi fines quos hic quęrimus,ſed vltimũ illum in hominũ actionibus inueſtigamus,ad quem tanquam ſummũ & pręſtantiſsimum tendunt omnia:ipſe ſui tantum gratia quęritur,non aliorum,qui finis bonorum nuncupatur.

Olim qui Philoſophiam profitebantur,partim cõtradicendi ſtudio,partim ſui oſtentandi,partim quod non omnes eodem modo conſiderarent hominem, varios depinxerunt fines. Fuerunt qui voluptatem ponerent, quod ad eam beſtię omnes,vt & noſtra animalis pars,ſeu nutu ſuo ferrentur pronę. Adiecerunt alii indolentiam;eáque pręcipuam eſſe voluptatem dixerunt: alij ſanitatem. Quidam ſenſu magis populari; nihil eſſe potius, aut pręſtabilius arbitrati ſunt opibus, honore, potentia. Alij penitus inſpexerunt hominis naturam, finemque in animo eſſe oportere ſtatuerunt, nempè virtutem, qua componitur & formatur animus, ne in motus illos inconditos ac turbulentos intumeſcat ac tumultuetur: hi fuerunt Stoici. Ariſtoteles altius aſcendit ad mentem, & quod in ea exiſtimat eſſe optimum, videlicet contemplationem rerum maximarum, id poſtremum eſſe cenſet in bonis. Addit velut appendices corporis & animi,& vitę ſeu bona, vt ipſe vocat, ſeu commoda, vt Stoici. Hę duę nationes ex diſputationibus Socratis ſunt natę, quas litteris mandauit diſcipulus eius Plato, qui in conſtituenda bea-

Varij fines hominis à Philoſophis dati.

beatitudine hominis varius eſt & incertus, tametſi quibuſdam locis plùs vidit,quam reliqui omnes Philoſophi. Ait enim alicubi, virtutem doctrinamque præcipuum eſſe bonum : alibi vero contemplationem, optimi nempe Dei: alibi ſublimius elatus,amorem eius atque imitationem eſſe affirmauit.quod dictum quia veritati eſt proximum, ad poſtremum diſputationis reſeruabimus. Reliquæ omnes opiniones ac ſectæ iam olim aliæ aliarum telis confixæ, & argumentationibus refutatæ ſunt. Facilius enim cuique fuit contra falſum dicere quam verum inuenire. Eorum rationes huc adferre operoſum eſſet nimis,& ſuperuacaneum.Attingam tantum aliquas, non ex illis ſubtilibus atque intricatis, ſed cuiuſuis captui aptas & congruentes. Conſtat homo, vt nullus ignorat, ex animo & corpore. Finis ergo illius in externis rebus non poteſt ſitus eſſe,quæ nec ſunt in homine, nec quicquam ſunt hominis. Et ea cum hominis gratia ſint quæſita & parata omnia,non poſſunt profecto finis eſſe hominis, contra potius homo eſt illorum cauſa & finis. Neque enim vel pecuniam, vel poſſeſsiones, & opes alias quærimus propter ſeipſas,niſi quod adferunt vel delectationem, vel decus,vel vſum aliquem ad neceſſaria. Hæc igitur vlterius poſita ſunt, quam diuitiæ. Quod ſi hæc abſque numis liceat conſequi,pauci numos attingerent:vt Reges & proceres magnamini,quibus cum pecuniarum vſus omnis abundè ſuppetat,ipſi nec pecuniam contrectant vnquam, ac ne vident quidem.

Nec præterea in vita hac finis hominis vltimus inueniri poteſt, finem appello,id quod perfectum hominem reddit ac beatum : at fęlicitas hæc & conſummatio bonorum in vita hac nulli poteſt euenire. Nam ſi quis hominem intus & foris inſpexerit, facile intelliget finem nullum habere hominem in hac vita ſe dignum,& in quo poſsit cōquieſcere:alibi ergo quærendus eſt hominis finis,non hic. Nam prima conditio vltimi finis eſt, vt ſit homini proprius,ac ea de cauſa in optima illius & præſtantiſsima parte ſitus,vt qui vnus ſatis ſit ad fælicitatem: quod autem fęlicitatem beatitudinemque allaturum eſt, maximas vt delectationes importet ſine vlla moleſtia vel perturbatione neceſſe eſt. Adde his, vt ſit perpetuus, nec auferri poſsit. Nam ſi quis metus interueniat ne amittatur, is metus fælicitatem diluet & corrumpet. Ideo in ſua cuiuſque manu poſitum eſſe oportet, aut certè illius de quo exploratum habeamus, daturum eum quoties nobis lubuerit. Si quis hominem contempletur hac in vita, inueniet nihil minus aſſequi finem ſuum, quam illum. Corpus eſt imbecillum ſortitus, fragile, & morbis ac mortis generibus innumeris obnoxium : æui breuis ac incerti,cui exitus ſingulis momentis,plurimis & variis de cauſis impendet. Brutis vero firmiora ſunt corpora, minus concuſſa morbis & ætas diuturnior:quæ fuit Theophraſti,& quorundam aliorum querela, dum in ſapien-

Digitized by Google

ſapientiæ curriculo multas paterentur moras, & interciperentur, antequam metam contingerent.

Deinde quænam fęlicitas eſt, quæ minimum prodeſt poſsidenti, plus delectat ſpectantem, quam habentem? Quid quod eſt res momentanea, corrumpitur mille caſibus, morbo, ætate, plaga, vlcere, papula, à ſole, à vento, ab ęſtu, à rigore. Voluptates corporis breues & plane momentaneę, nec vnquam merę, ſemper moleſtia commiſtæ, & contemperatæ. Relinquũt vero poſt ſe mærorem & morbos. Bruta illis & maioribus, & pluribus, & diuturnioribus perfruuntur: quippè quę vndique voluptates conquirũt, & abiectiores ſunt ad eos ſenſus quibus potiſsimũ voluptates capiũtur, nempè guſtum & tactum. Adde quod eas ſumũt ſecurè, ſine reuerentia, ſine reſpectu Dei, & hominũ, ſine repugnantia mentis, quæ prauis cupidinibus reclamat. Quod ſi in illis eſſet fęlicitas, fęlicior fieret homo, quo eis & diutius, & crebrius vteretur. Atqui tum fit miſerior, frangitur enim & debilitatur corpus, animus autem in belluinam naturam degenerat: vt fęlicitas ea, nihil aliud ſit quam verti in pecudem. Nec ipſos ſuos ſenſus delectatione afficit voluptas, niſi moderatus ſit eius vſus & rarus: quemadmodum eſt apud quemdam Poëtarum, voluptates commendat rarior vſus. Cuiuſmodi porro ſit voluptas exiſtimanda, declarauit conſenſus generis humani, qui tegi illas, qui diſsimulari atque occultari voluit, nec eſt vllus qui de gulæ aut libidinis perceptis voluptatibus glorietur, niſi forte inſanit, & pudorem omnem excuſsit, hoc eſt, (vt Cicero dicit) nomine ſit homo, non re. Nam quiſquis humanum habet ſenſum, quærit tenebras, & vbi deliteſcat, etiam in ijs quæ ſunt lege, ac iure permiſſæ, vt cum Coniuges dant operam liberis.

Iam comedere ipſum, & bibere, quàm res eſt moleſta, toties, tamdiu repetendum: & vbi finitum eſt abit delectatio, relinquuntur ructus, excreatio, meiere, excernere, grauitas ſomni in quo nihil homo differt ab arbore. Si nimium ederis, aut biberis, aut naturę parum congruentia, labor, moleſtia, dolor, mors. Aedificatio res ridicula, lapidem lapidi ſuperponere, tignum tigno addere, bacillum bacillo, ſtipulam ſtipulæ. Veſtes pudori cõſulunt. Quod bonum eſſe poteſt in eo, quo fęlicius careremus ſi liceret? Hæc enim noſtra infirmitas inuenit, non præſtantia. Quanto ſunt meliore conditione, quibus hæc non ſunt opus. Denique quid poteſt eſſe circa corpus, vel in corpore bonũ, aut expetendũ, cũ ipſo noſtro corpore nihil ſit turpius, nihil tetrius & fętidius? Tollat quis cuticulá, videbit ſubito quanta exiſtet fęditas, quæ vndique per omnes corporis meatus, tanquã per cloacas continenter ſcaturit. Quæ externa ſunt præternaturalia, quę naturalia perpauca ſunt & exigua, nempe quîs corpus alitur & tegitur: cætera

cæteaa humana vanitas inuenit,& nos deinceps delicijs,& prauo vſu auximus in immenſum,& effecimus vt illis indigeremus. Multæ gentes his dementia noſtræ inuentis non vtuntur,nec indigent, faciliuſque ac fælicius ætatem degunt tanti pōderis expertes. Nam opes,honores,dignitates qui quærunt,aut qui quæſitas tueri ſtudent ac conſeruare,quam multis & variis ſe moleſtiis inuoluunt? Quid,quod non ſunt in manu poſsidentis aut poteſtate; fortuita ſunt: qui deſiderat & affectat plerumque nō cōſequitur. Confluunt vero ad negligentem, atque etiam interdum ad aſpernantem. Adde his quam multarum inimicitiarum ſint cauſæ ac fomenta, inuidia cōpetitorum. Vnde non ſingulorum modo hominum turbatur quies, ſed vniuerſæ Ciuitatis ac Regni,& Prouinciæ totius, minoribus vero quanto ſint odio,qui ſe ab illis premi cenſent.

Seculi inaneſcura. Age vero, quibus tandem de rebus eſt tanta digladiatio, tam acerba contentio? de leuiſsimis ac minutiſsimis,de pecunia. Atqui ea per ſe nihil eſt.alibi ex auro,alibi ex argento,ex ære,cupro,orichalco. Fuit aliquando ex ſoleis calceorum, eſt in quibuſdam Orientis Ciuitatibus ex fabis, certo numero diſtributis arbitrio Principis aut Magiſtratus. Et modo vſus ſit idem,quid refert quæ ſit pecunia? quæ ad paranda ea eſt excogitata,quibus corpus quotidie indiget. Nam & gemmis prima conciliatio pretij dicitur fuiſſe, quod vim dicuntur ſalubrem habere corpori. Itaque in multas medicinas adhibentur. Ergo ſemoto vſu nihil refert aurum habeas,an ſaxum, adamantem,an ſcrupum ex glarea ſumptum. Quod ſi inſtrumentum eſt pecunia,res eſt vtique,cum ibi ſiſtitur,inanis: vt ſi quis pennas coaceruaret diligenter multas,& varias,nunquam ſcripturus. Vſus porro neceſſarius exiguus eſt. Quid faciunt centum millia ducatorum, vbi duo vel tres ſufficiunt? Vſus ſuperuacaneus prauitatem demonſtrat iudicij. Quiſquis enim ſuperuacaneum dicit,eo ipſo nomine vanitatem coarguit vacantem & redundantem.

Accedit honor,quid rei hoc eſt, nam euaneſcit protinus, ſi quid ex eo coneris attingere. Aperiri caput,de via cedere, blandè appellari, duci & reduci,hæc nihil ſunt. Stulta opinio & inconſiderantia efficit, vt aliquid eſſe credantur. Adde quod alieni prorſum ſunt arbitrij, nempe populi,belluæ multorum capitum. is vt variè de præſtantia iudicat, ita honorem quo non decet applicat, vnde non decet detrahit. Quæ poteſt eſſe fęlicitas in alieno arbitrio ſita,atque eo rudi,craſſo,ac proinde iniquo? De nobilitate verbum nullum faciam: quoniam nihil puto ab hominibus ſtultius, aut inanius excogitatum, quodque minus haberet ſolidi quod apprehendas.

Si ſunt hi hominum fines,ſi ad hæc eſt homo conditus, quid eo poteſt fingi miſerabilius? quanto beatius viuitur ſine his? quæ aliud prorſum non

ſunt,

Digitized by Google

ſunt quam fontes omnium curarum,moleſtiarum,cruciatuum animi, perennes & copioſiſsimi, contra quæ ſigillatim multa ſunt ab excellentibus ingeniis collecta , vt operæ ſit ſuperuacaneæ illa perſequi , quæ ſunt cuilibet obuia.Denique omnia hæc quæ ad vitæ huius excogitauimus ſubſidia; quomodo beabunt nos,cum ne tueri poſsint à morbis, doloribus,moleſtiis,anxietatibus,fame,ſiti,algore,æſtu,morte. Hæc circa corpus, aut in ipſo corpore.

Scrutemur ſi placet, animum ,in cuius parte ima,& ea quæ corpus attingit,ſunt motus illi perturbationeſque qui affectus vocantur. His vero quid turbulentius,atrocius,ſæuius? qui minimo excitantur flatu, ſæuaſque tempeſtates in toto homine concitant , vt non videatur iam homo eſſe, ſed plane pecus aut fera : vitamque vniuerſam tantum abeſt vt beatam efficiant,vt reddant prorſum inſuauem atque amariſsimam. Omniſque mortalis Philoſophię in hoc verſatur cura & labor, vt ſedentur & conquieſcant hi motus.

Altera ſuperior pars ac melior,mens dicitur. Quæ ſunt illius bona? duo, vti & functiones duæ. In intelligentia eſt peritia , in voluntate virtus; in intelligentia humana tantæ ſunt tenebræ, ea nox, vt quod acutiſsimus & peritiſsimus homo aſſequitur,non multum abeſſe videatur ab eo quod nocte obſcuriſsima cernimus lucernis remotis. Scilicet memoria eſt anguſta, fluxa,infidelis, acumen autem ingenij retuſiſsimum, ſegnis diligentia & tarda. Quomodo conſtitues in eo fęlicitatem, quod vel nullum eſt prorſum, vel adeo tenue atque exiguum, vt pro nihilo ſit habendum ? Quo magis Ariſtotelis ſententiam miror, qui cum non ignoraret quam infirmæ eſſent etiam circa corporalia, quæ ſub ſenſus veniunt, ingenij noſtri vires, finem hominis in contemplatione poſuit rerum ſupremarum, & quidem in hac vita: vt nihil videatur feciſſe aliud quam excitare hominibus cupiditatem eius rei quam conſequi non valerent. Ecquis tandem in cæco, vel homine viſus hebetiſsimi , dicat fęlicitatem eſſe,multa acutè cernere? hoc irridere potius fuerit vitium , quam oſtendere quid habeat optimum natura. *Bona mentis*

Altera pars eſt voluntas,atq; ea potior. Huius perfectio eſt virtus. quocirca in excelſo loco reſidere dicitur Domina & Regina omnium. Equidē ad virtutis nomen non poſſum non aſſurgere, & multū ei deferre, agnoſco rem vnam eſſe omniū pulcherrimam, & præſtantiſsimam,cui omnes merito plurimum tribuant: ſed ipſam nō propter ſe, ſed propter beatitudinem illam ſempiternam,ad quam per virtutes venitur. Nam ſi ad hanc vitam referantur omnia,nec vlla ſit alterius ſpes,memoria , reſpectus , profecto nihil eſt virtutis nomine inanius,nec aliquid intus continet,niſi apud callidos forte aſtutiā cōmode ac ſuauiter viuēdi. Virtutes cēſentur hę, Iuſtitia,

Digitized by Google

fortitudo,continentia. Accedit prudentia, quæ magis rectrix eſt & moderatrix virtutũ, quam virtus ipſa. Non eripis cuiquam ſuũ, reddis depoſitum,non fraudaris,non circumuenis,præſtas pietatem patrię, parentibus, propinquis,neceſſariis,benefactori gratiam,iuſtus es:ad hũc eundem modum in actionibus aliarũ virtutum. Subis pericula intrepide, perfers incommoda fortiter,obijcis te morti animoſe,fortis es. Si hæc facis omnia, vt vir bonus habearis, vt ſis in pretio,vt beneuolentiam, vt honorem, vt decus colligas,(quibus ex rebus dignitas,opes, & vita iucũdiſsima comparatur: ex contrarijs autem ignominia:dedecus,damna, pęnę legibus conſtitutæ.) an non virtus tua cautio eſt, ſeu cauponatio verius, non aliter quam nauigatio & negotiatio, & bellũ quod milites mercede perferũt? ita habebo in bono opere volũtatem peſsimam nec minus aſſequar,imo magis multo, quam is, qui ſimpliciter habet optimam, & ſequitur bona fide rectam conſcientiam. At dices,hic eſt vere vir bonus, non ille: vanæ ſunt voces. Quid eſt enim vir bonus,ſi hęc vita ſola ſpectatur,niſi inane nomen? quis eſt iudex, quis eſt vindex rerũ intra cuiuſque pectus occultarũ? Non minus diu viuit vir malus,quam bonus, & magis ex animi ſui ſententia & voto. Confecto autem curſu, nihil vtrinq; remanet: imo ſæpenumero hominis mali reſtat fundatũ patrimoniũ aſtutia & calliditate,honeſtati liberi,etiam fama illius tanquam boni & pręſtantis viri. Sed natura tamen & imago veritatis adeo ſunt apud animos noſtros fortes, vt vel falſam & degenerantem virtutem propter verę ſimilitudinem quandam & velut vmbram,non poſsimus non admirari, quia verę virtutis venerationem ac beneuolentiam Deus humanis pectoribus indidit.

Quapropter cordatiores ex Philoſophis ſatis intellexerunt vana & infrugifera eſſe omnia,ſi huc tantummodo referrentur:ideoque virtutũ & vitiorum pręmia ad alteram vitam remiſerunt, vt Socrates, & hunc ſecutus Plato, & Platonem Cicero, & alij complures. Quod quia natura duce ac magiſtra probabile erat in vulgus, Poetæ quoque tenuerunt. Sed hęc ita ſunt leuiter dicta & frigide, vt idem ipſi non ſatis viderentur credere, quæ affirmabant,quemadmodum alibi docebo. Sed profecto ita eſt, nullum habet homo finem in hac vita ſe dignum. Quod ſi nec habet in altera,fruſtra eſt;non eſt autem fruſtra: conditus eſt ergo ad alteram, & ibi eſt quies, & finis, & beatitudo illius.

CAPVT

CAPVT IV.

Quis ſit hominis finis, ex ipſo homine perſcrutatio.

VErum ex homine probe attenteque conſiderato, non fuerit profectò operoſum, quis illius ſit finis, aut quę certe eius ratio, inuenire. Non aliter quam ſi quis in extremis illis Oceani Inſulis, vbi nullũ eſt ferrũ, gladiũ videret ab aliquo noſtrorum hominum allatũ. multum voluendo, & verſando, & ad rem aliquam accommodando atque experiundo, vſum tandem illius inueniret, in quem eſſet paratus. Sic homo inſpiciatur diligenter intus, & foris. Quæ in ſe, quęque extra ſe habeat recenſuimus paulo ante. Ex naturæ pręſtantia & ratione vſus facile intelligetur, non huc eum ſpectare, neque huic eſſe vitę conditum. altior enim eſt naturę cõditio quam pro his rebus. nec vſus earũ tam pręſtans inſtrumentũ poſtulat, nec vſus inſtrumenti huius hiſce eſt rebus aptus & accommodatus. Dicamus hæc apertius & explicatius, vt ab omnibus poſsint intelligi, modo mentem atque attentionem adhibeant. *Verus hominis finis inquiritur.*

Nihil vnquam aſſumitur in vſum & finem alterius, quod ſit potius & præſtabilius eo propter quod ſumitur. Id nec in vita contingit vnquã inter ſapientes, nec in natura, quæ ſumma ſapientia regitur. Semper enim quod alterius gratia ab aliquo expetitur, minus eſt illi, quam id quod expetit, alioquin contrario potius modo expeteret. Omnes pecuniam damus propter cibũ; & hunc volumus propter vitam, vita ergo melior cuique quam cibus, & hic quam pecunia: nam qui vitã impendit propter honorem & famam, charior & melior eſt huic fama quã vita. Appetitus enim noſter natura ſua in id fertur, quod ſibi cenſet eſſe bonũ. Quo ergo melius & potius exiſtimarit, eo feretur pronius & vehementius. Itaque in quod potiſsimũ, & propter quod aliud faciet, id cenſebit ſibi eſſe omnium optimum. Quod ſi ſit voluntas ſapiẽtis, non falletur; & id reuera erit optimum, quod maximè omnium expetet, & in cuius gratiam ſumet alia.

Natura ergo quę eſt ſapientiſsima omnium, nempè à ſapientiſsimo cõpoſita, conſtituta, inſtructa, ea quæ reuera ſunt præſtantiſsima & optima ſtatuit ſummo loco, & horum gratia cætera, non vice verſa. Creauit ergo quidque, & ei attribuit hunc finẽ, vt bene ſit illi. hoc enim non poteſt dari aliud potius aut melius, & in eo cuiuſque rei appetitus conquieſcit, dignumque id eſt in quod ſumantur & referantur alia.

Senſuum ergo corporalium finis eſt, vt bene ſit eis; mentis vero vt

bene ſit illi. Senſus merito in rebus vitæ huius occupantur, in eſu, potu, calefactione, refrigeratione, & huiuſmodi: quoniam per hæc bene eſt ipſis, integriores ſunt enim, acutius noſcunt, & perfruuntur ſuis voluptatibus. Mens vero ſi in rebus vitæ huius occupetur, quis erit fructus? non ei bene erit, vt quæ nec clarius intuebitur res excelſas vel abditas, nec perfruetur voluptatibus cognitionis: imo eo longius aberit ab intelligentia rerum ſe dignarum, quo attentius & diligentius innauauerit rebus vitæ huius, nempe parandis ijs quę poſtulat corpus. Itaque quod melius eſt, fieret inſtrumétum deterioris, nempe mens corporis: & ſenſibus ſeruiret intelligentia: cũ omnibus è contrario potius natura informationem hanc indiderit, externa eſſe condita propter corpus, hoc propter animum; & in animo quę ſunt inferiora, propter ſuperiora, videlicet propter meliora, ſunt minus bona.

Præterea neque in rebus externis finis, cum in eo ſit corpus, cui ſeruiunt externa, non ergo in externis finis, quandoquidem non ibi ſiſtitur: ſed vlterius eſt progreſſus, nempe ad corpus; hoc eſt ſenſuum gratia. non ergo vltimum corpus. Senſus ad animum referuntur, quæ in animo ad mentem. mentis autem eſt cognoſcere: erit ergo ex notitia appetitus aliquis menti coniunctus. Nam cognitio omnis in animali propter appetitum eſt. Non enim expetit quis vt norit, ſed nouit vt expetat. Incognita enim expetere non poſſumus. Is appetitus mentis voluntas nominatur, cuius eſt ipſa més conſultrix, & ductatrix. In voluntate ergo tanquam poſtrema & ſumma eſt finis, & voluntatis finis, hominis eſt finis. At volũtatis finis & beatitudo eſt, illi eſſe optimè. Non eſt autem ei optimè in ceſſatione ab omni actu, alioquin torpenti & dormienti melius eſſe poſſet, quam vigilanti & agéti. Quod ſi ceſſanti eſſet optime, quorſum ſpectat vis, & vigor, & vita, & motus, & pronitas ad actionem, quę ſunt naturæ munera pulcherrima, quęque nos merito tanti facimus. vt vicisſim torpor, & ſtupor, & otiũ, & ceſſatio turpisſima ac deuitanda ſint, illorumque munerũ orbitas & priuatio. Nec ad eam fęlicitaté quæ eſſet per torporem, opus eſſet mente, & cognitione, & voluntate, ſed ſaxo aliquo. Quumque à volendo ſit volũtas dicta, quomodo optime erit ei, ſi deſinat voluntas eſſe? Velle ergo melius ei quam deſidere, & melius velle, quam nolle. Velle enim voluntatis eſt actio ad ſuum bonum, nolle auerſio à ſuo malo. Itaque & amare, quod eſt volendo adhęrere, melius quam odiſſe, quod eſt nolendo auerti.

In amore igitur optima & pręſtantisſima volũtatis actio. Amor autem deſideriũ habet coniungendi & fruendi re chara. Quod ſi volũtas aſſequitur, acquieſcit & bene ſibi eſſe putat. Quale ergo fuerit quod amat, & quo fruetur, tale erit bonum eius, & talis fiet ipſa. Non ergo optimè erit ei, niſi fruatur re optima, & quæ implere poſsit amplitudinem deſiderij eius. Nihil

hil autem implere deſiderium illius poteſt, niſi ſolus Deus. Reliqua enim quibuſcunque poteſt capi & teneri, vilia ſunt, diluta, breuia, momentanea, exigua, in coniunctione ergo ſola & fruitione Dei optime eſt illi, ibi ergo finis eius & proinde finis hominis.

Ex cognitionis quoque ratione idem ipſum poteſt colligi. Habet homo ſenſus corporis, per quos facies rerum externas præſentes cognoſcit, habet ſenſus internos per quos res eaſdem, ſed abſentes, habet rationem quę per cauſas & abditiſsima naturæ totius vagatur, & diſcurrit per cælos, per elementa, per mixta & compacta ex elementis, per effectiones rerum, per ea quæ corporis ſunt immunia & ſpiritalia nominantur. Dicant mihi an hæc cognitio, quæ eſt pulcherrima, aliquid ad vitam hanc degendam faciat: nihil profecto. Iam homo erectus ſuper res conditas tranſcendit cælos, & vniuerſitatem mundi, vſque ad authorem omnium Deum. Maligna quidem & perobſcura notitia, ſed tamen quanta ſatis eſt ad conſulendum voluntati, & eam excitandam, vt ſic erga quidque horum afficiatur, quale ipſum ſit. ita & ex iis omnibus cognitionibus amores naſcuntur, nempe rerum corporalium pręſentium, rerum corporalium abſentium, rerum ſpiritaliũ, Dei denique ipſius. Deus eſt ergo optimum & pręſtantiſsimum quod mens aſſequi poteſt, quodque oſtendere poteſt voluntati, & huc tendunt omnes cognitiones. Nã cognoſcimus pręſentia, per quæ venimus in cognitionem abſentium: cognoſcimus corporalia, ex quibus tranſitur ad incorporalia: cognoſcimus compoſita, ex quibus ad ſimplicia, ex mortalibus ad immortalia, ex rebus conditis ad conditorem. Summum ergo cognitionis eſt ſimplex, incorporeũ, immortale, conditor, nec eſt quicquam vlterius, & hoc implet ſolum. Nam reliqua immenſum relinquunt vacui. *Senſus duplices in homine.*

Porro id efficit beatum, quod implet, & ſatiat, & quietat, idque eſt optimũ & ſupremũ, quod illa poteſt amare. Et quemadmodũ per cognitiones alias ad Deum aſcenditur, ibique ſiſtimus, ita per amores aliarum rerum ad amorem Dei, ſupra quem nullus eſt alius. Quod ſi amare poteſt Deũ mens noſtra, quia cognitum, amare debet, quia optimum (amor enim ad bonũ ſemper tendit) quod aſſequi profecto poteſt: alioqui vanos appetitus indidiſſet natura mẽti noſtræ, & in præcipuis defeciſſet. Neq; enim amor beatũ facit, nec quieſcit, niſi per coniunctionem fruitur re amata, torquet videlicet abſentia & deſideriũ. Nihil reliquorum nos ſatiat, inter manus elabũtur cum poſsidentur, cum delectant diluta ſunt, & diffugiunt, vt in eis bonum illud quod quęrimus nõ poſsit eſſe cõprehenſum. Atqui coniunctio cũ Deo nõ poteſt eſſe in hac vita talis qua efficiamur beati. Reſtat ergo altera vita in qua ſit. Quippe in vita hac propter magnas huius corporis tenebras, nec tantum nouimus Deum, nec tantum amamus, quantum eſſet opus: & ſubinde à notitia & amore reuocat nos corpus, vel eſuriens, vel ſitiens, *Voluptas cœleſtis.*

vel dormitans, vel languens, vel dolens, vel delaſſatum: nec fruimur bonis illis Dei: imo quo ardentius hic amamus, eo torquemur acrius deſiderio coniũctionis. Illic vero depoſito corpore, aut mutato, & clarius cernemus, & ardentius amabimus, & coniunctiſsimi erimus, & perfruemur bonis incredibilibus.

Hic eſt hominis finis, aut nullus eſt alius. Atqui oſtenſum eſt eſſe aliquẽ, hic ergo certe eſt. Ergo & argumentũ hoc, quo conficitur non eſſe hic hominis bonum, & aliquod vtique eſſe tantum eſt, vt multos Philoſophorum coegerit affirmare, poſt hãc vitam futurum bonũ quod expetimus, tametſi timidè & quaſi diffidenter.

Aſtipulatur huic noſtræ ſententiæ corporis noſtri ſtatus rectus, & ſpectãs in cælũ, tanquam in patriam ex peregrinatione & exilio. Iam vitæ noſtræ ratio quę nuſquam ſiſtit, nec acquieſcit præſentibus, intenta ſemper & prona in futurũ. Beſtiæ acquieſcũt præſentibus, & fruuntur hac vita: quod ſenſus noſtri declarãt, qui præſentibus ſunt contenti, mens vero perẽnis in modũ fluminis nuſquã ſubſiſtit, ſemper in futurũ agit ſuſpenſa & anxia. Pueri parant ſe iuuentæ, hæc ętas ſenectuti, ſenectus vlterius mittit cogitationes. nulla ætas ſibi proſpicit, ſed venturæ. Patres de filijs ſunt ſolliciti; hi de nepotibus, hodiernus dies ſeruit craſtino, hæc hora ſeruit ſequenti, hoc momentum alteri momento. Etiam in medijs voluptatibus ſi quid cogitationis & mentis admiſcemus, nunquam pręſentem carpimus, niſi cum expectatione continuo mox ſecuturę, quouſq; eſt penitus conſumpta. Ita prius receſsit quam deſijt ſperari. Omnino quęcunq; in vita cogitamus, dicimus, molimur, agimus, non ſtant recta in pręſens, ſed prona in futurũ, & pendẽt ex ſpe; arare, ſcribere, ſerere, legere, comedere, bibere, & reliqua omnia: vt ſciamus peregrinari nos, atque aliquo tendere, irrequieto motu, non huc pertinere. Iam vero natura ſummi illius in quo eſt finis bonorũ, omne malũ excludit, ac proinde curas, mętorem, dolores, quod contingere in vita non poteſt. Vel ipſa certè cogitatio ſi cui bene ſit, illud tamen mutari poſſe aut finiri oportere in morte, non ſineret vitam eſſe iucundã, nedũ beatam, niſi quis obliuionem vellet animo infundere, ne vnquam de varietate caſuũ, & exitu vitæ veniret in mentem. quod fieri non poteſt in tot exemplis quotidianis, & ſicut corpus erectũ admonet nos cæli, ita compactio moleſtiæ ac vanitatis huius. Habemus corpora multarũ rerum indiga, obnoxia caſibus, morbis, moleſtiis, variis de cauſis, & pene quotidie. Quid animũ? perturbatum, irritabilem, mentem ignaram: quæ poteſt inter hæc eſſe fęlicitas? illa quoq; eſt infinita perſuaſio toti fere generi humano, aliquid aliud futurum poſt mortem melius hac vita: & id commune deſiderium expectat, vt exiſtimari neceſſe ſit, à natura eſſe inditum.

Futura in omnibus ſpectamus

CAPVT

CAPVT V.

De Vita vteri, de hac noſtra, & altera.

QVemadmodũ (inquit Ludouicus Viues) in Matris vtero paramur huic luci ac vitæ, ita in hac vitę (quæ ad alteram relata, ſimilis eſt vtero) anguſtia & tenebris illi alteri paramur ſempiternæ.

Et quemadmodum homo cũ in vtero formatur, quia viuit more plãtæ, clauditur anguſto gurguſtiolo, quod eiuſmodi vitę generi ſufficit: ita egreſſus ex vtero quia ſenſibus eſt vſurus, prodit in amplitudinem & lucẽ functioni atque officiis ſenſuum neceſſariam: ſic etiam hinc diſcedens, quia vſurus mente tranſit in tanto maiorem & præſtantiorem lucem, quãto eſt mentis cognitio amplior & capacior & excellentior quam ſenſuum. Naſcens fœtus deponit inuolucra, quibus erat tectus in vtero, & ea per quę alebatur; exit nudus: ſic homo abiens ex vita, deponit hic illa ſua ceu inuolucra: moriuntur fętus naſcentis inuolucra, moriuntur & hominis ad alteram vitam migrantis. Naſcitur infans quaſi inuitus cum labore & cruciatu, ita & qui ab hoc corporis domicilio diſcedit. Egreſſus autem infans longè alia vtitur vitę ratione, quam prius; ſic animus relicto corpore. Cæterum ſic habitudo ac pene tota huius vitæ ratio ex illa in Matris vtero formatione & conſtitutione ducitur, vt tali quiſque ſit corpore, habitudine, valetudine, ſtatura, forma, viribus, qualem in prima illa fictione accepit. Sic etiam vitę ſequentis conditio plurimum ex actionibus huius ſumitur, vt talis ſit illic deinceps animus, qualem ſe formauit, & inſtruxit in vita corporis, nempe humilis, abiectus, miſer, ſi cęno & ſordibus ſe dedit corporis, aut prauis cupiditatibus, ac libidinibus: ſublimis autem, erectus, cęleſtis, fęlix, ſi menti pręclaris cognitionibus virtutibuſque excolendæ. Conſpicit infans modo natus lucem, & in ea formas rerum nouas ſibi, & inuſitatas, eoque admirabiles. Conſpicit item animus renaſcens, hoc eſt diſcedens è corpore ad lucem, in ea nouas omnino atque inuſitatas rerum facies, quales nunquam eſſet antea hic ſuſpicatus. Et in vtero quidam fętus adeo ſunt viuidi vigenteſque, vt ſubinde ſe commoueant, & quaſi ſenſum quendam videantur prę ſe ferre: alij torpentes, penitus immobiles, nunquam aliter ſentiuntur, quam timore: ita & in hac vita alij nullum oſtendunt alterius vitę ſenſum, caligini huius immerſi, & tanquam obruti alto gurgite: alij intelligentia & virtutibus innixi, iam hic quales futuri poſtea ſint declarant. & guſtũ quendam nobis prębent ęui venturi.

Triplex vita.

Huius

Huius quoque & inſequentis vitæ magnam quotidie cernimus imaginẽ in ijs quæ per ſomnum, quæque per vigiliam aſpicimus & cognoſcimus. In quiete regnum eſt phantaſiæ, illa ſurſum, & deorſum verſ t, miſcet, confundit omnia, atque perturbat, quales ſunt vitæ huius cogitationes, deſideria, cupiditates, in quibus omnibus ſenſibus ducimur, ac proinde phantaſia & ratione valdè tenui, atque ea turbulenta, ad quam confuſionem & tenebras ſi hæc conferas, quæ vigilantes cognoſcimus, atque intelligimus, in promptu erit colligere, quam alia futura ſit altera illa vita mentis, quam hæc noſtrà ſenſuum. Somnus eſt hæc vita noſtra, nec aliter tranſit quam ſomnus, & ſimiliter prætereuntia hæc aſpicimus, vt quæ animo per quietem obſeruantur. Multa etiam videmus ſomniantes, quæ non minus certo efficaciterque iuremus nos intueri, & agere, quam quæ ſpectamus vigilantes ac gerimus: itaque qui ſomniauit, putat ſe vidiſſe: & qui vidit, ſomniaſſe. Videlicet non minus vigilantibus denſa affunditur animis caligo, quàm dormientibus: & memoria noſtra non pauca in ſe condita reſeruat, quæ neſciat cognitio diiudicare dormienſne illa aſpexerit an vigilans. Adeo ſunt pleraque omnia in noſtris animis preſſa obſcuritate, & confuſa. In ſequenti vero æuo lux erit maior, & mentis cognitio atque exercitatio expeditior atque liberior, eoque erunt omnia perſpicua magis, diſtincta, certa.

CAPVT VI.

Deum eſſe, ipſumque primum principium, & creatorem rerum omnium eſſe, aliquibus rationibus demonſtratur.

QVid verò ſit hic Deus, qui fęlicitatis noſtræ vltimus finis eſt, mihi explicare paranti, quæſtiones aliquot ſeſe obijciunt, quas prius conuenit ſubmouere, quam ad alia gradum faciamus, ne aliquo in via nobis ſint impedimento: Ac primum an Deus ſit, ipſeque ſit omnium rerum cauſa & principium.

Probatur Deum eſſe. Primus qui inter articulos fidei noſtræ credendus nobis proponitur eſt, eſſe Deum; hoc eſt, in mundi huius vniuerſitate vnum ſupremũ eſſe Principem, motorem primum, primam cauſam, à qua omnes cæteræ dependent, vnum principium abſque principio, quod omnibus rebus creatis ſuũ tribuit principium: vnam primam veritatem & bonitatem, à qua omnis alia veritas ac bonitas procedit ac deriuatur. Hoc fundamentũ eſt noſtræ fidei,

hoc

Digitized by Google

hoc primum quaſi elementum quod credere iubemur: dicente Apoſtolo: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt*: in hoc ſcilicet mundo. Eſt autẽ hæc ſententia tam manifeſta, vt per euidentes demonſtrationes comprehendatur. Hæ demonſtrationes ex multis rerum quæ videntur effectis deſumuntur, vt breuiter ferè vno verbo complexus eſt Lactantius lib. 1. *Lactant. l. 1.* cap. 2. *Nemo eſt enim* (inquit) *tam rudis, tam feris moribus quin oculos ſuos in cælum tollens, tametſi neſciat cuius Dei prouidentia regatur hoc omne quod cernitur, aliquem tamen intelligat, ex ipſa rerum magnitudine, motu, diſpoſitione, conſtantia, vtilitate, pulchritudine, temperatione: nec poſſe fieri, quin id, quod mirabili ratione conſtat, conſilio maiori aliquo ſit inſtructum.*

Primũ igitur fundamentũ ex inſtinctu humano ſumitur. Nam cum innumeræ ſint in toto orbe nationes, nullam inueniri tam barbaram quę non habeat aliquam Dei notitiam, diuinamque eſſe aliquam vim, eamq; aliquo cultus genere non honoret; etſi forte neſciat quis verus Deus ſit, & quis modus illũ honorandi, certũ eſt. Huius rei ratio eſt, quia idem Deus qui cordibus hominũ impreſsit quandam reuerentiam naturalem, & amorem erga parentes, qui eos generarũt, & erga Principes & Dominos, qui eos regunt & gubernant: idem etiam infudit impreſsitq; hominibus aliũ amorem & reuerentiam erga ſe eundem Deũ, qui eſt Pater patrũ, Dominus Dominorũ, datorque omniũ bonorum. Quem pertimeſcũt & horrent gentes, cũ mala perpetrant; precibus placant cum iratum ſentiunt, & cuius opem implorant, cum ærumnis affliguntur.

Ex hac igitur inclinatione, quam natura hominum mentibus impreſsit, naſcitur iſta cognitio, quam omnes gentes quantũuis barbaræ habent de diuinitate, quæ huic mundo præſidet. Fieri ergo nequit, vt hæc notitia falſa ſit; neque enim quod naturalis ratio præſcribit, falſum eſſe poteſt: cũ veritas nihil aliud ſit, quam notitia qua res talis eſſe cognoſcitur, & iudicatur qualis eſt in ſe ipſa.

Secunda ratio eſt à rerũ naturalium motu, omne enim quod mouetur, vel mouetur ab interna aliqua cauſa, vt corpus humanum ab anima: vel ab externa, vt nauis in mari, quam cum contemplamur panſis velis manifeſtis ſuperatis periculis, certum tenere curſum; ſtatim iudicamus, eam ab aliquo Rectore moderari. Sic etiam Solem, Lunam & reliquos cælos continuo ac perpetuo curſu circumuolui cum videamus, intelligere debemus, eum motum eſſe ab aliqua cauſa, quam Philoſophi primum motorem appellant. De hoc motore quæritur, an in eſſentia, & virtute ſua qua pollet, ad tantum motum producendum, ab aliquo dependeat, aut non dependeat? ſi non dependeat, eundem eſſe Deũ cogemur dicere; ſolus enim Deus cauſis omnibus ſuperior à nullo dependet. Si ab alio dependet, non eſt primus motor, idemque quærendũ

& ſapientem diſpoſitorem, vt in domo aliena cũ conſpicimus ſingula cultè ac diſtinctè digeſta & collocata, intelligimus eſſe aliquem qui hęc omnia eo ordine diſpoſuit. Ergo cum in hoc mundo videmus tam admirabilẽ rerum concordiam, certos ac conſtantes ſolis ac lunæ, reliquorũque ſyderum curſus atque circuitus: terram, aquam, aërem, & cætera omnia ſuis in locis, ac proprijs ſedibus commorantia: neceſſario colligimus eſſe aliquem, qui hæc omnia recto hoc ordine conſtituit.

Hæc conſideratio tam efficaciter probat ſupradictam veritatem, vt etiam Philoſophi Ethnici, abſque lumine fidei hanc agnouerint, & confeſsi fuerint. Sic Tullius fatetur in hoc mundo eſſe Deum, qui regit & gubernat ſtellarum curſum, temporum mutationem, rerum ſucceſsionem, quique ordinem eorum conſeruat, moderandoque mare & terram procurat omne bonum humanæque vitæ ſalutem. Aſtipulatur illi Seneca: *Superfluum eſt*, inquit, *velle demonſtrare opus hoc tam immenſum, quale eſt mundus hic, gubernatore deſtitutum eſſe: curſus enim & recurſus ſtellarum à caſu eſſe non poteſt: imo fatendum omnino eſt velocitatem iſtam ab æterna legis imperio procedere. Hæc etiam tanta abundantia rerum quæ in terra & mari naſcuntur, tantus clariſsimarum ſtellarum ſplendor, quæ ordinarie lucent, & ordo iſte tam certus non fiunt caſu, ſed maximo conſilio. Videmus etiam grauiſsimum terræ pondus in infimo loco ſtare immobile, videmus quomodo cæli tanta cum velocitate circum illam voluuntur, mare quomodo in eius vallibus ſe colligit, terram fæcundans, & quod tot fluminibus quæ ſe in illud exonerant, auctum non redundat. Nec minus mirandum eſt videre ex tam paruo ſemine, tam magnam naſci arborem: videre etiam fluxum & refluxum maris tam late ſe extendentis, & mox ſe recolligentis, idque cum minore aut maiore impetu ſecundum incrementum & aſcenſum Lunæ, cuius arbitrio Oceanus mouetur & regitur.* Hactenus Seneca, qui ordinem diuinæ prouidentiæ qui in rebus creatis eluceſcit, confitetur & agnoſcit. Quibus omnibus clare conficitur, neceſſario eſſe ponendum aliquod primum & ſummum rerum principium, & creatorem, à quo procreata ſit pulchra & magna hęc rerum vniuerſitas, quem mundum ab ornatu appellamus.

hanc,alij illam partem ſequerentur. Sed ecquod hac in re argumentum volumus euidentius quàm exemplum apum, quibus Deus hanc inſpirauit naturam vt vnum tantummodo colant Regem, eum comitentur, eũ quocunque volat ſequantur, & tam tenerè deligant, vt ſi fortè moriatur, eum lugubres circumſedeant, & niſi illum tollas, omnes tandem inedia morerentur? Cum itaque manifeſtum ſit, ab vno capite omne bonũ regimen dependere, videamuſque mundũ hunc optimè ſapiẽtiſsimeque gubernari: ſequitur mundum ab vno ſolo ſupremo domino & gubernatore, nõ à multis regi & adminiſtrari. Atque vnus hic Deus eſt.

Tertio, Deus eſt ſummum & infinitum bonum, neceſſe ergo eſt, vt ſit vltimus rerum omnium finis, in quem veluti in ſcopum propoſitum vniuerſa quodam naturæ impetu diriguntur, quoniam cuncta quæ in rerum natura ſunt, Deus ipſe finxit & condidit, conditaque ſeruat, vt ſuæ maieſtatis gloriam & ſplendorem omnibus manifeſtum & apertum reddat.

CAPVT VIII.

Deum habere omnium rerum prouidentiam.

QVod Deus totũ hunc mundum condiderit, ex argumentis & rationibus ſupra in medium productis apertè colligitur: ſed quod etiam mundum perpetuo conſeruet & regat, & vniuerſa quæ continentur, hac ſolum ratione prudenter & magno cum iudicio ab Ariſtotele fuit animaduerſum: *Si quis (inquit) ex tenebris prodiret in hanc lucem cæli & mundi, quem nunquam antea conſpexiſſet, nec de illo audiuiſſet, conſideraret autem curſus & actiones rerum, nullo penitus modo dubitaturum hunc, quin hæc omnia cura conſilioque tenerentur Principis ſapientiſſimi & potentiſſimi.* Addam his Marci Tullij argumẽtum: Quæcunque cõſilio reguntur, melius & aptius regũtur, quam quæ ſine illo; nihil vero pulchrius vel melius mũdo regitur: cõſilio ergo, nõ fortuito regitur. Aſsignet vero mihi aliquis quippiã in mũdo vniuerſo, quod nõ ordine & ſapientia procedat, ſiue cęlos, elementa, ſiue animantes, herbulas, plantas, & alia quęcunque: omnia ſuos habent curſus, ſuos fines deſtinatos ac certos. Regere autem eſt rem in finem dirigere, & quaſi curſum eius moderari, quo finem pertingat, hoc idem eſt gubernare, vt nauem aut equum. Quis ergo verius res conditas regit ac gubernat, quam qui condidit, qui metam aſsignauit, qui vires attribuit, quibus ad metam perueniant? An non regit equum qui illum in via dirigit? non nauem qui clauũ torquet & moderatur. Vnde ſunt initia progreſſus, fines, vires.

Ariſtoteles.

Deum omnia regere & moderari oſtenditur.

omnia illuc ſe dirigunt & referunt, vt quantum efficere poſsint, Deum in ſe reddant ac repræſentent.

Accedit huc quod opifex omnis ſapiẽs, opus quod fecit quamdiu approbat, conſeruat, ſi poteſt: certè ad curam ſuam cenſet pertinere. Deus vero non ſolum ſapiens eſt, ſed etiam optimus, omniaque illius opera, quoniam illius, bona. At quo quis excellit probitate, eo pluribus vult proſpicere, & plura in curam ſuam recipit, eaque dexterè & ſcienter tractat gubernatque ſi bonitati adiuncta ſit induſtria. Adde quod amor cauſa fuit condendi mũdum. Amat Deus omnia, quia ſua, & idcirco bona. Quid porro amatur, quod non etiam curetur, & quidem ſedulo? Quod ſi curat omnia, ſi nihil omittat penitus, ſi etiam procul (vt ſic loquar) diſsita & tenue ſui veſtigiũ referentia: quanto magis & peculiarius hominem, qui magna de cauſa cũ reliqua ſint opera, vnus propter communicationem mentis filius illius dici poſsit? Itaque in ſacris litteris non ſolum dicitur conditus ad ſimilitudinem Dei, quod eſt commune omnibus, ſed ad imaginem quoque: quumque illi vni ex rebus omnibus quæ corpore eſſent veſtitæ, curam indiderit colendi & amandi ſui, manifeſtior eſt cognatio Dei ac hominis, à quo vult noſci ſe, coli, diligi, eumque idcirco peculiari eſſe etiam Deo curę. Quod ſi quæ magis amantur, curantur diligentius: profecto apparet magnam curam gerere Deum de rebus hominum. Quid enim manifeſtius oſtendit ſe Deus diligere, quam nos quibus omnia hæc inferiora tanquam domeſticam ſupellectilem parauit? Nam ſi quis brutorum vitæ rationem, conditionem, mores contempletur, facile deprehendet illas non domi ſuæ habitare, ſed noſtræ, illaſque propter noſtros vſus eſſe conditas: & ſi quid habent ſuũ, hactenus habent, quia nobis inſeruiunt, ſicut in Pſalmo ſcriptũ eſt: *Qui dat iumentis fænum, & herbam ſeruituti hominum*. Deus igitur non ſolum mundum effinxit, ſed etiam effictum conſeruat. Si ergo Deus mundum ſuis motibus ciet & conſeruat, & res vniuerſas ad certos propoſitos fines dirigit diſtinctè & ordinatè, planè conficitur vt ſumma prouidentia & cura mundum ipſum gubernet.

Amat Deus omnia.

Et præſertim homines.

Pleraque, inquis, corporalia ſunt homini noxia, vt ignis, ęſtus, frigus, feræ, & beſtiolæ variæ, ſunt igitur mala, ac proinde non erunt à Deo opt. maximo. Huic vero obiectioni pulcherrimè ſatisfacit D. Auguſtinus lib. 1. de Geneſi contra Manichęos ca. 16. *Cum iſta*, inquit, *dicunt Manichæi, non intelligunt quemadmodum omnia ſunt pulchra conditori & artifici ſuo, qui omnibus vtitur ad gubernationem vniuerſitatis, cui ſumma lege dominatur. Si enim alicuius opificis officinam imperitus intrauerit, videt ibi multa inſtrumenta, quorum cauſas ignorat, & ſi multum eſt inſipiens, ſuperflua putat. Iam vero ſi in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto dum id male tractat ſe ipſum vulnerauerit, etiam pernicioſa & noxia ibi exiſtimat eſſe multa. Quorum*

tamen

Quòd ſi omnipotens eſt, nec aliquid ei vel nocere poteſt, vel obſiſtere, nec voluntatem habere poteſt vt intereat, immortalis certè eſt, tum etiam æternus. Nam ſi quis hunc creaſſet Deum, ille vtique Deus fuiſſet, & mortuus, quod eſt nefas. Hic item Deus beatiſsimus eſt, & bonis omnibus cumulatus. Nam ſi quicquid vult efficit, quid cauſæ vnquam fuerit, quo minus beatiſsimus ſit? Miſeria eſt enim in ijs quæ aduerſa noſtra voluntate accidunt. nec re vlla extra ſe indiget, per ſe ſufficiens & plenus: alioquin eſſet quod fælicitatem eius poſſet impedire, nempe res illa exterior: nec eſſet beatiſsimus, cuius beatitudinis fons & origo non in eodem ipſo eſſet, ſed foris adueniret, quod in homine nemo cōcederet, vt beatum eum quæ exterius ſunt reddant, quanto minus in Deo.

Accedit his ſumma ſapientia. Nouit enim omnia, nec vlla cognitioni illius interponitur nubecula, quo minus omnia liquido proſpiciat. Quod ſi ſapientiſsimus non eſſet, neque omnipotens, aliquid videlicet poſſet velle quod perficere per ignorantiam non valeret, quemadmodum pueri, aut rudes, atque inexperti, aut etiam prudentes, quos tamen fallunt & latent permulta. Et quia beatiſsimus eſt, fit vt ſit optimus quoque, hoc eſt beneficentiſsimus ac munificentiſsimus, abſque omni prorſum inuidia: nec res vlla naturam illam poteſt peruertere, vt ſit malus, hoc eſt, noxius ac maleficus: tales enim ſumus vel irati, quia læſi, vel metuentes ne lædamur, vel ex malitia, vel errore mentis. Deum nihil poteſt lędere omnipotentem & beatiſsimum, & magnitudinis ſuæ probè conſcius nihil timet.

Quid, quod vel ipſa lædendi cogitatio acerba eſt animo, & quietem illius interrumpit. At quemadmodum infinita illa ſapientia non fallitur, ita nec poteſt fallere. Fallunt enim qui aliquid concupiſcunt, quod obtinere niſi à deceptis non queunt. Bonitatem verò habet, quam ſingulis momentis experimur; quam quod ab alio non acceperit, fit, vt natura ſua habeat; neque enim à rebus conditis poteſt accipere, quæ poſteriores ſunt illo, quæque omnes ab illo acceperunt, nihil dederunt ei, pleno per ſe, & perfectionis numeris omnibus abſoluto: nec ante illum pręceſsit Deus aliquis, cuius tanquam hęreditatem adiret ſapientiæ & bonitatis. Cui vero bonum eſt naturale, malum erit profecto contra naturam, nihil autem facit contra ſuam naturam: id enim faceret inuitus & coactus, & vim patiens quod contingere non poteſt. Et quoniam Dei voluntas cauſa eſt rerum, mouereque non poteſt voluntatem eius malitia, ſed bonitas omnia facit, vt proſit, vt iuuet, vt benefaciat. Quanta ergo debet eſſe creatoris earum perfectio? Certè cum fide Catholica fatendum eſt, Deum eſſe rem tantam; qua maiorem nemo poteſt imaginari. Atque ideo eadem fides Catholica omnes perfectionum & honorum titulos illi tribuit; quos omnes

Digitized by Google

intellectus tam hominum, quàm Angelorum poſſunt comprehendere, idque in ſummo perfectionum gradu.

Confitetur illum infinitè bonum, ſapientem, ſanctum, pulchrum, iuſtũ, miſericordem, & ſpecialiter tanta omnipotentia præpollentem, vt non ſolum hunc mundum, ſed etiam mille alios æquè perfectos vno ictu oculi creare potuerit; reſque omnes feciſſe, abſque vlla neceſsitate, gubernare abſque laſsitudine, & ad finem ſuum perducere, abſque vllo impedimento: ita vt omnia ab eo pendeant, ipſe autem à nullo, omnia ſint mutabilia, ipſe ſit immutabilis: omnia ſint compoſita, in illo nec compoſitio nec diuiſio: omnia nouitati ſubiecta, in illo nec vetuſtas nec nouitas: omnia præterita, præſentia, & futura, in illo nec præteritum nec futurum, ſed omnia illi præſentia in æternitatis illius inſtantia: omnia habeant eſſe, ſcire, & poſſe finitum & limitatum, prout ipſe voluit vnicuique diſtribuere, in illo autem hæc tria ſunt infinita, cum nemo ſit, aut fuerit, qui hæc in eo determinauit; omnia habuerint principium & poſsint habere finem, ille autem nec principium habuerit nec finem habere poſsit; cùm ipſe rerum omniũ finis ſit & principium: denique omnia poſsint ſuum eſſe amittere, ille autem non poſsit, cum ſit ipſum eſſe. Tanta eſt eius magnitudo, vt totus hic mundus ante ipſum non ſit aliud, teſte Sapiente, quam gutta roris antelucani. Tanta eſt eius bonitas, vt nulla res dici poſsit bona, ſi cum eo conferatur. Tanta eſt eius pulchritudo, vt omnes pulchritudines creatæ in conſpectu eius deformes ſint & obſcurentur. Tanta eſt eius ſapientia, vt omnis alia ſapientia coram illo ſit ignorantia.

Dei perfectio.

Denique ipſe eſt in omnibus perfectionibus ſuis infinitus, immenſus, ineffabilis, inuiſibilis, incomprehenſibilis: adeo vt omne id quod altiſsimi illi Seraphin de illo intellectu ſuo poſſunt conſequi, nihil ſit, ſi cum eo cõparetur quod intelligendum remanet, quod eſt infinitum. Significatum hoc olim eſt per duos illos Seraphin quos vidit Eſaias in templo, de quibus dicit quod alis ſuis velabant faciem & pedes Dei: vt inſinuarent nullam creaturam quantumuis excelſam & nobilem, Deum integrè cognoſcere; quia eſt infinitus, nec poteſt comprehendi. Ex quibus fit, quod Deus ſit perfectiſsimus; cum in ſe ipſo contineat rerum omnium perfectiones, vt qui ſingulis vires & facultates quibus pollent contulerit: & quia inter res ipſas, aliæ aliis ſunt perfectiores, eo ipſo perfectiores ſunt quo Deo viciniores & ſimiliores; ipſe enim eſt rerum omnium perfectarum menſura, & norma, & infinitum quoddam bonum, quod eſt fons & origo vnde profluxit quicquid in rebus ſingulis perfecti, honeſti, iucundi, pulchri, & boni cernitur. Ex quibus etiam efficitur, vt ſit iuſtiſsimus, æquiſsimus, miſericordiæ, & benignitatis pleniſsimus: quare ipſe ſummus eſt bonorũ amicus, gratus eorum obſequijs, & ſeruitijs liberalis retributor eorũ meritis;

Digitized by Google

ritis: & è contrario infenſiſsimus inimicus malorum, à malitia eorum abhorrens, & iuſtiſsimus ſcelerum vindex.

Sequitur inſuper Deum eſſe incorporeum, corpus enim ex ſe vitam nõ habet, ſed ab anima; quare ſi Deus ex corpore & anima conſtaret, non eſſet omnium primum; ea enim ex quibus aliquid componitur, ſunt natura ſua priora compoſito: vt aurum vel argentum, &c. prius eſt ſtatua aurea & argentea, &c. Item ſi Deus ex anima & corpore conſtaret, neceſſe eſſet vt aliquid prius ipſo antecederet; quicquid enim conſtatur ex partibus, ab aliquo componitur; neque enim ſe ipſæ componunt & coniungunt: item aliquid haberet in ſe ipſo Deus, quod non eſſet perfectiſsimum; nam ſpiritus, mens, & animus perfectior eſt corpore.

CAPVT X.

Idololatriam eſſe vaniſsimam ſectam.

QVoniam vbique ferè omnes Gentes Idolorum cultum prætermiſſo vero proſequuntur, breuiter quid ſit Idololatria, & quotuplex, quænam fuerit eius origo, quam enorme peccatum contineat, quamque vanã Religionem, explicabimus.

Idololatriam vocamus crimen, quo honor & cultus vni ſummo rerum principio Deo Opt. Max. vt huius mundi conditori ac propter ſeipſum debitus in creaturas alias vel ficta ſimulachra transfertur, ac vt vno verbo dicam, cum creaturæ alicui diuinus honor tribuitur ſicut Deo. *Quid ſit idololatria.*

In Idololatria tria poſſunt conſiderari, primum honor qui exhibetur; ſecundum, animus quo exhibetur: tertium, creatura cui exhibetur. Ex quibus tribus tria etiam Idololatriæ genera oriri poſſunt; nempe ex diuerſitate cultus diuini, ex diuerſa animi diſpoſitione: tertiò, ex diuerſa conditione creaturæ. At quantum ad præſens propoſitum ſpectat, quatuor ſunt Idololatriæ genera, ex diuerſa ratione creaturæ cui exhibetur honor diuinus deſumpta: Primum quod in hominum mortuorum: ſecundum quod in animalium; tertium, quod in dæmonum: quartum, quod in aliarum rerum effigies animatarum, ſiue inanimatarum transfertur. *Quotuplex ſit.*

Nunc de Idololatriæ origine breuiſsime dicamus, & quidem ex parte ipſius hominis, Idololatriæ prima origo fuit ignoratio Dei, qua excæcati craſsiſsimiſque tenebris obruti homines, cùm ſummum rerum omnium opificem non coluiſſent, nedum agnouiſſent, diuinos honores & cultus creaturis, in quibus aliquid excellens cernebant, vel commodum aliquod ex ijs percipiebant, tribuere cœperunt; hinc factum vt alij Solem, alij Lu- *Origo idololatriæ.*

nam, alij terram, alij ignem venerarentur; alij vero homines excellentes alijſque præſtantiores vel viribus, armis, potentia, ſapientia, aut etiam inuentore artium aliquarum, credentes in eis aliquid diuinitatis ineſſe, diuinis honoribus ſint proſecuti; accidit enim iſtis, ſic ut ruſtico eunti ad curiam Regiā, qui volens videre Regē, credidit quemcūque bene indutū, vel in excelſo officio conſtitutum, Regem eſſe. Quare prima Idololatriæ origo fuit imbecillitas intellectus, non valentis corporalia tranſcendere.

Alia etiam Idololatriæ cauſa fuit effrenata honoris & gloriæ cupiditas & ſuperbia, qui cum vbique per ſe ipſos imperare nō poſſent, erigi ſibi ſtatuas & ſimulacra iuſſerunt, quibus varijs in locis cōſtitutis honor ac ſi ipſi præſentes eſſent, ab omnibus tribueretur. Alij vero plus æquo ſuos progenitores vel filios adamantes, vt dolorem ob ipſorum mortem vel abſentiā aliqua ex parte lenirent; poſt eorum mortem ſtatuas & ſimulachra extruxerunt in eorū memoriā, atque ditioni & poteſtati ſuæ ſubiectos, vt ſerui & ancillæ, illis ſtatuis venerationem & cultū impendere cogebant: vt optimè deſcribitur Sap. c. 14. *Acerbo luctu dolens pater citò ſibi rapti filij, fecit imaginem, & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nūc tanquam* DEUM *colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia.* Deinde interueniēte tempore, conualeſcente iniqua conſuetudine hic error tanquā lex cuſtoditus eſt. (Et infra) *Hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui aut Regibus deſeruientes homines incommutabile nomen lapidibus aut lignis impoſuerunt.*

Sap. 14.

Dæmonum malitia.

Ac denique Idololatriæ origo præcipua fuit ſumma dæmonum malitia; qui mira calliditate ad homines decipiendos ſeſe in illas ſtatuas, & ſimulacra hominum arte confecta abſcondebant, & inde reſponſa rogati dabāt: huc atque illuc imagines loco mouebant, & ita reſpondendo, & ſeſe in illis imaginibus mouendo, ſignificabant hominibus in illis ſtatuis diuinitatē ineſſe, quæ ad interrogata reſponderet, miracula patraret, conſilia præberet, incederet. hinc factum eſt vt deluſi homines diuinos honores cōfectis à ſe imaginibus conferrent: indeque arrepta occaſione, homines quæſtus auidi, Sacerdotes ſe harum imaginum finxerunt, mille confictis fabulis Gentium populos ſibi conciliantes: mox varios cultus, ritus, & ſacrificia inſtituerunt: perſuaſerunt hominibus ea ſimulachra eſſe Deos, quibus victimas offerre oporteret, vt placarentur, mala arcerent, ſalutem & facultates tuerentur. Denique vt in hac vita beneficia, in altera fælicitatem cōferrent, templa & aras dicarunt, vt in ijs munera offerrentur, quæ in ſuos vſus conuerterent, & immodicam lucri cupiditatem explerent, atque ipſis laudem & gloriam conciliarent. Ex his igitur cauſis veluti ex fontibus idolorum cultus & ſuperſtitioſa ac falſa religio promanauit, & veri Dei cultus extinctus & ſepultus eſt.

Huic autem dæmonum fraudi ſingulari Dei prouidentia tribus potiſſimum

Digitized by Google

ſimum modis & remedijs adhibitis obuiam itum fuit, primo temporibus oportunis homines literis, moribus ac vitæ integritate conſpicuos, tan quam legatos miſit; vt gentes docerent modum, quo ſibi ab his dæmonũ artibus & fraudibus cauerent. Secundò permiſit vt in his ſectis vanis ac ſuperſtitioſis, tot ac tanta mendacia, abſurda, & incommoda cum omni recta ratione pugnantia traderentur, vt facilè homines ſi velint, agnoſcere poſsint, ea omnia eſſe aniles & inanes fabulas ab hominibus confictas, ac ſæpè hiſtoriæ de ſuis Dijs ita obſcenæ & turpes referuntur, vt puras & mundas hominum aures offendant. Tertiò permiſit dæmones ita monſtroſis, & portentoſis figuris apparere; vt abſque vllo negotio poſsint homines conijcere, imagines tam fœdas, & terras, aſpectuque terribiles non poſſe repræſentare niſi res ſimiles ſibi. Permiſit etiam dæmones ſuis proprijs figuris horrificis in medijs ignium flammis ardentes depingi, vt in Iapone, & alijs Indiarum partibus cernitur, vt vel ipſo aſpectu admoneat mortales, quibus ſupplicijs ipſi torquentur, & quæ tormenta maneant eos, qui ipſis cultum & venerationem impenderint. *Idololatria quomodo Deus obſtiterit.*

Denique quam enorme peccatum ſit Idololatriæ crimen, argumentis quamplurimis demonſtrari poterit, prȩſertim deſumptis ex diuinis literis, ex Sapientiæ lib. præſertim toto cap. 13. & 14. & ex Iſaia cap. 44. & 46. Ierem. 10. pulcherrimè autem, & ad vulgarem ſenſum accommodatiſsime Baruch cap. 6. Idolorum vanitas confutatur: *Notum, inquit, ſit vobis quia non ſunt Dij; ne ergo veneremini eos, ſicut enim vas hominis confractum inutile efficitur; tales ſunt Dij eorum. Conſtitutis illis in domo, oculi eorum pleni ſunt puluere à pedibus introeuntium: lucernas autem accendunt illis, ex quibus nullam videre poſſunt: ſunt autem ſicut trabes in domo, nigræ ſiunt facies eorum à fumo qui in domo fit, Supra corpus & caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aues, ſimiliter & cattæ, vnde ſciatis quia non ſunt Dij: ſi ceciderint in terram, à ſemetipſis non reſurgunt, ſicut mortuis munera illorum apponuntur illis. Hoſtias eorum vendunt Sacerdotes, & abutuntur. Vnde ergo vocantur Dij? In domibus eorum Sacerdotes ſedent, neque ſi quid mali patiuntur ab aliquo, neque ſi quid boni, retribuere poterunt. Neque Regem conſtituere poſſunt, neque auferre: ſimiliter neque dare diuitias poſſunt, neque retribuere. Si quis illis votum vouerit, & non reddiderit, neque hoc requirent: hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt. Lapidibus de monte ſimiles ſunt. Quomodo ergo æſtimandum eſt eos eſſe Deos? A fabris, & aurificibus facta ſunt; nihil aliud erunt niſi id quod volunt eſſe Sacerdotes. Nunquid ergo poſſunt ea quæ ab ipſis fabricata ſunt eſſe Dij? quomodo ergo ſentiri debet quod ſunt Dij, qui nec de bello ſe eripiunt, neque de malis ſe liberant. Si inciderit ignis in domum Deorum, Sacerdotes quidem ipſorum fugient, & liberabuntur, ipſi verò ſicut trabes in medio comburentur. Quomodo ergo æſtimandum, aut recipiendum quod ſint Dij? non à furibus ſe liberabũt, quibus iniqui fortiores ſunt:* & reliqua. *Criminis idololatriæ grauitas.* *Baruch 6.*

Vbi ex triplici capite Idololatriæ vanitas reijcitur. Primo ex natura & ſubſtantia Deorum lignea, lapidea, aut alterius metalli. Alterum ex impotentia & ignorantia, quia vel creaturæ ſunt à Deo factæ, vt cæli, & ſydera & motibus varijs ſubiecta. Aut ſunt mera ſimulachra, quæ ſe ipſa defendere nequeunt, ab igne vel latronibus, &c. Tertium eſt ab humanarum rerum prouidentia, vbi ipſa barbarorum experientia in medium producenda eſt, & interrogandi, an in bello, morbo, aut fame Deorum ſuorum vtilitatem aliquam ſenſerint? vtrumne religioſe illos colentes, an pro nihilo facientes melius habuerint? Et quoniam ſæpè Dęmones, vt turbent Gentiles, erroreſque humanis pectoribus infundant, miſcent falſa cum veris, ſacrificijſque præſto ad ſunt, eduntque ſępe prodigia. quibus obſtupefacti homines fidem ac cultum illis exhibeant; docendi ſunt Barbari, cum res ita tulerit, diaboli omnia eſſe commenta, qui viſus hominum pręſtigijs obcæcantibus fallat, vt non videant ea quæ ſunt, & videre ſe putent illa quæ non ſunt: aliquando etiam Deo ſic permittente, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè viſceribus incluſi valetudinem vitiant, morbos cauſant, ſomnijs animos terrent; vt homines his malis cogant ad eorum auxilia recurrere. Sępe vero cum ex coniecturis aliquibus futuros euentus præſentiunt, interponunt ſe manifeſtando futura; vt quæcunque à Deo facta ſunt, vel fiunt, ipſi potiſsimum facere vel feciſſę videantur, cum tamen reuera mendaces, & iniqui ac fraudulenti ſint, ac iuſtis & Chriſtianis Dei cultoribus ſubiecti, cuius nomine adiurati è corporibus exeunt; quorum verbis tanquam flagellis verberati non modo Dæmones ſe eſſe confitentur, ſed vim ac nocendi poteſtatem amittunt: quia nec Deo per quem adiurantur, nec Chriſtianis miniſtris quorum voce torquentur mētiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe vlulatibus editis, verberari ſe, & ardere, & iam iam exituros ſe proclamant, tantum habet veri Dei cognitio ac iuſtitia poteſtatis; quare nocere non poſſunt, niſi ijs quos habent in ſua poteſtate.

Docendi ſunt etiam Gentiles, cum res ita tulerit, quis Diabolus ſit, qui illius ſatellites, quid agant, quæ illorum in homines inimicitiæ, malitia, & fraudes, vt timorem in eorum potius odium conuertant: hoc enim commune apud omnes pene Barbaros eſt, vt Deum quidem omnium rerum ſupremum, ac ſummè bonum fateātur, Spirituum verò quorumdam peruerſorum nō obſcura notitia ſit. Summum igitur illum Deum rerum omnium opificem, quem ipſi ignorantes colunt, eſſe quem nos annunciamus per omnia doceri debent. Ac deinde quantum ab illo diſtent nequiſsimi Dæmones oportet exponere; vt Idola ſua omnia contemnant, execrētur, & maximo odio proſequantur.

Ac denique quantum Idololatria ſcelus ſit, ex hac ratione manifeſtè conuincitur:

conuincitur. Nam cum Deo rerum omnium Domino pugnat apertè, & illi quaſi bellum indicit, & qui huiuſmodi crimen perpetrant, quantum eſt ex parte ipſorum, Deo ſummo rerum parenti & auctori gloriam, honorem & dominatum eripiunt, eiuſque naturam euertunt & diſsipant; quia Dei in hoc mundo notitiam extinguentes, diuinos honores Dæmoni impẽdũt, qui eſt viliſsimus, abiectiſsimus, impudiciſsimus, immũdiſsimus, ac flagitioſiſsimus omnium Spirituum qui ſunt à Deo creati, qui hominũ animas perdere cupit auidiſsimè: Quare ſicut nullum crimen in Regem poteſt grauius admitti, quàm eum ex ſuo Regno pellere, ac à dignitate Regia eijcere, & alium ad ſummum Regiæ maieſtatis faſtigium euehere; ita nulla in Deum eſt iniuria maior quàm cùm diuinus honor, qui ipſi debetur ſoli, ipſi detrahitur & alijs tribuitur ipſius poteſtati & imperio ſubiectis. Atque eo Idololatria ſtupidior ac deterior eſt, quanto vilioribus ac deterioribus creaturis diuinus honor exhibetur; quia id magis contra rationis & naturæ ordinem eſt: & eo maior contumelia Deo infertur quo vilior eſt creatura, quæ præponitur, aut exæquatur ei. Cæterum idololatria illa omnibus alijs deteſtabilior eſt, qua cultus Deo debitus Dæmonibus tribuitur. Quod tribus potiſsimũ rationibus, comprobatur. Prima quia Dæmones ſunt inferiores brutis deiectione propriæ malitiæ, ac miſeria culpę ac pœnæ. Altera quia ſunt hoſtes & inimici Dei. Tertia, quia periculoſior eſt talis Idololatria: magis itaque Deo diſplicet, qui honorem Deo debitũ tribuit inimicis Dei peſsimis, & quia ſe ipſum in maius periculum inijcit. Sunt enim Dæmones ad decipiendum vigilantiſsimi, neque eſt vllum malorum genus quo non delectentur, & Deorum induti perſonam in errorem atque ſtultitiam nos impuliſſe gaudent.

CAPVT XI.

Deum eſſe vltimum non ſolum hominis, ſed & aliarum quoque creaturarum finem.

VLtimus finis eſt ille propter quem amantur cætera, ipſe vero propter ſe ipſum. Cum autem vnumquodque ſuam appetat perfectionem, illud appetit vt vltimum finem, quod appetit vt bonum perfectum, & cõpletiuum ſui ipſius, ita quod extra ipſum nihil appetendum relinquatur: & quia Deus eſt ſummum & infinitum bonum, vt prædictum eſt, neceſſario fit, vt ſit vltimus rerum omnium finis, in quem veluti in ſcopum propoſitum vniuerſa quodam naturę impetu diriguntur. *Deus omnium creaturarũ finis.*

Et confirmatur, quia cum Deus ipſe cũcta quę in rerum natura ſunt,

finxerit

finxerit, & condiderit, conditaque ſeruet, & cum neceſſe ſit eundem eſſe finem efficientis & rei effectæ, vt Architecti & domus ædificatæ, Deus autem nullo extrinſeco bono indigeat; nullam aliam ob cauſam ad agendũ moueri poteſt, quàm propter ſe ipſum. Quare cùm ipſe ſit finis ſui ipſius, ſequitur vt homini quoque ſit finis vltimus ipſe Deus; vnde eſt illud de ipſo in Apocal. 1. & 22. cap. *Principium & finis, primus & nouiſſimus*: quare vt inuolucrum clypei cauſa factum eſt, vt vagina gladij, vt domus inhabitãdi gratia: ſic homo propter vnum Deum, à quo conditus eſt, tanquam propter vltimum finem creatus eſt.

Apoc. 1. & 22.

Atque hoc etiam ex naturali rerum omnium ordinatione clarius intelligere licet, quæ ſic connexæ ſunt, vt inferiores & imperfectiores nobiliorum ac meliorum gratia conditæ ſint, eiſque ad vſum ſubiectę, vt plantæ, & cætera vegetabilia propter animalium, animalia vero propter hominum vſum; manſueta quidem ad vſum & cibum, agreſtia vero partim ad eundem cibum, partim ad alia adiumenta, vt veſtium, & aliarum rerum. Nec vero hominis dignitati aliquid detrahit, imo multum addit, vt ad Deum ſummum infinitumque bonum dirigatur: nam cum, vt paulo ante diximus, Deus ipſe nullum alium finem habeat, quam ſe ipſum; ſic fit vt homo quoque ad eiuſdem finis participationem prouehatur, quod ſummæ cuiuſdam dignitatis eſt.

Ex quibus etiam fit, quòd, cùm vltimus finis ſit ad quem omnes actiones humanæ reſpiciunt, & in cuius adoptione appetitus conquieſcit; quod hominis fœlicitas ſit ſui vltimi finis adeptio, hoc eſt poſſeſsio Dei, in quo omne bonum conſequitur, & in quo omnis eius cupiditas expletur, ſatiatur, & conquieſcit. Quare ſicut Deus eſt in ſe ipſo beatus, beatitudo enim nihil aliud eſt, quam perfectè tuta quędam omnium bonorum poſſeſsio; ſic etiam homines beati fiunt, cùm Deum ipſum præſentem clarè cernunt & intuentur, & clare viſum tuti & ſecuri poſsident & amant. Nec poteſt homo vlla in re conquieſcere, donec ad hunc vltimum finem, & ſummum bonum perueniat; quia quouſque ſummum bonum obtineat, eius voluntas nullo poteſt bono ſaturari.

Quid ſit beatitudo.

CAPVT

CAPVT XII.

Animam hominis eſſe immortalem, aliamq́ue vitam futuram poſt hanc.

ANimæ rationalis immortalitatem & fide Catholica credimus,& rationibus naturalibus demonſtratur à Philoſophis tam Chriſtianis quàm Gentilibus,ex quibus ea argumenta clariora, & Gentilium captui magis accommodata adducemus , oſtendentes animæ immortalitatem: Primo ex variis animæ appetitibus à natura inſitis . Secundo ex præmio & pœna bonis, maliſque debitis . Tertio ex fine vltimo, & beatitudine noſtra quæ in hac vita eſſe non poteſt. Quarto ex variis virtutibus, & earum actionibus quę perirent, & vitijs quæ contra ſequerentur, ſi anima non eſſet immortalis. *Animæ immortalitas demonſtratur.*

Ex varijs igitur appetitibus naturalibus à natura inſitis, immortalitas animæ manifeſtè oſtēditur. Homini ineſt appetitus naturalis ad plura bona,qui cum ſit à natura inſitus,non erit fruſtra.si autem anima immortalis non ſit,fruſtraneus erit,cum non poſsint in hac vita compleri, vt patet, ſi ad aliquos particulares appetitus accedamus. Nam inprimis inſatiabilis eſt,& à natura inſitus ipſe appetitus boni;at nullum eſt in hac vita tantum bonum, quod adepti tandem aliquando non faſtidiamus ; quantumuis illud auide appetiuerimus,iucundumque ac ſuaue viſum fuerit. Vnde ad alia ſemper mens anhelat,ſi quod forte inueniat obiectum in quo quieſcat: nihil enim eſt quod humanum deſiderium ſatiare poſsit: quod expreſsit Auguſt. illis verbis: *Feciſti nos Domine ad te,& inquietum eſt cor noſtrum donec perueniat ad te*;ex quo fit quod appetitus beatitudinis & fælicitatis,& ſummi boni,ſit nobis à natura inſitus. Omnes enim volunt eſſe beati, & cum ſummum bonum excludat omne malum,tam culpæ quam pænæ,hoc autem in hac vita eſſe non poſsit, vt experientia teſtatur, quæ plena eſt miſerijs & periculis. Quare cum hic appetitus aliquando ſatiari debeat,cum ſit naturalis;conſequens ſit,vt ſit alia vita,in qua homo hanc beatitudinē poſsit poſsidere,quod abſque immortalitate non contingit.

Et confirmari poteſt ex alijs homini à natura inſitis appetitibus ; nam ineſt in homine appetitus naturalis ad vitam ſempiternam ; nam quilibet intelligens naturaliter deſiderat ſe eſſe perpetuum, non ſolum ſecundum ſpeciem,ſed etiam ſecundum indiuiduum. Eſt etiam naturalis homini appetitus gloriæ,honoris,& famæ,etiam poſt mortem,vt experientia conſtat ex aſsidua vehementique hominum contentione atque æmulatione *Varii hominum appetitus.*

relinquendi ſui monumenta , tum conſcribendis voluminibus, & ſtatuis erigendis, ac magnificis operibus conſtruendis, quibus gloriam & famam & æternitatem poſt mortem acquirant quibus etiam planè indicatur vitæ perpetuæ infinitus appetitus . Ac denique in homine à natura eſt inſatiabile ſcientiæ deſiderium, eſt enim in intellectu noſtro non ſolum infinita capacitas, vt ſcientijs omnibus imbuatur, ſed & ſcientiarum ipſarum inexplebilis appetitus. Cum igitur omnes iſti appetitus à natura hominibus inditi. vani non ſint nec ſuperflui, & in hac vita ſatiari non poſſint; reſtat vt ſit alia vita, in qua complementum recipiant.

Ex fine etiam vltimo & beatitudine noſtra, quam in hac vita adipiſci non poſſumus, ſed in altera demonſtratur animæ noſtræ immortalitas, quia cum omne ens naturale habeat finem, in cuius conſecutione quieſcat & delectetur; homo igitur qui omnium entium naturalium eſt res præcipua, non erit deterioris conditionis. Habebit ergo hũc finem quo fruatur, ſed nullus in corpore talis apparet finis, imo tota hominis vita eſt ſollicitudinibus & laboribus plena, & nullum animal ita ſolicitudine, timore, ac dolore concutitur, ſicut homo.

Adde etiam vitæ breuitatem, quæ omnia veram hominis durationem & finem verum non eſſe in hoc corpore, manifeſtè indicant.

Præterea beatitudo eſt ea in qua omne bonum & nullum malum inuenitur, eſt enim ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Deinde beatitudo debet eſſe certa; alioquin animus beati non eſſet quietus. Debet etiam eſſe firma & ſtabilis, ne ſit hominis mens anxia , & ſollicita; ac in beatitudine nulla debet eſſe triſtitia nec dolor, pugnat enim eſſe beatum, & dolere; ac denique beatitudo debet eſſe per ſe ſufficiens, vt beatus nullo indigeat, neque pro ſe, neque pro ſuis. At nullum ex prædictis bonis aut carentia malorum poteſt contingere in hac vita, reſtat ergo vt ſit alia vita in qua homo hanc beatitudinem conſequatur.

Tertio, animę immortalitas oſtendi poteſt ex Dei prouidentia & gubernatione, quia cum ſint multi homines, qui cum bene & ſanctè viuant, ac toto ſtudio Deo famulentur & ſeruiant, in hac tamẽ vita grauiter ſunt afflicti, vi, tyrannide, & ſeruitute oppreſſi, calamitatibus, & malis quamplurimis vexati, omnia etiam aduerſa patienter ſuſtinentes: è contra verò cernimus multos improbos ac perditos homines, nefarios ac impios opibus affluere, in delitijs verſari, proſpere, & fæliciter vitam tranſigere. At cum Deus ſit iuſtiſsimus, ſi hominum animi immortales non ſunt, & vita alia futura non eſt, vbi ſint bonorum hominum præmia, & ſupplicia malorum; magna eſſet rerum confuſio & perturbatio, nec eſſet in Deo ſumma iuſtitia & ſapientia, ſi bonos ſine præmio, & malos abſque ſupplicio prætermitteret; quod ſanè cum omni recta ratione pugnat.

Præterea

Præterea quia hæc tria inter ſe ſunt valdè connexa & coniuncta Dei religio, Dei prouidentia, Animæ noſtræ immortalitas. Quiſquis vnum iſtorum tentarit labefactare, aliorum quoque fidem concutiet. Nam ſi animæ non ſint immortales, benè, aut ſecus factorum nulla ſunt præmia, nullæ pœnæ. Hæc enim omnia in decurſu præſentis æui permiſta & confuſa cernimus, vt nihil aliud ſit hominum vita, quàm merum latrocinium. Nulla eſt ergo Deo cura de nobis. Quod ſi nos non curat, quorſum à nobis coletur? vana & ſtulta perſuaſio fuerit religio Dei ac pietas. At nos tamen homines omnes & nationes quantùmcunque barbaras, & ab humanitatis inſtitutione alienas atque abhorrentes, animaduertimus adduci naturaliter ad religionem aliquam, laudare ac probare modeſtiam, moderationem, gratitudinem, pietatem, manſuetudinem, patientiam, æquitatem. Fieri ergo non poteſt quin hæc ſint bona, & contrarijs potiora, cuius rei nulla eſt ratio, ſi Deus non ſit ſpectator ac iudex. Teſtantur ergo nos illi curæ eſſe, & pietatis præmium alibi expectandum. Quod ſi illic eſt virtutis pretium, & hominis finis, anima profectò illic viuet, & retro idē valet: ſi anima illic viuet, finis hominis illic eſt. Finis enim ad vltimum & perfectiſsimum pertinet, qui ea de cauſa finis nominatur. Quod ſi plurimorum & ſapientiſsimorum hominum authoritatibus aliquid tribuimus, præter tacitum illum humani generis conſenſum, habemus expreſſum alterum & manifeſtum; quandoquidem non ſolum doctis, & ab humanitate inſtructis nationibus, ſed feris & barbaris, vt Getis, Scythis, Indis, & in hunc nouum orbem tamdiu ſepoſitis & latentibus, perſuaſiſſimum eſt, animas hominum hinc in alia emigrare loca, digna ijs rebus quæ in vita geſſerint. Ex profeſſoribus autem ſapientiæ ignobiliſsimi, & qui in delicijs extremum bonorum ſuorum poſuerant, animam fecerunt mortalem ſcilicet ijdem illi qui religionem omnem, qui cultum & amicitiā Diuorum, qui prouidentiam, qui Diuos ipſos funditus extirpauerūt.

Quarto, ex varijs virtutibus & earum actionibus quæ perirent, & vitijs quæ contra ſequerentur: quia cum ſit naturale homini ſecundum virtutem viuere, ſublata de medio animæ immortalitate, nullus eſſet locus virtutibus temperantiæ, ſobrietati, frugalitati, virginitati, humilitati ac alijs virtutum functionibus, quæ omnia homines priuant huius vitæ voluptatibus & alijs etiam bonis, puta honore, diuitijs, pompa, faſtu, imperio, & poteſtate: nullus etiam eſſet qui vellet mortem pro Republica, Virtute, aut iuſtitia appetere, cum nullum inde bonum conſequatur. At è contra latiſsimus campus vitijs omnibus aperiretur, ſuperbiæ ſcilicet, ambitioni, vanę glorię, luxuriæ, gulæ, ebrietatibus, commeſſationibus, ac tunc verè ſequeretur illud Sardanapali epitaphium eius ſepulchro inſcriptum.

Digitized by Google

Ede, bibe, lude, poſt mortem nulla voluptas.

August. Vnde rectè Auguſtin. 6. confeſſ. ca. vltimo. *Si animus*, inquit, *mortalis eſt, Epicurus in animo meo palmam habet*. Sequeretur etiam beatitudinem & finem vltimum hominis eſſe in hac vita, nempe vel in eius conſeruatione, vel in bonorum ac voluptatum huius vitæ fruitione, ac plus minuſve eadem eſſet beatitudo hominum ac iumentorum. Ac denique fieret impiorum hominum vitam eſſe beatiorem optimorum vita: nam virtus in labore expoſità etiam ardua & difficilis; at contra vitium facile & molle & delectabile ſenſui. Si ergo alia vita non eſſet expectanda; quid obſecro vtilitatis eſſet tanto labore, ſudore, ac difficultate acquiſiuiſſe, & conſeruaſſe virtutem; ſi poſt mortem nihil aliud ſupereſt. Quare illud optimum & veriſsimum D. Pauli, Sancti & ſtudioſi viri poſſent dicere, Miſerabiliores eſſemus cunctis hominibus, ſi in hac vita tantum ſperantes eſſemus.

Solet etiam animæ immortalitas demonſtrari ex operatione & potentia ſpirituali, quia actus cognoſcendi in nobis nonnulli ſunt ſpirituales, hoc eſt, nec ex materia conſtantes, nec à materia ſubiectiuè dependentes; ergo & potentia illos immediate alliciens ſpiritualis erit, & conſequenter ſubſtantia vnde talis potentia effluxit. Aſſumptum probatur ex obiecto intellectus, quod eſt ſpirituale; cognoſcit enim vniuerſalia iudicatque de rebus immaterialibus, & ipſorum habet ſcientiam. Hoc etiam confirmatur ex voluntatis actibus, nam voluntatis operationes quamplurimæ ſpirituales ſunt: vt ſunt velle & nolle viuere, eligere vel non eligere: quæ ſunt ſupra omnem ſenſum, & ſupra omnem materiam, ſed in his argumentis Philoſophicis non oportet amplius immorari.

Ex dictis igitur apertè conficitur, animum eſſe immortalem, futuramque eſſe aliam vitam, vbi ſit & fælicitas bonorum, & impiorum calamitas: ac vt recipiat quiſque debitam ſibi mercedem, prout bene, vel male vixit in hoc ſæculo. Et quoniam alterius ſæculi vita perpetuo eſt duratura, ideo tam præmia bonorum, quam malorum ſupplicia futura ſunt ſempiterna.

CAPVT

CAPVT XIII.

Concluſio prædictorum, & rationes quibus homo tenetur Deum colere, & illi omnino inſeruire.

EX his omnibus apertè conſtat vera & certa de primo & ſummo rerum principio doctrina. Primum quod ſit vnus Deus rerum omnium author & conditor, qui cunctis rebus eſſe communicat, & conſeruat illud quique in ſingulis operatur nutu & poteſtate ſua, ita vt ipſo non conſeruante vniuerſa in nihilum reuertantur. Secundo certum eſt Deum ipſum rerum omnium curam & prouidentiam habere, ſuaque cura mundum regi & gubernari, & res vniuerſas, ad certos & propoſitos fines dirigi ab ipſo & ordinari. Tertio conſtat Deum eſſe ſubſtantiam quandam ſpiritualem ſua natura & operatione perfectiſsimam, longeque ſublimiorem, quàm ab homine vllo intelligi aut cogitari queat, æternam, omnis principij expertem, & fine carentem, ipſamque eſſe principium perfectionum omnium creaturarum, quas in ſe continet gradu quodam multo nobiliore & præſtantiore; quoniam ipſa eſt omnis perfectionis ſumma & prima regula. Quare vitam habet & intelligentiam, & infinita ſapientia & conſilio pollet, vt clare cognoſcitur ex pulchritudine, perfectione, ordine, & concentu, quem in rebus omnibus impreſsit: inde etiam ſequitur, vt ſit omni iuſtitia, æquitate, miſericordia, benignitate, & bonitate pleniſſimus, ac denique ſummum & infinitum bonũ, fons & origo omnis perfectionis & bonitatis. *Dei proprietates.*

Quartò, claret ex dictis, quod cum Deus ſit ſummum & infinitum bonum ſit etiam vt ſit vltimus rerum omnium finis, maxime hominis, in cuius poſſeſsione & adoptione hominis fælicitas ſita eſt, ne poſsit conquieſcere, donec ad hunc vltimum finem & ſummum bonum perueniat.

Quintò, cum in Dei adeptione qui eſt vltimus hominis finis, ſit noſtra beatitudo, & hæc ſumma hominis fęlicitas, ad quam adipiſcendam conditus eſt à Deo, in hac vita obtineri nequeat; fatendum eſt aliam poſt hanc futuram vitam, in qua perfectiſsimè Deo fruamur: animamque noſtram eſſe immortalẽ, vt ſic iuſtis præmia, impijs verò ſupplicia ab ipſo Deo decernantur. Ex his manifeſtè ſtabiliendum eſt, hominem non eſſe ſuum, ſed Dei, humanamque naturam ex ipſa ſua conditione verum ac legitimum Dominum habere ſummum illud ac infinitum numen: quo etiam ſit vt

Deus ab omnibus coli, adorari & amari ſuper omnia debeat. Quod ſi homines in officio eſſe velint, ita ſe ipſos inſtituere debere, vt tota eorum vita Dei cultui ſit conſecrata, ex Deo pendeat, & quaſi ex eius imperio & ductu ſuſpenſa ſit, idque plurimis cauſis: præcipuè vero quinque attingemus: quæ ſequuntur ex his quæ nuper diximus.

Cauſa cur Deus amandus.

Prima igitur cauſa ſiue titulus, quę nos cogit Deum adorare, omniaque noſtra illi ſubijcere, ex ipſius diuinæ naturæ infinita perfectione & præſtantia inducitur, præſertim ſi cum noſtra natura comparetur, quę eſt tam infirma, vilis, ac puſilla. Nam ſi Philoſophi ſeruitutem hominum aduerſus alios homines poſſe eſſe naturalem ac iuſtam reſpectu nobilioris ac ſapiẽtioris, ac homini in omnibus excellenti naturaliter imperium & dominium deberi cenſuerunt, credentes tantam poſſe inueniri inter res ipſas creatas diſtantiam, vt aliæ alijs naturali iure ſubdantur; quanto hoc verius erit inter Deum & hominem: nam quantumcunque homo homini præſtet, non poteſt alia eſſe differentia, quam doctrinę, ſapientiæ, vel ingenij aut huiuſmodi accidentium; quæ inæqualitas quæcunque ſit illa, finita tamen eſt, & intra eiuſdem naturæ terminos continetur: omnes enim & corpus ex eadem materia, & animam eiuſdem formæ habemus: ſed ſi conferamus hominem cum Deo, ſapientiam cum ſapientia, bonitatem cũ bonitate, potentiam cum potentia, naturam cum natura, non ſolum infinita eſt diſtantia, ſed etiam quicquid homo habet, à Deo habet, à ſe autem nihil; ideoque melius ac verius nihil habere, nihilque eſſe reſpectu Dei dicendus eſt. Quod ſi tota terra vniuerſo cælo comparata, quod eſt ens finitum; non aliter quam vnius puncti inſtar obtinet; quid erunt ſinguli homines reſpectu illius infinitatis, & illius abyſſi, in quem innumerabilia eademque immenſa bona concurrunt.

Homo non ſui ipſius eſt, ſed Dei.

Secundus titulus, Cur homo potius ſit Dei, quam ſui ipſius, eumque amare & colere teneatur, in eo fundatur, quod ab illo conditus & creatus ſit. Nam inter homines ipſos nullum ius habẽdarum rerum iuſtius & grauius eſt, quã quod fundatur in rei productione, atque factione. *Quis plantat vineam* (ait Apoſt. 1. Cor. 9. *& de fructu eius non edit?* ſic qui domum ædificat, qui arcam ligneam aut opus aliquod ſuis manibus conficit, eius operis idẽ author omni iure ac lege dominus eſt. Hoc autem multo magis locum habet in Deo, quoniam hominis artis efficientia nihil aliud poſſunt quam externam formam & quaſi faciem rebus inducere, naturam autem ipſam ſiue ferri ſiue ligni, nec producere, nec attingere quidem poſſunt. Deus autem vſque ad vltimum extremumque eſſentiæ gradum ſua vi & virtute pertingit: quare optime ſcriptura hoc præcipuè titulo omnium dominatũ Deo tribuit; ſic enim Pſal. 23. legimus, *Domini eſt terra, & plenitudo eius, ipſius eſt mare,* (& quaſi huius ratio reddatur) *& ipſe fecit illud, & aridam fundauerũt manus*

1. Cor. 19.

Pſal. 23.

manus eius. Vnde optimè Bernard. de quadruplici debito: *Ecce, inquit, in ianuis eſt qui fecit cælum, & terram: & creator tuus eſt, tu creatura; tu ſeruus, ille Dominus; tu figmẽtum, ille figulus: totum ergo quod es, illi debes, à quo totũ habes, illi præcipuè Domino, qui & te fecit, & benefecit tibi, qui tibi miniſtrat ſyderum curſus, aëris temperiem fæcũditatẽ terræ, fructuũ vbertatẽ. Huic reuera totis medullis, totis viribus ſeruiendũ, ne forte indignationis oculo te reſpiciat, & deſpiciat, & conterat in æternũ.*

Ex hac etiam cauſa ſiue titulo deducitur tertius quo aſtringimur Deo obſequium præſtare, *Non ſolum*, vt inquit Bernardus, *quia fecit nos, ſed quia & benefecit nobis, ſuaq́; prouidentia in vltimum finem noſtrum direxit & ordinauit*: vt enim nos propter ſemetipſum, ſic omnia propter nos cõdita ſunt: quidquid enim eſt in terra, in aquis, in aëre, in igne, imò in ſphæris cęleſtibus, id omne in obſequium noſtrum creatum eſt: Omnes enim creaturæ homini miniſtrant, cui conſtituto ſuper opera manuum Dei, omnia ſub pedibus ſubijciuntur: homini frondes & fructus producũt arbores, illi terra gignit aurum, argentum, & alia vſibus humanis commoda mineralia; illi fluit & refluit mare, piſces varios generat, vela nauesque portat; homini ſcaturiũt fontes, labuntur flumina, illi oues, boues, & pecora campi paſcuntur, pelleſque, lanas, lac, & butyrum proferunt. Ac denique (vt prætermittam cœleſtem orbem, in quo Luna, Sol, & ſtellæ, cui lucent, niſi homini? in cuius vſum ſuas in hæc inferiora mittunt influentias?) nihil in aqua, terra, & aëre eſt, mouetur, aut viuit, quod non aut paſcit aut recreat, aut medetur homini. Ita vt totus hic mundus inferior, non ſit aliud quàm penuarium, viridarium, & pharmacopolium humanæ naturæ. *Omnia propter nos condita.*

Quarta cauſa huius ſeruitutis ex hominis fine promanat: nam quęcunque res propter alteram facta ad eamque ordinata, eam illi ſubiectã, ac veluti mancipatam eſſe oportet: quod ex naturali rerum ordinatione intelligere licet, quæ ſic nexæ ſunt, vt inferiores & imperfectiores nobiliorum ac meliorum gratia conditæ ſint, eiſque ad vſus ſubiectæ. Vnde plantæ & cętera vegetabilia facta ſunt propter animalia, illis enim liberè veſcuntur, ſuorumque vſibus ſeruiunt; animalia verò propter hominis vtilitatem, alia ad ſuſtẽtationem, alia ad delectationem, alia denique in varia commoda & fines humanos, quæ homini obediunt & ſubduntur. Nã & boues terram nobis nulla ſua vtilitate arant; equi vero (vt alia nunc omittam) modo oneribus ferendis, modo curſu, modo paſſu nobis deſeruiunt. Cum igitur humana natura ad ipſum Deum ſit ordinata, nec alium habeat, nec habere poſſit finem; oportet vt animalium exemplo ac obedientia diſcamus, quam nos Deo obedientes ac ſubditos eſſe oporteat. *Homo ad Deum ordinatus.*

Quintus titulus ſeruitutis iſque maximus, ducitur ex præmio quod Dei cultoribus paratum eſt apud ipſum Deum, finem noſtrum; id autem eſt poſt hanc vitam, æterna & immortalis gloria: & è contra, illum non reue- *Hominis poſt vitam præmium.*

rentibus

rentibus æternum ſupplicium. Gloriam vero hanc æternã non alia ratione adipiſci poſſumus, vitareque prædictam pænam, quam ſi nos totos Domino Deo veriſsimè dedamus, & merito quidem, quia infinitum illud præmium infinito etiam labore dignum fuerit.

Quare cum tot tantæque cauſæ concurrant; ſi res debitè expendatur, magnam quãdam ac potius immenſam obligationis ſummam confici, nemo eſt qui non videat: cui obligationi non aliter ſatisfieri poterit, quam niſi quicquid ſumus, quicquid valemus, quicquid habemus, vni Deo offeramus, in ipſiuſque poteſtate ſemper eſſe velimus, & ad diuini beneplaciti arbitrium noſtra ſtudia, actiones, & cogitationes aſsiduè conuertamus, ac ab eo dirigi gaudeamus. Quæ cum ita eſſe debeant; culpa eius erit pluſquã infinito ſupplicio digna, qui ſui iuris eſſe velit, atque ex voluntate ſua, non ex voluntate Dei, vitam ſuam, actioneſque gubernare; ac denique Dei oblitus ſibi ſeruiat, ac per effrenatam libertatem pullo onagri ſimilis, audenter vagus per ſyluam ſuorum deſideriorum currat, actioneſque ſuas ad ſe ipſum referat.

Huic igitur hominum omnium debito tam grandi, & alij ſimiliter obligationibus altioribus, quibus Deo aſtringuntur (quæ nunc à nobis ideo prætermittuntur; quia non niſi à diuina luce illuſtratis cognoſcũtur) quantum eſt ex parte ſua, homines ſatisfaciunt, ſi ſe totos Dei cultui & obſequia offerant. Hoc ergo efficitur per Religionem Chriſtianam, & per ſuſceptionem Baptiſmi, in quo Chriſtiani promiſsione per iuramentum confirmata à Deo obligantur, ſtrictiſsimoque vinculo illi fęderantur. Cuius promiſsionis ſeu fæderis duæ ſunt partes, altera qua mundũ mundique pręmia à nobis abdicari profitemur: altera qua vni Deo nos dicamus: ac vt vno verbo dicam, Religio Chriſtiana Deo donat vitam, donat opera omnia vitę, donat ſtudia, labores, exercitationes, & denique quod eſt omniũ maximum, ipſam dominam voluntatẽ, qua tradita, totus homo traditur.

CAPVT XIV.

Breuis forma proponendi Gentibus Sanctum Euangelium.

EX omnibus igitur hactenus commoratis, colligi poteſt breuis inſtructio & forma prædicandi Gentibus Euangelium. Primo præmiſſo exordio ſecundum temporis, loci aut perſonarum circumſtantias, vel à fine noſtri aduentus, referendo cauſas quę impulerunt, vt à longinquis nationibus tantis periculis & laboribus vexati venerimus, ſolum propter Dei gloriam,

Digitized by Google

gloriam, & ſuæ æternæ ſalutis cauſa, non quærentes quæ noſtra ſunt ſed ipſorum tantummodo ſalutem, liberationem ac vitam, & vt Deum creatorem ſuum agnoſcant, illique debitum famulatum & obſequiũ pręſtent. Præmiſſo hoc vel ſimili exordio tria tractanda ſunt. Primum ſpectabit ad Dei cognitionem, illam ſcilicet quam lumine naturali homines poſſunt attingere: ſumentes initium à creatione, prouidentia gubernatione, perfectionibuſque diuinis. docentes quæ animę noſtrę immortalem naturã, & finem eius vltimum ſpectant obiterque errores contrarios reijciendo. Ad ſecundum verò caput ſpectabit, titulos ſiue cauſas expendere, quibus Deum aſtringimur amare, & inſeruire, ac cultum debitum exhibere. Ad tertium tandem, inueſtigare qualis debeat eſſe hic cultus, quo Deus ipſe ſummus colendus ſit ab homine, oſtendẽtes hunc tantum eſſe apud Chriſtianam Religionem, hancque eſſe veram, certiſsimam & Deo gratam: quę tria ſequentibus veritatibus breuiter complectemur.

Prima veritas, Hominem à Deo fuiſſe conditum, vt in Deo conquieſcat, qui finis eſt cui conditus eſt homo, & in eo ſitam eſſe eius beatitudinem, demonſtrabimus, & quod anima hominis immortalis ſit, efficique beata non poſsit rebus iſtis ſublunaribus & caducis: neque etiam ea immortalia reddent ipſam beatam quę in ſe beatitudinem non habent. Condidit igitur Deus hominem non propter ſuperiora, quę illo non indigent: nec propter inferiora, quod eſſet indignum: nihil ergo inter hominem & authorem ſuum eſt interpoſitum. Creatus eſt igitur homo propter ſe ipſum, vt à ſolo conditore ſuo bonum omne ipſius & beatitudo dependeret. Quocirca ſolus Deus, qui ſolus implet mentis noſtræ limites, & excedit, ipſe animam noſtram poteſt beare, qui eſt beatiſsimus, qui immortalis, qui infinitus, qui quam beatitudinem habet ex ſe ipſo habet, non nactus aliunde: & communicare poteſt, nec communicans deperdit. Et in omni peregrinatione, quaſique exilio reditus in patriam dulciſsimus eſt atque optabilis, eo magis ſi moleſta ſit peregrinatio & turbulenta, vel exilium turpe & difficile, patria autem & quieta & ſuauis. Animi noſtri in hanc vitam ſeu in peregrinationem & exilium à Deo egreſsi, quam multa perferunt grauia, iniqua, laborioſa, acerba, & dignitate ſua indigniſsima? vt Philoſophorum quidam non iniuria corpus hoc vincula & carcerem animi nuncuparint. In Deo autem quieta omnia, pulcherrima, beatiſſima, pluſquam poſſumus non eloqui modo, verum etiam optare. Illuc ergo cupit animus mirè reuerti, & ſuſpirat, & clamat. Sed interdum non poteſt diſertè quæ ſentit proferre, neque ſe ipſum intelligere, obrutus denſiſsimis tenebris ignorantiæ.

Homo à Deo conditus, vt in Deo quieſcat.

Corpus animi carcer.

Secunda veritas, In mundo vnum eſſe Deum, qui tantus & tam magnus eſt; vt nihil illo maius poſsit cogitari, & quod ille ſummus eſt condi-

Vnus in mundo Deus.

 tor,

tor, mundique huius gubernator, cuius beneficijs & prouidentia ſuſtentatur: vt ſatis in ſuperioribus diximus.

Deum amare homo cogitur.

Tertia veritas, quæ ex præcedenti optime concluditur, infinitum continet debitum ac obligationem: qua homines ſupremum hunc Deum amare, colere, venerari, cuius magnitudo non poteſt comprehendi, & cuius beneficia ſunt innumerabilia, aſtringuntur; ac cultu aliquo religionis qui gratus ſit illius puriſsimis oculis, & celſitudini dignitatis, quo conformis honorari, vt breui etiam circumſcriptione anteriori capite demōſtrauimus.

Quarta Veritas, quæ conſequenter præcedentibus adiungitur eſt, neceſſario debere in hoc mundo eſſe aliquem reuerentiæ & religionis modū, quo ipſe debite ac legitimè colatur, iuxta ſuæ maieſtatis magnitudinem. Ex quibus etiam fit neceſſario debere eſſe religionem certam & veram qua Deus colatur ac honoretur. Reſtat igitur, vt diligenter inquiramus quæ ſit hæc vera religio & vbi ſit hic verus Dei cultus.

Quinta veritas, hic cultus Deo debitus & cætera omnia quæ ad veram Religionem ſpectant, neceſſario debent eſſe à Deo hominibus reuelata. Nam cognitio Dei, ritus & cæremoniæ quibus Deus ipſe ab homine colēdus eſt, quo res eſt præſtantior & excellentior cęteris humanæ vitę actionibus, eo cognitionem diſciplinamque requirit ſublimiorem ac certiorē, cum ſit radix & fundamentum totius humanę vitę: quare hęc cognitio & doctrina debet eſſe certiſsima, firmiſsima, & infallibilis veritatis. Quare etiam oportet vt huius religionis doctrina & aucta, & reuelata ſit à Deo ipſo, qui eſt ſumma veritas, & in quo nec vllus error nec falſitas vlla inueniri poteſt.

Homo non eſt fruſtra conditus

Neque enim credendum eſt nobiliſsimam creaturam à Deo in terris formatam qualis eſt homo, ad ipſum Deum tanquam in vltimum finem ordinatum, cuius vſibus omnia deſeruiunt, fruſtra eſſe creatam, & abſque vllo medio certo ad vltimum ſuum finem perueniendi. Ad prouidentiam igitur Dei ſpectat, qui hominem ad ſe ordinauit, legem pręſcribere qua certo tendat in hunc finem, atque per ſe, vel per ſuorum miniſtrorum ora doctrinam Religionis certam reuelare hoc eſt quicquid credendum, agēdum, & ſperandum nobis eſt, modum quoque & rationem quibus illum honorare, colere eique inſeruire debemus. Maximè cum intellectus humanus paſsionibus ſit ſubiectus, ac originalis peccati tenebris obſcuratus multiſque implicatus erroribus, neceſſe eſt his rebus impediri, quo minus in perſpiciēda & diiudicanda veritate perfectus ſit. Quare nulla eſt humana ſapientia ſufficiens ad perfectam veritatis notitiam aſſequendam, quoniam mens hominis cum fragili corpore colligata, & tenebroſo domicilio incluſa veritatem perſpicere clare non poteſt; cuius cognitio potius diui-

næ

Digitized by Google

næ naturæ eſt quam hominis. Quare eam aſſequi non poſſmus niſi addiſcendo & audiendo ab eo qui ſolus ſcire poteſt & docere, vnde neceſſe fuit omnes Philoſophorum aliorumque hominum ſectas & opiniones de Deo alienas eſſe à veritate nec vllum fundamentum, firmitatẽ, aut certitudinem poſſe habere , quæ nullis diuinarum vocũ fulciuntur oraculis: cuius etiam argumentum eſt; Nam cum ſit cognitio vltimi noſtri finis & menſura & regula, ſecundum quam omnes actiones noſtrę in Deum ſunt dirigendæ, circa modum ad eum perueniendi infiniti fere exorti ſunt errores: vt in initio huius tractatus attigimus : idemque fere inueniemus in cultu & ſacrificio Deo exhibendo. Deus enim non deſiderat victimam, neque muti animalis ſacrificium, neque verbenis opus habet, neque fibris, neque ceſpitibus, & multo minus humano ſanguine: quę ſunt vtique vaniſsima, ſed ijs præcipuè quæ de intimo corde proferuntur, illi ſacrificiũ eſt integritas animi, patientia, fides, innocentia, caſtitas, abſtinentia: donũ eſt hymnus & laus. hic eſt veriſsimus ritus, hæc illa lex Dei (vt inquit Cicero) præclara & diuina, ſemperque recta & honeſta iubet, vetat praua & turpia, cui parentem ſanctiſsimæ ac certiſsimæ legi iuſtè ac legitimè neceſſe eſt viuere.

Sexta veritas, Chriſtianam Religionem eſſe illam in qua verus Dei cultus, vera Dei cognitio inuenitur, quod manifeſtè probatur; quia illa eſt vera Religio in q[u]a reperiuntur omnes excellentię ſpectantes ad veram perfectamque Religionem, cuiuſmodi eſt Chriſtiana religio. Nam ſi breuiter illam deſcribamus, illam merito appellamus religionẽ Chriſti, cuius author eſt ineffabilis veritatis, ſingularis ſanctitatis, quæ multo ante fuit à ſanctiſsimis viris prædicta, quæ nihil contra bonos mores, & rectam rationem continet, ſed mirabiliter confert ad vitam rectè inſtituendam, cum ſit ſummæ ſanctitatis, integritatis, & efficaciæ, quæ in ſui propagatione diuinitus probata fuit & innumeris ac veris miraculis confirmata, quæ mirabiliter inter innumeras Gentilium, Iudæorum, & Hæreticorum perſecutiones illæſa permanſit, & incredibiliter creuit, pro cuius confeſſione ac defenſione infinitus hominum numerus cuiuſcunque generis, ætatis, & ſexus, ac conditionis tam alacriter mortem ſubijt: cuius perſecutores tam grauibus ſupplicijs mulctati ſunt: cuius ſanctitati & integritati ipſimet aduerſarij vel inuiti perhibere teſtimonium coacti ſunt. Quã denique qui recipiebant ſuper naturæ ordinem ad illam ſe varijs illuſtrationibus affici & allici ſentiebant: quamque complexi ſunt tot viri ſanctitate, ſapientia, doctrina, & omni virtutum genere clariſsimi: ſed doctrina noſtræ fidei eſt huiuſmodi, vt patet diſcurrenti per motiua quæ ſupra adduximus, & per notas Eccleſiæ Catholicæ, de quibus lib. 8. contra Hęreticos egimus. Videnda ſunt etiam ea, quæ propè finem tractatus de

In Chriſtiana religione verus Dei cultus eſt.

credibilitate noſtræ fidei attigimus. Omnia igitur motiua prædicta expēdenda ſunt, in huius veritatis confirmatione, nempe Religionem Chriſtianam fidemque noſtram eſſe à Deo, ipſamque ſolam eſſe veram, & perfectiſsimam Religionem.

Peractis his, ac pro dignitate argumenti expenſis, ſi Infideles diuino illuſtrati lumine, huic veritati aſſentiantur, velintque fidei noſtræ myſteria pernoſcere, atque ad eiuſdem fidei veritatem conuerti: tunc edocendi erunt circa religionem Chriſtianam, ſeruata forma Catechiſmi à nobis ſecundo tomò pro Infidelibus præſcribenda.

CAPVT XV.

Breuis conuincendi Paganos formula ex Lactantio Firmiano deſumpta.

PLacuit hic breuiter pro Ethnicorum conuerſione Lactantij Firmiani diſputationem breuiſsimam, & quaſi ſuorum operum appendicem adducere, qua ipſe lib. 7. cap. 4. 5. & 6. ea verborum elegantia qua ſolet proponit.

Quare homo creatus ſit corpore fragili, & capax ſit rationis.

Quidquid factum eſt in vſum aliquem factum eſt.

Nihil eſt vt opinor quod ſit propter ſe ipſum factum: ſed quicquid omnino fit; ad vſum aliquem fieri neceſſe eſt. Quis eſt enim tam ineptus vel tam otioſus vt aggrediatur aliquid facere fruſtra: ex quo nullam vtilitatem, nullum commodum ſperet? qui domum ædificauit, non ideo tantum ædificauit vt domus ſit, ſed vt in ea poſsit habitari: qui nauem fabricatur, non ideo inſumit operam, vt tantum nauis appareat, ſed vt in ea nauigetur. Item qui vas aliquod inſtituit, aut format, non ideo id facit, vt tantum feciſſe videatur ſed vt vas illud effectum capiat aliquod neceſſarium. Similiter cætera quæcunque fiunt, non vtique in ſuperuacuum, ſed ad vſus aliquos vtiles laborantur. Mundus igitur à Deo factus eſt; non vtique propter ipſum mundum; neque enim aut calore Solis, aut Lunæ lumine, aut aſpiratione ventorum, aut humore imbrium, aut alimonia frugum, cū ſenſu careat, indiget.

Sed ne illud quidem dici poteſt, quod Deus propter ſe ipſum fecerit mundum, quoniam poteſt eſſe ſine mundo, ſicut fuit antea, & ijs omnibus quæ in eo ſunt, quæque generantur, Deus ipſe non vtitur. Apparet ergo, animantium cauſa mundum eſſe conſtructum; quoniam rebus ijs quibus conſtat animantes fruuntur: quę vt viuere, vt conſtare poſſent, omnia his neceſſaria temporibus certis ſubminiſtrantur. Rurſum cæteras animantes hominis

hominis cauſa eſſe ficta,ex eo clarum eſt. quod homini ſeruiunt,& tutelæ eius atque vſibus data ſunt: Quoniam ſiue terrenæ ſint ſiue aquatiles, non ſentiunt mundi rationem ſicut homo. Magna igitur, & recta, & admirabilis eſt vis,& ratio,atque poteſtas hominis propter quem mundum ipſum,& vniuerſa quæcunque ſunt Deus fecit: tantumque illi honoris habuit, vt eum præficeret vniuerſis, quoniam ſolus poterat Dei opera mirari Optime igitur Aſclepiades de prouidentia ſummi Dei diſſerens;atque ideo,inquit merito quis arbitretur proximum ſibi locum diuinā prouidentiam dediſſe ei, qui potuerit intelligere ordinationem ſuam. Nam Sol iſte eſt quis eum videt ita,vt intelligat quia Sol eſt.& quantum gratiæ afferat cæteris inſtitutis?hoc cœlum eſt,quis id ſuſpicit?terra hæc, quis eam colit?hoc pelagus,quis nauigat?hic ignis eſt, quis eo vtitur?Inſtituit ergo ſummus Deus non propter ſe,quia nullo eget,ſed propter hominem qui his congruenter vteretur.

Reddamus nunc rationem, quare hominem ipſum fecerit. Sicut ergo mundum non propter ſe Deus fecit,quia commodis eius non indiget, ſed propter hominem qui eo vtitur:ita ipſum hominem propter ſe. Quæ vtilitas Deo in homine,inquit Epicurus,vt eum propter ſe faceret?ſcilicet vt eſſet qui opera eius intelligeret, qui prouidentiam diſponendi, rationem faciendi, virtutem conſummandi,& ſenſu admirari,& ore proloqui poſſet. Quorum omnium ſumma hæc eſt vt Deum colat. *Deum hominē propter ſe condidit.*

Is eum colit,qui hæc intelligit: is artificem omnium rerum, is verum Patrem ſuum debita veneratione proſequitur;qui virtutem maieſtatis eius de ſuorum operum inuentione,inceptione,perfectione metitur. Quod planius argumentum proferri poteſt, & mundum hominis, & hominem ſua cauſa Deum feciſſe,quam quod ex omnibus animalibus ſolus ita formatus eſt,vt oculi eius ad cœlum directi,facies ad Deum ſpectans, vultus cum ſuo parente communis ſit;vt videatur hominem Deus, quaſi porrecta manu eleuatum ex humo,ad contemplationem ſui excitaſſe. Quid ergo inquit,cultus hominis Deo confert beato, & nulla re indigenti? vel ſi tantum honoris homini habuit,vt ipſius cauſa mundum fabricaret,vt inſtrueret eum ſapientia,vt Dominum viuentium faceret,eumque diligeret tanquam filium;cur mortalem fragilemque conſtituit? cur omnibus malis quem diligebat obiecit?cum oporteret & beatum eſſe hominem, tanquam coniunctum & proximum Deo,& perpetuum,ſicut eſt ipſe,ad quē colendum & contemplandum figuratus eſt.

Cum poſſet ſemper ſpiritibus ſuis immortalibus innumerabiles animas procreare,ſicut Angelos genuit,quibus immortalitas ſine vllo malorum periculo ac metu conſtat: excogitauit tamen inenarrabile opus, quemadmodum infinitam multitudinem crearet animarum, quas primo

fragilibus & imbecillibus corporibus illigatas, conſtitueret inter bonum malumque medias, vt conſtantibus ex vtriſque naturis virtutem proponeret, ne immortalitatem delicatè aſſequerentur ac molliter, ſed ad æternæ vitæ ineffabile præmium ſumma cum difficultate ac magnis laboribus peruenirent. Ergo vt eas grauibus & nexilibus membris indueret, quoniam conſiſtere in medio inani non poterant, ponderibus & grauitate corporis deorſum premente ſedem illis ac domicilium primo colendum eſſe decreuit. Itaque ineffabili virtute, & potentia præclara mundi opera molitus eſt, ſuſpenſis in altitudinem leuibus elementis, & grauibus in ima depreſsis: & cœleſtia formauit & terrena conſtituit; non eſt neceſſe nunc exequi ſingula. Lumina igitur poſuit in cœlo quorum moderationes, & claritates, & motus aptiſsimè ad vtilitates viuentium temperauit. Terræ autem, quam ſedem voluit eſſe, fęcunditatem varia gignendi ac proferendi dedit, vt vbertate frugum & herbarum viuentium pro natura & vſu cuique generi alimoniam adminiſtraret. Tum perfectis omnibus quæ ad conditionem mundi pertinebant, hominem finxit ex ipſa terra, quàm illi à principio in habitaculum præparauit: id eſt ſpiritum ſuum terreno corpore induit, & inuoluit, vt & compactus ex rebus diuerſis, ac repugnantibus, bonum ac malum caperet, & ſicut terra ipſa fæcunda eſt ad fruges pariendas, ita corpus hominis, quod aſſumptum è terra generandi copiam facultatémque procreandæ ſobolis accepit: vt quoniam fragili materia formatus, in æternum manere non poterat, peracto temporalis vitæ ſpatio cederet, & illud quod fragile atque imbecillū gerebat, perpetua ſucceſsione renouaret.

Mundi creatio.

Hominis creatio.

Cur igitur eum mortalem finxit, & fragilem, cum illius cauſa mundum ædificaſſet? Primum vt infinita vis animarum gigneretur, omnemque terram multitudine oppelleret: deinde vt proponeret homini virtutem, id eſt tolerantiam laborum ac malorum, per quam poſſet præmium immortalitatis adipiſci. Nam quia homo ex duabus rebus conſtat, corpore atque anima; quorum alterum terrenum eſt, alterum cęleſte, duæ vitæ homini attributæ ſunt: vna temporalis quæ corpori aſsignatur, altera ſempiterna, quæ animæ ſubiacet: illam naſcendo accipimus, hanc laborando aſſequimur: ne immortalitas homini (vt ante diximus) ſine vlla difficultate conſtaret. Illa terrena eſt, ſicut corpus, & ideo finitur. Hæc vero cæleſtis ſicut anima, & ideo terminum non habet. Illam primam neſcientes accepimus: hanc ſecundam ſcientes, virtuti enim non naturæ datur; quia voluit nos Deus vitam nobis in vita comparare: Idcirco hanc præſentem dedit, vt illam veram & perpetuam, aut vitijs amittamus, aut virtute mereamur. In hac corporali non eſt ſummum bonum: quoniam ſicut neceſsitate diuina nobis data eſt, ita rurſus diuina neceſsitate ſoluitur. Ita quod finem habet,

habet, ſummum bonum non habet. In illa vero ſpiritali, quam per nos ipſi acquirimus ſummum bonum continetur: quia nec malum poteſt habere, nec finem: cuius rei argumentum natura & ratio corporis præbet. Cætera namque animalia in humum vergunt, quia terrena ſunt, nec capiunt immortalitatem quæ de cœlo eſt. Homo autem rectus in cœlum ſpectat quia propoſita eſt illi immortalitas: nec tamen venit niſi tribuatur homini à Deo. Nam nihil intereſſet inter iuſtum & iniuſtum: ſiquidē omnis homo natus immortalis fieret. Ergo immortalitas non ſequela naturæ, ſed merces præmiumque virtutis eſt.

Denique homo non ſimul ac natus eſt, rectus ingreditur, ſed quadrupes primo, quia ratio corporis, & huius præſentis vitæ, cōmunis eſt nobis cum brutis animantibus: poſt deinde confirmatis viribus erigitur, & lingua eius in eloquium ſoluitur, & mutum animal eſſe deſinit. Quæ ratio docet, mortalem naſci hominem, poſtea vero immortalē fieri, cum cœperit ex Deo viuere, id eſt iuſtitiam ſequi quæ continetur in Dei cultu, cum excitauerit hominem Deus ad aſpectum cæli, ac ſui. Quod tum fit cū homo cæleſti lauacro purificatus exponit infantiam, cum omni labe vitæ prioris, & incremento diuini vigoris accepto, fit homo perfectus & plenus Ergo quia virtutem propoſuit homini Deus, licet anima & corpus conſociata ſint, tamē cōtraria ſunt, & impugnāt inuicē. Animi bona mala ſunt corporis id eſt opū fuga, voluptatū interdictio, doloris, mortiſque cōtemptus. Item corporis bona mala ſunt animi, hoc eſt cupiditas & libido, quibus opes appetuntur ac ſuauitates variarum voluptatū, quibus eneruatus animus extinguitur.

Ideo neceſſe, eſt iuſtū & ſapientē in omnibus malis eſſe; quoniā malorū victrix eſt fortitudo: iniuſtos autē in diuitijs, in honore, in poteſtate: hæc enim corporalia & terrena ſunt. Illi autem terrenā vitā agunt, nec aſſequi immortalitatē queūt quia ſe voluptatibus dediderunt, quæ ſunt ſummæ virtutis inimicæ. Itaque vita hæc temporalis illi æternæ debet eſſe ſubiecta, ſicut corpus animæ.

Quiſquis ergo animæ vitā maluerit vitā corporis contēnat neceſſe eſt: nec aliter eniti ad ſummū bonū poterit, niſi quę ſunt ima deſpexerit. Qui autē corporis vitā fuerit amplexus, & cupiditates ſuas in terrā deiecerit, illā ſuperiorē vitā conſequi nō poteſt. Sed qui mauult bene viuere in ęternū, male viuet ad tēpus, & afficietur omnibus moleſtijs, & laboribus, quā diu fuerit in terra, vt habeat diuinū ſolatiū: & qui maluerit bene viuere ad tēpus, malè viuet in æternū: dānabitur enim ſentētia Dei ad pænā æternā, quia cæleſtibus bonis terrena propoſuit. Propterea igitur coli ſe Deus expetit & honorari ab homine tanquā Pater vt virtutem ac ſapientiam teneat, quæ ſola immortalitatē parit. Nam quia nullus alius donare præter

ipſum

ipſum eam poteſt, quia ſolus poſsidet pietatem hominis qui Deum honorauerit, hoc afficietur præmio, vt in ęternum ſit beatus, ſitque apud Deum, & cum Deo ſemper. Nunc autem cum homo & ſapientia ſit inſtructus, vt ſciat; & corpore, vt ſentiat: vtrumque pariter in hac vita Deus eſſe voluit, vt ratio virtutis ſapientiæque conſtaret. Poſuit itaque hominem inter vtrumque medium, vt haberet licentiam vel boni, vel mali ſequendi. Sed malo admiſcuit apparentia quædam bona, id eſt varias & delectabiles ſuauitates, vt illarum illecebris hominem duceret ad latens malum. Bono autem admiſcuit apparentia quędam mala, id eſt ærumnas, & miſerias, & labores, quorum aſperitate & moleſtia offenſus animus refugeret à bono latenti.

Hic ergo ſapiétiæ officium deſideratur, vt plus mente videamus, quam corpore: quod pauci admodum facere poſſunt: quia & virtus difficilis eſt ac rara, & voluptas communis ac publica: ita neceſſe eſt ſapiétem pro ſtulto haberi, qui dum appetit bona, quæ non cernuntur dimittit è manibus quæ videntur, & dum vitat mala quę non aſpiciuntur, incurrit in mala quæ ante oculos ſunt. Quod accidit nobis cum neque cruciatum neque mortem pro fide recuſamus, quando ad ſummum nefas compellimur vt prodita fide, atque abnegato Deo vero, Dijs mortuis mortiferiſque libemus. Hæc ratio eſt cur hominem Deus & mortalem fecerit & malis ſubiecerit, licet ipſius cauſa mundum ędificaſſet; ſcilicet vt virtutem caperet; & ei virtus ſua immortalitatem daret. Virtus autem, ſicut oſtendimus, veri Dei cultus eſt.

CAPVT XVI.

Breuior prædictorum ſumma ex eodem Lactantio.

HAnc totam rationem breui circumſcriptione ſignemus. Idcirco mūdus factus eſt vt naſcamur: ideo naſcimur vt agnoſcamus factorem mundi, ac noſtri Deum; ideo agnoſcimus vt colamus: ideo colimus vt immortalitatem pro laborum mercede capiamus, quoniam maximis laboribus cultus Dei conſtat: ideo præmio immortalitatis afficimur vt ſimiles Angelis effecti, ſummo Patri ac Domino in perpetuum ſeruiamus, & ſimus ęternum Deo regnum. Hæc ſumma rerum eſt, hoc arcanum Dei, hoc myſterium mūdi; à quo ſunt alieni qui ſectantes præſentem voluptatem terreſtribus & fragilibus ſe bonis addixerunt, & animas ad cæleſtia genitas, ſuauitatibus mortiferis, tanquam luto cænoue demerſerunt. Quæramus

nunc

nunc viciſsim An in cultu Deorum vlla ratio ſubſiſtat, qui ſi multi ſunt, ſi ideo tantum ab hominibus coluntur, vt illis præſtent opes, victorias, honores, & quę alia nō niſi ad præſens valent, ſi ſine cauſa gignūtur, ſi in hominibus procreandis prouidentia nulla verſatur, ſi caſu nobiſmetipſis, ac voluptatis noſtræ gratia naſcimur, ſi nihil poſt mortem ſumus: quid poteſt eſſe tam ſuperuacuum, tam inane, tam vanum, quam humana res eſt, quam mundus ipſe? qui cum ſit incredibili magnitudine, tam mirabili ratione conſtructus, tamen rebus ineptis vacet. Cur enim ventorum ſpiritus citent nubes, cur emicent fulgura? tonitrua mugiant? imbres cadant? vt fruges terra producat. Cur varios fœtus alat? cur denique omnis natura rerum laboret, ne quid deſit earum rerum quibus vita hominis ſuſtinetur? ſi eſt inanis, ſi ad nihilum interimus, ſi nihil eſt in nobis magis emolumenti Deo? Quod ſi eſt dictu nefas, nec putandum eſt fieri poſſe vt non ob aliquam maximam rationem, fuerit conſtitutum, quod videas maxima ratione conſtare: quæ poteſt eſſe ratio in his erroribus prauarum religionum, & in hac perſuaſione Philoſophorum, qua putant animas interire? profecto nulla. Hactenus Lactantius.

CAPVT XVII.

Formula alia ex Hieronymo Sauanarola pro demonſtranda aduerſus Gentes fidei Catholicæ veritate.

Hieronymus Sauanarola acutè ſatis & eruditè, præcipuè in tractatu de triumpho Crucis, & alibi ſæpe, vt plurimum à naturalibus principijs initium ſumens, gradatim ad myſteriorum fidei noſtræ confirmationem conſcendit: Ex quo nos breuitati conſulentes, Epilogum ſiue argumentorum concluſionem quandam ab ipſo ad finem operis ſui adiectam, ſelegimus: quæ vt clarius intelligantur, paucula ex eodem authore præmittenda duximus. Oportet, inquit ipſe cap. 1. nos ad cognitionem inuiſibilium per viſibilia deuenire, omnis enim noſtra cognitio incipit à ſenſu. Colligentes igitur Philoſophi præ oculis vniuerſum: cœlum ſcilicet & ornatum eorum, atque influxum, nec non elementorum proprietates, actiones mixtioneſque eorum multimodas, compoſitarum rerum varietates, motus & proprias paſsiones, mirabilem denique ordinem, & mundi huius viſibilis magnitudinem, & pulchritudinem, ad inuiſibilia ſuſpicienda mentis aciem erexerunt. Quibus inuentis, eorum naturas & pro-

prietates, qualitercunque potuerunt, inueſtigare conati ſunt. Sicuti ergo ipſi Philoſophi, res naturales eſſe opera Dei cognouerunt, per quæ in eius virtutis & gloriæ cognitionem perueniri poteſt: ita quæ fiunt in Eccleſia Chriſti, ſenſibus & ratione perceptibilia, oſtendere volumus eſſe eiuſdem opera Dei, per quæ ad notitiam maieſtatis & gloriæ Ieſu Chriſti, qui nobis inuiſibilis eſt, peruenire poſſumus. Quemadmodum igitur omnia, quæ Deus fecit in vniuerſo, Philoſophi aggregauerunt; oportet quoque nos colligere quæcunque Chriſtus in mundo operatus eſt. Et ſicut ex miris naturæ operibus Philoſophi coacti ſunt confiteri Deum eſſe primam omnium cauſam, & opus naturæ eſſe opus intelligentiæ non errantis, hoc eſt eſt Dei: ita ex admirandis Chriſti operibus oſtendere volumus eundem Chriſtum crucifixum eſſe, primam omnium cauſam, & ipſius operationes eſſe Dei operationes, qui errare non poteſt: nec tamen ideo aſſerere volumus nos ob has rationes credere. Neque enim harum argumentationum virtute, Chriſtiana mens ad credendum impellitur. Alioquin de huiuſmodi rebus fides, ſed opinio haberetur: virtute autem hæc credimus luminis ex Deo nobis ſupernaturaliter infuſi. Deinde his rationibus fideliũ animos alacriores reddimus & confirmamus; incredulis aduerſarijs demonſtrantes, fidem à nobis non leuiter, & inaniter, ſed grauiter, ſapientiſſimeque teneri. Vt autem melius vniuerſa diuerſorum temporum Eccleſiæ opera, tam præſentis quam præteritæ in vnum collecta, ante oculos ſtatuamus, ad ſimilitudinem, & comparationem vniuerſi, ſub effigie curſus triumphalis, ſingula inferius deſcribemus.

De triumpho Chriſti, vnde fidei argumenta eliciuntur. §. I.

DEus enim cum ſit infinitæ potentiæ, ſapientiæ & bonitatis, non poteſt per vnam tantum creaturam niſi imperfectè cognoſci, Philoſophi ſiquidem in tantæ maieſtatis notitiam ex ordine vniuerſi potiſsimum deuenerunt: qui ordo non ex vna dumtaxat, ſed ex innumeris ferè conſtat; quas non multa cum difficultate præ oculis ſimul ſtatuere potuerunt: cum ſint omnes naturali quodam vinculo ita connexæ, vt alia ex alia pendeat.

Primum itaque ante ora conſtituamus currum quatuor vectum rotis, & ſuper eo, more triumphantis Chriſtum ſpinis coronatum, innumeris probris & contumelijs, atque atrociſsimo & turpiſsimo ſupplicij ac mortis genere ſuperatis, plagarum liuorem, totiuſque cruentati corporis cicatrices, & vulnera oſtendentem, quibus non alijs armis cuncta ſubegit, &

Currus fidei Chriſtianæ

& captiuam in altum duxit captiuitatem. Eiuſque vertici, micantibus radijs lucidiſsimis, immineat globus trina facie, trinitatem effingens, totum ipſum Chriſtũ, eiuſque Eccleſiã inenarrabili circumfuſo ſplẽdore, protſus illuſtret, Chriſtus vero læua crucem teneat, cum cæteris paſsionis ſuæ aculeis, & inſtrumentis, vtriuſque teſtamenti volumen dextra complectens. Iuxta pedes ſuperpoſita hoſtia ſtet calix: & circa ipſum diſtincta vaſa aquæ, vini, olei, & balſami, cum reliquis Sacramentorum Eccleſiæ ſignis. Mox infra gradum Chriſti ſedeat pijſsima eius mater Virgo Maria. Ad hæc infra ipſius virginis gradum circumquaque diſpoſita ſint aurea, argẽtea, & criſtallina vaſa, cælaturis & gemmis pretioſis ornata, non niſi oſſibus & cineribus referta mortuorum. Ante currum ſtatim Apoſtoli, & Prædicatores omnes quaſi vehiculum trahentes aſsiſtant, pręeuntibus Patriarchis, & Prophetis veteris teſtamenti, cum innumera virorum & mulierum caterua. Currum circumſtent ampliſsima vtriuſque ſexus, & cuiuſlibet cõditionis agmina Martyrum, circa quos ſint vniuerſi Doctores ſacri, libros apertos vtraque manu geſtantes. Currum dehinc ſequatur infinita multitudo vtriuſque ſexus, & omnis generis, & ſortis hominum, Iudæorum ſcilicet, Gręcorum, Latinorum, & Barbarorum, tam diuitum quam pauperum, ſapientum, eruditorum, idiotarum, & cuiuſlibet ętatis plaudentium. In circuitu autem horum omniũ tam pręcedentium quam ſequentium triumphalis currus pompam ponamus, innumeras hoſtium turmas, Eccleſiam totis viribus oppugnantes, Imperatores ſcilicet Reges, Principes, & potentes huius ſæculi ſapientes quoque Philoſophos, & hæreticos, ac ex omnium gentium & linguarum populis, ſeruis, & liberis, maribus, ac fęminis, infinitam ſortis cuiuſcunque frequentiam. Iuxta hos profana Deorum ſimulachra, & idola cõſtrata, diruta, & comminuta deſcribantur, nec non libri hęreticorum combuſti, confutataque cæterarum ſectarum dogmata, cultus denique omnis aliarum religionum deiectus & euerſus.

Huiuſmodi ergo currus ante oculos noſtros deſcriptus, & conſtitutus, erit quaſi quoddam vniuerſum, vnde nouam Philoſophiam elicere valeamus. Pro prima ſiquidem cauſa, & pro inuiſibilibus, ad quorum cognitionem per viſibilia nituntur Philoſophi peruenire, in vertice Chriſti radiantem globum lucidiſsimũ ſtatuimus, vice ſanctiſsimæ & indiuiduæ Trinitatis. Quem ſummum Deum eſſe confitemur, atque ipſum Chriſtum, qui nobis inuiſibilis eſt, cęteris vndique ſupereminentem, cui innumeros Angelorum & animarum beatarum choros aſsiſtere credimus, ad quorũ cognitionem & ſcientiam, ex his quæ ſupra, & circa currum viſibilia collocauimus, peruenire conabimur. Sicut autem Philoſophi poſt inuiſibilia cælum dicunt eſſe principalem omnium, quę infra ipſum gene-

rantur,cauſam:ita & nos crucem & paſsionem Chriſti poſt diuinitatem, ponimus principalem cauſam gratiarum Eccleſię,& noſtrę ſalutis. Et ſicut poſt cælum ſuccedunt elementa,ita poſt paſsionem Chriſti ſequuntur Eccleſiaſtica ſacramenta. Et quemadmodum elementa virtutem omnem habent à cælo; ita ſacramenta virtutem à paſsione Domini conſequuntur. Poſt elementa vero ſemina in mundo, & agentia particularia ponimus. Pro ſeminibus ergo in triũpho noſtro doctrinã capimus Euangelicã, Sanctorumque opera & exempla, quorum oſſa ac cineres nos memores reddunt. Eorum namque monumentis,monitis & exemplis Eccleſia quotidie claret,ac fructuoſis operibus fęcundatur.

Inſuper pro particularibus agentibus deſcripſimus Apoſtolos, Patriarchas,Prophetas,Martyres,ac Doctores,qui dum viuerent vniuerſum terrarum orbem prædicationibus in Chriſto regenerarunt. Sancti enim dum Chriſto cooperantur,particularia agentia rectè vocari poſſunt. Eorum vero ſcripta,bona opera & exempla,quę ſępiſsimè in Eccleſia recoluntur, nobis ſemina bene viuendi procul dubio exiſtunt. Poſtremo in hoc mundo corporeo,ſequuntur effectus,pro quibus ampliſsimam hominum multitudinem cuiuſlibet conditionis deſcripſimus,ad Chriſtum exemplis & adhortationibus ſanctorum conuerſam,quæ cum piè,tum etiam ſanctiſſimè vixit. Sed quia in rebus naturalibus omnis motus eſt de contrario in contrarium,& generatio vnius eſt corruptio alterius,in omni generatione pugnantia inuicem contraria requiruntur;vbi ſemper maior præualet veritas. Propterea hoſtes Chriſti & Eccleſiæ,eorumque errores vndique Chriſto duce,fugatos,& euulſos in hoc mundo deſcripſimus. Porro ex quatuor rotis quatuor mundi partes intelliguntur,per fidem & veritatem Chriſti mirificè illuſtratæ. Sicut ergo Philoſophi præ oculis habentes ordinem vniuerſi,& eius effectus conſiderantes admiratione & ardore diſcendi ipſas naturalium effectuum cauſas perquirendo, paulatimque ab inferioribus ad ſuperiora aſcendendo, ad cognitionem diuinę Maieſtatis & inuiſibilium peruenerunt. Ita & nos ſi triumphi & deſcriptionis huius imaginem,præteritoſque & quotidianos effectus hinc elicitos diligentius perſcrutati fuerimus,incipiemus admirari, & eorum cauſas inquirere,& per hoc,ad Diuinitatem Chriſti,& inuiſibilia maieſtatis eius cognoſcenda gradatim transferemur.

Præmiſſo igitur mirabili Chriſti triumpho, iam ad prædicti Authoris epilogum accedamus,in quo breuiſsimè fidei noſtrę varia argumenta non ſolum aduerſus Ethnicos,ſed & infideles quoſcunque congeſſit.

Breuis argumentorum eodem Sauanarola authore collectio ad Infideles conuincendos. §. 2.

Vt autem breui epilogo quę ſuperius dicta ſunt, perſtringentes collecte oculis rationes facilius offerantur: dicimus Chriſtianos ad credenda, obſeruandaque Chriſti & eius Eccleſię myſteria, ac pręcepta, non leuiter, ſed ſapientiſsimè moueri. Primum ſiquidem ſapientis eſt, orbis huius magnitudine, ordine, pulchritudine perennitateque diligenter conſideratis, Deū tāto operi præeſſe, hoc eſt primum motorem, ſeu primam cauſam, ſeu primum ens omnium nobiliſsimum confiteri. Nihil enim mouet ſe ipſum, etiam in mouentibus, ſeu producentibus non eſt proceſſus infinitus. Cùm vero ſpiritus corpore nobilior ſit, & actus potentia, neceſſeque ſit actum ſimpliciter eſſe potētia ipſa priorem, quatenus Deum non eſſe corpus, nec corporis formam, neque ex partibus compoſitum, niſi qui penitus deſipiat, negare poteſt. Quod ſi Deus actus purus, quis dubitet ipſum eſſe perfectum & ſummum bonum infinitæque potentię, qui in omnibus operatur, immutabilem quoque & æternum atque vnum, niſi omnis prorſus Philoſophiæ ſit expers? Et cum videamus in rebus nobilioribus, vt in ipſis animatis, quod quanto magis à materia earum formæ eleuantur, tanto magis cognitionis participes ſunt, nemini ambigendum eſt, cum Deus ſit actus purus, quin etiam ſit intelligens, imo ipſe intellectus, ac ſapientia infinita. Cum autem nullus ſine voluntate ſit intellectus, nullaque, non libera voluntas, manifeſtè patet Deo voluntatem ineſſe, & quod agit, non neceſſitate naturæ, ſed propria agere libertate. Quapropter cum in omnibus per ſuum intellectum & voluntatem, tanquam prima cauſa operetur; etiam confiteri oportet ipſum habere omnium pręſertim rerum humanarum prouidentiam; cum homo ſit omnium creaturarum corporearum nobiliſsimus, & propter ipſum facta ſint omnia naturalia, Dei itaque eſt hominē ad finem ſuum dirigere. Homo autem prout eſt rationalis, non poteſt ad alium finem, præterquam ad Diuinorum contemplationem ordinari; cum finis intellectus ſit veritas, & voluntatis obiectum ſit bonum vniuerſale, quod in rebus creatis inueniri non poteſt. At quoniam pręſens vita calamitatibus plena exiſtit, noſtraque cognitio dum hac mole carnis tegimur, perexigua reſultat, beatitudinem in ea ponere valde irrationabile eſt, imo aliam vitam concedere neceſsitas cogit, animamque noſtram eſſe immortalem, atque ipſius corporis formam, alioquin non appareret quomodo & per quid homo eſſet homo. Proinde ſequitur, ipſā aliquo modo ſubſiſtentem, & ſeparabilem eſſe. Qui enim ita ſentiunt viā

Digitized by Google

veritatis tenentes omnes laqueos, nodoſq; quibus ij qui ab hac ſententia diſcrepant, facillime euadunt. Si igitur rerum naturalium ordinē ſubtiliter inueſtigemus, quid doctrinæ Chriſtianę talia aſſerēti irrationabile impingi poteſt. Nonne hęc omnia rationi conſona, à ſapientiſsimis viris inſolubilibus argumentis approbata.

Proponamus etiam nobis deſcriptum ſuperius triumphum, incomparabilia Chriſti opera conſiderantes; nilque in doctrina Chriſtiana à ratione alienum inueniemus. Quis enim negare poteſt, aliquam in mundo veram eſſe Religionem? cum omnes homines ad colendum Deum, ſtimulante natura inclinentur, cultuſque ipſe diuinus medium perueniendi ad beatitudinem exiſtat. Nihil ſiquidem ab ipſo Deo ad aliquem finem ſine exhibitione medij ad illum tendentis ordinatur, alioquin ad huiuſmodi finem id fruſtra inſtitueretur, quod Deo minime conuenit Quid vero aliud quam bene viuere verus Dei cultus expoſcit? Deum enim colere, eſt ipſum venerari, & vt Deum agnoſcere; is autem melius venerari non poteſt, quam in ſui effectus perfectionem, qui in bona hominis vita conſiſtit. Cum autem nulla melior vita quam Chriſti inueniri aut excogitari queat; patet ipſius cultum eſſe optimum; cuius ſine ac medio ad ipſum finem perueniendi, nullus rationabilior & perfectior finis, aut certius medium dari poteſt. Certum eſt ergo Religionem Chriſtianam veram & à Deo eſſe, qua ad veram beatitudinem recto tramite homines perducūtur. Niſi enim hæc ad beatitudinem perducat, quænam alia id præſtare poterit? Nō ergo leuiter, ſed ſapientiſsimè profeſsio vitaque Chriſtiana ſuſcipitur & obſeruatur.

Quod ſi tibi prima fronte videatur abſonum credere, crucifixum Deum Dei filium & hominem eſſe; cogita quæſo tantam vitæ rectitudinem à tam immenſo errore generari non poſſe. Experientia ſiquidem docet, vitam Chriſtianam quæ purgatiſsima eſt, à fide crucifixi prouenire, nutriri, augeri, ac perfici. Animaduerte item ſacras veteris nouique teſtamenti ſcripturas, in quibus tota conſiſtit fides, non niſi à Deo eſſe poſſe, ex quibus tot ante annos futura prænunciata ſunt, totque ſanctiſsimæ vitæ Chriſtianæ fructus emanarunt, ac innumeri ſapientes ad veritatis huius lumen conuerſi ſunt.

Præterea, ſi fides Chriſti falſa eſſet, id profecto viris præſertim purgatiſsimis in oratione diuinorumque contemplatione à Deo ſuper omnia veritatis lumen obſecrantibus, tandem aperiretur. Sed cum re ipſa compertum ſit, huiuſmodi viros magis, ac magis in hac confeſsione cōfirmari; nequaquam poteſt cum falſitate diuiniſsimus effectus conuenire, neque ſubinde Chriſti fides falſa eſſe. Quod etiam ab exteriori cultu probatur; cui quanto deuotę magis & humilius homines ſubiiciuntur; tanto ſanctiores

ctiores euadunt: contra vero qui eum contemnunt, vel irreuerenter colunt, deteriores efficiuntur.

Præterea ſi vana hęc fides eſſet, quo pacto immobilis animi tranquillitas, & intrepida libertas, ſolidumque gaudium Chriſtianis inſitum eſſet? vt innumeri vtriuſque ſexus ſummas tribulationes, preſſuraſque perferentes, in præcipuis delitijs conſtituti videantur. Nempe ſi eiuſmodi errore ducerentur, nec bonę vitæ illis incrementum, nec ſupra humanas vires conſtans in aduerſis lætitia pro Chriſti nomine redundaret. Quinimo hanc animi ſinceritatem iucunditatemque adeo refulgere in ipſo corpore cernimus, vt apud omnes quadam frontis venuſtate, totiuſque oris maieſtate venerabiles fiant, ex eorumque conſpectu plurimi tanquam radijs diuinitus afflati in melius vitam commutēt. Quæ cum quotidie in Eccleſia Dei conſpiciantur, quis niſi omnino mente captus irridere, imo non approbare, atque admirari queat?

Si vero Chriſtum de ſuperis, inferiſque triumphantem conſiderauerimus, nullus dubitationi ſupererit locus, quin ipſe verus ſit Deus; qui reluctantem vniuerſum orbem, Dijs ſcilicet omnium nationum, nec non Imperatoribus, Tyrannis, Philoſophis, hæreticis, efferiſque gentibus cōtra eum pugnantibus, non vi nec armis, nec terrenarum rerum pollicitationibus, non facundo ac reſonanti eloquio, ſed ſobrio, caſtoque paucorū pauperum & humilium ſermone, exemploque ſubegit, ſuiſque legibus immutauit. Et quæcūq; cogitauerat, quę vel impoſsibilia omnino videbātur, effecit, mirabilique quoque ſapientia ſua facillimè incredibilique celeritate totum iacentem in tenebris terrarum orbem penitus illuſtrauit, ab erroribus purgauit. Immenſa dehinc bonitate ſua ita ad ſui amorem hominum corda allexit; vt innumerabiles omnium gentium populi vtriuſque ſexus, & cuiuſcūque conditionis profeſsioniſque homines etiam ſapientiſsimi, mundana omnia pro eius amore, atque confeſsione floccipēderint. Ludibria inſuper, minas, verbera, tormenta, extremaque ſupplicia gratanter adierint: quis ergo hominum aut Deorum eiuſmodi potentiæ, ſapientiæ ac bonitatis vnquam apparuit? Si ergo hic Deus non eſt, quis inquam alius eſſe poteſt? Nunquid ſceleſtiſsimus & ſuperbiſsimus homo, qualem ſi Deus vere non eſſet, Chriſtum dicere oportet, talia implere potuiſſet? Nonne ſi abſque miraculis ea feciſſet; hoc ipſum abſque vllo obtinuiſſe miraculo, miraculorum eſſet maximum?

Chriſti in omnes poteſtas, ac triũphus de vniuerſis.

Quid vero à ratione alienum Chriſtus docuit? Si incomprehenſibilis Trinitatis arcanum reuelauit; eius veſtigiū & imaginem in creaturis cernimus. Nec ideo contra Philoſophiam aliquid aſtruimus, ſi mundi creationem perhibuit; contra rationem non militat; cum omnia à prima efficiente cauſa facta eſſe cōgruum ſit. Si animarum ſanctificationem conſide-

res

res, ratio pariter dictat, vt homo ad ſupernaturalem beatitudinem, ad quã ordinatur per ſupernaturale donũ ipſum purificans & ſanctificans transferatur. Quo autem ad beatitudinem, & gloriam animarum, conſentaneũ eſt, vt ad id, ad quod ordinatæ ſunt, perueniant. Si reſurrectionem corporum attendas; nõ fruſtra expetitur, quia anima ſeparata, vt forma propriã materiam, ſuum appetit corpus, cum quo prout bene vel malè egerit, æquum eſt, vt communem retributionem recipiat. Si totius mundi glorificatio expectatur, quid inde inconueniens dicimus? Quamquam enim beati poſt reſurrectionis gloriam corporum miniſterio, nec propter corpus, nec propter intellectum indigebunt; eo quod incorruptibile tunc corpus induerint, nec per ſenſus cognitionem accipient, cum omnes Dei eſſentiam viſuri ſint: tamen quia corporeus oculus ad eſſentiæ diuinæ viſionem non perueniet, conuenientiſsimum erit etiam corpora cæleſtia, & elemẽta glorificari, vt ipſi oculo glorificato congruum & delectabile obiectũ præbeatur. Si Deum hominem factum aſſerimus, quid decentius magiſue pium ab optimo parente, & opifice omnium concedi potuit: quam vt ſedentes in tenebris, & in vmbra mortis perſemet Deus ipſe illuminaret, & de fine perfectaque vita eos certiores faciens, pro illorum peccatis pariter ſatisfaceret? quibus diluendis nemo alius ſufficere poterat. Idcirco qui ad delendum peccata venerat, etiam ſine peccati labe de Virgine naſci debuit, & in Cruce mori, vt exemplum nobis exhiberet, pro iuſtitia nullum genus mortis eſſe fugiendum. Ipſum denique reſurgere, & in cœlum ad Patris dexteram aſcendere dignum fuit; vt omnibus reſurrectionis æternæque vitæ ſpes certior tribueretur. Et qui pro omnibus factus reus Iudicium vltro ſubijt, par eſt vt omnium Iudex ſupremus exiſtat.

Christiana religio præcepta moralia & iudicialia rationabiliter adhibet.

Quid inſuper circa moralia aut iudicialia à Chriſtiana Religione irrationabile traditur? Cum nulla vita melior, nullumque perfectius regimen quam Chriſtianæ inſtitutionis inueniatur. Quidquid enim boni ſuper his à Philoſophis doctiſsimiſque viris tractatum, eſt illa ſuſcipit, nihilque veri reijciens perfectiora multa abundantius cumulauit. In ceremonialibus quoque nil impoſsibile nil contra rationem admittitur, ſed magnam inde ſanctitatem, diuinorumque delectationem homo acquirit.

Nullæ ad dignitatem Christianæ Relig. pertingere poſſunt ſectæ.

Quid ſimile quæſo aliæ religiones afferunt? An Philoſophi in eius cõparationem venire poſſunt, qui nec de fine humanæ vitæ, nec de ipſo medio quicquã certi diffinientes errores plurimos diſſeminarunt. Aſtrorum vero cultoribus, fabulis ac vanis ſuperſtitionibus occupatis nulli pernicioſius ſtultiuſque delirãt. Idololatræ nihil veri, aut honeſti habent. Contra Iudæos ſigna promiſſa, & oracula Prophetarum, ſacerdotia, ſacrificia, omniaque illius gentis monumenta, euentus denique ipſi, ac mille iam & quadringentorum quinquaginta pluriumque annorum captiuitates, extirpatioque

Digitized by Google

ſtirpatioque, ac diſsipatio, vaſtatioque reclamant. Hæreticos Euangelium & inter eos diſſenſio, ac demum profligatio ſatis coarguit, & iam funditus extinxit. Contra Mahometanos omnis Philoſophia, omnis recta inſtitutio inuehitur, in quibus nil ſolidum, aut fide dignum reperitur. At doctrinam Chriſtianam tot ſtabilitam vitæ ſanctiſsimæ fundamẽtis, totque bonorum in mundo operum effectricem, quę tanto tempore, contraque tot acerrimos impugnatores, ſua ſanctitate præualuit, nulla obiectio naturali vel ſupernaturali lumine eruta infringere vel damnare poteſt.

Quis ergo rectè ſentiens fidem hanc Chriſti ſaluberrimam, non imitandam & amplectendam omnino proponat? Deſiſtite igitur ſcioli ac temerarij, qui nõ aliter quam contra fidem blaſphemando, ſapientes videri poſſe putatis. Deſinite tandem contra eam garrire, & in perniciem veſtrã profanis ſacra latratibus temerare. Sed cum tanta temporum, rerumque connexione, ſacris vaticinijs, manifeſtis ſignis, certo ſucceſſu, ſaluberrima doctrina, incomparabili vitæ ſanctimonia, pręclariſsimorum virorum approbationibus & exemplis, miraculorumque frequentia, ac celebritate, poſtremoque innumerabilium Martyrum ſanguine, ab exordio in ſuccedentia vſque tempora fundata, extructa, roborataque ſit; concedite hanc vnam veriſsimam eſſe, aliam hinc celeriter vitam ſine vllo dubio expectãtes, & tunc tremendi Iudicis ſententia ſubeunda eſt; qui oues quidem, id eſt bonos, à dexteris, hædos autem ſcilicet malos, à ſiniſtris ſtatuet; hique ibunt in ſupplicium æternum, illi vero in vitam æternam, vbi in Trinitate vnum Deum ineffabilem immenſumque videbunt, eoque perpetuo perfruentur, per gratiam inuictiſsimi triumphantiſque Redemptoris noſtri Domini Ieſu Chriſti. Cui eſt honor, virtus, poteſtas, imperium per infinita ſæcula ſæculorum. Hæc & alia præclare in prædicto libro à Hieronymo Sauanarola ſcripta.

Epilogus in laudem Chriſtianæ fidei.

SECVNDA PARS.

CAPVT I.

De iuuandis Gentibus, & ratione agendi cum eis.

NAtiones omnes Paganorum ſiue Gentilium, quamuis innumerabiles ſint, ad tres claſſes referri poſsũt, vt optime annotauit. Ioſeph Acoſta, in proœmio de Indorum ſalute procuranda. Prima eſt eorum qui à recta ratione non recedunt, & maximè politici ſunt, cuiuſmodi ſunt Si-

Gentes in tres claſſes referuntur.

Digitized by Google

nenſes, Iaponenſes. Secunda eſt minus politicorum, qui quamuis literis operam non dent, legibuſque ſcriptis careant; habent tamen adumbratam quádam Reipublicæ formam, magiſtratibus honoris ac certis ſedibus ornatam, habentque militiæ Duces, ac Religionis ſuæ celebritatem & ritus, ac denique ratione quadam humana gubernantur. In hoc genere erunt Mexicani, & Peruenſes, de quorum Reipub. forma, legibus & ritibus, plura admiratione digna, & penitus incredibilia receſet idem Pater Acoſta in libro de procuranda Indorum ſalute. Tertium genus eſt illarum gẽtium quæ adeo barbaræ & ſilueſtres ſunt, vt à feris vix differát, ſine lege, ſine Rege, ſine Magiſtratu, ſine fœdere, & Republica, magis ferarum ac pecudum caulas, quam hominum conuictum referentes. Huc ſpectant gentes illæ, quæ à nobis ideo Carybes appellantur, quia nihil aliud quam ſanguinolentiam exercent, qui humana carne veſcentes nudi incedunt vbi terra fert, vix ipſa virilia tegentes: ac alij quorum in nouo orbe, ac apud Aethiopiam interiorem & exteriorem Braſiliam, innumeraſque Inſulas infiniti ſunt greges.

Hi omnes pro vniuſcuiuſque nationis talento iuuandi alliciendique ſunt ad fidei veritatem, aliter tamen, atque aliter. Nam primi generis, vt olim ab Apoſtolis Græci, & Romani, cæterique Aſiæ & Europæ populi, Deo intus agente, alliciendi ſunt ad Sancti Euangelij iugum: quod ſi vi armiſque petentes, potius à Chriſtiana lege reddentur alieniſsimi. Secũdæ vero claſsis fere eodem modo adducẽdi ſunt: ſed quia morum & rituũ monſtra tot tantaque apud ipſos ſunt, & tanta in ſubditos ſæuiendi licentia, vt niſi potentia ſuperiori & authoritate regantur; vix aut Euangelij lucem, aut homine ingenuo vitam dignam accepturi videantur, aut in accepta perſeueraturi intelligantur: merito his pręfici, qui inter tales ad vitam Chriſtianam tranſierint, Chriſtianos Principes & Magiſtratus; cùm res ipſa depoſcit, tum Eccleſiæ authoritas præcipit: ſed ita tamen vt facultatibus fortuniſque ſuis, & legibus non naturę, aut Euangelio contrarijs, vti liberè, permitti ipſis debeat.

Barbari humanos mores docendi. Tertia vero claſsis, hoc eſt illud Barbarorum genus, qui potius belluas quam homines imitantur, (de quibus Ariſtot. 1. & 5. Politicorum ferarum more capi & per vim domari poſſe ſcripſit, & quorum in India Occidentali infiniti ſunt greges) trahendi primum ſunt, vt ante omnia homines eſſe diſcant, & humana doceantur, ac puerorum more inſtruantur. Quod ſi blanditijs ad meliora ducantur, bene: ſin minus, deſerendi non ſunt; ſed ſi aduerſus ſalutem ſuam proteruiant, & in Magiſtratus, Medicoſque ſuos inſaniant; per potentiam, & honeſtam vim quandam ne Euangelium impediant, coercendi ſunt, & in officio continendi: quos de ſyluis transferri ad vrbes & humanam vitam, & quodammodo inuitos ad regnum introire

re, vt habetur Luc.14. compellere expediet. Itaque in Barbaris primum curandum eſt, vt homines eſſe diſcant, deinde vt Chriſtiani: quod tanti ponderis eſt, vt inde vel ſalus certa, vel certa pernicies expectanda ſit. fruſtra enim diuina & cæleſtia docebis, quem ne humana quidem capere aut curare perſpicias. Prodeſt in ea re plurimum noſtrorum hominum conſuetudo: prodeſt cultus omnis externus, atque obſeruantia maiorum: proſunt conuentus certis & diebus & locis, pœnæque & contumeliæ irrogatæ negligentiæ, honor & præmia rectè factis propoſita, ex ipſis qui elegantiores ſunt, cęterorum magiſtros cenſoreſque conſtituēdo. Ordo vero quidā tum oppidorū tū domiciliorū ſtatuendus, vt nō veluti funiculi fortuitas ſedes eligant: tum vero, vt in cōſpectu, eorum omnis actio ſit, neque latebras petere ſinantur. Ad hæc permixta illa & ſine delectu ſpurca habitatio, vbi ſimul & Maritus & Vxor, filius & filia, & frater & hoſpes, & carnis ipſe, atque ſus cubat, accurate auertēda eſt, quantum licebit, quæ cauſa eſt nullius pudoris, nullius paternæ reuerentię, generis quoq; imo & ſexus contēpti, equinæ cuiuſdā libidinis in obuia quæq ſine vllo pudore graſſantis. Quæ tamē neq; breui omnia exigēda ſunt, neq; deſperanda vel ſero. Videmus certè nonparum eſſe perfectū, vbi nonnulla cupa moderatoris effulſit, quæ ſi confirmata vigilāſque fuerit; non dubiū quin alium hominum ſtatum efficiat. Vnus Pater Franciſcus Xauerius, iſque nulla ciuili poteſtate munitus, Inſulam Mori fertur ex immaniſsima feritate ad miram manſuetudinem traduxiſſe, idque exiguo ſatis tempore. Quæ vero antiquorum inueterata conſuetudine occalluiſſe videntur; adeo vt in meliorem formam transferri nequeant, maioribus ſua amantibus, peregrina penitus reſpuentibus, ea minorum, id eſt pueriles, iuueniliſque ætatis accurata inſtitutione emendanda ſunt. Harum claſsium homines, aut vix homines ad Euangelij lucem adducendi ſunt: quod ſi rationibus agendum ſit, aut forte vi compellendi ſint, vt fidei noſtræ aſſenſum præbeant non dubium eſt quin primi generis Pagani difficilius trahātur. Quam difficultatem ſcripturus aduerſus gentes præſenſit D. Tho. in 1. lib. contra Gentes, cuius eam reddit rationem. Officium quidem, ait, ſapientis eſſe veritatem eloqui, & errorem qui eſt contra errorem oppugnare: at contra ſingulorum errores agere, id eſſe perdifficile: quod autem ſingulorum errores ignoti ſint: aut quod non omnes vetus vel nouum Teſtamentum admittant, per quæ Iudæi & Hæretici poſſunt euinci: ac proinde eſſe confugiendum ad rationem naturalem, cui omnes aſſentiri cogūtur, quæ tamen in rebus diuinis eſt manca.

Quare contra Paganos myſteria ſupernaturalia probaturo, nec ratione, nec authoritate diuina quam ipſi non admittunt, agendum ſit; merito D. Irenæus lib. 4. contra hæreſes cap. 41. exiſtimauit D. Paulum de ſe *Irenæus.*

dixiſſe plus omnibus laboraſſe: quia cum eſſet Gentium Apoſtolus quæ ſcripturas non admittebant; Chriſtum eſſe Deum & hominem, difficilius ad credendum induci poterant. Cæteræ vero Barbaræ nationes, quales ſunt illæ ſecundæ claſsis, imo & multæ ex prima, facillimo negotio ad Euangelij cognitionem adducuntur. Neque enim ad veritatem illis perſuadendam, opus erit exquiſitis admodum Philoſophicisque rationibus: neque Clementis Alexandrini ſtromata, aut Arnobij argumenta ſcrutari, ſed breues facileſque rationes ob oculos adducere.

Harum igitur Gentium ſiue Græci, id eſt Politici) ſiue Scythæ (.i. barbari) ad fidem Catholicam conuerſio eſt procuranda: æque enim debitores ſunt Apoſtolici viri Græcis, & Barbaris ſapientibus & inſipientibus; quemadmodum Apoſtoli ſe ipſos debitores agnoſcebant. Intelligebant enim in Ieſu Chriſto, nō eſſe Iudæi & Græci, Barbari & Scythæ diſcrimē. Neque enim alio ſanguine Romani & Græci, alio Barbari redempti ſunt. Act. 11. In illo certè linteo quod Petro eſurienti Act. 11. cęlitus oblatum eſt, omne genus non ſolum volucrum & animantium, verum etiam ſerpentum & reptilium monſtratum ac præparatum diuina docet hiſtoria: vt per hæc etiam ſordidos & abiectos, Domino ſanctificatos intelligamus, & nullū genus mortalium à communi omnium ſalute putemus exceptum.

In his igitur Barbaris conuertendis omnes charitatis vires exercendæ ſunt; nec debent operarij barbarorum ingenio moribuſque belluinis ſto- Pſalm. 25. machati opus Domini deſerere: cum ſcriptum ſit, *homines & iumenta ſaluabis Domine*: id eſt vt Ambroſ. in pſalm. 25. interpretatur, quem alij Patres ſequuntur, homines iumentis ſimiles. Nec eſt tam Barbara natio, quæ ſi velit animum applicare, ſenſu ad fidem neceſſario careat; quamuis enim barbari vt plurimum belluinos mores præſe ferant; non tamen eſt deſperanda ſalus: ſi tamen chamo & freno regantur, & illorum maxillæ conſtringantur; quod ſi recalcitrauerint, non ſtatim gladius adigendus eſt, ſed pungendi moderatè, & paulatim cohibendi, donec aſſueſcant ſeipſos præbere obedientes. Quod ſi doctrinam ſtatim non accipiant, ac docentibus ſe non accommodent, ſtatim faſtidiendi aut exterminandi ſunt: Chriſti enim pretium & ſanguis ſunt: ac vt experientia magna ex parte docuit, ſeruilem naturam habentes, niſi metus ac vis aliqua inferatur; more puerorum obedire contemnunt. Hoc enim eſt lorum & iugū Eccli. 35. quod ſapiens Eccleſiaſtici 35. commendat, hæc virga & onus, hoc modo vel inuiti ad ſalutem compellentur intrare. Hæc autem omnia ita intelligenda ſunt, non vt vim & ſæuitiam à Chriſti viſceribus alieniſsimam in Barbarorum nationes, aut tanquam in ſeruos dominandum probemus, ſed vt oſtendamus etiam illiberali, & difficili ingenio non eſſe ſalutem deſperandam, ſi & patienter feratur, & ſapienter regatur. Charitas

omnia

omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, omnia ſperat, patiēs eſt, benigna eſt. Seueritas ergo ſi quæ exercēda eſt, à charitate aliena eſſe nō debet. Charitatis porro nihil eſt ità proprium, quam vt non quærat quę ſua ſunt: hanc ſi & animo intimè ſeruet, & re ipſa declaret, qui infirmorum, & inſipientium morbis curandis auſteriorem ſeſe interdum exhibet medicum, non eſt timendum, ne ſubditorum animos ita offendat, vt vel à ſe, vel ab Euangelica ſimplicitate alienet: facile enim recuperat charitas quos diſciplina commouerit. Imo vero per vtilem timoris vim ad libertatem filiorum paulatim homines diuinitus inducuntur. Ac denique addam, ad iſtam animi ineptitudinem, morumque feritatem exuendam plurimum conducere optimam educationem, eaque vinci & ſuperari. In humano enim ingenio plus efficit educatio quam natiuitas. Quare nulla eſt tam Barbara natio, nulla tam ſtupida, quę ſi ab ineunte ętate accuratè & generoſe educetur; non deponat barbariem, induat humanitatem, & morum elegantiam. Videmus vel in ipſa noſtra Hiſpania homines in pagis quibuſdam natos, ſi apud ſuos perſeuerent, ineptos haberi ac ridiculos: eoſdem traductos in ſcholas, aut curiam, aut celebres vrbes, mirę ſolertiæ ingenio præſtare, nemini cedere. Ipſos Aethiopum liberos quibus nihil apparet abſurdius, in palatio enutritos adeo promptos ingenio, & ad quoduis paratos inuenias, & videas, vt ſi colorem detrahas, noſtros putes. Plurimum poteſt conſuetudo in omni genere morum, in vtramque partem & boni & mali. Quare non eſt deſperandum de Barbarorum ſalute, & animali vita: quin temporum diuturnitate, aſſidua Miniſtrorum cultura & diligentia, ad Euangelium trahantur: vel tracti perficiantur.

Præterea nihil æquè elaborandum eſt, nihil tanti faciendum, quam vt ex Barbaris futuris vel iam factis Chriſtianis, omnis Idololatriæ amor, & ſenſus penitus euellatur. Hæc enim omnium eſt peſtis perniciosiſsima, & quod eſt in humana conditione miſerabile, nullum virus ita intimis viſceribus hæret, cum ſemel eſt bibitum, nullius turpiter amātis in ſcortum ſuum tam inſanus amor quam eſt Idololatræ in idolum defixus animus: quod experientia comprobante poſtquam didicit Ioſeph. Acoſta, his verbis idololatrarum amoris inſaniam expreſsit: Neſcio, inquit li 5. ca. 9. quibus verbis ſignificem non tam imbutos quam in Idololatriam penitus transformatos iſtorum animos, vt neque in otio, neque in negotio, neque in publica re, neque in priuata quicquam peragant; niſi Idolorum ſuorum prius ſuperſtitione adhibita: non lætari in nuptijs, non lugere funus, non epulum præbere, aut accipere, non denique aut pedē efferre domo, aut operi manū adhibere ſine ſacrilegio Gentili: vſq; adeo Diabolus oppreſſos eorū ſenſus tenet ſeruitute miſerrima. Quanto vero artificio iſta omnia celent

Idololatria à Barbaris penitus reſcindenda.

Barbarorum idololatrarum inſania erga Deos.

 atque

Digitized by Google

atque diſsimulent, cum publicè agere haud liberum ſibi eſſe perſpiciunt, quanta rurſus impudentia, cum licere ſibi putant, inſaniant; mirari potius poſſum, quam ſatis dicere. Quare quamuis non liceat per vim ad Baptiſmum Chriſtianamque profeſsionem compellere Barbaros ſubditos, licere tamen imo expedire, ab idolis colendis etiam inuitos reuocare, hoc eſt, illorum ſimulacra, & fana demoliri, ſuperſtitiones diabolicas extrudere: quæ non ſolum Euangelij gratiam impediunt, verum etiam naturæ legem infeſtant; quam vt ſeruent, compelli infideles ſubditi ſine vlla dubitatione poſſunt: id quod apertè declarant leges Conſtantini, Valentiniani, Theodoſij, cæterorumque Principum Chriſtianorum: quarum non laudatores modo, ſed impulſores, authoreſque Sancti Patres ſe præſtiterunt. Et quoniam conſuetudo magnas vires habet, ſed in Barbaris longe maximas: ſicut enim bruta animantia dedocere difficile eſt, ita hominem parum mente vigentem à conſuetis retrahere grauiſsimum, maxime vbi conſuetudo profundiores radices iecit. Proinde in hac re tanti ponderis omnes ſuos ſudores, operas, conatus, exercebit Chriſti operarius. Proderit autem quamplurimum ritus & ſigna, & omnem externum cultum diligenter curare: his quippe & delectantur & detinentur homines animales, donec paulatim aboleatur guſtus & memoria præteritorum. Quæ cauſa fuit Moyſi vt populum Ægyptijs ritibus aſſuetum multitudine ſacrificiorum, & cæremoniarum detineret. Neque enim prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale; poſtea ſuperſtitionis antiquæ monumenta cautè & gradatim extinguenda curabit vt Idola ſua, adorationeſque omnes penitus dediſcant, ac pro ijs Chriſtianas frequentent. Deinde teneriores puerorum animi Chriſtiana diſciplina ac moribus præoccupandi ſunt; priuſquam paternas ſuperſtitiones & nugas imbibant: quas ridere, ac contemnere docendi ſunt: præmijs & laudibus minores inuitandi atque animandi, maiores puerorum pudefaciendi exemplo, & terrendi.

Barbari animo leues & inconſtantes. Poſtremo quod omnium eſt & præcipuè conſiderandum & diligentiſſime obſeruandum, non facile credet verbis & quibuſuis ſignificationibus Barbarorum, etiamſi fidem tenere & Baptiſmum appetere ſe proclament. Cum enim ſint leues corde, facile credunt, non fidem concipientes ex Deo, facilè quoque id retractant inconſtantes & leues. Diu, & multum tenendi vt quid profiteantur intelligant: vt veterem conſuetudinem Idolorum deponant, & mores alios induant. Deniq; conſuetudinis peruerſę venenũ alterius conſuetudinis antidoto curandum eſt: vt vere Chriſtum induãt, & non partim in Chriſto, partim in Baal claudicantes ſibi grauiorem acquirant damnationem; & ſancto nomini grauem faciant iniuriá: nõ multitudine ſed veritate animarum, lucra computanda ſunt. Ita & Religio Chriſtiana pluris fiet, & qui illi dant nomina gloriæ atque honori erunt.

Ac

Ac tandem aduerſus Magos acrius pugnandũ erit, eorum fucos ac fraudes detegendo, ridendo deliramenta, verſutias confutando: quod ſi reſipiſcere nullo modo velint (ſi facultas adſit) à cęteris ſeparandi & grauiter quandoque mulctandi, modo plebem reliquam maior turbatio non ſequatur. *Magi expugnandi.*

Quoniam vero ſupra de iuuandis Infidelibus latiſsimè diximus; vniuerſa ibi tradita, accommodari optimè poſſunt pro alijs gentibus iuuandis politia & vrbanitate præditis: quare pro illis conuertendis nihil hic addendum arbitror.

CAPVT II.

De his quæ licita ſunt agentibus inter Gentiles.

Ex his quæ ſecundo libro in genere tradidimus, cõſtabit aperte quibus in rebus ſit permiſſa communicatio cum Gentilibus: nunc tamẽ breuiter aliqua ſuperaddemus. Primum nefas Idolorum fana adire, temporibus quibus ibi ſuperſtitioſa illa ſacra celebrãtur; non tamẽ ſi alijs temporibus inuiſantur, ad eum finem quo eorum ſtructura, ornatus, & pulchritudo ſpectetur: & multo magis vbi occaſio fert, vt rideatur, & contemnatur eorum ſuperſtitioſa & vana Religio, & vt eorum impia ſecta commodius confutetur. *Quibus in rebus nefas ſit communicare cum Gentilibus.*

Secundo, Quando Chriſtianis liceat Paganis ſuas operas locare, auxilium vel operam pręſtare vel ad extruẽda fana, vel conſuendas veſtes ad Idolorum cultum, aut vendere ea, quibus eos vſuros nouit ad ſuperſtitioſos Idolorum cultus, diximus ſupra. Tertio, Circa communicationes & commercia rerum, illud tantum ſe offert animaduertendum, vt pretia rerum iudicio boni viri atque prudentis conſtituantur, qua in re non deeſt difficultas; Vtrum quanti Barbari merces noſtras æſtiment, vẽdi poſſint; Nam calculus, gladiolus, & vitrea, & id genus alia tãto in pretio apud illos haberi compertum eſt; vt auri & argenti non paruam quantitatem pro ijs rebus perſoluant: verum iſta enucleate diſputare non eſt huius loci. Illud exploratum teneamus, omne genus mercimonij cũ iſtis exercere licere, pretium vero neque lege neque certa ratione conſtare; ſed iudicio ſapientis: qui perſpiciat quantum abundent ijs quæ ipſi reddunt, & quanti faciant vel ad vitæ præſidia, vel ornatum quemdam ipſis charũ ea quæ accipiunt à noſtris, & quanta horum copia inopiaue ſit, vt omnibus probe perſpectis, atque libratis, quę rerum æſtimatio iuſta cenſenda ſit, ſtatuere poſsit: quanuis in hac re maiori exparte crediderim ſtandum

eſſe conſuetudini à viris doctis & pijs approbatę.

Ac denique in diuinis non licet cum Gentilibus communicare: Nam mos eſt Ecclesię antiquiſsimus, vt à templo Pagani & infideles excludantur cum S. ſacrificiū in miſſa offerri incipit. Vnde in Canone Carthaginenſis concilij (habetur de conſecr. d. 1. ca. Epiſcopus) dicitur quod nec Gentilis, nec Hęreticus, nec Iudęus prohibeantur ingredi Eccleſiam Dei, & audire ſolum Dei verbum vſque in finem Miſſæ Catechumenorum, quæ finiebatur dicto Euangelio. Vnde antiquitus perlecto Euangelio, Catechumeni ab Eccleſia egrediebantur; quia cum non eſſent in fide instructi, ſacris altaris myſterijs inter eſſe non oportebat.

CAPVT III.

Quid ſinguli Chriſtiani rudes, vt ſunt Indi & Æthiopes, docendi ſint ex Concil. Limenſi actione 2. cap. 4. à Sixto V, confirmato.

CVm diuino præcepto omnes Chriſtiani adulti teneantur pro ſuo captu ſcire, quę ad Religionis Chriſtianæ quam profitentur, ſubſtantiam pertinent: qualia ſunt myſteria fidei præcipua, quæ continentur in ſymbolo, mandata Decalogi omnibus ſeruanda, Sacramenta quoque ea quæ neceſſario cuique ſuſcipienda ſunt. Tum demum quæ à Deo petere, & expectare debemus iuxta Dominicæ orationis inſtitutionem, ſedulo in ijs erudiendi ſunt à Paſtoribus & Miniſtris omnes, maximè rudiores Indi, Æthiopes, pueri pro cuiuſque ingenio, & oportunitate, ne grauiſsimo morbo ignorantiæ (vt fit paſsim) periclitentur, omnino autem curandum eſt, vt quicunque neque ætate, neque valetudine impediuntur, memoriter diſcant elementa Chriſtiana, maximè ſymbolum fidei, orationem Dominicam, præcepta Decalogi, Sacramenta Eccleſiæ. Id vt fiat antiquorum canonum ſtatuta ſequens præcipit ſtrictè ſancta Synodus, vt nullus adultus ad Sacramentum Baptiſmi admittatur, qui non prius ſaltem ſymbolum, & orationem Dominicam memoriter reddiderit. Idemque in Sacramentis Pœnitentiæ & Confirmationis conferendis omnino ſeruetur, excepto vel neceſsitatis articulo, vel nimiæ ſenectutis, aut ægritudinis, ſiue etiam profundæ alicuius hebetudinis impedimento, quod Parochorum ſeu Confeſſariorum iudicio & conſcientiæ relinquatur. Qui vero ijs tātis impedimentis grauati fuerint, vt copioſiorem Catecheſim non admittant,

doceantur demum pro ſuo modo præcipua fidei capita, ſcilicet vnum eſſe Deum rerum omniũ authorem, qui accedentes ad ſe, vita ęterna remuneret, improbos & rebelles æternis ſuppliciis in alio ſæculo puniat. Deinde hunc ipſum Deũ, eſſe Patrem, & Filiũ, & Spiritũ Sanctũ, tres quidem perſonas, ſed vnum Deum verum, præter quem nullus alius ſit verus Deus. Nam quę adorant aliæ gentes præter Chriſtianam, non eſſe Deos, ſed Dæmones potius, aut figmenta hominum. Præterea Filiũ Dei propter reparandam ſalutẽ hominum, factũ hominem ex Virgine Maria, pro nobis paſſum, & mortuũ, ac tandem reſurrexiſſe, & regnare in æternum. Hunc eſſe Ieſum Chriſtum Dominũ, ac Saluatorem noſtrum. Poſtremo neminem poſſe eſſe ſaluum, niſi credat in Ieſum Chriſtum, & pœnitens de peccatis commiſsis ſacramẽta ipſius ſuſcipiat, Baptiſmatis ſi quidẽ Infidelis eſt, Confeſsionis autem, ſi lapſus poſt Baptiſmum: ac denique ſtatuat ea ſeruare, quæ Deus & Eccleſia Sancta præcipiunt. Quorum ſumma eſt, vt Deum diligat ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum. Intelligant igitur Dei Sacerdotes, niſi in fide, vt oportet inſtructos baptizent, vel à peccatis abſoluant, ſe & grandi ſacrilegio commaculare, & animarũ reos, apud diſtrictum Dei iudiciũ reddere.

Vt Indi Indicè doceantur ex eodem Concilio.

Chriſtianæ inſtructionis, aut Catechiſmi ſcopus præcipuus eſt, fidei perceptio, corde enim credimus ad iuſtitiam, quod ore confitemur ad ſalutem. Quamobrem ita quiſque inſtruendus eſt, vt intelligat, Hiſpanus Hiſpanicè, Indus, Indicè; alioqui quãtũuis bene dicat, tamẽ verbũ illius, iuxta Apoſtoli ſententiã, ſine fructu eſt. Quocirca nullus Indorum de cætero compellatur, orationes, ſiue Catecheſim Latinè diſcere, cum ſufficiat, multoque melius ſit, ſuo idiomate pronũciare, aut ſi qui ipſorum velint, poſſunt etiam Hiſpanicum, quo multi iam vtuntur, adiungere. Præter hæc aliam aliquam linguam ab Indis exigere ſuperfluum eſt. Hactenus Concilium.

CAPVT IV.

Breuis inſtructio, ſiue Catechiſmus pro rudioribus gentilibus ad Chriſti fidem conuerſis ex Indico idiomate traductus, & a Synodo prouinciali Nouæ Granatæ approbatus.

Interrogatio. Quæro num ſit aliquis Deus?
Reſpondeo. Deum eſſe.

I. Sunt ne plures Dij?

R. Vnum ſolum Deum eſſe, & præter hunc ſolum nullum omnino.

I. Vbi eſt igitur iſte Deus?

R. In cælo, in terra ac vbique in omnibus locis eſſe.

I. Quis nam eſt iſte Deus?

R. Pater, Filius & Spiritus Sanctus.

I. Eſt ne Pater Deus?

R. Deum eſſe affirmo.

I. Eſt ne Filius quoque Deus?

R. Similiter Deum eſſe aio.

I. Eſt ne etiam Spiritus Sanctus Deus dicendus?

R. Etiam Deum eſſe dicendum.

I. Ergo Pater, Filius, ac Spiritus Sanctus tres Dij dicendi ſunt?

R. Nequaquam: nam licet ſint tres Perſonæ diſtinctæ, tamen vnus ſolus eſt Deus.

I. Quomodo cum ſit vnus ſolus Deus, affirmas eſſe tres Perſonas?

R. Cum inter has tres perſonas Pater non ſit Filius, nec Spiritus Sanctus; nec Filius ſit Pater, vel Spiritus Sanctus; nec Spiritus Sanctus, ſit Pater, aut Filius, neceſſario tres Perſonæ diſtinctæ ſunt dicendæ.

I. Quomodo cum tres Perſonæ ſint, dicis eas eſſe vnum ſolum Deum?

R. Quia dum omnes tres eandem habent eſſentiam, maieſtatem, plures Dij eſſe propterea nequaquam poſſunt.

I. Quid de ſole, luna, ſtellis, lucifero, radiis & alijs his ſimilibus rebus dicendum? ſunt ne Dij appellandi?

R. Minime: ſed vnius Dei Creaturæ ſunt qui cęlum & terram ac omnia quæ in eis ſunt propter hominis bonum creauit.

I. Quod nam eſt hoc bonum hominis?

R. Vt cognoſcat in hac vita Deum Creatorem ſuum, ſuamque gratiam adipiſcatur ac amicitiam, & in futura tandem ac æterna vita, eo fruatur in perpetuum.

I. Alia ne ſupereſt poſt hanc vallem miſeriæ, vita?

R. Supereſt: animæ quippe hominum minimè cum corporibus inſtar animarum brutorum intereunt, ſed immortales ſunt, ac omnis interitus incapaces.

I. Quomodo in hac vita homo diuinam aſſequitur gratiam, & tandem in futura fęlicitatem ac vitam perennem?

R. Per fidem in Ieſum Chriſtum, & ſuorum mandatorum obſeruantiam.

I. Quis nam eſt Ieſus Chriſtus?

R. Deus eſt verus, & homo perfectus, cum enim ſolus Dei filius eſſet, in

tempo-

tempore à Deo prẹfinito, hominem ſe fecit in puriſsimæ Virginis & immaculatæ Mariæ vtero, quę etiam poſt partum Virgo permanſit: mortuus eſt tandem in Cruce, vt homines à peccato & pęna æterna redimeret.

I. Quomodo cum Deus fuerit, mori potuit?

R. Mortuus eſt vt homo, ac tertia die ſtatim à mortuis reſurrexit, aſcenditque ad cęlos, vbi viuit ac regnat per ſæculorum ſęcula.

I. Cum Ieſus Chriſtus pro omnibus mortuus ſit, num omnes homines ſalui fiunt?

R. Non credentes in Deum Ieſum Chriſtum, vel licet credant, non tamen facientes bona opera, nec mandata eius implẽtes minime ſaluari, ſed ad pęnas inferni perpetuas condemnandos eſſe.

I. Qui credunt in Ieſum Chriſtum ac eius mandata obſeruant, ſaluabunturne?

R. Saluabuntur: atque in corpore ac anima fruentur bonis æternis, eoque nomine in fine huius mundi Ieſus Chriſtus Saluator mundi rediturus eſt, ac petiturus rationem de omnibus operibus, ac omnes mortuos reſuſcitaturus.

I. Qui in peccatis vixerunt, habent ne aliquod ſe ab hac condemnatione liberandi remedium?

R. Non baptizatis vnicum ſaluandi remediũ eſſe affirmo, vt ſe Chriſtianos faciant, filioſque Dei adoptiuos per baptiſmi regenerationem.

I. Quid nam per Sanctam Eccleſiam intelligis?

R. Congregationem omnium Chriſtianorum, cuius quidem caput eſt Ieſus Chriſtus, eiuſque in terra Vicarius Summus Pontifex Romanus.

I. Quid ſi baptizati iterum peccent, quid remedij illis ſupereſt vt non condemnentur?

R. Confeſsio omnium ſuorum peccatorum fideliter Sacerdoti facta, cum deteſtatione ac propoſito amplius ea non committendi.

I. An ſi hæc omnia fecerint ſaluabuntur?

R. Saluabuntur, ſi tamen vſque in finem in obſeruatione mandatorum Dei ac ſanctæ Eccleſię perſeuerauerint, quæ in hoc inſtaurantur, vt Deum ſuper omnia diligamus & proximum noſtrum ſicut nos ipſos. Amen.

Digitized by Google

LIBER DVODECIMVS DE CONVERSIONE OMNIM GENTIVM PROCVRANDA:

Præcipua continens priuilegia à Summis Pontificibus, Religioſis pro Infidelium conuerſione laborantibus conceſſa.

CVm omnes ſacri Religioſorum Ordines, maxime vero Mendicantes, in agro militantis Eccleſiæ ſuperna diſpoſitione plantati eſſe dignoſcantur, illorumque profeſſores ob fidei Catholicæ propagationem indefeſſè laborãt, fructuſque afferant Eccleſiæ Dei ſalutares; dignum æquũque arbitrati ſunt ſummi PP. eos quamplurimis priuilegijs, & immunitatibus communire, ac condecorare; vt ſic alacrius huic animarum ſaluberrimæ functioni accingerentur, ac vt commodius in terris à Romanis PP. remotis, animarum ſaluti poſſent conſulere. Et quoniam fere immenſum eſſet omnia & ſingula Mendicantibus in conuerſione Infidelium laborantibus conceſſa priuilegia recenſere: ea tantum ſelegimus quæ digniora, ampliora, magiſque neceſſaria viſa ſunt. Illud ante omnia recolentes, omnia priuilegia gratiæ & fauoris ſpecialiter alicui ordini elargita, ob communicationem priuilegiorum, eſſe omnibus alijs ordinibus Mendicantibus ita propria, ac ſi ſpecialiter illis ſolis eſſent conceſſa.

Nec mirandũ eſt maxima à Sũmis Pontificibus fuiſſe Religioſis in terris infidelium pro fidei propagatione laborantibus collata priuilegia: id enim non ſolum expediens, ſed & maxime neceſſarium pro functione animarum obeunda videbatur. Nam cum in terris à ſede Apoſtolica remotiſſimis verſentur, ac ſæpe in Regionibus, ex quibus vel ob magna itineris pericula, vel ob immenſam diſtantiã, aut non poteſt, vel non ſine magna difficultate ac expenſis adiri Apoſtolica ſedes, operæ pretium erat vt miniſtri omni illa iuriſdictione gauderent, qua poſſent in caſibus emergentibus, non ſolum animarum ſalutem procurare, ſed & omnia alia peragere quæ ad augmentum gloriæ Dei, ac fidei Catholicæ propagationem ſpectare videbantur. Quam ob cauſam Chriſtus Dominus Apoſtolos in vniuerſum orbem miſſurus, prius Epiſcopali dignitate condecorauit: deinde omnibus eandem, quam Petro ſummo Eccleſiæ & totius orbis principi, Iuriſdictionẽ licet delegatã conceſſit: ac non ſine diuino conſilio præmiſit illa verba, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, euntes docete omnes gentes, *&c. Quibus Apoſtolos certos eſſe voluit de poteſtate ſibi à Patre collata; vt ipſi etiam de ea*

quam

quam eis Chriſtus delegauerat, non dubitarent, & ſic alacrius tanto operi accingerentur.

Priuilegia conceſſa à Pio 2. & Sixto 4. Religioſis Ordinis Prædicatorum ad prædicandum Chriſti Euangelium euntibus in terras Infidelium.

SIxtus Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Apoſtolicæ ſeruitutis officium, cui dante Domino præſidemus, nos; admonet, vt ſicut bonus Paſtor ad oues Chriſticolas paſcendas aures noſtræ contemplationis extendimus, & earum, nec non partium & Regionum, ac temporum qualitatibus penſatis, ad eorundem Chriſticolarum ſalutem vigilemus, & ijs quę à noſtris prædeceſſoribus circa ea circumſpectè emanaſſe comperimus, illorum veſtigia imitantes, conſimilibus facultatibus, & gratijs (dum à nobis petitur) robur Apoſtolici muniminis adijciamus. Dudum ſiquidem fęlicis recordationis Pij Papę II prædeceſſoris noſtri litteræ emanarunt, quas præſentibus annotari fecimus; & quarum tenor ſequitur, qui talis eſt. Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. Dum leuamus in circuitu oculos noſtros, & gregem Dominicũ ſolicitudini noſtrę (diſponente Domino) commiſſum vndique mentis acie contemplamur, ex debito Paſtoralis officij, vigilem curam impendimus, vt cultores vineæ Sabaoth, ſi cultui ſatis intendant, vt eius virtuoſi palmites, extirpatis ſpinis & tribulis, latius extendantur. Sic ille cęleſtis Agricola, & pius Paterfamilias, ad excolendam vineam ſuam diuerſis horis & tempore ſeruos miſit; ne fructus propter cultorum inopiam deperiret, ſed potius bonorũ operum & virtutum germinaret. Cum vero in terris Infidelium meſſis quidẽ ſit multa, operarij vero pauci, ne ager Dominicus ſpinis & vepribus repleretur, nonnulli prædeceſſores noſtri de florido Prędicatorum Ordine ad irrigandum imbre Sanctę prędicationis corda Aquilonarium, & Orientaliũ nationũ, aliquos direxerunt filios & alumnos, qui flante ſpiritu, plenos manipulos in horrea Sanctę Matris Eccleſiæ portauerunt: ſed proh dolor temporibus noſtris venit inimicus homo & ſuperſeminauit zizania in medio tritici, cum per Turcarum potentiam Chriſtianorum aliquas nationes ſuo impiiſsimo dominatui ſubiecerit. Inde fit vt nos eo efficacius operam impendamus, quo magis gregem Dominicum à diro ſerpente conſpicimus crudelius laniari. Vtque opportunis remedijs commodius prouideatur: nos dilecto filio Chriſtophoro de Viterbio Ordinis Prędicatorum, Sacrę Theologiæ Profeſſori, totius Societatis peregrinantium propter Chriſtũ inter gentes Vicario generali, & Hæreticæ prauitatis Inquiſitori per nos depu-

tato & cõſtituto, & aliis ſuis ſucceſſoribus pro tẽpore deputandis in parti-
bus orientalibus tam infideliũ quam fideliũ conſtitutis, & quã maximè in
Ciuitatibus Caffæ, & Peræ, Chij, & in terris Saracenorum, Paganorum,
Græcorum, Bulgarorũ, Cumanorũ & Aethiopũ, Yberorum, Alanorũ, Ga-
zarorum, Gothorũ, Zicorũ, Ruthenorum, Syrorũ, Iacobitarũ, Nubianorũ,
Neſtorianorum Georgianorum, Armenorũ, Indorũ, Agoleſticorum, Tar-
tarorum, Careloiũ, Vngarorũ, maioris Vngariæ, & aliorũ qui nondum fi-
dei Sacramenta perceperũt, cõcedimus vt ipſe Vicarius, & eius Succeſſores,
1. & deputãdi ab ipſis pro tempore dicti Ordinis fratres, poſſint ſingulorum
Chriſti fideliũ quorũcũq; Diœceſis, & locorũ ad ipſos pro tẽpore cõfluẽtiũ
confeſſionem audire, & pro cõceſſis, (etiamſi talia fuerint, propter quæ ſe-
des Apoſtolica foret merito cõſulenda) pęnitentiã ſalutarem iniũgere, nec
non à quibuſuis ſententijs excõmunicationis, tã ab homine quam à Iure la-
tis, ac aliis cenſuris & pęnis, quomodocunq; vel qualitercunq; illas incur-
2. rerint, ſeu ligati fuerint abſoluere, nec nõ (dummodo tales bigamiæ labe re-
ſperſi nõ ſint) ſuper irregularitate, ſi quã quouis modo & cauſa incurrerint,
3. diſpẽſare, ac huiuſmodi cõfeſſione audita Euchariſtię & Extremæ vnctio-
4. nis aliaq; Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare. Inſuper vt ſinguli cõfeſſo-
res idonei, quos vicarius & fratres partiũ prędictarũ dicti Ordinis duxerint
eligendos omniũ peccatorũ ſuorũ, de quibus cõtriti & ore cõfeſſi fuerint,
plenariam remiſsionem in mortis articulo impendere, vel ſi alias copiam
Confeſſorũ habere nõ valuerint, dummodo cõtriti exiſtant, eandem indul-
5. gentiã cõſequantur. Quodq; cõfeſſores ipſi ſingulorũ cõfeſsiones audire,
& pro cõmiſsis quoties ipſis videbitur, etiamſi talia ſint, propter quæ ſedes
Apoſtolica merito ſit cõſulenda, debitam abſolutionem impendere, ac ſalu-
6. tarem pęnitentiam iniũgere, nec nõ ipſorũ fratrũ ſingulos à quibuſcunque
ſententijs, cenſuris, & pęnis in ipſos quauis auctoritate promulgatis abſol-
uere, & ſuper irregularitate per ipſos quoquo modo cõtractis diſpenſare,
omnemq; inhabilitatis, & infamiæ maculã, (dũmodo à bigamia nõ proceſ-
7. ſerint) abolere liberè & licite valeãt. Inſuper, vt ipſorũ fratrũ bonorũ operũ
fructus amplius valeãt propagari, vt Vicarius & fratres pro tẽpore exiſten-
tes, pręfata ſingula loca alias pro habitatione & vſu fratrum dicti Ordinis
idonea, & in illis domos, & monaſteria, cũ Eccleſijs, cãpanilibus, cãpanis,
Dormitoriis, Hortellitiis, & alijs neceſſariis officinis erigere; quę quidẽ lo-
ca, domus, & Monaſteria recepta, & erecta, & eorũ perſonę, & omnibus &
ſingulis priuilegiis, indulgẽtiis, immunitatibus, & indultis, aliis locis, domi-
bus, monaſteriis & perſonis Ordinum Prędicatorũ à ſede Apoſtolica quo-
quomodo cõceſsis vtuntur, & gaudent, vti pariter debeãt & gaudere. In-
ſuper vt Vicarius & fratres prædicti omnibus & ſingulis, gratiis, libertati-
bus, exẽptionibus, priuilegiis, indulgentiis & indultis, quibus Prouinciales

& ſui

& fratres Prouinciæ terrę ſanctę vtuntur, & gaudēt, & quę Romani Pōtifices, fratribus Prædicatoribus dictæ ſocietatis hactenus cōceſſerūt, etiā vti & gaudere valeant. Quodq; fratres ipſi Schiſmaticos & excōmunicatos, 8.
ſeu interdictos quoſcunq; etiā quantumcunq; notorios, niſi quos Vicarius, ſeu deputati per eū euitare mādauerint, euitare minimè teneantur. Inſuper 9.
omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, qui de bonis ſibi à Deo collatis pro cētenario videlicet vnū, pro liberatione fideliū captiuorū de manibus infideliū, ſeu pro erectione & fundatione, ſeu manutētione domorū & Monaſteriorū, pro vſu, & habitatione dictorū fratrum erogauerint, liceat eligere Cōfeſſores idoneos, qui cōfeſsione eorū diligēter audita, ab omnibus peccatis, criminibus & exceſsibus etiam in caſibus Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter vel generaliter reſeruatis, ſemel dūtaxat, deinde quoties fuerit opportunū, (dūmodo talia ſint, propter quæ ſedes Apoſtolica ſpecialiter cōſulenda non ſit) abſoluere, & pęnitentiam ſalutarē iniūgere, nec nō omniū peccatorū in mortis articulo remiſsionē impendere licite valeant auctoritate Apoſtolica ſingulis prædictis, prout eos cōtingit, tenore pręſentiū indulgemus. Inſuper 10.
prędicto, & aliis qui pro tēpore fuerint dictarū partiū Vicariis, ſuper nataliū, & ætatis infra vigeſimū tertiū annū defectibus, cum perſonis & fratribus Ordinē prædictū profiteri volētibus, & profeſsis vt ad omnes Sacros ordines, vſq; ad Presbyteratus ordinem incluſiue & ſingulas Ordinis Prę-laturas, & officia in dictis partibus promoueri, & in illis miniſtrare valeant diſpenſandi: nec nō Notarios ad actus publicos in fauorem fidei Chriſtianę 11.
cōſcribēdos creādi & inſtituēdi, dicta auctoritate tenore pręſentiū cōcedimus facultatē. Inſuper vt fideliū feruētius deuotio in fide creſcat, vt omnes, 12.
& ſingulę vtriuſq; ſexus perſonę, quę prędicationibus dictorū fratrū interfuerint, & illas cū propoſito ſe emendādi audierint, ſingulæ ſingulis vicibus vnius anni & quadraginta dierū indulgentiā cōſequantur. Quodq; fratres 13.
& Sorores de pęnitētia Sācti Dominici, quos Vicarius, ſeu ab eo deputati fratres pro tēpore recipiēt, & aliæ vtriuſq; ſexus perſonæ, quæ in Societate Beatæ Virginis ſub capitulis & cęremoniis per ipſos vicariū ſeu fratres ordinādis Altiſsimo deuotè famulabūtur, Cōfeſſores eligere qui cōfeſsionibus eorum diligenter auditis, ipſis cōfeſsis & contritis plenariā in mortis articulo omnium ſuorum peccaminum remiſsionem impendere valeant.

Poſtremo vt idē Vicarius & Inquiſitor, alios Inquiſitores hęreticę prauitatis in quibus ſibi videbitur ſupradictis ſubſtituere & ordinare valeat. Et 14.
vt liberius ijdem vicarius, & fratres viuere valeāt, & Deo cōfidentius deſeruire, in omnes & ſingulos, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, & cōditionis exiſtant, qui bona mobilia, ſiue immobilia, videlicet poſſeſsiones, domos, apothecas libros, calices, paramēta, inſtrumēta, & omnia alia ad diuinū cultū pertinētia, ad vſum & commodū fratrum neceſſaria, cōtra ipſorū Vicarij, & fratrū volun-

voluntatem occupantes & detinentes, excommunicationis ſententiā promulgamus, à qua nolumus à quoquam abſolui poſſe niſi prius reſtituerint, vel cū eodem Vicario ſiue fratribus conuentione facta, de ipſius, ſiue de ipſorū libero beneplacito & volūtate. Et vt ipſe vicarius talentū ſibi creditū ſine impedimento & obſtaculo valeat exercere, ex certa noſtra ſcientia ipſam ſocietatem, quæ per nonnulla Capitula generalia dicitur eſſe diuiſa, reintegramus, & reponimus, ac in idem corpus vt prius erat reponi volumus & mandamus, prędertim omnes Cōuentus Lithuanię, Ruſsiæ, Podoliæ Valacchię maioris & minoris, nō obſtātibus quibuſcunq; literis & ordinationibus Capitulorū generaliū in oppoſitū cōceſsis, & cōcedendis, declarātes, & mādantes, tales Cōuentus & nationes amodo eſſe ſub vicario dictæ Societatis peregrinantiū. Quia vero cōditio temporū hoc requirit, volumus & mādamus, vt fratres qui dicūtur vniti, vel Armeni, quod non obſtātibus priuilegiis aliquorū ſummorū Pontificum, etiāſi de ipſis priuilegiis de verbo ad verbū deberet fieri mētio ſpecialis, (vt ſecundū quod prius fuerant) ipſi Vicario in omnibus, & per omnia ſubdātur, & de eis diſponere poſsit, ſicut de cæteris ſui ordinis fratribus, non obſtātibus Apoſtolicis ac in Generalibus, vel ſpecialibus Cōciliis editis cōſtitutionibus & ordinationibus, quibus quantū pręſentibus aduerſantur derogari volumus, etiāſi talia ſint, de quibus ſpecialis, & expreſſa, ac de verbo ad verbū mentio pręſentibus eſſet habēda, cæteriſq; contrariis quibuſcunq;. Nulli ergo omnino hominū liceat hāc paginā noſtrę cōceſsionis, excōmunicationis, volūtatis, mādati, & declarationis infringere, vel ei auſu temerario cōtraire. Si quis autē hoc attentare pręſumpſerit, indignationē omnipotentis Dei, & beatorū Petri, & Pauli Apoſtolorū eius, ſe nouerit incurſurū. Datū Romæ apud Sanctū Petrū, Anno Incarnationis Dominicæ 1464. pridie Idus Iunii pōtificatus noſtri anno ſexto. Quare pro parte dilecti filij Baptiſtę Fatināti de Ianua dicti Ordinis fratrū Prædicatorū profeſſoris, Vicarij Generalis in terris peregrinantiū ſupradictorū, per dilectū filiū Martialem Autibelli Sacræ Theologiæ profeſſorem, & Priorem Generalē dicti Ordinis deputati & inſtituti nobis fuit humiliter ſupplicatū, vt pręmiſsis & in dictis litteris cōtentis Apoſtolici muniminis robur adijcere, ac omnes & ſingulas facultates dicto Chriſtophoro in præmiſsis litteris cōceſſas, eidem Baptiſtæ pari modo cōcedere & aliàs in præmiſsis opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur cupientes fidem Catholicā vigere, augmentari, & etiam manuteneri, pręfati Baptiſtæ in hac parte ſupplicationibus inclinati, litteras Apoſtolicas cum omnibus & ſingulis indulgentiis, cōceſsionibus, indultis, & clauſulis, in eis cōtentis, nec nō ſocietatem prædictā auctoritate Apoſtolica, tenore præſentiū ratificamus, approbamus, & pręſentis ſcripti patrocinio cōmunimus, illaſque perpetuo viribus ſubſiſtere decernimus, eaſq; ad

Conuen-

Conuentum Ciuitatis Chij harum ſerie extendimus, nec nõ vniuerſos,& ſingulos eiuſdem ordinis fratres, qui dicuntur vniti vel Armeni, aut alias vt præfertur,dicta auctoritate eidem Societati ſubijcimus, ipſamque Societatem præfata auctoritate approbantes, & confirmantes, omnibus, & ſingulis cuiuſcunque dignitatis,gradus,conditionis, vel ordinis exiſtant, ſub excommunicationis pœna quam eo ipſo incurrant,Societaté prædictá in præmiſsis,ſeu alias quomodolibet impedire,ſeu inquietare vel moleſtare,ſeu ipſam diuidere,extinguere,& ſeparare,aut alias de illa ſe intromittere quoquo modo præſumant,diſtrictius inhibemus.Præterea, vt dictus Baptiſta in præmiſsis vtilius, & diligentius ſe gerere poſsit, & habere ſibi omnes & ſingulas facultates,& auctoritatem per præfatum Pium prædeceſſorem dicto Chriſtophoro olim conceſſas pari modo, & abſque vlla differentia perinde in omnibus & per omnia,ac ſi dictæ inſertæ litteræ ad inſtantiam ipſius Baptiſtæ emanaſſent,concedimus per præſentes,ordinãtes & decernentes ex nunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper ijs,à quoquam quauis auctoritate ſcienter,vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac omnibus,& ſingulis,quæ idem prædeceſſor in dictis ſuis litteris voluit non obſtare, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ratificationis, approbationis, communitionis, extenſionis,confirmationis,inhibitionis,conceſsionis,& conſtitutionis infringere,vel ei auſu temerario contraire;ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit,indignationem omnipotentis Dei,& Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.Datum Romæ apud S.Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1473. Kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Circa præfata priuilegia illud ſolum ſe conſiderandum offert, quod etſi à Pio II. gratiæ,ac priuilegia omnia fratribus Inquiſitoribus, ac alijs ab eiſdem deſignatis conceſſa tantum videantur,ac perinde ad alios ordines non extendenda. Sixtus tamen IV. *expreſſè illa met priuilegia,cum ſingulis alijs gratijs & conceſsionibus cõgregationi ſiue Societati, in terris infidelium peregrinantium conceſsit, eaq́; omnia ad monaſterium Ciuitatis Chij voluit extendi: quare de perpetuitate huius priuilegij,ac de communicatione cum alijs ordinibus non poteſt dubitari. Ad maiorem tamen conſcientiæ ſecuritatem oporteret ſummum Pontif. conſulere.*

Præterea Innocentius IV. & Nicolaus III. aliiq́; Pontifices ampliſsima etiam & his ſimilia priuilegia conceſſerunt, vt patet ex Bullis relatis in Bullario collecto à doctiſsimo viro fratre Emanuele Rodriguez. referam vero nunc eam tantum quã Innoc. IV. in fauorem præfati ordinis Prædicatorum conceſsit quæ habetur in Compendio ſiue collectione priuilegiorum ordinum Mendicantium per Ioannem Baptiſtam Cõfettium pag. 6.

Priuilegia Fratribus Prædicatorum ad partes Orientales, & terras infidelium ad prædicandum Ieſu Chriſti Euangelium proficiſcentibus per Innocentium IV. conceſſa.

INnocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs fratribus de Ordine Prædicatorum in terras Saracenorum, Paganorum, Græcorũ, Bulgarorum, Cumanorum, Æthiopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicocorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moſtelitarum, Tartarorum, Hungarorum maioris Hungariæ Chriſtianorum captiuatorum apud Tartaros aliarumque infidelium nationum Orientis, ſeu quarumcunque aliarum partium proficiſcentibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Cum hora vndecima ſit diei, hominibus vt exeant ad opus, vſque ad mundi veſperam deputata, & illud Apocalypſis eulogium, cito credatur cum Matris Eccleſiæ conſolatione complendum, videlicet, oportere viros ſpirituales, vitæ munditiam, & intelligentiæ gratiam cum Ioanne ſortitos, populis, & gentibus, linguis Regibuſque multis denuo prophetare, quia non ſequetur reliquiarum Iſraël per Iſaiam Prophetam, ſaluatio, niſi (iuxta Paulum Apoſtolum) prius introeat gentium plenitudo. Nos licet immeriti ſuper Apoſtolicæ Sedis ſpeculam conſtituti, fideliter, ac prudenter diſpenſandis Dei miniſterijs, & operibus coadiuuandis intendimus, ſi vrgente plenitudine temporis, poſt pia priorum ſtudia, in vineam Domini Sabaoth nouos, & penè nouiſsimos, qui ſapientiam longum didicere per otium, operarios mittere procuramus. Vos igitur quos iuxta profeſſæ Religionis officium zelus comedit animarum, & in quadriga quarta, cum varijs chariſmatum donis, & fidei fortitudine trahitis, vbiq; diſcurrere, ac vexillum Regis gloriæ procul leuare geſtitis: ad Gentes quæ Ieſum Chriſtum Dominum non cognoſcunt, & ad ſubſtractionis filios qui ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ non obediunt, deſtinamus, vobis in remiſsionem peccatorum omnium, iniungentes, quatenus ſeminaturi ſuper aquas multas, in illo tantum qui mundum dixit ſe viciſſe, confiſi, ad illuminationem cæteræ multitudinis, & exterminium hæreticæ falſitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos, in luce ſermonis, & fortitudine operis, propoſitum vobis iter, ſine quorumlibet
1. offenſione curratis. Vt autem miniſterium veſtrum honoretur plenius, & honora-

honorabilius impleatur,præſentium vobis auctoritate concedimus,vt in terris quæ adhuc Sedis Apoſtolicæ magiſterio non intendunt,proponere
verbum Dei,& conſtitutis ibidem(non obſtante ſi aliqua ſunt excommu- 2.
nicatione ligati) in verbis,officio,ac cibo,ac in alijs ſecurè communicare, & ipſos,ſeu etiam alios,conuerti ad vnitatem Chriſtianæ fidei cupientes,
recipere,baptizare,& aggregare Eccleſiæ filijs valeatis, & Presbyteri ex 3.
vobis, ipſos aggregatos poſſint inſignire charactere clericali, & ipſos ad
Acolythatus ordinē promouere. Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus 4.
ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ,qui ſunt excommunicatione ligati, ab-
ſolutionis beneficium iuxta formam Eccleſiæ impertiri, & ſuper eo diſ- 5.
penſare cum ipſis, qui ſacros Ordines receperunt, & diuina celebrarunt
officia, ſic ligati; hoc ipſum vobis ſit licitum circa illos de terris eiſdem, 6.
qui temporibus indebitis,vel infra ætatem legitimam, aut qui omnes eadem die,vel ſuperiores prętermiſsis inferioribus ,.conferre , ſeu recipere Ordines præſumpſerunt,(ſi tamen in hoc ſeruata talis forma extiterit,per
quam ordines recepiſſent.)Vobis præterea diſpenſare liceat, vt illi ex na- 7.
tionibus veſtræ prædicationi commiſsis,qui poſt ſuſceptionem ſacrorum ordinum,vel in gradibus,& caſibus à diuina minimè lege prohibitis, ma-
trimonia contraxerunt,remaneant in eiſdem : & hi qui ad Eccleſiæ Ca- 8.
tholicæ redierint vnitatem,vt inter ſuos habitent, eiſque communicent; nec non quod Clerici nationum ipſarum, publicè ad obedientiam Sedis
Apoſtolicæ redeuntes,gaudeant priuilegio Clericali. Sit etiam vobis lici- 9.
tum omnium fidelium in terris prædictis confeſsiones audire, ac ipſis iniungere pęnitentias ſalutares,& excommunicatos à Canone,vel alio modo,iuxta formam Eccleſiæ abſoluere, dummodo iniuriam & damna paſ-
ſis ſatisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium illarum 10.
in caſibus in quibus ſolent Legati Sedis Apoſtolicæ diſpenſare, ac etiam cum Clericis ipſarum partium,patientibus defectum natalium, (dummodo non ſint de adulterio, vel inceſtu aut de Regularibus procreati) ſit
vobis diſpenſandi facultas.Quam circa illos ſimiliter habeatis,qui ab vni- 11.
tate Eccleſię Catholicæ,ſeu Religione, vel Clericali Ordine diſceſſerunt, ſi humiliter redire voluerint,& dignè ſatiſfacere de commiſsis, ita quod ipſi Religioſi ad ſua loca,ſalua diſciplina Ordinis,reſumantur, & illos ex iam dictis qui excommunicationis vinculo ſunt adſtricti, iuxta præmiſ-
ſam formam,& prædictæ ſatisfactionis modum abſoluere valeatis, & cū
irregularibus ex eiſdem,(ſicut eſt expreſſum ſuperius) diſpenſare. Ad hæc
ſit vobis abſoluendi facultas,occiſores Clericorum, & Religioſarum per- 12.
ſonarum,in prædictis partibus conſtitutos ; fundandi ibidem nouas Ec- 13.
cleſias;& reconciliandi ipſas quæ ſunt caſu aliquo profanatæ, ac de nouo 14.
fundatis Rectores idoneos prouidendi, & illis qui de Gentibus,vel ſchiſ- 15.

maticis nouiter ſunt conuerſi, dandi licentiam vt vxores ſuas, cum quibus in gradibus à lege diuina non prohibitis contraxerunt valeant reti-
16. nere. De cauſis matrimonialibus quas in partibus illis ad audientiam veſtram deferri contigerit, legitimè cognoſcendi, ac diſcordantes inter ſe ad
17. inuicem quod ad pacem & concordiam redeant, nec non quod inordinatè viuentes, de ſuis exceſsibus, ſicut iuſtum fuerit, ſatisfactionem exhibeant, compellendi per cenſuram Eccleſiaſticam, vobis libera ſit facultas.
18. Inſuper, in locis in quibus vos hoſpitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus reſidentiam facietis, Miſſam, & cætera diuina cele-
19. brare officia, & in eiſdem partibus cæmeteria benedicere, ac dare indul-
20. gentias, commutare vota, facultatem & licentiam habeatis. Cæterum vo-
21. bis concedimus, quod à Catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſco-
22. pis Ordines, & alia Eccleſiaſtica ſacramenta ſuſcipere, & altaria portatilia, more ipſorum à iam prędictis Epiſcopis benedicta habere, & eis vti
23. poſsitis. Si contingat vos aliquo caſu noſtra altariola non habere, ac veſtes Sacerdotales, altaris pallas, corporalia per eos qui ex vobis ſunt Preſbyteri (cùm neceſſe vobis fuerit) benedicere, vbi Catholicorum Epiſco-
24. porum copia non habetur, nec non alia facere quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliationem Catholicæ fidei, ac reprobationem & irritationem illorum qui ſacris traditionibus contradicunt, ſicut pro loco & tempore videbitis expedire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſsionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & B B. Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datũ Aſsiſij 10. Kal. Auguſti, Pontificatus noſtri anno XI.

Quamplurima alia etiam priuilegia conceſſerunt alij ſummi Pontifices fratribus Prædicatoribus in terras Infidelium pro fidei propagatione miſsis, vt Greg. 11. in Bulla quæ incipit Super gregem dominicũ. Vrbanus VI. Sincerus deuotionis affectus. Et Innocentius VI. Cum hora, &c. vbi inter alia inquit, Cęterum vobis concedimus, quod à Catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis poſsitis Ordines, & alia Eccleſiaſtica Sacramenta ſuſcipere: & altaria portatilia more ipſorum à iam præfatis Epiſcopis benedicta habere, & eis vti, ſi contingat vobis aliquo caſu, veſtra altaria non habere, ac veſtes Sacerdotales, altaris pallas, & corporalia, per eos qui ex vobis ſunt Preſbyteri cum neceſſe fuerit benedicere, nec non altaria & calices. Sacramenta Confirmationis cõficere, & vti oleo ac chriſmate, vbi Catholicorum Epiſcoporum copia non habetur: nec non alia facere quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliationem Catholicæ fidei, ac reprobationem illorum, qui ſacris traditionibus contradicunt, ſicut pro loco & tempore videbitis expedire.

Ac denique Gregorius XI. in Bulla Fidelium nouella plantatio, ait: Et cum nobis expoſitum ſit quod de multis perſonis partium prædictarum, quæ vt Preſbyteri celebrarunt diuina officia, & pro talibus reputantur, frequẽter dubitari contingit, an iuxta formam Eccleſiæ baptizati fuerint vel non, & an Ordines rite receperint, in quibus vt præmittitur miniſtrarunt: quodque ſi in ordinandis ipſis de nouo interſtitia temporum ſeruarentur, magnum ſcandalum inter populares, qui ab eiſdem audierunt diuina, & ſunt etiam eiſdem confeſsi, poſſet veriſimiliter generari. Nos itaque intendentes animarum prædictarum, & aliorum fidelium partium earundem ſaluti vtiliter prouidere: vobis & ſingulis veſtrum, tam in ſacerdotij, quam in Diaconatus ordinibus conſtitutis, vt omnes, & ſingulos partium prædictarum de quibus dubitatur, ſi fuerint baptizati, vel nõ baptizati, iuxta prouiſionem Iuris in huiuſmodi caſibus adhibitam baptizare valeatis: his verbis præmiſsis, videlicet, Si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti amen; auctoritate Apoſtolica tenore præſentium indulgemus.

Inſuper eiſdem Infidelibus de partibus antedictis taliter ordinatis, qui diuina vt præmittitur celebrarunt: quod ab Epiſcopis gratiam & communionem dictæ ſedis habentibus, & in partibus commorantibus antedictis, omnes tam minores, quam ſacros ordines ſtatutis temporibus, aliquo interuallo in huiuſmodi ſacris ordinibus recipiendis & conferendis propter eorum reuerentiam, obſeruato, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit. Alioquin, omnes vna eadẽ die ſimul præfatos ordines ſacros & minores pro huiuſmodi ſcandalo euitando recipere, quo etiam priuilegio quantum ad temporũ interſtitia, tam inter minores quam maiores ordines non ſeruanda per quinquennium, prædicti Religioſi in antedictis partibus commorantes gaudere valeant, iuſta de cauſa, & ab eorum ſuperiore in illis partibus degente examinanda: ipſiſque Epiſcopis dictos minores & ſacros ordines perſonis eiſdem ſecundum præfatam diſtinctionẽ, cum interuallo, vel vna & eadẽ die ſimul dicendo, ſi dubitari contingat, an ordines rite receperint: videlicet, Si ordinatus es ritè, nõ te reordinon, ad ſacros antedictos ſeruata alia forma, & materia, ac ſolemnitate debita, in præmiſsis quibuſcũque conſtitutionibus Apoſtolicis in contrarium editis nequaquam obſtantibus de gratia concedimus ſpeciali.

Idem etiam Pontifex in Bulla Cum nos ad terras Saracenorum, &c. Vt vero ſubmotis impedimentis quibuſlibet eorundem negotiorum proſecutione, libere, & efficaciter, auctore Domino intendere valeatis: omnes & ſingulos cuiuſcunque dignitatis, ordinis, & conditionis, vel ſtatus Eccleſiaſtici, vel mundani extiterunt, qui vobis, vel familiaribus, vel Nuncijs veſtris quam diu fuerint in proſecutione prædicta, impedimenta

vel obſtacula quæcunque per ſe, vel per alios præſumpſerint miniſtrare, quominus prædicta negotia libere & efficaciter proſequi Deo fauente poſsitis, citandi quod infra certum terminum competentem quem eis duxeritis præfigendum, Apoſtolico conſpectui perſonaliter ſe preſentent, facturi ſuper his, quod iuxta demerita expedire viderimus, vobis & cuilibet veſtrum auctoritate præſentium concedimus facultatem: diem vero citationis & prefixionis huiuſmodi, & quicquid ſuper præmiſsis duxeritis faciendum, vobis per veſtras literas harum ſerie continentes, ſtudeatis fideliter intimare. Eoſque inſuper omnes vel ſingulos ſupradictos cuiuſcunque dignitatis, ordinis, conditionis, vel ſtatus Eccleſiaſtici vel mundani extiterint, qui ſupradicto obſtaculo per ſe vel alios preſumpſerint ſupradictis miniſtrare, auctoritate Apoſtolica, eo ipſo decernimus excommunicationis ſententie ſubiacere, eorumque terras fore ſuppoſitas Eccleſiaſtico Interdicto: cuius excommunicationis abſolutionem, & interdicti relaxationem, abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, præterquam in articulo mortis, ab alio, quã à vobis vel veſtrũ aliquo, & tunc etiam niſi congrua ſatisfactione premiſſa nequeãt obtinere, non obſtãtibus quibuſcũque priuilegijs & indultis ſub quacunque forma vel expreſsione verborum eiſdẽ impedietibus, vel eorum aliquibus ab Apoſtolica ſede conceſsis, vel in poſterum concedendis, quæ ad hec eis in nullo volumus ſuffragari.

De alijs etiam priuilegijs Fratribus Minoribus conceſsis in terris infidelium laborantibus.

Similibus fere in omnibus, ac æque amplis priuilegijs à multis Pontificibus cõceſsis, Minorũ ordo fuit condecoratus. Præcipuè vero Ioannes 22. Pontificatus ſui anno 6. eiſdem fratribus omnia quæ Innoc. IIII. & Nicolaus IIII. ac fere eiſdem verbis quæ conceſſerunt Religioſis ordini Prædicatorum, ipſe etiam permiſit & indulſit, ac in aliquibus ampliauit. Illis namque facultatem præbuit, vt vbi Epiſcoporum Catholicorũ copia non eſſet, Cõfirmationis Sacramentũm conferre poſſent, ac vti oleo & chriſmate antiquis. Ac demum Leo X. quibuſdam fratribus deputatis ordinis Sancti Franciſci in nouum Indiarum orbem proficiſcentibus ampliſsimas gratias conceſsit, vt patet ex ſequenti Bulla, quæ habetur in Bullario per fratrem Emmanuelem RodrigueZ edito.

Dilectis

Dilectis filijs Fratribus Ioanni Clapion, & Fratri Franciſco de Angelis? Leo Papa X.

DIlecti filij, &c. Alias fælicis recordationis Nicolaus Quartus, & Ioannes vigeſimus ſecundus, & Vrbanus Quintus, & Eugenius quartus, & alij Romani Pontifices prędeceſſores noſtri debita meditatione cōſiderantes, quod veſtri ordinis munda Religio à Chriſto Domino exemplis, ac verbis Apoſtolicis ſuis tradita, ac Beato Franciſco & eum ſequentibus inſpirata fuerit, ac quod nonnulli eiuſdem ordinis profeſſores pro fidei propagatione in Infidelium partes, cum iam Apoſtoli non exiſtant in orbe, deſtinare opus eſſet, prout ipſe Beatus Frāciſcus ſuo tempore actualiter fecit, vt in vinea Domini fructuoſos palmites producerent, nonnullis veſtri ordinis tunc expreſsis fratribus vt in terris Infidelium tunc deſtinatis exiſtentibus, quod Dei verbum proponere, & ibidem conſtitutos ſi eorum aliqui excommunicationis cenſura ligati eſſent, abſoluere, quoſcunque ad Chriſtianę fidei vnitatem conuenire cupientes recipere, baptizare, Eccleſijs aggregare, & hi ex dictis fratribus qui in ſacerdotio conſtituti eſſent, Pęnitentię, & Euchariſtię, & extremæ Vnctionis, aliaque Eccleſiaſtica Sacramenta perſonis præmiſsis miniſtrare & exercere, nec non in caſu neceſsitatis (Epiſcopis in prouincia non exiſtentibus) Confirmationis Sacramentum, & ordinationis, vſque ad minores ordines fidelibus miniſtrare, cappellas & altaria, nec non calices, & paramenta Eccleſiaſtica benedicere, ac Eccleſias recōciliandas vel Cæmeteria reconciliare, eiſdem de idoneis miniſtris prouidere, eiſque Indulgentias quas Epiſcopi in ſuis Diœceſibus concedere ſolent impartiri, & alia quęcunque facere, quæ ad augmentum diuini nominis, ad conuerſionem ipſorum infidelium populorum, & ampliationem fidei orthodoxæ, & reprobationē & irritationē illorum, quæ ſacris conſtitutionibus contradicunt, ſicut pro loco, & tempore viderint expedire, valeant, & poſsint. Nec non vti oleo ſancto, & Chriſmate antiquis vſque ad tres annos, cum in eiſdem partibus nouum oleum, & balſamum ſine difficultate magna haberi non poſsint, libere & licitè valeant. Nec non aggregatos eoſdem (vbi Epiſcopi non habentur) clericali inſignire charactere. & ipſos ad minores ordines promouere liceret etiam ſedis Apoſtolicæ ſententia excommunicationis irretitis abſolutionis beneficium iuxta formā Eccleſiæ inpartiri, & qui degentibus Schiſmaticis, vel alias nouiter eſſent conuerſi dandi licentiam, vt vxores ſuas cū quibus in gradibus à lege diuina non prohibitis cōtraxerunt, retinere valerent, & de cauſis Matrimonialibus quas in partibus illis ad audientiam

noſtram

noſtram deferre deberent, legitimè cognoſcendi, & diſcordantes inter ſe concordare. Ac etiam eiſdem fratribus licitum eſſe omnium fidelium in terris prædictis confeſsiones audire, & ipſis iniungere pænitentias ſalutares, & vota commutare], & excommunicatos à Canone vel alio modo iuxta poſsibilitatem ſatisfecerint. Inſuper in locis in quibus fratres ipſi reſidentiam facere vel eos hoſpitari contingeret, miſſam & diuina officia cum ſolita ſolemnitate celebrare, & ſi in eiſdem locis vitæ neceſſaria ieiuniorum tempore commode haberi non poſſent, ad prædicta ieiunia eoſdem fratres minime teneri declararunt, cum eiſque miſericorditer diſpenſarunt. Et vt de ſuis laboribus fructum reportarent, fratribus prędicti. verè pænitentibus, & confeſsis eam indulgentiam concesserunt, quam proficiſcentibus in terræ ſanctæ ſubſidium ſedes Apoſtolica concedere cōſueuit. Ac etiam omnibus vtriuſque ſexus, confeſsiſque qui loca & Eccleſias fratrum dicti veſtri ordinis in partibus pręmiſsis conſtructa, & in poſterum conſtruenda ſingulis diebus quibus viſitauerint, cauſa deuotionis ſiue eleemoſynę faciendæ, ipſis de iniunctis eis pænitentijs centum die miſericorditer relaxarūt. Quique eiſdem fratribus auctoritate Apoſtolic conceſſerunt, vt in Ciuitatibus, caſtris, villis, ſeu locis quibuſcūque ad habitandum domos & loca quæcunque ſeu hactenus recepta mutare, at eam venditionis, permutationis, aut cuiuſuis donationis titulo, in alic transferre valerent. Ac inſuper, vt omnes, & ſinguli veſtri ordinis profeſſores, qui eodem ſuccenſi zelo ad ea loca cum fratribus prædictis tranſire voluiſſent, omnibus & ſingulis præmiſsis gratijs & indultis gaudei liberè poſſent, prout eiſdem fratribus, & eorum cuilibet coniunctim v diuiſim pro fratrum præfatorum vita, tunc pro tempore indultum eſſe vel conceſſum. Nec fugientes à ſæculo in ordine præfatō recipere, ac omnia, & ſingula facere quæ ad ea, quæ dicti ordinis concernerent profeſſionem, & religionem, quę Miniſtri Generales & Prouinciales ex offici & indultis Apoſtolicis facere poſſunt, prout in eorundem profeſſorum d ſuper confectis litteris latius enarratur. Cum autem ſicut accepimus, v quorum zelus eſt, Deo animas lucrifacere, & per veſtræ ſperationis indu ſtriam & ſolicitudinem diuina ſtipulante gratia adulterinas plantation diuellere, ac in meſſe Domini virtutes ſerere, vitia radicitus extirpare, humanum genus ad ſaluationis & cognitionis ſemitas reducere, ad Indi nas Inſulas, aliaſque prouincias chariſsimi in Chriſto filij noſtri Car Hiſpaniarum, & Romanorum Regis Catholici, in Imperatorem elect ditioni ſubiectas, & illis propinquas terras, vbi homines veritatis fidei gnitione carent, cōnferre deſideratis, & in illis verbum fidei ſeminand huiuſmodi ſanctis actionibus, vos exercere, de ſuperiorum veſtrorum l centia intendatis; nos tam ſancto, & hominibus huiuſmodi pro eorū a

maru

Digitized by Google

marum ſalute neceſſario opere deſiderio fauorabiliter annuere volentes, motu proprio, & certa ſcientia ac poteſtatis plenitudine vobis & veſtrum cuilibet facultatibus, conceſsionibus, & gratiis ac indultis ſupradictis iuxta ſuperius narratorum continentiam vobis, & cuilibet veſtrum, & ad vitam veſtram à vobis quatuor deputandis vti, potiri, & gaudere, prout ſuperius explicatur, liberè & licitè valeatis, concedimus, & indulgemus, volumus autem quod ea quæ ad Epiſcopalem ordinem ac dignitatem dumtaxat pertinent, vigore pręſentium nullus veſtrum exercere poſsit, niſi in Prouincijs vbi Catholicus Antiſtes non fuerit, in aliis enim locis Pontificalia ſolū per Epiſcopos exerceri valebunt. Quocirca vniuerſis & ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſque in dignitate conſtitutis, nec non omnibus, & ſingulis tam Eccleſiaſticis, quam laicis ordinum quoruncunque profeſſoribus, ſub pęna excommunicationis latæ ſententiæ, & maledictionis æternæ, à qua non niſi per nos, ſeu de noſtro, ſeu dicti Miniſtri veſtri cōſenſu poſsint abſolui, firmiter inhibemus, ne vos, aut veſtrum aliquem ad vitam veſtrā ſeu deputádos fratres præfatos, à vobis, vel à Miniſtro generali ordinis præfati, in pręmiſſis, ſeu pręmiſſorū aliquo directe, vel indirectè, per ſe, vel alium, quouis quæſito colore impedire præſumant. Quod ſi quicquā à quouis aliter attentatum fuerit, etiam prætextu quarumcunque litterarū Apoſtolicarū à Sede Apoſtolica conceſſarum, ſeu in futurum concedendarū, etiam ſi in eiſdem litteris præſentes de verbo ad verbum inſertę fuerint, & ſpecialiter à nobis reuocatę, irritum ſit penitus & inane declarantes ex nūc prout ex tunc, non eſſe intentionis noſtræ, nec in futurum fore, in pręmiſſis (dummodo illis ſanctè pro tempore intendatis) vobis impedimentum vel detrimentum inferre. Non obſtante prohibitione Fę. rec. Bonif. Papę VIII. pręde ceſſoris noſtri, qua cauetur ne quis de Prędicatoribus, & Minoribus, & aliis Religioſis mendicantibus (quibuſcunque ſuper hoc priuilegijs muniti exiſtant) prædicta pręſumant, abſque Sedis Apoſtolicę licentia ſpeciali, plenam & expreſſam facientis de huiuſmodi prohibitione mentionem. Nec non conſtitutionibus & ordinationibus, &c. Datū Romæ apud S. Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die 25. Aprilis, anno 1521. Pontificatus noſtri anno nono. *Hactenus Bullæ Leonis X.*

Annotatio.

Quāuis priuilegia præfatis fratribus, vtpote perſonis particularibus conceſſa, extincta videantur, tamen omnia fere ordini Prædicatorum ac Minorum ab aliјs Pontificibus diuerſis temporibus fuere conceſſa. Nam inprimis de Prædicatoribus conſtat ex Bulla Sixti quarti, & de Minoribus ex Bulla Ioannis 22. ac multa ex his priuilegiis poſt Concilium Tridentinum Ordini Carmelitarum à Clemente VIII. & Paulo V. Summis PP. fuerunt indulta, vt ex ſequentibus priuilegijs patebit.

Privilegia Fratribus Carmelitis Diſcalceatis conceſſa.

Dilectis filijs Commiſſario & fratribus Ordinis Beatæ Mariæ de Monte Carmelo nuncupatis Congregationis Italicæ, Clemens Papa VIII.

Dilecti filij ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dominici gregis cura nobis Diuina diſpoſitione commiſſa exigit, vt non ſolum Chriſti fidelium animarum ſaluti, quantum cum Domino poſſumus proſpiciamus; ſed Infidelium quoque conuerſioni ſollicitis ſtudiis intendamus. Cumque ad præmiſſa exequenda Religioſi viri pietate Chriſtiana, & Catholicę fidei zelo, ac ſacrarum literarũ doctrina præſtantes, ac vitę inprimis & morum Sanctitate conſpicui requirantur; & in veſtra Religione, ac Congregatione nunc ſpiritu feruenti (benedicente Domino) Religioſi plures reperiantur, eo quod diuina affluente gratia, ſanctæ orationi ac contemplationi vacantes, ſacrarum literarum ſtudio, prædicationi verbi Dei, atque animarum ſaluti diligenter incumbitis, & humilitate, paupertate, nuditate, abſtinentia, ieiuniis, & vitæ auſteritate prælucentes Patris veſtri & Prophetæ Sanctiſſimi Eliæ veſtri inſtituti Auctoris, alumnos & imitatores vos oſtenditis; ex veſtra Religione & Congregatione primitiuæ obſeruantiæ Diſcalceatorũ, nuncupatorum, ad Illuſtrem & potentiſsimũ Abax Perſarum Regem illiuſque Regna, Dominia & loca, & ad aliorum quorumcunq; Infideliũ, Schiſmaticorum, & Hæreticorum partes, vt in illis Euangeliũ Chriſti prędicare, Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare, & tam fidelium in illis partibus forſan degentium ſaluti conſulere, quam Infidelium & aliorum prædictorũ conuerſioni operam præſtare curent, nunc & infuturum aliquos per vos ad hoc deputandos, quamprimum deligendos & tranſmittendos eſſe duximus. Vt autem ij quos ipſi ad hoc munus deputaueritis, miniſterium hoc facilius, & commodius ad Dei gloriam, & Catholicæ Eccleſiæ exaltationem adimplere poſsint, eiſdem Religioſis, qui pro tempore, ad partes prædictas per te fili Commiſſarie, ac per Prępoſitum Generalem pro tempore exiſtentem mit-
1. tentur, vt in eiſdem partibus tam cum Infidelibus, quam cum Hæreticis, & Schiſmaticis, & excommunicatis quibuſque tuta conſcientia conuerſari,
2. ac verbo, officio, & cibo communicare, eorum libros & alios quacunque ex
3. cauſa prohibitos, ad effectum illos confutandi, & corrigendi legere, illiſque verbum Dei proponere & prædicare, & Euangelicam doctrinam ad Chriſtianam fidem venire cupientes edocere, eoſque catechizare, ac recipe-
4. re, & baptizare in forma Eccleſiæ conſueta. Eccleſias, oratoria, cæmeteria,

Con-

Conuentus,& Monaſteria,Cõfraternitates tam veſtri quam aliorum quorumcunque Ordinũ,& alias quaſcunque,nec non cætera loca pia extruere, fundare,erigere,ac ſi quæ adſint in illis partibus profanatæ ,eas benedicere, 5.
& ſi erunt conſecratæ aqua prius ab aliquo Epiſcopo , vel ſi Epiſcopus vltra duas dietas diſtauerit,à vobis benedictas reconciliare. Quoſcunq; illarũ 6.
partium habitum veſtri ordinis recipere volentes , etiam non ſeruata forma Fæ. re. Sixti Papæ V. Prædeceſſoris noſtri,& decretorum noſtrorum ad huiuſmodi habitum,& deinde ſuo tempore ad profeſsionem regularem admittere. Altaria portatilia cum debitis honore & reuerentia habere, & ſuper illis in quibuslibet locis decentibus tamen & honeſtis, & ab omnibus 7.
actibus humanis ſeiunctis & remotis Sacroſanctum Miſſæ ſacrificiũ etiam ante lucem regulariter per mediam horam antè,dummodo illuceſcat dies, 8.
vel ſi neceſsitas id poſtulauerit,etiam per horam antè,& per mediam horã poſt meridiem. Indumenta,paraméta, corporalia & vaſa Eccleſiaſtica,non 9.
tamen ea in quibus ſacra vnctio adhibetur,pro eorum,& aliorum Sacerdotum in illis partibus exiſtentium in vſu quæcunque benedicere. Oleis infirmorum & Catechumenorũ ſanctis antiquis in ſupradictis , & infraſcriptis 10.
muneribus vti,ſi facta diligentia aliud eiuſdem anni habere non potuerint.
Quoſcunque præterea in illis partibus degentes hęreticos,Schiſmaticos,& 11.
à fide Chriſtiana apoſtatas,etiam Hæreſiarchas,nõ tamen relapſos, ſi ad pęnitẽtiam redierint,facta per eos publicè,vel priuatim prout perſonarum & locorum ratio poſtulauerit,ſuorum errorũ deteſtatione & abiuratione , & iniunctis eis pęnitẽtiis ſalutaribus,& aliis iniungendis ab hęreſis,ſchiſmatis,& Apoſtaſiæ à fide reatibus,nec non excommunicationis aliiſque Eccleſiaſticis ſentẽtiis,cẽſuris & pęnis per eos iniũctis in vtroq; foro abſoluere, illoſque reconciliare,ac Sanctæ Matris Eccleſiæ gremio & Vnitati fideliũ reſtituere. Eorum etiam & cæterorũ quorũcunque Chriſti fideliũ vtriuſque 12.
ſexus in illis partibus degentium Confeſsiones audire ac iniuncta illis pro modo culpæ eorum arbitrio pęnitentia ſalutari,eoſdem à quibuſcunq; peccatis, criminibus,exceſsibus,& delictis quãtumcunque grauibus,& enormibus etiam in caſibus nobis & eidem Apoſtolicæ ſedi , & locorum ordinariis reſeruatis, etiam contentis in litteris die Cęnę Domini legi ſolitis, etiã de quibus dicta Apoſtolica Sedes merito conſulenda eſſet,quoad huiuſmodi caſus contentos in litteris Cęnę Domini,videlicet ſemel in vita & in articulo mortis,niſi aliquis caſus vrgens pluries occurrat,cui propter periculum animarum ſtatim ſit prouidendum;quoad reliquos vero toties quoties eis videbitur & fuerit opportunum. Nec non quorumcunque votorũ 13.
etiam iuratorum & Eccleſiæ præceptorum tranſgreſsionibus,ieiuniorũ,& pęnitentiarum iniunctarum omiſsionibus cæteriſque delictis in foro conſcientiæ abſoluere,ac in illis partibus vbi Parochi non fuerint,Baptiſmatis, 14.

OOOOo 2 Pęni-

Pęnitentiæ, Euchariſtiæ, Matrimonij, & Extremæ vnctionis Sacram
quæ alioquin parochi ſuis Parochianis miniſtrare ſolent & poſſunt
15. Parochorum miniſtrare. Pręterea vota quæcunque etiam ſolemniter i
ta (caſtitatis & Religionis dumtaxat exceptis) ex aliqua rationabili c
16. in alia pietatis opera commutare. Apoſtatas quoque à regularibus or
bus quibuſcunque in dictis partibus degentes, ſi verè pęnituerint, & v
petierint, impoſita illis ſalutari pęnitentia, ab apoſtaſię nota, & excom
nicationis, aliiſque cenſuris & pęnis Eccleſiaſticis per eos incurſis abſo
re, illiſque vt reaſſumpto habitu ſui Ordinis extra Monaſterium per c
decentem terminum, donec ad ſua monaſteria redire potuerint, rema
poſsint, cōcedere, & cum eis ſi Sacerdotes fuerint ſuper irregularitate p
miſſorum occaſione, & etiam quia cenſuris Eccleſiaſticis ſic ligati M
& alia diuina officia etiam forſan in contemptum clauium celebrarūt, c
tracta diſpenſare, ita vt Miſſas, & alia diuina officia celebrare, & Eccleſi
ca Sacramenta miniſtrare valeant, dummodo ſcandalum non adſit, & v
tas, aut neceſsitas conuerſionis & ſalutis animarum illarum partium ſu
17. rit id illis eſſe concedendum. Super votis quoque ſimplicibus Religio
& caſtitatis ſimili ex aliqua cauſa rationabili diſpenſare. Vtque pro ex
ſarum oneribus leuius ſupportandis eleemoſynas & oblationes eis larg
das recipere, Illiſque pro Religioſis eorum neceſsitatibus vti; necnon q
cunque malè oblata incerta illarum partium ſi ij quibus ſolutio earum
reſtitutio fieri deberet ignorentur, vel inueniri non poſsint, in pios vſus,
18. pauperum ſuſtentationem earundem partium, eorum arbitrio erogare. I
ſuper vt ij ex dictis Religioſis ad partes prædictas profecturis, quiue in
ctis partibus ad habitum & profeſsionem eiuſdem ordinis recipientur
cris ordinibus non initiati, à quibuſcunque Catholicis Patriarchis, Arch
pis, & Epiſcopis gratiam & communionem Apoſtolicæ Sedis habentib
ad omnes etiam ſacros & Presbyteratus ordines, etiam extra tempora
Iure ſtatuta, & non ſeruatis interſtitiis, & abſque litteris dimiſſoriis, q
tenus ibi locorum Ordinarij, ſeu Epiſcopi non ſint, cum teſtimonio tam
de vita, moribus, & idoneitate illius qui in illis partibus eorū ſuperior p
tempore fuerit, promoueri, & promoti in illis, etiam in altaris miniſter
miniſtrare libere & licitè valeant. Ad hęc omnes prędictos Religioſos eiu
dem Congregationis veſtræ ac domos, Conuētus, monaſteria & loca qu
cunque quæ in illis partibus pro tempore habueritis, ab omnium & ſing
lorum quorumcunque Prælatorum, & perſonarum Eccleſiaſticarum Iu
riſdictione, poteſtate, ſuperioritate, & auctoritate, ſicut in cæteris locis iſt
prorſus eximimus & liberamus. Decernentes illos omnes & ſingulos tib
fili Commiſſarie generalis & Definitorio Congregationis Italiæ tantum
modo, tam in ſpiritualibus quam temporalibus ſubiacere, illoſque ſupe

pramiſ

præmiſsis à quoquam quauis auctore fungente moleſtari, perturbari, inquietari, vel impediri nullatenus poſſe, nec etiã cuiquam dictæ Congregationis Italicæ Religioſo licere ad præfata loca ſine tua fili cõmiſſarie, aut Præpoſiti generalis pro tempore futuri ſpeciali licentia accedere, & ſecus facientes apoſtaſiæ notam eo ipſo incurrere. præſentes quoque litteras ſub quibuſuis ſimilium vel diſsimilium gratiarũ reuocationibus, ſuſpenſionibus, limitationibus, aut aliis cõtrariis diſpoſitionibus, etiam per litteras die Cęnę Domini legi ſolitas faciendas minime comprehendi, niſi de illis ſpecialis, ſpecifica, & ad verbum expreſſa mentio fiat. Sicque per quoſcunque Iudices ordinarios & delegatos etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores iudicari & diffiniri debere. Irritũ quoque & inane quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attẽtari. Non obſtantibus quibuſuis cõſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cęteriſque contrariis quibuſcunque. Volumus autem, & in virtute Sanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis maioris latæ ſententiæ pęna eo ipſo per contra facientes incurrenda, à qua non niſi à nobis & Romanis Pontificibus ſucceſſoribus noſtris, præterquã in articulo mortis cõſtitutus quiſquam abſolui poſsit, diſtrictè pręcipiẽdo mandamus, vt pręmiſſa omnia dicti Religioſi gratis & abſque vlla prorſus impenſa, omnino impẽdant & imparriantur, neque ab illis aliquid hac de cauſa petere vel exigere, vel ſponte ablatum accipere pręſumant, ſub eiſdem præcepto, & excommunicationis pęna ipſo facto incurrenda nobiſque pariter reſeruata, ne quis nõ ſuperior illorum pręd ctos Religioſos retardare, moleſtare, inquietare, aut quoquo modo directè vel indirectè quominus præfata miniſteria exequantur impedire audeant. diſtrictè inhibemus. Et quia difficile foret præſentes noſtras litteras ad ſingula loca vbi opus fuerit deferri, volumus, & dicta auctoritate decernimus, vt earum trãſumptis etiã impreſsis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo veſtrę Congregationis, aut alicuius perſonę in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutę munitis eadem prorſus fides in Iudicio, & extra habeatur, quæ eiſdem pręſentibus originalibus litteris haberetur, ſi forent exhibitę vel oſtenſæ. Datum Romę apud Sanctũ Marcum ſub Annulo Piſcatoris die xiiij. Iulij M.DC.IV. Pontificatus noſtri Anno decimo tertio. M. Veſtrius Barbianus.

Sequitur collectio breuis priuilegiorum, à ſede Apoſtolica conceſſa Religioſis in propaganda fide laborantibus, ordine Alphabetico digeſta.

Præambulæ quædam notationes pro vſu, & praxi prædictorum priuilegiorum.

PRius quædam dubia pręcipua abſoluam, ac quędam obſeruanda in pra⟩ præmittam, poſtea breuem priuilegiorum ſeriem alphabetico ordine digeſtam, aliquibus explicatam appendicibus tradam. Sed ne alicui de veritate Bullarum, à quibus priuilegia omnia depromſimus, contingat dubitare, Pontificum diplomata ſuis numeris diſtincta hic ſcripta inuenientur.

Primo igitur dubiũ occurrit, An præfata priuilegia ſint à Tridetina Synodo derogata? nam in ea omnia priuilegia, quæ decretis eiuſdem Concilij contrariantur, expreſſè abrogata ſunt, vt patet ex c. vlt. ſeſſ. 25. de reformat. & Pius iiij. omnia priuilegia Conc. Trid. aduerſantia penitus annullauit, & licet Pius v. omnia Regularium priuilegia confirmauerit, ac innouauerit; poſtea vero Greg. xiij. præfatam Pij v. Bullam reuocauit ac ſolum eas gratias, & priuil. regularibus conceſsit, quæ ſunt in vſu, & Sacri Conc. Trid. decretis non contradicunt.

Pro huius dubij reſolutione, primo poſſemus dicere, non eſſe Concilij mentem, priuilegia ſpecialia regularibus, in conuerſione infidelium laborantibus conceſſa abrogare: nam decretum generaliter loquens, non rectè extenditur ad caſus ſpeciales, quos Legiſlator præſumitur non comprehẽdiſſe: præcipuè, quia abrogatio, aut priuilegiorum limitatio, à Sacro Conc. facta fuit, vel in Epiſcoporum, vel in Parochorum fauorem, ne eorum iuriſdictio in aliquo læderetur: at in terris infidelium vbi nec Epiſcopi ſunt, nec Parochi, nulli irrogatur iniuria: quare in hoc caſu magna cum probabilitate ſuſtineri poſſet, priuilegia Regularibus conceſſa in ſuo robore permanſiſſe. At quicquid ſit de hac ſententia, illud conſtans eſt apud Authores, omnia priuilegia ante Conc. Trid. Regularibus conceſſa in foro conſcientiæ valere. Ita docent Fr. Emmanuel Rodriquez, tom. 1. quæſt. regul. art. 9. q. 8. P. Enriquez 1. tom. li. 7. c. 24. P. Sorbus in compend. priuil. verb. Abſolutio,

ſolutio. P. Sa, verbo Gratia, & communiter alii Iuniores. In foro autem conſcientiæ valere, idem eſt, ac poſſe vti nunc illis priuilegiis conceſsis, in ſalutem animarum, ita vt valeant coram Deo, & non coram Eccleſia, vt qui abſolueret extra Confeſsionem virtute priuilegiorum hęreticum, aut excommunicatum, ille verè quoad Deum maneret abſolutus, licet in foro exteriori poſſet ab Eccleſia puniri, ita explicat Couar. in cap. Alma Mater, parag. 11. n. 6. in 1 part.

Quod vero priuilegia omnia in foro interiori ſalua cōſiſtant, ex eo maniſeſtè colligūt præfati Authores, quia Pius V. viuæ vocis oraculo Fratrib. Minoribus conceſsit vti & gaudere omnibus Indulgentiis, gratiis, & priuilegiis à Summis Pontificibus conceſſis; & quoad illa, quæ ſunt reſtricta, ſeu derogata per Conc. Trid. etiam vti illis poſſe, in foro conſcientiæ tantū. Neque iſta conceſſio fuit reuocata per Bullam Greg. XIII. ſolum enim reuocauit ea, quæ Regularibus Pius V. conceſſerat in foro exteriori, vt iurgia vitarentur, & contentiones, quæ ex talibus conceſſionibus inter Eccleſiaſticos erant ortæ: & ſic non reuocauit ea, quæ viuę vocis oraculo, & tantum in foro interiori fuerunt conceſſa.

Nec ſolum in foro interiori priuilegia Regularibus conceſſa in ſuo robore permanere, ſed & in exteriori docuit Pater Enriquez, tom. 1. Summæ moral. lib. 7. c. 24. in fine, quia, vt ipſe ait, reuocatio facta à Gregorio XIII. non fuit promulgata, neque vſu recepta, pro qua ſententia adducit Nauarrum in editione anni 84. c. 27. in fine, quam ego videre non potui, imo videtur colligi contrarium ex Nauarro in ſuo Enchirid. vbi ait, quod tenorem conſtit. Greg. xiij. ponit in fine, ſi publicetur: quare cum ipſe ponat dictam Conſtitutionem, colligi apertè videtur fuiſſe iuridicè promulgatam.

Illud tamen certum exiſtimo, quod etſi Trid. ſeſſ. 25. de reformat. Regular. c. 22. reuocet omnia Mendicantium priuilegia Canonib. aut Decretis à ſe editis contraria, intelligendum eſſe de illis priuilegiis, quæ repugnāt decretis in illa ſeſſione circa Regularium reformationem promulgatis: cætera vero priuilegia minimè, neque in interiori, neque in exteriori foro eſſe ſublata: ita expreſſe docuit Nauar c. 27. num. 190. Credimus, inquit, quod per prædictum c. finale de Regularibus, (nempe prædictum c. 22. Conc. Trid.) ſolum tolli eis priuilegia contraria iuribus communibus, quæ capitibus præcedentibus eiuſdem tit. (ſcilicet ſeſſionis 25. de reformat. Regulariū) iubentur ſeruari. Eandem Nauar. ſententiam, ipſo tamen nō citato, late proſequitur Emanuel Rodriquez tom. 1. quæſt. regul. q. 8. art. 6. & 7. & Pater Sa in Summa, verbo Gratia. Quare tantum illa priuilegia ſunt abrogata, quæ decretis illius ſeſsionis contrariantur: & ſimiliter, quæcunque alia, quæ in propriis locis à Sacra Tridentina Synodo reuocantur.

Loca

Loca autem, vbi expreſſe priuilegia Ordinum à Conc. Trid. derogar adducit Emanuel Rodriquez dicto art. 7. quæ à nobis hic breuitatis tia non recenſentur, & quia in propriis locis notabimus, quę C cilij decreta ſint obſeruanda, priuilegijs quibuſcunque non obſta bus.

Illud etiam ſe offert notandum ex mente omnium ferme Doctor ſcribentium de priuilegiis Ordinibus Mendicantibus communicatis, nu quam per non vſum amitti.

Deinde antequam collectionem, ſiue compendium omnium priuileg rum miniſtris Miſsionum conceſſorum aggrediamur, illud prius reſtat ſiderandum, hęc priuilegia, prout ex eorum ſerie, & contextu patet, à S mis Pontificibus fuiſſe Fratribus conceſſa pro terris Infidelium, Hęre corum, aut Schiſmaticorum, quę Sedis Apoſtolicę magiſterio, & ob dientia non ſubduntur, in quibus, vel non ſunt Epiſcopi: vel ſi Epiſcopi, a Patriarchę reperiuntur, non tamen habent communicationem cum E cleſia Catholica, in his igitur infidelium, hęreticorum, aut ſchiſmaticoru Prouinciis, omnibus præfatis priuilegiis vti licitè poſſunt Religioſ In terris vero infidelium, aut ſchiſmaticorum, vbi ſunt Epiſcopi ca tholici, aliquibus ex præfatis priuilegiis tuta conſcientia gaudere ne queunt.

Dices, quę ſunt priuilegia, quibus vti indifferenter liceat in terris infide lium, & quę ſint à quibus abſtinere oporteat in terris, vbi pręſunt Catho lici Epiſcopi, vt in multis Indiarum Prouinciis?

Reſpondetur ex ipſarum Bullarum contextu colligi, quibus priuilegii vtendũ ſit, & à quibus abſtinendum, vbi ſunt Epiſc. catholici: nam ea quę propria ſunt Epiſcopalis dignitatis, (licet auctoritate Summi Pontif. poſ ſint ſimplici Sacerdoti committi,) vt ſunt oleum conſecrare, Eccleſias profanatas reconciliare, hæc inquam regulariter à Summis Pontif. non conceduntur, vbi ſunt Epiſcopi. Quare in præfatis Bullis cum Religio- ſis aliqua ex his committuntur, ſolet frequenter addi: vbi Epiſcopo- rum copia non fuerit. Licet aliquando ſoleant etiam Pontifices aliqua ex prædictis abſolute concedere Religioſis proficiſcentibus in terras In- diarum, maximè ſi ſint valdè remotę à locis, vbi Epiſcopi reſident, vt ſunt calices, & altariola cõſecrare. Et tũc non eſt dubiũ, quin poſsint hęc, & alia ſi concedantur, exequi in terris, quę Epiſcopis ſubduntur. Alijs vero priui- legiis pro infidelium terris conceſsis, vt ſunt, quæ pertinent ad abſolutio- nẽ. & diſpenſationẽ, & aliquorũ ſacramentorum adminiſtrationem, cum à Summis Pontificibus ſine vlla reſtrictione concedantur, frui, & vti ſem- per licebit in terris infidelium, & hæreticorum, maximè in illis, quę valdè remotæ ſunt à Sede Apoſtolica.

Ex

Digitized by Google

Ex quo infero priuilegia; quæ olim aliquibus Religioſis in Indiam profectis fuere conceſſa, quando in illis Regionibus à Sede Apoſtol. Epiſcopi non erant creati, ſi ſint circa executionem earum rerum, quæ Epiſcoporũ ſunt propria, creatis Epiſcopis fuiſſe omnino extincta: quia ceſſat ratio, ob quam fuere conceſſa, nempe Epiſcoporum penuria; ita docuit Fr. Emanuel Rodriquez tom. 2. q. 99. art. 5.

Præterea priuilegia quæ Summi Pont. conceſſere regularibus circa infideles nouiter conuerſos, extendi etiam voluerunt ad captiuos Chriſtianos in quibuſcunque infidelium Prouincijs exiſtentes, vt patet ex initio Bullæ Innocent. IV. & Sixti IV. pro Fratribus Prædicatoribus. Imò, & ad omnes fideles in illis partibus degentes, vt ex ipſis Pontificum verbis manifeſtè conſtat, niſi in aliquo caſu contrarium exprimatur.

Denique expendenda ſunt illa verba tam Innocent. IV. quam aliorum Pontificum, ſcilicet *Fratribus Prædicatoribus in terras infidelium proficiſcentibus*, quaſi Summi Pontifices velint, eos non ſolum dum inter infideles verſantur, gratijs & fauoribus à ſe conceſsis vti, ſed ſtatim, ac huius miniſterij cauſa ad infidelium conuerſionem fuerint profecti. quare itinerantes poſſent ſi neceſsitas vrgeret, præfatis priuilegijs vti, vbi Epiſcopi non eſſent, vel eſſet ad illos acceſſus valde difficilis. Si enim in itinere vel frangeretur altariolum, vel corporalia iam benedicta perderentur, & die feſto non eſſet qui celebraret, quis dubitat virtute priuilegiorum poſſe, & arã, & corporalia benedicere, & ſic de cæteris?

Denique cum in hac collectione, aliquando ex compendio Indico Societatis Ieſu aliqua priuilegia inſerantur, nonnullaque ex illis pro temporis limitato ſint conceſſa, oporteret, (niſi alias alicui Religioni ſine temporis determinatione concederentur) ab ipſis Patribus poſtulare, an prorogata fuerint; ſolent enim ipſi, antequam extinguantur, prorogationem à Sede Apoſt. obtinere. Deinde cum hæc priuilegia Societati regulariter à Pontifice concedantur, dependenter à Præpoſito Generali, ita vt ſine eius licentia, nemo ex Societate vtendi eis habeat facultatem, oporteret, vt aliarum Ordinum Religioſi facultatem à ſuo Generali, vel ſaltem Prouinciali omnibus prędictis priuilegijs vtendi, impetrarent. Pręterea etſi in ipſis priuilegijs conceſsis Religioſis Societatis, ſæpe requiratur, vt à Præpoſito Generali ſint miſsi: at poſtea Greg. XIII. indulſit omnibus de Societate, qui pro tempore erunt in illis partibus, vt eiſdem priuilegiis vterentur, etiamſi à Præpoſito Generali miſsi non ſint.

Abſolutio.

IN terris infidelium, poſſunt Religioſi omniũ fidelium ibi degentiũ confeſſiones audire, iniunctaque pœnitentia ſalutari eos abſoluere ab omnibus peccatis, criminibus, exceſsibus, delictis quantũcunque enormibus

 etiam

etiam in Cęna Domini contentis,aut quomodolibet Sedi Apoſtol.
uatis,ſine vlla exceptione,toties quoties. Six.iiij.n.5.prędicat, Clem
Car.Diſcalceatis,n.12.ac etiam ab omnibus cenſuris & pęnis prædi
licta conſequentibus abſoluere Six.4.nu.6.& compend.Societ. In
verbo abſolutio.

Secundo quoſcunque in illis partibus Schiſmaticos, vel Hæret
etiam Hęreſiarchas non tamen Relapſos facta per eos prius deteſta
& abiuratione, iniunctiſque pęnitentijs ſalutaribus, in vtroque fo
excommunicatione,alijſque Eccleſiaſticis cenſuris,& ſententiis abſo
re,illoſque reconciliare Clem.VIII.Carme.Diſcalceatis.

Annotatio.

NOta hanc conceſsionem intelligendam eſſe in illis partibus, vbi
ſint Epiſcopi,neque Inquiſitores hæreticæ prauitatis, id enim c
gitur ex ſerie bullarum. Pro illis vero Regionibus remotiſsimis, vbi
ces fidei ſunt deputati Fratres Ieſuitæ, gaudent ſimili priuilegio in f
conſcientiæ . Aduertit tamen Collector, quod eo Religioſi non vtan
cum his quos probabiliter ſciuerint ad Inquiſitionis officium eſſe dela
niſi fortè de hac re cum Inquiſitoribus agatur, atque ipſis placeat, vt
hac facultate vtantur. Cum iis etiam,qui delati non fuerint,adhibe
magna cautio & circumſpectio, vt pęnitentibus declarent nil. eam
ſolutionem ipſis prodeſſe in foro exteriori, eoſque exhortentur, vt co
plices ſi quos habeant,reuelent,& hæreſes abiurent,nec in locis in quib
Sanctæ Inquiſitionis officium reſidet,hac facultate vtantur, niſi cum
Neophytis,& ea moderatione,vt Inquiſitores nulla ratione offendantur
Quin potius ſedulam operam nauabunt, vt pœnitentes in ijs quę in for
exteriori reuelare tenentur,officio ſuo non deſint. Denique notandum e
hoc priuilegium abſoluendi ab omnibus caſibus reſeruatis,non tolli, c
Romæ publicatur Bulla Cœnæ Domini, vt docet P. Fr. Emanuel tom.
q.20.art.9.

Altare.

CElebrare in altari portatili, ſiue viatico conceſſerunt multi Pontifi
ces Religioſis,non ſolum pro conuerſione infidelium laborantibus,
ſed etiam alijs inter Catholicos conuerſantibus. Et quamuis dubitari
poſſet,an hæc gratia ſublata eſſet per Concil. Trid. vt nullus dubitationi
locus relinquatur,poſt Trident. Societati Ieſu conceſsit Gregor. XIII.
cum derogatione expreſſa Concil. Tridentin. vt refert Pater Enriquez
1. tom. libr. 9. cap. 27. in gloſſ. litt. S. Nouiſsime vero Fratribus Car-
melitis in terras infidelium proficiſcentibus conceſsit Clem. VIII. vt
ſupra num.7.

Ann-

Annotatio.

EX priuilegio Adriani VI. teſte P. Fr. Emanuele tom. 1. q. 28. art. 2. poſſunt Prouinciales Indiarum, & Fratres habentes ab ipſis ſpecialem ad hanc facultatem, conſecrare altaria, etiam pro vſu alieno, in caſu neceſſitatis Epiſcopis in Prouincia non exiſtentibus.

Apoſtatæ.

IN terris infidelium, Apoſtatas à Regularibus Ordinibus commorantes poſſunt Religioſi impoſita illis ſalutari pœnitentia, ab apoſtaſiæ notæ, & excommunicationis, alijſque cenſuris, & pœnis abſoluere: illiſque vt reaſſumpto habitu ſui Ordinis, extra monaſterium per certum decentem terminum, donec ad ſua monaſteria redeant, manere poſsint, concedere. Et cum eis, ſi Sacerdotes fuerint, ſuper irregularitate forte commiſſorum occaſione contracta, diſpenſare, ita vt Miſſas, & alia diuina officia celebrare, & Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare valeant: dummodo ſcandalum non adſit, & vtilitas animarum illarum partium id poſtulauerit, ita Clem. VIII. Carmelitis num. 16. & Innocent. IV. Prædicatoribus num. 11.

Baptiſmus.

DE Sacramenti Baptiſmi adminiſtratione vide infra, verbo, Sacramenta. Religioſis Societat. in India degentibus Pius V. ad decennium, quod poſtea Gregor. XIII. extendit ad aliud decennium, conceſſit, vt poſſent baptizare extra Eccleſias, & ſine conſuetis cæremoniis, quando ipſi iudicarint id ad maiorem Dei gloriam & obſequium expedire propter paucitatem operariorum, & incommoditates, quæ ſe offerunt. Comp. Societ. Ind.

Benedicere.

INdumenta, paramenta, veſtes Sacerdotales, ac corporalia, tam pro ipſorum, quam pro aliorum Sacerdotum in illis partibus exiſtentium vſu (ex conceſsione Clem. VIII. num. 9. Carmelitis facta) poſſunt Religioſi benedicere. Similem conceſsionem plures alij Pontifices alijs Ordinibus ex eorum priuilegijs feciſſe conſtat. Vbi vero Epiſcopus Catholicus non adeſt, poſſunt etiam Calices, & altaria conſecrare, cæmeteria benedicere, & profanatas Eccleſias reconciliare, Innoc. IV. Fratribus Prædic. num. 21. Innoc. VI. etiam vt ſupra, Compendium Societ. Indicum verbo Benedictio: & nouiſsime Paulus V. viuæ vocis oraculo conceſsit Religioſis Carmelitis in Perſiam profectis, dum ab Epiſcopo Catholico per duas dietas diſtarent.

Annotatio.

PRimo nota, in conſecratione vtendum eſſe oleo ab Epiſcopis conſecrato. Deinde ſciendum, quod non ſolum in terris infidelium, quæ

Magiſterio Eccleſiæ non ſubijciuntur, poſſunt Fratres ornamenta [illegible] ſiaſtica, & corporalia benedicere, calices & altariola conſecrare, ſed interris fidelium, in illis ſcilicet, quæ remotiſsimæ ſunt à Sede Apoſt vt in nouo Indiarum orbe, cum ſequentibus limitationibus. Prima ſunt benedicere corporalia, cæteraque paramenta diuino cultui dep pro vſu ſæcularium, ſi diſtent ab Epiſcopis, vel eorum Officialibu duas dietas, ita P. Veracruz in compendio manu ſcripto, (quem cita ſequitur Frater Emanuel 1. tomo quæſt. Regular. quæſt. 19. artic. 2 priuilegio (inquit) Adriani VI. poſſunt Prouinciales Indiarum Ordi Mendicantium, & fratres eorum habentes authoritatem omnimo dicti priuilegij, benedicere omnia prædicta etiam pro vſu alieno, ſi ſtent ab Epiſcopis, vel eorum Officialibus per duas dietas, cauſa iuſt teruueniente, pro bono Indorum, puta quia deferenda ſunt ornament pud Epiſcopum diſtantem 20. leucis. Prouinciales vero in caſu ne ſitatis, poſſunt omnia prædicta benedicere, tam pro vſu proprio, qu pro alieno, ſiue ſint intra, ſiue extra prædictas dietas, Epiſcopis tamen Prouincia non exiſtentibus. Ita vt ſi Epiſcopus in aliena eſſet Prouinc quamuis non diſtaret vna dieta, poſsint id præſtare: ita Pater Veracr citatus.

Circa conſecrationem vero Calicis, etiam requiritur, vt Epiſcopi n ſint in ſua Prouincia: hoc enim (ait prædictus Pater) Leo X. & poſtea drian. VI. anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo co ceſsit de nouo priuilegium Prouincialibus, & quod poſsint commu ica ſuis Fratribus authoritatem ſuam. Et aduerte quod poteſtas, quæ dat per priuilegium Leonis decimi, non habet tantas limitationes, ſicut pri legium Adriani ſexti. Priuilegium enim Leonis X ſolum petit, quod Epi copi non ſint in prouincia, ad hoc vt prædicta poſsint benedicere. Et ſi Sede vacante, dicitur, quod Epiſcopi non ſunt in prouincia. Aduerte etiam cum dicto Patre, quod hæc ſupradicta omnia poſſunt facere Fratres, & benedicere, ſi eis Prouinciales communicent, ſcilicet dicendo: Auctori tate Apoſtolica committo tibi authoritatem breuis Adriani ſexti omnimodam ſuper has & has perſonas, ſicut tibi conceditur. Nec non communico tibi Breue Leonis decimi, & alia priuilegia Fratribus Indiarum conceſſa & concedenda: hactenus Frater Emanuel Rodriquez. Hoc priuilegium Adriani 6. habetur Hiſpali authenticum in Monaſterio Beati Franciſci, teſte Patre Enriquez 1. tomo ſuæ ſummæ libr. 9. cap. 27. in gloſſ. lit. H. 37.

Quibus concordat cõpendiũ Indicũ Ieſuitarũ, verbo Benedictio. Poſſunt, inquit, hi, qui mittũtur à Præpoſito Generali in loca remotiſsima, à quibus non poteſt adiri Sedes Apoſtolica, veſtes Sacerdotales, pal-

las

las, corporalia, calices, altaria, & cæmeteria, ſi Epiſcopus, qui ea faciat, Catholicus ibi non adſit, in eis partibus benedicere. Denique nota, Regulares in terris infidelium commorantes tam in Baptiſmate, quam in alijs miniſterijs, in quibus opus eſt oleo ſancto, vti poſſe oleo antiquo, ſi facta diligentia illud eiuſdem anni haberi non potuerint. Clem. VIII. Carmel. Diſcal. num. 10. quæ eſt ampliſsima conceſsio.

Confirmationis Sacramentum.

INnocentius VI. Prædicatoribus, Ioannes XXII. & Leo X. Minoribus, in terras remotiſsimas à Sede Apoſtolica ac Epiſcoporum magiſterio carentes profectis, conceſſerunt adminiſtrare ſacramentum Confirmationis nouiter conuerſis. & Adrianus 6. conceſsit de nouo priuilegium Leonis X. Prouincialibus tam circa conſecrationem Calicis, vt dixi ſupra, quā circa Confirmationis Sacramentum, cum eiſdem limitationibus, de quibus nuper mentionem fecimus, vt idem Author quæſt. Regul. loco vt ſupra refert.

Annotatio.

DE hac conceſsione ſimplici Sacerdoti, circa adminiſtrationem Sacramenti Confirmationis, à ſummo Pontif. facta, licet olim ab aliquibus Authoribus fuerit dubitatum, an ſimplici ſacerdoti à Papa committi poſsit, tamen hodie non licet dubitare, cum à pluribus Pontificibus fuerit conceſſum, vt conſtat ex præfatis priuilegiis, & de aliis, de quibus Doctores ſcribentes de Sacramento Confirmationis. Hac tamen conceſſione vti non licet, quia cum priuilegium ſit valdè exorbitans à Iure communi, non videtur extendendum vltra perſonas, quibus expreſsè fuit cōceſſum. Præterea non legimus Patres Ieſuitas, qui in Iaponis inſulis plurimos ad fidem perduxerunt, vſos fuiſſe huiuſmodi priuilegio; nec alios quoſcunque Religioſos; etiamſi Regiones fuerint remotiſsimæ, & Epiſcopo multis annis caruerint.

Communicare cum infidelibus aut excommunicatis.

POſſunt religioſi in terris infidelium, Hæreticorum, & Schiſmaticorum cum excommunicatis quibuſcūq; tuta cōſciētia conuerſari, ac verbo, officio, & cibo communicare. Clem. VIII. Carmelitis, num. 1. & alij etiam Pontifices Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus: poſſunt etiam Miſſas celebrare, etiamſi illi præſentes adſint in Eccleſijs, quando neceſſitas vrget, & periculum eſt maioris ſcandali. Compend. Societ. Ind. verbo, Communicare.

Annotatio.

DE hac materia in libro de conuerſione omnium gentium procuranda, latius diximus. Illud tamen hic obiter aduerte,

illud verbum, In officio communicare à Clemente VIII. expreſſum notare etiam ſine neceſsitate, poſſe nos infidelium Hæreticorum, aut maticorum ritibus, vel officiis diuinis intereſſe, ſine vllo ſcrupulo, & ſos ſimiliter præſentes eſſe, dum à nobis diuina celebrantur Officia, c tamen puſillorum ſcandalum non ſequatur.

Conſeruatores.

Conceditur ſuperioribus Societatis, ſeu eorum Conſeruatoribu eiſdem partibus extra Europam, vt ad omne calumniȩ genus obſi endum, & pro temporum, cauſarum, occaſionum neceſſitate occurre quaſcunque cenſurarum, & pœnarum declarationes poſsint facere, p conſeruatione & cauſa priuilegiorum & Iurium, rerum & perſonar ipſius ſocietatis tantum. Item vt cõtra tales effugientes, appellatione po poſita procedere ſeu mandare liberè & licitè valeant. Ex compendio dico Societatis. Ex eodem compendio in omnibus cauſis, perſonis Iu ſeu priuilegia Societatis concernentibus, in Regionibus tãtum extra E ropam occurrentibus, loco earum perſonarum, quæ iuxta commune c pendium, in conſeruatores aſſumi poſſunt, indulgetur Præpoſito Gener li, vt aſſumere ad id minus valeat quoſuis idoneos, & probos viros ſæc lares clericali charactere inſignitos, non tamen coniugatos. Hac vti po ſunt Prouinciales, & ii, quibus ipſi eam commiſerint.

Confeſſarij.

Omnes Religioſi in terras Infideliũ, aut Hæreticorũ à ſuis prælatis ſuperioribus miſsi, poſſunt nouiter conuerſis, ac Chriſtianis ibi de gentibus Sacramentum Confeſsionis adminiſtrare, ita Innoc. III. Præ dic. Clemens VIII. Carmel. In terris vero, vbi ſunt Epiſcopi Catholici Confeſſarii ſemel approbati à Generali, vel ab aliquo Epiſcopo ad Con feſsiones audiendas, poſſunt in vtraque India omnibuſque Regionibus, & inſulis tranſmarinis, ad quas Hiſpani, & Luſitani penetrant, Confeſsion audire: nec tenentur vlteriorem licentiam, & approbationẽ ab aliis Epiſ copis petere, ſeu alias habere. Greg. XIII. ad decennium; quàm cõceſsio nem idem poſtea, ad duo decennia extendit. Compend. Indic. Societ.

Diſpenſare.

In partibus, & Regionibus Infidelium, ſiue Hæreticorum, qui Eccleſiæ Catholicæ non obtemperant, Religioſis diſpenſandi facultatem in om ni irregularitate, in qua poſſunt Legati à latere diſpenſare, conceſſerunt Innoc. IV. nu. 10. & Ioannes 22. Fratribus Minoribus. Ac idem Innoc. cõ ceſsit eandem facultatem diſpenſandi, cum Clericis defectum natalium patientibus, (dummodo de adulterio, de inceſtu, aut de Regularibus non fuerint procreati) 2. Six. IV. & Pius II. vt ſupra n. 2. in omni cenſura, & ir regularitate facultatem Fratribus Prædicatoribus præbuerunt diſpen-

ſandi,

ſandi, excepta ea, quæ à bigamia deſcendit.

3. Clem. VIII. num. 17. Fratribus Carmelitis in terris infidelium, aut Hęreticorum exiſtentibus, conceſſit authoritatem diſpenſandi in omni voto etiam caſtitatis & Religionis, ſi neceſſitas, aut vtilitas conuerſionis animarum in illis partibus exiſtentium exegerit, & hæc eſt ampliſsima conceſſio, de qua infra.

4. Poſſunt præterea Religioſi in terris Saracenorum, Paganorum, aliorumque infidelium & in aliis Prouinciis remotiſsimis, à quibus non poteſt adiri ſedes Apoſtolica, diſpenſare cum iis, qui ab infidelitate conuertuntur tantum, & in locis remotiſsimis, ſi prius in gradibus non licitis, (lege tamē diuina nōn prohibitis) matrimonia contraxerant, vt in iiſdem manere poſsint. Ita Innoc. IV. nu. 17. & Ioan. 22. Minoribus.

5. Poſſunt Presbyteri Societatis à Propoſito Generali per ſe vel alios, ad id electi auctoritate Apoſtolica, (gratis tamen) diſpenſare cum Neophytis, in quibuſuis Orientis, Braſiliæ, Peru, nouę Hiſpanię, & aliis Vltramarinis Regionibus, inſuliſque Oceani maris, ac Occidentalibus partibus degentibus, in quibuſcunque iure diuino non prohibitis conſanguinitatis, vel affinitatis gradibus, aut alias coniunctis, aut ad ſe attinentibus, vt impedimentis eiuſmodi non obſtantibus matrimonium inter ſe contrahere, & ſolēnizare; (ſecus ſi iam etiam ſcienter contraxerint) & denuo cōtrahere valeant: in partibus tamen vbi locorum Ordinarii de facili adiri poſſunt, in foro conſcientię tantum, ſed perpetuo. Ordinarii vero ipſi ibidem in vtroque foro, ſed tantum ad viginti annos à data præſentium cōputandos, de conſilio tamē & aſſenſu dictorum Societatis Presbyterorū, tanquam adiutorum & aſſeſſorum ſuorum, vbi eorum copia commode haberi poſsit: in reliquis autem Prouinciis Ordinariorum pręſentia deſtitutis vel ab eis non minus ducentis millibus paſſum remotis, iidē Presbiteri per ſe in vtroque foro poſſunt in prędictis diſpenſare. Poſſunt etiam prædicti Sacerdotes in eiſdem locis denunciationes, & alias extrinſecas ſolemnitates, ac cęremonias cum id expedire, aut neceſſe eſſe viſum fuerit, omittere, prolemque ſuſceptam aut ſuſcipiendam legitimam declarare, Compend Societat. Indic.

6 Sanctiſs. D. N. Paul. V. Fratribus Carmelitis Diſcalceatis in Perſiam profectis viuæ vocis oraculo conceſsit, vt cum his qui in illis Regnis conuerterentur, vel etiam cum iam conuerſis, in omnibus gradibus, pręter primum conſanguinitatis vel affinitatis, ac per lineam rectam inter aſcēdentes, & deſcendentes, poſſent diſpenſare.

Annotatio.

Circa irregularitatis diſpenſationem collige in omnibus irregularitatibus, ex quacūque cauſa prouenietibus, poſſe Religioſos in Prouin-

ciis

ciis remotiſsimis Inſidelium, à quibus non poteſt adiri Sedes Apoſtolica, diſpenſare, excepta ea quæ à bigamia proceſsit. Nec mirum in illis partibus concedi facultatem diſpenſandi in irregularitate proueniente ex homicidio voluntario, maximè quando id vtilitas animarum fideique propagationis cõmune bonum exegerit: cum Paulus III. ſuperioribus Ordinis Præmonſtratenſis reſpectu ſuorum ſubditorum idem conceſſerit, vt videre eſt apud P. Frat. Emanuel. Rodriquez tom. 2. q. 105. art. 1.

Circa diſpenſationem vero in gradibus prohibitis matrimonij notandum eſt, aliud eſſe diſpenſare, ſiue licentiam præbere, vt qui matrimoniũ in infidelitate in gradibus prohibitis contraxere, maneant ad fidem conuerſi eodem coniuncti matrimonio, de quo dicemus infra verbo matrimonium; aliud vero diſpenſare cum Neophytis, hoc eſt nouiter conuerſis, vt contrahant in gradibus prohibitis, & vtrumque conceſſum eſt Religioſis primum ſine limitatione; ſecundum vero cum limitationibus prædictis.

Eccleſia.

IN illis partibus poſſunt religioſi fundare monaſteria, & Eccleſias profanatas reconciliare, & de nouo fundatis Rectores idoneos prouidere, Innoc. IV. Prędicat. num. 13. & Clemen. VIII. Carmelitis num. 4.

Horæ Canonicæ.

PAtres Societatis, Concionatores, Lectores, Confeſſarij, & Superiores, qui ſunt, aut erunt in Prouinciis Indiæ, & Braſiliæ, poſſunt toto anni tempore ante horam cœnæ ordinariam, etiam cum per aliquot integras horas ante ſolis occaſum cęnari ſolet, dicere matutinum ſequẽtis diei. Habetur in compendio Societatis.

Circa ieiunium, & alia pro Indis.

POſſunt Religioſi in foro conſcientiæ diſpenſare in India cum nouis, & antiquis Chriſtianis, in ieiuniis ab Eccleſia ſtatutis, propter grauiſsimum æſtum, & cibos debilioris nutrimenti, & quia homines illi nauigationibus & bellis gerendis ſunt diditi. Pius V. ad decennium, quam extẽdit Greg ad aliud decennium, Compend. Socier. Ind. Conceſsit præterea Paulus III. vt refert Pater Frater Emanuel Rodriquez, tom. 1. quæſt Regul. q. 99. art. 5. vt Indi ſolum tenerentur ad ieiunandum omnibus ſextis ferijs quadrageſimæ: & vigilijs Reſurrectionis, & Natalis Chriſti, propter eorum nouam ad fidem conuerſionem, & ipſius gentis infirmitatem; imo ieiunium repugnans ſanitati, vel non bene quadrans officio, vel exercitio alicuius eorum, non eſt cenſendum illis ab Eccleſia præceptum. Hæc Paulus III.

Ex hac conceſsione habes vnde poſsis, quam plures Indos excuſare ab obligatione ieiunandi, cum ipſi ſibi quotidie baiulent ligna, & alia multa huiuſmodi faciant, & ipſi Indi molant ſibi panem, aquam humeris portẽt,

&

& ſi addas eorum inſufficientem pro vno prandio refectionem ciborum, eos excuſabis.

Conceſsit etiam idem Paulus III. quod dicti Indi ſolum teneantur ab operibus ſeruilibus ceſſare omnibus diebus Dominicis, Natiuitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Corporis Chriſti, Pentecoſtes, nec non Natiuitatis Beatæ Mariæ, Annunciationis, Purificationis, Aſſumptionis, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, cæteri vero dies ex dictis cauſis indulgentur eis.

Has conceſsiones conceſſerunt prædicti Summi Pontifices noui orbis incolis, quæ omnes, vt affirmat Veracruz, habentur in authenticis Bullis, quibus omnibus gaudent Religioſi in nouo orbe, ob communicationem gratiarum omnium factam ab eodem Paulo 3. vt teſtatur Cardinalis Burgenſis in expreſſa conceſsione.

Indulgentia.

POſſunt Fratres in terris infidelium Indulgentias Fidelibus concedere, ita Innoc. IV. fratribus Prædicatoribus num. 2. Et ſpecialiter poſſunt Fratres confeſſarij partium illarum in mortis articulo, indulgentiam plenariam concedere. Sixt. IV. Prædic.

Omnes Religioſi, qui in qualibet vtriuſque Indiæ Regione, vel Oceani Inſula, aut nauigatione eundo, vel redeundo moriuntur, plenariam Indulgentiam conſequuntur ad decennium: eandem gratiam ad duo alia decennia prorogauit Greg. Pontifex: ex compend. Societ. Similiter qui moriuntur in Florida, noua Hiſpania Peru, & aliis Regionibus Indiarum tranſmarinis ad Regis Catholia, & Portugalliæ ditionem, in mortis articulo, indulgentia plenaria conceſſa eſt. Pius V. indulſit Religioſis, qui ad Indiarum conuerſionem proficiſcuntur, quod in die quo ſe mari commiſerint, & die in quo peruenerint, vel in itinere deceſſerint, indulgētiam conſequantur in forma Iubilei.

Annotatio.

DVbitari merito poteſt, quæ Indulgentiæ ſint illæ, quæ à Fratribus poſſunt concedi, an ſint plenariꝫ, an vero quadraginta dierum, quales ſolent ab Epiſcopis concedi: dubitationem vero auget, quod Pius V. in Bulla quæ incipit, Etſi Dominici gregis; anno Domini 1566. edita, poteſtatem concedendi Indulgentias abrogauerit.

Reſpondeo tamen, Indulgentias poſſunt dare non ſolum Papa, ſed etiã Epiſcopi, Abbates; ac alij Viceſgerentes per eius commiſsionem ac præſcriptionem: & ſic Vrban. V. vt habetur in cōpēdio priuilegior. Ordin. Mend. verbo Indulgentia, conceſsit, vt Generales & Prouinciales Ordinis Minorum poſſent communicare Indulgentias, ac alia bona ſpiritualia, benefactoribus Ordinis; necnon Fratres Prædicatores indulgentias ex

Digitized by Google

commiſsione Pontificis ſuis auditoribus, & Confeſſarij pœnitentibus cōcedere ſolent. Quare non eſt mirum ſummum Pontificem commiſiſſe Religioſis in Regionibus longinquis, ac inter infideles conuerſantibus indulgentias plenarias concedere. Nec obſtat Pij V. conſtitutio, nam, vt optime docet Pater Sorbus in Compend. priuil. verbo Indulgentiæ, quoad ſæculares, in ea tantum reuocantur indulgentiæ continentes facultatem quæſtuandi, & pro quibus porrigendæ erant manus adiutrices.

Adhuc tamen non auderem affirmare, prædictam generalem conceſſionem dandi indulgentias extendendam eſſe vſque ad plenarias. & ita tutius ea non vti.

Indulgentiæ pro ſæcularibus noui orbis.

PRæterea ſunt aliquæ aliæ indulgentiæ conceſſæ ſæcularibus in illis partibus degentibus, quæ omnes referuntur in compendio Indico Societ.

In primis, vt quoties ij, qui vere pœnitentes, & confeſsi, ſiue firmũ conſtitutis à iure temporibus confitendi propoſitum habentes, aliquem ex infidelitate ſeu idololatria, ad veri Dei cognitionem reduxerint, toties plenariam indulgentiam, & plenarium iubileum conſequantur: iniuncta aliqua per confeſſarios ſalutari pœnitentia, ſuper quo illorum conſcientię onerantur; quicunque confeſsi & contriti tertiam partem Roſarii, aut vnam Coronam proiis qui in vtriuſque Indię nauigationibus, aut expeditionibus contra Infideles, & aliis quibuſcũque Fidelibus, qui in huiuſmodi nauigationibus in charitate decedunt, recitauerint; quoties id egerint, toties per modum ſuffragii vnam ex dictis animabus à pænis purgatorii liberabunt: dummodo per dictos defunctos non ſteterit, quo minus tempore periculi mortis peccata ſua confiterentur.

Qui in quacunque vtriuſque Indiæ Regione ob fidei defenſionem & propagationem, aut alio bello arma aſſumunt; in ſingulis huiuſmodi expeditionibus, tam naualibus, quam terreſtribus, dummodo peccata ſua cōfiteantur, & (niſi legitime impediti fuerint) Sacramentum Euchariſtię ſumant, plenariam indulgentiam conſequuntur.

Omnes Chriſti fideles vtriuſque Indiæ, & tranſmarinorum limitum, qui proceſsionibus iuxta Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ritum faciẽdis, ac ſupplicationibus Indorum, vel Aethiopum, ſeu quorumuis aliorum Neophytorum, vel aliorum Chriſtianorum intererunt, & eas aſſociabũt, Chriſtianamque doctrinam cum eis recitabunt, vel priuatim docebunt, quoties id fecerint, decem annos, & totidem quadragenas Indulgentiarum conſequentur.

Matrimonium

Religioſi poſſunt licentiam præbere, vt infideles poſt conuerſionem maneant

maneant in eodem matrimonio coniuncti, quo erant ligati ante conuerſionem, dummodo non ſit in gradibus iure diuino prohibitis, vide ſupra verbo diſpenſare. Habent præterea authoritatem in partibus infideliũ de cauſis matrimonialibus legitime cognoſcere, Innoc. I V. Præd. & Ioan. 22. Minoribus.

In Angolia, Æthiopia, Braſilia, & aliis Indicis Regionibus poſſunt eorũdem locorum Ordinarii Parochi, & Presbyteri Societatis, ad cõfeſsiones audiendas ab eiuſdem Societatis ſuperioribus approbati, & ad dictas Regiones pro tempore miſsi, vel in illis admiſsi (& ex conſequenti alii Regulares, qui eorum priuilegia communicant,) diſpenſare cum quibuſcunque vtriuſque ſexus fidelibus, incolis dictarum Regionum, & ſeruis ad fidem conuerſis, qui ante ſuſceptum Baptiſma matrimonium contraxerant, vt eorum quilibet etiam ſuperſtite coniuge infideli, & eius conſenſu minimè requiſito, aut reſponſo non expectato, matrimonia cum quouis, fideli alias tamen, rite contrahere, & in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eis poſtea carnali copula conſummata, quoad vixerint remanere, licite valeant, dummodo conſtet etiam ſummaliter, & extraiudicialiter coniugem, vt præfertur, abſentem moneri legitime non poſſe, admonitumue intra tempus in eadem monitione præfixum, ſuam voluntatem non indicaſſe. ex Compend. Indic. Societ.

Annotatio.

QVi ſint gradus lege diuina prohibiti, quæſtio eſt non parum difficilis apud Authores. P. Sanchez. lib. 7. Tomo de Matrimonio diſput. 52. n. 10. cenſet probabiliter in nullo gradu lineæ tranſuerſalis, etiam conſanguinitatis inter fratres, & ſorores eſſe prohibitum iure diuino Matrimonium, pro qua ſententia quam plures adducit authores, & ex conſequenti n. 12. (inquit) ſecundum hãc ſententiam, quæ valde (inquit) probabilis eſt, Matrimonium inter fratres ſola lege Eccleſiaſtica irritari, ac perinde poſtea ad fidem conuerſos ſeparandos non eſſe, imò & ſanum eſſe conſilium, ſi ad fidem conuerſi ægrè ferrent ſeparationem, ſequi hanc ſententiam, & hãc iure ipſo attento: quare in hac parte nullo opus eſt priuilegio ad diſpẽſandum ſecundum hanc ſententiam.

Ipſe verò Author contrariam ſententiam probabiliorem cenſet, illique adhæret, ſcilicet, tale matrimonium iure naturæ, ac proinde iure diuino eſſe prohibitum, & infideles ad fidem conuerſos ſeparandos eſſe; repugnat enim naturaliter matrimonio primus gradus originis, vt cum ſorore, nouerca, at multo magis cum matre, & filia, nepte, aut auia. Quamobrem in his gradibus contracta diſſoluenda ſunt. Ego vero exiſtimo contrariã ſententiam probabilem non eſſe. maximè poſt decretum Concilij Prouincialis Limenſis, in quo ex ſententia Pauli 4. Pontificis, omnia iſthæc ma-

trimonia infidelium, cum Chriſtiani fiunt, irrita fieri decretum eſt:
rò, quæ lege ſolum Eccleſiaſtica prohibita ſunt, vt ſecundo, aut terti
du contracta, rata fieri, cum vterque baptizatur, cauetur, in cap. G
mus, de diuortijs: quare extra prædictos gradus, ſiue in recta, ſiue in
uerſa linea matrimonium ratum haberi debet: vnde Religioſi in ho
dicuntur in rigore diſpenſare, ſed potius rata habere dicta matrim
quæ iure diuino irrita non ſunt.

Pręterea oportet aduertere, priuilegium illud Religioſis conceſſu
tanquam Iudices in cauſis matrimonialibus procedant; primo limit
eſſe, pro terris, vbi Epiſcopi non ſunt, ad quos pertinent huiuſmodi
ſæ. Secundo, procedendum eſt in his cauſis Matrimonialibus, quales
circa diuortia, adulteria, & ſimilia ſimpliciter, & de plano, ſine tabelli
ſine figura, & ſtrepitu iudicij: modo tamen pro viribus, & poſſe innit
de veritate certiores fieri: vt optimè aduertit Pater Sanchez lib. 10. diſ
19. nu. 1. & addit Religioſos illos, quibus Neophytorum ex Indis cura
miſſa eſt à ſuis Pręlatis, habentque aſſenſum Epiſcopi, ad vtendum priui
gijs ſibi conceſsis circa Indos, poſſunt in cauſis matrimonialibus, tāqua
Iudices in vtroque foro procedere: & quamuis vt Iudices procedant,
portere ſine ſtrepitu iudicij ferre ſententiam, aliaque facere ſimpliciter,
de plano.

Denique circa facultatem diſpenſandi Fratribus Ieſuitis conceſſam
illis, qui ad fidem veniunt, vt non expectato coniugis conſenſu, poſſi
matrimonium cum alijs fidelibus contrahere; notandum eſt, quid de iu
communi ſeruādum ſit, vt ſic priuilegiorum vis magis innoteſcat. Praxi
de iure ſeruanda breuiter exprimitur in Conc. Limenſi 3. (à Sixto V. con
firmato) act. 2. cap. 10. ſequentibus verbis: De ijs, qui iam matrimonio iū
cti conuertuntur ad fidem, cōiuge adhuc infideli permanente, in ſuperiori
Conc. prouide conſultum eſt, vt ſi infidelis quidem ſpem ſuæ conuerſio-
nis matutam oſtendat, Chriſtianus nullo modo ad alias nuptias tranſeat;
quemadmodum eſt ſacris Canonibus definitum, ſed coniugis lucrum in
Chriſto expectet: ſi verò differat conuerſionem ſuam, neque tamen iam
baptizato coniugi pernicioſus exiſtat, eum à fide auertendo, aut ad pecca-
tum mortale pertrahendo; (cæterum id cum fit, ſacri Canones eos neceſ-
ſario ſeparandos volunt, & Chriſtiano noui coniugij ineundi poteſtatem
tribuunt) tunc, & expectandum adhuc eſſe per ſemeſtre tempus, & aſsiduè
de ſua interim conuerſione admonendum. Sed quoniam tum periculum
recens conuerſi cauendum eſt, ne ſi diu permanſerit in toro infidelis, fidem
Chriſti fortaſsis amittat, dum vult ſeruare homini; tum vero libertati il-
lius conſulendum eſt, ne cęlebs viuere cogatur, qui forſitan vritur. Idcir-
co decernimus, vt tranſacto ſex menſium ſpatio res ad Epiſcopum defe-

ratur, qui benè perſpecta cauſa, fideli declaret, copiam eſſe aliud matrimonium ineundi, propter fidei, aut charitatis ſcandalum, quod patitur. Quod ſi nullum eſſe periculum in cohabitatione viderit, iubeat expectare infidelem: vel etiam conſulat cohabitare, ſi prodeſſe intelligit, iuxta Pauli Apoſtoli conſilium. Neque enim poteſt omnibus conuerſis eadem lex præfigi, cum occurrant profectò variæ circumſtantiæ, neque ſit omnium infidelium eadem ratio. Quare Epiſcopi prudentia in re dubia, ne grauiter erretur, conſulenda erit, & iuxta cap. Quanto, de diuortijs, cum caſus acciderit, decernendum. Hactenus Conc. Lim.

Miſſa.

POſſunt Religioſi celebrare ante lucem per vnam horam, ſi neceſsitas poſtulauerit, & per dimidiam horam poſt meridiem, Clem. 8. Carmel. n. 8. & Vrban. VI. Fratribus Prædicatoribus ſine vlla limitatione. Inſuper in locis, in quibus hoſpitari contingit, vel in locis, in quibus reſidentiam faciunt, poſſunt Miſſam, & cætera diuina officia celebrare. Innoc. IV. Prædic. & Ioannes XXII. Minor. vide ſupra, verbo Communicare cum infidelibus.

Annotatio.

CIrca horam celebrandi Miſſam, nota ampliora priuilegia eſſe conceſſa communiter Mendicantibus: nam in compend. Priuilegiorum, (vt refert etiam Azor. tomo primo, lib. 10. cap. 25.) Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium, Collectore Hieronymo à Sorbo Prædicatore Ordinis Capucinorum in verbo Miſſa, poſt recitata priuilegia circa ſacrificium Miſſæ faciendum loco, tempore, & modo non debito, ponitur annotatio, quæ ſic habet: Omnia ſupradicta priuilegia dicendi Miſſam, quoad modum, locum, & tempus, ſunt iam per Concil. Tridentin. ſublata, & præcipuè illa Sixti quarti, Innocent. Octaui, & Leonis decimi, quoad tempus, ſed celebrari debet ſecundum Rubricas Miſſalis noui, iuxta Conſtitutionem 118. Pij quinti in Bullario. Ibidem tamen ſubiungit Collector hæc verba. Gregor. XIII. anno ſecundo, conceſsit Congregationi Sanctæ Iuſtinæ, vt dum in itinere fuerint conſtituti, poſſint Miſſam celebrare ante Auroram, & poſt mediam noctem, vt refertur in Compend. priuilegiorum S. Hieronym. folio 50. Poſtea ſubijcit idem Collector: Pius Quintus conceſsit Societati Ieſu, vt refertur in Compend. priuilegiorum eiuſdem Societatis, in verbo Miſſa, §. 3. eandem facultatem pleniorem, vt poſsint celebrare per horam ante Auroram, & infra horam poſt meridiem cauſa itineris, vel legitimi alicuius impedimenti. Sicille.

Nouitius.

IN illis partibus poſſunt recipi Nouitij, etiam ad habitum, & profeſsionem, non ſeruata forma Conſtitutionis Sixti V. neque Clem. VIII. vt ipſe conceſsit Carmelitis num. 6.

Ordines.

POſſunt Diœceſani promouere Religioſos Societatis in India Orientali extra tempora, & aliquando ante ætatem legitimam: dummodo defectus ætatis requiſitæ à Tridentino Concilio, annum non excedat, atque in ordinando videatur, quod cæteræ qualitates ſuppleant defectum ætatis. Ad duo decennia, hac facultate vti poſſunt Prouinciales, ex Compendio Indico. Poſſunt etiam ordinari à Catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis. Innocent. IIII. Prædicator. & Clement. VIII. Carmel. etiam quocunque tempore, & non ſeruatis interſtitijs, iuſta tamen de cauſa ab eorum Prælato examinanda. Clement. VIII. num. 18. Et dare licentiam, vt ordinentur illi omnes, de quibus dubitatur, an ritè receperint Ordines Sacros, in quibus miniſtrarunt, non ſeruatis interſtitijs.

Poſſunt Religioſi promouere ad minores Ordines omnes, etiam infideles conuerſos, Innoc. IV. Prædicatoribus, Ioannes XXII. Minoribus. Hæc tamen priuilegia conceduntur pro locis, in quibus non ſunt Epiſcopi Catholici.

Prædicare.

DE licentia Prælatorum Ordinis poſſunt Religioſi in infidelium Regionibus quibuſcunque etiam Schiſmaticorum prædicare, Clem. VIII. Carmelitis, num. 3. & alij etiam Summi Pontifices.

Presbyteri Societatis, ac perinde Regulares, qui in eorum priuilegijs communicant, qui ſemel ad prædicandum à Præpoſito Generali, ſiue ab aliquo Epiſcopo approbati fuerint, non tenentur vlteriorem licentiam, & approbationem ab alijs Epiſcopis petere, ſed poſſunt abſque illis prædicare, in vtraque India, omnibuſque Regionibus, & Inſulis tranſmarinis, ad quos Hiſpani, & Luſitani penetrant, ad tria decennia. Ex Compend. Indico.

Sacramenta miniſtrare.

CLemens VIII. Carmelitis Diſcalceatis, Innocentius IIII. & Sixtus IIII. Prædicatoribus, alijque Pontifices, ampliſsimam facultatem Religioſis in infidelium, & Hæreticorum terris, vbi Epiſcopi non ſunt, Sacramenta omnia adminiſtrandi conceſſerunt. In partibus Indiarum poſſunt etiam Religioſi omnia Sacramenta infidelibus

Digitized by Google

fidelibus, nouiter conuerſis, adminiſtrare. Ita conceſsit proprio Motu Pius quartus Fratribus Minoribus Conuentus Mexicani, & Prouinciæ de Sancto Vincente de Chiapa, noui regni del Peru. Conceſsit etiam Paulus III. Fratribus Prædicatoribus Mexicanæ Prouinciæ: ac Pius quintus conceſsit Fratribus Mendicant. Indiarum, vt in omnibus Monaſterijs ſui Ordinis, vel extra illa, in locis iſtarum partium ipſis deputatis poſsint de licentia ſuorum Prælatorum, in Capitulo Prouinciali obtenta, adminiſtrare Indis omnia Sacramenta, prout hactenus conſueuerunt.

Annotatio.

HAec priuilegia adminiſtrandi omnia Sacramenta in illis partibus refert Pater Frater Emanuel, tomo primo, quæſt. regul. quæſtione 31. articulo tertio, & vt optime aduertit, cauſa, quæ mouit Paulum Tertium, ad concedendum dictum priuilegium, ea fuit, vt fides Chriſti, quæ ſperatur in his terris per prædicationem noſtram, & Sacramentorum adminiſtrationem, creſceret magis, ipſis Fratribus prædicantibus, Sacramentaque adminiſtrantibus Infidelibus, & nouiter conuerſis. Hæc autem cauſa, & ratio modo militat etiam in illis, qui per Fratres baptizati, & in illis, qui ex his deſcēdunt. Nepotibus, vel Pronepotibus, dato, quod paruuli baptizati ſint. Nam certè huius fidei dilatatio, rebus vt nūc, nequit fieri, niſi Fratres prędicti prædicent, Sacramentaq; adminiſtrent nouiter cōuerſis, & ab eis deſcendentibus. Quia licet in particulari nouiter conuerſi dicantur, qui iā adulti ſunt baptizati, nihilominus in generali conſiderantibus illam huius noui Orbis Eccleſiam in Deo adunatam, omnes, & ſinguli illarum partiū nouiter conuerſi apparebunt. Cuius rei teſtimonium firmiter præſtant, quotquot Patres graues ex illis partibus ad has Hiſpaniarum partes aſcendunt. Et quod dictis Fratribus ea facultas conceſſa ſit, probatur, quia idem Paulus Tertius conceſsit Fratribus omnia priuilegia de nouo, iuxta fauorabiliorem illorum interpretationem: ergo debemus interpretari per Nouiter, vniuerſos etiam paruulos baptizatos, cum nomen hoc ferat hanc interpretationē, alias ſtrictè interpretatemur. Hactenus ex prædicto Patre.

Aduertit præterea præfatus Doctor, Fratres ſolum poſſe baptizare, in ſuis Eccleſijs etiam in Ciuitatibus, & Oppidis, vt ſit Mexici, & in aliis locis, quæ habent de viſita, vt ipſi vocant: quare non licet eis in alienis Eccleſijs, niſi in proprijs vel locis ſibi deputatis Sacramenta adminiſtrare. Ex his colligit dictus Pater Emanuel, articulo quarto, vt ſupra, priuilegia Leonis Decimi, Adriani Sexti, & Pauli Tertii, quæ fuerunt data in fauorem fidei, & Indorum, in principio conuerſionis illarum

illarum gentium, fuiſſe poſtea confirmata, & corroborata peculiariter: quod ſanè intelligendum eſt, quoad alia Sacramenta excepta Confirmatione, de hoc enim non licet dubitare, maximè in terris, vbi adeſt Epiſcoporum copia.

Votum.

CLemens Octauus num.15. Carmelitis reformatis conceſsit, vt in Regionibus infidelium poſsint quæcunque vota etiam ſolemniter iurata, (exceptis dumtaxat caſtitatis, & Religionis) ex aliqua rationabili cauſa, in alia pietatis opera commutare.

Idem Fratribus etiam Carmelitis, num.17. ampliſsimam fecit conceſſionem pro illis partibus, nempe vt ſuper votis quibuſcunque etiam ſimplicibus Religionis, & caſtitatis, ex aliqua cauſa neceſſaria, vel rationabili cedente in vtilitatem conuerſionis animarum poſsint diſpenſare.

Priuilegia alia ampliſsima in generali conceſſa Regularibus.

INnocentius IV. & Nicolaus IV. Prædicatoribus, & Ioannes Vigeſimus ſecūdus, Minoribus, in remotiſsimas Hæreticorum, vel infidelium Prouincias exiſtentibus facultatem præbuere faciendi, quicquid ad augmentum Diuini nominis, & ampliationem Catholicę fidei pro loco, & tempore viderint expedire.

Adrianus Sextus, Fratribus Minoribus cōceſsit omnimodam in vtroque foro Papæ authoritatem: tantam, quantam iudicauerint expedire pro conuerſione Indorum, & manutentione, ac profectu illorum, atque aliorum Pręlatorum in fide Catholica, & obedientia Eccleſiæ Romanæ ex P. Emanuele, tom.1. quæſt. regul. q.31 art.4.

Paulus Tertius, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto conceſsit Religioſis Mendicantibus, qui de licentia ſuorum Prælatorum proficiſcuntur ad quaſcunque terras infidelium, ad quamcūque mundi partem ad eos conuertendos, vt vadant tanquam Legati, & Commiſſarij eius, & eis concedit omnes gratias conceſſas à ſuis Prædeceſſoribus, illis qui ad terras infidelium vadūt, Ex prędicto Authore, 2.tom. quæſt.97. art.2.

Annotationes.

CIrca primam, Innocent. III. conceſsionem, imo circa omnes prædictas, quæ ampliſsimæ ſunt, (illis enim committitur Summorum Pōtificum delegata poteſtas, & authoritas, qua poſſunt Miniſtri in Regionibus illis, quæ magiſterio Eccleſię non ſubduntur, ea facere ſine limitatione vlla, & reſtrictione, quæ ſibi viderint ad fidei propagationem, animarumque ſalutem expedire) notandum eſt: hanc ampliſsimam facultatem à Summis Pontificibus permitti, & concedi Religioſis, vt initio eius collectionis monſtrauimus, non ſolum conueniens, ſed & omnino videtur neceſſarium

ceſſarium pro illis partibus, vbi nec Parochi, nec Epiſcopi ſunt: neque ad Sedem Apoſtolicam facilis eſt aditus. Quare ad prouidentiam Romani Pontificis, qui Paſtor eſt vniuerſalis animarum, ſpectat, fidelibus in illis partibus exiſtentibus prouidere de omnibus mediis neceſſariis, & conuenientibus ad ſalutem: & ob ſimilem cauſam Epiſcopis Vltramarinis, maximè in remotis Indiarũ Regionibus reſidentibus, ampliſsimã facultatem ſolent Summi Pontifices concedere: & vbi Epiſcopi non ſunt, ipſis Religioſis, ne animæ auxiliis ſufficientibus ad ęternam fęlicitatem iuuantibus deſtituantur. Oportere tamen viros Religioſos magno cum iudicio vti his conceſsionibus, & quantum fuerit poſsibile, non recedere à cõmuni praxi, & ſtylo Eccleſiæ. aliàs grauiter delinquent.

Præterea notandum eſt, prædictam conceſsionem eſſe vnam ex maioribus, quæ poſſet à Sede Apoſtolica concedi: quare ſine dubio cenſeo nulla ratione extendendam ad illa loca, vbi ſunt Epiſcopi, & alij Eccleſię Prælati, niſi in illis caſibus, in quibus ex mente Pontificis expreſsè colligitur: quicquid dicat Pater Emanuel Rodriguez, qui 1. tom. q. 31. artic. 4. & 2. tom. quæſt. 97. art. 2. affirmare videtur hanc ampliſsimam facultatem, etiam eſſe extendendam ad Religioſos, nunc in Prouinciis Indiarum degentes.

RRRRr CATE-

CATECHISMVS GENERALIS PRO OMNIVM SECTARVM CATECHVMENIS VTILISSIMVS

Ab Illuſtriſſimo Cardinale à Sancta Seuerina compoſitus, hactenus tamen nunquam editus, & à nobis in compendium redactus.

CAPVT I.

Quo modo ſit recipiendus, & examinandus qui nouiter fidem Chriſtianam vult amplecti.

CVm adultus aliquis diuina illuſtratus gratia, ex Gentilitate, ſeu Paganiſmo, vel Iudaica perfidia, aut Mahometica, ſeu quauis alia infidelium ſecta, ad Ieſu Chriſti Domini noſtri fidem venire propoſuerit, à Sacerdote, vel fidelibus qui eius conuerſionẽ nouerunt, aut procurarunt ſuadeatur ei, illico [1] ad Eccleſiam conuolare, & adducatur ad Epiſcopum, ſi adſit, vel ad Sacerdotem, cui hoc munus incumbit. Is vero eum benigne ſuſcipiat, & de eius voluntate ſciſcitetur, conditioneque, & ſtatu, ſeruuſne ſit, an liber: & exquirat cauſas eius conuerſionis, quidue eum commouerit vt veniret ad fidem; atque ij, qui eum adduxerunt, teſtificentur, fideliter ſingula exponentes.

1. S. Clem. l. 8. conſtit. SS. Apoſtol. cap. 38.

Exquirat item eius mores, & vitam, ac ſumma diligentia eius animum exploret, An ſcilicet indignatione aliqua vel iniuria prouocatus, an alicuius odio vel amore ductus id faciat, an vt pęnam aliquam temporalem euadat, aut lucrum aliquod vel beneficium temporale inopia preſſus conſequatur, an aliud quid humanum expetat, aut animo conceperit; ve-

vel ſi ſeruus eſt, an vt perueniat ad libertatem. Quod ſi bono eum
ſpiritu duci cognouerit, [2] gratias Chriſto Saluatori cum eo agat, ac ip- *2. S Diony*
ſum admoneat, vt [3] quamprimum ab Infidelium conſortio, ne rurſum *Areop. de*
eorum inuoluatur erroribus, ſecedat. Hoc autem ſi vel ægro animo fer- *Eccl. Hierar.*
re, vel aliqua ex parte durius accipere videatur, Sacerdos ei demonſtret, *cap 2.*
infidelium conſuetudinem ſaluti credentium non expedire, ſed ab ijs ptor- *3. Conc To-*
ſus recedendum eſſe, dicente Propheta: *Recedite de medio Babylonis, & let. iiij c 9.*
de terra Chaldæorum egredimini. Idque etiam ſuadeat tum ad obedientiam *& habetur*
fidei, tum ad ſuæ ſalutis ſecuritatem, promptè faciendum eſſe, exem- *28 q 1 cap.*
plo Abrahę amici Dei, cui cum Dominus vocans eum de Vr Chaldęo- *Iudæorū fi-*
rum, dixiſſet: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris lios*
tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi, &c. is ſtatim omnibus de- *Ierem. 50.*
relictis, verbo Domini obtemperauit, quemadmodum ſcriptura ſubiun- *Geneſ. 12.*
git. *Egreſſus eſt itaque Abraham ſicut præceperat ei Dominus.* Neque enim *& Act. 7.*
ſalus venientis ad fidem in tuto eſſe poteſt, dum verſatur inter infideles,
qui quanto coniunctiores ei fuerint, tanto grauius eius ſalutari propoſito
inſidiabuntur, & obeſſe poterunt; iuxta verbũ Domini, *inimici hominis do-* *Matth. 10.*
meſtici eius. Et idcirco parentibus, vxore, & filijs, atque omnibus aliis poſt-
habitis, Dei vocantis vocem ſequendam eſſe, ſicut idem Dominus in Euan-
gelio docet: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorẽ, &* *Luc. 14.*
filios & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſci-
pulus. Et rurſus: *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus:* *Matth. 10.*
& qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.

Ne autem ille conſanguineorum aut aliorum ſuorum amiſsione aut ſe-
paratione deterreatur, affirmet ei, pro carnalibus parẽtibus & conſangui-
neis præter Patres Spirituales ac fratres in Domino quos prope innume-
ros in Chriſtiana Religione comperiet, Patrem ſpecialiter habiturũ Deũ,
Sicut Apoſt. cum Prophetis clamat: *Exite de medio eorum, & ſeparamini, di-* *2. Cor. 6.*
cit Dominus; & immundum ne tetigeritis; & ego recipiam vos, & ero vobis in Pa- *Num 16.*
trem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens. Quamob- *Iſaiæ 52.*
rem illum hilari & conſtanti animo, magnaque in Deum fiducia eſſe de-
bere.

Si vero eum non ſincerè ad fidem venire perſpexerit, moneat ne quem
temporalem finem ſibi, ſed ſolam animæ ſalutem præponat, cum non ad
temporalia, ſed ad ſalutem animarum Baptiſmi Sacramentum inſtitutum
ſit; ac propterea ne fictè aut fraudulenter accedat, ſed anteactę eum vitę pæ-
niteat, atque omnibus ſuperſtitionibus ſuæ ſectæ abrenuntiet; ſiquidem
[4] ex Gentilitate venit, idolis & ſimulacris, illaque horreſcat & deteſte- *4 S. Clem.*
tur; ſi vero ex Iudaiſmo, Iudaicæ perfidiæ & impietati, ſi autem ex Sarace- *l. 2 conſtit.*
nica, ſeu Mahometica Infidelitatis ſecta fuerit, præcipue curandũ eſt, vt nõ *Apoſt. c. 38.*

 ſolum

ſolum eidem ſectæ expreſſè abrenuntiet, ſed ipſi etiam Pſeudoprophetæ Mahometo, eumque vt impium hominem & ſeductorē deteſtetur. Et demum ſi ex quacunque hæreſi ad Catholicam fidē veniat, ac nondum rectè baptizatus ſit, dictę hęreſi abrenuntiet, illamque, & omnem aliam deteſtetur & anathematizet.

Cum[5] vero exiſtētes in peccato mortali, vel in peccandi propoſito permanentes, nequaquam baptizari debeant; [6] Augures, Diuinatores, Magi, Sortilegi, Malefici, & Incantatores in Catechumenos non recipiantur, niſi Diabolicis eiuſmodi artibus prius abrenuntient, atque earum execrabiles libros & inſtrumenta corrumpant, deſtruant, atque comburant, qui etiam tempore probandi ſunt. Ita nec Mimi, Hiſtriones, aut Paraſiti qui ad libidinem & peccata prouocant, niſi vanas has artes deſinant. Neque [7] meretrices niſi meretricium; nec [8] lenones, niſi lenocinium deſerant. Nec adulteri, fornicatores, aut concubinarij, niſi adulteras, ſcorta, vel cōcubinas eiecerint aut dereliquerint. Neque fęneratores, & Vſurarij niſi à fęnore & vſuris penitus deſiſtant; & illas, ac male acquiſita quęcunque reſtituant, aut ſaltem reſtituere proponant, cum cæteræ perſonæ extant quibus reſtitutio facienda eſt. Neque [9] alij ſceleſti, & nefarij homines admittantur, niſi ſua ſcelera deteſtentur, atque ſinceræ pęnitentiæ ſigna oſtendant.

Si is, [10] qui ad fidem venit ſeruus fuerit, quæratur ab eo cuius Domini ſit; ac ſi viri fidelis ſeruus ſit, & domini teſtimonio commendetur, recipiatur: ſin minus, in eo recipiendo cautius agatur. Si vero ſeruus fuerit alicuius Infidelis recipiatur quidem, ſed deinde inſtruatur quemadmodum ſeruiat & placeat Domino ſuo, ne Chriſtiana Religio inter Infideles blaſphemetur.

Si fuerit miles qui accedit, doceatur nemini iniuriam facere, [11] neminem concutere; non calumniari, contentum autem eſſe ſtipendijs ſuis; neque etiam contra Chriſtianam, aut Catholicam fidem aut eius propugnatores militare; ſi parere noluerit, reijciatur.

Inuigilet autem potiſsimū Sacerdos, ne quis ſimulet ſe velle fieri Chriſtianum, vt ſub conuerſionis prætextu, aliquem ex catechumenis ſubuertat, & à fide ſeducat.

5. S. Clem. vbi proxime. & S. Thom. in 3. p. q. 68. a. 4. & a. 8.
6. S. Clem. eod. c. 38. & Conc. Eliber. c. 62. Tom. 1. Conc.
7. Idem S. Clem. vbi ſup. & Conc. Eliber. c. 10. & c. 44. & cap. 68.
8. S. Clem. cit. cap. 38.
9. S. Clem. d. c. 38. Cōc. Eliber. c. 73. & habetur 5. q. 6. cap. Delator.
10. Idem S. Clemens d. cap. 38.
Luc. 3.
11. S. Clē. eod. cap. 38.

CAPVT

CAPVT II.

Examinata & approbata vocatione, quid agendum ſit de filijs, & vxore Catechumeni.

POſt hæc ſi talem inuenerit eſſe eum, qualem oportet, qui fidem expetit, & in propoſito permanere; faciat vt is coram Notario, & teſtibus [12] det nomen ſuum declarans voluntatem ſuam, atque profitens ſe ſponte Chriſtianum fieri, & Eccleſię mandatis parere velle; ac ſi liberos habeat aut alios ſuæ curæ commiſſos infantes, ſeu rationis vſum non habentes, ſe illos Eccleſiæ offerre, quandocunque illa voluerit baptizandos, etiamſi ipſum à ſancto propoſito, quod abſit, deficere contingeret.

12. *S. Clem. li. 3. Recogn. S. Dionyſ. de Eccl. Hierar. ca. 2 S. Siricius Papa in ep ad Himerium Taracon ca. 2. Tom. 1. Cõc.*

Quod ſi habuerit vxorem, aut liberos, ſiue alios ſimiliter ſuæ curæ commiſſos, in diſcretionis ætate conſtitutos, ſiue maiores infantibus, ſiue proximos pubertati, ſiue etiam puberes minores tamen 25 annis, qui adhuc de ſuſcipienda Chriſti fide non deliberauerint, ij ab infidelium cohabitatione, & conſuetudine amoueantur, & apud fideles Chriſtianos moribus & vita probatos, ſeiuncti ab inuicem in domo aliqua, vel alio loco tuto ſequeſtrētur, quo infideles quicunque accedere, aut ipſos quouis obtētu alloqui prohibeantur, ſed ibidem à Presbyteris, & Religioſis perſonis ſępe viſitentur, eiſque veritas fidei Chriſtianæ, ex ſcripturis ſanctis, ex Religionis ipſius Sanctitate, & miraculorum gloria aperiatur, & prædicetur.

¶ Super huiuſmodi autem de ſuſcipienda fide deliberatione, non eſt præfiniendũ certorum, aut quadraginta dumtaxat dierũ ſpatium: cũ enim ad cõuerſionem prolixiore tempore plerumq; opus ſit, eorũ iudicio ac prudentiæ qui in illorũ conuerſionem incumbunt, relinquendũ eſt, vt pro eorundem diſpoſitione, longiori, aut breuiori eos tēpore detineant, prout ſecundũ Deũ viderint expedire. Quod ſi interim conuertantur, & declarauerint ſe Chriſtianos fieri velle, tunc ab huius declarationis die numerandi ſunt quadraginta pęnitentiæ ſeu inſtructionis ante baptiſmum dies, aut plures, prout ad eum ſuſcipiendum idonei cenſebuntur, vt & infra dicetur.

Si antequã conuertantur aliqua ſigna ſeu indicia proximæ conuerſionis dederint, quãuis aliquamdiu ſic detenti fuerint, nõ facile poſtulantibus, aut vrgentibus parentibus aut conſanguineis, dimittãtur, ſed adhuc per aliquot dies retineantur, quoad de eorum ſalute benè ſperari poteſt.

Dũ autẽ ſic ad conuerſionẽ detinẽtur, præſertim qui Iudæi ſunt, legitima ſua, & ceremonias ſeruare non prohibeantur, dũmodo non propter Paſcha, nec propter alias ſuperuenientes ſolemnitates legales, ad Infideles redire.

aut Infideles ad ipſos accedere permittantur, ſed ſi ea ſeruare voluerint, domi, vbi detinentur, ſoli ſeruent: ita tamen vt nec azyma, neque alia edulia prohibita à Chriſtianis eis adminiſtrétur. Et interim ex ſcri pturis Prophetarum ipſis oſtendatur, ad ea ſeruanda Iudęos amplius non teneri, quodque huiuſmodi obſeruationes legales Meſsiæ aduentu, velut vmbræ exoriente ſole euaneſcere debebant & enanuerunt. Cæteris autem cuiuſcunq; ſectæ infidelibus, ex ipſius ſectę falſitate ceremonias illas impias & inanes eſſe ſuperſtitiones, quibus alligatos eos Satan in errore detinet, demonſtretur. Proponaturque eis verus Dei cultus in ſpiritu & veritate, nam & rales vult Deus cultores, qui in ſpiritu & veritate, non in mendaciis & erroribus colant & adorent eum.

Dum etiam ſic detinentur, [13] nulla eis vt ad fidem conuertantur vis aut iniuria inferatur, [14] neque durè aut aſperè ſed humaniter & benignè tractentur, ac eis omnia neceſſaria largiter adminiſtrentur. Quin & ab eis [15] cum omni benignitate, manſuetudine, & charitate potius voluntas exquiratur, quàm coactè extorqueri videatur.

Vxor conuerſi ſi poſt omnem adhibitam diligentiam ad fidẽ venire noluerit, ſed obdurata in infidelitate permanſerit, dimittatur: caueat autẽ vir ne ei vnquam libellum repudij ſecundum legem Moſaicam tradat; alioquin ſi id faceret tanquam iudaizans puniri debetet. Neque [16] cũ ea cohabitet, [17] propter periculum ſubuerſionis fidei, & blaſphemiæ ac contumeliæ in Creatorem; niſi propter ſpem, & certa indicia futuræ conuerſionis vxoris, Prælatus ſincera Mariti fide & ſtabilitate confiſus, id ei ad tempus iudicauerit concedendum. Quod etiam ſeruandum erit ſi vxor conuerſa fuerit ad fidem, & vir permanſerit infidelis.

Neque [18] filij infantes, aut lactentes apud matrem quæ à viro fideli deceſſerit, relinquantur, propter periculum; ne eorum ſcilicet ſaluti, aut vitæ inſidietur, neue eos educando ad infidelitatis errorem adducat; ſed patris conuerſi, aut eorum qui Catechumenis præſunt, cura ſit, vt apud mulieres Chriſtianas non ſuſpectas alantur, atque in fide educentur.

Si autem vxor conuertatur ad fidem & vir maneat in infidelitate, ipſa quoque dabit nomen, & coram Notario & teſtibus ſe [19] Chriſtianã fieri declarabit, ac filios, & alios, ſi quos habet ſuæ curæ relictos, infantes, ſeu nondum vſum rationis habentes, Eccleſię, vt ſupra, offeret baptizandos. Qua quidem declaratione facta, ſtatim filij & alij prædicti opportuna adhibita cautela [20] auferantur à patre vel aliis Infidelibus, & apud eam vel in domo Catechumenorum, vel alibi apud fideles educentur, ac fidei myſterijs, quantum per ætatem licebit, initientur, atque vna cum matre, cum oportunum fuerit, baptizentur.

13. *Conc. Tolet. 4. c. 56 tom. 2. Conc. & habetur diſt. 45. c. de Iudæis.*
14. *S. Greg. lib. 2. Regiſt. ep. 15. ad Pammach Epiſcopum Neapol ſeu c. 25. & habetur diſt. 45. Qui ſincera*
15. *Idem S. Greg. l. 7. ep. 5. ſeu c. 5. ad Ianuar. Epiſcopũ Calar.*
16. *Conc. Tol. 4. c. 26. & habetur 28. q. 1. Iudæi.*
17. *c. Si infidelis 28. q. 2. & cap. Quanto. de diuortiis & S. Th. in 4. diſt. 39. q. 1. art. 3.*
18. *Greg. Papa 9. Decret. cap. Ex literis de cõuerſ. Infid. Concil. Tolet. 3. c. 14. tom. 2. Conc Tol. 4. c. 62 quod habetur 28. q. 1. c. Iudæi.*
19. *Citat. c. Iudæi. ex Conc. Tol.*
20. *Conc. Tol. 4. c. 59. & habetur 28. q. 1. cap. Iudæi.*

Lacten-

Lactentium vero puerorum ratio & diligens cura habeatur, vt propter ætatis imbecillitatem ac periculum eorum Baptiſma non differatur, ſed citius etiam ante matrem ipſam, baptizentur.

Minores etiam filij alijque illius curæ concrediti, itidem ſequeſtrētur, vt eorum de fide ſuſcipienda voluntas exploretur, quemadmodum viro veniente ad fidem faciendum eſſe ſuperius dictum eſt.

Pueri autem, qui parentibus infidelibus ſunt orbati, ſi conſanguineos proximiores ex linea paterna, vel materna Chriſtianos habeant, veluti fratrem, ſororem patruum, amitam, auunculū, materteram aut aliūvlterioris gradus maſculum, vel fœminam, apud eos gradus tamen inter ipſos fideles prærogatiua ſeruata, educentur, & baptizentur.

Denique illud generaliter ſeruandum eſt, vt in pari gradu, fauore fidei, nulla habita ſexus ratione, potior ſit conditio conſanguineorum fidelium, quam infidelium; ita vt verbi gratia, amita vel matertera Chriſtiana, patruo, aut auunculo Iudæo, aut alterius ſectæ infideli, ſemper præferatur.

Ad hæc pueri in ſeptimo, vel circiter, ætatis anno conſtituti, qui ſe vſu rationis pollere oſtendunt, ad fidem ſponte venientes, recipiantur inter Catechumenos, & aliquamdiu probentur; eorumque voluntas corā Epiſcopo, vel perſonis non ſuſpectis, ſi parentes eorum infideles vrgeant, aut ipſorum conuerſioni contradicant exploretur. Qui ſi in propoſito permanſerint, [21] nullo modo illis reddantur, ſed baptizentur, & in Chriſtiana pietate inſtituantur. 21. Citat. cap. Iudæorū 28. q. 1.

Sic fide dignorum teſtimonio, pueros huiuſmodi, aut aliquos adoleſcētes, vel puellas, vel alios quoſcunque fidem expetere, & à parētibus prohiberi vel propinquis aut propterea domi incluſos teneri, vel quouis modo impediri conſtiterit, ab eis abducantur, & in domo Catechumenorū, aut alio tuto & honeſto loco ſequeſtrentur, vbi in fide inſtruantur, & ad eos non permittantur accedere infideles, neque aliæ quæuis ſuſpectæ perſonæ.

Mulieribus etiam quæ Chriſtianam fidem ſuſcipere cupiūt, ſed ob parētum, vel conſanguineorum Infidelium timorem, vel reuerentiam, aut ob fœmineam verecundiam non audent domo egredi, aut accedere ad Eccleſiā, & declarare ſe velle fieri Chriſtianas, ſi per litteras, aut internūtios, aut alio quouis modo ſuā volūtatē indicauerint auxiliū afferatur; & de propria domo, etiamſi tunc ne ſe prodant ſuis aut alia de cauſa, renuerent vel reclamarent [22]. amoueantur, & in domum Catechumenorum, aut in aliū tutū & honeſtum locum ducantur, vbi apud pias & honeſtas perſonas teneantur, & explorata deinde atque comperta earum libera voluntate ſuſcipiendæ fidei, in ea diligenter & religioſe inſtruantur. 22. Conc. Tol. citato cap. 59.

CAPVT

CAPVT III.

De habitu quo ſunt induendi Catechumeni, & de loco vbi ſunt inſtituendi, & de tempore Catecheſi neceſſario.

POſtquam igitur aliquis ex Infidelibus venerit ad Eccleſiam, Baptiſmi gratiam petens, ac nomen dederit, ſeu ſuã declarauerit voluntatẽ, vt ſupra,[23] Sacerdos Deo, quod iſtũ ad ſe vocauerit gratias agat, & oret, vt dirigat voluntatẽ eius, & oculos cordis illuminet, ad intelligẽda mirabilia ſua & iudicia iuſtitię ſuę, vt odio habeat omnẽ viã iniuſtitiæ, & ingreſſus viã veritatis idoneus fiat lauacro regenerationis in adoptionẽ filiorũ Dei, & in libro viuentium connumeretur. Et mox faciat vt capitis tegumentũ, ſiue aliud ſignũ, quod ad diſtinctionẽ Chriſtianorũ deferębat, abijciat, & habitũ induat quẽ fideles ſolent. Tum eum admoneat, vt[24] abrenuntiet Diabolo, & omnibus eius operibus, fraudibus, & machinationibus, ac omni impietati, &c. &[25] credat in Deũ Patrẽ omnipotentẽ, & in Ieſum Chriſtũ filiũ eius vnicũ, Dominũ noſtrũ, & in Spiritũ ſanctũ, vnum Deũ in trinitate perſonarũ.[26] Poſtea exufflet ab eo ſæuã maligni ſpiritus poteſtatem, dicens (Exi ab eo ſpiritus immunde, &c.) &[27] Cruce ſignet eum in fronte, & in pectore dicens: (Accipe ſignum Crucis tam in fronte ✠ quam in corde ✠, &c.) & imponat manum ſuper eum, &[28] dicat aliquã orationem. Ac deinde is[29] introducatur in domum Catechumenorũ, & inter Catechumenos Eccleſiæ adnumeretur, & in libro deſcribatur.

In ea autem domo[30] Sacerdos catechizet eũ diuinis ſermonibus, & det ei monita ſalutis, quemadmodũ poſt agnitam veritatem viuere debeat, &[31] ſępius exorcizet aliquibus exorciſmis.

Domus autẽ Catechumenorũ in præcipuis vrbibus; & inſignibus oppidis, vbi Iudæi, alijque infideles habitãt aut cõmorantur, inſtitui debet, cui viri Religioſi, & exploratæ fidei in rectores, & miniſtros præficiãtur. In[32] ea vero fęminę à maribus, pueri ab adultis, viri ab vxoribus diuerſas atque diſtinctas mãſiones habeãt, ac his Præsbyter probatæ vitæ, & doctrinæ conſtituatur Catechiſta, qui eos aſsiduè in fide erudiat; ad Eccleſias

23. S. Clẽ. lib 7. conſt. Apoſt. c 39. quomodo oporteat Catechumenos inſtitui & S. Dionyſ. de Eccl. Hier. c. 2. facit etiã quod habetur in ordine baptiſmatũ Seueri Patriarchæ initio.

24 S. Clem. lib. 3. conſt. Ap. c. 18. & li 7. c. 40. & 41. Rabanus de inſtit. Cler. li. 1. ca 27. & habetur de conſec. diſt 4. c. Primum & refert S. Antonin in 2. p. hiſt. t. 14. c. 5. parag. 1.

25. Raban. cit. cap 27.

26. Rab. ibid. & habetur de conſecr. diſt. 4. c. Poſtquam.

27. Raban. ibid. & de conſecr. diſt. 4. cap. Poſtea ſignatur. Et S. Antonin. vbi ſupra.

28. Raban. cit c. 27. & S. Antonin. vbi ſupra. 29. S. Clem. l. 7. recogn. in fin S. Baſil. ſer 1. de Baptiſ. p. 2. 30. Liber Sacramentorum Vatic M. S. & ordo Rom. M. S. Achil. ſtatij. 31. Raban. cit. c. 27. de Conſ diſt 4 c. Dehinc. Et S. Antonin vbi ſup. S. Siricius PP. in epiſt. ad Himerium Tarrac. c. 2. tom. 1. Conc Cæleſt. PP. l. ep. 1. ad Epiſc. Gall. c. 12. eod. tom. 1. Conc. S. Leo PP. in epiſt. 4. ad Epiſ. per Siciliam conſtitutos cap. 6 & epiſt. 80. alias 78. ad Epiſcopos per Companiam, &c. eod. tomo 2. Concil. 32. Cyril. Hieroſ. in præfatione in Catecheſ.

vt ibi orent ducat, cum ipſis ſæpe colloquatur de rebus ad fidem & ſalutẽ pertinentibus, atque eis explicet ea quæ in Eccleſijs conſpiciuntur circa externum cultum, altaria, ſacras imagines, & ornamenta.

Ex ea autem domo dum in pænitentia, & catechiſmo degunt, raro, & non niſi rationabili cauſa Catechumeni egredi permittantur, nunquam vero ſoli, ſed ſemper cum comite fideli; neque ſuos, vel alios infideles adire, neque per viam eos alloqui, neque [33] cum eis cibum ſumere: aut negotia tractare ſinantur.

Neque vero infideles permittantur ad domum Catechumenorum accedere, ſed cum eam prętereunt, procul inde recedere confeſtin iubeãtur.

Interim in ipſa domo Catechumeni otioſe ne viuant, ſed horis quibus catechizantur, & diſcũt ea quæ oportet, exceptis, in exercitatione aliqua corporali, vel arte quam callent, vel in domus obſequijs occupentur.

Vbi autem Catechumenorum domus nulla eſt, maiores & adulti mares, detineãtur apud fideles, & timoratos viros, vel in aliquo Monaſterio, vel domo probatorũ Monachorũ, aut aliorum Regularium: fęminæ vero apud nobiles, & honeſtas Matronas. Minores autẽ, & impuberes ſimiliter apud pios viros, vel apud probas & Religioſas mulieres ſequeſtrentur, fide, & moribus inſtituendi. His quoque eruditus aliquis & pius Sacerdos in Catechiſtam pręficiatur, qui eos frequenter inuiſat, & catechizet.

Tempus autem Catechiſmi licet [34] quadraginta dierum ſpatio ſoleat definiri, experientia tamen docet, quæ & [35] ſacris canonibus conſona eſt, diuturniorem Catechiſmum valde vtilem eſſe ad Baptiſmum digne recipiendũ, & poſtmodum eo recepto in Chriſtiana diſciplina perſeuerandum. Qua in re habenda eſt ratio perſonarum venientium ad fidem. Nam illis [36] qui antea benè conuerſati fuerunt, & ab his qui foris ſunt, bonum teſtimonium habent, quique docilitatem & pietatem præ ſe ferunt quadraginta dierum catechiſmus ſufficiet, ac interdum breuior, ſi ipſi ante quadraginta dies ſatis idonei ſint, & iuſta de cauſa ita fieri expediat, de licentia tamen ordinarij, aut alterius ſuperioris. Qui vero rudiores & non adeo dociles, ſed tardioris ingenij fuerint ad rudimenta fidei addiſcenda, atque ad ea quæ ipſos ſcire oportet percipienda, ſimiliter & qui malis moribus prędíti fuerint, quamuis hebete ingenio non ſint, & bene omnia quę ad doctrinam Chriſtianam ſpectant, didicerint, vt ſi ſuperbi, elati, contentioſi, contumelioſi, vaniloqui, ſeditioſi, inobedientes, indeuoti, ſimulatoreſve, aut rerum temporalium nimium cupidi fuerint, qui denique priſtinos mores, & vitia adhuc retinent, hi non ſunt tam facile baptizandi, ſed expectandum, donec priore vitæ conſuetudine derelicta, profectus in eis circa bonos mores & doctrinam euidentius dignoſcatur.

33. S. Clem. l. 2. recogn. in fin facit Conc. Agathen. c. 40. & habetur 28. q. 1. cap Omnes deinceps.

34. S. Siricius Papa in ep ad Himerium Epiſc. Tarrac. c. 2. tom. 1. Conc. S. Greg PP. lib 7. Regeſt. epiſt. 24. ad Fantinum defenſ & habetur de conſec. diſt 4. c. Ne quod abſit S. Hier. in epiſt ad Pammachiũ aduerſus err. Ioan. Hieroſ. tom 2 epiſt. Et S. Cyril. Hieroſol in præf. Catech.

35 S. Clem. l. 2. recognit. & l 8. cõſtit. Apoſt. c. 28. Tertul. lib de Baptiſ adu. Quintillam cap. 18. apud Iac Pameliũ to. 3 S. Conc. Nicen. 1. can ſeu c. 2. tom. 1. Conc. Cõſtantinop. VI. Syn. can. 95. & 2. Cõc. Eliber. c. 4. 11 & 42.

Agathen. c. 34. tom. 1. Concil. & habetur de conſec. diſt. 4. c. In d... 36. Conc. Eliber. c. 4.

37. Idem Conc. Elıber. c. 4. Infidelium quoque [37] Sacerdotes & Magiſtri, & hi, qui ſuperſtitionibus ſuæ ſectæ adhuc videntur addicti, tamdiu probentur quoad illas deſeruerint, & à ſe penitus abdicarint.

38 S. Clem. l. 8. conſt. Apoſt. c. 38. Rabbini [38] vero Iudæorum qui antea diuinas ſcripturas ſcrutati, per eas illuminati fuerint, ac bonis moribus alioqui pollent, non tam longo indigent Catechiſmo; niſi forte & ipſi cæremonijs & ritibus Iudaicis nimiũ dediti ſint: quia tunc diutius in Catechiſmo, donec ab eis diſſueſcat, retinendi ſunt.

Qui à partibus infidelium ad Regiones Chriſtianorum vt Baptiſmum ſuſcipiant venerint, diligenter examinentur, & diu probentur. Ac ſi vernaculam linguam Chriſtianorum eius Prouinciæ, ad quam peruenerunt, non intelligant, per Clericos idoneos, & interpretes Chriſtianos, qui eorum linguam probè norint in fide & moribus inſtruantur: ſi autem interpretes deſint, eouſque in Catechiſmo detineantur, dum linguam eiuſdem Prouinciæ intelligant, & interim eorum Baptiſmus, niſi neceſsitatis caſus occurrat, differatur. Verum vbi Preſbyteri & Clerici deſunt, nihil impe-
39. S. Clem. cit. c. 38. dit quo minus [39] fidelis laicus peritus tamen ſermonis, & moribus grauis, adhibeatur, qui illos priuatim doceat, & catechizet.

Hortandus eſt autem qui Catechumenis erudiendis vacat, vt hoc catechizandi munus adeo illorum ſaluti neceſſarium libenti promptoque a-
40. S. Clem. nimo adminiſtret, ac alijs etiam [40] bonis operibus anteponat.

eod. cap. 38. Qui metu vltimi ſupplicij, aut alterius pœnæ temporalis vitandæ cauſa Chriſtianam fidem amplexi ſunt, aut amplecti volunt, longiori tempore quoad licebit ſunt probandi; & niſi ex indulgentia Principis aut Magiſtratus pœna fuerint liberati, apertè eos moneri oportebit, Baptiſmi Sacramentum pœnam non remittere temporalem, nec ſibi ad Eccleſiam confugiendum eſſe ſpe immunitatis, ſed vt ſempiternam pœnam euadant, accepta per Baptiſmi lauacrum remiſsione peccatorum, & ab omni reatu mũdati vitam conſequantur æternam. Atque hi quidem in carcere & tuto loco catechizentur, humaniterque tractentur; ac ſi veræ pœnitentiæ, & rectæ in fide propoſiti ſigna oſtenderint; Sacerdotes vel qui Catechumenorum curam gerunt, pro eis apud Principes & Magiſtratus intercedant, vt in ſuſceptæ fidei, & ſuſcipiendi Baptiſmi reuerentiam, vltimum eis ſupplicium, vel pœna temporalis remittatur, aut ſaltem in mitiorem commutetur.

Serui ſimiliter diu probentur, & edoceantur, per Baptiſmum ipſos à temporali ſeruitute Dominorum non liberari, ſed à ſeruitute diaboli, & peccati, vt Chriſti ſerui efficiantur, cui ſeruire regnare eſt. Verumtamen
41. S. Clem. ibidem. eorum Domini moneantur, vt eos tanquam æterni Domini conſeruos [41] benignius tractent, & ſtatis diebus in domum Catechumenorum, vel ad

Eccleſiam

Eccleſiam mittant, vt catechizentur, ac eos à fide non deterreant, vel auertant, ne ve vllo modo impediant; alioqui quod de fide malè ſentiant, redderent ſeſe ſuſpectos.

Si [42] Catechumenus vxorem habet, aut Catechumena virum, doceatur vterque ſuo connubio contentus eſſe. Si ſint ſoluti, diſcant non fornicari, ſed poſt acceptum Baptiſma niſi cælibatum amplecti, & ſe continere maluerint, iuſtis nuptijs in Domino copulari.

42. Idem S. Clem. eod. cap. 18.

Si quis autem ex Mahometica vel alia ſecta, qua plures vxores ducere & habere licet, Chriſto nomen dederit aut dare voluerit, admoneatur, illud neque naturali, neque diuino, aut humano iure fas eſſe; ac proinde prima tantum vxore, ſi legitime ducta fuerit, retenta, reliquas dimitti oportere: quod ſi fecerit, & illa fidem ſuſceperit, matrimonium inter eos ratum erit: ac ſi alias dimittere noluerit, inter Catechumenos non recipiatur.

CAPVT IV.

De præparatione generali ad Baptiſmum, Catechumenis perſuadenda.

QVo tẽpore Catechumeni in Catechiſmo, & probatione ſunt, doceantur non temere, non inconſultè, non imparati ad Sacramentum Baptiſmi accedere, ſed iuxta illud Actuum Apoſtol. cap. 2. *Pœnitentiam agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.* debere retroactæ vitæ pœnitere, nouam incepturos, quamobrem & in primo ſcrutinio, cinere in pœnitẽtiæ ſignum cõſperguntur. Hanc autem præ ſeferre etiam debent & operibus, & exteriobus ſignis, nempe humili ac modeſto habitu, abiectiſq; pretioſis veſtibus, & curioſis. Itaque ad balnea, theatra, ludos, ſpectacula, & huiuſmodi loca non accedant, ac ab omni ſpecie mali abſtinẽtes, ſobriè, piè, & caſtè viuãt, & à proprijs etiam vxoribus ſe contineant.

43. S. Clem. l. 3. Recogn. & l. 7. conſt. Apoſt. c. 23. Tertull. l. de Bapt. aduerſ. Quintillam c. 20. tom. 3. apud Iacobũ Pamelium. S. Greg. Naz orat. in S. Baptiſma.

Præterea [43] crebris orationibus, geniculationibus, lacrymis, vigilijs, ieiunijs, & ſimilibus pęnitentiæ operibus, quę in Baptiſmo adultorum ex antiquo Eccleſię more præmitti conſueuerunt, aſsiduè vacent, pauperum miſereantur, eleemoſynas ſecundum facultates ſibi à Deo datas largiãtur, & in alijs pijs charitatis officijs ſe exerceant, atque ſemetipſos in omnibus probent. In Catecheſim animum intendant, & quotidiè congruo tempore, mane ſcilicet, & veſpere inſtruantur. Eccleſiam frequenter adeant, in qua tamen ſeorſum ab alijs fidelibus orent, & miſſæ tantum Catechumenorum interſint,

S. Siricius PP. epiſt. ad Himerium Tarracon. c. 2. tom. 1. Conc. S. Leo PP. ep. 4. ad epiſc. Siciliæ c. 6. & epiſt. 80. alias 78. ad Epiſc. Campaniæ.

44 Concil. Neocæſarien. c ſeu can 5. Conc Nicenū c. ſeu can 14. alias 13 tom. 1. Conc. & refertur à Conc 6 Carthagin. in ep. ad Boniſac. Pap. 1. eod tom 1. Conc. Concil. Bib. c. 68.

Si quod [44] graue peccatū interim admiſerint correctioni, & coërtioni ſubijciantur ſui Rectoris, ſeu Præfecti qui iuxta delicti qualitatem in eos animaduertat, ea tamen moderatione, ne pænę acerbitate deterreantur, ac à fide propoſito recedant.

Si tentatione aliqua, dum in Catechiſmo ſunt, à fide defecerint, & ad infidelitatem redire voluerint, non ſtatim propterea dimittendi ſunt, ſed aliquantiſper detinendi. Iterim vero piorum virorum ſuaſionibus hortationibus, & oratione detur opera, vt reſipiſcant, qui ſi nihilominus ſanis ſermonibus non acquieſcentes in infidelitate perſtiterint, abire ſinantur.

Liberi vero eorum, & alijs, quos Eccleſiæ Chriſtiana fide imbuendos obtulerunt, retineantur, & baptizentur, ſi nondum fuerint baptizati; niſi ſint adulti, qui & ipſi fidem ſuſcipere renuant, ac recedere velint.

45 S. Cyrill. Hieroſol. in procatecheſi ante fin.

46. S. Siricius, & S. Leo Papa in ſupra citatis epiſt.

Propter [45] tentationes autem quas Catechumeni frequenter patiuntur, eos ſæpe exorcizari [46] oportet, eiſq; à presbytero ſæpe manus imponi: curandumque eſt vt pro ipſis in Catechumenorum domo & Eccleſia, ac in alijs Eccleſijs, Monaſterijs, & pijs locis aſsiduę orationis fiant. Sed & ipſi moneantur, vt cum de incredulitate tentantur, vel modicæ ſe fidei eſſe agnoſcunt, ad Chriſtum conuerſi ſępius dicant: Adiuua Domine incredulitatem meam. Item, Adauge Domine fidem. Atque humiliter & inſtāter orantes, ſtabilis fidei donum petant. Et ſi quando à malignis ſpiritibus eos corripi & vexari contingat, quod nonnunquam euenire ſolet, ſimiliter ſuper eis imponantur manus, & fiant exorciſmi, & orationes.

1. Cor. 3. — *Matth. 9.* — *1. Cor. 9.*

Cum Catechumenis præterea mitius agendum, non aſpere, nec durè tractandi ſunt, neque ea, quæ prouectiorum in fide, ac perfectiorum ſunt, eis facienda ſtatim proponi debēt, iuxta illud Apoſtoli ad Corinthios: *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Tanquam *paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis.* Neque etiam Chriſtiana perfectio ab eis exigenda eſt, iuxta ſententiam ſaluatoris. *Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus, tollit enim plenitudinem eius à veſtimento, & peior ſciſſura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: ſed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conſeruantur.* Sed paulatim Chriſtianā perfectionem edocendi ſunt, & interim quædam ipſorum imperfectiones, quoad in Chriſtiana pietate coaleſcant, Chriſti exemplo qui diu Diſcipulos ſuos ſuſtinuit, tolerandæ ſunt. Qua in re imitandus eſt etiam Apoſtolus, qui ait, *Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.* Quapropter in principio Catechumeni ad ea, quibus nondum aſſuefacti ſunt, aut quæ alioquin ipſis ſunt difficilia, nimium vrgeri, aut cogi non debent, modo abſit contemptus aut ſuperſtitio.

Qui itaque flexis genibus orare aſſueti non fuerint, non diu in genuflexione

Digitized by Google

flexione, donec ſic orare aſſueſcant, detineantur.

Ad carnium, aut aliarum eſcarum ſibi olim Religione, aut lege vetitarum eſum, qui ad eas nondum aſſueti in ijs ſumendis nauſeam patiuntur, eos compelli non oportet: ſufficiat [47] autem ſi illas interim deguſtent, aut olera cum ipſis cocta comedant, ne eas abominari, aut execrari, aut propter conſcientiam eis veſci nolle videatur: vel ſi ſaltem alios cibos in Chriſtianorum aut vaſis decoctos, aut patinis appoſitos non repugnant aut diſcernant. Ita & in conſimilibus caſibus, qui Catechumenis præſunt, omni cum charitate, & diſcretione erga ipſos, ne linum fumigans extinguant, probe ac prudenter ſe gerant.

47. *Facit Conc. Ancyran. cap. 13. iuxta 1. vel 14. iuxta 2. & 3 editionē tom. 1. Conc. Mart. Brac. in collect. can Græc. Synodorum c. 58. tom 2. Conc. & habetur apud Gratian. diſ. 30. cap. vlt. Conc. Bracc. 1 c. 14. eod. tom. 2. conc. Concil. Gangrenſ. cap. 2. tom. 1. Conc.*

CAPVT V.

De doctrina fidei proponenda tam doctis, quam rudibus, etiam de ordine quo eſt declaranda.

QVoniam vero ante Baptiſmum ea, quæ credere & quæ ſeruare debēt, [48] edocendi ſunt, iuxta præceptum Domini dicentis Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Ideo in Catechiſmo Sacerdos primum Catechumenos inſtruat de myſterio ſanctæ Trinitatis, illud eis planè ac ſimpliciter exponens: non arduas diſputationes, non difficiles aut perplexas Theologicas quæſtiones, quibus vel confundi, vel de fide dubij reddi poſſent, propones.

Deinde eos doceat ex Moyſe & Prophetis, ex Apoſtolis & Euāgeliſtis, omnipotentem Deum omnia per Verbum ſibi coæternum & conſubſtantiale, hoc eſt vnigenitum filium ſuum, tam viſibilia, quam inuiſibilia initio creaſſe, atque ex nihilo condidiſſe.

Explicet autem eis caſum Angelorum, & [49] ordinem creationis, & diuinam in creaturas prouidentiam, cur mundus conditus: cur homo creatus, quomodo gratia, & arbitrij libertate donatus, & in paradiſo colonus poſitus, quomodo inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & primi parentes ab eo ſeducti, Dei præceptum præuaricantes per inobediētiam ceciderunt, & quomodo originale peccatū ab Adam in poſteros omnes perpetua damnatione tranſmiſſum eſt; nam ſicut ait Apoſtolus: *Per vnū hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.*

48. *S. Clem. lib. 7. conſtit. Apoſt. c. 23. & c. 40. S. Baſil. ſer. 1. de Bapt. p. 1. & 2. S. Hier. in Matth. c. 28. tom. 6. Raban. l. 2. de inſtit. Cleric. c. 25. de Baptiſm. Sacram. & habetur de conſecr. diſt. 4. cap. ante Baptiſmum.*

49. *S. Clem. lib. 7. conſtit. c. 39. Eccli. 15. Sap. 2. in fin. Rom. 5.*

 Poſtea

rationem eorum, quæ à Deo iubebantur, humili, & conſtanti in eum fide imperata faciebant, atque ita illuſtria & admirabilia opera ediderũt, quorum etiam præclare fidei exempla Apoſtolus commemorat in Epiſtola ad Hebręos [54] Ac proinde hortandi monendique ſunt, vt ea quæ de fide Trinitatis, & humani generis redemptione per Chriſtum, ac de ſpe futuri ſeculi eis tradita ſunt, fideliter credant ac retineant, ſcientes quod ſi prius crediderint, omnia poſtmodum ſuo tempore intelligent; & quando ſublimitatem eorum, quæ eis non traduntur didicerint, tunc plane cognoſcent idoneos non eſſe Catechumenos ad ea audienda.

54. S. Cyril. Hieroſol. in præfat. catechef.

Sed & ſi qua proprio ſenſui repugnare, aut eis impoſsibilia fortaſſe videbuntur, admoneantur vt captiuantes intellectum in obſequium fidei quæ eis credenda proponuntur firmiter credant, quia non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum, & quę impoſsibilia ſunt apud homines, poſsibilia ſunt apud Deum.

Cæterum dum catechizantur, inſtituendi [55] ſunt non ſolum doctrina fidei, ſed etiam diſciplina morum & pietatis, ac confirmandi exemplis, ex geſtis Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Virginum, Anachoretarum, & aliorum ſanctorum petitis, quod ea plurimum conferant ad ædificationem fidei & veræ pietatis, atque ad imitationem prouocent; vt & ipſi per Baptiſmũ deinde renouati, & ſanctorũ imitatores, quãtũ Dominus dederit, effecti, eius vitæ vſum teneant, quæ ablutos decet, ac tales ſe in poſterũ præbeant, quales oportet eſſe fideles in Chriſto renatos.

55. S. Amb. in lib. de initiandis c. 1. tom. 4.

Catechumenos, qui ingenio perſpicaci & intelligentiores ſunt, Presbyter catechizet in fide ex diuinis ſcripturis, iuxta modum ſeruatum à ſanctis Patribus. Eruditiores quidem Catechiſta Theologus in fide plenius edoceat: at infirmos, & quorum animos nutare intelligit, erigat atque cõfirmet.

Catechumenos quoque de Iudaiſmi, aliarumque eorum olim ſectarũ erroribus admoneat, & tam ex ſacris literis, quam ex varijs veterum & ſanctorum Patrum libris ac tractatibus, præſertim vero aduerſus Iudæos & Gentes conſcriptis, quorum aliqui inferius cõmemorabuntur, earum falſitatem redarguat, ac refutet, & fidei veritatem aſtruat. Et ad tollendas de eorum mentibus falſas, ſi quas olim imbiberunt, de humana anima opiniones, doceat eos, rationalem animam non corpoream, ſed ſpirituale eſſe ſubſtantiam, & immortalem, intellectus, memoriæ, & voluntatis potentijs, quibus ad imaginem Dei creata eſt, præditam, & alia huiuſmodi quæ ad errores refellendos nouerit accommodata.

Inprimis autem eos doceat, quomodo ſe ſigno Crucis ſignare debeant, ducta ſcilicet dextra manu à fronte ad pectus, & ab humero ſiniſtro ad

dextrum

Redemptorem, ſpecialem curam atque prouidentiam de electis ſuis & in ſe credentibus habere: quod oſtendet exéplis & authoritatibus ſcripturarum vtriuſque inſtrumenti: præſertim vero Pſalmographi dicentis. *Ecce* *Pſal.32.* *oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius; vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.* Et rurſus; *Immittet Angelus Domini in* *Pſal.33.* *circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Itē, *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius* *Ibid.* *in preces eorum. Vultus autem Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.* Itemque, *Multæ tribulationes Iuſtorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: vnū ex his non conteretur.* Ac rurſus: *Pſal.33.* *Nouit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur.* Et infra: *Apud Dominū* *Pſal.36.* *greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam.* Idemque confirmabit verbis Chriſti in Euangelio cum ait; *Nonne duo paſſeres aſſe veneunt? Et vnus ex illis non cadet ſuper* *Matt.10.* *terram ſine Patre veſtro Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos:* Et demum; *Capillus de capite veſtro* *Luca 21.* *non peribit. Quod & in Martyrum & aliorum Sanctorum geſtis mirifice elucet. Ac proinde eos, vt in Deo omnem ſpem, omnemque fiduciam collocent, admonebit.*

Eos etiam doceat quædum initiantur diſcere, ac per ſe ipſos, cum interrogati fuerint, reſpondere debeant; [59] quid item in Baptiſmi Sacramento renunciandum, quidue credendum ſit, [60] oportere primum eos diſcedentes à fidei contrarijs abrenuntiare Diabolo, deinde Chriſto ſe adiungere, ipſius fidem profitentes, ac ita prius de corde omni impietate ac malitia expulſa, veram pietatem amplectentes, myſteria ingredi, & ad Baptiſmi gratiam accedere, ſanctaque percipere debere. [61] Renuncietur autē Diabolo, & omnibus operibus eius, & omnibus pōpis eius. Opera vero Diaboli opera carnis eſſe intelliguntur, quę ſunt homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, & alia his ſimilia, quæ nimirum Diabolico inſtinctu prius cogitatione mentis concipiuntur, quam opere perpetrentur. Pompæ vero eiuſdem, ſunt ſuperbia, iactantia, elatio, vana gloria, faſtus, & alia quamplurima quæ ex his oriuntur.

59. Concil. Turon. 3. cap. 18. & Conc. Mogunt. 2. ſub Ludouico Rege & Raban c. 3. tom. 3. Conc.

60 S. Clem. l. 7 conſtit. Apoſt. c. 40. & 41.

61. Concil. Turon. 3. c. 18 & Conc. Mogunt. 2. ſub Rabano cap. 3.

Det autem operam prudens Catechiſta, vt omnia quæ Chriſtianæ fidei repugnant, aut [62] diſciplinam impediunt, remoueantur, ac de eorum cordibus funditus euellantur; vt his, quæ ſunt Religionis & pietatis rectè imbui poſsint.

62. S. Baſil. ſerm. . parte 2. de Baptiſ.

Quocirca moneat eos vt auguria, auſpicia, diuinationes, incantationes, ſortilegia, omnes denique ſuperſtitiones tanquam Diaboli commenta, & machinationes vitent: ſectentur vero ſincerum Religionis cultum, veritatem, iuſtitiam, miſericordiam, abſtinentiam verecundiam, pudicitiam, caſtitatem, manſuetudinem, benignitatē, & reliquas Chriſtianas virtutes,

Digitized by Google

vt mentis humilitatem,oculorum modeſtiam,linguæ continentiam, ſenſuum mortificationem,corporis caſtigationem,ſuperbiæ compreſsionem, cogitationum puritatem , iræ moderationem , patientiam in tribulationibus,Dei & ſibi præpoſitorum iuſsionibus prompte & humiliter obedire,non reddere malum pro malo,non vlciſci ſed potius benefacere malefacientibus,inimicos diligere;orare pro perſequentibus, iniurias æquanimiter ferre,non iurare,non mentiri,non fraudare, non contumelias inferre,nec turpia aut ſtulta,aut ſcurrilia loqui,aut facere, neminem calumniari,aut circumuenire,neque aliud quicquã illicitum perpetrare, ac omnes preterea prauos habitus & malas conſuetudines abijcere:Moriendum enim ſibi eſſe peccato, viuendum autem Deo. Nam & tunc digni erunt in nomine Trinitatis baptizari,ac ſuperna regenerari virtute, ſi & vitia & priſtinum viuendi modum, & locum, & præteritæ vitæ ſocios mutent, vt ſpiritu viuentes Chriſtum indui mereantur,quemadmodum dixit Apoſtolus Gal.3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

Si quis interdum Catechumenorum per animi elationem dixerit aut ſignificarit , nolle ſe vna cum reliquis Catechumenis , aut cum pauperibus , vel illis , aut illis , ſed vel ſolum , vel cum certis quibuſdam tantum baptizari , docendus erit *Deum ſuperbis reſiſtere , humilibus autem dare gratiam*;ac proinde Sanctum baptiſmi lauacrum non faſtum aut arrogantiam admittere,ſed pænitentiam requirere, & animi humilitatem,[63] neque alienum à dignitate ſua debere putare eum qui diuitijs affluit ſimul cum paupere baptizari,cum obſcuro nobilem,herum cum eo qui ſibi ſeruus fuit. Nemo enim vnquam tãtopere ſe demittet, quantopere Chriſtus, in quo baptizatur quicunque ſalutaribus aquis intingitur,ſeſe deiecit, qui ſalutis noſtræ cauſa ſeruilem quoque formam aſſumpſit.

Si quis præterea ambitione ductus inſinuauerit ſe nõ à deputato Preſbytero,ſed ab Epiſcopo tãtum,aut magno aliquo Prælato, ſiue etiam eximiæ ſanctitatis ſacerdote Baptiſmi Sacramentum ſuſcipere velle; doceatur [64] eum qui curatione indiget de iudicibus ſibi iudicium arrogare non debere,nec eorum à quibus purgatur dignitates, pretiaque anxiè & moroſe diſquirere; & quamuis [65] alius alium probitate vitæ,aut gradus dignitate præcellat,eandem tamen cuiuſque Baptiſmi in Sanctæ Trinitatis nomine collati,vim eſſe. Baptiſmus [66] namque talis eſt, qualis ille eſt,in cuius poteſtate datur,non qualis eſt ille per cuius miniſterium datur. Et [67] ideo ſi vnus à viro iuſto & ſancto baptizetur, alter ab alio inferioris meriti apud Deum,inferioris gradus,inferioris continentiæ, inferioris vitæ, vnum tamẽ, & par eſt, & æquale quod accipiunt, [68] quia per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt cum nõ illorum ſit munus ſed ipſius chriſti, [69] qui principaliter baptizat.

CAPVT

Iac. 4.
Pet. 5.

63. *S. Greg. Naz. in orat. in S. Baptiſ. parag Nihil progreſsionẽ ſuam.*

64. *Idem Naz. ibidem paulo ſupra*

65. *Ibidem paulo infra.*

66. *S. Aug in Ioan trac. 5. tom. 9. & habetur de conſec. diſ. 4. c. Baptiſm.*

67. *Idem in Ioan. tract. 6. eod. tom 9.*

68. *Idem l. 3. contra Creſc. Gram c. 6. tom. 7. & habetur de conſec. di. 4. c Si inter bonos.*

69 *S. Aug. tract. 4. 5. & 6. in Ioan. & 1. tom. 9. Beda in hom. de Epiph.*

Digitized by Google

CAPVT VI.

De ſuſceptione Baptiſmi, & de alijs præuiis diſpoſitionibus ad illum.

DOceat quoque eos ad pœnitentiam ſuperioris vitæ, quæ exigitur ante Baptiſmum, probe tenendam, vt [70] contritionem vel ſaltem attritionem habeant omnium peccatorum ac delictorum, quæ contra Deum, & proximum commiſerunt, vt ea nimirum ipſis diſplice ant, & [71] ſi qui ſpiritus feruore, ſeu deuotione ſibi vel alteri Presbytero peccata quæ hactenus admiſerunt, confiteri velint, audiantur, non [72] quidem vt eorum abſolutionem accipiant, ſed vt [73] ſic ea ſerio & ex animo ſe odiſſe, perſpicuum faciant, atque ex huiuſmodi humiliatione, & pudore ſe magis idoneos præſtent ad Baptiſmi gratiam recipiendam, vel vt ad peccata vitáda remedia ſuſcipiant, aut ſpiritualis vitæ præceptis informentur.

In huiuſmodi autem Confeſsione non [74] oportebit omnia ſingillatim peccata, neque omnes illorum circumſtantias confiteri, ſicuti in Sacramentali Confeſsione fieri debet; ſed grauiora tantum ſat erit enarrare. Etenim [75] nec eis vlla per Presbyterum ſatisfactio, ſeu pœna imponi, [76] neque abſolutio impendi debet; [77] verum ſi vel famæ, vel bonorum reſtitutionem certis perſonis facere tenentur; is eam pro loco & tempore faciendam imponat.

Cum Baptiſmi tempus inſtiterit, Sacerdos inſtruat competenter de Sacramento, & de eius ad ſalutem conſequendam neceſsitate, vi, [78] vtilitate, & effectu: & quod ſicut docet B Cyrillus [79] Hieroſolymitanus: Magnum eſt ſane propoſitum hoc Baptiſma; Captiuitatis liberatio, peccatorum remiſsio, mors peccati, animæ regeneratio, veſtimentum candidum, ſignaculum ſanctum & indelebile, currus ad cœlum, delitiæ paradiſi regni cęleſtis conciliatio, chariſmaque adoptionis filiorum. Et S. Gregorius [80] Nazianzenus, Baptiſmus eſt ſplendor animarum, vitæ in melius mutatio; conſcientiæ ad Deum integratio, Baptiſmus infirmitatis noſtræ adiumentum; Baptiſmus carnis eſt abiectio, Spiritus aſſectatio, verbi participatio, figmenti inſtauratio, peccati diluuium, lucis communicatio, tene

70. c. Tres ſunt in princ. de pœnit. diſt. 1. & c. Quis aliquando paragr. è cõtra ead. diſt. 1 & c. Omnis qui & duob. ſeqq. de conſec. diſ. 4. S. Thom. in 3 p. q. 68. ar. 5. & 6. & c. Dom. Soto in 4. diſt. 5. q. vn. art. 6. concl. 1. 71. S. Tho. vbi ſupra ar. 6. & c. Dom. Soto vbi proximè. 72. Card. Caiet. in S. Tho. cit. art. 6. & Dom. Soto vbi ſup. 73. S. Greg. Naz. in orat. in S. Baptiſ. 74. S Tho. art. 6. Dom. Soto d. art 6. 75. S. Amb. in epiſt. ad Rom. c. 11. ſuper verb. ſine pęnitentia ſunt dona & vocatio Dei, *& habetur de conſec diſ. 4. c ſine pœnitentia S. Tho. cit. q 68 art 5. & 6. Dom. Soto in 4. cit. diſt. 5. q. vn. art. 5. 76. Card. Caiet. in D. Thom. cit art 6 & Dom, Soto cit q vn. art. 6. 77 S. Thom cit q 68 artic 6 ad 1. & Domin. Soto in 4 cit diſt 5. q. vn artic. 5 in reſponſ. ad 1. 78. S Gregor. Naz. orat. in ſanctum Baptiſma 79. S. Cyrill in Procatecheſi ante fin. hæc tribuit Baptiſmi Sacramento encomia. 80. idem Gregor ibidem.*

brarum depulſio, Baptiſmus vehiculum ad Deum; Peregrinatio cũ Chriſto; fidei adminiculum; mentis perfectio; cœleſtis regni clauis; vitæ commutatio, ſeruitutis abrogatio; vinculorum ſolutio, compoſitionis & coagmentationis noſtræ in meliorem ſtatum conuerſio. Quodque demum Baptiſmus omnium Dei beneficiorum præclariſsimum, & præſtantiſsimum eſt: vt enim quædam Sancta Sanctorum vocantur, & Cantica Canticorum; quod ſcilicet latius pateant, ac plura complectantur, præcipuamque dignitatem habeant, eodem modo Baptiſmus quoque illuminatio dicitur, quod omnes alias illuminationes ſanctitate præcedat. Hæc & alia ſimilia ex ſanctis Patribus illos edoceat.

Hortetur inſuper eos, vt ad ſacrum Baptiſma firma & conſtanti fide accedant, atque id ſimplici & puro corde, ac ſincera mente, quemadmodum diuina gratia renouandos oportet, ſuſcipere ſtudeant, vt gratiam quę cuiuis non ponenti obicem confertur, inde conſequantur in remiſsionem omnium peccatorum, iuxta quod ſcriptum eſt: *Sentite de Domino in bonitate, & ſimplicitate cordis, quærite illum, quoniam inuenietur in his qui tentant illum; apparet autem eis qui fidem habent in illum.* Et paulo poſt: *Quoniam in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum.* Ac idcirco caueant ne [81] fictè, ſimulatè ad illud accedant, ne omnipotens Deus tanto ſcelere offenſus, ab eis graues pęnas, magnamque exigat vltionem.

Sap. 1.

Ibidem.

81. *De fictè accedentibus 1. q. 1. cap. Sicut. Ex S. Aug. l. 1. cõtra Donatiſt. c. 12. & idẽ Aug. l. 5. de Bapt. contra Donat. c. 20. & de conſec. diſt. 4. c. quomodo exaudit & l. 7. de baptiſ. contra Donat. c. 53. De conſec. di. 4. c. Solet etiam quæri. Innoc. 1. 1. in c. Maiores paragr. Item quæritur de Baptiſmo.*

Ieiunium quoque ante Baptiſmum ex veteri more triduanum, aut biduanum, vel prout videbitur, & ſine intermiſsione oratio eis indicatur, ac ſedulo admoneantur, vt ad ſacra myſteria ſuſcipienda parati ſint.

Et ad extremum (quoniam poſt Baptiſmum confirmandi ſunt, & communicare debent) de Sacramentis Confirmationis, & ſacræ Euchariſtiæ, quantum eorum ſtatui & capacitati conuenit, inſtruantur.

Interea vero parentur eis veſtes albæ, vt his ſuſcepto Baptiſmo mox induantur, quas ſi qui ob paupertatem ſibi comparare haud commode poſſunt, vel Præfecti domus Catechumenorum, vel loci Ordinarius ſua pro pietate illas eis vndecunque poterunt comparandas curabunt. De aliis quæ obſeruari debent ante ipſam & in ipſa Baptiſmi ſumptione, dicemus cap. 21.

CAPVT

CAPVT VII.

De neceſsitate Catechiſmi pro Neophytis, & quid ante omnia ſcire, & credere oporteat.

CVm adultorum Baptiſma non modo [1] præcedere, verum etiam ſequi debeat doctrina fidei, iuxta illud quod Dominus poſt verba: [2] Matt. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, ſubiunxit; *docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis*: & is [3] qui catechizatur, etiam poſt Baptiſma magna probatione indigeat; Neophyti non ſimul ac baptizati fuerint, quocunque voluerint paſſim ire, vel cum laicis libere conuerſari, aut extra domum Catechumenorum ſeu Neophytorum habitare permittantur; ſed ſaltem per quadraginta dies in eadem domo, vel vbi eiuſmodi domus non exiſtit, apud eaſdem apud quas catechizati fuerint, vel apud alias pias probataſque perſonas retineantur, vt de his quæ poſt Baptiſmum ſeruare debent, & de reliquis quæ ad fidei doctrinam, atque ad ſpiritualem vitam ſobriè, iuſtè & piè ducendam ſpectant, adhuc inſtitui & edoceri poſsint, ac ita inſtituti, inprimis vero Sacramentis & verbo Dei vegetati & enutriti, tanquam nouæ plantæ in Eccleſia coaleſcant, & in ſuſcepta fide ſolidius confirmentur, & cum ad humanæ vitæ negotia dimiſsi fuerint; velut arbores altis defixæ radicibus à ventis & turbinibus tentationum non facile quatiantur aut conuellantur.

Per id vero temporis à Præfectis ſuis vel Patrinis, vel Matrinis ad ſtationes & ad præcipuas Ciuitatis Eccleſias quoad commode poterit, ducantur; orationi & cæleſtium rerum meditationi vacent, ſacris Miſſarum ſolemnijs ac alijs diuinis officijs reuerenter interſint; conciones audiant, & lacte ſpiritualium conſolationum tanquam paruuli nutriantur; peccata ſua Sacerdoti Confeſſario eis aſsignato ſæpius confiteantur. Singulis item quibus Albas deferunt diebus, deinde vero Dominicis alijſque feſtis præmiſſa Sacramẽtali peccatorum confeſsione iudicio Confeſſarij, Sanctiſsimæ Euchariſtiæ Sacramentũ deuotè ſumant, vt ſalutari ſacri Dominici pabulo confirmati, ſolidius in fide roborentur.

Per idem quoque tempus iuxta Carthaginenſis 4 Concilij monita, à lautioribus epulis, & ſpectaculis, & coniugibus, abſtinere moneantur.

1. S. Baſil. ſer. 1. de bapt. p. 1. & 2.

2. S. Hier. in comment. in Matt. c. 28. tomo 6. & legitur pro hom. in Breu. Rom. refer. fer. 6. in Alb.

3. Conc. Nic. 1. c. 2. tom. 1. Conc. & diſt. 48. cap. 1. ita & non abſimiliter Inno. III. ad Leuonem. Epiſc. & eos qui cum eo ſunt fratres, c. Deus de pœnit. & remiſſ. & Patres Conc. Baſil. ſeſſ. 19 in Decr. de Iudæis & Neoph. parag. Curent inſuper. & ex eis Paul. PP. III in litteris in forma Breuis de Iudæis & infid. venientibus ad fidem parag. Curent inſuper.

4. Concil. Carthag. 3. c. 86. tomo 1. Cõc. & apud Gratian. de conſecr. di. 5.

Interim vero eis hiſtoriæ quædam ſacræ de [5] geſtis Patriarcharũ Prophetarũ aut aliorũ Sanctorum veteris teſtamenti,ac de actibus Apoſtolorum,aut moralia quædam ex libris Eccleſiaſtæ,[6] Prouerbiorum, Sapientię,Eccleſiaſtici,& ſimilibus,quę ipſorum ædificationi conducunt,prælegi vel explicari poſſunt.

Deinde vt ſuſceptorum myſteriotum rationem intelligant,& diuinam gratiam ſibi collatam clarius agnoſcant, vnde feruentiores effecti aſsiduas Deo gratias agant, Catechiſta eis [7] cæremoniarum & rituum qui tam in exorciſmo & Catechiſmo,quam in ipſo Baptiſmo adhibentur, ſignificationes & myſticas rationes,& cur baptizandus oleo ſancto vngatur, & ter mergatur in qua aut ea perfũdatur in [8] nomine perſonarũ S.Trinitatis:cur Chriſmate inungatur in vertice:cur etiam ab Epiſcopo cõfirmetur Chriſmate in fronte,& Dominici corporis particeps fiat, pro loco & tempore,ac pro ipſorum docilitate & ingenio explicet atque interpretetur ex ſacroſanctis ſcripturis,epiſtolis præſertim beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli.

5. S. *Ambr. de initiandis cit. c 1. tom 4. & in l de Sacram. eod. tom.*
6. S *Ambr. de initiandis cap* 1.
7. *Ex Pontif. Armenico maiori in ordine Catechiſmi*
8. *Pont. Armen. vbi proxime.*

Hęc autem eis iam baptizatis ac fidelibus [9] non ante Baptiſmum explicanda ſunt. Nam [10] quæ ad Sacramentorum rationem pertinent Catechumenos audire non congruit,ſed ſuſcepto Baptiſmo Neophytos vt alios fideles. Tunc [11] enim cum facile intelligant ſuauiuſque deguſtent, tempus admonet ipſis diuinæ gratiæ ſplẽdore magis illuſtratis, fidemque perfectius aſſecutis,de myſterijs dicere & eorum edere rationem,quam nondum initiatis antea inſinuari nec vtile nec oportunum fuiſſet.

Tunc itaque Catechiſta de præceptis ac reliquis omnibus Eccleſiæ Sacramentis,eorum numero & virtute Neophytos edoceat ex Patribus & Theologis ex ſacris Oecumenicis Concilijs,Florẽtino & Tridentino,atque ex Catechiſmo Romano.

9. *Ex pluribus PP. & præſertim S. Amb. in l de initiandis c* 1. *& eodem Ambr. lib. de Sacram. initio eod. tom.* 4 *S. Cyril. Hieroſol in Cate. myſtagog.* 1. *Chryſoſt. in hom. ad baptizandos to.* 5. *S Gaudẽt. Epiſc*
10 *S Gaud. vbi ſupra.*
11. *S. Amb. in l. de initian. cit. c.* 1.

CAPVT VIII.

Non ſufficere Baptiſmum nec fidem in Chriſto, niſi ſimul adſit obſeruantia mandatorum, carnis & paſsionum mortificatio.

VT autem quæ poſt Baptiſmum eis ſeruanda ſunt doceantur,ſacerdos diligenter inſtruat eos de his quę agere & ſeruare, quæque cauere debent. Primum admonebit vt ſinguli [12] meminerint ſe Chriſti fide percepta præſtantiſsimum nomen vna cum antiquis Sanctis & Patribus ſortitos

12. *Beda in hom de circ. Dom. tom* 7. *& S. Cyrill. Hieroſol. Catec.* 10.

titos fuiſſe, & idcirco Chriſtiano cognomine, quod à Regio Chriſti nomine deductum in ſalutaris lauacri Sacramento acceperunt, glorientur, & hoc vſque in finem firmum intemeratumque ſeruare contendant, gaudentes in ſe illud Iſaię vaticiniũ eſſe completum: *Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio*, hoc eſt nomine Chriſtiano, quo nunc omnes ſerui Chriſti ſe vocari lætantur. *Neque enim nomen aliud ſub cœlo datum eſt, in quo oporteat nos ſaluos fieri*. Vnde & Propheta ſubſequẽter adiũgit: *In quo qui benedictus eſt ſuper terrã benedicetur in Deo, Amen.* *Iſaia 65.* *Act. 4.* *Iſaia 65.*

Verum ne putent huius tanti Chriſtiani nominis profeſsionem ſibi ſat eſſe ad ęternam vitam comparandam; niſi & huic nomini diuina pręcepta obſeruantes, vitæ pietate & bonorum operum exercitatione reſpõdeant, ſicut ipſe Dominus conteſtatur: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Nõ omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cęlorum. Multi dicẽt mihi in illa die, Domine Domine nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunquam noui vos: diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ, & quę ſequũtur. Ac iterũ: *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt: omnẽ palmitem in me nõ ferẽtem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum vt fructum plus afferat.* Et B. Ioannes Apoſtolus: *Et in hoc ſcimus quoniam cognouimus eum ſi mandata eius obſeruamus. Qui dicit ſe noſſe Deum & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.* *Matth. 7.* *Ioan. 15.* *1. Ioan. 2.*

Neque [13] arbitrentur ſibi Baptiſma ſufficere, ſi poſt illud malè viuant, & ad peccata redeant, ne ſe vocatos eſſe ad humanæ vitæ commoda & ſolatia, aut ad carnis & ſeculi voluptates: Non enim inquit 1. Theſſal. 4. Apoſtolus, *vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem*; ac idcirco eis opus eſſe multa induſtria & pietate, multaque virtute. Iob 7. *Militia enim eſt vita hominis ſuper terram*; & grandis adhuc eis reſtat via. Nam quemadmodum filij Iſrael poſtquam de manu Pharaonis ſeruitute Aegypti liberati ſunt, & mare rubrum tranſierunt (in quo omnes Apoſtolo teſte, baptizati fuerunt) non ſtatim in terram promiſsionis à Deo perducti ſunt, ſed per XL. annos in deſerto morãtes poſt multa prælia inita & calamitates perpeſſas; varijs tentationibus antequam ad eam tandem peruenirent, probati ſunt: ita & de ſeruitute Diaboli liberatos, & renatos fonte Baptiſmatis in hoc ſæculo ad Dominum peregrinantes multipliciter probati oportet, donec ad terram viuentium, & cæleſtem Hieruſalem fidelibus promiſſam peruenire mereantur (non enim ignauos, formidoloſos, deſides, & otioſos vult Dominus milites ſuos, ſed ſolicitos, magnanimos, ſtrenuos, & laborioſos)

13 Chryſoſt. homil. 2. in Matth c. 3. tomo 2. & Aug. de fide ad Petr. c. 3. tom 3. ſed & hoc ipſum docet S. Chryſ. hom. 9. in c. 1. Ioan. tom. 3. 3. Reg. 19. 1. Cor. 10.

riolos) Interim [14] tamen formidantes ne cadant, cum timore & tremore ſalutem ſuã operentur, in laboribus, in vigilijs in eleemoſynis, in rationibus, in oblationibus, in ieiunijs & caſtitate.

Sed & eos moneri oportebit, quod quãuis à fomite ſeu carnis cõcupiſcentia, quæ baptizatis relicta eſt ad agonem, ſe aſſidue oppugnari ſentiant: [15] tamen illi per Ieſu Chriſti gratiam fortiter reſtiterint, aut non conſenſerint, ipſis nocere non valet, nec imputabitur ad culpam iuxta Apoſtolũ dicentem: *Nihil ergo damnationis eſt ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant*; quinimo qui legitimè certauerit coronabitur. Quod ſi carnis illecebris & tentamentis cedant, ſuum peccatum Deo omnium bonorum auctori, qui odit peccatum, & peccatorem, ne impie tribuant, ſed ſibi ipſis, ſuoque conſenſui & voluntati, ſicut Beatus Iacobus dicit. *Nemo cum tentatur dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt. Ipſe autem neminem tentat; Vnuſquiſque vero tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.*

Tum quoque Catechiſta de obſeruantia mandatorum edocebit eos, quod [16] teneantur ad eam omnes adulti baptizati, illaque habeat Chriſti gratia [17] promiſsionem æternę vitæ, Domino dicente Matth. 19. *si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.* Et iterum Luc. 10. *Hoc fac & viues.*

Quare nec [18] eorum quiſquam apud ſemetipſum dicat, Ego iã credidi, ſaluus ero: nam niſi fidem operibus teneat fallitur euidenter: vera etenim fides eſt, quę in hoc quod verbis docet, moribus non contradicit. Ac tunc veraciter fideles erunt, ſi quod verbis promiſerunt, operibus impleant. Cum autem ipſi in die Baptiſmatis omnibus ſatanæ operibus atque omnibus pompis abrenuntiare promiſerint, vnuſquiſque in ſuam memoriam reuocet, vt poſt Baptiſmum fideliter ſeruet, quæ ſpopondit ante Baptiſmum.

Nemo [19] itaque quantumuis iuſtificatus liberum ſe eſſe ab obſeruatione mandatorum putare debet. Nemo item ſibi de ſola fide blandiatur, ratus ſola ſe fide hæreditatem eſſe conſecutum, etiamſi Chriſto non compatiatur vt glorificetur: *Nam & Chriſtus ipſe* (vt inquit Apoſtolus) *cum eſſet filius Dei, didicit ex ijs quæ paſſus eſt obedientiam, & conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* Item Princeps Apoſtolorum Petrus. *Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando.*

Ac proinde [20] ipſi Neophyti moneantur, *vt in Baptiſmate iuſtificati, & amici Dei ac domeſtici facti, euntes de virtute in virtutem renouentur,* vt Apoſtolus docet, *de die in diem, hoc eſt mortificando membra carnis ſuæ, & exhibenda ea arma iuſtitiæ in ſanctificationem per obſeruationem mandatorum Dei & Eccleſiæ, in ipſa iuſtitia*

14. Ex Cõc. Trid ſeſſ. 6 c. 13.
15. Concil Trid ſeſſ. 5. in decr. de pecc. origin.
Rom. 8.
2. Tim. 2.
Iacob 1.
16. Concil. Trid. ſeſſ. 6. in decr iuſtif. c. 11. & Can. 19. & 20.
17. Conc. Trid. ibid. c. 16. & can 26. & 32.
18. S. Greg. PP. hom 29. in Marc vlt. recumbentibus vndecim, &c. quod & ſimiliter docet Chryſ. hom. 9. in Ioan c. 1. tom. 3. ibi. Nolimus igitur, nolimus inquam, &c.
19. Conc. Trid ſeſ. 6. in decr. iuſtific. c. 11. & ibid. can. 19. & 20.
Philip 2.
Hebr. 5.
2. Petri 1.
20. Conc Trid. ſeſ 6. in decret. iuſtif. c. 10. & can. 31.
Iac 2.
Epheſ. 2.
Pſal 83.
Epheſ. 4.

Digitized by Google

iuſtitia per Chriſti gratiam accepta cooperante fide bonis operibus creſcant, atque ma- 2.Corint. 4.
gis iuſtificentur, ſicut ſcriptum eſt: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Et iterum: *Ne* Rom. 6.
verearis vſque ad mortem iuſtificari. Apoc. vlt. c. Apoc. 18. c.

Mandatorum autem [21] & præceptorum obſeruantiam augmentum eſſe 21. S. Baſil.
dilectionis noſtræ, erga ſe Dominus ſæpe definiuit, dicens: *Si diligitis me,* ſerm. 1. de
mandata mea ſeruate. Et iterum: *Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille* Baptiſ. p. 2.
eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo. Et rurſus: *Si quis di* & Conc.
ligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & Trid. in dec. iuſtific. ſeſſ 6. cap. 11.
manſionem apud eum faciemus. Ioan. 14. Ibid. Ibid.

CAPVT IX.

De dilectione Dei, & proximi, de patientiæ bono, & præmio bonorum operum.

PRæcipue autem eos doceat Catechiſta, vt dilectionem erga Deum &
proximum habeant, iuxta præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum* Luc. 10.
ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis, & ex omni mente tua, & Matth. 22.
proximũ ſicut teipſũ, vt in initio ordinis Baptiſmi eis proponitur. Et iuxta id Marc. 12.
quod de proximo diligendo Dominus nocte qua tradebatur mandauit, di- & Deut. 6.
cens: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos di-* & 11. & 13 & 30.
ligatis inuicem. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem ha- Luc 10.
bueritis ad inuicem. Et iterum, *Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut* Matth. 19.
dilexi vos. Item hæc 1. Ioan. 3. *Mãdo vobis vt diligatis inuicem.* Sed & illud cer- & 22.
tiſſimum eſt, ſine [22] charitate cætera Dei dona atque virtutes inutiles red- 22. S. Baſ.
di, ipſo Paulo Apoſtolo dicente: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum cha-* cit. ſer. 1. de
ritatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi Baptiſ. p. 2.
habuero Prophetiã, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, etſi habuero 1. Corin. 13.
omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.
Etſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, etſi tradidero corpus meum
ita vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

Quamobrem [23] & proximos diligant & iuuent, illiſque bene faciant, 23. S. Baſ.
non ſolum amicis & bonis; ſed etiam inimicis & prauis hominibus chari ſerm. 1. de
tatem & miſericordiam impendant, iuxta præceptum Domini: *Eſtote mi-* Bapt par. 2.
ſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt. Charitatem namque Chriſtia- Luc. 10. & Luc. 6.
nam non intra amicos & notos tantum contineri; verum etiam
ad maleuolos & inimicos extendi, & cuilibet proximo debe-

ri, ac impendendam eſſe, vt omnes propter Dominum diligamus etiamſi ab ijs grauia damna, offenſas, aut iniurias acceperimus, aut etiam ſuſtineamus; quemadmodum ipſemet Dominus præcepit: [*Math. 5.*] *Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros; benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt? & ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Et apud alium Euangeliſtam: [*Luc. 6.*] *Diligite inimicos veſtros; benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro perſequentibus vos.*

Hoc autē & Dominus ſuo confirmauit exemplo, qui pro ſuis crucifixoribus orauit: [*Luc. 23.*] *Pater dimitte illis non enim ſciunt quid faciunt.* Et Beatus Protomartyr Stephanus Dominum imitatus, dum à Iudæis crudeliter lapidaretur, vt Apoſtolorum acta teſtantur, [*Act. 7.*] *poſitis genibus clamauit voce magna dicens: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Idemque & Moyſes & alij ſerui Dei humiliter obſeruarunt.

Inſuper pręmoneat eos, atque hortetur ad patientiam & ad futuras tribulationes, & huius vitæ aduerſitates, tentationes, & mala quibus diuina bonitas ſuos exerceri, & tanquam aurum igne probari permittit, fortiter & æquo animo perferenda: [*1. Petri 1. Luca 24. Matth. 10. Luca 6. & Ioan. 13. Act. 14. 2. Tim. 3. Iacob. 1.*] *nam ſi crucem & mortem oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam; quanto magis fideles & ſeruos eius? Non enim eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum, nec ſeruus ſuper Dominum ſuum, Et ſicut ſcriptum eſt, Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* & Apoſtolus dicit: *Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.*

Quod & in Sanctis omnibus mirabiliter eluxit: certoque ſciant & ſperent ſibi à Deo perpetuas coronas propoſitas eſſe in cælis, ſi legitimè certauerint in terris. Quapropter permanentes[24] in vocatione ſua, moleſtias, tribulationes, miſeriaſque omnes libenter ferant, exiſtimantes crucē ſibi iugiter ferendam eſſe cum Chriſto, quemadmodum & ipſe ſæpe in Euangelio monet, [*Matth. 10. Luc 9. Marc. 8. Luc. 14.*] *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Et iterum. *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.* Item. *Qui non baiulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

[24] *Baſil. ſerm. 1. de Baptiſmo p. 2. & Greg. Naz orat. in S. Baptiſma.*

Neque[25] ipſis hęc dura, grauia aut impoſsibilia videantur, cum diuina cooperante gratia ea omnia poſsibilia, facilia, & ſuauia eſſe experimento cognituri ſint, iuxta verba Saluatoris: [*Matth. 11.*] *Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris:*

[25] *Conc. Trid. in decr. Iuſtific. ſeſſ. 6. cap 11.*

Iugum

Digitized by Google

Iugum enim meum ſuaue eſt , & onus meum leue . Et ſicut Propheta dicit: *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus: Beatus vir, qui ſperat in eo.* Ac Ioannes Apoſtolus affirmat : *Mandata eius grauia non ſunt.* Et ſui exemplo nos docet Paulus dicens: *Scio & humiliari, ſcio & abundare* (vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati) *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* *Pſal 33.* *1 Ioan. 5.* *Philip. 4.*

Quinimo eis oſtendatur hęc ipſa mandata, ac omnia bona opera in Dei gratia facta, magnam æternamque repoſitam habere remunerationem, iuxta promiſsionem Domini : *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agrum propter nomen meũ, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Et iterum. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Item. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit honorificabit eum Pater meus.* Et infra : *Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.* Et vt tradit Apoſtolus. *Qui* (ſcilicet Deus) *reddet vnicuique ſecundum opera ſua.* Quocirca & Dominus in Iudicio dicet his qui à dexteris eius erunt : *venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi . Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare; ſitiui & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.* *Matth. 19. in fin.* *Luc. 21.* *Ioan. 12.* *Ioan. 13.* *Matth. 2*

CAPVT X.

De confeſsione fidei, de perſeuerantia, & damnis quæ peccatum mortale conſequuntur.

CVm autem victoria quæ vincit mundum ſit fides noſtra, hortandi ſunt inprimis, & confirmandi, vt in fide permaneant, conſtantes & fortes ſint, ſemper parati eam confiteri, & pro eius confeſsione, & Domini gloria occumbere. Nec vero ipſam mortem propter Chriſtum formident, aut oppetere timeant; cum ipſe dicat : *Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non poſſunt occidere : ſed potius timete eum qui poteſt & animã & corpus perdere in gehennã.* Et paulo poſt: *Omnis qui confitebitur me corã hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt.* Et Paulus Apoſtolus : *In nullo terreamini ab aduerſariis, quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc à Deo: quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes, quale & vidiſtis in me, & nunc audiſtis de me.* *1. Ioan. 4.* *Act. 14.* *Matth. 10.* *Philip. 1. in fin.*

Digitized by Google

Doceat item quod per peccatum priuantur æterna fęlicitate beatæ & immortalis vitæ, viſione ſcilicet Dei, & futura gloria quæ reuelabitur in nobis, ac obligantur æternæ mortis & damnationis pęnis, quoniam, vt ait Apoſtolus: *Stipendia peccati mors*, omniaque bona opera per ipſos antea in gratia facta mortificantur. *Rom. 6.* Vt enim Dominus dicit apud Ezechielem 28 *Anima quæ peccauerit ipſa morietur.* Et paulo infra: *Si autem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitates ſecundum omnes abominationes, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? Omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur, in præuaricatione qua præuaricatus eſt, & in peccato ſuo, quod peccauit in ipſis morietur.* *28. Baſil. ſerm. 1. de Bapt p. 2. Ezech 28. Ibidem.*

Præterea demonſtretur eis, quam grauis, irreparabilis & intoleranda ſit non modo pęna ſenſus, verum & pęna damni, quæ quidem etiam teſtimonio [29] Sanctorum maior eſt, quàm cruciatus flammarum gehennę, quodque gloriæ amiſsio multo maior eſt, quam gehennæ ſupplicium. Quibus item, [30] qualibus, & quantis bonis peccatores priuentur, in quæ vero, qualia, & quanta mala, ac ſupplicia incurrant ante & poſt mortem, & poſt ipſorum corporum reſurrectionem. *29 Chryſ. homil. 24. in c. 7. Matth. tom. 2. 30. Comp. Theol verit. lib. 3 c. 7. de effectu pecc.* Etenim Dominus apud Matthæum laudans Ethnici Centurionis fidem, & Iudæorũ damnans incredulitatem, *Dico autem vobis*, inquit, *quod multi ab oriente & occidente veniẽt, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum. Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* *Matth. 8.* Et rurſus exponens parabolam zizaniorum dicit: *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi: mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.* *Matth. 13.* Et iterum in expoſitione parabolæ Sagenæ miſſæ in mare: *Sic erit in conſummatione ſæculi. Exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, vbi erit fletus & ſtridor dentium.* *Ibidem.* Et de ſeruo qui talentum à Domino ſibi creditum abſconderat: *Inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores: illic erit fletus & ſtridor dentium*; *Matth. 25.* prout & de gehenna ignis, alijſque huiuſcemodi æternis ſupplicijs alibi ſæpè. Sed & apud Ioannem: *Venit*, inquit, *hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectionem Iudicij.* *Ioan. 5.* Quod & in ſymbolo explicat Athanaſius. *Ad cuius* (ſcilicet Chriſti) *aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in ignem æternum.*

Admoneantur præterea non ſatis eſſe ab vno, vel altero mortifero peccato abſtinere, niſi ab vniuerſis abſtineant; neque hæc vel illa mādata non tranſgredi, niſi & omnia pariter ſeruent. Quicunque enim, vt inquit Beatus Iacobus, *totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.*

Iacob. 2.

Si qui tamen humana fragilitate (quod abſit) poſt [34] Baptiſmum aliquo crimine ſe contaminauerint, & ab [35] accepta gratia per mortale peccatum exciderint, ad Pœnitentiæ Sacramentum [36] quod pro fidelibus [37] quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, Deo reconciliandis ad peccatorum remiſsionem à Chriſto Domino noſtro inſtitutum eſt, tanquam ad [38] ſecundam poſt naufragium tabulam, ſtatim & confidenter confugiant, vt per illud [39] excitante Deo & eiuſdem Chriſti merito amiſſam gratiam recuperare procurent, atque ad Confeſſarium Sacerdotem, cui peccata remittendi, & retinendi auctoritas mandata eſt, iuxta verbū Domini: *Quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*, accedant; ipſique ſincere & fideliter ſua peccata confiteantur, & eorum obtineāt abſolutionem, ac iniunctas ſatisfactiones & pœnitentias humiliter impleāt. Dei auxilio cauentes ne iterum in ea labantur, ſicut ſcriptura dicit. *Fili peccaſti, non adijcias iterum. Sed & de priſtinis deprecare vt remittantur tibi.* Et alibi: *Ne dixeris peccaui; & quid mihi accidit triſte? Altiſsimus enim eſt patiens redditor.*

34. Conc. Trid. ſeſſ. 14. de Sacr. pœnitent. c. 2. & Greg. hom. 29. Aſcen. Dom.
35 Conc. Trid ſeſſ. 6. in Decr Iuſtific. ca. 14.
36. Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1.
37. Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap 14.
38 Conc. Trid ibidē.
39. ibidē.
Ioan. 10.
Eccli. 21. & 5.

CAPVT XI.

De ſuperbia præcipue vitanda, & de veteri homine exuendo, & renouatione nouæ vitæ.

PORRO inter alia peccata ſuperbiam inprimis vitare debent; quod, vt Sapiens dicit: *Odibilis coram Deo ſit & hominibus ſuperbia.* Et infra: *Initiū ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum receſsit cor eius. quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia; qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis & ſubuertet eum in finem.* Et paulo poſt. *Sedes Ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere fecit mites pro eis. Radices gentium ſuperbarum areſecit Deus & plantauit humiles ex ipſis gentibus.*

Eccleſ. 10.

Contra vero inter cæteras virtutes [40] humilitatem quæ earum mater & fundamentū eſt; eos maxime complecti & obſeruare oportet; imitantes Dominū & Deum Saluatorem noſtrū, *qui cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*: quique diſcipulos

40. Auguſt. de verb. Domini ſer. 10. ſuper verbis Matthæi 11. quoniam mitis ſum, &c. tom. 10.
Philip. 2.

pulos ſuos humilitatem ſequi & ſuperbiam vitare docuit, aliquando dicẽs: *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Aliquando [41]. *Amen dico vobis; niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum.*

Quia vero non eſt homo qui non peccet, & in multis offendimus omnes, & vt Beatus Ioannes ait: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Et iterum: *Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis.* Neophyti maxime admouẽdi ſunt, vt de accepta gratia ſe nõ extollẽtes, magnâ cordis humilitate ſe peccatores agnoſcãt & cõfiteantur, cum hanc [42] vitam ſine venialibus ſaltem peccatis tranſire non poſſint, ac vt quoties cadunt, toties diuina gratia reſurgere ſtudeant: Prouerb. 24. *Septies enim in die cadet iuſtus & reſurgit.* Ac vt idem Ioannes dicit 1. cap. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus Deus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Et ſubdit in cap. 2. *Filioli mei hæc ſcribo vobis vt non peccetis; ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

Frequenter autem Catechiſta eos doceat, vt in percepta gratia perſeuerantes, depoſitis vitæ erroribus cæteriſque vitiis, bonis operibus vacare, pietatem ſectare, virtutes æmulari, ac omne genus peccatorum vitare ſtudeant, iuxta id quod Apoſtolus ad Romanos ſcribit: *Iuſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei: non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sãctum qui datus eſt nobis.*

Ac [43] quemadmodum *Chriſtus* Dominus noſter *reſurgens ex mortuis iam nõ moritur, viuit autem Deo in æternum*: ita & ipſi in Baptiſmo, qui crucis, mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti ſimilitudinem habet, peccato ſemel mortui, & conſepulti cum Chriſto, atque cum eo à mortuis excitati, licet in carne viuant, cuſtodiant ſe ipſos ne denuo ad peccatum redeant, ſed ambulent in nouitate vitæ, ac perſeuerent viuentes Deo in Chriſto Ieſu dicente: *Qui mihi miniſtrat me ſequatur*; vt idem docet Apoſtolus: *An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmũ in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

Matth. 5. [41] *S. Baſ. ſerm. 1. de Bapt. par. 2. Matth. 18. Luc. 18. 3. Reg. 8. 2. Par. 6. & Eccl. 1. Iacob. 3. 1. Ioan. 1. Ibidem.* [42] *Concil. Trid. ſeſſ. 6. in decret. Iuſtific. c. 11 & Cõc. Milleuit. c. 6. 7. & 8. quæ tranſcribuntur in Conc. Afric. c. 81. 82. & 83. to. 1. Concil. & S. Aug. epiſt. ad Celeucianum de Baptiſ. & pænit. Petri contra Nouat. 108. to. 2 & habetur de pænit. diſt. 1 c. Tres ſunt actiones paragr. Eſt etiam pænitentia. Rom. 6* [43]. *S Baſ. ſer. 1. par. 2. Ioan. 12. Rom. 6.*

Idem-

Idemque eos doceat, quæ ad Neophytos maximè pertinent, & ad illos propriè dicta ſunt ex verbis Beati Petri Apoſtoli dicentis: *Deponentes igitur omnem malitiam & omnem dolum, & ſimulationes, inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes rationabile ſine dolo lac concupiſcite; vt in eo creſcatis in ſalutem: ſi tamen guſtatis, quoniam dulcis eſt Dominus: vos autem genus electum, regale Sacerdotiū, gens Sancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum.* Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei, qui non conſecuti miſericordiam; nunc autem miſericordiam conſecuti. Chariſsimi obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram inter gētes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes glorificent Deum in die viſitationis.

1. Pet. 2.

Quare & adhortetur eos vt exuti veterem hominem, omnibus membris purificentur, omnes ſenſus purgent; hoc eſt omnia membra, ac ſingulos corporis ſenſus, cunctaſque paſſiones mortificent, ac induentes nouū hominem renouentur ſpiritu mentis ſuæ, quemadmodum etiam docet Apoſtolus [44] *Igitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens. Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.* Cum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. [45] Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus. Propter quę venit ira Dei ſuper filios incredulitatis; in quibus & vos ambulaſtis aliquando, cum viueretis in illis. Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationē, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro, nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem eius, qui creauit illum, vbi non eſt maſculus & femina, gentilis & Iudæus, circumciſio & præputium, Barbarus & Scytha, ſeruus & liber, ſed omnia in omnibus Chriſtus. Induite vos ergo ſicut electi Dei ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam; ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc charitatē habete, quod eſt vinculum perfectionis. Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in vno corpore, & grati eſtote.

Coloſſ. 3.
44. Breuiar. Rom. legitur in 1. noctur. Dom. in Albis Baſil ſer. 1. de Bapt p. 2. & ſerm. 2. de Bapt. cap. 1.
45. Idem ibidem ſupr.
46. Beda in hom. de circ. tom. 7. inter Hiemales de SS. & in hom. in 8. Epiph Dom. eod tom. 7.
2. Cor. 7.

Oſtendatque eis Catechiſta, vt huiuſmodi mentis renouationem oratione, ac quotidiana virtutum [46] exercitatione faciant. Et ſicut alibi idem monet Apoſtolus [47] *Mundent ſe ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes*

47. Baſil. ſerm. 1. de Bapt part. 2.

tes ſanctificationem in timore. Ac demum [48] ſicut portauerunt imaginem terreni hominis, portent & imaginem cęleſtis: *nam primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis*: qualis terrenus, tales & terreni; & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.

1. Cor. 15.
48. Pacian in ſerm de Bapt. circa fin.

CAPVT XII.

De his quæ vitanda ſunt à Neophytis, & de medijs vt in propoſito perſeuerent.

CVm Dominus præcipiat vt à Pſeudoprophetis caueamus, & Apoſtolus admoneat, dicens [49] *Licet nos, aut Angelus de cælo euãgelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* Et in alio loco: *Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & nõ ſecundũ traditionem quam acceperunt à nobis*: Et Beatus Ioannes dicit: *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malignis*. Ideo Catechiſta ſpecialiter moneat Neophytos, tam qui ex Iudæis, quam qui ex alijs infidelibus ad Chriſtianam fidẽ venerunt, vt quorumuis [50] hæreticorum, ſchiſmaticorum, & à fide Apoſtatarum ſocietatem, conuerſationem, & familiaritatem omnino vitent & fugiant.

49. S. Baſil. ſerm 1 de Bapt. par. 2. Matt. 24. & Marc 13 & Luca 21. Galat. 1. 2. Theſſ. 3. 2. Ioan.

50. Pacian. in ſerm de Baptiſ prope fin item de huiuſmodi peccatis à Chriſtiano vitandis. Epiph l. 3. contra hæreſ. tom. 2 ad fin. item Aug. ſerm 163 de tẽpore à alias ſeptima Dom in octauis Paſcha ſuperius cit. to. 10. 6. Vos ante omnia. de conſ. di. 4.

Et ne cum Galatis redargui mereantur ab Apoſtolo dicente in 4. cap. *Nunc autem cum cognoueritis Deum, imo cogniti ſitis à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſeruire vultis? Dies obſeruatis & menſes & tempora & annos. Timeo vos ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis.* Superſtitiones & cæremonias omnes Iudaicas, Mahometicas & Ethnicas, nefarias ſuffumigationes, thurificationes & obſequia quæ dæmonibus exhibentur, ac omnem magiam, ſortilegia, veneficia, & incantationes horreant. Aſtrologiam iudiciariam, vanas dierum, ſyderum & ſimilium obſeruationes, ligaturas, amuleta, chartulas quas breuia vocãt, incognitos characteres & ſigna continentes, numiſmata magica, phylacteria & alia ſuperſtitioſa, quæ aut collo appenſa, ac quouis modo alligata deferuntur, pariter vitent & reijciant. nec non blaſphemias, periuria, falſa teſtimonia, crudelitatem, rixas, pugnas, cædes, ac omnem iniquitatem, adulteria, ſcortationes, fornicationes, & petulantiã, cæteraque vitia carnis & ſanguinis.

Abſtineant

Digitized by Google

Abſtineant[51] à theatris, ſpectaculis, publicis ludis, torneamentis, tauricidijs & venationibus periculoſis, à geſticulationibus & actibus mimorum & meretriculorũ, ab obſcenis cantibus & comœdijs ac repræſentationibus, & ſaltationibus inhoneſtis & impudicis, atque virorum effeminatorum choreis, quæ ſunt diaboli[52] pompæ quibus iam abrenuntiarunt.

51. Epiph. vbi ſupra, & Cyril. Hieroſ. Catech myſtagog. 1.
52. Idem Cyril. ibid.

Vitent item omnem maledicentiam, detractionem, pugnas & contentiones verborum, iniuſtitiam, auaritiam, vſuras, & omne genus fraudis, & illicitæ negotiationis, omnia denique crimina & peccata tam in ſe quam in alijs[53] execrentur & caueant, omnique ſtudio & conatu curent ſe cuſtodire immaculatos ab hoc ſeculo.

53. S. Baſil. ſerm. 1. de Bapt. par. 2.

Monendi item ſunt, vt de rebus turpibus, obſcœniſve ſermones non miſceant, mala & ſuſpecta colloquia fugiant, cum, vt inquit ille, *Corrumpunt bonos mores, colloquia mala.* Sed nec fabuloſa, inutilia, vana, aut otioſa loquantur verba: nam & de his ratio reddenda eſt: Vt enim ſaluator noſter ait, *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. Dico autem vobis quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij.*

1. Cor. 15.
Matt. 12.

Sed[54] & malorum Chriſtianorum familiaritatem vitare eos oportet. Admoneanturque non quicquid à malis Chriſtianis fieri viderint, id licite & impune fieri poſſe, ſeque bonos non malos imitari debere exiſtiment, quin potius, Religioſorum & piorum hominum exempla ſectentur, eorumque conſuetudine frequenter vtantur.

54. S. Aug. ſupra cit. ſer. 164. de tempore ſeu octaua hom. in octaua Paſchæ: ad baptizatos, vt bonos, non malos, in Eccleſia imitētur tom. 10.

Ac vt diuino auxilio à mundi illecebris & vitijs ſe contineant, atque in bonis operibus & gratia Dei, & in vita ſpirituali indies proficiant; præmoneat eos, quomodo diuina ope bene viuere, in gratia ſe conſeruare & vitare peccata poſsint, & debeant, nimirum mortificatione membrorum, vitæ abſtinentia, ſtudio orationis, & bonorum operum, Sacramentalis cōfeſsionis peccatorum, & ſumptionis ſacræ Euchariſtiæ frequētatione, ac demum aſsidua memoria mortis, & nouiſsimorũ, iuxta illud Sapientis: *In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Inprimis vero vt peccatorum cauſas & occaſiones fugiant: tum Cōfeſſariũ ſibi deligant probatum, virum ſpiritualem, & pium, cui omnia peccata & culpas ſuas ſincere confiteantur, ac omnes cordis ſui concupiſcentias, animi paſsiones, tentationeſque libere aperiant, cuius conſilio in via Domini dirigantur. Quamobrem de modo confitendi, & ſe in hoc ſacramento exercendi poſt Baptiſmum inſtruendi ſunt.

Eccli. 7. in fin.

Sanctiſsimum vero Euchariſtiæ ſacramentum frequenter, aut ſaltem ſemel in menſe, de eiuſdem Confeſſarij conſilio, ſumant.

CAPVT XIII.

De conſilijs alijs circa Neophytorum inſtitutionem, præcipue de eleemoſyna.

MOneantur vt de tam ſingulari magnoque beneficio per Baptiſmum
accepto ingrati non ſint, ſed Deo gratias perpetuo agant, quod ab
55. S. Clem. Rom l. 7. conſt. Apoſt. c. 29. quomodo oporteat Catechum. inſtitui — errore [55] & vanitate ad agnitionem veritatis, è tenebris in lucem, ab im-
pietate ad pietatem, ab iniuſtitia ad iuſtitiam, à ſeruitute peccati in gratiã
Dei, à diaboli tyrannide in libertatem filiorum, & à morte perpetua in
vitam æternam eos eruere & reuocare, atque è filijs iræ filios adoptionis
efficere dignatus ſit. Ac ſæpe recolant & expendant id quod ſcribit ſan-
Ephoſ. 2. — ctus Ioannes Apoſtolus: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei*
1. Ioan. 3. — *nominemur & ſimus.* Cum autem ipſi Dei beneficio, & ſancti Spiritus affla-
tu Chriſtique fidelium opera fidei veritatem agnouerint, eandem in pro-
ximos ſuos, & ſuæ nationis homines vicem rependant, ac orantes pro il-
lis nullam prætermittant occaſionem, qua illos in Domino lucrari poſ-
ſint: *Tum quia vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo*; tum quia ex eorum cõ-
Eccli. 17. — uerſione quam procurant, & ipſi æternam ſalutem & gloriam eo maiorẽ,
1. Tim. 4. — & cumulatiorem conſequantur, monente Paulo: *Attende tibi, & doctrinæ*
inſta in illis hoc enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt. Et
Iacob. 5. — Iacobo: *Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum,*
ſcire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animã
eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Inculcetur eis, vt ſemper benedicant Dominũ, ſicut Tobias docebat fi-
Tobiæ 4. — liũ, dicens: *Omni tempore benedic Dominũ Deũ; & pete ab eo vt vias tuas dirigat; &*
Pſal. 33. — *omnia conſilia tua in ipſo permaneant.* Et ſicut Dauid: *Benedicam Dominum in om-*
ni tempore, ſemper laus eius in ore meo, & alibi ſæpe: atque omnia in nomine
Domini faciant, iuxta ea quæ monet Apoſtolus Coloſſ. 3. *Omne quodcunque*
facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gra-
56 S. Baſil. — *tias agentes Deo, & Patri per ipſum.* Et iterum 1. Cor. 10. [56] *Siue ergo manduca-*
in ſæpe citato — *tis ſiue bibitis vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Ac vt de tempo-
ſer. 1. par. 2. — ralibus bonis & ſeculi huius cõmodis atque diuitijs anxij non ſint, ne-
que nimis ſoliciti, dicente Propheta: *Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe*
te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iuſto. Et rurſus: *Iunior fui, ete-*
nim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Hinc &
Dominus in Euangelio ſuos diſcipulos inſtituens dicit: *Dico vobis ne ſoliciti*
ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nõne anima

plus

plus eſt quam eſca, & corpus pluſquam veſtimentum? Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis? Quis autem veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam cubitum vnum. Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt; non laborant, neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Si enim fænum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo ſoliciti eſſe dicentes Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt: Scit enim Pater veſter quia omnibus his indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi. Sufficit diei malitia ſua. Et infra poſt aliqua *Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris; quanto magis Pater veſter qui in cælis eſt dabit bona petentibus ſe?* Et Apoſtolus Paulus monet: *Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cũ gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.*

Matth. 6. & Luc. 12.
Matth. 7. Lucæ 11.
Philip. 4.

Ideoque admoneantur ne[57] quæſtibus aut turpibus lucris inhient, neue nimio diuitiarum deſiderio, ſed ſua tenuitate, ſeu ijs bonis quæ Dei benignitate obtinent contenti ſint, ne in laqueos Diaboli incidant. Vt enim ait Apoſtolus. *Eſt quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia auferre nec quid poſſumus. Habentes autem alimẽta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri incidunt in tẽtationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quã quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerũt ſe doloribus multis.*

57. S. Cyril. Hieroſol. in Procatecheſi.
1. Tim. 6.

Qui vero diuites ſunt aut facultatibus præſtant, moneantur, vt iuxta Pſalmographũ, *nolint ſperare in iniquitate, neque rapinas concupiſcere, & diuitiæ ſi affluant, nolint cor apponere*: ſed indigentibus; viduis, pupillis, orphanis, & alijs pauperibus ſubueniant, benefaciãt, & eleemoſynas erogent hoſpitalibus, Xenodochijs, Noſcomijs & alijs pijs locis opem ferant, & pecunias ſuppeditent, ac alijs[58] miſericordiæ operibus indeſinenter inſiſtant: quoniam ſicut Beatus Iacobus ait: *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Et ſicut ſcriptum eſt in lege: *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ. Idcirco ego præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi qui tecum verſatur in terra.* Et Dominus noſter in Euangelio confirmat: *Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, & cum volueritis poteſtis illis benefacere*

Pſalm. 61.
58. Aug. vel alio authore de fide ad Petr. c. 3. 10. 3 ibi. cap. 3. nam & illi qui bene viuunt, &c.
Iac 1.
Deut. 15.

Et alibi; *Omni petenti te tribue.* Et rurſus: *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Item *date, & dabitur vobis: menſuram bonam & confertam, & coagitatam & ſupereffluentẽ dabunt in ſinum veſtrum.* Item: *Beatius eſt magis dare quam*

Luca 6.
Ibidem.
Ibidem.
Actor. 20.

accipere. Et Eccle. dicit: *Filij eleemoſynā pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne trāſuertas à paupere. Animā eſurientē ne deſpexeris, & nō exaſperes pauperem in inopia ſua,* & quæ ſequuntur. Et iterum: *Exorare & facere elemoſynam ne deſpicias.*

Eccli.4. *Eccl.7.*

Eleemoſynā autem non ex inani gloria, nec ad captandā popularē aurā ſed recta animi intentione, ad Dei gloriā & proximi ſubleuationē faciāt: quomodo Dominus in Euangelio docet. *Cum facis eleemoſynā, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciūt in Synagogis, & in vicis, vt honorificētur ab hominibus: Amē dico vobis, receperūt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, ne ſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua; vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.*

Matth.6.

Ac doceantur[59] quantæ virtutis quantiq; pretij & meriti ipſa eleemoſyna ſit: inprimis vero quod iratū propter peccata Deū placatū reddat, & peccatorū pretiū & cōpenſatio fiat, iuxta conſiliū Danielis cap.4. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperū.* Et Dominus dicit: *Beati miſericordes quoniā ipſi miſericordiā conſequentur:* quin & peccata ipſa extinguat, & abluat. Eccli.3. *Nam ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis, & Deus proſpector eſt eius qui reddit gratiam. Meminit in poſterum, & in tempore caſus ſui inueniet firmamētum.* Et Dominus Luc.11. *Quod ſupereſt,* inquit, *date eleemoſynam & ecce omnia munda ſunt vobis.*

59. Lucas de Penna in Rub. C. de valid. mendicā. l. 2. & ex eo Guil. de Xonil in compēdio deſcript. Iuſt. atque Iniuſt. l. 2. c. 12. Tradūt eleemoſynam decem bona conferre quæ explicant

Matth.5.

Sed & Deum miſericordē & benignum retinet eleemoſyna, ac ab omni peccato, & æterna morte liberat, iuxta Tobiā dicentē: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynā & noli auertere faciē tuā ab vllo paupere, ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multū tibi fuerit, abūdāter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiā exiguū libenter impartiri ſtude. Præmium enim bonorum tibi theſaurizas in die neceſſitatis; quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & nō patietur animā ire in tenebras. Fiducia magna erit corā Deo eleemoſyna omnibus facientibus eā.* Et ipſum Tobiam alloquens Archangelus Raphael confirmat: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quam theſauros auri recondere, quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire miſericordiam & vitā æternā:* Et Sapiens dicit: *Conclude eleemoſynā in ſinu pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemoſyna viri, quaſi ſacculus cū ipſo, & gratiā hominis quaſi pupillā cōſeruabit: & poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum. Super ſcutū potentis, & ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit.*

Tob.4. *Tob.12.* *Eccli.29.* *Ibid.*

Sed & eleemoſynis velut ſacrificio quodam Deū ipſum promeremur, iuxta Apoſtolum dicentem: *Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus.*

Hebr.13.

Et id quidē, ſi ab alijs qui ſunt in ſtatu gratiæ, vel in charitate fiāt: alioquin, vt dicit idē Apoſtolus: *Etſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas; & ſi tradidero corpus meū ita vt ardeā, charitatē autem nō habuero, nihil mihi prodeſt,*

1.Cor.13.

Digitized by Google

prodeſt,ſcilicet ad æternã vitam promerendã,quamuis & ad ſe diſponendũ
ad gratiam,& ad alia multa valde vtilis ſit;Angelo teſtante dũ dicit,*Corne-* Act.10.
li exaudita eſt oratio tua,& eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei.

CAPVT XIIII.

De abſtinentia à cibis prohibitis.

MOnendi itẽ vt Chriſtianã modeſtiã tenentes [60] amictu ſimplici,nõ 60. Cyril.
ſuperfluis veſtibus,ad mollitiẽ & vanitatẽ,ſed modeſtis ad corporis Hieroſ in
neceſsitatem vtantur;memores eorũ quæ ſcriptura Eccli.11.dicit: *In veſti-* Catech.5.
tu ne glorieris vnquam ,nec in die honoris tui extollaris. de 10.dogm. ad illumin.

Quia vero Iudęi,& Mahometani à quibuſdã cibis velut immundis ab-
ſtinent vel eos etiã abominantur,vt carnes ſuillas,& ſimiles,:vel quæ eo-
rũ more nõ fuerint præparatæ:ideo qui ex eis venerint Neophyti,edocẽdi 61.S Cyril.
ſunt,[61] omnes cibos omniaq; eſculenta mũda eſſe & bona,& nihil eorũ à vbi ſupra
fidelibus reijciendũ *Cũcta* Gen.1.*enim quæ Deus fecit,ſunt valde bona* ipſeq; catech.4.
Gen.9.poſt diluuium omnia quæ mouentur & viuunt quaſi olera viren- Auguſt.
tia tradidit hominibus in cibũ,*& cibos*,dicit Apoſtolus,*Deus creauit ad per* ſiue alius au
cipiendũ cũ gratiarũ actione fidelibus & ijs qui cognouerũt veritatẽ.Quia omnis creatu- thor de fide ad Pet.ca.3.
ra bona eſt,& nihil reijciendũ quod cũ gratiarũ actione percipitur.Sanctificatur enim tom.3.& idem eod.lib.
*per verbum Dei & orationem.*Et alibi:*Omnia munda mundis, coinquinatis autẽ &* cap 42.
infidelibus nihil eſt mundum,ſed inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia. 1.Tim.4.

Verũ Chriſti fideles ad carnis macerationẽ & ſenſuũ mortificationem Tit.1.
ab aliquibus cibis,vt carnibus,ouis,caſeo,lacte & ſimilibus quãdoq; abſti- 62.S.Aug. cit.c 42.de
nere,vt Quadrageſimę,quatuor tẽporũ,vigiliarũ,aliorumq; ieiuniorũ ex fide ad Pet.
præcepto Eccleſiæ,aut alijs diebus ex inſtituto regulari,aut peculiari voto 63.S. Cyril.
vel deuotione,vel à carnibus tantũ, vel ab ijs omnibus feria quarta,ſexta, vbi ſupra.
& Sabbato pro cõſuetudine Eccleſiarũ,ac [62] nonnullos Dei ſeruos etiam 64.Dicitur de Encrati-
perpetuo ab eiuſmodi eſcis & vino ex voto vel inſtituto ſimiliter abſtine- tis Tatiano,
re tãquã à fortiori cibo & potu pro ſola corporis caſtigatione,nõ ꝙ eas dã- Seuerianis,
nẽt,aut tãquã immũdas reſpuãt aut abominẽtur,[63] ſed ꝙ pręmiũ expectẽt, Manichæis, & ſimilibus.
vt ſenſibilia deſpicientes ſpirituali deinceps & cæleſti menſa fruantur. Dicitur de

Hæreticos autẽ fuiſſe & eſſe,& hos etiã maximè vitãdos, qui vel [64] ci- Luteranis &
bos tanquã vera creatura Dei nõ eſſent,dãnant,aut illis tẽpore debito ve- recentioribus
ſci prohibẽt,vel [65] ijs abſtinẽtiæ & ieiuniorũ poſthabita diſciplina quibuſ- hære.
libet diebus ſine delectu & indifferẽtur vtũtur, immemores eorũ quæ di- 1.Timot.4.
cit Apoſtolus.*Nõ eſt regnũ Dei eſca & potus,ſed iuſtitia & pax,gaudium in Spiritu* Rom.14.
ſancto.Qui enim in hoc ſeruit Chriſto & placet Deo,& probatus eſt hominibus. 66.Beda in præcit. hom.

Proinde abſtinentiam & ſobrietatem ſectentur,[66] audientes eundem in oct.Epi- ph.
Apoſtolum qui de ſe dicit::*Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo , ne forte* 1.Cor.9.
cum alijs prædicauerim,ipſe reprobus efficiar.

CAPVT XV.

De honore & reuerentia filiorum in parentes, fœminarum in viros ſuos, & ſeruorum in Dominos.

QVi parentes fideles habent Neophyti, doceantur eos honorare, iuuare & fouere, illiſque obſequi, parere & obedire, vt naturali Iure tenentur, quod ſibi fuerint [67] cauſa vitæ. Et Dominus præcipit in Decalogo dicens: *Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Et iterum in innouatione legis: *Honora patrem tuum & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.*

67. S. Tho. 2. 2 qu. 122. art. 5. Exod. 20. Deut. 5.

Proinde filij caueant, ne violata naturę & Dei lege, impias manus in Patrem vel matrem inijciant; nam & in tales ſceleratos filios, Deus etiam temporalis mortis ſupplicium comminatus eſt: ita enim in Exodo mandauit: *Qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem morte moriatur.*

Exod. 21.

Sed nec maledicta quidem in parentem proferát: nam & eadem diuina lege dicitur. *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Et rurſus in Leuitico. *Qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur: Patri matrique qui maledixerit, ſanguis eius ſit ſuper eum.* Et hoc ipſum Chriſtus Dominus in Euangelio refert.

Ibidem. Leuit. 20. Matt. 15.

Contra vero commoneat eorum parentes, vt & ipſi ſuos filios in diſciplina atque in timore Domini educare ſtudeát, illoſque benigne ac paterne tractent, non ſæuientes in illos, ne nimium timidi aut puſillamines reddantur; neque nimium dure aut aſpere agentes cum ipſis, ne ad iracundiã, vel indignationem prouocentur, neue ſic prouocati in aliquam deſperationem inducantur: quemadmodum idem docet Apoſtolus tum ad Epheſios dicens. *Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini.* Tunc ad Coloſſ. 3. *Patres nolite ad indignationẽ prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.* Ita Abel, Seth, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Beniamin, filij Iob, Tobias, fratres Machabæi & alij iuſti in ſancto Dei timore & amore à ſanctis Patriarchis & viris pijs ſuis parentibus educati ſunt. Sed etiam docebit quod ijs qui loco parentum ſunt honor, obediẽtia, reuerentia debentur, prꝗſertim vero Domini ſacerdotibus, Epiſcopis ſcilicet & Presbyteris, qui ſpirituales Patres ſunt, nec nõ Clericis & Religioſis viris ac ſeruis Dei, & de ſacerdotibus quidem in Eccleſiaſtico

ſiaſtico ſcriptum. *In tota anima tua time Dominum, & ſacerdotes illius ſanctifica,* Eccli. 7.
in omni veritate tua dilige eum qui te fecit: & miniſtros eius ne derelinquas. Honora
Deum ex tota anima tua & honorifica Sacerdotes, & propurga te cum brachijs. Da Leuit. 2.
illis partem ſicut mandatum eſt tibi primitiarum & purgationis, &c. Et apud Ma- Malach. 2.
lachiam: *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia*
angelus Domini exercituum eſt: Et in Euãgelio Dominus de correptione fra- Matth. 18.
terna loquens dicit: *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. ſi autem Eccleſiam non*
audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. Et Apoſtolus: *Qui bene præſunt Preſ-* 1. Tim 5.
byteri duplici honore digni habeãtur maxime qui laborãt in verbo & doctrina. Et i-
terũ: *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum* Hebr. 13.
intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem. Et infra: *Obedite præpoſitis veſtris,*
& ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri:
vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, hoc enim non expedit vobis [68] De omni- 68. Plura
bus vero tam ſacerdotibus quam alijs Dei miniſtris & ſeruis ita idem Do- ad hæc de ho-
minus dicit: Matt. 10. *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui* norandis E-
me miſit. Qui recipit Prophetã in nomine Prophetæ, mercedẽ Prophetæ accipiet, & qui piſ. & ſacer-
recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et quicunque potum dederit vni dotibus ha-
ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli: amen dico vobis non bet Grat. diſ.
perdet mercedem ſuam. Et iterum: *Quicunque ſuſceperit puerum iſtum in nomine* 96. c. Quis
meo, me recipit, & quicunque me receperit, recipit eum qui me miſit. Ac rurſus *Qui* dubitet in
vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum princ. & c.
qui miſit me. Itẽ, *Amen amẽ dico vobis, qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui au-* ſeq. in fin. &
tem me accipit, accipit eum qui me miſit. Et Apoſtolus docet. *Reddite ergo omnibus* 11. q. 3. c. Si
debita; cui tributũ, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorẽ, autem, cum
honorem. Nemini quicquam debeatis; niſi vt inuicem diligatis. tribus c. ſeq. & in Decr. de maiorit. & obed fere per totum.

Mulieres admoneat, vt [69] humiles, verecundæ, ſobriæ, caſtæ, & mode- Luca 9.
ſtæ ſint; & iuxta verbum Dei dicentis primæ parenti noſtræ Euæ Geneſ. 3. Luca 10.
Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Viris ſuis in omnibus ſubiectæ, Ioan. 13.
in Eccleſijs velato capite orent, & taceant; domi autem diſcant à viris ſuis: Rom. 13.
fucos, pigmenta, capillaturas, cincinnos, & omnem ſuperfluum ornatum 69. Beda in
vitent, vt ſe vere pompis diaboli in Baptiſmo abrenuntiaſſe oſtendant, & hom. de Circ.
mulieres infideles ex earũm pia & ſancta conuerſatione ad Chriſtianam Dom tom 7.
fidem amplectendam prouocentur. inter hyemales de SS.

Viros autem doceat, vt vxores ſuas vt corpora ſua diligant, illis adhæ-
reant, cum eis cohabitent, & non ſint amari ad illas; cum inter legitimos
Coniuges fideles matrimonium magnum ſit ſacramentum in Chriſto &
Eccleſia, ac diuina & naturali lege indiuidua & perpetua vitæ conſuetudo
atque vinculum indiſſolubile eſſe debeat: quemadmodum dixit Adam, cũ
Euam è ſua coſta ædificatam & à Domino ad ſe adductã agnouit. *Hoc nunc* Geneſ. 2.
os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago quoniam de viro ſump- ad finem.

Digitized by Google

ta eſt Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam,& adhærebit vxori ſuæ,& erunt duo in carne vna. Et Dominus noſter in Euangelio confirmauit, *Non legiſtis,* inquiens, *quia qui fecit hominem ab initio maſculum & feminam fecit eos. Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ. Et erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Sed & Apoſtolus fuſius eadem docens ait: *Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam,& ſeipſum tradidit pro ea.*

Matt. 19. & Marc. 10.

Ephes. 5.

Ac ſubinde ipſi viri ſciant cum legitimis vxoribus ſuis ſe perpetuo permanere debere, nec eas dimittere aut deſerere eas ſibi fas eſſe: neque etiam apud Chriſtianos repudium aut diuortiũ locum habere, niſi ex cauſa fornicationis ſiue adulterij quo ad tori ſeparationem, vt Dominus & Saluator in monte docuit: *Dictum eſt autem quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij. Ego autem dico vobis; quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.*

Matth. 5.

Quamobrem admonendi ſunt, vt vxoribus debitum reddant, nec inuicem ſefraudent, niſi de conſenſu ad tempus, vt orationi ſeu ſacrorum myſteriorum ſuſceptioni vacent; prout idem Apoſtolus Corinthijs reſpondens docet: *De quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, Similiter & vir ſui corporis poteſtatẽ non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in id ipſum; ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.*

1. Cor. 7.

Quocirca exhortandi ſunt viri ad ſeruandam perpetuoque retinendam pacem & concordiam cum vxoribus ſuis, nec tamen indulgeant earum vanis deſiderijs & voluptatibus, ſed ſatagant vt ſint piæ & modeſtæ in omnibus; vt quietam & tranquillam vitam in mutua charitate ducant, ac præcipue Domino placere poſsint, iuxta ſapientem cum dicit, *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.* Et rurſus, *Amicus & ſodalis in tempore conuenientes, & ſuper vtroſque mulier cum viro.*

Eccl. 25. Eccl. 40.

1. Cor. 7. Seruos doceat in ſua vocatione propter Dominum permanere debere dicente Apoſtolo. *Vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat: Seruus vocatus es? non ſit tibi curæ, ſed & ſi potes fieri liber, magis vtere. Qui enim in Domino vocatus eſt ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. pretio empti eſtis: nolite fieri ſerui hominum. Vnuſquiſque ergo in quo vocatus eſt frater, in hoc permaneat apud Deum: ideirco vt iugum ſeruitutis libenter ferant, Dominis carnalibus non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus ſed ſicut Domino, & ob eius amorem qui cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens,* in-

Digitized by Google

in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: illis in ſimplicitate cordis obediant, ac ſubditi ſint, & ex animo eorum iuſta faciant, in omnibus placentes, nō contradicentes, non fraudantes.

Dominos vero cum ſerui poſt Baptiſmum eis reddūtur, aut cum opportunum fuerit moneat, vt ſeruos iam fideles non ægrè, ſed hilariter ac non vt ſeruos, ſed pro ſeruis chariſsimos[70] in Chriſto fratres ſuſcipiant & benigne pertractent, ac eis quod benignum, iuſtum, & æquum eſt, præſtent; curentque vt Chriſtianè viuant, & eos qui dyſcoli fuerint, vt filios corrigant, & Chriſtianam charitatē in omnibus erga eos exerceant. Etenim vt dicit Apoſtolus 1. Cor. 12. *In vno ſpiritu omnes nos in vnum baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Et alibi: *Omnes filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu.* Galat. 3. *Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtū induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus, nō ſeruus, neque liber, non eſt maſculus neque fœmina.*

70. Apoſtol. ad Philemonem (vbi de Oneſimo dicit) vt æternum illum reciperes, iā non vt ſeruum, ſed pro ſeruo chariſsimū fratrem maxime mihi; quanto autē magis tibi & in carne & in Domino.

Dominicis & feſtis diebus non permittant illos ſeruilibus & mechanicis operibus vacare, ſed potius iuxta diuinam legem & Eccleſiæ præcepta eos faciāt ab ijs quieſcere & abſtinere, ad Eccleſias accedere, ſacris Miſſarum myſterijs intereſſe, verbū Dei audire, frequēter ſua peccata ſacerdoti Confeſſario probato confiteri: & de eius conſilio ſanctiſsimæ Euchariſtiæ Sacramētū ſuſcipere, atq; alijs pietatis actibus operā dare. Spcialiter tandē dominos doceat, quæ & dominis mādat idem Apoſtolus poſtquā cōmonuit ſeruos. *Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas, ſcientes quia illorū & veſter Dominus eſt in cælis; & perſonarum exceptio nō eſt apud Deum.* Et iterum: *Domini quod iuſtum eſt & æquum ſeruis præſtare, ſcientes quod & vos Dominum habetis in cælo.* Et quæ ſapiens monet: *Non lædas ſeruum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam ſuam. Seruus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua: Non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.* Et iterum. *Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua; quaſi fratrem ſic eum tracta; quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum.* Tum etiam ad Timotheum. *Quicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur; ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent Dominos, non contemnāt, quia fratres ſunt, ſed magis ſeruiant quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participes ſunt. Hæc doce & exhortare.* Tum denique ad Titum. *Seruos (ſcilicet) hortare Dominis ſuis ſubditos eſſe in omnibus placentes non contradicentes, non fraudantes ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes, vt doctrinam ſaluatoris noſtri Dei ornent in omnibus.* Et B. Petrus: *Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis & modeſtis ſed etiam dyſcolis. Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu.*

Exod. 20. Leuit. 19. & Deut. 5.

1. Tim 6.

Tit. 2.

2. Pet. 2.

CAPVT XVI.

De alijs ſeruandis circa Neophytos.

IN archiuio domus Catechumenorum & Neophytorum habeatur [66] & aſſeruetur ſpecialis liber, in quo deſcribantur ſingulorum qui in ea recepti vel catechizati & inſtructi, ſiue maiores, ſiue minores natu fuerint, baptizati ſunt, nomina, cognomina, patria, & Baptiſmi & Confirmationis dies, quiue eorum in Catechiſmo, Baptiſmo, & Confirmatione fuere ſuſceptores.

Sed & ipſorum omnium numerus ſeu catalogus in eodem libro vel in alio retineatur.

Vbi vero domus Catechumenorum non extat, Parochus id faciet in communi libro baptizatorum, & confirmatorum, ac loci Ordinarius ad futuram Dei memoriam, in actis ſuæ Curiæ hęc ipſa adnotari mandet.

Et quoniam per gratiam Baptiſmi ciues ſanctorum & domeſtici Dei efficiuntur, longeque dignius exiſtit regenerari ſpiritu, quam carne naſci; ideo [67] Apoſtolica authoritate ſtatutum eſt, vt Neophyti ciuitatum & locorum, in quibus ſancto Baptiſmate pro tempore regenerabuntur, vere ciues ſint, & priuilegiis, & libertatibus & immunitatibus, quæ alij ratione natiuitatis, & originis dumtaxat conſequuntur, gaudeant. Proinde ea de re Neophyti ipſi poſt aliquot Baptiſmi dies, certiores fiant, & eorũ Præfecti ſeu Parochi, aut alij qui ipſis præſunt, curent, vt apud populi eius loci magiſtratus inter ciues, ſiue eorum catalogo deſcribantur.

Catechiſta, aut alius Præfectus Neophytis ſæpius ad memoriam reducat: præſertim vero cum eos de domo Catechumenorum dimittit, [68] ſpõſionem illam, quam ante Baptiſmũ fecerunt de abrenuntiando Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius.

Præſcriptis porro diebus elapſis, adulti ſiue maiores Neophyti, qui proprias domos habent, quibuſue ad vitæ ſuſtentationem ſuppetunt facultates, ad eas liberè redire permittantur, dum tamẽ cum Infidelibus non cohabitent, ſed potius quoad fieri poterit, procul ab eis domos habeant.

Qui vero domibus & facultatibus carẽt, donec artificio, vel alicui operi ſe addixerint, aut artem aliquam profeſsi fuerint, aut certum vitæ genus elegerint, aut ſe aliter ſuſtentare valeant, in eadem Catechumenorum domo vel apud ſupradictas perſonas retineantur. Minores [69] autem apud viros vel mulieres boni nominis & timẽtes Deum vel in aliquo Religio-

66. Concil. Tolet. 12. c. 9 paragr. item vt Epiſc omnes Iudæis, &c. ibi & vt poſſeſsiones eorum, vel cõditiones in Scriniis Eccleſiæ cõdant. & Conc. Tri. ſeſſ 24. de reform matrim cap. 2. paragr Parochus ante quam

67 Paul. P. iij in ſuis literis in forma breuis de Iudæis & infid veniẽt. ad fid. incip Cupiẽtes Iudæos. Datum Rom apud S. Petrũ ab Annulo piſcator. die 21. Mar. 1542 Põtif ſui anno 8. paragr. Et quoniam. ad verbum deſũpto ex 1 P. Conc Baſil. ſeſſ 19. in decr. de Iudæis & Neop. paragr. Et quoniam.

68. Greg. Naz orat in Baptiſma, & Baſil in ſer. 2. de Baptiſ. cap 1.

69. Conc. Tolet. 4. c. 59 apud Gratian. 28. q. 1. c. Iud filios, de quo Iac. Epiſ. Pacen. in inſt. Cath. c. 29. de filijs & minor. n. 8.

ſo

ſo loco, Collegio Monaſterioue virorum, ſi mares; Virgines, Sãctimonialium aut puellarum; ſi fœminę fuerint, collocentur, vt ſub eorum, vel earũ conuerſatione, & diſciplina, Chriſtianæ Religionis cultum addiſcant; & tam in fide, quam in moribus inſtituti in melius proficere poſsint. Deligãtur præterea aliqui viri probi & pij, qui ipſis interim Neophytis indigentibus habitationes, artificia, ſupellectilem, cęteraque alimenta, ac ad vitã neceſſaria iuxta eorum ſtatum & conditionem, vel de reditibus, prædictę domus, vel de Chriſti fidelium oblationibus, ſiue eleemoſynis ſtudeant procurare.

Verum ſi neque reditus neque oblationes aut eleemoſynæ ſatis ſint, locorum Ordinarij tam de fructibus & prouẽtibus Eccleſiarum ſuarum, quam aliunde eiſdem Neophytis ne victus inopiam patiantur, donec per ſe ipſos ſuſtentari valeant, prouidebunt, prout [70] Innocentius III. alijque Patres & ſummi Romani Pontifices ſuis literis mandauerunt,

Quod quidem Sanctus Gregorius [71] Magnus rei Eccleſiaſticæ largiſsimus diſpenſator pro præclariſsima ſua charitate egregie præſtitit, vt apparet ex eius litteris ſcriptis ad Anthemium ſubdiaconum, Cyprianum Diaconum Rectorem patrimonij Siciliȩ, & ad Fantinum defenſorem Siciliȩ, vbi & [72] auream illam ſententiam pronunciauit, quod non eſſet grauiter ferenda diminutio reditus Eccleſiaſtici, propter conuerſionem Iudæorũ ad fidem: Nec hoc, inquiens, inutiliter facimus, ſi pro ſeruandis penſionum oneribus eos ad Chriſti gratiam perducamus; quia etſi ipſi minus fideliter veniunt; hi tamen qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipſos ergo aut eorum filios lucramur, & ideo non eſt graue, quicquid pro Chriſto dimittimus.

Sed & alij Romani [73] Pontifices ſe præclarum bonorum operum exẽplar præbentes erga pauperes & alios Neophytos, liberaliter & mirifice hactenus effecerunt; atque noſtris temporibus, tum ex Cameræ Apoſtolicæ reditibus, locis montium, & penſionibus Eccleſiaſticis eorum inopiam ſubleuando, tum etiam officijs, militijs, & honoribus illos ornando, præſtare conſueuerunt.

Curent etiam ijdem viri pij, nẽ illi otio aut ignauia torpeſcant, ſed alicui operi vel licitæ arti, ſiue negotiationi ſe applicent; dũ tamen omnino inter Iudæos aut alios Infideles proxenetarũ, aut quamlibet artem exercere non præſumant.

Hos autem vel domus Catechumenorum & Neophytorum Præfectos, aliosue probatos ſacerdotes, & ipſi Neophyti, vt in ſui neceſsitatibus & caſibus conſulant, monendi ſunt; iuxta id quod ſcriptum eſt: *Conſilium ſemper à ſapiente perquire.*

70. Innoc. 3. ad Eduen. Epiſc. lib. 2. regeſt. impreſsi tom. 1. & ad Abb. & Conuentũ S. Mariæ de prato de Leinceſtre eo. l. 2. regeſt. to 1. ac Ioan. 22 in Extr. Dignum arbitrantes c. 2 de Iudæis in Extrauag. cõmunibus. Et PP. Conc. Baſil ſeſſ. 19 in decreto de Iudæis & Neop. parag. & quoniam. Paulus iij. in dictis litteris in for. breuis in c. Cupiẽtes.

71. S. Greg. l. 3. regeſt. ep. 31 ſeu c. 31. ad Anthem. Subdiac. & l. 4. eiuſd. Regeſti epiſt. ſeu cap. 5 ad Cypr. Diac. Rectorem patrimonij Siciliæ. Facit etiam quod ſcribit idem Greg. l. 7. ep. ſeu c. 24. ad Phantinum.

72. Idem Greg. d. c. 50 ep. ad Cypr.

73. S. Greg. Leo X Paul 4. Pius 5. Greg. 13. atquẽ alij vt poſtea Clemens 8 Tabiæ 4.

74.S. Cyril. Hieroſ. in Catech. myſta[illegible]. 5. 1.Theſſ.5.

Et demum in fine Catechiſta benedicat eis, & cum Apoſtolus dicat:74 *Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus veſter & anima, & corpus ſine querela, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.*

CAPVT XVII.

De alijs obſeruationibus circa Neophytorum profectum.

NEc propterea cum ad propria domicilia dimittuntur ſaltem per annum, in omnimoda libertate relinquendi ſunt: ſed vt Chriſtianè viuant diligens cura habeatur; & ideo à religioſis perſonis ſæpe viſitentur, & in fide confirmentur: ac de eorum vita domeſtici, & vicini eorũ percontandi ſunt, An ad Eccleſias accedant: An diebus Dominicis & feſtiuis Miſſas audiant, & ſaltem ſingulis menſibus, ſi non frequentius; & præcipuis anni feſtiuitatibus confeſsionem peccatorum proprio Sacerdoti vel alteri ab Epiſcopo approbato eis aſsignato faciant, & ſacram Dominici Corporis communionem percipiant.

Aliquando etiam ad domum Catechumenorum accedant, vt ibi Præfecto domus, aut ipſorum ſuperiori ſe præſentent, vt vel actionum ſuarũ rationem reddant, vel ab eo documenta ſalutis accipiant.

Puellæ nubiles vt honeſtè nubant eleemoſynarum ſubſidio iuuentur, & quantum fieri poteſt, non niſi originarijs & antiquis Chriſtianis matrimonio iungantur. Si quæ monaſterium ingredi voluerint, aut aliter cælibem vitam ducere, eis non negetur, ſed in ſancto propoſito confirmentur, atque ſi in ipſo perſeuerauerint, in aliquo religioſo loco, aut monaſterio collocentur.

Decet autem vt vbi copia Neophytorum eſt, Monaſterium proprium puellarum Neophytarum, vt in vrbe erigatur; quarum cura penes moniales originarias & antiquas Chriſtianas ſit: & ex ipſis puellis, cum ad ætatem nubilem venerint, quæ cælibes eſſe noluerint, nubant; aliæ vero ibidem maneant cum alijs puellis ſeparatim viuentibus.

Similiter & ex Neophytis viris, qui voluerit vel ducere vxorem, vel aliquam ingredi Religionem, non deſit ei piorum hominum conſilium & auxilium, vt quod ſaluti tum animæ, tum corporis magis conducit, id faciat, & exequi valeat. Et omnino qui præſunt curent, vt is, ſi commode fieri poteſt, originariam, & antiquam potius Chriſtianam mulierem, quã Neophytam accipiat in vxorem.

Quod

Quod quidem & in alijs omnibus Neophytis vtriuſque ſexus generaliter quoad fieri poterit curandum: Nam cum [75] experientia teſte compertum fuerit, mutuam Neophytorum inter ſe conuerſationem ipſos in fide Chriſtiana fragiliores reddere, ac ſaluti eorum plurimum officere, auctoritate Apoſtolica decretum eſt, vt locorum ordinarij quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & ſtudeant Neophytos ipſos cum originarijs Chriſtianis matrimonio copulare.

75. Paul. 3. in d. litteris de Iudeis, & aliis infid. ad fid. venient. paragr. Et quoniã experientia teſte.

Commendentur præterea Parochis in quorum Parochia degunt, vt eorum curam præcipuam habeant; & ab his poſtea viſitatores Neophytorum ad hoc deſignati ſæpe cognoſcant mores eorum, An piè & Chriſtianè viuant; An in Paſcha in parochiali Eccleſia ſacram Euchariſtiam ſumpſerint; An Miſſas & diuina officia, ac prædicationes, & lectiones verbi Dei frequentent; & ad doctrinam Chriſtianam audiendam veniant; An vocati ad comitandum Sacerdotem deferentem ſanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum ad infirmos præſto ſint, & ad alia pietatis opera diligentes: Num in domos eorum Iudæi conueniant, aut familiariter commorentur, aut ad eos ventitent: Num inimicitias & diſſenſiones habeant cum alijs Neophytis aut antiquis Chriſtianis, quas pro ſua prudentia componere ſtudeant, aliaque inquirant, & prout opus fuerit prouideant. Quod & ipſi Parochi pro officij ſui munere faciant, vbi domus vel Confraternitas Catechumenorum, & Neophytorum, illiuſque Præfectus & viſitatores non habentur.

Ex PP. Conc. Baſil ſeſ. 19. in decret. de Iudæis & Neop. parag. Et quoniam experientia teſte.

Orationi vacent, Officium Beatiſsimæ ſemper Virginis Dei genitricis Mariæ, qui Latinè legere ſciunt, & defunctorum, ſeptem Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & alias pias orationes & preces cum eis oportunum fuerit, recitent.

Coronam ac Roſarium eiuſdem glorioſæ & Beatæ Mariæ ſemper Virginis tam hi qui legere ſciunt, quam qui neſciunt, diſcant, & ſimiliter recitent.

Cum cubitum eunt, & cum è lecto ſurgunt, ſemper ſigno crucis ſe ſignent, ac Pater noſter, Aue Maria, & Credo in Deum ſaltem dicant. Antequam cibum ſumant, menſam benedicant, & ſumpto cibo gratias agant.

Cum prodeunt domo, ſignent ſe ſigno crucis, & cum iter aliquod aggrediuntur, eodem ſigno crucis, & oratione ſe muniant.

Cum aliquam Eccleſiam præſertim celebriorem prætereunt, intrent in eam, aqua benedicta ſe aſpergant, & ſanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod in ea aſſeruatur, reuerenter adorent.

Orantes in Eccleſia Dei vtrumque genu flectant, nec in ea exiſtentes collocutionibus alijſque negotijs vacent, ſed reuerenter & deuote ſe habeant, & tota cordis humilitate Dominum deprecentur.

Sæpe

Sępe autem plebem ſuam Parochus moneat, vt huiuſmodi conuerſos ad fidem amplectantur, & foueant, bene viuendi eis exemplum præbeant, ab Infidelium, & malorum Chriſtianorum iniurijs, qui illis impie fidem aut priſtinam infidelitatem exprobrant, defendant; quinimo eos de fide ſuſcepta ſemper laudant, & vt Deo gratias ſemper agant hortentur. Secum eos ducant ad Eccleſias, ad conciones, & ad alia pia loca; Chriſtianos mores, ritus, canonum præcepta, & conſuetudines doceant, ſanctis monitis, & cōſilio ſemper adiuuent, in neceſsitatibus eis ſubueniāt, ęgrotos viſitent, diſcordes concilient, amicitiam cum eis colant, aliquos eorum incultos mores ac defectus ſuſtineant, & tandem quemadmodum cæteros Chriſtianos, ita eos, vt fratres habeant dilectos conciues, & coheredes Regni cælorum.

CAPVT XVIII.

De fugienda omnino Neophytis communicatione cum Infidelibus.

CVm ſæpe [76] malorum conſortia etiam bonos corrumpant, & multo magis eos qui ad vitia proni ſunt, & Chriſti fidelibus, præſertim vero Neophytis valde [77] pernicioſa ſit infidelium conſuetudo, illam ij maxime vitare, ac nullum cum Iudæis aut alijs Infidelibus aut impijs hominibus amicitiam, ſocietatem, aut communionem habere debent: vt à Domino in diuinis ſcripturis ſæpiſsimè admonemur, dicit enim per Moyſen: Num. 16. *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini peccatis eorum*, & per Iſaiam 48: *Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis.* Et infra c 52. *Recedite, Recedite, exite inde, pollutū nolite tangere, exite de medio eius.* Et per Ieremiā ca. 51. *Fugite de medio Babylonis, & ſaluet vnuſquiſque animam ſuam.* Et per Apoſtolum Paulum, 2. Cor. 6. *Nolite iugū ducere cum Infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Qui autem conſenſus templo Dei cū Idolis? *Vos enim eſtis templū Dei viui, ſicut dicit Deus, Quoniā inhabitabo in illis, & inābulabo inter eos, & ero illorū Deus, & ipſi erunt mihi populus*, & quæ ſequuntur. Et demum in Apocalypſi cap. 16. *Exite de illa* (ſcilicet Babylone) *populus meus, vt ne participes ſitis delictorum eius; & de plagis eius non accipiatis.*

Et hæc quidem de impiorum & infidelium conſortio atque conſuetudine fugienda non immerito, ſed ex neceſſaria, & manifeſta cauſa periculi ſeductionis & ſubuerſionis fidei, & participationis malorum & pœnarum tradenda

76 Cōc. Tol. 4 c 61. apud Gratian. c. ſæpe malorū 28. q. 1.

77. Adidē ſupra de recipien. & inſtruen Catech. parag. 1 vbi alia au thoritas citatur, et parag. Quocirca moneat eos: etiam Baſil. ſerm. 1. de Bapt. p. 2. ad fin vbi loquitur & de Baptizando & de iam regenerato vt mutet locum & vitæ priſtinæ conſuetudinem, & Chryſoſt. ad pop. Antioch hom. 22 coll. 4. vbi de priſtinis vitijs, moribus, & vita mutandis plenius, &c.

tradenda ſunt. Scriptum eſt enim: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.

Quare Neophyti cum Iudæis & alijs infidelibus, nec ſocietates, nec negotiationes quantum fieri poteſt habeant: caueantque iuxta Apoſtolum, *ne eorum infructuoſis operibus tenebrarum vnquam communicent, magis autem redarguant, atque ſe ab illicitis negotiis, & mercaturis tam cum illis, quam cum quibuslibet alijs omnino, ac perpetuo abſtineant.*

Epheſ. 5.

Catechiſta, & [78] qui ipſorum curam habent & Diocęſani operam dent, ne cum Iudæis ſeu infidelibus ſaltem per longum tempus conuerſentur, ne ſicut quandoque contingit ab infirmitate curatis, modica occaſio ad priſtinam perditionem recidiuos efficiat. Et primo præſertim anno poſt Baptiſmum eos non niſi præſente Catechiſta, aut Confeſſario Sacerdote, vel alio antiquo & probato Chriſtiano ex rationabili vel neceſſaria cauſa & raro, & quam breuiſsimo ſermone alloquantur. Illos tamen odio non habeant, nec, vt bonos ſe Chriſtianos oſtentent, aut aliorum Chriſtianorum beneuolentiam captent, ac ſibi concilient, eos maledictis inceſſant, aut contumelijs vel vlla iniuria afficiant, memores præceptorum legis naturæ: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* *Et omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & Propheta*, vt ait Dominus. Quinimo ſibi perſuadeant ea Chriſtianis viris maxime diſplicere, ac meminerint ſe quoque in illis tenebris infidelitatis aliquando fuiſſe; propterea que eos magna commiſeratione dignos putent, & pro eorum, præſertim vero parentum, liberorum, aliorumque conſanguineorum, affinium & propinquorum, qui in infidelitate remanſerunt conuerſione, ſupplices, aſsiduas, feruenteſque ad Deum preces toto corde effundant; vt & ipſi participes ſint beneficij redemptionis humanæ, quam Chriſtus Saluator noſter pro ſua immenſa in nos dilectione operari dignatus eſt. Sed & erga eos benignitate & Chriſtiana charitate vtentes, beneficiis, cum occaſio vel oportunitas dabitur, illos proſequantur.

78. PP. Conc. Baſil. ſeſſ. 19. in decr. de Iudæis parag. Curent inſuper verſ. Et tam ipſi. Et ex eis Paulus Papa iii in ſupra citatis literis de Iudæis & aliis venientibus ad fidem ſimili paragr. Curent inſuper verſ. & tam ipſi.

Tob. 4.

Matth. 7.

Cæterum qui ex Iudæis Chriſtiani facti ſunt, cum Iudæis nec verbum quidem Hebraice loquantur, ſed cum loquendum eis, vt dictum eſt, aliquando erit, loquantur communi lingua, vt ab omnibus poſsint intelligi, niſi ſint viri docti, qui de veritate Chriſtianæ fidei tractantes, vel cum Iudæis differentes ex ſacris veteris inſtrumenti ſcripturis, vel aliis eorum libris, ad eiuſdem fidei confirmationem authoritates & loca hebraicè proferant, aut recenſeant.

79. Conc. Tolet. 4. cit. c. 59. apud Gratian. 28 q. 1. c. Iudæorũ filios.

Generaliter autem cauendum eſt, ne [79] Iudæorum aliorumue infidelium filij iam baptizati, [80] ſiue impuberes ſiue puberes ſint, eorum parentibus,

80. Ad idẽ ſup. l. præced. para. Quod ſi habuerit.

tibus,conſanguineis, vel affinibus infidelibus poſt Baptiſmum vllo modo reſtituantur,ne illorum inuoluantur erroribus aut conſuetudine corrumpantur,aut falſis perſuaſionibus à Chriſti fide deficiant,& ad Iudaicã perfidiam,vel priſtinam infidelitatem reuertantur. Et ſi ad eos redierint, omnino ab eorum conſortio ſeparentur,& educandi inſtituendiue iuxta ſexũ tradantur vt ſupra.

Sed & ſi infantes [81] fuerint, idem obſeruetur : quinimo etſi lactentes ſint,quos etiam inuitis parentibus aliquo caſu baptizatos eſſe compertum fuerit,nec etiam lactandi aut ad tempus nutriendi,& educandi matribus ſeu parentibus reſtituantur.

Neque [82] quorundam [83] Iuris Canonici interpretum opinio probanda eſt qui falſis rationibus perſuaſi infantes ſiue impuberes filios Iudæorũ,vel aliorum infidelium baptizatos,etiam poſt Baptiſmum reddendos ſeu tradendos eſſe parentibus vel conſanguineis vſque ad certam ætatẽ,pro varia ipſorum opinione cenſuerunt.Nam & in Sancta Romana & vniuerſali inquiſitione [84] aduerſus hæreticam & Apoſtaticam prauitatem,ad conſeruãdam fidei puritatem in pueris baptizatis,ac ad illos in ea recte inſtituẽdos, boniſque & Chriſtianis moribus imbuendos,& ne in ipſa educatione infidelium parentum,vel ſuorum quibuſcum viuerent ſuperſtitione vel perfidia corrumpantur,aut eam cum lacte imbibant,illorũ opiniones tanquã falſæ,erroneæ,& periculoſæ vna cum earum auctoribus reiectæ,& improbatæ ſunt:ac generaliter Apoſtolica auctoritate declaratũm,& decretũ eſt, vt pueri,& infantes Iudæorum vel aliorum infidelium quauis cauſa vel occaſione baptizati non reſtituantur Iudæis, vel infidelibus etiam eorum parentibus,vel conſanguineis,vel aliis quibuſcunque propinquis, quantumuis ſanguine,& quouis gradu coniunctiſsimis, etiam ad tempus,donec adoleſcant , aut infantiam tranſigant, vel etiam donec ablactentur ; non obſtantibus prædictis opinionibus quorumuis Gloſſatorum Canoniſtarum,aut aliorum Doctorum,cuiuſuis ſint auctoritatis, aut æſtimationis.

Ac iuxta Sacros Canones neque à Iudæis [85] vel hęreticis xenia, munuſcula,ſeu donaria feſtiua & quę olim feriatica vocabantur, neque etiã Iudæorum [86] azyma accipiant aut comedant, aut alias communicent impietatibus eorum.Nam & graue peccatum eſt,& in committentes graues etiã pęnæ ſtaturæ ſunt.

Neque [87] Paſcha aut alios dies feſtos Iudęorũ,qui iam velut vmbrę & figuræ tranſierunt,cum eis agant aut obſeruent, neque ad eorum, imo potius Satanæ Synagogas, ſcenopegia, circunciſiones, aliaſve ipſorum ſolennitates etiam curioſitatis ſtudio accedant: neque quicquam cum eis tractent.

81. Sup. eo. §. proximo paragr. Neque filii infantes, & paragr. Lactentiũ vero.

82 Additio decreti ſub Sixto V.

83. Calderin, Felin. & quidam alij.

84. Sub Sixto 5. die 22. Octobr. fer. 6. 1587.

85. Canon. Apoſt. 69. alias 70. iuxta Theod. Balſamonẽ, & Conc. Laodic cap. 37. iuxta 2. edi

86. Cit. can. Apoſt. 69 ac idem Conc. Laod. c. 38. iuxta 2. edit. & 6. Syn. can. 11. & habetur apud Grat. c. Nullus eorum, 28. q. 1

87. Citatis can. Apoſt. 69. & Laod. conc. ca. 37. & S. Ignat. Epiſtola ad Philipp.

Cum

Cum ipſis non [88] comedant, neque bibant, [89] neque quidquid comedi aut potari poteſt, à Iudæis accipiant.

Neque ad eorũ conuiuia accedant, neq; eos ad ſua excipiant, aut inuitẽt. Quod omnibus Chriſtianis ſacri [90] Canones interdixerunt. quia cũ apud Chriſtianos cibis cõmunibus non vtantur, indignũ eſt atq; ſacrilegiũ eorũ cibos à Chriſtianis ſumi; cũ ea quæ Apoſtolo permittẽte 1. Tim. 4. *nos ſumimus, ab illis iudicentur immũda*; ac ſic inferiores incipiãt eſſe Chriſtiani, quam Iudæi ſi nos, quę ab illis apponũtur vtamur: illi vero à nobis oblata cõtẽnãt.

Cum eis non [91] cohabitent, nec vllam familiaritatem habeant, ad eorum domos vel hoſpitia non adeant aut diuertant, nec cum eis pernoctent.

Nec viciſsim illos ſinãt familiariter ad ſe venire, aut ſuas domos intrare.

Neque etiã cũ ipſis in [92] balneis lauent, ludant, ſaltent, aut tripudiẽt.

Sed nec etiã [93] in morbis aut infirmitatibus ſuis Iudęos medicos accerſant, neque ab eis medicinas accipiant.

Quocirca in Vrbe iuſſu [94] Pij Papę V. Iudæis ſub pecuniariis & corporalibus, nempe publicæ fuſtigationis, & carceris pęnis, etiã iterato inhibitũ fuit, ne audeãt aut pręſumãt Neophytos & Catechumenos vtriuſq; ſexus, etiamſi pater, mater, frater, aut ſoror, aut etiã filius, vel cõſanguineus, etiãſi infantes cuiuſuis ętatis, in eorũ domibus & habitationibus recipere & acceptare, neque ibidem cum eis comedere, & dormire, aut ſocietatẽ, vel negotium aliquod ſeu conuerſationem cum eis, aut mercaturam aliquam facere, habere aut tenere, neque cum eis ambulare aut laborare. (Quod & deinceps etiam amplius & grauioribus pęnis mandatum eſt [95].)

Et vice verſa etiam iuſſu Domini Papæ Cardinalis [96] Protector & Iudex ordinarius Catechumenorum & Neophytorum publico edicto vetuit, & prohibuit vniuerſis Neophytis & Catechumenis vtriuſque ſexus, ne quiſquam eorum cuiuſcunque ſtatus & conditionis, audeat aut præſumat poſt illius publicationem ſub quouis prætextu, cauſa, vel colore comedere, bibere aut dormire in domibus vel apothecis Hebræorum aut aliorum Infidelium, vel alio in loco intra eorum ſepta; vel illa noctu ingredi, aut in eis pernoctare: ab eis munera aut dona cuiuſcunque generis, ne cibos quidem vel potum, & præſertim azymos panes, & ſimilia, quæ pro eorum ſuperſtitione ſtatis temporibus parari ſolent, accipere. Neque ad eorum conuiuia &

88. *Conc. Eliber. c. 50. tom. 1. Conc. Con. Meten. c. 4. tom. 4. Conc. Licet aliter ſit cũ Gentilibus ſicut dicit S. Amb. in* Lu*ca cap. 5. ſuper verb.* nõ veni vocare iuſtos, &c. *Et Chryſoſt. in Epiſt. ad Hebræos ca. 21 hom. 25. & habetur apud Grat. 28. q. 1. cap. Ad menſam, vel niſi cauſa conuerſionis, vt dicitur 23. q. 4. c. Infideles ex Auguſt. vbi dicitur.* Infideles non poſſumus Chriſto lucrari ſi eorũ colloquium vitamus & conuiuium, vnde Dominus cum Publicanis & peccatoribus manducauit & bibit, &c.

89 *Conc. Metẽ ci. c 4.*

90. *Conc. Agaten. c 40. tom. 1, Conc. & habetur apud Gratian. 28 q 1. Omnes deinceps Item Conc Venet. c. 12. to. 2 Con. Item cit Conc Meten c. 4. Item Conc. Matiſcon. 1. c 15 eod. to. 2. Conc Item Conc Aurelian. 3. 13. eod. tom 2. Conc. ibi: Item, Chriſtianus conuiuia interdicimus Iudæorum, in quibus ſi forte fuiſſe probantur, annuali excommunicatione pro huiuſmodi cõtumacia ſubiacebunt.* 91. *VI Synodus Can. 2. apud Gratian. c. Nullus 28 q. 1.* 92 *ibid. can. 11. & apud Grat. 28. q. 2 cit. c Nullus.* 93. *Ibid. can. 11. & apud Grat. 28. q. 1 d c. Nullus.* 94. *In præcepto, ſeu inhibitione vicarij vrbis, poſtea edito, die 17. Iul 1592.* 95. *Vt in edicto Reuerendiſsimi Dom. Card. Ruſticucii, vicarij vrbis, poſtea edito die 17. Iul. 1592.* 96. *Iul. Anton. t. S. Bart. in Inſul. Presb. Card. S. Seuer. vocatus in eius edict.* 18 *Iul.* 1592.

feſta accedere : Neque circumciſioni puerorum eorundem Hebræorum intereſſe: Neque domos vel hoſpitia in quibus Iudæi commorantur inhabitare; opera medicorum & ipſorum medelis vti: neque vllam denique cum eis familiaritatem, conſuetudinem & conuerſationem habere. Quod vt facilius fieri poſſet, vetuit etiam & prohibuit, ne quiſquam prędictorũ Neophytorum & Catechũmenorum per ſe vel alium cum illis in mercatura aut alia negotiatione communicet, vel ſocietatem ineat ; imo ſi quam forte cęperit, debeat eam intra octo dies à die publicationis huiuſmodi abſoluiſſe, & reſcidiſſe. Præterea ne audeant operari, aut operas ſuas locare in domibus aut apothecis Iudæorum , aut aliorum Infidelium , aut in domibus aliorum in quibus ipſi Iudæi operantur. Prohibuit quoque omnibus & ſingulis Neophytis, ne quiſquam eorum audeat vel præſumat in domos aut apothecas ſuas recipere & familiariter tractare, cum quoquam Iudæo, etiamſi pater, mater, frater aut alio cõſanguinitatis vel affinitatis gradu ſibi coniunctus eſſet : in alio quocunque loco, domo, caupona, vel diuerſorio cum eis comedere , bibere aut dormire, ſub quouis prætextu vel colore ; neque etiam ad ſua conuiuia, nuptias, aut feſta illos inuitare , aut eorum opera & ſeruitio in domibus ſuis vti ſub pęna viginti quinque Scutorum auri in auro , applicanda domui Catechumenorum.

Vt nulla denique [97] Iudæis præſertim ad Chriſtianam fidem conuerſis , ſit vltra communio cum his , qui in Iudaica ſuperſtitione permanent , ne forte eorum participatione ſubuertantur : cum ſicut dicit Apoſtolus : *Modicum fermentum totam maſſam corrumpat.*

Ac doceat vt omnia alia quæ in decretis & ſacris [98] cõſtitutionibus de Iudæis, deque eorum vſu & conſuetudine prohibita ſunt, diligenter vitare debeant.

Idem quoque valde curandum eſt , & de iis qui ex aliis Infidelibus & Mahometanis, vel Ethnicis, & gentilibus ad fidem nuper venerunt, ne rurſus illorum erroribus inuoluantur, ne cum ipſis infidelibus Mahumetanis [99] Gentilibus, & paganis feſta celebrent & impietatis illorum ſocietatem [100] habeant.

Illi ne Pſeudoprophetæ Mahometi vllam prorſus fidem aut venerationem habeant: Meſquitas autem eorum & impietatem perpetuo horreant, & deteſtentur.

Hi vero ne Diabolo, aut eius ſimulacris [101] Idolis, & Sacerdotibus caput aperiant aut inclinent, neque vllum omnino cultum exhibeant, neque eorum nomen inuocent; neque ſerio vel ioco flores aut frondes ſpargant [102] aut illa ſertis coronent; neque eis ſoli aut cum cęteris gentilibus clam vel

97. Concil. Tol. 4. c. 61. apud Grat. 28. q. 1. cap. Sæpe malorũ 1. Cor. 5. Galat. 5.

98. Apud Gratianum præſertim 28. q. 1. per totum, & de Iudæis etiã per tot. & conuerſ. alibi, & ſupra de Iud. procur. tit. Quomodo in Iudæorũ & aliorum infideliũ exceſſu procedendum ſit

99. Conc. Laodic. c. 39 tom. 1. Conc.

100. Amb in Luc & Chryſoſt. in ep. ad Hebr. c. 11. hom. 25. & extat in decr. c. Ad menſ. 11 q. 3.

101 Conc. Elib. c. 1 de his qui poſt Bapt. ſacrificant c. 2 de Sacerdotibus gentium qui poſt Baptiſm. immolauerunt, & c. 3. de iiſdẽ qui muneratantũ Idolis obtulerũt tom. 1. Conc.

102. L. Nemo C. de paganis vbi Valentinianus & Martianus Auguſti plura ex his prohibuerunt.

palam

palam thus, odoramenta, munera, aut cibos offerant, aut immolent, vel ſacrificent, aut pateris vina libent, neque coram eis, vel in eorum templis ludant, choreas ducant, ſaltent, aut canant, aut profanas epulas ſumant, etiamſi aliter quam propter credulitatem id ſe facere aſſeuerarent.

Cum vero contingit quoſdam qui ad ſacrum Baptiſma ſpōtè & voluntariè acceſſerunt, veterem hominem non omnino exuere, vt nouo perfectius induantur, ſed prioris quoque ritus reliquias retinentes, Chriſtianæ Religionis decorem tali commiſtione confundere: Prælati Eccleſiarum iuxta Innocentij Papæ III. ſtatutum in Concilio [103] generali veteris ritus huiuſmodi obſeruantiam omnimodo tollant vt quos Chriſtianę Religioni liberę voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in eius obſeruatione conſeruet: cum minus malum exiſtat: *viam Domini non agnoſcere, quam poſt agnitam retroire.*

CAPVT XIX.

Quomodo puniendi Neophyti, ſi ad vomitum redeant.

SOlicitè inuigilandum erit non modo Catechiſtis & Præfectis Neophytorum, verum etiam Parochis & Præſulibus Eccleſiarum & quibuſuis ordinariis locorum, ne Neophyti ſiue recens ſiue pridem baptizati, Diaboli aut impiorum hominum ſuaſu, inſidiis, tētationeue aliqua, aut animi imbecillitate ſuperati, à fidei conſtantia & veritate deficiant, aut auertantur, & ad priores vitæ ritus ſuperſtitioneſve redeant aut declinent. Quare & eis maximè curandum eſt vt his Neophytis in errores huiuſmodi relabēdi omnis occaſio tollatur, & præcidatur; eoſque eorumve mores, vitam, conſuetudines, amicitias & ſocietates explorent, & obſeruent atque ab alijs faciant explorari & obſeruari.

Expedit autem vt & ipſi edoceantur, quod iuxta ſacras [104] conſtitutiones contra Chriſtianos qui ad ritum tranſierint, vel redierint Iudæorum, etiamſi ipſi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu (non tamen abſolutè aut præciſe coacti) baptizati fuerint, erit tanquam contra hæreticos, ſi fuerint de hoc confeſsi, aut per Chriſtianos, ſeu Iudæos conuicti,

103. C. 70. to. 1. Conc. pa. 754. quod habetur tit. de Apoſtatis c. Quidā 4. vbi Pet. de Ancar. n. 1. Card. Flor. n. 1. Abb. in princ. Ioan. de Ana & n. 1. & Marian. Socin. ſen. in princ. quod qui efficitur Chriſtianus debet & compellitur dimittere ritus Iudæorum & ſic aliorum infideliū; alioquin eſt Apoſtata vt dicūt ib. Card. Florē & Icā. de Anan.

104 Bonif. VIII. in cap. cōtra Chriſt. de hæreticis in 6 (vbi hæc ad verbum) ita & Greg. X. in lit ad Inquiſ. hær. ord. Prædic. & Min. incip. Turbato corde audiuimus, ſub datum Lugduni Kal. Martij Pont. ſui Anno 2 Clemens iiij in lit. ad inquiſ. hæret. ord. Prædic. & Min. etiam incip. Turbato corde audiuimus ſub datum Viterbii 7. Kal. Aug. Pontif. ſui anno 3. Patres Conc. Baſil. ſeſſ 19. in decreto de Iudæis & Neoph. paragr. Contemptores cum 2. ſeq Paulus iii. in cit. liter. de Iudæis & infid. ven. ad fidem. incip. Cupiētes Iudæos paragr Contemptores cum 3. ſeqq. Greg. xiii. in Bulla ſeu conſtit. 37. de blaſphemiis & ſceleribus Iudæorum per inquiſit. puniendis incip. antiq. Iudæorum improbitas ſub datū Romæ apud S. Pet. Anno 1581. Kal Iunii Pontificatus anno 10.

procedẽdũ. Et ſicut cõtra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorũ; ſic contra fautores, receptatores, & defenſores eorum ſimiliter procedetur.

Quodque Iudæi, qui Chriſtianos ad eorũ execrabilem ritũ ſeu perfidiam inducere comperti fuerint, iuxta [105] eaſdem conſtitutiones ſunt pęna debita puniendi.

Sed & Neophyti, qui ex Agarena, ſeu Saracenica ac Turcica gente, & Mahometana ſecta venerunt, pariter edocendi ſunt, idem ſtatutum [106] eſſe de ijs qui ad Chriſtianam fidem conuerſi, ad priſtinam redeunt impietatem, vel de Chriſtianis, qui fidei veritatem abnegantes, ſe damnabiliter ad Mahometicam ſectam transferunt, & contra ipſos tanquam contra hęreticos; & contra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum procedatur. Et Saraceni ſeu infideles prædicti, qui Chriſtianos vtriuſque ſexus ad huiuſmodi eorum perfidiam inducunt, pæna legitima puniantur.

Porro ſi Neophyti in prædictis deliquiſſe, aut ſe ſuſpectos reddere deprehendantur, ipſis locorum [107] Ordinariis vel inquiſitoribus aduerſus hęreticam, & apoſtaticam prauitatem per Ciuitates, Dięceſes & Prouincias inſtitutis deferantur, qui pro ſua prudentia & pietate rationem habẽtes, quod recens Chriſtiani effecti, & nouellæ ſint plantæ, eos ad rectam fidem, melioremque frugem reuocare ſtudeant, & iuxta exceſſum factorum & perſonarum qualitatẽ, vel in eos procedant, & animaduertant, vel illos leuius, aut acrius, vt res poſtulat, ipſorumque ſaluti magis expedire cognouerint, caſtigent, corripiant, & emendent.

Atque ea ratione his non modo ſemel in priſtinæ infidelitatis errores lapſis, ſicut & cæteris parcitur, verum etiam ſæpius lapſis ſeu recidiuantibus in eoſdem, vel alios errores; ſi tamen verè ipſos pęniteat, & ad veritatis lumen redeuntes ſincerę pęnitentiæ manifeſta ſigna dederint, atque in gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ recipi humiliter poſtulauerint, ex auctoritate & indulgentia Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus pęna relapſis debita clementer remitti, & vel in perpetuam, vel in temporalem cuſtodiam, aut in aliam leuiorem pęnam, vel in pęnitentias ſalutares factorum & perſonarum qualitate penſata, mutari conſueuit, aut aliàs cautè prouidetur.

Quod maxime obſeruandũ eſt in iis qui ingenio rudes, & mente imbecilles ſunt, aut ex gẽtibus natura variis & incõſtantibus progeniti ſunt, quales putãtur Mauri, Arabes, Indi, atq; alij ſimiles, cũ quibus eadẽ [108] Sa-

105. Cit. ca. Contra Chriſtianos. Sed expreſſius Greg. X. in præcit. lit. Turbato corde parag Iudæos autem. Clem iiii. in ſimilibus litteris, Turbato corde parag. Iudæos autem.

106. Greg. XI. in ſimil. lit. incip Ad modũ dolenter audiuimus, datis apud villam nouam Auenion Diœceſ. 3. Non Aug. Pont. ann 2.

107. Patres Conc. Baſil. in præcit. decr. paragr. Contemptores & paragr. De his omnibus & paragr. Neophyti vero. Pau. 3. in prædictis litteris ſimiliter. parag. Cõtemptores & paragr. Et inſuper de iis omnibus. & paragr. Neophyti vero.

108. Scilicet in litteris Apoſtol. in forma Breuis facultatũ abſoluendi huiuſmodi Apoſtatas præſertim in Hiſp. Clementis 7. datis die 16 Iun. 1525. Pont. ſui An. 2. & aliis einſdem Clem. 7. datis die 2. dec. 1530. Pont. ſui an. 8. & aliis S. Mem. Pauli iiii. datis die 23. Iunii 1556. Pont. ſui an. 2. Et aliis Pii iiii. datis die 6. Nouẽ 1561. Pont. ſui an 2. Et aliis einſdem Pii iiii. datis 25 Aug. 1565. Pont. ſui an. 6 Et aliis B. Mem. Pii V. datis die 6 Sept 1567. Pont. ſui An. 2. Et aliis Greg. XIII. datis die 6. Aug. 1574. Pont. ſui an. 3. (Additio) & aliis Clementis VIII. datis die 31. Maii, 1594. Pontific. ſui anno 2.

cta Sedes ſuper eorum receptione ad pęnitentiam & pęnę condonatione, ſępe diſpenſari mandauit.

Et ſi quando Neophyti ex Iudæis, qui 109 poſtea blaſphemantes in Chriſtum, Iudaicos ritus perpetrare, & abominandas circunciſiones exercere dicuntur, diligenti inquiſitione pręcedente per Epiſcopos & inquiſitores locorum Eccleſiaſtica auctoritate correcti ad cultum Chriſtianę Religionis reuocentur, vt quos propria voluntas non emendat, animaduerſio Sacerdotalis coerceat. Et ſi [110] moniti ſe corrigere neglexerint, & ad vomitum Iudaizantes, rediiſſe comperiantur, contra [111] eos tanquam contra hæreticos procedatur, & ſi in apoſtaſia & perfidia pertinaces fuerint, poſt [112] conſuetas monitiones, & inducias, iuxta 113 Canonicas ſanctiones ſæculari poteſtati relinquendi erunt debita animaduerſione puniendi.

Filiorum tamen [114] eorundem Iudæorum baptizatorum, qui in chriſtũ poſtea præuaricantes qualibet pęna damnati extiterint, ſi fideles fuerint, ea ratio haberi debet, circa ipſorum habilitatem vel ſucceſsionem, quam Canonicę & Apoſtolicæ Conſtitutiones mandant.

109. *Conc. Tolet. 4 cap. 58. 10. Conc. apud Grat. de conſecr. diſt 4. cap. Plerumque qui ex iudæis & apud Onuranaum l. 6. ratson. diui. offic c. 83. ſub num. 23.*

110. *Patres Conc. Baſil. in præcit. decr. de Iudæis para. Neophyti vero, & Paulus iij. in prædict. lit. de venientibus ad fidem paragr. Neophyti vero.*

111. *Præcitatis cap. contra Chriſtianos de hæret l. 6. & concordant lit. diuerſorũ Pont. ſupra memoratis, & dec. Patr. Conc Baſ & lit Paul iij. proxime relatis.*

112. *Cap. Conuementibus verſ. vero ibi poſt C Ad abolẽ. Conc. Tolet. Vergentis de approbatio. Legionis Re-*

CAPVT XX.

Neophyti ſicut alij Chriſtiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus.

PArochi vero illos ſępe viſitent, doceant, moneant, arguant, & paterne corripiant: commendent etiam ipſos aliis chriſtianis, vt benignè, humaniter, & cum omni charitate cum eis agant & verſentur, habeantque eos vt fratres in Chriſto, non autem euitent, vilipendant, aut contemnant, vel ab eis abhorreant, quod ex infidelibus nati ſunt, imo maiori amore eos diligant, quod relicta infidelitate Chriſtianam Religionem amplexi ſunt: nec 115 propter nouam fidei ſuſceptionem inter huiuſmodi

Item Petr. Apocriſarius 1. q. 7. & faciunt ſæpe cit. decretũ Patrum Conc. Baſil paragr. Neophyti Canonicam monitionem Et lit Pauli iii. paragr. Neophyti vero ibi poſt monitionẽ canonicã. 113 dam & c. Excommunicamus de hæret & cit c Contra Chriſtianos cum concordantibus. 114. 4. c 40. Tom. 2. Conc. & apud Gratian. 1. q 4. c Iudæi Baptizati. At de hæreticorum filiis, cap Hæret c. Quicunque. c filij. & c ſtatutum 2. eod tit. l 6. 115. Ex lit. Apoſt. ſub Bulla Nic V. nis & confirmationis ordinationum & decretorum, Alphonſi, Henrici, & Ioannis Caſtellæ & gum Anno 1449. Pont. ſui anno 3. Incip. Humani generis inimicus.

noui-

nouiter conuerſos ad fidem,& alios Chriſtianos antiquos diſcrimen faciāt, nec verbo aut facto contumeliis aſficiant,nec affici permittant,ſed pro viribus contradicant,& pro eis ſe opponant,ac prohibeant & eos omni charitate proſequantur, & demonſtrent ſine perſonarum exceptione omnes Chriſtianos Catholicos vnum eſſe corpus cum Chriſto, *in quo*, ſicut dicit Apoſtolus; *neque circunciſio aliquid valet,neque præputium,ſed fides quæ per charitatem operatur*. Et iterum, *Sicut enim corpus vnum eſt & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa,vnum tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi ſiue Gentiles,ſiue ſerui,ſiue liberi,& omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Ac rurſus: *Vnum corpus, & vnus Spiritus, ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus Dominus,vna fides,vnum Baptiſma, vnus Deus, & pater omnium,qui eſt ſuper omnes & per omnia. & in omnibus nobis.*

Cum autem Chriſtus ſe ijs communicauerit,& nos ipſis noſtra communicare debemus;& quos Dominus noſter per lauacrum regenerationis ſuo ſanguine mundare & ſanctificare dignatus eſt, iniquum profecto eſt vt ſi in aliquo [116] culpabiles non inueniantur, nec niſi ratione originis ſuſpecti ſint,antiqui Chriſtiani eos veluti immundos & indignos ab officiis, honoribus,dignitatibus,& priuilegijs quibus alij Chriſtiani vtūtur & gaudent,arceant ac matrimonia cum ipſis contrahere nolint,& huiuſmodi alia in illos faciant, quæ alios infideles à conuerſione plerumque auertunt,& ipſos Neophytos contriſtant: adeo vt imbecilles & debiles in fide quandoq; cum ſe deſpectos vident,intrinſecus pęniteat, quod Chriſtianam fidē ſuſceperint,non ſine magno animarum detrimento,& Chriſtianæ Religionis contumelia.

Quare publicè & priuatim non modo Parochi, ſed etiam Epiſcopi, & Prçlati ſeuere arguant eos,qui nouos [117] Chriſtianos ſic deſpiciunt,& contemnunt. quiue ipſos probris & conuitiis inſectantur, aut alias eis contumelias aut iniurias inferunt [118] aut priſtinam conditionem contumelioſe exprobrant & improbrant,puta vocando eos Iudæos,Marranos, vel Turcas,aut Renegatos, quos etiam pro grauitate, aut atrocitate facti coerceant, [119] & puniant, ab aliiſve Iudicibus coerceri, & puniri faciant.

Et cum indignū ſit, [120] & nequaquam ferendum,eos qui relicto cęcitatis errore,ad lucem venerunt fidei Chriſtianę,ab iis,qui in ipſa cæcitate remanent,perſecutiones,contumelias,& iniurias pati;ideo multo magis & grauius in Iudęos & alios infideles quauis lingua vocātes Neophytos apoſtatas aut משמדים Meſchiumadim hoc eſt perditos homines aut eis contumelias iniurias,& perſecutiones inferētes animaduertere debēt, aut animaduerti mandare.

Galat. 5. 1. Cor. 12. Epheſ. 4.

116. Card. Caiet. to. 2. opuſc. 17. reſponſio. reſponſ. 6.

117. Ex Nic. V in ſupradictis lit. Humani generis inimicus. paragr. Ac omnibus vt in eis, & paragr. & quia parum eſt.

118. Ex edicto Iac. Regis Arag. confirmato ab Innoc. iiii. paragr. Statuimus.

119. Ex eiſd. lit. Nicol. paragr. Et quia parum eſt & dict. edicto Iacobi Regis eod. parag. ſtatuimus.

120. Ex lit. Latini Cardin. Expoſuit nobis datis Imolæ 14. Martii Pontific. Domini Nic. iii. anno 2 ſupra relatis.

Moneant

Moneant præterea plebem ſuam Parochi, vt de ipſis ſi quid viderint eos peccare, non illico ſcandalizētur; cum ideo Neophyti dicantur quod nouæ plantæ ſint, quæ à vento tentationum ſæpiſsime concutiuntur, & vt paruuli & imbecilles facile cadunt.

Sed potius diligenter caueant, ne qui ex antiquis Chriſtianis malo ſuæ vitę exemplo recens ad fidem conuerſos, ad vitia & ſcelera prouocent aut adducant.

Verum cum eos delinquere viderint, fraternè corripiant, atque ſi ſæpe moniti non ſe emēdarint, tunc ipſorum Epiſcopo vel Prælatis denunciēt, non odio, ſed charitate, ac zelo ſalutis eorum, atque vt illos lucrifaciant, in eis tamen corrigendis aut puniendis benignius agatur, ne tanquam infirmi pœnarum animaduerſione deterriti à fide deficiant, niſi grauitas ſeu qualitas delicti aliud poſtulet.

Sed & cum ſedes Apoſtolica ex munere ſibi diuinitus commiſſo paſcēdarũ ouium & agnorum Chriſti[121] ſpecialiter protegere, & tueri debeat nouiter conuerſos ad fidē; idcirco vt eius benignitate, & auctoritate foueantur, atque à grauaminibus, iniurijs, & indebitis moleſtijs ſubleuentur & protegantur, ei pro tempore præſidentes ſummi Romani Pontifices Prælatis & temporalibus Dominis, ac Officialibus locorũ ſæpiſsime[122] reſcripſerunt & mandarunt vt eos benignè pertractent, charitatiuè foueant, gratiis & fauoribus muniant; ac ne deterioris ſint conditionis poſt Baptiſmum, quam ante: ipſis in perſonis, aut rebus eorum nullam moleſtiam inferant, neque per Iudæos & infideles aut alios indebitè inferri permittant: quin potius in ijs & alijs ſe fauorabiles exhibentes, eos ab iniurijs & moleſtijs protegant & defendant, atque in omnibus propitij eis aſsiſtant auxiliis opportunis.

Ac proinde[123] in Lateranenſi Concilio conſtitutum fuit, vt qui ad fidē ſe conuerterint Chriſtianam, à poſſeſsionibus ſuis nullatenus excludantur; cùm melioris conditionis eſſe oporteat ad fidem conuerſos, quam ante quam fidem ſuſciperent habebantur: ac Principibus & poteſtatibus locorum ſub pœna excommunicationis iniunctum, vt eis portionem hæreditatis & bonorum ſuorum ex integro facerent exhiberi.

Mandent præterea Principes & Domini terrarum, ne Neophyti & ad fidem conuerſi tributis, oneribus, vectigalibus, & exactionibus plus ſolito aut æquo grauentur,[124] ſed piè & humaniter cum ijs agatur; ne alij in

121. Innoc. 3. in epiſt. ad Chriſti fideles in Saxonia, & VVeſtphalia; & in alia, in Sclauia, (forſan in Sclauonia) & in alia ad Tranſalpiam (fortaſſe Tranſalpinã) conſtit. lib. 1. regeſt. impreſſi tom. 1. fol. 281. & ſeq.

122. Nicol. 3. ſeu 4. in Bulla incipiente; Vineã Sorec, &c. Ioan. 22. citata extrau. Dignum arbitrantes, c. 2 de Iudæis in extrau. communibus His adde ſæpe citatas litteras Latini Card. Oſtien. Apoſt. Sedis legati ad Inquiſit. Ferrariæ, & litteras eiuſdem Ioan. 22. in eius regeſto apud Biblioth. Vatic. ad Angel. Epiſc. Viterb. datas, Auenion 4. non. Iul. Pontific. ſui ann. 6. & alias eiuſdem Ioann. 22. in eodem regeſto ad eundē Angel. Item alias eiuſd. ad Archiepiſ. Epiſ. & alios Eccleſiarum Prælatos in Hungaria conſtitutos, datas Auenion. 8. Id. Maij Pontific. ſui an. 12.

123. Alex. 3. in Conc. Later. c. 26 tom. 4 Conc. & habetur c. Iudæi 2. parag. 1. de Iudæis.

124. Hæc ponuntur argumento infracitandarum lit. Ioan. 22.

procedẽdũ. Et ſicut cõtra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorũ; ſic contra fautores, receptatores, & defenſores eorum ſimiliter procedetur.

Quodque Iudæi, qui Chriſtianos ad eorũ execrabilem ritũ ſeu perfidiam inducere comperti fuerint, iuxta [105] eaſdem conſtitutiones ſunt pęna debita puniendi.

Sed & Neophyti, qui ex Agarena, ſeu Saracenica ac Turcica gente, & Mahometana ſecta venerunt, pariter edocendi ſunt, idem ſtatutum [106] eſſe de ijs qui ad Chriſtianam fidem conuerſi, ad priſtinam redeunt impietatem, vel de Chriſtianis, qui fidei veritatem abnegantes, ſe damnabiliter ad Mahometicam ſectam transferunt, & contra ipſos tanquam contra hęreticos; & contra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum procedatur. Et Saraceni ſeu infideles prædicti, qui Chriſtianos vtriuſque ſexus ad huiuſmodi eorum perfidiam inducunt, pæna legitima puniantur.

Porro ſi Neophyti in prædictis deliquiſſe, aut ſe ſuſpectos reddere deprehendantur, ipſis locorum [107] Ordinariis vel inquiſitoribus aduerſus hęreticam, & apoſtaticam prauitatem per Ciuitates, Diœceſes & Prouincias inſtitutis deferantur, qui pro ſua prudentia & pietate rationem habẽtes, quod recens Chriſtiani effecti, & nouellæ ſint plantæ, eos ad rectam fidem, melioremque frugem reuocare ſtudeant, & iuxta exceſſum factorum & perſonarum qualitatẽ, vel in eos procedant, & animaduertant, vel illos leuius, aut acrius, vt res poſtulat, ipſorumque ſaluti magis expedire cognouerint, caſtigent, corripiant, & emendent.

Atque ea ratione his non modo ſemel in priſtinæ infidelitatis errores lapſis, ſicut & cæteris parcitur, verum etiam ſæpius lapſis ſeu recidiuantibus in eoſdem, vel alios errores; ſi tamen verè ipſos pęniteat, & ad veritatis lumen redeuntes ſincerę pęnitentiæ manifeſta ſigna dederint, atque in gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ recipi humiliter poſtulauerint, ex auctoritate & indulgentia Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus pęna relapſis debita clementer remitti, & vel in perpetuam, vel in temporalem cuſtodiam, aut in aliam leuiorem pęnam, vel in pęnitentias ſalutares factorum & perſonarum qualitate penſata, mutari conſueuit, aut aliàs cautè prouidetur.

Quod maxime obſeruandũ eſt in iis qui ingenio rudes, & mente imbecilles ſunt, aut ex gẽtibus natura variis & incõſtantibus progeniti ſunt, quales putãtur Mauri, Arabes, Indi, atq; alij ſimiles, cũ quibus eadẽ [108] Sã-

105. Cit. ca. Contra Chriſtianos. Sed expreſſius Greg. X. in præcit. lit. Turbato corde parag Iudæos autem. Clem iiii. in ſimilibus litteris, Turbato corde parag. Iudæos autem.

106. Greg. XI. in ſimil. lit. incip Admodũ dolenter audiuimus, datis apud villam nouam Auenion Diœceſ. 3. Non Aug. Pont. ann 2.

107. Patres Conc. Baſil. in præcit. decr. paragr. Contemptores & paragr. De his omnibus & paragr. Neophyti vero. Pau. 3. in prædictis litteris ſimiliter. parag. Cõtemptores & paragr. Et inſuper de iis omnibus. & paragr. Neophyti vero.

108. Scilicet in litteris Apoſtol. in forma Breuis facultatẽ abſoluen di huiuſmodi Apoſtatas præſertim in Hiſp. Clementis 7. datis die 16 Iun. 1525. Pont. ſui An. 2. & aliis eiuſdem Clem. 7. datis die 2. dec. 1530. Pont. ſui an. 8. & alias S. Mem. Pauli iiii. datis die 23. Iunii 1556. Pont. ſui an. 2. Et aliis Pii iiii. datis die 6. Nou. 1561. Pont. ſui an 2. Et aliis eiuſdem Pii iiii. datis 25 Aug. 1565. Pont. ſui an. 6 Et aliis B. Mem. Pii V. datis die 6 Sept 1567. Pont. ſui An. 2. Et aliis Greg. XIII. datis die 6. Aug. 1574. Pont. ſui an. 3. (Additio) & aliis Clementis VIII. datis die 31. Maii, 1594. Pontific. ſui anno 2.

ĉta Sedes ſuper eorum receptione ad pęnitentiam & pęnę condonatione, ſępe diſpenſari mandauit.

Et ſi quando Neophyti ex Iudæis, qui [109] poſtea blaſphemantes in Chriſtum, Iudaicos ritus perpetrare, & abominandas circunciſiones exercere dicuntur, diligenti inquiſitione pręcedente per Epiſcopos & inquiſitores locorum Eccleſiaſtica auctoritate correcti ad cultum Chriſtianę Religionis reuocentur, vt quos propria voluntas non emendat, animaduerſio Sacerdotalis coerceat. Et ſi [110] moniti ſe corrigere neglexerint, & ad vomitum Iudaizantes rediiſſe comperiantur, contra [111] eos tanquam contra hæreticos procedatur, & ſi in apoſtaſia & perfidia pertinaces fuerint, poſt [112] conſuetas monitiones, & inducias, iuxta [113] Canonicas ſanctiones ſæculari poteſtati relinquendi erunt debita animaduerſione puniendi.

Filiorum tamen [114] eorundem Iudæorum baptizatorum, qui in Chriſtũ poſtea præuaricantes qualibet pęna damnati extiterint, ſi fideles fuerint, ea ratio haberi debet, circa ipſorum habilitatem vel ſucceſsionem, quam Canonicę & Apoſtolicæ Conſtitutiones mandant.

CAPVT XX.

Neophyti ſicut alij Chriſtiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus.

PArochi vero illos ſępe viſitent, doceant, moneant, arguant, & paterne corripiant: commendent etiam ipſos aliis Chriſtianis, vt benignè, humaniter, & cum omni charitate cum eis agant & verſentur, habeantque eos vt fratres in Chriſto, non autem euitent, vilipendant, aut contemnant, vel ab eis abhorreant, quod ex infidelibus nati ſunt, imo maiori amore eos diligant, quod relicta infidelitate Chriſtianam Religionem amplexi ſunt: nec [115] propter nouam fidei ſuſceptionem inter huiuſmodi

109. *Conc. Tolet. 4 cap. 58. 10. Conc. apud Grat. de conſecr. diſt. 4. cap. Plerumque qui ex iudæis & apud Durandum l. 6. ration. diui. offic. c. 83. ſub num. 23.*

110. *Patres Conc. Baſil. in præcit. decr. de Iudæis para. Neophyti vero, & Paulus iij. in prædict. lit. de venientibus ad fidem paragr. Neophyti vero.*

111. *Præcitatis cap. contra Chriſtianos de hæret. l. 6. & concordantibus diuerſorũ Pont. ſupra memoratis, & dec. Patr. Conc. Baſ. & lit. Paul. iiij. proxime relatis.*

112. *Cap. Conuenientibus verſ. vero ibi poſt C. Ad abolẽ. Conc. Tolet. Vergentis de approbatio. Legionis Re-*

Item Petr. Apocriſarius 1. q. 7. & faciunt ſæpe cit. decretũ Patrum Conc. Baſil. paragr. Neophyti Canonicam monitionem Et lit. Pauli iii. paragr. Neophyti vero ibi poſt monitionẽ canonicã. 113. *dam & c. Excommunicamus de hæret. & cit. c. Contra Chriſtianos cum concordantibus.* 114. *4. c. 60. Tom. 2. Conc. & apud Gratian. 1. q. 4. c. Iudæi Baptizati. At de hæreticorum filiis, cap. Hæret. c. Quicunque. c. filij, & c. ſtatutum 2. eod. tit. l. 6.* 115. *Ex lit. Apoſt. ſub Bulla Nic. V. nis & confirmationis ordinationum & decretorum, Alphonſi, Henrici, & Ioannis Caſtellæ & gum Anno 1449. Pont. ſui anno 3. Incip. Humani generis inimicus.*

noui-

nouiter conuerſos ad fidem, & alios Chriſtianos antiquos diſcrimen faciāt, nec verbo aut facto contumeliis afficiant, nec affici permittant, ſed pro viribus contradicant, & pro eis ſe opponant, ac prohibeant & eos omni charitate proſequantur, & demonſtrent ſine perſonarum exceptione omnes Chriſtianos Catholicos vnum eſſe corpus cum Chriſto, *in quo*, ſicut dicit Apoſtolus; *neque circuncifio aliquid valet, neque præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur.* Et iterum, *Sicut enim corpus vnum eſt & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa, vnum tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Ac rurſus: *Vnum corpus, & vnus Spiritus, ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus, & pater omnium, qui eſt ſuper omnes & per omnia, & in omnibus nobis.*

Galat. 5. 1. Cor 12. Epheſ. 4.

116. *Card.* Caiet. *to. 2. opuſc. 17. reſponſio, reſponſ. 6.*

117. *Ex Nic. V in ſupradictis lit. Humani generis inimicus. paragr. Ac omnibus vt in eis, & paragr. & quia parum eſt.*

Cum autem Chriſtus ſe ijs communicauerit, & nos ipſis noſtra communicare debemus; & quos Dominus noſter per lauacrum regenerationis ſuo ſanguine mundare & ſanctificare dignatus eſt, iniquum profecto eſt vt ſi in aliquo [116] culpabiles non inueniantur, nec niſi ratione originis ſuſpecti ſint, antiqui Chriſtiani eos veluti immundos & indignos ab officiis, honoribus, dignitatibus, & priuilegijs quibus alij Chriſtiani vtūtur & gaudent, arceant, ac matrimonia cum ipſis contrahere nolint, & huiuſmodi alia in illos faciant, quæ alios infideles à conuerſione plerumque auertunt, & ipſos Neophytos contriſtant: adeo vt imbecilles & debiles in fide quandoq; cum ſe deſpectos vident, intrinſecus pęniteat, quod Chriſtianam fidē ſuſceperint, non ſine magno animarum detrimento, & Chriſtianæ Religionis contumelia.

118. *Ex edicto Iac. Regis Arag. confirmato ab Innoc. iiii. paragr. Statuimus.*

119. *Ex eiſd lit. Nic cit. paragr. Et quia parum eſt & dict. edicto Iacobi Regis eod parag. ſtatuimus.*

Quare publicè & priuatim non modo Parochi, ſed etiam Epiſcopi, & Prelati ſeuere arguant eos, qui nouos [117] Chriſtianos ſic deſpiciunt, & contemnunt, quiue ipſos probris & conuitiis inſectantur, aut alias eis contumelias aut iniurias inferunt [118] aut priſtinam conditionem contumelioſe exprobrant & improbrant, puta vocando eos Iudæos, Marranos, vel Turcas, aut Renegatos, quos etiam pro grauitate, aut atrocitate facti coerceant, [119] & puniant, ab aliiſve Iudicibus coerceri, & puniri faciant.

120. *Ex lit. Latini Cardin Expoſitis nobis datis Imolæ 14. Martii Pontific Domini Nic iii. anno 2. ſu pra relatis.*

Et cum indignū ſit, [120] & nequaquam ferendum, eos qui relicto cęcitatis errore, ad lucem venerunt fidei Chriſtianę, ab iis, qui in ipſa cæcitate remanent, perſecutiones, contumelias, & iniurias pati; ideo multo magis & grauius in Iudęos & alios infideles quauis lingua vocātes Neophytos apoſtatas aut משמרים Meſchiumadim hoc eſt perditos homines aut eis contumelias iniurias, & perſecutiones inferētes animaduertere debēt, aut animaduerti mandare.

Moneant

Moneant præterea plebem ſuam Parochi, vt de ipſis ſi quid viderint eos peccare, non illico ſcandalizētur; cum ideo Neophyti dicantur quod nouæ plantæ ſint, quæ à vento tentationum ſæpiſsime concutiuntur, & vt paruuli & imbecilles facile cadunt.

Sed potius diligenter caueant, ne qui ex antiquis Chriſtianis malo ſuæ vitę exemplo recens ad fidem conuerſos, ad vitia & ſcelera prouocent aut adducant.

Verum cum eos delinquere viderint, fraternè corripiant, atque ſi ſæpe moniti non ſe emēdarint, tunc ipſorum Epiſcopo vel Prælatis denunciēt, non odio, ſed charitate, ac zelo ſalutis eorum, atque vt illos lucrifaciant, in eis tamen corrigendis aut puniendis benignius agatur, ne tanquam infirmi pœnarum animaduerſione deterriti à fide deficiant, niſi grauitas ſeu qualitas delicti aliud poſtulet.

Sed & cum ſedes Apoſtolica ex munere ſibi diuinitus commiſſo paſcēdarũ ouium & agnorum Chriſti[121] ſpecialiter protegere, & tueri debeat nouiter conuerſos ad fidē; idcirco vt eius benignitate, & auctoritate foueantur, atque à grauaminibus, iniurijs, & indebitis moleſtijs ſubleuentur & protegantur, ei pro tempore præſidentes ſummi Romani Pontifices Prælatis & temporalibus Dominis, ac Officialibus locorũ ſæpiſsime[122] reſcripſerunt & mandarunt vt eos benignè pertractent, charitatiuè foueant, gratiis & fauoribus muniant; ac ne deterioris ſint conditionis poſt Baptiſmum, quam ante: ipſis in perſonis, aut rebus eorum nullam moleſtiam inferant, neque per Iudæos & infideles aut alios indebitè inferri permittant; quin potius in ijs & alijs ſe fauorabiles exhibentes, eos ab iniurijs & moleſtijs protegant & defendant, atque in omnibus propitij eis aſsiſtant auxiliis opportunis.

Ac proinde[123] in Lateranenſi Concilio conſtitutum fuit, vt qui ad fidē ſe conuerterint Chriſtianam, à poſſeſsionibus ſuis nullatenus excludantur; cum melioris conditionis eſſe oporteat ad fidem conuerſos, quam ante quam fidem ſuſciperent habebantur: ac Principibus & poteſtatibus locorum ſub pœna excommunicationis iniunctum, vt eis portionem hæreditatis & bonorum ſuorum ex integro facerent exhiberi.

Mandent præterea Principes & Domini terrarum, ne Neophyti & ad fidem conuerſi tributis, oneribus, vectigalibus, & exactionibus plus ſolito aut æquo grauentur,[124] ſed piè & humaniter cum ijs agatur; ne alij in

121. Innoc. 3. in epiſt. ad Chriſti fideles in Saxonia, & VVeſtphalia, & in alia, in Sclauia, (forſan in Sclauonia.) & in alia ad Tranſalpiam (fortaſſe Tranſalpinā) conſtit. lib. 1. regeſt. impreſſi tom. 1. fol. 281. & ſeq.

122. Nicol. 3. ſeu 4. in Bulla incipiente; Vineā Sorec, &c. Ioan. 22. citata extrau. Dignum arbitrantes, c. 2 de Iudæis in extrau. communibus His adde ſæpe citatas litteras Latini Card. Oſtien Apoſt Sedis legati ad Inquiſit. Ferrariæ, & litteras euſdem Ioan. 22. in eius regeſto apud Biblioth. Vatic. ad Angel. Epiſc. Viterb. datas, Auenion 4. non Iul. Pontific ſui ann 6 & alias eiuſdem Ioann 22. in eodem regeſto ad eundē Angel. Item alias euſd. ad Archiepiſ. Epiſ. & alios Eccleſiarum Prælatos in Hungaria conſtitutos, datas Auenion. 8. Id. Maij Pontific. ſui an 12.

123. Alex 3. in Conc. Later. c. 26 tom. 4 Conc. & habetur c. Iudæi 2. parag. 1. de Iudæis.

124. Hæc ponuntur argumento infracitandarum lit. Ioan. 22.

fideles qui ad eandem fidem libenter conuerterentur, ab huiuſmodi conuerſione propterea retrahantur.

Quin & Eccleſiarum Prælati etiam in exigendis decimis [125] ab his Neophytis ſeu conuerſis ſic benignè & vrbanè ſaltem quoad in fide perfecti & plene roborati fuerint, ſe gerant, vt ijdem conuerſi ſe grauatos non reputent; ſed potius benignius tractati alios infideles ad Chriſtianam fidē ſuſcipiendam inducant, & ipſi in ea feruentius perſeuerent.

Verum Neophytos ſeu qui nuper Baptiſmate ſunt [126] illuminati ad ſacros ordines & ſacerdotium niſi poſt multam probationem promoueri non oportet, ſecundum Apoſtoli regulam, & ſacrorum Canonum [127] cenſuram, *ne in ſuperbiam elati in iudicium & laqueum incidant diaboli.*

At ſi eis poſtmodum honeſta vita, probati mores, clara virtus, vel ſpectata pietas & Religio, ſufficiens doctrina, aliave merita ſuffragentur, & ad maiores ordines, & ad beneficia Eccleſiaſtica, ad [128] Canonicatus quoque, Præbendas & dignitates, etiam in Cathedralibus Eccleſiis (niſi [129] alicuius Eccleſię ſpecialis conſtitutio Apoſtolica auctoritate confirmata repugnet) atque etiam ad parochiales, & curatas Eccleſias promoueri nō prohibentur. Sed & quandoque quis eorum vir adeo inſignis & omnibus qualitatibus abunde præditus eſſe poteſt, vt ei etiam Cathedralis Eccleſia merito regenda committatur, vt & alias factum eſt.

Si quis eorum infirmatur, ſtatim per deſignatos viſitatores viſitetur, & ſubſidio ſpirituali, & corporali, ſi opus fuerit, adiuuetur.

Similiter & aliorum pauperum, & indigentium Neophytorum cura habeatur, ne propter nimiam inopiam aliquando ad ſuos infideles confugere cogantur.

Horum vero indigentium Neophytorum numerus deſcriptus habeatur, vt quolibet menſe, ſaltem aliquid ex pijs fidelium eleemoſynis vel domus Catechumenorum redditibus ſingulis tribuatur.

Concedatur autem aliquibus laicis etiam Neophytis viris probis, vt inter ſe, & cum alijs Chriſtianis collectas faciant pro huiuſmodi pauperibus adiuuandis.

Cum vero grauiter decumbunt, vel ad extremum vitæ finem peruenerint, tunc potiſsimum eos adiuuent, tunc infideles, & alios in fide ſuſpectos ab eis arceant, & vt piè, religioſè ac Chriſtianè Sacramentis Eccleſiæ muniti decedant procurent; ipſorumque animæ in exitu à Parocho ac alijs Presbyteris & Religioſis Domino commendentur; nec non cum vita

125. Ex lit. Ioan. 22. ad Prælatos Hungariæ, quæ in ſcholiis ad parag. Sed & cum ſedes Apoſt. citata ſunt.

126. Can 3. Conc. Laodic. ex 1. & 3. verſione

127. Conc. Nicen. can 2 apud Gratian diſt. 48. cap. 1. Conc. Laodicen. can 3 tom. 1. Conc ex triplici verſione Concil. Arelaton. c. 2. ed. 1. to. Conc vbi dicitur ordinari ad Diaconatus vel Sacerdotii offic. Neoph. non debere.

128. Cap. Eam te. Ex Innoc. 3. de reſcriptis.

129. Vt in Eccl. Tolet. Cordub & aliis Hiſpan. Quanto vero tempore iudicandus ſit aliquis Neophytus, vt poſsit ad ordines & ad alia officia Eccleſiaſtica promoueri, arbitrio prudentis relinquendum eſſe, exiſtimat Suarez tom. 3. diſput. 43. concl. 2.

funct-

functi fuerint cum [130] hymnis & Pſalmis ad Eccleſiaſticam ſepulturam de more efferendos curent, ac pro eorum animabus vigiliæ, & officia mortuorum decantentur, atque diuinum miſſæ ſacrificium offeratur, & tertio, ſeptimo, vel trigeſimo eorum depoſitionis die exequiæ celebrentur.

Admoneantur autem ne [131] mortuos more Iudæorum aut aliorum infidelium ſepeliant, quod ſi vnquam hoc facere deprehendantur, ab Ordinarijs locorum, ſeu ab ijs ad quos ſpectat, ipſis ne de cætero faciant, ſub grauibus pœnis prohibeatur.

130. S. Hieron in vita S. Pauli Eremitæ epiſt. tom. 1.

131. Patres Conc. Baſil. ſeſſ. 19. in decr. de Iud. & Neophyt. paragr. Prohibeatur. Et his Neophyt. &c. & ex iis Paulus III. in lit. de Iud. & aliis infid. venientibus ad fidem paragr. Et quoniam experientia, &c.

CAPVT XXI.

De obſeruandis in ſolenni Baptiſmo circa adultos ex Rituali Cardinalis Sancti Seuerini.

GEneralis ſolenniſque Baptiſmus præſertim adultorum, qui bene valent, & incolumes in pacis ſecuritate degunt, non niſi in Sabbatho Sancti Paſchæ, & Sabbatho Pentecoſtes celebrari debet: ſolenniter enim baptizandis in Eccleſia electis hæc duo tantum tempora, conſtat eſſe legitima, & eadem ab omnibus ex Apoſtolica traditione obſeruanda ſummi Romani Pontifices præceperunt.

Qua etiam ratione conſtitutum eſt, vt cum Baptiſmi Sacramentũ ſumme neceſſarium ſit tam paruulis quam adultis, Baptiſmus ipſe ac etiam Confirmatio non ſolum pueris, ſed & adultis, propter moræ periculum exhiberi poſsint licite tempore interdicti.

Propterea vigilet Sacerdos, vt ſi qui ex Catechumenis dum inſtituuntur, fuerint mortis periculo præuenti, & in exitu vitæ conſtituti diuinam gratiam implorauerint, eorum Baptiſma non differat, ſed ijs illico miniſtret.

Quod quidem generaliter ſolliciteque curandum eſt, ne quorumuis etiam adultorum grauiter ægrotantium, venientium ad fidem Baptiſmus nimium differatur, verum quam primum eis exhibeatur, iuxta præſcriptũ ordinem baptizandi infirmum.

Qui vero in ægritudine conſtituti Baptiſmum perceperunt, vbi conualuerint, fidei ſymbolum, atque alia ſacra myſteria, Orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, Præcepta Decalogi edoceantur; & in reliqua Chriſtianæ vitæ doctrina recte inſtituantur: vt agnoſcant gratiam quam acceperunt, & ſciãt qualem eos vitam ducere oporteat in futurum.

Quamuis autem Sabbato ſancti Paſchæ, & Pentecoſtes generalis ac ſolemnis Baptiſmi Sacramentum celebretur, non tamen tũc illud omni-

bus ad fidem ſe venire aſſerentibus paſsim tradi conuenit, ſed his dumtaxat Electis, qui ſaltem ante quadraginta, vel eo amplius dies nomē dederint, & exorciſmis, quotidianiſque orationibus, atque ieiunijs fuerint expiati: quatenus Apoſtolica illa impleatur præceptio, vt expurgato fermēto veteri, noua incipiat eſſe conſperſio.

Verum ſi circa, ſeu poſt tempora Pentecoſtes, cum aliud ſolemne Baptiſma eo anno non eſt celebrandum, aliqui & maxime Iudæi conuerſi fuerint, qui moleſte ferāt, ſuum Baptiſmum vſque in ſequens Paſcha differri, & ad Baptiſmum feſtinare noſcantur, ne longa dilatio eorū poſsit animos reuocare, cum ipſis diſpenſari poteſt, vt pænitentia & abſtinentia quadraginta dierum eis priùs indicta, aut die Dominico aut celebriore feſtiuitate, quæ fortaſsis occurret, omnipotentis Dei miſericordia protegente baptizentur.

Cum illud quod circa baptizandos in vniuerſo mundo ſancta Eccleſia vniformiter agit (vt Sanctus Cæleſtinus Papa ait) non otioſo contemplemur intuitu, vt ſiue paruuli ſiue adulti ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorciſmis & exufflationibus Clericorum Spiritus ab eis immundus abigatur; vt tunc verè appareat quomodo Princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vaſa eius diripiantur, in poſſeſsionem translata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus: Idcirco Catechumeni ſeu Electi antequam baptizentur, ſecundum Apoſtolicam regulam, & exorciſmis ſcrutandi, & ieiunijs ſanctificandi, & frequentibus ſint prædicationibus imbuendi.

Quamobrem caueat ſacerdos, ne ſine vllis ſpiritualium eruditionum præparationibus, ita rudibus & imperitis Baptiſmi ſacramentum tradere præſumant, vt circa ipſos renouandos nihil doctrina Eccleſiaſtica, nihil in exorciſmis impoſitio manuū, nihil ipſa ieiunia, quibus vetus homo deſtruitur, operentur.

Hæc autem quo vtilius & fructuoſius circa adultos Catechumenos præſtare valeat, interdum illos dum ſunt in Catecheſi, vel inter tempora ſcrutiniorum, informare poterit de myſterijs fidei, ac de rebus pertinentibus ad ipſorum ædificationem & profectum, nec non de his quæ circa ipſos aguntur, veluti de exorciſmis, ſcrutinijs, catecheſi, & gradibus Catechumenorum.

Exorciſmus quidem Græcè Latinè dicitur adiuratio, ſeu increpatio aduerſus Diabolum, vt eſt illud *exi ab illo immunde Spiritus*, &c. & illud, *Exorcizo te immunde ſpiritus, in nomine Patris*, &c. Vnde exorcizare eſt adiurare, vel increpare. Exorcizatur enim malignus Spiritus, vt exeat, & recedat ab illo plaſmate, quod iam dudum per peccatum primi parentis poſsidebat;

quia

quia iuxta Apoſtolum non eſt conuentio Chriſti ad Belial, nec ſocietas lucis ad tenebras;egrediantur tenebræ,lux vera Chriſtus ingrediatur.quocirca doceat non creaturam Dei in infantibus,ſeu Catechumenis exorcizari,aut exufflari, ſed illum ſub quo ſunt omnes, qui ſub peccato naſcuntur,Principem peccatorum,vt ei renuntient,atque eruti de poteſtate tenebrarum,in Regnum Dei veri Domini per ſacramentum Baptiſmatis transferantur.

Scrutinia à ſcrutando dicta,quantum ad Baptiſmum pertinet, maiores noſtri appellauerunt catechiſmos ſeu catechizationes,interrogationes, examina,exorciſmos ad fidem venientium,& Catechumenorum:quod ita ſcrutarentur,hoc eſt inquirerent, an ijdem Catechumeni, qui iuxta Apoſtolicam regulam prædictam,& exorciſmis ſcrutandi & ieiunijs ſanctificandi,& frequentibus ſunt prædicationibus imbuendi, Satanæ, & operibus,& pompæ eius verè abrenuntiaſſent,& apti idoneique eſſent ad Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiendum.Scrutinium itaque eſt de fide, & Chriſtiana Religione inquiſitio,quæ fit à ſacerdotibus & Clericis circa eos,qui ad illam ſe venire profitentur,vt eius doctrina & Eccleſiaſtica diſciplina informentur;quatenus diligenter de ijs perquiſiti & optime edocti de die in diem proficientes,idonei efficiantur accedere ad gratiam Baptiſmi, ad quem eſt quaſi iter,ſiue præparatio quædam. Fiunt autem ſcrutinia vt in ipſis Catechumenorum corda Sacerdotes perſcrutentur, & ſæpius explorent,vtrum in eadem fidei doctrina perſiſtant quam pridem eos docuerũt; vel adhuc perſeuerent abrenuntiate maligno ſpiritui, operibus & pompis eius;& an poſt abrenuntiationem,ſacra verba traditæ fidei,ac ſymbolum, & orationem Dominicam memoriæ commendarint,& ne qua radix amaritudinis in eis inſit,neue illis prius ſancta dentur, quam Chriſtiana fides radices in eorum mentibus defixerit.

Catecheſis ſiue Catechiſmus Græcè dicitur inſtructio: inſtruitur enim veniens ad fidem Eccleſiaſtico miniſterio, per benedictionem imponentis manum,vt intelligat quis ipſe ſit,quiſue futurus ſit, hoc eſt,vt ex dãnabili ſanctus,& iniuſto iuſtus,& ad extremum ex Diaboli ſeruo filius Dei fiat.

Inde qui inſtruuntur,& à ſacerdote audiunt doctrinam fidei,Catechumeni dicuntur: Catechumeni autem duobus modis intelliguntur, vno generatim omnes credentes, ſeu credere volentes in Chriſtum nondum tamen baptizati;altero vero ſpeciatim qui catechizantur,nondum tamen ad Baptiſmi gratiam feſtinant,ad differentiam Competentium & iam inſtructorum.

Ad fidem enim venientium primus gradus eſt Catechumenorum, ſecundus Competentium:tertius nuper baptizatorum, ſeu Neophytorum.

Licet autem apud priſcos Sanctos Patres,alij eſſent audientes tantum,

& alij Catechumeni: hic tamen audientes inter eos qui ad Chriſti fidem veniunt iuxta aliquorum Patrum ſententiam, non connumerantur; quod ſimpliciter tantum audirent: non autem ad ipſam Chriſti fidem venire, aut in eum credere velle, ſicut cæteri Catechumeni faciunt, aperte profiterentur; atque ideo eiſdem Catechumenis loco & gradu lõge inferiores eſſent.

Catechumeni ſunt qui primũ de Iudaiſmo, vel de gentilitate veniunt, animo & voluntate in Chriſtum credendi. Et quia primum exhortationis præceptum eſt in lege Dei: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt*; inde is, cui per Sacerdotem quaſi per Moyſem Deus loquitur, Catechumenus, id eſt audiens, nominatur, ſcilicet vt vnum Deum agnoſcens, relinquat errores nefarios Idolorum. Sed & de omni infidelitatis ſecta ad Chriſtum venientes Catechumeni dicũtur: Catechumenus quippe Græce Latinè Audiẽs, ſeu Auditor dicitur, eo quod adhuc doctrinam fidei audit, quæ non libro, aut ſcriptura, ſed verbo ipſi traditur, & ſolo auditu ſuſcipitur; necdum tamẽ Baptiſmum percepit, ad Chriſtum autem veniens, ideo primum efficitur Catechumenus, vt ab eo per Chriſti gratiam ad fidei nouitatem vocato, Dominus cæcitatem cordis, & priſtinam conuerſationẽ expellat; ipſe vero audiens à Sacerdote eiuſdem fidei doctrinam credat, credens vero Baptiſmi gratiam conſequi valeat.

Poſt Catechumenos ſecundus Competentium gradus eſt: Cõpetentes autem ſunt qui iam poſt doctrinam fidei, poſt continentiam vitæ, ad gratiam Chriſti percipiendam feſtinant, & illam petunt, vt & à petendo, Cõpetentes dicuntur, quaſi ſimul petentes, quod poſtquam in fide inſtructi fuerint, ſimul Baptiſmum petant. Nam Catechumeni tantum audiunt, necdum petunt, ſunt enim quaſi hoſpites, & vicini fidelium, foris audiunt myſteria, audiunt gratiam, ſed nondum fideles appellantur. Competentes vero iam petunt, iam accipiunt, iam catechizantur, id eſt imbuuntur inſtructione fidei & Sacramentorum. Iſtis enim ſalutare ſymbolum traditur; quaſi commonitorium fidei, & ſanctæ confeſſionis indicium, quo inſtructi cognoſcant quales ad gratiam Chriſti exhibere ſe debeant.

Hi quoque Electi dicuntur, vel quaſi diuina voluntate ad fidem, & Baptiſmi gratiam vocati, vel quod ad eam ſuſcipiendam electi ſint, qui in ſcrutiniis habitis idonei comperiuntur, vt ſupra de ſcrutiniis dictum eſt.

Illuminandi item vocantur apud Sanctos aliquos Patres, præſertim Græcos, quod per Baptiſmũ quẽ mox ſuſcepturi ſunt, luce diuinæ gratiæ illuſtrati, ac fidei Chriſtianę myſterijs imbuti plenius illuminabuntur.

Tertius gradus veniẽtium ad fidem eſt eorum, qui iam baptizati ſunt, & Neophyti vocantur, quaſi noui fideles, ſeu nuper renati, ſiue recens

Chriſtiani

Chriſtiani effecti: Neophytus enim Græce Latine noua planta interpretatur.

Catechumeni etſi in Eccleſiam ſemel, dum initiantur, ſunt admiſsi, vt in ea verbum Dei audire, ac ſeorſum à fidelibus orare poſſunt; non tamen ibi publicis diuinis officijs, aut ſacris Miſſæ myſterijs inter eſſe debent, niſi Miſſæ Catechumenorum, quæ idcirco ſic appellata protéditur ab introitu, vſque ad offertorium incluſiue: tũc enim iuxta antiquum morem admoneri & foras mitti conſueuerunt, ita clamante Diacono *Catechumeni foras exeunto*. Si quis eſt Catechumenus, exeat foras, vel, Si quis Catechumenus remanſit; exeat foras: qua ratione nec ſacras ordinationes ipſis Catechumenis ſiue audientibus ſiue præſentibus fieri debere ſtatutum eſt. Cæterũ nec ad publicam fidelium benedictionem, aut orationem Catechumeni conueniãt, ſed in alio loco ſegregati orare iubeantur. In ſcrutiniis autem id, quod in illorum ordine præſcribitur, obſeruetur.

Curent autem Presbyteri & Clerici ad quos pertinet, vt Catechumeni impuberes, vel adulti memoriæ mandent ſymbolũ quod in tertio ſcrutinio eis traditum eſt, vt illud memoriter reddere poſsint in Sabbatho ſancto.

Quod vero in eodem ſcrutinio Presbyter interrogat, qua lingua Catechumeni confiteantur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & ſymbolum Græcè, & Latine illis traditur; id inde factum, tum quod antiquitus in Romana Eccleſia venientes, ad fidem, duabus potiſsimum linguis, nempe Græca, & Latina vterentur, velut quæ tunc in toto orbe Romano vigebant, & frequentius colebantur; tum propter earum linguarum dignitatem, quod reliquis præſtantiores eſſent; tum denique propter myſticam illarum ſignificationem, quod per Græcam ſapientia, per Latinam vero Romanorum potentia, quæ Chriſto ſubijciuntur, deſignarentur. Proinde Catechumeni, & Infantes qua lingua Græca ne; an Latina Chriſtum Dominum confiterentur, interrogabantur, & vtraque eis tradebatur ſymbolum, ex præſcripto Ordinis Romani, qui integre quoad id repoſitus eſt, non modo propter venerandæ antiquitatis memoriam, verum etiam vt ſi quando aliqui ad fidem veniant, qui Chriſtum Græca lingua profiteantur, is quoque ordo vſui eſſe poſsit. Ac ſi præſto non ſit Acolythus, qui Græcã linguam calleat, adſit eiuſdem linguæ peritus interpres, qui pro Acolytho ſymbolum ea lingua pronunciet.

Præterea ſi qui ex his qui ad fidem veniunt, nec Græcam, nec Latinam, nec vernaculam linguam intelligant, ſed Arabica, Turcica, Perſica, aliaue ſimili lingua vtantur, per peritos & fideles interpretes ſymbolum non ſolum vel Græce, vel Latine, ſed etiam propria eorum lingua edoceantur, & illud eis fideliter explicetur.

Ac

Ad id etiam operę pretium eſt ſymbolū Concilij Conſtantinopolitani, quo, & ſancta Romana Eccleſia vtitur in Miſſa, deſcriptum, vel impreſſum habere, Illyrica, Armenica, Chaldæa, Aethiopica, Arabica, & alia eiuſmodi lingua; quod Chriſtianis illarum nationum gentibus & cunctis orientalibus, hoc ſymbolum potiſsimum ſit in vſu.

Ordo Baptiſmi continens breuem exorcizandi methodum ex Rituali vt ſupra.

CVm Miniſtri omiſſo ſolenni baptizandi ritu, voluerint aliquo breuiori vti, accipiant ſequentem. Primum Sacerdos interrogat.

Qui vocaris? Reſp. N.

Tum Sacerdos leuiter exufflet in faciem eius dicens.

Exi ab eo immunde ſpiritus, & da locum Spiritui Sancto paraclito.

Deinde pollice faciat ſignum crucis, in fronte & in pectore baptizandi, dicens.

Accipe ſignum Crucis tam in fronte ✠, quam in corde, ✠ ſume ſcutum fidei cæleſtium præceptorum; talis eſto moribus, vt templum Dei iam eſſe poſsis.

Oremus.

OMnipotens ſempiterne Deus, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, reſpicere dignare ſuper hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es: omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, diſrumpe omnes laqueos Satanæ, quibus fuerat colligatus; aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt ſigno ſapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fætoribus careat, & ad ſuauem odorem præceptorum tuorum, lætus tibi in Eccleſia tua deſeruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam Baptiſmi tui, percepta medicina. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.*

Poſtea Sacerdos accipiat de ſale ſpecialiter pro Catechumenis exorcizato, ſi habet, vel ſi non habet & tempus ſuppetit (nam alioquin omittere debet) ita ſalem benedicat.

Benedictio Salis.

BEnedic Omnipotens Deus hanc creaturam ſalis tua benedictione cæleſti ✠, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in vnitate Spiritus Sancti tui, ad effugandum inimicum, quam tu Domine ſanctificando ſanctifices ✠, & benedicendo benedicas ✠. Fiatq; omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in viſceribus eorum, in nomine eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſeculum per ignem. Reſp. *Amen.*

Et de eo iam benedicto modicum accipiens, ponat in ore baptizandi, dicens,

Accipe

Digitized by Google

Accipe ſal ſapientiæ, propitiatus in vitam æternam. Reſp. *Amen.*

Deinde imponit manum ſuper caput eius, & dicit.

Oremus.

ÆTernam, ac iuſtiſsimam pietatem tuam deprecor Domine Sanćte Pater, omnipotens æterne Deus, auctor luminis & veritatis, ſuper hunc famulum tuum N. vt digneris eũ illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & ſanctifica, da ei ſcientiam veram, vt dignus efficiatur accedere ad gratiam Baptiſmi tui; teneat firmam ſpem, conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt aptus ſit ad percipiendam gratiam Baptiſmi. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Repſ. *Amen.*

Item addit ſequentem orationem dicensr

Oremus.

MEdelam tuam deprecor Domine ſancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui ſubuenis in periculis, qui temperas flagellas du[illegible] verberas: te ergo Domine ſupplices deprecamur, vt hunc famulum tuum N. eruas ab hac valetudine, & non præualeat inimicus vſque ad animam ſed ſicut in Iob, tentationis terminum pone; ne idem inimicus de anima iſta ſine redemptione Baptiſmatis incipiat triumphare: Differ Domine exitum mortis, & ſpatium vitæ extende, releua quem perducas ad gratiam Baptiſmi tui. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.*

Tunc introducat eum in Eccleſiam, dicens.

Ingredere in templũ Dei, vt habeas partem cum Chriſto, in vitam æternã. Reſp. *Amen.*

Et introducto ſacerdos imponẽs manum ſuper caput eius, dicit Symbolum, & orationem dominicam cum ipſo vel cum Patrino.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Credo in Spiritũ ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem: Remiſsionem peccatorum: Carnis reſurrectionem: Vitam æternam Amen.

Pater noſter, qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuũ, Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem; ſed libera nos à malo. Amen

Deinde etiam impoſita manu ſuper caput eius dicit.

Exorciſmus.

NEc te latet ſatana, imminere tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diem Iudicij, diem ſupplicij ſempiterni diem qui venturus eſt velut clibanus ardens, in quo tibi atque vniuerſis angelis tuis æternus erit interitus. Proinde damnate atque damnande, da honorem Deo viuo, da honorem Ieſu Chriſto filio eius, & Spiritu

Accipe ſal ſapientiæ,propitiatus in vitam æternam. Reſp. *Amen.*

Deinde imponit manum ſuper caput eius,& dicit.

Oremus.

ÆTernam,ac iuſtiſsimam pietatem tuam deprecor Domine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus,auctor luminis & veritatis,ſuper hunc famulum tuum N.vt digneris eũ illuminare lumine intelligentiæ tuæ,munda eum & ſanctifica, da ei ſcientiam veram,vt dignus efficiatur accedere ad gratiam Baptiſmi tui;teneat firmam ſpem , conſilium rectum , doctrinam ſanctam,vt aptus ſit ad percipiendam gratiam Baptiſmi. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Repſ. *Amen.*

Item addit ſequentem orationem dicensr

Oremus.

MEdelam tuam deprecor Domine ſancte Pater , omnipotens æterne Deus, qui ſubuenis in periculis,qui temperas flagellas dum verberas:te ergo Domine ſupplices deprecamur,vt hunc famulum tuum N.eruas ab hac valetudine,& non præualeat inimicus vſque ad animam ſed ſicut in Iob,tentationis terminum pone; ne idem inimicus de anima iſta ſine redemptione Baptiſmatis incipiat triumphare: Differ Domine exitum mortis,& ſpatium vitæ extende,releua quem perducas ad gratiam Baptiſmi tui. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.*

Tunc introducat eum in Eccleſiam,dicens.

Ingredere in templũ Dei,vt habeas partem cum Chriſto,in vitam æternã. Reſp. *Amen.*

Et introducto ſacerdos imponẽs manum ſuper caput eius, dicit Symbolum,& orationem dominicam cum ipſo vel cum Patrino.

Credo in Deum Patrem omnipotentem,creatorem cæli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto,natus ex Maria Virgine: Paſſus ſub Pontio Pilato,crucifixus,mortuus,& ſepultus: Deſcendit ad inferos,tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Inde venturus eſt iudicare viuos,& mortuos. Credo in Spiritũ ſanctum,ſanctam Eccleſiam Catholicam , Sanctorum communionem: Remiſsionem peccatorum: Carnis reſurrectionem: Vitam æternam Amen.

Pater noſter,qui es in cælis,ſanctificetur nomen tuũ, Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem; ſed libera nos à malo. Amen

Deinde etiam impoſita manu ſuper caput eius dicit.

Exorciſmus.

NEc te latet ſatana,imminere tibi pœnas,imminere tibi tormenta, imminere tibi diem Iudicij, diem ſupplicij ſempiterni diem qui venturus eſt velut clibanus ardens,in quo tibi atque vniuerſis angelis tuis æternus erit interitus. Proinde damnate atque damnande,da honorem Deo viuo,da honorem Ieſu Chriſto filio eius,& Spiritui

Ego te baptizo in nomine Patris ✠, intingit primo, *Et Filij* ✠, intingit ſecundo, *Et Spiritus Sancti* ✠, intingit tertio.

Poſtea intincto pollice dextro in Chriſmate, baptizandum linit in vertice in modum crucis, dicens.

Deus omnipotens Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, quique dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum, ipſe te liniat Chriſmate ſalutis, ✠ *in vitam æternam.* Reſp. *Amen.*

Tum bambacio vel ſtupa pollicem tergit, & imponit albam, ſeu candidum linteolum, capiti infirmi, dicens.

Accipe veſtem candidam & immaculatam, quam perferas ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. Reſp. *Amen.*

Et niſi linteolum in loco vnctionis Chriſmatis retineatur, donec illa exſiccetur, eodem linteolo vel bambacio aut ſtupa eam abſtergat.

Deinde det candelam accenſam in eius, vel Patrini dexteram, dicens.

Accipe lampadem irreprehenſibilem, cuſtodi Baptiſmum tuum, vt cum Dominus venerit ad nuptias, poſſis occurrere ei in aula cœleſti. Reſp. *Amen.*

Si plures fuerint baptizandi vel diuerſi ſexus, præcedentes preces in plurali numero & in ſuo genere dicantur; exufflatione tamen, crucis ſignatione, narium, & aurium tactu cum ſaliua, abrenuntiationis interrogatione, vnctione cum oleo ſancto, interrogatione de fide, ipſius Baptiſmi intinctione, Chriſmatis linitione, candidæ veſtis, atque candelæ traditione, exceptis quæ ſingulariter ſuper ſingulos, tum maſculos, tum fœminas ſi tempus permittat, fieri debent.

Poſtea Sacerdos ſequens Euangelium legere, & ſequentes orationes, vel earum alteram dicere poterit ſuper baptizandum.

✝ *Sequentia Sancti Euangelij ſecundum Matthæum.* Reſp. *Gloria tibi Domine,* Et interim ſignat librum, ſe ipſum ac baptizandum, niſi ſit adultus, qui ſemet ſignare poſſit.

In illo tempore: Circuibat Ieſus omnes ciuitates & caſtella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni & curans omnem languorem, & infirmitatem.

Oremus.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui regeneraſti famulum tuũ N. ex aqua & Spiritu ſancto, quique dediſti ei remiſsionem omnium peccatorum, tribue ei continuam gratiam, ad agnoſcendam bonitatis tuæ veritatem. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. *Amen.*

Oremus.

OMnipotens & miſericors Deus Maieſtatem tuam ſupplices deprecamur, vt famulum tuum digneris ſerenis aſpectibus tuis præſeruare, & cui donaſti Baptiſ-

mi Sacramentum, longæuam tribuas gratiam & ſanctitatem. Per Chriſtum Dominũ noſtrum. Reſp. *Amen.*

Si baptizandi plures fuerint, ſuperiores orationes dicantur in numero plurali, & ſi diuerſi ſunt ſexus, dicatur, *famulos. & famulas tuas.*

Si Epiſcopus adſit, hoc ordine baptizandus ab eo confirmetur. Ille quidem in habitu decenti, ſiue accepta tantum ſtola ſuper rocchetum, aut ſi eſt Regularis, ſuper ſuperpelliceum, ſtans dicat.

Verſ. *Adiutorium noſtrum in nomine Domini.*

Reſp. *Qui fecit cælum, & terram.*

Verſ. *Domine exaudi orationem meam.*

Reſp. *Et clamor meus ad te veniat.*

Verſ. *Dominus vobiſcum.*

Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus qui regenerare dignatus es, hunc famulum tuum ex aqua, & ſpiritu ſancto, quique dediſti ei remiſsionem omnium peccatorũ, emitte in eum ſeptiformem Spiritum tuum ſanctum paraclitum de cælis, Spiritum ſapientiæ, & intellectus, ſpiritum conſilij, & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis; adimple eum ſpiritu timoris tui, & conſigna eum ſigno Crucis Chriſti, in vitam propitiatus æternam. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. *Amen.*

Cum plures ſunt, prædictam orationem dicat in numero multitudinis, & genere proprio.

Tum ſedens accipit mittam, & intincto pollice dextro in Chriſmate faciens crucem in fronte baptizandi ſic dicat.

N. *Cõſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis* ✠, (& manu producẽs ante faciẽ ſignũ crucis ſubiungat) *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Reſp. *Amen.*

Deinde genam eius leuiter tangens, dicat.

Pax tecum. Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Et benedicat eum dicens.

Benedicat te omnipotens Deus Pater ✠, *& Filius* ✠, *& Spiritus ſanctus* ✠.

Reſp. *Amen.*

Si ſint plures, dicat in numero plurium, *Benedicat vos*, &c.

Si autem periculum vrget, & temporis anguſtia non permittit, omiſsis alijs precibus, faciens crucem de Chriſmate in fronte eius, abſolute dicat verba formæ Confirmationis.

Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis ✠, &c. vt ſupra.

Ac demum ſi eſt adultus aut ea ætate qua diſcernat, etiamſi Epiſcopus deſit

deſit, & propterea confirmatus non ſit, ſacram ei Sacerdos exhibeat Euchariſtiam; dummodo ſit ieiunus, niſi adeo grauiter laboret, vt ei etiam nō ieiuno in viaticum danda ſit. Communicet autem ei Sacerdos corpus Domini abſolutè dicens.

Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternam. Reſp. *Amen.*

Poſtremo hortetur Patrinum, vel Matrinam & qui circumſtant, vt pro eius ſalute orent.

Benedictio aquæ Baptiſmi minor, quę dicitur ad ſuccurrendum.

CVm Neophytum baptizari oportet, ſi aqua Baptiſmi conſecrata defuerit, Presbyter apponat aquam in aliquo vaſe mundo, & benedicat eam, non benedictione maiore quæ fit in Sabbatho Sancto, ſed iſta minore, quæ dicitur ad ſuccurrendum, hoc modo.

Oremus.

EXaudi nos omnipotens Deus, & in huius aquæ ſubſtantiam tuam immitte virtutē, vt abluendus per eam & gratiam & vitam mereatur æternam. Per Chriſtū Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.*

Exorcizo te creatura aquæ in nōmine Dei Patris omnipotentis ✠, & Domini noſtri Ieſu Chriſti filij eius ✠, & Spiritus ſancti ✠: ſi quod phantaſma, ſi qua virtus inimici, ſi qua incurſio Diaboli, eradicare, & effugare ab hac creatura aquæ, vt fiat fons ſaliens in vitam æternam; & qui ex ea baptizatus fuerit, fiat templum Dei viui, & Spiritus ſanctus habitet in eo, in remiſsionem omnium peccatorum, in nomine eiuſdem Domini Ieſu Chriſti, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem. Reſp. *Amen.*

Deinde ſacerdos mittat Chriſma in aquam in modum crucis, dicens.

Sanctificetur & fecundetur fons iſte hoc ſalutifero Chriſmate, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ✠. Reſp. *Amen.*

Quod ſi nondum habuerit nouum chriſma, in huius neceſſitatis caſu vetus poterit adhibere, ſi vero neque nouum neque vetus habeat omiſſa Chriſmatis infuſione in aquam, cum ea vt ſupra benedicta baptizet eum qui baptizandus eſt.

Ordo Baptiſmi tempore neceſsitatis.

SI Baptizandus grauiter ægrotet, vel Miniſtri premantur aliqua neceſſitate vel periculo, ita vt perfici non poſsint Exorciſmi ab Eccleſia re-

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM HVIVS OPERIS.

LIBER PRIMVS.

De iuuandis infidelibus, vbi de neceſsitate, dignitate, & vtilitate huius præſtantiſsimæ functionis agitur.

Cap.I. DE extrema fere totius orbis animarum ſalutis neceſſitate.

II. De excellentia & dignitate huius functionis, pro iuuādis infidelibus.

III. De dignitate ac præſtantia animæ rationalis.

IV. Exemplo & doctrina Chriſti zelum animarum maxime commendari.

V. Exempla Sanctorum qui ardenti animarum zelo flagrarunt.

VI. In ſtudium infideles iuuandi omnes fere, ac in heroico gradu, influunt virtutes.

VII. De præſtantia huius functionis inter cætera virtutum opera.

VIII. De vtilitate huius functionis pro iuuandis infidelibus.

IX. Ad omnes Chriſtianos ſpectat, proximorum etiam infidelium ſaluti conſulere.

X. De iucunditate, quam ex conuerſione animarum Euangelij miniſtri conſequuntur.

XI. De aliquibus impedimentis remouendis.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Pars Prima.

Ad quem potiſsimum pertineat infidelium ſalutem procurare.

Cap.I. AD Romanum Pontificem tanquam ad ſummum Eccleſiæ Paſtorem, Petrique in Apoſtolatu ſucceſſorem pertinere, prędicatores pro fide propaganda mittere in vniuerſum orbem.
II. Romanorum Pontificum cura Euangelium in vniuerſum orbem fuit propagatum.
III. Europa à ſummis Pontificibus ad fidem conuerſa.
IV. Propagatio S Euangelij in Aſia à Romanis Pontificibus facta.
V. Indiæ Orientalis maximà pars ſummorum Pontificum cura ad fidem redacta.
VI. In Indijs Occidentibus Summorum Pontificum iuſſu Euangelium promulgatum.
VII. De Africæ ad fidem conuerſione.
VIII. Cura & ſollicitudo conuerſionis infidelium ſpectat etiam ad Principes Chriſtianos, tam ſeculares quam Eccleſiaſticos.

LIBRI SECVNDI

Pars Secunda.

Religioſorum omnium inſtituto congruere, pro hæreticis, aut infidelibus iuuandis ſtudium.

Cap.I. Religioſis omnibus cuiuſcunque ordinis ſint; valde conſentaneum eſſe proximorum ſaluti, ac peculiariter infidelium conuerſioni ſtudere.
II. Religioſi omnes præ alijs aptiſsimi ſunt animarum conuerſioni procurandæ.
III. Religioſis omnibus conuenientiſsimum eſſe animarum ſaluti; & conuerſioni ſtudere, oſtenditur ex fructu à Religioſis in fidei propagatione facto.

VI.Exem-

Digitized by Google

IV. Exempla ordinum Monachalium.
V. Exemplis Eremiticam vitam degentium idem comprobatur.
VI. Miſsiones ſunt omnium expedientiſsimæ religioſorum inſtituto illudque mirifice perficiunt.
VII. Occaſione contemplationis quantumuis ſublimis, aut ſtrictioris clauſuræ Monachos non excuſari à miſsionibus adeundis

LIBRI SECVNDI
Pars Tertia.

Cura Infideles iuuandi præcipuè ſpectat ad Ordines Mendicantes.

Cap.I. ORdines mendicantes ex vi ſuæ inſtitutionis fuiſſe ab Eccleſia deſtinatos, vt proximorum tam fidelium, quam infideliū ſpirituali ſaluti conſulerent.
II. Exempla Ordinum mendicantium; qui in propaganda fide Catholica, miros in Eccleſia Dei fecere progreſſus.
III. Non ſufficere Religioſis mendicantibus præparationem animi ad iuuandos proximos.
IV. Religioſi Ordinum mendicantium non ſolum fidelibus, ſed & infidelibus tenentur opem ferre.
V. Proponuntur, & refelluntur argumenta Guilielmi, & aliorum.

LIBER TERTIVS.

De eligendis, atque efformandis miniſtris, & de alijs medijs ad propagandam fidem, animarumque conuerſionem procurandam ſpectantibus.

Cap.I. DE erigenda congregatione pro fide propaganda.
II. De eligendis efformandiſque miniſtris pro fide Catholica propaganda.
III. De inſtituendis ſeminarijs pro miniſtris efformandis, & accingēdis ad fidei propagationem.
IV. De apparatu faciendo, ad miſsiones aggrediendas.

LIBER QVARTVS.

De ingreſſu & progreſſu miniſtrorum inter infideles, ac de ratione agendi, & iuuandi omnes gentes.

LIBRI QVARTI Pars Prima.

Cap. I. Conueniensnè ſit in ingreſſu ad infidelium conuerſionem humanis præſidijs pro conuerſione infidelium vti.
II. De forma & methodo proponendi Euangelium infidelibus, ac de munere principali miniſtrorum in hac parte.
III. Fidei Chriſtianæ myſteria eſſe euidenter credibilia demonſtratur tam ſecundum ſe, quam comparata cum alijs ſectis.
IV. Breuis, compendioſa tamen & accurata teſtimoniorum credibilitatis noſtræ fidei collectio, ex D. Thom. 1. contra Gen. cap. 6.
V. De confirmatione doctrinæ Euangelicæ ex ſignis & miraculis: & quare nunc miracula non ita frequenter fiant.
VI. Rationes aliquæ, quare multi fidei veritatibus etiam ſufficienter propoſitis aſſenſum non præbeant.
VII. An oporteat cum infidelibus collationibus ac diſputationibus publicis de rebus fidei agere.

LIBRI QVARTI Pars Secunda.

De miniſtrorum progreſſu ac conuerſatione cum vitæ integritate coniuncta inter infideles, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem alliciantur.

Cap. I. De oratione continua, & fiducia in Deum.

Digitized by Google

II. De charitate feruenti erga infidelium conuerſionem.
III. De beneficentia erga infideles exercenda.
IV. Oportere miniſtros ante omnia ſibi ipſis attendere.
V. De prudentia miniſtri ſancti Euangelij in iuuandis infidelibus, & conuerſatione cum illis neceſſaria.
VI. Quod miniſter caſtitate reſplendere debeat, & de euitandis occaſionibus.
VII. De abdicatione rerum temporalium viro Euangelico neceſſaria.
VIII. De patientia, labore, & longanimitate in conuerſione animarum maxime prærequiſitis.
IX. De exemplo vitæ maxime in prædicatore Euangelico neceſſario.
X. De ſcientia in miniſterio ſancti Euangelij requiſita.
XI. De peritia linguarum miniſtris S. Euangelij neceſſaria.
XII. Epilogus de vitæ puritate, exemplo, alijſque prærequiſitis in Euãgelico operario.

LIBER QVINTVS.

Concinens dubia aliqua præcipua, quæ Euangelij miniſtris in terris infidelium agentibus obuia eſſe poſſunt.

LIBRI QVINTI Pars Prima.

Dubium I. An infideles tam Principibus Chriſtianis non ſubditi, quam eorum ſubditi, cogi queant ad fidẽ Chriſtianam recipiendam.
II. An infideles muneribus, donis, officijs, & obſequijs ad fidem allici poſſint.
III. An infideles compelli poſſint ad audiendum Euangelium.
IV. An infideles compelli poſſint ad falſum Deorum cultum abiiciendum, & legem naturalem obſeruandam.
V. An infideles vel Hæretici eijci è regno Catholicorum poſſint ea conditione, vt, ſi velint remanere, fiant Chriſtiani.
VI. An filij infidelium paruuli inuitis eorum parentibus poſſint baptizari.

LIBRI QVINTI
Pars Secunda.

Quando fideles teneantur fidem Chriſtianam exterius profiteri.

Dub. I. AN confeſsio fidei externa ſit neceſſaria ad ſalutem ex præcepto, & quando obliget: An & quando liceat fugere tẽpore perſecutionis.

II. Quando & quibus licitum ſit fugere, & quando.

III. An qui rogatur à tyranno ſitnè Chriſtianus vel Catholicus, eo ipſo debeat confiteri ſe eſſe Chriſtianum vel Catholicum.

IV. An ab hæreticis rogatus quis, ſitne ſacerdos vel religioſus, an non: vel an audierit rem diuinam, ſi negauerit, peccet contra fidei confeſsionem.

V. An in hoſpitijs hæreticorũ liceat Catholicis carnes edere tẽporibus ab Eccleſia interdictis, ne ſe prodant & in vitæ diſcrimen veniant.

VI. An Catholico per hæreticorum, vel paganorum prouincias trãſeunti liceat ſalutis cauſa ſeſe occultare, eorum veſtes induendo, aut lingua & ſermone illorum vtendo.

LIBRI QVINTI
Pars Tertia.

De confeſſione fidei externa proprio ſanguine teſtificata. Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.

Dub. I. QVid ſit martyrium, & quæ eius conditiones.

II. Quando currat obligatio ſubeundi martyrium.

III. An martyrium aliquando cadat ſub conſilio.

LIBRI

LIBRI QVINTI
Pars Quarta.

De communicatione in genere cum infidelibus.

Dub. vnũ AN & quatenus liceat communicare cum infidelibus tam in conuerſatione quam in alijs.

LIBER SEXTVS.

De vnione Græcorum ac Schiſmaticorum omnium cum Eccleſia Catholica procuranda.

LIBRI SEXTI
Pars Prima.

De vnione Græcorum ac Rathenorum cum Eccleſia Catholica.

Cap. I. DE erroribus qui Græcis attribuuntur, & eorum confutatione.
II. De origine errorum & Schiſmatis Græcorum.
III. De proceſsione Spiritus ſancti Diſputatio, in qua oſtenditur ſpiritum ſanctum à Patre & Filio procedere.
IV. Euchariſtiæ ſacramentum confici tam in azymo quam in fermẽtato, contra Græcos probatur.
V. Purgatorij locum eſſe aliquem, in quo iuſtorum purgantur peccata, contra Gręcos demonſtratur.
VI. An ſanctorum animæ Deum videant, & verè beatæ ſint ante diem iudicij.
VII. De vnione Græcorum facta in concilio Florentino.
VIII. An propter ſupra dictos errores Græci ſint cenſendi Hæretici, an tantum Schiſmatici.

LIBRI SEXTI
Pars Secunda.

De iuuandis Græcis, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem Catholicam alliciantur.

Cap.I. DE cauſis præcipuis vnionem Græcorum cum Eccleſia Catholica impedientibus.
II. De ratione agendi cum Græcis.
III. De alijs medijs iuuandi Græcos & Ruthenos.
IV. De alijs medijs quæ videntur non minus vtilia quam neceſſaria, ad Eccleſiam Græcorum, & omnium fere Orientaliũ ad ſanctæ Romanę Eccleſiæ ſinum breui reducendam.
V. Eccleſia Græca propter ſeparationem à Latina quantis calamitatibus, & afflictionibus exerceatur.
VI. De excommunicatione Latinorum cum Græcis ex bulla Innocẽtij IV. Pont. Max.
VII. De excommunicatione Latinorum cum Græcis ex bulla Clementis PP. VIII.
VIII. In quibus præterea alijs caſibus liceat Latinis communicare cũ Græcis.
IX. De pœnis Schiſmaticorum, & de eorum abſolutione & reconciliatione.
X. Profeſsio orthodoxæ fidei à Græcis facienda Gregorij XIII. Pont. Max. iuſſu edita.

LIBRI SEXTI
Pars Tertia.

De Ruthenorum Religione, & vnione cum ſede Apoſtolica.

Cap.I. DE Ruthenis tempore Clementis Papæ VIII. ad ſedis Apoſtolicæ communionem admiſsis, & de forma qua fuere recepti.

Digitized by Google

LIBER SEPTIMVS.

De vnione totius Orientalis Eccleſiæ cum Eccleſiæ Catholica procuranda.

LIBRI SEPTIMI

Pars Prima.

Cap.I. DE origine ſchiſmatum Orientalium.
II. De Neſtorianorum natione,& eorum erroribus.
III. De Neſtorianis qui in Eccleſiæ Catholicæ vnione perſiſtunt.
IV. De natione Chaldæa, Aſſyria.
V. Errores & ritus Eccleſiæ Alexandrinæ,& nationis Cophtæ, qui hac ætate graſſantur.
VI. Pro iuuandis Cophtis,ſiue natione Alexandrina.
VII. De natione,erroribus ritibuſque Abyſsinorum, ac methodo illos iuuandi.
VIII. Errores qui Abyſsinis attribuuntur.
IX. De varijs Abyſsinorum ritibus.
X. Pro iuuandis Abyſsinis.
XI. De Aethiopica lingua,& alijs pro vnione Abyſsinorum.
XII. An Abyſsinis ab Eccleſia Catholica permitti poſsit ritus Circumciſionis,non tam Religionis quam honoris gratia introductus.
XIII. De erroribus Abyſsinorum hac ætate graſſantibus.
XIV. De natione Iacobitarum,ac de eorum erroribus.
XV. Hæreſes & errores nationis Iacobitarum ex eorum Catechiſmo collecti.
XVI. Conſtitutio concilij Florentini ſub ſanctiſsimo Patre, & D.N. Eugenio IV. ſuper vnione Iacobitarum ſiue Iacobinorum.
XVII. De natione Armena, eorumque erroribus.
XVIII. De quibuſdam Armenorum ritibus.
XIX. Pro iuuandis Armenis.
XX. De vnione Armenorum,decretum à ſancta Synodo Florentina ſub Eugenio IV. Pont.Max.editum.
XXI. De Georgianis (alio nomine Iberis) & eorum erroribus.
XXII. De Maronitarum natione.

XXIII. Hæreſes præcipuæ, quæ Iacobitis, Cophtis, Abyſsinis & Armenis attribuuntur.
XXIV. De concilio Chalcedonenſi admittendo, ac de abiurando Dioſcoro.
XXV. Soluuntur obiectiones Schiſmaticorum contra Concilium Chalcedonenſe.
XXVI. In Chriſto Domino poſt vnitionem duas eſſe naturas, humanā & diuinam, omnino diſtinctas.
XXVII. Soluuntur argumenta Eutychetis & aliorum.
XXVIII. De duabus Chriſti voluntatibus.
XXIX. De duabus Chriſti Domini operationibus.
XXX. In Chriſto Domino non duas, ſed vnicam tantum eſſe perſonam contra Neſtorianos.
XXXI. Soluuntur argumenta Neſtorij.
XXXII. Secundum fidem Catholicam beati in Deo non tam claritatem, quam ipſam diuinam intuentur eſſentiam.
XXXIII. Pœnitentia quę in Eccleſia Catholica agitur, eſt Sacramentū à Chriſto Domino inſtitutum.
XXXIV. Vnctio extrema eſt vere ſacramentum Eccleſiæ.
XXXV. De confirmationis Sacramento.
XXXVI. Matrimonium non poſſe diſſolui propter adulterium.
XXXVII. Legem veterem omnino eſſe iam abrogatam.
XXXVIII. De animæ rationalis productione.

LIBRI SEPTIMI
Pars Secunda.

Cap. I. DE iuuandis Orientalibus.
II. Inſtructiones aliæ pro iuuandis Orientalibus.
III. De quibus præcipuè tam in fide, quam in moribus interrogandi & inſtruendi videantur Chriſtiani Orientales, qui volunt profiteri Sanctam fidem catholicam, ſeu redire ad vnitatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & deteſtari ac abiurare errores & hæreſes, plus minuſuè pro prudentia Theologi interrogantis.
IV. Breuis orthodoxæ fidei profeſsio, quæ ex præſcripto Sanctę ſedis Apoſtolicę ab Orientalibus, ad ſacroſanctę Romanę Eccleſię vnitatē venientibus facienda, proponitur.
V. Interrogationes aliquot factę ſuę Sanctitati à Reuerendiſsimo Patriarcha Maronitarum ſuper fide, & ritibus Catholicis; manifeſtandę in-

in Synodo celebranda circa feſtum Paſchatis, anno 1578.
VI. Propoſitiones aliquot excerptæ tum è quibuſdam libris Maronitarum, dum expurgarentur à legatis Apoſtolicis, tum ex communi cõſenſu, & quadam traditione receptis quæ videlicet hæreſes ſunt manifeſtæ, vel erroneæ vel ſuperſtitioſæ: qui etiam errores ſolent eſſe communes alijs nationibus Orientalibus.
VII. De ritibus qui tolerari poſſunt in his qui ex Schiſmaticis, vel paganiſmo, aut alia ſecta ad fidem Catholicam veniunt.

LIBER OCTAVVS.

De reductione hæreticorum ad Catholicam fidem procuranda.

Exhortatio ad conuerſionem hæreticorum.

PRIMA PARS

Cap. I. DE notis & ſignis Eccleſiæ, in qua oſtenditur Romanam Eccleſiam veram eſſe & vnicam in terris Eccleſiam.
II. Prima & vera nota Eccleſiæ ipſum nomen Catholicum.
III. Nota ſecunda. Antiquitas.
Nota tertia. Duratio diuturna numquam interrupta.
Nota Quarta. Amplitudo ſeu multitudo, & veritas credentium.
Nota Quinta. Succeſsio epiſcoporum in Romana Eccleſia, ab Apoſtolis deducta vſque ad nos.
Nota ſexta. Conſpiratio in Doctrina cum Eccleſia antiqua.
Nota ſeptima. Vnio membrorum inter ſe; & cum capite Romano Põtifice.
Nota Octaua. Sanctitas Doctrinæ.
Nota Nona. Efficacia Doctrinæ, id eſt conuertentis animas, iuxta Pſalm. 18.
Nota decima. Sanctitas vitæ authorum ſiue primorum PP. noſtræ Religionis.
Nota vndecima. Gloria miraculorum.
Nota duodecima. Lumen propheticum.
Nota decima tertia. Confeſsio Aduerſariorum.
Nota decima quarta. Infelix oppugnantium Eccleſiam exitus.

Nota decima quinta. Felicitas diuinitus collata propugnatoribus Ecclesiæ.

Epilogus præfatæ diſputationis.

SECVNDA PARS.

De ratione agendi cum hæreticis, & de modo iuuandi ipſos, & primo de origine omnium hæreſum

QVibus medijs miniſtri ſuam promoueant ſuperſtitionem, vbi primū de libris, concionibus, cantilenis §.1.

Induſtriæ aliquæ pro hæreticis adiuuandis. paragr.2.

Epiſtola P. Petri Fabri Societ. Ieſu de modo agendi cum hæreticis. §.3.

De communicatione cum hæreticis fugienda, & de caſibus in quibus liceat cum eis communicare §.4.

De pœnis hæreticorum, & de eorum abſolutione & reconciliatione cum Eccleſia.

Forma breuis omnem hæreſim abiurandi per eum qui in hæreſim incidit, & pœnitet, & alias non eſt relapſus.

Forma iuramenti profeſsionis fidei ſecundum bullam Pij P P. I V.

Remedia pro Catholicis inter hæreticos verſantibus ad orthodoxam fidem conſeruandam ex P. Franciſco Coſtero.

LIBER NONVS:

Qui eſt de Iudæorum ad fidem Chriſtianam conuerſione procuranda.

LIBRI NONI

Pars Prima.

De erroribus præcipuis Iudæorum, & eorum confutatione.

Cap.I. MEſsiam iā veniſſe celebri Gen. c.49. teſtimonio cōprobatur.

II. Exponitur quemadmodum veritas huius propheticæ cum ipſo euentu, eorumque ſucceſſu conſentiat.

III Idem

III. Idem Danielis illuſtri teſtimonio comprobatur, & vaticiniũ exponitur.
IV. Alio eiuſdem Danielis loco eadem veritas demonſtratur, & de Iudæorum calamitatibus diſſeritur.
V. Secunda diſputationis pars, in qua oſtenditur Chriſtum Ieſum Mariæ filium, verum fuiſſe Meſsiam.
VI. De notis ac ſignis Meſsiæ à prophetis prædictis, vbi etiam ſimul oſtenditur in Chriſto Domino fuiſſe reperta.
VII. Notæ aliæ de morte, paſsione, reſurrectione ac aſcenſione ad cœlos Meſsiæ.
VIII. Notæ aliæ à Prophetis præuiſæ, de alijs Meſsiæ proprietatibus & excellentijs.

Tertia diſputationis pars.

IX. Chriſtum fuiſſe verum Meſsiam.
X. Soluuntur obiectiones Iudæorũ, quibus probare conantur Chriſtum non fuiſſe verum Meſsiam.
XI. Soluuntur obiectiones quæ à Iudæis fieri ſolent, contra Meſsiæ Chriſti diuinitatem.
XII. De alijs erroribus & fabulis in Thalmud Iudæorum contentis.

LIBRI NONI
Pars II.

Cap. I. De ratione agendi cum Iudæis, & iuuandi illos.
II. In quibus caſibus ſit interdicta Chriſtianis communicatio cum Iudæis & contra.
III. Quænam Iudæis, Chriſtianis Principibus ſubiectis, prohibita ſint.
IV Caſus in quibus Iudęos alioſque infideles delinquentes Iudices Eccleſiaſtici punire poſſunt.

LIBER DECIMVS

De conuerſione Saracenorum procuranda.

De præcipuis erroribus Mahometicæ doctrinæ.
Authores qui ſcripſerunt contra Alcoranum.

PRIMA PARS.

De confutatione Alcorani.

Cap.I. DE Alcorani inſtitutione, & quis fuerit huius legis author & inuentor.

II. Mahometum non fuiſſe Apoſtolum ſiue nuntium à Deo miſſum.

III. Legem Alcorani nulla ratione à Deo eſſe.

IV. Legem Mahometi eſſe irrationabilem, ex parte eorum quæ docet, præcipit, permittit, & continet.

V. Alia mendacia Mahometi deteguntur, ac quædam alia quæ in Alcorano vana, & ridicula continentur, referuntur.

VI. De fictione cuiuſdam falſiſsimæ viſionis Mahometi.

VII. De contrarietatibus quę inueniuntur in Alcorano.

VIII. Legem Alcorani eſſe rationi diſſonam, quia turpis, & primo quia peccatum contra naturam Saracenis concedit.

IX. Irrationabilem & turpem eſſe legem Mahometi, quia tanquam licita permittit adulteria, fornicationem, & polygamiam.

X. Legem Mahometi eſſe irrationabilem, quia non præbet peccatoribus remedia ad ſalutem.

XI. Legem Alcorani eſſe irrationabilem, dum docet vnumquemque in ſua lege ſaluari.

XII. Legem Saracenorum eſſe irrationabilem, quia violenta, & iniqua.

XIII. Legem Alcorani irrationabilem eſſe ex parte formæ, hoc eſt ordinis & ſtili.

XIV. Legem Mahometi eſſe irrationabilem ex parte finis, quia vltimam hominum fælicitatem poſuit in carnalibus delectationibus.

SECVNDA PARS
huius Tractatus.

De præſtantia legis Chriſtianæ, comparatæ ſectæ Mahometanæ.

Cap. I. DE admirabili Chriſti Domini ſanctitate, ex teſtimonio ipſius Mahometi.
II. De excellentia legis Chriſti nempe Euangelij, tam in ſe quam Alcorano comparata.
III. Concluſio ſupradictæ excellentiæ legis Chriſti, vbi breuiter duodecim prærogatiuæ Euangelij, ſupra Alcoranum recenſentur.
IV. Cauſæ aliquæ tantæ durationis legis Mahometi.
V. Cauſæ cur tanta hominum multitudo ſectam Mahometicam amplectatur.
VI. Fælicitate & victorijs Mahometanorum, non probari, eorum legem eſſe à Deo.

TERTIA PARS.

Cap. I. DE ratione agendi, & iuuandi Saracenos.
II. Sequitur praxis Saracenos iuuandi.
III. In quibus rebus ſit prohibita Chriſtianis communicatio cum Saracenis.

LIBER VNDECIMVS.

De Ethnicorum conuerſione procuranda.

PRIMA PARS.

De Gentilium errorum confutatione.

Cap. I. DE erroribus gentium in communi.
II. De Scriptoribus aduerſus Ethnicos.
III. De vltimo fine hominis.
IV. Quis ſit hominis finis, ex ipſo homine perſcrutatio.
V. De vita veteri, de hac noſtra, & altera.
VI. Deum eſſe, ipſumque primum principium, & creatorem rerum omnium eſſe, aliquibus rationibus demonſtratur.
VII. In hoc mundo vnicum tantum eſſe Deum, nec fieri poſſe vt ſint plures.

Digitized by Google

VIII. Deum habere omnium rerum prouidentiam.
IX. Deum eſſe ens quoddam perfectiſsimum.
X. Idololatriam eſſe vaniſsimam ſectam.
XI. Deum eſſe vltimum non ſolum hominis, ſed & aliarum quoque creaturarum finem.
XII. Animam hominis eſſe immortalem, aliamque vitam futuram poſt hanc.
XIII. Cõcluſio prædictorum, & rationes quibus homo tenetur Deum colere, & illi omnino inſeruire.
XIV. Breuis forma proponendi gentibus ſanctum Euangelium.
XV. Breuis conuincendi paganos formula ex Lactantio Firmiano deſumpta.
XVI. Breuior prædictorum ſumma ex eodem Lactantio.
XVII. Formula alia ex Hieronymo Sauanarola pro demonſtranda aduerſus gentes fidei Catholicæ veritate.

SECVNDA PARS.

Cap.I. DE iuuandis gentibus & ratione agendi cum eis.
II. De his quæ licita ſunt agentibus inter gentiles.
III. Quid ſinguli Chriſtiani rudes, vt ſunt Indi & Aethiopes, docendi ſunt ex Concil. Limenſi actione 2. cap. 4. à Sixto V. confirmato.
IV. Breuis inſtructio, ſiue Catechiſmus pro rudioribus gentilibus ad Chriſti fidem cõuerſis, ex Indico idiomate traductus, & à Synodo prouinciali nouæ Granatæ approbatus.

LIBER DVODECIMVS

præcipua continens priuilegia à Summis Pontificibus, Religioſis pro infidelium conuerſione Laborantibus conceſſa.

PRiuilegia conceſſa à Pio 2 & Sixto 4. Religioſis ordinis Prædicatorum, ad prædicandum Chriſti Euangelium euntibus in terras infidelium.
Priuilegia Fratribus Prædicatorum ad partes Orientales, & terras infidelium ad prædicandum Ieſu Chriſti Euangelium proficiſcentibus, per Innocentium IV. conceſſa.

De alijs etiam priuilegijs Fratribus Minoribus conceſsis in terris infidelium laborantibus,

Priuilegia Fratribus Carmelitis diſcalceatis conceſſa. Collectio breuis priuilegiorum à ſede Apoſtolica conceſſa Religioſis in propaganda fide laborantibus, ordine alphabetico digeſta.

CATECHISMI GENERALIS

pro omnium ſectarum Catechumenis vtiliſsimi, Capitum Summaria.

Cap. I. QVomodo ſit recipiendus, & examinandus qui nouiter fidem Chriſtianam vult amplecti.

II. Examinata, & approbata vocatione, quid agendũ ſit de filijs, & vxore Catechumeni.

III. De habitu quo ſunt induendi Catechumeni, & de loco vbi ſunt inſtituendi, & de tempore Catecheſi neceſſario.

IV. De præparatione generali ad Baptiſmũ Catechumenis perſuadẽda.

V. De doctrina fidei proponenda tam doctis, quam rudibus, etiam de ordine quo eſt declaranda.

VI. De ſuſceptione baptiſmi, & de alijs præuijs diſpoſitionibus ad illum.

VII. De neceſsitate Catechiſmi pro Neophytis & quid ante omnia ſcire, & credere oporteat.

VIII. Non ſufficere Baptiſmum, nec fidẽ in Chriſto, niſi ſimul adſit obſeruantia mandatorum, carnis & paſsionum mortificatio.

IX. De dilectione Dei & proximi, & patientiæ bono, & præmio bonorum operum.

X. De confeſsione fidei, de perſeuerantia, & damnis quæ peccatum mortale conſequuntur.

XI. De ſuperbia præcipue vitanda, & de veteri homine exuendo, & renouatione nouæ vitæ.

XII. De his quæ vitanda ſunt à Neophytis, & de medijs vt in propoſito perſeuerent.

XIII. De conſilijs alijs circa Neophytorum inſtitutionem, præcipuè de eleemoſyna.

XIIII. De abſtinentia à cibis prohibitis.

XV. De honore & reuerentia filiorũ in parentes, & fœminarum in viros ſuos, & ſeruorum in Dominos.

XVI. De

XVI. De alijs ſeruandis circa Neophytos.

XVII. De alijs obſeruationibus circa Neophytorum profectum.

XVIII. De fugienda omnino Neophytis communicatione cum infidelibus.

XIX. Quomodo puniendi Neophyti, ſi ad vomitum redeant.

XX. Neophyti ſicut alij Chriſtiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus.

XXI. De obſeruādis in ſolenni baptiſmo circa adultos ex Rituali Cardinalis Sancti Seuerini.

FINIS.

BIBLIOTECA NA...

INDEX RERVM MEMORABILIVM

quæ in hoc volumine continentur.

A

ABYSSINI.

ABysſini quales ſint, & quomodo iuuandi fol. 364. 371. eorum errores. 367. 378. 416. Eorum ritus. 370. An eis permittenda ſit circumciſio. 376.

AFRICA.

Quando ad fidem Catholicam ſit conuerſa. fol. 52.

ALCORANVS.

Alcorani inſtitutio & quis eius author. 647. Eum eſſe prædictum à S. Ioanne in apocalypſi ibid. Non eſſe à Deo. 663. Eſſe irrationabilem ex parte eorum quæ docet, præcipit & permittit, & continet 665. Eius mēdacia, vana & ridicula quæ continet deteguntur 670 Contrarietates quæ in eo reperiũtur. 676 Eius legem eſſe rationi diſſonam, quia turpis, & quia peccatum contra naturam Sarracenis concedit. 677. Item quia tanquam licita permittit adulterium, fornicationem & polygamiam. 680. Quia peccatoribus non præbet remedia ad ſalutē 682. Quia docet vnumquęque in ſua lege ſaluari. 684. Quia violenta & iniqua. 687. Eſſe etiam irrationabilem ex parte ordinis & ſtili. 688. Ex parte finis quia vltimum hominis finem poſuit in carnalibus delectationibus. 691. Cauſæ aliquot tantæ durationis eius. 716. Cur tanta hominum multitudo eum amplectatur. 719. Fælicitate & victorijs Mahometanorum, non probari Alcoranum à Deo eſſe. 723.

ALEXANDRINI.

Alexandrinorum ſiue Cophtorum errores & ritus. f. 359. Quomodo ſint iuuandi. 362. Qualem calamitatem iam patiantur. 364.

ALOYSIVS BERTRANDVS.

Quæ miracula fecerit. f. 144.

AMERICA.

Quantum fidei defectum patiatur. f. 3.

ANIMA.

Animæ rationalis dignitas & præſtantia. f. 6. A Deo homini inſpirata. ibid. Quaſi ex pectore diuino intimiſque præcordijs ablata 7. Eſt verè ſpiritus ibid. Condita eſt ad imaginem Dei. ibid. Animarum conuerſio quanta ſit res. 117. Animarum lucra vnde retardentur vel impediantur. 181. Quomodo ea impedimenta tollantur. 184. Animarum conuerſio ſi non ſuccedat, quid faciendum. f. 184.

Anima rationalis quomodo producatur. 465. Hęreticum eſt dicere eam traduci cum ſemine. ibid. Producitur creatione. 466. Eſt immortalis. 793.

ARMENI.

Armeni quales & eorum errores. 398. 416. Eorum ritus. 400. Quomodo iuuandi. 401. Super vnione eorum decretum in Concil. Florentino. 403.

ASIA.

Quantus in ea ſit fidei defectus. f. 3. A quibus olim ad fidem conuerſa. 49.

B

BAPTISMVS.

BAptiſmi forma apud Græcos. fol. 505. Cophti non habent ratum baptiſmum collatum in extrema neceſſitate niſi à ſacerdote conferatur. 505. Paruuli etiam in neceſſitate apud eos non baptizantur ante quadrageſimum diem. 506. Orientalium aliorum & Cophtorum mos eſt paruulos chriſmare, oleoque ſancto vngere in fronte, in pectore, in iuncturis, in renibus. 506. Baptiſmū conferebant Iacobitæ ferro candenti figuram crucis fronti imprimendo. 506. Quomodo eum conferant Abyſſini. 507. Quomodo ſe ad eum ppararabunt Catechumeni. 883. Non ſufficit ſolus baptiſmus cum fide, niſi adſit mandatorum obſeruantia, carnis & paſſionum mortifica-

EEEEE 6 tio.

tio. 886. Quæ obſeruanda in ſollenni baptiſmo circa adulios. 923.

BEATI.

Beati Deum vident, & verè beaii ſunt ante diem iudicij f 869. In Deo intuentur non tam claritatem quam diuinam eſſentiam 451.

BENEFICENTIA.

Beneficentia exercenda erga infideles vt alliciantur ad conuerſionem f.166.

S. BRIGITTA.

S. Brigittæ reuelatio de Græcis,f.303.

C

CATECHISMVS.

Catechiſmus pro rudioribus gentilibus ad fidem conuerſis. f. 825.

CATECHVMENVS.

Quomodo ſit recipiendus & examinandus.fol.866 Examinata,& approbata vocatione eius,quid agendum de filijs & vxore Catechumeni. 869. Quo habitu ſit induendus, quo loco conſtituēdus,& de tempore catecheſi neceſſario. 872. Quæ ei doctrina proponenda tam docto quam rudi. 877. Quam eis ſit neceſſarius catechiſmus, & quid ante omnia credere & ſcire debeāt. 885.

CATHOLICI.

Cathólici quomodo ſe debeant gerere verſantes inter hæreticos vt in fide Catholica perſiſtant. fol. 567 & ſeqq.

CHALDÆI.

Chaldæi Aſſyrij quales ſint.f.357.

CHARITAS.

Charitatis opera exhibita proximis quātum præcellant cæteris virtutum operibus. f.27. Charitatis Dei & proximi opera.889. In conuerſione gentium opus eſt feruenti charitate. 163.

CHRISTVS.

Chriſtus celebrauit Paſcha, & inſtituit Euchariſtiam luna decimaquarta menſis primi.f 256. In Chriſto eſſe duas naturas poſt vnionem inter ſe diſtinctas.425. In eo diſtingui triplex genus operationum.440. Chriſtus non aſſumpſit perſonam. 429. habet duas volūtates & duas actiones.438. 439 Chriſtus fuit verus Meſsias.589.615. Chriſto conueniunt omnes notæ veri Meſſiæ. 591. & ſeq. Prima nota aduentus Meſſiæ. 593. Secunda,Dauidica & regia propagatio ex Dauid. ibid. Tertia, Chriſtus conceptus ex Virgine & natus.ibid. Quarta,in Bethlehem natus pauper & rex. 594. Quinta, Ieſus vocatus octauo die. 595.Sexta,adoratus à magis.ibid.Septima,in Ægyptum fugiens,& inde reuocatus. 596.Octaua,propter ipſum paruuli occiſi.ibid. Nona, à Ioanne Baptiſta vt præcurſore annuntiatus. 596 Decima,diſcipulos paucos & idiotas vocans ad Apoſtolatum. 597. Vndecima, ipſum audiunt, & ſequuntur turbæ innumeræ. 598. Duodecima,cū hominibus benignè ſuauiterq; cōuerſans. ibid. Decimatertia,peccatores benignè excipiens. 599. Decimaquarta;in parabolis loquens. Ibid. Decimaquinta,Ipſum vera docētem & vitia corripientem infeſti perſequuntur Scribæ & Phariſæi 599. Decimaſexta,Ieroſolymam aſello vectus ingrediens,& magnifice exceptus.600. Decimaſeptima, Obediens vſque ad mortem.601. Notæ aliæ de morte, paſſione,& reſurrectione ac aſcenſione ad cœlos,Meſsiæ. 600. Prima nota,Chriſtus à Iuda venditus.603.Secunda, comprehenſus & ligatus. Ibid. Tertia,à ſuis in paſsione deſertus.603. Quarta,alapa percuſſus à ſeruo. Ibid. Quinta,à falſis teſtibus accuſatus. Ibid. Sexta,reus mortis iudicatus & blaſphemus, quod filium Dei ſe fecerat 604. Septima,colaphis palmiſque percuſſus,conſputus & illuſus. Ibid. Octaua, multis modis accuſatus apud Præſidē à Iudæis. Ibid. Nona, ad omnia ſibi obiecta tacens Ibid Decima, flagellis cæſus 605. Vndecima, ſpinis coronatus, percuſſus & illuſus. ibidem Duodecima,ad mortem crucis inſtātiſsime poſtulatus. Ibid. Decimatertia, A Iudæis negatus rex eorum. Ibid. Decimaquarta, baiulans ſibi crucem, 606. Decimaquinta, cum latronibus ductus & crucifixus. Ibid. Decimaſexta,in cruce ſuſpenſus,606 Decimaſeptima,in cruce illuſus à ſacerdotibus, militibus, à latronibus,& prætereunte populo. Ibid. Decimaoctaua, veſtes eius diuiſę militibus 607. Decimanona,tenebræ eo patiente. Ibid. Vigeſima, ſitiens aceto potatus. 607. Vigeſimaprima, cōſummans omnia. 608. Vigeſimaſecūda,pro nobis mortem guſtās. Ibid. Vigeſimatertia, mortuus glorificatus à gentilibus. Ibid Vi-

geſi-

geſimaquarta, Integer relictus. Ibid. Vigeſimaquinta, honorificè ſepultus. 609. aſcendens in cœlum & mittens S. Spiritum. Ibid. Notæ aliç à propheris præuiſæ. Prima, Chriſtus verus propheta, & magiſter hominibus datus à Deo. 610. Secũda, Rex Iſraël, totiuſque orbis Dominus. 611. Tertia, ſaluator populi ſui. Ibid. Quarta, per ſuum ſanguinem redemptor omnium peccatorũ. 612. Quinta, ſpes vnica gentium. 613. Sexta, radix totius gratiæ & iuſtitiæ, caput & corona ſanctorũ omnium. Ibid. Septima, in nouiſsimo die multis prodigijs finem mundi antecedentibus cum maieſtate viuos & mortuos iudicaturus 614. Chriſtum fuiſſe verũ Meſſiam iterum probatur. 615. Diſſoluuntur contraria argumenta Iudæorum 618. ſoluuntur argumenta Iudæorum contra Chriſti diuinitatem. 620 Chriſti ſanctitas ex ipſius Mahometi teſtimonio comprobatur 699. eius triumphus, vnde fidei argumenta eliciuntur 810.

CHRISTIANI.

Chriſtiani an peccent, coacti remigare apud Saracenos in bello contra Chriſtianos f. 735.

CIBI.

A quibuſdam certis cibis quare ex præcepto Eccleſiæ abſtineant Catholici. fol. 903.

COELVM.

In cœlo nõ eſt futurus vſus Venereorum aut ciborum f. 691.

CONCILIVM.

Concilij Chalcedonenſis authoritas fol 417. & ſeqq obiectiones Græcorum contra eius validitatem ſequuntur. 422.

CONFIRMATIO.

Confirmatio eſt vere ſacramentum 458. eius materia & forma. 507. Ritus Græcorum in ea conferenda Ibid.

CONGREGATIO.

Congregatio erigenda pro fidei propagatione. 103.

CONSTANTINOPOLIS.

Conſtantinopolis quando capta. 303.

CONVERSIO.

Conuerſio infidelium ad fidem quam ſit opus excellens f. 5. & ſeqq In ea omnes ferè virtutes influunt in ſummo & heroico gradu, fol. 21. Spectat etiam ad Principes Chriſtianos tam ſæculares quam Eccleſiaſticos fol. 53.

D

DEVS.

Deum eſſe primũ principiũ, & creatorẽ omniũ multis rationibus probatur f 776. & ſeqq. Tãtum vnum eſſe, nec fieri poſſe vt plures ſint. 780. Ipſum habere omnium rerum prouidentiam. 781. Eſſe ens quoddam perfectiſsimum. 784. Eſſe vltimum finem omnium creaturarum. 791. Eius proprietates 797. Rationes quibus docetur Deum ab homine colendum & adorandum 798. Deus condidit hominem propter ſe. 705.

DIOSCORVS.

Eius audacia f. 349. iuſtè à cõcil. Chalcedonenſi damnatus. 418.

DOMINVS.

Dominorum officia erga ſeruos. f. 907.

E

ECCLESIA.

Eccleſiam Romanã eſſe veram, & vnicam in terris Chriſti Eccleſiam f. 516. Eſt viſibilis. 517 Huius Eccleſiæ veræ notæ. Prima, quod ſit Catholica. 520. Secunda, antiquitas. 522. Tertia, duratio diuturna nunquam interrupta. 524. Quarta, amplitudo ſeu multitudo & veritas credentiũ. Ibid. Quinta, ſucceſsio Epiſcopornm in Romana Eccleſia ab ipſo Petro vſq; ad nos. 525 Sexta, conſpiratio in doctrina cum Eccleſia antiqua. 526 Septima, vnio membrorum inter ſe, & cum capite Romano Pontifice. 527 Octaua, ſanctitas doctrinæ. 529. Nona, efficacia doctrinæ. Ibid Decima, ſanctitas vitæ primorum PP. noſtræ religionis 530. Vndecima, gloria miraculorum. 531. Duodecima, lumen propheticum. 533. Decimatertia, confeſsio aduerſariorum. Ibid Decimaquarta, infælix oppugnantium Eccleſiam exitus 534. Decimaquinta, fælicitas diuinitus collata propugnatoribus Eccleſiæ. 535. Vbique ſunt vera argumenta pro Eccleſia noſtra. 536. In ea verus eſt Dei cultus. 803.

EVCHARISTIA.

Euchariſtia vere conficitur tam in azymo quam in fermentato f. 235. Quando in

Digitized by Google

azymo cœpit celebrari 255 Apud Orientales datur paruulis ſtatim poſt baptiſma 506. Orientalium ritus circa Euchariſtiam 508 Permittebatur in primitiua Eccleſia Chriſtianis eam domum ferre & proprijs manibus ſumere 509. Etiam in itinere ſecum eam ferre. 510 Mos eam deferendi abſentibus. Ibid. Græcorum ritus in ea conſecranda. 511.

EVANGELIVM.

Euangelij excellentia tam in ſe, quam Alcorano cõparata. f 707. homines perducit ad æternam fælicitatem ibid excellit forma & ſtilo. 710 Eius prærogatiuæ ſupra Alcoranum. 711. Habet duodecim prærogatiuas Habet originem ſummæ nobilitatis. 712. Magiſtrum ſummæ ſanctitatis Ibid. Confirmantia ſigna diuinæ poteſtatis. 712. Teſtes grandiſsimæ authoritatis. Ibid. Documenta irrefragabilis veritatis 713. Mandata & præcepta totius honeſtatis. Ibid Conſilia perfectionalis ſublimitatis Ibid. Cõſilia perfectionis Euangelicę. Ibid. Omnem enormitatẽ longe arcet. 713. habet ſacramẽta mirę virtutis & efficaciæ. 714. Non armorum violentia introductum Euangelium, ſed patientia, miraculis, pauperibus, &c. 715.

EVROPA.

Europa quando ad fidem conuerſa. 45.

EVTYCHES.

Eius error. f. 348 Fundamenta eius erroris diſſoluuntur 436.

EXCOMMVNICATVS

Excommunicatus nominatim quis ſit f. 554.

F

FIDES.

Fidei noſtræ myſteria intellectus noſter non capit. f. 127. quæ requiſita ſint ad aſſentiendum rebus fidei. 129. Fidei noſtræ myſteria eſſe euidenter credibilia, & ſecundum ſe, & comparata cum alijs ſectis. 130. Huius credibilitatis varia ſunt argumẽta. 131. & ſeqq. Fidei ſufficienter propoſitæ quare multi non præbeant aſſenſum. 149. & ſeqq. An confeſsio externa fidei ſit neceſſaria ad ſalutem, & quando obliget. 212. Rogatus quis à tyranno ſitne Catholicus vel Chriſtianus, teneaturne confiteri ſe talem eſſe, 216. Rogatus quis ſitne ſacerdos vel religioſus, an audierit rem diuinam, ſi negauerit, peccet contra fidei confeſsionem. 218. An peccent contra fidei confeſsionem qui in hoſpitijs hæreticorum diebus prohibitis, comedunt carnes ne ſe prodant, & ne veniant in vitæ diſcrimẽn Ibid. An tranſeũdo per terras hæreticorum & paganorum liceat occultare fidem. 219.

FILII.

Filiorum officia erga parentes. f. 904.

FRANCISCVS XAVERIVS.

B Franciſcus Xauerius quam deſudauerit in fide propagãda inter infideles. 109 Quales ad gentium conuerſionem requirat. 199.

G

GENTILES.

Gentilium conuerſio ad fidem prædicta fuit à prophetis f 756. Illis prædicandum Euangelium rationibus ſuadetur. 757. Eorum errores in communi. 760 Qui contra eos ſcripſerint. 762. Breuis forma eos conuincendi ex Lactãtio Firmiano 804. & 808. Alia formula ex Hieronymo Sauanorola 809. 813. Quomodo iuuãdi. & quomodo cum eis agendum. 817 In quibus caſibus licitum vel illicitum ſit communicare cum eis. 823.

GEORGIANI.

Georgiani quomodo ad fidem ſint adducti, ex Nicephoro. f. 191. Quales ſint, & eorum errores. 408.

GRÆCI.

Græcorum vnio cum Eccleſia Catholica. f. 231. Eorum errores & refutatio. 234. Origo errorum ipſorum, & ſchiſmatis 237. Eorum vnio facta cum Eccleſia in concil. Florentino. 276. An propter errores ſuos cenſendi ſunt hæretici, an ſchiſmatici. 280. Quomodo cum eis agendum. 286. Media eos iuuandi. 288. & ſeqq. Eorum ſuperbia. 290. In quantas calamitates inciderint propter ſchiſma, & ſeparationem ab Eccleſia Catholica. 297 & ſeqq. Sancti apud eos quãdo defierint eſſe. 290. Quare apud eos nulli docti. 297. Eorum ſimonia. 298. Apud eos repudium licitum. Ibid. Eorum captiuitas. 300 De communicatione cum eis quæ cõſtituerit Innoc III I. 305 Quæ conſtituerit Clem. VIII. 309. In quibus caſibus liceat Latinis cum eis communicare. 312. formula

Digitized by Google

mula qua fidem eos profiteri voluit Gregor. XIII. 318.

H

HAERESIS.

HAEreſim abiurandi forma. f. 561. hæreſum omnium eſt libertas origo. 539.

HAERETICVS.

Ad hæreticos conuertendos exhortatio. f. 513 Eorum miſeria. 514 Hæretici quibus fraudibus ſuam hæreſim ſpargant. 541. Quomodo ſint iuuandi. 543. quomodo cũ eis ſit agendum. 546. An, & quomodo licitum ſit cum eis communicare 551. An ſint excõmunicati iure diuino an humano. 552. An occulti hæretici ſint excommunicati. 553. Quomodo ſint vitandi vi conſtitutionis Martini quinti 554. An liceat ab Epiſcopis aut Paſtoribus hæreticis, non denuntiatis tamen, recipere ſacramenta. 556 An à denuntiato hæretico liceat in articulo mortis ſacramentum pœnitentiæ recipere 557. An hæreticorum filij poſsint admitti ad Catholicorum ſcholas. 557. An Catholico liceat ſuſcipere puerum heretici de fonte baptiſmi, & contra an liceat Hæreticum admittere vt ſuſcipiat filiũ Catholici 557. Hæreticorum pœnæ, abſolutio, & reconciliatio cum Eccleſia. f. 558. & ſeqq.

HOMO.

Hominis dignitas f. 9. Habet duplicem ſenſum interiorem, & exteriorem. 773 Homo non ſui ipſius eſt, ſed Dei 708. Ad Deũ ordinatus eſt 709 801. Non eſt fruſtra cõditus. 802. Hominis creatio. 805 Homo vetus exuendus, & induendus nouus. 897.

I

IACOBITÆ.

IAcobitæ quales ſint, & eorum errores. f. 385. & ſeqq. 389 416 Conſtitutio Eugenij quarti ſuper vnione eorum. 392.

IDOLOLATRIA.

Quid ſit, & quotuplex, & eius origo. 787. Quomodo ei Deus obſtiterit, & eius grauitas. 789. à Barbaris penitus reſcindenda. 821.

INDIA.

India Orientalis per quos ad fidem conuerſa. f. 51. India Occidentalis à quibus ad fidem conuerſa. 52.

INFIDELIS.

Quibus modis primo agendum ſit cum infidelibus vt eos conuertamus. f. 120 & ſeqq. Quomodo eis proponenda ſint fidei myſteria. f. 126. & ſeqq. An cum eis publice ſit de fide conferendum ac diſputandum. f. 153. & ſeqq. Qua prudentia & conuerſatione ſit opus vt conuertantur. 170. & ſeqq. An poſsint cogi per Principes ſæculares ad fidem. 204. An poſsint ad fidẽ, allici donis, officijs, obſequijs. 204 An poſſint compelli ad audiendum Euangelium 206 An poſſint compelli ad falſum cultum Deorum abijciendum, & legem naturalem ſeruandã. 207. An poſſint eijci è regno Catholicorum, ea conditione vt ſi velint remanere fiant Chriſtiani. 209. Eorum paruuli an baptizãdi inuitis parentibus 210. In quibus & quomodo liceat cum eis communicare 127.

IVDÆI.

Iudæorum conuerſio difficilis. 570. Deo grata, quia olim in delicijs Deo Iudæi. ibid. Eorum conuerſio prænuntiata vaticinijs. 571. Eorum errores. 574. Eorum calamitates. 585. Eorum fabulæ, & errores & blaſphemiæ in Thalmud deteguntur. 623. Quomodo cum eis ſit agendum, & quomodo iuuandi. 629. Quibus caſibus Chriſtianis liceat eis communicare. 636. Quænam Iudęis ſubiectis Chriſtianis Principibus prohibita ſint. 637. In quibus caſibus à Iudicibus Eccleſiaſticis poſsint puniri. 639.

L

LEX.

LEx vetus iam abrogata. f. 462 legis diuinæ quinque proprietates. 663.

LINGVA.

Linguarum peritia neceſſaria volentibus ſe dare gentium conuerſioni. f. 194.

M

MAGVS.

MAgi omnino expugnandi ſunt. fol. 843.

MAHOMETVS.

Mahometi errores. f. 644 Qui contra eos ſcripſerint. 645. Non fuiſſe Mahometum

Apoſtolum, ſiue nuntium à Deo miſſum, 646 655. Nullum operatum fuiſſe miraculum 554. Non fuiſſe poſtremum Dei nuntium. 658. Non fuiſſe Dei prophetam. 559. Eius impietas. 703.

MARONITÆ.

Maronitæ quales f 412. Eorum aliquæ interrogationis de ſuis ritibus, cæremonijs, & ſacramentis, & ſuper eas reſponſiones. 483. & ſeqq. Quædam conſtitutiones ſalutares pro Maronitis. 493.

MARTINVS.

Martinus Valentinus ordinis S. Franciſci quæ bona fecerit in animarum conuerſione. f. 81. Miracula quæ fecerit f. 145.

MARTYRIVM.

Martyrium quid ſit, & quæ eius conditiones. f 221. Quando currat eius obligatio. 224 Quando cadat ſub conſilio. ibid. Non licet directè procurare. 225. Licet tamen indirectè, & illud deſiderare 226.

MATRIMONIVM.

Matrimonium non diſſoluitur propter adulterium. f. 460.

MENDICANTES.

Mendicantes ad id ab Eccleſia fuiſſe deſtinatos vt animarum ſaluti vacent. f. 87. & ſeqq. Idem confirmatur exemplis, quibus docetur quales in hac functione fructus fecerint mendicantes. f. 91. Non ſufficere eis præparationem animi ad iuuandos proximos. 94. Tenentur non ſolum fidelibus, ſed etiam infidelibus opem ferre 98.

MESSIAS

Meſsiam veniſſe contra Iudæos varijs ſcripturis probatur f. 585.

MISSIO.

Miſſiones pro conuerſione animarum expedientiſsimas eſſe Religioſis. f 77. & ſeqq. A miſſionibus Religioſos nullo prætextu excuſari. 83.

MIRACVLA.

Miracula confirmant fidem noſtram. fol. 133. 143. Differentiæ quatuor inter apparentia miracula gentilium, hæreticorum & noſtra vera. 134. Multa fuiſſe facta miracula poſt tempora Apoſtolorum, etiam noſtro ſæculo, exemplis docetur. 144. Quare iam non ita frequẽter fiant, vt olim. 144. & ſeqq.

MONACHVS.

Monachi vnde dicti, & quæ eorum exercitationes, dum non omnes ita paſsim ſacerdotio initiabantur f. 60. Eos, dum ſacerdotes ſunt, debere hominum ſalutem procurare. 61.

MVLIER.

Mulier quomodo ſe geret erga virum. f. 905.

MVNDVS.

Mundi creatio. 806.

N

NECESSITAS

Extrema neceſſitas ſalutis animarum eſt in toto orbe f. 1. & ſeqq.

NEOPHYTVS.

Neophytis quæ vetanda, & de medijs vt in propoſito perſeuerent. f 898. Alia conſilia circa eorum inſtitutionem. 900 Adhortandi ſunt ad eleemoſynas. 901. De quibuſdam alijs circa eos, ſeruandis. 908. & ſeqq. Quæ iterum ſeruanda pro eorum profectu. 910. Fugienda eſt eis communicatio cum infidelibus 912. Quomodo puniendi ſint ſi ad vomitum redeant 917. Sicut alij Chriſtiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus. 919.

NESTORIVS.

Eius errores f 347. Soluuntur argumenta eius quibus duas in Chriſto perſonas falſo conabatur adſtruere. 450.

NESTORIANI.

Neſtorianorum natio & errores. f. 353. Quinam ex eis perſiſtant in vnione Eccleſię Catholicæ. 356.

O

ORATIO.

Oratio eſt optimum præſidiũ ad conuerſionem animarum f. 161. & ſeqq.

ORDO.

Ordinem conferendi ritus orientalium. f. 512.

ORIENTALES.

Orientalium ſchiſmatis origo. f. 347. Quomodo ſint iuuandi & inſtruendi. 467. & ſeqq. De quibus inſtruendi, & interrogãdi ſunt qui volunt conuerti 474. Formula qua fidei profeſsionem faciant. 477. Eorum errores. 497.

Digitized by Google

P

PARENTES.

Parentes quomodo ſe gerent erga filios. f.904.

PATIENTIA.

Patientiæ bona & prœmia f.890.

PAVLVS.

D. Paulus cur dixerit ſe plus omnibus laboraſſe f.562.

PECCATVM.

Peccatum mortale quæ damna homini inferat.893.

PERSECVTIO.

An & quibus in perſecutione fidei ſit licitum fugere. f.214.

PERSONA.

Perſona creata à natura ſingulari, realiter diſtinguitur ex ſententia D. Thomæ. f.426. In quibus differat à natura.427.

PETRVS.

S Petrus fuit ſupremus ac ſummus Pontifex.39. Romanus Pontifex in eius locum ſuccedit.42.

POENITENTIA.

Pœnitentia eſt verè ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum. f.454.

PONTIFEX.

Ad Pontificem pertinere conuerſionem gentium. f.42. Pontificum Romanorũ cura Euangelium fuiſſe promulgatum.44.

PRÆDICATOR.

Prædicator qui ſtudet animarum conuerſioni qualis debeat eſſe f. 106. & ſeqq. Ante omnia debet ſibi attendere.168. Debet ſplendere caſtitate, & occaſiones fugere. 175. Debet auaritia carere 176. Eſt ei neceſſaria patientia, & labor & longanimitas. 177. Debet præcellere vitæ exemplo.187.

PRIVILEGIA.

Priuilegia conceſſa à varijs Pontificibus, illis qui laborant in cõuerſione Infidelium. fol.829.

PVRGATORIVM.

Purgatorium eſſe probatur omnis generis argumentis. f.262.

R

RELIGIOSVS.

Religioſi quales fructus fecerint in conuerſione animarum. f.97. & ſeqq. Eos eſſe aptos prædicationi verbi Dei docetur refutatione contrariorum argumentorum.100.

RITVS.

Qui ritus tolerari poſsũt in his qui ex ſchiſmate vel paganiſmo, aut alia ſecta ad fidem Catholicam veniunt. f.501.

RVTHENI.

Ruthenorum vnio cum Eccleſia Catholica. f.231. Eadem facta tempore Clementis. VIII 321. Eorum religio qualis.334.

S

SARRACENI.

Quomodo ſit agendum cum Sarracenis, quomodo iuuandi, & quomodo eis inculcanda ſint fidei noſtræ myſteria. f.727. & ſeqq. In quibus rebus prohibita ſit Chriſtianis cum eis communicatio. 747.

SCHISMA.

Schiſmatis diſcrimen ab hæreſi. f.280.

SCHISMATICI.

Schiſmaticorum pœnæ, abſolutio, & reconciliatio f 315.

SCRIPTVRA.

Scriptura ſacra tam veteris quam noui teſtamenti in nullo eſt corrupta. f.666.

SEMINARIVM.

Seminaria inſtituenda pro efformandis prædicatoribus. f.110.

SERVI.

Serui quomodo ſe gerent erga Dominos ſuos. f.906.

SPIRITVS SANCTVS.

Spiritũ ſanctũ procedere à Patre & Filio probatur omnis generis argumẽtis, & obiectiones cõtrariæ ſoluũtur. f.238 & ſeqq. Quomodo hæc proceſſio intelligatur 341.

SVPERBIA.

Superbia quam ſit deteſtanda. f.895.

T

THERESIA.

B. Thereſia Carmelitarum Diſcalceatorũ fundatrix, Carmeli reformationem in hæreticorum conuerſionem peculiari intuitu deſtinauit. f.80.

TRINITAS.

Trinitatis ſimilitudo in creaturis. f.740.

VINe

V

VINCENTIVS.

S. Vincentius quam flagrauerit zelo animarum f 108.

VIR.

Viri officium erga mulierem. f. 905.

VITA.

Vita triplex, vteri in matre, noſtra in mũdo, & futura in cœlo f. 775.

VLTIMVS FINIS.

Vltimus finis hominis non conſiſtit in vſu ciborum aut Venereorum f 693. Quis ſit vltimus finis hominis, & in quo cõſiſtat, ac de varijs vltimis finibus hominis. f. 763. & ſeqq.

VNCTIO.

Extrema vnctio eſt verè ſacramentum. f. 456.

Z

ZELVS.

Zelum animarum commendari exemplo Chriſti. f. 11. & ſeqq. Eundẽ probant exempla Sanctorum. f. 15. Vtilitas huius zeli. 28. & ſeqq. Ad omnes hunc zelum ſpectare, 32 Huius zeli iucunditas. 35. Quæ impedimenta hunc zelum impedientia ſint remouenda. 36. & ſeqq.

FINIS.

SVMMA PRIVILEGII.

Alberti & Iſabellæ Claræ Eugeniæ, Archiducũ Auſtriæ, Ducũ Burgũdiæ, & Brabãtiæ, &c. priuilegio cautũ eſt, ne quis proximo ſexennio librum cui titulus, *Theſaurus ſapientiæ diuinæ in gentium omnium ſalute procuranda Auctore R. P. Thoma à Ieſu Biatienſi Hiſpano, ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum Superiore*, præter volũtatem dicti Patris Thomæ à Ieſu imprimat, vel alibi impreſſum in has Inferioris Germaniæ prouincias importet venalemuè habeat: qui ſecus faxit confiſcatione librorum & graui pœna mulctabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ 16. Martij 1613.

Signat
Buſchere.

ANTVERPIÆ,
Excudebat Andreas Bacx, ſumptibus Viduæ & hæredum Petri Belleri, an. 1613.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google